

๑๗๗๓

๑
เล่ม ๑-๔

๐ หน้า ขึ้น ๖

๐ ราชานิราช เล่ม ๑ ๖

๐ ตั้งแต่ พระ เจ้า อะดังจจอสู้ ทิวคค พระ ราช
โอรส ได้เสวย ราช สัมบัติ แทน ทรง พระนาม พระ
เจ้า อะนัพระไชย ไป จน ถึง มะกะโท พร พระ รัชดา
พระ ร้อง หน้าไป ๖

๐ ศุภมัสติ พระพุทธ ศักราช ๒๐๓๒๖ ปี
มะเสง นักร สักร สัปะตะศก พระ บาท สมเด็จ
พระ พุทธ ยอด พ้า จุฬา โดกยี่ พระ พุทธเจ้า
อยู่ หว เสด็จ ออก ณพระ ที่ นัง จักรพรรดิ
พิมานไน ท้าม กลาง เสนา พฤตมา มาตย์
ราช กระวี มนตรี มุข ทังปวง เจ้า เจ้า พระ
บาท บงกช มาศ ยุคต พร้อม กัน ประคุจ

๒๒   ราชอาณาจักร   เล่ม ๑

ดวง ทารา ล้อม พระ จันทร์   เทวบุตร บน

นระภา ภาค   จึง มี พระ บรม ราช โองการ มาณ

พระ บันฑูร สุระ สีนานา   ดำรัส เห็นอ เกลา

เห็นอ กระหม่อม สั่ง ว่า   เรื่อง พระ เจ้า

ราชอาณาจักร   ซึ่ง ทำ คึก กับ พระ เจ้า ฝรั่งเศส

ซึ่ง เปน มหายศ สงคราม   มีใน พระ ราช

พงษาดาร วมัญ นั้น   ที่ แปร ออกจาก

รามัญ ภาษา เปน สยาม ภาษา   ถวาย สมเด็จ

พระ อนชชา ธิราช   กรม พระ ราชวัง บรร

แปลก เปลี่ยน กัน กับ ที่ ไต่ ทรง พัง สังกศ ไร่

แต่ ก่อน   จึง ทรง พระ ราช ดำริห์ ตัด แปลง

ข้อ ความใน เรื่อง ราชอาณาจักร   ที่ ยิง ชาติ

เหลือ ค้าง เกิน อยู่ นั้น   ให้ เรียบ เรียง ขึ้น

เสียใหม่ไว้ เปน สยาม ภาษา   ด้วย พระ ราช

หฤทัย   ประสงค์ จะ ให้ เปน หิตา นุทิศ ประ

เล่ม ๑   ราชา ธิราช   ๓

โยชนั้ แก่ พระ บรม ราช วงศา นวงศ์   ชาติ

ทูล ระยอง ธิติ พระบาท ผู้ น้อย ผู้ ใหญ่   ฝ่าย
ทหาร ฝ่าย พลเรือน   จะ ได้ สดับ นี้ จำไว้

เป็น คະติ บำรง สติ บัญญาไป ภาย นำ   ชาติ

พระ พทธเจ้า พระยา พระ คณ หนึ่ง   พระ

ยาอินทรว ธรรมราช หนึ่ง   พระ ภิม วัคมี

หนึ่ง   พระ ศรี ภูรี ปรีชา หนึ่ง   ชาติ ทูล

ระยอง ธิติ พระ บาท   พร้อม กน ทง ส นาย

ขอ รม พระ ราช ทาน   พระ บรมราชวโรภาค

เรียบ เรียง ช้อ ความใน เรื่อง ราชา ธิราช   โดย

กระแส พระ ราช บริหาร   ฐะ

๐ จัก ดำเนิร ความใน เรื่อง ราว พระ เจ้า

ราชา ธิราช นั้น   กล่าวโดย สักษณ บุพพะ

เหตุความ เบื้อง ต้น   เป็น สัจเจปใจ ความ ว่า

ยังมี พระ มหา เถร องค์ หนึ่ง   เป็น พระ ณะระ

หันต์ มีนามปรากฏว่า พระคระจำ บดี
 เป็น บุตร รามัญ ชาว เมือง สะเทิม พระผู้เป็น
 เจ้า ประกอบด้วย พระชะระหิต ตะคุญ คือ
 ไต่ อะภิญญา หก แด จุฬัม ภิทาญาณ
 ทั้งสี่ แด มารดา ของ พระมหาเถรเจ้านั้น
 ถึง แก่ มรณะ ภาพ พระผู้เป็นเจ้า ถึง
 ด้วย ทิพพะ จักษุญาณ แจ้งว่า มารดา ยัง
 หาได้ ไป บังเกิดใน เทวโลกย์ไม่ ยังต้อง
 เทียว ถือ ประภัสสนธิ กำเนิด เป็น มนุษย์ อยู่ บดี
 นี้ไป บังเกิดใน รามัญ ประเทศ พระผู้เป็น
 เจ้า มีความปราถนา จะให้ เป็น ประโยชน์ แก่
 มารดา แด กษัตริย์ เศรษฐี คณะบดี พราหมณ์
 ประชา ราชบุตร หญิง ชาย ชาว เมือง จึง เข้า
 ฌาน สนาบัติ มี อะภิญญา เป็น บาท ออก จาก
 ฌาน แล้ว ก็ สำแดง อิทธิปาฏิหาริหาร เหาะ มา

เล่ม ๑

ราชาธิราช

๕

ยัง เมือง สะเทิม

สมเด็จพระเจ้า ๒ โศกกราช

บรม บพิตร

ได้เห็น พระ ปาฏิหาร ของ

พระ ผู้ เป็น เจ้า

ก็ เลื่อมใส ใน ๒ ะระหัทตะ

คุณ

แล้ว พระ เจ้า ๒ โศกกราช จึง ตรัส ถาม

พระ มหา เถร ว่า

เมื่อ พระ ศรี สรรเพ็ชร บรม

โลกาจารย์

มี พระ ชนมา ยู่เสด็จ ทรมาน อยู่

นั้น

มี พระ พุทธ บัณฑิต ทำ นาย ไว้ ประการ ไต

บ้าง

พระ มหา เถร เจ้า ถวาย พระพร ตาม

กระแส พระพุทธ พยากรณ์ ตรัส ทำ นาย ไว้ ว่า

เมื่อ พระ องค์ ยังมี พระชนม์ อยู่ นั้น เสด็จ

มา ใน ๒ ะระหัทตะ ประเทศ ที่ น ๒ นั้น ชื่อ ว่า บำ

เมาะ ตะหมะ

ยังมี มหา ยักษ์ ทั้ง ๒ แดเห็น

สมเด็จพระ พุทธเจ้า

มี พระ รูป ศรี วิลาส

งาม หา ที่ สุก มิ ได้

ประทับ ไป ด้วย ๒ ับ พรรณ

รังศรี เลื่อม ประภัสสร

เปล่ง ออก จาก พระ

๒

ราชา ธิราช

เล่ม ๑

กาย ช้าง ตะวา มหา ยักษ์ ทัง แปร เห็น แล้ว

ก็ เลื่อมใส ยินดี จึง เก็บเอาใบ พลวง มา

แปรใบ กระทำ เป็น เพดาน เอา สีลา มี

พรรณ อัน ช่าง มา กระทำ เป็น พระ แทน อา

ราชา สมเด็จพระ พุทธเจ้า ให้เสด็จ นิสิทนา

การ เหนือ เสวตร บัดถึงก สีลา แล้ว มหา

ยักษ์ ทัง แปร จึง เก็บเอา ผล พวา บ่า มา

กระทำ เป็น น้ำ อัฐิบ้าน ถวาย สมเด็จพระ พุทธ

เจ้า แล้ว จึง เอา น้ำ มัน มา ตาม เป็น

ประทีป ถวาย สมเด็จพระ พุทธเจ้า ๆ จึง ตรัส

พระ ชรรณ เทศนาโปรด มหา ยักษ์ ทัง แปร

ยัง ยักษ์ ทัง แปรให้ตั้ง อยู่ใน สระธนา คม แล

คือ ห้า แล้ว ทรง ทำนาย แก่ มหา ยักษ์

ทัง แปร ว่า ดู ฤ มหา ยักษ์ ผลา นิสังส

ที่ ท่าน ทังปวง ได้ กระทำ พุทธ บุญ แก่ ตะถาคค

เล่ม ๑

ราชาธิราช

๗

ใน ครั้ง นั้น

จะ โห่ ผล แก่ ท่าน ให้ ได้

เสวย ทิพย์ สมบัติ มนุษย์ สมบัติ ไปใน อนาคต
นานไป ท่าน ทั้ง แแปด จะ ได้ เกิด เป็น พระ

มหา กษัตรา ธิราช กอบ ด้วย ตระบะ เศษะ
อัน ถ้า เลิศ ประเสริฐ แล ประเทศ บำ อัน นั้น

จะ มี พระ มหา กษัตริย์ องค์ หนึ่ง เสด็จ มา
สร้าง พระ นคร ชื่อ ว่า เมือง เมะระ ตะหะ

แล สมเด็จ พระ พุทธเจ้า ตรัส พระ ธรรม เทศนา
แก่ มหา ยักษ์ แลว่า ก็ เสด็จ ไป ไปวัด สัก

ทั้งปวง เมื่อ พระองค์ มี พระชนม์ ได้ แแปด
สิบ พรรษา ก็ เสด็จ เข้า สู่ พระ นิพพาน

๐ ฝ่าย มหา ยักษ์ ทั้ง แแปด ครั้น นั้น

ชีวิต แล้ว ก็ ไป บังเกิด เป็น เทพบุตร ใน
สวรรค์ อยู่ จำเนียร มา ยัง มี สมเด็จ พระ

มหา กษัตริย์ พระองค์ หนึ่ง ทรง พระ นาม

ว่า พระเจ้า อดังคจอสู ใต้เสวย ราชสมบัติ
 ใน เมือง พุกาม พระเจ้า อดังคจอสู ยก ทัฬ
 ลง มา ที่ เหา เมือง สะเทิมใต้ ให้ กวาด เหา
 ครอบ ครอบ ครอบ ครอบ ครอบ เมือง พุกาม แล้ว พระ
 องค์ เสด็จ ไป ประพาส บ้ำ ชื่อ ว่า บัทฉ้วน
 เสด็จ ไป ถึง ที่ ตำบล บ้ำ เมาะ ตะหมะ ทอด
 พระ เนตร เห็น ภูมิสถาน ราบ คาบ เสมอ ดี ควร
 ที่ จะ สร้าง พระ นคร ได้ พระ เจ้า อดังค
 จอสู ก็ ให้ สร้าง เมือง ลง ใน สถาน ที่ นน
 ครน สร้าง แล้ว พระ ราช ทาน ให้ อะถิ มา มาง
 แหก ข้ำ หลวง เติม เหน เจ้า เมือง เมาะตะ
 หมะ ให้ พระ ราชทาน อำเภอ ครอบ แก่ เมือง
 เมาะ ตะหมะ ทิศ ข้าง เหนือ ต่อ กับ เมือง
 ตองอู ทิศ ตะวันออก ต่อ บ้าน ทิศ ตะวันออก
 ออก ต่อ กับ กับ เมือง ไทย ทิศ ใต้ ต่อ กับ

เล่ม ๑   ราชชา อีราช   ๑๖

กับ เมือง สะเทิม   แล้ว พระ เจ้า อะลังคจอสู
เสด็จ กลับไป เมือง พุกาม   ๖๖

๑ ใน ศักราช ได้ ๖๓๐ ปี   พระ เจ้า

อะลังคจอสูเสด็จ ทิวังคต   เจ้า จัตุวดีราช

กุมาร   ผู้เป็น ราชบุตร พระ เจ้า อะลังคจอสู

ได้ เสวย ราชใน เมือง พุกาม   แทน สมเด็จ

พระบิดา   ทรง พระนาม ว่า พระ เจ้า อะนัน

ทะไชย   พระ เจ้า อะนันทะไชย   มี พระ

โองการ ตรัส สั่ง ให้หา อะติมาบาง   เจ้า เมือง

เมาระตะหะระ ด้วย ราชกิจ ๖๖ หนึ่ง   อะติมา

บาง ๖๖ พระ โองการ ไม่ ๖๖ ๖๖   พระ เจ้า

อะนัน ทะไชย   ทรง พระ โกรธ จึง ตรัส สั่ง

ให้ สมิง สี่ระ สุระ เสนา เป็น แม่ทัพ   ๖๖

อาญา สิทธิ คุม พล ทหาร เป็น อัน มาก   ยก

ไปตี เมือง เมะระตะหะระ ๖๖ แยก   อะติมาบาง

หนีขึ้นไป เมือง หริภุญไชย สมิง ลีหะ สุระ

เสนาให้อัชญา พระยา รักษา เมือง เมาะ ตะหมะ

ไตสามปี กักราชได้ ๖๓๒ ปี อะติมา

มาง เมื่อ แรก หนีไป นั้น ได้ พวก พลโยธา

ดาว เปน อัน มาก แล้ว กลับไป ที่ เมือง

เมาะตะหมะไต อะติมา มาง ซ่า อัชญา พระ

ยา ทาย แล้ว กไต เมือง คน ที่ อัชญา พระ

ยา ทาย นน รามัญ เรียกว่า เขา อัชญา

พระยา มา คง เทา บคน พระ

๑ เรื่อง พระ เจ้า อะดังคจอสู มา ถ้าง

เมือง เมาะตะหมะ ลีน แต่เท่า น พระ

๑ ฝ่าย สมณะ เทวบุตร ซึ่ง สมเด็จ พระ

พุทธเจ้า ทำนาย ไว้ เมื่อ ครั้ง เปน มหากษัตริย์ อยู่

นั้น จติมา บังเกิด เปน บุตรี มะปะ นาย ชิด

ว่า มะกะ ไท แล บิดา นั้น เปน พ่อ คำใหญ่

อยู่บ้าน เกาะ วาน แขวง เมือง เมาะทะหมะ
 แด่ มะกะโท นั้น มี น้อง หญิง คน หนึ่ง ชื่อ
 นาง อ่อน เรือน น้อง ชาย ถัด นาง อ่อน เรือน
 ชื่อ มุกกะทา มะกะโท มี อายุ สิบ สิบห้า
 ปี บิดา นั้น ก็ ถึง แก่ ความ ตาย มะกะโท
 ได้ เป็น นาย พ่อ คำ คุม ลูก คำ สาม สิบ
 คน หาบ ฆนไป คำ ณ เมือง ศุภไชโยไทย ครั้น
 มา จะ ใกล้ ถึง ตำบล ภูเขา ปะเตาะ ลูก คำ
 คน หนึ่ง บวช มะกะโท จึง เข้า รับ เอา หาบ
 ลูก คำ ซึ่ง บวช นั้น แทน เมื่อ ฆนไป ถึง
 ยอด เขา นั้น มี ไร่ ฝ่น ก็ บังเกิด เป็น
 พยุห้ใหญ่ แล้ว ฝ่น ตก พ้า ร่อง อสนี ผ่า
 ลง มา ถู กาน ซึ่ง มะกะโท หาบ หัก ลง
 จาก บ่า มะกะโท ๆ ทำ คาน ผลัด ถึง ตาม ครั่ง
 อสนี ก็ บันดาล ผ่า ลง ถู กาน ถึง สามหน จน

หาบ นั้น ตก ลงไปใน เหว   มะกะโท ตกใจ
 ยืน ตะลึง อยู่ใน ที่ นั้น   แลไปใน บรูพ ทิศ
 เห็น แสง อรุณ สว่าง ชน   ครั้น แล มา ฝ่าย
 ปราจิม ทิศ   พา แลบ ชน เห็น เป็น วิมาน แล
 ปราสาท มณฑิยว ปรางกุ แก่ ตา มะกะโท   ๗
 จึง คิด แท้ในใจ ว่า   เหวใหญ่เป็น มะหัจจรวรย์
 ถึง เพียงนี้   ๘

๑๐ ฝ่าย ลก ค้า ทั้งปวง ก็มิได้เขยื้อน อัน ทราย
 จึง คิด ว่า ทว่า กู นี้ เห็น จะ มี จรศนาไป ภาย นำ
 แลจ มะกะโท ก็ พา ลก หาบ พ่อ ค้า ทั้ง ปวง ไป
 ถึง ตำบล บ้าน มะละวะ   พอ เวลา เย็น ก็
 เข้า อาศัย อยู่ใน บ้าน นั้น   มี ผู้ ใหญ่
 เป็น บัณฑิตย์ ผู้ หนึ่ง   มี สกิ บัญญา รุ ทานาย
 นิมิตร   มะกะโท จึง แต่ง เครื่อง สัก
 กวระ บุษบา อัน สมคกร แล้ว   ก็ไป หา ผู้ นั้น

เล่ม ๑

ราชาธิราช

๑๓

จึง แจ้ง นิมิตร์ อัน เป็น มะหัตัจจรยให้ ฟัง ทุก
ประการ ผู้รู้ ทำนาย นิมิตร์ นั้น จึง ว่า แก่
มะกะโท ว่า นิมิตร์ ของ ท่าน นี้ใหญ่หลวง

นัก จึง เอา ทวีปย มา กอง ลง สูง เพียง คีรีชะ
เมื่อใด แล้ว เรา จึง จะ ทำนายให้ แก่ ท่าน

มะกะโท จึง คิด แท้ในใจ ว่า ครั้ง นี้ เรา มา
ใน ที่ ถิ่นถาวร มี เงิน อยู่ แต่ สาม สิบ บาท

จะ ทำ เป็น ประการใด ใน เมื่อ ขณะ คิด อยู่
นั้น พอ มะกะโท แล เห็น จอม ปลวก อัน หนึ่ง

อยู่ใน ที่ นั้น สูง เทียม คีรีชะ มะกะโท ก็ คิด
ซนได้ ด้วย อุบาย บัญญา จึง เอา เงิน ทราย

สามสิบ บาท วาง ซน บน จอม ปลวก กระทำ
สักการะ บูชา แล้ว จึง บอก แก่ ผู้ จะ ทำนาย

นิมิตร์ นั้น ว่า ข้าพเจ้า บูชา แล้ว ผู้
ทำนาย นั้น จึง คิด ว่า บรุษ ผู นี้ มี บัญญา

ฌลาตใน อุบาย ยิง นักรักร ^๕ ควร ที่ จะ มี บุญ
 อยู่ แล้ว จึง ทำนาย ว่า แท้ นักรักร ^๕ สืบไป เมื่อ
 นำ หาบไม้ ต้อง บ่า ท่าน แล้ว ซึ่ง จะ ค้ำ
 ขาย สืบไป ^๕ ท่าน อย่าได้ กระทบ เหย
 หา เช่น ประโยชน์ไม่ ^๕ ท่าน จง อาสา ท้าว
 พระยา เด็ก ซึ่ง ว่า ฝ่าย บรพ ทิศ เห็น เป็น
 แสง อรุณ สว่าง ^๕ ชน จะ มี พระ มหา กษัตริย์
 องค์ หนึ่ง ใน ทิศ ^๕ ออก จะ อนุเคราะห์
 ตก แต่ง ให้ มี ขศธา คักดี แก่ ท่าน เป็น ปฐม
 ก่อน แล ซึ่ง ฝ่าย ปราชิม ทิศ ^๕ สาย พ้า
 แล ^๕ ชน เห็น วิมาน แล ปรากฏ ปรากฏ
 แก่ ^๕ ท่าน ท่าน จะ ได้ เป็น ใหญ่ ใน ทิศ ^๕ ออก
 ตก จะ มี บุญญา ธิการ ทรง ศักดา อานุภาพ
 เป็น อัน มาก ^๕ ท่าน อย่าได้ สงสัย เหย ^๕

๐ มะกะโท ครั้นได้ฟัง คำ ทำนาย แล้ว ก็
 มีความ ยินดี จึง ออกลา บวช ผู้ นน ยก
 ออก จาก บ้าน มะเทวะ ก็ มา ยัง เมือง ศัก
 โขไทย ให้ ลูก คำ หาม เทยว ชาย สิ่ง
 ของ ครั้น ชาย สิ่ง ของ เสรีจ แล้ว ก็ ให้
 ลูก คำ หัง บวง กลับ คืน ไป ยัง เมือง เมะระตะหะ
 แต่ ตัว มะกะโท นั้น เชื้อ คำ ทำนาย นิมิตร
 มิได้ กลับ คืน ไป จึง เทยว หาท ฟัง ชึ่ง จะ
 ผูก พันธ์ อาศัย นั้น จึง คิด ว่า ถ้า เรา จะ
 ไป ผาก ตัว อยู่ ด้วย เสนาบดี ผู้ ใหญ่ บัดนี้ ได้
 ก็ ยัง หา ผ่า นุ่ง ห่ม ที่ ดี มิได้ จึง เข้า ไป
 อาศัย อยู่ ด้วย นาย ช้าง พระ เจ้า ศักโขไทย
 มะกะโท อสุห์ มิได้ เกยจ คร้าน ช่วย ชำระ
 มูล ช้าง ทอด หญ้า ช้าง ทั้ง กลาง วัน กลาง คืน
 มิได้ ขาด นาย ช้าง เห็น มะกะโท มีความ

๑๒

ราชาธิราช

เล่ม ๑

อุส่าห์ ก็ รักใคร่ เป็น อัน มาก ครั้น นาย
ข้างได้รับพระ ราชทาน เงิน เดือน ครั้งใด ก็
แบ่ง บัณฑ์ให้ มะกะโท ทุก ครั้ง

๑ อยู่ มาจน หนึ่ง สมเด็จ พระ ร่วง เจ้า
เสด็จไป ณ โรงแ ข้าง ชั้น ทอด พระเนตร

ข้าง พระ ทนึ่ง อยู่ บน เกย ทอด พระเนตร

เห็น มะกะโท กวาด หญ้า ข้าง อยู่ จึง ตรัส

ถาม นาย ข้าง อ้าย คน นี้ เป็น บุตร ของ ผู้ ไท

นาย ข้าง จึง กราบ ทูล สมเด็จ พระ ร่วง เจ้า ว่า

มะกะโท คน นี้ เป็น บุตร รามัญ เข้า มา อยู่

ด้วย ข้า พระพุทธเจ้า ช่วย ทอด หญ้า ข้าง

แล ข้าระ มุล ข้าง มี ความ อุส่าห์ เป็น อัน

มาก สมเด็จ พระ ร่วง เจ้า ทรง พระ เมตตา

แก่ มะกะโท จึง ตรัส สั่ง นาย ข้าง ให้ เที่ยง

ดู มะกะโทไว้ อย่าให้ ชัด สน เมื่อ พระองค์

เล่ม ๑

ราชาธิราช

๑๗

ทอด พระเนตร ช้าง อยู่ นั้น คาย พระ ฤดา

ออก แล้ว บ้วน พระ ไอ้ ลง เนื้อ แผ่น ดิน ๆ

กระจาย ออกไป ทอด พระเนตร เห็น เบี้ย ๆ

หนึ่ง จึง ตรัส ว่า ลุก รามัญ น้อย จง เก็บ

เอา เบี้ย ๆ หนึ่งไว้ มะกะโท กราบ ถวาย

บังคม แล้ว จึง เก็บ เอา เบี้ย มา ตาม รับ

สั่ง ครั้น สมเด็จ พระ ร่วง เจ้า ทอด พระ

เนตร ช้าง แล้ว ก็ เสด็จ กลับ เข้า สู่ พระ

ราชวัง

๑ ฝ่าย มะกะโท ได้ เบี้ย ๆ หนึ่ง ก็ มี ความ

ยินดี นึก จึง คิด ว่า แต่ เรา มา อยู่ ทำ ราช

การ ด้วย นาย ช้าง ฟัง ได้ รับ พระ ราชทาน

ใน วัน นี้ เบี้ย ๆ เต็ม นี้ จะ ทำ อะไร ดี

อย่า เลย จะ เอา ไป ชื้อ พรหม ผัก กาด มา ปลูกไว้

๑๘

ราชาธิราช

เล่ม ๑

มะกะโท คิด แล้ว   จึง เอา เบี้ย ไป ชื้อ พร
 ด้ก กาด   เจ้า ของ พรหมด้ก กาด จึง ว่า เบี้ย
 ของ เจ้า เบี้ย เตี้ยว นี้   เรา มิ รุ้ ท จะ ตวง
 พรหมด้ก กาด ให้   มะกะโท จึง ว่า เบี้ย ของ
 เรา เบี้ย เตี้ยว นี้   เรา ขอ แต่ พอ ทิต นี้

เตี้ยว   เจ้า ของ พรหมด้ก กาด จึง ว่า เขา เกิด
 มะกะโท จึง เอา นี้ มือ ชูบ เหวะ แล้ว   ก็
 จ้ม ลง ใน ทราย พรหมด้ก กาด นั้น   ฝ่าย
 เจ้า ของ พรหม ด้ก กาด จึง สรรเสริญ แต่ ในใจ ว่า
 บุตร รามัญ ผู้ นี้ มี บัญญา ฉลาด นก   นาน
 ไป จะ ได้ เปน ผู้ ตี มั่น คง   ะ

๐ ฝ่าย มะกะโท ได้ เมล็ด พรหม ด้ก กาด แล้ว
 จึง มา ขุด ดิน กระทำ ที่ ด้วย มูล ช้าง   จึง
 ปลุก เมล็ด พรหม ด้ก กาด ไว้   อุดำ ห้ บำรุง
 รต นา ก งอก งาม ชน   ครน อยู่ มา พระ

ร้อง เจ้า เสด็จ มา ทอด พระ เนตร ช่าง อีก ครั้ง
หนึ่ง มะกะโท จึง เลือก เก็บ พรหม กาด

มา ชำระ เสีย ให้ หมต มุต ติน แล้ว จึง ขอ

ยืม ไท้ พาน นาย ช่าง ไล่ พรหม กาด นำ

เข้า มา ถวาย สมเด็จ พระ ร่วง เจ้า ฯ จึง ตรัส

ถาม ว่า เอง ไต่ พรหม กาด นู มา แต่ ไหน

มะกะโท จึง กราบ ทูล ว่า เบย ซึ่ง พระ

องค์ พระ ราชทาน ข้า พระ พททเจ้า เบย หนึ่ง นน

ข้า พระ พททเจ้า เอา ไป ขอ พรหม กาด

มา ปลุก จึง ไต่ นำ มา ทูล เกลา ฯ ถวาย

สมเด็จ พระ ร่วง เจ้า ไต่ ทรง พง ดิ่ง นน ก็

มี พระ ทย์ ยินดี นก จึง ทรง พระ คำ ริห

ว่า บุตร รามัญ น้อย น้ ฉลาด ประกอบ ด้วย

ความ เพียร จะ เอา ไป เลี้ยง ไว้ ใกล้ เรา

จึง จะ ชอบ จึง ตรัส แก่ นาย ช่าง ว่า

ถูก รามัญ น้อย นี้   เราจะ ขอลไป ^๕ เคียงไว้
 นาย ช้าง ก็ ถวาย มะกะโทไป แก่ สมเด็จ พระ
 ร่วง เจ้า ๆ จึง มอบให้ ไป อยู่ ด้วย หัว บ้า พ่อ
 ครว   มะกะโท ครั้นไป อยู่ ด้วย พ่อ ครว
 ก็มี ^๕ ไต่ เกี้ยว ครว   สมเด็จ พระ ร่วง เจ้า
 ครั้น เห็น มะกะโท อุดำห์ เป็น อัน ดี   ก็ ชอบ
 พระ อชฌาศัย   จึง ทรง พระ กรุณาโปรด
 ตั้ง ให้ เป็น ชุน วัง   มอบให้ ว่า กล่าว ใน
 นอก พระ ราชวัง   สมเด็จ พระ ร่วง เจ้า
 ทรง พระ เมตตา นี้   ตุฯ หนึ่ง บุตรี ใน อุทร
 มะกะโท ผู้ เป็น ชุน วัง   มี ความ อุดำห์
 รักษา พระองค์ กลาง คัน เป็น กลาง วัน   พระ
 ร่วง เจ้า ทรง พระ เมตตา ยิง ^๕ ชุน ไป   ชำราช
 การ น้อยใหญ่ ทั้งปวง   ก็มี ความ รักใคร่
 แล ยำ เกรง แก่ ชุน วัง เป็น อัน มาก   พระ

๐ ครั้น อยู่ มา มี หนังสือ บอก มา ว่า กอง
ทัพ แหก ชะวาท ยก มา ตี หัว เมือง ช้าง ชน
แก่ เมือง ศกไชไทย ขอ กอง ทัพ เมือง
ศกไชไทยไป ช่วย ว่า ข้าศึก มี กำลังใหญ่
หลวง นึก ถ้า ข้า เห็น จะ เลี้ย เปน มัน คง
ข้าพเจ้า ทั้งปวง ก็ จะ เปน ชะรอย แห่ง ข้าศึก
สมเด็จพระ ร่วง เจ้า แจ่ม ใน ราชการ ตั้ง นน
จิ่ง จิต แจง กอง ทัพ บก เรือ เสรีจ แลแล้ว เมื่อ
จะ ยก ไป นั้น พระองค์ จึง มอบ ราชการ
และ พระ ราชวัง ใน นอก ให้ ชน วัง อยู่
รักษา แลแล้ว พระองค์ ก็ ยก กอง ทัพ หลวง
ไปปราบ ข้าศึก แหก ชะวาท

๐ ฝ่าย ชน วัง นั้น เปนใหญ่ ได้ บังคับ
กิจ การ ทั้งปวง จะ มี ผู้ ไต่ใหญ่ ขึ้นไป
กว่า นั้น หา มิได้ ขณะ นั้น ถึง บุพเพสัน

นิवास กุศล ของ ชน ทั้ง สอง ได้ สร้าง มา จึง

เผอิญให้ นาง เทพ สุตา สร้อย ทาว พระ

ราช ธิธา สมเด็จ พระ ร่วง เจ้า กับ ชุน วัง

เห็น กัน แล้ว ให้ มี ความ ประวิพัต ผูก

พันธ ์สนิท เสน่หา แก่ กัน ชุน วัง ก็ ลอบ

กระทำ สังวาส ด้วย พระ ราช ธิธา อยู่ มา

พระยา เจ้า ได้ ซึ่ง เป็น มิตร ์กับ กับ ชุน วัง

รู้ ก็คิด พท์ ว่า ชุน วัง ผูก พันธ ์ รักใคร

กับ พระ ราช ธิธา พระยา เจ้า ได้ มีความ

กรณา แก่ ชุน วัง จึง ห้าม ว่า ท่าน ทำ

การ ทง น ผิด หา สมควร ไม่ ถ้า ทราบ ถึง

พระ มหา กษัตริย์ อัน เป็น พระ เจ้า อยู่ หัก

ท่าน ก็ จะ ถึง แก่ ความ ตาย ความ นิบหาย

ท่าน อย่า พึ่ง กระทำ ความ ชั่ว ต่อไป เลย ครั้น

ชุน วัง รู้ ความ ดัง นั้น แล้ว จึง ไป บอก แก่

เล่ม ๑

ราชาธิราช

๒๓

นางเทพสุดา สร้อยดาว ๆ ก็กลัวพระราชา
อาญา สมเด็จพระบิดา จึงคิดอ่านจะ
หนีพร้อมใจกัน จึงจัดแจงผ้าพรรณนุ่ง
ห่ม แลทรวัยสิ่งของทองเงินที่ติดอัน
มีค่าเป็นอันมาก ปรึกษากับตำรวจวัง
เจ็ดสิบคน ไพรไทย ซึ่งเชื่อถือร้อยเศษ
จัดแจงเสร็จแล้ว ชนวังก็พานางเทพ
สุดา สร้อยดาว ชนข้างฝั่งตะวันออก กับคน
ร้อยเจ็ดสิบคน ออกจากเมืองสุโขทัย
หนีไปทางป่ากระดังงา ถึงแดนต่อแดนแล้ว
มะกะโท คิดถึงพระเดชพระคุณสมเด็จพระ
ร่วงเจ้า จึงบ้ายหน้ามาทิศเมืองสุโข
ทัย กราบถวายบังคมสมเด็จพระร่วงเจ้า
ลงกับแผ่นดินแล้ว เขียนจดหมายบอกเหตุ
ซึ่งมีอัศจรรย์แต่หลังไว้ทุกประการ แล้ว

มะกะโท ก็พา พระราชธิดา กับไพร่พล
 ทั้งปวง ยกไป ครั้น สมเด็จพระร่วงเจ้า
 เสด็จกลับรู้ข่าวว่า มะกะโท พา พระราช
 ธิดาหนีไปจากเมืองสุโขทัย จึงตรัส
 ให้กองทัพยกไปตาม

๑ ฝ่ายกองทัพยกไปถึงแดนต่อแดน
 จึงพบฉลากซึ่งมะกะโทเขียนไว้บน
 พาเอาฉลากกลับมาเมืองสุโขทัย เข้า
 ไปกราบถวายบังคม สมเด็จพระร่วงเจ้า
 แล้ว ทูลซึ่งได้ไปตามมะกะโทถึงแดน
 ต่อแดน ก็ถวายฉลากมะกะโทแก่
 สมเด็จพระร่วงเจ้าฯ จึงให้อ่านฉลากใน
 หนังสือ นั้นว่า ข้าพระพุทธเจ้า มะกะโท
 ขอกราบลงกับพมพสุชาติ จงเป็น
 สักขีทิพยาน ข้าพระพุทธเจ้า ขอกราบ

เล่ม ๑

ราชาธิราช

๒๕

ถวาย บัง คม ภา ผ่า พระ บาท พระ เจ้า อยู่ หัว
แล้ว ข้า พระ พุทธเจ้า ขอ กราบ ทูลไว้ ให้
ทราบไว้ ผ่า ละออง ธูดี พระ บาท ด้วย
เต็ม เหตุ เมื่อ จะ มาสู่ พระ บรม โภชิตมภาร นั้น
ข้าพเจ้า คม พ่อ คำ สาม สิบ คน มา คำ ถึง
ตำบล เขา ปะเตาะ พ่อ คำ คน หนึ่ง บัวย
ข้าพเจ้า จึง เข้า รับ ทาบ แทน แล้ว ทาบ
ขึ้นไป บน ภูเขา ให้ บังเกิด เป็น อัจฉรรย ไซ้
วัด สันตะฤตุ ก็ บนศาล ให้ ฝน ตก อะระนะนี้
ผ่า ลง ตก คาน ที่ ข้าพเจ้า ทาบ นั้น หัก ลง ถึง
สาม ครั้ง แล้ว ข้าพเจ้า แลไป เบื้อง บรมพ
ทิศ เห็น เป็น แสง พระ อาทิตย สว่าง ชน
ครัน แล มา ข้าง ปราจิม ทิศ ก็ เห็น เป็น
ปราสาท ราช มณเฑียร อัน รจน่า ปรากฏ
แก่ จักขุ ข้าพเจ้า ๗ จึง ให้ ผู้รู้ ทำนาย ๗

ว่า ซึ่ง เป็น สว่าง ใน บุรพ ทิศ นั้น คือ

พระ องค์ จะ ได้ ทำ นุ บำ รุง ข้าง เจ้า เป็น ปฐม

ซึ่ง ว่า เห็น ข้าง ปราจิม ทิศ เป็น ปราสาท

ราช มณเฑียร นั้น ภาย หลัง ข้าง เจ้า จะ ได้

มา เป็น ใหญ่ ใน ทิศ ตะวัน ตก บัดนี้ ข้าง พระ

พุทธเจ้า ได้ ทำ การ ทุจจริต ถอบ ถัก พา พระราช

ธิดา ของ พระองค์ มา ทำให้ เคื่อง ใต้ ฟ้า

พระ บาท นั้น โทษ ข้าง เจ้า ผิด หนัก หนา

ข้าง เจ้า ขอ พระ ราชทาน โทษ พระองค์ จง

ให้อภัย โทษ แก่ ข้าง เจ้า ครั้ง หนึ่ง เกิด ฐะ

๐ ครน สมเด็จ พระ ร่วง เจ้า แจ้ง ใน

หนังสือ นั้น แล้ว ก็ ทราบ ว่า มะกะโท คน

นี้ นาน ไป จะ ได้ เป็น ใหญ่ ใน เมือง มอญ จะ

ได้ สืบ ราช ประ ยุรวงศ์ กษัตริย์ ไป ภาย หน้า

ก็ มิ ได้ ทรง พระ พิโรธ ขัด เคื่อง จึง ออก

เล่ม ๑

ราชาธิราช

๒๗

พระโองการ ประสงค์นี้ พระพร ให้แก่ มะกะ
โท ว่า จงให้ ไป เจริญ ที่ขาย สวัสดิ์ ตาม
นิมิตร นั้น เกิด เมื่อ มะกะโท หนีไป นั้น
ตั้งใจ จะไป เกาะ วานไป มิ ถูก หลงไป บ้า
กจะ ถึง มุตะ มุกข์ อยู่ สาม วัน ก็ไป จาก
มุตะ มุกข์ ถึง เมือง วาน มะกะโทไป อยู่
บ้าน เต็ม บิดา มารดา บ้าน นั้น ก็ได้ ซื่อ ว่า
บ้าน มะกะโท มา ทราบ เท่า บดิน ครั้น มะ
กะโท ถึง บ้าน แล้ว บรรดา พรรค พวก
ญาติ พี่ น้อง แล ชาว บ้าน ทั้งปวง ต่าง คน
มา ประชุม กัน ชม บุญ มะกะโท ว่า มะกะ
โทไป แต่ ผู้ เดียว บดินได้ พระ ราชนิตา
สมเด็จ พระ ร่วง เจ้า มา เป็น ภรรยา แล้ว
ก็ไต่ ทหาร มา เป็น อนัน มาก แล ชาว บ้าน
นั้น ก็ นับถือ มะกะโท ว่า มะกะโท นี้ มี

วาสนา บารมี มาก

จะ ว่า สิ่งใด ก็ สิทธิ

ชาติ กว่า แท้ ก่อน

ครั้น อยู่ มา มารดา

มะกะโท ถึง แก่ กรรม

มะกะโท แล ญาติ

พี่น้อง ทั้งปวง

ก็ กระทำ การ ปลง ศพ

สำเร็จ แล้ว

มะกะโท จึง ปรีกษา ด้วย ญาติ

พี่น้อง ทั้งปวง ว่า

อะติ मामांเจ้า เมือง

เมะทะหะมะ น

มี อิศริยศใหญ่ หลวง

นัก

จำ จะ ผูก พันธุ์ เป็นไมตรีไว้ จะได้ เป็น

ที่ พัง สืบไป

บัดนี้ บิดา มารดา เราก็ หา

บุญไม่ แล้ว

นาง อุ่น เรือน น้อง สาว เรา

นี้ มี รูป ร่าม อุ่น งาม

กอบ ด้วย กิริยา

มาระยาตร์ ทั้ง เฉลียวฉลาด อยู่

แต่ เจริญ

ไวย สมควร จะ มี เย่า เรือน อยู่ แล้ว

เรา

คิด จะ ใคร่ ปลุก ผึ่ง นาง อุ่น เรือน น้อง สาว เรา

เล่ม ๑

ราชาธิราช

๒๗

ให้แก่ อะติมาบาง

ท่าน ทั้งปวง จะ เห็น

ประการใด

ชะ

๑ ฝ่ายพรรคพวกญาติพี่น้องทั้งนั้น ก็
 ยินยอมพร้อมใจด้วย มะกะโท ๆ จึงให้จัด
 ของกำนัล แล้ว แต่งหนังสือให้คน
 ถูไป ถึง อะติมาบาง ว่า ข้าพเจ้า มะ
 กะโท มีใจภักดีต่อท่าน จะยกนางอ่อน
 เรือนผู้ของสาว ให้เป็นหญิงบำเรอเท่า
 ของท่าน ครั้น อะติมาบางได้แจ้งใน
 หนังสือถึงนั้นแล้ว ก็มี ความยินดีนัก จึง
 ให้เงินทองเสื่อผ้า เป็นรางวัลแก่ผู้ถือ
 หนังสือโดยสมควร เมื่อผู้ถือหนังสือ
 กลับมาแล้ว อะติมาบางคิดจะใคร่ได้
 เห็นตัวนางอ่อนเรือน ครั้น จะคอยให้เห็น
 ต่อวันคืนนี้ เมื่อจะไปรับนั้นไม่ทันใจ

ปราถนา จึง ลง เรือ แห่ ปลดอม ขึ้นไป ถึง
 หน้า บ้าน มะกะโท ๆ เห็น แล้ว จึง แต่งให้
 นาง อุ่น เรือ น ลง มา อาบ น้ำ ณ หาด ทวาย ด้วย
 หญิง สาวใช้ สอง คน สาม คน หวัง จะ ให้
 อะติมา มา เห็น ครั้น อะติมา มา ได้ เห็น
 นาง อุ่น เรือ น วัน นั้น ก็มี ความ ประวิพัต
 รักใคร่ ใน นาง อุ่น เรือ น ยิ่ง นึก ครั้น กลับ
 มา ถึง เมือง แล้ว จึง จัด เรือ คีรี ชะ จะ เร่
 แต่ง คน ให้ ขึ้น ไป รับ นาง อุ่น เรือ น ลง มา อยู่
 ก็น ณ เมือง เมะตะหมะ ๗

๑๐ ขณะ นั้น ราชกุมาร ชาว บ้าน ทังปอง รู้ ว่า
 อะติมา มา ขอ นาง อุ่น เรือ น ไป เป็น ภรรยา
 ก็ นับถือ มะกะโท ว่า เป็น พี่ เมีย เจ้า เมือง
 ต่าง คน เข้า หา เป็น พรรค พวก บ่าวไพร่ มะกะ
 โท เป็น อัน มาก อยู่ มา อะติมา มา จึง คิด

เล่ม ๑

ราชาธิราช

๓๑

ว่า มะกะโท^๕ นี้ เป็น คน หยาบ ซ้ำ^๕ หา มี ความ
สั^๕ตย์ ซื่อ ตรงไม่

ไป อยู่ ด้วย พระ เจ้า

ศุ^๕ก ไชโยไทย ๆ

ทรง พระ เมตตา ชุ^๕บ เลี้ยงให้

เป็น ดี แล้ว

กลับ ลัก พา พระ ราช ธิธา มา

อีก เล่า

แล บ^๕คน ทั้งปวง น^๕บถือ ว่า

เป็น พี่ เมีย เรา

พา กัน เข้า หา พัง พา เป็น

อัน มาก

นานไป จะ เป็น เลียน หนาม สั^๕ทรู

เรา จะ ละไว้ มิได้

จำ จะ คิด ซ้ำ มะกะโท

เสีย

แต่ จะ ซ้ำ โดย ตรง น^๕มิได้

คน

ทั้งปวง จะ นิินทา

แล พร^๕รค พวก มะกะโท

ก็ มี มาก เกลือก จะ ไม่ สำ^๕เร็จ

จำ จะ คิด

ซ้ำ ด้วย ก^๕ลอุบาย

คร^๕นี้ คิด แล้ว จึง เรียก

คน สนิท เข้า มา ส^๕ง ว่า

จะให้ ไป ตรง

มะกะโท มา กิน เลี้ยง แล้ว จะ ซ้ำ เสีย ท่าน

จงไป ปลุก โรงใหญ่

ณ กลาง หาด ท^๕ราย ทอง

๓๒๒   ราชา ทิราช   เล่ม ๑

ถอย   แล้ว เขา เครื่อง สาทรา วุธ ผั่งไว้ ใน
หาด ทวายให้พร้อม   ถ้า เห็น พวก มะกะโท
เสพ สุรา เมา ดั้น แล้ว   จึงให้ ทหาร จับ ฆ่า
เลียให้ สิ้น   แด คน สนิท ก็ ออก มา จิต แจง
บอก กัน   ทำ ตาม อะติมา มาง สั่ง ทุก ประการ

๐ ฝ่าย นาง อุ่น เรือน ผู้น้อง มะกะโท รู้
จึง แต่ง หนังสือ ถบ ไซ้ คน ถอบ ฆน ไป ถึง มะ
กะโท ว่า   อะติมา มาง คิด การ จะ ฆ่า พี่ เลีย
ถ้า อะติมา มาง ให้ คน มา เชิญ ไป กิน เลี้ยง นน
อย่าให้ สงไป   มะกะโท ครั้น แจง ดั่ง นั้น
แล้ว   จึง คิด ว่า   อะติมา มาง เป็น น้อง
เขย เรา แล้ว กลับ คิด ประทุษฐ์ ร้าย จะ ฆ่า เรา
นั้น   เรา ก็ หา ผิด มิได้   แดใจ เรา ก็ เป็น
ชาย ชาต ทิหาร   จะ นิ่ง ทาย ด้วย คม อาวุธ
ทั้งนี้ เพราะ แพ้ รู้ เล่ห์ กด   ก็ เป็น ที่ อับ

เล่ม ๑   ราชาธิราช   ๓๓

ประยศ นึก   เราจะ คิด ช้อน กต ฆ่า อะติมา

มาง เลี้ย บ้าง   มะกะโท จึง ให้ ตี มีต เห็น

ร้อยสี่สิบเล่ม   แล้ว จึง เรียก ทหาร เจ็ด

สิบ คน มา พร้อม กัน   จึง บอก เนื้อ ความ

ให้ ตาม หนังสือ   ซึ่ง น้อง สาว บอก มา

ทุก ประการ   จึง แจก มีต เห็น ให้ แก่

ทหาร คน ละ เล่ม   ๓๖

๑) ฝ่าย อะติมา มาง จัก แจง การ เสร็จ แล้ว

จึง ใช้ คน มา ยิง มะกะโท ว่า   วัน การ บุญ

ให้ เชิญ ไป กิน เถยง   มะกะโท ครั้น แจง

แล้ว   จึง ว่า แก่ คน ใช้ ว่า   ท่าน จง ไป

ก่อน เติบ   เราจะ ตาม ไป ภายหลัง

ครั้น คน ใช้ นั้น กลับ ไป แล้ว   มะกะโท จึง

สั่ง แก่ ทหาร เจ็ด สิบ คน   ให้ แต่ง ทัว

๓๔   ราชาธิราช   เล่ม ๑

เหน็บ มีด ซ่อนไป คน ตะ เล่ม   แล้ว กำหนด

กัน ว่า   ถ้า อะติมา^๕มา^๕ง เลี้ยง ส^๕รา บาน เมื่อ

ไต   จง กิน แต่ น้อย อด^๕ไว้ แล้ว ถอบ บ้วน

เสี้ย   อย่า ให้ พวก อะติมา^๕มา^๕ง เห็น   ให้

พวก เขา กิน จง เมา   ครัน^๕ เรา ว่า มัจฉะ

ให้ งต อย^๕   ถ้า เรา ว่า มุง^๕ซง ให้ กิน เข้า

ถ้า เรา ว่า มอบ ซอบ เมื่อ^๕ไต   ให้ เข้า ทะ^๕ลุม

บอน แหวง อะติมา^๕มา^๕ง   แล้ว แหวง พวก อะติ

มา^๕มา^๕ง เสี้ย ให้ ลัน   อัน สำคัญ ตาม ประการ

นี้ เรา สัญญาไว้   ท่าน ทั้งปวง จง ระมัด

กำหนด สำคัญ ให้ มั่น   ครัน^๕ มะกะโท ส่ง

แก่ ทหาร เสรีจ แล้ว   ก็ พา กันไป ณ ไร่

หาด ทราย ดอง ถอย   ๓๕

๐ ฝ่าย อะติมา^๕มา^๕ง เห็น มะกะโท มา ก็ ทำ

เป็น ยินดี   ออก มา ต้อน รับ มะกะโท เข้า

เล่ม ๑

ราชาธิราช

๓๕

ไป นั่งในโรงแล้ว ก็ทำสนทนาด้วยกัน

โดยไมตรี ตูจหา ความรังเกียจแก่กัน

มิได้ อะติมาบาง จึงให้ยกเอาพานแบ่ง

กระแจะ น้ำตอกไม้ ออกมาให้มะกะโท

แล้วให้ยกของเลี้ยงมา จะให้มะกะโท แล

พวกมะกะโท กิน

พวกอะติมาบาง กิน

สุรา บานเลี้ยง ตูกัน เป็นอดวน อยู่

๑ ฝ่ายพวกมะกะโท อมสุราแต่น้อย

แล้ว บ้วนเสี้ย ทำอาการ ตูจมาให้อาเจียร

ถ่มเอชะ ทำตามมะกะโท สั่งทุกประการ

จะให้แต่พวกอะติมาบาง เสพสุราเมาอยู่ทุก

คน ครนนำชนครึ่งฝั่ง จะใกล้ท่วมหาด

ทรายทองลอย แลน้ำในครองนั้นท่วม

หลังข้าง มะกะโท จึงว่า มุงชุงคน

ทั้งปวง ก็งตสุราเสี้ย ชวนกันกินเข้า

๓๖

ราชาธิราช

เล่ม ๑

สิ้น ทก คน

กรณ คน ทั้งปวง ก็น เข้า แล้ว

มะกะโท จึง ว่า มี จนะ

คน ทั้ง นน ก็ ระมัด

ตัว คอย พ้อม อยู่ แล้ว

มะกะโท จึง ว่า

มอบชอบ

ชะ

๐ ฝ่าย ทหาร ทั้ง เจ็ด สิบ คน

ก็ ตก

ชน ชัก มัด เหน็บ เข้า หมด บอน แหวง พวก อะถิ

มามาง ซึ่ง เมว สรา อยู่ นน ตาย สิ้น แต่

ตัว อะถิมามาง นน ชน ชี ช่าง พัง ชับ หนี

ลง ข้าม คลอง ทอง ลอย แล น้า มาก ท่วม

หลัง ช้าง ๆ ฝ่าย น้า บิ พัน พวก มะกะ

โท จึง ตาม ทัน จับ ตัว อะถิมามาง ได้ ก็

ฆ่า เสีย ใน ที่ นั้น ที่ ฆ่า อะถิมามาง เสีย นั้น

ได้ ชื่อ ว่า พระติ อะถิมามาง มา จน เท่า

บัดนี้ แล คลอง ซึ่ง อะถิมามาง ข้าม นั้น

ก็ได้ ชื่อ ว่า ทอง นาง ลอย ชะ

๐ จุลศักราช ๖๔๓ ปี มะกะโท ชะนะ
 แก่ อะติมาบาง ไต่เมือง เมาะทะหมะ แล้ว
 มะกะโท จึงให้ ทหาร เจ็ด สิบ คน ชน เอา
 เครื่อง สัตราวุธ ซึ่ง อะติมาบาง ผังไว้นั้น ชน
 ได้สิ้นแล้ว ก็ให้ สืบสาว เอา ทรัพย์สิ่ง
 ของ เงิน ทอง ของ อะติมาบาง แด พวก
 อะติมาบาง มาได้ เป็น อัน มาก ก็ ปูน
 บำเหน็จ แก่ ท.เกล้า ทหาร โดย สมควร จึง
 ให้ ยศถา ศักดิ์ ตั้ง แต่ง กัน เป็น ชุนนาง ตาม
 ผู้ใหญ่ผู้น้อย แล้วให้ ตรวจ ทรา จิต แจง
 บ้าน เมือง ให้ ทา สมณะ ที่ พรหมณ์ ผู้
 เข้ม มั่น แก่ ทั้งปวง มา พรีอัม กัน มะกะโท
 จึง ว่า แก่ คน ทั้งปวง ว่า ตัว เรา เป็น พ
 เมีย อะติมาบาง มิให้ คิด ประทุษฐีร้าย แด
 อะติมาบาง ให้ ไป ลวง เรา มา จะ ฆ่า เรา เสีย

ด้วยหาสาเหตุ มิได้ อะติมา มาง คิต มิชอบ
 ก็ถึงแก่ความตายเอง แผ่นดินเมือง
 เมาะทะหะมะ ก็เป็นสิทธิ์ของเรา บัดนี้เรา
 จะให้ตั้งศาลาใหญ่ ศาลาหนึ่ง สำหรับ
 สมณะ พราหมณาจารย์ อาณาประชา
 ราชฏร ทั้งปวงไป มาอาศัย ให้ยืนอยู่
 ทรายเท่าสิ้นแผ่นดิน สมณะ พราหมณา
 จารย์ ทั้งปวง ก็เห็นด้วย มะกะโท ๗ จึง
 ให้ปลูกศาลาใหญ่ ลงไว้ในท่ามกลางเมือง
 แด่ มะกะโทใต้เมือง เมาะทะหะมะ ครั้งนั้น
 ประกอบด้วย ความเมตตา สมณะ พราหมณา
 จารย์ ชาวบ้าน ชาวเมือง ทั้งปวง ครั้งนั้น
 มา มะกะโท คิต จะสร้างเมือง จึงให้สม
 มณะ พราหมณาจารย์ แด่ ชาวบ้าน
 ทั้งปวง มาพร้อมกัน มะกะโท จึงว่าแก่

เล่ม ๑

ราชาธิราช

๓๙

ราชา ปะโรหิต

ชะเจียง สมินทร์ อาจารย์

ทะคมหา มินทร์ ว่า

ท่าน เป็นโหรา ผู้ใหญ่

ทั้งสาม คน

๖๕ บคน เรา จะ คิด สร้าง เมือง

ท่าน จง หาฤกษ์ ที่ จะ สร้าง เมือง ชน เป็น

ราชธานี โหรา ทั้งสาม คน ก็ หาฤกษ์ ที่

จะ สร้าง เมือง ชน เป็น ราชธานี ตาม มะกะ

โทสั่ง ครั้น ได้ฤกษ์ แล้ว มะกะโท

จึงให้ไพร่ พล ทั้งปวง แล้ว ถาง แผ่นดิน ให้

ราบ เสมอ แล เมื่อปราบ แล้ว แผ่นดิน นั้น

ได้เสื่อ ทั่วหนึ่ง โหรา จึงทำนาย ว่า เมือง

เรา นี้ จะ มีอำนาจ มาก ตุงหนึ่ง เสื่อ แต่

ทว่า จะ เกิด ยุทธนาการ สงคราม แล้ว

ไต่จึง เหลื่อม ทั่วหนึ่ง โหรา ทำนาย ว่า เป็น

นิมิตร เมือง นี้ จะ เป็น ท่าสำเภา ประกอบ

ไปด้วย เศรษฐี กระจุกถึ พาณิช พ่อค้า จะไป

มา ค้ำช้าย เป็นอัน มาก แล้วได้ ใช้ นกยูง
 รัง หนึ่ง แม่ พัก อยู่ ไหร่ จึง ทำนาย ว่า
 เมือง นี้ นาน ไป จะ ได้ ช้าง เผือก ผู้ ทัว หนึ่ง อะ

๐ มะกะโต ได้ พัง ไหร่ ทำนาย นิมิตร ต่าง ๆ
 จึง ว่า ซึ่ง จะ เกิด ยุทธนา การ สงคราม ไป

เบอง นำ นัน ท่าน ทังปวง อย่า ได้ สตั้ง

ตกใจ ไว้ เป็น พาน ชูระ แห่ง เรา ๆ ก็ เป็น

เชือ ชาย ชาติ ทหาร จะ กตว อัน ไต่ กับ

บจจา มิตร ชาคัก ซึ่ง ทำนาย ว่า จะ ได้ ช้าง

เผือก ผู้ ทัว หนึ่ง นัน เรา ก็ ดีใจ หนัก จะ

ได้ เป็น พาหะนะ อัน ประเสริฐ เป็น นิมิตร

มหัศจรรย์ แก่ บารมี เรา จะ เป็น ศรี พระ

นคร อัน นัน ครัน ปราบ แผ้ว แผ่นดิน เสมอ

แล้ว ไหร่ ชื่อ ว่า ราชา ปะโรหิต จึง ให้

แต่ง เครื่อง พลั กกรรม บวง สรวง เทพยตา ตาม

เล่ม ๑

ราชาธิราช

๔๑

ประเพณีแล้ว ๆ มะกะโท จึง คิด ว่า จะให้
สร้าง ปราสาท โดย ควร บัดนี้ ตัวเรา
ก็ ยัง หา นาม มิ ได้ จำ จะ ให้ ตู การ ไว้ ก่อน
แล จะ แต่ง เครื่อง ราช มงคล บรรณา การ ให้
ทูลา นุท จำ ทูล สาร ไป ขอ พระ นาม
ต่อ สมเด็จ พระ ร่วง เจ้า ก่อน ด้วย พระ
องค์ เป็น กษัตริย์ อัน สูงใหญ่ แล้ว ได้ มี
พระ เศษ พระ คุณ ชุ่ม เหยง เรา มา ถ้า พระ
องค์ ประสาสน์ นาม แล เครื่อง ราช กุก กู
ภันท์ มา แล้ว เมื่อใด จึง จะ ให้ ทำ ปรากฏ
ปราสาท ชน มะกะโท คิด ฉะนี้ แล้ว จึง
จัด แจง เครื่อง ราช บรรณาการ กับ ทอง คำ
ห้า สิบ ตำลึง แต่ง ให้ สมิง มะ กับ ละ คิด
เป็น ราช ทูล จำ ทูล พระ ราช สาร กับ ไพร
พล ร้อย เศษ คุม เครื่อง ราช บรรณาการ

๔๒   ราชาธิราช   เล่ม ๑

ขึ้นไปยัง สมเด็จพระร่วงเจ้า   ในลักษณ

พระราชนิพนธ์   ข้าพระพุทธเจ้า ผู้

ว่า มะกะโท   ผู้เป็น ข้าสมเด็จพระพุทธเจ้า

อยู่หัว   พระเชษฐา ปกเกล้า ชุบเลี้ยง

พระเชษฐพระคุณหาที่สุดมิได้   แต่ข้าพระพุทธเจ้า

กระทำ ความผิด   กตัญญู พระราช

อาญา   พา พระราชธิดา ของพระองค์

ไป   พระเชษฐา นอพระทัย

หัว   ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ

แม่ศรีครองอยู่   หาอันตรวยมิได้

ทั้งสอง   มีทนต์เจ้าโต เมืองเมะกะ

แล้ว   ยังหาเครื่องราชบริโภค

มิได้   ข้าพระพุทธเจ้า ขอความ

บาทบุคคลมาให้แจ้ง   ขอพระองค์จง

สาสน์นามแต่เครื่องราชกุฎ

ให้

เล่ม ๑   ราชา อิทราช   ๔๓

เช่น ศรี สวัสดิ์ มงคล แก่ ข้า พระพุทธเจ้า ๆ ทั้ง

สอง จะได้ออยู่เย็น เป็นสุข เพราะ พระ เศษ

เศษา นุกาพ สืบไป บดิน ข้า พระพุทธเจ้า แห่ง

ให้ สมิท มะ กัมละ คิต   คุณ เครื่อง ราช

บรรณาการ ชน มา ทูล เกด ๆ ถวาย   ครั้น

สมิท มะ กัมละ คิต กับไพร่ ร้อย เศษ   คุณ

เครื่อง ราช บรรณา การไป ถึง เมือง ศุภไชโยไทย

สมเด็จพระ ร่วงเจ้า ให้เบิก สมิท มะ กัมละ

คิต เข้าไป เฝ้า   ครั้น แจง ใน สักขณ พระราช

สาร นั้น แล้ว   สมเด็จพระ ร่วงเจ้า มี พระ

ราช ฤทัย ได้สนัส ปรีดา ภิมย อัง นก   จึง

ทรง พระ ราช ดำริห์ ว่า   ครั้น จะ ประสงค์

นาม ให้ แก่ มะกะ โท เป็น กษัตรา อิทราช   คุณ

หนึ่ง มี พระ ราช สาร มา นั้น   ก็ ละอาช พระ

กมล ฤทัย แก่บุช มนตรี ทั้งปวงว่า   มะกะโท

แต่ ก่อน นั้น อาศัย เรา แล้ว   ทำ ความ
 ผิด คิด กลัว   พา พระ ราช ธิธา หนี ไป ยัง
 ประเทศ เมือง มอญ   บัดนี้ กลับ ได้ ราช
 สัมพันธ ใน เมือง เมะตะหมะ แล้ว ให้ มา อ่อน
 น้อม ขอ พระ นาม ฉะนี้   ท่าน ทั้ง ปวง จะ เห็น
 ประการใด   ว่าจะ

๐ มุข มนตรี ทั้ง ปวง บังคม ทูล สัมเด็จพระ
 รวง เจ้า ว่า   ซึ่ง ตรัส ปรีกษา ทง น พระ เสด็จ
 พระคุณ หา ที่ สุด มิ ได้   อัน มะกะ ไท ผู้นั้น
 เป็น ชั่ว อยู่ ได้ ละ ออง ฤดี พระ บาท ทรง พระ
 มหา กรุณา ชุบ เลียง มา แต่ ก่อน ก็ จริง แต่
 ว่า มะกะ ไท นี้   มี สมภาร บุญ บารมี เป็น
 อัน มาก   แล้ว ก็ ได้ นิมิตร อัน ประเสริฐ
 มี กุศล สมภาร บารมี   ได้ อบรม ใจ กับ พระ
 ราช ธิธา ของ พระ องค์   ใน กาดะ ก่อน แล้ว

ขอ พระองค์ จง พระ ราชทาน พระนาม กับ
 เครื่อง ราช กุฎ กุฎินท์^๑ ไป กับ มะกะโท
 จึง จะ ควร สมเด็จ พระ ร่วง เจ้า จึง ตรัส ว่า
 ชึ่ง มุข มนตรี ปรีกษา นี้ ก็ ชอบ แล้ว สมเด็จ
 พระ ร่วง เจ้า จึง กล่าว สรรเสริญ สมภาร
 บารมี มะกะโท ว่า มี บุญ ตง^๒ หนึ่ง ร่วง ตก
 ลง มา จาก พ้า^๓ ครั้น จะ ให้ นาม ตาม ประเทศ
 ภาษา รามัญ^๔ ฝ่าย มะกะโท หา เชื้อ สาย มิ ได้
 จึง พระ ราชทาน นาม โดย ภาษา ไทย ตาม
 นิมิตร^๕ ลง ใน แผ่น พระ สุปพรรณ บักร^๖ ทรง
 พระนาม ว่า พระ เจ้า พ้า ร่วง^๗ แล้ว พระ
 ราชทาน ราช กุฎ กุฎินท์^๘ ทง^๙ ห้า คือ เสวตรี
 ฉัตร^{๑๐} หนึ่ง มงกุฎ^{๑๑} หนึ่ง พระ ชรรค์^{๑๒} หนึ่ง พัส
 ภาส^{๑๓} วิชนี^{๑๔} หนึ่ง ฉลอง พระ บาท ทอง หนึ่ง
 อีก ทง^{๑๕} เครื่อง ราช บริโภค เปน อัน มาก ตรัส

ใช้ให้อำมาตย์คุมไป พระราชทาน มะกะโท
ครั้น อำมาตย์ กับ สมิง มะ กับ ละ คืด ถึง เมือง
แล้ว ก็ พา กัน เข้าไป เฝ้า มะกะโท แด

อำมาตย์ สวมเตี๊ยะ พระ ร่วง เจ้า ถวาย พระนาม
แผ่นดิน พระ ๙ พรพรรณ บั๊ก กับ เครื่อง เบ็ญจะ

ราช กุก กุกนัณฑ์ แก่ มะกะโท ๓

๐ ฝ่าย มะกะโท รับ พระ ราชทาน แล้ว

บ้าย หน้า มา ต่อ บูบ ทิศ ยก พระ หัตถ์ ขึ้น

ถวาย บังคม สวมเตี๊ยะ พระ ร่วง เจ้า ก็ โสมนัส

ยินดี นึก แล้ว มะกะโท ให้หา ถุกษ์ ปลด

ปราสาท ไทร ถวาย ถุกษ์ นั้น ว่า วัน

พฤษศมีดี เดือน หก แรม สาม ค่ำ พทศกั

ราช ๒๔๘ ปี นึก ษัทรุกษ์ ยี่สิบสอง เป็น

ราชา ถุกษ์ เมื่อใด เวลา ถุกษ์ นั้น จะ มี

หญิง มี ครรภ์ แปร เดือน เดือน มา เป็น นิธิทร์

เล่ม ๑

ราชาธิราช

๔๗

ได้ถูกขโมยเอาเส้าตง หลุม จึง มุขมนตรี

แกล้งคนทั้งปวง ครั้นวันถูกขโมยก็พร้อมกัน

คอยท่าถูกขโมย แล นิมิตร ถึงถูกขโมยเวลา

กลางวัน พอหญิงมีครรภ์คนหนึ่งเดิน

มาริมหลุม คนทั้งปวงพร้อมกันว่าได้

ถูกขโมยแล้ว ก็ผลักหญิงนั้นลงในหลุม

จึงยกเส้าปราสาทนั้นลงหลุม โฉลก

สตรีนั้นกระเด็นชนมา เป็นอสรพิษแปด

อสรพิษเจ็ดตัวนั้น ตายในสถานทีนั้น

แต่ตัวหนึ่งนั้นได้ออกไปข้างปราจิมทิศ แล

โหราทำนายว่า เมืองนี้จะยังเกิดกษัตริย์

แปดพระองค์ จะทิวงคตในเมืองนี้เจ็ด

พระองค์ แต่พระองค์หนึ่งนั้นจะไปทิวงคต

ฝ่ายปราจิมทิศ ครั้นสร้างปราสาท

สำเร็จแล้ว จึงให้พระโหราพฤตมามาตร

๕๘

ราชาธิราช

เล่ม ๑

ทั้ง พระ ราช พิธี ราช กิจการ วันพระ นาม

ซึ่ง สมเด็จ พระ ร่วง เจ้า พระ ราชทาน มา

นน ทรง พระ นาม ชื่อ ว่า พระ เจ้า พา

วัง แต่ รามัญ ชาว เมือง เมะระตะหะ ทั้ง

นน เรียก ว่า พระ เจ้า ฉะไร ตะสะโต เจิญ

กะตาร เป็น ปฐม กษัตริย์ ใน เมือง เมะ

ตะหะ ใน ศักราช ๒๔๓๓ ปี ๗

(ยัง มี ต่อ)

แจ้งความ

โรงพิมพ์ราษฎร์เจริญทำบนถนนสำเพ็งตอน
วัดเกาะ จำหน่ายหนังสือประ โลมโลก,ธรรมมะ,
สุภาสิตต่าง ๆ และรับพิมพ์หนังสือ เช่น กาศ,
ทิว, ฎีกา, ใบเสร็จ, แบบฟอร์ม ฯลฯ ทำเล่มสมด
เต็มทองอย่างงาม ๆ สิ่งของที่กล่าวนำแล้วนี้
รับรองว่าจะทำ ให้อย่างประณีต และเร็วทันความ
ประสงค์ กับมีหนังสือแบบเรียนของกระทรวง
ศึกษาธิการทุกชนิดจำหน่ายด้วย ทั้งหนังสือ
อักษรพิมพ์จำหน่ายโดยคิดราคาอย่างย่อมเยา

เพราะฉนั้น ถ้าท่านมีความประสงค์อย่าง
ใดอย่างหนึ่งซึ่งได้กล่าวนำแล้วข้างบนนี้ เชิญ
ท่านไปลองซื้อหรือจ้างพิมพ์ ท่านก็จะทราบ
ได้ว่าที่ โรงพิมพ์ราษฎร์เจริญคิดราคาพอสมควร

*****

ราชาธิราช

เล่ม ๒

ยี่สิบห้า สดางค์ต่าง รู่ ท่านผู้ซื้อ
ร้าน หนังสือ หน้าวัดเกาะ เพราะนักหนา
ราชฤทธิ์ เจริญโรงพิมพ์ ริม มรรคา
เจริญ ท่าน มา ซื้อดู คง รู่ ดี
ได้ลง พิมพ์คราวแรก แปลก ๆ เรื่อง
อ่าน แล้ว เปิดช่องความทุกข์เป็น สุข
ท่าน ซื้อไป อ่าน ฟัง ให้ มั่งมี
เจริญ ศรี ศิริ สวัสดิ์ พิพัฒน์ เขย

วัด รัตนโกสินทร์ เกาะ
ศก ๑๐๘

๑ หน้า ๓๓ ๖๖

๑ ราชานิราชเล่ม ๒ ๖๖

๑ ตั้งแต่นั้น ๖๖ ๖๖ มอญ คิด ขบถ ต่อ เจ้าภคินม
จน มะกะโท ครอบ เมือง เมาะ ตะหมะ เป็น พระเจ้า พาร์ว
จน กิ่ง พระ รวง เจ้า ให้ เขา พระ ยาช้าง เผือก มา ครอบ
พระเจ้า พาร์ว

๑ พระ เจ้า พาร์ว ตั้ง อยู่ใน ยุทธิธรรม
เป็น อิน ติ ครอบ ครอบ ชนอ เต็ม ๖๖ ประชา
ราชานิราช ทรง บ้าง อยู่ เช่น เป็น ๖๖ มี ๖๖
๖๖ บ้าง ๖๖ ๖๖ มา ย่า ยี่ ๖๖ ๖๖ ย่าง ยุทธ
๖๖ ๖๖ เมือง เมาะ ตะหมะ ๖๖ ๖๖ มี เมือง ๖๖
๖๖ ๖๖ เมือง กำมะ ตานี่ ๖๖ พระ เจ้า กำมะ ตานี่
๖๖ ๖๖ ครอบ ครอบ พระ นคร ๖๖ ๖๖ อยู่ มา ๖๖ ๖๖

พระเจ้ากำมะถานี่ เสด็จไป เทียบ ประพาส
 มา กิตติศัพท์ ไปถึง พระเจ้าฟ้ารัง
 พระเจ้ากำมะถานี่ มิได้เสด็จ อยู่ใน
 พระนคร พระเจ้าฟ้ารัง สั่งให้ ชุมชุม
 จักรงคะโยธา เสร็จแล้ว ตั้ง เป็น รบวงทัพ
 พระองค์ ก็ยก ทัพไป ทิ้ง กลางวัน แดกลางคืน
 จนถึง เมือง กำมะถานี่ ก็ให้ ทหาร เข้า
 โจมตี เขา พระนคร ได้ แล้ว เก็บ ทัพ เขา
 อัญญาณกะทรพย์ อะัญญาณกะทรพย์
 กวต เขา ครอบ ครว เป็น อัน มาก ทั้ง พระ
 ราชธิธา พระเจ้ากำมะถานี่ ก็ พา มา ด้วย
 อี ฝ่าย พระเจ้ากำมะถานี่ ได้แจ้ง ว่า
 กองทัพ พระเจ้าฟ้ารัง มา ตี เขา พระ
 นคร ของ พระองค์ ได้ พา เขา พระราชธิธา
 แล ครอบ ครว ไป เป็น อัน มาก พระเจ้า

กำมะถานี่ ทรง พระ พิโรธ ให้ เร่ง ยก
 โยธาทหาร รับไป ทั้ง กลาง วัน แด่ กลาง ค่ำ
 เข้า ล้อม เมือง เมาะตะหะมะไว พระ เจ้า ฟา
 รั้ว แจ้ง เหตุว่า พระ เจ้า กำมะถานี่ ยก
 กอง ทพ มา ล้อม พระ นคร ไว้ เป็น สามารถ
 พระ เจ้า ฟา รั้ว จึง ทรง พระ ตำริห์ ว่า
 แน่น จะ ยกพล ออก หัก หาญ รบ พุ่ง ด้วย กอง
 ทพ พระ เจ้า กำมะถานี่ บัด นี้ ประตุง สาด
 นารต กั้น ก็ จะ เสีย วิ พล ทง สอง ฝ่าย
 เป็น อนัน มาก อย่า เคย จะ คิด เป็น กตอุบาย
 อ่อน น้อม เขา ชัย ชำนะ ให้ ใจ ได้ ครั้น พระ
 เจ้า ฟา รั้ว ทรง พระ ตำริห์ แล้ว จึง แต่ง
 อภิษร ราชสาร กับ เกรือง ราช บรรณาการ
 ใช้ ให้ ทูตา นุท ดีย ออกไป ถึง พระ เจ้า
 กำมะถานี่ ๆ จึง ให้ เบิก ทูต จำ ทูล พระ

ราชสาร กับ เครื่อง ราช บวรณาการ เข้าไป
 ถวาย บังคม หน้า พระ ที่ นั่ง แล้วให้ อ่าน
 พระ ราชสาร ดู ใน พระ ราชสาร นั้น ว่า
 พระ ราชสาร พระ เจ้า พ้า วัธ มา ถึง สมเด็จ
 พระ เจ้า กำมะถานี่ ผู้ เป็นใหญ่ ด้วย ข้าพเจ้า
 ยก กอง ทัพ ไป โจม ตี เอา เมือง กำมะถานี่ นั้น
 ไซ้ ข้าพเจ้า จะ ประสงค์ แก่ ทวพย์ สมบัติ
 นั้น หา มิได้ เหตุ ว่า จะ ใคร ได้ พระ ราช ธิธา
 ของ พระ องค์ มา เป็น พระ อรรคมเหษี ตั้ง
 ไว้ ใน เสวตรัตนวิ์ ครั้น จะ ให้ มี พระ ราช
 สาร ไป ขอ นั้น เกรง พระ องค์ จะ มี ประสงค์
 ให้ ก็ จะ บัวย การ ที่ ข้าพเจ้า ส่นหา ใน
 พระ ราช ธิธา นั้น แล ชึ่ง ข้าพเจ้า ทำ การ
 ล่วง เกิน ทัง นี้ ผิด พระ ราช ประเพณี หนัก
 หนา พระ องค์ จง ให้ อภัยโทษ แก่ ข้าพเจ้า

เล่ม ๒ ราชานิราช ๕๓

เกิด แล ซึ่ง พระ ราช นิราช ของ พระองค์

นั้น ข้าพเจ้า จะ เสก เป็น เอก อรรถคมเหษี

อัน พระ ราชทรพย์ ครอบ ครอบ ทั้ง ปวง นั้น

จะ ส่ง คืบ ไป ถวาย ให้ สิ้น สอง พระ นคร

จะได้ เป็น สวรรค์ บดพี เดียว กัน ถ้า

พระองค์ ไม่ เชื้อ ข้าพเจ้า จะ ถวาย สัตยา

ไว้ ต่อ กัน อะ

๐ ครั้น พระ เจ้า กำมะถานี่ แจง ใน พระ ราช

สาร นั้น จึง ทรง พระ จินตนาการ ว่า

แม้ มิ พัง พระ เจ้า พาวัว จะ ทำ การสงคราม

หัก หาญไป ประการใด ก็ ได้ แต่ มิ รู้ แห่ง

ที่ จะ คิด ประการใด เลย ด้วย เสีย พระ ราช

นิราช มา แล้ว จำ เป็น จะ อนุกุล ตาม ราช

ประเพณี ครั้น ทรง พระ ราช ดำริห์ แล้ว

ก็มี ได้ มี ความ สงสัย จึง สั่ง แก่ ทูต

จำ ทูล พระ ราชสาร ให้ เวง กลับ เข้าไป แจ้ง แก่
กัน จะ ประพฤติ ตาม ราช ประเพณี โดย

ความ ปราถนา ครั้น ผู้ ถ้อ พระ ราชสาร
กลับ เข้า มา แล้ว กราบ ทูล แจ้ง แก่ พระ
เจ้า พ้า ว่า ๆ ก็ ตี พระทัย นึก จึง ให้

แต่ง เครื่อง เสด็จ แล โภชนา หรร แล สุรา
สำหรับ ที่ จะ เฝียง เสนาไฟร์ พด ทั้ง ป่อง ประ
กอบ ตัวย ยา พิษ ทั้ง นั้น อีก เครื่อง ราช
บรรณาการ ออกไป ถวาย พระเจ้า กำมะลानी ๆ
แล ทหาร ทั้ง ป่อง ก็ เชื้อ มิ ได้ มี ความ ดั่ง สย
มี ความ ยินดี นึก ชวน กัน บริโภค

โภชนา สุรา ฆาต อัน ประกอบ ไป ด้วย ยา พิษ
ก็ ถึง แก่ ความ ตาย เป็น อัน มาก พระ เจ้า
กำมะลानी ก็ ทิวสภ แล พด ซึ่ง เหลือ ตาย
นั้น ก็ แยก กระจัต กระจาย หนีไป แล เครื่อง

ศาสตราวุธ แล ราชพาหุระ ทั้ง นั้น ก็ได้

แก่ พระเจ้าฟ้ารั่ว เป็นอัน มาก ทั้งแต่

นั้น มา เมือง เมะตะหะมะ ก็ บริบูรณ์ บรม

สุขยิ่ง นึก แล เมือง พระโค คือเมือง

หงษาวะดี นั้น ก็ เป็น ส่วย ชน แก่เมือง

พุกาม คนใน เมือง พระโค นั้น ต้อง เข้า

เดือน ออก เดือน แล มี อะระมะ มอญ คน

หนึ่ง นั้น เป็น ลูก ชาว บ้าน มุอิเซต ออก

บวช เป็น สามเณร อยู่ วัด อยู่ มา ใน กาล

วัน หนึ่ง สามเณร นั้น ไป นั่ง เบาท บน ลีลา ๆ

นั้น ทะลุ ลงไป อาจารย์ เห็น แลว จึง ทำนาย

ว่า สามเณร องค์ นี้ จะ มี บุญ อยู่ มา ใน

กาลวัน หนึ่ง เจ้า สามเณร จึง ลา อาจารย์

ลึกลับ เป็น คฤหัสถ์ ไป ได้ ลูก สาว มะตะหะยก

เป็น ภรรยา จึง กระทำ หนึ่ง สือ สัจญญาไว้

แก่ พ่อ ตา ว่า ลูก เขย อยู่ บ้าน บ่อ ตา ไป
 เข้า เดือน พ่อ ตา เข้า เดือน ลูก เขย อยู่ บ้าน
 ทำ หนังสือ แล้ว ก็ ส่ง ให้ พ่อ ตา ๆ เป็น คน
 เวลา อ่าน ถึง สอง ครั้ง สาม ครั้ง ก็ หา มี
 ความ สงสัย มิ ได้ พ่อ ตา จึง เก็บ เอา
 หนังสือ ไว้ แล้ว ก็ ไป เข้า เดือน ครั้น ออก
 เดือน มา อยู่ บ้าน ถึง กำหนด จะ ไป เข้า
 เดือน อีก พ่อ ตา จึง ว่า แก่ ลูก เขย ว่า
 คืน ถึง ที่ เจ้า แล้ว ไป เข้า เดือน เกิด ลูก
 เขย จึง ว่า ให้ เอา หนังสือ สัญญา มา ดู พ่อ
 ตา จึง คิด แต่ ใน ใจ ว่า มัน นี้ เกี้ยว คร้าน
 นึก หนา พ่อ ตา ก็ ต้อง ไป เข้า เดือน เอง
 แต่ พ่อ ตา เข้า เดือน แทน ถึง สาม ครั้ง ดี ครั้ง
 แล้ว จึง เอา หนังสือ ออก อ่าน ต่อ หน้า
 คน ห้าง บวง ใน หนังสือ สัญญา นั้น จะ

ได้ว่า พ่อตา อยู่บ้าน หามิได้ ว่าให้แต่
 ลูก เขย อยู่บ้าน บรรดา ชาย หญิง ซึ่งได้
 ยืน ก็ ยิ้ม อยู่ บางคน ก็ หัวเราะ แล้วย
 สรรเสริญว่า อะระมะมอญ คน นี้ มีปัญญา
 มาก ฉลาด กว่า พ่อตา ะ

๑ ฝ่าย อะระมะมอญ จึง คิด แต่ในใจ
 ว่า ความ คิด แต่เพียง นี้ คน ทั้ง ปวง
 สรรเสริญ ว่า ฉลาด หนักหนา แต่ นี้ ก็ จะ
 ไป เข้า เดือน เดือน จึง ให้ เมีย หา สะเบียง
 อาหาร ครั้น เวลา กลาง คืน จึง นิมนต์ ฝัน
 ว่า เท้า ข้าง หนึ่งเหยียบ เมือง พระโค เท้า
 ข้าง หนึ่งเหยียบ เมือง พุกาม แล้วย เท้า ที่
 เหยียบ เมือง พุกาม นั้น ยก มา เหยียบ
 เมือง พระโค ทั้ง สอง เท้า ฝัน ดัง นั้น แล้วย
 ก็ คน ชน คิด แต่ในใจ ว่า นิมนต์ ฝันใหญ่

หลวง นึก จะไป แก่ ฝน แก่ บุคคล ผู้อื่น
 นั้น หา ควรไม่ จำ จะ แก่ ฝน แก่ บิดา

มารดา ด้วย ท่าน เป็น บุพเพวตทา มี พระ คุณ
 แก่ เรา มา หา ที่ สุด มิได้ จะ รับเอา พร
 แห่ง ท่าน จึง จะ ประสัทธิตี ตี ครั้น คิด แล้ว

เวลา รุ่ง เช้า ไป แก่ ฝน ให้ บิดา มารดา พง
 บิดา มารดา ก็ ทำนาย ว่า เจ้า ฝน นี้ เป็น
 มหัทธจรรย์ใหญ่ หลวง นึก นาน ไป จะ ได้
 เป็น ไทญใน เมือง พระ โค ครั้น ไต่ พง บิดา

มารดา ทำนาย ดัง นี้ ก็ มีความ ยินดี นึก
 แล้ว ก็ ไป เช้า เดือน ณะเมือง พุกาม เป็น ผู้
 พาย ลง พาย หน้า เรือ พระ ที่ นั่ง มี กำลัง
 มาก พาย เรือ จน พาย หัก ราช

๐ จึงโปรดให้ อะระมะมอญ เลื่อน ออก
 ไป พาย กระทง หน้า พาย ก็ หัก ทุก ที่ จึง

เล่ม ๒

ราชาธิราช

๕๗

ทรงเห็น แน่น พัน หัก แล้ว พระ เจ้า พุกาม

โปรด พระ ราชทานให้ ^{๕๖}ช่วย ทลาดใน เมือง พระ
โค นั้น เป็น กำลัง ราชการ แก่ อะชะมะ

มอญ ครั้น อะชะมะมอญ ออก เตือน กลับ
มา เมือง พระ โค แล้ว ก็ เก็บ ^{๕๗}ช่วย ส่า

อากรใน จังหวัด เมือง พระ โค ซึ่ง พระเจ้า
พุกาม พระ ราชทานให้ เป็น กำลัง ราชการ

นั้นได้ เป็น อัน มาก ก็ มีใจ กำเริบ ^{๕๘}ซน ที่
จะ ตั้ง ทิว เป็นใหญ่ จึง ว่า แก่ พ่อตา ว่า

ที่ นี้ ถึง กำหนด จะ เข้า เตือน ข้าไม่ไป เข้า
เตือน แล้ว จะ อยู่ คิด เอา เมือง พระ โคให้

จงได้ มะตะหะออก พ่อตา จึง ห้าม อะชะมะ
มอญ ว่า เจ้า คิด ตั้ง ^{๕๙}มี ชอบ ตั้ง คน

หา มี กะทัญญูไม่ พระ เจ้า พุกาม มี พระ
คุณได้ ^{๖๐}ซบ เลียง อยู่ ทรง พระ กรุณาโปรด

พระ ราชทาน ทรัพย์ สา อากร ถึง เพียง นี้ แล
 แด พระเจ้า พุกาม ก็ มี บุญญา ธิการ มาก
 ประกอบ ด้วย รั พล ช่าง ม้า เป็น กษัตริย์
 ชั้น สูงใหญ่ ตั้ง หรือ มา คิด ขบถ ตั้ง นี้
 เล่า ยัง จะ ต่อสู้ ด้วย ทะแกล้ว ทหาร ของ
 ท่านใด หรือ จะ พา กัน พลอย ตาย เสีย
 เปล่าหา เป็น ประโยชน์ มิได้ อะระมะมอญ
 จึง ว่า พ่อ จะ ปรารถนาไปโย ที่ ว่า จะ ทำ
 สงคราม ด้วย พระ เจ้า พุกาม นั้นไว้ เป็น
 การะ ชุระ ช้า อน การ สงคราม นี้ จะ ชนะ
 ก็ ด้วย บุญญา แด ความ คิด เป็น ประมาณ
 ซึ่ง จะ ชนะ ด้วย รั พล มาก นั้น หา มิได้ ถ้า
 ข้า ว่า สิ่งใด พ่อ อย่า ชัด คำ ทำ ตาม
 ข้า ทุก ประการ แล้ว ก็ จะ มี ชัย ชชนะ แก่
 สงคราม เป็น มัน คง มะตะหะยก พ่อ ตา

ได้ พง อะชะมะมอญ ว่า ตั้ง นั้น ก็ ดงใจ
 ด้วย อะชะมะมอญ จึง ว่า กล่าว เกลี่ย กัดอม
 ขาว เมือง พระ โค ทัง ปวง ให้ อยู่ ใน โกวาท
 ของ ตน แล้ว ก็ ตั้ง ทัว ชัน เป็นใหญ่ อะ

๐ ลุคักกราช ๖๔๗ ปี อะชะมะมอญได้ เมือง

พระ โค แล้ว จึง ให้ ตั้ง ค่าย ชุก คุ เมือง ทำ
 การ อยู่ ยิง มิ ทน แล้ว วิชา ศัพย์ แจ้ง ไป
 ถึง พระ เจ้า พุกาม ๆ จึง แจ้ง ให้ เจตะสุกรี
 พระ ราชนบุตร เชย คุม พล ทหาร ยก ลง มา
 จับ อะชะมะมอญ ขณะ นั้น มะตะหอยอก รู้
 จึง ว่า แก่ อะชะมะมอญ ว่า เราได้ ห้าม ปราบ
 แต่ เต็ม ที่ ก็ มิ พัง ชัน คิด ทำ การ ใหญ่
 หลวง ให้ เหลือ ตัว บัด นี้ ค่าย คุ ซึ่ง จะ บ้อง
 กัน รักษา ตัว เล่า ก็ ยัง ไม่ สำเร็จ กองทัพ
 เจตะสุกรี ก็ ยก ลง มา ถึง ถึง ทาง แล้ว

ท่าน จะ พาให้เรา พดอยถึงแก่ ความตายความ
 ฉิบหาย เสีย เปน มั่น คงใน ครั้งนี้ ท่าน จะ
 คิด ประการใด อะระมะมอญ จึง ว่า พ่ออย่า
 ตกใจ อย่าง ว่า แต่ เจตะสุกรี ยกทัพ มา เท่า
 นี้เลย ถึง พระ เจ้า พุกาม จะ ยกทัพ มา
 ด้วย ข้า ก็ไม่ กลัว สุด แต่ ข้า ว่า สิ่งใด
 บิดา จง พึ่ง คือ ข้า ทุก ประการ แล้ว ก็ จะ
 ได้ ชัย ชำนาญ โดย ง่าย มะทะหยอก จึง ว่า
 ท่าน จะให้ ทำ ประการใด ก็ จะ ทำตาม อะระ
 มะมอญ จึง ว่า ข้า จะ คิด เป็น กลอุบาย อัน
 หนึ่ง จะ ก็ พ่อ ท่านให้ หลัง แรก แล้ว จะ
 ปล่อย ออกไปให้ เจ้า ทา กองทัพ เจตะสุกรี
 ถ้า เจตะสุกรีได้ ถาม บิดา จง กล่าวโทษ ข้า
 ให้ จง หนัก แสร้ง ทำ เป็น ภัยที่ ต่อ เจตะสุกรี
 แล้ว จึง นำ กองทัพ เจ้า มาโดย ทาง อ้อม

เล่ม ๒   ราชาธิราช   ๖๓

ให้ข้าอยู่   ถ้าประมาณ การ เห็น ว่า ข้า
ทำ ค่ายเสร็จ เมื่อใด   บิดา จึง นำทัพ เข้า
มา เมื่อ นั้น   อระมะมอญ คิด กล อุบาย กับ
มะทะหยอก พ่อตา ฉะนั้น แล้ว   จึง เอา
หว่าน ผ่า ซีก มา ตี พ่อตา แต่ พอ ให้ หลั่ง แดก
เป็น แผล   แล้ว ก็ ให้ รับ ออกไป ยัง กอง
ทัพ เจตะสุกรี   พระ

๑   ฝ่าย พม่า ใน กอง ทัพ   ก็ จับ เอา ตัว
มะทะหยอก เข้า ไป ยัง เจตะสุกรี ๆ จึง ตาม ว่า
เหตุใด ท่าน จึง ต้อง โพล โบาย ดี ดั่ง นี้   มะทะ
หยอก จึง บอก ว่า   ข้าพเจ้า เป็น พ่อตา อ้าย
อระมะมอญ   ๆ   คิด ขบถ ต่อ ด้วย พระ
เจ้า พุกาม   ตั้ง ค่าย ชุต คู แต่ง บ้าน เมื่อง
ข้าพเจ้า ห้าม ก็มี พง กลบ โกรธ   ให้ ตี
ข้าพเจ้า แล้ว ไล่ ครัว   ข้าพเจ้า หนี ออก ได้

จึง มา หา กอง ทัพ เจตะสูกวี แจ้ง เนื้อ ความ
ตั้ง นั้น ก็ สำคัญว่า จริง จึง ว่าให้มัน ทำ
ไป พลาด เกิด เอง จง นำ ทัพ เราไป ตาม
ทาง ตรงให้ ถึงเมือง พระโคโคโดยเร็ว มะตะหยอก
ก็ นำ ทัพ มา ตาม บ่า กลาง เป็น ทาง อ้อม ฐะ

๑ ฝ่าย กอง ทัพ พม่าไม่ รั แห่ง ทาง จึง
ถาม มะตะหยอก ๑ ก็ บอกไป ทด ทาบต ครัน
ไป ถึง บ่า อื่น หนึ่ง ถาม ว่า ชื่อใด มะตะ
หยอก จึง บอก ว่า ชื่อ บ่า กลาง พม่า ทง
บวง จึง ได้ รั ว่า บ่า นั้น บ้าน นั้น ครัน มะ
ตะหยอก นำ ทัพ มา หลาย วัน คณะ เห็น ว่า
ชะชะมะมอญ ทำ ค่าย คุ สำเร็จ แล้ว ก็ นำ
กอง ทัพ มา ถึง เมือง พระโค ฐะ

๑ ฝ่าย สมิง ชะชะมะมอญ เร่ง รั ทำ
ค่าย คุ สำเร็จ แล้ว ก็ให้ ปลุก โธงใหญ่ โธง

เล่ม ๒

ราชาธิราช

๖๕

หนึ่ง บน กำแพง มี ประตู เมือง ฝ่าย ทิศ
 ทวัน ออก แล้วให้ ทำ รูป หุ่น เป็น รูป พระยา
 องค์ หนึ่ง มี รูป สตรี ถือ พด แล รวม แล
 เครื่อง สำหรับ ถษตรี ย นน แปะ คน ยืน อยู่
 ใน โรง นั้น

๐ ฝ่าย เจตะสุกรี ยก มา ถึง เมือง พระ โศภณ
 เวียน เลียบไป รอบ เมือง เห็น รูป หุ่น ใน
 โรง นั้น ก็ สำคัญ ตัว ว่า สมิง อะระมะมอญ
 ยืน อยู่ ก็ โกรธ จึง ยิง ด้วย ลูก เภา ทณ
 สาย เภา ทน นั้น กระ ทบ คีรี ษะ แม่ มือ เจตะสุกรี
 ตก ฝ่าย สมิง อะระมะมอญ จึง ทำ
 เป็น อุบาย ออกไป เผา เจตะสุกรี ทูล ว่า ข้า
 พเจ้า จะ ได้ คิด ประทษ รุ ร้าย ต่อ พระ เจ้า อยู่ หัว
 หา มิ ได้ ทุก วัน นี้ คิด กะ ตัญญู บุษบา พระ

คุณ อยู่ มิได้ ชาติ ข้าพเจ้า ปสกุท พระ ตำแหน่ง
 บน พระ รูปไว้ ถวาย บังคม ทุก วัน ถ้า
 พระองค์ ยง แคลง อยู่ ขอ ให้ แต่ง คน ไป
 ชน สตรี ดู พระ รูป พระ เจ้า อยู่ หัว ซึ่ง
 ข้าพเจ้า ทำ ไว้ ใน พระ ตำแหน่ง นั้น เกิด เจต
 สตรี จึง ว่า ซึ่ง ท่าน ว่า มิได้ เป็น ขบถ นั้น
 ยัง ไม่ เห็น จริง แด พ่อ ตา ของ ตัว เป็น
 ที่ คำนี้ เหตุไร จึง ที่ พ่อ ตา ด้วย อันใด
 พระ พระ มอญ จึง กราบ ทูล ว่า ข้าพเจ้า จะ
 ที่ พ่อ ตา ด้วย คิด การ ขบถ นั้น หา มิได้ ด้วย
 สมเด็จ พระ เจ้า พุกาม ทรง พระ ธิรณา
 ธิบ เที่ยง พระ ราชทาน ส่วยย สว อากร ให้
 ชน แก่ ข้าพเจ้า ๆ คิด ถึง พระ เศษ พระ คุณ
 จึง คิด อ่าน แต่ง บ้าน เมืองไว้ เกิด ออก จะมี
 ราชการ สงคราม มา จะได้ รับ รong บอง

เล่ม ๒   ราชาธิราช   ๖๗

กัน รบ ฟังไว้   เป็น รั้ว พระ นคร ชน หนึ่ง
แกล่ พ่อ ตา นัน เกี้ยว ครั้น   ห้าม มี ให้ ทำ
การ ครัง หนึ่ง แล้ว   เมื่อ ข้าพเจ้า ทำ พระ
รูป ชน บุชา นัน ก็ ห้าม อีก เล่า   ข้าพเจ้า
จึง เห็น ว่า   มะตะหยอก พ่อ ตา หา ความ

กะตัญญู มิ ได้   ข้าพเจ้า ไกรธ จึง ตี จริง อยู่
มะตะหยอก จึง หนี มา กราบ ทูล กล่าว โทษ ข้า
พเจ้า หนัก หา จริง มิ ได้   ขอ พระ องค์ ทรง
พระ ดำริ หัก ตู เกิด   ถ้า ข้าพเจ้า เป็น ขบถ
แล้ว จะ ออก มา เผา พระ องค์ ไย   ว่าจะ

๐ เจตนะสุกริได้ ฟัง อะระมะมอญ ว่า กล่าว
เป็น ฉน ข้า กับ เจ้า ดัง นั้น   ก็ เห็น จริง หา
ความ สงสัย มิ ได้   จึง ไซ้ ให้ คน ไป ชน สุก รี่
ตุ รุป ชิง อะระมะมอญ   กระทำไว้ สักการะ
บุชา นัน   ครั้น ทหาร ไป ตู เห็น แล้ว ก็ กลับ

มา ทูล ว่า อะระมะมอญุ กระทำ พระรูปไว้
 บุญนั้น จริง เจตะสุกรี้ มี ความ โสมนัส
 ยินดี ก็ มิได้ ทำโทษ สิ่งใด แก่

อะระมะมอญุ ๆ ก็ บังคมลา กลับ เข้า มา เมือง
 จึง แต่ง เครื่อง บริโภค ของ เสวย เอา เนื้อ

ฟานสด มา ประกอบ ยว พิษ ไล่ แล้ว ก็ ไล่ ชดอม
 ส่ง ให้ คน เอา ไป ถวายเจตะสุกรี้ เมื่อเจตะสุกรี้
 จะ ถึง แก่ ความ พิณาศ มิได้ พิจารณา ซึ่ง
 มัจฉะ มังสา หาร ให้ ยินดี ที่ จะ บริโภค

เป็น กำลิ่ง จึง สั่ง ให้ พ่อ ครว เอา เนื้อ
 ฟานไป แต่ง เครื่อง เสวย ครั้น พ่อ ครว
 ทำ เครื่อง เสริจ แล้ว ก็ นำ เข้า ไป

ถวายแก่เจตะสุกรี้ ๆ ก็ เสวย เนื้อ ฟาน เข้า ไป
 คีรีษะ แม่ มีอ ซึ่ง ถูก สาย ธนุ นั้น ก็ เป็น

พิษ กำเวิบ ชัน

เจตะสุกรี ก็ ถึง แก่ กาละ

กิริยา ตาย

ชะ

๐ ฝ่าย ณะระมะมอญ ก็ให้ ทรวง วิชา

นำ ที่ ค่าย คุประตุ หอ รบ เป็น มั่น คง แล

เสนา บดี นาย กอง ซึ่ง มา ด้วย เจตะสุกรี นั้น

ก็ ตกใจ ร้องไห้ ออ อึ้งไป ทัง กอง ทัพ จะ

มีใคร คิด การ ต่อไป หา มิได้ ก็ เอา ศพ

เจตะสุกรี นั้นไป เผา เสีย แล้ว ก็ ร้องไห้

ว่า ไร รัก เจตะสุกรี ว่า พระองค์ ค่อย อยู่

เถิด ชาวเจ้า จะ ถวาย บังคม ลาไป แล้ว

ที่ เจตะสุกรี ตาย นั้น รามัญ เรียก ว่า ตำบลด

เจ้า ตาย มา ตราบ เท่า บดี นั้น ชะ

๐ ฝ่าย เสนาบดี นาย ทัพ นาย กอง ทังปวง

ก็ ยก ทัพ กลับไป เมือง พุกาม แล้ว ก็

กราบ ทูล ซึ่ง เหตุ อัน สมิ้ง ณะระมะมอญ

กระทำ แล เจตะสกรี้ ถึง แก่ ความ ตาย
นั้น ให้ พระ เจ้า พุกาม ทรง ทราบ ทก

ประการ พระ เจ้า พุกามได้ แจ้ง แลว
ก็ ทรง พระ อรลย ถึง พระ ราช บุตร์ เรย เปน กำ
ล้ง ก็ ยิง ทรง พระ โกรธ แก่ อะระมะ

มอญ จึง ให้ จิต แจง กอง ทัพ จะ ให้ ยก
ไป จับ อะระมะมอญ อีกร ๗

๐ ขณะ นั้น มง ยอด พ้า ซึ่ง เปน
พระอนุชา พระ เจ้า พุกาม ๗ ให้ ไป กิน เมือง
ตะเกิง นั้น ของ สม ผู้ คน ไว้ ได้ มาก แลว ก็
คิดรบถ แห้ง เมือง ชน เปน คีกร กัน ซ้ำ อยู่ ถึง
เจ็ด ปี ๗

๐ ฝ่าย อะระมะมอญ ได้ ช้าง พลาย
ตระกุด สี แดง เล็บ ครบ เปน ช้าง ชาติ
อุโบสถ ทั่ว หนึ่ง มี กำล้ง มาก ครน อยู่ มา

เล่ม ๒

ราชาธิราช

๗๑

ข้าง นั้น ตาย อะระมะมอญ จึงให้ ถอด เอา
 งาม นั้น มา เลื่อย ทำ เป็น โคร่ง กุบ เรือ เหลือ
 เศษ อยู่ นั้น ให้ เอา มา ทำ เป็น แหวน เครื่อง
 ไล่ มือ ถือ อยู่ ตั้งแต่ ข้าง นั้น ตาย แล้ว
 ตระปะ เตชะ อะระมะมอญ นั้น ก็ เลื่อม ลัง
 ครั้น อยู่ มา ฝ่าย ลักชะ ยาพะย ซึ่ง เป็น นักรบ
 เมีย ส้มิง อะระมะมอญ นั้น ปลุก เรือ น มา
 กระตาน ครั้น เสร็จ แล้ว เมื่อ จะ ขึ้น เรือ น
 นั้น ลักชะยาพะย จึง ว่า แก่ ส้มิง อะระมะ
 มอญ ว่า ข้าพเจ้า ปลุก เรือ น ใหญ่ ขึ้น ได้
 ถึง เพียง น ก็ เพราะ บุญญา อธิการ ของ
 ท่าน ขอ เชิญ ท่าน ลง ไป เขี่ยบ เรือ น
 ข้าพเจ้า ให้ เป็น เกียรติยศ ไว้ จะได้ ถือ ซา
 ปราบกฏไป ท้าว พระ นคร อัน นี้ ส้มิง อะระมะ
 มอญ ก็ มี ความ กรุณา แก่ ลักชะยาพะย

๗๒ ราชานิราช เถม ๒๒
ครั้น เวลาได้ ถูกชู้ ตี แล้ว ก็ ลงไป ยัง เรือน
ลักขระยาพะยู่ เพื่อ จะ ให้ เป็น เกียรติยศ
แก่น้อง เมีย ของ ตน ား

๑ ฝ่ายลักขระยาพะยู่ ตก แต่ง เครื่อง
บรรณาการไว้แล้ว ช่อน หน้า เลี้ย มิได้
ออกมาหา ให้ แต่ ภรรยา แล ผู้ คน บ่าว
ไพร่ มา หมอบ เฝ้า รับ เสด็จ อยู่ ฝ่าย สมิง
ตระมะมอญ เห็น จึง ว่า เรือน มั่น นั สุนก
ยัง ถว่า เรือนเรา อัน เป็น พระยา อิก ว่า แล้ว
ก็ กลับ ชน มา ยัง เรือน หลวง นาง อรรค
มะเหสี จึง ทูล ถาม ถึง สอง ครั้ง สาม ครั้ง ว่า
เหตุไฉน พระองค์ จึง เสด็จ มา เร็ว นั ก สมิง
ตระมะมอญ ก็ มิได้ ออก ฉางา ประการใด
นาง อรรคมะเหสี จึง ให้ สาวใช้ คน สนิท ลง

ไป ตาม เมีย ลักชะยาพะยูน ว่า ท่าน ทั้งปวง
พิท ทูล ประการใด จึง ทรง พระ โกรธ ชะ

๐ ฝ่าย ลักชะยาพะยูน รู้ว่า สมิง อะชะมะ
มอญ โกรธ จึง คิด กับ บ่าวไพร่ คน สนิท
ว่า สมิง อะชะมะมอญ สิบ โกรธ เรา แล้ว

จะ นิ่ง อยู่ ก็ มิได้ จำ จะ คิด อำน ประหาร
ชีวิต เสีย จึง จะ พัน อินทราย ครั้น คิด กัน
พร้อม แล้ว ก็ จิต เครือง บรรณาการให้

บ่าว คน สนิท ถ้อ หนัก ไป ตจ ประหนึ่ง จะ ไป
ถวาย เอา อาวุธ ช้อน หนัก ไป ด้วย คิด
ทำ ตั้ง นี หวัง มิให้ สมิง อะชะมะมอญ สงสัย

แล ทว่า ลักชะยาพะยูน นั้น ก็ เอา อาวุธ ช้อน
ไป มิให้ คน ทั้ง ปวง เห็น ครั้น ถึง เวอน
หลวง แล้ว ทหาร ทั้งปวง ก็ จึง ตรู กัน

หนัก ไป ชะ

๐ ฝ่าย สมิง อระฆะมะมอญ เห็น พวก
 ลักชะยาพะยู่ ถือ อาวุธ เข้า มา ก็ คิด ปรลาด
 ก็ รู้ว่า จะ ทำ ร้าย สมิง อระฆะมะมอญ ก็
 ไกรธ อดยไต้ ดาบ ด้ง ออก มา ต่อ สู้ พัน
 พวก ลักชะยาพะยู่ คี่ระยะ ชาติ ออก ทาย
 คน หนึ่ง พวก ลักชะยาพะยู่ ก็ หน่น แน่น
 กัน เข้าไป อระฆะมะมอญ เห็น เหลือ กำลัง
 จะ สู้ มิได้ จึง ร้อง ว่า แก่ ลักชะยาพะยู่ ว่า
 เรา เห็น กัน มา แต่ น้อย จน ใหญ่ หา ความ
 พิโรธ วาคี แก่ กัน มิได้ เหตุไฉน ท่าน จะ มา
 ทำ ร้าย แก่ เรา ๆ ขย ชีวิต เกิด ลักชะยา
 พะยู่ ก็ มิได้ พัง จึง ประหาร อระฆะมะมอญ
 ถึง แก่ ความ ตาย ครั้น สมิง อระฆะมะมอญ
 ตาย แล้ว ลักชะยา พะยู่ ๕ ๘ ๕ ๖
 เปน กษัตริย์ ครอง สมบัติ ใน เมือง พระโค

เล่ม ๒

ราชาธิราช

๗๕

ได้แปดวัน

แล อะเชตะมะมอญ คนหนึ่ง

เป็น บตรี เขย มะตะหยอก

สร้าง เมือง แห่ง

หนึ่ง ชน กับ เมือง พระโค

ทางไกล เมือง

พระโค เจ็ดวัน อะเชตะมะมอญ รู้ว่า ลักชะยา

พะยู่ ฆ่า อะเชตะมะมอญ เสีย

ไต่กิน เมือง

พระโค เห็น ผู้ คน ะลำ ะสาย อยู่ อะเชตะ

มะมอญ ก็ ยก กอง ทัพ มา

พอ มี หนังสือ

มะตะหยอก ออกไป ถึง อะเชตะมะมอญ ๆ

ใน หนังสือ นั้น แล้ว

ก็ รีบ ยก ทัพ มา ถึง

เมือง พระโค

มะตะหยอก รู้ จึง เปิด ประตู

เมือง รีบ

อะเชตะมะมอญ ก็ ยก กอง ทัพ

เข้าไปใน เมือง ได้ จับ ลักชะยา พะยู่ ฆ่า เสีย ๖

๐ ขณะ นั้น อะเชตะมะมอญ

ได้ เป็น

กษัตริย์ ใน เมือง พระโค

ทั้ง นาม ตนเอง ชื่อ

พระ เจ้า ตรา พระยา

ครอง ราชสมบัติใน

เมืองพะโค สืบมา ฝ่ายข้างเมืองเมะตะ
หะ นน พระเจ้าฟ้าวังมี พระอิศริยา

นุภาพ เป็นอันมาก พระเจ้าฟ้าวังกับ
พระเจ้าตราพระยานั้น มีพระทัยเป็น
มิตรภาพต่อกัน ต่างองค์ใช้ราชทูตส่ง

เครื่องราชบรรณาการไป มาเป็นราชสัมพันธ์
มิตรไมตรีกัน พระเจ้าฟ้าวังมี พระราช
ธิดาองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่านางสินทยา

๐ ฝ่ายพระเจ้าตราพระยานั้น มีพระราช
ธิดาองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่าสุเจตะตะ

ต่างองค์ส่งพระราชธิดาไป ถวายกัน ทั้งสอง
ฝ่าย ทรงประพฤติกตัญญู เพื่อจะให้

พระราชไมตรีผูกพันมั่นคง เป็นสุวรรณ์
บิณฑิอันเดียวกัน ทั้งสองพระนครก็

อยู่เย็นเป็นสุข ครั้นอยู่มา มังเกร็ดเบี่ยง

เล่ม ๒

ราชาธิราช

๗๗

ซึ่ง เป็นใหญ่ใน เมือง พุกาม ยก พลโยธา
มา ล้อม เมือง ทะละไว ให้ มังแซะ ซอ

ราช นัคตา ยก พล ลง มา ที่ ปลาย ตำบล
เมือง พระโค ชาว ตำบล ทั้งปวง ตำบล ทาน
รบ พุ่งไว ได้ ประมาณ ห้า เดือน หก เดือน

ทาง ของอาจ กกล้าหาญ ด้วยกันทั้งสองฝ่าย ชาว
ตำบล จึง บอก เข้า มา ยิง เมือง พระโค พระ
เจ้า ตรา พระยา แจ่ง แล้ว จึง ใ้ ราชทูต

จำ ทูล พระ ราชสาร ไป ถึง พระ เจ้า ฟา รว
ณเมือง เมาะ ตะหมะ ๗ ใน ปี นั้น เจ้า แพง
ครน พระเจ้า ฟา รว ได้ แจ่ง แล้ว จึง ใ้

จัด ทหาร โยธา ทั้ง ปวง เสร็จ แล้ว ให้ กอง
หน้า ยกไป ก่อน แล้ว พระองค์ ก็ เสด็จ ยก
ทัพ หนุนไป ต่อ ภายหลัง ครั้น ไป ถึง เมือง
พระโค แล้ว พระ เจ้า ตรา พระยา จึง

ออก มา ต้อน รั้ว สันทนา กัน ตาม ราช
 ประเพณีไมตรี ซึ่ง มี มา ต่อ กัน ๗๖

๐ ฝ่าย พระ เจ้า ตรา พระยา จึง ให้ จก
 กอง ทพ เมือง พระ โศก นั้น เสร็จ แล้ว ก็ ยก
 พรหม กัน กับ กอง ทพ พระ เจ้า พาวัง ไป

บรรจบ ชาติก ซึ่ง ล้อม เมือง อากะเหมา
 บ่าย ตำน นัน ชาติก มิ อาจ จะ ทอ สู้ ได้
 ก็ แยก พ่าย หนี ไป ครั้น มี ชัย ชำระ ศึก
 แล้ว สอง กษัตริย์ ก็ รั้ว ยก ไป บรรจบ ชาติก

ซึ่ง มา ล้อม เมือง ทะละ แล ทพ เมือง พกาม
 นั้น ก็ แยก หนี ไป จึง ยก ทพ ไป ล้อม เมือง
 ทาง สะทะระ พม่า ซึ่ง รักษา เมือง ทาง สะ

ทะระ นั้น ทาน กำดั่ง มิ ได้ ก็ แยก หนี ไป
 แล้ว รั้ว ยก กอง ทพ ไป ตี เมือง สะโทง พม่า
 ซึ่ง รักษา เมือง สะโทง นั้น ก็ ถึงแก่ ปราศัย ๗๖

เล่ม ๒

ราชาธิราช

๗๙

๐ ฝ่าย ทหาร พระเจ้า ฟาร์ วัง พระเจ้า
ตรา พระยา ก็ จับ ตัว ฤหยาต พม่า ซึ่ง

เป็น เจ้า สะโทง ออก มา ถวาย

สอง กษัตริย์ ๆ ครั้น สั่งให้ ประหาร ชีวิต เสีย

สอง กษัตริย์ ไปปราบ ข้าศึก ครั้น นั้น ได้

พระนครเป็นอันมาก แล้ว พระเจ้า แผ่น

ดิน ทั้งสอง ให้ เลิก กองทัพ กลับ มา เมือง

พระโค ยก มา ทาง หนอง มูเริง พระ

๐ ฝ่าย พระเจ้า ตรา พระยา มี พระทัย

ประทุษร้าย ต่อ พระเจ้า ฟาร์ วัง คิด กัน กับ

เสนา มืดดำ เรา จะ วิว ยก ไป ก่อกวน แล้ว

จะ ทำ กล หมาย ลวง เขิญ พระเจ้า ฟาร์ วัง

เข้าไป กิน เหยงใน เมือง จะ แต่ง โภชนา

หาร ประกอบ ยา พิษ ให้ เสวย ให้ ถึง ซึ่ง พิณาศ

แล้ว จะ ชิง เอา สมบัติใน เมือง เมาะตะหมะ
ครั้น คิด กัน แล้ว ก็ รีบ ยก ททัพ มา ก่อน จะ

๐ ฝ่าย พระ เจ้า พาร์ วัง ก็ ยก ททัพ ตาม
มา ภายหลัง ครั้น มา ถึง กลาง ทาง มี ผู้
มา กราบ ทูล ว่า พระ เจ้า ตรา พระยา คิด กด
อุบาย จะ ทำ ร้าย ต่อ พระองค์ พระ เจ้า พาร์
วัง ได้ ทราบ ดัง นั้น จึง ทรง พระ ดำริ ที่ ว่า
พระ เจ้า ตรา พระยา ก็ เป็น พระ ราช สัม
พันธมิตร สนิท เส่นหา นึก แด จะ มา ละ
ศัทยา นุสัทยา เสีย จะ คิด ประทุษร้าย ต่อ
เรา ยัง แคลง อยู่ ครั้น จะ ไม่ เชื่อ เล่า ถ้า จริง
ก็ จะ เสีย ที่ จะ ยก ตาม เข้า ไป ตั้ง อยู่ นอก
เมือง พะ โค ก่อน พัง ตู พระ เจ้า ตรา พระยา
จะ คิด ประทุษร้าย จริง หรือ มิ จริง ประการ ไต
ก็ จะ รู้ ครั้น ทรง พระ ดำริ ที่ แล้ว จึง สั่ง

เล่ม ๒

ราชาธิราช

๗๑

กำชัย นายทัพ นาย กอง ทะแกล้ว ทหาร ทั้งปวง
 แล้ว ก็ให้ ยก ทัพ มา ตั้ง มั่น อยู่ นอก
 เมือง พระโค ให้ คน สอด แนม คอย ฟัง
 กิตติศัพท์ ตู

๐ ฝ่าย พระ เจ้า ตรา พระยา ได้ แจ้ง ว่า พระ

เจ้า พารว ยก กอง ทัพ มา ตั้ง อยู่ นอก
 เมือง แล้ว จึง ให้ แต่ง โภชนาหาร ประคอง
 ด้วย ยา พิษ เสริจ แล้ว ก็ ให้ เสนาบดี
 ออก ไป เชิญ เสด็จ พระ เจ้า พารว เข้า ไป
 กิน เติง พระ เจ้า พารว จึง ตรัส ว่า
 ถ้า พระ เจ้า ตรา พระยา ประถมา จะ เติง
 ตู เรา กับ ไพร่ พล ทหาร ทั้งปวง ให้ เป็น ที่
 สบาย แล้ว ก็ ให้ เชิญ พระ เจ้า ตรา พระยา
 เสด็จ ออก มา หา เรา ก่อน เถิด เรา จึง จะ

๘๒ ราชธานีราช เล่ม ๒

เข้าไป ครั้น เสนาบดี ถลึง เข้าไป ทูล ตาม

คำ พระ เจ้า ฟา รวี่ ตรัส สั่ง พระ เจ้า ตรา

พระยา ก็ สดิ่ง พระทัย เห็น ว่า พระ เจ้า

ฟา รวี่ รู้ พระองค์ แล้ว ครั้น จะ นิ่งไว้

มิได้ ก็ แแต่ กอง ทัพ ยก ออก มา จะ

ก่อ รบ ด้วย พระ เจ้า ฟา รวี่ ว่าจะ

ขณะ นั้น เสนาบดี คิมหันต์ ไชโย แห่ง

พระ เจ้า ตรา พระยา ก็ สั่ง ให้ จุฑาไฟ เผา

ม. ๒๒ ทรง จะ ให้ กอง ทัพ พระ เจ้า ฟา รวี่

ระส่ำ ระส่าย เป็น อันตรวย ด้วย อำนาจ

เพลิง ครั้น ไฟไหม้ มา ใกล้ กอง ทัพ พระ

เจ้า ฟา รวี่ ๆ จึง สั่ง ให้ ถอย ทัพ เข้า มา

อาศัย อยู่ ริม หนอง น้ำ แห่ง หนึ่ง จึง ทรง

สุภรณ์ ภิงคาร คือ พระ เติมน้ำ ทอง

เสด็จ ๒๒ ทรง ๒๒ ๒๒ อัน เป็น ราช พาหนะ

เล่ม ๒

ราชาธิราช

๙๓

แล้ว จึง ตั้ง สัตยาธิษฐาน หลัง น้ำ ทักษิณ

ตก ออก พระโอรส ตรัส ว่า เรา ตั้ง อยู่ใน

สัตยา นุสสัย ขอ ทรง ต่อ พระเจ้า ตรา พระยา

ละ สัตยา นุสสัย สุจริต ชรรณ เสีย คิด ประ

ทูล ร่ำไห้ แก่เรา เศษ สัตยา นุสสัย ของ เรา

นี้ ขอ เทพยดา ทงปวง จง ช่วย อภิบาล

รักษา ข้าพเจ้า ด้วย ถิ พระ เจ้า ตรา พระยา

แล พวก พล ทงปวง จะ ทำ อันตราย แก่

ข้าพเจ้า ขอให้ ปรา ชัย ไป เหมือน ระเบิด

อัน กลิ้ง เข้า มา กระแทบ ผง นิน เกิด

๐ ขณะ นิน พระ เจ้า ตรา พระยา เริง

รีบ ยก พล เข้า ไป ช้าง ทิศ ตะวัน ตก แห่ง หนอง

น้ำ ที่ กอง ทพ พระ เจ้า พ้า รวี อาศัย อยู่

นั้น จึง ลุก ชาว บ้าน กองมู คน หนึ่ง ขอ

ลถก เป็น ทหาร หน้า ช้าง ถือ ทวน ยืน อยู่หน้า

ข้าง พระที่นั่ง พระเจ้าฟ้ารัง กราบ ทูล ว่า
 ถ้ำ และ พระเจ้า ตรา พระยา จะ มา ชน
 ข้าง กับ พระองค์ ข้าพเจ้า จะ แทง ตา
 ข้าง พระเจ้า ตรา พระยา ให้ แดก แล้วย จะ
 ความ เขาได้ ข้าง ออก มา ให้ จึง ได้ พระ

เจ้า ฟ้า รัง ไต่ ทรง พัง ก็มี พระทัย ยินดี นัก พระ
 ๐ ฝ่าย พระ เจ้า ตรา พระยา ก็ ได้ ข้าง
 เข้า มา ชน กับ พระ เจ้า ฟ้า รัง ลึก คี ลึก
 ชาว บ้าน กอง มุ นัน ก็ สือก เข้า แทง
 ด้วย ทวน ถูก ปาก ข้าง ที่ หนึ่ง แล้ว ถูก คอ
 ที่ หนึ่ง ข้าง พระ เจ้า ตรา พระยา ถูก เจ็บ
 ร้อง ชน ด้วย เสียง อัน ดัง แล้ว ก็ บ่าย หน้า
 หนีไป พระ เจ้า ฟ้า รัง ก็ เอา ฝ่า ชับ พระ
 พักตร์ ท่อน หนึ่ง ทิ้ง ให้ แก่ บุตรี ชาว บ้าน
 กอง มุ เปน ตำ คัญ บุตรี ชาว บ้าน กอง มุ

เล่ม ๒   ราชชา ถิราช   ๘๕

ใต้รับ พระ ราชทาน ผ้า ชับ พระพักตร์แล้ว ก็
เอา พัน เปน มงคล คาค คีระชะไว ฝ่าย พระเจ้า
ตรา พระยา   ลง จาก ช้าง ขึ้น มา รับ หน้า
เข้า บ่า   ๕ ๖ ๗ ๘ ก็ แยก หน้าไป สั้น

๐ ฝ่าย พระเจ้า ฟ้าวัว   ก็ ยก ทัพ เข้า
ไป ยัง เมือง พระโค แล้ว   แต่งให้ ทะแกล้ว
ทหาร   ไป ติดตาม จับ พระ เจ้า ตรา พระยา
พล ทหาร ตามไป จับ เอา ตัว ได้   พา มา
ถวาย พระเจ้า ฟ้าวัว   ๑ ทรง พระ โกรธ
นัก   จะให้ ปะหาร ชีวิต เลี้ย   จึง พระ
สังฆราชา คณะ ชุมนุม พระสังฆ   ฝ่าย คณฐี
ธูระ วิปัสสนา ธูระ หลาย รูป   เข้า มา ถวาย
พระ พร   ขอ ชีวิต พระ เจ้า ตรา พระยา ได้
พระ เจ้า ฟ้าวัว   ก็ ทรง พระ อนุญาตให้

มิได้ฆ่าเสีย แล้วให้เอาตัวพระเจ้าตรา
 พระยา กับ พระราชธิดา ของ พระองค์ ซึ่ง
 พระราชทาน ให้แก่พระเจ้าตราพระยาแต่
 ก่อน นั้น กับ ราชบุตร สอง องค์ ชื่อ
 ชังคิ ชื่อ ชังแก ซึ่งเกิด ด้วย นาง สิ้น
 ทหาร ราชธิดา ของ พระองค์ นั้น ให้ทะเล็ด
 ทหาร คุมไปไว้ ณ เมือง เมาะตะหะ ก่อน ฝ่าย
 พระองค์ ยับ ยั้ง อยู่ ณ เมือง พระโค พระราช
 ทาน เครื่องอุประโภค บริโภค แก่ ลูก ชาว
 บ้าน กอง มุ ตั้งให้ เป็น เจ้า เมือง พระโค
 จึงให้หา บิดา มารดา ลักคิ ออก มา แล้ว
 ตรัสว่า บุตร ท่าน มี ความ ชอบใน สงคราม
 เรา ก็ บูน บ่าเห็นใจ ให้ อยู่ กิน เมือง พระโค
 แล้ว ท่าน ทั้ง สอง จง เป็นใหญ่ใน บ้าน
 กอง มุ นี้เถิด แล้ว พระราชทาน เงิน ทอง

เล่ม ๒

ราชาธิราช

๑๗๗

เสื่อผ้า เป็น อัน มาก   จึงให้เอา กตองไป

ตีใน บ้าน กอง มุ นั้น   สุต เสียง กตอง เพียง

ไร   ก็ให้ทำ หลัก ประ โคน บั๊ก กำหนดไว้

ทั้ง สี่ ทิศ   พระ ราชทาน บ้าน ส่ววยให้ ชน

แก่ บิดา มารดา ลักคี่ อำมาตย์ นั้น แลแล้ว   ก็

ยก เข้าไป เมือง เมาะตะหมะ   ชะ

๐   ฝ่าย พระ เจ้า ตรา พระยา นั้น   ยัง มี

จิตต์ คิด ประทุษฐ์ร้าย พยาบาท   ใน พระ

เจ้า ฟ้าว อยู่ มิได้ ว่าง   จึง คิด กระทำ

เป็น ตอกไม้ เพลิง กตไว รอบ พระ นคร   ก็

พระ เจ้า ฟ้าว   จะ ได้ดีจ ออก เลียบ พระ

นคร เมื่อใด   จึง จะ จุต ตอกไม้ เพลิง กต

ให้ พระ เจ้า ฟ้าว ถึง ชึ่ง ทิวภค   ความ

คิด พระ เจ้า ตรา พระยา ทำ อุบาย ตั้ง นี   นาง

สินทนา พระราช ธิดา พระ เจ้า ฟ้าว   แฉ่ง

จึงเข้าไป กราบ ทูล แจ้ง แก่ สมเด็จพระ

พระ บิตา ทุก ประการ พระ เจ้า พาร์ว

ได้ ทราบ แล้ว ก็ ทรง พระ โกรธ จึง

ตรัส ว่า ครั้ง ก่อน ก็ ทำ อันตราย แก่ กู ที่

หนึ่ง แล้ว กู ก็ ละ ชีวิต ไว้ มิ ได้ ฆ่า เสีย

ยัง จะ คิด ประทุษร้าย ต่อ กู อีก เถา ผล

กรรม มา ตลใจ จะ ให้ ถึง แก่ พิณาศ นิบ

พ่าย เรา จะ เลี้ยงไว้ มิ ได้ ก็ ตรัส สั่ง

เพชรฆาต ให้ เอา พระ เจ้า ตรา พระ ยา ไป

ประหาร ชีวิต เสีย แล บุตรี ซึ่ง เกิด ด้วย

นาง สีนทยา อัน เป็น พระ ราช นัดดา นั้น

ทรง พระ กรุณา โปรด เลี้ยงไว้ พระ เจ้า

พาร์ว ได้ เป็น กษัตริย์ ใน เมือง เนาะตะหะ

ใน ศักราช ๖๔๙ ปี เสวย ราช สมบัติ ได้

หก ปี ณ ศักราช ๖๕๕ ปี มี ช้าง ฉัททันต์

เล่ม ๒

ราชา อีราช

๑๖

ตัวหนึ่ง มา แต่ บ้า หิมพานต์ สมจร ด้วย

นาง ช้าง ดำ ณะเมือง ศก ไชไทย เกิด ลูก

เป็น ช้าง ผีอก ผู้ ชาว บริสุทธิ์ ตุฯ ส่ำดี

อายุ ช้าง นุ่นโต หก ปี สมเด็จฯ พระ ร่วงเจ้า

จึงให้เอา มา บำรุง เลี้ยงไว้ ครั้น อยู่ มา

เป็น บุญ สมภาร แห่ง พระ เจ้า ฟ้า ร่วง ที่ จะ

ไต่ ช้าง ผีอก ไปไว้ เป็น ศรี เมือง เมาะ ตะ หมะ

พะเอินให้ ช้าง ผีอก มีไต่ จับ น้ำ แด หญา

เป็น หลาย เวลา นาย ช้าง จึงเอา เนื้อ ความ

ขึ้น กราบ ทูล สมเด็จฯ พระ ร่วงเจ้า ฯ ก็ เสด็จ

ทอด พระเนตร พระยา ช้าง ผีอก จึง ทรง

พระ คำไว้ ว่า ช้าง นี้ มีไต่ เกิดโรค ประการ

ใด มา เป็น ดัง นี้ ดู ก็ เป็น อัจฉริยะ นัก

หรือ จะ มี ควร อยู่ เป็น ราช พาหะนะ แห่ง

เรา กรมวัง พระองค์ไม่ สบาย พระทัย

ก็ เสด็จ กลับ เข้า มา เวลา คำ เข้า ที่ พระ
 บรรทม จึง ทรง พระ อดิษฐาน ขอ นิมิตร
 เทพดา ที่ รักษา พระยา ช้าง ผีอก บันดาล
 ให้ ทรง พระ สุบิน นิมิตร ว่า ถ้า ช้าง ผีอก
 อยู่ใน เมือง ศุภ โขไทย จะ เกิด อุบาทว์ใหญ่
 สี่ ประการ คือ จะ เกิด อัันตราย แก่ พระ เจ้า
 แผ่นดิน ให้ พลัด พราก จาก ราช สัมภัก
 ประการ หนึ่ง จะ เกิด วิบัติ แก่ พระ อรรคมะเหษี
 ประการ หนึ่ง จะ เกิด เหตุใหญ่ แก่ เสนาบดี
 ประการ หนึ่ง จะ เกิด จลาจล แก่ ไฟร์ พ้า
 ประชากร หนึ่ง เป็น อุบวระ เหตุ สี่ ประการ
 ครั้น สมเด็จ พระ ร่วง เจ้า ต้น จาก ที่ บรรทม
 แล้ว เสด็จ ออก จึง ตรัส เล่า พระ สุบิน
 ให้ เสนาบดี ทั้งปวง ฟัง แล้ว ตรัส ว่า
 เห็น ช้าง ผีอก จะ มี พอ ใจ อยู่ ด้วย เรา แล้ว

เล่ม ๒

ราชาธิราช

๑๖๑

ประเทศ อันใด พระยา ช่าง ชอบใจ   จะไป
อยู่ ก็ ตามใจ เด็ด   เสนา พฤตมาตย์ รับ
สั่ง แล้ว   จึง ปรีกษา กัน กราบ ทูล ว่า
ข้าง ทวี นี เป็น พระยา เสด็จ มงคล คชสาร ศรี
เมือง ทวี ประเสริฐ   ซึ่ง จะ ปลดปล่อย ไป นั้น
เสีย ตาย นึก   ข้าพระพุทธรเจ้า ทัง ปวง จะ
ขอ เสี่ยง หมาย ให้ พระยา ช่าง จับ ตู ก่อน ถ้า
แต่ จับ หมาย เมืองใด   จึง จะ ไป ส่ง เมือง
นั้น   สมเด็จ พระ ร่วง เจ้า ก็ ตรัส เห็น ด้วย
อำมาตย์   จึง ให้ เอา หมาย มา กำ เป็น ตาม
กำ แล้ว   คือ ตัง เป็น หมาย เมือง ศุภไชโย
กำ หนึ่ง   เป็น หมาย เมือง เมาะตะหมะ
กำ หนึ่ง   เป็น หมาย เมือง เขียงใหม่ กำ หนึ่ง
แล้ว จึง อธิษฐาน ว่า   ถ้า พระยา ช่าง จะ ไป

อยู่ ประเทศ ที่ แห่งใด ก็ให้ จับ หล้า เมือง
นั้น บริโภค เกิด

๐ ขณะ นั้น พระยา ช้าง จับเอา กำ หล้า
เมือง เมาะทะหะมะ ชน จับ เหนือ กระจ่าง
ศิระ แล้ว ก็ กิน เอา วง กวาด หล้า
สอง เมือง นั้น เสีย สมเด็จ พระ ร่วง เจ้า
ทอด พระ เนตร เห็นดัง นั้น จึงตรัสว่า สำหรับ
บุญ เขา แล้ว ก็เอาไปให้ เขา เกิด จึง สั่ง
ให้ เกณฑ์ ชาว บ้าน ทวา เล็ก ชาว บ้าน ถสอง
ห้า ร้อย คน อำมาตย์ ผู้หนึ่ง เป็น นาย คม
พระยา ช้าง เลือก มา สั่ง แต่ แม่ ช้าง นั้น
ให้ เอา กลับ คืน มา แล คน ซึ่งไป สั่ง
ช้าง นั้น ให้ มี ขวาน ถือ ร้อย พร้า ร้อย
จอบ ร้อย สำหรับทำ ทาง ปราบ หลัก ต่อ ลุ่ม
ดิน แล คน สอง ร้อย นั้น ให้ ปลุก โธง

เล่ม ๒ ราชานิราช ๙๓

แต่ที่ประทับ แล้วมีพราหมณ์สี่คน

สำหรับสังวริยายมนตราทั้งสี่ทิศ ครั้นไป

ถึงท่าจะลงแพนั้น พระยาช้างเผือก

จึงให้แม่ช้างลงแพก่อน ทว่าพระยาช้าง

จึงลงก่อนภายหลัง คนห้าร้อยซึ่งไปส่ง

นั้นจึงว่าท่านจะเอามารดาไปด้วย ฉะนั้น

ข้าพเจ้าทั้งปวง ก็มีพันพระราชนิราช

พระเจ้าอยู่หัว เมื่อพระยาช้างโตฟัง

คำคนทั้งปวงว่าตงนั้น ก็เอางวงขึ้น

พาดหลังนางฟังผู้มารดา มีจักษุทั้ง

สองมองไปด้วยน้ำตา จึงเอางวงเพียง

ส่งมารดาขึ้นจากแพ คนห้าร้อยได้เห็น

แล้วก็บังเกิดสังเวชใจสิ้นด้วยกัน ครั้น

ข้ามไปถึงฝั่งเข้าแดนเมืองเมะตะหะแล้ว

จึงเอาข่าวบอกเข้าไป ให้กรรพทูตพระ

๑๔ ราชธานีราช เล่ม ๒

เจ้า ฟ้าวี่ ๆ ไต่ ทราบ ว่า สมเด็จ พระร่วง

เจ้า พระ ราชทาน พระยา เสวตรี มงคล

คชสาร ศรี เมือง มา ก็มี พระทัย โสมนัส

นัก จึง ให้ จิต การ ที่ จะ รับ พระยา ช้าง

เสด็จ แล้ว ก็ เสด็จ ขึ้น ไป รับ ถึง ตำบล

เมือง แปร แล้ว พระ ราชทาน รางวัล แก่

ชาว เมือง ศุภ ใจ ไทย ซึ่ง มา ส่ง พระยา ช้าง

เผือก นั้น เป็น อัน มาก ครั้น ไต่ ถูก ชี แล้ว

ก็ ให้ ประ โคม ของ กลอง แตร ส่ง ชี รับ

พระยา ช้าง เผือก ลง ไป เมือง เมะทะหะ

ตก แต่ง ที่ อยู่ ให้ ตาม สมควร ลุศักราช

๖๕๕ ปี ๖๕

๐ ขณะ นั้น พระ เจ้า เชียงใหม่ รู้ ว่า พระ

เจ้า ฟ้าวี่ ไต่ ช้าง เผือก ผู้ มา ไว้ เป็น

ศรี พระ นคร จึง ให้ แต่ง ทัพ แปะ ทัพ เป็น

คนแปดหมื่น ยกลงมาล้อมเมืองเมะ
 ตะหะไว พระเจ้าฟ้ารังจึงปรึกษาเสนา
 บดีทั้งปวงว่า กองทัพเมืองเชียงใหม่
 ยกมาครั้งนี้ใหญ่หลวงนัก จะคิด
 ประการใด ฝ่ายมุขมัทยาทั้งปวงจึงกราบ
 ทูลว่า ซึ่งพระเจ้าเชียงใหม่ให้ยกพลมา
 กระทำสงครามครั้งนี้ เพื่อประโยชน์จะ
 ใครได้พระยาช้างเผือกไปไว้แทนศรีพระ
 นครเชียงใหม่ ขอพระองค์จงทรงพระ
 อดิษฐาน ขอสุบินนิมิตร์ดูให้แจ้งเหตุ
 ประจักษ์ก่อน ถ้าพระยาช้างเผือกจะควร
 คุ้มเป็นราชพาหนะของพระองค์อยู่ ขอให้
 ทรงพระสุบินนิมิตร์ที่เปนไชยมงคล ถ้า
 จะเสียพระยาช้างเผือก แลบ้านเมืองแก่
 ข้าศึก ก็ให้ทรงพระสุบินนิมิตร์เป็นอัประ

มงคลให้ประจักษ์แล้ว จึงจะได้คิดถ่าย
 เทต่อภายหลัง พระเจ้าฟ้ารังวัด ทรงฟัง
 ดั่งนั้นเห็นชอบด้วย จึงสั่งให้ปลุกศาล
 แต่งเครื่องพลีกรรม บวงสรวงเทพยดา ครั้น
 เวลาค่ำก็ทรงพระอะธิษฐานต่อเทพยดาว่า
 ถ้าข้างเผือกตัวนี้เกิดด้วยบุญสมภาร จะ
 เป็นราชพราหมณ์แห่งข้าพเจ้า ก็ขอให้
 นิมิตรเป็นศุภมงคลเกิด ถ้าข้าพเจ้าจะ
 สิ้นวาศนา จะเสียดพระยาข้างแฉะพระนคร
 แก่บัจจามิตรข้าศึกแล้ว ขอให้ข้าพเจ้า
 นิมิตรเป็นอับประมงคลเกิด ทรงพระ
 อะธิษฐานแล้ว ก็เข้าที่พระบรรทม

(ยัง มีต่อ)

แจ้งความ

โรงพิมพ์ราษฎร์เจริญ หน้าวัดเกาะ

แผนกจำหน่าย

หนังสือประ โทม โดก, ขรรคมะ, สวดมนตร์
ชาฎก, นิทาน, นิราศ, ตำร้อง, พงศาวดารจีนต่าง ๆ
พงศาวดารรามัญ, เพลง, สุภาสิต, แห่ตึกต่าง ๆ
กับ มีหนังสือแบบเรียน ของกระทรวงศึกษาธิการ
แลห่อตัวอักษรพิมพ์จำหน่ายด้วย คิตราคา
พอสมควร

แผนกรับจ้าง

รับพิมพ์หนังสือต่าง ๆ เช่น ใบปลิว, ตั๋ว,
ฎีกา, ใบเสร็จ, แบบฟอร์ม, และก๊าศ ๆ ล ๆ
กับรับทำเล่มสมุดและเดินทอง คิตราคาพอสมควร

ราชาธิราช

เล่ม ๓

ยี่สิบห้า สิบห้า ต่าง รู้ ท่านผู้
อ่าน หนังสือ หน้าวัดเกาะ เพราะนักหนา
ราชครู เจริญ โรงพิมพ์ ริม มรรคา
เจริญ ท่าน มา ชื่อ คุณ รุ ต
ได้ลง พิมพ์คราวแรก แปลก ๆ เรื่อง
อ่าน แล้ว เบื่อองความทุกขเป็น สุขข
ท่าน ชื่อไป อ่าน ฟัง ให้ มั่งมี
เจริญ ศรี ศรี สวัสดิ์ พิพัฒน์ เขย

วัด รัตนโกสินทร์ เกาะ
๓๓ ๑๐๘

๑ หน้าทัน ๖๖

๑ ราชานิราชเดิมถ ๖๖

๑ ครั้งแต่ พระยาอายุจาว ได้เสวยราชสมบัติ
ในเมืองเมาระตะหะ เป็นพระเจ้าข้างเผือก ยก
พระตะบะให้หนังสือไป ถึงพระมหाराชเจ้าเมือง
ใหม่ ให้ยกทัพมา รวมกันที่เมืองเมาระตะหะ ๖๖

๑ ครั้งล่วงเข้า เวลา บัจฉิมยาม จึง เทพยธา
อัน สถิตสิง อยู่ใน บวร เสวตรฉัตร จึง
บันดาลให้ พระเจ้า ฟ้าวร นิมิตร ฝัน ว่า ๖๖
ข้าศึก มา ล้อม พระ นครไว้ ครอง น ๖๖
พระ วิทกไปใย พระยา ข้างเผือก ผู้ของ
พระองค์ เป็น ชัย มงคล อยู่ แล้ว ให้
แต่ง ที่ บน ยอดเขา โกลด์ เมือง เมาระตะหะ

พระดับ ด้วย ราชวัครี ฌัตรี ธง แลให้ เอา
อ่าง ทอง คำใส่ น้ำ ตึง พิธี แล้ว จึง ประดับ

พระยาข้าง ด้วย เครื่อง ๙ ขา ภาวน์ อนัน งามเชิญ
ขึ้นไป นะ ขอต เขา ซึ่ง ตึง พิธี นน พระยาข้าง

ก็ จะ สูด เขา น้ำใน อ่าง ทอง ฟ่น ออกไป ทิศใด
บุรุษามิตร ที่ อยู่ใน ทิศ นน ก็ จะ ประชัษ

ไป ทศ ทิศ ครน พระ เจ้า พาว รัง ต้น จาก
ที่ พระ บระทม แล้ว ทรง พระ ดำริห์ ว่า

พระ รอย เทพยดา เจ้า มา บอก เหตุให้ เรา
แล้ว เป็น มัน คง จึง เสด็จ ออก ส่งให้ แต่ง

ที่ คณะ ขอต เขา ใกล้เคียง ออก ส่งให้ แต่ง
แล้ว ถึง เวลา อุตม ฤกษ์ ก็ให้ เชิญ พระยา

ข้าง ขึ้นไป สถิตใน โรง ราช พิธี ๙ ขะ

๑ ฝ่าย พระยา ข้าง ก็ สูด เขา น้ำใน อ่าง
ทอง แล้ว ก็ ฟ่น ออกไป ตาม ทิศ ซึ่ง ข้าง คัก

เล่ม ๓

ราชาธิราช

๗๗

ตั้งอยู่นั้น ช้างใน กองทัพ เมือง เชียงใหม่
ได้ยิน เสียง พระยา ช้างเผือก พ่น น้ำ ออกไป
ก็ ตกใจ จึง เขี่ยบ กองทัพ าก็ แยกไป
ชาว เมือง เมะระตะหะ าก็ เปิด ประตูเมือง
ออกไป เก็บได้ เครื่อง สัตราวุธ แล ผู้คน
น้ำ เป็น อัน มาก จำ เดิม แต่ ทัพ เมือง
เชียงใหม่ แยกไป แล้ว ชาว เมือง เมะระตะหะ
ก็มี ความ สุข ทั่ว ทุก ชาย หญิง ครั้น
อยู่ นาน มา ชังคิ ชังแง ซึ่ง เป็น บตรี พระ
เจ้า ตรา พระยา นั้น พระ เจ้า ฟา รัง ให้
เชิญ ฟาน พระ ศรี องค์ หนึ่ง เชิญ
พระ เท้า น้ำ องค์ หนึ่ง ด้วย เห็น ว่า เป็น
พระ ราชนัดดา หา แคลง พระทัยไม่ ไข้
สรวอย สนิท อยู่ วัน หนึ่ง อำมาตย์ ทั้ง บัง
จึง บอก ชังคิ ชังแง ว่า พ่อ ทั้ง สอง นี้ หา

เป็น พระ ราช บุตรี พระ เจ้า พว ร์ ไร่ ไร่ ไม่ เป็น
 บุตรี พระ เจ้า ตรา พระ ยา ต่าง หาก ซึ่ง คี
 ซึ่ง แง สง สย นั ก จึง ไป ทูล ถาม พระ
 มารดา นาง สนิท ยา ผู้ เป็น พระ มารดา
 ก็ บอก สม คำ อ่า มา ตย์ และ แจ้ง ความ
 แต่ หลัง ให้ พง ทก ประการ ซึ่ง คี ซึ่ง แง
 ไต่ พง พระ มารดา บอก ตัง นน ก็ มี
 พระ ทัย โทมนัส เศร่า ไศก จึง ปรี กษา กัน
 พี่ น้อง ว่า แต่ พระ ราช บิดา เรา ท่าน ยัง
 ประหาร ชีวิต เสีย ตัว เรา ทัง สอง นี้ ที่
 ไหน ท่าน จะ รัก ใคร พี่ น้อง จึง คิด กัน
 เป็น ฆบถ เคา มี ต เห็น บ ซ่อน ใจ คอย ดู
 ท่วง ที่ ซึ่ง จะ ทำ การ ครั้น พระ เจ้า พว ร์ ไร่
 เจ้า ที่ บรรทม หลับ สนิท อยู่ สอง คน พี่ น้อง
 ลอบ ย่อง เข้า ไป แล้ว ชัก มี ต เห็น บ ออก

เล่ม ๓

ราชาธิราช

๑๐๑

จะ แทง พอ นาง นั ก สนม เห็น ร้อง ออ
 อัง ชน ฟี่ นอ ง ทัง สอง ก ลั ก แทง เขา ไป
 หา เขา ไม่ พระ เจ้า พาว รว ตก พระ ทัย
 ด้ ชน เห็น ชัง คี ชัง แง ก็ คึง หนี ไป
 จัง ทรวิ ส์ สั้ง ให้ โสณา บดี ตาม ไป จับ โสณา
 บดี ทัง ปวง ตาม ไป จับ พระ ราช นัตตา
 ทัง สอง ไต่ กำ บด ด้ เนิภา ระ เขา มา ถวาย
 พระ เจ้า พาว รว จัง ทรวิ ส์ สั้ง ให้ เขา ไป
 ประหาร ชัง ท เด็ย แล้ว จัง ทรวิ ส์ ว่า แต่
 หนี ไป ตัด ทวาย ออย่า ใด หนาม หน่อ ฆ่า พ่อ
 ออย่า ใด ลก จัง เป็น คำ โบราณ สืบ มา
 จน เท้า บดี น พระ เจ้า พาว รว เจริญ ราช
 สมบัติ ใน เมือง เมาะ ตะหมะ ไต่ ย สืบ ทก ย
 พระ ไรศ เบ็ช ต เบ็ช พ ก็ สวรรคต ณ วัน พุ
 ชน ทก คำ เทอ น ยี่ จด ศั ก ราช ๖๗๕ ปี

๑๐๒ ราชธานีราช เล่ม ๓

เมื่อไป อยู่ ณเมือง ศุภไชโยไทย ประมาณปี แด
เมื่อแรกได้ ราชสมบัติ พระชนม์ มาอยู่ได้ เท่าใด
จดหมายใน ราชพงษาวดารรามัญ หา ปราบฎไม่

๑ ฝ่าย มุขมนตรี ทั้งปวง จึง เชิญ พระ

ศพ พระ เจ้า ฟ้าวัว เข้า ถวาย พระ เพลิง

ใน ปราสาท กวาด เอา พระ อัฐิ แด พระ

อังคาร ประมอญ เข้า แล้ว ก่อ พระ เจดีย์

สรอม ลงไว้ กระทำ เป็น รูป นกยูง ทองไว้

หน้า พระ เจดีย์ ๓ ยี่ง ประดิษฐาน อยู่ จน

เท่า บัด นี้ แล้ว เสด็จ มาตามาตย์ ราช

ปะโรหิต ทั้ง ปวง จึง เชิญ มะกะตา ผู้ เป็น

พระ อนุชา พระ เจ้า ฟ้าวัว ขึ้น ครอง

สมบัติใน ศักราช ๒๗๕ ปี ณวัน เสาร์

ขึ้น เจ็ดค่ำ เดือน ส้ม ฤกษ์ ยี่สิบ ครั้น มะ

เล่ม ๓   ราชาธิราช   ๑๖๓

กะตา ได้เสวยราชสมบัติเป็นใหญ่ในเมือง
เมาระตะหะแล้ว   จึงให้แต่ง พระราชา

กับเครื่องราชบรรณาการ   ให้ราชทูต

ไปถวายสมเด็จพระร่วงเจ้า   ชื่อพระ

ราชทานนาม   พระร่วงเจ้า จึงตรัสถาม

ราชทูตว่า มะกะตา นี้ เป็น ชื่อวงศ์ กษัตริย์

อยู่หรือ   ราชทูตทูลว่า เป็น พระอนุชา

พระเจ้าฟ้ารั่ว   สมเด็จพระร่วงเจ้าได้

ทรงฟังก็มีพระทัยยินดี   จึงพระราชา

พระนามลงในพระสุพรรณบัฏ   ชื่อพระ

เจ้าราม ประเดิด   ราชทูตรับพระสุพรรณ

บัฏแล้ว   ก็กราบถวายบังคมลา มาถึง

เมืองเมาระตะหะ   จึงถวายพระสุพรรณ

บัฏแก่พระเจ้ามะกะตา   ๗

๑๑๔   ราชาธิราช   เล่ม ๓

๑   ฝ่ายเสนา พฤตมา มาตย์ ราช ประโรหิตทั้ง
มดง   ก็ตั้ง พระราช พิธี ราชาภิเศก
ระกะตา   เป็น กษัตริย์ ทรง พระนาม ว่า
พระเจ้า ราม ประเทิด ๗   จึงให้สร้าง สะโคง
แล เมือง วาน   แล้วโปรดให้ สมิง ยี่ รามะละ
ไป กิน เมือง วาน   ๗

๑   ขณะ นั้น พระเจ้า เชียงใหม่   จึงแต่ง
ให้ เสนาบดี เป็น แม่ทัพ ยก มา ที่ เมือง วาน ๗
๗   สมิง ยี่ รามะละ ตาย   แต่ พระเจ้า
ราม ประเทิด นั้น   ได้ เสด็จ ราช สัมบัติ แล้ว
เกษจ คร้าน มิได้ เหว พระทัย ใส่ ใน ราชกิจ ๗

๑   ฝ่าย สมิง มังละ คิด   ซึ่งเป็น ผู้ นาง
อุ้น เรือน   น้องสาว พระเจ้า พ้า รัง พิไชย
พระยา ราม ประเทิด นั้น   คิด ก็นั้น กับ ภรรยา
๗   พระยา ราม ประเทิด เกษจ คร้าน มิได้

เขา พระทัยใส่ใน ราชการ แผ่นดิน ออบประมา
 ดั่ง ต้นไม้ อัน หา ผล มิได้ มิ ตั้ง นน ประตุ
 ดอกไม้ อัน ปราศจาก กลิ่น หอม ก็ หา ประ
 โยชน์ มิได้ เมื่อ ทัว ความ คิด น้อย แล้ว
 สี่ ประกอบ ด้วย ความ เกียจ คร้าน เล้า แต่
 ทพ เสนาบดี ยก มา เพียง นี้ ยังได้ ความ
 เต็ม ร้อน ทั้ง พระ นคร แล้ว ถ้ามิ คึก
 กษัตริย์ใหญ่ หลวง มา จะ มิ เสีย พระ นคร
 เป็น ชะรอย เสีย หรือ ทั้ง พระยา ช้าง เผือก
 ก็ จะ ได้ ไป แก่ ข้าศึก จะ นิ่ง อยู่ ให้ ครอง
 สมบัติ สืบไป มิได้ จำ จะ ยก เสีย จาก ราช
 สมบัติ ครั้น คิด กัน แล้ว จึง แต่ง เป็น
 กถ อบาย ให้ กรม ช้าง เขา เนื้อ ความ กราบ ทูล
 ว่า มี ช้าง ตัว หนึ่ง สามงา ๆ หนึ่ง ออก ที่ กระจ
 พอง เทียบ กับ หญ้า อยู่ บำ ริม พระ ดาน

๑๐๖

ราชา อีราช

เล่ม ๓

พระยา ราม ประเทติ ไต้ ทรง พัง สำคัญ ว่าจริง
มิได้ มี ความ สงสัย ก็ดี พระทัย จึง สั่ง
ให้ เหา ช้าง ต่อ แด เชือก บาท ชำมไป

พาก เเทอง เมาะ ลำเลิง แล้ว ส่วน พระองค์
ก็ เสด็จ ชำมไป ด้วย พวก พด พอ ประมาณ

หมายจะ จับ ช้าง ทัว ประหตาด เมื่อ ชำม
ไป มิได้ พบ ช้าง สำคัญ แล้ว จะ เสด็จ

กลบ คิน เหา เมือง ประตุ เมือง เหา ก็ นึก
เสียด เหา พระ นคร มิได้ สมิ้ง มังละ คิต

ก็ให้ จับ พระยา ราม ประเทติ ฆ่า เสียด พระยา
ราม ประเทติ ไต้ เลววย ราช สมบัติ ใน

เมือง เมาะทะหมะ สอง ปี ใน ศักราช ๖๗๖
ปี แต่ กษัตริย์ ครอง ราช สมบัติ ใน เมือง

เมาะทะหมะ สวรรคต ถ่วงไป สอง พระองค์

เล่ม ๓

ราชาธิราช

๑๐๗

แล้ว

จึง สมิง มั่งละคิด จะ คิด เอา ราช

สมบัติ

ระ

๐ ม่าย นาง อ่อน เรือน ภรรยา นั้น จึงว่า
ธรรมดา ชน ชื่อ ว่า เป็น เจ้า แผ่น ดิน นี้ ต้อง
ประพาศให้ อองอาจ ตๆ หนึ่ง พระยา ไกรสร
สี่ราช เสนาบดี พล เมือง จึง เกรง
กลัว บัด นี้ พระองค์ ก็ ทรง พระ ชรภาพ
อยู่ แล้ว จะมี ผู้ ไต่ เกรง กลัว หา มิ ได้
ลูก ชาย เรา ก็ มี อยู่ สอง คน ลูก ชาย ใหญ่
นั้น จะ ให้ เป็น พระยา เสด็จ ราช สมบัติ
แล้ว เรา สอง คน ก็ จะ พัง พา อาศัย
ไต่ ฉนัต ไพร่ ฟ่า ซ้ำ เฒ่า ทั้ง ปวง ก็ จะ
เกรง กลัว ฉนั้น เดียว กัน ครั้น ปรีक्षा เห็น
ชอบ ดีว ย กัน แล้ว จึง อภิเศก เจ้า อว
ซึ่ง เป็น บุตร ชาย ใหญ่ นั้น ให้ ครอง ราช

๑๐๘   ราชธานีราช   เต็ม ๓
สมบัติ   ผนวณ อาทิตย์ ชั้น หก คำ เตือน ยี่
ศักราช ๒๓๒๒ ปี   จึง แต่ง พระ ราชสาร
กับ เครื่อง ราช บรรณาการ   ให้ ราชทูต คุม
ไป ถวาย   ทูล ขอ พระ นาม สมเด็จ
พระ รุ่ง เจ้า   ๑   จึง พระ ราชทาน นาม ลง
พระ สุปรรณ บัตรี   ชื่อ พระ เจ้า แฉน
เมือง มัง   แด พระ ราช ธิธา สมเด็จ พระ
รุ่ง เจ้า   ซึ่ง เป็น มะเหยี่ พระ เจ้า พา รั่ว
นน   สมิง มังละ คิต ก็ เอา มา เป็น ภรรยา
สมิง มังละ คิต   ให้ ปลุก ทำหมักใหญ่ หลัง
หนึ่ง บน ยอด เขา พัง ปู่   แล้ว ให้ เชื้อน
เป็น รูป ต่าง ๆ   อยู่ มา วัน หนึ่ง สมิง มังละ
คิด ออกไป เล่น น้ำใน สระ   ฝ่าย ขั้ สาว
ซึ่ง อยู่ใน ทำหมัก นั้น   นอน ถวาง วัน
มิได้ บัด หน้า ต่าง   เมื่อ จะ เกิด เหตุ นั้น

เล่ม ๓

ราชาธิราช

๑๐๙

กา คาม เหา ^{ซึ่ง} เนา ^{อย่าง} ^{ซึ่ง}ไฟ ^{ติด} ^{อยู่} ^{นั้น} มา
 จับ ^{กิน} ^{ที่} ^{หน้า} ^{ต่าง} ^{ไฟ} ^{ตก} ^{ลง} ^{ติด} ^{เชื้อ} ^{เข้า}
 ก็ ^{ไหม้} ^{ดำ} ^{หนัก} ^{ขึ้น} ^{นาง} ^{ห้าม} ^{ทั้ง} ^{หลาย}
^{ซึ่ง} ^{อยู่} ^{ใน} ^{ดำ} ^{หนัก} ^{นั้น} ^{หนี} ^{ไม่} ^{ทัน} ^{ก็} ^{ตาย}
 ใน ^{ไฟ} ^{ชะ}

๐ ฝ่าย สมิง มังละ คิด กลับ เข้า มา เห็น
 นาง ^{ห้าม} ^{ทั้ง} ^{ปวง} ^{ถึง} ^{แก่} ^{ความ} ^{ตาย} ^{ตั้ง}
 นั้น ^{จึง} ^{ให้} ^{เอา} ^{ศพ} ^{นั้น} ^{มา} ^{กอง} ^{ไว้} ^{สุ่ม} ^{ไว้}
 เอา ^{ไม้} ^{ซึ่ง} ^{เหลือ} ^{ไฟ} ^{ไหม้} ^{นั้น} ^{มา} ^{เอา} ^{ศพ}
 นั้น ^{เลีย} ^{ฝ่าย} ^{พระ} ^{เจ้า} ^{แสน} ^{เมือง} ^{มิง} ^{กับ}
 แม่ ^{นาง} ^{ตะ} ^{บิ} ^{นั้น} ^{อยู่} ^{ด้วย} ^{กัน} ^{มี} ^{พระ} ^{ราช}
 บุตรี ^{องค์} ^{หนึ่ง} ^{ชื่อ} ^{อา} ^ย ^{กำ} ^{ทอง} ^{ครั้น} ^{อยู่}
 มา ^{มี} ^{พระ} ^{ราช} ^{บุตรี} ^{อีก} ^{องค์} ^{หนึ่ง} ^{ชื่อ} ^{ว่า}
 นาง ^{ไอ} ^{กัลยาณ} ^{พระ} ^{เจ้า} ^{แสน} ^{เมือง} ^{มิง}
 มี ^{ราช} ^{บุตรี} ^{สอง} ^{องค์} ^{ชะ}

๑๑๐   ราชาธิราช   เล่ม ๓

๑   ฝ่าย สมิง มังละ คิต   แล นาง อุ่นเรือน
ซึ่ง เป็น บิดา มารดา   ก็ ถึง แก่ กาล กิริยา
ไป สู่ ประเวศ โลกย์ ใน ปี นั้น   ใน ศักราช ๖๘๐
ปี   พระยาแสน เมือง มิง ยก ไป ที่ เมือง ลำภู
ประการ   ได้ เมือง ลำภู ประการ แล
ยก ไป ที่ เมือง ทวาย ก็ ได้ เมือง ทวาย   จึง
ให้ ขุน ลงไป ที่ เมือง ตะนาว ศรี   ก็ได้
เมือง ตะนาว ศรี   แต่ พระยาแสน เมือง มิง
ได้ แล้วย ราช สมบัติ อยู่ สิบ ปี   จะ ได้ มี
ข้าศึก มา ย่ำยี หา มิได้   ไฟร์ ฟา ชั่ว แผ่น
ดิน ก็ อยู่ เย็น เป็น สุข   พระยาแสน เมือง
มิง นั้น โดง ใน การ เมถุน ธรรม นี้   ประชวร
พระ โรค สำหรับ บุรุษ   ก็ ถึง แก่ พิลาถัย
ศักราช ๖๘๑ ปี   แต่ กษัตริย์ ได้ ครอง ราช
สมบัติ ใน เมือง เมาะตะหมะ   ได้ พระ นาม

ใน พระสุพรรณบัฏ บัตร มา แต่ เมือง ศุภไชโยไทย
 เป็น สาม พระองค์ จึง เจ้า ชีพ เป็น พระ
 อนุชา พระ เจ้า แส่น เมือง มิงใต้ เสด็จ ราช
 สมบัติ สืบ มา รับ พระ นาม ว่า พระ เจ้า
 ราม มะ ไทโย แล ราช ธิดา ของ พระ เจ้า ราม
 ประเทศ ซึ่ง เป็น น้อง พระ เจ้า ราม มะ ไทโย
 องค์ หนึ่ง นั้น ชื่อ ว่า แม่ นาง อำแป แด แม่
 นาง ตะบี่ ซึ่ง เป็น มะเหสี พระ เจ้า แส่น เมือง
 มิง ผู้ เป็น พี่ สะ โท นั้น พระ เจ้า ราม
 ตะ ไทโย เสด็จ นาง ทั้ง สอง คน นี้ มา เสด็จ เป็น
 อรรค มะเหสี อยู่ มา จึง ให้ ไป สร้าง เมือง
 ตะเกิง แล เมือง วระกะเหมาะ อยู่ ช้าง ทิศ
 อุดร เมือง พะโค

๑ ครั้น อยู่ มา ไทย ห้า ร้อย หนึ่ง ออก ไป
 แต่ เมือง เพ็ชรบุรี ไป สู่ สมภาร พระ เจ้า

๑๑๒   ราชาธิราช   เล่ม ๓

ราม ตะไทย ๆ   ถามว่า เหตุไฉน จึง มา สู่

สมภาร เรา   ไทย ห้า ร้อย จึง ทูล ว่า

ข้าพเจ้า วิชชาว เลื่องลือไป ว่า   พระองค์

มี ความ รักใคร่ใน ข้า ราชการ   และ ทหาร

ยิ่ง นัก   ข้าพเจ้า จึง เข้า มา สู่ สมภาร   พระ

เจ้า ราม ตะไทย   ได้ ทรง พง ก็ ชอบ พระทัย

จึง พระ ราชทาน รางวัล แก่ ไทย ห้า ร้อย เป็น อัน

มาก   โปรดให้ ชีบ่อน ข้า หลวง เต็ม

เป็นใหญ่ แก่ ไทย ห้า ร้อย   ครั้น อยู่ มา

ถึง อาย กำ กอง   ซึ่ง เป็น พระ ราช บุตรี

พระ เจ้า แส่น เมือง มิ่ง   เกิด ด้วย แม่ นาง

ทะบ นน   เป็น คน หยาบ ข้า   พระพฤติ

พาส ทจจริท   พระ เจ้า ราม มะไทย   ผู้ เป็น

บิดา เลี้ยงให้ เขาไป จำไว้   ให้ วิว เขา

ทวิพย์ สิ่ง ของ เครื่อง อุปะ โภค บริโภค เลี้ยง สิ้น

เล่ม ๓   ราชานิราช   ๑๑๓

ครั้น อยู่ มา ภรรยา อาย กำ กอง   คดอต บุตรี

เป็น ชาย   พระ เจ้า ราม มะ ไทย ทรง เมตตา

แก่ กุมาร ผู้ เป็น หลาน นั้น   จึง พระ ราชทาน

ทรัพย์ สิ่ง ของ ๆ อาย กำ กอง ผู้ บิดา คั้น ให้

กุมาร ที่ คดอต นั้น   ครั้น กุมาร วังมณฑล

จำเวิญใหญ่ ขึ้น มา   พระ เจ้า ราม มะ ไทย

จึง พระ ราชทาน นาม   ชื่อ สมิง เจ้า อาย

ปราสาท ๆ มี บุตรี ดี คน ๆ หนึ่ง ชื่อ อิงระ

พระ เจ้า ราม มะ ไทย   โปรดให้ กิน เมือง

พะสม   คน หนึ่ง ชื่อ อายพะบุญโปรดให้

กิน เมือง นคร เพน   คน หนึ่ง ชื่อ เล็ก พัว

โปรดให้ กิน เมือง มอญ มะละ   คน หนึ่ง ชื่อ

อุเตวโปรดให้ กิน เมือง เมาะ ลำเต็ง   แล้ว

พระ เจ้า ราม มะ ไทย   ให้เจ้า อายพะบุญ

๑๑๔   ราชชา อีราช   เล่ม ๓

ไปที่ เมือง ทวาย   ส่วน พระองค์ นั้น ยก

ไปที่ เมือง ตะนาว ศรี แดก   ได้ เมือง ตะนาว

ศรี แดง กลับ เข้า มาใน ปี นั้น   แล้วให้

ยี่จวน ยกไปที่เมือง มะเวียง   ได้เมืองมะเวียง

แล้ว   ก็ให้ อยู่ กิน เมือง มะเวียง   ๖๖

๖๖   ฝ่าย พระ เจ้า ราม ตะไทย   เกิด พระ

ราช บุตรี ด้วย นาง อ่ำประสาม พระองค์   พระ

ราช บุตรี ผู้ใหญ่ นั้น   เมื่อ ประสูติ เกิด

ขนทูลปราศ   พระ ราช บิดา มารดา พระ

องค์   จึง พระ ราชทาน นาม ชื่อ พระ นาง

จันทะ มังคะละ   อยู่ มา พระชนม์ได้ สี่ ขวบ

ห้า ขวบ   พระ นาง จันทะ มังคะละ สิ้น พระ

ชนม์   พระ ราช บุตรี ถัด มา พระองค์ หนึ่ง

เมื่อ จะ ประสูติ มี เหตุ อัจฉรรย์   พระ เจ้า

ราม ตะไทย   ผู้เป็น พระ ราช บิดา ให้สร้าง

เล่ม ๓

ราชาธิราช

๑๑๕

กฤษีเจ็ดหลัง

ถวายพระสงฆ์แล้วเสร็จ

แต่ในคืนเดียว

แล้วมีผู้นำเอาผล

มะเดื่อใหญ่ประมาณสามกำมาถวายผล

มะเดื่อนั้นรามัญเรียกว่าวือาไศรย

วือกษร กับกฤษีเจ็ดหลังซึ่งสร้างแล้ว

นั้นจึงถวายพระนามชื่อว่าวิหารเทวี

พระราชบุตรองค์หนึ่งทรงพระนาม

ชื่อว่ามุนะ ครั้นต่อไปในเบื้องหน้า

พระราชบุตรชื่อว่ามุนะนี้ใต้ครองราช

สมบัติคนทั้งปวงก็เรียกพระวิหารเทวี

นั้นชื่อว่าพระมหาเทวีเหตุว่าเป็น

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ พระเจ้าราม

มะไตยเกิดพระราชบุตรด้วยแม่นาง

ตะปี่สองพระองค์ๆหนึ่งชื่อว่ามิดาน

เป็นพระราชบุตร พระราชบุตรรอง

๑๑๖   ราชาธิราช   เล่ม ๓

องค์หนึ่ง ชื่อว่า มังลังกา   ครั้น มังลังกา

ค่อย จำเวญ ชน มา   พระ ราช บิดาให้ ยก

ทัพไปตี เมือง ทวาย ก็ได้ เมือง ทวาย   อยู่

มา ครั้นหนึ่ง ชีปอน   ซึ่งได้ คุมไทย ห้าร้อย

แปด กำลัง   คิด กต อุบาย ปลุก เรือรบ ฝา

กะดาน น้อย เรือรบ หนึ่ง   ครั้น เรือรบ แล้ว

จึงไป ทูล เชิญ พระ เจ้า राम มะไตย ว่า   ขอ

เชิญ พระองค์   เสด็จไป เพี้ยม เรือรบ

ข้าพเจ้าให้ เป็น เกียรติยศไว้   พระ เจ้า राम

มะไตย   ก็ ทรง พระ เมตตา แก่ ชีปอน ว่า

เป็น ข้าหลวงเต็ม มา   แล้ว ก็ได้ เลียง

พระองค์ มา แต่ ยัง เข้าว อยู่ นั้น   หา ความ

สงสัย พระทัยไม่   ก็ เสด็จ ลงไป สู่ เรือรบ

ชีปอน ๆ กับไทย ห้าร้อย   ก็ จับ พระเจ้า

ราม มะไตย ฆ่า เสีย   พระ เจ้า राम มะไตย

เล่ม ๓ ราชานิราช ๑๑๗

ก็ สวรรคต พระเจ้า ราม มะ ไทโย ได้ เสวย

ราชสมบัติ ใน ศักราช ๖๘๑ ปี เสวย

ราชไต้แปด ปี ทิวศต ใน ศักราช ๖๘๙

ปี แต่ กษัตริย์ ได้ เสวย ราชใน เมือง

เมะตะหะมะ ทั้ง แต่ พระเจ้า ฟา จัว มา

จน พระเจ้า ราม มะ ไทโย เป็นดี พระองค์

ด้วย กน ใน เมือง เมะตะหะมะ

๐ ฝ่าย แม่ นาง อัมปะ พระ อรรคมะ เหย็ เอก

อัน ตั้ง พระ นาม ชื่อ ว่า นาง จัน ตระ มัง คะ ตระ

นัน กับ นาง นกั สนม ทั้ง ปอง จึง ลอบ

เอา เงิน ทอง ไป ให้ แก่ เสนา คน หนึ่ง ชื่อ

ว่า เจตะ สังคราม ให้ คิด ซ้ำ ซึบอง เสีย

เจตะ สังคราม รับ เงิน ทอง แล้ว ก็ ยก ไป

ซ้ำ ซึบอง เสีย แล ซึบอง ได้ เป็น โทณ ใน

เมือง เมะตะหะมะ ได้ เจ็ด วัน ตาย ใน ศักราช

๑๑๘   ราชา อธิราช   เล่ม ๓

๖๘๘ ปี   แต่ กษัตริย์ได้   ครอบ ราช สมบัติ

ใน เมือง เมาะตะหมะ   เป็น ห้า พระองค์

ครั้น ซ้ำปอน ตาย แล้ว   ชาย กำกอง ผู้

เป็น ราชบุตร พระ เจ้า แส่น เมือง มิง   ซึ่ง

เป็น หลาน พระเจ้า ราม มะ ไทโย ๆ ให้ จำไว้

ครั้น อยู่ มา นาง จันทะ มังคะตะ   ให้ ถอด

ออก จาก โทษ   ยก ราช สมบัติให้   ชาย

กำกองได้ ราช สมบัติ แล้ว   มีได้ กะตัญญู

รักใคร่ นาง จันทะ มังคะตะ   ๆ ลอม เขา ยา

พิษใส่ให้ ชาย กำกอง กิน   ชาย กำกอง

ถึง แก่ ความ ตาย   แต่ กษัตริย์ได้ เสด็จ

ราช สมบัติใน เมือง เมาะตะหมะ   ได้ หก

พระองค์   ครั้น ชาย กำกอง ถึง แก่ ฮาตัญญู

กรรม แล้ว   พระยา ชาย ดาว เป็นใหญ่ อยู่

ใน เมือง สะโคง   แล้ว ยกไป อยู่ เมือง พะโค

เล่ม ๓   ราชชาธิราช   ๑๑๗

มี บุตร ชาย คน หนึ่ง ชื่อ อาย ลอง   นาง
อำปะให้ ไป เชิญ มา   จะ ยก ราช สัมบัติ
ให้   พระยา อาย ลาว จึง พา เอา อาย ลอง
ซึ่ง เป็น บุตร ไป เมือง เมาะตะหะ ด้วย   พระยา
อาย ลาว   ก็ เอา นาง อำปะ ภิเศก เป็น

พระ อรรคมะเหี้ย   พระยา อาย ลาว ได้ แล้วย
ราช สัมบัติ ใน เมือง เมาะตะหะ ๆ กับ เมือง
ศกโขไทย   ขาด ทาง พระ ราชไมตรี กน
แต่ นั้น มา   ะ

๐ ขณะ นั้น ใน เมือง เมาะตะหะ   เมือง
พะโค   เมือง สะโตง   เมือง พะสิม นั้น
บังเกิด เข้า ยาก หนัก แพง   อาณา ประชา
ราษฎร นั้น ล้ม ตาย เป็น อัน มาก   พระยา
ช้าง เผือก ก็ งา หัก   ครั้น อยู่ มา พระยา
อาย ลาว จึง ทรง พระ ตำริห์ ว่า   ถ้า ภู ล่วง

๑.๒๒๐   ราชา อีราช   เล่ม ๓
ดับไป แล้ว   มุนะ ผู้เป็น บุตร นาง ตะปี่ กับ
ถูก กู นี้ใคร จะได้ ราชสมบัติ   จำ กู จะ
ต้อง ความ คิด คน ทั้ง สอง ตู   ทรง พระ
คำรีห์ แล้ว   ทำ เป็น ทรง พระ ประชวร
บีให้ พระ อรรคมะเหสี   แด นาง นั๊ก สนม
เข้าใกล้   ให้แต่ คน ที่ไว้ พระทัย เข้าใช้
ใกล้ พระองค์ แต่ สอง คน สาม คน   ครั้น
อยู่ มา ทำ ประชวร นั๊ก ดง   นาง นั๊ก สนม
จึง พุด แก่ ถัน แพร่ง พรายไป ว่า   ทรง พระ
ประชวร นั๊ก ดง   ား
๑   ฝ่าย นาย ลอง พระ ราชโอรส นั้น   คม
พล ทหารไป จับ มุนะ ๆ ที่ แรก มา   แล้ว
มุนะ ยก พวก พล คิด ตาม มา   จะ จับ เอา
นาย ลอง   พระ เจ้า นาย ลอง เห็น ว่า นาย
จึง ร้อง ทวาด ออก มา ว่า   อ้าย สอง คน

เล่ม ๓

ราชาธิราช

๑๒๑

พี่น้องทำไมกัน ฝ่าย ทหาร มุนะไต ยืน พระ
 สุระเสี้ยม พระยา อาย ลาว ร้อง ทวาด
 ออก มา ก็วิ่ง หลบ ลี้ หนีไป พระยา
 อาย ลาว ทำ ออการ ประตุง หนึ่ง ทรง พระ
 โกรธ แก่ มุนะ ว่า พวก พ้อง ข้าไทยมัน
 มาก มัน จึง ทำ ช่มเหลง แก่ ลูก กูได้ ถึง
 เพียง นี้ จึง สั่ง ให้ จำ มุนะ ไว ครั้น
 อยู่ มา นาง จันทะมิ่งคะละ กับ นาง สะเจียง
 ทูล ขอ ไทย มุนะ พระยา อาย ลาว โปรด
 ให้ มุนะ พัน ไทย ครั้น อยู่ มา อาย ลอง
 พระ ราช โอรส พระ เจ้า อาย ลาว เป็น อะหิชา
 ทะละ ไรศ ด้ย สุธัญ สัน พระชนม์ พระยา
 อาย ลาว ผู้ เป็น พระ ราช บิดา ได้ เสวย
 ราช สวมบัติ ใน เมือง เมาะทะหะ ได้ สิบแปด
 ปี ลุ คักราช ๗๐๗ ปี ก็ สวรรคต

๑๒๒ ราชานิเวศน์ เล่ม ๓

ทั้ง แต่ พระเจ้า ฟ้า รุ่ง ครอง ราชสมบัติ

ในเมือง เมษะตะหมะ ไต่ ข้าง ฝือก ผู้ เป็น

ปลอม ราชพาหนะ มา ตราบ เท้า พระยา

ชาย ลาว ลำดับ กษัตริย์ ต่อ กัน มา พระ

นาม ปรากฏ เรียกว่า พระเจ้า ข้าง ฝือก

ทุก พระองค์ ล่วงไป เป็น เจ็ด พระองค์

ด้วย กัน แล พระองค์ ซึ่ง เป็น คำรบ แปร

คือ มุเนไต่ ราชานิเวศน์ใน ราชสมบัติ ทรง

พระ นาม ชื่อ ว่า พระเจ้า อู่ ราช

๐ อยู่ มา ใน กาล วัน หนึ่ง พระเจ้า อู่

เสด็จ ไป คลอง ข้าง เมือง พระโค เมื่อ เสด็จ

กลับ มา นั้น พบ สตรี ผู้ หนึ่ง อยู่ใน สวน

กล้วย เป็น บุตรี ชาว สวน กล้วย มี สกยณ

งาม ทา ที่ เปรียบ มิ ได้ ชื่อ ว่า เมย์ โทศก

แปล เป็น คำไทย ว่า นาง ผม งาม พระเจ้า อู่

เล่ม ๓

ราชาธิราช

๑๒๓

มีพระทัยเส่นหา รักใคร่ใน นาง นั้น นัก จึง

ให้ตก แต่ง มรรคา สลับไป ด้วย ราชวัคร

ฉัตร ธง

ทัน กล้วย ทัน อ้อย มี ราน

น้ำ สอง ข้าง มรรคา

รับ สตรี นั้น เข้า มา

เมือง เมะทะหะมะ

เคียง เป็น พระ สนม เอก

ให้ชื่อ ว่า นาง อำเปอ

หะ

๑ ขณะ นั้น ชาว เมือง ทง ปวง

ซึ่งได้

เห็น รูป นาง นั้น

ก็ตบมือ ว่า ทำ เพลง ว่า

ทกกระทอย ตตจู รูปะนะ โกลน โกลญ ปะระทะลาญ

แปล เป็น ภาษาไทย ว่า

นาง รูป งาม ทราม

สวาท มาต หน้า ตี

มี ศรี แก่ นาง ทั้ง หลาย

ลูก ชาว บ้าน กล้วย บ้า

แถม นาง อำเปอ

นั้น พระยา อู่ พระ เจ้า ช้าง ฝือก เป็น ที่

เส่นหา รักใคร่ ยิ่ง นัก

ครั้น อยู่ มา นาง

จันทร์ มังคะละ

ซึ่ง เป็น อรรคมะเหสี ทาย

๑๒๘ ราชานิเวศน์ เดิม ๓

จึงตั้งให้ นาง อัมเบ อัม เป็น อรรคมะเหสี

ให้ ชื่อ ว่า นาง จันทะมังคะละ

๑ ฝ่าย อัมมาตย์ คน หนึ่ง นน มี บุตร

คน หนึ่ง ชื่อ ว่า มะสาม บุญ ๆ มี ลูก หญิง

สี่ คน ๆ หนึ่ง ชื่อ ว่า มุเตยต คน หนึ่ง ชื่อ

ว่า มุกอ คน หนึ่ง ชื่อ ว่า มุชีพ คน

หนึ่ง ชื่อ ว่า มุเตยอ ทั้ง สี่ คน นน อัมมาตย์

ผู้ เป็น บิดา เขา ชน ไป ถวาย พระ เจ้า

อู่ ๆ รับ เขาไว้ คน หนึ่ง ชื่อ ว่า มุเตยอ

เป็น น้อง ที่ สด แล้ว พระ ราชทาน ให้ มง

ลังกา ตั้ง มง ลังกา เป็น ชื่อ ยี่ กอง ดั้น

ให้ ไป กิน เมือง พระ โค แด มุเตยอ นน มี

บุตร คน หนึ่ง ชื่อ ว่า บุญ ลาก ครน จำเวธ

อายุ ชน มา พระ เจ้า อู่โปรดให้ ไป กิน

เมือง ตะเกิง พระ เจ้า อู่เสวย ราชได้ ตาม ปี

เล่ม ๓   ราชานิราช   ๑๒๕

ใน ศักราช ๗๑๐ ปี   พระเจ้า เชียงใหม่

จึง แต่ง กอง ทัพ แปร ทัพ ๆ ละ หมื่น ให้

อุทิศ เป็น แม่ ทัพ   ยก ลง ไป ที่ เมือง

เมาระตะหะ   แล กอง ทัพ ยก ไป ที่ เมือง

สะโคง   เมือง ตักคตา   เมือง วาน   เมือง

ขางิน   เมือง นคร เถิง   เมือง เหล่า นี้

แตก หมด   มา ตั้ง กอง ทัพ อยู่ ณ บ้าน

ปลายไฟ แปร ทัพ   ใกล้ เมือง เมาระตะหะ

ทาง สอง รอย เส้น   ชาว เมือง เมาระตะหะ

ออก ไป ทา เจ้า ปลา อาหาร ก็ ชัด ส่น   สมณะ

ชี พราหมณ์   แล เสนา พฤตมาทย์ ราชบุตร

ก็ได้ ความ ร้อน รน นึก   จึง มา ประชุม

ปรึกษา พร้อม กัน ว่า   แต่ ก่อน เป็น บุพระ

จารึก ดับ มา   ถ้า จะ มี ศัก สงคราม มา แต่

ประเทศ ทิศ ไต   ก็ ข้อม ให้ แต่ง ขวง สรวง

๑๒๖   ราชา ธีราช   เล่ม ๓

พลั ักรรรม บุษชา เทพยดา อารักษั   พระ เลื่อ

เมืออง ทรง เมืออง   กับ พระยา ช้าง เมืออก

ช่าศึก ก็ จะ พ่าย หนีไป   ประ โทหิต จึง เขา

เมือ ความ ทัง นี้   หนีไป บังคม ทูล พระ

เจ้า อู่ ๆ แจ็ง แล้ว   ครั้น เวลา กลาง คัน

เทพยดา เจ้า   อื่น รัชชา พระยา ช้าง เมืออก

จึง บันดล ให้ พระ เจ้า อู่   ทรง สิบน นิมิตร

ว่า   ให้ ทำ ต้อง กัน กับ ประ โทหิต กราบ

ทูล   ครั้น พระ เจ้า อู่ คัน บรรทม หนี แจ็ง ใน

นิมิตร แล้ว   ก็ มีความ ยินดี นก   จึง ให้

อา ราธนา สมณะ ธี พรหมณ์   ให้ ปลุก ศาด

บวง สรวง เทพร ักษั   กับ ไร่ พระยา ช้าง

เมืออก บน ยอด เขา   โกลั เียง กำแพง เมืออง

แล้ว ให้ ล้อม ด้วย ราชตรี ตรี ธง   จึง ให้

ประดับ พระยา ช้าง เมืออก   ด้วย เครื่อง ศา

ขาภรณ์ อัน อลงการ   แล้ว เชิญ เข้า สถิต
 ในโรง   ยืน เหนือ แผ่น สิดา บ่าย หน้าไป
 ต่อ ราช สัตว์   แล้วให้เอา อ่าง ทอง คำ
 มาใส่ น้ำ พระ พุททมนตร์   ตั้งไว้ ตรง หน้า
 พระยา ช้างเผือก   ประโรหิต จึง อธิษฐาน ว่า
 ขอให้ พวก อรินทร ราชไพร่   พ่าย แพ้ หน้าไป
 ด้วย อำนาจ พระ เตชา นุภาพ   ของ พระ เจ้า
 แผ่น ดิน แด่ อำนาจ พระยา ช้างเผือก   พระ
 ๑   ฝ่าย พระยา ช้างเผือก ก็ เอง วง สบ ใน
 อ่างทอง   พ้น น้ำ ออกไปโดยทิศ ชาติถิง
 นั้น   ฝ่าย วิพล ช้าง ม้า กองทัพ เมือง เชียง
 ใหม่   ซึ่ง ประชิต เมือง เมาะตะหะ นั้น
 ก็ ตกใจ ตื่น เขียว ผู้คน อุดหน่วนไป   ครั้น
 พระ เจ้า อยู่ แจ้ง เหตุ ตั้ง นั้น แล้ว   จึงให้ ยก
 กองทัพ ออกใจม ตี กองทัพ เมือง เชียงใหม่ ๆ

๑๒๘   ราชา อีราช   เด่ม ๓
ก็ แหก พ่ายไป   ทั้ง เครื่อง ถ้ำทราวุธ เครื่อง
อุบประ โภค บริโภค เสีย สิ้น   ทหาร แล อาณา
ประชา ราษฎรใน เมือง   ออก เก็บ เอา ของ
ที่ กอง ทพ ทั้ง เสีย นันได้ เป็น อัน มาก   ะ

๐ ขณะ นั้น เมือง เมะกะหมะ   มี ชัย

แก่ ชาศัก   เพราะ พระยา ช่าง เผือก ครอง นน
จึง ทรง พระ นาม ชื่อ ว่า   พระยา อู่ พระเจ้า
ช่าง เผือก   ครั้น อยู่ มา พระ เจ้า ช่าง เผือก
ทรง พระ ราช ศรัทธา   จะ ใคร่ ทำนุ บำรุง
พระ พุทธศาสนา ให้ ถาวร สืบไป   จึง ให้
แต่ง ทูตา นุทท จำ ทูล พระ ราชสว   แล เครื่อง
ราช บรรณาการ บรรทุก สำเนา ออกไป   ขอ
พระ บรม ภาริยะ ธาตุ   ณเมือง ลังกา ทวีป
พระ เจ้า ลังกา ครั้น แจ่ง แล้ว   ก็ ทรง พระ
โสมนัส ยินดี   มี ศรัทธา ด้วย พระ เจ้า

เล่ม ๓   ราชาธิราช   ๑๒๙

ข้างเผือก   ก็สั่งให้จัดแจงเชิญเสด็จพระ

บรมสารีริกธาตุ   ให้แก่ราชทูตมาเป็น

อันมาก   พระเจ้าข้างเผือกจึงให้สร้าง

พระสถูปกะลอมปอน   แปลเป็นภาษาไทย

ว่าพระเจดีย์ใหญ่ร้อยอัน   จึงเชิญ

พระสารีริกธาตุบรรจุไว้   แล้วให้หล่อรูป

ฉลองพระองค์   แลรูปพระอรรคมะเห็

รูปพระมหาเทวี   อันเป็นสมเด็จพระเจ้า

พนางเธอ   แลรูปนางนักษัตรแลเสนา

บดีแล้วไปตั้งทองคำ   ตั้งไว้บูชาพระ

สถูป   ซึ่งบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ

จึงถวายพระนามพระสถูปนั้น   เรียกว่า

พระเจดีย์กะลอมปอน   ก็ปรากฏอยู่ณะ

เมืองเมะทะหะมาจนเท่าบัดนี้   แลพระ

๑๓๐   ราชา อีราช   เล่ม ๓
เจ้า ช้างเผือก   ได้เสวยราชสมบัติในเมือง
เมาระตะหะได้หกปี   ๖

๑   ขณะนั้น ศักราชได้ ๗๑๖ ปี   นาย
ช้างเอาช้างเผือกลงน้ำ   ให้เกิดอัศจรรย์
เป็นพายุพัดหนักอากาศมืดมน   ช้าง
นั้นก็อินทรธนูหายไป   ครั้นพระเจ้า
ช้างเผือกแจ้งดังนั้น   ก็ทรงพระวิตก
มีพระทัยเศร้าหมองยิ่งนัก   ๗

๒   ขณะนั้นยังมีหมอช้างคนหนึ่งมา
กราบทูลว่า   ในป่าละเมาะนั้น มีช้างใหญ่
ตัวหนึ่ง   รอยเท้าได้ศอกขนาด   ควร
ที่จะเป็นช้างพระที่นั่งได้   ครั้นพระเจ้า
ช้างเผือก   แจ้งเนื้อความซึ่งหมอช้าง
มากราบทูลดังนั้น   ก็มีพระทัยยินดี
นัก   จึงพระราชทานรางวัลให้แก่หมอ

เล่ม ๓   ราชาธิราช   ๑๓๑
ข้างผู้นั้น เป็นอันมาก   แล้วพระเจ้า
ข้างเผือก   จึงสั่งให้เกณฑ์เอาพระตะเบ็ต
พี่ชาย ช้าง กิน เมือง ตะเกิง   แล อำมาตย์
ปาน จอ ช้าง กิน เมือง จวน   สมิง นารายณ์
ช้าง กิน เมือง สะโตง   มะสาม น้อง สมิง ชี
พราย ช้าง กิน เมือง ตกคตา   เจ้าพระลักษณ์
กิน เมือง เสพ ท่ง ห่า เมือง   มาพร้อมกัน
เป็น คน หก หมื่น เศษ   พระเจ้าข้างเผือก
ก็เสด็จไป บำระภู   กับทั้ง พระราชบุตร
พระราชาธิดา   พระราชวงศ์ นางศรี
แล พระอรรคมะเข็ญ   นางพระสนม กรมใน
ท่ง ปวง   เสด็จอยู่ ณ บำระภู ประมาณ
สี่ เดือน   มะตะคอน น้องชาย สมิง เล็ก พร้า
นั้น   ก็ไป ตาม เสด็จ ด้วย   พระ

๑๓๒   ราชาธิราช   เล่ม ๓

๐ ฝ่าย พระ ตะบะ   ผู้รักษาเมือง เมาะ
ตะหมะ นน   ภายหลัง คิด กัน ทำ การ
ขบถ ต่อ พระ เจ้า ช้าง เผือก   ส่วน ตัว
พระ ตะบะ นน แข็ง เมือง เมาะตะหมะ   อย
พระบุญ ผู้ นอง แข็ง เมือง นคร เพน   อุล
นน แข็ง เมือง เมาะ ลำเต็ง   ส้มิง เล็ก พร้า
นน แข็ง เมือง มองมะละ   พระ ตะบะ นน
เหตุ ว่า มี ลูก หลาน มาก   จึง คิด ร้าย ต่อ
พระ เจ้า ช้าง เผือก   ๗   เสด็จ ถ่อม ช้าง อยู่
ณป่า ละภู นน   ทอด พระเนตร เห็น ดาว
กฤติกา ซึ่ง โลกย์ สมมุติ เรียก ว่า   ดาว ลูก
ไก่ นั้น   เข้าใน ดวง พระ จันทร   จึง ตรัส
ถาม ราชา ปะโรหิต ว่า   เหตุ นี้ จะ เป็น
ประการใด   ส้มิง ขะเจียง สะมิต ไหริ จึง
กราบ ทูล ทำนาย ว่า   เป็น ประเพณี สืบ มา

เล่ม ๓

ราชา อีราช

๑๓๓

พระจันทร์ เป็นใหญ่ กว่า ดาว ทั้งปวง ถ้า

ดาว ดวงใดใกล้ พระจันทร์ แล้ว รัศมี

พระจันทร์ ก็ กลบ สี่ ดาว ลบ หายไป อัน

พระจันทร์ ตจ พระ มหา กษัตรา อีราชเจ้า ดาว

นั้น ตจดัง เสนาบตี ทั้ง ปวง ซึ่ง เป็น บริวาร

พระ มหา กษัตริย์ ครั้น เข้าใกล้ พระ

มหา กษัตริย์ แล้ว อานภาพ ก็ หายไป

บัดนี้ ดาว กฤติกา เข้าใกล้ ดวง พระจันทร์

ตลอดไป รัศมี ก็ สว่าง อยู่ หา มลทิน มิได้

พระจันทร์ ก็ สว่าง แสง สว่าง อยู่ ด้วย กัน ดัง นี้

ต้องใน คัมภีร์ ไหร่ ว่า เสนาบตี จะ คิด

ขบถ ประทุษร้าย ต่อ พระองค์ ซึ่ง จะ

เข้า อยู่ใน บ้า นี้ ข้าศึก จะ มี กำลัง

มาก จน ไพร่ พลใน กองทัพ ก็ จับ บ้าง

เป็น อัน มาก ขอ เชิญ เสด็จ พระองค์ ยศ

๑๓๖ ราชธานีราช ได้ม ๓

กองทัพ กลับ คืน เข้า พระ นคร พระ เจ้า

ข้าง ผีอก เห็น ชอบ ด้วย ๗

๑ ครั้น เวลา รุ่ง เข้า พระ เจ้า ข้าง ผีอก
ก็ สั่งให้ ยก กองทัพ กลับ มา ครั้น ถึง

บ้าน ปลายไฟ วิม เมือง เมะตะหะ พระ

ตะบะ วิ จังไห บัด ประต เมืองไว พระ เจ้า

ข้าง ผีอก แจ้ง เหตุ แลว จึง สั่ง ทหาร

สั่งมิง นารายณ์ว่า เรา จะ ยก เข้า ต เมือง

เมะตะหะ พระ เจ้า ข้าง ผีอก กับ เสนา

บตี จตไพร่ พล พร้อม แลว ก็ ยก เข้า ถึง

ประตู เมือง ชาว เมือง เมะตะหะ เห็น

พระ เจ้า ข้าง ผีอก ก็ ตกใจ กลัว นึก จะ

ใคร่ เปิด ประตู เมืองให้ แล พี่ น้อง เมีย

คะชาอิต ซึ่ง เปน นาง ท้าว ข้างใน ชาว กัน

เปิด ประตู จะ รับ พระ เจ้า ข้าง ผีอก ๗

๑ ขณะ นั้น มะอ้าย พระบุญ
 พระตะบะ ซึ่ง ร่วม คิด ด้วย พี่ชาย
 พลาย กับ ทหาร พัน หนึ่ง มา ถึง ประตู
 ให้ จับ พวก เมย์ คะชาอิต ทัด คีร์ยะ เตี้ย
 เอาไป ตระเวร ที่ ฮ่องกง ร้องว่า
 กระทบ ตัง น อีก มิได้ รักษา หน้า ที่ เจริญ
 จะ ให้ ลง พระ ราชทัณฑ์ ทัด คีร์ยะ เตี้ย
 เมือง ทั้ง ปวง เห็น ตัง น นี้ ก็ กลัว
 ก็ รักษา หน้า ที่ เจริญ ไว้ เป็น ตามารล

๑ ฝ่าย กอง ทพ พระ เจ้า ช้าง เผือก
 หัก ทาญ รบ เข้า ไป ใน เมือง นั้น มิได้
 บัด ช้าง พระ เจ้า ช้าง เผือก นั้น
 เรียก บุตรี ภรรยา เข้า ไป ฝ่าย พระ ตะบะ
 วิ ก็ จับ เอา บุตรี ภรรยา เสนาบัด
 ด้วย พระ เจ้า ช้าง เผือก มัด แขน ขนไว้

ให้เห็น ฝ่าย นายทัพ นายกอง ช้าง พระ
 เจ้า ช้าง ผีอก เห็น บุตรี ภรรยา ต้อง ผูก
 มัด เจ็บ ข้ำดำปาก อยู่ ต่าง คน ต่าง สงสาร
 นิ่ง อยู่ มิได้ ก็ หนี พระ เจ้า ช้าง ผีอก
 เข้าไป หา บุตรี ภรรยา ของ ตน บ้าง พระ

๐ ฝ่าย พระ ตะบะ ก็ให้ ปลัด ยล ฤๅ เมื่อย
 นายทัพ นายกอง ซึ่ง มัด ไว้ นั้น ออก เลี้ย
 เลี้ยว ให้ บำเหน็จ รางวัล แก่ ผู้ หนี เขา มา
 หนี เป็น อนัน มาก ผู้ ซึ่ง ไม่ เข้า มา หา หนี
 พระ ตะบะ ให้ ทำ โทษ บุตรี ภรรยา มาก จน
 ครั้น เวลา กลาง ค่ำ ทหาร ใน กอง ทัพ พระ
 เจ้า ช้าง ผีอก ก็ หนี เข้า ไป ใน เมือง เป็น
 อนัน มาก แต่ สมิง ราช สังกว้า คน หนึ่ง นั้น
 คิด กระทบ ญัตต ต่อ พระ เจ้า อู่ พระ เจ้า ช้าง
 ผีอก ว่า พระ องค์ เลียง คู ได้ ตี มา จะ

เล่ม ๓   ราชานิราช   ๑๓๗

หนีเข้าไปหาพระตะบะ เหมือนคนทิ้งปวง
หาควรไม่   ถึงพระตะบะ จะทำโทษแก่
บุตรภรรยาสักเท่าใด   ก็เป็นเวรานุเวร
เขาทำมาแต่ก่อนเอง   จะเขาเวรเขา
มาใส่เวรเราใดหรือ   จำจะอาสาไปกว่า
จะสิ้นชีวิต   จึงสมิงละมอญเป็นเสนาบดี
ผู้น้อยคนหนึ่ง   เข้าไปกราบทูลแก่
พระเจ้าอยู่พระเจ้าข้างเผือกว่า   คนหนี
เข้าไปในเมืองอื่นมาก   กองทัพเรา
เขาบางไป   ที่ยังมาข้างหลังก็มา มีทัน
เห็นไพร่พล อิตโรย เห็นตเห็นอ้อย เลื่อย ล่า จับ
ปลวต เป็นอื่นมาก   บรรดา นายทัพ นาย
กอง   ที่เป็นคนต่างพระเนตรพระกรรณ
ของพระองค์   ซึ่งไปอยู่เมืองพะโค นั้น
ให้หามาก็ยังมีทัน   พระองค์จะ

๑๓๘   ราชาธิราช   เล่ม ๓

เสด็จ อยู่ นานไป   กำลัง คึก เรา จะ น้อย
ไป   ข้า พระพุทธเจ้า จะ ขอ เชิญ เสด็จ

พระองค์ไป ตั้ง ทพ ฃเมือง วาน ก่อน   เมื่อ ไต
พระ ตะเบ็ด พิ เชย พระองค์   ซึ่ง กิน เมือง
ตะเกิง นั้น   มา ถึง พร้อม กัน กำลัง คึก

เรา มาก แลว เมื่อ ไต   จึง เชิญ เสด็จ ยก

โยธา ทหาร   มา ที่ เมือง เมาะตะหะ เมื่อ
นั้น   อัน พระ ตะบะ นี้ เปรียบ ประดุจ สุนัข
จึง จอก อัน น้อย   จะ มา สู พระองค์ ซึ่ง

เป็น พระยา ราชสีห์ ไต ฉน ไต   ะ

๑   ฝ่าย พระ เจ้า ช้าง ผือก   ไต ฟัง สมิง

ระมอญ กราบ ทด ตั้ง นั้น   เห็น ชอบ ด้วย

จึง สั่ง ให้ กวาด ต้อน ครอบ ครว   ซึ่ง อยู่

นอก เมือง นั้น   ให้ ถ่วง ไป อยู่ เมือง วาน

แล้ว   พระองค์ ก็ ยก กอง ทพ ไป ตั้ง มั่น

เล่ม ๓   ราชธานี   ๑๓๙

อยู่ เมือง วาน   แด เมือง เมาะตะหมะ กับ

เมือง วาน ทางไกล กัน สอง วัน   ฝ่าย พระ

ตะเบ็ติ พี่เขย   แด นาย ทัพ นาย กอง

น้อยใหญ่ ซึ่ง อยู่ ณเมือง ตะเกิง นั้น   ก็ ยก

มา ถึง เมือง วาน พร้อม กัน   พระ เจ้า ช้าง

เผือก จึง สั่งให้ ก่อ กำแพง ตง เมือง วาน   ตะ

๐   ขณะ นั้น ศักราช ๗๑๗ ปี   พระ เจ้า

ช้าง เผือก ตง อยู่ ณเมือง วาน   ให้ ทา เสนา

บตี มา พร้อม กัน   พอ เปน ฤดู ฝน ไพร พด

ไม่ได้ ทำ นา   ครั้น รุ่ง ชัน ปีใหม่   พระ

เจ้า ช้าง เผือก   จึง แต่งให้ พระ ตะเบ็ติ พี่เขย

พระเจ้า ช้าง เผือก เปน แม่ ทัพ   สมิง ราช

สังครา ทัพ หนึ่ง   สมิง นคร ศรี ซึ่ง กิน เมือง

พะ โศ ทัพ หนึ่ง   พร้อม ด้วย ช้าง ม้า วิ พด

เครื่อง สภากร อุช   ให้ ถ้อ นำ พระ พิพัฒน์

๑๔๐

ราชาธิราช

เล่ม ๓

สัทธา แล้ว

จึงให้ยก กองทัพ มา ตี เมือง

เมาระตะหมะ

ล้อม เมือง เมาระตะหมะไว้ ๗

๐ ฝ่าย พระ ตะบะ แต่ง กองทัพ ออก มา ตี

พระ ตะเบต ก่อน

แล สมิง มังละคอน น้อง

สมิง เล็ก พร้า

ภักดี ต่อ พระ เจ้า ช้างเผือก

เป็นใจ รบ พุ่ง ตัด ศีรษะ กองทัพ พระ ตะบะได้

เนือง ๆ

แจ้งไป ถึง พระ เจ้า ช้างเผือก ๆ

ก็ ตี พระทัย นึก

แต่ ล้อม เมือง เมาระตะหมะ

ไว้ ได้ สิบห้า วัน

ผู้ คน ซึ่ง อยู่ใน เมือง

เมาระตะหมะ

ก็ กลัว พระ เจ้า ช้างเผือก นึก

พระตะเบต

จึงใช้ ให้คน เข้าไป บอก แก่

มะลำโร ว่า

เรา ยก มา ล้อม เมือง อยู่ น

ก็ ช้า นาน แล้ว

ยังไม่ เห็น สิ่ง ของ ที่ จะ

เป็น ของคาว ของหวาน มา สู้ ให้ เรา กิน ตั้ง แต่

ก่อน บ้าง เลย

แม่ มะลำโร จึง ว่า ข้าพเจ้า

เล่ม ๓   ราชาธิราช   ๑๔๑

เป็นผู้หญิงตอก จะตีคิด ขบถ ต่อ พระเจ้า
ช้างเผือกนั้นหาไม่ได้ ครั้นจะแต่งเข้า
ของออกไปให้กิน อย่างแต่ก่อน   กลัว

พระตะบะจะฆ่าเสีย จึงนิ่งจนใจ อยู่ แด
ซึ่งพระตะบะทำ การ ขบถ ทั้งนี้   ก็เป็น

กรรมของพระตะบะ ตกแต่งใส่ตัวเอง ข้า
พระเจ้าขอถวายบังคม   มาถึงฝ่าพระบาท

พระเจ้าช้างเผือกตัวเกิด   นอกกว่าพระ
ตะเบิด พี่เชยพระเจ้าช้างเผือกแล้ว   ผู้ใด

จะเป็นที่พึ่งข้าพเจ้านั้นหาไม่ได้   ทุกวันนี้
เห็นแต่พระตะเบิดเป็นที่พึ่งผู้เดียว   จึง

แม่มะลำไร   เอาเรื่องราวทั้งนี้ไปบอกแก่
พระตะบะๆ ก็ตีใจ   พระตะบะจึงว่าแก่

แม่มะลำไรว่า   จะให้สิ่งของออกไปแก่
พระตะเบิดก็ตามเถิด   แม่มะลำไรได้

๑๔๒   ราชาธิราช   เล่ม ๓

โอกาส ดังนี้ ก็ ตก แต่ง เข้า ของ ออกไป
ให้ พระตะเบต กิน เนื่อง ๆ   พระ ตะเบต กิน
ของ หา สงสัยไม่   ครั้น หลายน วัน มา พระ
ตะบะ จึงให้เอา ยา พิษ ลอบไป ใส่ ใน ของ กิน
ซึ่ง แม่ มะลำโร เอาไปให้พระตะเบต นั้น   ครั้น
พระ ตะเบต กิน เข้าไป   ก็ ถึง แก่ ความ ตาย
พระ ตะบะ รู้ว่า   แม่ ทัพ หลวง ตาย แล้ว
จึง แต่ง กอง ทัพ ออกไป โจมตี   กอง ทัพ
ทั้ง นั้น ก็ แยก พ่ายไป   ทั้ง อาศัพ พระตะเบต
ไว้   พระ ตะบะ ก็ เอาอาศัพ พระตะเบต เผาเสีย

๐ ขณะ เมื่อ พระ ตะเบต ตาย แล้ว   พระ
เจ้า ช้าง เผือก หา ความ สบายใน พระทัย มิ ได้
จึง พระ เจ้า ช้าง เผือก   ยก มหา เทวี พระเจ้า
พิ นาง ให้ เป็น ภรรยา ไชย สุระ   แล้ว แต่ง ให้

เล่ม ๓   ราชา อีราช   ๑๔๓

ไชย สุระ เป็น แม่ ทัพ   ยก ทหาร กลับไป
ที่ เมือง เมาะตะหมะ อีก ครั้ง หนึ่ง   แลไชย
สุระ นั้น   ชี้ ช้าง พลาย เข้า หัก กำแพง เมือง
ชาว หน้า ที่ เชียงเติน   ก็ หึง ชว้าง หม้อ ดิน
แล สุพรรณ ณ ออกไป   ช้างไชย สุระ ก็ ถอย
ออก มา   แล ทหาร บน หน้า ที่ ยิง เกาทัณฑ์
ไป ถูก ไชยสุระ ตาย   พระ ตะบะ จึง ให้ ยก
กอง ทัพ ออก ตาม ที่   ทัพไชย สุระ ก็ แยก
พ่ายไป   จับ ได้ ทหาร ไชย สุระ สาม คน   ชื่อ
ว่า เจตะราช หนึ่ง   สาม ตามุทอง หนึ่ง
พระตะเชช หนึ่ง   พระตะบะ ให้ เอา ทหาร สาม
คนไป ปล่อย เสี้ยน ณเมือง ผวัง   กอง ทัพ
ไชย สุระ ก็ แยก กลับไป เมือง ฉาน   อยู่ มา
ฝ่าย สมิง เล็ก พร้า   ยก ขึ้นไป ที่ เมือง

๑๔๔   ราชาธิราช   เดิม ๓
หลาก แหก   เจ้า นคร ษา ซึ่ง กิน เมือง
หลาก แหก นั้น   ท่าน ทาน มี ได้ ก็ แหก หัน
ไป   ตัว เจ้า นคร ก็ ถึง แก่ ความ ตาย
สมิง เล็กพวัก ก็ ได้ ชะรอย เป็น อน มาก   ๗๖

(ยัง มี ต่อ)

แจ้งความ

โรงพิมพ์ราษฎร์เจริญ หน้าวัดเกาะ

แผนกจำหน่าย

หนังสือประโลมโลก, ชรรวมมะ, สวดมนตร์
ชาฎก, นิทาน, นิราศ, ตำร้อง, พงศาวดารจีนต่าง ๆ
พงศาวดารรามัญ, เพลง, สุภาษิต, แห่ตึกเทศน์ต่าง ๆ
กับ มีหนังสือแบบเรียน ของกระทรวงศึกษาธิการ
แต่หลุดตัวอักษรพิมพ์จำหน่ายด้วย คิตราคา
พอสมควร

แผนกรับจ้าง

รับพิมพ์หนังสือต่าง ๆ เช่น ใบปลิว, ตั๋ว,
ฎีกา, ใบเสร็จ, แบบฟอร์ม, และกระดาษ ต. ต.
กับรับทำเล่มสมุดและเดินทอง คิตราคาพอสมควร

ราชาธิราช

เล่ม ๔

ยี่สิบห้า สิบทางคี่ กาง รู่ ท่าน ยี่สิบ
ร้าน ทนงสือ หน้าวัด เกาะ เพราะ นักหนา
ราชครู เจริญ โรง พิมพ์ ริม มรรคา
เจริญ ท่าน มา ชื้อ ตู คง รู่ ตี
ได้ ลง พิมพ์ คราว แรก แปลก ๆ เรื่อง
อ่าน แล้ว แปลง ความ ทกข์ เป็น ศกข์
ท่าน ชื้อไป อ่าน ฟัง ให้ มจ มี
เจริญ ศรี ศรี สดุดี พิมพ์นี้ เอย

วัด

รัตนโกสินทร์

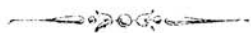
ศก ๑๐๘

เกาะ

๑ หน้าต้น ขะ

๑ ราชานิราชเล่ม ๔ ขะ

๑ ตั้งแต่พระยาน้อย พาตะระแม่ ท้าวหน้ไป เมื่อ
 ตกถึง พระเจ้าช้างเผือกให้ตามไป จับตัวมาได้
 ทั้งสองคน ให้จำโทษไว้ไปจนถึงสมัยราช กับ
 พระมหาเทวี ทำ ชู้กัน

๑ ฝ่าย กองทัพ พระเจ้า ช้างเผือก ตั้ง
 อยู่ใน หลวง คัก กระหนาบ มีอาชโหด ตัว
 ใต้ ฝ่าย สมิงมะตะคอน ซึ่งเป็น น้อง สมิง
 เต็ก พร้า นั้น อย ช้าง พระ เจ้า ช้างเผือก
 จึง กราบ ทูล พระ เจ้า ช้างเผือก ว่า พ
 ข้าพเจ้า เป็น ขบถ ต่อ พระองค์ ทวี ข้าพเจ้า
 หา เป็น ขบถ ด้วยไม่ ข้าพเจ้า จะ ขอ ทอ

๑๔๖

ราชาธิราช

เล่ม ๔

ราชการ นดอง พระ เศษ พระคุณ ไป กว่า

จะ ขึ้น ชีวตร์ บุตรี ภรรยา ของ ข้าพเจ้า

จะ ขอไว้ ใต้ ถอง กุณี พระ บาท ตัว ข้า

พเจ้า จะ ขอ รับ พระ ราชทาน ไป อยู่ เมือง

หาดก แหก จะ ขอ ต่อ ด้วย สมิง เด็กพร้า

มิให้ สมิง เด็ก พร้า มา ย้าย ได้ คำ ข้าพเจ้า

กราม ทูต นี้ ถ้า พระ องค์ มิไว้ พระ ไทย

ข้าพเจ้า ขอ ถวาย ความ สักยไว้ จะ ขอ

รับ พระ ราชทาน โถหิต ใน พระบาท แห่ง

พระ องค์ ครั้น พระ เจ้า ช้าง เขือก ทราบ

แล้ว ก็ให้ มะตะคอน กระทำ ความ สักย

กิน โถหิต พระ บาท จึง พระ ทาษทานให้

ชื่อ ว่า สมิง สาม ปราบ ให้ กิน เมือง หาดก

แหก ครั้น สมิง สาม ปราบ ได้ กิน เมือง

หาดก แหก แล้ว สมิง เด็ก พร้า ผู้ พิ รุ

หาดก แหก แล้ว สมิง เด็ก พร้า ผู้ พิ รุ

เล่ม ๔

ราชาธิราช

๑๔๗

ข้าไป ก็ ยก กอง ทัพ มา ที่ สมิง ตาม
ปราบ สมิง สาม ปราบ ผู้น้อง ก็ รบ คำน
ทาน อยู่ได้ แต่ พระ เจ้า ช้าง เผือก ให้ ไป
ตี เมือง เมาะตะหะมะ ถึง สอง ครั้ง ๆ หนึ่ง
พระตะเบิด เป็น นาย ทัพไป ตี ก็ ถูก ยาวพิศม์
ถึง แก่ ความ ตาย กอง ทัพ ก็ เด็ด ถลับ
มา อีก ครั้ง หนึ่ง ให้ ไชย สุระไป ตี ก็ ถูก
เกาทัณฑ์ ถึง แก่ ความ ตาย กอง ทัพ ก็
เด็ด ถลับ มา ตั้ง แต่ นั้น ไม่ ให้ ยก ไป ตี
เลย ตั้ง มั่น อยู่ ณ เมือง วาน พระ

๐ ฝ่าย พระตะบะ กับ ญาติวงศ์ ทั้งปวง
ซึ่ง อยู่ใน เมือง เมาะตะหะมะ นั้น จึง ปฤกษา
กัน ว่า พระ เจ้า ช้าง เผือก ตั้ง มั่น อยู่ ณ
เมือง วาน เรา ท่าน ทั้งปวง หา ความ สุข
ไม่ ครั้น จะ ยก กอง ทัพไป ตี โดย กำลัง

ก็ เห็น จะ กระทำ มิได้ เรา คิด จะไป ขอ
 ถอง ทัพ พะ มหาราช เจ้า เชียงใหม่ ยก
 ลง มา ช่วย ตี กระหนาบ เห็น จะได้ มีไชย
 ชำนะ ฝ่าย เทียว ครั้น คิด พริ้ม บั้น แด้ว
 จึงให้ จัด แจง แหวน พดอย อัน มี คำ
 ท่าง ๆ ของ คำ กับ สักกระหนาด แพร ม้วน
 หนึ่ง ผ้า ศรี ทว่าโมรี แบน เครื่อง ราช
 บรรณาการ แด้วให้ แต่ง พระ ราชสารไป
 ถึง พระ มหา ราช เจ้า เชียงใหม่ ใน พระ
 ราชสาร นั้น ว่า ข้าพเจ้า พระตะบะ ขอ น้อม
 เคียร เกด้า ถวาย บังคม พระ บาท ยุค
 สมเด็จ พระ มหา ราช เจ้า เชียงใหม่ ให้ แร้ง
 ด้วย แต่ ก่อน นั้น ข้าพเจ้า เป็น ข้า พระ เจ้า
 ช้าง เผือก มา นาน แด้ว ทุก วัน นี้ น้ำใจ
 ชุ่น หมอง ข้าพเจ้า จะ นอน ที่ใด ก็ ผิน เค้า

เล่ม ๔   ราชานิราช   ๑๔๗

ไป ช้าง พระ เจ้า ช้าง ผีอก   ผิน คีร์ชะ มา

ช้าง พระ มหาราช เจ้า เชียงใหม่   ฝ่าย พระ

เจ้า ช้าง ผีอก   ก็ ยกไป ตั้ง อยู่ ณ เมือง วาน

ได้ ทำ สงคราม   รบ พุง ติต พัน กัน มา

หลาย ครั้ง   ยัง หา แพ้ ชนะ กัน ไม่   ข้าพเจ้า

จะ ขอ รับ พระ ราชทาน   กอง ทัพ สมเด็จ

พระ มหาราช เจ้า เชียงใหม่ ยก มา ช่วย   ตั้ง

อยู่ ที่ เมือง สะเติง เป็น ทัพ กระหนาบ   เห็น

ว่า กอง ทัพ พระ เจ้า ช้าง ผีอก   จะ พ่าย

หนีไป   ถ้า ข้าพเจ้า ได้ เป็นใหญ่ ใน เมือง

เมาะตะหะ แถ้ว   ชื่อ ตรี ข้าพเจ้า ยัง มี อยู่

ครบไต   อัน เมือง เมาะ ตะหะ นี้   ข้าพเจ้า

ขอ ถวายไว้ ได้ ผา พระบาท   ขึ้น แก่ เมือง

เชียงใหม่   ๗

© ฝ่าย พระ มหาราช เจ้า เชียงใหม่ รับ
 เครื่อง ราช บรณการ แล้ว ก็ มี หนังสือ
 ตอบ มา ว่า จะ ยก กอง ทပ် ลง มา ช่วย
 พระตะบะ ครั้น พระ เจ้า ข้าง เหนือ แจ้ง ว่า
 พระตะบะ ให้ ไป ขอ กอง ทပ် พระ มหาราช
 เจ้า เชียงใหม่ ๆ จะ ยก มา ช่วย พระตะบะ
 จึง ตรัส ปฤกษา ด้วย เสนาบดี ว่า กอง ทပ်
 เมือง เชียงใหม่ จะ เก มา ตั้ง เมือง สะเติง
 จะ คิด ประการ ไต ที่ เสนาบดี ถวาย หุด ว่า
 สงคราม ครั้ง นี้ใหญ่ หลวง นัก ตั้ง ว่า
 กอง ทပ် เมือง เชียงใหม่ ยก ลง มา ตั้ง
 เมือง สะเติง ถ้า กอง ทပ် ยก เข้า ที่ เนิน
 สอง ทပ် ที่ กระจหน้าบ เข้า มา พระ ตะบะ จะ
 มี น้ำใจ กำเริบ ก็ จะ ตี หัก เข้า มา ได้ ฝ่าย
 ทပ် ข้าง เหนือ จะ ขัด สน นัก ขอ เชิญ เด็ท

เล่ม ๔   ราชานิราช   ๑๕๑

พระองค์   ยก กอง ทิ้งไป ตั้ง เมืองพะโค

ก่อน ผ่อน เขา ก่าตั้งไว้   พระ เจ้า ช้างเผือก

จึง ตรัส ว่า   ถ้า เรา จะ ยกไป ตั้ง เมือง

โค แล้ว   เมือง มาะตะหะ มะ นี้ จะ

สิทธิ์ แก่ พระตะบะ หรือ   เสนาบดี

จึง ทูล ว่า   ถ้า พระองค์ มิ ยกไป

มัน อยู่ ณเมือง วาน นี้   ก็ เห็น จะ ได้ อยู่

ข้าพเจ้า จะ อูปะมา ถวาย   อัน ธรรมตาไฟ

ใหม่ บัณฑิต ร้อน   ถึง จะ มี ของ ดี เปน ที่ รัก

ก็ จำ จะ เปน รong เท้า เขี่ยขไป   จึง จะ หนี

เพลิง ซึ่ง ร้อนได้   บัดนี้ ก็ มี คือก สงคราม

มา   จะ ทำ อันตราย แก่ บ้าน เมือง แห่ง เรา

อัน ประ เพลนี้   คือก จะ หย่อน ก่าตั้ง หาร เหือด

ลง นั้น   ก็ เปน ต้น ด้วย โดกีย์ เปน ที่ ตั้ง

จึง จะ เกิด กำนัด ตัก ความ   หาร เหือด ลงได้

๑๕๒   ราชานิราช   เล่ม ๔

พระองค์ มี พระ ราช ธิดา อยู่   ขอให้ แต่ง

พระ ราช แม่ ศรี   ไป ออก น้อม แก่ พระ มหา

เจ้า เชียงใหม่   เห็น การ สงคราม ก็ จะ เข็ด

ไป เป็น มั่น คง   พระ

วันนี้ พระ เจ้า ช้าง เผือก   ได้ พัง ถ้วย

ราชย์ แพร จอ ถวาย ทูล ตั้ง นั้น   ก็

คน ชอบ ด้วย   จึง แต่ง พระ ราช ธิดา แด

เครื่อง ราช บรรณาการ   กับ ช้าง พลาย ห้า

ช้าง   ขึ้นไป ถวาย พระ มหาราช เจ้า เชียง

ใหม่ ๆ   ก็ ดี พระ โย หนัด มิ ได้ ยก ทัพ

ลง มา   แต่ พระ เจ้า ช้าง เผือก เสวย ราช

สมบัติ ใน เมือง เมาระกะหมะ ได้ สิบ ห้า ปี พระ

พระ ราช แวง เมือง อยู่ ได้ หก ปี   ครั้น อยู่ มา

ฝ่าย นาง จันตะมังคะละ   พระ อรรคมเหษี

พระ เจ้า ช้าง เผือก ประชวร หนัก   จึง ถวาย

ทูล พระ เจ้า ช้าง เผือก ว่า   หลาน ของ
 ข้าพเจ้า คือ มะยี่กำกอง คน นี้   ข้าพเจ้า รัก
 ตั้ง บุตรี ใน อุทธ   ไป ภาย หน้า พระองค์ อย่า
 ได้ รังเกียจ   ข้าพเจ้า ขอ ๑: โภยก ใน มะยี่
 กำกอง เปน อัน ขาด ที่ เตียว   พระ องค์ ทรง
 พระ เมตตา แก่ ข้าพเจ้า ฉันท   จง ทรง
 พระ เมตตา แก่ มะยี่ กำกอง ฉันท   พระ
 เจ้า ช้าง เผือก ครั้น ได้ ทรง พัง   พระ องค์
 มิได้ ตรีศ ประการใด   ครั้น อยู่ มา นาง
 จันทะมังกะละ   ผู้ เปน พระ อรรคมเหสี พระ
 เจ้า ช้าง เผือก   ถึง แก่ พิธา uly ไป สู่ ประ
 โดกย์   ครั้น นั้น พอ บุตรี อำมาตย์ แพร จอ
 นั้น   ถึง แก่ ความ ตาย ด้วย   แด อำมาตย์
 แพร จอ ซึ่ง เปน บิดา นั้น   เปน ที่ คิด อ่าน

ราชการ แก่ พระเจ้า ช้างเผือก ๆ

จึงตั้ง

ให้ โทณ ศีรษะ สิ้นทั้งเมือง

ฯ

๐ ฝ่าย พระตะบะ ฐึ๋ จึง แต่ง อาย พระบุญ
 ผู้น้อง   คุมไพร่ ห้าร้อย โทณ ศีรษะ สิ้น
 ทุกคน   ให้ ปดอมไป ปล้นเอาเมืองวาน

อาย พระบุญ จึง ยก พด ห้าร้อย กับ ช้าง
 พดายร้อยหนึ่ง ครั้น ถากวันเข้า ชุ่ม ชอน
 เขียวในป่า   ถากคืน ก็ เร่งรีบไป ก่อน
 สว่าง   เวตาเข้า ทรู ชาว บ้านเมือง เปิด
 ประตู ก็ ปดอมเข้าไป   นาย ประทุ แด ชาว
 เมือง ทั้งปวง หา ทิน สงไสยไม่   ครั้น เข้า
 ไปใน เมืองได้   ก็ คุม กัน เปน กอง ทัพ
 ใต้ ตี ทัว ทั้ง เมือง   ชาว เมือง ก็ ติน แดก
 กระจัด พริค พรายไป   ฯ

๐ ฝ่าย พระเจ้า ช้างเผือก เสด็จขึ้น
 ช้างพังตัวหนึ่ง ก็รับช้างหนีไป แต่
 เก็บ นายช้างคนหนึ่ง พวกพดทหารตาม
 มิทัน ครั้นถึงคตองอันหนึ่ง ช้างลง
 ซ้ำมคตองติดโคลนถอนเท่ามิขึ้น นาย
 ช้างจึงเข้าแบกเอา พระเจ้าช้างเผือก
 พาวิ่งเข้าป่าฝ่าพง เมื่อพระเจ้าช้าง
 เผือกอยู่บนหลัง นายช้างพาไปนั้น เห็น
 สิ่งใดก็ถามเนื่องๆ ฝ่ายควานช้าง
 ชึ่งแบกพระเจ้าช้างเผือก มาขึ้นเห็นชย
 พระเจ้าช้างเผือกถามสิ่งใด ก็พูดบ้าง
 นิ่งเสียบ้าง ครั้นพระเจ้าช้างเผือกถาม
 เข้าชี้ไปก็โกรธ จึงว่า เป็นคำจกรรที่ว่า
 พระยาอโศกมหาเทวี ช้างศึกตามมาไม่
 เป็นทุกข์ มาถามเข้าชี้ อยู่อีกเล่า

๑๕๖

ราชาธิราช

เล่ม ๔

พระเจ้าอยู่ ได้ พัง ความ ช้าง ว่า ตั้ง นั้น
ก็ ชัด พระไทย มิได้ ตาม นาย ช้าง ต่อไป
เลย ครั้น มา ถึง ตำบล ตะยัดตะเตะ เสนา
พฤตมา มาตย์ ราช ปะโรหิต ทั้งปวง พา เอา
พระ อรรคมเหสี พระ ราชนบุตร พระ ราช
ธิดา แด นาง นั้ก สนม ทั้งปวง มา ทั้น
พระเจ้า ช้าง เผือก พร้อม กัน พระ เจ้า ช้าง
เผือก มิได้ เสด็จ กลับ มา เมือง วาน ยก
ตรงไป เมืองพะโค ที่ เดียว ครั้น ถึง เมือง
พะโค แล้ว พระ มหา เทวี ซึ่ง เป็น พระ เจ้า
พี่ นาง อยู่ ณ เมืองตะเกิง รู้ ชั่วไป ก็ เสด็จ
ขึ้น มา ครั้น มา ถึง ก็ เข้า กอดเอา พระ
เจ้า ช้าง เผือก ผู้ เป็น พระ ราช อนุชา ก็
ทรง พระ กรรแสง รัก กัน ครั้น ส่าง โศก
แล้ว จึง พระ เจ้า ช้าง เผือก พระ ราช ทาน

เล่ม ๔

ราชาธิราช

๑๕๗

วางวัด แก่ ทหาร ซึ่ง ตาม เสด็จ มา นั้น ตาม
ยศถา คักดิ์ โดย สมควร แต่ นาย ช้าง ผู้
เดียว พระ เจ้า ช้าง เฝือก มิได้ พระราช
ทาน สิ่ง อันใด พระ มหา เทวี จึง ว่า นาย
ช้าง นั้น มี คุณ แก่ พระ องค์ เป็น อัน มาก
พา พระ องค์ มา ถึง พระ นคร ได้ ความชอบ น่า
จะ ปูน บำเหน็จ ให้ มาก กว่า คน จึง จะ ควร
พระ เจ้า ช้าง เฝือก ตรัส ว่า คุณ นี้ ก็ มี
จริง แต่ ว่า โทษ มัน กระทำไว้ เมื่อ มัน
พา ข้าพเจ้า มา กลาง ทาง มัน ต่ำ ว่า ข้าพเจ้า
เป็น ผู้ พระ พี่ นาง ข้าพเจ้า จะ ข้า เสีย
ช็อก เหตุ ว่า มี คุณ ได้ พา มา จึง ไม่ ประหาร
ชีวิต เสีย แต่ เท่า นี้ ก็ เป็น ว่า แทน คุณ
อยู่ แล้ว พระ เจ้า ช้าง เฝือก ก็ มิได้ พระ
ราชทาน สิ่งใด แก่ นาย ความ ช้าง ษะ

๐ พระมหาเทวี จึงขอเอา นาย ข้าง
 ไปเลี้ยงไว้ คักราชได้ ๗๕๐ ปี พระ
 เจ้า ข้าง เผลอกไป อยู่ เมื่อ พระโค แด เมือง
 พระโค นั้น แต่ ก่อน กษัตริย์ ได้ เสวย ราช
 สมบัติ เปน ลำดับ กัน มา แต่ พระ เจ้า
 สักกะท้าว จน ถึง พระ เจ้า ดิศราช ซึ่ง ได้
 สร้าง พระ เจดีย์ ครอบมณฑล นั้น เปน สิบ
 เจ็ด พระ องค์ ทั่วๆ กัน ครั้น พระ ยา ดิศ
 สวรรคต แล้ว ก็ ขึ้น เสด็จ วงษ์ กษัตริย์ มา
 ครั้น อดระมะมณฑล ได้ เปน กษัตริย์ ใน เมือง
 พระโค มา จน ถึง พระ เจ้า ตรา พระ ยา ได้
 เปน กษัตริย์ ใน เมือง พระโค ก็ บริบูรณ์ ขึ้น
 ต่อ เมื่อ พระ ยา ออ พระ เจ้า ข้าง เผลอก
 ยกไป สร้าง นคร ขึ้น จึง ขึ้น คง เปน ราช

เล่ม ๔   ราชานิราช   ๑๕๗

ธานีใหญ่   แต่ นั้น มา ก็ มี เชื้อ ราชวงศ์
ได้ เสวย ราช ตีบ กัน มา ครอบ เท่า บัดนี้   ะ

๑   ฝ่าย สมิง ชีพราย   ซึ่งได้ กิน เมือง
ตะตะ นั้น ถึง แก่ ความ ตาย   เมืองตะตะ
นั้น พระยา ชู   พระ เจ้า ช้าง เผือก พระราช
ทานให้ แก่ มะยี่กำกอง   แด มะตะคอน ผู้
เป็น น้อง สมิง เต็ก พร้า นั้น   พระ เจ้า ช้าง
เผือก   พระ ราชทานให้ กิน เมือง หดาก แหก
มะสาม ผู้เป็น น้อง สมิงชีพราย   ซึ่ง พระ
เจ้า ช้าง เผือกให้ เป็น สมิง ตาม แหก   ไป
กิน เมือง ตักศดา นั้น   รู้ ชำว่า สมิงมังโร
บุตร พระตะบะ ตาย   ให้ ชาว เมือง นคร
เพน แด เมือง เมาะตะหมะ โคน ผม สัน   จึง
จัด แจง ทหาร สาม ร้อย คน   ให้ โคน ผม
ตั้ง ชาว เมือง เมาะตะหมะ   แด เมือง นครเพน

แล้ว สมิง สาม แหก ก็ ช้าง นำ มา ตัว หนึ่ง
 ชื่อ พรายปราบ คุม ทหาร สาม ร้อย ยก ไป
 ถึง เมือง วาน ใน เวลากลางคืน ครั้น รุ่ง
 เข้า ชาว เมือง เปิด ประตู ก็ ปลอม เข้า ไป
 ใต้ ใน เมือง วาน ได้ ซ้ำ พัน ผู้คน ชาว
 เมือง แยก กระจัด พรวัด พราย สิ้น นาย สรวัย
 บ้าน ซึ่ง สมิง พระตะบะ ตั้งไว้ ให้ รักษา
 เมือง วาน สมิง สาม แหก จับ ตัว ได้ ซ้ำ
 เลี้ย สมิง สาม แหก ก็ ตั้ง อยู่ ณ เมือง วาน
 แล้ว มี หนังสือ บอก มา ถึง พระเจ้า ช้างเผือก ๆ
 ได้ ทราบ ว่า สมิง สาม แหก ที่ เมือง วาน
 ได้ ก็ ทรง พระโสมนัส ยินดี พระไทย นึก
 จึง พระ ราชทาน สิ่ง ของ เครื่อง สำหรับ
 บรรดา ศักดิ์ ไป แก่ สมิง สาม แหก ๆ ได้ กิน
 เมือง วาน แต่ วัน นั้น มา พระยา อยู่ พระ เจ้า

เล่ม ๔

ราชาธิราช

๑๖๑

ข้าง เฝือก

จึงโปรดให้ นาย ทนาย สุนั้น

ไป ทิน เมือง ตัก ศดา แตน สมิง ตาม แหก

๐ ขณะ เมื่อ พระ เจ้า ข้าง เฝือก ยัง

เสด็จ อยู่ ณ เมือง เมะ ตะหะ นั้น ยึดของดิน

ผู้ เป็น ทนาย นาง จันทมังคะละ ทาย พระ

เจ้า ข้าง เฝือก เอา นาง มุเตียว ซึ่ง พระราช

ทานให้ มังลังกา ผู้ เป็น ยึดของดิน ซึ่ง ถึง

ชาลัญญะกำม คิน มา ได้ยง เป็น พระ ถนม

เอก ให้ ชื่อ นาง ศิริมาษา มี ราช บุตรี ด้วย

พระ เจ้า ข้าง เฝือก องค์ หนึ่ง ตั้ง นั้น รอย

เป็น จักร จึงให้ ชื่อ มังสุระ มะณี จักร

นาง ศิริมาษา ผู้ เป็น พระราช มารดา ถึง

แก่ สวรรคาโดย แต่ มังสุระ มะณี จักร

กุมาร ยัง เข้าว อยู่ พระ เจ้า ข้าง เฝือก จึง

ให้มหาเทวี ผู้เป็น พระเจ้า พี่นาง เธอ
 เขามังสุระ มะณี จักร กุมารไป เคียงไว้ ครั้น
 มังสุระ มะณี จักร ทรง พระจำเรณูใหญ่
 ขึ้น มา พระเจ้า ช้างเผือก จึงให้ ชื่อ พระ
 ยาน้อย อยู่ มา พระมหาเทวี พา ขึ้นไป

บน พระราช เรือนทอง ครั้น พระเจ้า ช้าง
 เผือก ทอด พระเนตร เห็น แล้ว จึง ตรัส แก่
 พระสนม ซึ่ง อยู่ งาน ว่า อ้าย พระยาน้อย
 นี้ มัน เป็นบุตร ของ กู ก็ จริง แต่ ว่า รูป
 ร้าง มัน หา เหมือน กู ไม่ ผม ก็ หยิด น่อง
 ที่ ตา พอง ลักษณะ คน สาม หาว หยาบ
 ข้ำใจ ฉกรรจ์ แต่ พระเจ้า ช้างเผือก ตรัส
 ประภาษ ฉะนี้ เป็น เนื่อง ๆ

๐ ฝ่าย นาง มุขีพ พระสนม เธอ ซึ่ง
 ชื่อ ว่า ตรีวิราชา เทวี นั้น มี พระราชบุตร

เล่ม ๔   ราชานิทาชา   ๑๖๓

ด้วย พระ เจ้า ช้าง เผือก องค์ หนึ่ง   ชื่อ พ้อ

ขุน เมือง รูป ร้าง งาม   พระเจ้า ช้าง เผือก

ชอบ พระไทย   มี ความ เสน่หา รักใคร่ มาก

นัก   ฝ่าย นาง มดอ พระ สนม เอก   ซึ่ง

พระ เจ้า ช้าง เผือก   ให้ ชื่อ นาง มหา จันตะ

เทวี นั้น   มี พระราช บุตรี ด้วย พระ เจ้า ช้าง

เผือก องค์ หนึ่ง   ชื่อ ตะทะ แม่ ท้าว   แด

นาง อ่าเตียว   พระ สนม มี พระ ราชบุตรี

ด้วย พระ เจ้า ช้าง เผือก องค์ หนึ่ง   ชื่อ ตะทะ

แม่ ศรี ๆ นี้   พระ เจ้า ช้าง เผือก ถวาย ขึ้น

ไป แก่ พระ เจ้า เชียงใหม่   เมื่อ ครั้ง พระ

ตะทะ แสง เมือง นั้น   พระ เจ้า เชียงใหม่

มิได้เอา พระไทย นำ พา   ตะทะ แม่ ศรี มี

พระไทย เตือด ร้อน เปน นิจ   รู้ ช่าว ดง มา

ถึง พระ เจ้า ช้าง เผือก ๆ   ก็ ทรง พระวิตถ

ถึง พระ ราช ธิดา มี พระไทย เตือก ร้อน นึก
 จึง ทรง พระ ตำริห์ ว่า พระราช ธิดา ของ
 เภา ไป ถวาย แก่ พระ มหาราช เฝ้า เชียง ไฉน
 แล มาได้ ความ เตือก ร้อน ทั้ง นี้ ถึงพระ
 สมิง เล็ก พร้า แล พระตะบะ คิด มีชอบ ๆ
 จำ จะ ระวัง ความ ไกรธ สมิง เล็ก พร้า พระ
 ตะบะ เสีย เขาใจ ที่ ต่อ กัน ทั้ง สอง จึง
 จะ ถวาย ความ เตือก ร้อน ทั้ง นี้ ได้ ทรง
 พระราช ตำริห์ แล้ว พระ เจ้า ข้าง เฝือก
 จึง ให้ มี หนังสือ ไป ถึง พระตะบะ แล สมิง
 เล็ก พร้า ว่า แต่ ก่อน เมือง เมาะตะหะ
 เปน ราชธานีใหญ่ พระ เจ้า ฟ้า รัด ผู้ เปน
 สมเด็จ พระ อัยกา ธิราช แห่ง เภา ได้ แลวย
 ราช สมบัติ เปน พระ เจ้า ข้าง เฝือก ลี้บ กัน
 มา ถึง เจ็ด พระองค์ แล้ว จะได้ ยิน ว่า

พระราชบุตร พระราชนัดดา ตกไป เป็น
 ข้าท้าวพระยา เมืองใด หา มิได้ แด่บัดนี้
 ท้าว ท่าน ทั้ง สอง ผู้เป็น ข้าหลวง เดิม มา
 แต่ ครั้ง สมเด็จ พระราชบิดา เรายัง มิ
 ชอบ จึง ต้อง ถวาย พระราชธิดา เราไป
 แด่ พระมหาราชา เจ้าเมือง เชียงใหม่ บัดนี้
 อาย เรา ชรา แน่น ถึง แด่ สวรรคต โดย
 แล้ว ตก เรา อัน เชื้อ วงษ์ พระเจ้า ช้าง
 เมือง แต่ เป็น เจ้า ท่าน ทั้ง หลาย ไป เป็น
 ข้า ท่าน ผู้อื่นได้ ทุกข์ ยาก อยู่ ณนี้ ท้าว
 พระยา มหา ถยตรีชัย ผู้มี บัญญา ทั้ง วง
 ซึ่ง ได้ วิชา จะ ติ เตียน ท่าน ทั้ง สอง หรือ ๑
 จะ ยก ยอ สรรเสริญ ท่าน ฝ่าย หนึ่ง ไป ท่าน
 ทั้งสอง จะ คิด ประการใด ให้ บอก มา พระ
 ตะบะ แด่ สมิง เด็ก พร้า ครั้น ได้ ฟัง พระ

๑๖๖

ราชาธิราช

เล่ม ๔

ราชโองการ พระ เจ้า ช้าง เขือก ให้ ไป นั้น
แจ้ง ทุก ประการ แล้ว จึง มี หนังสือ ทอบ
มา ถึง พระ เจ้า ช้าง เขือก ว่า ข้าพระพุทธ
เจ้า เล็ก พระ ตะบะ ทั้ง สอง นี้ ขอ
กราบ ถวาย บังคม มา ใน ฝ่า พระ บาท ยุค
สมเด็จพระ พุทธเจ้า อยู่ หัว ด้วย ข้า พระ
พุทธเจ้า ทั้ง สอง นี้ เป็น ข้า พระ พุทธเจ้า
อยู่ หัว ๆ ทรง พระ กรุณา ชุบ เลี้ยง ข้า
พเจ้า มา จน ได้ เป็น ที่ มี อิศริยศ สมบัติ
ด้วย เศษ เศษ นุภาพ พระ เจ้า อยู่ หัว ทุก
วัน นี้ ข้าพเจ้า ทั้ง สอง ก็ มี ความ กะตัญญู
ท้อใจ ฝ่า พระ บาท คิด จะ นดอง พระ เศษ
พระ คุณ อยู่ เอง ๆ แล บัดนี้ มี ผู้ เอา
ความ มิ ดี มา กล่าว ขยง ดง โทษ ข้าพเจ้า
พระ ผู้ เป็น เจ้า ก็ มิ ได้ เอา คดี ประภาษ

เล่ม ๔

ราชาธิราช

๑๖๗

แก่ ข้าพเจ้า ให้เห็น คุณ แด่โทษ ประการใด
ข้าพเจ้า ทั้ง สอง ถลัว จึง คิด กัน แขนง เมือง
ไว้ ณนี้ เพื่อ จะ รักษา ชีวิตร์ ข้าพเจ้า ๆ
มิได้ คิด ที่ จะ ชิง ราช สมบัติ ใน พระ องค์
เลย หนึ่ง เมือง เมาะทะหมะ แด เมือง มอ
มะดะ ที่ ข้าพเจ้า ทั้ง สอง อยู่ นี้ ครั้น พระ เจ้า
อยู่ หัว มิได้ ให้ มา กระทำให้ เตือด ร้อน
แก่ ข้าพเจ้า ทั้ง สอง แล้ว สัตร์ ข้าพเจ้า ทั้ง
สอง ก็ จะ เป็น สัตร์ ของ พระองค์ สัตร์ ของ
พระองค์ ก็ จะ เป็น สัตร์ ข้าพเจ้า ทั้ง สอง ตุ
หนึ่ง แต่ ก่อน มา ข้าพเจ้า ทั้ง สอง จะ ขอ
กิน น้ำ พระ พิพัฒน์ สัตยา คง เป็น ข้า ผ่า
พระ บาท ตุ หนึ่ง แต่ ก่อน แล้ว พระ ราช
บุตรี ซึ่ง ตกไป อยู่ใน เมือง เชียงใหม่ นั้น ตก

๑๖๘

ราชาธิราช

เล่ม ๔

พนักงาน ข้าพระเจ้า ทั้ง สอง

จะ ขอ คึก เขา

มา ถวาย จง ได้

ฯ

๐ พระเจ้าข้างเผือก

ครั้นได้ฟัง สมิง

พระตะบะ

แสด สมิง เด็ก พร้า ว่า ตั้ง นั้น

นี้มี พระไทย ยืน ตี นก

จึง พระ ราชทาน น้ำ

พระ พิพัฒน์ สัตยา

ไป ให้ แก่ สมิง พระตะบะ

แสด สมิง เด็ก พร้า แล้ว

ก็ มิ ได้ ะ ทำ การ

ยุหรณา รบ พุง กั้น สืบ ไป เตะ

ครั้น อยู่ มา

พระตะบะ

ให้ แต่ง เครื่อง ราช บรรณาการ

ทอง คำ หนัก สาม ชั่ง

ข้าง พดาย สี่ ชั่ง

สมิง เด็ก พร้า

ให้ จัด ทอง คำ หนัก สาม ชั่ง

ข้าง พดาย สี่ ชั่ง

พระ เจ้า ข้าง เผือก ให้

แต่ง กำมะหยี่ สัก หดาค

ผ้า เขียน กายา แด

ตะราง ยก เป็น ตั้ว นาค

แล้ว ให้ แ่จก คุม

เครื่อง ราช บรรณาการ

ขึ้นไป ถวาย แก่ พระ

มหา ราชเจ้า เชียงใหม่ ในหนังสือ นั้น ว่า
ข้าพเจ้า สมิง เด็ก พร้า สมิง พระตะบะ

ขอ กราบ ถวาย บังคม มา ยัง ฝ่า พระบาท สม
เด็จพระ มหา ราชเจ้า เชียงใหม่ ให้ ทรง
ทราบ เติม เป็น คำ มี เข้า ครอบ ใจ แห่ง ข้าพเจ้า

ให้ เชื่อ พัง ถ้อย คำ สน ของ จึง ด้ รับ พัง
ผิด กัน กับ พระ เจ้า ช้างเผือก ผู้ เป็น เจ้า

ของ ข้าพ เจ้า ทั้ง สอง จน พระ เจ้า ช้างเผือก
วิโยค พลัด พราว จาก ราช ธานี คือ ถวาย

พระ ราช ธิ ตา มา พระ นคร เชียง ใหม่ นั้น ก็
เพราะ ข้าพ เจ้า ทั้ง สอง แด บัดนี้ ข้าพ เจ้า

ทั้ง สอง คิด เห็น คุณ แด ไทษ แล้ว
๐ ฝ่าย พระ เจ้า ช้างเผือก ก็มี ได้ มี

พระ ไทษ พิ โรธ แก่ ข้าพ เจ้า ทั้ง สอง แล้ว แด
แผ่นดิน เมืองพะโค เมืองเมาะตะหะ ก็ เป็น

๑๗๐

ราชาธิราช

เล่ม ๔

ฉัน ข้าเจ้า ก็น

ปรกติ ตจ หนึ่ง แต่ ก่อน แล้ว

แต่ ทุก วัน นี้

ข้าพเจ้า ทั้ง สอง วิทก อยู่ ด้วย

ตะตะ แม่ ศรี

ซึ่ง เป็น พระ ลูก เจ้า ของ

ข้าพเจ้า ทั้ง สอง นี้

ต้อง พลัด พราก จาก

พระ นคร เพราะ ข้าพเจ้า ทั้ง สอง

มิ ทุกข์ ก็

เหมือน ทุกข์

มิ ยาก ก็ เหมือน ยาก

ข้าพเจ้า

ทั้ง สอง

ขอ รับ พระ ราชทาน ตะตะ แม่ ศรี

พระ ราช ธิคา

คืน ไป ถวาย พระ เจ้า ช้าง

เผือก

จะได้ พร้อม ด้วย พระ ญาติ วงษ์

ทั้ง ปวง

แต่ เมือง พะ โศ กับ เมือง เชียง ใหม่

ทาง พระ ราช ไมตรี

ก็ จะ ภิญ โย ภาพ ยิง ๆ

ขึ้นไป

ครั้น พระ มหา ราช เจ้า เชียง ใหม่

ได้ ฟัง ใน ลักษณ อักษร

ซึ่ง สมิง พระ ตะบะ

แต่ สมิง เลิก พร้า ให้ มา นั้น

จึง ตรัส แก่

เสนาบดี มนตรี มุข ทั้ง ปวง ว่า

ซึ่ง สมิง พระ

เล่ม ๔

ราชาธิราช

๑๗๑

ตะบะ แด สมิง เด็ก พร้า ว่า มา ทังนี้ ท่าน
 ทังปวง จะ เห็น ประการใด เสนาบตี ทังปวง
 จึง ทูล ว่า ซึ่ง พระองค์ ทรง พระ กรุณา
 ประภาษ ตรัส ปฤกษา ด้วย เนื้อ ความ ชั้ น
 พระ คุณ หา ที่ สุด มิได้ สุด สติ บัญญา
 ข้า พระพุทธเจ้า ทังปวง จะ กราบ ทูล ซึ่ง จะ
 ไปรทมิ ไปรต นั้น แล้ว แต่ พระองค์ จะ ทรง
 พระ ดำริ ที่ ตาม พระ ราช ประ เเพณี

๐ ฝ่าย พระ มหา ราช เจ้า เชียงใหม่ ได้

ทรง ซึ่ง เสนาบตี ทด ดัง นั้น จึง ตรัส ว่า
 ซึ่ง พระ เจ้า ช้าง เเผอก นั้น ก็ มิได้ เปน
 เมือง ชัน แก่ เรา แด สะตะ ธา โดย ถวาย
 พระ ราช ธิคา มา นั้น เหตุ ด้วย สมิง เด็ก พร้า
 แด สมิง พระตะบะ เจ้า กับ ข้า พิ ไรธ แก่ กั้น
 บัดนี้ ข้า กับ เจ้า ทั้ง สอง ฝ่าย เขา ตี ด้วย

กัน แล้ว ๆ สมิง ทั้ง สอง ให้ มี หนังสือ มา ขอ
 ครั้น จะ มี ให้ ไป บัดนี้ เถ่า ก็ จะ เดี่ยว ทาง
 พระ ราชนิคมตรี ด้วย นาง ผู้ เดี่ยว ประการ
 หนึ่ง พระ ราชนิคมตรี พระ เจ้า ช้าง เผือก เถ่า
 ก็ มี ให้ เป็น ที่ จำเวณีย์ ใช้นาม ไสยรย แห่ง เรา
 นี้ก็ ควร จะ ให้ พระ ราชนิคมตรี พระ เจ้า ช้าง
 เผือก คืบไป ตาม สมิง เล็ก พร้า สมิง พระ
 ตะบะ ให้ มี หนังสือ มา ขอ จึง จะ ควร พระ
 เจ้า เชียงใหม่ ก็ ให้ รับ เครื่อง ราช ขวณนา
 การไว้ แล้ว ก็ ส่ง ตะตะ แม่ ศรี ตง มา กับ
 เสนาบดี ยิง เมืองพะโค ขณะ นั้น พระ เจ้า
 ช้าง เผือก จึง ยก สมิง สาม ปราบ น้อย สมิง
 เล็ก พร้า ออก จาก เมือง หลาก แหก ไปรต
 ให้ ไป ถิ่น เมือง กริบ ให้ เจ้า ทาน เกิด ถิ่น
 เมือง หลาก แหก แทน สมิง สาม ปราบ ะ

๑ ฝ่าย พระยา น้อย ซึ่ง พระ มหา เทวี
 เอา มา เคียงไว้ ครั้น จำเวณด้วย ขึ้น มา
 ก็ มีใจ นกรรจ์ นึก พระ เจ้า ช้าง เพื่อก เห็น
 ตั้ง นั้น ก็ ว่า แก่ มหา เทวี ว่า ทุก วัน
 นี้ ถ้า หา บุญ ชำไม่ พร ยา น้อย นี้ ลักษณ
 ณม หยิก ตา พอง น่อง ที่ ชำ เห็นใจ มัน
 นกรรจ์ นึก เมื่อ แด พระยา น้อย จะ ได้
 ราช สัมบัติ เป็น เจ้า แผ่นดิน นั้น ท่าน ผู้
 เป็น พี่ ชำ กับ นาง นึก ตนม สัมณะ
 พวกรมณา จารีย์ อาณา ประชา ราชภู
 ทับปวง ก็ จะ ได้ ความ เด็ด ร้อน หนัก แด
 จะ มี ผู้ ไต รักใคร่ พระยา น้อย นั้น หา มิ
 ได้ เพราะใจ นั้น จะ ปราศจาก ศรีทธาใน
 พระ สาสนา ฝ่าย พ่อ ชุน เมือง รูป ก็ งาม
 เจรจา ก็ เพราะ เป็น มัทภุศ วาจา ช่อน

หวาน มีใจ ประกอบไป ด้วย ความ กรรณา
 แม้น ข้า ทา บุญไม่ จงให้ พ่อ ขวัญ เมือง
 ผู้ เดียว นี้ ครอบ ราช สมบัติ เกิด สมณะ
 พรหมณา จารีย์ อาณา ประ ชา ราชฏร ทั้งปวง
 จะให้ อาไศรย อยู่ เย็น เป็น สุข ท่าน ผู้เป็น
 พี่ ก็ จะ ได้ เป็น สุข ทุกหนึ่ง บุญจะ มหา
 ณะก็ เป็น ที่ อาไศรย แห่ง สัตว์ ความ ทั้งนี้
 พระ เจ้า ช้าง เขือก ได้ ตรัส แก่ มหา เทวี
 เมือง ๆ อยู่ มา พระยา น้อย กับ ตะละ แม่
 ท้าว อัน เป็น พระ ราช บุตรี พระ เจ้า ช้าง
 เขือก แต่ ว่า ต่าง มารดา กับ พระยา น้อย
 ได้ ร่วม รัก สัมผัสสังวาส ด้วย กัน แล้ว
 เกรง พระ ราช อาญา พา กัน หนี ไป ยัง
 เมือง ตะเกิง ๗

๐ ฝ่าย พระเจ้า ช้างเผือก ให้ตามไป
 ทันทัน จับตัวได้ ตำบล เมาระญัต ก็พา มา
 ถวาย พระเจ้า ช้างเผือก ๆ ก็ให้จำไว้
 ทั้งสองคน อยู่มา พระมหาเทวี ขอโทษ
 พระยาน้อย กับ ตะตะ แม่ท้าว แก่พระเจ้า
 ช้างเผือก ๆ ก็โปรดให้ พระมหาเทวี
 สั่งให้ พระยาน้อย กับ ตะตะ แม่ท้าว พัน
 โทษ อยู่ด้วย กัน พระราชทาน ผู้คนให้
 แต่พอใช้ สรวอย พระเจ้า ช้างเผือก มิให้
 นำพา พระราชทาน ส่วยสาอากรให้
 แต่พอกิน แด่เมื่อ พระมหาราชเจ้า
 เชียงใหม่ สั่ง ตะตะ แม่ศรี มา ยังเมือง
 พระโค่นัน อยู่มา สมิงมะราหู ผู้เป็น บุตร
 ไชยสุร ๆ คนนี้ เป็นผัว พระมหาเทวี
 พระเจ้า ช้างเผือก ให้เป็นแม่ทัพ ยกไป

รม พระตะบะณเมือง เมาะตะหะ
 กัณฑ์ ตาม นั้น จึงให้ โมะ ผู้พี่ เขา ของ
 รัชช ชั่งไป หา สมิง มา สมิตร มามะรา เป็น
 คน สนิท ของ พระเจ้า ช้าง เขือก ว่าให้
 ช่วย กราบ ทูล ขอ ตะตะ แม่ ศรี ให้แก่
 สมิงมะ ราหุ สมิงมา สมิตร มามะรา ก็
 รับ เขา ของ รัชช ชั่ง เข้าไป ถวาย แก่ พระ
 เจ้า ช้าง เขือก กราบ ทูล ขอ ตะตะ แม่ ศรี
 พระ ราช บิดา ให้ แก่ สมิงมะ ราหุ พระ เจ้า
 ช้าง เขือก ครั้น ได้ ทรง พั่ง สมิงมา สมิตร
 มามะรา ทูล ตั้ง นั้น ก็ เห็น ชอบ ด้วย
 เมื่อ พระ เจ้า ช้าง เขือก จะโปรดให้ ตะตะ
 แม่ ศรี แก่ สมิงมะ ราหุ นั้น จึง ตรัส ปฤกษา
 เสนาบดี ทั้งปวง ว่า ตะตะ แม่ ศรี บุตรี เรา
 ครั้ง นี้ ข้าไทย ขบถ ต่อ เรา ๆ จึง เอา ลูก

เราไป ให้แก่ พระ มหา ราช เจ้า เชียงใหม่
 ดูก เรา ก็ได้ ความ ยาก เหตุ ว่า บุญ ดูก
 เรา มี จึงได้ กลับ มา ถึง เรา บัดนี้ เรา คิด
 ว่า จะ ยก ตะตะ แม่ ศรี ให้แก่ บุตรี ผู้ ซึ่ง
 มี บิดา มารดา นั้น เกดออก จะ ทำ ข้าย ยี่
 ช่มเหลง ดูก เรา ๆ คน นี้ มี ความ ชอบ อยู่
 หนึ่ง สมิงมะ ราชู คน นี้ เป็น ดูกไชย ตะตะ ๆ
 ผู้ บิดา ได้ อาษา เรา ถึง ขนาด รบ ฟุ้ง ก็
 ตาย กับ คอ ช้าง แต่ มี คุณ ต่อ เรา สมิงมะ
 ราชู นี้ พ่อ แม่ หาไม่ เป็น ดูก กำ พร้า อยู่
 กับ เจ้า ดิน เรา เห็น ว่า จะ ถลิว เกรง เรา
 หนัก สมิงมะ ราชู นี้ เรา จะ ให้ อยู่ กับ
 ตะตะ แม่ ศรี ท่าน ทั้งปวง จะ เห็น ประการ
 ไท เสนาบที่ กราบ ทูล พระ กรุณา ว่า เห็น

๑๗๘

ราชาธิราช

เล่ม ๔

ด้วย พระ เจ้า ช้าง เผือก

จึงให้ ไปด้วย

คำหนักใหญ่ หลัง หนึ่ง

พร้อม ด้วย เครื่อง

ใช้ ครอบ เสร็จ

แล้วให้ ทา ฤกษ์ ครั้นได้

ฤกษ์ แล้ว

กระทำ วิวาหะ มงคล สมิงมะ

ราหู กับ ทะตะ แม่ ศรี

มี มะโหระสพ ถ้วน

เจ็ด วัน แล้ว

พระ เจ้า ช้าง เผือก ก็ หลัง

น้ำ ให้แก่ สมิงมะ ราหู

ครั้น ทำ การ วิวาหะ

เสร็จ แล้ว

พระ เจ้า ช้าง เผือก ก็ เสด็จไป

นมัสการ พระ สารีละ บรม ชาติ

อัน ชื่อ ว่า

ยี่ถะ อะศุก ญเมือง ตะเกิง

พระ สารีละ

บรม ชาติ

ก็ สำแดง พระชะมะกะ ปราฏิหาร

ณี่ พรรณรัง ศรี มี เป็น คู่ ๆ

ถึง เจ็ด วัน

พระ เจ้า ช้าง เผือก กับ พระ มหา เทวี

มุข

มนตรี ทั้งปวง นั้น

ครั้น เห็น พระ สารีละ

บรม ชาติ ทำ ปราฏิหาร

ก็ โสมนัส ยินดี

กระทำ สักการะ บูชา มี การ มะ โหระสพ
ใหญ่ หลวง บูชา พระ บรม ชาติ เปน อัน
มาก ชาติ

๐ ขณะ นั้น มี หนังสือ มา จาก เมืองพะโค
ว่า สมิง สาม ปราบ กิน เมือง กริบ เปน
ขบถ พระ เจ้า ช้าง เผือก ได้ ทรง ทราบ
แล้ว ก็ เสด็จ ลง มา เมืองพะโค พระ
มหา เทวี แด พระยา นัชัย กับ สมิงมะ ราหู
อยู่ใน เมืองตะเกิง ครั้น พระ เจ้า ช้าง เผือก
เสด็จ มา ถึง เมืองพะโค แล้ว ก็ ให้ หา
ท้าว พระยา เสนา มนตรี ทั้งปวง มา ประชุม กัน
ปรึกษา ว่า เรา จะ ยก ไป เอง จึง สมิงตะ
โยกกระราช ทราบ ทูล ว่า ซึ่ง พระองค์ จะ
เสด็จ ไป เอง นั้น มิ ชอบ ถูก หลวง หลาน
หลวง ทั้งปวง นั้น ก็ ยัง มี อยู่ ชอบ แต่ง

๑๘๐   ราชานิราช   เล่ม ๔

ให้ มุข มนตรี ผู้ น้อย ผู้ ใหญ่   ที่ มี สติ

ปัญญา เป็น แม่ ทัพ ยกไป   แล้ว แต่ง ลูก

หลวง หลาน หลวงให้ กำกับไป ด้วย   เหตุ

ว่า สมิง สาม ปราบ กิน เมือง กริบ   เปง แต่

ผู้ น้อย   อัน พระองค์ จะ เสด็จไป เอง นั้น

มิควร   ครั้น สมิงทะ โยกระราช ทด ตั้ง นั้น

พระ เจ้า ช้าง เมื่อ ก็ ทรง เห็น ด้วย   จึงให้

หา พระ มหา เทวี พระยา น้อย   สมิงมะ ราชู

มา ยัง เมืองพะ โค   ก็ แต่ง สมิงมะ ราชู

เป็น แม่ ทัพ   คุณ พตโยธา ทหาร ช้าง ม้า

ทั้งปวง   จะ ให้ ไป จับ เขา ตัว สมิง สาม

ปราบ   กอง ทัพ ยัง มี ทัน จะ ยกไป   พอ

มี หนังสือ บอก มา ว่า   สมิง สาม ปราบ

ฟ้า ผ่า ตาย แล้ว   ๗๖

๐ พระเจ้าข้างเมือง ไต้พัง ตั้งนั้น
 ก็ มี พระไทย ยืนที่ นก จึง ครวส แก่ เสนา
 บที่ มุข มนตรี ทั้งปวง ว่า ตัวเรา เป็น
 กษัตริย์ ตั้ง อยู่ใน ธรรม สุจริตโดย พระ
 ราช วัตถุประสงค์ แล น้ำ พระ พิพัฒน์ สักยา
 ของ เรา นี้ ทุจ มี จิตร วิญญาณ ด้วย
 เทพดา รักษา พระ พุทธศาสนา อะมิบาด
 รักษา เรา ถ้า ผู้ใด ถิ่น น้ำ พระ พิพัฒน์
 สักยา แล้ว มิได้ ชื้อ ทรง ประทูล รุ้ย ภัย
 เรา ก็ ถึง แก่ ความ นิบ หาย ทุจ อ้าย มะตะ
 คอน ด้วย เทพดา อาเภทใช้ ระตุ ฝน ๗
 ตก ฟ้า ฆ่า ตาย ท่าน ทั้งหลาย เห็น แล้ว
 หรือ อ้าย มะตะคอน นี้ จะ ขอ รบ ด้วย สมิง
 เกิด พร้า ผู้ พิ นัน แล้ว มัน ขอไป กิน เมือง
 หลาก แหก แด่ กิน น้ำ พระ พิพัฒน์

สักยาเรา ๆ ก็ แทงโตหิตใน เทำให้กิน
 ต่าง น้ำ พระ พิพัฒน์ สักยา แล้ว ก็ให้ ซื่อ
 เปน สมิง สาม ปราบ ให้ ไป กิน เมือง
 หลาก แหกต เมื่อ แด ตั้ง สวามิภักดิ์ ต่อ
 เรา โดย สุจริต แล้ว ก็ จะ จำเวิญ ชาญ วัณะ
 ศุภะ พระตะ สมบัติ บริบูรณ์ ขึ้น ภาย หน้า แด
 เมือง หลาก แหกต กับ เมือง มอญมะตะ
 โด่ง กัน สมิง เล็ก พร้า กับ อ้าย มะตะคอน
 ให้ เปน พี่ น้อง ร่วม อูทร เดียว กัน
 เกดออก ภาย นำไป มัน จะ คิด เปน อัน เดียว
 กัน เว่า ก็ จะ ทำให้ ยาก แก่ ดูก หลาน
 เรา ๆ สงไสย อยู่ ตั้ง นี้ เรา จึง ยก มัน
 ออก จาก เมือง หลาก แหกต ให้ ไป กิน
 เมือง กรีบ แด มัน มิได้ คิด ถึง น้ำ พระ
 พิพัฒน์ สักยา แห่ง เรา ผู้ เปน กษัตริย์

เล่ม ๔

ราชาธิราช

๑๘๗

ธิราช   เรา ก็ ตั้ง อยู่ใน ทศพิธ ราช ธรรม
 เทียง ดุจ เขา พระยา สีนะรราช   เรา ก็ มิ ใ้
 ทำ อันตราย แก่ อ้าย มะตะคอน ๆ   ก็ เปน
 อันตราย ไป เอง   ครั้น อยู่ มา พระ เจ้า ช้าง

เผือก ให้ สร้าง สระ ใหญ่ สระ หนึ่ง อยู่ใน เมือง
 แล้ว ก็ ให้ พระ อรรคมเหสี   พระ ราช บุตรา
 พระ ราช บุตรี   พระ ราช นีดา   แถม พระ
 ราช วงษา นุวงศ์ ทั้ง ปวง   ไป ถวาย การ
 กุศล แล้ว ก็ เล่น น้ำ ใน สระ นั้น

© ขณะ เมื่อ พระ เจ้า ช้าง เผือก   เสด็จ
 ไป เล่น น้ำ ใน สระ นั้น   ฝ่าย พระ มหา เทวี
 กับ สมิงมะ ราชู ลง เล่น น้ำ ด้วย กัน   พระ
 มหา เทวี นั้น ได้ ใจ รัก ใคร่ สมิง มะราชู   จึง
 เต็ด เอา ดอก บัว ช่อน เหน็บ   พระ อรุณ ไว้
 แล้ว ทรง ห่ม พระ ภูษา ทับ ใต้   เห็น คน

ทั้งปวง เมิ่นไป ก็ หีบ คอด บัว ที่ พระ
 ชูระ ทั้งเอา สมิงมะ ราชู ๆ เห็น คัง นั้น ก็
 นิ่งไว้แต่ในใจ ครั้น พระ เจ้า ช้าง เผือก
 ตรง น้ำ แฉ้ว ก็ เสด็จ มา พระ ราชวง
 ษย์ มา พระ มหา เทวี แต่ง หมาก ดิบ ควัก
 ไล่ ไน เสีย แฉ้ว ก็ เอา ปนไล่ใน หมาก นั้น
 ผ่าน น้า หมาก บีตไว้ ก็ ไล่ พาน ทอง คำ
 จำหลัก เป็น รูป ราชสีห์ ส่งให้ สมิงมะ ราชู ๆ
 กีบ หมาก นั้น ปู ก็ ไหม้ ปาก พระ มหา
 เทวี ก็ ทรง พระ สรวล เสนา มุข มนทรี
 ทั้งปวง รู้ เหตุ นั้น แฉ้ว ก็ เจรจา ด้วย กัน
 ว่า พระ มหา เทวี ทำ คัง นี้ มิ ชอบ คน
 ทั้งปวง ก็ สอน ทารกให้ รับ ว่า ปะตอย
 กุง เจิง ทาส แยก แฉก กอง มอก เตือน
 ทั้ง ๆ ดิศะ มาระ สะมิตะ ปดอม จำระปะระ

ตะมะงอม สมิงมะ ราชู เคาะมอช นายกะ
 เคาะ ปอน สมิตอน มอน ทิน เต็ก ทั้งหลาย
 ชับ ตั้ง นี้ แปรเป็น คำไทย ว่า ใน เมือง
 ตะแกิง พระบรม ธาตุ พระพุทธเจ้า ผู้ ขึ้น
 สมิงมะ ราชู พระ มหา เทวี หลาน เขย กับ
 บ้า เมีย จะ ใคร่ ดอบ รัก กัน สมิงมะ ราชู
 แด พระ เจ้า ช้าง เผือก จะ ร่วม เชนย กัน
 ส่วน สมิงมะ ราชู กับ พระยา น้อย เป็น พี่
 เขย น้อง เมีย กัน รัก กัน หนัก อยู่ มาตะละ
 แม่ ท้าว ภรรยา พระยา น้อย มี ศรรักษ์ ประ
 สุธวี พระ ราช บุตรี เป็น พระ ราช กุมาร แด
 ทำ ช่าง ทอง รong วัณ ให้ พระ ราช กุมาร
 ตก ดงใน ช่าง ทอง ครั้น สรง น้ำ ชำระ
 แล้ว สมเด็จพระ เจ้า ช้าง เผือก ก็ วัณ พระ
 ราช กุมาร นั้น ด้วย พระ หัตถ์ ของ พระ

๑๘๖

ราชาธิราช

เล่ม ๔

องค์ ทรง พระ โสมนต์ ยินดี หนัก แล้วย

ตรัส ว่า ทถาน เราย นี้ จะให้ ชื่อ พ่อ ดาว

แก่น ท้าว ครั้น พระองค์ ให้ ชื่อ พระเจ้า

ทถาน แล้วย ก็ ตรัส แอ่ มุข มนตรี ทั้งปวง

ว่า เมื่อ ขณะ พระ พี่เรา ตะตะจันทะ มังคะตะ

สย พบใน ปราสาท ก็ ทำ ช่าย ทอง รอง รับ

ขณะ สย พบ นั้น พอ มี จันทรุปะ ภาคา

ดมเด็จพระ ราช บิดา จึง ถาม ไหรา ราช

ปะโรหิต ทั้งหลาย ว่า จะให้ นาม พระ ลูก

เรา เป็น ประการใด ดี ไหรา ราช ปะโรหิต

ทั้งปวง จึง กราบ ทูล ว่า พระราช บุตรี อัน

สย พบใน ช่าย ทอง พอ มี จันทรุปะภาคา

ดั่ง นี้ ขอให้ พระ นาม ชื่อ ว่า ตะตะจันทะ

มังคะตะ จึง พระ ราช บิดา เราให้ ชื่อ จันทะ

มังคะตะ เพราะ เหตุ ดั่งนี้ พี่เรา พระ มหา

เล่ม ๔

ราชาธิราช

๑๘๗

เทวีเล่า ขณะ เมื่อ สบ พบ นั้น ก็ เป็น อัคร
จรมย์ ด้วย สมบัติ พระ ราช บิดา สร้าง กุฎี
ถวาย พระสงฆ์ เจ็ด หัก ตั้ง แล้ว ใน วัน เดือน
แล้ว มี ผู้ นำ เสา ผล มะเคื่อใหญ่ ประมาณ
สาม กำ มา ถวาย แด ผล มะเคื่อ นั้น ภาษา
รามัญ เรียก ว่า วิฮาไศรย หัว วิ อักษร
กับ กุฎี จึง ถวาย พระ นาม ชื่อ ว่า วิหาร
เทวี ครั้น อยู่ มา เรา ผู้ เป็น อุนชาได้ บำราบ
ดา ภีเสก คน ทั้งปวง จึง เรียก พระ เจ้า ที่
เรา นั้น ว่า พระ มหาเทวี เหตุ ว่า เป็น พระ
เจ้า พี่นาง เธอ ส่วน หัว เรา พระ ราช บิดา
ให้ นาม ชื่อ ว่า พระยา อู่ บัดนี้ หลาน เรา
ได้ สบ พบ ใน วัน เสารี เรา ให้ ชื่อ หลาน
เรา ว่า พ่อ ดาว แก่น หัว เพราะ เหตุ ดังนี้

๐ อยู่มา สมิงมะ ราชู แด พระ มหา เทวี
 ร่วม รัก กัน ชาว เมืองพะโค ก็ รู้ สิ้น
 จึง สอน ทารก ให้ ขับ ว่า มิน เถือง คุ
 กอง เถือง เคนกะ นาย พราว พะยุสะ มิ ก่อ
 จิมตะ รุณ พลาย เตะระ พะ บาย ตะตะ เทวี เชื้อ
 ชาว เมืองพะโค ทั้งปวง ก็ สอน ทารก ให้
 ขับ ตอบ กัน ว่า นก สะทือ ใช้ ขัน ไหว
 ใน ต้นไม้ อันคา ขัน ขุ่ม อัน สักวี แก่ จะ
 ไคร้ ไต้ สามี่ หนุ่ม ถัน ยลต หนี่ ใช้ ยาน ลง
 ถึง รัง ฝำ ชาว เมือง ทั้งปวง ก็ สอน ทารก
 ให้ ขับ ดังนี้ ား

๐ ฝ่าย พระ มหา เทวี ครั้น ได้ เป็น ธุ
 กัน กับ สมิงมะ ราชู แล้ว ก็ คิด จะ เอา ราช
 สมบัติ ให้ แก่ สมิงมะ ราชู ๆ กับ พระยา
 หน้อย ถ้อย ที่ ก็ ไป มา หา แล่น ด้วย กัน เเนือง ๆ

เล่ม ๔

ราชาธิราช

๑๗๗

อยู่มาในเวทวันหนึ่ง สมิงมะ ราชู แด

พระยาน้อย เล่น สะกา กั้น ณะท่าหนัก พระ

มหาเทวี สมิงมะ ราชู แพ้แก่ พระยาน้อย

สมิงมะ ราชู ก็โกรธ ที่ ลูก สะกา นั้นให้

กระจาย สิ้น ทั้ง กระจาน พระยาน้อย เห็น

สมิงมะ ราชู ทำ ตั้ง นั้น ก็ ชัด พระ โทษ มิได้

ว่า สิ่งใด ก็ ลูก ถ่มไป ท่าหนัก ครั้น พระ

มหาเทวี รู้ จึง ว่า แก่ สมิงมะ ราชู ว่า การ

เรา คิดไว้เป็น ความ ตับ ใหญ่ หลวง หนัก

จะ มิให้ แพร่ง พราย เหตุไฉน จึง มา ต้วน

ทำ เกิน เลย ต่อ พระยาน้อย ให้เขา ชัดใจ

ตั้ง นี้ ผิด หนัก หนา ที่ไหน พระยาน้อย จะ

ไว้วางใจเล่า แด การ ที่ คิดไว้ ก็ จะ แพร่ง

พรายไป เจ้า จงไป ขอ สมิง สะมา พระยา

น้อยเสีย ข้าพเจ้ามีความสงสัยต่อไป
 แล้วจึงพาพระยาน้อยมาเวียนเราๆ จะ
 คิดอุบายให้เจ้ากับพระยาน้อย ทำสัตว์
 กินเลือดออกกัน พระยาน้อยจึงวางใจไม่
 มีความสงสัย แต่เมื่อที่เจ้าจะกินเลือด
 ของพระยาน้อยนี้หวังไว้ให้ข้า จึง
 แกล้งพาให้เขียนดื่บแล้ว เจ้าจงเทโลหิต
 ในจอกนั้นเสีย เราจะเอาน้ำขมั้นกับขุน
 ถิ่นใส่จอกแล้ว จึงค่อยกินให้พระยา
 น้อยเห็น ขณะเมื่อคิดกันนั้นรู้แก่มหา
 เหวีกับสมิงมะราหู กับตะตะแม่ศรีตาม
 คนด้วยกัน แล้วสมิงมะราหูก็ไปหาพระ
 ยาน้อยณเรือน จึงว่าแก่พระยาน้อยว่า
 ศัตรูข้าพเจ้านี้เป็นข้าพระองค์ เมื่อเห็น

ตะกาท้าพระเจ้า ไท้ ไกรย นัน มี ชอบ ความ
 ดิดใหญ่ หลวง หมัก ภาย นำไป เห็น จะ จำ
 ไว้กับ พระไทย จึงได้ เอรุณา ษ่า ถือ โทษ
 ข้าพเจ้าเลย พระยา น้อย จึง ตอบ ว่า ซึ่ง
 พิ ทำ ตั้ง นั้น เผล แต่ การ เฒ่า ข้า หลา ไกรย
 ไม่ อย่ำ วิตถ เอย สมิงมะ ราชู จึง ตอบ ว่า
 ซึ่ง พระ องค์ อดี โดษ ข้าพเจ้า นั้น ที่ หนัก
 หนา อยู่ ต่อวัน เห็น หน้อย หนึ่ง เมือง มะ
 ราชู ชวน พระยา น้อย ทรง เสดียง เตียร ใน
 มา ณท่า หนัก สมิงมะ ราชู ๆ กับ พระยา
 น้อย พุดจา ดี ด้วย กัน แลจ้ พระ มหา เทดี
 จึง เพ โทบาย ว่า กับ พระยา น้อย แล สมิงมะ
 ราชู ทุก วัน นี้ พระ เจ้า ช้าง เผือก ก็ ชะร
 แลจ้ ฝ่าย บ้ำ นี้ วิตถ หนัก หนา สืบไป

๑๙๖๓   ราชธานีราช   เล่ม ๕
กาย หน้า   เกล็ดถก ข้าไทย ทั้ง สอง ฝ่าย มัน จะ
ยง ก็ จะ มี ความ แดง แหนง กัน   เจ้า
ทั้ง สอง จง มี สัตย์ไว้ต่อกัน   บ้า จะ ได้
ฝาก ฝีมือ ด้วย   ๖๖

๑ ขอบ เล่ม ๕ สมุทไทย ๖๖

๑ เล่ม ๕ ยังมีต่อไป ๖๖

แจ้งความ

โรงพิมพ์ราชฎีเจริญ ตำบลถนนสำเพ็งก่อน
วัดเกาะ จำหน่ายหนังสือประ โทมโลก, ธรรมมะ,
สุภาสิตต่าง ๆ และรับพิมพ์หนังสือ เช่น กาศ,
ศิว, ภูิกกา, ใบเสด็จ, แบบฟอร์ม, ฯลฯ ทำเต็มสมต
เต็มของอย่างงาม ๆ หรือจะว่าให้ทำเป็นพิเศษก็ได้
ตั้งของทุกตัวมาแลดูณ รับรองว่าจะทำให้ประ
ณีตและเร็วทันกับความประสงค์ ทั้งหล่อตัวอักษร
พิมพ์จำหน่ายด้วย จะคิดราคาอย่างข่อมเยา

เพราะฉนั้น ถ้าท่านมีความประสงค์ข้อยังใด
อย่างหนึ่งซึ่งได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น เชิญ
ท่านไปลองขอ หรือจ้างพิมพ์ ท่านจึงจะทราบได้ว่า
ที่โรงพิมพ์ราชฎีเจริญคิดราคาพอ สมควร

ราชาธิราช

เล่ม ๕

ยี่สิบห้า สดทางคี่ ทางรู้ ท่าน วิ ชอ
ร้าน หนังสือ หน้าวัด เกาะ เพราะ มีกั ทน
ราชบุรี เจริญ โรง พิมพ์ ริม มรรคา
เจริญ ท่าน มา ชอ ตู คง รู้ คี่
ใต้ ลง พิมพ์ คราว แรก แลกล่ ๆ เรือ
อ่าน แล้ว เปิดอง ความ ทกชี่ เช่น สกชี่
ท่าน ชอไป อ่าน พง ให้ มง มี
เจริญ ศรี ศรี สดดี พิมพ์นี้ เขย

วัด

รัตนโกสินทร์

ศก ๑๐๘

เกาะ

๑ หน้าขึ้น ๖๖

๑ ราชานิราชเล่ม ๕ ๖๖

๑ ตั้งแต่ พระยาน้อยไปขอ ดำมะเนร ต่อ สมภาร
 มา ลักให้ ทำ ราชการ ชื่อ มังกัจฉี แล้ว ประชุม กษัตริย์
 ทำ การ รำผี จน ถึง พระยาน้อย หนีไป จาก เมือง ๖๖

๑ ฝ่าย พระยาน้อย สมิงมะ ราชู รับ
 คำ มหา เทวี แล้ว สมิงมะ ราชู ให้ ยก เครื่อง
 โภชนา กระจาย ทาร สุราบาน ออก มา ชวน
 พระยาน้อย เสด็จ ด้วย กัน แล้ว สมิงมะ
 ราชู จึง ว่า แก่ พระยาน้อย ว่า ถ้า สมเด็จ
 พระ บิดา สวรรคต แล้ว พระองค์ ก็ จะ ได้
 ครอง ราช สัมบัติ เป็น เอกราช แล้ว ข้าพเจ้า
 จะ ขอ พึ่ง พระ องค์ ให้ มี ความ สุข สืบไป

พระยา น้อย จึง ทอบ สมิงมะ ราชู ว่า ราช
 สมบัติ นี้ พระ ราช บิดา ปดง พระไทยไว้
 กับ พ่อ ขวัญ เมือง พี่ ว่า ตั้ง นี้ หา ควร
 ไม่ แต่ นี้ไป พี่ อย่า เจรจา เช่น นี้ สมิง
 มะราชู จึง ทอบ ว่า ถึง มาทว่า สมบัติ จะ
 ได้ แล่ พ่อ ขวัญ เมือง ก็ ดี พระองค์ ก็
 เป็น สาย ไต หิต เดียว เหมือน กัน ตัว ข้าพเจ้า
 นี้ เป็น แต่ไม้ กจ ผาก จะได้ พึ่ง บุญ พระ
 องค์ สืบไป ราช

๐ ฝ่าย พระยา น้อย ได้ พัง ตั้ง นั้น ก็
 นั่ง อยู่ แล้ว สมิงมะ ราชู กับ พระยา น้อย
 ถ้อย ที่ ทำ ความ สัตย์ ต่อ กัน สมิงมะราชู
 เอา มีด สับ เอา เลือด ออก ปน สุรา ใส่ จอก
 ส่งให้ พระยา น้อย ๆ ก็ รับ เสวย เข้าไป
 ฝ่าย พระยา น้อย ก็ สับ เอา เลือด ออก ปน

สุรา แล้วใส่ จอก ส่งให้ แก่ สมิงมะ ราชู ๆ
 ครั้น รับประทานอาหาร แล้ว สมิงมะ ราชู แล่งใส่ กด
 ว่า ร้อน ก็ เอา พัด ๆ ให้ เทียน ดับ ครั้น
 เทียน ดับ แล้ว ก็ เตะ สุรา บาน น้ำ สบ
 นั้น เสีย ตะตะ แม่ ศรี ก็ ยื่น จอก น้ำ ชม
 กับ ปูน ซึ่ง ปนไว้กับ สุรา นั้น ใส่ ปดอม
 ยอก มาให้ แก่ สมิงมะ ราชู ๆ จึง ให้
 จด เทียน มา แล้ว สมิงมะ ราชู กิน สุรา
 ปน ชม กับ ปูน ต่อ หน้า พระยา น้อย ซึ่ง
 สมิงมะ ราชู ทำ เล่ห์ กด หึง นี้ บ่าว พระยา
 น้อย คน หนึ่ง ชื่อ อ้าย ท้าว กุด รู้ ว่า สมิงมะ
 ราชู แล่ง เล่ห์ กด มี ได้ ชื่อ ทรง ต่อ พระยา
 น้อย เจ้า ของ ตน ก็ สะกิด พระ บาท พระ
 ยา น้อย สอง ครั้ง สาม ครั้ง พระยา น้อย
 คิด ว่า ณะรอย จะ มี เหตุ สัก สิ่ง อ้าย ท้าว

๑๗๖

ราชาธิราช

เล่ม ๕

กุด จึง สะกิด เต้า เรา ทั้ง นี้

พระยา น้อย

จึง ว่า แก่ สมิงมะ ราชู ว่า

ไม้ หนัก แล้ว

ข้า จะ ตา ฟ้าไป ก่อน

พระยา น้อย ก็ ดุก

จาก ท่าหนัก

สมิงมะ ราชู ขึ้น เสด็จไป

ยัง ท่าหนัก

ครั้งนี้ ไป ถึง ท่าหนัก แล้ว ก็

ถาม ฮ้าย ท้าว กุด ว่า

เอง สะกิด เต้า เรา

เมื่อ ก็ นัน ด้วย เหตุ ประการใด

ฮ้าย ท้าว

กุด จึง ทูล พระยา น้อย ว่า

ข้าพเจ้า สะกิด

พระ บาท นั้น

ด้วย เหตุ ว่า สมิงมะ ราชู

ทำ ล้าย กับ พระองค์ มิได้ ชื้อ ตรง

ส่วน

ว่า เลือด สมิงมะ ราชู พระ องค์ เสวย

ส่วน

พระ โดหิตใน อูระ พระองค์

สมิงมะ ราชู

มิได้ เสวย แข่ง เพโทบาย เปน วัลน

แล้ว

เฮา พัด มา พัด ให้ เตียน ตับ

ก็ เท สุรา ปน

โอดหิต เสีย

ตะดะ แม่ ศรี จึง ส่ง สุรา ปน

เล่ม ๕

ราชาธิราช

๑๙๗

ขมื่น กับ ปุน ยื่นให้ สมิงมะ ราชู กิน สมิงมะ
ราชู จะได้อีก น้ำ สุรา ปน โดहित ใน พระ
อุระ พระองค์ หามิได้ สมิงมะ ราชู ทำ
ดังนี้ ข้าพเจ้า เห็น ข้าพเจ้า จึง ระลึก พระ
บาท พระองค์ พระยา น้อย ครั้นได้ฟัง
อ้าย ท้าว กุด ว่า ดังนั้น ก็ เห็น จริง ด้วย
ก็ ทรง พระ โกรธ แล้ว จึง ว่า พี่เรา บ้า เรา
ทั้ง สอง ภาย นำไป จง ให้ เรา ได้ เห็น คฯ
ทุกข์ ความ ยาก อย่า แคว้ว แก่ เรา เ
อีนั้ ทัว อ้าย สมิงมะ ราชู นี้ เคย บารมี เรา
ไป ภาย นำได้ เป็นใหญ่ แล้ว จะ สับ เลี้ย
มิให้ กา กตั้น แค้น คอ แต่ เอง เป็น คน
ชื่อ สักยี่ ต่อ เจ้า ได้ บอก เหตุ ร้าย ดี ให้
แก่ เรา ดังนั้น เรา ชอบใจ นึก อึ้ง ทัว เรา
นี้ ก็ เป็น ลุก หาดาน พระ เจ้า ช้าง เผือก มา

ถึง แปด พระองค์ จริ่ง แล้วใช้
 เทพดา อารักษ์ ทั้งหลาย ช่วย เราให้ ได้
 คุกหนึ่ง ปราณนา เกิด

๐ ฝ่าย ตะตะ แม่ ท้าว ได้ยิน พระยา
 น้อย แด อ้าย ท้าว กุด เจรจา ด้วย กัน ตั้ง
 นั้น ตะตะ แม่ ท้าว จึง ถาม พระยา น้อย ว่า
 พระองค์ เจรจา กับ อ้าย ท้าว กุด นั้น ด้วย
 ไร อันใด พระยา น้อย จึง บอก เหตุ การณ์
 ึ่ง สมิงมะ รากู กับ ตะตะ แม่ ศรี ทำ เด็ด
 กุด ทั้งปวง ให้ ตะตะ แม่ ท้าว ฟัง ทุก
 ประการ ตะตะ แม่ ท้าว ได้ ฟัง ก็ หัว เราะ ว่า
 พระ เจ้า บ้า ของ พระองค์ จะ ได้ ฝัง หนุม
 พระองค์ จะ ไม่ ยินดี หรือ ความ คิด ของ
 พระ เจ้า บ้า นั้น จะ ใคร ชำ พระองค์ กับ
 ข้าพเจ้า แด พ่อ ดาव แก่น ท้าว เสี่ย แล้ว จะ

เล่ม ๕

ราชาธิราช

๑๗๗

ให้ สมิงมะ ราช เปน กษัตริย์ ข้าพเจ้าได้
ยิน เนื้อ ความ ดังนี้ เปน นิต ทุก วัน มิได้
ขาด แด ความ ดังนี้ จริง หรือ มิ จริง
ข้าพเจ้า มิได้ ทราบ ครั้น ข้าพเจ้า จะ บอก
แก่ พระองค์ เด่า เห็น เปน ข้าพเจ้า ยุง
ให้ สมเด็จ พระ เจ้า บำ กับ พระองค์ มิ
ความ รังเกียจ แก่ กัน เหตุ ฉะนี้ ข้าพเจ้า
จึง มิได้ บอก แก่ พระองค์ ครั้น พระยา
น้อยได้ ฟัง ตะตะ แม่ ท้าว ว่า ดังนี้ ก็
ทรง พระ โทมนัส น้ำ พระ เนตร ตก จาก
คตอง พระ เนตร ครั้น รุ่ง เข้า พระยา น้อย
จึง ให้ หา แม่ นม ชื่อ มุอาย ดาว เข้า มา
ครั้น แม่ นม มา ถึง แล้ว จึง ถาม ว่า เหตุ
การณ์ สิ่งใด พระองค์ จึง ให้ หา ข้าพเจ้า มา
พระยา น้อย จึง ว่า ข้า มิได้ กิน นม แม่

นำน มา แล้ว แด บัดนี้ ข้า หยาก นม แม่
 ข้า จะใคร่ได้กิน นม จึงให้ทา แม่ มา
 พระยา น้อย ก็ เขา ฝ่า ที่ ห่ม นั้น วาง ลง
 เนื้อ ตัก แม่ นม แล้ว ก็ เสน พระองค์
 บรรทม ลง ที่ ตัก แม่ นม นั้น แม่ นม พิศดู
 พระ ภักตร์ พระยา น้อย แล้ว ก็ ร้องให้
 น้ำ ตาไหล ลง ถูก พระ อู่ พระยา น้อย ๆ
 จึง ตรัส ถาม ว่า ด้วย เหตุ ประการใด
 แม่ จึง ร้องให้ ดังนี้ แม่ นม จึง ทูล ว่า
 ข้าพเจ้า เฝียง พระองค์ มา แต่ ทรง พระ
 เยาว์ อยู่ จนใหญ่ ถึง เพียง นี้ แล้ว คิด ว่า
 จะ ได้ พัง พระ บารมี สืบไป บัดนี้ ข้าพเจ้า
 ได้ ยิน พระ เจ้า บ้า ของ พระองค์ คิด ความ
 ใหญ่ หลวง หนัก ซึ่ง ข้าพเจ้า ตั้งใจ จง

เล่ม ๕

ราชาธิราช

๒๐๑

รัก รักดี ต่อ พระองค์ นั้น เห็น ว่า จะ เสีย
แรง รัก ข้าพเจ้า จึง ร้องให้ เพราะ เหตุ ดังนี้

๐ พระยาน้อย ได้ ฟัง คำ แม่ นม ว่า
ตั้ง นั้น ก็ ครรภ์ ว่า อัน แม่ นม รัก ข้า ๆ
ก็ คิด รัก แม่ ตูฯ เดียว จึง ให้ ทา แม่ มา
ทั้ง นี้ หวัง จะ ให้ แจ่ม มุอาย ดาว จึง บอก
ความ ซึ่ง พระ มหา เทวี แด สมิงมะ ราหู
ทำ ชู้ แล้ว คิด อ่าน ก็นำ ให้ พระยาน้อย
แจ่ม ทุก ประการ แล้ว จึง ว่า พระองค์ เร่ง
รำ ฟัง จง หนัก ครั้น แล้ว มุอาย ดาว ก็
ตาไป ตั้ง แต่ วัน นั้น มา พระยาน้อย ก็
หาไว้ ใจไม่ ครั้น อยู่ มา สมิงมะ ราหู จะ
ไป เทียว เล่น หุง มา ชวน พระยาน้อย ๆ
บอก ว่า ข้าไม่ สบาย พี่ จะ ไป ก็ไป เกิด ถ้า
พี่ไป ได้ สัก บัว เง่า บัว เอา มา ฝาก ข้า บ้าง

สมเด็จพระราชา ชวน พระยา น้อยไม่ไป แล้ว
 สมเด็จพระราชา ก็ ถลัน มา บ้าน ชะ

๐ อยู่ มา สมเด็จพระราชา มา ชวน พระยา
 น้อยไป หนึ่ง พระ พระยา น้อย ว่าไป ก่อน
 เกิด วัน อื่น ข้า จึง จะไป ทะละ แม่ ท้าว
 จึง บอก แก่ พระยา น้อย ว่า สมเด็จพระราชา
 ชวนไป ทั้งนี้ คิด จะ ทำ ร้าย พระองค์ ดอก
 อย่าไว้ พระ โทษ พระยา น้อย บอก ว่า ข้า
 รั แล้ว ครั้น อยู่ มา สมเด็จพระราชา มา ชวน
 พระยา น้อยไป หนึ่ง เนื้อ อีก ครั้ง หนึ่ง พระยา
 น้อย ว่า ข้า ไม่ มี จะ ขอ ยืม ข้า พื
 ช์ไป สัก ตัว หนึ่ง สมเด็จพระราชา ก็ ให้ เขา
 ข้า พัง หาง ตัว มา ให้ แก่ พระยา น้อย
 ตัว หนึ่ง ทะละ แม่ ท้าว จึง ว่า สมเด็จพระ
 ราหู สิ จะ คิด ร้าย พระองค์ อยู่ ทำไม่ จึง

เล่ม ๕

ราชาธิราช

๒๐๓

จะไป ด้วย เขาเล่า พระยาน้อย จึงว่า แก่
ตะตะ แม่ ท้าวว่า สมิงมะ ราชูได้มา ชวน
หลาย คน แล้ว จะ มิไป ก็ไม่ ควร จำ จะไป
ด้วย แต่ ว่า ข้าไป ถึง กตาง ทาง แล้ว
จึงให้ คนไป บอก ข้า ว่า ถูก จับ ข้า จะ
กลับ มา พระยาน้อย กับ สมิงมะ ราชู ก็ พา
กันไป ครั้น ไป ถึง ประตู เมือง พระยา
น้อย เห็น ช้าง กั้น พิรุณ ของ สมิง อาย พระ
ตาย พระยาน้อย จึงว่า แก่ มะ ตะตะ นาย
ช้างว่า กู จะ เขา ช้าง ตัว นี้ไป หน้อย หนึ่ง
มะ ตะตะ นาย ช้าง จึง ทูล ว่า ข้าพ จำ กัด
สมิง อาย พระตาย กุ ของ พระ องค์ อยู่ พระ
ยา น้อย จึง ให้ พ่อ มณญ ไป หา สมิง อาย
พระตาย ขอ ยืม ช้าง พลาย กั้น พิรุณ ไป ได้
เนื้อ หน้อย หนึ่ง สมิง อาย พระตาย ก็ ยอม

ให้ พระยาน้อยก็ เต็ม ข้าง พัง นั้น เข้า
 ริม พลาย กัน พิรุณ แล้ว ก็ ชี้ ข้าง พลาย กัน
 พิรุณไป แด่ สมิงมะ ราชู ชี้ ข้าง พลาย เติน
 ไป ก่อน พระยาน้อย ชี้ ข้าง พลาย กัน พิรุณ
 ตามไป ครั้น ถึง ถดาง ทาง อ้าย ท้าว กุด
 ไป บอก ว่า พ่อ ดาว แก่น ท้าว มี อัน เป็น
 บัวย หนัก ขอ เชิญ เสด็จ พระองค์ กลับ ไป
 ก่อน พระยาน้อย จึง บอก แด่ สมิงมะ ราชู
 แล้ว ก็ กลับ เข้า ไป เมือง แด่ สมิงมะ ราชู
 นั้นไป ครั้น กลับ เข้า มา สมิงมะ ราชู ไป
 ถาม ชาว ว่า พ่อ ดาว แก่น ท้าว บัวย เป็น
 ประการใด พระยาน้อย บอก ว่า หาย แล้ว

๐ ครั้น ชยู่ มา ประมาณ สาม วัน พระ
 มหาเทวี กับ สมิงมะ ราชู คิด การใหญ่ หลวง
 ชัน ชาว เมือง ทั้ง บวง พุดจา กัน ก็ คิ ศัพท์

แจ้งไปถึง พระยาน้อยๆ ก็ สติง พระไทย
 จึงให้หาพ่อ มอญ เข้าไป ปฤกษา กัน ว่า บัด
 นี้ เขา คิด การใหญ่ หลวง ชัน แล้ว ผู้คน
 เราก็ น้อย จะ คิด ทำ การไม่ ถนัด จำ เรา
 จะ ออกไป เต้น ที่ คลี่ ณ วัด พระ มุเตา เนือง ๆ
 จะ ได้ ชื่อง่ สุ่ม ผู้ คน คิด ทำ การ ต่อ ไป ครั้น
 คิด กัน แล้ว ก็ ออกไป ณ วัด ที่ คลี่ เต้น อยู่
 เนือง ๆ ครั้น อยู่ มา วัน หนึ่ง พระยาน้อย
 ไป ณ วัด หนึ่ง ดู คน ที่ คลี่ อยู่ จึง เห็น เห็น
 ตา ประชากร คน หนึ่ง เดิน มา ที่ ดาน พระ มุเตา
 พระยาน้อย เห็น ประหลาด จึง เดิน เข้า ไป
 หา ถาม ว่า ท่าน มา แต่ ที่ ไต ตา ประชากร
 ผู้นั้น บอก ว่า มา แต่ ทิศ ทวันตก อยู่ บำ
 ไครธาราม มา บัดนี้ ปราถนา จะ ใ้ ใ้ พบ
 ถูก พระเจ้า ช้าง ฝือก หน้อย หนึ่ง พระยา

น้อย จึงถามว่า ท่าน จะ สนมทนา ด้วย กิจ
 อันใด คาปะขาว ผู้ นั้น จึง บอกว่า ข้าพเจ้า
 มา หวัง จะ บขก^๑ เนื้อ ความ ตุก พระ เจ้า ข้าง
 เสือก ให้ ทรม ^๒ ถ้า ตุก พระ เจ้า ข้าง เสือก
 จะ ปราณนา เหา ราช สัมบั^๓ ใน เมือง พระ โค
 แล้ว ก็ ให้ วิชา บันจาง กิระ คีต แล้ว
 จง ไป ข้าง ทิศ ทวันตก จะได้ พบ ถึง ยา นิ
 มีศรี เป็น บุรุษ อะกตุมภี ผู้ หนึ่ง อยู่ ณ บ้าน
 พระสาคา เป็น ข้า พระ เกษ ชาติ อยู่ ณ เมือง
 ตะเกิง ผู้ นั้น มี บัญญา ศุภ ชุม ภาพ จะ ได้
 เป็น ครู ท้าว พระยารู^๔ ใจบ^๕ ทรายเพท แต่ บุรุษ
 ผู้ นั้น เกิด ใน วัน อังคาร บัดนี้ อายุ ได้ สิบหก
 ปี แล้ว ผู้ นั้น จะ ถ้าว ปฤษณา สาม บท
 ถ้า บพิทร์ แก้ว ปฤษณา สาม บท ได้ ผู้ นั้น ก็
 จะ ได้ เป็น คู่ คิด กับ พระ องค์ ๑ จะ ได้ เป็น

เล่ม ๕   ราชานิราช   ๒๐๗

ใหญ่ใน รามัญ ประทศ ทั้งปวง   จะได้ยก
ย่อง พระ พุทธ ศาสนาให้ ถาวร ตีบไป   ว่า
ตั้ง นั้น แล้ว   ก็ อันตะระธาน หายไปใน ที่
เฉภาะ พระ เนตร์ พระยา น้อย   แต่เมื่อ ตา
ปะชาว หายไปใน ทันใด นั้น แผ่นดินไหว   แต่
มัง โยทญา คน หนึ่ง   มัง ตะราว คน หนึ่ง
อยู่ ด้วย พระยา น้อย ๆ   จึง ว่า ซึ่ง ตา ปะชาว
หาย ไป   เกิด มะหัทจักรรย์ แผ่นดินไหว ตั้ง น
ตะรอย เทพยดา มา บอกเหตุ แก่ เรา ๆ   จะ
กลับ เข้าไปใน เมืองพะโค   แต่ง เครื่อง
บูชา   พระยา น้อย ก็ กลับ เข้า มา เมือง
จึง แต่ง เครื่อง บูชา พระ พุทธเจ้า ที่ หนึ่ง   บูชา
เทพยดา ที่ หนึ่ง   แล้ว จึง ให้ ทา มะสอต มา
ใช้ ให้ มะสอตไป ดู ข้ำ พระ พุทธเจ้า ณ เมือง
ตะเกิง   ซึ่ง อยู่ ณ บ้าน พะถาค่า   จะ พุทธจา

๒๐๘

ราชาธิราช

เล่ม ๕

เปน ปฤษณา ประการใด บ้าง ถ้า พบ ผู้นั้น
แล้ว ให้ จำ ตัวไว้ ให้ แน่ แล้ว จดหมาย เอา
ปฤษณา นั้น มา มะสอ ตรับ คำ พระยา น้อย
แล้ว ก็ ตา มา บ้าน แด มะสอ อยู่ บ้าน มะ
สอ ยอ ไกล กัน กับ บ้าน พระ ฤคคา ทาง ครึ่ง วัน
มะสอ ก็ ไป พัง ปฤษณา ตาม พระยา น้อย
สิ่ง นั้น ครั้น มะสอ มา ถึง บ้าน พระฤคคา
เห็น มะอะนั้น นาย บ้าน กับ มะทะยันตะ
โคง ชน ใกล้เคียง อยู่ ได้ ต้น ไทร แหบ คั้น สระ
ริม ทาง เดิน มะ สอ เข้า หยุด อยู่ พ่อ
พระ สามเณร พุทธญาณ ผู้ มี บัญญา เดิน
มา มะอะนั้น นาย บ้าน เห็น จึง ถาม ว่า
เจ้า สามเณร จะ ไป ไหน สามเณร พุทธญาณ
จึง บอก ว่า ท่าน สมภาร ใช้ ข้า ไป ดุ โยม
น้อย นาย บ้าน จึง ว่า แก่ สามเณร ว่า ข้า

เล่ม ๕   ราชานิราศ   ๒๐๗

จะไป เชื้อน ด้วย ยังไม่ เปล่า   ถ้า เจ้า เณร

ไป แล้ว   กลับ มา บอก อากาญ แก่ เจ้า ด้วย

สามเณร พุทฺธญาณ   ไป ดุโยม แล้ว ก็ กลับ

มา   มะอะนัน นาย บ้าน เห็น จึง ถาม ว่า

โรคโยม นั้น เป็น ประการใด   สามเณร บอก

เป็น ปฤษณา ว่า   จะ เป็น ราหู ก็ ใช่ จะ เป็น

ตัว กระ ก็ ใช่   ครั้น จะ ว่า แน่ ตง ข้างไหน

ก็ กลับ จะ เป็น เท็จ   เหมือน โยมใด นา มา

ถึง คัน นา   แล้ว ก็ กลับ มา สอญ ผล พุทฺธ

อ่อน ตก ค้าง   แด โรคโยม บัวย นั้น ก็

เป็น เหมือน รูป บอก ดังนี้   คน ทั้งปวง ได้

ฟัง สามเณร ว่าไม่ เข้าใจ   ก็ หัวเราะ เยาะ เถ่น

๐ ฝ่าย มะอะนัน นาย บ้าน   จึง ว่า แก่

คน ทั้งปวง ว่า   สามเณร องค์ นี้ มี บัญญา

เรือน คำกวี จบไตรยเพท หา ผู้ใด จะ เสมอ
 ไม่ อย่า ปราณาท ครั้น มะสอดใต้ ฟัง ตาม
 เณร ปฤษณา ดึก ลับ ประหาด หนัก คน
 ทั้งปวง หา ฐัไม่ มะสอด ก็ จำ ทิว ตาม
 เณรไว้ แล้ว จดหมาย เขา ปฤษณา กดับ
 มา ทูล พระยา น้อย ๆ จึง พา เอา ทิว มะสอด
 ออกไป ณพระ มุเตา จึง นะมัสการ พระ
 มุเตา แล้ว อธิฐาน ว่า ถ้า ข้าพเจ้า จะได้
 เป็นใหญ่ ครอบ ครอบ อาณา ประชา ราชฎ
 ใน เมืองพะโค แล้วไซ้ เสด็จ คุณ พระ ศรี
 รัตนไตรย เจ้า ขอให้ เทพยดา ทั้งปวง ตล
 ใจ ข้าพเจ้าให้ แก่ ปฤษณา นี้ ออก เติด พระ
 ยา น้อย ก็ คำรหัส แจ่งใน อรรถ ปฤษณา ซึ่ง
 ตามเณร พุทธญาณ ว่า มา นั้น ซึ่ง ว่า จะ
 เป็น อักษรกะ ทีไซ้ จะ ว่า ราหู ทีไซ้ ตาม

เล่ม ๕

ราชาธิราช

๒๑๑

เถร ว่า ดังนี้ เป็น อรรถ ปฤษณา เห็น จะ

ไต้ แก่ ทัว เดช แปด ด้วย ทัว เดช แปด

ข้าง รามัญ นั้น เป็น รูป อักขระกะ สามเถร

จึง ว่า จะ เป็น คะ ก็ ไช้ จะ เป็น ราหู ก็ ไช้

ข้อ ซึ่ง สามเถร ว่า จะ ว่า เป็น แม่ ก็ ถัด

จะ เป็น เท็จ นั้น ด้วย อถาวร โยม สามเถร

ซึ่ง บัวย นั้น จะ กำหนด เป็น แม่ ยังไม่ได้

จึง เปรียบ ทัว เดช แด่ ทัว อักขระกะ ซึ่ง ว่า

ไถนา มา ถึง คัณนา แด้ว กลับ วิว มา นั้น

ฝ่าย รามัญ ชับ วิว ว่า อะแซ้ ข้อ ซึ่ง ว่า

สอย พุทรา อ่อน ดาก ค่าง นั้น ไต้ แก่ ทัว

อะ รามัญ ดาก ค่าง พระยา น้อย จึง เขา

อักขร สาม ทัว ประสม กัน เข้า เป็น อะแซ้

ว่า แด่ อธิบาย ว่า โยม สามเถร จะ ทาษ

มิ วัน นี้ ก็ พรุ่ง นี้ พระยา น้อย จึง ให้

มะสอดไป ดุโยม สามเณร ๆ ก็ ตายใน วัน
 นั้น ต้อง ปฤษณา ที่ พระยา น้อย แก่ มะสอด
 ก็ กลับ มา ทูล แก่ พระยา น้อย ๆ ก็ นิ่งไว้
 แต่ใน พระโขนง ครั้น อยู่ มา สามเณร พุทธ
 ญาณ นั้น มารดา เป็น ม่าย เป็น นี้ มะงั่ว
 รอด นาย บ้าน อยู่ เป็น ตีบุก เจ็ด สิบ ชั่ง
 สามเณร นั้น มี พี่ ชาย คน หนึ่ง พัง คำ เมีย
 หนี มารดาไป หา อยู่ เดียง มารดาไม่ หาระ

๐ ฝ่าย มะงั่ว รอด จึง ให้ เถาะ เอา
 มารดา สามเณร ไว้ ไซ้ เป็น ทาย แหน ตีบุก
 แด สามเณร คิด กตัญญู ต่อ มารดา ว่า มารดา
 ไป เป็น คำ มะงั่ว รอด อยู่ ก็ มี ความ ว่า คาว
 ใจ สามเณร จึง เอา ความ ไป แจ้ง แก่ พระ
 สังฆราช ผู้ เป็น อาจารย์ ว่า มารดา ข้าพเจ้า
 เป็น คำ มะงั่ว รอด ๆ เอา ตัว ไป ไว้ ไซ้

เล่ม ๕

ราชาธิราช

๒๑๓

ท้าวเจ้า จะ ขอ ลี้ก ออกไป ให้ มะง้าวรอด

ใช้ แทน มารดา พระ สัตว์ราช จึง ว่า แก่

สามเณร ว่า เจ้า เณร มี บัญญา วิชา ไตรย

เทพ ข้า เห็นคุณหนัก ครั้น จะ ห้าม เจ้า เณร

ไว้ ทรัพย์สิน สิ่ง ของ ก็ไม่มี จะ ให้เจ้า เณร ๑

จะ ไป แทน คุณ มารดา ก็ ไป เกิด สามเณร

ก็ ตา พระ สัตว์ราช คือก ออก แล้ว เขา ก็

เรียก ว่า มังกัจฉ์ ไป รับใช้ แทน มารดา

ครั้น อยู่ มา มะง้าวรอดให้ มังกัจฉ์ คุณเด็ก

ไป เต็ม โศก ณฑ่ง นา ๑

๑ ขณะ นั้น พระยา น้อย ให้ มะสอต

มา พัง ปฤษณา อีก ครั้ง หนึ่ง ครั้น มะสอต

ลง มา ถึง ที่ สามเณร อยู่ นั้น ไม่ พบ สาม

เณร มะสอต ลี้บ รู้ว่า สามเณร ลี้ก ออก

ไป เปน ทาส ใช้ แทน มารดา อยู่ ด้วย มะ

ง้าว รอด มะสอด จึง ตามไป พบ มังกนัจ
 เตียงโค อยู่ กับ หมู เต็ก บน ต้นไทร มะสอด
 ก็ นั่ง คอย ดู อยู่ ที่ นั้น พธ บุตรี มะง้าว
 รอด มา ถาม มังกนัจ ว่า โค หายไป ได้ แล้ว
 หรือ มังกนัจ จึง บอก เป็น ปฤษณา ว่า
 ข้า ขึ้นไป บน ต้นไม้ ไม่ เห็น จึง ได้ เห็น ถ้า
 เห็น แล้ว ก็ ไม่ เห็น บุตรี มะง้าว รอด ได้
 ฟัง มังกนัจ ว่า ดังนั้น หา รู้ ใน ปฤษณา
 ไม่ ก็ สงสัย อยู่ ๗

๐ ฝ่าย มะสอด ได้ ฟัง มังกนัจ ว่า เป็น
 ปฤษณา ก็ จดหมาย เอา ปฤษณา นั้น มา
 ทูล พระยา น้อย ว่า ตาม เณร พุทธธญาณ
 ซึ่ง บวช อยู่ ว่า ปฤษณา ครั้ง ก่อน นั้น บัดนี้
 ลี้ก ออก จาก เณร ไป เตียงโค ว่า ปฤษณา
 อีกร บก หนึ่ง มะสอด จึง เอา ปฤษณา มัง

เล่ม ๕

ราชาธิราช

๒๑๕

กษัตริย์ ทูล พระยา น้อย ๆ ได้ฟัง ปฤชณา

มั่งกั้นจี แล้ว ก็ แก่ ปฤชณา มั่งกั้นจี ว่า

ขึ้น ต้นไม้ ไม่ เห็น จึง ได้ เห็น นั้น นวรอย

ต้นไม้นั้น เป็น โพรง มี อระระ ลีลมี อยู่ เมื่อ

ขึ้นไป ไม่ เห็น งู จึง เห็น โค ปฤชณา ชึ่ง ว่า

ไม่เห็น แต่ ชึ่ง ว่า ถ้า เห็น แล้ว ก็ ไม่ เห็น

นั้น เมื่อ แรก มั่งกั้นจี จะ ขึ้นไป ดู โค บน

ต้นไม้นั้น ถ้า เห็น งู ก่อน แล้ว ก็ ไม่ได้

เห็น โค จึง ได้ ถ้าว ปฤชณา ว่า ถ้า เห็น

แล้ว ไม่ได้ เห็น พระยา น้อย แก่ ปฤชณา

แล้ว จึง อธิฐาน แต่ ใน พระไทย ว่า ถ้า

จะได้ เป็น อษัทธิย์ สืบไป ปฤชณา มั่งกั้นจี

ชึ่ง ว่า นี้ ขอ ให้ แก่ ถูก เถิด พระยา น้อย

จึง ให้ มะสอด ไป ดู ที่ ต้นไม้นั้น มะสอด ก็

เห็น งู เฝ้าในโพรง จึง ถัด มา ทูล พระยา
น้อย ๆ มี ความ ยินดี นึก

๐ ครั้น อยู่ มา มารดา มั่งกั้นจี คิด ถึง
มั่งกั้นจี มี ภาระ ใหญ่ ไป ตก ทูต ได้ ยาก
เพราะ เรา ช้า นาน แล้ว มารดา มั่งกั้นจี จึง

ไป หา พระ มหาเถร ผู้ ปณ พี้ ชาย ผนวต เถาะ
นิพพาน แล้ว อ้อน วอน ว่า มั่งกั้นจี ไป
เป็น ทาส ใช้ แขน ชำ พเจ้า มา ช้า นาน แล้ว
ขอ ให้ พระ คุณ ช่วย กรุณา ไป ถ้าย เขา มั่งกั้นจี
มา ไว้ บวช เรียบ เถิด พระ มหาเถร ได้ แจ้ง
แล้ว ก็ มี จิตรู กรุณา สงสาร จึง บอก กล่าว
เรียไร สิบะ รุช ได้ ตี บุค หนัก เจ็ด สิบ ชั่ง
ให้ มารดา มั่งกั้นจี ไป ถ้าย เขา มั่งกั้นจี มา
มารดา มั่งกั้นจี จึง เขา ตี บุค เจ็ด สิบ ชั่ง นั้น
ไป ให้ มะ ง้าว รอด แล้ว พา เขา มั่งกั้นจี มา

เล่ม ๕

ราชาธิราช

๒๑๗

ยัง พระ มหา เถร ๆ ก็ บวช มังกนัจ เป็น
สามเณร อยู่ วัด เกดาะ นิพพาน ๗

๐ ฝ่าย พระยา น้อย จึง ให้ มะตอด ลง
มา ฟัง ปฤษณา มังกนัจ อีก ครั้ง หนึ่ง มะตอด
มาถึง บ้าน มะง้าวรอด ไม่ พบ มังกนัจ สืบ
รู้ว่า มังกนัจ ไป บวช อยู่ ณ วัด เกดาะ นิพ
พาน ก็ ตาม มังกนัจ ไป ยัง อาราม ๗

๐ ขณะ นั้น พระ มหา สมณิทร์ ลง มา
กวาด วัด ที่ ถาน พระตุโยสถ พอ สามเณร
พุทธ ญาณ ได้ ถูก เบิก ท ษ ตั๋ว หนึ่ง ห่อ
ส บง เดิน มา พระ มหา สมณิทร์ เห็น สามเณร
ห่อ สบง เดิน มา ก็ ถาม ว่า เจ้า เณร ห่อ
อะไร มา นั้น สามเณร บอก เป็น ปฤษณา ว่า
ซึ่ง ข้าพเจ้า ห่อ มา นี้ พม่า เรียก ว่า แดง
รามัญ เรียก ว่า โกล่ คน ทั้ง ปวง ซึ่ง หนึ่ง อยู่

๒๑๘

ราชาธิราช

เล่ม ๕

นั้นได้ขึ้น สามเณร ว่า ดังนี้

ก็ ตีเตือน

สามเณร ว่า พระ มหา สมณิทร์ เปน ผู้ใหญ่

เจ้า เณร ไม่ บอก ออก ให้ แจ้ง เจ้า เณร ว่า

กล่าว เปน คำ ตะหลก คณะงไป ดังนี้ ไม่

สมควร พระ มหา สมณิทร์ ก็ นั่ง อยู่

๐ ฝ่าย มะลลต ซึ่ง มา ฟัง ปฤษณานั้น ก็

ทหมาย เขา ถ้อย คำ กราบ ทูล พระยา น้อย ๆ

ได้ ฟัง ก็ แก่ ปฤษณา ของ พระ สามเณร ซึ่ง

มะลลต จดหมาย มา ใน ปฤษณา ว่า เคง นั้น

แปล ออก เปน คำ ไทย ว่า หงษ์ รามัญ เรียก

ว่า โด่ด แปล ออก เปน ไทย ว่า ดูก สาม

เณร ให้ ดูก เบ็ด หงษ์ ห่อ มา แต่ ปฤษณา

สามเณร สาม บท นี้ เปน กัถยา นิमितร์ มั่น

คง แล้ว เทพยดา ก็ บอก เรา แต่ ก่อน เรา

ก็ แก่ ปฤษณา สาม บท ได้ เรา คง จะ ได้ เปน

เล่ม ๕   ราชาธิราช   ๒๑๙

ใหญ่ใน รามัญ ประเทศ แท้   แล้ว เจ้า เณร
ว่า ปฤษณา สาม บท นั้น   มะสอด จะ เห็น
ควร ประการใด   มะสอด จึง ทูล ว่า   เจ้า
เณร องค์ นี้   กอบ ด้วย ปัญญา วิมล ไตรย
เพศ   แต่ เป็น คน ทุกตะทะ มารดา เป็น นี้
เขา อยู่   ครั้น พระยา น้อย ได้ ฟัง ก็ ยินดี
ใน พระ สาม เณร ยิ่ง นัก   อยู่ มา ครั้ง หนึ่ง
เวลา เช้า   พระยา น้อย สั่ง ให้ มะสอด กับ
มหาดเล็กสี่คน   ให้ จัด เอา ผ้า เหลือง
ไตรย หนึ่ง   ผ้า ขาว ห้า ตรา   ผ้าแดง
ห้า ตรา   ของ ทั้ง นี้ ให้ เอา ไป ถวาย สมภาร
ลุง เจ้า เณร พุทธญาณ   แล้ว ให้ จัด ผ้า
พรรณ นุ่ง ห่ม เครื่องใช้ สร้อย   กับ เงิน ตรา
ห้า ชั่ง   ให้ แก่ มารดา สาม เณร   แล้ว จึง
บอก แก่ สมภาร แด่ มารดา สาม เณร ว่า   เรา

๒๒๐

ราชาธิราช

เล่ม ๕

จะ ขอ สามเณร พุทธญาณ มาไว้ มะสอด
กับ มหาเด็ก สี่ คน รับ เอาเงิน ตรา ห้า
ซึ่ง กับ สิ่ง ของ ทั้งปวง แล้ว ถวาย ถวาย
บังคมลา ออก มา กับ คน ถือ ของ ยี่ สิบ
เจ็ด คน มา ถึง วัด เกดาะ นิพพานไป หา
สมภาร นมัสการ แล้ว ถวาย สิ่ง ของ ทั้ง
ปวง ซึ่ง พระ ราชทาน มา นั้น แล้ว แจง
เนื้อ ความ ตาม รับ สิ่ง ทุก ประการ สมภาร
ได้ ฟัง ก็ มี ความ ยินดี นึก ว่า อายุ ฮาตมา
ภาพ ถึง หก สิบ แปด ปี แล้ว บวช มา ใน
พระ พุทธศาสนาได้ สี่ สิบ เจ็ด พรรษา รูป
ขอ อุทิศ ส่วน กุศล ถวาย ไป แก่ ลูก พระ
เจ้า ช้าง เผือก เกิด ถ้า รูป ยัง หนุ่ม อยู่
ก็ จะ สึก ออกไป ทำ ราชการ อยู่ ด้วย พระ
เจ้า ช้าง เผือก ทุก วัน นี้ ก็ แก่ เฒ่าไป แล้ว

เล่ม ๕

ราชาธิราช

๒๒๑

กำลัง ก็ น้อย จะ ทำ ราชการไป นั้น มิได้
แล้ว สมภาร จึงให้ คนไป เรียก มารดา เจ้า
สามเนร มา สมภาร จึงให้เอา เงิน ห้า ชั่ง
กับ ผ้า พรรณ นุ่ง ห่ม อัน เป็น ส่วน พระ
ราชทาน มารดา เจ้า สามเนร นั้น ส่งให้
แล้ว บอก ว่า สิ่ง ของ ทั้งนี้ พระ ราชโอรส
พระ เจ้า ช้าง เมื่อก ให้เอา มา พระ ราชทาน
พระองค์ มี พระไทย ปราถนา จะ ขอ เอา
เจ้า สามเนร พุทธญาณไปไว้ มารดา เจ้า
สามเนรได้ รับ พระ ราชทาน แล้ว ก็ มี
ความ ไส้มนต์ ยินดี นึก แล้ว ว่า แอ่ สาม
เนร พุทธญาณ ว่า พระ ราช บุตร มี รับ
สิ่ง มา จะ ขอ เจ้า สามเนรไปไว้ เจ้า เนร
จะ คิด ประการใด สามเนร พุทธญาณ จึง
ว่า ท้าว ข้ำพเจ้า นี้ อยู่ใน แผ่นดิน ของ ท่าน

ก็ เป็น ข้า แผ่นดิน   ซึ่ง พระ ลูก เจ้า ทรง
 พระ เมตตาโปรด   พระ ราชทาน สิ่ง ของ
 ทั้ง นี้ มา แล ส่วน ของ ทรัพย์ ดั่ง แด ส่วน
 ของ มารดา   หวัง จะ ใ้ ไร ให้ ทั่ว ข้าพเจ้า ๆ
 หรือ จะ ไม่ สมัค เถ่า   มาท แหม่น พระ องค์
 ไม่ ทรง พระ เมตตาโปรด   พระ ราชทาน เข้า
 ของ สิ่งใด สิ่ง หนึ่ง เดย จะ เอาไป ใช้ ปร่ำ ๆ
 ก็ จะ หนัก ใต้ หรือ จำ จะ ต้อง ไป   ควร ที่
 ข้าพเจ้า จะ หนัก ใต้   ตั้งใจ ทำ ราชการ ฉลอง
 พระ เกษ พระคุณ จึง จะ ชอบ   พระ

๐ มารดา ได้ ฟัง ตาม เณร ว่า ตั้ง นั้น   ก็
 ร้อง ให้ กอด ตาม เณร เข้า แล้ว   ก็ พิไร
 รำพรรณ ให้ ความ สัก สอน ต่าง ๆ   ส่วน
 สมการ   จึง สรรเสริญ ถึง ความ รู้ ของ ตาม
 เณร พุทธญาณ   ให้ มารดา ตาม เณร แด

เล่ม ๕   ราชา ชีราช   ๒๒๓๓

มะสอด พัง   คือ สามเนรได้เท่า เรือน ทั้ง

พระสุทร   พระ อภิธรรม   พระ คำกรั

โหร   แด ชำมา นุวัตร   ราชา นุวัตร

คะหะ ปติวัตร   แดราช สাত্র   ธรรมสাত্র

แดไชย ภูมึ   พิไชย สงคราม   กตอุบาย

พิไชย สงคราม เรือนได้แต่ ฮาย สิบ สี่ปี อัน

ความรู้ ของ สามเนร นั้น   หา ผู้ใด จะ

เล่มอ มีให้   แต่ ทว่า ยัง เป็น เต็ก หนุ่ม อยู่

๐   ชาติมา ภาพ ขอ ฝาก แก่ ท่าน ด้วย เกิด

ดำ ผิด พลังใน ราชกิจ ประการใด   ท่านจง

เบ็ดตา ช่วย ตัก เตือน ว่า กล่าว ด้วย   แด้ว

จึง เรียก สามเนร   เข้า มา ตัก เตือน ว่า

กล่าว   ใน วิชา ชั่งได้ รำ เรือน มา นั้น

คือ อุบาย สี่ ประการ   วิชา ห้า ประการ

คุณ แปด ประการ   วุฒิ เจ็ด ประการ ธรรม

๒๒๔

ราชาธิราช

เล่ม ๕

เหล่านี้   ควร แก่ พระ ราช บุตร์ กษัตรา
 ธิราช นั้น   ให้ สาม เณร ส่ง สอน ให้ กระทำ
 แล ตัว ท่าน   ผู้ จะ เป็น ข้า พระ ราช บุตร์ นั้น
 ให้ รั้ง รั้ง โทษ แล ต ประการ   คุณ เจ็ด ประ
 การ   วุฒิ หก ประการ   คະติ ตาม ประการ
 ชื่อ หก ประการ   มุข่า เก้า ประการ   แด
 อุบาย สี่ ประการ นั้น   สามัญญะ อุบาย
 คือ รั้ง รั้ง ไป ใน ราชกิจ การงาน สงคราม นิกระ
 อุบาย   คือ รั้ง รั้ง ประทอบ ฤกษ์ พานาที่ ที่ จะ
 ใต้ แด เลี้ย   แพบ แด ชะนะ รั้ง รั้ง ราชาวัตร
 ตาม คำภีร์ ราชขว ทัก   รั้ง รั้ง คະหะ ปะติวัตร
 ตาม คำภีร์ สิงคา โถวาท หนึ่ง   เล่ห์ อุบาย
 คือ รั้ง รั้ง ใน เล่ห์ เขา คด ก็ คด ตาม   เขา ชื่อ ก็
 ชื่อ ตาม   แล ฉลาด ตาม โจहार ต่าง ๆ หนึ่ง
 ณะ อุบาย   คือ รั้ง รั้ง อุบาย ใน ที่ จะ ขวน ขวาย

เล่ม ๕

ราชาธิราช

๒๓๕

ถ้าย เท หว ทว พัย หนึ่ง เปน ตี ประการ ด้วย
 กัน แด วิชา ห้า ประการ นั้น โยคะเสฐา
 คือ รู ใน สาระพัต ช่าง ทั้งปวง หนึ่ง วินิจ
 โยคะเสฐา คือ รู ใน ธรรม สาทร์ ราช สาทร์
 ตัต สีน ชัย คะตี ของ ราชฏว หนึ่ง เหตุเสฐา
 รู นิमितร์ ทั้งปวง แด เหตุ การณ์ บ้าน เมือง
 จะ ร้าย แด ตี หนึ่ง ไปรอนเสฐา คือ รู
 จัก ภูมิ ประเทศ ว่า ตี นี้ เปน มงคล แด มิ ไต้
 เปน มงคล ตาม ไบรอน สิบ มา หนึ่ง หัต
 ถี ชัยศะ เสฐา คือ รู คีต ประสทร์ ช่าง มี
 ทั้งปวง หนึ่ง เปน วิชา ห้า ประการ แด
 คุณ แปร ประการ นั้น สัจจิง คือ กถ่าว
 ถ้อย คำ เปน สักย เที่ยง ตั้ง อยู่ใน คะตี
 ธรรม ทั้ง ตี มิ ไต้ ดำ เียง เข้า ด้วย ญาทิ

แด่ มิตร ของ คน หนึ่ง อะวิโรชนะนัง คือ
 มิได้ เบียด เบียด บุคคล ผู้อื่น หนึ่ง ดินหะ
 ทิศสะนา คือ เห็น บุคคล ผู้อื่น ให้ มี จิตร
 เมื่อกา รักใคร่ หนึ่ง สุระ บุทอง คือ เมื่อ
 เข้า สู่ สงคราม นั้นให้ อง อาจ ย่ำได้
 ทวาท ไหว คร้าม ถ้วน บัจจา มิตร หนึ่ง คัดวา
 ให้ ประกอบไป ด้วย คัด มาระยาตรี เป็น
 อัน ดี หนึ่ง อะโรคะยา ให้ รู้ คำภีร์
 มาบัด โรค หนึ่ง จาโคปะนะ คือ บริจาค
 ทวิพย์ มิได้ อาโดย แล้ว จะ ถลับ กั้น เหา
 ต่อ ภาย หลัง หนึ่ง นิสาณะการี คือ จะ
 ทำ การ สิ่งใด ให้ ดุริห์ ด้วย ปัญญา ก่อน
 จึง กระทำ หนึ่ง คุณ แปรต ประการ ดังนี้
 © แด่ กุณิ เจ็ด ประการ นั้น คือ ให้ ประ
 พฤติ นิธิยานถ ตั้ง พระ อินทร์ ขึ้น บริบูรณ์ ไป

เล่ม ๕

ราชาธิราช

๒๒๒๗

ด้วย เบ็ญจจะ กามคุณ แด อิศิริยศ องอาจ
 ใน การ อัน เป็นใหญ่ หนึ่ง ให้ ประพฤติ
 อิริยาบถ ดัง พระ พรหม คือ เมื่อ กาด จะ
 วิชา อุโบสถ ตถ พรหม จารีย์ นั้น ให้ พัง
 เว้น จาก เบ็ญจจะ กาม คุณ คุง พรหม อัน
 ตำรวม ตาม บริสุทธ์ หนึ่ง ประพฤติ อิริยา
 บถ ดัง พระ อาทิตย์ คือ ประพฤติ ราช
 อาณา จักร์ เป็น อัน เสมอ มิได้ เตือก หน้า
 ตาม นิก แด ชอบ คุงดัง พระ อาทิตย์ อัน
 ส่อง แสง เสมอไป มิได้ เว้น หนึ่ง ประพฤติ
 อิริยาบถ ดัง พระ จันทร คือ ประกอบไป
 ด้วย เมตตา แก่ สมณะที่ พรหมณ์ เสนา พฤษมา
 มาศย์ ราชภูร ทั้งปวง ให้ อยู่ เห็น เป็น สุข
 ทั่วไป คุง รัชมี พระ จันทร หนึ่ง ประ
 พพฤติ อิริยาบถ ดัง พระ พาย คือ ประกอบ

ไป ด้วย ความ กรุณา   แก่ ข้า ราช าวร น้อย
ใหญ่โตย ถานานุกรม   ตูฯหนึ่ง พระ พาย
พัต ตาม ระบุ หนึ่ง   ประพฤติ อิริยาบถ ดัง
พระยา ยมราช   คือให้ ตำแดง ราช นุกาพ
แก่ ผู้ ถ่วง พระ ราช บัญญัติ   โดยโทษให้
พิภก พึง ถัด   ตูฯ ดัง พระยา ยมราช อัน
เห็ดอบ พระ เนาว์ ตูฯ   ผู้กระทำ ผิดให้ พิณาศ
ไป หนึ่ง   ประพฤติ อิริยาบถ ดัง พระ มหา
สมุท   คือ จะ ดง พระราช อาญา แก่ ผู้ ถ่วง
พระ ราช อาณา จักร หนึ่ง   ให้กระทำ ด้วย
อุเบกขา หว ควร พยาบาท มิได้   ตูฯ ดัง พระ
มหา สมุท มิได้ ยินดี แก่ ถัด อัน หอม   แด
มิได้ ยิน ร้าย แก่ ถัด อัน ตามก หนึ่ง   ศรี
คุณิ เจ็ด ประการ ดัง นี้   เป็น พระราช วัตร
สำหรับ พระ มหา กษัตริย์ เท่า นี้   ๗

๐ แด องค์ แห่ง ประวิมลชนก นั้น คือให้
 รู้จัก โทษ แด่ ประการ พระยะ สิ้นนี้ คือ
 เปน น้ำ เสง ผู้ หุง ติง แด่ เถ่น เบ็ญ กิน หล้า เปน
 ที่ จะ ให้ ฉิบ หาย แห่ง ทรัพย์ หนึ่ง จิตตะ ใจรี
 คือ มี จิตร เปน ใจ มัก ตก ชิง ชิ่ง ทรัพย์
 ของ ผู้ ชื่น หนึ่ง อะสนันตสูรี คือ มี ใต้ ออ
 ถัดนี้ ความ สุข แด่ ความ ทุกข์ ชื่น มา ถึง
 ตัว แด่ หวาด ไหว หนึ่ง อะติมัญญะที คือ
 มี ด้ ห่ม น ผู้ เฒ่า ผู้ แก่ แด่ มี ใต้ เคารพ แก่
 สมณะ พรหม ณาจารย์ หนึ่ง สันตาอะบียา
 คิต มี ใต้ สมารม ซึ่ง นัก ปราชญ์ แด่ รัก ใคร่
 ซึ่ง คน พาด หนึ่ง นิทธา สิ้นนี้ คือ มี ปรัตติ
 มี นอน นิ่ง ก็ หดับ ยืน ก็ หดับ จะ นอน
 ก็ หดับ มี ใคร่ ตื่น หนึ่ง สกา สิ้นนี้ คือ พอ ใจ
 สมนทนา ใน ที่ ประชุม คน ทั้ง หาย หนึ่ง อะนุ

สุภาว คือ ปราศจาก ความเพียร เขา
 เขียว คร้าน เปน อารมณ์หนึ่ง องค์ แห่ง ไทย
 แปร ประการ ดังนี้ บุคคล ผู้เป็น ราช เสวก
 พึง เว้น เสีย อย่าให้มี ใน สันตนา ะ

๐ คุณ เจ็ด ประการ หนึ่ง กุระสัมบันหนึ่ง

คือ คน แห่ง ราช เสวก นั้น ประกอบ ไป ด้วย
 ๓๒๒ เป็น อัน ๓๒๒ กุระสัมบันหนึ่ง คือ มี
 ปัญญา มาก กดำ หมาย หนึ่ง สุก สุก จึง คือ
 ๓๒๒ เห็น ได้ สัก ๓๒๒ พัง มาก หนึ่ง ๓๒๒
 คือ ประกอบ ไป ด้วย รูป ร่าง วรรณ สันฐาน
 อัน งาม หนึ่ง สิ้น ๓๒๒ ๓๒๒ คือ บุคคล
 ผู้อื่น เห็น เปน ๓๒๒ ๓๒๒ ๓๒๒
 คือ ชื่น ใจ ใน ๓๒๒ ๓๒๒ ๓๒๒ ๓๒๒
 ๓๒๒ คือ ประกอบ ด้วย ๓๒๒ ๓๒๒ ๓๒๒
 ๓๒๒ คุณ เจ็ด ประการ ดังนี้ ๓๒๒ ๓๒๒

เล่ม ๕

ราชาธิราช

๒๓๓

๐ แด่ คุณิ ทอด ประการ นั้น คือ ประ
 พฤติ ตั้ง พระยา ราชสีห์ ประการ หนึ่ง ประ
 พฤติ ตั้ง นก ยาง ประการ หนึ่ง ประพฤติ
 ตั้ง กา ประการ หนึ่ง ประพฤติ ตั้ง เขี้ยว
 ประการ หนึ่ง ประพฤติ ตั้ง ไค อุกุฏราช
 ประการ หนึ่ง องค์ แห่ง คุณิ ทอด ประการ
 ตั้ง นี้ อัน ว่า กิริยา แห่ง ราชสีห์ นี้
 องอาจใน หมู่ สัตว์ จักุบาท ทวิ บาท แด
 มี ประิ มณฑล จน ที่ ชาว ที่ ชาว ถิ่น ที่
 แดง ที่ แดง ถิ่น มิได้ เจือปน กัน แด
 อุดระมา ประตุจไต ให้ เสวจะดา มาตย์ ราช
 ประินาอก ผู้จะ เข้า สู่ สงคราม นั้น อง
 อาจ มี อดะคัญญุ เปน แคน แคน พระคุณ
 สมเด็จ พระ มหา กษัตริย์ เจ้า แดงให้ มี
 เม็ดตา แก่ ซ้ำ ราชกิจ ผู้ น้อย แด อาณา

ประชา ราชฎร ทั้งปวง
ติ ธรรม ทั้ง ตี ประการ

ให้ ปราศจาก ธุระ
คือ นันทาทิษา

พระยาโมหะ คะติ
สันตทานได้

อย่าให้ เจือ ปน อยู่ใน
แถม นก ยาง นั้น กระทำ มาษา

กิริยา เงื่อง งุน
ผูก ปลดให้ ไว้ ใจ

มี อุบาย แต่ จะ พ้อ ดวง
แล้ว ก็ ถ่วง จิก เหว

กิน เปน อหาร
เสาะ กามาตย์ ราช ประวินายก

แต่ มี ประตุจโต

ผู้ เปน
ก็ พึง ให้

เรียน รู้ ซึ่ง กตอุบาย
ให้ หลง ด้วย กต มารยา

พ้อ ดวง บัจจามิตร
เอา ไชย ชำนะ

ถวาย พระ มหา กษัตริย์ เจ้า
กรรณา ชุบ เลี้ยง ให้ ได้

ผู้ ทรง พระ
ก็ จะ จำ เริญ ด้วย

ยศ ศักดิ์ สมบัติ ประตุจหนึ่ง
ถ้า แด ประอหาร สิ่ง ไต ๆ เข้า แล้ว

อัน ว่า กา
บห่อน

จะ นิ่ง บริ โภค แต่ ทั่ว

ย่อม ร้อง ประกาศ

เล่ม ๕   ราชานิเวศ   ๒๓๓

เพื่อน พันมิตร   ญาติ แห่ง ตนให้ รู้ก่อน
จึง บริโภค   แต่ มี อุระมา ระตุจไต   ผู้
เป็น เสวระกามาตย์ ราช ประนิมายก   จะ ตาม
เสด็จ พระ ราช ดำเนินไปใน ที่ใด ๆ   อย่า
ได้ ประ มาท หนั้น ระวัง ราช ลัทธู หมอ อันตราย
โดย รอบ คอบ อย่าให้มี มา"ตี"   หนึ่ง ถ้า
จะได้ รับ พระ ราชทาน เครื่อง อุปะโภค บริโภค
ใด ๆ   ก็ พึง มี จิรวร เมตตา แผลไป แก่ เพื่อน
ราชการ แล ญาติ พันมิตร   อย่าได้ คิด
โดย มัจฉริยะ บริโภค แต่ ตน ผู้เดียว   กระ
ทำ ตจ กิริยา แห่ง กานัน   อัน ว่า กิริยา แห่ง
กานัน   อัน ว่า กิริยา แห่ง ไก่ นั้น   ครัน
ถึง ยาม ที่ ตน จะ ชัน ก็ ชัน ประจำ ยาม   แล
มี ประตุจไต   ผู้ เป็น ราช เสวระกามาตย์ นั้น
อย่า พึง ถ่ม สะติ   ใน ที่ จะ รรภก ถึง พระเดช

พระคุณ พระ มหา กษัตริย์   แล้ว ย่อม ตี้ม
 ระฤกใน การ กุศล   อัน จะ ไปม มงคล แก่
 ชาติมา   คุณ กิริยา แห่งไป นั้น   อัน ว่า
 เหลือทว นั้น   มี กิริยา อัน หมาย มัน เป็น
 ธรรมดา สืบ ๆ กัน มา   ถ้า จะ จับ สักว่า
 ชาติ ตระกูลใด ๆ   แล้ว เติง แด ด้วย จักขุ
 หมายให้ แม่น แล้ว   ก็ โดย ลง มา ด้วย
 คำสั่ง รอด เร็ด จับไว้ มัน คั้นไว้ ทวย   จึง
 วิชาไว้ เป็น ชั้นทราย แก่ ตน   แด มี อุประมา
 ประคองใด   อัน ว่า ราช เสดธ นั้น   ถ้า
 จะ พิพ เกษา ตราสิน   เมื่อ ความ แห่ง ผู้
 กระทำ ชอบ แด ผิด   จะ ผิด ทน ถ้าว ไทษ
 ข้าราชการใหญ่ น้อย ผู้ใด   พึง ศรี ตระอง
 ด้วย วิจา ระณา บริชา ให้ ถ้อง แท้   แด หมาย
 มัน ด้วย อันใด   แดได้ เห็น จริง จึง ว่า

เล่ม ๕   ราชโอรส   ๒๓๕

กล่าว   ไทย อันตราย จึง จะไม่ มี แก่ คน
คู่เคียง นั้น   อัน ว่า กิริยา แห่ง โค อสุภ
ราช นั้น   ไป ทะ อาหาร ใน สถาน ที่ ไท แล้ว
ยอม กลับ มา   มิได้ ละ ถิ่น ถาน แห่ง คน
ที่เคย อาศัย นั้น เสีย   แด มี ประการใด

เสวระกามาตย์ ผู้ จะ เป็น ประวินายก จะ ปฤกษา
กิจ ราชการ อันใด   อย่าได้ ละ พระราชสาร
แห่ง สมเด็จ   พระ มหา กษัตริย์ อภิราช เจ้า เสีย
จง ทุก ประการ   ราช

© แด คหบดี ตาม ประการ นั้น   คือ มี
ประสงค์ จะ ปดง ชีวิตี กั้น   จึง กล่าว ถอ
อัน กศ ประการ หนึ่ง   คือ จะ กระทำ ยุทธ
สงคราม แก่ กั้น   จึง กล่าว คำ คช ประการ
หนึ่ง   คือ คน จะ ถึง ชึ่ง ความ นิย หาย

จึง อูบาย ถ้าว ถถ อัน คต แก้ว ภาร
หนึ่ง ถถ คต ถาม ภาร ถัง นี้ ษะ

๐ แด ชื่อ ถก ภาร ถัง นี้ ถะถัญญ

คือ รุจัก คุณ ถาน หนึ่ง ถักเวถ ถือ
มัน ใน ความ ถักถัก หนึ่ง ภาระ ถกษา ทะสะ

นัง คือ เห็น ความ ถาก ของ ผู้ ถัง แถ้ว

ถถ ถถ ถักถัก มี ความ ปรานี เหมือน หนึ่ง

ถถ ถถ ถักถัก ถักถักถักถัก ถักถัก

ถักถัก ถักถัก ถักถัก ถักถัก ถักถัก

ถักถัก ถักถัก ถักถัก ถักถัก ถักถัก

ถักถัก ถักถัก ถักถัก ถักถัก ถักถัก

๐ มุสา ถัก ภาร ถัง นี้ มุทธะมาษา

คือ จะ ให้ พัน ไถย จึง มุสา หนึ่ง ฐักถักมาษา

คือ จะ ถะ ฐักถัก รอก จึง มุสา หนึ่ง มะนุส

สะหิง คือ จะ ปรถถ ถักถัก ความ ถาก ของ

เล่ม ๕   ราชาธิราช   ๒๓๗

มะนุษย์ จึง มุสา หนึ่ง   ไชยะติโน   จะ เขา

ไชย ชำนะ แก่ ท่าน จึง มุสา หนึ่ง   ยศวาจา

เขา บอก ความ ถับ แก่ ทัว แล้ว   มี ผู้มา

ถาม ต้อง จำไว้ จึง มุสา หนึ่ง   มะมะตะหิยา

จะ แก่ ไชย ทุกข์ ของ ทัว เขา   จึง มุสา หนึ่ง

ดับพันธุโน   เพื่อ จะ พราง ภรรยา จึง มุสา

หนึ่ง   อะติกะวะจะนัง   เขา ถ้อย คำไม่

จริง มา บอก แก่ ผู้ถาม   เพื่อ จะ เขา ความ

ของ ทัว จึง มุสา หนึ่ง   กุสตะตีพะภาคี

มี เจตนา จะ ยัง โดกย ทั้งปวง   ให้ ตั้ง อยู่

ใน การ กุศล จึง มุสา หนึ่ง   มุสา แก่ ประ

การ ดังนี้   ษะ

๐ อัน ความ ซึ่ง เราให้ ไชยวาท ทั้ง นี้   เจ้า

ผู้หัดาน จง จำไว้   อย่าได้ ประมาท ถ่ม

ทอด   สวมเนตร พุทธานุภาพ   ได้ ฟัง พระ

มหาเถร สม มিতร์ให้ ไอวาท ตั้ง นั้น ก็

ถวาย ตง แหบ บาท พระ มหา เถร รับ ซึ่ง

ความ ส่ง สอนใส่ เขียร เดลัว แลัว ก็ นมัส

การ ถา มา มับ ด้วย มะสอต เมื่อ สาม เณร

มา ยัง มิ ทน ถึง ไกล รุ่ง ก็น วัน นั้น

พระยา น้อย ทรง สุชิน นิमितร์ ส่น ว่า มีบุรุษ

ผู้ ทพ่ง นำ เขา ดวง แก้ว มะณี อัน วิเศษ

มา แต่ ประ จิม ทิศ มา จาง ตง ใน ผ้า พระ

หัตถ์ พระองค์ ก็ รับ เก็บ เขาไว้ ครั้น คั้น

ขึ้น จึง ทรง ตำริห์ ทำนวย นิमितร์ ของ พระองค์

เอง ว่า บุรุษ ซึ่ง นำ เขา ดวง แก้ว มะณี

มาได้ให้ ใน ผ้า มือ นั้น เห็น จะ ได้ แก่ มะ

สอต อัน ดวง แก้ว มะณี อัน วิเศษ นั้น

เห็น จะ ได้ แก่ สามเณร ชะวชย มะสอต จะ

พา พระ สามเณร พุทธญาณ มา ถึง ใน วัน พรุ่ง

เล่ม ๕

ราชาธิราช

๒๓๗

นี้ เปน มั่นคง

พระยา น้อย ทรง ดำริห์

ทำนาย ความ ผัน แล้ว

ก็ คำหนึ่ง คอย ถ้ำ

มะสอด อยู่

ครั้งนี้ เวลา บ่าย มะสอด เก็บ

มหาดเล็ก ที่ คน

ก็ พา ฮา สามเณร พุท

ญาณ เข้าไป ถวาย พระยา น้อย ๆ ทอด พระ

เนตร เห็น ก็ มีความ ยินดี จึง นิมนต์ พระ

สามเณร ให้ นั่ง ใน ที่ ชั้น ครว แล้ว ยอ พระ

หัตถ์ ถวาย นะมัสการ พระ องค์ ก็ พิเคราะห์

ดู ซึ่ง ลักษณะ พระ สามเณร ก็ เห็น ลักษณะ

ปราชญ์ มี ใน กาย ก็ ตรว ว่า เปน นักปราชญ์

มี ปัญญา รู้ ไตรยเพท จริง พระ ราชนคร

ก็ ตรัส สอนทนา กับ พระ สามเณร ไป จน

เวลา เย็น จึง แสร้ง สั่ง ให้ วิเศษ แต่ง โภชนา

หาร มา ให้ พระ สามเณร ฉนั้น วิเศษ แต่ง

โภชนา หาร เสริจ แล้ว ก็ ยก มา ถวาย แก่

๒๕๐

ราชาธิราช

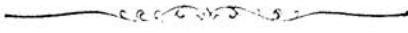
เล่ม ๕

พระสามเนตร ๆ ก็ นั่ง ยิ้ม อยู่ พระยา น้อย
 จึงให้เอา ผ้า สักตะบันที่ไกรย หนึ่ง กับ ผ้า
 กระจุกสำหรับ หนึ่ง มา ถวาย พระสามเนตร ๆ
 ก็ รับ เอา ผ้า กระจุก แล้ว จึง ถวาย พระ
 พร ว่า อาตมาภาพ มา ถึง พระองค์ แล้ว

จะ ขอ คือก อยู่ ทำ ราชการ สนอง พระคุณไป
 กว่า จะ ดิ้น ชีวีตร มี ได้ คิด แก่ ความ ยาก
 ความ ลำบาก เลย ครั้น แล้ว สามเนตร กับ
 มะสอด ก็ พา ถิ่น ไป ตา พระพุทธรูป แด
 พระสงฆ์ ที่ อาราม คือก ออก มา อยู่ ด้วย
 พระ ราช บุตร ๖

๐ จบ เล่ม ๕ สมุทไทย ๖

๐ เล่ม ๖ ยังมี ต่อไป ๖

เรื่องพิมพ์ภาพผู้เจริญ กายดลนแล้วเพิ่งตอน
คดีการ จากนายหนึ่งถือประ โคนโลก, ธรรมะ
นภาคีต่าง ๆ และรับพิมพ์หนังสือ เช่น กิตติ
คดี, กุฎิก, โฉนดเจ้า, แบบฟอร์ม, ฯลฯ ทำเล่มส
หิตนของขอยางาน ๆ หรือจะว่า โทภาเป็นพิเศษ
สิ่งของทางศาสนาในงาน รับรองว่าจะทำให้ยาร
นั้นจะสำเร็จทันตามเวลาที่ควร ทั้งคดีขอย
พิมพ์ภาพผู้เจริญ จะคิดราคาตามระเบียบ
พิมพ์ภาพผู้เจริญ และรับพิมพ์หนังสือต่าง ๆ
พิมพ์หนังสือพิมพ์และรับพิมพ์ภาพต่าง ๆ
พิมพ์ในสิ่งอื่น หรือจะพิมพ์ภาพผู้เจริญก็ได้
พิมพ์เรื่องพิมพ์ภาพผู้เจริญคดีคดีของสมเด็จ

ราชาธิราช

เล่ม ๒

ยี่สิบห้า สดงคังต่าง รู่ ท่านผู้ ขื่อ
วัน หนังสือหน้าวัดเกาะ เพราะนักหนา

ราชครู เจริญโรงพิมพ์ ริม มรรคา

เจริญ ท่าน มา ขื่อตุคง รู่ดี

ได้ลง พิมพ์คราวแรก แปลก ๆ เรื่อง

อ่าน แล้ว เปิดองความทุกขเป็น สุขขี

ท่าน ขื่อไป อ่าน ฟังให้มั่งมี

เจริญ ศรี ศรี สวัสดิ์ พิพัฒน์ เอย

วัด

รัตนโกสินทร์

เกาะ

ศก ๑๐๘

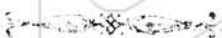

๑ หน้าตั้น ๗๖

๑ ราชธานีราช เล่ม ๒ ๗๖

๑ ตั้งแต่ พระยา น้อยได้ นาง เมี้ยน มะนิค เป็น เมี้ยน
 หลง รัก จน ถึง พระ มหา เทวี ให้ มุอาย ดาวไป ทา
 พระยา น้อย แล้วให้ ส้มิง พระตะบะ กับ พวก หัว เมือง
 ไป จับ พระยา น้อย ๗๖

๑ ขณะ นั้น ตะละ แม่ ท้าว เห็น สาม เณร
 ลึก ออก มา แล้ว ก็ ทรง พระ สรวล เป็น ที่ เชาว
 พระยา น้อย จึง ห้าม ว่า พระ น้อง อย่า หัว
 เชาว เชาว เขย มังกนจัน มี บัญญา รุ หลิก
 นึก เขา รัก กว่ มัง เหวะ มอญ พี่ เลียง เรา
 อึก ตะละ แม่ ท้าว ได้ ยิน พระยา น้อย ห้าม
 กัง จึง เอา รูป เทียน เข้า ตอก ตอกไม้

๒๔๒   ราชาธิราช   เล่ม ๒

กับผ้าขาวพันหนึ่ง   ชั้นทองคำใบหนึ่ง

มาให้ มังกนจี้ แล้ว ขอ ะมา ว่า   คยาให้มิ

โทษ   มังกนจี้ ก็ ถวาย บังคม รับ ะมา ทะล

แม่ท้าว   แล้ว จึง รับ เอา สิ่ง ของ ทั้ง นน

๑ ฝ่าย พระยาน้อย ก็ เอา ปฤษฎณา   ซึ่ง

พระองค์ ทรง แก่ นน   ออก มา สอบ ตาม

มังกนจี้ ตาม มี มา แต่ หน หลัง   มังกนจี้

ก็ ทูล ว่า ปฤษฎณา ของ ข้าพเจ้า   ซึ่ง พระองค์

แก่ นน ตก ทุก ประการ   พระยง น้อย กับ

มังกนจี้ ก็ มีความ ยินดี รักใคร่ กัน นน   คิด

การ กัน จะ เอา ราช สัมบัติ ให้ ได้   าะ

๑ ครั้น อยู่ มา พระยง   พระเจ้าข้าง เฝือก

ทรง ประชวร หนัก   พระ เจ้าข้าง เฝือก จึง

ตรัส สั่ง แก่ สมิง ชีพราย   ให้ จัด การ

ราช   สมิง ชีพราย รับ พระ ราช โองการ แล้ว

เล่ม ๒

ราชาธิราช

๒๔๓

จึงสั่งให้ปลุกโรงใหญ่ ลง ณ ที่ควร แห่ง
 หนึ่งใน พระราชวัง ครั้นถึงวัน กระทำ
 การ สมิง ซี่พราย แด ชุนนาง น้อยใหญ่
 ก็มาพร้อมกัน ที่โรงใหญ่ แล้ว ก็ทำ
 การ รำผี

๑ ฝ่าย พระยา น้อย กับ สมิง มะราหู แด
 พระมหาเทวี ก็มาพร้อมกันที่โรง รำผี
 นี้ พระมหาเทวี จึง กระซิบบอกแก่ สมิง
 มะราหู ว่า ท้าวปราณนา จะโจร เป็นใหญ่
 แลเสี้ยนหนาม มีอยู่ เหตุใดไม่ ลิด
 ตัดเสียเล่า ยังจะ เป็นใหญ่ได้ อยู่ หรือ
 สมิง มะราหู ได้ พง พระมหาเทวี ว่า ดัง นั้น
 ก็ ออก มา กระซิบ สั่ง ทหาร อัน รวบรวมใจ ว่า
 การ ที่เรา คิดไว้ ก็ ได้ ทำ อยู่ แล้ว ท่าน จง ไป
 เอา ตาม มา ยืน ชุ่ม อยู่ ที่ ริม ประตู พระราชวัง

ถ้า เวลา กลาง ค่ำ การ เสร็จ แล้ว พระยา น้อย
ก็ กลับ ไป วัง ท่าน จง ฆ่า เสีย ให้ จัง ได้

ทหาร ก็ ไป ตาม สมิง ราช สั่ง ขณะ นั้น

นาง เมีย ชุน เกรือ หนึ่ง นาง เมีย สดิ่ง

มอด หนึ่ง สอง คน นี้ เป็น บุตรี สาว สมิง

ซึ่ง พราย มา ว่า มี พระยา น้อย เห็น เมีย ชุน

เกรือ เมีย สดิ่ง มอด สอง คน รูป งาม

ว่า มี งาม ดี ก็ ชอบ พระทัย จึง ให้ ฆ่า นุ่ง

สอง คืบ ฆ่า ห่ม สอง คืบ แหวง สอง วง

มา สั่ง ให้ สมิง ซึ่ง พราย ผู้ พ่อ ให้ แก่ เมีย

ชุน เกรือ เมีย สดิ่ง มอด สมิง ซึ่ง พราย รม

เอา สิ่ง ของ ใจ แล้ว ก็ รู้ ว่า พระยา น้อย

ชอบ พระทัย ลก ลาว ของ ตัว พระ

๑ ขณะ เมื่ ฆ่า มี อยู่ นั้น พระ มหา

เทวี กับ สมิง มะ ราชู คิด อ่าน ถิ่น จะ ทำ

เล่ม ๒

ราชาธิราช

๒๔๕

ร้าย พระยา น้อย เสนาบดี ทั้ง ปวง ก็ รู้ สิ้น

แต่ เมื่อ รำผี อยู่ นั้น เที่ยง ตู ก็น ้วย วาย

ชย๋ ส้มิงมะ ราชู เสพ สุรา เมา แลว จัง

เหยียด เตา มา ช่าง พระยา น้อย ยี่กำกอง

เห็น ส้มิงมะ ราชู ทำ หยาบ ข้ำ ตั้ง นั้น จัง

ทูล พระยา น้อย ว่า พระองค์ ช่าง นิ่ง เสีย

ไต่ ให้ คน ตู ถก พระยา น้อย ไต่ ยิน

ยี่กำกอง ว่า ก็ โกรธ ทั้ง เที่ยง กั้น ชน กับ

ส้มิงมะ ราชู ส้มิงมะ พราย จัง ทูล พระ มหา

เทวี ว่า มา รำผี กระ ทำ กาว ของ พระ เจ้า

ช่าง เฝือก พระ เจ้า อยู่ หัว พระ ญาติวงศ์

มา จิวาก กั้น ้วย วาย ตั้ง นี้ ข้ำพเจ้า เป็น

ผู้ ใหญ่ ก็ พลอย ได้ ความ ผิด เหตุ ไฉน

พระ แม่ อยู่ หัว เจ้า จัง ไม่ ตรัส ห้าม ปวาม

บ้าง พระ มหา เทวี นั้น เชา ด้วย ส้มิง

มະราชู ก็ ว่า พ่อ คัด สมิง ซี่พราย ๆ ก็ ถอย
 ออก มา พอ เวลา พลบ ค่ำ บ่าว สมิง
 ซี่พราย วิ่ง มา บอก สมิง ซี่พราย ว่า เห็น
 ทหาร สมิงมะราชู ถือ ตาม มา ยืน อยู่ ที่ ริม
 ประตู ซ้ำ พ่อ เจ้า พบ เข้า ก็ วิ่ง หนี ไป ะ

๑ ฝ่าย พระ มหา เทวี ก็ พา สมิงมะราชู
 กลับ ไป ด้ว ครั้น พระยา น้อย จง กลับ ไป
 ด้ว บ้าง สมิง ซี่พราย จึง ห้าม ไว้ ครั้น
 ผู้ คน ไป สิ้น แล้ว สมิง ซี่พราย จึง เชิญ
 พระยา น้อย ไป บ้าน เวื่อน สมิง ซี่พราย
 แล้ว จึง ทูล ว่า สมิงมะราชู ให้ คน ถือ
 ตาม มา คอย อยู่ จะ ทำ ร้าย พระองค์ บ่าว
 ซ้ำ พ่อ เจ้า เห็น มา บอก ซ้ำ พ่อ เจ้า ๆ จึง ห้าม
 พระองค์ ด้ว หวัง จะ ทูล พระองค์ ให้ แจง
 ทุก ด้ว ด้ว ซ้ำ พ่อ เจ้า รัก พระองค์ นึก ซ้ำ พ่อ เจ้า

แปลผู้ใหญ่อยู่ในพระเจ้าข้างเผือก การ
 สิ่งใด ข้าพเจ้าได้รู้เห็น ก็จะช่วย ทักเตือน
 สกิ พระองค์บ้าง ขอ พระองค์ เวง คิ

เกิด พระขาน้อย จึง ตอบว่า ชอบใจ ลง
 ท่าน นก ซึ่ง ช่วยเตือนให้ สกิ ข้า ดั่งนี้
 ข้า ขอรับ เหา ซึ่ง ถ้อย คำ แต่ เวลา นี้ มี
 คำ แล้ว ข้า จะ ลา ลง ท่านไป ก่อน ว่า แล้ว
 พระขาน้อย ก็ เสียดใจ กลับ ไป วัง สวมซึ่งพราย
 ก็ให้ คน ตาม ไป ส่ง พระ

๑ ครั้น เวลา รุ่ง เช้า ยี่กำกอง จิต แรง
 เหา สิ่ง ของ ขึ้นไป ถวาย พระ เจ้า ข้าง เผือก ๆ
 เห็น ยี่กำกอง เหา สิ่ง ของ มา ถวาย จึง
 ตรัส ตาม ยี่กำกอง ว่า มา ทำไม ยี่กำกอง
 กราบ ทูลว่า ข้าพระพุทธเจ้า จะ กราบ ถวาย
 บังคมลา พระองค์ไป เมือง ทะละ ยี่กำกอง

๒๔๘   ราชาธิราช   เล่ม ๒

ก้มหน้าลงแล้วก็น้ำตาตก   พระเจ้าช้าง

เผือกเห็นยก่ากองร้องไห้   จึงตรัสถาม

ยก่ากองว่า เป็นไร จึงร้องไห้   ยก่ากอง

กราบทูลว่า   แต่ก่อน ข้าพระพุทธเจ้าเคย

นมัสการ พระมเหสี   ถ้าหาบุญพระองค์

ไม่แล้ว   อนึ่งจะให้ ข้าพระพุทธเจ้า นมัส

การ ชุบดินแทนองค์พระมเหสีนั้น   ข้า

พระพุทธเจ้าไม่ไหวแล้ว   พระเจ้าช้าง

เผือกประจวบหนัก   ได้ทรงฟังดังนั้นก็

นิ่งอยู่มิได้ตรัสประการใด   ยก่ากองก็

กราบถวายบังคมลาออกมา   ว่าจะ

๐ ฝ่ายพระมหาเทวีได้ทราบว่ายก่า   ยก่า

กองมาทูลแก่พระเจ้าช้างเผือก   เป็นคำ

เปรียบปรายดังนั้น   พระมหาเทวีสั่งมโห

ราหุทะเลแม่ศรี   ก็คิดอ่านกันจัดแจง

เล่ม ๒

ราชาธิราช

๒๔๗

สิ่ง ของ มา ส้ม^๑ค^๑ ส^๑มาน เขา พระทัย พระยา

น้อย ณะ^๑วัง^๑ พระยา น้อย ครัน^๑ พระ มหา

เทวี ส^๑มิง^๑มะ^๑ ราช^๑หุ^๑ ทะ^๑ละ^๑ แม่^๑ศรี^๑ มา ถึง

ท่า^๑หนัก^๑ พระยา น้อย ๆ กับ ทะ^๑ละ^๑ แม่^๑ท้าว

ก็ ลง มา ท้อน^๑ รับ เชิญ^๑ ขึ้น^๑ ไป บน ท่า^๑หนัก

พระ มหา เทวี จึง ทวี^๑ส^๑แก่^๑ พระยา น้อย ว่า

งาน^๑ น^๑ี่ ส^๑มิง^๑มะ^๑ราช^๑หุ เสพ^๑ สุรา^๑ มา เหลือ

กำลัง^๑ หง^๑ ทน^๑ พิจาร^๑ณะ^๑ ไม่ เขี่ย^๑ศ^๑ เท้า^๑ไป

โกล^๑ส^๑ หลาน^๑ บ้า^๑ เห็น^๑ ผิด^๑ อยู่^๑ ตู^๑ บ^๑ึง^๑คว^๑ร บ้า

จึง^๑ พา^๑ มา^๑ ขอ^๑ สะ^๑มา^๑ หลาน^๑ เลี้ย หลาน^๑ ขย้า

ไต^๑ ถอ^๑ โทษ^๑ ผูก^๑ จิต^๑ที่^๑เจ็บ^๑ แค้น^๑ แก่^๑ ส^๑มิง^๑มะ

ราช^๑เลย^๑ พระยา น้อย^๑ จึง^๑ ตอบ^๑ว่า เวลา

งาน^๑ น^๑ี่ เป็น^๑ เวลา^๑ กลาง^๑ ค^๑ัน^๑ ต่าง^๑ เสพ^๑ สุรา

เมา^๑ ทัว^๑ย^๑ กัน^๑ ซึ่ง^๑ ก^๑า^๑ เกิน^๑ น^๑้อย^๑ น^๑ึง^๑ จะ

ถือ^๑ อะ^๑ไร^๑ กัน^๑ ต้อง^๑ให้^๑ มา^๑ สะ^๑มา^๑ ซ้ำ^๑พ^๑เจ้า

๒๕๐

ราชาธิราช

เล่ม ๒

ทำไมเล่า

พระมหาเทวี จึง ตรัส ว่า

ถ้า หลานไม่รับ สะมา แล้ว

สมิงมะราหู

ก็จะ น้อยใจ

หลาน จึง รับ สะมา เสีย น้อย

หนึ่ง เกิด

พระยา น้อย ชัด พระมหาเทวี

มิได้

จึงรับ สะมา แก่ สมิงมะราหู

ครั้น

ขอ สะมา กัน เสร็จแล้ว

พระมหาเทวี

ก็ ชื่น เหา พ่อ ลาว แก่น ท้าว

บุตร พระยา

น้อย ชื่น เชา ชม

จึง บอก ว่า บิด จะ ลา

ไป ก่อน แล้ว

แต่ จะ ขอ พ่อ ลาว แก่น ท้าว

ไป เชา ชม สัก วัน หนึ่ง

แล้ว จึง จะ ให้ มา

ส่วน พระยา น้อย แด ทะละ แม่ ท้าว

ก็ ยอม

อนุญาต ให้ ไป

แต่ ให้ นาง พี่เลี้ยง แด นาง

นม ตาม ไป ด้วย จะ ได้ คอย ดูแล

เพราะ

ไม่ วาง พระทัย ที่ เดียว

ซึ่ง พระมหาเทวี

ทำ ดั่ง นั้น

หวัง จะ มิ ให้ พระยา น้อย แด

เล่ม ๒

ราชาธิราช

๒๕๓

ทะเล แม่ทัพ มีความสงสัย

จะให้เห็น

ว่า พระมหาเทวี ยัง เมตตา รักใคร่ เหลน

หลาน อยู่

ฯ

๑ ฝ่าย สมิงมะราหู แล ทะละ แม่ศรี

ก็ ลา พระยาน้อย กลับ มา จัง พรีม กัน

กับ ด้วย พระมหาเทวี ขณะ เมื่อ ยังกำกอง

จะไป เมือง ทะละ นั้น จึง มา ทง พระยา

น้อย ทูล ว่า พระองค์ ค่อย อยู่ จง ดี เถิด

ข้าพเจ้า จะ บังคม ลา ไป ก่อน แล้ว ทุก วัน

นี้ ข้าพเจ้า คิด ถึง พระองค์ น้อย แต่ ทว่า

มิรู้ ที่ จะ ทำ ประการ ไต ข้าพเจ้า เห็น พระ

มหาเทวี พระเจ้า บ้า ของ พระองค์ กับ

สมิงมะราหู นั้น ผิด อยู่ เห็น จะ คิด ทำ ร้าย

แก่ พระองค์ เปน นั้น คง อย่า ได้ วาง พระ

ทัย เร่ง ทรง พระ ตำริห์ เถิด ถึ กะไร

๒๕๒   ราชาธิราช   เล่ม ๒

พระองค์ คึด อ่าน ผ่อน ผนัง   ไปให้ถึง เมือง

ตะเกิงได้ แล้ว   ข้าพเจ้า จะ รับ เป็น ภารธุระ

ให้ สำเร็จ การ ของ พระองค์ จงได้   พระยา

น้อยได้ ฟัง ยังกำกอง ว่า ตั้ง นั้น   ก็ เห็น ว่า

ยังกำกอง รั้วใคร่ โดย สัจจิต   จึง ได้ ช่วย ตก

เดือน   จึง ตอบ ว่า ชอบใจ พี่ แล้ว   ถ้า

ชาติ ขวาง ไป เมือง หน้า   จึง จะ ขอลไป ถึง พี่

ให้ ทราบ เชิญ ไป เถิด   ยังกำกอง ก็ ตา พระ

ยา น้อยไป   อยู่ มา พระยาน้อย จึง ปรีกษา

มั่งกั้นจี่ แด พ่อ มอญ ว่า   เรา อยู่ใน เมือง

พะ โคนี่ อู่ประมา ตั้ง อยู่ใน กลางใจไฟ   อัน

สมีนะราหู กับ พระ เจ้า บ้า   ก็ คึด การ

ใหญ่ หลวง   จะ ทำร้าย แก่เรา   ควัน

จะ อยู่ใน เมือง พะ โคนี่   จะ คึด อ่าน ทำ

การไม่ ถนัด   เรา จะ หนีไป อาศัย อยู่

เล่ม ๒   ราชธานีราช   ๒๕๓

ณะ เมืองเมาะ ตะหมะ ตี หรือ ๆ จะไปเมือง

เสียง หรือ จะไปเมือง ตะเกิง มังกันจี้ จึง ทล

พระยา น้อย ว่า บัญญา คน เรา ทุก วัน นี้

เป็น ไถกี้ย บัญญา จะ เหมือน หนึ่ง บัญญา

ทิพย์ หรือ จำ จะ ขอ ศกนิมิตร์ ซิม ลาง

ตาม เทพยดา ต ก่อน วิ ชิต แล้ว จึง จะ จิต

แจง กระทำ ซึ่ง การ ใหญ่ นัน ได้ พระยา น้อย

ก็ เห็น ด้วย จึง ให้ หา มังสวอย ตะ โปง พ่อ

มะ ชะนุ ท้อ มะอินท์ เมย ชะวง มา สิ่ง ให้ แต่ง

เครื่อง พลักรวม บวง สรวง เทพยดา ทง

แปด ประตุ เมือง แล้ว ให้ ดึง ยันต์ สุนต์

ทุก ประตุ แต่ง กระจาน เนาจฉนธ์ บุษ

เทพยดา ร้อย แปด พระองค์ ครน เวลา คำ

คน ทง ดี จิต แจง เครื่อง พลักรวม เสรีจ แล้ว

จึง มา ทูล แก่ พระยา น้อย ๆ กับ มังกันจี้

มิ่ง สรวาย ตะโนง   ก็ พา กันไป ยัง พระ
 มุเตา กระทำ สักการะ บูชา   แล้ว พระยาน้อย
 จึง ทรง ตั้ง อธิฐาน ว่า   ถ้า ข้าพเจ้า จะ ได้
 เป็น กษัตริย์ ราช   จะ ได้ ครอง ราช สัมบั
 ไน เมือง พระ โค   แล จะ ได้ ยก ขอ พระ บวร
 พุทธศาสนา ให้ ถาวร สืบไป มั่น คง แล้ว   ถ้า
 จะ ไป คิด ทน เมือง โค ก่อน   จึง จะ มี ทั
 ชานะ จะ ได้ เมือง พระ โค   ขอ ให้ เทพยา เจ้า
 จง มยก เหตุ แก่ ข้าพเจ้า   ให้ ประ จักษ์ ใน
 ครั้ง นี้ เด็ด   ครั้ง อธิฐาน เสร็จ แล้ว   ก็
 พา กัน มา ชิม ลาง ทั้ง แปด ทิศ   ที่ ประ ตู
 มุณเฑียร เทพยศฯ คดใจ ให้ หึง รามัญ คน หนึ่ง
 ทำ เพลง กล่อม ลุก   เป็น เพลง ภาษา รามัญ
 ว่า   อุกะ ลุก ทั้ง ปอน ทาน ทา ทก ยาทะ ปอน
 คลุก มิ อาลอน เปาะ   กิ่งง เตาะ สิมิง   แปล เป็น

เล่ม ๒

ราชาธิราช

๒๕๕

คำไทยว่า

ต้น มะยมใหญ่โต อ่อม หนึ่ง

ที่ บรรพบุรุษ พระบรมธาตุ พระพุทธเจ้าไว้ ทัง

สี่ พระองค์ แม้นใครไป ก็จะได้ เป็น พระยา

มังสรวย ตะโอง จึง ถาม มังกนัจจี ว่า นิมิตร

ตั้งนี้ จะ ร้าย ดี เป็น ประการใด มังกนัจจี จึง

ว่า แก่ มังสรวย ตะโอง ว่า ซึ่ง หญิง กล่อม

ลุดว่า ต้น มะยมใหญ่ อ่อม หนึ่ง นั้น คือ

โต แก่ พระยาน้อย ว่า ต้น มะยม สดุดอก

ออกผล มาก ราก ใบ ก็ตก นั้น คือ พระยา

น้อย เจ้า ของเรา จะได้ เป็น กษัตริย์ มี เศษ

เศษ นกภาพ แดง วัล พล มาก แล ที่ พระ บรม

ธาตุ พระพุทธเจ้า ประดิษฐาน อยู่ นั้น คือ

เมือง ตะเกิง ให้ พระยาน้อย ไป คิด ถาร ณะ

เมือง ตะเกิง เกิด จะได้ ไชย ชำระ ไป ประตุ

หนึ่ง แม้ หญิง คน หนึ่ง กล่อม ลุด ว่า อุด

มินิญ โกล เปลิกกะ นุกวาน ติก ราน เกิก โกลญ
 เจิญ จะ พริง ตา เจิน ฮาทุ เกศ สะมะ มอญ
 อาเปรา เกะระนงเตาะ สมิง แปล เปน คำไทย
 ว่า หลวง ชี คน จน ชี คร้าน เติน ชี ลุก
 ช้าง มา ชี ลุก ช้าง กิน หญ้า อยู่ ริม หนอง ที่
 พระ ฮาทุ พ่อ เร่ง ไป จะ ได้ เปน พระยา มัง
 กั้น จี จึง แก้วว่า ซึ่ง แม่ หลึง ชัย ว่า หลวง
 ชี เกียจ คร้าน เติน ชี ลุก ช้าง มา ชี นั้น เหตุ
 ว่า หลวง ชี มี คีล บริสุทธี แต่ แล ประกอบ
 ท้าย ราช พานะนะ ซึ่ง ว่า ช้าง กิน หญ้า
 อยู่ ริม หนอง นั้น เปน ประเพณี ช้าง จะ กิน
 หญ้า ถ้า ลง กลาง หนอง แล้ว ก็ ไม่ พอกิน
 เลียบ กิน ริม หนอง จึง อ้อม นั้น คือ ได้ แก่
 พระยา น้อย จะ อยู่ ใน เมือง พะโค นี้ เห็น
 การ จะ ไม่ สำเร็จ ให้ เร่ง ไป เมือง ตะเกิง จะ

เล่ม ๒

ราชาธิราช

๒๕๗

ใต้เป็น พระยา

ประตู่ หนึ่ง นั้น ผู้หญิง

กล่อม ลุกว่า

ตุระทุมะละวิมปุระททานปะ

กาวมินทเวชะทาว

มะเทียเดิน ก่อ อะเวมะชะตุ

แปล เป็น คำไทย ว่า

ใต้ ชาว ประตู่ กลับ

ตอกไม้

มนุษย์ แล เทวดา ก็ ต้อง มอบ เหว

ให้อยู่ใน อำนาจ พ่อ เอื้อย

มิ่งกั้นจี่ จึง

แก้วว่า

ถ้าไป ถึง เมือง ตะ โกง แล้ว

เทวดา แล มนุษย์

จะให้ กำลัง แก่ พระยา

น้อย

ๆ ไป ประตู่ หนึ่ง มี หญิง กล่อม ลุก

ว่า

แดงมะแดงมะ โกงญ สมิง มอญ แก้วชะ

มปุ่อนกะมอญอาเปวาระ ก็ นงทေး สมิง แปล

เป็น คำไทย ว่า

บกร์ พระยา มอญ ให้

เร่งไป เมือง ทัง ลี่

มี นาน ก็ จะ ได้ เป็น

พระยา

มิ่งกั้นจี่ จึง แก้วว่า

เมือง ทัง ลี่

๒๕๘ ราชาธิราช เล่ม ๖

นั่น คือเมือง ยักคะระตี เมือง ศรี มุข

เมือง รวณัน จะ นาโก เมือง วรรระ ราโก

เมือง ตะเกิง ที่ บรรจุ พระ บรม ธาตุ ทั้ง สี่

พระองค์ เทวตาให้พระยา น้อย เร่งไป

เมือง ตะเกิง จะมี ชัย ชำนาญ แลแท้ ไป

ประทุ หนึ่ง มี แม่หญิง กล่อม ดูกว่า เถาะ

กลาปะเกศ ศิลาณ แด่ เถาะ เกริง ตะ โทปอน

ละ มอด นุน หงษา แปล แล คำไทย ว่า

เกิด ก่อน อย่า เชื่อ ถ้อย คำ พิธี้อย ห่วย

คลอง ทั้ง สี่ มุม ปราสาท เมือง หงษาดี

มั่งกนัจ จึง แก้วว่า ซึ่ง ว่า เกิด ก่อน อย่า

ให้ เชื่อ ถ้อย คำ พิธี้อย นั้น ได้ แก่ พระ

มหา เทวี จะ ว่า กล่าว สิ่งใด อย่า ได้ เชื่อ

ถือ ซึ่ง ว่า จะ พบ ห่วย หนอง ทั้ง สี่ นี้

คือ เมือง ตะเกิง มี ห่วย สี่ แห่ง ให้ เร่งไป

เล่ม ๒

ราชาธิราช

๒๕๙

เมืองตะเกิง จะได้เป็นใหญ่ในเมืองหงษา

วดี แล้ว ก็ไป ช้าง ประตุมะ กวด อยู่

ฝ่าย อุทร ทิศ มีหญิง คน หนึ่ง ผัว ตาย

อาศัย ญาติ อยู่ริม ประตู ทะแย เป็น ภาษา

รามัญ ว่า สมิ้ง อาตัง ตะเกิง ต่าง ตะเกิง

พอ ศก จักเกาะ แปล เป็น คำไทย ว่า

ให้ลงไป ตั้ง ณ เมือง ที่ พระ เกศ ชาติ มัง

กันจี่ จึง แก้ว ให้ พระองค์ ลงไป ตั้ง ณ

เมือง ตะเกิง ที่ พระ เกศ ชาติ จะ สำเร็จ

ความ ปราณ แล้ว ก็รีบไป พัง ศัพท์

นิมิตร ที่อื่น มีหญิง คน หนึ่ง ลูก อ่อน

เรือน อยู่ริม ประตู เมือง หญิง นั้น กัดอม

ลูก เป็น ภาษา รามัญ ว่า การ เกานุมละ

อิริยะคยอาเงินเบตบัส อันยะเกวิเตาะสะนกระ

แปล เป็น คำไทย ว่า ถ้า ผู้ใด มีความ

๒๖๐

ราชา อธิราช

เล่ม ๖

เพียรไป ถึง แม่น้ำ สาม แฉก แล้ว

ผู้ นน

ก็ได้ เป็นใหญ่ กว่า คน ทั้ง ปวง

ครั้น ได้

ฟัง ศัพท์ นิมิตร ดัง นั้น

ก็ ชวน กัน ไป ช้าง

ประทุ จะ สระแสง ฝ่าย ทิศ อีสาน

ได้ ยืน

หญิง แก่ คน หนึ่ง

ฟัง ต้น นอน ตก ชน

บ้วน ปาก ล้าง หน้า

แล้ว บดุก หลาน ชน

สอน เป็น ภาษา รามัญ ว่า

นายเฮย อานุมก

เทิด เบิก ป่วย ตะงู จืด ๆ ตะเกิง จืดมูเทอ

แปล

เป็น คำไทย ว่า

เจ้าเฮย จะ ปรารถนา ให้

จำเริญ สวรรค์ดี

จงไป นะมัสการ มูชา พระ

ชาตุ พระ มูตา ณเมือง ตะเกิง

ก็จะ สำเร็จ

ความ ปรารถนา ทุก ประการ

มิ่งนัก จึ่ง จึง ทล

ว่า ชึ่ง มา ชิม ลาง ฟัง ศุภนิมิตร ทั้ง แปด

ประการ นี้

ได้ เนื้อ ความ เป็น ศุภ สวรรค์ดี

มงคล ต้อง กัน

ถ้า พระองค์ เสด็จ ไป อยู่

เล่ม ๒   ราชาธิราช   ๒๖๓

เมือง ตะเกิง   จะได้เป็นใหญ่ใน รามัญ ประ
เทศ ทั้ง ปวงเป็น มั่น คง   ฐานะ

๐ พระยา น้อย   ไต่ ฟัง มังกนัจจ์ ทูล
ตั้ง นัน ก็ดี พระทัย นึก   ครั้น แล้ว พระ
ยา น้อย กับ มังกนัจจ์ มิ่ง สรวาย ตะ โนง   ก็

กลับ มา ยัง พระราชวัง   จึง ทรง พระ คำวิหี
ปริศนา จับ มังกนัจจ์ ว่า   ทำ ประทมน ไต่ จึง

จะได้ ช่าง ม้า ผู้คน   ไป เป็น กำนั่ง ด้วย เต่า
พระยา น้อย   จึง ให้ ทา พ่อ อู หมอ เต่า

นาย กอง ช่าง มา ตาม ว่า   ช่าง ชึ่ง อยู่
นอก นัน ที่ กลา แข็ง   มีฝีมือ มาก น้อย

สัก เท่า ไต่   พ่อ อู หมอ เต่า จึง กราบ ทูล ว่า
พระองค์ ตรัส ถามหา ช่าง ทง น   ช่าง เจ้า

สงสัย อยู่   ถ้า พระองค์ จะ คิด ประการ
ไต่ ก็ให้ ช่าง เจ้า รู้ ด้วย   แล ชีวิต ช่าง เจ้า

จะตาย ด้วย พระองค์ พระยา น้อย ไต พง
 พ่อ อหฺมอ เตมา ว่า กล่าว โดย ภัคดี ชื่อ สัตย์
 ตั้ง นั้น จึง เอา โลหิต ใน อูระ ของ พระองค์
 ออก กระทำ สัตย์ กับ พ่อ อหฺมอ เตมา นาย
 กอง ช้าง พระยา น้อย ก็ บอก เนื้อ ความ
 ทั้งปวง แก่ พ่อ อหฺมอ เตมา ทุก ประการ พ่อ
 อหฺมอ เตมา ก็ มีความ ยินดี จึง กราบ ทูล
 พระยา น้อย ว่า ช้าง ของ มัง ยอด พ้า มี
 อยู่ ณ บ้าน วัดตะเมาะ เจ็ด ชื่อ พลาย ประ
 กาย มาศ ตัว หนึ่ง พลาย ษะนุเพ็ชร ตัว หนึ่ง
 พลาย สิงหนารายณ์ ตัว หนึ่ง พลาย เพ็ชร ตัว
 หนึ่ง พลาย ฉาญมาร ตัว หนึ่ง พลาย สุริยะ
 ตัว หนึ่ง พลาย วิท น้อย ตัว หนึ่ง เป็น เจ็ด
 ช้าง ด้วย กัน แล พลาย ประกาย มาศ
 พลาย สิงหนารายณ์ พลาย ษะนุเพ็ชร สาม

เล่ม ๖   ราชาธิราช   ๒๖๓

ข้าง นม ฝั่งมอ มาก กล้า แข็ง นึก   ถ้า ข้าพเจ้า

ไต่ ชี แล้ว   ถึง ข้าง อื่น จะใหญ่ สูง กว่า

ก็ อาจ สู ใต   แด นรย ข้าง เหล่า นี้   ก็

เป็น ลก หลาน ว่าน เครือ   ข้าพเจ้า ทง สิ้น

ข้าพเจ้า จะ เกลย กล่อม   ชัก ชวน เขา ไป

ด้วย   แล้ว พ่อ อ หมอ เฒ่า ก็ ลา พระยา

น้อย ไป หา คน ซึ่ง เดียง ข้าง   ณะบ้าน วัด

ทะเหมาะ นน   จึง กำหนด กัน สัญญา มั่น

คง แล้ว   ก็ กลับ มา ทูล พระยา น้อย ว่า

ข้าพเจ้า ไป จิต แจง ข้าง   ฝมือ ฝเท้า แข็ง

ไต่ พร่อม แล้ว   มงกน จี จึง ทูล ตาม พระ

ยา น้อย ว่า   จิต ข้าง ไต่ แล้ว   พระองค์

จะ คิด ประการ ไต่ จึง จะ ไต่ คน เล่า   ครั้น

จะ เกลย กล่อม ชัก ชวน เสนาบตี   แด ฝ

คนใน เมือง พระ โคนี   ก็ กิด พท ึง น จะ ไม่

มิต จะ เอิก เกริกไป ก็ จะ เลี้ย การ พระยา

น้อย จึง ตาม พ่อ มอญ ว่า คน ซึ่ง อยู่

นอก นั้น เรา จะ จิต เขา คน ที่ มี กำลัง

กล้า แข็ง นั้น ยัง จะ ได้ หรือ มี ได้ ประการ

ใด พ่อ มอญ จึง ทูล ว่า ข้าพเจ้า จะ

ออกไป เกลี้ย ก่ล้อม คน ตาม บ้าน นอก เห็น

จะได้ อยู่ พระยา น้อย ก็ ให้ เงิน ทอง ไป

กับ พ่อ มอญ เป็น อัน มาก ครั้น พ่อ มอญ

รับ เงิน ทอง แลว ก็ ถวาย บังคม ดา พระ

ยา น้อย ออกไป เทียง เกลี้ย ก่ล้อม คน

ตาม บ้าน นอก อยู่ สิบ วัน ได้ แลว ก็

กลับ เข้า มา พระ มหา เทวี เห็น พ่อ มอญ

จึง ตาม ว่า ไป ไหน มา เห็น ประหลาด อยู่

พ่อ มอญ จึง ทูล ว่า ข้าพเจ้า ออกไป เชื้อน

บ้าน ณะบ้าน วาเกาะเมาะ แลว ก็ มา ทูล แก่

เล่ม ๒   ราชาธิราช   ๒๖๕

พระยา น้อย ว่า   ข้าพเจ้า มา พบ พระ มหา
เทวี ๆ ตรัสถาม ว่า   ไปไหน มา เห็น ประ
หลาด อยู่   ข้าพเจ้า ทูล แก่ ว่า ไป เยือน บ้า มา

๑ พระยา น้อย จึง ตรัส ว่า   เรา เป็น
ช่าง เหล็ก แล้ว   จะ กัด ร้อน โย เต่า   ถ้า
กัด ร้อน แล้ว   จะ ตี เหล็ก อย่างไร ได้   พ่อ
มอญ จึง ทูล ว่า   ข้าพเจ้า ออก ไป จัด คน
ไว้ บ้าน ประดิษฐาน สิบห้า คน   ชื่อ มะละมิง หนึ่งใน
มะขัง หนึ่งใน   มะละคอน หนึ่งใน   มะกิด หนึ่งใน
มะจะตาน หนึ่งใน   มะเกิด หนึ่งใน   มะออก
หนึ่งใน   มะแป หนึ่งใน   มะอิน หนึ่งใน   มะ
คอบ หนึ่งใน   มะรอด หนึ่งใน เหล็ก หนึ่งใน   มะ
จรงา หนึ่งใน   มะเต็ง หนึ่งใน   มะเฮอ หนึ่งใน
มะเจ้า อินท์ หนึ่งใน   มะเจ้า ปาน หนึ่งใน   มะ
อยู่ หนึ่งใน   มะสุริยะ หนึ่งใน   มะพ่อมอญ หนึ่งใน

๒๖๒   ราชาธิราช   เล่ม ๒
 มะเกร็ดหนึ่ง   มะรอตหนึ่ง   สมิงชะหนึ่ง
 มะตะทะหนึ่ง   มะโกปอมหนึ่ง   มะสอก
 หนึ่ง   มะตอยหนึ่ง   มะรายหนึ่ง   มะจู
 หนึ่ง   มะตอตหนึ่ง   มะเง็ดหนึ่ง   รวม
 กันเป็น คน สาม สิบ คน   ข้าพเจ้าให้ ถือน้ำ
 พระพิพัฒน์ สัตยา แล้ว   ให้ข้าเห็นจทุก
 คน   หนึ่งได้ พรรค พวก พ่ออยู่ หมอ เต่า
 ร้อย สาม สิบ คน   รวม กันเป็น คน ร้อย
 หก สิบ คน ด้วย กัน   พระยาน้อยได้แจ้ง
 แล้งดี พระทัย นึก   จึงสั่ง พ่อ มอญ ว่า
 ให้ พ่อ มอญ ออกไป จัด แจง   คน เหล่า นี้
 ไว้ ให้ พร้อม กัน   ใน วัด ปากกระ โยงต่าง
 ฅนวนศุกร์ เตือน หก แรม หก คำ   เรา จะ ออก
 ไป บรรจบ คืด กัน   พ่อ มอญ ก็ ถา พระยา
 น้อย ออก มา   นัด คน ให้ พร้อมไว้ ณ วัด

เล่ม ๒   ราชธานี ราช   ๒๖๗

ปากกระโยง นาง นั้น แล้ว   พ่อ มอญ ก็ กลับ

เข้า มา   พอ พระ มหา เทวี เห็น อีก ครั้ง

หนึ่ง   จึง ตาม พ่อ มอญ ว่า ไป ไหน มา

พ่อ มอญ จึง ทูล ว่า   ข้าพเจ้า ไป เยือน บ้า

ณ บ้าน วากระเมาะ   แล้ว ก็ ถา มา ทูล พระ

ยา น้อย ว่า   พระ มหา เทวี แคลง ข้าพเจ้า

สอง ครั้ง แล้ว   พระยา น้อย จึง ตาม พ่อ

มอญ ว่า   เรา จะ ไป นั้น ท่า ทาง จะ ไป แห่ง

ใด   ผู้ คน จะ กำหนด นัด กัน ที่ ไหน   พ่อ

มอญ จึง ทูล ว่า   ผู้ คน ท่า ทาง จัด แจง ได้

ชอบ กล ดี เสรี จ แล้ว   มิ่งนัก จึง จึง ทูล ว่า

ครั้ง นี้ เป็น การ ใหญ่   ยัง ไม่ได้ พบ ทหาร

พูด ว่า กัน ก่อน   ถ้ายก ไป ไม่ได้ การ จะ

เสีย ที่   ทำ ภาวะ ไร จึง จะ ได้ พบ ทหาร ร้อย

หก สิบ คน นี้ น้อย หนึ่ง   พ่อ มอญ จึง

๒๖๘   ราชาธิราช   เล่ม ๖

ว่า แก่ มั่งกั้นจี้ว่า   ทหาร เหล่า นี้ ได้ เอา
เงิน ทอง ไป ให้   ได้ กิน น้ำ พระ พิพัฒน์
สัทยา ถือ สัทยา มั่น คง อยู่ แล้ว   จะ พา เอา
ตัว เข้า มา นี้ ยาก นึก   ก็ กิ ศัพท์ จะ แพร่
พราย ไป   มั่งกั้นจี้ จึง ว่า ถ้า กระนั้น   จำ
จะ ทำ กด อุบาย ไม่ ให้ คน ทั้ง ปวง ล่วง รั   จึง
ทูล พระยา น้อย ว่า   เชิญ พระองค์ จึง เสด็จ
ไปได้ เนื้อ เนื้อ   จึง จะ ได้ พม ทหาร เหล่า
นั้น   พระยา น้อย จึง ตรัส ว่า ๆ นี้ ควร อยู่
แล้ว   ก็ ให้ คน ไป บอก สมิงมะ ราหุ ว่า
จะ ไป ได้ เนื้อ   ให้ พี่ มา ไป เทียว เล่น ได้ เนื้อ
ด้วย กัน   สมิงมะ ราหุ จึง ว่า   วัน นี้ ข้า
กังวล อยู่ ไป ด้วย ไม่ได้   แล้ว พระยา
น้อย ก็ เสด็จ ไป ได้ เนื้อ   กับ ด้วย มั่งกั้นจี้
พ่อ มอญ แด บ่าว ไพร ที่ ร่วม พระทัย   พ่อ

เล่ม ๒

ราชาธิราช

๒๖๙

มอญ แล พ่อ อุหมอเฒ่า   จึงนำคน ซึ่ง นัต
 กน นัน มา เฝ้า พระยา น้อย ๆ   ก็ให้ กระทำ
 สัตย์ ต่อ กัน แล้ว   จึงสั่งให้ พ่อ มอญ
 คุม คน เหล่า นี้ ชุ่ มไว้   คอย ทำ อยู่ ณ วัด
 ปากกระ โยง ตาง   ๗๖

๑ ฝ่าย พ่อ อุหมอเฒ่า นัน   ให้ เอา
 ข้าง เจ็ด ตัว ไป ไว้ ณ บ้าน กลาด   พระยา
 น้อย ก็ เสด็จ กลับ มา วัง   จึง ให้ เอา เนื้อ
 ไป ให้ ส้มิงมะ ราช ทว หนึ่ง   แล้ว พระยา น้อย
 จึง คิด กัน กับ มังกนัจ ว่า   บัดนี้ ผู้ คน แด
 ข้าง ม้า เรา ก็ ไต่ พร้อม เสร็จ แล้ว   จะ ยก
 หนี วัน ไต่ นี้   มังกนัจ จึง ทล ว่า   ฤกษ์
 จะ ไต่ วัน พุธ หัก บัด นี้ เดือน เจ็ด ชน สี่ ค่ำ   จะ
 มี ชัย ชำระ ชำศึก ให้ เริง ยก เกิด   พระยา
 น้อย   ก็ จิต แรง ผู้ คน จะ ยก ไป ตาม ฤกษ์

๒๗๐

ราชาธิราช

เล่ม ๒

จึงให้เขียน ฉลาก ชื่อ ประตูเมือง ทั้ง แปด
นั้น มา ปั่น กัน เข้า แล้ว ก็ เสด็จ ไป ยัง

พระมุกดา จึง ทรง อธิษฐาน ว่า ถ้า ข้าพเจ้า
จะยกไป ประตูใด จะ ได้ ชัย ชำนะ ขอ ให้
ข้าพเจ้า จับ ถูก ฉลาก ประตู นั้น แล้ว ก็

หยิบ ถูก ฉลาก ประตู กะ โยง ลาง พระยา
น้อย ยัง มิ ได้ กลับ เข้า มา พอ สมิงมะ

ราหู ใช้ ให้ พ่อ พระ โค ไป ดู พระยา น้อย
ให้ ระบุ ว่า จะ ไป ได้ เนื้อ หรือ ๑ จะ ไป แห่ง

ใด พ่อ พระ โค ตาม มา ดู พบ พระยา น้อย
อยู่ ณ พระ มุกดา พระยา น้อย จึง ตรัส ถาม

พ่อ พระ โค ว่า มา ทำ ไหม พ่อ พระ โค ทูล ว่า
สมิงมะ ราหู ใช้ ให้ ข้าพเจ้า มา ดู ว่า พระ

องค์ จะ เสด็จ ไป ไกล เนื้อ หรือ จะ อยู่ พระยา
น้อย จึง ตรัส ว่า พ่อ พระ โค มิ่ง ไป ด้วย กุ

เล่ม ๒   ราชา อธิราช   ๒๗๑

เกิด พ่อ พระ โคทูล ว่า   จึง ข้าพเจ้า อดอยาก
จะใคร่ไป ด้วย พระองค์ อยู่   แต่ ทะว่า กลัว
สมิงมะ ราชู จะ ฆ่า ข้าพเจ้า เสีย   จำ จะ กลับ
ไป บอก เนื้อ ความ แก่ สมิงมะ ราชู ก่อน   พระ
ยา น้อย จึง ตรัส ว่า   อย่า กลัว เลย ใจ เป็น

พระ กู เอง   แล้ว ก็ พา พ่อ พระ โค กลับ เข้า
มา ณี่   ภาะ

๐ ขณะ นั้น พระยา อู่   พระยา ช้าง เผือก
ทรง พระ ประชวร หนัก อยู่   ฝ่าย พระ มหา
เทวี สมิงมะ ราชู แล เสนาบริ ทัง ปวง นั้น   ก็
เข้าไป เฝ้า พรอม กัน ณ ที่ อยู่   พระ เจ้า ช้าง
เผือก สั้น   ครั้น ณ วัน พฤทศบตี เตือน เจ็ด
ชั้น ลี้ คำ เวลา เทียง คั้น   พระยา น้อย ทัง
ทะละ แม่ ท้าว แล พ่อ ดาว แก่น ท้าว ใจ   มิ ได้
บอก ให้ ทะละ แม่ ท้าว รู่   กลัว กลือก ว่า จะ

๒๗๒   ราชา อีราช   เล่ม ๒

มีความ อาลัย เศร้า ไศก นึก   จะ เป็น อัน

ทราย แก่ การ ที่ จะ ไป   พา เอา แต่ ข้า หลวง

เต็ม เจ็ด สิบ คน   หนี ออก ทาง ประตู

กะ โยง ดาง   พ่อ พระ โค นั้น ก็ พา เอา ไป ด้วย

เมื่อ จะ ออก จาก ประตู นั้น   นาย ประตู ชัด

ขวาง ห้าม ใจ มิ ให้ ไป   พระ ยาน อัย ก็ ให้

ฆ่า นาย ประตู เสีย คน หนึ่ง   พา กัน ออก ไป

ได้ ครั้น ยก ไป ถึง ตำบล บ้าน กลาด ที่ ช้าง

อยู่ นั้น   พระ ยาน อัย ชน ทรง พลาย ประกาย

มาศ   พ่อ เกิด ชี พลาย สิงหนารายน์   พ่อ

เมย์ พระ นุ ชี พลาย ภะ นุ เพ็ชร   มัง กน จี ชี พลาย

รัก น้อย   พ่อ เมย์ เปา ชี พลาย สุริยะ   พ่อ

เมย์ อินท ชี ช้าง พลาย ติว หนึ่ง   พ่อ อยู่ หมอ

โถม่า ชี พลาย ผจญ มาร   มะ พ่อ มอญ ชี พลาย

เพ็ริ้ว   แล้วย ก็ ยก เวง รีบ ไป   พระ

เล่ม ๒

ราชาธิราช

๒๗๓

๑ ขณะนั้น ผู้คน ชาวเมือง ทั้งปวงได้
รู้เหตุแล้ว ก็ตื่น กัน วุ่นวาย ชน โจทย์
กันว่า พระยาน้อย ข้า นาย บระตุ เลี้ย
คนหนึ่ง ยกหนีไปแล้ว เนื้อ ความทราบ
ถึง สมิงมะราหู ก็กับ พระมหา เทวี ๆ ก็เข้าไป
ไปเฝ้า พระเจ้าช้างเผือก ทูลว่า พระยา
น้อย เชื่อฟัง ถ้อยคำ มังสรวาย ตะไฉง
คนทุกคิด ทำหยาบ ข้า ข้า นาย บระตุ เลี้ย
คนหนึ่งแล้วหนีไป พระเจ้าช้างเผือก
ได้ทรงฟัง พระมหา เทวี ทูลดังนั้น ก็
ทรงชดเคืองในพระทัย จึงตรัสว่า ข้า
ได้บอก พี่ไว้แต่เดิมแล้ว ว่า อ้ายนี้
ลักษณะ หยาบ ข้า นักใจมัน จกรวจ์ ทุร้าย
เมื่อเป็นเหตุดังนั้น พี่จะคิด ประการใดเล่า

พระมหาเทวีจึงทูลว่า จะให้ทหาร พัน
หนึ่งไป ตาม จับเอาตัว มา พระเจ้าข้าง

เสือก จึง ตรัสว่า มัน คน ชั่ว ถึงได้ตัว มา
ก็ไม่เป็น ที่ไว้ใจ เกล็ดอก มัน จะ คิด ทำ

อันตราย แก่ เรา มัน หนีไป ก็ ดี แล้ว จะ

ตาม ตัว คืน มา โย เล่า เหมือน เลียน หนาม
อยู่ใน ตัว ครั้น บัง เลี้ย แล้ว ก็ พัน ทุกข์

พระมหาเทวี จึงให้หาตัว ทะละ แม่ท้าว

ภรรยา พระยา น้อย เข้า มา ถามว่า พระยา

น้อย หนี ออกไป บอกให้ ร หรือ ไม่ ทะละ แม่

ท้าว จึง ทูลว่า พระยา น้อย โกรธ เคียด

ซึ่ง มิได้ รักใคร่ ลูก เมีย จึง หนีไป มิได้

บอกให้ ร

๑ พระมหาเทวีได้ฟังดังนั้น ก็นิ่ง

อยู่มิได้ว่า ประการใด จึงให้หา สมิง

เล่ม ๒

ราชาธิราช

๒๗๕

ชีพราย เข้า มา ตรัส ว่า จะให้ ไป ตาม จับ

ตัว พระยาน้อยให้จงได้ สมิงชีพราย จึง

ทูล ว่า ช้าง ซึ่งมี ๕๕๕ ตัวนี้ พระยาน้อย

ก็พาเอาไปเลี้ยงหมดแล้ว กว่าจะจัด

แจงคนได้ ก็หลายวัน เห็น จะ ตามไม่ทัน

พระยาน้อย

พระมหาเทวี ก็ไม่ พัง

สั่งให้สมิงชีพราย

จัด แจงคนเตรียมไว้

แลเมื่อพระยาน้อย

หนีไปจากเมืองพะโค

นั้น

ได้ ทหาร สองร้อย ตามสืบ เจ้าคน

ซึ่งได้นัดไว้นั้น

ยกวิ่งไปวันเดียว ก็ถึง

เมืองตะเกิง

แลเมื่อพระยาน้อย จะเข้าไป

ในเมืองนั้น

จึงตรัส กับ ทหารสองร้อย

ตามสืบ เจ้าคน

ซึ่งไปด้วยนั้นว่า เมือง

ตะเกิงนี้ เป็นเมืองของพระมหาเทวี

ผู้

คนในเมืองนี้

ก็เป็นของพระมหาเทวี

สิ้น ถ้าเราเข้าไปได้ในเมืองแล้ว จะ
 ให้หาตัวผู้รักษาเมือง แล ข้าของ
 พระมหาเทวีมา ถ้าเราดูบนชายให้
 งตไว้ ถ้าเราดูบนขวาแล้ว จง
 พร้อมกันฟันเสียให้สิ้น พระยาน้อยกับ
 ทหารทั้งปวง กำหนดสำคัญกันแล้ว ก็
 เข้าไปในเมืองตะเกิง จึงให้หาผู้รักษา
 เมือง แลพวก ซึ่งเป็นข้าของพระมหา
 เทวีนั้นมาสิ้น จึงตรัสลวงแก่ผู้รักษา
 เมือง แลขุนนาง ซึ่งอยู่ในเมืองตะเกิง
 นั้นว่า กรุงรัตนะ อังวะ จะยกมาตีเมือง
 พระโค สมเด็จพระเจ้าข้าให้เรา ชน มา
 ๑๓ แรง กองทัพไว้ คอยรับทัพกรุง
 รัตนะอังวะ ผู้รักษาเมืองแลขุนนางทั้ง
 นั้นก็เชื่อ มิได้สงสัย

เล่ม ๒

ราชาธิราช

๒๗๗

๐ ขณะ เมื่อ พระยาน้อย

ให้หาผู้

อยู่ รักษา เมือง ตะเกิง

แต่ ชุน นาง นั้น ได้

มา เผ้า แต่ สิบ เก้า คน

คือ ชุน จาเอิต หนึ่ง

ชุน ราม กราน หนึ่ง

ชุน ถาน เกาะ หนึ่ง

อะระ อ้าย หนึ่ง

อะระตรี หนึ่ง

ทะเติม

ประนาร หนึ่ง

พ่อ ท้าว หนึ่ง

มะยาก

สุมิง หนึ่ง

มะเสี๋ยง หนึ่ง

มะรงย กอง

หนึ่ง

จาดเตา หนึ่ง

พ่อ พระ โด หนึ่ง

จิตติละเชิง หนึ่ง

มะรวม หนึ่ง

มะเติม

บัน เติง หนึ่ง

มะชน ตรี หนึ่ง

ทาดดา

พาชนะอง หนึ่ง

ทาดดา พง เตียด หนึ่ง

มะ

แถงงาน หนึ่ง

เป็น สิบ เก้า คน ด้วย กัน

มา เผ้า พระยาน้อย

แต่ มะ แถงงาน ซึ่ง เป็น

บุตร พรหมณ์ เทศ ยิง มิมา

พระยาน้อย

ก็ คอย อยู่

ทะ

๐ ฝ่าย มะแตงงาน บุกรู้ พราหมณ์เทศ
 แต่ง ตั้ง งาน ใส่ เลื่อ ครุย ทอง ห่ม ผ้า
 วิว ทอง ทา เบ่ง หอม สอาด โอ้ โถง มา
 เผ้า พระขนิษฐา ๗ เห็น คน มา พร้อ มกัน
 แล้ว จึง ยศ พระ หัตถ์ ขวา ลูบ แขน ซ้าย
 เข้า ทหาร ทิ้ง ปวง ก็ เขม่น ชยบ ตัว
 อยู่ กรน ลูบ แขน ขวา เข้า ทหาร ทิ้ง ปวง
 ก็ ได้ ซ้ำ พัน คน สืบ เก็บ คน ตาย สิ้น แต่
 มะแตงงาน ลูก พราหมณ์ เทศ นั้น อยู่ คง
 ด้วย มนตรา คม พันไม้ เก่า รัง หนึ่ง บน
 หลังคา ขึ้น ไป ผ้า นุ่ง ย้อย ลง มา เกี้ยว ไม้
 อยู่ ทหาร จึง ยุค เจา ผ้า คร่า ลง มา จับ
 ตัว ได้ ให้ มะนัน พัน เจ็ด ที่ จึง ทยอย ฝ่าย
 สมณะ ศีพราหมณ์ ชาว เมือง ตะเกิง เห็น

เล่ม ๒

ราชาธิราช

๒๗๙

พระยา น้อย ฆ่า พัน ผู้ คน

ก็ รู้ว่า พระยา

น้อย เป็น ขบถ

ทะ

๑ ขณะ นั้น คน ชาว เมือง ซึ่ง มา หา

พระยา น้อย นั้น ตกใจ ตื่น วุ่น วาย อยู่

จึง มะตะจวน บุตรี จาจิตร กับ มะเตะ นอง

ปะตัน ร้อง ชน ว่า แล้ว จะไม่ ชะนะ ชาว

เมือง ตะเกิงลี เรา จะ ได้ ความ นิบ หาย เสีย

พระยา น้อย ได้ ยิน ชาย สอง คน ว่า ตั้ง นั้น

ก็ ทวง พระ โกรธ จึง ให้ จับ ตัว ฆ่า เสีย

ทหาร ก็ ได้ พัน ชาย สอง คน นั้น ตาย ครน

พระยา น้อย ให้ ฆ่า ชาว เมือง ตะเกิง เสีย

แล้ว พ่อ สุกุมิทร จึง ทูล ว่า เงิน ทอง

ผ้า พรวน นุ่ง ห่ม ของ ชาว เมือง ตะเกิง

ซึ่ง ตาย นั้น จะ ไปรด ให้ ทหาร เก็บ เอา มา

หรือ ประการ ไต พระยา น้อย ก็ ว่า ตาม

๒๙๐   ราชาธิราช   เล่ม ๒

เกิด   พ่อ สุกุมิตร จึงให้ ไป เก็บเอา เงิน

ทอง เลื่อผ้า ของ ชาว เมือง   มา ถวาย แก่

พระยา น้อย ๆ   ก็ พระ ราชทาน แก่ ทหาร

ทั้งปวง แล้วสั่ง ว่า   เงิน ทอง เลื่อผ้า ของ

มัน นั้น เอา เกิด   แต่ ลูก เมีย มัน นั้น ใคร

อย่า ทำ อันตราย   ครั้น พระราช ทาน ขี้

ทหาร เสรีแล้ว   จึงให้ ไปนิมนต์ พระ

อาจารย์ มะเบ็ง   ซึ่งเป็น พระ สังฆราชา อยู่

ณเมือง ตะเกิง นั้น เข้า มา   ตรัส สอนทนา ด้วย

ฝ่าย พระ อาจารย์ มะเบ็ง   ก็ มีความ ยินดี

ด้วย พระยา น้อย ๆ   ก็ รักใคร่ พระ อาจารย์

มะเบ็ง ๆ   เป็นที่ ปรีกษา หา รื้อ กิจ การ

ทั้งปวง มิได้ มีวิมุติ กังขา   พระ

๐ ขณะ นั้น พ่อ สุกุมิตร เกิดกลัว   ชาว เมือง

ตะเกิง   เอา ทอง มา ถวาย พระยา น้อย ยี่สิบ

เล่ม ๖   ราชาธิราช   ๒๘๑

ซึ่ง   มา สัพพิกัด ขอบ เป็น ข้า พระยาน้อย
กราบ ทูล ว่า   ถ้า พระองค์ ได้ ราชสมบัติ เป็น
กษัตริย์ แล้ว   ข้าพเจ้า จะ ขอ เป็น ข้า ผู้ ฝ่า พระ
บาท   พึ่ง พระ บารมี พระ องค์ ไป จน ตลอด
กาล สิ้น ชีวิต   ขอ เป็น ผู้ ใหญ่ บ้าน ลี้ ไป
พระยาน้อย   ก็ รับ คำ พื่อ สำนึก เตี้ย ว่า
ตามใจท่านเถิด   ครั้น แล้ว ชาว บ้าน ชาว
เมือง ท่งปวง   ก็ พร้อมใจ กัน เอา เงิน ทอง
เสื่อผ้า มา ถวาย พระยาน้อย เป็น ดิน มาก ๗

๑   ขณะ นั้น ทหาร ท่งปวง   จึง กราบ ทูล
พระยาน้อย ว่า   ท้อง พระ โรง ซึ่ง พระ องค์
อยู่ นี้   ไต่ หัก คน ซึ่ง ช่าง พัน ถิ่น ตาย ตก
เวียง รวย อา เกียรติ อยู่   ข้าพเจ้า ท่งนี้ จะ ขอ
ทำ ถวาย ใหม่   พระยาน้อย จึง ตรัส ว่า
ทำไม กับ ไต่ หัก ซึ่ง ตก อยู่ นี้   จะ เป็น อะไร

๒๘๒   ราชาธิราช   เล่ม ๒

ส่วน ภรรยา ท่าน ทั้งหลาย   มีระตุโลหิต ตก
หยดย่อย อยู่ นั้น   เหตุไฉน จึงไม่รีอ เรือน
เสี้ย ปลุกใหม่เล่า   อันโลหิต ซึ่ง ตก อยู่
เรา จะ เอาไว้ ให้ เป็น สง่า แก่คน   ถ้าใคร
ได้เห็น แล้ว   ก็ จะ เป็น ที่ เกรง กลัว อำนาจ
ต่อไป   ครั้น อยู่ มา พระยา น้อย เสด็จ ออก
เสียบ เมือง   ให้ จิต แจง แต่ง ค่าย คู ประตู
หอรบ เขิง เเทน   ไว้ มั่น คง เป็น สามารถ แล้ว
จึง สั่ง ให้ กำชัย   บ่าว ร้อง ทหาร ทั้ง ปวง ว่า
อย่า ให้ ใคร ทำ อันตราย แก่ ชาว เมือง   ชก
ซึ่ง ทรพัย สิ่ง ของ จน ตาย เสน่ หนึ่ง   เข็ม
เล่ม หนึ่ง   เป็น อัน ขาด ที่ เตี้ยว   ถ้า
ผู้ใด มี พัง   จะ ลง โทษ ให้ จึง หนัก
ส่ง แล้ว ก็ เสด็จ กลับ เข้า เมือง   ครั้น อยู่

ใต้ให้สัญญาไว้แก่เราว่า ถ้า มี เหตุผล
 ประการใด ก็ให้ บอกลงไปให้ รัศมี บัดนี้
 เรา ถียก มา อยู่ใน เมือง ตะเกิง แล้ว จำ
 จะ มี หนังสือ บอก ไป ถึง พิชัย กากอง ให้ รั
 จึง จร คราว มงกน จี จึง กราบ ทูล เห็น ด้วย
 พระยา น้อย จึง ให้ มงกน จี แต่ง หนังสือ
 ไป สลอบ พระ หนังสือ นั้น ว่า เรา ผู้ เป็น
 พระราช บรม พระเจ้า ช้าง เดือก มี นาม ว่า
 มงกุฎ วัฒน จกร คช พระยา น้อย อวย พร
 มา ถึง พิชัย กากอง ให้ แจง ด้วย พระ มหา
 เทว กับ สมิง มะ ราหุ เป็น ชู รุ กน คิด จะ
 ทำ ราช ฐาน เรา แด พ่อ ขวัญ เมือง เตี้ย เหตุ
 ผล ทง น พิชัย กากอง ก็ รั อย สิ้น แล้ว
 แด ใต้ เที่ยง สกิ ข้า ให้ คิด อาน มา อย
 ณ เมือง ตะเกิง แด บัดนี้ ข้า ก็ หนี มา อย

ณเมืองตะเกิง แล้ว

คิด จะ ทำ การ ทอบ

แทน ส้มิงมะ ราชูบั้ง

ให้ พี่ เ็นตุ ช่วย

การ ทงนี้ ให้ สำเร็จ ด้วย

พี่ กบ ขาก็ จะ ได้

ฟัง สืบไป

ครั้น แต่ง หนังสือ เสร็จ แล้ว

ส่งให้ คน ถือไป ให้ ยี่กำกอง

ณเมือง ตะตะ

นน

ครั้น ยี่กำกอง แจ้งใน หนังสือ ก็ ดีใจ

ว่า สม คัง ปราณมาแล้ว

จึง แต่ง หนังสือ

ทอบ พย ผนึก

ส่งให้ คน ใช้ กลับ ไป ทวาย

พระยา น้อย ๆ รับ หนังสือ มา

นึก ผนึก

ออก ทรง อ่าน

ใน ลักษณะ หนังสือ นั้น ว่า

ข้าพเจ้า ผู้ ชื่อว่า ยี่กำกอง

ขอ ทราบ ทวาย

บังคม มา ถึง พระยา น้อย

ให้ ทราบ ด้วย

ข้าพเจ้า ได้ ทูลไว้ แก่ พระ องค์ ว่า

จะ ช่วย

คิด ทำ การ ส่นอง พระ เศษ พระ คน

ตาม

สติ กำลง นั้น

บัดนี้ ข้าพเจ้า ก็ ได้ ชอง สุ่ม

๒๘๖   ราชา ธิราช   เล่ม ๖

ผู้คน ตระเตรียมไว้แล้ว   ถ้า พระองค์ จะ
ทำ การ เมื่อใด   ชัด ชวาง อย่างไร   จง
บอก มา ถึง ข้าพเจ้าให้ทราบ เด็ด   ข้าพเจ้า
จะ ช่วย กว่าจะ สำเร็จ การ   ของ พระองค์
ครั้น พระยาน้อย   ได้ แจง ใน หนังสือ แล้ว

ก็ มีความ ยินดี   ๖๖

๖   ขณะ นั้น พระยาน้อย   ออก ไป เลียบ
เมืองทะเลถึง อีก ครั้ง หนึ่ง   จึง เสด็จ ไป ตู ที่
จะ ปลูก ศาลหน้ก   แล้ว ตรัส ปรึกษา ด้วย
พระ อาจารย์ มะเป็ง แล มังกนัจจ่า   ที่ หว่าง
พระ ชาติ พระอา ไศก องค์ หนึ่ง   พระบารมี
องค์ หนึ่ง ชอบ กล ดี   เรา จะ ปลูก เวื่อน อยู่
จะ เห็น ประการใด   พระ อาจารย์ มะเป็ง
แล มังกนัจจ่า จึง กราบ ทูล ว่า   พระอา ไศก
นั้น นาม หก   พระบารมีนาม ห้า พระองค์

เล่ม ๒   ราชาธิราช   ๒๘๗

ก็ นาม ห้า   หนองบัว ซึ่ง ไกล พระ ธาตุนั้น

นาม สอง   โบก ธรรมเนียมเมือง ตะเกิง นาม

เจ็ด   แลยัง ที่ เจดีย์ ฐาน แห่ง สมเด็จ พระ

พุทธเจ้า   ก็มี นาม ปราวกฎ ดั่ง นั้น   ก็ ต้อง

ด้วย นาม เป็น ศกมมงคล สิ้น   ถ้า ตั้ง ตำแหน่ง

ตง ที่ นี้ จะ มี ชัย ชำระ แก่ สัตว์   พระยา น้อย

ได้ พง อาจารย์ มะเป็ง กับ มังกันจี่ ว่า   ดั่ง นั้น

ก็ ดี พระทัย นัก   จึง ตั้ง ให้ มะกะเมว เกลา

เป็น สมิง พระ โค   เป็น นาย การ ปลอก ตำแหน่ง

ให้ สำเร็จ โดย เร็ว   แล้ว ก็ เสด็จ กลับ เข้า

มา ที่ อยู่   จึง สั่ง ให้ มะเอง รอด อยุ่ รักษา

ประตู คน ผู้คน แผลก ปลอม   ให้ มะสิน นุม

ราช ไป กิน เมือง เสียง   ให้ มะราม เกลา หนึ่ง

มั่ง เทวะ หนึ่ง   มะพ้อง หนึ่ง   สัตย์ ทะมัต

๒๘๘   ราชา ธิราช   เล่ม ๖

หนึ่ง   เมษ ทรย หนึ่ง   ชาย ห้า คน นี้ ให้ ไป
รักษา อยู่ ต้น ทาง ข้าง เมือง พะโค   ะ

๐ ฝ่าย พ่ออุ หมอ เต่า   จึง เข้า มา กราบ
ทูล ว่า   ข้าง ซึ่ง เลียง ไร่ ใน เมือง นี้ ขัด สน
ทวย น้ำ ใหญ่   จะ ขอ เหา ไป เลียง ไร่ นอก
เมือง   เวลา คำ จึง จะ เหา เข้า มา ไร่ ใน
เมือง   ะ

(ยังมี ต่อ)

แจ้งความ

โรงพิมพ์ราษฎร์เจริญ หน้าวัดเกาะ

แผนกจำหน่าย

หนังสือประ โลม โลก, ธรรมมะ, สวดมนตร์
ชาฎก, นิทาน, นิราศ, คำร้อง, พงศาวดารจีนต่าง ๆ
พงศาวดารรามัญ, เพลง, สุภาษิต, แหล่งเทศน์ต่าง ๆ
กับ มีหนังสือแบบเรียน ของกระทรวงศึกษาธิการ
แต่ลดอตัวอักษรพิมพ์จำหน่ายด้วย คิตราคา
พอสมควร

แผนกรับจ้าง

รับพิมพ์หนังสือต่าง ๆ เช่น ใบปลิว, ตั๋ว,
ฎีกา, ใบเสร็จ, แบบฟอร์ม, และกระดาษ ๆ ๓ ๆ
กับรับทำเล่มสมุดและเดินทอง คิตราคาพอสมควร

ราชาธิราช

เล่ม ๗

ยี่สิบห้า สดางค์ต่าง รุ่ ท่านผู้ ชื่อ
บ้าน หนังสือ หน้าวัดเกาะ เพราะนักหนา
ราษฎร เจริญ โรงพิมพ์ ริม มรรคา
เจริญ ท่าน มา ชื่อ คุณ รุ่ ที่
ได้ลง พิมพ์คราวแรก แปลก ๆ เรื่อง
อ่าน แล้ว เบื้องความทุกขเป็น สุข
ท่าน ชื่อไป อ่าน ฟัง ให้ มั่งมี
เจริญ ศรี ศรี สวัสดิ์ พิพัฒน์ เอย

วัด รัตนโกสินทร์ เกาะ
ศก ๑๐๘

๑ หน้าต้น ๖๖

๑ ราชธานีราชเล่ม ๗ ๖๖

๑ ถึง แต่ พระยาน้อย ให้ ส้มการ มะเบงไป เสรจจ พัพ
 ลัม พวก ท้องเมือง ที่ ยก มา ต้อมไว้กดับไป ถึง ส้ม
 มะราหุ ยก มา รม เอง ก็ หนีไป จน พระเบง สัก ออก
 มา ได้ เบน ที่ พระยา อิน โยธา รัชชา เมือง ตระกิง

๑ พระยาน้อย จึงตั้ง พ่ออยู่ หมอช แผล
 ให้ เป็น ส้มิง พ่อ หมอช ตะเอิก ขาง
 เอา ช้าง ไป เคียง ไร่ นอก เมือง ตาม กระจบ
 ทูล แล้ว จึง ถาม มังกันจี้ ว่า ทำหนัก
 ที่ ให้ ปลุก นัน แล้ว หรือ ยัง มังกันจี้ กราบ
 ทูล ว่า เสร็จ แล้ว พระยาน้อย จึง ทวี
 ถาม ว่า ถูกษ์ จะ ไต่ เถถึง พระ ราชมณเฑียร

เมื่อใด

พระอาจารย์ มะเปง กับ มังกันจี้

กราบทูลว่า ถุกษ์ ใน เวลา บ่าย พระยา

น้อย จึง สั่ง มังกันจี้ ให้ จิต แจง เครื่อง ศุภ มงคล

ซึ่ง จะ เถลิง พระราช มณเฑียร นั้น มังกันจี้

ก็ จิต เครื่อง มุรธาภิเศก พร้อม เสรีจ ตาม สั่ง แล้ว

ครั้น ถึง เวลา บ่าย สาม นาฬิกา ทก บาท ได้

มงคล ศุภ ถุกษ์ พระยาน้อย ก็ แต่ง พระองค์

เสด็จ ประเวศ ยั้ง ที่ มณเฑียร พระราช

พิธี พราหมณ์ ปโรหิต ถวาย อาเศียร พาศ

ภินา พระ พุทธมนตร์ เถลิง พระราช

มณเฑียร โดย ราช นิติ ประเพณี

๑๐ ขณะ นั้น พ่อ ศุภมิตร เอา ดอก กระจับปี่

เจ็ด กำ มา ถวาย มังกันจี้ เห็น ดอก กระจับปี่

ก็ ยิ้ม อยู่ พระยาน้อย ถาม ว่า เหตุใด

ท่าน จึง ยิ้ม อยู่ ตง นี มังกันจี้ จึง ทูล ว่า

ซึ่ง ข้าพเจ้า ยม อยู่ นั้น ด้วยความ ยินดีว่า พ่อ
 ศุภมิตร เสา ดอก กระจุก มา ถวาย พระองค์ นั้น
 เป็น มงคล ศุภนิมิตร อัน ประเสริฐ ด้วย
 นาม เมือง พระ โค กับ นาม แห่ง ดอก กระจุก ซาก
 นั้น ต้อง กัน เป็น นิมิตร ที่ พระองค์ จะ ได้

ซึ่ง เมือง พระ โค เป็น แท้ ตูจ ได้ ดอก กระจุก
 นี้ หนึ่ง นาม แห่ง พ่อ ศุภมิตร กับ
 นาม ของ พระ โภธิสัตว์ เมื่อ เสวย พระ
 ซาก ชื่อ ว่า ศุภมิตร นั้น ก็ ต้อง กัน แล
 นาม ว่า ศุภมิตร นั้น บอก บรรยาย อะติตะ เหตุ
 ว่า ประเพณี พระ โภธิสัตว์ สร้าง พระ
 บารมี มา นั้น ย่อม เสวย ทุกข์ ลำบาก
 ก่อน จึง ได้ สำเร็จ แก่ พระ ธรรม เพ็ชดา
 ญาณ อะติตะ เหตุ ตั้ง นี้ เปรียบ ด้วย
 เหตุ ของ พระองค์ อัน ดำริ ที่ การ แสง

หา ซึ่ง ความ สุขใน ศิริ ราช สมบัติ แล
 จะ ทัง พระองค์ ให้ มี อิศระ ภาพ แม่ไป
 ใน รามัญ ประเทศ ทัง ปวง นั้น ก็จำ
 จะ ไต่ ซึ่ง ทูท ช้ ลำบาก ก่อน จึง จะ ถึง
 ซึ่ง ชตยา ภิเศก เป็น เอก อรรคราชา

ธิราช แต่ พระองค์ เดียวใน แผ่นดิน นี้
 เมอ พระยาน้อย ไต่ พง มงกัน จั ทล ถวาย ซึ่ง
 มงคล นิมิตร ทัง นั้น ก็มี พระทัย ยินดี
 นึก จึง ตรัส สรรเสริญ ว่า ท่าน
 นี้ สมควร ที่ เป็น ปราชญ์ มี เลี้ย ที่ ที่ ไต่
 คึกษา ซึ่ง สัทธิ ใน พระ พุทธศาสนา จะ
 ว่า กล่าว สิ่ง ไต่ ก็ ยุต ด้วย เหตุผล เป็น สุนทร
 กะธไฟเวระ นึก ควร จะ เชื่อ พง ไต่
 ครัน แล้ว มะ สาม เกด็ยว เขา ทอง มา ถวาย
 พระยาน้อย อึก ยี่สิบ ซึ่ง จึง ทูล ว่า

เล่ม ๗ ราชาริราช ๒๙๓

ข้าพเจ้า ถวาย ทอง ครึง กอน นั้น จะ ขอ

กิน เมือง วาน ถวาย ครึง นี้ จะ ขอ กิน

เมือง เมาะตะหมะ จะ ขอ กิน ทั้ง สอง

เมือง พระยาน้อยได้ ฟัง มะ สาม เกิดยว

ทุก ตั้ง นั้น ก็ทรง พระสรวล อยู่ ยัง

มิได้ ครีส์ ประการใด

๐ ขณะนั้น พ่อ มะทอง ซึ่ง ออกไป เกิดยว

กล่อม คน บ้าน นอก นั้น ได้ไฟร่ ห้า ร้อย

สิบ คน จึง พา เข้า ถวาย พระยาน้อย

พระยาน้อย ก็เสด็จ ออก ไป ทอด พระเนตร คน

เหล่านั้น จึง สั่งให้ เรียกเอา ทองคำ

ซึ่ง มะสาม เกิดยว เอา มา ถวาย กับ

เสื่อ ผ้า มา พระ ราชทาน แก่ไฟร่ ห้าร้อย สิบ คน

ให้ ถอนำ พระ พิพัฒน์ สัตยา ต่อ หน้า พระที่นั่ง

พร้อม กัน แล้ว จึง ครีส์ เอาใจว่า ท่าน

ทั้ง ปวงนี้ จง ตั้งใจ ทำ ราชการ ด้วย เรา

เถิด ถ้า เรา ได้ เป็นใหญ่ สม ความ ปราถนา

แล้ว จะ ชุบ เลียง บูน บำเหน็จ ให้ ถึง

ขนาด แต่ อย่า ไป เทียว ช่มเหลง ไพร่ บัณ

พลเมือง ให้ ได้ ความ เตื่อต ร้อน ถ้า ผู้ ไท

มี ฟัง เทียว ที่ ชิง ฉก ลัก ทรวัย สิ่ง ของ

ของ ราษฎร ตั้ง แต่ ผก ตน หนึ่ง ชน ไป

จะให้ สง โทษ จง หนัก สิ่ง แล้ว ก็ เสด็จ

กลับ มา จึ่ง สั่ง ให้ พวก มะ ลวก คุม

ทหาร ไป คอย อย่ ทาง เรือ ข้าง เมือง พระ โค ๖๖

๑ ครั้น รุ่ง ชน เวลา เข้า พระ ยาน ้อย

เสด็จ ไป นมัสการ พระ บรมธาตุ มุข นารถ

นอก เมือง ตะเกิง ทาง สิบ เส้น ขณะ นั้น

มี หญิง คน หนึ่ง ชื่อ เมี้ย มะนิกร รูป ร่าง

นั้น งาม ยัง กำลัง สาว อายุ ประมาณ

เล่ม ๗   ราชาธิราช   ๒๕๕

สิบหกปีเศษ   ประกอบ ด้วย ลักษณะ

กิริยา มารยาทอื่น แหม่ม ช้อย   รูป ของ

นาง นั้น เป็นเสน่ห์แก่คนทั้งปวง   ใครได้

เห็นแล้ว ก็รักใคร่ไม่เว้นคน   แต่ตกมา

เป็นภรรยา มะจัต คึดถึง   พึ่งอยู่กับด้วย

กันใหม่ ๆ   นาง นั้น นั่งร้าน ชาย แป๊ะ

ชาย นามนี้   อยู่หน้าบ้านริมทางที่พระยา

น้อย จะเสด็จไป   แด่ นางนั้น ชาย ของ

ที่ มี ก่าไร มาก   เพราะคนพอใจมาขอ

ที่ร้านนั้น คึดจะ ชุก ชุ่ม   หวังจะได้ดูรูป

นาง   เพราะเหตุว่าเป็นหญิงรูปงาม

ต้องใจคน   เวลาวันนั้น พระยาน้อย

เสด็จไป ทอดพระเนตร   เห็นนาง เมี้ยน มะนิค

รูปงามก็ชอบพระทัย   แต่หยุดยั้ง

พินิจโฉม นางอยู่   มีใครจะเสด็จดำเนิน

ต่อไปได้ ส่วน นางเม็ย มะนิก เหลือบ เห็น
 พระยาน้อย ก็ ชอย หาง ตา ไป สบ พระ เนตร
 พระยาน้อย ถอย ที่ ถอย มี ความ ประณีพท์
 แก่ กัน เป็น ทัง นี้ เพราะ บุญญะ นิยม
 คือ บพเพ สันนิวาศ ของ ชน ทั้ง สอง ได้

สร้างสม มา ด้วย กัน แต่ บริมะชาติ ปาง
 หลัง จึง พระเอิน ให้ เห็น กัน แล้ว ก็มี ความ
 รัก พันธุ์ รักใคร่ ชึ่ง กัน แด่ กัน แต่ ใน
 บัทยุบัน ชาตินี้ ออกศถ นิยม ชัก ให้ เม็ย มะนิก
 ตกไปเป็น ภรรยา มะจต คิต ถึง เสีย ก่อน แล้ว
 จึง ได้ เป็น บาท บริจาริกา พระยาน้อย คือ ภาย
 หลัง ส่วน พระยาน้อย เสด็จ ไป นมัสการ
 พระ บรม ธาตุ มุขนากรแล้ว จึง ให้ คน
 ไป หา ตัว เม็ย มะนิก มา แล้ว ก็ เสด็จ กลับ
 เข้า เมือง พระยาน้อย มีความ รักใคร่

ใน นางเมี่ยมะนิก นั้
เมี่ยมะนิก มีสามี่ แล้ว

ถึง ทราบ อยู่ว่า
ก็ไม้อาจอด กสนั้

ทั้ง พระสติไว้ได้

ด้วย ความ เสน่หา

เป็น กำลั้

ก็อยู่ร่วม สัมค สั้วาศ ด้วย

นางเมี่ยมะนิก

แล้ว แล้งใจเป็น นาง

สนมเอก

เป็นที่ สนิท เสน่ห่นั้

พระ

© ขณะ นั้ พระยาน้อย หลง ด้วย นาง เมี่ยมะนิก รูปงาม

แทบ ประหนึ่ง จะ สัม คิต

ถึง ทะละ แม่ท้าว ผู้เพอน ยาก

แล พ่อ ลาว

แก่น ท้าว อ้น เป็น ที่รัก

แต่นาง เมี่ยมะนิก นั้

มะนิก นั้

ทั้ง แต่ได้ มา เป็น หม่อม ห้าน

พระยาน้อย แล้ว

ก็มี ความ ปลั้ม จิตดี

นั้

ลั้ม มะจั้ต คิตถึง สามี่ เก่า ที่เดียว

อุบประมา ทั้ง คน กำพรวาไร ทรวพยั้

ครนั้

ใต้ทอง แสน ตำดิ่งแล้ว

ก็มีความ

ยินดี นึก

จะ

๑ ฝ่าย มะจัต คิดถึง วิชา พะยาน้อย
 เอาภรรยา ของตัวไปเลี้ยง เปน นางสนมตั้งนั้น
 ก็มีความ เสียใจ แล คิด ถลัว พะยา
 น้อย ว่า จะมียุติ แต่เพียงนั้น จะทำ อันตราย
 แก่ตนด้วย จึงหนีไปหา พระ มหา เทวี
 ณ เมือง พระ โค กราบ ทูลแจ้ง เหตุว่า
 พะยาน้อยไป คิด การ ใหญ่ ณ เมือง ตะเกิง
 และ กระทำ ช่มเหง ซึ่ง เอา ภรรยา ข้าพเจ้าไป
 เหตุ นอกนั้น มะจัต คิดถึง ก็ทูล พระ มหา เทวี ขึ้น
 เสร็จ ทุก บัระการ พระ มหา เทวี ได้แจ้ง ตั้ง
 นั้น ก็มีความ แค้น เคือง นึก จึงให้ เมีย
 มั่งเคย ลอบไป หา สมิง มะราหุมา แล้ว จึงให้
 มะจัต คิดถึง เล่า เหตุ ผล ทั้ง ปวง ให้ สมิง มะราหุ

เล่ม ๗

ราชาธิราช

๒๙๙

ฟัง สมิ้ง มะราหุได้แจ่มแจ้งแล้ว ก็มีความ
 ใฝ่ พระยาน้อย อยู่ แต่ยังมีได้ ว่า
 ประการใด ๗

๑ ฝ่าย พระมหาเทวี กับ สมิ้ง มะราหุ
 ก็พากันขึ้นไปเฝ้า พระเจ้า ช้างเผือก จึง

พระมหาเทวี ทรง พระกรรแสง ทูล พระเจ้า ช้าง
 เผือกว่า บัดนี้ พระยาน้อย นี้ไป อยู่ ณ เมือง
 ตะเกิง ตั้งตัว เป็นใหญ่ ทว่า อนุตราย แก่
 โพร บ้าน พลเมือง แล้ว เก็บเอา พืชตุ่เงิน

ทอง ของ ข้าพเจ้า เอา มาไว้ เป็น ของ ตัว แล
 ไป ซึ่ง เอา เมีย มะนิก เมีย มะจัต คิด ถึง มา เป็น
 ภรรยา พระยาน้อย ทำ หยาบ ข้า ถึง
 เพียง นี้ มิได้ เกรง ผ่า ธูดี พระองค์ เลย

เห็นว่า จะ คิด การใหญ่ หลวง อยู่ พระเจ้า
 ช้างเผือกได้ ทรง ฟัง ดัง นั้น จึง ทรัส แก่

พระ มหา เทวี ว่า ข้า บ้วย หนัก อยู่ แล้ว

ไม่รู้ ที่ จะ คิด ประการ ไต สุด แต่ พระ

พี่ เจ้า จะ คิด เกิด พระ มหา เทวี จึง ให้ หา

สมิง ชีพราย แล เสนา บดี ทั้ง ปวง มา ปรึกษา ว่า

พระ ยาน น้อย คิด ขบถ ดั่ง นี้ ท่าน ทั้ง ปวง

จะ คิด ประการ ไต เสนา บดี ทั้ง ปวง จึง

ทูล ว่า การ ทั้ง นี้ สมิง ชีพราย เป็น

ผู้ ใหญ่ สุด แต่ สมิง ชีพราย จะ คิด เกิด

๑ ฝ่าย สมิง ชีพราย จึง คิด ว่า พระ ยาน

น้อย พัง ไป อยู่ ณ เมือง ตะเกิง ยัง มี ทน ดั่ง ทน

จึง คิด อบาย ทน เบียง บ่าย ว่า การ แต่

เพียง นี้ จะ ยก กอง ทัพ ไป นั้น ยัง ไม่ ควร ก้อน

ด้วย สมเด็จ พระ เจ้า อยู่ หัว ก็ ทรง พระ ประชวร

หนัก อยู่ จำ จะ ให้ มี หนึ่ง สี่ ไป ถึง พระ ยาน

น้อย ว่า กล่าว โดย ดี ตุ สัก ครั้ง หนึ่ง

เล่ม ๗

ราชาธิราช

๓๐๑

สอง ครั้ง

ถ้า พระยาน้อย ขัด ขึ้น มิ มา

จึง ให้ กณฑ์ กองทัพ หวงเมือง ทั้งปวง บรรจบ กัน

ยกไป จับ พระยา น้อย

อัน เมือง ตะเกิง

ลัก หยิบ มือ เตี่ยว

ก็ จะ ไต่ โดย ง่าย สत्वก

พระ มหา เทวี ไต่ ฟัง ดั่ง นั้น ก็ เห็น ด้วย จึง

ตรัส ว่า ถ้า ภาระ นั้น จะ แต่ง หนังสือ ให้ ผู้ ไต่ ถือ

ไป ดี เล่า

พระยา น้อย จึง จะ มา

สมิง

ชีพวาย จึง ทูล ว่า

สมิง ดิศ สะ กุมาร นั้น

พระยา น้อย เคย นบถอ มา แต่ ก่อน

แล

เป็น คน ซื่อ สัตย์ อยู่

ถ้า ไซ้ ไป เห็น พอ จะ

ไต่ ราชการ

พระ มหา เทวี จึง ให้ หา

สมิง ดิศ สะ กุมาร เข้า มา แล

จึง สั่ง

ให้ แต่ง หนังสือ

ใน ลักษณะ เรื่อง ความ

นั้น ว่า สมเด็จ พระ มหา เทวี เป็น พระ เจา บำ

บอก มา ถึง พระยา น้อย ผู้ ให้นาน ให้ ทราบ ด้วย

สมเด็จพระราชบิดาทรงพระประชวรหนักนั้น
 บัดนี้พระโรคค่อยคลายลงแล้ว ได้
 ทราบว่าหลานหนีไปก็ทรงพระโกรธ จึง
 สั่งให้จับกองทัพจะยกไปจับ แต่ข้าช่วย
 ทูลแก้ไขว่าหลานเราหาหนีไม่ ข้า
 ใต้ให้ลงมาด้วยราชกิจณะเมืองตะเกิง
 แลสมเด็จพระราชบิดานั้น ก็ทรงขัด
 เคืองพระทัยนักอยู่ แต่หากว่าข้า
 ช่วยทูลแก้ไขเบี่ยงบาย ก็คลายพระ
 ทัโรธลง จึงมิได้ให้ยกกองทัพลงมา
 มา แลทุกวันนี้ข้าก็คิดถึงอยู่มิได้
 ชาติ ได้ปรึกษาเสนาบดีทั้งปวงไว้ว่า
 ถ้าหาบุญพระราชบิดาของพ่อไม่แล้ว ข้า
 ก็จักยกราชสมบัติให้แก่เจ้า อย่าให้
 หลานเราคิดกลัวเกรงสิ่งใดสิ่งหนึ่งเลย

หาสงบไม่ ถ้า สมิง ติศตะ กุมาร เข้า มา
 เราจะรับให้ อยู่ แห่ง ไต ดี มิ่งกันจี้ จึง
 ทูล ว่า ให้ สมิง ติศตะ กุมาร ไป อยู่ที่ อาราม
 รัตนนคร นั้น พระยาน้อย เห็น ชอบ
 ด้วย จึง เสด็จ ไป สู่ อาราม สั่ง ให้ หา
 สมิง ติศตะ กุมาร เข้า ไป เผ้า แล้ว เชิญ ให้ นั่ง ที่
 ถมครว สมิง ติศตะ กุมาร กระทำ เคารพ
 แก่ พระยาน้อย แล้ว ทูล ว่า พระองค์ มา
 อยู่ใน เมือง ตะเกิง นี้ ก็ เห็น ชอบ กัด ดี อยู่ แล้ว
 ภาย หน้า ไป พระองค์ จะ ได้ เป็น ไท ใน เมือง
 พระโค เป็น มั่น คง

๐ พระยาน้อย จึง ตรัส ว่า ซึ่ง สูง
 เรา กล่าว คำ ทำ นาย เป็น มงคล ดังนี้ ก็ ชอบใจ
 นัก จึง ถาม สมิง ติศตะ กุมาร ว่า สูง
 ท่าน มา นี้ ด้วย ธุระ กังวล ประการ ไต สมิง

ติศสะ กุมาร ก็ ทูล ว่า พระ เจ้า บ้า ของ
 พระองค์ ไซ้ ให้ ชาว เจ้า ถือ หนังสือ มา จึง
 เอา หนังสือ นั้น ถวาย พระ ยาน อ้อย ๆ ก็ รับ หนังสือ
 นั้น มา ฉีก ฉีก ออก อ่าน ดู ความ ทั้ง แต่ ตน จน
 ปลาย เมื่อ ทรง อ่าน ถึง ที่ ทะละ แม่ ท้าว

เสด พ่อ ดาว แก่น ท้าว บวย นน ก็ ทรง พระ
 โทมัส ถอน พระ ท้าย อยู่ จึง ครวญ ถาม
 สมิง ติศสะ กุมาร ว่า ซึ่ง พระ เจ้า บ้า มี
 หนังสือ มา ข้า ให้ กลับ คืน ไป นั้น ฝ่าย ท่าน
 ทรง จะ ชอบ ให้ ข้า ไป หรือ ๆ จะ เห็น ประการ ไต
 สมิง ติศสะ กุมาร จึง ทูล ว่า ครัง เมื่อ
 สมเด็จ พระ สิทธี ทัด ตะ มหา บุรุษ ราช ยัน
 เป็น เอก อรรค บรม บุคคล เมื่อ พระ องค์
 เสด็จ ออก สู่ พระ มหา ภิเนก กรม นั้น ถ้า

แลอาลัยอยู่ด้วย พระพิมพาเย ไสยร อรรคมะเหษี
 แล พระราหุณ ราชโอรส แล้ว ที่ไหน จะ
 ได้ ตรีศ แก้ว พระ ประมา ภิเศก สัมมา สัมโพธิ
 ญาณแล้ว ขอ พระองค์ เจ้า อย่าง ทรง
 พระ วิตถ ถึง ทะละแม่ท้าว แล พ่อ ลาว แก่นท้าว
 นั้น เลย ไม่ ประชวร พระ ไรศ อะไรนั้ก
 ก็ จะ เป็น แต่ ปวด พระ เคียร วิงเวียน พระ เนตร
 เฝ้า นั้น หนึ่ง เมอ ข้าพเจ้า จะ มา เฝ้า
 พระ องค์ น ส้มิง ขี้พวย ก็ ลอบ ส่ง มา
 ให้ ทูล แก้ว พระ องค์ ว่า ส้มเด็จ พระราช
 บิดา ทรง ประชวร หนัก อยู่ แล้ว พระ องค์
 น ออบประมา ตั้ง พระยา จรเข้ ใหญ่ ได้ อาศัย
 อยู่ใน วิง วล อัน ลึก แล้ว จะ ชน ไป หา
 วิง อัน ดิน นั้น เห็น มี บังครว เปรียบ
 เหมือน หนึ่ง บุคคล ทั้ง ที่ กว้าง เสีย ไป หา ที่ แคบ

ขอให้พระองค์ ทรง พระดำริห์ ตู งง หนัก ก่อน
แล้วสมิง ติศตะกุมาร ทูล เป็นกตแยบคาย เปรียบ
เทียบ ถิบาย ถอง พระทัย พระยาน้อย ว่า แต่
ตัว ข้าพเจ้า ทุก วัน นี้ ก็ แก่ชรา อายุ ได้ ถึง หก
สิบเอ็ด ปี แล้ว อยู่ใน เมือง พะโค ก็อะนา

ถา แต่ อาหาร จะ กิน ก็ไม่มี ถ้า พระ
องค์ สำเร็จ ความ ปราบณา แล้ว จะ ขอ
รับ พระราชทาน อาหาร ของ พระองค์ บ้าง แต่
พอได้ เป็น กำลัง ราชการ ะ

๐ พระยาน้อย ได้ ฟัง สมิงติศตะกุมาร ทูล ตั้ง
นั้น ก็ ทรง พระสรวล จึง ตรัส ว่า เมือง
เมาะตะหะ นั้น ถ้า สำเร็จ ราชการแล้ว
ข้า จะ ยกให้ แก่สูง ท่าน แต่ ว่า มะสาม
เกลี้ยว เขา เอา ทอง มา ให้ ออกปาก ขอไว้ จำ
จะ หา มา ว่า กล่าว เสีย ก่อน จึง สั่งให้

หา มะ งาม เกิดยว เข้า มา แล้ว จึง ทวีต ว่า ซึ่ง
 มะ งาม เกิดยว เอา ทอง มา ให้ เรา จะ ขอ
 กิน เมือง วาน เมือง เมาะทะหะมะ นั้น บัดนี้
 เมืองเมาะทะหะมะนั้น เรา จะ ยก ให้ แก่ สมิทติศสะ
 กุมาร ลุง เรา ๗ จะ ขอ ให้ ทอง เจ็ด ซึ่ง กับ เมือง
 ออก แก่ ท่าน แทน มะ งาม เกิดยว ก็
 ยอม ตาม คำ พระยาน้อย ครั้น แล้ว พระยา
 น้อย จึง ทวีต ปรีกษา ด้วย มิ่งกันจี ว่า เรา จะ
 ตอบ หนังสือ ไป ดี หรือ ๗ จะ ส่ง ไป แก่ ลุง เรา
 แต่ ปาก เปลา ดี มิ่งกันจี กราบ ทูล ว่า
 จำจะ แต่ง หนังสือ ตอบ ไป จึง จะ ควร พระยา
 น้อย เห็น ชอบ ด้วย จึง ให้ มะ งาม คน
 ปากดี แต่ง หนังสือ ตอบ ตาม ความ ที่ คิด ไว้ ครั้น
 แต่ง เสร็จ แล้ว ก็ ตี ตรา ประทับ พับ ผนึก ส่ง
 ให้ สมิทติศสะ กุมาร ๗ ก็ ถา พระยาน้อย ๕

เล่ม ๗

ราชาธิราช

๓๐๗

ข้าง มา กับไพร่ สิบห้า คน

ครั้น มา ถึง

เมือง พระโคแก้ว จึง นำ หนังสือ เข้าไป ถวายพระ

มหา เทวี ๆ ก็ให้หา สมิงมะราหู มา อ่าน หนังสือ

ดู ลักษณะ ความใน หนังสือ นั้น ว่า

ข้าพเจ้า พระยาน้อย ผู้ หลาน

กราบ ถวาย

บังคม มา ยังฝ่า พระบาท สมเด็จพระ เจ้า บำให้

ทราบ

ด้วย ทก วน น ข้าพเจ้า คิด ถึง

พระคุณ ของ พระ เจ้า บำ อยู่ เป็น อันมาก ด้วย

แต่ก่อน พระ เจ้า บำ ก็ไต่เสียง ต่อม ชุ ข้าพเจ้า

มา จน เจริญใหญ่ ถึง เพียง นี้ แล้ว

จะได้ อภะตัญญู สบหลัง พระ คุณ เสีย นั้น หามิได้

และบัดนี้ ข้าพเจ้า มาอยู่ ณ เมือง ตะเกิง ทหาร

ข้าพเจ้า กับทหาร พระ เจ้า บำ ยี่สิบ คนนั้น วิวาท

ฆ่าฟัน กัน จน สิ้น ตาย

ครั้น ข้าพเจ้า จะ

กลับไป บัด นี้ แล้ว

ก็ ก้าว อาญา พระ

๓๑๐

ราชาธิราช

เล่ม ๗

เจ้าข้า อยู่
ข้าพเจ้า แลแล้ว

ถ้า พระเจ้า ข้าให้ อภัย แก่
ถึง คณะ เตือน เก้า ขอ ให้

มอญ ลาว แม่ นม ข้าพเจ้า มารับ เถิด ข้าพเจ้า
จึง จะ ไป ซึ่ง ข้าพเจ้า มา อยู่ ณ เมือง ทะเกิง
นี้ ประสงค์ จะ รักษา ชีวิต จะได้ คิด ขบถ

ต่อ สมเด็จ พระ บิดา ผู้ ทรง พระคุณ นั้น หามิ ได้
ด้วย ข้าพเจ้า ถอน อยู่ ว่า ถ้า ตาย ลง ด้วย
มิได้ เป็น ขบถ ต่อ พระราช บิดา แลแล้ว ก็ จะ
ได้ ไป สู่ สวรรค์ ภูมิ ถ้า แล ตาย ด้วย การ
เป็น ขบถ ต่อ สมเด็จ พระ ราช บิดา แลแล้ว ก็
จะ ไป สู่ ทุกคติ ภูมิ เป็น แท้

๐ ครั้น พระมหาเทวี ได้ ทราบ ใน หนังสือ ของ
พระยาน้อย แลแล้ว จึง ตรัส ถาม สมิง ทิศสะ กุมาร
ว่า ซึ่ง พระยาน้อย ให้ หนังสือ มา นี้ ยัง
จะ จริง หรือ อนึ่ง ที่ ทะละ แม่ ท้าว แล พ่อ

เล่ม ๗

ราชาธิราช

๓๑๑

ดาว แก่น ท้าว บัวย นั้น

พระยาน้อย ว่า

กระไร บ้าง

สมิง ติศตะ กุมาร จึง ทูล ว่า

พระยา น้อย นั้น ทราบ ว่า บุตรี ภรรยา บัวย ก็

ทรง พระ กวระแสง เช็ด น้ำ พระ เนตรี อยุ่ แล้ว

ตรัส แก่ ข้าพเจ้า ก็ เหมือน ดัง ว่า มา ใน หนังสือ

นี้ พระ มหา เทวี จึง ชัก ถาม ว่า พระยา

น้อย คิด อ่าน อย่างไร บ้าง สมิง ติศตะ กุมาร

ก็ ทูล ว่า ซึ่ง พระยาน้อย จะ คิด อ่าน ประ

การ ไต นั้น ข้าพเจ้า ไม่ ทราบ ใน ความ

คิด ของ พระยาน้อย พระ มหา เทวี ได้

ฟัง ก็ นิ่ง อยู่ มิ ได้ ว่า ประการ ไต

๐ ฝ่าย พระยาน้อย จึง ให้ หา มัง เฑาะ กับ

ชาย ผู้ มี ชื่อ สี่ คน พวก มะลอง ชาว เมือง ทะเกิง

ซึ่ง ให้ ไป รักษา ตำน บก นั้น มา แล้ว จึง ตรัส ว่า

เราจะ ให้ ไป ฟัง ราช การ ณ เมือง พะโค ครั้น

๓๑๒   ราชานิราช   เล่ม ๗

จะให้คนของเราขึ้นไปหาเมืองพะโค ก็จะมี
เอ็กเกรวิกไป   แดคนห้าคนนั้น ก็รับ

อาสาว่าจะไปสืบข่าวราชการ ณเมืองพะโคนั้น
มาถวายให้จงได้   พระยาน้อย ก็ให้คน

๕๖๕   ทงหา นน ถือ น้ำ พระพิพัฒน์สัตยา แล้ว   จึง

ตรัสว่า   ท่านจงออกไปที่อยู่จัดแจงผู้คนที่
๕๖๖   ที่สัตย์ซื่อมั่นคงไว้ให้รักษาต่านแล้วจงรีบไป

๕๖๗   สู่ถึงเมืองพะโคแล้ว   จงไปคอยฟังดู

๕๖๘   ทงสี่ประตูเมือง   คนทงหา นน ก็กราบ

ถวายบังคมลาออกมา   จัดแจงคน

รักษาต่านไว้มั่นคงแล้ว   ก็พากันไป

ณเมืองพะโค   ครั้นถึงแล้ว มิ่งเทวะ

๕๖๙   กับผู้มีชื่อสี่คน   ก็ไปอาศัยอยู่ณเรือน

ญาติซึ่งเคยไปมาก่อน   ครั้นเวลา

๕๗๐   คำมิ่งเทวะกับผู้มีชื่อสี่คนไปที่ประตูมะกรูด

เล่ม ๗

ราชาธิราช

๓๑๓

หาได้ ยิน ชาวเมือง พุด ประการใดไม่ ได้
ยิน แต่ ทารก ทำเพลงว่า โคน บับ มิ
ปวม มิปะยาระ สิบเถลิง โคน เติง ตะเกิง แปล
ออก เป็น คำไทย ว่า ลูก หงส์ ร่อน มา นั้น จะ เป็น
พระยา บัด นี้ ไป อยู่ใน เมือง ตะเกิง
ครั้น ไป ประตุ ลาด โลง ได้ ยิน ทารก ทำ เพลง ว่า
เบิ่ง นวย บั้ จะ ตุก รก ทัว ะ นิละ กอกะ เ
นั้ ปวย สะมัว กรบ ยัก สะระ วัท แปล
เป็น คำไทย ว่า เข้า น้อย ประมาณ หม้อ
หนึ่ง คด ไล่ ภาชนะ ทอง ปู ลาด ด้วย
ฟูก หมอน เวลา คำ แล้ว ก็ นอน ครั้น ไป
ประตุ ตะสัง เกิง ได้ ยิน เสียง ทารก ชับ ว่า เวง
เกิง ทุกษาคู พระ เกษ มัก แปล เป็น คำ
ไทย ว่า นระก ใหญ่ มา ตั้ง เป็น ราช สัตว์

๓๑๔   ราชธานีราช   เล่ม ๗

จะ ต่อ มือ ด้วย พระองค์ผู้เป็น เจ้า ๆ ก็ จะมี
ชัย ชำระ   ครั้นไปประตุ อะวอยไต้ ยิน

เสียง ทารก ทำ เพลง ว่า   อะเดีย โคน

เปลิก ตะเว็ก โคน กัด กวม มะสะ   นั๊ก

ชวย อะระ โคน ทั้ง อายะ เส็ด   แปล เป็น

คำไทย ว่า   หนอง จม ใน ท้อง นาท ที่ หล่าง

พระ โคน   มี บุญใหญ่ หลวง นั๊ก   คน

ศิรัชะ หยิก เกิด วัน ศุกร จะ เป็น มงคล แก่ มอญ

ทั้ง ปวง   มัง เทวะ กับ ผู้ มี ชื่อ สี่ คน จึง

จดหมาย เอา ถ้อยคำ ที่ ทารก ทำ เพลง ทั้งสี่ ประตุ

เมืองไต้ แม่่น ยำ แล้ว   ก็ กลับ มา ยิง

เมือง ตะเกิง   กราบ ทูล พระยาน้อย ถี่ ถ้วน

ทุก ประการ   อะ

๑ พระยาน้อยไต้ ทรง ฟัง ดัง นั้น   จึง

เล่ม ๗

ราชาธิราช

๓๑๕

ทวิส ตาม มั่งกั้นจี้ว่า

นิมิตร ทั้งนี้ จะ

ร้าย ดี ประการใด

มั่งกั้นจี้ ก็ พิเคราะห์

ดู ด้วย บัญญา แล้ว

จึง กราบทูล แก่ ใน

คำเพลง บท ที่ สอง ถวาย ว่า

ซึ่ง ทวารกทำ

เพลงว่า

เข้า น้อย ประมาณ หม้อ หนึ่ง

หนึ่ง นั้น

คือ จะ ได้ แก่ พระองค์

เถา

ทอง นน คือ จะ ได้ แก่ เมือง หงสาวดี

ซึ่ง

ว่า ปู่ ฟูก หมอน ณะเวลา คำนั้น

คือ ได้

แก่ ขา ทหาร ทั้ง ปวง

นานไป จะ ได้ ฟัง

พระ บารมี พระองค์ อยู่ เป็น สุข ทั่ว กัน

ซึ่ง

ว่า หนอง จม อยู่ นั้น

คือ ได้ แก่ พระ มหา

เทวี

พระเจ้า บ้า ของ พระองค์ กล่าว ว่า

คน ไม่ ใคร จะ เชื่อ ถือ เหมือน สิ่ง ของ ตก จม

จะ ฟัง เอา ถ้อย คำ นั้น มิ ได้

แล คน คีรีชะ

๓๑๒   ราชฉัตร   เล่ม ๓

หยิกเกิดวันศุกร์ เป็นมงคลนั้น   คือได้

แก่พระองค์   อันจะได้เสวยราชสมบัติ

ในเมืองหงสาวดี   มั่งก้นจืดทุกแก้ไขใน

คำเพลง คับ ของ ทารก นั้น แต่สองบท   คือ

บทที่สอง แล บทที่สี่   แต่บทที่หนึ่ง แล

บทที่สามนั้น เป็นความง่าย   ก็ทูลกล่าว

แก้ว่า เป็นศุภนิมิตร์มงคลสิ้น   ครั้น

พระยาน้อยได้ทรงฟัง มั่งก้นจืดดังนั้น   ก็

มีความยินดีนัก   จึงให้พระราชทาน

รางวัล แก่มิ่งเทวะ กับผู้มีชื่อสี่คน   แล

สั่งให้ไปรักษา ท่านอยู่ตงเก่า   ราช

                    ๐   ครั้นอยู่มา ถึงเดือนเก้า   ฌวัน ๓

แรม หก กำหนด มิได้   ฝ่ายพระมหาเถร

จึง ครวสไซให้พ่อยี่   เอาดอกบัว ๖ ขมห้า

ซึ่ง นำ ตอก บัวไป บูชา ถวาย พระ บรม ธาตุ
ใต้ พง ตั้ง นั้น แล้ว ก็ กลับ มา ทูล แก่

พระยาน้อย ว่า พ่อ ศุภมิตร ทำนาย ว่า
พระองค์ จะ ได้ เมือง พระ โค โดย ง่าย เป็น แท้ ชะ

๐ พระยาน้อย ใต้ พง ตั้ง นั้น จึง ตรัส สั่ง พ่อ
ยี่ ว่า ท่าน จง กลับ ไป เมือง พระ โค เถิด
แล้ว จง ทูล แก่ สมเด็จ พระ เจ้า บ้า ว่า ให้
มูฮาย ลาว แม่นม มารับ เถิด เรา จึง จะ ไป พ่อ
ยี่ ก็ ถวาย บังคม ถา พระยาน้อย กลับ ไป เมือง
พระ โค กราบ ทูล ความ ตาม พระยาน้อย
สั่ง มา แก่ พระ มหา เทวี สิ้น เสรีฯ ทุก
ประการ ครั้น เวลา ค่ำ พระยาน้อย จึง
ให้ หา พ่อ ศุภมิตร มา ถาม ว่า ท่าน ทำนาย
เรา ว่า จะ ได้ เป็น ใหญ่ ใน เมือง พระ โค

ชั้นทองคำใบหนึ่ง หนักสิบ บาท กับ เสื้อผ้า อย่าง
 ดี ให้พ่อศุภมิตร เป็นบำเหน็จ ปาก แล้ว
 ว่า ถ้าเรา สำเร็จ ราชการได้เมือง พะโค แล้ว
 เรา จะให้พ่อศุภมิตรได้ กิน เมือง แต่ให้
 ค่อย เลื่อน เป็นใหญ่ ยิ่ง ๆ ขึ้นไป พ่อ
 ศุภมิตร ก็ มีความ ยินดี กราบ ถวาย
 บังคม รับ คำ พระยาน้อย อยู่ มา หนึ่ง
 พระยาน้อย ออกไป เลียบ เมือง ได้ ทรง
 พัง เต็ก น้อย ๆ เล่น อยู่ ชับ เป็น เพลง ภาษา
 รามัญว่า มะนายนี้ ข้าคิด เลหะ เกถึง
 เมาะ ปะ กาง ชะเมิง ปู้เจ้า ธาตุทะ โคง โทง มัน
 กะมะ นิเท เลหะ เติน นุกะ นวม ละเบิน
 ญะ ปา มัง รวน ออก เติม ๆ พระยาน้อย
 ได้ ทรง พัง จำ ได้ แล้ว ก็ เสด็จ กลับ จึงให้

เล่ม ๗ ราชานิราช ๓๒๑

หมังกนัจ มาให้แก ช่ง นิมิตร ในเพลง ชั้นนี้
แล้ว พระองค์ ก็ตรัสว่า ให้ฟัง ตั้ง แต่ ต้น จนจบ
หมังกนัจ ก็ ทูล แก่ ช่ง นิมิตร ถวาย ใน คำ
เพลง ของ เด็ก นั้น แผล ออก เป็น คำ

ไทย ว่า พระ มหา เทวี ผู้ เป็น พระ เจ้า
บำ ของ พระ องค์ อยู่ใน เมือง พระ โค ให้

เก็บ ดอก โยทะกา มา บูชา พระ บรม ชาติ ณ เมือง
ตะเกิง ต้น ทอง สอง ต้น มี อยู่ ที่ ตอน
หลัง คุศ มัง กนัจ แก่ ความ โดย พิสดาร

ถวาย ว่า พระ มุเตา เมือง พระ โค ก็มี
พระ มหา เทวี ไม่ นับ ถือ กลับ ให้ เขา

ดอก ไม้ มา บูชา พระ ชาติ ณ เมือง ตะเกิง นี้ ๆ
เป็นที่ เจดีย์ ฐาน ใหญ่ ฝ่าย พระ องค์ อยู่ใน
ที่ นี้ ก็ ได้ นาม พระ คุกร์ เห็น จะ ไต่ เมือ

พะโค เป็น แท้

พระยาน้อยได้ พัง มัง

กันจี้ แก่ ศุภนิมิตร มงคล ตั้ง นั้น ก็ ดี พระทัย นัก

จึง จิต แจง คิด อ่าน การ ที่ จะ เขา เมือง พะโค ให้

จง ได้

ฯ

๐ ครั้น อยู่มา พระ มหาเทวี จึง ให้หา มะเตา

กฤษ ผู้ เป็น ข้า เก่า ของ พระยาน้อย

ซึ่ง อยู่ ด้วย ตะละ แม่ ท้าว นั้น มา ถาม

ว่า เมื่อ พระยาน้อย จะ หนี ไป นั้น คิด อ่าน

การ สิ่งใด บ้าง มะเตา กฤษ ไม่ ไคร่ จะ

บอก เนื้อ ความ พระ มหาเทวี ทรง พระ

โอรส จึง ให้ ลง โทษ ดี มะเตา กฤษ ๑

ได้ ความ เจ็บ ปวด ทน มิ ได้ จึง ทูล แจง

ความ ว่า เมื่อ พระยาน้อย จะ หนี ไป นั้น

ให้ มังกันจี้ แด พ่อ มอญ ไป ชิม ลาง

เอา นิมิตร ทุก ประตุ เมือง ได้ ศุภนิมิตร

เล่ม ๗   ราชาธิราช   ๓๒๓

แล้ว พระยาน้อย จึง หนีไป   ข้าพเจ้าได้

แจ้ง ความแต่เท่านี้   ๖๖

๐ ครั้น แล้ว พระ มหา เทวี จึง ให้ หา ตะละ
แม่ ท้าว มา ชัก ถาม ว่า   เมื่อ พระยาน้อย

จะ หนีไป นั้น   ผู้ เมีย กัน ไม่ รู้ เหตุ สิ่ง

ใด บาง หรือ   ตะละ แม่ ท้าว จึง ทล

ว่า   พระยาน้อย รบ กวน เชื้อ เข็น หา เห็น ต

ลูก เมีย ไม่   จึง หนีไป แต่ ผู้ เดียว   มิ ได้

บอก เหตุ สิ่ง ใด แก่ ข้า พเจ้า ให้ ทราบ   ตะละ

แม่ ท้าว ทล แจง เนื้อ ความ เท่า นั้น แล้ว   ก็

ถวาย บังคม ลา พระ มหา เทวี กลับ คืน ไป ทำ หนัก

ครั้น เวลา ค่ำ พระ มหา เทวี จึง ทรง พระ ตำริห์

ว่า   เราจะ ให้ คน ไป ชิม ลาง เอา ศุภ

นิมิตร บ้าง   จึง ให้ หา ข้า หลวง คน สนิท

สาม คน เข้า มา   ชื้อ เมีย ชุย หนึ่ง   เมีย

๓๒๔   ราชธานีราช   เล่ม ๗

สระตะ หนึ่ง   เมี้ย ๆ หนึ่ง   ข้าหลวง สาม คน
นี้   เป็น คน สนิท ขีต ชอบ ของ พระ มหา
เทวี   เป็น ที่ วาง พระทัย ได้ มี เสาวณี
ศรี ว่า   เจ้า ทั้ง สาม จง จัด เครื่อง พลี
กรรม   บวง สรวง เทพยดา ตาม อย่าง
ธรรมเนียม   แล้ว พา กัน ไป บูชา เทพยดา
ที่ เขว ชิม ทาง ทุก ประตู เมือง   จง อธิษฐาน
ว่า ตาม คำ เรา สั่ง นี้ ว่า   ถ้า พระ มหา
เทวี จะ ให้ จิต แจง กองทัพ ยก ไป จับ พระยาน้อย
จะได้ หรือ มิ ได้ ประการใด   ขอให้ เทพยดา
รักษา กำภู ฉัตร   แด เทพยดา อัน รักษา
ทวาร พระ นคร   จง บอก นิมิตร ราช ตี
ให้ ปราบฏ ใน ครั้ง นี้   ข้าหลวง สาม คน
รับ เสาวณี พระ มหา เทวี แล้ว ก็ ออก มา   จัด
เครื่อง พลี กรรม บวง สรวง เสร็จ แล้ว   ชวน

เล่ม ๗

ราชาธิราช

๓๒๕

ข่าวไพร่ ที่ร่วมใจไว้ ความลับได้ประมาณสี่ห้า
คน ให้ถือเครื่องพลีกรรม จึงพา

กัน กระทำสักการบูชา บวงสรวง

เทพยดา ทก ประตุเมืองแล้ว จึง อธิษฐาน

ว่า ตามคำ พระ มหา เทวี สั่ง แล้วพากัน

เที่ยวตรึง ฟัง ต ทุก ประตุ จะได้ มีผู้คน

เจรจาที่ ประหลาดนั้น ห้ามได้ เงียบสงบอยู่ เมย์

นุช เมย์ สะละ เมย์ จุ สามคน กับ ข่าว

ไพร่ เหล่านั้น จึงพากัน เดินไปใกล้

อาราม แห่งหนึ่ง ชื่อ วัด มุต สรวย ได้ยิน

ตา ประชาชนโยมว่าว่า ปลุกต้นไม้ ออก

งามดีแล้ว ยอด แลใบก็ร่วงโรยไป ได้

ยิน คำคนว่า ตั้งนี้ แห่งหนึ่ง ครั้นเดิน

ต่อมาได้ยิน สามเณร องค์หนึ่ง ภาวนา

เป็น ภาษา รามัญว่า ประตุปุตอง ก็มีสี่

กวง กะมัน สอง เตะาะ   ถิน เตะาะ เประกะ
 มารตร้าว ญะ เตะาะ กะ นาย   คน ชั่งไป
 ชิม ราง เที้ยว ตรับ ฟง   ไต่ ศัพท์ นิมิตร
 สอง แห่ง เท่านั้น   ก็ นำเอาเหตุ มา
 กราบทูล แก่พระ มหา เทวี ๆ ไต่ ทรง ฟัง แล้ว
 จึง ตรัส ว่า   ซึ่ง ถ้อย คำ ตา ประชา โยม
 ว่า ว่า กล่าว นั้น   ก็ ไม่ เห็น เป็น นิมิตร
 ร้าย ดี อะไร   แล ถ้อย คำ สาม เณร ภาวนา
 ว่า นั้น   เป็น พิกต จริต อยู่ จะ เชื่อ ฟัง เอา
 ว่า เป็น ศัพท์ นิมิตร ร้าย ดี นั้น ก็ มิ ได้   ครน
 แล้วพระ มหา เทวี จึง ให้ หา สมิ้ง มะราห มา แล้ว
 ตรัส ว่า   เรา จะ จัด แจง กองทัพ ให้ เจ้า
 ยก ไป จับ พระยาน้อย จะ เห็น ประการใด สมิ้ง
 มะราห จึง ทล ทัด ทาน ว่า   พระยาน้อย
 ก็ ได้ ให้ หนังสือ มา ว่า   ถึง เตือน แก่ จึง จะ มา

เล่ม ๗   ราชานิราช   ๓๒๗

แต่ให้ มุอาย ลาวไปรับ   ก็จำ จะให้ มุอาย

ลาว ถือ หนังสือไป พัง ตู ก่อน   ถ้า พระยา

น้อย มิมา ตั้ง สัญญา แล้ว   จึง จะ ยก

กองทัพไป   บัด นี้ ก็ เป็น เตือน แก้ว ตก

ลง มา ข้าง แรม แล้ว   ขอ พระ แม่ อยู่ หัว

เจ้า จง แต่ง ให้ มุอาย ลาวไป รับ ถืด   พระ

มหา เทวี ไต่ พัง ตั้ง นัน ก็ เห็น ด้วย   จึง ให้

สมิง มะราหุ แต่ง หนังสือ   ตาม ความ ที่

พระนาง ดำริ หักไว้   แล้ว สั่ง ให้ หา นาง

มุอาย ลาว เข้า มา   ครั้น สมิง มะราหุ แต่ง

หนังสือ เสร็จ แล้ว   ก็ ดี ตรว ประทับ พับ

ฉนิก   ตั้ง ลง ใน พาน ทอง ถาย จำหลัก

ถวาย พระ มหา เทวี ๗ จึง ตรัส แก่ มุอาย ลาว

ว่า   พระยาน้อย มี หนังสือ แล สั่ง มา กับ

พ่อ ยี่ ว่า   ถึง เตือน แก้ว ให้ เข้า ไป รับ

บัดนี้ ก็ถึงเดือนเก้า ดวง มาเป็น กิ่งเดือนแล้ว
 เรา จะให้เจ้า ถือนั่งสอไป รับ พระยาน้อย จะ
 ได้ หรือ มิได้ ประการใด

๑ นาง มุอาข ลาว ไต พง ดึง นั้น ก็ดีใจ นึก
 เพราะ อยาก จะใคร่ได้ เฝ้า พระยาน้อย จะ
 ได้ ทูล แจ้ง ประพฤติ เหตุ ร้าย ดี ทั้ง ปวง จึง
 บอก ทูล ว่า พระองค์ มีเสาวณีย์ ตรัส
 ใช้ แล้ว ข้าพเจ้า มิได้ ชัด ถึง เห็นน้อย
 ยาก ลำบาก เป็น ประการใด ก็ดี จะ
 สู้ สอนของ พระเดช ประคุณไป ตาม สติ
 กำลัง ไม่ คิด แก่ ความ เห็นน้อย ยาก แต่
 ข้าพเจ้า จะ ต้อง กลับไป หา ตะละ แม่ ท้าว ก่อน
 เมื่อ จะ ฝาก สิ่ง ของ อันใดไป ถวาย พระยา น้อย
 บ้าง พระมหา เทวี จึง ตรัส ว่า ตามใจ
 ท่านเถิด นาง มุอาข ลาว ก็ ทูล ลา พระ

มหาเทวี กลับไปหา ทะละแม่ท้าว แล้วทูลความ
 ว่า บัดนี้ พระมหาเทวี จะใช้ให้ข้าพเจ้า
 ถือนั่งลือไป เจริญเสด็จ พระยาน้อย พระ
 แม่จะฝากของสิ่งใดไปบ้าง

๑ ฝ่าย ทะละแม่ท้าวได้ทราบข่าว อยู่แต่
 ก่อนนั้นว่า พระยาน้อยได้เมี้ยมะนิก
 ครอบงามมาไว้ ก็มีความหึงส์ หวงอยู่
 ครั้นได้ฟัง มุอายลาว มาทูลตั้งนั้น จึง
 ทอบว่า แม่จะไปก็ดีแล้ว ข้าจะฝากของ
 สองสิ่ง คือหม้อน้ำมัน กับ ลูกขี้ตราชู
 ฑูให้ไปด้วย ทะละแม่ท้าวก็จัดแจง
 หม้อน้ำมัน กับ ลูกขี้ตราชูให้ มุอายลาว ซึ่ง
 ทะละแม่ท้าวฝากสิ่งของทั้งสองนี้ คือ
 แกล้งกระทำ กระทบให้สัมพันธ์กับความแค้น ใช้

ว่า สิ่ง ของ ที่ ดี จะ ไม่ มี นั้น หามิ ได้ แล้ว

จึง สั่ง นาง มุอา ย ลาว ว่า แม่ ได้ ไป รอค

ช่วย ทูล ฝ่า พระ บาท ให้ ทราบ ด้วย ว่า

ข้า พเจ้า ทาสี เก่า เป็น คน จน มี ความ

กะ ตัญญู ระวัง ถึง พระ เทษ พระ คุณ อยู่ ทุก เข้า

คำ จึง จิต เครือง บร รณาการ ทั้ง สอง

นี้ ฝาก มา ถวาย ประสา ยาก ครั้น

จะ จิต หา เครือง ราช บร รณาการ ที่ ดี เก่า ก็

เป็น คน ชัด สด ไม่ มั่ง มี เหมือน หม่อม แม่ ชาว

เมือง ตะกิง เขา จึง มี ได้ เครือง ราช

บร รณาการ ที่ ดี มา ทูล เกลา้ ทูล กระหม่อม ถวาย

อัน สิ่ง ของ สอง สิ่ง นี้ เป็น ของ ท้า ถึง จะ ไม่

ทรง ไป รอค ไซดี แล้ว ก็ ตาม พระ ทัย เถิด แต่

ขอ ได้ ทรง เห็น ซึ่ง ความ สามิ กัก ดี ของ ข้า พเจ้า

เล่ม ๗ ราชานิราช ๓๓๑

ว่า ทาสี เก่า นี้ มีความ ซื่อ สัตย์ กะตัญญู มาก
มา แต่ เต็ม ถึง ยาก จน ก็ ยัง อุตสาหะ ฝาก
ของ ถวาย มา ใต้ ทรง โปรด แต่ เพียง นี้

มูฮาย ดาว ไต้ พง ดง นั้น ก็ ยืม อยู่ มิ ได้ ตอบ
ประการ ไต่ ด้วย เข้าใจ ว่า ทะละ แม่ ท้าว

มีความ หึงสั หวง ชัน เเชิง เป็น คน งอน ครั้น
มูฮาย ดาว รับ ของ สอง สิ่ง แล้ว ก็ ลา ทะละ

แม่ ท้าว มา ทูล แก่ พระ มหา เทวี ว่า ทะละ
แม่ ท้าว ฝาก สิ่ง ของ ทั้ง สอง นี้ ไป ให้ แก่

พระ ยาน อัย

๐ พระ มหา เทวี ไต้ พง ดง นั้น ก็ ทรง

พระ สรวล แล้ว ตรัส ว่า ทะละ แม่ ท้าว

ทำ ทั้ง นี้ เป็น การ ประชด หึงสั หวง กัน เป็น

ธรรม ตา สามี กับ ภรรยา พระ มหา เทวี

จึงถาม มุฮาย ดาว ว่า   ซึ่ง ตะละ แม่ท้าว
 ฝาก สิ่ง ของ สอง สิ่ง ไป ให้ แก่ พระยาน้อย นั้น
 เจ้า วิชา ใน เล่ห์ กล ความ คิด ของ ตะละ แม่ท้าว
 หรือ ไม่   มุฮาย ดาว ก็ สว่าง รัย แต่ ทล
 ว่า มิ ได้ ทราบ   พระ มหา เทว จึง ว่า ซึ่ง
 ตะละ แม่ท้าว ฝาก นำ มั่น ไป ให้ นั้น   คือ
 จะ ให้ พระยาน้อย คิด เห็น ว่า   อัน ธรรม ตา
 น้อม น   สำหรับ จุด ตาม ประทีป ให้ สว่าง
 รุ่ง เรือง   พระยาน้อย แล ตะละ แม่ท้าว
 นั้น   เกิด ใน ชาติ ตระกูล มียศ ศักดิ์ อัน
 รุ่ง เรือง   ตะละ แม่ท้าว นั้น เปรียบ ด้วย
 แสง ประทีป อัน สว่าง สุกใส   เมี่ยมะนิก
 นั้น เป็น ชาติ ไพรี ตระกูล ท้า   เปรียบ
 เหมือน หนึ่ง ที่ มีต   ซึ่ง พระยาน้อย เอา

เล่ม ๗ ราชธานีราช ๓๓๓

เมย์ มะนิกา มา ชุบเลี้ยง นั้น เปรียบ

เหมือน อยู่ ด้วย กัน ใน ที่ มี ตา หามี แสง สว่าง ไม่

ให้ พระยาน้อย คิด ถึง ที่ อัน สว่าง รุ่งเรือง คือ

ตัว ตะทะ แม่ ท้าว ผู้ เพื่อน ยาก อย่า ได้

หลง ลืม ได้ เห็น แสง ประทีป เมื่อใด ก็

ให้ คิด ถึง เมื่อ นั้น แล ชิ่ง ฝาก ลูก ชิ่ง

ตราชู ไป นั้น คือ จะ ให้ เห็น ว่า ตะทะ แม่

ท้าว ทุก วัน นี้ มีความ รักใคร่ ซื่อ สัตย์

สุจริต อยู่ ต่อ พระยา น้อย เปรียบ ประ

ตุจ ตั้ง ตราชู เป็น ของ เทียง ให้ พระยา

น้อย มีความ รักใคร่ ซื่อ สัตย์ ต่อ ตะทะ แม่ ท้าว

ให้ เทียง ตรง เหมือน หนึ่ง ตราชู บ้าง อย่า

มี สอง สาม ให้ มาก ไป เขา ทำ เป็น ปฤษฎา

ให้ กัน ดัง นี้ แต่ ปฤษฎา ที่ ฝาก น้ามัน

นั้น

มีความเป็นไปหลายประการ

เราหาล่วงรู้ในความคิดของเขาตลอดไม่

เราตรองเห็นแต่เพียงนี้ แล้วพระมหา

เทวี จึงฝากผ้าห่มไปให้พระยาน้อย ผืนหนึ่ง

จึงมอบหนังสือส่งให้มูฮายตาว แล้วส่ง

ความไปนอกหนังสืออื่นอีก ถ้วนแต่

ความดีทุกประการ หวังมิให้พระยา

น้อยเคลือบแคลง ๖

๖ ฝ่ายมูฮายตาวรับหนังสือแล้ว

ก็ถวายบังคมลาพระมหาเทวีมา ชนข้างฝั่ง

กระวีนี้ ไปกับข่าวไพร่ชายหญิงเป็น

อันมาก ครั้นไปถึงตำบลเมืองตะเกิง

ชาวตำบลก็คุมเอาตัวมูฮายตาวกับไพร่เหล่า

นั้นไว้ แล้วจึงบอกเข้าไปถึงพระยา

เล่ม ๗   ราชานิราช   ๓๓๕
นั้ยว่า   บ^๕ต^๕น พระแม่^๕นม มุ^๕อ^๕าย ลาว ถือ^๕
หนึ่ง^๕ลือ^๕มา   คร^๕น พระ^๕ยา^๕ นั้^๕ย^๕ไ^๕ต^๕แจ^๕ง
ต^๕ง น^๕น^๕ ก^๕ี^๕ ต^๕ี^๕ พระ^๕ท^๕ย^๕ น^๕ก^๕   จ^๕ิง^๕ ต^๕ร^๕ี^๕ ส^๕ัง^๕ พ^๕่อ
ม^๕อ^๕ญ^๕ไ^๕ให้^๕ ไป^๕ รั^๕บ^๕ มุ^๕อ^๕าย ลาว เ^๕้า^๕ มา   คร^๕น^๕
มุ^๕อ^๕าย ลาว มา ถ^๕ึง^๕ แ^๕ล^๕ว   พระ^๕ยา^๕น^๕ั้^๕ย^๕ ก^๕ี^๕มี^๕
คว^๕าม ปรา^๕โม^๕ท^๕ย^๕   เ^๕ต^๕ี^๕จ^๕ อ^๕อ^๕ก^๕ไป^๕ ต^๕้อ^๕น^๕ รั^๕บ^๕
แม่^๕นม   อ^๕ัญ^๕เ^๕ช^๕ี^๕ญ^๕ไ^๕ให้^๕ น^๕ัง^๕ ที่^๕ ส^๕ม^๕ค^๕ว^๕ร   แ^๕ล^๕ว^๕
ก^๕ระ^๕ท^๕่า^๕ เ^๕ว^๕ร^๕พ^๕ถ^๕า^๕ม^๕ถ^๕ึง^๕ ส^๕ุ^๕ข^๕ แ^๕ล^๕ ^๕ท^๕ุ^๕ก^๕ช^๕ ก^๕ัน^๕ ^๕ต^๕า^๕ม^๕คว^๕าม
ค^๕ุ^๕น^๕ เ^๕ค^๕ย^๕ ก^๕ัน^๕ว^๕่า   ^๕ท^๕ุ^๕ก^๕ว^๕ัน^๕ น^๕ี้^๕ แม่^๕เป^๕น^๕ ส^๕ุ^๕ข^๕
ใน^๕ ก^๕าย^๕ แ^๕ล^๕จ^๕ิต^๕ต^๕ อ^๕ย^๕ู่^๕ ^๕ห^๕ร^๕ือ^๕ ^๕ป^๕ระ^๕ก^๕า^๕ร^๕ไ^๕ต^๕   มุ^๕อ^๕าย
ลาว ^๕จ^๕ึง^๕ ^๕ท^๕อ^๕บ^๕ว^๕่า   ^๕ต^๕ัง^๕ ^๕แ^๕ต^๕่^๕ ^๕พระ^๕อง^๕ค^๕ ^๕เ^๕ต^๕ี^๕จ^๕
มา ^๕อ^๕ย^๕ู่^๕ ^๕ณ^๕เ^๕ม^๕เ^๕อง^๕ ^๕ตะ^๕เก^๕ิง^๕ น^๕ี้^๕   ^๕ช^๕้า^๕พ^๕เจ^๕้า^๕ ^๕ห^๕า^๕ ^๕มี^๕
คว^๕าม ^๕ส^๕ุ^๕ข^๕ไ^๕ม่   ^๕ท^๕ุ^๕ก^๕ว^๕ัน^๕ น^๕ี้^๕ ^๕พระ^๕อง^๕ค^๕ ^๕ย^๕ัง^๕ ^๕ค^๕่อ^๕ย^๕
ท^๕ร^๕ง ^๕พระ^๕ ^๕เจ^๕ริ^๕ญ^๕ ^๕ส^๕ุ^๕ข^๕ ^๕อ^๕ย^๕ู่^๕ ^๕ห^๕ร^๕ือ^๕   ^๕พระ^๕ยา^๕น^๕ั้^๕ย^๕

๓๓๖

ราชาธิราช

เล่ม ๗

จึงทว่า

ข้าพเจ้าทุกวัน นี้มีความ

สุขแต่เมื่อหลับ

ถ้าตื่น อยู่แล้วหา

ความสุขมิได้

เพราะ มีทุกข์ สัก สิบ

ส่วน

มีสุขสัก ส่วน หนึ่ง

จะ

(ยังมีต่อ)

แจ้งความ

โรงพิมพ์ราชรัฐเจริญ หน้าวัดเกาะ

แผนกจำหน่าย

หนังสือประโดมโลก, ขรรคมะ, สวดมนตร์
ชาฎก, นิทาน, นิราศ, ตำร้อง, พงศาวดารจีนต่าง ๆ
พงศาวดารรามัญ, เพลง, สุภาสิต, แห่เทศน์ต่าง ๆ
กับ มีหนังสือแบบเรียน ของกระทรวงศึกษาธิการ
แลห่อตัวอักษรพิมพ์จำหน่ายด้วย คิตราคา
พอสมควร

แผนกรับจ้าง

รับพิมพ์หนังสือต่าง ๆ เช่น ใบปลิว, ตั๋ว,
ฎีกา, ใบเสร็จ, แบบฟอร์ม, และก๊อศ ฯ ล ฯ
กับรับทำเล่มสมุดและเดินทอง คิตราคาพอสมควร

ราชาธิราช

เล่ม ๘

ยี่สิบห้า สดากค์ต่าง รู่ท่านผู้ชื่อ
บ้านหนังสือ หน้า วัดเกาะ เพราะ นักหนา

ราชฎี เจริญโงง พิมพ์ ริม มรรคา

เจริญท่าน มา ชื่อ ตุ คง รู่ดี

ได้ลง พิมพ์ คราว แรก แปลก ๆ เรื่อง

อ่าน แล้ว แปลอง ความ ทุกข์ เป็น สุข

ท่าน ชื่อไป อ่าน ฟัง ให้ มั่ง มี

เจริญ ศรี ศรี สดากค์ พิมพ์นี้ เคย

วัด

รัตนโกสินทร์

ศก

๑๐๘

เกาะ

ตอนที่

๑ หน้าขึ้น ขะ

๑ ราชธิดาเต็ม ๘ ขะ

-----๑๑๑-----

๑ ตั้งแต่พระเจ้าช้างเผือก สวรรคต พระยาชัย
ยศพจนม ช่อมณีองค์ ส้มิงมราหู ออก รบ แพ้ พระยาชัย
ชา พระ มหาเทวี ตะละแม่ ศรี หีบไป พระยา น้อยเข้า
เมื่อมีได้ ให้ตามจับ ส้มิง ราหู ได้ตัว มาให้ ชาวเล็ก

๑ มุอ้าย ดาวใต้ ฟัง ตั้ง นัน ก็ สงสาร จึง
ตั้ง หนังสือ กับ ผัว ซึ่ง พระ มหา เทวี ฝาก
มา นัน ถวาย แก่ พระยา น้อย แล้ว จึง เอา
หม้อ น้ำมัน กับ ลูก ซึ่ง ทรา ชู ซึ่ง ตะละ
แม่ ท้าว ฝาก มา นัน ถวาย ต่อ ที่ หลัง ซึ่ง
คำ ตะละ แม่ ท้าว ตั้ง นัน มุอ้าย ดาว มี
ปัญญา หา ทุกไม่ กลัว จะ บาด หมาง

๓๓๘ ราชานิราช เล่ม ๘

สะเทือนไป ถึง เมี่ยมะนิค พระยาน้อย

ทอด พระเนตร เห็น ของ สอง สิ่ง แล้ว ก็

ทรง พระสรวล อยู่ ด้วย เข้า พระไทย ว่า

ตะละ แม่ ท้าว ผาก ของ ทำ ปฤษณา มร

ทั้ง นี้ เป็น การ ประเพณี ห้าง ทรง ด้วย

วิไลย เป็น คน งอน ก็ ทรง พระคำหนึ่ง ถึง

ตะละ แม่ ท้าว อยู่ ด้วย เป็น คู่ ยาก แต่ไม่

อาจ ออก พระโอรสได้ เกรง คน ทั้งปวง

จะ หัก เราะะ ดู หมั้น จึง ตั้ง ให้ เอา หม้อ

น้ำมนต์ กับ ตุ๊ก ช้าง ตรา ชู ไป ให้ เมี่ยมะนิค

ดู เมี่ยมะนิค เห็น แล้ว มิได้ ถ่วง ฐู่ ใน

ความคิด ของ ตะละ แม่ ท้าว ก็ มิได้ ว่า

ประการใด ครั้น แล้ว พระยาน้อย ก็ ซึก

ฉนัก หนังสือ ออก ทรง อ่าน ลักษณะ ความ

ใน หนังสือ นั้น ว่า สมเด็จพระเจ้า พระ เจ้า บัว

เล่ม ๘

ราชาธิราช

๓๓๘

พระ มหา เทวี   แจ้ง ความ มา ยัง พระ ยาน
น้อย ผู้ หาดาน ให้ ทราบ   ด้วย พระ ราช บิดา
ทรง พระ โกรธ แก่ หาดาน แต่ ก่อน นั้น   บ้า
ช่วย พิท ทูล ว่า กล่าว   ก็ เห็น จริง ด้วย
บัดนี้ พระ องค์ ก็ ทาย พระ โกรธ ที่   เป็น
ปรกติ ไป แล้ว   ทุก วัน นี้ ถัด มี พระ ฤๅณา
ตั้ง พระ ไทย คอย หา หาดาน ว่า   เมื่อไร จะ
มา   ทรง ตรัส ประพาศ ถาม บ้า อยู่ เมือง ๆ
มิได้ ชาติ   ได้ ทอด พระ เนตร เห็น ตะละ
แม่ ท้าว   แด พ่อ ดาว แค้น ท้าว ขึ้น มา เพ้า
แล้ว   ก็ ทอด พระ ไทย จน น้ำ พระ เนตร
ตก   อย่า ให้ หาดาน เรา คิด กลัว เกรง สิ่ง
ใด สิ่ง หนึ่ง เลย   หนึ่ง ข้ำ ของ บ้า กับ
ข้ำ ของ หาดาน   ซึ่ง ได้ วิวาท ซ้ำ พัน กัน
นั้น   ก็ เป็น เวร นุเวร ของ เขา กระทำ มา

แต่ ก่อน   เคย ซ้ำ พัน ล้าน สลาตัน นั้น จึง
 เป็น ดังนี้   บ้า หา ไกรธไม ย่า สง ต่อ โฉย
 ให้ ทาน เมา เว่ง ถลับ มา ถิด   ชะ

๐ ครั้น พระยา น้อย   แจ้ง ความ ใน
 หนังสือ นั้น แล้ว   ก็ เข้า พระไทย ว่า
 เป็น ความ พ้อ ดวง หา จริง มิได้   จึง ครีส์
 แก่ มอขาย ดาว ว่า   แม่ได้ อปถัมภ์ เลี้ยง ดู
 ซ้ำ มา จนใหญ่ ถึง เลี้ยง นี้ แล้ว   คุณ ของ
 แม่ อยู่ กับ ซ้ำ นั้น มาก นึก   หา ที่ จะ อู่ประ
 มา มิได้   ซ้ำ ก็ คิด อยู่ ว่า ชีวิตรี ซ้ำ อยู่
 กับ แม่   บัดนี้ แม่ มา จะ เอา ชีวิตรี ซ้ำ
 หรือ ๆ จะ ให้ ชีวิตรี ซ้ำ ะต อยู่ ต่อ ไป   มุ
 ขาย ดาว ได้ พัง พระยา น้อย ครีส์ ดังนั้น   ก็
 สงสาร น้ำ ตาไหล   ครั้น จะ ทูล เหตุ ผด
 ทั้งปวง ให้ แจ้ง   ก็ เห็น ผู้คน เต้า ตุ่ม อยู่

เล่ม ๘

ราชาธิราช

๓๕๑

มาก จึง ทำ อุบาย แด่ คุชชัย ขวา หวัง
จะให้ พระยาน้อย พา เข้าไป ซ้ำใน สอง
ต่อ สอง จึง จะ แจ้ง เนื้อ ความ ที่ ฤก ดับ
พระยาน้อย ก็ ทราบ ใน อัจฉนา ไสวร มุชาย
ดาว จึง แด่ ถัง ตรีศ ว่า ซึ่ง ข้า มา อยู่ใน
เมืองตะบิงนี้ จน นึก ทั้ง เงิน ทอง ผ้า พรหม
นุ่ง ห่ม เครื่อง กิน อยู่ ใช้ สร้อย ก็ ไม่มี ถ้า
ไม่มี แล้ว ข้า จึง เข้าไป คุช ใน เวื่อน เกิด พระ
ยาน้อย ก็ พา มุชาย ดาว เข้าไป ใน ตำหนัก
ครั้น มุชาย ดาว เข้าไป ใน ตำหนัก สังก คน
แล้ว จึง ทูล แด่ พระยาน้อย ว่า เมื่อ
พระองค์ เห็น ภา นั้น พระ มหา เทวี ให้ หา
มะเตากุญ เข้าไป ซัก ถาม ว่า แรก พระ องค์
จะ คิด หนัก นั้น มะเตากุญ รู้ หรือ ไม่ มะ
เตากุญ อิด ใจ อยู่ ไม่ บอก ความ ตาม จริง

พระ มหา เทวี โกรธ จึงให้ ตี มะตากุญฺญ ๑๗ ให้
 ความ เจ็บ ปวด ทน ธาณู มิได้ จึง แจ้ง
 ความ ให้ การ ว่า เมื่อ พระ องค์ จะ หนี นั้น
 ให้ คน ไป ชิม ด่าง เอา สุนัข มิตร ทั่ว ประ ตู
 เมือง ได้ กิตติ พัก ตี แล้ว พระ องค์ จึง หนี มา

๐ พระ มหา เทวี ได้ แจ้ง แล้ว จึง ให้

เลี้ยง ชุน เมี้ย สะตะ เมี้ย ๆ สาม คน ไป ชิม ด่าง
 ข้าง ครั้น ไป ชิม ด่าง ที่ ประ ตู ไต ก็ หา ได้
 มิมิตร ไม่ ไป ได้ มิมิตร ที่ ตาปะขาว โยม
 วัด กับ พระ สาม เณร ภาวนา ผู้ ไป ชิม ด่าง
 ก็ กลับ เข้า มา ทูล แก่ พระ มหา เทวี ๑๗ จึง
 ตรัส ว่า โยม วัด กับ เจ้า สาม เณร เหมือน
 คน พัก ถ จริต ภาวนา ว่า ไม่ได้ เนื้อ ความ
 จะ เชื้อ พัง เอา ว่า แผล มิมิตร ร้าย ตี นั้น
 มิได้ ซึ่ง มี หนังสือ มา ทิ้ง นี้ แด่ สึง

เล่ม ๘   ราชานิราช   ๓๔๓

ความ นอก นั้น   เป็น คำ ถวง หา จริง ไม่

ขอ พระองค์ อย่าได้ เชื่อ ฟัง   คือ เขา แต่ง

ถกอุบาย   เปรียบ เหมือน ชุด บ่อ พ่อ น้ำ

ให้ ปลา หลง   แต่ ทุก วัน นี้ เขา คิด อ่าน

กัน   ให้ หา เสนาบดี ทั้งปวง มา แล้ว   มี

หนังสือ แอบ รับสั่ง   ไป ถึง หัว เมือง ขึ้น

ทั้งปวง   ให้ ยก ทัพ มา บรรจบ กัน   จะ

คิด ทำ การ กับ พระองค์ อยู่   พระ

๐ พระยาน้อย   ได้ ฟัง มุชาย ถาว ทูล

ตั้ง นั้น ก็ แค้น พระไทย   จึง บ่าย พระภักตร์

มา ช้าง พระ มุเตา   อัน บรรจุ พระ บรมธาตุ

ถวาย นมัสการ แล้ว   ก็ ประนม พระ หัตถ์

เคารพ แก่ มุชาย ถาว แม่ นม ชู มี คุณ   แล้ว

จึง ทวีต ว่า   ซึ่ง พระ มหา เทวี สมิงมะราหู

เป็น คน พาด หา สัตย์ มิได้ ทำไม่ ดี   จะ คิด

ทำร้าย แก่ ข้าพเจ้า ขอให้พ่ายแพ้แก่
 ข้าพเจ้า ดิถี คณัน แล้ว มอขาย ดาว จึง ทูล
 พระยา น้อย อีก ว่า พระ มหา เทวี กับ สมิง
 มอขาย ให้ มี ทนังลือไป ถึง สมิง พระตะปะ
 เจ้า เมือง เมาะตะหมะ สมิงเด็กพร้า เจ้า
 เมือง มอฆะตะ ให้ ยก มา เมืองพะโค
 มอฆะ กับ อัย ทัพ สมิงชีพราย ยัว กอ
 ทัพ ทั้ง สอง ฝ่าย พร้อม กัน แล้ว จะ ให้
 สมิงมอ ราชู เปน แม่ ทัพใหญ่ ยก มา ที่
 พระองค์ ข้าพเจ้า คิด เห็น ว่า กอ ทัพ
 ทั้ง สาม นี้ มา พร้อม กัน แล้ว จะ มี ก้าวัง
 มากนัก ฝ่าย ข้าง ก้าวัง พระ องค์ น้อย
 ก็ เห็น จะ เสี้ย ท่าง ก็ แต่ ข้าพเจ้า คิด การ
 ล้วน ประนได้ อย่าง หนึ่ง เห็น พอ จะ เอา
 โข ข่านะได้ ขอ ให้ พระ องค์ แห่ง เกรือง

เล่ม ๘   ราชานิราช   ๓๔๕

บรรณาการ   มีหนังสือไป อ่อน น้อม ต่อ

พระตะบะ   แด สมิง เด็ก พร้าให้ งต กของ

ทัพไว้   แต่ กอง ทัพ เมืองพะ โศ ซึ่ง จะ ยก

มา นั้น   สมิงชี้พราย ก็ เข้า ด้วย พระองค์

อยู่   ถ้าไม่มี กอง ทัพ กระหนาบ แล้ว เห็น

มิ พอ เป็น ไร นัก   จะให้ คิด อ่าน ทำ การ

แต่ สมิงมะ วาหุ ถ้าย เดียว   คง จะได้ ไชย

ชนะ   ชะ

๐ พระยา น้อย   ได้ พง มุชาย ดาว แม่

นม ทูต ตั้ง นั้น   ก็ เห็น ชอบ ด้วย จึง

ตรัส บรรเลาญ สติ บัญญา   มุชาย ดาว ว่า

แม่ นี้ เป็น สัตว์ ก็ แต่ ตัว   แต่ บัญญา ความ

คิด ของ แม่ นั้น เปรียบ ดัง บุรุษ   รู้คิด

คาด การ ที่ได้ ที่ เดียว   ซึ่ง แม่ ช่วย ตั้ง สอน

ให้ สติ ข้า ทั้ง นี้ ก็ ดี แล้ว   ข้า ชอบ คุณ

แม่ นึก จะ กระทบ ตาม คำ แม่ ว่า ทุก
 ประการ แล้ว ตรัส ตาม มุชาย ดาว ว่า
 ว่า ซึ่ง พระ มหา เทวี ให้ มี หนังสือ มา ดั่งนี้
 จะ ควร ตอบ หนังสือ ไป ดี หรือ ๆ จะ ส่ง
 ไป แต่ ปาก เปล่า เกิด มุชาย ดาว จึง ทูล
 ว่า ข้าพเจ้า ไ้ มา แล้ว ถึง จะ ไม่ มี หนังสือ
 ตอบ ไป ก็ได้ แต่ ตรัส ส่ง ให้ ไ้ ถ้อย คำ
 แล้ว ก็ เหมือน นั้น จะ
 ๑ พระยา น้อย ไ้ พัง มุชาย ดาว ทูล
 ดั่ง นั้น ก็ เห็น ชอบ จึง ส่ง ให้ จิต ทอง คำ
 ห้า ซึ่ง ถวาย ไป แก่ พระ มหา เทวี แล้ว
 จึง ส่ง มุชาย ดาว ว่า แม่ จง ทูล พระ มหา
 เทวี เกิด ว่า ข้าพเจ้า จะ ไป ใน เตือน แก่
 นี้ แต่ ยัง จิต เข้า ของ ซึ่ง จะ ไ้ ถวาย
 สมเด็จ พระราช บิดา แด่ พระเจ้า บ้า อยู่ แล้ว

แม่ จง บอก แก่ ตะตะ แม่ ท้าว ด้วย ว่า ข้า
 มา อยู่ ณ เมือง ตะเกิง นี้ เป็น ผู้ ชาย รัท สน
 ทามี่ ที่ กิน ไม้ ได้ ฆ่า ไครย แต่ แม่ คำ จึง
 ค่อย ตลาบ ราดาญ หน้อย หนึ่ง ซึ่ง พระน้อง
 ผาก ของ สอว ถึง มา ให้ นั้น ก็ ชอบ คุณ
 เป็น ที่ สุก แด้ว มุฮาย ตาว รับ คำ ยิ้ม แด้ว
 จึง ทูล ว่า ข้าพเจ้า จะ ตา พระองค์ ไป ก่
 แด้ว พระองค์ อยู่ ภาย หลัง เร่ง คิด การ
 ให้ จง หนัก พระยาน้อย รับ คำ แด้ว ก็
 เสด็จ ตาม ตง มา ส่ง แม่ นม จน ตง จาก
 พระ ตำ หนัก ด้วย ความ เคารพ มุฮาย ตาว
 ก็ ตา พระยาน้อย ขึ้น ข้าง พังกระวีนี้ มา กับ
 ด้วย บ่าว ไพร ชาย ทญิง เป็น อัง มาก ครั้น
 ไป ถึง เมือง พะ โค แด้ว ก็ เข้า ไป เฝ้า พระ
 มหา เสด็จ เอา ทอง ห้า ชั่ง นั้น ถวาย แด้ว

พูดว่า พระยาน้อย ถวาย มา ยัง เจ้า พระ
 บาท พระ แม่ อยู่ หื้อ เจ้า พระ มหา เทวี จึง
 ครั้น ถาม ว่า พระยาน้อย จะ มา หรือ ไม่ มา
 เจ้า มุชาย ดาว ก็ ทูล พราง ตาม คำ พระ
 ยาน้อย ว่า พระยาน้อย ถวาย บังคม
 มา ยัง เจ้า พระ บาท พระ แม่ เจ้า ให้ ทราบ ว่า
 ข้า ขอ ผัด ใจ เข้า ของ อยู่ ก่อน แต่ ใน เดือน
 เดือน นี้ ณ วัน ไต หาก กำหนด ไม่ จะ มา เป็น
 มิ่ง คง พระ มหา เทวี จึง ถาม ว่า เมื่อ
 พระยาน้อย ได้ มี องค์ ทะ กิ่ง ข้า ชุนนาง ยี่
 สิบ คน เลี่ย นั้น เก็บ เอง เงิน ทอง ผ้า พรวณ
 มุ่ง ห่ม ใน คลัง ของ เรา มา แลก ให้ ทหาร
 ค่อย หรือ ใดๆ ยัง ตี อยู่ พร้อม มุชาย ดาว
 จึง พูด ว่า ข้า พเจ้า ได้ แฉ่ง อยู่ ว่า วิจาท

เล่ม ๘

ราชาธิราช

๓๔๗

ฆ่า พัน กั้น ตาย แต่ ยี่สิบ คน

จะได้เก็บ

ริบเอาเงินทองสิ่งของในคลังนั้น

หา มิได้

๐ พระมหาเทวได้ฟังดังนั้น

ไม่เชื่อ

คิดแกลงอยู่ ส่วนนางมุกดา

ก็ ถวาย

บังคมลาพระมหาเทวี

มาหาพระแม่ท้าว

ทูลแจ้งเนื้อความแต่ที่ชื่อว่า

พระสามสิ่ง

มาว่าให้พระแม่ท้าว

คอยอยู่จงดี

อย่า

ด่าที่พ่อถว้

แค้นท้าวหนัก

ไม่ช้าก็

จะ

กลับ

มาเห็นหน้ากัน

ซึ่งมาอยู่ ณ เมือง

ตะเบ็งนี้

ก็เป็นสุขอยู่

หาประชาชนพระโอรส

ถึงโตไม่

อย่าให้พระแม่ท้าว

เป็นทุกข์

ถึงเลย

แต่ถ้อยคำซึ่งพระยาน้อย

สั่ง

มาแปลคำเปรียบ

ปรายเชิงสังวาสนั้น

มุกดา

ถว้ มิได้ทูลให้ทราบ

ถว้ พระแม่ท้าว

จะ

มีความหึงหวง

ด่าเจ็บหนักขึ้น

พระ

© ฝ่าย พระยา น้อย ครั้น มุอาย ถาว
 กลับไป เมืองพะโค แล้ว จึงให้ ทา พ่อมอญ
 แด มังกนจี มา สั่งให้ มังกนจี แต่ง หนังสือ
 อ่อน น้อม แด ให้ พ่อมอญ จัด เครื่อง
 บรรณาการ ซึ่ง จะ ส่งไปให้ พระ ตะบะ แด
 สมิง เด็ก พวัก ครั้น มังกนจี ทำ หนังสือ
 เสร็จ แล้ว พระยา น้อย ก็ มอบให้ คน สนิท
 ถือ หนังสือ ไป กับ เครื่อง บรรณาการ เมื่อ
 ผู้ถือ หนังสือ ไป นั้น มีได้ พบ สมิง เด็ก
 พวัก ๆ ยก กอง ทิ้ง ขึ้นไป เมืองพะโค
 ก่อน นั้น หลาย วัน แล้ว คน ผู้ถือ หนังสือ
 จึง เอา หนังสือ กับ เครื่อง บรรณาการ นั้น
 เข้าไป คำนับ ส่งให้ สมิง พระตะบะ ๆ ก็ รับ
 หนังสือ แด เครื่อง บรรณาการไว้ จึง สั่งให้
 เตียง ตู แด ให้ เงิน ทอง เลี้ยง ผัว เป็น รางวัล

๓๕๒   ราชาธิราช   เล่ม ๘

กัน แต่ง หนังสือ แอบ รัย สั่ง   สมเด็จพระ

ราช บิดา มา ถึง น้ำ ท่าน ทั้งสอง ว่า   ข้า

เป็น ขบถ ต่อ พร ราช บิดา   จะให้ ยก กอง

ทัพ มา จับ ทัด ข้า นั้น   แล ความ ชัย นี้ เป็น

ความ สักดิ์ จริง   ข้า จะได้ เป็น ขบถ ต่อ

สมเด็จ พระราช บิดา หา มิได้   เป็น เหตุ ด้วย

พระ เจ้า บ้า กับ สมิงมะราหู   คิด จะ ทำ รัย

ข้า ๆ จึง หนี มา   ขอ น้ำ ท่าน ทั้งสอง อย่า

ได้ เชื่อ พัง คำใน หนังสือ เลย   เป็น อัน ซาก

อัน สมิงมะราหู กับ พระ มหา เทวี นั้น   เป็น

คน หา มิ สักดิ์ไม่   บัดนี้ ข้า คิด จะ ทำ การ

ตบ แขน สมิงมะ ราหู อยู่   ซึ่ง น้ำ ท่าน

ทั้งสอง จะ ยก กอง ทัพ มา นั้น   ขอ จึง ได้

การ ุณให้ งัดไว้ ก่อน   ไฉน น้ำ ท่าน ทั้งสอง

ก็ จะ มี แก่ ข้า สืบไป   จะ

© ครั้น สมิง พระตะบะ ได้แจ้ง ความ
 ใน หนังสือ นั้น แล้ว ยังมี ความ สงสัย
 อยู่ จึง ว่า แก่ ขุนนาง ทั้งปวง ว่า มี
 หนังสือ รับ ส่ง พระเจ้า ช้าง เมือง มา ว่า
 พระยา น้อย หนีไป ให้เรา ยก กองทัพ ไป
 ช่วย จับ บัดนี้ พระยา น้อย มี หนังสือ มา
 ว่า ตั้ง ชื่อ ชื่อ ความ ทั้ง สอง นี้ จะ จริง
 ช้าง ไหน ผู้ใด ยัง รู้ เห็น บ้าง ว่า พระ
 มหา เทวี เป็น ชู้ กับ สมิงมะราหู จริง
 ฉะนั้น หรือ ขุนนาง แด่ ทหาร ทั้งปวง จึง
 แจ้ง ว่า เนื้อ ความ ชื่อ นี้ เขา ภา ษณ์ ทั้ง
 เมืองพะโค ว่า สมิงมะ ราหู เป็น ชู้ กับ
 พระ มหา เทวี จน ชาว บ้าน เมือง สอน ให้
 เต็ก ชับ ตะแยะ เหาะ เล่น เป็น เพลง ภาษ

๓๕๔   ราชาธิราช   เล่ม ๗

รามัญ ว่า   มินเท็ง ดุตระ กอง เเท็ง   เติง
กะมาย พราย พระยุดมิง   อิจิมะตะรุณะ พราย
เตาะ พระบาย ตะดา เเท็ง เเซ็ง   แแปด เปน คำไทย
ว่า   สัตรี แก่ได้ สามี หน่ม   ถัน ยุคต ยาน
ตง มา ถึง รึง ผัว แล้ว ยังไม่ คิด เจียม กาย

๐ สมิง พระตะบะ   ได้ ฟัง ตั้ง นั้น จึง ว่า
แต่ แรก เราไม่ รู้ เนื้อ ความ ฉะนี้   คิด ว่า
เปน รับ สิ่ง พระ เจ้า ช้าง เผือก จริง   เรา จึง
จะ ยก กอง ทิ้ง ไป   บัดนี้ พระ มหา เทวี
เปน ชู้ กัน กับ เด็ก   กระทำ การ หุจวิต คิด
แปด กตอุบาย แล้ว   เรา จะ ยก ไป โย ให้ บัวย
การ ไพร่ พด แด เสด็บียง อาหาร   สมิง พระ
ตะบะ จึง ตั้ง แก่ ผู้ ถือ หนึ่ง ชื่อ ว่า   ให้ เร่ง
กระบาย หุส แก่ พระ ราช บุตรี   พระ เจ้า
ช้าง เผือก เกิด   ว่า แต่ ก่อน เราไม่ รู้

เล่ม ๘

ราชาธิราช

๓๕๕

บัดนี้ได้รู้แล้ว ก็ไม่ ยกไป อย่ำให้ พระองค์
 ทรง พระ วิตถ ถึง กองทัพ เวา เอย ซึ่ง เวา
 จะ เห็น กา ตี กว่ำ หงษ์ นั้น หา มิได้ ให้
 พระองค์ เร่ง คืด ทำ การ เอยไชย ชะนะ เถิด
 ผู้ถือ หนังสือ ก็ คำนับ กา สมิงพระ ตะบะ
 กตบิ มา ทด แก่ พระยา น้อย ๆ ได้ แจ้ง แล้ว
 ก็ ตี พระไทย นก

๐ ขณะ นั้น พระ มหา เถวี จึง ให้ หา
 สมิงชีพราย แด เสนาบดี ทั้งปวง เข้า มา
 พร้อม แล้ว จึง ทรัส ว่า มุอาย ดาว ตงไป
 หา พระยา น้อย กตบิ ขึ้น มา บอก ว่า ใน
 เตือน แก้ว ณวัน หา กำหนด มิได้ พระยาน้อย
 จะ มา เตือน แก้ว ก็ ถ่วงไป เห็นไม่ มา ฟ้น
 กำหนด สัญญา แล้ว บัดนี้ มี รัชสั่ง พระ
 เจ้า ช้าง เผือก ทรัส ว่า จะ ตะไว้ มิได้

๓๕๖

ราชาธิราช

เล่ม ๘

จึง ตั้งให้ สมิงมะ ราหู เป็น แม่ ทัพ ออกไป

จับ พระยา น้อย ให้ เร่ง จัด แจง กอง ทัพ

ไว้ ให้ พร้อม ถ้า กอง ทัพ เมือง เมาะตะ

หมะ เมือง มอญ มะตะ เมือง ทองชุก

มา ถึง แล้ว ให้ ยก ลงไป สมิงชีพราย แด

เสนาบดี ทั้งปวง ก็ เกณฑ์ กอง ทัพ เตรียม

ไว้ ตาม พระ มหา เทวี ตั้ง พระ มหา เทวี

แด สมิงมะ ราหู จึง ให้ ไป ตั้ง พิธี ค่ายกร

ตั้ง น้ำ รวง ต้าย พันไม้ ช่ม นาม ณ วัด สาม

บุญ ช้าง ทิศ ทวัน ออก เมืองพะโค ๖

๐ ฝ่าย อาจารย์ ของ สมิงมะ ราหู จึง มา

ว่า แก่ สมิงมะ ราหู ว่า ที่ วัด สาม บุญ นี้

ก็ เป็น ค่ำไชย ฤกษ์ ดี อยู่ จริง แต่ ว่า จะ ช่ม

นาม ได้ ก็ แต่ พระยา น้อย หา ช่ม นาม

มังคน้ำจี้ ด้วยไม่ ขอ ให้ รื้อ ไป ทำ ที่ สวน

เล่ม ๘   ราชานิราช   ๓๕๗

ถด้วย เป็น ที่ไชย ภูมิ ที่ กว่า นี้   ช่มได้ทั้ง
นาม มังกันจี แด นาม พระยา น้อย ทั่วย สมิง
มะราหู ก็ ส่งให้ รือโรง พิที   ไป ตั้ง ณตวน
ถด้วย ตาม คำ อาจารย์   ะ

๐ ครั้น อยู่ มา พระยา น้อย   จึง ครัดใช้
มังเทวะ   กับ ผู้มี ชื่อ ดี คน   ให้ ขึ้นไป
สอด แนม ดูให้รู้ ว่า   กอง ทัพเมืองพะโค
จะ ยก ลง มา เมื่อใด   มังเทวะ กับ ผู้มี ชื่อ
ดี คน   กราบ ถวาย บังคมตา พระยา น้อย
แล้ว   ก็ พา กัน ขึ้นไป ณเมืองพะโค   พอ
เวตา เย็น ถึง วัค ตาม บุญ   จึง เข้าไป
อาไศรย นอนใน อาราม   เห็น รอย คน ตัด
ไม้ เก็ด็อน อยู่   มังเทวะ จึง เข้าไป ถาม
สมภาร เจ้า อธิการ ว่า   ที่ นี้ใคร มา ทำ
อะไร จึง เห็น เศษไม้ เก็ด็อน อยู่   สมภาร

๓๕๘

ราชาธิราช

เล่ม ๘

จึง บอก ว่า ประสงค์ไม่ รู้ หรือ บัดนี้ พระ
 ราช บุตริ์ เชย พระ เจ้า ช้าง เขือก มา
 ทำ พิธี คัษกร พันไม้ ช่ม นาม จะ ยก กอง
 ทิ้งไป จับ พระยา น้อย ณเมืองทะเกิง ปลด
 ไร่ ยัง มีทัน แล้ว เขา ว่า กัน ว่า ที่ นี้ไม่
 เป็น ที่ไชย ภูมิ ช่มได้ แต่ นาม พระยา น้อย
 ไม่ ช่ม นาม มังกัจจัตถ์ ด้วย เขา จึง เลิก
 ไป ทำ การ ใน สวน กถ้วย หวัง จะ ให้ ช่ม
 นาม มังกัจจัตถ์ ด้วย มังทวะ จึง ถาม สมการ
 ว่า ซึ่ง สมิงมะ ราชูไป ตั้ง พิธี คัษกรใน
 สวน กถ้วย นั้น เห็น จะ มีไชย ชะนะ แก่
 พระยา น้อย หรือ สมการ จึง ว่า ยัน
 ธรรมดา ต้น กถ้วย นั้น ชาย มั่น ก็ ยืน
 อยู่ แต่ ปี เดียว ครั้น ออก เกรื่อ แล้ว เขา
 ก็ พัน ต้น เดียว แด ซึ่ง สมิงมะ ราชู จะ ให้

เล่ม ๘   ราชา อีราช   ๓๕๙

ช่ม นาม มังกันจี นี ก็ จริง   แต่ ว่า ช่ม

นาม สมิงมะ ราหู ด้วย   อุประมา เหมือน

สมิงมะ ราหู หยิบไฟ   ก็ ร้อน มือ ของ ตัว

เอง   ที่ไหน จะมี ไชย   เห็น จะ แพ้ แก่

พระยา น้อย เปน มัน คง   ประสก อย่า สง

ไสย เคย คอย ตไป เกิด   มังเทวะ ได้ พัง

สมภาร ว่า ตั้ง นั้น มี ความ ยินดี นัก   ก็ อ่า

ตา พระ สมภาร   มังเทวะ กับ ผู้ มี ชื่อ สี่

คน มา จาก วัด สาม บุญ แล้ว   จึง มา พบ

หญิง คน หนึ่ง ชื่อ เมี้ยตุละ   จับ ทำ เพลง

ภาษา รามัญ ว่า   มิมะยา มะจอก กวก กะ

เนาะกระเจิง   ทรัพย์วิทวะเรศ เสमित ปะเตา

เทวะ สมิง เทิง   สีน รศ เสิง อาตษร ระสะเกาะ

ปราบ ตรวง ตุญ ตอด เตะ   สะเกาะ บาว

กรวง ตุญระปาตะ   แปล เปน ภาษาไทย ว่า

แมดง กตั้ง คุธ จะใคร่ เปน แมดง ภู่ ทอง
 นั้น ทั้งหนึ่ง บุคคล ยก ภูเขา อัน หนัก
 ก็มีอาจ ที่จะ ยก ได้ ธรรมเนียม กด้วย ออก
 เครือ แก่ แถ้ว เขา ตัด คอ ธรรมเนียม อ้อย
 เปน หน่อ แก่ แถ้ว เขา พัน ต้น เลี้ย แด คน
 ทำ คน ได้ ยิน เพลง ับ ตั้ง นั้น แถ้ว ก็ จำ
 จตหมาย เหว ถ้อย คำ นั้น มา แถ้ว เทียว
 ้วย ช่าว ราชการ ได้ ที่อื่น อีก บ้าง ครั้น มา
 ถึง เมือง ทะเกิง จึง กราบ ทูล พระยา น้อย
 ตาม เนืง ความ ซึ่ง ท่าน เจ้า อธิการ วัต
 สาม บุญ บอ กเหตุ การณ์ แด กล่าว คำ
 ทำนาย กับ คำ ซึ่ง แม่ หญิง ับ นั้น เสร็จ
 สิ้น ทุก ประการ ะ

๐ พระยา น้อย ได้ ทรง พัง ตั้ง นั้น แถ้ว
 จึง ตรัส ถาม มิ่งกัน จี้ ว่า ซึ่ง สมภาร ทำนาย

เล่ม ๘

ราชาธิราช

๓๖๑

เวลานั้น ยัง จะจริงเหมือน ตั้งว่า หรือ แด
ซึ่ง สัตว์ ร้อง เพดง ชับ ตั้ง นั้น จะ เป็น นิมิตร
ร้าย ดี ประการ ไต มิ่ง กั้น จึ่ง กราบ ทูล ว่า
ซึ่ง ถ้อย คำ สมภาร วัด สาม บุญ บอด เหตุ
การนี้ แด ทำ นาย นั้น ถูก จริง ทุก ประการ
แด คำ ซึ่ง สัตว์ ชับ เป็น เพดง ว่า อัน แด
กตั้ง คุณ จะ ใคร เป็น แด ลง ภู ของ นั้น
อุ ประมา ตู จาก หนึ่ง สมิง มะ ราหู อัน ปราถนา
จะ ใคร เป็น กษัตริย์ มี ชาตี อัน สูง สุด นั้น
ก็ จะ ไม่ สม ตั้ง ปราถนา เปรียบ ประตุ ตั้ง
แดลง กตั้ง คุณ มี ชาตี อัน ตาม ก นั้น หรือ
จะ มา ถาย เป็น แด ลง ภู ของ ได้ อัน แด
ภู ของ นั้น อุ ประมา ตั้ง พระ องค์ ซึ่ง จะ ให้
ตำรวจ ราช สมบัต โดย ภูม ประยูร ศรี วงศ์
สืบ กั้น มา เป็น แท ซึ่ง ว่า เปรียบ ด้วย

๓๖๓

ราชา อีราช

เล่ม ๘

บุคคลยก ภูเขา อัน หนัก นั้น คือ พระองค์
 เปรียบ เหมือน หนึ่ง ภูเขา อัน หนัก สูงใหญ่
 ใน รามณ์ ประเทศ สมิงมะ ราหู นั้น มีอาจ
 จะ ยก แย่ง ยื้อ ทำตาย พระองค์ได้ ซึ่ง ว่า
 กด้วย ออก เกรื่อ แก่ แล้ว เขา ตัด คอ อ้อย
 เปน หน่อ แก่ แล้ว เขา พัน ต้น อัน ธรรมดา
 ต้น กด้วย นั้น หา แก่น สาร มิได้ ประตุ
 หนึ่ง สมิงมะ ราหู ต้น อ้อย นั้น ตูจ หนึ่ง พระ
 มหา เทวี พระองค์ เปรียบ ประตุ ตั้ง เจ้า
 ของ ครั้น แก่ แล้ว ก็ พัน เกรื่อ แด ลำ กิน
 เสีย ถ้า ว่า ไทย ศัพท์ นิมิตร ก็ แต่ ถ้วน
 เปน นิมิตร ดี ทั้ง นั้น เห็น ว่า พระองค์ จะ
 ได้ เมืองพะ โด เปน แท้ ตูจ หนึ่ง ข้าพเจ้า
 ทำนาย ตั้ง นี้ พระยาน้อย ได้ ทรง พัง ตั้งนั้น
 ดี พระไทย หนัก จึง พระ ราชทาน ชัน ทอง คำ

เล่ม ๘   ราชาธิราช   ๓๖๓
ใบหนึ่ง   ผ้า ถาย ขบวน ผืนหนึ่ง   ให้
แก่ มังกัจฉี เป็น บำเหน็จ ปาก   แด่ คน ห้า
คน นั้น   ให้ พระ ราชทาน เลื่อ ทรัพย์ พุค
ทอง คำ คน ละ ส้ารับ   แด้ว พระยา น้อย
จึง ทวีต ฤทธา ด้วย มังกัจฉี   แด่ พ่อมอญ
นาย ทัพ นาย กอง ทั้งปวง ว่า   ครั้ง นี้ ได้
เนื้อ ความ มัน คง ว่า   สมิग्มะ ราชู เป็น
แม่ ทัพ เกือบ จะ ยก มา อยู่ แล้ว   เรา จะ
ประชุม พลให้ พร้อมไว้   ๓๖๓
๐ ฝ่าย พระ มหา เทวี   ตั้ง แต่ พระ เจ้า
ข้าง เข็อก   ทรง พระ ประชวร หน้า มา
เสด็จ ออก ว่า ราชการ มิได้   ก็ ปดง ธุระการ
แผ่นดินไว้   แด่ สมเด็จ พระ เจ้า พี่ นาง เอย
ราชการ แผ่นดินใน เมืองพะ โค   แด่ ขุนนาง
น้อยใหญ่ ทั้งปวง   ก็ สิทธิ ชาติ อยู่ใน บังคับ

๓๖๔

ราชาธิราช

เล่ม ๘

บัญญัติ พระ มหา เทวี สิ้น

พระ มหา เทวี

จะ กระทำ การ สิ่งใด

ก็ อ้าง เอา รั้ง

พระ เจ้า ช้าง เผือก เป็น ประมาณ

ครั้น

กอง ทပ် ทั้ง สอง เมือง

มา ถึง พร่อม กัน

แล้ว

เจ้า เมือง ทั้ง สอง ก็ เข้า เฝ้า พระ

มหา เทวี พร่อม กัน

พระ มหา เทวี จึง สั่ง

ให้ เลี้ยง ดู เจ้า เมือง ทั้ง สอง

นาย ทပ်

นาย กองไฟร์ พด ทั้งปวง เสรีจ แล้ว

จึง

ตรัส ว่า พระ เจ้า แผ่นดิน

มี พระ ราชโอง

การ ดำหรัส สั่ง

ให้ รั้ง ยกไป จับ พระยา

น้อย เสีย ให้ ได้

พระ นาง จึง ทรง ตั้งให้

สมิงมะ ราหู

เป็น แม่ ทပ်ใหญ่ ทပ် หนึ่ง

แฉะ จัดให้ สมิง ชีพราย

ซึ่ง เป็น เสนาบดี

ใน เมืองพะโค นั้น

เป็น แม่ ทပ် ๗ หนึ่ง

กอบ ท้วย ทပ် เมือง มอญ มะละ

เมืองทองอยู่

เล่ม ๘   ราชาธิราช   ๓๖๕

เปน สี่ ทัพ   พร้อม ด้วย เครื่อง สรรพอาวุธ

ข้าง ม้า รั้ พด เปน อัน มาก   แด่ กอง ทัพ

ทั้ง นั้น   ให้ มี ธง รูป พระยา ข้าง แฉอก

ซึ่ง เปน ศรี เมือง เมาะทะหะ นั้น   บั๊ก ไป

เปน สำคัญ ทุก ทัพ   แด่ กอง ทัพ สมิงมะ

ราหู นั้น   มี ทั้ง ธง ข้าง แด่ ธง รูป พระราหู

ซึ่ง เปน เจ้า อสุร   ครั้น ถึง วัน ถูก ชัย

สมิงมะ ราหู ผู้ เปน แม่ ทัพ ใหญ่   ถัด ธาญา

สิทธิ์ เกิด ชาติ นั้น   ก็ แต่ง ภาย นุ่ง ห่ม

ให้ ทั้ง ศรี ตาม ตำรา พิไชย สงคราม   ตาม

เทศ รามัญ สงคราม แก่ ศักดิ์   ราชบุตร

เขย พระ เจ้า ข้าง แฉอก   สอด สมอง พระ

องค์   ตาย ทอง รูป เทพนม กระทบ เครื่อง

วัดย์ สอง ชั้น   ใส่ เกราะ ทอง ดง เดช ยนต์

มนตรา คม   ทับ ถม ด้วย วิชชา ศาสตร์   โปก

๓๖๖   ราชธานีราช   เล่ม ๘

พระ เคียร ด้วย ผ้า โกลโธย ดาย ทอง   บั๊ก รูป

จักร เพ็ชร แด รูป พระ อาทิตย์   เฉลิม ยันต์

ยอต มกุฎ ประ กอบ วิทยา คม   เฉย ยันต์

อักษร ทั้ง สี่ มุม   สำหรับ กัน สัตรา มี ให้

ต้อง กาย   เหน็บ พระ แสง กระบี่ สะพาย

พระ แสง ภาทนต์   จึง เข้าไป ทอดตา พระ

มหา เทวี ๆ ก็ อำนวยไชยให้ พร   ครั้น ให้

ศุก ฤกษ์ ไชก ยาม เวลา แด้ว   กองทัพ เจ้า

เมือง ทั้ง สอง เป็น กอง หน้า   ก็ คุม พล

ทหาร ยก ไป ก่อน   ราช

๐ ฝ่าย สมิงมะ ราช แม่ทัพ หลวง   ก็

ขึ้น ช้าง พลาย เทพ หัตถ์ เป็น คชาธาร   ลัง

ให้ ถิ่น ช้อง ไบก ธง เขา ไซย   เคลื่อน พล

นิกาย ออก จาก เมืองพะ โค   กองทัพ สมิง

ชีพวาย เป็น กอง หัตถ์ ก็ ยก ตามไป   เดียง

เล่ม ๙

ราชาธิราช

๓๖๗

สนั่น ก็ก ก้อง ด้วย ช้าง กตอง   ตู ตาด ไสว

ไป ด้วย ธง เที้ยว   เขี้ยว เหลือง ขาว แดง

ทุก กอง ทัพ   ครั้น กอง ทัพ หน้า ยก มา ไถ่

ด่าน เมือง ตะเกิง   ซึ่ง พระยา น้อย ตั้งไว้

ให้ รักษา อยู่ นั้น   ชาว ด่าน รู้ ว่า กอง ทัพ

ใหญ่ ยก มา   ประมาณ พด เห็น มาก จะ ต้าน

ทาน มิ ได้   ก็ อพยพ ครอบ ครัว เข้า ป่า

แล้ว แต่ง ให้ มา เร็ว   รีบ ถือ หนึ่ง ถือ ไป ทด

แจ้ง แก่ พระยา น้อย ว่า   บัดนี้ กอง ทัพ เมือง

พระ ไท ยก มา เป็น สี่ ทัพ   พระยา น้อย ได้

แจ้ง ตั้ง นั้น ก็ หวัน พระ ไท   จึง ตั้ง นาย

ทัพ นาย กอง ทัพ ปรง   ให้ เร่ง ชับ พด ทหาร

ขึ้น ประจำ รักษา นำ ที่ เสิง เติง   ประตุ หอ

รบ ไว้ ให้ มัน คง เป็น สามารถ   ครั้น กอง

ทัพ หน้า ยก มา ถึง   ก็ ให้ ตั้ง ค่าย ห่าง เมือง

ประมาณ ยี่สิบ เส้น พอ กองทัพ ทดวง
 กองทัพ หลั่ง ยก มา ถึง เปน ลำดับ กัน
 ก็ให้ ตั้ง ค่าย มั่น คงไว้ แล้ว สมิงมะราหู
 แม่ทัพใหญ่ จึง บังคับให้ กองทัพ ทั้งปวง
 เข้า ล้อม เมืองตะเกิงไว้ เปน ล้อม ทำนุให้
 มั่น คง ทวง มิให้ พระยา น้อย หนีไป แด
 ขณะ เมื่อ สมิงมะราหู ยก กองทัพ ไป นั้น
 พ่อขวัญ เมืองราชบุตรี พระเจ้า ช้าง เขือก
 ประชวรไข้ ทรพิศม์ ถึง แก่ พิธาโดย ชะ
 ๐ ฝ่าย พระยา น้อย แจ้ง ว่า กองทัพ
 ยก มา ล้อม เมือง ไว้ แน่นหนา ตั้ง นั้น
 แล้ว จึงให้ หา พ่อ มอญ มังกันจี มา ปฤก
 ษา ว่า บัดนี้ กองทัพ มา ล้อม เมือง เรา
 ไว้ ทั้ง ล้อม ทำนุ คับ ชัน มั่น คง แน่น เรา จะ
 คิด รบ ฟุ้ง ประการใด พ่อ มอญ แด มังกันจี

๓๗๐

ราชาธิราช

เล่ม ๘

กอง ทัพ สมิงมะ ราชู แด กอง ทัพ สมิง

ชี้พราย แล้ว จึงให้ไป เหวจว่า กถ่าว

ด้วย กอง ทัพ เมือง ทอง ฐ แด กอง ทัพ

เมือง มอง มะระ บอก เหตุ ผล ให้ รั้ แล้ว

เห็น กอง ทัพ ทั้ง สอง เมือง จะ หา ชย์ไม่

จะ ยก กลับไป

ถ้า กอง ทัพ เมือง ทอง ฐ

เมือง มองมะระ ยก เลิกไป แล้ว ก่าดัง คือก

ก็ จะ น้อย ดง เหว จึง ยก ออก หัก หาญ

ซ้ำ เต็ม เขา ต่อ ภาย หลัง ก็ จะ ได้ ไชย

ชนะ โดย ง่าย ด้วย อุบาย บัญญา ผ่อน

ปรน ดั่งนี้ ะ

๑ พระยา น้อย เห็น ชอบ ด้วย จึง ตรัส

ว่า ซึ่ง ท่าน คิด ผ่อน ก่าดัง คือก อัน กถ่า

แข็ง ให้ อ่อน น้อย ดง ดั่ง นี้ ก็ ดี อยู่

เรา จะ ทำ ตาม คำ ท่าน ทุก ประการ จึง

เล่ม ๘   ราชาธิราช   ๓๗๑

ทนต์ใช้พ้อมอญ ให้ไป นิมนต์ พระ อาจารย์

มะเปง เข้า มา   จึง ทนต์ แก่ พระ อาจารย์

มะเปง ว่า   บัดนี้ คือก มา ล้อม เมืองไว้ แน่น

หนา นึก   เห็น สมณ ชีพราหมณ์ ราษฎร

ชาว เมือง   จะ พดอยได้ ความ เคียด ร้อน

ครั้งนี้   ข้าพเจ้าไม่ เห็นใคร จะ ช่วย ผ่อน

ฉนั้น ถ้าถึง คือกได้   เห็น แต่ พระ คุณ เจ้า ผู้

เดียว มี สติ บัญญา สามารถ   ฉลาด ทั้ง

คะดี ไฉน คะดี อกรรม   ทั้ง จะได้ ช่วย แนะ

นำรบ กระให้ สำเร็จได้   พระ คุณ เจ้า อย่า

ว่าใช้ ว่า วาน เถย   จง คิด ว่าได้ กรุณา

สงเคราะห์ แก่ สมณ ชีพราหมณ์   ประชา

ราษฎร ทั้งปวง เกิด   ข้าพเจ้า จะ นิมนต์

พระคุณ เจ้า   ออกไป เจริญ ด้วย สมิงมะ

ราหู   แด กอง ทัพ ทั้งปวง จะได้ หรือ มิได้

๓๗๒ ราชานิราช เต็ม ๘

ประการใด พระอาจารย์ มะเปง จึง ถวาย

พระพรว่า การเพียงนี้ไม่ยากนัก ย่า

ว่าแต่ มหาบพิตร จะให้รูปไป ทา กอง

ทัพเท่านี้เลย ถึงจะให้รูปเข้าไปใน กอง

เพลิง แด บ่า เสือ บ่า ราชสีห์ ที่ร้ายนั้น

ก็ดี แต่ว่า แขน ประโยชน์แก่ พระองค์

แล้ว อากะ ภาพ ก็ จะ สู้ อธิษฐานไปให้

สำเร็จ ตั้ง พระไทย ประสงค์ ของ พระองค์

จงได้ พระ

๐ พระยา น้อย ใต้ พัง พระ อาจารย์

มะเปง รับ อธิษฐาน เข็ง แกรง ตั้ง นั้น มี พระ

ไทย ยินดี นัก จึง ครัส ว่า ข้า ขอบใจ พระ

คุณ เจ้า เปน ที่ สุก แล้ว ถ้า กระนั้น นิมนต์

พระคุณ เจ้า จง ออกไป ทา สมิงมะ ราชู คุ

กำลัง กอง ทัพ แด กิริยา อากาการ สมิงมะ

พระ มหา เทวี   แด่ สมิงมะ ราหู
 พระ คุณ เจ้า   จะ เอา ของ สิ่งใด
 ออก มา   ข้าพเจ้า จะ ได้ ให้ จัก

พระ อหารีย์ มะเปง ถวาย
 อาตมะ ภาพไม้ ท้อง รั้ว พระ
 ของ สิ่งใด สิ่ง หนึ่งไป   จะ เอา
 ความ ตม ปาก ของ อาตมะ ภาพ นี้   เปน
 เครื่อง ราช บรรณาการ   ไป ให้ สมิงมะ ราหู
 ซึ่ง กอง ทพ ทั้ง สอง นั้น   อาตมะ ภาพ จะ
 ขอ อาษา รบ สู้ ด้วย เพดง อาวุธ คือ ตม ปาก
 มิให้ ยาก แก่ ทแถลัว ทหาร   จะ ให้ กองทพ
 เหล่า นั้น เด็ดไป จง ได้   อย่า ทรง พระ วิตถ
 เอย   พระยา น้อย ได้ ทรง พง ทั้งนั้น ที่ พระ
 ไทย นัก   ยิ้ม แล้ว ครัส อำนวยไชย ว่า
 ให้ สม ตัง ปาก พระ คุณ ว่า เด็ด   พระ

เล่ม ๘   ราชธานี   ๓๓๕

อาจารย์ มะเปง ก็ ถวาย พระ พร ตา   มา
แจ้ง ความ แก่ นาย ทัพ นาย กอง ทั้งปวง   พระ

๐ ฝ่าย นาย กอง   ผู้รักษา นาคี ตำบล
ตรง สมิงมะ ราหู อยู่   นั้น   รั ใน กระ แสร
รับ สั่ง แน่ แล้ว   ก็ นิมนต์ พระ อาจารย์

มะเปง ลง นั่ง ใน สภา แทรก   เอา เชือก หย่อน
ลงไป นอก กำแพง เมือง   พระ อาจารย์

มะเปง   ก็ ออกไป ยิง กอง ทัพ สมิงมะราหู
แก่ ผู้ เดี่ยว   ฝ่าย ทหาร ใน กอง ทัพ หลวง

เดี่ยว ทระเวร อยู่ รอบ ค่าย   ครั้น เห็น พระ
อาจารย์ มะเปง มา ผู้ เดี่ยว   ตู ปลาด อยู่

ก็ ชวน กัน ตู เข้าไป ชัก ถาม   ครั้น แจ้ง
ความ แล้ว   ก็ พา พระ อาจารย์ มะเปง เข้า

ไป ให้ ยับ ยั้ง อยู่ นอก ค่าย   จึง เข้าไป
แจ้ง ความ แก่ สมิงมะ ราหู ๆ   ได้ แจ้ง ดัง นั้น

๓๗๒

ราชาธิราช

เล่ม ๘

ก็ ยินดี

เพราะ อยากร จะ ไคร่ พั่ง ช่าง พระ

ยา น้อย

จึง สั่ง ทหาร ให้ ถัดบ้ ออกไป

นิมนต์ พระ อาจารย์ มะเปง เข้า มา

ครั้น

พระ อาจารย์ มะเปง มา ถึง แล้ว

สมเด็จพระ

ราช

จึง สั่ง ให้ เสา จำลอง แดง แคร่ ถัก

ด้วย ไม้

มาให้ พระ อาจารย์ มะเปง นั่ง

แต่ พอ พระ เถร มะเปง

ขึ้น นั่ง ง่าย นั้น

ขาด จำลอง ก็ พดอย ทำตาย ลง ด้วย เบน

ทั้ง นี้ เพราะ บอก เหตุ ต่าง ร้าย ว่า กองทัพ

สมเด็จพระ ราช จะ แดงไป

สมเด็จพระ ราช เห็น

ดังนั้น

จึง ให้ เสา จำลอง ทอง มา ให้ พระ

เถร มะเปง นั่ง

ครั้น พระ อาจารย์ มะเปง

นั่ง เบน ปวดติ แล้ว

สมเด็จพระ ราช จึง ประนม

หัตถ์ เคารพ ถาม ว่า

พระ คุณ เจ้า ออก มา

ด้วย ใจ ถนอม

พระ อาจารย์ มะเปง จึง

เล่ม ๘

ราชาธิราช

๓๗๗

ถวาย พระพรว่า   อาตมะ ภาพ ออก มา เฝ้า
มหาบพิตร ด้วย ชูระ พระยาน้อย   สมิงมะ
ราหู จึง แสร้งถามว่า   ตั้งแต่ พระยาน้อย
มา อยู่ ณ เมืองตะเกิงนี้   ยัง ค่อย เป็น สุข
อยู่ หรือ ประการใด   พระอาจารย์ มะ ปง

ถวาย พระพรว่า   พระยาน้อย มา อยู่ใน
เมืองตะเกิงนี้ หา มีความ สุขไม่   แต่ พาะนะ
ทอง จะ รong ของ เสวย นั้น   ก็ รัก สน คืด
เร รวน อยู่   ครั้น จะ กลับ ไป เมืองพะโค
แล้ว   ตัว ได้ ทำ ความ ผิด แล้ว ก็ กลับ อยู่
จึง มี อาร กลับ ไป ได้   สมิงมะ ราหู จึง ว่า
ข้า ทุก วัน นี้   รัก ใคร พระยาน้อย เหมือน
หนึ่ง ร่วม ชีวิต เดียว กัน   แต่ พระเจ้า ช้าง
เผือก อัน เป็น พระเจ้า อยู่ หวัง นั้น   ทรง พระ
โอรส นั้   ตรัส ใช้ ให้ ยก กองทัพ มา

ครั้นจะ มิ มา ขัด พระ ราชโองการ มิได้ งาน
 ใจ อยู่ ก็ จำ มา แด พระ มหาเทวี พระ เจ้า
 บ้านนี้ ยัง คิด ถึง พระ ยาน้อย อยู่ มี
 พระ เสด็จ ณั้ สั่ง มา ว่า ถ้า พระ ยาน้อย รู้
 ตัว ว่า ทำ ผิด แม่น ออก มา หา โดย ตี แถ้ว
 ก็ ให้ พา มา เถิด พระ เจ้า บ้า จะ ช่วย ทูล
 ขอโทษ ให้ แด พระ คุณ เจ้า จง ไป รุด ไป
 บอก พระ ยาน้อย ตาม คำ ซึ่ง ข้ำ บอก ไป นี้
 ให้ พระ ยาน้อย ออก มา หา ข้ำ พเจ้า เถิด ย่า
 ได้ มี ความ รังเกียจ ถึง ไต ถึง หนึ่ง เถย ข้ำ
 จะ พา ไป เฝ้า พระ เจ้า ข้าง เฝือก ช่วย ทูล
 ขอโทษ เสีย ย่า ให้ ยาก แก่ ทแถ้ว ทหาร
 โพร่ บ้าน พดเมือง เตื่อต ร้อน เถย ะ
 © พระ อาจารย์ มะเปง ได้ พัง ตั้ง ณั้
 ก็ รู้ เท่า ว่า สมิงมะ ราหู แถ่ง ถิ่น ตม เถา

เล่ม ๘

ราชาธิราช

๓๗๘

ใจที่ ต่อ หวัง จะ พ่อ ถวงให้ พระยา น้อย
 หดง จึง แสร้ง ทำ เปน ยินดี ถวาย พระพร
 ว่า ซึ่ง พระยา น้อยให้ อาตมะ ภาพ ออก
 มา สืบ ดู ทั้ง นี้ ก็ ประสงค์ จะ ใ้ ครอบ ครอบ
 ซึ่ง ชาว ต่ แด ร้าย บัดนี้ ได้ ครอบ ซึ่ง ชาว
 ต่ แด้ว ว่า มหา บพิตร แด พระ เจ้า บ้า
 ยังมี ไมตรี จิตร รัก ใ้ พระยา น้อย อยู่
 เปน อัน มาก อาตมะ ภาพ ก็ พดขย ยินดี
 ด้วย อาตมะ ภาพ จะ ถัด เข้าไป แจ้ง
 ความ แก่ พระยา น้อย ให้ พระยา น้อย
 ออก มา สาระภาพ รับ ผิด มหา บพิตร จง
 ได้ พระ อาจารย์ มะเปง จึง ถวาย พระพร
 ๓ สมิงมะ ราช ไป ยัง กอง ทัพ สมิงซี
 พราย ๆ เห็น จึง ถาม ว่า พระ ซี ต้น มา
 ด้วย กิจ สิ่งใด พระ อาจารย์ มะเปง ก็ บอก

๓๘๐   ราชานิราช   เล่ม ๘

แก่ สมิงชี้พราย   ตาม รับ สั่ง พระยาน้อย
ซึ่ง สั่ง มาให้ว่า นั้น ทุก ประการ   ะ

๐ สมิงชี้พรายได้ ฟัง แล้ว จึง ว่า   พระ
ชี้ ต้น กลับ เข้าไป ถวาย พระพร   แก่ พระ
ราช บุตรี เลิศ   ว่า ข้าพเจ้า สมิงชี้พราย

กราบ ถวาย บังคม มา   แทบ ผ่า พระบาท

พระ ราช บุตรี พระ เจ้า ช่าง เผือก   ด้วย การ

ทั้งปวง นี้   แจ้ง อยู่ใน พระไทย ของ พระ

ดุก เจ้า มา แต่ ก่อน แล้ว   อย่าให้ ทรง พระ

วิตก เดย   ข้าพเจ้า จะ ช่วยไป กว่า จะ สำเร็จ

การ ของ พระ ดุก เจ้า จึง ได้   ครั้น แล้ว

พระ อาจารย์ มะแปง   ก็ ดา มา ทา กอง ทัพ

สมิง เลิศ พร้า   เจ้า เมือง มอญมะตะ ว่า

กล่าวให้ สมิง เลิศ พร้า ฟัง   ดูจว่า แก่

สมิงชี้พราย ทุก ประการ   แล้ว บอก ว่า

เล่ม ๘   ราชาธิราช   ๓๘๑

พระ ตะบะ เจ้า เมือง เมาะตะหมะ   ได้ ทราบ

เหตุ ดัง นี้ แล้ว   ก็ หา ยก ทัพ มาไม่ ครั้น

สมิง เล็ก พร้า   ได้ พัง พระ อาจารย์ มะเปง

ว่า ดัง นั้น แล้ว   ตู กอง ทัพ เมือง เมาะตะ

หมะ   ก็ไม่ ยก มา สม คำ พระ อาจารย์

มะเปง ว่า   สมิง เล็ก พร้า ก็ ไกรธ   จึง

ว่า หยาบ ซ้ำไป ถึง พระ มหา เทวี ว่า   สัตว์

ชั่ว นี้ น้ำใจ กระนั้น เจียว หนอ   เมื่อ เป็น ชู้

กัน กับ เต็ก หา มี ความ อายไม่   คิด จะ

ฆ่า ตก หลาน เตี้ย   ไม่ คิด ว่า เป็น ญาติ

วงศ์ เชื้อ สาย ของ ตน   หนึ่ง ทัพ เรา ก็ ได้

สัญญาไว้ว่า   ถ้า พระ เจ้า ช้าง ฝือก

สวรรณคดี แล้ว   จะ เอา ราชสมบัติ ให้ แก่

เรา   บัดนี้ ได้ ผนุม ชุ่ม ชื่น น้ำใจ แล้ว

แต่ง กตอุบาย มา ดวงใช้ เรา   จะ เอา ราช

สมบัติให้แก่ สมิงมะ ราชู อีกร เต่า พระ
 มหา เทวี นี้ เป็น ทนฺจใจโต เตหา ดีไม่ แล้ว
 จึง สั่ง พระ เถร มะเปง ว่า นิมนต์ พระ
 ชี ทั้น กตบไป แจ้ง แก่ พระ ราช บุตร พระ
 เจ้า ช้าง เมื่อ กเถิด ว่า แก่ เติม นั้น โยม
 สำคัญ ว่า เป็น กำหนด ของ พระ เจ้า ช้าง
 เมื่อ จริง จึง ยก มา บัดนี้ รู้ แล้ว จะ อยู่
 ทำ การ ไป โยม มี โยม ก็ จะ เติง ทัพ กตบ
 ไป อย่า ให้ พระ ราช บุตร พระ เจ้า ช้าง
 เมื่อ ทรง พระ วิทก ใน กอง ทัพ โยม นี้
 เคย พระ อาจวีย์ มะเปง ก็ ตา สมิง
 เติง พร้า มา หา กอง ทัพ เมือง ของ อยู่ เต่า
 ค่ะ ดี ให้ พัง คุง บอก เต่า แก่ สมิง เติง พร้า
 แต่ หตัง นั้น แล้ว ว่า กอง ทัพ เมือง เมา
 ทะหมะ เขา รู้ การ ฉะนี้ แล้ว ก็ได้ แต่ มา

เล่ม ๘   ราชานิราช   ๓๘๓

บัดนี้ กองทัพ เมือง มง มะตะ   ก็ เลิกไป

แล้ว   พระยา ทองอุไ้ พัง พระ อาจารย์

มะเป่ง บอก ตั้ง นั้น   ก็ โกรธ พระ มหา เทวี

ว่า ทรงใช้   จึง ตอบ ว่า ถ้า กองทัพ เมือง

มง มะตะ เขา เลิกไป แล้ว   โยม ก็ จะ เลิก

ไป ด้วยกัน   ขอให้ พระ ราชบุรุษ พระเจ้า

ช้าง เมื่อ ทวง พระ วิทก เอย   ชะ

๐ ฝ่าย พระ อาจารย์ มะเป่ง   เขียว บอก

แก่ นายทัพ นาย กอง ทั้งปวง เสร็จ แล้ว   ก็

กลับ เข้า มา เมือง ตะเกิง   ครั้น มา เห็น

พระยา น้อย   เสด็จ ออช พ้อม ด้วย ชุนนาง

ที่ ปฤกษา ทแถ้ว ทหาร ทั้งปวง   พระมะเป่ง

ก็ เดิน ยิ้ม เข้า มา แต่ไกล   พระยา น้อย เห็น

พระ มะเป่ง เดิน ยิ้ม เข้า มา ตั้ง นั้น   ก็ พดอย

ดี พระไทย   อารามานาให้ นิ่ง ที่ สมควร แล้ว

๓๘๔

ราชาธิราช

เล่ม ๘

จึง ตรัสถามว่า พระคุณเจ้า ออกไปหา
 กองทัพนั้น ใ้เนื้อ ความ สม คะเน ที่ คิด
 ใจ หรือ ประการใด เห็น จะเหมือน ปาก ว่า
 แด กระทบ จึง เติบ ยิ้ม เข้า มา ข้าพเจ้า เห็น
 เป็น อัจฉริยะ งาม นึก หนา พระ อาจารย์
 มะเป่ง จึง ถวาย พระ พร ว่า อาทมะ ภาพ ไป
 วันนี้ ได้ ท่วง ที่ ชอบ ถอด นึก แล้ว ก็ ได้ ไชย
 นิมิตร มงคลใหญ่ หลวง ด้วย เมื่อ อาทมะ
 ภาพ ไป ถึง นั้น สมิงมะ ราชู ให้ เอา จำดอง
 แดง พัน แคร่ ถัก ด้วย ด้าย มา ให้ นึ่ง
 ครั้น หนึ่ง พัน หนึ่ง ชาติ ลง ทั้ง จำดอง นั้น
 ก็ พดอย หัก ทำลาย ลง ด้วย ๖

๐ จบ เล่ม ๘ สมุทไทย ๖

๐ เล่ม ๘ ยังมี ต่อไป ๖

(คำให้พร)

---

๑ ขอ อวย พร ประชา ชาว ไน แตน ทาว
ภพ สยาม ชื่อ ราชภูริ เจริญ นีน ฉัน บอ ก นาม
ชื่อ ใจ อาน ตาม บ้าน เวื่อน จง สุข ใจ เจริญ
ยิ่ง สรรพ สิ่ง ไคร อย่า เหมือน กว่า จะ
สูญสิ้น ทาว เตือน ทลอด แตน พุทชนันตร
เกิดชาติใดให้ มี สุข อัน ความ ทุกข์ นิราศ
จว สม สุข สะ ไม สร เสมอ แม้น สมบัติ
สรวรรค จริง คัง ข้ำ อวย พร ให้ ถาวร
ทลอด กัลป์ สุข ทรพัย นับ อนันต์ เอนก
ยิ่ง ทุก สิ่ง เฮย

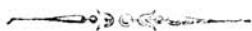

๓๗๕

๑ หน้าปก ขะ

๑ ราชานิราชเล่ม ๙ ขะ

๑ ครั้งแล้วพระยาน้อยได้เสวยราชินในเมืองพะโค คือ
พระนามเป็น พระเจ้ากวีหะ ราชานิราช เมืองพะโค ก็
เปลี่ยนนามเป็น เมืองหงสาวดี พระเจ้า ราชานิราช
ชก กองทัพ มาตี หัวเมืองที่ข้างเมืองอยู่ ผ่านมณฑลคาย

๑ สมิงมะ ราชู จึงเอาจำตอง ทอง มา
ให้ นึ่ง แต่ ตัว อาตมะ ราชู ซึ่ง รับ อาษา
ออกไปใน ครั้ง นี้ ก็ เลื่อม เหมือนหนึ่ง
พระองค์ เจ้า แต่ จำตอง แดง ซึ่ง หัก นั้น
ได้ แก่ สมิงมะ ราชู อัน ทัพ พัน แคว่ ซาก
ตง นั้น คือ ขชก ทรง สำแดง เหตุ ว่า
กอง ทัพ สมิงมะ ราชู จะ แยกไป แต่ ซึ่ง

๓๗๖

ราชาธิราช

เล่ม ๗

จำดอง ก็ พดอย หัก ลง ด้วย นั้น คือ บอด

เหตุ ว่า สมิงระ ราชู จะ ตาย ด้วย อาญา

แห่ง พระองค์ แด จำดอง ของ นั้น คือ

ใต้ แก่ เมืองพะโค ซึ่ง อาตมะ ราชู ขึ้น นิ่ง

บน จำดอง ของ ที่ อยู่ นั้น คือ พระองค์

จะ ใต้ นิ่ง เมืองพะโค เป็นใหญ่ มี พระเทศ

เทศา นุกาพ เป็น อัน มาก แด สมิง เด็ก

พม่า นั้น ครั้น ใต้ พง อาตมะ ราชู บอด

ความ ให้ รู้ แดว ก็ ไกรธ ว่า หยาบ ช้า แก่

พระ มหา เทวี บัดนี้ ว่า จะ เด็ก ทัพ ถัด

ไป แด ถอง ทัพ เมือง ของ อยู่ นั้น ก็ จะ

เด็ก ไป ด้วย กัน ฝ่าย สมิง ชีพราย กราบ

ถวาย บังคม เข้า มา ว่า เนื้อ ความ ทั้งนี้

ก็ ทราบ อยู่ใน พระไทย ของ พระองค์ แดว

อย่า ให้ ทรง พระ วิทก เอย

อาตมะ ราชู

เล่ม ๙

ราชาธิราช

๓๘๗

เห็นสมควร คิด ดังนี้ จึงเดินเข้ามา

๐ พระยาน้อย ได้ทรงฟัง ดังนี้ ก็

ที่พระไชย จึงตรัสยกยอพระมะเปงว่า

พระคุณเจ้า ช่วยรับภาระข้าพเจ้าครั้งนี้

มีคุณอันใหญ่ยิ่ง จะบุญบำเหน็จถวาย

ให้ถึงขนาด ถ้าพระคุณเจ้าคิดเป็น

พระราชา ออกมาแล้ว ข้าพเจ้าจะให้จัด

อัฐบริวาร รูปงาม สัก ยี่สิบ จะได้เป็น

คนสำหรับปฏิบัติพระคุณเจ้า ๆ จะได้

มีความสบายเมื่อภายหลังแก่ พระอาจารย์

มะเปงได้ฟัง ดังนี้ ก็หัวเราะ จึงถวาย

พระพรว่า อาตมะภาพทำดังนี้ จะ

ได้หมายเอาบำเหน็จทรัพย์สินเงินทอง แด

ยศลาศักดิ์หามิได้ คิดว่าพระองค์ปณ

ราชบุตรของพระเจ้าแผ่นดิน ได้ฟัง

พระ บารมี ของ ท่าน คัม ครอง วิชา อยู่
 ครั้น พระ ราช บุตร ท่าน มี ทุกข์ แล้ว จะตะ
 ให้ เบน อันตราย ก็ มี ชอบ จำ จะ ช่วย ให้
 ดำ เจริญ มิได้ คิด แก่ ความ เหนื่อย ยาก

พระยา น้อย จึง ตรัส ว่า ข้า ชอบใจ พระ
 คุณ เจ้า ยิ่ง นึก ด้วย มี คุณ หา ที่ สุด มิได้

๐ ฝ่าย สมิง เด็ก พร้า เจ้า เมือง มง
 มะตะ แด เจ้า เมือง ทองอุ ทั้ง สอง นั้น
 ครั้น พระ อาจารย์ มะเปง กลับ ไป แล้ว สมิง
 เด็ก พร้า แด เจ้า เมือง ทองอุ ก็ เด็ก ทัพ
 แยก ทาง กัน ไป ฝ่าย ทหาร กอง สอด แนม
 ของ สมิงมะ ราชู ด้ง นั้น ก็ รีบ เอา ความ
 ไป แจ้ง แก่ สมิงมะ ราชู ๆ ได้ แจ้ง ว่า
 กอง ทัพ เมือง มง มะตะ เมือง ทองอุ
 เด็ก ไป ด้ง นั้น ก็ ตกใจ จึง ไซ้ ให้ คน ไป

เล่ม ๘

ราชาธิราช

๓๗๘

ถามว่า

มีรับสั่ง พระเจ้าข้างเผือก

ตรัสใช้ให้ยกตงมาจับพระยาน้อย ยัง

มิได้กระทำ การให้สำเร็จ เหตุไฉนจึงมา

เลิกทัพไปเสียตั้งนี้เล่า ครั้นผู้ไปตาม

ทัพ สมิธ เลิกพม่า ก็ว่า ตาม สมิธมะ

ราหูสั่งมา นั้นทุกประการ สมิธ เลิกพม่า

ให้ฟัง ก็โกรธ จึงว่า ทนุญแก่กับเด็ก

หนุ่ม สมากม เป็น ชู้ด้วยกัน แล้ว ทำใจ

ใหญ่ มาตวงใช้กูด้วยเล่า มิ่งเร่งกลับ

ไปบอกแก่เจ้า มิ่ง เล็ด ว่า ถ้าจะใช้กู

แล้ว ก็ให้จับเอาเงา กูไปใช้ ซึ่ง จะ

ตวงใช้ตัว กู นั้นไม่ได้แล้ว ฝ่าย กองทัพ

เมืองทองอยู่ ก็ว่า ถ้าว ตูยเดียด กัน แล้ว

รับยกไป

ฯ

๑ ฝ่าย คนใช้ ก็ กลับ มา แจ้ง ความ
แก่ สมิงมะ ราชู ตาม ถ้อย คำ สมิง เด็ด พร้า
แต่ ทัพ เมือง ทองอุ ว่านั้น เสร็จ ขึ้น ทุก
ประการ สมิงมะ ราชู ได้ พัง ตัง นั้น ก็ ไกรขอ
เจ้า เมือง ทั้ง สอง แต่ จนใจ อยู่ไม่ รู้ ที่ จะ
ทำ ประการใด ครั้น จะ แต่ง ทหาร ไป ให้
ว่า ก่อว หัก ทาญ ก็ กลับ จะ เกิด รบ พง
กัน ขึ้น เป็น คือ สอง นำ จำ จะ นิ่ง ออก ทม
ไว้ ก่อน ถ้า เสร็จ คือ พระยา น้อย แล้ว
จึง จะ คิด แก้ เค้น ตอบ แทน เจ้า เมือง
ทั้ง สอง เมื่อ ภาย หตั้ง

๑ ขณะ นั้น ทหาร ใน เมือง ซึ่ง รักษา
นำ ที่ ตำบล ทัพ เมือง มง มะตะ เมือง ทองอุ
ครั้น เห็น กอง ทัพ ทั้ง สอง เด็ด ไป ก็ ร้อง
บอก กัน อื้อ ยิ่ง ขึ้น ว่า กอง ทัพ เจ้า เมือง

เล่ม ๙

ราชาธิราช

๓๙๑

ทั้ง สอง เลิกไป แล้ว

พอ พระยา น้อย

เสด็จ มา เตียบ เมือง

ตรวจ ทรา ดู นาย

ท่าน นาย กอง ผู้ วิชา น้า ที่

ทอด พระ

เนตร์ เห็น คน ผู้ หนึ่ง

เขา จำ ตรวจไว้ จน

สม ยาว นิ่ง ทับได้

จึง สั่งให้ ไป ตาม ว่า

เปน โทษ อันใด

แต่ คน โทษ นั้น จึง บอก

ว่า ข้าพเจ้า ชื่อ มะกะนาย

กู้ เงิน ท่าน

ไป คำ สำเภา ๆ

เสีย ทรัพย์สิน สิ่ง ของ สูญสิ้น

ตัว มี ตาย รอด มาได้

เจ้า นี้ ท่าน ให้ จำ

ตรวจ เร่ง เงิน

ยัง ค้าง อยู่ แล เงิน ทรา

ยี่สิบ ชั่ง หาก เงิน จะ ให้ ท่าน มิได้

ข้าพเจ้า

จึง ได้ ทูล จำ อยู่ ดังนี้

ครั้น ผู้ ไป ตาม

ไป เนื้อ ความ แล้ว

ก็ กลับ มา กราบ ทูล

พระยา น้อย ตาม คำ มะกะนาย บอก ทูล ประการ

๑ พระขานน้อยได้แจ้งแล้ว ก็ เรง-พระ
 ตำรับว่า ถัดตั้งศึก ครั้งนี้ มาก ไม่ เหลือ
 ถัดตั้ง ทแกล้ว ทหาร เรา จะ ต่อ รบ เรา ดี
 ก็ ข่มอน ฝัน ให้ กองทัพ ทั้ง สอง เมือง
 เลิกไป แล้ว ยัง อยู่ แต่ กอง สมิงชีพราย
 แต่ กองทัพ สมิงมะ รากู แต่ สมิงชีพราย
 นี้ เข้า อยู่ ข้าง เรา ถึง กระนั้น เถา ก็ ดี
 ถัดตั้ง ก็ ก็ ยังไม่ ข่มอน แต่ ด้วย วิ ทล ทแกล้ว
 ทหาร ของ สมิงมะ รากู ยัง อยู่ มาก ถัดว่า
 เรา สัก สอง สาม เถา แม้น เรา จะ ยถ อชก
 โจมตี ค่าย สมิงมะ รากู บัดนี้ ก็ คง จะ เสีย
 วิ พก ด้วย กัน ทั้ง สอง ฝ่าย แม้นอน ตาค
 น้ำ รด กัน ถ้า เรา เอา มะกะนาย ผู้ นี้ มา
 ถัด ถัดว่า ตั้ง สอน ให้ คง ทดดูบายไป
 พื่อ ตรง สมิงมะ รากู ให้ สมิงมะ รากู แบ่ง

เล่ม ๘

ราชาธิราช

๓๘๓

ดอง ทิ้งไป ตั้ง เลี้ยง ที่อื่น กองหนึ่ง แล้ว ถึง
 สมิงมะ รากู เพื่อยง พลับ ดง จะ มา ช่วย
 ที่ไม่ทัน ที่ เรา จึง ยก ออกใจม ตี ปล้น
 ค่าย สมิงมะ รากู อย่าให้ ทัพ ฐัฏว เห็น จะ
 ไล่ ไชย ชำระ เปน มั่นคง ทรง พระ ตำริห์
 เห็น ชอบ แล้ว จึงให้ ทหารไป เอา ด้ว
 มะกะนาย เข้า มา ครั้น มะกะนาย เข้า มา
 ถึง กราบ ถวาย บังคม แล้ว ก็ หมอบ เฝ้า
 อยู่ คอย พัง รับ สั่ง พระยา น้อย จึง ตรัส
 ถามว่า เสา สี จะ หาเงินให้ เจ้า นี้ มิได้
 แล้ว เอง ก็ จะ ต้อง ทน ทุกข์ ทรมาณ อยู่
 จน ตาย ถ้า เอง ตั้ง จิตร ศึกษามิศักดิ์ รับ
 อาษา กู้ได้ แล้ว กู จะ ใช้เงิน ๓๐๐ ยี่สิบ
 ชั่ง ให้ แขน ถ้า สำเร็จ ราชการ แล้ว กู
 จะ ชุบ เลี้ยง บุน บำเหน็จให้ ถึง ๓๐๐๐ ชั่ง

ความ ชอบ ของเอง ก็ จะ ปวากฏ อยู่ใน
 โดกย มี ชื่อ เสียงไป ใน ราช พงษาวตาร
 ขึ้น หมื่น แล่น บี้ เปน ชั้น มาก มะกะนาย
 ก็ ทราบ ทูล ว่า ข้าพเจ้า จะ ขอ รับ อาษา
 ให้ สำเร็จ การ ของ พระองค์ จึง ได้ ถึง
 ตัว จะ ตาย ก็ ไม่ เสีย ตาย ซึ่ง วัตร ขอ ฝาก
 แต่ บุตร ภรรยา ไว้ เปน ข้า ฝาก พระบาท
 พระองค์ สืบไป

๐ พระยา น้อย ได้ ฟัง จึง ตรัส ว่า
 นั้น เอง อย่า วิทถ เดย แม่น เอง รับ อาษา
 สำเร็จ การ แล้ว บุตร ภรรยา นั้น กุ จะ ปตูก
 เลี้ยง ให้ มี ความ สุข สืบไป ให้ สม กับ
 ความ ชอบ แล้ว สั่ง ให้ หา ตัว เจ้า นี้ เข้า
 มา จึง ตรัส ว่า มะกะนาย ผู้ นี้ จะ สภา
 ภาค รับ อาษา เรา ๆ จะ ใช้ เงิน ทรา ยี่ สิบ

ซึ่ง ซึ่ง ท่าน ดิศ ก้าง อยู่ นั้น ให้ แทน มะกะ
 นาย ท่าน จะ เห็น ประการใด คน ผู้ เจ้า
 นี้ จึง กราบ ทูล ว่า ถ้า มะกะ นาย รับ อาษา
 พระ องค์ ได้ แล้ว เงิน ซึ่ง จะ พระ ราชทาน
 ให้ แทน นั้น ข้าพเจ้า ไม่ เอา แล้ว ขอ ถวาย
 ใว้ ให้ ฝ่า พระบาท จะ ได้ แยก ทแกล้ว
 ทหาร ซึ่ง มี ความ ขอบ ข้าพเจ้า จะ ขอ พึ่ง
 บุญ บารมี พระ องค์ สืบ ไป พระ
 ๐ พระยา น้อย ได้ พัง เจ้า นี้ ว่า ตั้ง นั้น
 ก็ ที่ พระ โทษ จึง ตรัส ว่า ซึ่ง ท่าน มี จิตร
 รัถกั ต่อ เรา หวัง จะ ให้ กำลัง แล้ พศ ทหาร
 ของ เรา ๆ ชอบใจ ชอบ คุณ ท่าน นัถ
 ถ้า สำเร็จ ราชการ แล้ว เรา จะ สนอง คุณ
 ท่าน ให้ ถึง ขนาท คน ผู้ เจ้า นี้ มี ความ ยินดี
 รับ คำ แล้ว ก็ ถวาย บังคมตา กลับ ไป

พระยาน้อย จึง ตรัส เรียก มະกะ นาย เข้า มา
 เฝ้า ใน ที่ โถง อยุ่ แต่ ทหาร แด คน สนิท ใช้
 สรวอย ซึ่ง วาง พระ โทษ ใต้ หาม มี ผู้ ขึ้น แด ก
 ปลอม ไม้ จึง ให้ มະกะ นาย ถู ไม้ พระ พิ
 พจน์ สัตยา แล้วยุ่ จึง ตรัส ว่า ชุระ ของ เอง
 ก็ สำ เร็จ แล้วยุ่ บัด นี้ กู จะ คิด ถอด อกุบาย ที่
 หลั่ง เอง ให้ แด ก แล้วยุ่ ไล่ ทรวน ปล่อย ออก
 ไป ให้ เจ้า ทา กอง ทัพ ถ้า สมิง มะ ราหุ ๓ ที่
 ถ้าม เอง จง บอก ว่า กู รู้ ว่า กอง ทัพ ยก
 มา ก็ ตกใจ จึง ปรึกษา กับ พ่อ มอดูญ แด
 มัง กั้น จั ว่า กำลัง คือ มาก นั้ เห็น
 ท แล้วยุ่ ทหาร ชาว เขียง จะ สู้รบ มิ ได้ คิด
 กั้น จะ หนี ไป เมือง อื่น แด ที่ ผู้ ใด มี ทรวง ๓
 ถึง ของ มาก ก็ ให้ เก็บ ธิบ เหา มา เป็น
 กำลัง ที่ ผู้ ใด ชัด ชั้น มิ ให้ ก็ ให้ โบาย ด้

เล่ม ๙   ราชานิราช   ๓๙๗

เร่งรัดจำจงไว้ไปนอื่น มาก   ชาวเมือง

ทั้งปวงรู้ว่า   กองทัพยกมา ก็ตั้งใจยิ่งนัก

แต่จะหนี ออกมานั้น ยังมีที่   แต่เองผู้

เที่ยวหนี ออกมาหา   เพื่อจะบอกเนื้อ

ความให้แจ้ง หวังจะได้แก้แค้น   ด้วยตัวเอง

จงบอกกำหนดว่า   กุจัดเรือเตรียมไว้

จะหนีออกจากเมืองเวธาคำพรั่งนี้   มะกะ

นายก็รับตามคำพระยาน้อยๆ   จึงให้

ทัตถม มะกะนายไป รอยเก่าแล้ว   ก็ให้

เอาทวายเป็นช้าง มาตีหลังมะกะนาย   พอ

แตกเป็นแฉก   แล้วไล่ต้อนปล่อยออกไป

๐ ฝ่ายทหารในกองทัพสมิงมะราหุ   จับ

ไต้จิ้งชักถามว่า   เหตุไรจึงต้องตีจำมา

ฉะนี้   มะกะนายจึงบอกว่า   พระยาน้อย

ทำข่มเหงริบราชบาทข้าพเจ้า   แด่ชาว

๓๙๘   ราชา ธิราช   เต็ม ๙
บ้าน ชาวเมือง   แด้วให้ ตี โบาย จำ จงไว้
เป็น อัน มาก   แต่ ข้าพเจ้าได้ แจ้ง ว่า   พระ
ราชบุตรี เชย พระ เจ้า ช้าง เลือก   ยก ลง มา
ก็ มี ความ ยินดี นึก   ข้าพเจ้า จึง ตอบ หนี
ออก มา หา ท่าน   หวัง จะ บอก เนื้อ ความ
ให้ แจ้ง ทุก ประการ   ชะ

๑   ม้าย กอง ทพิได้ พัง ตั้ง นั้น   ก็ พา
มะกะนาย เข้าไป หา สมิงมะ ราชู ๆ   จึง ตาม
มะกะนาย ๆ   ก็ บอก ความ ตาม คำ พระ ยา
น้อย สิ่ง ทุก ประการ   สมิงมะ ราชู ได้ พัง
ตั้ง นั้น ก็ คิด ว่า จริง   เห็น สม คำ พระ
อาภரிய มะเปง ว่า หา สง ใสย มิได้   ก็ มี
ความ ยินดี นึก   จึง ตบ เพดา เข้า หัว เหวะ
ว่า แก่ ทหาร คน สนิท ทั้งปวง ว่า   พระ ยา
น้อย ถือ ดี ว่า เป็น คน กล้า แข็ง   มี ฤทธิ เสด

ทหาร ของ ท้าว ว่า ครั้ง นี้ เห็น จะ จับ
พระยาน้อยได้ โดย ง่าย จะได้ กลับ ไป
บ้าน เร็ว แล้ว จะ ไม่ได้ ความ เหนื่อย ยาก
ลำบาก นึก จึง แกล้ง ทำ เป็น ตีใจ แล้ว

หัว เราะะ สมิงซีพราย แด นาย ทัพ นาย กอง
หึ่งปวง ก็ เด็ก กอง ทัพ ลงไป ตั้ง อยู่
ด้านใต้ ตาม คำ สมิงมะ รากู ตั้ง ตั้ง ขึ้น
ยัง เหลือ อยู่ แต่ ค่าย สมิงมะ รากู ค่าย เตียว

๐ ฝ่าย พระยาน้อย คอย ฟัง กิตติศัพท์
อยู่ พอ นาย กอง ผู้รักษา นำที่ ให้
ทหาร คนใช้ มา กราบ ทูล ว่า กอง ทัพ หึ่ง
นั้น ยก เด็ก ไป ตั้ง ที่ ขึ้น ขึ้น แล้ว ยัง แต่
ทัพ สมิงมะ รากู กอง เตียว พระยาน้อยได้
ทรง ฟัง ตั้ง นั้น ก็ ตี พระไทย จึง สั่ง ให้
จัด กอง ทัพ ตั้ง เป็น ขบวน คช พยุหะ เสรี

เล่ม ๗

ราชา อีราช

๕๐๑

เสด็จ

พอได้ ศุก ฤกษ์ พระองค์ ก็เสด็จ

ขึ้น ทรง พลาย ประกาย มาศ เป็น ศษาธาร

พ่อ เมย์พระนุ ชี พราย เพรียด พ่อ เมย์ เป้า

ชี พลาย เพ็ชร พ่อ เมย์ อินท์ ชี พลาย ถึง

หะนะรายไน พ่ออุ หมอ เหม่า ชี พลาย ผงดู

มาร มังกันจี ชี พลาย วัช น้อย พ่อ

มอญ ชี พลาย สุริยะ คน ผู้ มี ชื่อ ขึ้น ช้าง

ตั้ง กน นี้ ถ้วน เป็น เณ สนิท ชิต รอด

รักษา พระ องค์ พร้อมไป ด้วย ช้าง ตั้ง

ช้าง กัน ดาว แสง แสง คำ ค่าย โคต ถอน

ทั้งปวง เป็น อัน มาก พริ้ง พร้อม ด้วย

หมู่ พด ทหาร นำ หลัง พด ตาบ ตั้งไว้ เช่น

ทอง ทอง เครื่อง สรรพาวุธ น้อยใหญ่

ครบ ถ้วน ขณะ เมื่อ พระยา น้อย ขึ้น

ทรง ช้าง พระ ที่ นิ่ง จะ ยก ออก จาก เมือง
 ตะเริง นั้น ได้ สัตว์ เลียง บน อาภาศ ร้อง
 ว่า ไชยะ ตาม ครั้ง นาย ทัพ นาย กอง แด
 ไพร่ พด ทั้งปวง ก็ได้ ยืน ตัวย กั้น ลั้น มัง
 กั้นจำ ได้ พัง ศัพท์ สำเนียง เป็น ไชยะ มงคด
 คัง นั้น จึง กราบ ทูล ว่า เทพยดา เจ้า
 ให้ ฤกษ์ เป็น มงคด สวัสดิ์ คังนี้ พระ องค์
 จะ ได้ ไชยะ ชนะ เป็น แท้ แด้ว เจริญ พระ
 องค์ ยนเป เถิด พระยา น้อย ก็ ให้ เบ็ด
 ประตุ เมือง ลัน ฆ้อง โบก ธง เหว ไชยะ ยก
 ทหาร ออกไป ทรง ค่าย สมิงมะ ราชู แด้ว
 ไชยะ ช้าง พระ ที่ นิ่ง เข้า ทัก ค่าย สมิงมะ
 ราชู หมู่ พด ทหาร ทั้งปวง ก็ ให้ ร้อง อื้อ
 อึง บ้าง ก็ ยิง เกาทัณฑ์ แทะ ฟัน รม
 ระตม เข้าไป พร้อม กัน ที่ ทัก เข้าได้ ใน

ค่าย สมิงมะ รากู ทหาร พระยา น้อย ก็ ได้
 ซ้ำ พัน ทหาร สมิงมะ รากู ล้ม ค่าย แล่น
 ยื่น มาก สมิงมะ รากู ก็ ตกใจไม่ ทน รู้ตัว
 มิได้ คิด ล้วน จึง ขึ้น ข้าง พัง ตัว หนึ่ง
 ออก ทาง หลัง ค่าย หนีไป มี ทหาร คน

สนิท คิด ตามไป ยี่สิบ สามสิบ คน ฝ่าย
 พล ทหาร สมิงมะ รากู นั้น ต่าง คน ต่าง
 แยก กระจาย กระจายไป สิ้น ขณะ เมื่อ
 พระยา น้อย ที่ ค่าย สมิงมะ รากู ได้ นั้น ยัง
 เสด็จ ประทับ อยู่ใน ค่าย ภาะ

๑ ฝ่าย สมิงชีพราย รู้ว่า สมิงมะ รากู
 แยกไป แล้ว ก็ ดีใจ นึก จึง พา นาย ทพ
 นาย กอง ทั้งปวง มา เฝ้า พระยา น้อย กระทำ
 สัตย์ ถวาย พระยา น้อย ๆ จึง ทวีต ว่า
 สมิงชีพราย พา นาย กอง ทั้งปวง มา สว

ภิกษุก็ดี กระทำ สัตย์ ต่อ เรา ๆ ชอบใจ ท่าน
 ทั้งปวง อยู่ แล้ว แต่ ว่า ครั้น จะ อยู่ ข้าไป
 เกตุออก พระ มหา เทวี รู้ ตัว ท่าน ก็ จะ แขน
 โทษ ให้ เร่ง ยก ตาม สมิงมะ ราหูไป ใน
 เวลา กลาง คืน วัน นี้ อย่าให้ เรา สง ไซย
 ได้ สมิงชี้พราย ก็ เห็น ด้วย จึง ทูล
 พระยา น้อย ว่า บัดนี้ สมเด็จ พระราช บิดา
 ทรง พระ ประชวรหนัก อยู่ แล้ว อย่าให้
 พระองค์ ข้า อยู่ ให้ เร่ง ยก ขึ้นไป เถิด
 ข้าฯทั้ง ทั้งปวง จะ รับ ทำ การ ใน เมือง
 แล้ว สมิงชี้พราย ก็ ถวาย บังคมลา พระ
 ยา น้อย พา นาย หัพ นาย กอง ทั้งปวง
 ยก ขึ้นไป เมืองพะโค ครั้น สมิงชี้พราย
 ยกไป แล้ว พระยา น้อย จึง สั่ง ให้ ทหาร

เก็บ เขา เครื่องอุปโภค   เครื่อง บริโภค
เครื่อง สาทวา ดุส แล้ว เสด็จ กลับ เข้า เมือง

๐ ฝ่าย สมิงมะ รากู   แยก หนี ขึ้นไป
ถึง เมืองพะโค ก่อน   นาย ทัพ นาย กอง
ทั้งปวง   จึงไป เฝ้า พระ มหา เทวี ทูล แจ้ง
เหตุ ให้ ฟัง ทุก ประการ   ฝ่าย พระ มหา เทวี
ได้ ฟัง ครั้น นั้น ก็ ตกใจ   จึง คิด แล้ง จะ
เอา ไทย สมิงชีพราย   ครั้น สมิงชีพราย
นาย ทัพ นาย กอง   ไป ถึง พร้อม กัน แล้ว
พระ มหา เทวี จึง ตรัส ว่า   มี รับ สั่ง พระ
เจ้า ช้าง เขือก   ให้ สมิงมะ รากู สมิงชีพราย
นาย ทัพ นาย กอง ทั้งปวง   ยก ลงไป กระทำ
การ จับ พระยา น้อย นิต หนึ่ง เท่า นี้   สมิง
ชีพราย เป็น ผู้ใหญ่   มิให้คิด การ ให้ รอบ
ขอบ   ทำให้ แยก ฝ่าย แพร่ แก่ พระยา น้อย

เสียดชีวิตอง สาทวารุต ข้างม้าไฟว์ พด
 เปน อัน มาก สมิงชี้พราย มีโทษ ผิด ถึง
 ตาย หรือไม่ สมิงชี้พราย จึง ทูลว่า ชึ่ง
 มตท พ่าย มา ทั้ง นี้ ข้าพเจ้า จะ ไ้ แยก
 ด้วย หามิได้' ด้วย สมิงมะ ราชู เปน แม่ทัพ
 บังคับให้ทัพ ข้าพเจ้า ตั้งปวง ยก ลงไป
 ตั้ง คอย สะกด จับ พระยาน้อย อยู่ ห้าย
 เมือง ครั้น เวลา เทียง คืน พระยาน้อย
 ยก ทหาร ออก ใจม ตี พระ ราช บุกร์ เขย
 พระ เจ้า ข้างเผือก ก็ มิได้ รบ สู้ แยก หนี
 มา เอง พระองค์ จะ เหา โทษ ข้าพเจ้า อย่าง
 ไ้ ขอได้ ทรง พระ คำริหี ตุ ง ควร
 พระ มหา เทวีได้ ทรง พัง คัง นั้น ก็ จน
 พระ โทษ อยู่ ไม่ รู้ ที่ จะ เหา โทษ สมิงชี้พราย
 ประการใด

๐ ฝ่าย พระยา น้อย ครั้น มีไชย ชะนะ
 สมิงมะ ราชู แถ้ว จึงให้ ทา พ่อมอญ
 มังกันจี นาย ทัพ นาย กอง ทแถ้ว ทหาร
 ทั้งปวง เข้า มา พริ้ม จึง พระ ราชทาน เงิน
 ทอง เตื่อ ผ้า ปูน บำเหน็จ รางวัล แก่ ผู้ มี
 ความ ชอบใน สงคราม โดย สมควร เตื่อ
 แถ้ว จึง ตรัส ปฤกษา ด้วย พ่อมอญ แถ้ว
 มังกันจี แถ้ว นาย ทัพ นาย กอง ทั้งปวง ว่า
 ซึ่ง สมิงมะ ราชู เตื่อ ที่ แถก ฝ่าย ไป ครั้น
 เพราะ ถอดุบาย ความ คืด ของ เภา ไร่ จะ
 แถก ด้วย นพ ชมือ ที่ เตื่อ นั้น หา มิได้
 ถ้า สมิงมะ ราชู ไป เตื่อ เมื่งพะ ไคแถ้ว ก็ จะ กิด
 กัน กับ พระ มหา เตื่อ ทำ การใหญ่ หดวง
 ชัน การ สงคราม ก็ จะ ยืด ยาว เข้า ไป
 ฝ่าย เภา ถ่าถัง น้อย ถ้า เข้า อยู่ จะ ได้ ความ

ชัด สม จำ จะ รียบ ยก ขึ้นไป ทิศ เมืองพะโค
 เสีย ก่อน อย่างไ้ หัน สมิงมะ ราช ทั้ง ตัว
 ไ้ จะ ได้ คิด ทำ การ เอาไชย ชะนะ โดย
 เรือ พ่อมญะ มังกันจี แด นาย ทัพ นาย
 กอง ก็ เห็น ด้วย พระยา น้อย จึง ให้ นาย
 ทัพ นาย กอง ถือ น้ำ พิพัฒน์ สัตยา เนะ
 คำหนัก เรือ แล้ว จึง ทรง รั้ กอง ทัพ
 ทั้งปวง ให้ มังกันจี คุม คน สาม พัน
 พ่อ เล็ก คุม คน พัน หนึ่ง มะธอต คุม คน
 พัน หนึ่ง มะเกาะ คุม คน พัน หนึ่ง มะตะ
 คุม คน พัน หนึ่ง มะเจ็ด คุม คน พัน หนึ่ง
 มะพะโค คุม คน พัน หนึ่ง มะตะทะเทิง
 เปน ส่วย อินท คุม คน ร้อย ห้าสิบ มะตะ
 สุ เปน ส่วย นาด คุม คน ร้อย ห้าสิบ มะเกาะ
 เปน ส่วยกะ โดด คุม คน ร้อย ห้าสิบ มะ

เล่ม ๙

ราชาธิราช

๔๐๙

เกิด เปน ทรัพย์ ถลาย   คุณ คน ร้อย ห้า

สิบ   มะสน เปน ทรัพย์ ยักษ์   คุณ คน ร้อย

ห้า สิบ   มะปดุษ เปน ทรัพย์ ตะเบียง   คุณ

คน ร้อย ห้า สิบ   มะนอน เปน ทรัพย์ ศดาน

คุณ คน ร้อย ห้า สิบ   มะเต็ง สังข์ เปน ทรัพย์

โศลกุมาร   คุณ คน ร้อย ห้า สิบ   มะตะ เปน

ทรัพย์ไชย   คุณ คน ร้อย ห้า สิบ   มะสิงห์ เปน

ทรัพย์ ตะมอก   คุณ คน ร้อย ห้า สิบ   มะงู เปน

ทรัพย์ พรหมมา   คุณ คน ร้อย ห้า สิบ   มะอยู่

เปน ทรัพย์ สุตะเมาะ   คุณ คน ร้อย ห้า สิบ   มะตุ

เปน ทรัพย์ จอม ประสอย   คุณ คน ร้อย

ห้า สิบ   มะภัก เปน ทรัพย์ ถนนะ เจ้า   คุณ

คน ร้อย ห้า สิบ   ศรี ทัพ บก เปน นาย ทัพ

แปด   ทรัพย์ นาย กง สิบ   ไพร่ หมั้น

สอง พัน ร้อย   แด ทัพ เวื่อน นั้น ตั้งให้ พ่อ

มอญ เป็น นาย ทัพ คุมไพร่ ห้า พัน บวรจุ
 เรือรบ ห้าร้อยลำ สรรพไปด้วยเครื่อง
 สรรพาวุธใหญ่ น้อย แด่ บัดนี้ ถึง เทียบ เขียว
 ชาว เหลืองแดง ตูโสด พร้อมเสร็จ ครั้น
 แล้ว พระยา น้อย จึง ให้ มินนท พระ อาจารย์
 มะเปง เข้า มา จึง ตรัสถาม ว่า บัดนี้ ข้าพเจ้า
 จะ ยอม ไป ที่ เมืองพะโค กระทำ การ ชอบ
 แก่ แค้น สมิงมะ รากู แต่ มี ความ วิงวอน
 ด้วย เมืองตะ เถิง นี้ เป็น ที่ สำคัญ มั่นคง
 อยู่ ทั้ง เข้า ปลา อาหาร ที่ บริบูรณ์ ได้
 อาไศรย ทั้ง มั่น เป็น ที่ ไชย ภูมิ ดี อยู่ แล้ว
 ข้าพเจ้า ไป ทำ กิจ ชัด สด ลง ประการใด จะ ได้
 กลับ มา อาไศรย ของ สมุ่ ผู้คน ซึ่ง จะ วาง
 ใจ ให้ ผู้อื่น รักษา นี้ ก็ ไม่ เห็น ผู้ใด
 สมควร เห็น แต่ พระ คุณ เจ้า ผู้เดียว มี สติ

เล่ม ๙   ราชชา อีราช   ๔๑๑

บุญญา มาก   อาจ ที่ จะ อยู่ รักษา เมืองปราบ
ปราบ เลียน สัตว์ ให้ ราบ คาบ   เปน ที่ วางใจ
ของ ข้าพเจ้าได้   นิมนต์ พระ คุณเจ้า สึก
ออกมา ช่วย รักษา เมือง ด้วย เถิด   ถ้า
สำเร็จ ราชการ แล้ว   ข้าพเจ้า จะ รุบ เลี้ยง
ปูน บำเหน็จ ให้ ถึง ขนาด   อนึ่ง พระคุณเจ้า
ถือ เพศ บรรพชิต บวช อยู่ ตั้ง นี้   ถ้าได้
บรรดु อรรณ วิเศษ เปน พระ อะ ระหันต์   ศัก
มุด รากา ค้นหา ชาติ ดีดี จาก สันตาร   ที่ จะ
ประขอบ ด้วย ความ สุข   ใน ฉาน สละบัต
เปน บรม สุข อย่าง ยิ่ง   ความ สุข ใน มนุษย์
แล สวรรค์ เทว โลกย์ นั้น   จะ เปรียบ เทียบ
มิได้   แม้น ไม่ สำเร็จ มรรค ผล ยัง เปน สมนะ
ปฤชณ อยู่ แล้ว   ข้าพเจ้า เห็น หา มี ความ สุข
ไม่   มี แต่ ทุกข์ อยู่ เปน นิด   เพราะ ปฏิ

บัด บำเพ็ญ คีต ชันตะ จะ ให้ บริบูรณ์ บริ
 สุทธิ นั้น เสน อัน ยาก ถ้วน แต่ มี ข้อ บัญ
 ญัติ ห้าม หวง จะ บริโภค อาหาร ก็ได้ แต่
 เวลา หนึ่ง สอง เวลา ครั้น ถ่วง เวลา แล้ว
 ก็ บริโภค มิ ได้ หนึ่ง มี ความ ร้อน รน
 รำคาญใจ บังเกิด ชัน แล้ว ก็ ไม่ มี ความ
 สบาย เพราะ ไม่ มี ผู้ จะ ช่วย ระงับ คับ
 ความ ร้อน ถ้า พระคุณ ถัด ออก มา เป็น
 ศฤหัย ชู เนิน ข้าพเจ้า เห็น มี ความ สุข สอง
 ประการ ก็ จะ ดู พ้อน ว่า พัง เหวือง คีต
 ก็ ก็ เบ้า ขั้ว ร้อง แด่ ดู พัง สรรพ การ เต็ม
 ทั้ง หวง หรือ จะ บริโภค อาหาร ณ เวลา ใดๆ
 ก็ ก็ ไม่ มี ผู้ ไต่ จะ ห้าม ประมา จัด เป็น
 ความ สุข ของ บุคคล ประการ หนึ่ง แด
 ความ สุข อีก อย่าง หนึ่ง นั้น เป็น ความ สุข

เล่ม ๙   ราชานิราศ   ๔๑๓
อย่าง ยิ่ง ของ มนุษย์   ถึง เทพดา อินทร์
พรหม ที่ นับ ถือ ว่า เป็น สุข   ถ้า จะ เรียก
ว่า เป็น ของ มี รัต   ก็ เป็น รัต อัน อร่อย
พิเศษ อย่าง ดี   ถ้า ผู้ใด ได้ บริ โภค แล้ว
รัต อร่อย ก็ ทราบ ล้วน ทุก เส้น จน   ราว
กับ ได้ บริ โภค รัต ทิพ สุภา โภค นี้   ของ
สมเด็จพระ อัมรินทร์ ใน เทว โลกย์   เหมือน อย่าง
พระคุณ เจ้า บวช มา นาน ๆ ดังนี้   ยัง ไม่
เคย พบ เห็น   ถ้า ได้ ดอง ชิม รัต อัน อร่อย
สัก ครั้ง หนึ่ง สดง สว่าง แล้ว   ก็ จะ ตีต ใจ
มิ รู่ อิ่ม   ถ้า หน้อย จะ เพศติค เพศติค ถิ่น
ความ สุข ใน สมณะ เป็น แท้   รัต อร่อย
พิเศษ ดังนี้   เป็น ความ สุข อย่าง ยิ่ง ของ
มนุษย์ ประการ หนึ่ง   พระยา หน้อย ทวี ส
ณะ นำ ใน เป็น สำเนา   ให้ พระ อาจารย์

มะเปง ฟัง ตั้ง นี้ แล้ว ก็ ทรง พระสรวด
 พ่อ มอญ มั่งก้นจี่ แต่ ขุนนาง ทั้ง สอง ที่ เฝ้า
 อยู่ นั้น ก็ พดอข หัว เวาะ ถิ่น ทู คน
 แล้ว พระยา น้อย จึง ตรัส ถาม ว่า ซึ่ง
 ข้าพเจ้า ว่า ตั้ง นี้ พระ คุณ เจ้า เห็น เป็น
 สุข ด้วย หรือ ประการใด

๑ พระ อาจารย์ มะเปง ได้ ฟัง ตั้ง นั้น
 ก็ ยิ้ม อยู่ จึง ถวาย พระพร ว่า ซึ่ง
 พระ องค์ ตรัส ว่า ความ สุข ใน ชะราชาศ
 มี ตั้ง นั้น อาตมะ ภาพ ก็ เห็น ตาม พระ
 กระแต แต่ เจือ ประ กอบ ด้วย ความ ทุณข์
 เป็น อัน มาก ซึ่ง จะ เติบ เติม กับ ความ
 สุข ใน สมณะ นั้น มิ ได้ อัน กุศบุตร ทั้ง สอง
 ที่ มี ศรีทธา ตะกฤหะ ฐาน ทั้ง ความ
 ถึง วอด ห่วง โย ดอก บรรพชา เป็น สมณะ ประ

เล่ม ๙   ราชชาธิราช   ๔๑๕

พฤติ พรหม จรรย์ นั้น   ก็ได้ ซึ่ง ความ สุข
สอง ประการ เหมือน กัน   คือ ความ สุขใน
บัดจจุบัน แด อนาคต   กระทำ ตาม พระ พุทธ
ภาสิต ดัง สอน เป็น เยี่ยง อย่าง สืบ มา   ชาติ
มภาพ   จะ ขอ ถวาย วิดีชันให้ ถวาย
ชวาง   ตาม กระแส พระพุทธรูป บัดนี้   ที่
ไปรด ประทาน เทศนาไว้   มีใน ชุด นั้นตะ
บิณฑนี้ ว่า   อัน กุศลบุตร ได้ บรรพชาใน
พระ พุทธศาสนา นั้น   ประกอบ ด้วย ธาณิ
สงฆ์ นั้น ที่ จะ ประมาณ   เพราะได้ รักษา
กาย สุจริต   รักษา วจี สุจริต   รักษา
มะโน สุจริต แล อัน ดี   อัน ดวง จิตร ของ
ชะราวาศ นั้น   จะ ชัด เถذاให้ ผ่องใสได้
โดย ยาก   ดวง จิตร ของ บรรพชิต นั้น
ชัด เถذاให้ บริสุทธิ์ ผ่องใสโดย ง่าย   ถึง

๔๑๖   ราชาธิราช   เต็ม ๘

สมเด็จพระพุทธเจ้า   อัน เป็น ยอด มกฏ แก้ว
ของ สัตว์ในไตรภพ   เมื่อ พระองค์ ยัง

เพียร บำเพ็ญ บุญญาภิสมการ   เสดย พระ
ชาติ เป็น มนุษย์ อยู่ ก่อน นั้น   ก็ ย่อม ละ

ชะวากศ ออก บรรพชา   จะ นับ พระ ชาติ
มิได้   จน ถึง พระ ชาติ โทถ์ ๆ จะได้ ทรง

เป็น พระพุทธเจ้า แล้ว นี้   คือ เป็น พระ เตมียะ
ราชกุมาร   พระ มหา ธนค   พระ สุวรรณ

ตาม ที่ได้ ออก บรรพชา   จน ตัดอก ถึง
พระ ชาติ เป็น เวส สิ้นศร บรม ชัยยา อิบดินวี

ก็ เสด็จ ออก ทรง ผนวช   บำเพ็ญ เนกขัมมะ
บารมี   เป็น บุญญาภิสมการ อย่าง ชิ่ง

การ บรรพชา นี้   เป็น แบบ แขน พุทธ พงษ์
สืบ มา   ประกอบ ด้วย ความ สุข มาก

เป็น สุข ทั้ง ภาพ นี้ แด ภาพ เข็อง นำ   เพราะ

เล่ม ๙   ราชธานีราช   ๔๑๗

ขณะนั้น กุณฑุตรี ทั้งปวง   ที่ เปน สัมมาทิษฐิ

นับถือ พระ พุทธศาสนา แล้ว   ก็ ย่อม ละ

นิวาส์ สถาน   ออกจาก บวงช วัชชา คีต สุจวิต

ธรรม   หวัง ซึ่ง ความ สุข ส่อง ประการ

สืบ กัน มา จน ถึง กาล ทุก วันนี้   พระ

๑ พระยา น้อย   ได้ ทรง พัง จึง ทวีตว่า

ซึ่ง พระ คุณ เจ้า นำ เอา กระจก   พระพุทธ

ภามิต มา แสดง   ก็ ไพบราหณ์ ลุก จึง ควร

จะ เชื้อ พัง   แต่ เกรียบ เหมือน พระคุณเจ้า

ซึ่ง ให้ ข้าพเจ้า ดู ดวง พระ จันทร   ที่ มี รัศมี

อัน ผ่องใส   ณ วัน เพ็ญ เต็ม สี่ ชัน สิบห้า

ค่ำ   ซึ่ง ดวง พระจันทร อัน เสริว่า หมอง

ด้วย เมฆ หมอก เข้า ปิด บัง   ณ วัน แรม

ห้า ค่ำ หก ค่ำ นั้น   พระ คุณ เจ้าไม่ ชี้

ให้ข้าพเจ้าดูบ้าง ครั้นข้าพเจ้าจะว่า
 มากไป ดูเหมือนหนึ่งจะประมาณหมิ่น
 ในพระพุทธศาสนา แต่ข้าพเจ้าเห็นว่า
 บวชเป็นสมณะนี้ ถ้าศรัทธาแท้หมาย
 ชึ่งความสุขในสวรรค์ แถนิพพานถ้า
 เทียว ก็ควรจะอุส่าห์สู้ทนบวชไป คง
 จะได้ความสุข สมดังปรารถนาแน่แท้
 ถ้าศรัทธาแท้ ถอยย่อหย่อนลง เห็นจะ
 บวชไปไม่ได้ตลอดแล้ว ข้าพเจ้าเห็นว่า
 สิ่งเดียวที่กลัว หาความสุขในมนุษย์
 เกิด เพราะว่าบวชอยู่นั้นถ้าผิดพลั้ง
 ลง ก็ประกอบไปด้วยโทษเป็นอันมาก
 มีทั้งคุณแต่โทษ จะเป็นอย่างใด
 เทียวนั้นหาไม่ได้ ถึงจะราวาศแล้ว ก็
 ประกอบด้วยคุณแต่โทษ มีด้วยกันทั้งสอง

ฝ่าย แต่โทษ ฝ่าย บรรพชิต ที่ ด่อง พระ
พุทธ อาญา นั้น ข้าพเจ้า เห็น ว่า มี มาด
ถว่าโทษใน พระราชา ซึ่ง ข้าพเจ้า ว่ากต่าง
ซัด ชวน พระคุณ เจ้า ทั้งนี้ ด้วย ความ
ยินดี รักใคร่ นับ ถือโดย สุจริต ใช้ จะ ซัด
ชวนให้ ละ ที่ ชอบ ไป ถือ ที่ ผิด นั้น หา

มิได้ ขอ พระคุณ ทอด ทรง ดู จง ควร ภา
๐ พระ อาจารย์ มะเปง ได้ ฟัง ตั้งนั้น
ก็ อ่อนใจ จึง คิด ว่า ทุก วัน นี้ เรา ก็ มี
ศรัทธา ทั้ง ถอย ลง แต่ ก็ได้ อุปรมบท
บวช มา หลาย พรรษา แล้ว หนึ่ง จะ รัต
ขึ้น อธิษฐาน ไตรย พระ ราช บุตร พระเจ้า แผ่น
ดิน ก็ ตู มิ สมควร ประการ หนึ่ง
ญาติ โยม พวก พี่น้อง ของ เรา ซึ่ง อยู่ ณ
เมืองตะเกิง นี้ ก็ มี เปน อัน มาก แม้

เขา รับ รักษา เมืองแปน ผู้ รุ่ง เมือง แถ้ว คน
 ทั้งปวง นี้ จะให้ ฟัง บุญ พดอย เป็น ศุภ
 ก็ จะได้ กุศล เพราะ เป็น การ สง.เคราะห์
 ญาติ คิด แล้ว จึง ถวาย พระ พร ว่า
 อาตมาภาพ เห็นควร แล้ว จะ ถวาย พระพร
 ดา พระองค์ ลึกใน ถาดะ นี้ พระยา น้อย
 จึง ตรัส ว่า สากุ สะดี แล้ว ข้าพเจ้า มี ความ
 โสมนัส นึก จึง ตั้งให้ จัด เตื่อ ผ้า อย่าง ดี
 แด แหวน เพ็ชร พดอย ต่าง ๆ ซึ่ง จะ พระ
 ราชทาน แก่ พระ มะเปง พอ หเนื่อง ดาว ใช้
 รูป งาม สอง คน เป็น นาง พนักงาน เชิญ
 ถาด พระ สุธารศ ออก มา ถวาย พระยาน้อย ๆ
 จึง ตั้งให้ จัด พระ สุธารศ ของ เสวย แบ่ง
 ไป ถวาย พระ อาจารย์ มะเปง แดให้ หเนื่อง
 รูป งาม ทั้ง สอง นั้น หมอบ อยู่ใน ที่ใกล้

เล่ม ๙   ราชธานีราช   ๔๒๑

พระ มะเปง แล้ว ตรัส ว่า   พระ คุณ เจ้า
บวช มา นาน   มิได้ รั้ จัก ความ สุข ของ
พระราชา   จง พิจารณา ดู ซึ่ง ความ สุข
ที่ หมอบ อยู่ ทั้ง สอง นั้น   จะ เห็น ว่า เป็น สุข
หรือไม่   แล้ว พระยา น้อย ก็ ทรง พระสรวล
พระ มะ เปง ก็ สะเทือนใจ ยิ้ม อยู่   จึง เหย
ฉนั้น น้ำ ขา แก่ ขวยใจ   นาง พนักงาน สอง
คน นั้น   ข้าเดื่อ ตา ดู พระ มะ เปง แล้ว
ก็ อาย ก้ม หน้า ยิ้ม อยู่   ครั้น แล้ว พระมะ
เปง   จึง ถวาย พระพร ถา พระยา น้อย ไป
ยัง อาราม   ๖

๑ พระยา น้อย   ก็ให้ คน คุม เลื่อ ผ้า
แต่ แหวน   ไป พระ ราชทาน พระ มะ เปง
ณอาราม   พระ มะ เปง รับ เลื่อ ผ้า ของ พระ
ราชทาน แล้ว   ก็ไป ถวาย หม้ศการ ถา

เล่ม ๙

ราชาธิราช

๔๒๒

พระพุทธอ ปฏิมากรไพ อุโบสถ แด่ อังดา
บอก กล่าว พระสงฆ์ แด่ เถรนา น.ธ. กับ ทั้ง
ญาติโยมใกล้ เคียง ทั้งปวง เสรีฯ แล้ว พอ
ได้ฤกษ์ ยาม เวลา ที่ ก็ ถึง ออก มา เฝ้า
ถวาย ตัว เปน ข้า พระยา น้อย ๆ เห็น พระ
มะเปง ถึง แล้ว มี พระไทย ยินดี นึก
จึง ตั้ง ให้ เปน พระยา อินทระโยธา แด่ มขบ
ตรา เครื่อง สำหรับ ยศ ทั้งปวง ให้ อยู่ รักษา
เมืองตะเกิง แล้ว ประทาน ทัญจิง รูป งาม
ให้เป็น ภรรยา ข้าใช้ สรอย พระราชทาน
เงิน ทอง เสื้อผ้า เครื่อง อุปโภค เปน อัน
มาก จึง ครีส์ ตั้ง กำชัย ว่า ท่าน ข้า
ได้ ประมาทใน กิจ ราชการ ซึ่ง เมืองตะเกิง
นี้ เรา วางใจไว้แก่ ท่าน แล้ว ว่าจะ

๑ พระยาอินทระโยธา จึง ทูล ว่า อัน
เมืองตะเกิงนี้ ข้าพเจ้า จะ รั้ง รั้ง ษาไว้ มิ
ให้ เป็น อันตราย ถึง มากกว่า มี ข้าศึก มา
ล้อม ประชิด ข้าพเจ้า จะ ขอ สู้ รบ ตลอด
พระเศียร พระศอก พระองค์ ถิ่นว่า จะ หา
ชีวิตไว้ไม่

อย่าให้ ทรง พระ วิทก เสดย
เชิญ พระองค์ ยลไป ปราบ ข้าศึก ให้ มี
ไชย ชะนะ เทอญ

๒ พระยา น้อย ได้ ทรง ฟัง ก็ ก็ พระไทย
ครั้น จิต การ เมือง เจริญ แล้ว ก็ ระวัง ถึง
คุณ พระ ศรี รัตน ไตรย แด เทพยดา ทั้ง บ่วง
จึง ทรง พระ สัตยา อิชฐาน ข้าพเจ้า จะ ขอ
ไป ทำ การ เมือง พระ โศ ครองนี้ ถ้า จะ มี
ไชย ชะนะ ได้ ทรง ราช สมบัติ เป็น ไหวญ
ใน เมือง พระ โศ แด ได้ บำรุง พระ บุค

ทัพบก ทัพเรือ

พระยาน้อย จึง ครัดสั่ง

ให้ตั้งมั่นตงไว้

ชะ

๑ ฝ่ายพ่อมอญแม่ทัพเรือ ก็จัดกอง
 ทัพเรือทั้งแสน ค่ายคู ประตู เข็ม ออก ตาม
 ขบวนพิไชยสงคราม จึงแต่งให้ทหารลง
 เรือ สาท ตระเวน คอยจับผู้คนไป มา
 แปลก ปลอม แล้ว จึงสั่งนายทัพ นายกอง
 แล่นคนต่างใจ ให้อยู่ตรวจ ตรารักษา
 กองทัพ ดูแลว่ากล่าว ทหาร ทั้งปวงเสร็จ
 แล้ง ส่วนตัวก็พาทหาร บ่าวไพร่ คนสนิท
 ขึ้นไปเฝ้าพระยาน้อย ณ ทัพบก หวังจะ
 พังกิจราชการ พระยาน้อย จึง ครัด ปลุกยา
 ด้วยพ่อมอญ แด่มิ่งกั้นใจ ว่า บัดนี้ สมเด็จพระ
 พระราชบิดาเรา ทรงพระประสวณหนัก ยิ่ง
 มิได้สวรรคต ครั้นจะให้ยกทัพเข้าตีเมือง

เล่ม ๘ ราชธิราช ๔๒๗

พะโคเก่า เหมือนกับเขาแผ่นดินซึ่ง

สมบัติพระราชบิดา เป็นคนขามีสัสดี

กตัญญูไม่ คนทั้งปวงก็จะดั่งกระหา

นินทาได้ จำจะตั้งมั่นไว้ที่นี้ ดูท่วง

ที่พระมหาเทวีกับสมิงมะราหู จะคิด

อ่านทำราชการใดบ้าง ห่อมอญมั่งกั้น

ก็เห็นชอบด้วยพระยาน้อยจึงสั่งให้จัดแจง

ค่ายคูประตูหอรบไว้เป็นสามารถ แล้ว

ก็แต่งคนออกนั่งทางให้ตรวจตระเว

คอยฟังเหตุการณ์

๑ ขณะเมื่อพระยาน้อย ยกทัพมาตั้ง

อยู่ที่นี่ ก็คิดที่จะเข้าไปถึงเมืองพะโค

ขุนนางน้อยใหญ่ทั้งปวง ก็คิดถั่วเกรง

เต้านภาพพระยาน้อย ต่างคนต่างปลุก

ษากันว่า บัดนี้สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ของเรา ก็ทรง พระ ประชวณ เพียบหนัก
 เห็น พระ อาการไม่ พ้น จะ สวรรคตใน สอง
 วัน สาม วัน เปน แท้ เขา ทั้งปวง เห็น ว่า
 ราช สมบัติ นี้ จะ ใต้ แก่ มังสุมะ มะณี จักร
 พระราช บุตรี เปน มัน คง ยหนึ่ง ราช สมบัติ
 นี้ สมเด็จ พระ เจ้า อยู่ หัว ก็ ปลง พระ ไทย
 ไว้แม่ พ่อ ชวัญ เมือง อัน เปน พระราช
 ยีโยรส ได้ ตรีศ แก่ พระ มหา เทวี พระ
 เจ้า พี่นาง เธอ มา แต่ เข็ม บัดนี้ พ่อ ชวัญ
 เมือง ก็ บุญ น้อย ทัพ สูญ ขึ้น พระ ชนม์
 เสีย ก่อน หา หัน ใต้ ราช สมบัติ นี้ ก็
 เปน บุญญา ภิ สมภาร ของ มังสุมะ มะณี
 จักร ซึ่ง จะ ได้ ดำรงค์ ราช สมบัติ สืบ ไป
 อัน สมิงมะ ราหู กับ พระ มหา เทวี คิด การ
 จะ แยก ชิง นั้น เห็น ไม่ ดำ เจริง ด้วย สมิงมะ

เล่ม ๙

ราชาธิราช

๔๒๙

ราหู เป็น แต่ ราช บุตรี เขย เบรียบ เหมือน
หนึ่ง แยก เมือง มา อาศัยอยู่ ซึ่ง จะ พดอย
ให้ ทรัพย์ มรดก ของ เจ้า เมือง นั้น อย่าง
ธรรมนิยม ไม่มี เห็น มังสุระ มะณี จักร
จะได้ ราช สมบัติ เป็น แท้ ราชฎร ทั้งปวง
ก็ นิยม ยินดี มาก เรา ทั้งปวง ควร จะ เข้า
พบ นอบ ฝาด ตั้ว เลี้ย แต่ แรก มังสุระมะณี
จักร จะ ได้ เห็น ว่า เรา ทั้งปวง นี้ มิใช่ พวก
ตมิงมะ ราหู ถ้า มังสุระ มะณี จักร ได้ ราช
สมบัติ แล้ว ก็ จะ ชบ เลี้ยง ทั้ง แต่ง ให้ เรา
ทั้งปวง มี ยศลา ค้ำดี คง อยู่ ตาม ตำแหน่ง

๐ ขุนนาง ทั้งปวง ปฤกษา เห็น ชอบ
พร้อม ค้ำช่วย กัน ต่าง คน ก็ ตก แต่ง เครื่อง
บรรณาการ แด หนึ่งสี่ ให้ คน สนิท ดอบ
ถือ ออก ไป ถวาย พระยาน้อย ลั่น ใน หนึ่งสี่

นั้น ข้าพเจ้า ขุนนาง ผู้มี ชื่อ ทั้งปวง ขอ
 ถวาย ถวาย บังคม มา ยัง ผู้ พระบาท พระ
 ราช บုตร์ ให้ ทรง ทราบ ด้วย ข้าพเจ้า ผู้มี
 ชื่อ ทั้ง หมัดนี้ ทั้ง จิตร สวาธิภักดี ต่อ พระ
 องค์ จะ ขอ พึ่ง บุญ บารมี ถีบไป จะ
 ได้ สัม รุ รวบ คิด กับ สมิงมะ ราหุ อัน เปน
 ลัทธิ ข้าศึก ของ พระ องค์ นั้น หามิได้ ขอ
 พระ องค์ อย่า ได้ ทรง แสดง พระ โไทย แดง
 ข้าพเจ้า ขุนนาง ผู้มี ชื่อ ทั้งปวง นี้ ได้ จัด
 ถึง ของ เกรือง บรรณาการ ต่าง ๆ มี ประ
 มาณ มาก น้อย แจ่ง อยู่ใน หนังสือ แล้ว ให้
 คน สนิท มี ชื่อ นั้น ๆ นำ ออก มา หุดเกล้า
 ถวาย หวัง จะ ได้ เปน กำดัง แก่ ทแถมแล้ว
 ทหาร ของ พระองค์ อัน จะ ทำ การ ถีบไป ฯ

เล่ม ๘

ราชาธิราช

๔๓๓

๑ พระยาน้อย ได้แจ้งความในหนังสือ
แล้ว ก็ทรงพระโสมนัส ครั้นสั่งให้
เอาของเครื่องบรรณาการทั้งนั้น ไป พระ
ราชทานแจกจ่าย แก่ นายทัพ นายกอง
ท้าว ทหาร ทั้งปวง ตามมากแด่น้อย
โดยสมควร แก่ อำมาตย์ ทินผู้หนึ่งนั้น
เป็น คนมีสติปัญญา ประกอบด้วยความ
ซื่อสัตย์สุจริต รักษาเสนาณรงค์ เป็นอันดี
มิได้ล้มรั่วร่วมคิดด้วยผู้ใด กับ สมิงมะ
ราหู ก็มิได้เข้าขอบน้อม หรือจะได้มี
หนังสือแจ้งเครื่องบรรณาการ ให้คน
คุมออกมาถวายพระยาน้อย ขอขอบ
ตูลูกขุนนางทั้งปวงนี้ ก็หามิได้ ทั้งจิตร
เป็นกตางมีข้ออยู่ ด้วยคิดว่า การจะ

๔๓๒   ภาทธีราช   เล่ม ๙
เป็นไป อย่างไรใน เบื้อง หน้า นั้น   ก็ จะ คืท
แก้ ไข ด้วย บัญญา   เอา แต่ ความ สักย
สุจริต เป็น ที่ ตั้ง   ား

๑ จบ เล่ม ๙ สมุดไทย ား

๑ เล่ม ๑๐ ยังมี ต่อไป ား

แจ้งความ

โรงพิมพ์ราชฎีเจริญค้าบถถนนสำเพ็งตชน
วัดเกาะ จำหน่ายหนังสือประ โดมโลก,ธรรมมะ,
สุกาสิตทาง ๆ และรับพิมพ์หนังสือ เช่น กาศ,
ท้าว, ฎีกา, ใบเสด็จ, แบบฟอร์ม ฯลฯ ทำเล่มสมค
เดินทองอย่างงาม ๆ สิ่งของที่กล่าวมาแล้วนี้
รับรองว่าจะทำให้อย่างประณีต และเร็วทันความ
ประสงค์ กับมีหนังสือแบบเรียนของกระทรวง
ศึกษาธิการทุกชนิดจำหน่ายด้วย ทั้งหนังสือ
อักษรพิมพ์จำหน่ายโดยคิดราคาอย่างย่อมเยา

เพราะฉะนั้น ถ้าท่านมีความประสงค์อย่าง
ใดอย่างหนึ่งซึ่งได้กล่าวมาแล้วข้างบนนี้ เชิญ
ท่านไปลองซื้อหรือจ้างพิมพ์ ท่านก็จะทราบ
ได้ว่าที่ โรงพิมพ์ราชฎีเจริญคิดราคาพอสมควร.

*****

ราชาธิราช

เล่ม ๑๐

ยี่สิบห้า สี่ตangk ต่าง รุ^๒ ท่าน ๒๕^๒ ชื่อ
ร้าน หนังสือ นำ วัดเกาะ เพราะ นักหนา
ราชครู เจริญโรงพิมพ์ ริม มรรคา
เชิญท่าน มา ชื่อ คุณ รุ^๒ ดี
ได้ลง พิมพ์ คราว แรก แปลก ๆ เรื่อง
อ่าน แล้ว เบื้อง ความ ทกข์ เป็น ศกข์
ท่าน ชื่อไป อ่าน ฟัง ให้ มั่งมี
เจริญ ศรี ศรี สวัสดิ์ พิพัฒน์ เอย

วัด

รัตนโกสินทร์

ศก ๑๐๘

เกาะ

๑ หน้าต้น ๖๖

๑ ราชานิราชเดิม ๑๐ ๖๖

๑ ตั้งแต่พระเจ้าราชานิราช ยกกองทัพมาตั้งเมือง
มอญมะละ อำมาตย์คนมอญ กรวด รับอาสาใช้ถล
อุบายมีหนังสือไปถึงเจ้าชายพระยา จะเป็นได้ศึก
จนตั้งเจ้าชายพระยา หองเชื้อ

๑ ขณะเมื่อพระยาน้อย ตั้งมั่นอยู่นั้น
พระมหาเทวีได้ทราบแล้ว ก็ตกพระทัย
แต่งขุนนางที่ปองหาใจ ออกหาก ครอบ
แต่เครื่องบรรณาการ แต่มีหนังสือ ออก
ไปถวายพระยาน้อยนั้น พระมหาเทวี
มิได้ทราบ จึงหาสติงมะราหู มาปลุกษา
ว่า บัดนี้พระยาน้อย มีใจกำเริบ ยกทัพ

มา ตั้ง มั่น อยู่ ท่าบว วัด สิงห์ คุด แล้ว เรา
 จะ จัด กอง ทัพ ยก ออกไป รบ ตำบล ทาน
 ไร่ ขย่ำให้ ยก เจ้า มา ตั้ง ประชิต เริง
 กำแพง เมือง ไต้ ตี หรือ ๆ จะ คิด บ้าง กัน
 วิชา เมือง ไร่ ตี ประการ ไต สมิงมะ ราช
 นัน เจ้า ฆาต ฆี พระ หัดถึ พระยา น้อย อยู่
 แต่ ก่อน นั้น แล้ว จึง ทูล ทัก ทาน ว่า
 ชึ่ง จะ จัด กอง ทัพ ยก ออกไป รบ พระยา
 น้อย ไน บัดนี้ นั้น ยัง มิได้ ก่อน ด้วย สมเด็จ
 พระ เจ้า อยู่ หัว ก็ ทรง พระ ประชาน หนัก
 เพียบ อยู่ แล้ว ขุนนาง ทั้งปวง ก็ กระเดื่อง
 อยู่ มาก เห็น ผู้คน จะ ระส่ำ ระสาย ถ้า
 พลาด พดิ่ง ลง ประการ ไต เกิด คึก ชื่น
 ไน เมือง แล้ว ก็ จะ แก้ว ไข ยาก เหมือน รบ
 คึก สอง นำ จะ ได้ ความ ชัด สน เรา บ้าง

เล่ม ๑๐

ราชาธิราช

๔๓๕

กัน รักษา เมืองไว้ ต่ แล้ว

จะ กัด ะไร

กับ ทัพ พระยา น้อย เท่า นี้

ด้วย เสด็จ

อาหาร ใน เมือง เรา ก็ บริบูรณ์

ทแดด

ทหาร ก็ พรัก พร้อม มือ กัน

ซึ่ง พระยา

น้อย ไป ตั้ง มั่น อยู่ ณ เมืองตะเกิง

เป็นเมือง

น้อย นั้น

จะ ช้อง สุม เสด็จ อาหารไว้

ได้ สัก เท่า ไ้

ถึง ยก ทัพ ขึ้น มา ครั้ง นี้

ก็ เพราะ มี จิตร กำเวิบ ว่า

ได้ ไชย ชะนะ

แก่ ข้าพเจ้า ครั้ง เดียว นั้น

อัน เสด็จ อาหาร

แต่ พวก พด ก็ มี น้อย

เรา ตั้ง มั่น อยู่ใน

เมือง อย่า เพ้อ ยก ออก สุ่ม

แล้ว แต่ง

ทหาร ให้ คอย สอด แนม

เห็น ว่า กอง ทัพ

พระยา น้อย ชัด สน เสด็จ อาหาร ลง ทหาร

ทั้งปวง อิศโรย ถอย กำตั้ง แล้ว

เรา จึง

ยก ทัพใหญ่ ออกโจมตี

ก็ เห็น จะ ได้ ไชย

๔๓๖   ราชานิราช   เล่ม ๑๐

ชนะใน พริบตา เดียว   อุปะมา ตั้ง คน

ผอม แรงแฉ่ น้อย   หรือ จะ มา ชน สู้ กับ คน

อ้วน แรงแฉ่ มาก   แม้น จะ เข้า ชก กับ คน

ผอม ก็ ย่อม แพ้ แก่ คน อ้วน   เปรียบ เหมือน

ไก่แจ้ สู้ กับ ไก่ อู   หนู สู้ กับ แมว ครั้ง

นี้ เห็น จะ จับ พระยา น้อย ได้ เป็น มัน คง จะ

๐ พระ มหา เทวี ได้ ทรง พัง ตั้ง นั้น   ที่

ค่อย กลาย พระ วิมล ตง   แต่ ยัง ไม่ วาง

พระ ไทย   จึง ตรัส ตั้ง สมิง มะ ราชู ให้ จัด

การ บัอง กัน รักษา เมือง   สมิง มะ ราชู จึง

ออก มา ตั้ง รุณนาง   นาย หัพ นาย กง

ทั้งปวง   ให้ เร่ง พงศ ทหาร เตรียม เครื่อง

สาทราชู ให้ พร้อม   ขึ้น ประจำ รักษา นาคี

เชิงเทิด ประตุ หอ รม   ไว้ เป็น สามารถ

มันคง แล้ว แต่ง ทหารให้ ออก เทียว ทัศ
ตระเวร สอดต แนม ะ

๑ ฝ่าย พระยา น้อย ครั้น เวลา ค่ำ
เสด็จ เข้า ที่ พระ ประทม บน พลับ พดา
ไชย ณค้าย ประทับ พอ สว่าง เข้า บัจฉิม
ยาม เวลาใกล้ สว่าง ก็ ทรง พระ สubin
นิมิตร ว่า ดวง พระ จันทร ที่ สอง โลกย์
อยู่ นั้น ตก ลง มา แล้ว สูญ หายไป มี
พระจันทร ดวง หนึ่ง ผุด ขึ้น มา สอง โลกย์
แทน แสง สว่าง อยู่ ตั้ง เก่า แล้ว ทอด
พระเนตร เห็น ดาว สอง ดวง หนึ่ง พระจันทร
ไป ข้าง ทิศ อุตระ แล รัศมี ดาว นั้น น้อย
ลง ๆ จน สูญ หายไป ฝ่าย ดวง พระจันทร
นั้น มี แสง สว่าง รุ่งเรือง ยิ่ง ขึ้นไป กว่า
เก่า พอ สิ้น ถกษณ พระ สubin เทำ นี้

เล่ม ๑๐

ราชาธิราช

๔๓๘

พระยา น้อย ก็ ฝัน ขึ้น จาก ที่ พระ บรรทม
 เสด็จ ออก ยิง ที่ ประชุม พร้อม ด้วย ชุน
 นาง ที่ ปฤกษา แด นาย ทัพ นาย กอง
 ทั้งปวง เข้า เฝ้า พร้อม กัน มังกันจี่ เป็น
 คนไปรด สนิท เฝ้า อยู่ใกล้ ขัด พระองค์ พระ
 ยา น้อย จึง ทวีต เถ่า พระ สุนินให้ มังกันจี่
 พัง ถี่ ถ้วน แล้ว ทวีต ถาม ว่า ถักษณ
 สุนิน นิมิตร นี้ จะ ร้าย ดี เป็น ประการ ไต
 มังกันจี่ พิจารณา ด้วย บัญญา แล้ว ก็ ทูล
 ทำนาย ถวาย ว่า พระ สุนิน นิมิตร ของ
 พระองค์ นี้ เป็น สวัสดิมงคลใหญ่ หดวง นัก
 ชึ่ง ว่า ทวง พระจันทร์ อัน สอง โดกย อยู่
 เป็น นิจ ตก ลง มา แล้ว สุนุ หายไป นั้น
 คือได้ แก่ สมเด็จ พระ เจ้า อยู่ หัว พระราช
 บิดา ของ พระองค์ อัน จะ เสด็จ สวรรคต

เล่ม ๑๐

ราชาธิราช

๔๓๙

ในคืนวันนั้น

ซึ่งว่ามีพระจันทร์ดวง

หนึ่ง

สุดชั้นมาส่องโดยแทนแสง

สว่างทั้งเท่านั้น

คือได้แก่พระองค์ผู้

มีกฤตดาธิการ

จะได้ผ่านมะไหสุริย

สมบัติเป็นอิศระภาพในเมืองพะโค มีพระ

เตชา นุภาพ

แผ่ทั่วไปในรามัญประเทศ

ทั้งปวง

อันดาวสองดวงซึ่งนี้พระ

จันทร์ไปฝ่ายข้างทิศอุดร

แห่งมีรัศมีน้อย

ลง ๆ สูญหายไปนั้น

คือได้แก่พระ

มหรเทวีกับสมิงมะราหู จะสู้รบพระองค์

มิได้ จะถ่วงอำนาจพระเดชแล้ว

แต่

พ่ายแพ้หนีไปโดยทางทิศอุดร

ก็

เป็นชนรบเขาตั้งตระบะเตชะ

เปรียบประ

ดาดดวงดาวอันตั้งรัศมี

แต่ซึ่งพระจันทร์

มีแสงสว่างรุ่งเรืองยิ่งขึ้นไปกว่าเท่านั้น

คือ พระองค์ ได้ เสด็จ ถว้ถย ราช สมบัติ แล้ว
 จะ ทรงพระ เตะชานุภาพ มาก ยิ่ง ขึ้นไป กว่า
 สมเด็จ พระราช บิดา จะ ปราบ ปรวม ข้าศึก
 สัตว์ ให้ พ่าย แพ้ พระ ฤทธิ เตะ ของ พระ
 องค์ ได้ ทั้ง สิ้น อัน ตักษณ พระ สุนิน นิมิตร
 ของ พระ องค์ ทั้ง สาม ประการ นี้ ข้าพเจ้า
 ถวาย พระยา กร ทำนาย เป็น ความ สัตย์ จริง
 จะ เห็น ผด ประจักษ์ เป็น สุข มงคล มั่น คง
 ขอ พระ องค์ อย่า ได้ แคลง พระทัย เดย พระ

๑ พระยา น้อย ได้ ทรง พัง มังกันจี หุด
 ทำนาย ตั้ง นั้น ก็ ระฤก ถึง พระ เตะ พระ
 คุณ สมเด็จ พระราช บิดา แล้ว ทรง พระ
 กรรณสง มังกันจี เห็น พระยา น้อย ทรง พระ
 ไศรภก ตั้ง นั้น จึง กราบ หุด ประ โดม ปะดอบ
 หวัง จะ ให้ ศดา ย พระ อาตุร ว่า พระ องค์ จะ

เล่ม ๑๐

ราชาธิราช

๔๕๑

ทรง พระ โศรกไปใย   อัน ความ มะระณะ
 ไภยนี้   ถึง กาด แล้ว ก็ ย่อม จำ เป็น   ธรรมคา
 สักดิ์ อัน เกิด มา   เป็น รูป กาย ใน โศภย์ นี้
 ย่อม ประกอบ ด้วย ทุกข์ ทั้ง สี่   คือ ชาติ
 ชรา   พระยาธิ   มะระณะ   ความ ตาย
 ย่อม มี เที่ยง แท้ ทุก ตัว สักดิ์   บาง ที่ บิดา
 มารดา ถึง อนิจจา กรรม   ต้อง ไป ก่อน บุตร
 บาง ที่ บุตร ถึง ชาติ โศภย์ กรรม   ก่อน บิดา
 มารดา   อัน จะ กำหนด กาด มะระณะ นั้น
 มิได้   ย่อม วิปริก แปร ปรวน ไป ตาม วิไลย
 สภาวะ ธรรม   เพราะ ตั้ง ชาร เป็น ของ มิ
 เที่ยง   ทุกข์ ทั้ง สี่ ประการ นี้ มิได้ เห็น สักดิ์
 ผู้ใด   อย่าง ว่า แต่ สมเด็จ พระ เจ้า อยู่ หัว
 พระ ราช บิดา ของ พระองค์   ผู้ ทรง พระ
 คุณ นั้น เอย   ถึง สมเด็จ พระ พุทธเจ้า อัน

เป็นเอก อรรค บรม ครุ ของ สัตว์ในไตรภพ
 ภพ เป็น ที่ นอบ นบ นมัสการ แก่ ผุ่ อมร
 นิกร เทพยดา อินทร์ พรหม แล้ว ก็ ยัง
 มิได้ พัน อำนาจ มัจจุราช ย่อม เสด็จ ประเวศ
 สู่ พระ ประริณีพพานไป ทุก ๆ พระองค์ ซึ่ง
 มี มา เบื้อง หลัง นั้น จะ ประมาณ มิได้ มาก
 กว่า เมล็ด ทราย ใน ท้อง มหา สมุท ษะ
 © พระยาน้อย ได้ พัง ดัง นั้น จึง ครัด
 ตอบ ว่า ซึ่ง ท่าน แสวง ความ ให้ เรา พัง
 โดย กระแส พระพุทธรูป ภาสิต บรรยาย หวัง
 จะ ให้ คลาย ความ ไศรย ก็ ควร อยู่ แต่ เรา
 จะ ได้ ร้อง ให้ เพราะ ย่อ ท้อ แก่ ความ ตาย
 นั้น หา มิได้ อัน น้ำใจ เรา เป็น ชาย ขาคี
 ทหาร มิได้ คิด ครุ่น คร้าม แก่ ความ ตาย
 ถ้า สติง ถลึง ตาย อยู่ แล้ว ที่ ไหน จะ คิด

เล่ม ๑๐

ราชาธิราช

๔๔๓

การใหญ่ ทำ คืบได้ ซึ่ง เรา ร้องให้ ทั้งนี้
เพราะ ระงก ถึง พระคุณ ของ สมเด็จพระ
บิดา ที่ ทรง พระ กรุณา ปดุง เลี้ยง เรา มา
หา ที่ จะ อุประมา มิได้ ถึง พระ คุณ ของ
พระราช มารดา ซึ่งได้ อุปถัมภ์ บำรุง มี
มากกว่า พระ ราช บิดา ก็ จริง แต่ เรา นี้
สมเด็จพระ ชนนี้ สวรรคต เสีย แต่ เรา ยัง
เยาว์ อยู่ พระราช บิดา ก็ โปรดให้ พระ มหา
เทวี เอาไป เลี้ยง ดูไว้ ครั้น เรา เจริญใหญ่
สมเด็จพระ บิดา ก็ มิได้ โปรด ปราน รัก
ใคร่ ทรง ปรุ่ ปรุ่ ติ เตียน อยู่ เนิ่อง ๆ
ครั้น อยู่ มา เรา กระทำ ความ ผิด ถอบ
ร่วม รัก กับ ตะตะ แม่ ท้าว อัน เปน กะนิษ
ฐาน ต่าง มารดา ร่วม พระ บิดา เตียว กัน
แล้ว พา กัน หนีไป สมเด็จพระ ราช บิดา

ได้ทราบ แล้ว ก็ ทรง พระ พิโรธ จึง ตรัส

สั่ง ขุนนาง ผู้หนึ่ง ให้ คຸມ พล ทหาร ตาม

ไป จับ เขา ทั้ง สอง มาได้ ตรัส สั่ง ให้ จำ

ไว้ ครั้น ภาย หลัง ไปรด ให้ พัน โขษ มอบ

ให้ อยู่ กิน เลี้ยง ดู กัน พระ ราชทาน จักร

ท่าหนัก ผู้ คน ชาย หญิง แด่ ส่วย ส่า

อากร แต่ พอ ส้มควร หวัง จะ มี ให้ มี

กำลัง คิด การใหญ่ได้ เรา คิด ถึง พระคุณ

ของ สมเด็จ พระ บิดา ว่า อัน ธรรมตา

บิดา มารดา ถึง จะ มี ความ ชิง ช้าง บุตรี

แปล ประการใด เมื่อ หุขไธย มี มา ถึง

บุตรี แล้ว ก็ ย่อม การุญ ตัด ราค มิขาด

หนึ่ง เรา มี ความ น้อยใจ ด้วย สมเด็จ พระ

ราช บิดา ทรง พระ ประชวณหนัก มิได้ อยู่

งาน พยาบาท ส่นคง พระ เสด็จ พระคุณ มิ

เล่ม ๑๐

ราชาธิราช

๔๔๕

ได้เห็น พระไทย เมื่อ จะ สวรรคต เพราะ
สมิงมะ รากู กับ พระ มหา เทวี เป็น ข้ำศึก
สัตว์ คิด ร้าย จึงได้ หนี มา ทำให้ ชาติ
ประ โยชน์ หลาย ประการ เรา จึง ร้อง ให้
เพราะ ดังนี้ มิ่งมันจี จึง กราบ ทูล ว่า
ซึ่ง พระองค์ ทรง พระ ดำริที่ จะ สมอง
พระ เสด็จ พระ คุณ สมเด็จ พระราช บิดา นั้น
ก็ เพราะ ความ ถัดบุญ กะทะ เวที เป็น
มงคล ศิริ สวัสดิ์ ปราถนุ แก่ พระ องค์
อยู่ แล้ว ถึง มิได้ อยู่ ปฏิบัติ พยาบาท เมื่อ
ทรง พระ ประชวร หนัก ดังนี้ การ ที่ จะ
สมอง พระ เสด็จ พระ คุณ อย่าง อื่น ก็ ยัง
มิ อยู่ ขอ พระองค์ อย่า เพ้อ โทมณ์ น้อย
พระ ไทย ก่อน อัน ความ ปฏิบัติ บิดา มารดา
นี้ ถ้า จะ ว่าโดย คำ สอน ของ มนุษย์ ผู้

ขึ้น แด เทพยดา อินทร์ พรหม แล้ว ก็ หา
 ลีน ดำนวน คน ถามไม้ ข้าพเจ้า จะ นำ
 ความใน พระพุทธฎีกา มา ถวาย วิสัยนา
 ให้ ลีน เชิง สม ค็จ พระพุทธเจ้า ผู้ ตรัส ฐ
 แจงใน ธรรม ทั้งปวง มี พระ บัญญา หา
 ที่ สุก มิได้ นั้น ทรง บันทูล เทศนาไว้ว่า
 ให้ บุรุษ ผู้ มี ความ ตะกัญญา ทด แทน
 ลนอง คุณ บิดา มารดา ด้วย เหตุ ห้า ประ
 การ คือ ให้ ปฏิบัติ บำรุง เลี้ยง โดย ชอบ
 ธรรม สุจริต หนึ่ง ช่วย รั้ง ธุระ การ งาน
 ให้ สำเร็จ หนึ่ง รักษา ทั่ว ทั่ว ซึ่ง วงษ์
 ตระกูล มิให้ เสื่อม สูญ หนึ่ง ปฏิบัติ ให้
 สมควร ที่ จะ ได้ ทรมณ์ มระฎก หนึ่ง เมื่อ
 บิดา มารดา ถึง ความ มระณะ แล้ว ให้
 บำเพ็ญ กุศล อุทิศ แผ่ ผล ส่งไปให้ เรียก

เล่ม ๑๐

ราชาธิราช

๔๔๗

ว่า กระทำ เปตะพะถี่ หนึ่ง รวม เป็น เหตุ
ห้า พระถาร บุตรี ผู้ใดได้ ปฏิบัติ บิดา
มารดา พร้อม ด้วย เหตุ ทั้ง ห้า หรือ สาม
ประการ สี่ ประการ แล้ว ก็ จะ ประกอบ
ด้วย มงคล ศิริ สถา พร ทั้ง โลกย์ นี้ แด
โลกย์ อื่น ครั้ง นี้ พระองค์ ชาติ ความ
ปฏิบัติ แต่ สอง อย่าง คือ มิได้ อยู่ บำรุง
รักษา กับ มิได้ ช่วย รับ ธุระ การ งาน
ให้ สำเร็จ เท่านั้น แต่ ความ ปฏิบัติ ทั้ง
สาม คง จะ ได้ กระทำ ตนเอง พระเศษ พระ
คุณ เป็น แต่ ซึ่ง พระ มหา เทวี กับ สมิงมะ
ราหู เป็น ข้ำศึก สัตว์ นั้น ทุก วัน นี้ ก็ เชื่อ
ว่า แพ้ แก่ พระองค์ อยู่ สี่ ส่วน พระองค์
มี ไชย แก่ สมิงมะ ราหู แด พระ มหา เทวี
อยู่ สี่ ส่วน แล้ว ถ้า ยก เข้า ประชิด ถึง

เชิง กำแพง เมือง หรือ เข้าใน เมือง ได้
แล้ว เมื่อใด พระองค์ ก็ จะ ได้ ไชย ชะนะ
ครบ ห้า ส่วน ได้ เมือง เมื่อ นั้น พระ

๐ พระยาน้อย ได้ ทรง พัง มังคณัจจุ ทศ
ชัฏ นำ ตั้ง นั้น ก็ เห็น ชอบ ศถาย วิตก ใน
พระไทย ลง จึง ตรัส ยก ย่อง สรรเสริญ ว่า
ท่าน นี้ ประ กอบ ด้วย สติ ปัญญา มาก รู้ ทั้ง
พุทธ ศาสตร์ ไสยศาสตร์ เรามี ทุกข์ เดือด
ร้อน ชื่น ใน จิตร ์ ครั่ง ไค ท่าน ว่า กล่าว ให้
ฟัง แล้ว ก็ หาย ทุกข์ เดือด ร้อน ทุก ครั่ง
แต่ เรา เสีย ตาย หน้อย หนึ่ง เพราะ เต็ม
ปาก ท่าน มิ ได้ ถ้า เต็ม ปาก ได้ แล้ว เรา
จะ ยก ทอง นพคุณ เต็ม ปาก ท่าน เป็น
บำเหน็จ ความ ชอบ ปาก พระยาน้อย จึง
ถอด ถอดอง พระองค์ ซึ่ง ทรง อยู่ นั้น พระ

เล่ม ๑๐   ราชธานีราช   ๕๕๙
ราชทานให้ มิ่งกัญจี เป็น รางวัล   ใน ราชวี
คืน วัน นั้น   พระ เจ้า ช้าง เผือก ทรง พระ
ประชวน หนัก   แพทย์ หลวง ประทอบ โอสถ
ถวาย   พระ ไรศ ที มิ ศถาย กลับ ชุต หนัก
ลงไป   จวน จะ สวรรคต   ๖๖

๑) ฝ่าย พระ มหา เทวี   กับ สมิงมะ ราช
ก็ให้ จัก เตรียม การ เป็น กวด ชัน   ให้ขุน
นาง ทั้งปวง   คู่ม ทหาร เครื่อง สัตวราช
ครบ มือ พร้อม   ตั้ง กอง ถ่ม ฆ้อง ฆ้อง ขาม
ตามไฟ พิทักษ์ รัक्षा อยู่   ทุก ประตุ พระ
ราชวัง นอก พระราชวังใน   แน่นหนา หนัก
แล้ว พระ มหา เทวี กับ ตะละ แม่ ศรี   ก็ เข้า
ไป เฝ้า อยู่ ที่ พระ เจ้า ช้าง เผือก   เวลา นั้น
มี แต่ นัถ์ สนม คนโปรด   แต่ ขุนนาง ชัน

เป็น พระ ญาทิ พระ วงษ์ ที่ สนิท ผู้ ขึ้น
 นอก นั้น มีอาจ จะ แปรดด ปัดอม เข้าไปได้
 ด้วย พระ มหา เทวี ห้าม ปวาม กวด ชัน
 นึก สมิงมะ ราชู นั้น ก็ ออก มา ก้าจับ
 ตรวจ ตรว นาย ตำบล นาย กอง อยู่ ภาย
 นอก สมเด็จ พระ เจ้า ช้าง เฝือก ทวัน พระ
 ไวก กำเวม นึก ชัน มา รู้ พระ องค์ ว่า
 จะไม่ รวด แล้ว จึง ทร์ที่ เรียก พระ มหา
 เทวี พระ เจ้า พี่ นาง เถอ เข้า มา ถึง ว่า
 ครั้ง นี้ ข้า จะ ถึง กาด เปน แท้ ด้วย ความ
 เจ็บ ท้ว สรรพวงศ์ ภาย ข้า จะ ตา พี่ ไป ก่อน
 แล้ว แต่ วิทก อยู่ ด้วย ราช สมบัติ นี้ ข้า
 ได้ ปลดใจ ไว้ แก่ พ่อ ขวัญ เมือง ๆ ก็ มา
 คับ สูญไป เสีย ก่อน ถ้า ข้า หา บุญไม่ แล้ว
 พี่ เห็น ผู้ ไต สมควร ก็ จง ยก ตั้ง แต่ง

เล่ม ๑๐

ราชาธิราช

๕๕๑

ขึ้น ตาม ชอบใจ ถ้าไม่ เห็น ผู้ใด สมควร
 แล้ว พี่ จง กรอบ ทรง เถิด จะได้
 บำรุง ญาติวงศ์ ไหว่ พ้ำ ปะชา ราษฎร
 สมณะชีพราหมณ์ ให้ อยู่ เป็น สุข ทั้ง กัน
 แต่ อ้าย พระยา น้อย นั้น ใจ มัน หัว หาดู
 ขยาย ชำ นึก จะ ให้ มัน กรอง ราช สมบัติ
 มิได้ คน ทั้งปวง จะ เตือก ร้อน ถ้า พี่
 จะ เลี้ยง มัน ก็ เอา มา เลี้ยงไว้ ไก่ ี่ ๆ อย่า
 ให้ มัน อยู่ โดด ถ้า ไม่ เลี้ยง ก็ คัด รอน
 กำ ลัง มัน เสีย อย่า ให้ มัน คิด การใหญ่
 ได้ แต่ อย่า ชำ มัน เสีย เลย ด้วย มัน
 เกิด มา เป็น ลูก เป็น หลาน แล้ว คน ทั้ง
 ปวง จะ นิินตา ได้ สมเด็จ พระ เจ้า ช้างเผือก
 ตรัส ตั้ง ความ พระ เจ้า พี่ นาง เสด็จ ให้ เท่า
 นั้น พอ พระ โรค กำ เริบ หนัก ขึ้น มา

๔๕๒   ราชา อีราช   เล่ม ๑๐

ก็ เสด็จ สวรรคต ณ เวลาใกล้รุ่ง   พระเจ้า

อู่ ซึ่ง เรียก ว่า   สมเด็จ พระ เจ้า ข้าง เฝือก

สืบ ขัดขอยี่   มา แต่ สมเด็จ พระเจ้า ฟ้า รัง

เปน พระองค์ เคารพ แปร นี้   เสดย ราช

สมบัตได้ สี่ สิบ เจ็ด ปี   พระชนมายุได้เจ็ด

สิบ เจ็ด ปี   เสด็จ ทิวงคตใน ศักราช ๗๕๗ ปี

๐ ครั้น พระ เจ้า ข้าง เฝือก   สวรรคต

ลง แล้ว   พระ มหา เทวี แด ตะ ตะ แม่ ศรี

อัน เปน พระราช ภิศา   ก็ ทรง พระ กวแดง

ว่า รก   นัก สนม คนไปรด แด รุนนาง

พระ ญาพิงษ์ ที่ สนิท นั้น   ก็ ร้องให้ อ้อ

อึ้ง ขึ้น   พระ นมา เทวี ดั้น พระ โศรกได้

แล้ว   จึง ครว้ ห้าม คน เหล่า นั้น   มิให้

ร้องให้ อ้อ อึ้งไป   หวัง จะ บิด ความไว้

มิให้ คน ข้าง นอก ด่วงรู้ว่า   พระ เจ้า

เล่ม ๑๐

ราชาธิราช

๔๕๓

แผ่นดิน สวรรคต ถัดไป จะ รู้ ไป ถึง พระยา

น้อย จึง สั่งให้ ทา สมิงมะ ราชู เข้า มา

แล้ว ตรัสบอก ว่า บัดนี้ พระ เจ้า ช้าง

เผือก สวรรคต แล้ว ราช สมบัติ นี้ ก็ อยู่

ใน ไร่ รม มีชื่อ ท่าน ๆ เวง จัด กอง ทัพ

ออก ไป รม กับ พระยา น้อย เกิก พระยา

น้อย ยก มา ตั้ง อยู่ ท้าย วัน เห็น เดีบียง

อาหาร จะ ชัด สมน เบา บาร ทหาร ทั้งปวง

จะ ย่อ ท้อ ถอย กำตั้ง ลง แล้ว เวง รีบไป

กระทำ การ อย่าให้ ทน พระยา น้อย รู้ ตัว

จะให้ ไซย ชะนะ เปน แก้ว ฐานะ

๐ สมิงมะ ราชู ได้ พัง ตั้ง นั้น ก็ ย่อ ท้อ

ใจ อยู่ จึง ทูล เบียง บ่าย ว่า พระองค์ จะ

ทรง พระ วิตุก ไป ไบ ด้วย ทัพ พระยาน้อย

แล้ว นี้ สมเด็จ พระ เจ้า อยู่ หัว พัง สวรรคต

ตงใหม่ ๆ

ขุนนาง ทั้งปวง ยังไม่ ทັນ รั้ว

ทัว่ กัน

เรา คิด อ่าม หา ขุนนาง น้อยใหญ่

เข้ามา ว่า กล่าว

ให้ ขอม พร้อมใจ กัน

แล้ว

จะได้ ไ้สวฯ ทรง สักการ พระ ศพ เสีย

ให้ ดั้น ธุระ

ถึง พระยา น้อย รั้ว จะ ยก เข้า

มา ประชึก เมือง

เรา แต่ง แคนต์ฉั่ว ทหาร

ออก รั้ว ไป พดาง

พระยา น้อย ก็ จะ ย่อ

ท้อ ถอย ทิ้งไป เอง

พระ มหา เทวี ให้ ทรง

ฟัง ตั้ง นั้น

ก็ ไกรธ แล่ สมิงมะ ราชู จึง

ทรง ตัด พ้อ

ทวง จะ ให้ สมิงมะ ราชู มี น้ำ

ใจ ว่า

ทัว่ ท่าน เปน ชายใจ เหมือน ชีตตรี

ซึ่ง ท่าน พุด บิด พริ้ว ตั้ง นี้

เรา ก็ รั้ว เราย

ว่า

ท่าน ครั้น คร้าม ฝีมือ พระยา น้อย อยู่

อัน จะ ให้ พระยา น้อย

ยก เข้า มา ประชึก

เชิง กำแพง เมือง

แล้ว จึง จะ แต่ง ทิ้ง

ออก ลูบ นั้น เขาไม่ เห็น ทัวย ชอบ แก่
 คือก มาก คือก ไหญ่ เหตื้อ กำตั้ง จะ ท้าน ทาน
 จึง ตั้ง มั่น รักษา เมือง ชัน คือก พอ ประมาณ
 จะ ลูบ ก็ ชอบ คัด กำตั้ง คือก เตื่อ แต่
 ถดาง ทาง อย่างให้ ล่วง เตย เข้า มา ให้
 ถ้า ปล่อยให้ เข้า มา ทั้ง ประชิด โถง เมื่อก
 แล้ว ราษฎร ทั้ง บวง รู่ ก็ จะ สกุง สะเทือน
 นกถ คื่น คุ้ม วาย ซึ่ง จะ ทำ การ ใน เมือง
 ถี่ ชัด สน เปรียบ เหมือน นึ่ง บริ โภค อาหาร
 อยู่ใน เรือน มี คน เขา เพตึง มา จุก เผล
 บ้าน ชัน แถ้ว จะ นึ่ง กิน อาหาร ถง คอ เป็น
 สุก ทวีต แต่ ท้าน อย่าง เพ้อ ประมาณ พระยา
 น้อย ว่า ทแถ้ว ทสาร แต่ เสบียง อาหาร
 ถี่ เภา บาง ชัด สน ชัน มั่ง กั้น จี เต็ด น้อย
 เปน ที่ ปฤกษา นั้น มี สติ บัญญา หลัก แถลม

เพื่อจะคิด กถ อุบาย ต่าง ๆ ท่านอย่าดู
หมิ่น เรายิ่งคิดให้ ตัด กำจัด ตัดเสีย ก่อน
ซึ่ง การ งานใน เมือง ตั้ง โต ตั้ง หนึ่ง นั้น เป็น
พระ เรา จึง ท่าน อย่า วิทก เถย รับผิดชอบ
ที่ พย อก ไป เกิด ถ้า ท่าน มิ ไป ย่อ ให้อ ความ
ตาย อยู่ แล้ว จึง จัด เครื่อง บูชา คำนี้
เปิด ประตู รับ พระยาน้อย ให้ เข้า มา ตรง
ราช สมบัติ เกิด เรา จะ ได้ ย่อม เป็น ข้า เขา

๐ สมิงมะ ราช ทัณฑ์ พงพระมหา เศวต รัต ตัก พ้อ
ตั้ง นั้น ก็ มี ใจ มานะ ฮาฯ หาญ ขึ้น จึง
รับ ออก มา สั่ง ให้ จัด กองทัพ พร้อม ด้วย
ช้าง ม้า รั้ พด ทแถ้ว ทหาร สรรพ ไป ด้วย
เครื่อง สรรพาวุธ เสรีจ เตรียมไว้ พอ ได้ ถูก รั้
จะ ยก ออก ไป ส่วน พระ มหา เศวต นั้น ก็
เข้าไป สั่ง ชาว พนักงาน ให้ จัด การ รักษา

เล่ม ๑๐

ราชาธิราช

๔๕๗

พระ ศพ อยู่ ฝ่าย สมิงซีพราย ทั้ง กอง
ล้อม วง อยู่ ณ พระราชวัง ภายนอก ครั้น
รู้ว่า พระ เจ้า แผ่นดิน สวรรคต โดย แล้ว จึง
ให้ สมิง ศิษสะ กุมาร ตอบ เขา เข้า ออก
ไป ทูล พระยา น้อย สมิงศิษสะ กุมาร ก็
รีบ ตอบ ออกไป กราบ ทูล พระยา น้อย ว่า
สมเด็จพระ เจ้า อยู่ หัว พระ ราช บิดา ของ
พระ องค์ เสด็จ สวรรคต แล้ว บัดนี้ พระ
เจ้า บ้า พระ มหา เทวี ให้ สมิงมะ ราชู จัด
กองทัพ จะ ยก ออก มา รบ ด้วย พระองค์
ขอให้ เร่ง ทรง พระ ดำริห์ เตรียม การ ๖๖
๐ พระยา น้อย ได้ ทราบ ว่า สมเด็จพระ
บิดา ทิวง คต แล้ว ก็ ส่งท พระไทย ลง
แต่ เขา ความ โกรธ พระ มหา เทวี กับ สมิง
มะราชู มา ช่ม ความ ไตรภโว ๖๖ จึง ครุส

ว่า ซึ่ง ลง ท่าน ช่วย เอา ความ มา บอก
 ข้า นี้ ก็ ชอบใจ นึก ถึง ท่าน อยู่ กับ
 ข้า ก่อน ค่อยไป ด้วย กัน เถิด แล้ว ตรีศ
 ปฤกษา ด้วย มิ่งมณี จี แล ที่ ปฤกษา ทั้ง สอง
 ว่า บัดนี้ สมเด็จ พระ ราช บิดา เรา สวรรคต
 แล้ว ถึง จะ ยก เข้า ที่ เขา เมือง ก็ หา
 มี ความ กระทบ นินทา มี แล ซึ่ง สมิงมะ
 ราชู จะ ยก ออก มา ที่ เขา นั้น เรา จะ รีบ
 ยก เข้า ที่ เขา เมือง เดียว ก่อน ถ้า สะดวก ให้
 สมิงมะ ราชู มา ถึง ค่าย ให้ เห็น ค่าย เรา
 แล้ว ก็ คุ้มไม่ ดี หา เปน เกียรติยศ ไม่ เรา
 จะ รีบ ยก เข้า ที่ หัก เขา เมือง ให้ ได้ บัดนี้
 ใคร จะ เห็น ประการใด ที่ ปฤกษา ทั้ง สอง
 ก็ เห็น ชอบ ด้วย พระยา น้อย จึง ตรีศ
 สั่งให้ เร่ง จัด กอง ทပ် ทั้ง เปน ขบวน

พยุหะ ตาม ตำรา พิไชย สงคราม เสร็จ แล้ว
ก็ เสด็จ ขึ้น ประทับ ยัง เกย คอย ฤกษ์ ชะ

๑ ใน ขณะ นั้นให้ บังเกิด อัจฉรรย์ ได้
ยิน เสียง ประโคม ดุริยางค์ ดนตรี อื้อ อึ้ง
ขึ้น บน อากาศ ทั้ง ดวง ภาณุมาศ ก็ ทรง
กลด ทมต เมฆ สวรร จะ พิศวง บรรดา นาย
ทัพ นาย กอง แลไฟร์ พดใน กอง ทัพ ก็ ได้
ยิน ได้ เห็น ปรากฏ พร้อม กัน ขึ้น ทาง คน
ก็ ตีใจ สรรเสริญ ชม บุญญา ภิศมการ
เลขา นุภาพ พระยา น้อย เป็น อัน มาก มั่ง
กษัตริ์ จึง ทราบ ทูล ว่า ครั้ง นี้ เทพยดาเจ้า
ให้ ฤกษ์ มี มะหัจฉรรย์ เป็น มงคลใหญ่
หลวง แล้ว ขอ เถิด พระองค์ เสด็จ ยাত্রา
ทัพ เกิด จะ มีไชย ชะนะ ใน เวลา นี้ เปน
มัน คง พระยา น้อยได้ ทรง พัง มังกษัตริ์

๔๖๐

ราชาธิราช

เล่ม ๑๐

ทูล ดังนี้

ก็ ที่ พระไทย เสด็จ ขึ้น ทรง

พลาญ ประกาย มาศ

แล้ว พระ ขงชา ธาร

พร้อม ด้วย ทหาร นาย ท้าว นาย กอง

ตั้ง

เป็น ขบวน ซ้าย ขวา

หน้า หลัง เป็น รันต์

จึง ให้ ทหาร ให้ ร้อง เอา โสย

นั่น ซึ่ง โบก

ธง เร่ง ยก พล ทหาร

ออก จาก ค่าย ประทับ

ดำเนิน กอง ท้าว เข้า มา จะ ทัก เอา เมือง พระ โค

๐ ฝ่าย สมิงมะ ราชู

ก็ ถก กอง ท้าว

ออกมา จาก เมือง

พอ กอง ท้าว พร มา

นั้น รีบ ยก เข้า มา ถึง

ใกล้ ชาย บ้ำ ริม

เมือง

พอ เห็น กอง ท้าว สมิงมะ ราชู ยก

ออกมา กอง ท้าว พระยา น้อย

กับ กอง

ท้าว สมิงมะ ราชู ประทะ กัน เข้า

ฝ่าย นาย

ท้าว นาย กอง วิ พล ทหาร

ข้าง สมิงมะ ราชู

นั้น

ครั้น เห็น พระยา น้อย เสด็จ ทรง ข้าง

เล่ม ๑๐   ราชานิราช   ๕๖๑

พระที่นั่งอยู่ท่ามกลางพล   ตูงามราช
กับสมเด็จพระอมรินทร์   ต่างคนก็ถ้าว

พระเคซา นุกาพ   มิได้คิดรบพุ่งชวน
กัน ทั้งเครื่องสากรวุธเสีย   หนีไปเข้า
ด้วยกองทัพพระยาน้อยสิ้น   สมิงมะ

ราหูเห็นดังนั้นก็ตกใจ   จึงเก็บง้าง

พลายเทพหัตถ์   ถัดบังหนีเข้าเมือง

พระโค   สั่งให้ปิดประตูเมืองไว้แล้ว

ไปทูลแก่พระมหาเทวีว่า   ข้าพเจ้ายก

กองทัพออกไป   พอกองทัพพระยา

น้อยยกมาปะทะกันเข้า   ยังมีนั้น

ได้รบพุ่ง   นายทัพนายกองวีรพล

ทั้งปวงไม่สู้รบ   หนีไปหาพระยาน้อย

สิ้น   บัดนี้พระยาน้อยก็ยกกองทัพลิต

ตามเข้ามา   เห็นจะเสียเมืองบัดนี้แล้ว

เชิญ พระองค์ กับ ข้า   แต่ ตะตะ แม่ ศรี
 รีบหนี เลี้ยว เบิก   จึง จะ รอด จาก ความ
 ตาย   พระ มหา เทวี ไต่ ทรง พัง พัง นั้น
 ก็ สกั้ง ขึ้น พัง พระองค์   ตก พระไทย
 ถลึง ชิ่ง นึก   ด้วย วิไลย สวรรค์ ก็ ย่อม
 ขดาก   ถลึง อยู่ แต่ เมื่อ วิ พด พรัก
 พริ้ม   ครั้น อับ จน แล้ว ก็ หอย ถลึง
 จึง ตรัส ว่า เป็น บุญ ของ เรา   เป็น กาม
 ของ เรา แล้ว   เรา จะ รอด ตาย แต่ หรือ
 ว่า แล้ว ก็ ทรง พระ กรมแสง   จึง ตรัส ว่า
 พ่อ เป็น ที่ พัง ด้วย เบิก   ครั้น นี้ แม่ ถิ่น
 ฤทธิ ถิ่น บุญ แล้ว   เปรียบ เหมือน หงษ์
 บิด หัก   เชน แต่ พ่อ ผู้ เดียว จะ ช่วย
 พา แม่ บิน ไป ได้   สมิग्งะ ราหู จึง หุด
 เคือน ว่า   อย่า ทรง พระ กรมแสง เลย

เล่ม ๑๐

ราชาธิราช

๔๒๓

ให้เร่ง จัด เตรียม พระองค์ เร็ว เถิด

ได้ พา กัน รีบ หนีไป

อะล้า อะล้า

สิ่ง ของ มี ค่า ใต้ แล้ว

พลาย ทัว เตียว กัน กับ สมิงมะ ราชู

คะตะ แม่ ศรี นั้น

ทอง ของ มี ค่า ใต้ แล้ว

ตัว หนึ่ง

ไป

ยี่สิบ คน

ประตู เมือง

สม ตั้ง สุบิน นิมิตร ของ พระยาน้อย

คำ ทำ นาย ของ มังคันธ์

๐ ฝ่าย พระยาน้อย

พด เข้า มา

ครั้น เสด็จ ดำเนิร

ไกล ถึง ประตู พระ นคร

พอ คนใช้ ส้มิงชี้พราย เข้าไป กราบ บังคม
 ทูล ว่า ส้มิงชี้พราย ใช้ ข้าพเจ้า ออก มา
 กราบ ทูล พระ กรุณาให้ ทราบ ว่า บัดนี้
 พระ มหา เทวี กับ ส้มิงมะ ราหู แล ตะละ
 แม่ ศรี ทั้ง สาม นั้น หนี ออก จาก พระ
 นคร แล้ว ไป ทาง ทิศ เหนือ พระยา
 น้อย ได้ ทรง พัง ทั้ง ตี พระ ไทย ทั้ง ทรง
 พระ โกรธ จึง ยก พระ แสง ขึ้น ทวัด แกว่ง
 เคียว พระ ทนต์ แล้ว ตรัส แก่ นาย ทัพ
 นายทอง ทั้งปวง ว่า ข้าย ส้มิงมะ ราหู
 นี้ น้ำใจ มิใช่ ชายชาติ ทหาร ตี แต่ พวก
 มาก เรา หมายถึง จะ รุ้รบ กัน ให้ เต็ม
 กำลัง จะ ฟาด ฟัน เลี้ยว ให้ ย่อย ยับ สับ
 เปน รว้ย ก่อน พัน ก่อน บัดนี้ มัน กัด
 เรา พา พระ มหา เทวี หนี ไป แล้ว ก็ เปน

เล่ม ๑๐

ราชาธิราช

๕๖๕

บุญ ของ เขา ไม่ ต้อง สู้รบ ยาก แก่ ทแถม
 ทหาร ทั้งปวง ถึง มาทว่า มัน หนีไป ทาง
 ทิศไหน ก็ คง จะ จับ ตัวได้ ครั้ง นี้
 ถ้า มัน มี ปีก บินไป ใน อากาศ หรือ แหก
 บัดไฟไป เหมือน ขอม คำ ดิน หรือ ระเบิด
 น้ำ เป็น ช่อง หนีไป ใน มหาสมุทร นั้น และ
 มัน จึง จะ พ้น มือ เขา ถ้า เดิน เหมือน คน
 ทั้งปวง แล้ว ย่ำ ทนาย เลย ว่า มัน จะ
 หนี พ้นไป ได้ ๗

๐ ขณะ เมื่อ พระชา น้อย ออก เข้า มา
 ถึง ทวาร พระ นคร เสด็จ ขึ้น ข้าง พระ
 ที่นั่ง คราว แก่ นาย ทัพ นาย กอง ทั้งปวง
 ยัง มี ทน ขาด คำ ฝ่าย อำมาตย์ ดิน ก็ พา
 นางไพร่ ออก มา เปิด พระ ทวาร รับ แล

๔๖๖

ราชาธิราช

เล่ม ๑๐

บานหนึ่ง

จะได้เปิดรับ ทั้ง สอง บาน

หา มิได้

พระยา น้อย หอด พระ เนตร์

เห็น ดัง นั้น

ก็ แคลง พระไทย อำมาตย์

ทิน อยู่

แต่ มิได้ ตรีศ ประการใด ก็

ยก เข้าไปใน เมือง

ครั้น ถึง พระ ทวาร

ชั้นใน ที่ ประตู

ก็ เสด็จ ลง จาก พระ

ศวาธาร

สอด ฆดอง พระ บาท เสด็จ พระ

ราช คำเนิร เข้าไป

หมู่ พล ทหาร ที่ ปวง

ก็ แห่ แหน แวด ล้อม ตาม เสด็จ

ดู สพรัง

พร้อม ช่าย ธวา นำ หลัง เปน ธนัต

ขุน

นาง น้อยใหญ่ ทั้งปวง

ก็ ออก มา หมอบ

เฝ้า คอย รับ นำ เสด็จ

พระ ราช คำเนิร

อยู่ เดียวระดาษ

พระยา น้อย ก็ เสด็จ เข้า

ประตู หน้ อก พระโรง ราช พิณจันย์

ชะ

๑ ฝ่าย สมิงซีพราย อำมาตย์ ทิน แด
 เสด็จมา บัดนี้ ผู้ใหญ่ ผู้ น้อย ข้าราชการ
 ทั้งปวง ก็ มา เฝ้า ถวาย บังคม พร้อม
 กัน ล้น พระยา น้อย จึง ทรัส ปราไสย
 ถาม ถึง ราชการ บ้าน เมือง ทุก ถ้วน
 หน้า กัน โดย สมควร แล้ว จึง ทรัส สั่ง
 ทแถมตัว ทหาร ให้ ยกไป ตาม จับ สมิงมะ
 ราชู กับ พระ มหา เทวี แด ตะตะ แม่ศรี
 ทรัส กำชับ ว่า ถ้า ตามไปทัน มัน จวน
 ตัว เข้า จะ สู้รบ ประการใด จง ช่วย กัน
 จับ เป็น มาให้ จงได้ เรา จะ ตู หน้า มัน
 อย่า เพ้อ ทำให้ บอบ ข้ำ ถ้า มัน ทิน ยา
 พิศม์ ตาย หรือ เชือด คอ ตาย ก็ จง นำ
 เอา มาให้ เรา จงได้ ทแถมตัว ทหาร
 ทั้งปวง ก็ ถวาย บังคม ดา ออก มา ขึ้น

ม้าเร็ว รีบ ตามไป ฝ่าย พระยา น้อย
 ก็ เสด็จ เข้า ช้างใน กับ ด้วย มังกรนี้ ขึ้น
 สู่ พระราช มณเฑียร มหา ปราสาท ที่ไว้
 พระ บรม ศพ สมเด็จพระราช บิดา หมู่
 พระ สนม ชาว แม่เฒ่า แก่ ท้าว นาง ช้าง
 ใน ทั้งปวง ก็ ออก มา คอย เฝ้า รับ เสด็จ
 อยู่พร้อม หน้า พระยา น้อย ก็ ทวีต
 ปราศเลย ทัก ถาม ถ้วน ท้ว กั้น แล้ว พอ
 นาง พนักงาน เชิญ พาน รูป เทียน เข้า
 ทอก ทอกไม้ เครื่อง คำนับ พระศพ เข้า
 มา ถวาย พระยา น้อย รับ พาน เครื่อง
 แล้ว ก็ เข้าไป ถวาย ถวาย บังคม บูชา
 คำนับ พระ บรม ศพ สมเด็จพระราช บิดา
 ทวีต ว่าพรพรรณ ขอ สละมาโทษ เสร็จ แล้ว
 จึง เสด็จ ออก มา ประทับ ณพระ ที่ นิ่ง

เล่ม ๑๐

ราชาธิราช

๔๖๕

กาย นอก   แล้ว ตรัส ถาม เฒ่า แก่ ชาว แม่
ทั้งปวง ว่า   เมื่อ สมเด็จ พระ ราช บิดา เรา
ทรง พระ ประชวร นกั   โกลั้ สวรรคต
นั้น   ตะตะ แม่ ท้าว กีบ พ่อ ดาว แก่น
ท้าว   มิได้ ขึ้น มา เผ้า อยู่ งาน ถวาย
หรือ ประการใด   ชาว แม่ เฒ่า แก่ ทั้งปวง
ก็ ทูล ว่า   พระ มหา เทวี ห้าม ปราบ กวด
ขึ้น นกั   มิให้ ตะตะ แม่ ท้าว แด พ่อ ดาว
แก่น ท้าว ขึ้น มา เผ้า ได้   ถัด จะ เอา ความ
นกั เขา ตอบให้ คนไป ทูล พระองค์   พระ
ยาน้อย ได้ พัง   ก็ ยิง ทรง พระ โกรธ
จึง ตรัส ว่า   พระ เจ้า บ้า ทำ ความ ยาก
ให้ เรา มาก นกั   เรา จะ ทำให้ พระ เจ้า
บ้า ให้ ความ ทุกข์ ความ ยาก บ้าง   ใน ครั้ง นี้

© ฝ่าย ทแกตัว ทหาร ซึ่งไปจับ สมิงมะ
 ราชู นั้น ทามไป ทั้น ฤตอำบต บ้าน ทะยาง
 ทิน จึง จับ ม้า ราช ถ้อม เข้าไว้ แน่น ทน
 ฝ่าย สมิงมะ ราชู ครั้น ทหาร มา ถ้อม จับ
 เห็น จะ ทนไปไม่ พ้น ก็ ตกใจ จึง หูต พระ
 มหา เทวี ว่า ครึ่ง นี้ ความ ตาย จวน ตัว
 ข้าพเจ้า จะ ตา พระองค์ ตาย ด้วย คม อาวุธ
 ของ ตัว แล้ว ซึ่ง จะ ยอม ตาย ด้วย อาญา
 พระยา น้อย นั้น ข้าพเจ้า มี ความ อี ระ
 ยศ นึก ว่า แล้ว ก็ ชัก พระแสง ตาบ ออก
 จะ เชือด คอ ตาย พระ มหา เทวี เห็น ดัง นั้น
 ก็ ตก พระ ไทย พระ องค์ สิ้น เข้า แข่ง ซึ่ง
 ตาบ ไว้ จึง ครัด ปดอบ ว่า พ่อ อย่า เพื่อ
 ฆ่า ตัว เสีย ก่อน เลย ยอมไป ด้วย เขา
 เกิด แม่ จะ ช่วย แก้ ไข ฐานะ

๑ ฝ่าย ตะตะ แม่ศรี นั้น ตก พระไทย
 พระองค์ นั้น ถึง ปลา ตื่น จึง ร้อง ห้าม ว่า
 ท่าน อย่า เพื่อ ช่าง ตัว เสีย ก่อน ถ้า ท่าน
 ตาย แล้ว ข้าพเจ้า จะ ตาย ตาม ฝ่าย ทหาร
 ทั้งปวง จึง ทูล ทรง พระ มหา เทวี ว่า ข้า
 พเจ้า เหล่า นี้ ถู รบ สั่ง พระยา น้อย มา ทิศ
 ตาม เจริญ พระองค์ กับ พระเจ้า พี่ ทั้ง สอง
 เสด็จ กลับ เสีย โดย ที่ เกิด เข้า ให้ ยาก ใจ
 แก่ ข้าพเจ้า ทั้งปวง เลย ซึ่ง ความ ผิด นั้น
 เห็น ไม่ เป็นไร นึก ด้วย พระยา น้อย เข้า
 เมือง ได้ แล้ว แต่ มี รบ สั่ง ไป รท มา มิ ให้
 ข้าพเจ้า ทั้งปวง จับ คุม ให้ ได้ ความ อับ ประ
 ยศ ให้ เจริญ เสด็จ กลับ ไป โดย ที่ ข้าพเจ้า
 ทั้งปวง เห็น ว่า พระไทย ของ พระยา น้อย
 ยัง รัก ใคร่ พระญาติวงศ์ อยู่ มาก ฝ่าย

สมิงมะ ราชู บัญญา เซลา ครั้นได้ฟัง
 ตั้ง นั้น ก็ สำคัญ ว่า ตัว จะไม่ ตาย แด
 เปน ห่วง อาโดย ด้วย ตะตะ แม่ศรี กับ
 พระ มหา เทวี นี้ ก็ จึง มิได้ ฆ่า ตัว เสีย
 ทหาร ทั้งปวง ก็ เข้า กัดม รุม จับ สมิงมะ
 ราชู กับ ผู้ คน บ่าวไพร่ จำ เครือง พันทนา
 การ มั่นคง เดรัจฉา แล้ว จึง เชิญเสด็จ พระ
 มหา เทวี กับ ตะตะ แม่ศรี ขึ้น ข้าง ตัว
 เคียว กัน ก็ คุม เอา ตัว เข้า มา ถวาย
 พระยา น้อยได้ ดั้น พอ เวลา นั้น พระยา
 น้อย เสด็จ ออก ท้อง พระ โรง ราช พิณจันต์
 พร้อม ด้วย ขุนนาง ข้าราชการใหญ่ น้อย
 ทั้งปวง เผ้า อยู่ เดี่ยวระ ตาย ทแถม
 ทหาร เหล่า นั้น ก็ พา ตัว พระ มหา เทวี
 กับ สมิงมะ ราชู แด ตะตะ แม่ศรี เข้าไป

เล่ม ๑๐   ราชาธิราช   ๔๗๓

ถวาย   พระยา น้อย พอ เหลือบ พระเนตร
เห็น สมิงมะ รากู   แด นาง กษัตริย์ ทั้ง สอง
แล้ว   ก็ ยิง ทรง พระ โกรธ เปน กำลัง
เปรียบ ประคุด ตั้ง นาคราช   มี ผู้เอาไม้
ค้อน มา ประหาร ลง ที่ ชนค   ก็ ยิง โกรธ

นัก   พระยา น้อย จึง ชัก พระแสง ออก
กวัด แกว่ง   เคียว พระทนต์ อยู่ เกรี้ยว
กรรต   แทะ ประ หนึ่ง จะ เสด็จ โดด ลง
จาก ราช บังลังก์   ไป ฟาด พัน ให้ ลื่น
ชีพ   ด้วย พระหัตถ์ ของ พระองค์   แต่
สู้ออก พระไทยไว้   ฆะ

๐ ฝ่าย สมิงมะ รากู   พระ มหา เทวี
ตะตะ แม่ศรี นั้น   พอ เหลือบ เห็น พระยา
น้อย   ก็ ให้ สตั้ง เสี่ยว ส่นไป ทั้ง กาย
เกรง กัดว เคาชา นุภาพ   พระยา น้อย ยิง นัก

พระยาน้อย   จึง ตรัส สั่งให้ เชิญ พระ
 มหา เทวี เข้า มา ก่อน   ตรัส ชัก ตาม ด้วย
 พระองค์ ว่า   พระ เจ้า บ้า เปน ผู้ใหญ่
 เหตุไฉน จึง กระทำ การ ทุจริต   ก็คิด จะ ฆ่า
 ข้าพเจ้า ผู้ ทาน   มิได้ คิด ว่า เปน เชื้อ สาย
 แต่ ก่อน พระ เจ้า บ้า   ก็ ปลุก เลี้ยง ข้าพเจ้า
 มา   เปรียบ ประตุง คน เขียน รูป วาด ด้วย
 มือ ดบ ด้วย บาตา   เห็น ชอบ อยู่ หรือ
 ประการใด   พระ มหา เทวี ก็ สาระภาพ
 รับ ผิด   แล้ว จึง ตรัส ให้ เอา ทั่ว สมิग्มะ
 ราหู เข้า มา   กระตีบ พระ บาท ทวาด ตาม
 ว่า   มึง เปน ผู้ใหญ่ เหตุไฉน จึง คิด ประ
 ทุขุ ร้าย ต่อ กู   กระทำ ทุจริต คิด มิ ชอบ
 ให้ ความ อาย เปรอะ เบื่อน มา ถึง กู ๆ ตก
 ทุกข์ได้ ยาก ก็ เพราะ มึง   ทำให้ กู ขาด

ประโยชน์ หาดาย อย่าง   ความ กุ แค้น มิ่ง
 แหก อยู่ ทุก เส้น ขน   กุ หมายถึง มา ว่า จะ
 สู้รบ กับ มิ่งให้ สิ้น ฝีมือ   ก็ เป็น บุญ
 ของ กุ มิ่ง สู้ กุ ไม่ได้   ต้อง หนี ไป ให้
 ทหาร จับได้   มิ่ง จะ คิด อย่างไร ให้ ว่า

มา   สมิग्มะ ราชู ก็ กลัว อาญา พระยา
 น้อย ยิ่งนัก   เสโทไฮต ออกโชนm ภาย
 จึง กราบ ทูล ว่า   ข้าพเจ้า เป็น มั่นทะธากุ
 บัญญา ไฉน เสดา เพราะ กรรม นิยม   จึง
 ให้ มี ประทุษ จริต คิด ร้าย ต่อ พระองค์   ผู้
 ทรง พระ ฤๅษดา ธิดาร เป็น อัน มาก   ฤๅประ
 มา ดัง คน จักษุ บอด อยู่ใน คี มีต   มิให้
 เห็น ดวง ประทีป อัน สว่าง แสง สว่าง   จึง
 ใต้ กระทำ วิรุทธกรรม   ดวง เกลิน แก่ พระองค์
 มา แต่ หลั่ง   อันโทษ ข้าพเจ้า ก็ ถึง สิ้น

เล่ม ๑๐

ราชาธิราช

๔๗๗

นั้น เหา พระเจ้าตราบ พระยา ผู้เปน ขบถ มา
 เตียงไว้ พระเจ้า ตรา พระยา ก็ คิด ประ
 ทุษสูรร้าย เรื่อง ความ ก็ ยัง มี เปน แบบ
 อย่าง อยู่ ดังนี้ ซึ่ง มิ่ง จะ ให้ กูไว้ ชีวีตร
 มิ่ง ๆ จะ คอย คิด ประทุษสูรร้าย กู ตุจตั้ง
 พระ เจ้า ตรา พระยา นั้น หรือ ครั้ง นี้
 อุประมา ตั้ง กู จับ เสือ ร้าย ได้ แล้ว แด จะ
 ปล่อยให้ เสือ กลับ เข้า บ่าไป อีก นั้น อย่า
 ได้ พึ่ง คิด มิ่ง อย่า อ่อน วอน ขอ ชีวีตร
 เตียบให้ ยาก บัวย การ แปล่า ถึง สมเด็จ
 ข้ามรินทร์ใน เทวะโลกย์ จะ ดง มา ช่วย
 ขอ กู ก็ไม่ให้ มิ่ง ก็ เปน ชาย มิใช่ อีสุตรี
 อย่า ย่อ ท้อใจ จง ก้ม หน้า ทายไป ชาติ
 หนึ่ง เหา ความ ศุขใน เบื้อง น้า เถิด
 ถ้า มิ่ง จะ อานาญ ผูก เหวร กับ กู ๆ ก็ จะ

๔๓๘ ราชธานีราช เต็ม ๕๐

พยาบาท ชุก เหว กับ มิ่ง ถ้า ท่อง เขียว ป

ใน วัฏ สงสาร กู จะ คิด ซ้ำ พัน ต่าง

ผจญ มิ่งไป ทุก ชาติ ๆ จน บรรลุ พระ

อมฤตะ มหา นิพพาน จึง ถิ่น เหว กัน เมื่อ นั้น

๐ พระยา น้อย จึง ทรส สั่งให้ กระทำ

พิธี ปลอม กรรม เหยียบ ดิน ชะนะ ตาม

โบราณ ราช ประเพณี ซึ่ง มี ไชย ชะนะ

ศึก ฝ่าย ขุนนาง ผู้รับ สั่ง ก็ ถวาย

บังคมตา ออก มา ให้ จัด การ พระราช พิธี

ตาม สำหรับ ปลุก เหย ที่ ประทับ เอา

ทิว สมิงมะ ราช เข้าไว้ ไ้ เหย เสร็จ แล้ว

ก็ กลับ เข้าไป ถวาย ทูล ว่า การ พร้อม

สำเร็จ พอ ได้ มหุติ ฤกษ์ พระยา น้อย

ก็ แต่ง พระองค์ เสร็จ เสด็จ มา ขึ้น ตู เหย

ฝ่าย พราหมณ์ พฤตมา มาทย์ ราชปะ ไรทิก

เล่ม ๑๐

ราชาธิราช

๔๗๙

ก็ ถวาย น้ำ ชำระ พระ บาท เนื้อ น้ํา ช้าง

ไชย มหาฤกษ์ รต ลงไปให้น้ํา ตก ถูก

ศิวิษะ สมิงมะ ราชู เสรีฯ แล้ว พระยา น้อย

จึง ตรัส สั่งทหาร ให้เอา สมิงมะ ราชูไป

ฆ่า ตับให้ เนื้อ เลี้ยงต มิให้ ถา กัดน้ํา ขึ้น

แต่ พระ เจ้า บ้า พระ มหา เทวี นั้น เป็น

กระต๊อี่ แด เป็น พระ ญาติ ราช ตำพันอุ

พงษ์ ที่สนิท ทรง พระ ตำริห้ ถึง อุปะการะ

คุณ ซึ่ง มี มา แต่ เบื่อง หลง เป็น ขึ้น มาก

แต่ได้ กระทำโทษ ประทุษรูร้าย ต่อ พระ

องค์ นั้น ก็ มาก คุณ กับ โทษ เท่า เสมอ

กัน จะให้ ตำเร้าโทษ เสีย ก็ มิ ควร จึง

พระ ราชทาน ชีวิตร ไว้ ให้ เป็น การ ทด

แทน ตนเอง คุณ แต่ ฝ่ายโทษ นั้น ก็ ต้อง

ทด แทน กระทำโทษให้ เจ็ด ทดาม จะได้

๕๘๐   ราชาธิราช   เล่ม ๑๐
 เป็น เขียง อย่าง สืบไป ภาย หน้า   ทะตะ แม่
 ศรี นั้น   เป็น พระ พี่ นาง ต่าง พระ มารดา
 เป็น ผู้ พดอช แพ้ พดอช ชะนะ   ซึ่ง สม ฐู
 ร่วม คิด กระทำ ความ ชั่ว นั้น   เพราะ อยู่
 ใน อำนาจ สมิงมะ ราชู   แด พระ มหา เทวี
 จึงไม่ ทรง พระ พิโรธ นี้   พระ มหา เทวี
 กับ ทะตะ แม่ศรี นั้น   ทรง พระกรุณาโปรด
 ให้ ปดอช ตำแหน่ง น้อย สอง ทดง ชั่งไว้   ทำ
 หน้า นั้น มี ชาน แถ่น ถึง กัน   ให้ มี คน คุม
 คอย พิทักษ์ รักษา   ให้ เสวย อาหาร แต่
 วันละ น้อย มิให้ อิ่ม   ๖๖

◉ จบ เล่ม ๑๐ สมุทไทย ๖๖

◉ เล่ม ๑๑ ยังมี ต่อไป ๖๖

๒
แจ้งความ

โรงพิมพ์ราชฎีเจริญทำบถนนสำเพ็งตชน
วัดเกาะ จำหน่ายหนังสือประ โดมโตก,ธรรมมะ,
สุกาสิตต่าง ๆ และรับพิมพ์หนังสือ เช่น กาศ,
แก้ว, ฎีกา, ใบเสด็จ, แบบฟอร์ม ฯลฯ ทำเล่มสมต
เต็นทองอย่างงาม ๆ สิ่งของที่กล่าวมาแล้วนี้
รับรองว่าจะทำให้อย่างประณีต และเร็วทันความ
ประสงค์ กับมีหนังสือแบบเรียนของกระทรวง
ศึกษาธิการทุกชนิดจำหน่ายด้วย ทั้งหลอดแก้ว
อักษรพิมพ์จำหน่ายโดยคิดราคาอย่างย่อมเยา

เพราะฉนั้น ถ้าท่านมีความประสงค์อย่าง
ใดอย่างหนึ่งซึ่งได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น เชิญ
ท่านไปลองซื้อหรือจ้างพิมพ์ ท่านจึงจะทราบ
ได้ว่าที่โรงพิมพ์ราชฎีเจริญคิดราคาพอสมควร.

*****

ราชาธิราช

เล่ม ๑๑

ย สิบห้า สี่ทางคี่ ต่าง วุ ทาน ๕ ซื่อ
บ้าน หนังสือ นำ จัด เกาะ เพราะ นักหนา
ราชบุรี เจริญ โรงพิมพ์ ริม มรรคา
เจริญ ท่าน มา ซื่อ ตู คง วุ ๕
ใต้ ลง พิมพ์ คราว แรก แปลก ๆ เรื่อง
อ่าน แล้ว แปลง ความ ทุกข์ เป็น สุข
ท่าน ซื่อ ไป อ่าน พง ให้ มั่งมี
เจริญ ศรี ศรี สวัสดิ์ พิมพ์ ณ เอย

วัด

รัตนโกสินทร์

ศก ๑๐๘

เกาะ

๑ หน้า ขึ้น ข

๑ ราชานิเวศน์เล่ม ๑๑ ข

๑ ตั้ง แต่ พระยา น้อยให้ ทหาร เอา สมิง มราหุไป ข้า
 แล้ว พระยา น้อย พา ตะละ แม่ ท้าวไป กำกับ พระ มกรม ศพ
 พระราช บิดา คน พระยา น้อยให้ พระยา ลิน ทโยธา
 ทา ที่ไชย ภูมิ ตั้ง พิธี ราช นิกเสอ เถลิง คอด้วย ราช สมบัติ

๑ ทหาร ก็ เอา สมิง มราหุไป ข้า เลียบ แล้ว
 สืบ เนื้อ เลื่อยค มีให้ ทา กลิ่น งาม ตาม
 พระยา น้อย ทวีต สิ่ง ทหารพวก หนึ่ง
 ก็ พา พระ มกร เทวี กับ ตะละ แม่ ศรี เนิน ไป
 คุม ชัง ไฉ ณทำหนัก น้อย พระ มกร เทวี
 กับ ตะละ แม่ ศรี ทง สอง นั้น ค่อง คุม

ซึ่งอยู่ใต้ความทุกข์ ทรมาน ชด อยาก ควร จะ
 สัมเพช

๑ ครั้น พระยา น้อย ให้ กระทำ พิธี โถม กรรม
 เสร็จ แล้ว พอ เวลา ค่ำ เสวย พระ กระจายอาหาร
 แล้ว ก็ ทรง พระ คำหนึ่ง ถึง ทะละ แม่ ท้าว จึง
 ตรัสสั่งให้ เฒ่าแก่ แด่ สาวใช้ ออกไป เชิญ นาง
 เถา แก่ แด่ สาวใช้ ก็ ถวาย บังคม ตา ริม ออกไป
 เผ้า ทะละ แม่ ท้าว ๆ นั้น ครั้น จึงว่า พระยา
 น้อย ได้ เมือง ไศลัง สมิรมราช เลียบ แล้ว ก็ ตี พระ
 โไทย แต่ มีความ แค้น อยู่ ด้วย เรื่อง
 หึง ทรง นาง เมี้ยน นิก แสร้ง ทำ ทรง พระ
 ประชวร มิได้ ชนไป เผ้า พ่อ สาว แก่น
 ท้าว ก็มี ให้ ชนไป พอ นาง เถา แก่ สาว
 ใช้ เขา ทูล ว่า บัด นี้ พระราช สามี มี ไชย
 ชะก็ ได้ ราช สมนัด แล้ว เหตุไฉน พระ

เล่ม ๑๑

ราชาธิราช

๔๘๓

แม่ เจ้า อยู่ หัว

จึงไม่ พา พ่อ ตาอ แก่น

ทำว พระราช โอรส ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

มี รับ สิ่ง ใช้ ให้ ข้าพเจ้า ทั้ง ปวง

ตง มา

ทูล เชิญ เสด็จ พระ แม่ เจ้า กับ พระ ราช โอรส ๕๕

ไป เฝ้า

พระ พระ แม่ ท้าว ได้ ทรง พึ่ง ก็ ทรง

พระ ครอบแ่ง

กอด พ่อ ตาอ แก่น ท้าว

ใจ แลว จึง ทว่า ว่า

ข้า บวช อยู่ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

เฝ้า มี ได้

ครั้น จะ ให้ พ่อ ตาอ แก่น ท้าว

๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

นาง

เถา แก่ ทั้ง ปวง จึง ทูล ตาม ว่า

พระ แม่

เจ้า ทรง ประชวร พระ โรค เป็น ประการ เด มี

๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

ยอก อยู่ สำ สิบ เล่ม กิน ยา ก็ไม่ หาย ท่าน
 ทั้ง ปวง จง พา กัน กลับ ไป ทูล เติง ว่า ข้า
 คดาบ บ้วย แล้ว จึง จะ ชน ไป เฝ้า นาง เถົ
 แก่ สาว ใช้ ไต่ ฟัง ก็ รู้ ที่ ว่า ทะละ แม่
 ท้าว ประชวร พระ โรค หึ่ง จึง ถวาย บั๊กม

ตา กลับ มา เฝ้า พระยา น้อย กราบ ทูล ว่า
 ทะละ แม่ ท้าว ทรง พระ ประชวร อยู่ ยัง มา เฝ้า มิ ได้

๑ พระยา น้อย ไต่ ทรง ฟัง ก็ ทล พระ ไทย จึง
 ตรัส ถาม ว่า เขา บ้วย เป็น โรค สิ่ง ไต่ นาง
 เถົ แก่ ก็ ทูล ว่า ข้า พเจ้า ทั้ง วง สู พระ
 สู โฉม ก็ ตี เป็น ปก ก็ อยู่ มิ ได้ ชุ่ม ลอม แต่
 ตรัส บอก ว่า ทรง ประชวร พระ โรค ใน พระ อู่
 พระยา น้อย ไต่ ทรง ฟัง ก็ เข้า พระ ไทย ว่า มิ
 ใ้ โรค อื่น เป็น โรค หึ่ง จึง ตรัส แก่ พวก
 เถົ แก่ ว่า ข้า รู้ แล้ว เขา เจ็บ งอน ข้า จะ

ต้องไป เชื้อนไป ปลอบเขา จึง จะ หาย ตรีศ
 แล้ว ก็ เสด็จ ออก ข้าง น้า จึง ตรีศ ชวน
 พ่อ มอญ มั่ง กั้น จี้ ไป เยี่ยม เยือน ตะตะ แม่ ท้าว
 พระยา น้อย ก็ เสด็จ ไป กับ ด้วย พ่อ มอญ มั่ง กั้น จี้
 แล ทแกล้ว ทหาร ขี้ หลวง เต็ม ทั้ง ปอง ครั้น
 ถึง ให้ พวก พล เหล่า นน อยุ่ ภาย นอก พระ
 องค์ เสด็จ เข้า สู่ ห้อง พระ ตำหนัก กับ ด้วย พ่อ
 มอญ มั่ง กั้น จี้ ทอด พระ เหน็บ เห็น ตะตะ
 แม่ ท้าว กอด พ่อ ลาว แก่น ท้าว บรรทม นิ่ง อยุ่
 เสด็จ เข้า ทรง นิ่ง ใน ที่ โกลด แล้ง ตรีศ ถามว่า พระ
 น้อย บ้วย เป็น โรค ถึง ไต ตะตะ แม่ ท้าว
 ก็ ผวา ตก เดือน พระ องค์ ไป เบื้อง ต่ำ เชิญ
 พระ ราช สามี ให้ เสด็จ ชน ทรง นิ่ง เหนือ พระ แทน
 ที่ ไชยาสน์ จึง ถวาย บังคม ให้ พ่อ ลาว
 แก่น ท้าว ถวาย บังคม แล้ว ตะตะ แม่

ท้าว ก็บอก ชัย

มา น้อย เข้าไว้ทรง

พระ กรมหลวง รำ รัก

พระยา น้อย จึง ครัส

ปลอบว่า

ทรง นี้ เรา พัน หก ชั พัน ยาก

ได้ กลับ มา เห็น หน้า กัน แล้ว

พระ น้อย

จะ ร้อง ให้ ไป โย

จง คม ความ ไต่ กเสี่ย

เกิด

จึง ทรง อัม พ่อ ท้าว แก่น ท้าว ชน นิ่ง

บน พระ เพลา

จุม พิศุ์ เชย ชม แล้ว ครัส ว่า

ถูก รัก ของ ข้า อยู่ ที่ นี้ ได้ มี โวศ โภย สิ่ง ไต แต่

แม่ แล บัว ไข ไม่ รู้ หาย

ตะ ละ แม่ ท้าว

จึง ทูล ว่า

ทั้ง แต่ พระ องค์ เสด็จ ไป อยู่

ณ เมือง ตะ กิ่ง

ข้าพเจ้า มิ ได้ เป็น คู่ ช มี

แต่ ความ ทุก ชั ระ ก่า ใจ

คำ นึ่ง ถึง พระ

องค์ อยู่ บน นิง

จน โวศ โภย บัง เกิด

แล ข้าพเจ้า คิด เอา ใจ ช่วย พระ องค์ ทุก เวลา มา ทวี

ว่า ขอ ให้ พระ องค์ สำ เร็จ ตั้ง ความ ปราณ

เล่ม ๑๓

ราชาธิราช

๔๘๗

มีไชยชนะ คึก เกิด

อนึ่ง ข้าพเจ้า มี ความ

แค้น เสียใจ ยิ่ง นึก

เหตุ มิได้ ชนไปเฝ้า

อยู่งาน พยาบาล

สนอง พระเดช พระ

คุณ สมเด็จพระราช บิดา

เมื่อ ทรง พระ

ประชวรหนัก ด้วย พระเจ้า บ้า ของ พระองค์ห้าม

ปราม กอด ชน นึก

จน พระราช บิดา

สวรรคต

ก็ ยัง มิได้ ชนไป ถวาย บังคม

ค้ำบัล พระศพ

พระยา น้อย จึง ตรัส ว่า

ซึ่ง ชื่อนน ก็ พลอย ไกรธ แค้น แทน พระน้อง แต่

บัดนี้ เมา มีไชยชนะ ล้างมลทินเสีย นึก สักครู่ได้

แล้ว พระน้อง อย่าไศก เสรีาเลย เรง จัด

หาเครื่องสักการบูชา พา ลูก ชนไป ถวาย

บังคม ค้ำบัล พระศพ ด้วย กัน ๖

๑ ทะละ แม่ ท้าวได้ ฟัง พระยา น้อย ตรัส ปลอบ
ก็ ค่อย กลาย พระไศก แต่ ยัง แค้น พระไทย อยู่

๔๘๘   ราชานิกร   เล่ม ๑๑

ด้วย ความ หึง หวง   ครั้น จะ ตรัส ประชด

ต่อพระ ราชธานี โดย ตรง ก็ เกรง พระไทย แล

อาช แก่ คน หง ปวง   จึง ตรัส ประชด กับ

พ่อ มอญ มิ่งกันจี่ ว่า   พี่ พ่อ มอญ แล

มิ่งกันจี่   อุด้าห์ คิดตาม เด็ดจี่ ไป อยู่ ณ เมือง

ตะเกิง เปน หลาย เดือน   ต หน้า ตา ช่น

แหม่ หง สอง คน ได้ ตก เมีย แลว หร ของ ชาว ไท ยน

ว่า ที่ เมือง ตะเกิง นั้น   ลูก เขา เมีย เขา

รูป ร้าง งาม ๆ   นั้ง ร้าง ชาย แหม่ หอม

ชาย น้า ม่น หอม อยู่ ชก ช่ม นก   มี ติด พัน

รัก ใคร ได้ กน คน ละ คน สอง คน แลว หรือ ๆ ยัง

มิได้ ข้า จะ ช่วย ทาให้   แต่ อี สัตร์ ใน เมือง

หลวง น   รูป ร้าง ไม่ ไวร งาม   แล ไม่

ใคร จะ รั บ ปลูก ตัว ให้ ชอบใจ ใน ชิง สัจ ภาศ   ไม่

เหมือน อี สัตร์ ใน เมือง ตะเกิง   ช่ง เขา รู่

มังกนัจ จึง ทูล แก่ แทน พระยา น้อย ว่า ซึ่ง
 ข้าพเจ้า ตาม เสด็จ ออกไป อยู่ ณ เมือง ตะเกิง จะ
 ได้ มี ภรรยา หามิได้ ทำ ราชการ อาษา เจ้า
 ก็ เพราะ หวัง จะ ให้ พระ แม่ เจ้า อยู่ หวัง ได้ ความ
 กุศล ข้าพเจ้า จะได้ พัง บุญ สืบไป จึง ยัง
 มิได้ คิด มี ภรรยา ถึง พบ สตรี ที่ รูป งาม
 ก็ไม่ รัก รูป รัก แต่ น้ำใจ หมายถึง เสรี
 ราชการ ของ พระเจ้า อยู่ หวัง แล้ว ก็ จะ
 หา ภรรยา ใน เมือง หลวง ที่ น้ำใจ ดี แน่น
 รูป มิ งาม ก็ไม่ ตี ประสงค์ แต่ น้ำใจ ถึง พระ
 โไทย ของ พระเจ้า อยู่ หวัง ก็ เหมือน ดั่ง นี้ ได้
 ตรัส ประภาศ กับ ข้าพเจ้า อยู่ เมือง ๗ ว่า อัน
 สตรี รูป งาม ไม่ ดี เท่า สตรี ที่ น้ำใจ งาม อัน
 สตรี งาม รูป อุปมา ดัง ดอก สาย หยุต ทรง
 คันธรส ประทิน อยู่ แก่ เวลา เข้า ครัน สาย

แสง พระ สร้อย สอง ก้าว แลว ก็ ขึ้น กลิ่น หอม
 อัน สตรี น่าใจ งาม น่าใจ ที่ ช้อ สร้อย ต่อ สามี นั้น
 อุปมา ตั้ง ดอก ช่อน กลิ่น แล ดอก พิกุล ย่อม
 หอม ชื่น อยู่ ชั่ว นาน ดอก พิกุล นั้น ถึง
 แห่ง เขียว แล้ว ก็ ไม่ หาย หอม อนึ่ง สตรี

รูป งาม น่าใจ ไม่ ตี อุปมา ตั้ง ดอก ทองกวาว
 แล ดอก ชะบา หา กลิ่น มิ ได้ สตรี น่าใจ
 ที่ มี ความ ช้อ สร้อย นั้น อุปมา ตั้ง ดอก
 มณฑา แล ดอก มลิ ซึ่ง มี กลิ่น หอม สมเด็จ
 พระเจ้า อยู่ ที่ นั้น เปรียบ ประดุจ เต็นไฟ
 กันดาร พบ ดอก ทอง กวาว ดอก ชะบา ก็
 ทรง เต็ด ตม เชย ชม พอ บันเทา ทุกข์ แต่
 ทรง พระ กำนิง ถึง ดอก ช่อน กลิ่น ดอก พิกุล อยู่
 มิ ได้ ชาติ ครั้ง นี้ พระองค์ ก็ จะ ไ้ เถลิง
 ถวัลย์ราช สัมบัถิ เป็น พระเจ้า แผ่นดิน

๔๘๒

ราชา อีราช

เล่ม ๑๑

แล้ว ยังไม่ ถ้อ พระ อีริยศ ผู้ อู่สาทะ
 ดำบาก พระกายเสด็จ มาเยี่ยม เยือน ตอกมณฑา
 แด มลิ ข้าพเจ้า เห็น ว่า พระไทย ของ สมเด็จ
 พระเจ้า อยู่หรือ ชื่อ สัตย์ เทียง เก้ ถึงใต้ ใหม่
 ก็ไม่ ลืม เก้ แด รัก เก้ ยิ่ง กว่า ใหม่

๐ พระยา น้อยใต้ ทรง พง มงกนิจ แก่ มทน
 ดึง นน ก็ ทรง พระ สวรรค ชอบ พระไทย
 ยิ่ง น้า จึง หยิบ สลาใน ฟาน พระศรี คำ หน้
 มา บ่อน ให้ มงกนิจ เป็น รางวัล แล้ว ตรัส
 ว่า ครอง น ภา เปรียบ เหมือน พระเจ้า อีพรหราช ผู้
 ฝึก ปาก นาง สทมพร เทวี มิได้ จะ รับ สติ
 ยอม แพ้ เขา อยู่แล้ว นี้ เป็น บุญ ได้ ม ไหวส
 บัณฑิตย์ไว้ มี สำนวน ช่อย แก่ ไซ เขา
 ไชย ชนะได้ ตะละ แม่ ท้าวได้ พัง สำนวน
 มงกนิจ ก็ ชอบ พระไทย กถน พระ สวรรค

มิได้ ช้อย ข้าเลี้ยง พระเนตร คุ้มกันจ้แล้ว
 จึง แสร้ง ทวีง ว่า รุ้ แดว ว่า มังกันจ้ มี ปรีชาเฉียบ
 แผลม บัญญา เปน เข้ม สัน เปน ทอง
 ข้า กับ เจ้า เจ้า กัน ภาว กับ สวรรณ์ แคม แก้ว
 เสอก เหา แต่ ความ ที่ ตีมาเปรียบ เทียบ น้า จะ
 ให้ อีสาวใช้ ออกไป หยิก ตี เสย ให้ เจ็บ มังกันจ้
 ก็ กลม หมาย ม อยู่ พระยาน้อย จึง ทรง
 พระดำริ ว่า ทะละ แม่ ท้าว นี้ ชอย ปลอบ
 จึง จะ ภาย หึง จึง ทวีง ปลอบ ว่า พระน้อง
 ออย่า เก็บา กัน ฉันทา เลย พี่ มิได้ ส้ม คุณ
 พระ น้อง ผู้ เพื่อน ฮาก จะ ตึง แท่ง ให้ เปน
 เอน อรรถ เวศ ยิ่ง ให้ ญกว่า นารี หึง บวง
 จึง ทวีง เกอน ว่า เร่ง แท่ง พระองค์ เร่ง เด็ด
 จะ ได้ ญไป คำนี้ พระ บรมศัพ

๐ ฝ่าย ทะละ แม่ ท้าว ครั้น ได้ เห็น พระภักตร์

ภักดา

ให้ ครัสต์ ตัก พ้อ ประชด เลี้ย แล้ว

ก็ คดตาย ประชวร พระ โภค

พระภักตร์ ขึ้น

แถม ตั้ง ดอก สักมงคล เมื่อ แยม บาน

จึง ตั้ง

ดาว ใช้ ให้ จัก อุป เทียน เข้า ดอก ดอกไม้ เครื่อง

สักการบูชา เสร็จ แล้ว

พี่ ได้ ยง นาง

นม ก็ เข้า มา รับ พ้อ ดาว แก่น ท้าว

นาง

พนักงาน ถือ ไคม นำ เสด็จ ก็ มา รอ คอย พระ ยา

น้อย ก็ พา ทะละ แม่ ท้าว

แะ พ้อ ดาว

แก่น ท้าว เสด็จ ไป ยัง พระ มหา ปวงสาท

ย้าย

พ้อ มอญ มิ่งกันจี่ แล พวก ทหาร ทงปวง

ครั้น

ตั้ง เสด็จ ถึง พระ ทวาร ขึ้นใน

ก็ กลับ ไป

พัก อยู่ ณ ท้อง พระ โรง นอก

ครั้น แม่ ท้าว

ก็ พา พ้อ ดาว แก่น ท้าว เข้า ไป กระทำ สักการบูชา

คำนับ

พระ บรมศัพ สมเด็จ พระ ราช บิภ

ซึ่ง ชาว พนักงาน เชิญ ลง สู่ พระ โภช ทง นั้น แล้ว

ทรง พระกรรมสงฆ์ ครวี่ว่า พรรณิ์ ขอสมา โทษเดรั้ง

แล้ว พระยาน้อย เห็น ว่า ตะละ แม่ ท้าว

ประจวบ พระโรค เรือ รัง อยู่ หลาย เดือน ก็มี

ไต่เสด็จ กลับ ออก มา ให้ บรรณ อยู่

ณ กำหนักใน พระราชวัง หวัง ว่า จะ รักษา

พระโรค เสียให้หาย จึงให้ ตะละ แม่ ท้าว

เสวย ทิพย์ ไอสถ ๓๓๓๓ หนึ่ง เรียก ว่า หอม เหลือง

ทอง เป็น ไอสถ สำหรับ รักษา โรค สักวี ตะละ

แม่ ท้าว ครั้น ไต่ เสวย ทิพย์ ไอสถ แล้ว ก็

สว่รง พระอารมณ์ ซึ่ง พระโรค เรือ รัง ใน

พระ กาย ก็ สลาย ลง หนึ่ง ที่ อุตสาหะ แข็ง

พระ โทษ เสวย ประมาณ เก้า ค่ำ สิบ ครอง ทรง จะ

ให้ หาย ชาติ ที่ สัก บยาม หนึ่ง จน ส่วง เข้า

เวลา ยาม สาม ก็ สบาย พระ โทษ พระ วาโย

ธาตุ แล้ว พระฮา ไปอาตุ ซึ่ง เติบ ชัด ช่าง หนึ่ง ก็

เดิน สดวก เปน ปกติดี   จึง เอน องค์ สู่
 นิตราภรณ์ บรรวมหลับไป ทั้ง สอง พระองค์ ๖๖

๑ ครั้น เวลา รุ่งเช้า พระยา น้อย เสด็จ ออก
 ยิง ที่ จำ ราช ภาร   สมิง ซี่พราย อำมาตย์ ทิน
 แด เสนา พฤตมาตย์   ผู้ใหญ่ ผู้น้อย เข้า
 เผ่า พิธัม ถัน   พระยา น้อย ทอด พระเนตร
 เห็น อำมาตย์ ทิน แล้ว ก็ให้ ทรง พระ โกรธ สิ้น คัญ
 ว่า อำมาตย์ ทิน ยัง จะ เปน เลียน สัตว์ อยู่   จึง
 ทวีต เปรียบ ประเทียบ แก่ เสวกามาตย์ ทั้ง บ่วง ว่า
 ผง เข้า ทา เรา อยู่ สอง อัน   เขา ออก เสี้ย
 ไต่ อัน หนึ่ง แล้ว   แต่ อัน หนึ่ง นั้น ยัง
 เคื่อง ตา เรา อยู่ หนัก   ไม่ สบายใจ เลย ทำ
 ไฉน เรา จะ เขา ออก เสี้ย ได้   ๖๗

๑ ฝ่าย อำมาตย์ ทิน ได้ พัง พระยา น้อย ทวีต
 ทั้ง นั้น   ก็ รู้ เท่าว่า พระยา น้อย ทวีต เปรียบ

เล่ม ๑๑

ราชาธิราช

๔๙๗

ปราย ตัว

จึง ทูล ชน ทน ที่ ว่า

ซึ่ง

พระองค์ ตรัส ประภาศ มา นี้

ข้าพเจ้า ก็

ทราบ อยู่ แล้ว ว่า

พระองค์ มี พระไทย

พิโรธ มั่นหมาย ข้าพเจ้า

ฯ จะ ขอ ชี แจง

ถวาย ให้ พระ องค์ ทรง เห็น ซึ่ง ความจริง อัน

ตัว ข้าพเจ้า ผู้ เฒ่า

ทั้ง จิตร ช่อ ทรง เปน

บรรพต แต่ ก่อน นั้น จะ ได้ คิด เข้า กับ ด้วย

พระองค์ ก็ หา มิ ได้

จะ เข้า กับ สมิงมราห

นั้น ก็ หา มิ ได้ ด้วย ข้าพเจ้า ทั้ง ใจ รักษา สัตย์

ภักตย์อยู่ สวามิภักดิ์ อยู่ ไต่ ผ่า พระบาท สมเด็จ

พระ มหา กษัตรา ธิราช เจ้า

อัน เสด็จ ประดิษ

ฐาน อยู่ใน มหา เสวตวรรณ์

ทั้ง ใจ ของ

พระเดช พระคุณ

ด้วย ความ ช่อ สัตย์

รักษา ประเพณี แผ่น ดิน ไว้

มิ ได้ กระทำ

๔๙๘   ราชา อธิราช   เล่ม ๑๑

น้ำใจให้ เป็น สอง   แด เมื่อ พระองค์ ยก กอง
ทัพ มา ตั้ง อยู่ ณ ตำบล วัดสังหุคค นั้น   สมเด็จ
พระเจ้า อยู่ หัว พระราช บิดา ของ พระองค์   ยัง
มิได้ เสด็จ สวรรคต   เสนา อำมาตย์ มนตรี
ผู้ใหญ่ ผู้น้อย ทั้งปวง   ชวน กัน แต่ง เกรือง
ราชบรรณา การ แด หนังสือ   ให้ คน สนิท
ชอบ นำ ออก ไป ถวาย พระองค์   แต่ ขี้พเจ้า
ผู้เดียว มิได้ ทำ น้ำใจ เป็น สอง   ให้ คน นำ
เกรือง ราช บรรณา การ   แด หนังสือ ออก
ไป ทูล ถวาย พระองค์ ดุจ ชนนาง ทั้งปวง   เพราะ
เหตุ กถว จะ เลี้ย ชนบ ธรรมเนียม   ใน เสนา
บัตวิตรี ประเพณีไป   จึง ขอม ผู้ เลี้ย สละ
ชีวิต   หวัง จะ รักษา ประเพณี แม่น ดินไว้
มิให้ แปร ปรวนได้   แด เมื่อ พระ องค์
เสด็จ พระราช ดำเนียร กอง ทัพ   จะ เข้า ผู้

เล่ม ๑๑

ราชาธิราช

๔๗๗

พระ นคร นั้น สมเด็จพระราช บิดา ของ พระ
องค์เสด็จ ทวงคต แล้ว ข้าพเจ้า เห็น พระ

องค์ เป็น พระราช บกั ควร ที่ จะ ได้ ผ่าน
ราช สมบัค สืบ ชักยราช ประเพณี ปก

บองโพธิ์ พา ประชา ราชภูว สมณสี พรหมณให้
อยู่ เช่น เป็น ศก ข้าพเจ้า ก็ มี ความ ยินดี

จึง รับ ออกไป เบ็ด พระ ทวาร รับ เสกข พระ องค์
แต่ บาน หนึ่ง ซึ่ง บิด ไร่ บาน หนึ่ง นั้น

เพราะ เหตุว่า พระ บรมศัพ ยังมี ได้ ถวาย พระ
เพลิง ข้าพเจ้า ยัง รักษา พระศัพ อยู่ จึง มี

ไต่เบ็ด รับ ทั้ง สดง บาน ซึ่ง ทำ ทง น หวง
จะ ให้ เป็น แบบ แแผน ของ เสนาบดี ผู้ ซอ สักข ทอ

เจ้า ถ้า สมเด็จพระ ราช บิดา ของ พระองค์
อื่น เป็น พระเจ้า อยู่ หัว ของ ข้าพเจ้านั้น ยัง

สถิตย์ ดำรงค อยู่ ใน ขวร เสวทรณทร์ แล้ว แน่น

พระองค์ก็กรีธาพลเข้ามา จะหักเอาเมือง ข้าพเจ้า
ก็ จะ บัด ประทูล พระ นครไว้ ให้ มั่น คง จะ จัก
แจ่ง พล ทหาร พร้อม ด้วย เครื่อง สัตราวุธ ให้
ชั้น ประจำ รักษา นำ ที่ เจริง เติง ประทูล หอ รูปไว้
มั่น คง เป็น สามารถ จะ รับ อาษา สู่ รม
พระองค์ไปกว่า จะ สิ้น บัญญา แด่ ฝีมือ ข้าพเจ้า
ควร จะ ไร ชื่อ ให้ ปราบกฎ เป็น เกียรติยศ
สืบไปใน แผ่น ดิน ถึง ตัว ข้าพเจ้า จะ ตาย
ก็ไม่ เสีย ตาย ชีวิต ซึ่ง ความ ดี ความ
ชอบได้ทำไว้ ถึง มนุษย์ ทั้ง ปวงไม่ เดีง
เห็น แล้ว จะ ขอ ฝาก ไว้ แก่ เทพตา ผู้
มี ทิพย์ เนตร ทิพย์ กวพรรณ ถ้า พระองค์ จะ
ผูก พระไทย พิโรธ เอา ไทย ข้าพเจ้า
ตั้ง นี้ แล้ว นานไป ภาย นำ ไทน เสดย จะ มี
เสนาบดี ที่ จง รัก รักดี ชื่อ สัตย์ ต่อ พระ

เล่ม ๑๑

ราชาธิราช

๕๐๑

มหา กษัตริย์ ซึ่ง ดำรง อยู่ใน เสวตรฉัตร
นั้น หา มิได้ แล้ว ก็ จะ มี แต่ คน สอ พลอ

คตโกง ขณะ ไหน พลอ ย ด้วย หา ความ

สัตย์ กตัญญู ต่อ เจ้า มิได้ อัน จะ หา คน

ซื่อ สัตย์ กตัญญู นั้น หา ยาก คน คตโกง

อกตัญญู นั้น ทาง่าย เปรียบประดง ทองแก้ว มณี

แล สัตยา ซึ่ง ทอง แก้ว มณี เกิด ใน โฉมา นั้น

วิสัย พัน ภาเขา จึง มี สัก แห่ง หนึ่ง สัตยา นั้น

ทาง่าย มี ท่อ หล้า หนึ่ง คน ซื่อ สัตย์

กตัญญู ต่อ เจ้า นั้น เป็น ที่ ยิง พระ นคร ให้

วัง เรือง เจริญ คน อาสัตย์ อกตัญญู ต่อ

เจ้า นั้น เป็น ที่ ยิง พระ นคร ให้ ชิบ หาย ซึ่ง

ข้าพเจ้า ทูล เปรียบเทียบ ถวาย โดย ความ ซื่อ สัตย์

ดังนี้ แม้น พระ องค์ มิ ทรง เห็น ด้วย จะ

เอาโทษ ข้าพเจ้า จริง แล้ว ข้าพเจ้า ก็ จะ

เล่ม ๑๑

ราชาธิราช

๕๐๓

โปรดให้ ก็น เมือง เสวียง

เปน ที่ ปฤกษา

ราชการ

จะ

๑ ครั้น แล้ว พระยาน้อย จึง ตรัส สั่ง เสนาบดี
ให้ จม ทำ การ พระเบญจ มาศ ขนาดใหญ่ ซึ่ง
จะ ถวาย พระ เพลิง พระศัพ สมเด็จพระราช บิดา
กำหนดให้ แล้ว โดย เรือ เสนาบดี รับ พระ
ราชโองการใส่ เกลา แล้ว ก็ ออก มา สั่ง
ให้ แจก หมาย ราชไป ท้ว หมวด กรม
เกณฑ์ ระคนไพร่ ให้ มี นาย ตำบล นาย กอง กำกับ
กระทำ พระเบญจมาศ โขย ขนาด สูงใหญ่ ณ ตำบล
เนิน เตา แห่ง หนึ่ง ใน เมือง พระ โศ ประกอบ
ด้วย เมรุ ทิศ เมรุ แซก ทั้ง แปด ทิศ วิจิตร
ด้วย รูป บัน สลัก ราวต เขื่อน กระทำ
สุวรรณ เบญจา ห้า ชั้น ซึ่ง จะ รอง รับ
พระ โขย แล ประดับ ด้วย รูป ภาพ มี เพศ

๕๐๘   ราชา ธิราช   เล่ม ๑๑

พรรณต่าง ๆ อีก สิ่ง ของเครื่อง ตั้ง บูชา พระ
บรมศพ ถ้วน ทุก สิ่ง   ตาม อย่าง ธรรมเนียม
มี เป็น อัน มาก พร้อม เสร็จ   เสนาบตี จึง
เข้า กราบ บังคม ทูล ว่า พระ เมรุมาศ สำเร็จ แล้ว

๐ พระยา น้อย จึง ทวีต สิ่ง   ให้ ท้า พระ

โหรา ธิบดี พฤตมา มาตย์ หา ถกษณ์   แด่ สิ่ง ให้
เกณฑ์ ขบวน แห่ง ทัง ปวง เตรียมไว้ พร้อม ครน
ได้ มุหุติ วารสุภ ถกษณ์ ก็ ให้ เชิญ พระ บรมศพ ขน
สู่ ยานมาศ ราชรถ   ทัง ขบวน แห่ง แทน ไป
ยัง พระ เมรุ ณ ตำบล เนิน เขา   พระ องค์
เสด็จ พร้อม ด้วย พระ ญาติวงศ์   ข้า ทูล
ถอของกุฎี พระ บาท ผู้ ใหญ่ ผู้ น้อย ทัง บัง นำ พระ
บรมศพ ไป   สถิตย์ ประทับ ณ พระ เมรุมาศ
แล้ว   จึง ให้ มี การ มี โหรศพ สม โภช เจ็ด
วัน เจ็ด คืน   ให้ มี พระ สักการณ เทศนา

เล่ม ๑๑   ราชานิราช   ๕๐๕

แล พระสงฆ์ สติปักรณ ถวายไทย ทาน   ไปรย

ทาน แก่ จัณณิพก คน อนาถ   บำเพ็ญ

พระราช กุศล ทุก วัน มี ได้ ขาด   ครั้น ถึง

วัน ค่ำรบ เจ็ด   พระองค์ กับ ตะละ แม่ ท้าว

แล พ่อ ลาว แก่น ท้าว   พระ สนม กรม

ขาว แม่ ท้าว นาง เล้า แก่ ภายใน   แด เสนา

บตี พฤตมาวตย์ ราช กระวี   มนตรี พระ หลวง

ขุน หมื่น จ้า ราช การ น้อยใหญ่ ภาย หน้า   กับ

ทง พระสงฆ์ ราชฯ คณะ   ถนายนุกรม เบี้ยญ

ทั้งปวง พร้อม กัน   ถวาย พระเพลิง ปลง

พระบรม ศัพ เสรีจ แด้ว   พระยา น้อย จึง

ตรัส สั่ง ให้ แจง พระรูป   เชิญ พระอัฐิ ใส ใน

โกศ ทอง ขนาด น้อย   แห่ เข้า ไป ไฉน พระ

วักน มหา ปราสาท   ให้ มี มี ไทรศพ สม โภช

อีก ตาม วัน ตาม คัน   แด ให้ ถ้อ พระ เจดีย์ ถาน

๕๐๖   ราชาธิราช   เล่ม ๑๑

สูงใหญ่   เชิญ พระอัฐิ เหลือ นน เข้า บรรจุ
ไว้ใน พระ มุเตา   ริม พระธาตุ ถลอม ปอน

ตาม อย่าง ราช ประเพณี   ซึ่ง เคย บรรจุ
พระอัฐิ พระ มหา กษัตรา ธิราช แต่ ก่อน ขึ้น มา

๑   ครั้น เสร็จ การ บัง พระบรม ศพ แล้ว

พระขาน้อย ก็ ทรง พระ ตำริห์ ถึง นาง เมย์ มนิก
รูปงาม   ซึ่ง ฝาก พระยา อินทโยธาไว้

ณ เมือง ตะลุง   ครั้น จะ รับ มา ด้วย เมอ
เสด็จ ตำนิกร กองทัพ นน   ก็ เกรง จะ ระหกล

ระเหิน เพราะไม่ รั้ แน่ ว่า จะ ไต่ เมือง หรือ มี ไต่
อันหนึ่ง แมน มี ไชย ชนะ คือก ไต่ เมือง แล้ว   ครั้น

จะ รั้ เข้า ไป ด้วย   ก็ กลัว จะ เกิด หึง หวง
กัน กับ ทะละ แม่ ท้าว   จะ ไต่ ความ ขั้ ประยศ

ครั้น น ก็ ไต่ บัง โลม ทะลา แม่ ท้าว   ให้
คลาย ความ ขั้ เคียด   แด ถวาย พระเพลิง

เล่ม ๑๑

ราชาธิราช

๕๐๗

พระบรมศพเสร็จแล้ว   ควรจะให้ไป

รับมา   จึงตรัสสั่งพ่อมอญพระพี่เลี้ยง

ให้คุมเอาแก่   ชาวแม่พระสนมทั้งปวง

ลงเรือพระที่นั่งเก๋งทองไปรับนางเมี้ยนนิกร

๑ พ่อมอญรับสั่งแล้วก็ถวายบังคมลา

ออกมา   สั่งเจ้ากรมนาวายานให้จัด

เรือพระที่นั่งเก๋งทอง   เกณฑ์ผู้พาย

พลทหารครบถ้วน   ออกทั้งเรือพระ

หลวงขุนหมื่น   ซึ่งจะติดตามแห่แทน

นั้นพร้อมแล้ว   พ่อมอญก็คุมนาง

เอาแก่ชาวแม่พระสนม   ออกเรือพระ

ที่นั่งรับไปตั้งเมืองตะเกิง   จึงเชิญ

เอาแก่ชาวแม่พระสนมทั้งปวง   ซึ่งยังทำหน้าที่

ที่พระยาน้อยให้ปลูกไผ่เป็นที่อยู่ประทับ   นาง

เมี้ยนนิกรก็ออกมาทูลรับ   เชิญเอา

๕๐๘   ราชาธิราช   เล่ม ๑๑

แก่ พระสนมให้ นิ่ง ที่ สมควร   ส่วน ตัว

พ่อ มอญ กับ บ่าวไพร่   ก็ไปหา พระยา

อินทโยธา ผู้รักษา เมือง   พระยาอินทโยธา

ก็ ออก มา ท้อน รับ   เชิญให้ พ่อ มอญ

นิ่ง ที่ สมควร   แล้ว เรียก ภรรยา ข้าราชการ

สาวใช้   ให้ ออก มา จัด ของ เครื่องรับ

แขก   พ่อ มอญ กระทำ คำนี้ พระยาอินท

โยธา   แล้ว พินิจ ดู เห็น หน้า ตา เบิก

บานนัก   จึง กล่าว ยก ขลุ่ย ว่า ประเดี๋ยว นี้

ข้าพเจ้า ตู รุปกาย ท่าน ผ่องใส ชอบ อัน ยิ่งกว่า

เก่า   ราว กับ เทพขตา มา ชุบ ให้ เป็น หนุ่ม ชน

งาม สมบุญ ยิ่ง นัก หรือ ลึก ออก มา แล้ว ไต่ บิ

โรค อารว หลาย เวลา   แล มี อัน เทวเสก

สาว ๆ ปฏิบัติ มาก   ซึ่ง เมื่อย ฆบ เป็น

บ่ ตระฆาญ นัน   เขา ช่วย นวด ฟัน เส้น สาย

เล่ม ๑๑

ราชาธิราช

๕๐๗

ให้ ท้าว ไชย แล หรือ ท่าน จึง เป็น หม่อม
 ชน ดังนี้ พระยา อินทโยธา ได้ ฟัง ก็ หัวเราะ
 นาง ภรรยา สาว ๆ นั้น จำต้อง คั่น แล้ว อาย
 ยิ้ม อยู่ใน ที่ ะ

๑ พระยา อินทโยธา จึง ตอบว่า ซึ่ง ท่าน

ว่า ข้าพเจ้า เป็น หม่อม นั้น ก็ ให้ สม พร ปาก ท่าน
 เถิด แต่ ข้าพเจ้า ทุก วัน นี้ แยก แต่ กาย
 น้ำใจ หม่อม ครน จะ รับ ว่า เป็น หม่อม ทั้ง
 ทวิ แล น้ำใจ ก็ จะ เป็น คน บำ ยอ ครน
 จะ พุด ย่อ ท้อ ว่า แยก เสีย ทั้ง นม คน ใน
 เรือน ก็ จะ เสียใจ พ่อ มอญ หัวเราะ แล้ว
 จึง บอก ว่า บัด นี้ มี รับสั่ง พระเจ้า อยู่ หัว
 ให้ ข้าพเจ้า คม เจ้าแก้ว พระ สนม มา รับ พระ สนม
 แยก พระยา อินทโยธา ได้ ฟัง ก็ ดีใจ หมายถึง
 ว่า จะ ได้ ปลด เป็ด ของ ชูระ จึง พา พ่อ มอญ

แต่ ภรรยาไป ยัง ท่าหนัก นาง เมี้ยน มนิก หวัง จะ
ช่วย ส่งให้ เบน ทาง คำนับ พ่อ มอญ จึง

คำนับ แจ้ง ความ ว่า บิดน^๕ พระ เจ้า อยู่ หัว
ตำรับใช้ ให้ ข้าพเจ้า มา เชิญ พระ แม่เจ้า
เข้าไป ยัง กรุง พระ โค นาง เมี้ยน มนิก ได้

แจ้ง ก็ ตีใจ อปมา ตัง ได้ ไป สวรรค์ ทั้ง เบน ผิว
ภักตร์ ผ่องใส^๕ นทัน ที่ เปรียบ ประคองพระ จันทร
เมื่อ ณ^๕ เพ็ญ จึง แต่ง ประคอง กษัตริย์
เสร็จ มี หญิง ญวก็ แล ข้า เก่ง แล สวรรค์

พริ้ง พรอม จึง คำนับ ลา พระยา อินท โยธา
ฝ่าย เก้า เก้า ชาว แม่พระ สนม ก็ เชิญ

นาง เมี้ยน มนิก ลง เรือ พระ ที่ ฝั่ง เก่ง ทอง มี
ม่าน ปิด บ้อง กำบัง พระยา อินท โยธา ก็

ตาม ลง มา ส่ง กับ ด้วย ภรรยา บ่าวไพร่
พ่อ มอญ คำนับ ลา พระยา อินท โยธา แล้ว ก็

เล่ม ๑๑

ราชาธิราช

๕๑๑

ลงเรือดำหนึ่งพร้อมด้วยบ่าวไพร่ผู้พาย จึง
 สั่งให้ ออกเรือ พระที่นั่งเร่งผู้พาย พลทหารเรือ
 พระหลวงชนหมื่น ข้าราชการทั้งปวง ซึ่ง
 คิดตามแต่เห็นชายชวาหน้าหลังคู่แต่คู่ชก
 นั้น ก็ออกเรือเป็นลำดับกันเลี้ยงพล

พาย ชาน ยาว ฉาว สนั่น ตระพลมพร้อม
 ภายตา เร่งรีบผู้พายมาถึงเมืองพะโค
 เรือพระที่นั่งก็เข้าเทียบประทับหน้าฉนวนท่า
 หน้า น้ำ ฝ่ายท้าว นางเถาแก้วโอรสเจ้า
 ข้าราชการหลวงพระสนมอีกพวกหนึ่ง ซึ่งพระยา
 น้อย จึงให้ ออกมาไว้แทนพระองค์ คอย
 อยู่ ณ ท่าหน้า แต่ธรรมเนียมแต่อย่าง
 ธรรมเนียมแต่ก่อนนั้น มิได้ไปทูลสั่ง
 ให้กระทำ เกรงคนทั้งปวงจะกระหาได้
 เพราะเมื่อยมุนิกมิใช่สาวบริสุทธิ์ พรหมจรรย์แท้

๕๑๒   ราชาธิราช   เล่ม ๑๑

แปลแต่ภรรยาของผู้ขึ้นไปแย่งชิงมา จึง
โปรดให้ไปรับมาเจียบ ๆ   ๖๖

๐ ฝ่ายเจ้าแก้วนางพระสนมทั้งสอง
พวกนั้น ก็เชิญนางเมี้ยนนิกรผู้
มีมานทอง บ้องปัดมิตชิต อันชาวพม่า
งานเตรียมมา รอคอยอยู่แล้ว พลตำรวจ
ทหารแลขุนนางทั้งปวง ก็ตามส่งพ่อ
เข้ายังประตูพระราชวังใน ฝ่ายพ่อมอญ
แลพระหลวงขุนหมื่นทั้งปวง ก็พา
กันไปเฝ้าพระยา น้อย ณ ท้องพระโรงข้างหน้า
พ่อมอญ จึงกราบทูลว่า ข้าพเจ้าไปรับ
พระสนมเอกมา ให้แก้วแก่ชาวแม่
พระสนม   เชิญเข้ามาสู่พระ
ราชวังแล้ว พระยา น้อยได้ทรงฟัง ก็ดี
พระไทยนี้   ๖๖

๑ ขณะ นั้น พระสังฆราชา คณะ กับ พระ
สงฆ์ ห้าสิบแปดรูป ผู้รู้ ไตรยปิฎก คัด
การ ปฤกษา กัน แล้ว จึง เข้า มา ถวาย
พระ พร พระยา น้อย ว่า อัน ประเพณี พระ
มหา กษัตริย์ ธิราช เจ้า แต่ ก่อน ซึ่ง พระ
องค์ ใด ดำรง ค้ำ พิภพ สยาม อาณา เขต ร้อย ๓ มา
นั้น ก็ ย่อม ประทับ ด้วย เกรง เบื้องราช
กุฎกุณเฑาะ์ ตั้ง การ พิธี ภิเศก ก่อน จึง
เป็น ศรี สวัสดิ มงคล แก่ ราช สมบัติ แด
บดินทร์ พระองค์ มี พระ ศษ เตชา นุภาพ ใหญ่ ทดอง
นุก จึง มี ไชย ชนะ ใน สงคราม แด ได้
เมือง พะโค โดย ง่าย แต่ ยัง มี ได้ ตั้ง
การ พระราช พิธี ปราบ ตาภิเศก ก่อน ซึ่ง
จะ เถลิง ถวัลยราช สมบัติ นั้น ก็ ยัง มี

๕๑๔   ราชา อีราช   เล่ม ๑๑

ใต้ท้องโดยโบราณ ราช ประเพณี   พระ

มหา กษัตรา อีราช เจ้า แต่ ปาง ก่อน   อาตมา

ภาพ ทั้งปวง   จะ ขอ รับ พระราช ทาน พระ

ราชวโรกาศ   ให้ ตั้ง การ พระราช พิธี ปราย

ตาทิศก   หวัง จะ ให้ พระองค์ ทรง พระเดช

เดชา นุภาพ ยิ่ง ขึ้น ไป   พระ

๐   พระยา น้อยใต้ ทรง พง พระ สังฆราชา

คณะ ถวาย พระ พร ดั่ง นั้น ก็ เห็น ชอบด้วย   จึง

ทรง ปฤกษา เสนาบดี ทั้ง ปวง ว่า   ที่ แห่ง

ใต้ จะ เป็น ที่ ไชยภูมิได้ บ้าง   ปฤกษา ยิ่ง

มิทัน ตก ลง   ขณะ นั้น พอ พระยา อินทโยธา

ซึ่ง รักษา เมือง ตะเกิง นั้น   จึง คิด ว่า

ทรง น้ พระ เจ้า อยู่ หัว ของ เรา   ได้ ราช

สมบัติ แล้ว เห็น จะ กระทำ การ ราชอาณาจักร จำ

จะ เข้าไป เผ้า พัง ชาว ดู   จึงให้ กรม การ

เล่ม ๓๑

ราชาธิราช

๕๑๕

อยู่รักษาเมือง

มีข่าวไพร่พร้อมแล้วก็

ชนข้างรับมาเฝ้า

พอพระยาอินทโยธา

เข้ามาถึงกราบถวายบังคม

พระยาน้อย

ทอดพระเนตรเห็นก็ตีพระไทยทรงพระสรวล

จึงตรัสไต่ถามความเมืองเล็กน้อยแล้วก็

ตรัสปรุ่กษาด้วยที่ไชยภูมิ

พระยาอินทโยธา

รับพระโองการใส่เกล้า

แล้วจึงปรุ่กษา

กับมังกินจี่

เห็นสมควรแล้วจึงกราบ

ทูลว่า

ที่ปล่อยภูมุนั้นแต่ก่อนพระ

มหา กษัตราธิราชเจ้าได้เสวยราชสมบัติเคย

ตั้งกระทำพระราชพิธีมงคลการเป็นที่ไชยภูมิ

นี้ จะขอรับพระราชทานให้ตั้งพระราชพิธี

ในที่นี่

ฯ

๑ พระยาน้อยจึงตรัสว่า

แม่นท่าน

ทั้งปวงปรุ่กษาเห็นชอบก็พร้อมกันแล้วก็ตาม

๕๑๖   ราชาธิราช   เล่ม ๑๑

เถิด   พระยาอินทโยธา กับ มังกันจี้   รับ

พระราชโองการแล้ว   จึงให้ตั้งโรงพระ

มหา มณฑป ณ ที่ พระปลอย   แล้วไป

ด้วยไม้ มะเดื่อ   ครั้นเสร็จ การตั้งปวงแล้ว

จึง กราบ ทูล ถวาย พระมหาพิไชยฤกษ์   ซึ่ง

จะ ทำ พระราชพิธี มงคล การ กำหนด   ทะละ

แม่ ท้าว นน เป็น พระอรรคมะเห็ ฝ่ายขวา   นาง

เมี้ย มนิก เป็น อรรคมะเห็ ฝ่ายซ้าย   ครั้น

ได้ พระมหาพิไชยฤกษ์แล้ว   พระยา

น้อย แต่ง พระองค์ เสร็จ   ก็เสด็จ ขึ้นทรง

พระหัตถาราใน พระมหา มณฑป แล้ว เสด็จขึ้น

สู่ พระที่นั่ง อุทุมพร ภัทรบิฐ เห็น แขน สุวรรณ

อิน เขียน รูปราชสีห์ ภายใต้พระมหาเศวตฉัตร

ทรง คอย ทะละ แม่ ท้าว อยู่ใน ขณะ นั้น   ชะ

๐   ฝ่าย ทะละ แม่ ท้าว มีความ เดียง ฉันท

เล่ม ๑๑

ราชาธิราช

๕๑๗

เมย์ มนิก ด้วย ความ ถศฺยา หึง ทรง ทรง

พระ ตำริห์ ว่า เราไม่รู้ โดย ว่า พระ ตามี

จะ รักใคร่ อี เมย์ มนิก ถึง เพียง นี้ คิด ว่า

จะ รักโดย ฉนั ว่า รูป งาม จะ ปลุก เลียง

แปน นาง สนม เท่า นั้น นี้ จะ รักศก เปน

มะเฮ็ญ ฝ่าย ซ้าย ให้ คู่ เคียง กับ เรา อนึ่ง

บุตร ทรง พระยา เมือง ชน เมือง ออก แด

ราช ธิดา กษัตริย์ ซึ่ง เปน เอก ราช คือ กรุง

ดาว กรุงไทย กรุง พม่า ก็มี เปน อัน มาก

พอ จะ หา ได้ ท คู่ ควร ช่าง กระไร พระ

ไทย ของ พระ ตามี รัก ถา ยิ่ง กว่า หงษ์

รัก ทอง เหลือง ยิ่ง กว่า ทอง คำ ตั้ง นี้ นึก

ก็ น่า แค้นใจ อนึ่ง เรา เปน ราชธิดา พระ

มหา กษัตริย์ เกิดใน เสวตรฉัตร คน ทั้ง

ปวง ก็ เรียก ว่า ลูก เจ้า ซึ่ง จะ ไป นั้ง รวม

๕๑๗   ราชาธิราช   เล่ม ๑๑

ที่ เคียง กับ กับ อี๋ เมื่อย มนิก ลูกไฟ   เจ้า แบ้ง

เจ้า นามัน เมือง ตะเกิง นัน   อาย แก่ เสนา

พฤษมาตย์ ทั้ง ปวงได้ ความ อภัยศ นึก มิได้

เปน อรรถนะเหี้ย ก็ แล้วยไป เถิด   ตะละ แม่

ท้าว นึก มณะ น้อย พระไทยก็มี ได้ เสด็จ มา พอ

จวนใกล้ พระ ฤกษ์ พระยา น้อย มิได้ เห็น ตะละ

แม่ ท้าว ออก มา   ก็ สดุดัง พระไทย เกรง

ตะละ แม่ ท้าว จะ ทำยศ อย่าง หึงหวง อยู่ ให้ เนิน

ซำ เกิน กำหนด การ   จึง ตรัส สั่ง เถา แก่

สาวใช้ ให้ ไป เชิญ ออก มา โดย เร็ว   นาง

เถา แก่ ชาว แม่ ทั้งปวง ก็ เข้าไป ทูล เตือน ตะละ

แม่ ท้าว ว่า   สวมเด็จพระเจ้า อยู่ หัว ตรัส

ใช้ ให้ ชาวเจ้า มา เชิญ   เร่ง แต่ง พระ

องค์ เร็ว เถิด เกือบใกล้ จะได้ พระ ฤกษ์ อยู่ แล้ว

ตะละ แม่ ท้าว กำลัง แก่น พระไทย   จึง ตรัส

เล่ม ๑๑

ราชาธิราช

๔๑๗

ถาม ว่า อี เมี้ยนนิกร มันไป แล้วหรือยัง

เถา แก่ จึง ทูล ว่า ข้าพเจ้า เห็น ที่ ท่าหนัก

เตรียม พร้อม แล้ว จะ คอยให้ พระ แม่

เจ้า อยู่ หิว เสียดใจ ออก ทะละ แม่ ท้าว จึง

ตรัส ว่า อี รุ่ย สวดย ทำไมไม่ แยก หน้า

ออกไป รับ เสียดใจ ก่อน เถา จะ มา คอย

ข้า ทำไม ข้าคน บุญน้อยแล้ว จะ ตาม

หลัง เขา ออกไป ท่าน ทั้ง ปวง จง พา กัน

ไป เถิด เถา แก่ ชาว แม่ ทั้ง ปวง กลับ มา

กราบ ทูล ตาม คำ ทะละ แม่ ท้าว ว่า ทุก ประการ

พระยา น้อยได้ ฟัง ก็ ทรง พระ พิโรธ แต่

ทรง คิด ถึง ความ หลัง เอา ความ รัก เข้า

มา หัก ความ โกรธ ช่ม พระไทยไว้ จึง ตรัส

สั่ง เถา แก่ แต่ เขา ๆ ให้ ไป แจ้ง ความ แก่ พระ

มารดา ทะละ แม่ ท้าว ให้ พระ มารดาไป ช่วย

๕๒๐   ราชาธิราช   เล่ม ๑๑

ปลอบโลม พา ตัว ตะละ แม่ท้าว มา จึงได้ แล้ว
พระ องค์ ทรง เห็น ว่า เมี้ย มนิก จะ กัด ตัว ตะละแม่
ท้าว มิ อาจ จะ มา ก่อน   กัด จะ ประชด
ประชัน ว่า แย่ง ชิง ออก หน้า   เพื่อ จะ กลาด
เสี้ย ฤกษ์ ราช พิธี   จึง ให้ ไป เตือน เมี้ย
มนิก มา ไว้   ภาะ

๐ ฝ่าย นาง มหา จันท เทวี พระมารดา ตะละ
แม่ ท้าว   ครั้น เถ้า แก่ มา บอด ว่า มี รียบ สิ่ง
ตั้ง นน   ก็ เรียก ขำ สาว ไซ้ รียบ ไป ยัง ท่าหนัก
ตะละ แม่ท้าว เห็น ท้าว นาง เถ้า แก่ หลวง แม่เจ้า
นาง พนัก งาน   นำ พระ ภูษา แด เครื่อง
ประดับ ของ ประทาน มา รอด คอย   จะ ช่วย
แต่ง พระองค์ ตะละ แม่ท้าว อยู่ พร้อม   จึง เข้า
สู่ ท่าหนัก   เห็น ตะละ แม่ท้าว กอด พ่อ
สาว แก่น ท้าว นิ่ง อยู่ ก็ ไกรธ   จึง ตรัส ว่า

เล่ม ๑๑

ราชาธิราช

๕๒๑

นี้ไว้ยศไว้ อย่างไรไปถึงไหน มีรับสั่งให้

มาเตือน ว่า จวน ถูกขัง แล้ว ก็ ยังมีไป ไม่

รัก เปน เอก จะ รัก เปน โท ณะ ภาระ มั่ง ลูก

อะไร แสน งอน สอน ขาก เช่น นี้ ทะละ แม่

ท้าว ไต้ พง พระมารดา ตัด พ่อ จึง วอน

ไหว แล้ว ว่า ข้าพเจ้า มี ความ แค้น ความ

อาช ึ่ง นี มี ไ้ อภิเศก ก็ แล้ว ไม่ เติ

พระ มารดา ก็ ขอน วอน ถึง สอง ครั้ง สาม ครั้ง

ทะละ แม่ ท้าว ก็ ทรงพระ กรรแสง นิ่ง เสีย นาง

มหา จันท์ เทวี ก็ ร้อง ให้ จึง ว่า แต่ ก่อน

ไต้ พง พ่อ ๆ หา ไม่ หมาย จะ ไ้ พง ผัว เมื่อ

ลูก ไม่ คิด พง ผัว แล้ว ก็ ข้า แม่ เสีย เติ

อย่า ให้ แม่ อยู่ อาช แก่ คน ทั้ง ปวง เดช ทะละ

แม่ ท้าว ก็ นิ่ง เสีย นาง มหา จันท์ เทวี

เห็น เหลือ จะ ปลอบ แล้ว ก็ ร้อง ให้ กลับ

ออก มา บอก แก่ เถົก แก่ ๆ เข้า ไป ทูล พระยา
 น้อย ๆ ก็ ทรง พระ โกรธ เป็น กำลัง พระ เสโท
 ไหล ลง โชม พระ ภัคตรี ทรง พระ ตำริห้ ว่า
 ไต่ ทำ ดี มา แต่ กั้น แล้ว จำ จะ ต้อง ทำ ไป จน ตลอด
 ให้ ญา ทิวงษ์ ทั้ง ปวง เห็น ว่า ใจ ดี สัก หน้อย จึง
 ให้ หา มุอา ย สาว แม่ นม เข้า มา ทริส ว่า ตะทะ
 แม่ ทำ น ถือ ทวิ ยิง นก ขี้ ตาม ใจ เขา ๆ ไม่
 ตาม ใจ ขี้ ๆ ง้อ เขา ๆ ยิง งอน ๆ จน
 เกิน งาม แม่ ช่วย ไป เตือน ให้ ครอบ ตาม
 ควัง เลี้ย หน้อย เถิด ฤกษ์ ก็ จวน เต็ม ที่
 แล้ว มุอา ย สาว รับ ลัง แล้ว ก็ รับ
 ไป เตือน ตะทะ แม่ ทำ น ทูล ว่า มี รับ ลัง ให้ ขำ พเจ้า
 เข้า มา เตือน เชิญ พระ แม่ เจ้า เร่ง แ่ง
 พระ องค์ เร็ว เถิด นา พิกา ต่ กระ ชัน เข้า
 มา เกือบ จะ ใกล้เคียง ให้ พระ ฤกษ์ แล้ว ทำ

เล่ม ๑๑

ราชาธิราช

๕๒๓

ข้า เห็น จะ เลี้ย การ

ตะละ แม่ ทำว จึง

ตอบ ว่า ข้า ไม่ อยาก ภิเศก แล้ว เพราะ ความ

แค่นี้ ความ อยา อยู่ใน ทรง ออก สักเท่า ภูเขา

มูอาย ดาว จึง ทูล ปล่อย ว่า พระ แม่ เจ้า

อย่า ฤ อำนาจ ฉันทา คะที เตย พระ เจ้า

อยู่ หอ จะ ทรง พระ พิโรธ นึก ซึ่ง พระ แม่

เจ้า กลัว จะ เลี้ย สิริ ศักดิ์ นั้น ข้า พเจ้า จะ อุประมา

ถวาย องค์ พระ แม่ เจ้า เปรียบ เหมือน

ทอง คำ ธรรมชาติ เมย์ มนิก เปรียบ ประตุจ

ทอง แปร ธาตุ อัน นาย ช่าง ชัด ยา แต่ง

ศรี ชน ให้ งาม แล้ว มา ตั้งไว้ เคียง กัน

ทอง ธรรมชาติ นั้น สัก จะ ได้ ตก ท่า ไป หา มิ ได้ ก็

คง ที่ อยู่ ว่า เนอ นพคุณ อัน ทอง ชัด

ยา นน ก็ คง ที่ เรียก ว่า ทอง แปร ธาตุ จะ มา

กตบ ลบ รัศมี ทอง ธรรมชาติ นน หามิได้ ซึ่ง
 พระ เจ้า แม่ มี พระ ไทย รังเกียจ เมี้ยนนิกร ก็
 เหมือน ตั้ง ขา พะจ่า เบรียบ เทียบ ถวาย ตงน ทะละ
 แม่ ท้าว ไต พง มุอา ย ดาว ว่า ตง นน ก็ คดา ย ความ
 ซึ่ง เคี้ย ต ลง จึง ตรัส ว่า แม่ ว่า กถ่า
 ให พง ก่อ ย หาย ำ คาญ หน่อ ย หนึ่ง ถ้า กระ
 นน ข่า จะ ไป จึง รับ แทง พระ องค์ เสร็จ แล่ว
 เสด็จ ลง จาก พระ ทำ หนัก พร้อม ด้วย เถ้า
 แก่ ชาว แม่ พระ สนม แวด ล้อม ะ

๑ ขณะ นั้น มี กา ด้ว หนึ่ง บิน ผ่าน มา ทะละ
 แม่ ท้าว เห็น ก็ ให หวาด ด้ว น พระ ไทย รับ
 เสด็จ มา ๆ ก็ มี ด้ว มุอา ย ดาว ก็ รับ ไป
 จะ เข้า ราช มณฑล กราบ ทูล ก็ มี ด้ว พอ
 ประจบ พระ ฤกษ์ กำหนด การ พระ ราช พิธี ฤศก

เล่ม ๑๑

ราชาธิราช

๕๒๕

แล้ว พระยาน้อย คอย ตะละ แม่ ท้าว อยู่

ไม่เห็น เสด็จ มา ก็ ทรง พระ โกรธ ยิ่ง นั้ก แม่

เมย์ มนิก นั้น มา ทั้น ถูก ช้ พระ ราช พิธี เสดนา

บตี ทัง ปวง ก็ อัญ เชนู เมย์ มนิก ชน นั้ก บน กอง

ทอง ตาม ถานานุกรม แล้ว ก็ ให้ ช้ นั้ก ช้ อัง

กตอง แทร สั้ชั้ ตริย คนตรี ก็ ประ โศบ ชน พร้อม

กัน อภิเศก เมย์ มนิก นั้น แต่ ผู้ เดียว ชน

เปน พระ อรรคมะเห็ญ ฝ่าย ช้ ยาย ถวาย พระ

นาม ว่า พระนาง บั้ยราช เทวี เพราะ ว่า

เปน ที่ รัก ของ พระยาน้อย ฝ่าย พระ

สังฆราชา คณะ ก็ เจริญ ปรีท ถวาย ไชยมงคล แล

ชี พ้อ พราหมณ์ ถวาย อาเคียร ภาศ น้ำ กวด

น้ำ สั้ชั้ ตาม พระราช พิธี ไสยเวท ครัน กระทำ

การ พระราช พิธี ปราบตาริเศก เสร้ง แล้ว สมณะ

๕๒๖   ราชาธิราช   เล่ม ๑๑

ที่ พรหมณ์เสนา พฤตมาตย์ ทั้ง ปวง   จึง

ปลุกษา กัน ว่า   จะ ขอ ถวาย พระ นาม

พระยา น้อยใหม่   เพื่อ จะ ให้ เปน มงคล

ศิริ สถาพร อัน ยิ่ง   จะ

๐ ฝ่าย มังกันจี่ แล พระยา อินทโยธา ราช

ปะโรหิตาจารย์ ทั้ง ปวง จึง ว่า   พระ นาม

ราช บุตร พระเจ้า อยู่ หัวใหม่ ของ เรา นี้   เปน

นาม ราชสิทธิ์   จะ ถวาย พระนาม ให้ ออก

พระนาม เรียกว่า   สมเด็จ พระเจ้า สี่หราชอาณาจักร

แล้ว จึง ชวน กัน อธิษฐาน ว่า   ถ้า แล

พระนาม นี้ จะ เปน ศุภ มงคล อัน ประเสริฐ   สม

ควร แก่ พระ มหา กษัตริย์ ราช อยู่ แล้ว   แล

เสวตรฉัตร ซึ่ง ทั้ง หุบไว้   ขอ จง บันดาล

ทาง ชน ให้ เห็น ประจักษ์ แก่ ตา คน ทั้ง ปวง ตาม

เล่ม ๑๑   ราชธานีราช   ๕๒๗

คำ อธิษฐาน นี้ เกิด   ครั้น เสด็จมาที่ ราช

ปะโรหิต ทั้งปวง   ประกอบ พระนาม อธิษฐาน

ตั้ง นัน แล้ว   เสวตรนต์ร์ ซึ่ง หุบ อยู่ นัน ก็

ทาง ชน เห็น เป็น มหัจฉริยะ ยิ่ง นัก   ประจักษ์

แก่ตา คน ทั้ง ปวง   ขณะ นั้น สมณะ ซึ่ง

พรหมณ์เสนา พฤตมาตย์ราชปะโรหิต ทั้งปวง

ก็ ถวาย พระ นาม พระยาน้อย   จึง ออก

พระนามว่า   สมเด็จ พระเจ้า สี่ราชา

ธิราช สืบ มา   แต่ คน ภาย นอก ออก พระ

นาม เรียก สี่หออักษร ใน เบื้อง ต้น ทั้ง สอง นั้น มี

ถึง จึง เรียก แต่ พระเจ้า ราชธานีราช   ๖

๑   ๗๔๗ ปี   ครั้น การ พระ

ราช พิธี ปราบดาภิเศก แล้ว   แต่ นั้น มา

เมืองพะโค ก็โปรดให้ เรียกว่า กรุงเทพมหานคร

เต็ม ด้วย เป็น เมือง หลวง มา แต่ ก่อน
 ครั้น ว่า เวลา คำ พระเจ้า ราช ธิราช เสด็จ เข้า
 ศิริไสยาสน์ เหนือ แทน ที่ พระ บรรทม ครั้น
 เวลา อรุณ โยค ต้น จาก ที่ พระ ศิริไสยาสน์
 ก็ ทรง จินตนา การ ถึง ผู้ มี บำ เหน็จ ความ ชอบ
 ซึ่ง ไท ทำ สงคราม มา แต่ บ้าง หลัง ား

(ยังมีต่อ)

แจ้งความ

โรงพิมพ์ราชฎีเจริญกับถนนลำเพ็งตอน
วัดเกาะ จำหน่ายหนังสือประ โลมโลก,ธรรมมะ,
สุภาสิตต่าง ๆ และรับพิมพ์หนังสือ เช่น ก้าศ,
ทิว, ฎีกา, ใบเสร็จ, แบบฟอร์ม ฯลฯ ทำเต็มสมต
เดินทองอย่างงาม ๆ ตั้งของที่กล่าวมาแล้ว
รับรองว่าจะทำ ให้อย่างประณีต และเร็วทันความ
ประสงค์ กับหนังสือแบบเรียนของกระทรวง
ศึกษาธิการทุกชนิดจำหน่ายด้วย ทั้งหมดตัว
อักษรพิมพ์จำหน่ายโดยคิดราคาอย่างย่อมเยา

เพราะฉนั้น ถ้าท่านมีความประสงค์อย่าง
ใดอย่างหนึ่งซึ่งได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนี้ เชิญ
ท่านไปลองซื้อหรือจ้างพิมพ์ ท่านจึงจะทราบ
ได้ว่าที่ โรงพิมพ์ราชฎีเจริญคิดราคาพอสมควร.

*****

ราชาธิราช

เล่ม ๑๒

ยี่สิบห้า ต่ต่างค์ ท่าง รู่ ทาน ผู้ ชื่อ
ร้าน หนังสือ นำ วัด เกาะ เพราะ นั๊กหนา
ราชฏูร์ เจริญโรงพิมพ์ ริม มรรคา
เจิญทาน มา ชื่อ คุณ รู่ ตี
ได้ลง พิมพ์ คราว แรก แปลก ๆ เรื่อง
อ่าน แล้ว เป็ตอง ความ ทุกข์ เป็น สุขข์
ทาน ชื่อไป อ่าน พัง ให้ มั่งมี
เจริญ ศรี ศรี สวัสดิ์ พิพฒน์ เฮย

วัด

รัตนโกสินทร์

ศก ๑๐๘

เกาะ

๑ หน้า ต้น

๑ ราชธานีราชเดี่ ๓ ๖๓ ๖๔

๑ ตัง แต่ พระ เจ้า ๖ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

๑ ตัง แต่ พระ เจ้า ๖ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

๑ ตัง แต่ พระ เจ้า ๖ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

๑ ตัง แต่ พระ เจ้า ๖ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

ออก ยิง ท้อง พระโอง ราช วินิจฉัย พรัง

พร้อม ด้วย เสนา พลุดามาคย์ ทั้งปวง หมอบ เฝ้า

อยู่ตาม ตำแหน่ง ผู้ใหญ่ ผู้ น้อย จึง ทรง

พระ กรุณาโปรด ทั้งให้ พ่อ มอญ เป็น

สมิง พ่อ เพ็ชร โปรต ทั้ง มังกนัจ เป็น

ราชา มะนุ โปรตให้ พ่อ เลิศ เป็น สมิง

นนทะสรียะ มะสอด เป็น สมิง นนทะพะละ

พ่อ อู๋ หมอ เต่า เป็น สมิง พระ ตะเบต มะเคาะ

เป็น สมิง สรียะ พรหม มา มะละ เป็น สมิง

อินท์ มะเว็ค เป็น สมิง ธรรมราชา มะพะ

โค เป็น สมิง จะ อะสุ แต่ บรรดา ผู้ มี

บำเหน็จ ความ ชอบ ทั้ง นั้น ก็โปรด ทั้ง แต่ง

ตาม ตำแหน่ง ผู้ใหญ่ ผู้ น้อย ทั้ง อยู่ใน

ยศ ฤกษ์ก็ดี เป็น อัน มาก แล้ว ก็ ทรง พระ

ราชทาน เครื่อง อุปโภค บริโภค โดย สม

เล่ม ๑๒   ราชธานีราช   ๕๓๑

ควร ตาม ถานา นุกรม เสรีจ แล้ว   ส้มเตีจ

พระ เจ้า ราชธานีราช   จึง ตรัส สั่ง ชาว

พระ คลัง เจ้า พนักงาน ทั้งปวง   ให้ ตรวจ

ตราดู สิ่ง ของในท้อง พระ คลัง จง ทุก พนักงาน

๑   ฝ่าย ชาว พระคลัง ทั้งปวง ตรวจ ดู เสรีจ

แล้ว   จึง เข้า กราบ บังคม ทูล ว่า   สิ่ง

ของใน ท้อง พระคลัง ทั้ง นน ोन ๆ ที่ อยู่ สิ้น

มิได้ เป็น อันตราย   บัดนี้ ยัง ชาติ อยู่ แต่ พระ

อำมรงค์ เพชร สิบ วง ของ คำควร เมือง ด้วย

พระ มหา เทวี ให้ มา เรียก เอาไป   แต่ ส้มเตีจ

พระ เจ้า อยู่ หวัง ยัง มิได้ เสด็จ สวรรคต   พระ

เจ้า ราชธานีราช ก็ ทรง พระ โกรธ   จึง ตรัส

สั่งให้ ไป เรียก เอา มา   ราช

๑   ฝ่าย เสนา บดี ก็ ออก มา เรียก เอา กับ

พระ มหา เทวี ๆ เอา ซ่อนไว้ ใน มวย พระเกษ

๕๓๒ ราชานิราช เล่ม ๑๒

แล้ว ก็ แก้ออก ส่งให้ เสนา บัดี้ จึง นำ

เข้าไป ถวาย พระเจ้า ราชานิราช ๆ ก็ ทรง พระ

ราช ทานให้ แก่ เมีย มนิก ซึ่ง เป็น พระ

นาง บิธรราชเทวี แล้ว พระองค์ จึง ตรัส

สั่งให้ จันท แจง ทแกล้ว ทหาร ข้าง ม้า แด

เครื่อง สัตวราช สำหรับ ทพ บก ทพ เรือ ทระ

เตรียม ตาม ขบวน พิไชย สงครามพร้อม มนต์เสร็จ

แล้ว พระเจ้า ราชานิราช จึง ตรัส สั่งให้ นำ

เครื่อง ราชานิราช ของ สมเด็จพระราช บิดา

นั้น ไป บูชาไว้ ที่ พระ มุเตา แด เจดีย์ฐาน ซึ่ง

ตั้ง กับ พระ นาม ของ พระ องค์ นั้น แล้ว

ครั้น อยู่ มา เป็น เวลา กลาง คืน สมเด็จพระ

เจ้า ราชานิราช เสด็จ เข้าสู่ ที่ พระ บรรทม พอ

เวลาใกล้ รุ่ง ก็ ทรง พระ สุนิ นิมิตร ว่า มี

ดาว ลอย มา แก่ บน นภา โดย อากาศ เป็น หลาย

เล่ม ๑๒

ราชาธิราช

๕๓๓

ทรง ตก ลง มา อยู่ ที่ ฟาน พระ ศรี พระ
องค์ จึง เอา ผ้า พระ หัก ถีบ ตอง ทาว เหล่า นน
ไว้ ไต่ หมก พอ สิ้น ลัษณะ พระ สิบ
นิมิตร สมเด็จ พระ เจ้า ราช ธิราช ก็ ขึ้น
จาก ที่ พระ บรรทม จึง เสด็จ ออก พร้อม ด้วย
เสนา พวกรา มาศย์ ราชประ ไรหิต ทั้งปวง ครั้น
ถึง ให้ ทา ราช ฆะนุ มา ทำ นาย พระ สิบ
เล่า ให้ ฟัง ถ้วน โดย ใน นิมิตร ราช ฆะนุ จึง กราบ
ทูล ทำ นาย ว่า ซึ่ง ทา ตก ลง มา แต่
นกราส อยู่ ที่ ฟาน พระ ศรี เป็น หลาย ทรง แต่
ซึ่ง พระ องค์ เอา ผ้า พระ หัก ถีบ ไว้ ไต่ นน ลักษณะ
พระ สิบ ดั่ง นี้ เป็น ไชย มงคล สุกนิ
มิตร ประเสริฐ ยิ่ง นัก คือ สำแดง เหตุ
ที่ พระ องค์ จะ ได้ ปราบ เสี้ยน ค้ำ สัตว์ ให้ รียบ คาบ
แต่ บรรดา เมือง ชน เมือง ออก แล รามัญ

๕๓๘   ราชา อธิราช   เล่ม ๑๒๒
ประเทศ ทั้งปวง ซึ่ง เป็น เลื่อน หมาย หลีก ต่อ ยัง
มิได้ อ่อน น้อม นั้น ก็ เกรง พระ เตชะ นภาพ
เข้า มา อยู่ใน เงื่อม พระหัตถ์ ของ พระองค์ สิ้น

๐ พระเจ้า ราชา อธิราช ได้ ทรง พัง ราชามะนุ
ฑล ทำนายนิมิตร ตั้งนั้น ก็ ยินดี พระไทย นก จึง
พระราช ทาน ทัพ ทรง พระภักตร์ ทอง คำ ประทับ
พลอยใบ หนึ่งให้ แก่ ราชามะนุ ครั้น อยู่
มา พระ เจ้า ราชา อธิราช เสด็จไป กระทำ พล
กรรม บวง สรวง เทพารักษ์ ที่ ต้น โพธิ์ แห่ง หนึ่ง
อยู่ใน ทิศ ตะวัน ตก เมือง หงษาวดี ตาม
ประเพณี พระ มหากษัตริย์ อธิราชเจ้า แต่ก่อน แล้ว
ก็ เสด็จ กลับ คืน เข้า พระ นคร ครั้น
เวลา กลาง คืน ก็ ทรง พระ สุปิน นิมิตร อีก ว่า
พระ จันทร รัศมี รัศมี ไป ตาม จักรยี่สอง สว่าง โลกย์
บรรดา ดาว ทรง หน้า พระ จันทร นั้น หายไป สิ้น

เล่ม ๑๒

ราชาธิราช

๕๓๕

พระเจ้าราชาธิราชก็ให้หาราชามะนุษย์เข้ามาทำ
 นาย ราชามะนุษย์จึงทูลทำนายความว่า
 ดวงพระจันทร์นั้นคือใต้แก่พระองค์ผู้ทรงพระ
 เสด็จ นฤภาพ ดาวนั้นใต้แก่เมืองชนทั้งปวง
 อันยังมีใต้อ่อนนุ่ม ซึ่งว่าพระจันทร์

ชักรถลอยไปตามจักรวาล แลดวงดาว
 หายไปสิ้นนั้น ถ้าพระองค์เสด็จยก
 พยหาโยธาทัพไปเมืองใด เมืองนั้นก็มี
 ใต้ต่อต้านกับพระองค์ได้โดย จะระย่อ
 กลัวเกรงพระเดชไปสิ้น ๗

๐ พระเจ้าราชาธิราชได้ทรงฟังราชามะนุษย์
 ทำนายดังนั้น ต้องกันกับพระสุบิน
 ชอบพระไทยนัก จึงพระราชทานเมือง
 รอดูชะให้ชนแก่ราชามะนุษย์ ครั้นอยู่มา
 สมิงสามแหวกซึ่งกินเมืองวานนั้นตั้ง

๕๓๖   ราชธานีราช   เล่ม ๑๒

ตั้ง เมือง ต่อ พระ เจ้า ราชธานีราช ๆ จึง ตรีศ
สั่งให้ กำหนด ทหาร ข้าง น้า เกรือง สาทราวุธ
พร้อม เสรีจ พระ องค์ ก็ เสรีจ พระราช ตำเนิร
กอง ทพิ ษคไป ที่ เมือง ฉาน ครั้น ไป ถึง เมือง
ฉาน ทหาร ทั้งปวง ตี หัก เข้า เอาเมือง ได้ พระ

๐ ฝ่าย ทหาร จับ ได้ สมิง สาม แหก เจ้า เมือง
ฉาน นั้น ก็ ซ้ำ เสีย ใน ที่รบ พระ เจ้า
ราชธานีราช ได้ ทราบ แล้ว จึง ตรีศ ตี เตียน
ทหาร ทั้งปวง ว่า สมิง สาม แหก คน นี้ มี ๘
มือ แลแล้ว กล่าว หา ยาก นึก ซึ่ง ว่า เขา แข็ง เมือง
ไว้ ทั้ง นี้ ๆ เพราะ ยัง ไม่ เชื่อ บุญญา ภัสสม
ภาร แห่ง เรา เขา ผิด แต่ ครอง เตียว พอ
จะ เลียง ได้ อยู่ ถ้า พา ตัว มา ถึง เรา ๆ ก็
จะ งด โทษ ไว้ ว่า กล่าว สั่ง สอน ให้ อ่อน
น้อม ต่อ เรา ได้ พระ

เล่ม ๑๒

ราชาธิราช

๕๓๗

๑ ฝ่ายทหาร ซึ่ง ข้า สมิง สาม แหกก เลื่อนขึ้น
 ครั้นได้ พง พระราชโองการ ทรงดี ก็ ก่อใจ รู้ว่า
 ตัว ผิด ก็ ทูล ขอโทษ พระเจ้า ราชธาธิราช
 ก็ ทรง พระ กรุณาโปรด ยกให้

๑ ขณะ นั้น จึง สมิง สาม ผลัด เจ้า เมือง แทร
 ครั้นรู้ว่า พระเจ้า ราชธาธิราช ยก มา ที่เมือง ฉาน
 ได้ แล้ว ก็ คิด สดง กลัว จึง เข้า มา อ่อน
 น้อม ต่อ พระเจ้า ราชธาธิราช แล พระ
 เจ้า ราชธาธิราช ก็ ได้ เมือง ฉาน แล้ว จึง ทรง
 พระ กรุณา โปรด ตั้งให้ พ่อ สาม เกิด ขวัญ เจ้าทอง
 มา ถวาย ทูล ขอ เมือง ฉาน แต่ ก่อน นั้น
 เป็น สมิง สาม แหกก กิน เมือง ฉาน แล้ว จึง
 จัดแจง กองทัพ จะ ยก ไป ที่เมือง นคร เพน สมิง
 สาม ผลัด นั้น ก็ ยก ไป ด้วย

๑ ขณะ เมื่อ พระเจ้า ราชธาธิราช ยก ไป ยัง มิ

ทัน ถึง นั้น

สมิง อาย พระบุญ เจ้า เมือง

นคร เพน

มี กิจ ธุระ ลงไป หา พระตะบะ

เมือง เมาะ ตะหมะให้ พ่อ กอง ผู้ บุตร อยู่ รักษา

เมือง

ครั้น พระเจ้า ราชา ธิราช ยก มา ถึง

เมือง นคร เพน

จึง ตรัส สั่งให้ พล ทหาร

ล้อม เมือง เข้าไว้ แน่นหนา เป็น สามารถ พระ

๐ ฝ่าย พ่อ กอง ก็ ครั้น คราม กลัว มี ได้

แต่งทหาร ออก สืบ รักษาแต่เมืองนั้นไว้ สมเด็จ

พระเจ้า ราชา ธิราช ก็เสด็จ ทรง ช้าง พระ ท หนึ่ง

เลียบ เมือง นคร เพน

ทอด พระ เนตร

เห็น โรง ช้าง แห่ง หนึ่ง

ซึ่ง ลุกไฟ รั้ม เมือง

จึงให้ ทหาร เอาไฟ จุด โรง ช้าง เข้า เปลว

ไฟ ลุกแรง นึก ตม พัด หอบ เอา ลุกไฟ เข้า

ไปติดไหม้ เรือน พ่อ กอง ผู้ บุตร สมิง อาย พระบุญ

ช้าง ม้า ผู้ คน ใน เมือง ก็แตกตื่น คุ่น ฉวย ภาวะ

๐ ฝ่าย พ่อ กอง ก็ จึง ออก มาให้ ทหาร ตับ
ไฟ ช้าง ตื่น มา เบียด พ่อ กอง ล้ม ทับ
เข้า กับ เฟิง เรือน ตัว นี้ แบน ยับ ย่อย
ไป ทหาร ทั้งปวง ช่วย มิ ทั้น ตัว พ่อ
กอง ก็ ถึง แก่ ความ ตาย ใน ขณะ นั้น สมเด็จ

พระเจ้า ราชธา ธิราช ได้ ทรง ทราบ ก็ ให้
ทหาร ยก เข้า ที่ กัก ได้ เมือง โดย ง่าย พระเจ้า
ราชธาธิราช ก็ เสด็จ เข้า ประทับ อยู่ใน เมือง นคร
เพน แต่ ฝ่าย ทแกล้ว ทหาร ทั้งปวง นน ให้
ตั้ง อยู่ นอก เมือง ๗

๐ ขณะ นั้น สมิง สาม ผลัด ซึ่ง ยก มา แต่
เมือง แตร แล มา อ่อน น้อม ต่อ พระเจ้า
ราชธาธิราช นั้น ทหาร เอก มี ๘ มอ ผู้ หนึ่ง
ชื่อ มะสะลมมา ด้วย สมิง สาม ผลัด กับ มะสะลม
เกิด จิราท บาด หมาย กัน ด้วย เหตุ การ หนึ่ง

มะละกรม ก็ มี ความ น้อยใจ เข้า มา ทวายเป็น

ตัว เป็น ทหาร อยู่ ด้วย พระ เจ้า ราชาธิราช พระ

๑ ฝ่าย มะกรวน เจ้า เมือง กรวน รู้ ว่า พระ
เจ้า ราชาธิราช ยก มา ตั้ง ทပ် อยู่ เมือง นคร เพน
มะกรวน จึง จัด ทหาร มี ผู้ มอ ไต่ ทห รอย ยก

มา ที่ ปล้น พระ เจ้า ราชาธิราช ซึ่ง ตั้ง อยู่

นอกเมือง นน แตก ใน เวลา กลาง คืน ให้ ทหาร เอา

เพลิง จุด เผา ค่าย นอก เมือง เสีย สิ้น กอง

ทพ ซึ่ง ตั้ง อยู่ นอก เมือง นน ก็ แตก กระจุก กระจ

จายไป ทหาร พระ เจ้า ราชา ธิราช ล้ม ตาย

เป็น อัน มาก ขณะ เมื่อ มะกรวน มา ปล้น

ทพ นั้น แสง เพลิง เผา ค่าย สว่าง ไป เห็น

ตัว คน ถนัด มะกรวน นน จึง ช่าง ยืน อยู่

ดม เต็ม พระ เจ้า ราชา ธิราช เสด็จ มา ประทับ อยู่

บน เิง เทิน ทอด พระ เนตร ออก ไป เห็น

เล่ม ๑๒

ราชาธิราช

๕๔๑

มะกรวน ชี้ ช้าง ยืน อยู่ ก็ ทรง พระ โกรธ
จึง ตรัส ว่า อาย มะกรวน นี้ มัน องอาจ

นัก ทำไฉน เรา จะ ได้ คีรีชะ มัน แด
เมื่อ ทรง ตรัส อยู่ นั้น มะละกุ่ม ทหาร มี
ผี มือ สพาย ตาบ รักษา พระองค์ อยู่ริม พระ เจ้า

ราชา ธิราช ครั้น ได้ ยืน พระ โองการ ตรัส
ดัง นั้น ก็ ตีใจ จึง คิดว่า เรา พึ่ง มา ถวาย
ตัว เป็น ข้าราชการใหม่ ยัง หา ได้ บำเหน็จ

ความ ซอสม ฐานะ คือก แด หก คือก สี่ ครัง หนึ่ง ไม่
ครัง นี้ ก็ เป็น ภาระ หน้า พระ ที่ หนึ่ง เห็น ได้
ท่วง ที่ ดี อยู่ แล้ว เรา จะ ออก ไป ตัด เอา

คีรีชะ มะกรวน เข้า มา ถวาย ให้ จึง ได้ ครั้น
คิด ดัง นั้น แล้ว ก็ ใจ ณาไป จะ ได้ ถวาย
คุณ สม กิจ พระ เจ้า ราชา ธิราช ให้ ถวาย ก่อน ทา

มิได้ มะละกุ่ม ก็ หยิบ ได้ ซดอม ไบ หนึ่ง

๕๔๒   ราชาธิราช   เล่ม ๑๒

แล้วเอา หม้อ เข้าใส่ลงใน ชลอม   มืดหนึ่ง

ถือ ตาม มือ หนึ่ง ถือ ชลอม จะ ออก ประทู่ นาย

ประทู่ เบ็ดให้ มี ทน   จึง ไต่ค้ เผ่น ลง จาก

กำแพงไกล ออกไป สาม วา   แล้ว ทำกต

อุบาย จึง ปลอม ร้อง ออกไปว่า ข้าพเจ้า ตก คีรีษะ

ทหาร เอก พระเจ้า ราชา ธิราชได้ คน หนึ่ง   จะ

เอา มา ถวาย   ๖

๐ ฝ่าย ทหาร มะกรวนได้ ยืน ตั้ง นิ่ง ไม่ ทน

พิจารณา   ก็ หา สงสัยไม่ คิด ว่า ทหาร

พวก ของ ตัว   จึง หนึ่งให้ มะละลุม ถือชลอม

เข้าไป จน ถึง มะกรวน ๆ ได้ ยืน เล็ง มะละลุม

ร้อง ตั้ง นิ่ง   คิด ว่า ทหาร ของ ตัว ได้

คีรีษะ มาจริง ก็ ดีใจ   มะกรวน จึง ชะ

โงก หน้า ลง มา ดู   มะละลุม เห็นได้

ก็ ไต่ค้ ขนพ่น ตก เอา คีรีษะ มะกรวน แม่ทัพได้

เล่ม ๑๒

ราชาธิราช

๕๔๓

มะละตม ก็ สดก หม้อ เข้าใน ชดอม นั้น ออก เสีย

แล้ว ก็ เอา คีรีชะ มะกรวน ไล่ลงในชดอม แล้ว

ก็ จึง ออก มา ทำ อบาย ร้อง ว่า ท่านให้

เอา คีรีชะ ซ้ำอีก ไป เสียบ เสียบ มะละตม ก็

จึง กลับ เข้า มา เมือง แล ขณะ เมื่อ

มะละตม ออกไป ตี คีรีชะ มะกรวน บน คอ ซ้าง

นั้น แสง เพลิง สว่าง รุ่ง เรือง พระ

เจ้า ราชา ธิราช ทอด พระเนตร เห็น รู จก ตวอยู่

จึง ตรัส สั่งให้ เบ็ด ประต เมือง รับ มะละตม

ก็ เอา คีรีชะ มะกรวน เข้า มา ถวาย แล้ว

กราบ ทูล ซึ่ง ทำ กลอุบาย มิให้ พวก ทหาร มะกรวน

สงไสย ได้ ตั้ง นั้น ทก ประการ พระเจ้า ราชา

ธิราช ได้ ทรง พัง ก็ ตี พระไทย จึง ตรัส

สรรเสริญ มะละตม ว่า ท่าน นี้ มี มือ

เข้ม แข็ง ยิง น้ำ มี เลี้ย ที่ ที่ เกิด มา เป็น

ชาย ชำ^๕ ทหาร นาน^๕ ไป^๕ เบื่อง^๕ นำ^๕ เรา จะ
 ชุบ^๕ เคียง^๕ ท่าน^๕ ให้^๕ ถึง^๕ ขนาด ส้ม^๕ เต็๓จ^๕ พระ
 เจ้า^๕ ราชา^๕ ธิราช^๕ ทวี๓ส^๕ สรรเสริญ^๕ ตั้ง^๕ นี้ แต่^๕ หา
 ได้^๕ พระราช^๕ ทาน^๕ สิ่ง^๕ ไต^๕ ให้^๕ แก่^๕ มะ^๕ สะ^๕ ลุม^๕ ไม่^๕ คว๓
 ทรง^๕ พระราช^๕ ตำ^๕ วิ^๕ หั^๕ ว่า มะ^๕ สะ^๕ ลุม^๕ กะ^๕ ทำ
 ความ^๕ ชอบ^๕ ทง^๕ นี้^๕ ก็^๕ ดี^๕ อยู่^๕ แล้ว^๕ แต่^๕ เด็๓ย^๕ หน้๓อย
 หนึ่ง^๕ เพราะ^๕ ใจ^๕ .บา หา^๕ บอก^๕ เล่า^๕ ถั๓ย^๕ เรา
 ก่อน^๕ ไป^๕ ครัน^๕ จะ^๕ พระราช^๕ ทาน^๕ บ้าง^๕ เหน็๓จ
 ราง^๕ วัล^๕ ใน^๕ ขณะ^๕ นี้^๕ ก็^๕ มี^๕ คว๓ สั๓บ^๕ ไป^๕ เหน็๓น้๓
 ทหาร^๕ ทัง^๕ ปวง^๕ จะ^๕ ดู^๕ เข็๓ยง^๕ อย่าง^๕ มี^๕ จิ^๕ ท^๕ ประ
 มาท^๕ ใน^๕ กิจ^๕ ราช^๕ การ^๕ ก็^๕ จะ^๕ เด็๓ย^๕ ชนบ^๕ อรร๓น^๕ เหน็๓ย^๕ พระ
 ราช^๕ ประ^๕ เพน^๕ ใ^๕ ๓ะ

๑ ฝ่าย^๕ พวก^๕ กอง^๕ ท^๕ พ^๕ มะ^๕ กร๓น^๕ ซึ่ง^๕ ยก^๕ มา
 พอรู^๕ ว่า^๕ มะ^๕ กร๓น^๕ ทาย^๕ ก็^๕ แ๓ก^๕ หน้๓ยก^๕ กลับ^๕ ใ^๕ ส้ม
 เต็๓จ^๕ พระ^๕ เจ้า^๕ ราชา^๕ ธิราช^๕ จั๓ง^๕ ทวี๓ส^๕ ปฤ๓กษา^๕ ด้วย^๕ เสนา

เล่ม ๑๒

ราชาธิราช

๕๔๕

บตี ทเกล้า ทหาร ทั้งปวง ว่า เมือง กวาน

เมือง นคร เพน เราย ก็ ตัด ไต่ แด้ว บดิน เราย จะ ยก

ลงไป ตี เมือง เมาะ ลำเค็ง แด เมือง เมาะ ตะหมะ

สาม สาม ผลดี จึง กราบ ทูล ว่า เมือง เมาะ

ลำเค็ง เมือง เมาะ ตะหมะ สอง เมือง น เข้ม

แข็ง แน็ก ถ้า ยก ไป ตี เห็น จะ ต้อง รบ พัง

กัน ถึง สิ้น หัก ผู้ คน จะ ลี้ภัย มาก

จึง จะ ไต่ ขอ เชิญ พระองค์ กรม ประทับ อยู่ ณ

เมือง นคร เพน ให้ สวรรคต พระไทย ก่อน

เกิด ข้าพเจ้า กับ เสนาบดี ทเกล้า ทหาร

ทั้งปวง จะ ขอ ยก ไป ตี เมือง กวาน ด้วย

บดิน เจ้า เมือง กวาน ยก ลง มา ปล้น กอง ทัพ

หลวง ทหาร ก็ ออก ไป ตี ตี ระยะ ไต่ ถึง แก่

ความ คาย เมือง กวาน ก็ วาง แปล่า อยู่

หา เจ้า เมือง มิได้ ผู้คน มี เป็น อัน มาก
 ก็ จะ ระวัง ระวัง อยู่ ข้าพเจ้า จะ ขอ อาสา ขึ้นไป
 ที่ เมือง กราน กวาด เอา ผู้คน ช่าง ม้า
 ทั้งปวง มา ประกอบ ด้วยทัพ หลวงได้
 มาก แล้ว จึง ยก เข้า ที่เมือง เมาะ ดำเล็ง
 เมือง เมาะ ตะหมะ ก็ เห็น จะได้ โดย ง่าย

๑ พระเจ้า ราชา ธิราช ทรง เห็น ชอบ ด้วย
 จึง ไปรทให้ สมิ้ง ตาม ผลัดทัพ หนึ่ง สร้อย
 สงคราม ทัพ หนึ่ง อำมาตย์ ทิน มณีน กวอด
 ทัพ หนึ่ง หะนารายณ์ ทัพ หนึ่ง เป็ดไซ
 ทัพ หนึ่ง เป็น ห้า ทัพ ประกอบ ด้วย ช่าง
 ม้า วิทย เครื่อง สรรพาวุธ พร้อม เดี่ยว ครั้น
 ได้ ฤกษ์ นาย ทัพ ทั้ง ห้า ก็ ถวาย บัง คม ตา ยก
 ออกไป ขณะ เมื่อ นาย ทัพ ทั้ง ห้า เดิน
 กองทัพไป ยังไม่ ถึง เมือง กราน ว่าจะ

๑ ฝ่ายสมเด็จพระตะบะเจ้าเมืองเมาะตะหมะ
กับสมเด็จพระชายพระบุญ แล อุเดว จึง ปฤกษา กัน ว่า
กองทัพพระเจ้าราชาธิราช ครอง น เข้มแข็ง นึก
ยก มา ตี ไต่เมือง วาน แล้ว ยก ลง มา
เมือง นคร เพน ก็ ไต่ เมือง ไต่ ย ง่าย กำลัง
เรา ก็ น้อย ลง ประการ หนึ่ง เจ้าเมือง
กรวน ยก ทัพ ไป ต่อ ท่าน ก็ เสีย ตัว ผู้ คน
ในเมือง กรวน ก็ ระล่ำ ระลาย หาด พัง มิ ได้ ครอง
นี้ เห็น ว่า คือก พระ เจ้า ราชา ธิราช จะ ยก
มา ตี ถึง เมือง เรา เป็น มั่น คง ถ้า แด กอง
ทัพ พระเจ้า ราชา ธิราช ยก มา ตี เมือง
กรวน เห็น น่า ได้ แล้ว กำลัง คือก ก็ จะ
มาก ชน ฝ่าย ผู้ คน ข้าง เรา น้อย จะ ชก
สน นึก จำ จะ ให้ กอง ทัพ ไป รักษา เมือง
กรวน ไว้ ให้ มั่น คง ได้ ครอง ปฤกษา เห็น

๕๔๘ ราชชา อีราช เล่ม ๑๒

ชอบ ด้วย กัน แล้ว พระ ตะบะ จึง แต่ง ให้

สมิง อาย พระบุญ กับ อุเสว คุม กอง ทัพ

เรือ ยก ทัพ ไป ถึง เมือง กราน พอ กอง

ทัพ เบ็ดไซ กอง ทัพ ส่วย สงคราม กอง

ทัพ พระนารายณ์ สาม นาย นี้ มา ถึง ก่อน

กอง ทัพ อำนวย ติน มณี กรอด กับ สมิง สาม ผลัด

สอง ทัพ นั้น ยัง มิ มา ถึง แด กอง ทัพ

เมือง เมาะทะหะ กับ กอง ทัพ ส่วย สงคราม

กอง ทัพ พระนารายณ์ กอง ทัพ เบ็ดไซ ถึง

พร้อม กัน เข้า ๖

๖ ฝ่าย กอง ทัพ สมิง อาย พระบุญ ก็ ยก

เข้า ที่ กอง ทัพ ส่วย สงคราม พระนารายณ์ เบ็ดไซ

แตก กระจัด กระจาย ทหาร ทั้ง ปวง ล้ม ตาย บ้าง

หนี เข้า บ้าง หนี ลง มา ถึง กอง ทัพ

อำนวยการ ติน มณี กรอด สมิง สาม ผลัด

เล่ม ๑๒

ราชาธิราช

๕๔๗

บ้าง แล อำมาตย์ ทิน มณี กรวด กับ สมิ้ง
 สาม ผลัด เห็น กองทัพ ทั้ง สาม กอง
 แยก มา ก็ให้ หยต ทหาร มั่นใจ อำมาตย์
 ทิน มณี กรวด กับ สมิ้ง สามผลัด จึงทูลถาม
 กัน ว่า กองทัพ เรา มา ถึง หัวทัพ แยก

เสีย สามทัพ แล้ว

แต่เรา สองทัพ นี้

เห็น กำลัง น้อย นึก

เรา ละย กองทัพ

ไป ก่อน หรือจะ ยกเข้า ที่เป็น ประการใด ชะ

๑ ฝ่าย สมิ้ง สาม ผลัด จึงว่า สมเด็จพระ

เจ้าอยู่หัว มี พระราชโองการ ตรัสให้ เรา มา

กระทำ สงคราม ด้วย กัน ทั้ง หัวทัพ ถึง มาท

ว่า แยกไป สามทัพ แล้ว

แต่กองเรา ทั้ง

สอง ยังมี ใต้ รบ ฟ่ง

พวก ทแกล้ว ทหาร

ทั้งปวง ก็ เป็น ปรกติ ที่ อยู่

ถ้า ถอยทัพ

ไป นั้น มิ ควร จะ เป็น โทษ

จำเรา จะให้

๕๕๐   ชารา ชิวาช   เล่ม ๑๒

สงบได้ ห่วง ที่ ชำคัก ก่อน   เห็น กอง

ทัพ อาย พระบุญ จะ สำคัญว่า กอง ทัพ นั้น แยก

ไปสิ้น แล้ว   หาก มี ทัพ ผู้อื่น อีกไม่   ก็ จะ

ประมาท เทียว เก็บเอา เข้า ของ เครื่อง สัตราวุธ

ลง บรรทุก เรือ   พอ ผู้ คน กระจัด กระจาย

เสีย ขบวน แล้ว   เขา จะ ยก เข้า ใจม ที่ ใน ขณะ

นั้น ก็ จะ ได้ ไชย ชนะ คั้น โดย ง่าย   อำมาตย์

ทั้น มณี ถวาย ก็ เห็น ชอบ ด้วย   จึง สรรเสริญ

ว่า บุญญา ท่าน คิด นึก นึก   จึง ให้ กอง

ทัพ ทั้ง นน ทั้ง สงบ อยู่ ชาย บ่า มี ให้ ชำ คัก เห็น

๑   ฝ่าย กอง ทัพ ลมิง อาย พระบุญ   กรม

มี ไชย ชนะ แล้ว   ก็ มี จิตร ประมาท คิด ว่า   กอง

ทัพ แยก หัน ไป สิ้น แล้ว   ก็ จึง กั้น ชน

เก็บเอา เครื่อง สัตราวุธ   แล เข้า ของ

บรรทุก เรือ สิ้น วน วน อยู่   อำมาตย์

เล่ม ๑๒

ราชาธิราช

๕๕๑

ทิน มณี กรอด กับ สมิง สาม ผลัด เห็นได้ ท่วง ที่
ตั้ง นน ก็ ยก พล ทหาร ออก ใจม ที่ กอง

ทัพ สมิง อาย พระบุญ แล อุเฒว ทหาร สมิง

อาย พระบุญ แล อุเฒว นน ไข่ ทิน รุทว ก็ แยกหนี
ล้ม ตาย พลัด พรายไป เปน อนัน มาก แล

ไพร่ พล ทัง สอง ทัพ นน ทัง เรือ เสี้ย หนีไป ทาง
บก แต่ ทัว สมิง อาย พระบุญ กับ อุเฒว นน

ฝีมือ กล้า ทวย ศาบ คน ละสอง มือ ใจน
หนี ลง เรือ น้อยได้ ทหาร ตาม จับ มิทัน ก็

รับ หนี ล่อง ลงไป เมือง เมาะ ตะหะระ

๐ ขณะ นั้น สร้อย สงคราม เบ็ดไซ ทะนารายณ์
แล วิ พล ทัง สาม ทัพ ชึ่ง แยกไป ก่อน นั้น ตั้ง

กอง ช้อง สุ่ม คบ คม กัน เข้าได้ ครั้น รุ
ว่า กองทัพ อำมาตย์ ทิน มณีกรอด สมิง สาม ผลัด

เข้า ใจม ที่ กอง ทัพ สมิง อายพระบุญแล อุเฒว แยก

หนีไป แล้ว

ก็ เข้า มา พร้อบ กัน ด้วย

กองทัพ อำมาตย์ทึน มณี กรวด แล สมิง สามผลัด

ฝ่าย สมิง อาย พระบุญ แล อุเฒ่า รี้บหนี ต่อมา

ถึง เมือง เมาะ ตะหมะ แล้ว

ก็ เข้าไปแจ้ง

เหตุ แก่ พระ ตะบะ

ตาม ความ ได้ รุ้ รม แพ้

แล ชนะ ทก ประการ

สมิง พระ ตะบะ ได้

แจ้ง ตัง นน ถ ตกใจ

ก็ ต ถัว เกรง เตธา

นุภาพ พระ เจ้า ราชธา ธิราช เป็น อนัน มาก จึง

ปฤกษา กัน ว่า ถ้า กระนั้น เรา จะ อยู่ รุ้ รม มิ ได้

ด้วย กองทัพ พระ เจ้า ราชธา ธิราช มี กำลัง นี้ ถ้า

พระ เจ้า ราชธา ธิราช ยก มา ย้าย เมือง เรา แล้ว

วิ พต ท แกล้ว ทหาร ข้าง เรา น้อย กว่า เห็น

เหลือ กำลัง จะ รุ้ รม จะ ได้ ความ ชัด สน เรา

เร่ง คิด อ่าน หนี เสีย เกิด

สมิง พระ ตะบะ

กับ สมิง อาย พระบุญ แล อุเฒ่า

ก็ ให้ ชน

เข้า ของ เงิน ทอง อาหาร ลง บรรทุก เรือ รบใหญ่
 ทั้ง ผู้คน บ่าวไพร่ พร้อม แล้ว แต่แม่ ชาย
 พระโร ภรรยา นั้น มี ยอมไป จะ อยู่ ผู้ ตาย
 ใน เมือง สมิง พระ ตะบะ กับ สมิง ชาย
 พระบุญแล อุเตว นั้น ก็ให้ ใช้ ไบ ออก เรือ พา กัน
 แล่น หนีไป ข้าง เมือง แหก

๐ ฝ่าย ชาว เมือง เมาะ ตะหะ ก็ พา
 กัน หนีไป ทศ กองทัพ พระ เจ้า ราช ธิราช เป็น
 อัน มาก สมเด็จ พระเจ้า ราช ธิราช ได้ ทรง
 ทราบว่า พระ ตะบะ หนีไป จาก เมือง แล้ว พระ
 องค์ ก็ รับ เสด็จ ดำเนิร กองทัพ ยก มา
 เมือง เมาะ ตะหะ กองทัพ อำมาตย์ ทิน
 มณี กรอด แล สมิง สาม ผลัด เบ็ดไซ
 หนารายนี้ สร้อย สงคราม ทำทัพ นั้น ก็ ยก ลง
 มา บรรจบ กองทัพ พระเจ้า ราช ธิราช ณ เมือง

เมาะ ตะหบะ   อำมาตย์ ทิน มณี กรอด
 กับ สมิง สาม ผลัด   จึง เข้า กราบ บังคม ทูล
 สมเด็จ พระ เจ้า ราชา ธิราช   ตาม มี
 เนื้อ ความ มา แต่ หลัง ทศ ประการ   ครั้น พระ
 เจ้า ราชา ธิราช ได้ ทรง พัง สมิง สาม ผลัด   แด
 อำมาตย์ ทิน มณี กรอด ทูล   ซึ่ง กิต การ
 สงคราม เอา ไชย ชนะ ได้   พระ องค์ ก็ ตี
 พระ โทษ นั้   แต่ ทรง พระ โกรธ สว้าย
 สงคราม   เบ็ด ไช หะ นารายณ์ ผู้ แดก ทัพ
 นัน   ว่า ไม่ ระมัด ระวาง ชั่ว กิด ทำให้ แดก
 พ่าย มา   เลียบ พระ เกียรติยศ   ทวีต ตั้ง
 ให้ สง โทษ นาย ทัพ ทั้ง สาม ถึง สิ้น ชีวิต   จึง
 สมิง สาม ผลัด อำมาตย์ ทิน มณี กรอด กราบ ทูล
 ว่า   ซึ่ง นาย ทัพ ทั้ง สาม แดก พ่าย มา นัน
 โทษ ผิด ถึง สิ้น ชีวิต   ตาม บท พระ โยชการ

เล่ม ๑๒

ราชาธิราช

๕๕๕

ก็ ก็จริง อยู่แล้ว

แต่ ข้าพเจ้า ทั้ง สอง

ขอ รับ พระราช ทาน โทษ นายทัพ ทั้ง สามไว้ ครั้ง
หนึ่ง จะได้ ทำ ราชการ สงคราม ฉลอง

พระเดช พระคุณ สืบไป ภาย นาน

ซึ่ง นาย

ทหาร ทั้ง สาม แยก ทัพ มา หนึ่ง

จะ เปน

เพราะ ประมาท ไม่ ระมัด ระวัง หา มิได้

เพราะ

รีบ เต็ม กอง ทัพ ไป รวด เร็ว มิได้ พัก ผ่อน ทหาร

ทหาร ทั้ง ปวง ก็ เหน็ด เหนื่อย เมื่อย ล้า ครั้น

ไป ถึง ก็ อิดโรย ถอย กำ ลัง ลง

ฝ่าย ข้าศึก

ยก กอง ทัพ เวล มา

ทหาร ทั้ง ปวง มี กำ ลัง

มิได้ เหน็ด เหนื่อย

จึง สู้รบ กัน เอา ไชย

ชนะ มิได้

อุปมา ทั้ง คน อุด อาหาร อยู่

สาม วัน กำ ลัง ว่าง

จะ เข้า ปรึกษา กับ

คนที่ บริโภค อาหาร อยู่ ทุก วัน ๆ ละ สาม เวลา

๕๕๖

ราชาธิราช

เล่ม ๑๒

ก็ยอม แพ้แก่ คน มีกำลัง

ซึ่งได้บริโภคน

อาหาร อยู่ทุกวัน

ชะ

๑ สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้ทรงฟังดังนั้น ก็เห็นชอบด้วย จึงพระราชทานยกโทษให้ แล้วทรงพระกรุณาโปรด

ให้สมิงสาม ผลัดเป็นสมิงพัชระ พระราช

ทานเครื่องยศ แดเงินทอง เสื้อผ้าเป็นอันหนึ่ง

รางวัลโดยสมควร แก่ความชอบ ครั้น

แล้วพระเจ้าราชาธิราชจึงตรัสสั่งให้กุมเอาตัว

แม่ยายพะโร ภรรยาพระตะบะออกมา

ทรงซักถามด้วยพระองค์ว่า ทพย์เข้า

ของเงินทองเอาไปไหน เสียสิ้น แม่ยาย

พะโร จึงให้การทูลว่า สิ่งของเงิน

ทองนั้น สมิงพระตะบะเอาไปสร้างพระ

พุทธรูป เป็นการกุศลเสียสิ้นแล้ว สมเด็จพระ

เล่ม ๑๒   ราชธานีราช   ๕๕๗

พระเจ้า ราชธานีราช จึง ทรง ทวาด ว่า   ซึ่งเงิน

ทอง ของ พระตะบะ ๆ เอาไปทำพระปฏิมากร
เป็น การอุทิศ เสีย แล้ว นั้น ยกไว้   ยกเงิน

ทอง สิ่ง ของ ๆ พระ ราช บิดา กุ เป็น อัน มาก
ซึ่ง พระ ตะบะ เก็บ ไว้ นั้น   เอาไปไว้

เสียไหน เล่า   ะ

๐ ฝ่าย แม่ ถายพระ ไร ครั้น พระเจ้า ราชธานีราช
ทรง ชัก ถาน ที่ นั้น   ก็ เกรง กลัว พระ

ราช อาญา ยิง นัก   ทูล ความ มิไคร่ ออก

ให้ ประ ทาห์ เสียลง สิ้น กราบ ทูล หน้า เป็น หลั่ง ๆ

เป็น หน้า เลื่อน เบื้อง อยู่   สวมเด็จพระ

เจ้า ราชธานีราช ก็ ทรง พระ โกรธ   จึง ทรง

ว่า เดี๋ยว นั้น ให้ การ เป็น ตำนวน   ครั้น ชั่ว

ถาน สัก เจ้า   นั้น พุท ไม ไคร่ ออก   จึง

ทรง สั่ง ให้ เจ้า เลิน เชื้อ พระวงษ์ ผู้หนึ่ง   เป็น

๕๕๘   ราชานิเวศ   เล่ม ๑๒

พระดาการให้คุม ทัว แม่ อาย พระโร ออกไป ชัก
ถาม   สืบ สาว เอา เงิน ทอง ของ ส้มเตี๊ญ

พระราช บิดาให้ สิ้น เเชิง จงได้   เจ้า เส้น รับ

พระ บรม ราชโองการ แล้ว   ก็ ถวาย บังคมลา

คุม เอา ทัว แม่ อาย พระโร ออกไป ชัก ถาม แล้ว

ก็ เร่ง เอา เงิน ทอง ของ หลวง แก่ แม่ อาย พระโร

ได้ สิ้น   จึง นำ เข้า มา ถวาย ส้มเตี๊ญ พระ

เจ้า ราชานิเวศ   ๑   จึง ให้ หา ส่วย บัก เข้า มา

เผ่า พร้อม กัน แล้ว   ก็ ตรีศ ปฤชยา ความ

ชอบ   ไป รท ให้ พระยาพระ ตะบัก ไป กิน

เมือง ฉาน   นาย ทัพ นาย ทอง ทั้ง ปวง

ซึ่ง มีความ ชอบใน สงคราม นั้น   ก็ ทรง พระ

กรุณา ไป ตี ให้ รัง เมือง ตก คน ตาม ถานานุกรม

แล้ว ให้ สมิง ศักกุมาร กิน เมือง เมาะ ทะ ทะระ ตาม

ได้ ไร่ ไร่ แก่ ก่อน   ๗๖

๐ ขณะนั้น ยี่กำกองเจ้าเมือง ทละ ตง แฉ่ง
 เมือง อยู่ มิได้ มา อ่อน น้อม ต่อ พระเจ้า
 ราชธานีราช ครั้น สมเด็จพระเจ้า ราช
 ธานีราช จิตแฉ่งเมืองเมาะ ตะหมะ ให้ ราม คาย เสรี
 แล้ว ก็ ยก พยุหโยธาทัพ จะ เสด็จ กลับ

มา กรุงหงษาวดี ขณะเมื่อ พระเจ้า
 ราชธานีราช ได้ เมือง เมาะ ตะหมะ นั้น
 สุกก็ราช ๗๕๐ ปี ครั้น เสด็จ ดำเนิร กอง
 ทพ มา ถึง เมือง ตัก คล่า เป็น เมือง ชน
 แก่ กรุงหงษาวดี แก่จาง อยู่ บังหา เจ้า
 เมือง มิได้ สมเด็จพระเจ้า ราชธานีราช
 ก็ เสด็จ หยุก ประทับ พัก พล ทหาร อยู่ใน เมือง
 จึง ทรง พระ ราช ดำริห์ ว่า บรรดา ทนาย ทหาร
 ชึ่ง มีไชยชนะ แก่สงคราม นั้น เขา ก็
 ได้ ปลุก เลียงให้ มี ยศถาศักดิ์ ให้ เครื่อง

๕๖๐   ราชา อีราช   เล่ม ๑๒

อุปกโลก บริโภค เสรีจ แล้ว   แต่ มะระลุม

แปน ทหาร มี สี มือ   ซึ่ง องอาจ ออกไป ตัก

คีรีชะ มะกรวน มาได้ คังใจ ประสงค์ นั้น   แปน

คน มี ความ ชอบ มาก   ยัง หลได้ แปน

บำเหน็จ รางวัล สิ่งใดไม่   ครั้น จะ ให้ ทา

ทัว มา ปูนบำเหน็จ ต่อหน้าคน ตจ ผู้ มีความ ชอบ

ทั้งปวง บัดนี้แล้ว ก็ไม่ สมควร   เพราะ ว่า

เมื่อ มะระลุม จะ ออกไป ตัก คีรีชะ มะกรวน นั้น

ก็ มิได้ เข้า มา รับ อาษา   บอก กล่าวให้

เรา รู้ เหตุ ผล ก่อน   แปน คน เขา ความ

อยู่ หน้อย หนึ่ง   ทำให้ เสีย ธรรม กรรม

เขียน เสนา นุวัตร   แปน คุณ กังโทษ

เจือ กัน   เรา จะ ปูน บำเหน็จ รางวัล มะระลุม

มิให้ วิว ตว บ้าง   ครั้น ทรง พระ ตำริห

คัง นั้น แล้ว   จึง ทวดี สิ่ง ให้ ปสก ทำหนักใหญ่

เล่ม ๑๒

ราชาธิราช

๕๖๑

หลังหนึ่ง

ประกอบด้วย เตี้ย ตึง

นั่งที่นอนเครื่อง บั้วรุ้ง ปลาดอกน้ำ อิงเขนย

พร้อมด้วย ฐปเตียน ซวลา เจียด ทอง พาน ทอง

น้ำ เต้าทอง ตาบ ผักทอง ครอบเครื่องยศ

สำหรับ อนุรักษ์เมือง

มี นาง นั้ สนม

ขับรำ บำเรอ อยู่

แล้ว พระราชทาน นาง

ห้าม สारูปงาม ผู้หนึ่ง

ชื่อ นางเกษรา

เป็น บุตรี ผู้มี ฐานะ

ให้อยู่รักษา แล้ว

จึงให้เขียน เป็น อักษร สำเนา ความ

แต่ พระ

ราชทาน นามที่ ตั้ง ลงใน แผ่น สัพพรรณบัตร

ใส่ ภาชนะทองคำไว้ใน พานทอง ตั้งไว้บนที่สูง

จึง ทวีตสั่ง สมิง พิชชะ ว่า ถ้า เราไป แล้ว

ให้ สมิง พิชชะ หา ทัว มะสะตุม มา กิน เลี้ยง

แล้ว ชักชวนให้ มะสะตุม ให้ กิน สุราเมามา จงหนัก

๕๖๒ ราชานิราช เล่ม ๑๒

เห็น มะสะลม มา สิ้น สกิ สมประดี แล้ว จึง
ให้ คน ยก ขนไปวาง บนเตียง ใน ที่ทำหมัก
นั้นให้ พระ ราช ทาน ถึง ของ ทั้ง นี้ แก่ มะสะลม
สิ้น แลให้ กิน เมือง ตัก คล้า ด้วย ส้ม
พืชชะ ก็ รับ พระราชโอง การใส่เกล้า ครั้น
สมเด็จพระเจ้า ราชานิราช ตรัสสั่ง การ เสร็จแล้ว
ก็ให้ เสด็จออก พล พยห โยธาทัพ เสด็จกลับ
ไป กรุงหงษาวดี

๐ ฝ่าย ส้ม พืชชะ จึงสั่งให้ คนใช้ ให้แต่ง
โต๊ะ เครื่อง เติงพร้อม ด้วย เหล้าเข้า คาวหวาน
เสร็จ แล้ว ก็ให้ เติง ขุน นาง กรมการ
แสน นาย ทหาร ทั้ง ปวง มา กิน เติง ที่ตำหนัก
ใหม่ นั้น แล้ว จึงให้ ท้าว มะสะลม เข้า
มา กิน เติง กับ ด้วย ขุน นาง กรม การ
ทั้ง ปวง หวัง จะให้ วัน เริงสบาย มะสะลม

เล่ม ๑๒

ราชาธิราช

๕๖๓

มาถึง ก็ คำนับ สมิิง พืชชะ ตาม อย่าง ธรรมเนียม
 สมิิง พืชชะ รับ คำนับ แล้ว ก็ พุด ปราบได้ เชิญ
 ให้ มะสะตุม กิน เลี้ยง ชวนให้ เสด็จ สู่ฯ พลา
 พุด กั้น พลาฯ ด้วย เวียง การ สงคราม สมิิง
 พืชชะ จึง เรียก หลึง คน ไซ้เข้า มา คอย

ริน สู่ฯ คำนับให้ มะสะตุม แล้ว จึง กล่าว
 สรรเสริญ ยก ยอ มะสะตุม ว่า ท่าน นี้ มี
 ผู้ มี อภัย หนัก สม ควร เป็น ทหาร
 เอก ของ พระเจ้า อยู่หัว แล้ว เมื่อ ท่าน
 ออกไป ทัด ศิวะ มะกรวน เข้า มา ถวาย นน เรา
 เห็น แล้ว ก็ ให้ ครน คร้าม ใจ นี้ ก ชม ผู้ มี
 ท่าน อยู่ มิ ได้ ชาติ ถึง สมเด็จ พระเจ้า อยู่
 หัว เสด ชุนนาง ทั้ง ปวง ก็ สรรเสริญ
 บัญญา ความ คิด ท่าน เป็น อัน มาก ไม่ ช้า
 นาน เห็น ท่าน จะ ได้ ยศ ฐา สักดิ์ อัน ใหญ่ ยิ่ง มี

ข้อ เลี้ยง ปราบฏวิน แผ่นดิน เป็น มั่น คง เรา
 มีใจ รัก ท่าน เหมือน หนึ่ง ญาติ เพราะ จะ
 ได้ ทำ ราชการ สนอง พระเดช พระคุณ สมเด็จ
 พระเจ้า อยู่หัวไป ภาย นาน ชัด ชวาง สิ่ง
 ไตใน การ สงคราม จะ ได้ พึง กัน ซึ่ง ท่าน
 กับ เรามี ความ บาดหมาง กัน เล็ก น้อย แต่ หลัง
 นั้น ท่าน อย่า ถ้อ โกรธ จง อุดโทษ ให้
 แก่ เรา เถิด ฐะ

๐ มะละกม เสดพย สรวายังไม่ เมานัก จึง
 พุด ถ่อม ตัว ว่า อน ผู้ มี อ แด สติ บัญญา
 ข้าพเจ้า นี้ ก็ เป็น ประมาณ จะ จั้ ท ว่า
 เป็น เอก อย่าง ยิง นั้น มี ไ้ ซึ่ง ไป ตัด
 ศีระ มะกราน มา ถวาย นั้น ก็ เพราะ
 บุญ บารมี ของ สมเด็จ พระเจ้า อยู่หัว ปกแผ่
 คุ้ม ครอง ไป จึง ได้ ซึ่ง ท่าน ว่า ข้าพเจ้า

เล่ม ๑๒

ราชาธิราช

๕๖๕

จะได้ ยศถาศักดิ์

มีชื่อ เคียง ปราบฏุนัน

ก็ขอ สมพร ปาก ท่าน เด็ด

แต่ ทแกล้ว

ทหาร ทั้งปวง

ซึ่งได้ ทำ ราชการ สงคราม

นั้น

สมเด็จพระเจ้า อยู่หัว ก็ ทรงโปรด พระ

ราชทาน ปัน บำเหน็จ รางวัล

ตาม ความ

ชอบ ถ้วน ทว กน แล้ว

แต่ ข้าพระเจ้า ผู้

เดียว มิได้ รับพระราช ทาน บำเหน็จ รางวัลสิ่งใด

สิ่ง หนึ่ง

ซึ่ง ท่าน จะ หมอบ พึ่ง ข้าพระเจ้า

ผู้น้อย เป็น คน อากัปกายาศักดิ์ มิได้ นั้น เห็น

ไม่ สม

ชอบ แต่ ข้าพระเจ้า ผู้น้อย จะ พึ่ง

ท่าน เป็น ผู้ใหญ่

ทั้ง อยู่ใน ยศถาศักดิ์

จึง จะ ควร

แล ซึ่ง ความ ชื่น เคียง ก็น

แต่ หลัง นั้น

ข้าพระเจ้า หา ถ้อ โกรธ พยาบาท

ไม่

ซึ่ง ท่าน รัก ข้าพระเจ้า เหมือน หนึ่ง ญาติ

นั้น

คุณ หาที่ สุด มิได้ ข้าพระเจ้า ชอบใจ นึก

๐ สมิง พืชระ จึง ทอบว่า เรา รัก ท่าน
 โดย ฉะ ญู่ เค็ อัน สนิท มิได้ คิด รังเกียจ
 สิ่งใด ซึ่ง ท่าน อดโทษให้ นั้น เรา ชอบ
 ใจ ที่ สุด พอ มะสะลุม พุท ชาต คำ ลง ที่ ไค
 หลึง คนใช้ ก็ วิน สุรา กำนับ ส่งให้ ทุก ที่ สมิง
 พืชระ ซอนให้ มะสะลุม เสพย์สุรา ตั้งแต่ เวลา บ่าย
 จน ค่ำ หลึง คนใช้ ก็ จุต ประทับ เพียน
 ชาวตา ออก มา ทัง ไค ณ ที่ เลียง สมิง พืชระ
 เสพย์ สุรา แต่ น้อย ไม่ เมา นั้ แต่ มะสะลุม
 นั้น เสพย์ สุรา เมา เหลือ ขนาด ตัน สติ สัม
 ประดี ก็ เอน หัว ลง หลับ ไป ใน ที่ นั้น สมิง
 พืชระ จึง ให้ หลึง คนใช้ ช่วย กัน ยก
 มะสะลุม ขึ้น ไว้ บน เตียง ตึนอน ใน ท้าหนัก แล้ว
 ส่ง หลึง เหล่า นั้น ให้ คอย ปฏิบัติ รักษา อย่างลับ
 นอน ครั้น เวลา ตัก น้ำ ค้าง พรหม มะสะลุม

เล่ม ๑๒   ราชาธิราช   ๕๖๗

ก็ต่างเมาทันที   เห็นตัวนอนอยู่บน

เตียงที่สูงแฉะ   เห็นนางเกษรา รูปงาม กับนาง

บำเรอ   นิ่งเฝ้ารักษา อยู่ตั้งนั้น ก็ตกใจ

คิดว่าสมิงพชชะ   แกล้งทำกดพ้อหลวง   จึง

ลุกขึ้น   จะลงจากเตียงที่นอน   ษะ

๐ ฝ่ายนางเกษรา   ก็ให้นางนัคนามทั้งปวง

ซึ่งรักษาตัวหนัก   อยู่บนเขาเขตทั่วไว้   นาง

นัคนามทั้งปวง   ก็ชวนกันเข้าไปยุตมือ

เท่ามะละลุมไว้แล้ว   คำนับถามว่า   หม่อม

จะไปไหน เวลาตักปานนี้   บุญมาถึง

ได้ขึ้นอยู่ในทิพวิมานแล้ว   ไม่ชอบ

ใจหรือ   ฝ่ายมะละลุม ครั้นสัตว์เขา

จับต้องถูกตัวตั้งนั้น   ก็ให้เสี่ยวชาน

ไปทั้งกายด้วย ความกำหนัดยินดี   หาย

กลัวแล้ว จึงแสวงพูดอ่อนน้อมว่า   ข้าพเจ้า

๕๖๘   ราชาธิราช   เล่ม ๑๒

เมาสุรานักหลับไปไม่รู้สึกตัว   มิได้แจ้ง

ว่าผู้ใดยกขันมา   ให้นอนอยู่บน

เตียงที่สูงตงนี้   ก็เกรงกลัวความ

ผิดนัก   แลข้าพเจ้าขอถามหน่อยหนึ่ง

แม่เทพธิดาทั้งปวงนี้   เป็นเจ้าของ

ทิพวิมานหรือ ๆ นางอัม্বরผู้ใดเป็นเจ้าของ

นางสนมทั้งปวงได้ฟังก็อายยิ้มอยู่ในที่ชำเลือง

ค้อนแล้วบอกว่า   ข้าพเจ้าเหล่านี้มิ

ใช่เจ้าของแต่บริวาร   นางเทพธิดาชื่อ

หม่อมแม่เกษรา   ที่นั่งยิ้มแอบจาก

อยู่นั้น   เป็นเจ้าของวิมานทิพวิมาน ท่าน

มาเกิดคอยท่าเทพบุตรอยู่   มะละงุมได้ฟัง

ก็ต๊ะใจยิ้มแล้วจึงถามว่า   เมื่อไรเทพบุตร

จะมาบังเกิดเล่า   ว่าจะ

๐   นางสนมทั้งปวงแกล้งทำเอียนอายมิ

เล่ม ๑๒

ราชาธิราช

๕๖๙

ใคร่ บอก

ครั้น มะละกุ่ม ชัก ถาม หนัก

เข้า ก็ บอก ว่า

เทพบุตร นั้น ท่าน มา เกิด

อยู่นาน แล้ว

แต่ บุญ ยัง ไม่ ถึง ท่าน ก็

ทำ ราชการ อยู่ ก่อน

บัดนี้ บุญ มา ถึง แล้ว

เทพดา จึง อุ่ม ท่าน ไห ชน มา นอน อยู่ ใน ทิพวิ

มาน แต่ ท่าน เป็น เทพบุตร ชาติ พอ เห็น

นาง พ้า เข้า ก็ ตื่น ตกใจ กลัว จะ วิ่ง หนี

นาง เทพธิดา ผู้ รักษา ทิพวิมาน จึง ให้

ข้าพเจ้า ทั้ง ปวง มา ยุต ทวีไว้ มะละกุ่ม จึง

ว่า ซึ่ง ท่าน เปรียบ เทียบ ว่า ตัว ข้าพเจ้านั้น

เห็น เกิน วาสนา นี้ แต่ อ่าง เทพบุตร เทพธิดา

มา พูต เปรียบ เล่น นี้ ข้าพเจ้า ก็ ยัง กลัว

ความ ผิด อยู่ เพราะ ไม่ รู้ เหตุ การ ต้น ต้น นาง

สนม ทั้ง ปวง จึง ว่า หม่อม อย่า คิด แคลง

๕๗๐

ราชา อธิราช

เล่ม ๑๒

กลัว เกรง สิ่งใด เลย

เชิญทู อักษร ซึ่ง

ใส่ไว้ใน กระหมวดผ้าที่อยู่ใน พาน ทอง นั้นเกิด

๐ มะสะลุม ไต่ ฟัง ตั้ง นั้น

ก็ไป หยิบ

เอา กระหมวด ผ้า มา แก่ ตู

อักษร ที่ จาก

ใน แผ่น สวรรณบทัน นั้น

มี ความ ว่า ซึ่ง

มะสะลุม แขน ทหาร มี ๕ มือ เข้มแข็ง

จึง

ออกไป ตัก ศีรษะ ข้าศึก มา ไต่ ตั้งใจ ประสงค์ นั้น

เป็น ผู้มีความ ชอบ มาก

ให้ มะสะลุม

เป็น เจ้า สมิท นกร อินท กิน เมือง ตัก คล้า ใน

ลักษณะ อักษร นั้น จะ ไต่ ออจ พระ นามพระ เจ้า

ราชา อธิราช ห้าม ไต่

มะสะลุม ควน อาน

สิ้น ความ แฉ้ว

ก็ รู้ ว่า สมิท เจ้า

ราชา อธิราช ผู้ เป็น พระเจ้า อยู่ หัว

ทรง พระ

ราชทาน ปุณ บาเหน็จ ให้ ด้วย มีความ ชอบ เมื่อ

ไป ตัก ศีรษะ ข้าศึก มา ถวาย นั้น

มะสะลุม

เล่ม ๑๒

ราชาธิราช

๕๗๑

ก็มี ความ ยินดี

จึง บ่าย หน้า มา ข้าง

ทิศ กว่ง หงษาวดี

ยก มือ ชน ถวาย บังคม

สาม ครั้ง แล้ว

ก็ รับ พระราช ทาน เคือง

อุปโภค บริโภค

แด นาง นั้ก สนมเคือง

ศุริยวงศ์ คนตรี

กิน เมือง ตัก คล้า ตาม

โปรด พระราช ทาน นั้น

แล มะสะลุมได้

เป็น เจ้า สมิง นคร อินท

กิน เมือง ตักคล้า

ครึ่ง เณ

ชาว เมือง ทังปวง ก็ สรรเสริญ นคร

อินท ว่า เป็น บุญ ลาก ชิ่ง นั้ก เปรียบ ประตจ

ใต้ ทพย์ สมบัติ ครั้ง นั้น

ภฤทธิศัพท์ ก็ เสด็จ

ฎาไปใน รามัญ ประเทศ ทังปวง

แล คน

ทังปวง ก็ สรรเสริญ พระเกียรติยศ สมเด็จ พระเจ้า

ราชา ธิราช เป็น อัน มาก

ว่า พระองค์ รั้ก

ข้า ทหาร ชิ่ง นั้ก

ปลุก เสด็จ ปูน นำ เหน็จ ให้

สม ความ ชอบ มิ ได้ กระหน้ พระราช ทพย์ ๗๖

๑ ครั้น สมเด็จพระเจ้าราชาธิราช เสด็จ
 ดำเนิน กองทัพ กลับ มา ถึง กรุงหงสาวดี แล้ว
 จึง ตรัสสั่ง เสนาบดีให้ จิตแจ่ง ทำเรือรบเป็นอัน
 มาก กำหนดให้แล้ว แต่ใน ฤดูฝนฤดู ออกพรรษา
 แล้ว จะ ยกทัพ บกทัพ เรือไป ที่เมือง
 ทะละ เสนาบดี รับพระราชโองการ แล้ว
 ก็ จิตแจ่ง เรือรบไว้ พร้อมแล้ว ตามสั่ง สมเด็จพระ
 พระเจ้าราชาธิราช ก็ให้ จิตแจ่ง เรือรบมา เรือ
 ตาย เรือ ตาย ตก เล หยก สรรพ ด้วย
 เครื่องสำตราจอกทัพบก สรรพไปด้วย ช่างมารีพล
 เป็นอัน มาก ครั้น ฝน เทศกาล ฤดูฝนฤดู
 ถึง กำหนด มุหัตวาร ศกฤกษ์ แล้ว สมเด็จพระ
 พระเจ้าราชาธิราช ก็ เสด็จพระราชดำเนิน กอง
 ทัพไป ถึง เมือง ทะละ ตรัสสั่งให้ ตั้งค่าย
 มั่นคงไว้

เล่ม ๑๒

ราชาธิราช

๕๗๓

๐ ฝ่าย ยี่ก่ากอง เจ้าเมือง ทะละ รุกง นน ก็
 ตกใจ จึง คิด ว่า เรา จะ นิ่ง อยู่ ตั้ง นั้ เห็น
 มิ เป็น การ จำ จะ ออก ไป เผา เพ็ท ทูล
 แก่ ทวี คิด แล้ว ก็ ออก มา เผา พระเจ้า
 ราชาธิราช ๆ ทรง แคลง ยี่ก่ากอง อยู่ จึง
 ตรัส สั่ง ให้ สมิง อินทชีพ เอา ทวี ยี่ก่ากอง ออก ไป
 ณ พระธาตุ ให้ พิจารณา ยี่ก่ากอง ให้
 สิ้น สงไสย ก่อน

๐ ฝ่าย สมิง อินทชีพ ได้ รับ สั่ง แล้ว ก็
 เอา ทวี ยี่ก่ากอง ออก ไป พิจารณา ได้ เลียง
 ยี่ก่ากอง ๆ เจรจา ให้ การ ถ้อย คำ พิษ สมิง
 อินทชีพ จึง ชัก ไซ้ ได้ เลียง ไป ยี่ก่ากอง จน
 แก่ ถ้อย คำ ก็ รับ สรรภาพ ว่า ผิด สมิง
 อินทชีพ จึง เอา ทวี ยี่ก่ากอง กับ ถ้อย คำ ให้ การ

เข้า กราบ ทูล พระเจ้า ราชา ธิราช ๆ ได้ ทรง
 พัง จิ้ง ตรีศ ว่า อนิจจา ยี่กำกอง เป็น ผู้
 ใหญ่ เรา รัก ใคร เหมือน พี่ ร่วม อุทร มา ได้
 ให้ ปฏิญาณ กัน แต่ ก่อน แล้ว ยี่กำกอง ก็
 บอก เหตุ ผล แต่ ต้น มา เรา ก็ ได้ ให้ สติ
 อีก เรา คิด ว่า ถ้า ได้ เป็น ไทใหญ่ ใน กรุง
 หงสาวดี แล้ว จะ ให้ ยี่กำกอง เป็น ได้
 คักไป ควร แด หรือ ยี่กำกอง มา ประ ทูษ ฐิติ
 คิด ขบถ ตั้ง นี้ เมื่อ แด ยี่กำกอง ไม่ รัก
 ชีวิต เรา แล้ว เรา จะ รัก ชีวิต ยี่กำกอง ไป
 ไยเล่า จิ้ง ตรีศ ตั้ง สมิง อินทพิพ เอา
 ยี่กำกอง ไล่ ถูไป ถ่วง เลี้ย ที่ ทำ คล้า แด
 ทวิชัย สมบัติ ของ ยี่กำกอง นั้น ทรง พระ
 ราชทาน ให้ แก่ พ่อ สาม เกล็ดยว ซึ่ง เป็น

เล่ม ๑๒

ราชาธิราช

๕๗๕

สมิงสาม แหกกลัน

แทน คำทอง ที่ได้

ถวายไว้แต่ ก่อน

เมืองทะเลนั้น ก็โปรด

พระราชทาน แก่ สมิง พั้งชะ

ให้ สมิง พั้งชะ

กิน เมืองทะเลแล้ว

พระองค์ก็เสด็จ

เคลื่อน พยุหโยธาทัพไป ที่เมือง มอญมะละ ชึ่ง

สมิงเล็กพรว้า อยู่ นั้น

ครั้งนี้เสด็จ พระราช

ดำเนียร กองทัพไป ถึง เมืองมะละ ทอดพระเนตร

เห็น เมือง

อัน สมิงเล็กพรว้าให้รักษา

ค่ายคู ประตูหอ รมัน คงสามารถ อยู่ จึง

ทรงพระดำริห์ว่า

ถ้าจะยกเข้าตี ครอง

นั้น เห็นจะเสียไพร่พล มาก

พระองค์

จึงสั่งให้ถอยทัพข้ามไป ตีเมืองพลิม ชึ่ง สมิง

โลกนรินทร์บุตร สมิงเล็กพรว้า

แล สมิงนระ

ธามบุตร เขย สมิงเล็กพรว้า อยู่รักษา นั้น ครั้น

๕๗๖

ราชาธิราช

เล่ม ๑๒

สมเด็จพระเจ้า ราชธา ธิราช ยก ข้ามไป ถึง เมือง
พลิม ก็ให้ ทิ้ง ค่าย ราช รอบ เมือง แล้ว
ตรัส สั่งให้ แต่ง ทหาร ออก ลาด ทระเวร คอย จับ
ผู้ คน ใน เมือง ซึ่ง จะ พลัด ออก มา ฝ่าย
ชาว เมือง พลิม ก็ รักษา เมือง มั่น คง อยู่ ฐานะ
(ยังมี ต่อ)

แจ้งความ

โรงพิมพ์ราชฎีเจริญกับตถนนลำเพ็งทอง
วัดเกาะ จำหน่ายหนังสือประ โลมโลก,ธรรมะ,
สุภาสิตต่าง ๆ และรับพิมพ์หนังสือ เช่น ก๊าซ,
ตัว, ฎีกา, ใบเสร็จ, แบบฟอร์ม ฯลฯ ทำเต็มสมต
เทินทองอย่างงาม ๆ สิ่งของที่กล่าวมาแล้ว
รับรองว่าจะทำ ให้ได้อย่างประณีต และเร็วทันความ
ประสงค์ กับมีหนังสือแบบเรียนของกระทรวง
ศึกษาธิการทุกชนิดจำหน่ายด้วย ทั้งหล่อตัว
อักษรพิมพ์จำหน่ายโดยคิดราคาอย่างย่อมเยา

เพราะฉนั้น ถ้าท่านมีความประสงค์อย่าง
ใดอย่างหนึ่งซึ่งได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น เชิญ
ท่านไปลงชื่อหรือจ้างพิมพ์ ท่านจึงจะทราบ
ได้ว่าที่ โรงพิมพ์ราชฎีเจริญคิดราคาพอสมควร.

*****

ราชาธิราช

เล่ม ๑๓

ยี่สิบห้า สี่ทางคี่ ต่าง รู่ ทาน ๕ ขื่อ
บ้าน หนังสือ นำ วัด เกาะ เพราะ นักหนา
ราชบุรี เจริญโรงพิมพ์ ริม มรรคา
เจริญท่าน มา ขื่อ ๕ ๕ ๕ ๕ ๕
ใต้ลง พิมพ์ คราว แรก แปลก ๆ เรื่อง
อ่าน แล้ว เปิดอง ความ ทุกข์ เป็น สุขจี
ท่าน ขื่อไป อ่าน ฟัง ให้ มั่งมี
เจริญ ศรี ศรี สวรรค์ดี พิมพ์นี้ เฮย

วัด

รัตนโกสินทร์

ศก ๑๐๘

เกาะ

๑ หน้าต้นไม้ ๖๖

๑ ราชานิราช เล่ม ๑๓ ๖๖

๑ ทั้งแต่พระเจ้าราชานิราช ยกทัพมาล้อมเมือง
 พลิ้ม แล้วเบ็ดน้อยมีหนังสือมาจะขอสนข้าง
 กับพระเจ้าราชานิราช จนถึงสมเด็จพระนรินทร
 อพยบครอบครองทั้งเมือง พลิ้ม หนังสือพระเจ้าราชานิราช
 ออกไปอยู่มา ๖๖

๑ ฝ่ายสมเด็จพระนรินทร
 พระเจ้า
 ราชานิราช ยกมาล้อมเมือง พลิ้ม สมิง
 เล็กพรว้า ก็จัดแจงทัพยกทัพเรือ สรรพ
 ไปด้วยเครื่องสาตราวุธทั้งปวง เป็น
 คนหนึ่งยกลงมาช่วยสมิงโลกนรินทร
 สมิงนระธาบุตรเขยสมิงเล็กพรว้า ซึ่งอยู่ณเมือง

๕๗๘   ราชาธิราช   เล่ม ๑๓

พลิม   ครั้น กองทัพ สมิง เล็กพรว้า ยก มา

เห็น กองทัพ พระเจ้าราชาธิราช ตั้ง ล้อม เมือง

พลิม แน่นหนา อยู่   กองทัพ เมือง มอ

มะละ ก็ ยก เข้า ตี กระหนาบ   กองทัพ

พระเจ้าราชาธิราช   ฝ่าย กองทัพ เมือง

พลิม รู้ว่า   กองทัพ เมือง มอ มะละ

ยก มา ช่วย   โยธาทหาร ชาว เมือง พลิม

ก็ แต่ง กองทัพ ออก ยิง ทั้ง สอง ข้าง   ฝ่าย

ทัพ พระเจ้าราชาธิราช รบ ตี กัด ครึง นัน   เปน

ทัพ กระหนาบ เสีย วิพล ทน กลัว ทหาร เปน อัน มาก

สมเด็จ พระเจ้าราชาธิราช   จึง ตรัส ปุจฉา

ด้วย เสนา บดี ทั้ง ปวง ว่า   ชาว เมือง พลิม

รักษา ค่าย คู ประตู หอ รบ มั่น คง อยู่   ฝ่าย

กองทัพ เมือง มอ มะละ ก็ ยก มา ตี กระหนาบ

เรา   ครั้น จะ ทั้ง สู้ รบ อยู่ ต่ น ก็ เห็น ไม่ได้

เล่ม ๑๓   ราชธานีราช   ๕๗๙

ดู ท่วง ที่ จะ เลี้ย รืพต มาก   ถึง จะ ได้ เมือง

พลิม เล่า ก็ ยัง ไม่ ลั้น สงคราม   ถ้า ยก

กลับ ไป ที่ เมือง มอญ มะตะใต้   ฝ่าย เมือง

พลิม แด เมือง ทังปวง ก็ จะ ได้ ไทย ง่าย เสนา

บตี ทังปวง ก็ เห็น ด้วย ไทย พระราชดำริห์ สมเด็จ

พระเจ้า ราชธานีราช   ก็ ให้ ถอย ทัพ กลับ

ไป เมือง มอญ มะตะ   ครั้น ถึง เมือง มอญ

มะตะ หลัว   พระ องค์ ก็ เสด็จ เียบร รอบ

เมือง มอญ มะตะ   ครั้น จะ ยก ทหาร

เข้า ก็   ก็ เห็น ค่าย คู ประทุหอ รบ เข็ง เค้น

ซึ่ง สมิง เต็ก พร้า จด แจง ไว้ นน มน คง อยู่   จึง

ทรวส ส่ง ให้ ทัง ค่าย นัน ล้อมไว้   ษะ

๑ ฝ่าย สมิง โลกนิทร   สมิง นระระธา

เจ้า เมือง พลิม รู้ ว่า   พระเจ้า ราชธานีราช

เล็ก กองทัพ ไป ตัง ล้อม เมือง มอญ มะตะ   ก็

จัด กองทัพ เวื่อ นนทก บาง เวื่อ ลายเล่ห์ หยัก

สรรพไป ด้วย เคือง สาทราวุธ ยก มา

ช่วย เมือง มอญ และ ทพ เวื่อ มา ยัง มิ ถึง ฝ่าย

ทหาร สอกล แนน ว่า กองทัพ เวื่อ ยก มา ก็

รีบ เข้า มา ทูล สอน เต็จ พระเจ้า รัชชา ธิราช ๆ ได้

ทรง ทราบ ดั่ง นั้น จึง แต่ง ทพ เวื่อ ยลัษ

ลำ ให้ สมิง นคร อินท์ เป็น แม่ทัพ แล้ว ตรัส

บอก อุนาย ให้ สมิง นคร อินท์ ซึ่ง จะ เอา

ไชย ชนะ ก็ ถิ่น ว่า ให้ บก ขวาก เหล็ก

ไว้ใน น้ำ ถ้า น้ำ ชน กองทัพ มา อย่า

ให้ ฝน เห็น ขวาก ให้ กองทัพ สมิง นคร

อินท์ ชุ่ม เวื่อ รบ อยู่ บ้าง ให้ ชัก ก็ เห็น

บ้าง ว่า คน น้อย แล้ว จึง แต่ง เวื่อ เร็ว สาม

สิบ ลำ บรรจุ ทหาร มี ฝี่ มือ ให้ ออก ไป

พ่อ กอง ทพ ถ้า กองทัพ เมือง พลิม ได้

เล่ม ๑๓   ราชาธิราช   ๕๘๑

ทำเป็นหนีมา   ถ้าไม่ไล่ให้ รือ อยู่ เจ้า

สมิง นคร อินทร์ รับ พระราชอุบายไล่เกล้าแล้ว ก็

ถวาย บังคม ลา ยกไป ตาม รับ มิ่ง   ราช

๑ ฝ่าย กองทัพ เมือง พลิม   เห็น กองทัพ

พระ เจ้า ราชา ธิราช คน น้อย กว่า   ก็ ประมาท

หมาย จะ ได้ ไชย ชนะ ฝ่าย ดียว   กองทัพ

เมือง พลิม ก็ ไกล่ กระ โจม ฆน ม   พอ เวลา

นา ฆน หา เห็น ขวากไม้   กองทัพ เมือง

พลิม ก็ ทิด ขวาก อยู่ จะ ถอย ก็ มี ออก   ราช

๑ ฝ่าย ทัพ สมิง นคร อินทร์ ซึ่ง ชุ่ม อยู่ นั้น

เห็น กองทัพ เมือง พลิม ทิด ขวาก อยู่ ได้ ท่วง ที่

แล้ว   ก็ ทรุ ทัพ เข้า ตัก รง ทัพ เรือ เมือง

พลิม แตก   เก็บ ไต้ เรือ รบ ผู้ คน สัตราวุธ

เป็น อัน มาก   แต่ ตัว สมิง โลกนรินทร์ แล

ตมิง นระธานัน ^๕ ลง เวื่อ น้อย หนีไปได้

ทหาร ตามไป จับ มิ ทัน ^๕ ขะ

๑ ฝ่าย ตมิง นคร อินท ^๕ ก็ ยก ทพ กลับ มา ^๕ จึง

ให้ ^๕ คม เวื่อ รบ แล ^๕ ผู้ คน เหว ^๕ ออง สัตรา วุธ ^๕ ที่ ^๕ ที่

ได้ ^๕ หนี เข้า มา ถวาย พระ เจ้า ^๕ ราชา ธิราช ^๕ แล ^๕

กราบ ทูล ^๕ ซึ่ง ^๕ มี ^๕ ไชย ชนะ ^๕ สม ^๕ เต็จ ^๕ พระ ^๕ เจ้า

ราชา ธิราช ^๕ ก็ ^๕ ดี ^๕ พระ ^๕ ไทย ^๕ นี้ ^๕ จึง ^๕ พระ

ราชทาน ^๕ ฅง ^๕ พระ ^๕ องค์ ^๕ ครอบ ^๕ ทอง ^๕ ผืน ^๕ หมิง ^๕ พระ

ธำมรงค์ ^๕ เพชร ^๕ ห้า ^๕ ยอด ^๕ ถอด ^๕ ออก ^๕ จาก ^๕ พระ ^๕ หัก ^๕ ถัด

อง ^๕ หมิง ^๕ กับ ^๕ ถอด ^๕ ชนะ ^๕ แกร ^๕ ตั้ง ^๕ ช ^๕ ให้

แก่ ^๕ ตมิง ^๕ นคร ^๕ อินท ^๕ เป็น ^๕ บำ ^๕ เหน็จ ^๕ ความ

ชอบ ^๕ ซึ่ง ^๕ มี ^๕ ไชย ^๕ แก่ ^๕ ชำ ^๕ คึก ^๕ แล ^๕ นาย ^๕ ทพ

นาย ^๕ กอง ^๕ ทบ ^๕ ปวง ^๕ ซึ่ง ^๕ ไม่ ^๕ ด้วย ^๕ ตมิง ^๕ นคร ^๕ อินท ^๕

นั้น ^๕ ก็ ^๕ พระ ^๕ ราชทาน ^๕ บำ ^๕ เหน็จ ^๕ รางวัล ^๕ ให้ ^๕ ตาม

สมควร ^๕ ครึง ^๕ หนี ^๕ เกียรติ ^๕ ยศ ^๕ เจ้า ^๕ ตมิง ^๕ นคร

เล่ม ๑๓   ราชชาธิราช   ๕๘๓

อินท์ ก็ถือ ข้าว ท้าวไปทุก เมือง ชน เมือง ออก

๐ ฝ่าย พระ เจ้า ราชชา ธิราช   จึง ตรัส

ปลุกษา ด้วย เสนาบตี ทังปวงว่า   เมือง มอ

มะละ นี้สมิงเล็ก พวัก ก็ให้ รักษา มั่น คงอยู่ จะ

หักโหม เอาโดย เร็ว นั้น มิได้   ถ้า ถอย ทัพ

ยกไป ที่ เมือง เควมแล้ง แล เมือง เคว ประ สรวัย

ได้ เมือง ทังสอง แล้ว   กลับ มา ล้อม เมือง

มอ มะละไว้   ให้ ชาว เมือง อด เข้า ปลา

อาหาร ลง   ถ้า คิด เพียรเอา ดั่ง นี้ จึง จะ ได้

ท้าน ทังปวง จะ เห็น ประการใด   เสนาบตี

ทังปวง ยัง มิ ทน จะ กราบ ทูล   ษะ

๐ ฝ่าย อำมาตย์ ทิน มณิ กรอด จึง กราบ ทูล

ชน ว่า   ถ้า พระองค์ ถอย ทัพ เสด็จไป ดั่ง

อยู่ ณ เมือง ทะละ   พัก พล ทหาร ให้ มี

กำลัง ก่อน แล้ว   อิน เมือง เควมแล้ง เมือง

๕๗๔   ราชาธิราช   ได้ม ๑๓

เทพประสูตด้วย สอง เมือง นี้   ข้าพเจ้า จะ ขอ

รับ อาษา คิธ อำน ที ถวายให้ ึ่งได้   ขอ พระ

องค์ อย่าให้ ทรง พระ วิตก เลย   แม้นได้

เมือง เทวม แล่ง เมือง เทวประสูตด้วย แลว ึ่งจะ

ยก กลับ มา ทำ การ เมือง มอญ มะตะอก ก็ สัตวก

เพราะ ได้ พล เสบียง อาหาร มา เพิ่ม เต็ม มาก ชน

เห็น จะ ได้ เป็น มั่น คง   ึ่ง พระองค์ ยก

มา ล้อม เมือง มอญ มะตะ สอง ครั้ง แลว   ยง

มิได้ เมือง นน   อุปมา คัง ล้อม บ้างได้ เสือ

เมื่อ จับ ทว เสือ ยง มิได้   เวลา จวน คำ

แลว ก็ ตอง เลิก ไป เสือ ที หนึ่ง   แต่ เป็น ที

ไต่ ยัว เสือให้ ตนไว้ พตาง   ถ้า เสือ ึ่ง

บัญญัติ น้อย ก็ จะ ประมาท   ถ้า เป็น เสือ

ชตาด ก็ จะ ตกใจ   แม้น ยก มา ล้อม ครั้ง

หลังให้ แน่น หนา   ข้าพเจ้า เห็น จะ มี ไชย

เล่ม ๑๓   ราชาธิราช   ๕๘๕

ชนะ จับเสื่อไต้เป็น มัน คง   สมเด็จ พระ

เจ้าราชาธิราช   ไต้ทรง พังอำมาตย์ ทิน

มณีกรอด กราบ ทูล ตังหน กิติพระ โทยนัก จึง

ตรัส ว่า ชึ่ง ท่าน คิด ผ่อน ผัน   เรา ก็ เห็น

ชอบ ด้วย แต่ ท่าน ผู้ เดียว จะ รับ อาษาไป ที่ ทัง

สอง เมือง นั้น ยัง กะไร อยู่ หรือ   ท่าน ก็

ชราแล้ว เห็น จะ ลำบากใจ นึก   ถ้า ชัด

ขวาง อยู่ ก็ แบ่งให้ ผู้ อื่น เลี้ยง บ้าง   เรา จะ

ไต้ แท่ง นายทัพให้ ไป ช่วย แวง ท่าน   ะ

๐ อำมาตย์ ทิน มณีกรอด จึง ทูล ว่า   ชึ่ง

ข้าพเจ้ารับ อาษา ครังนี้   ไซ้ จะ โลก ชิง ตาก

ของ ผู้ อื่น หา มิได้   เพราะ ตังใจ จะ สมอง

พระคุณ สมเด็จ พระเจ้าอยู่หัวให้ ถึง ขนาด   อัน

ตัว ข้าพเจ้า เป็น ชายชาติทหาร ถึง กาย แก่แต่ใจ

หนุ่ม   ไต้รับ อาษา พระเจ้าอยู่หัว แล้ว   ไม่

เสี้ย หาย ร่างกาย แล ชีวิตได้ ออก วาจา แปลสอง
แล้ว ครั้น จะ กลับ คืน เสี้ย เขา แต่ หนึ่ง

คน ทั้งปวง ก็ จะ หัวเราะ เยาะได้ ว่า แก่

โงงมิใช่ แก่แก่ง บ้าง จะ ว่า แก่ แดต มิ

ใช่ แก่ กับ ต้น ข้าพเจ้า จะ ขอ สำแดง

ฝีมือ แก่ให้ ปราบฏไว้ มิให้ หนุ่ม ๆ ต

หมิ่นได้ แม้น พลาด พวัง ประการใด ก็

ขอ ฝาก แต่ ชื่อไว้ใน แผ่น ดิน หนุ่ม ๆ

เกิดมา ภายหลัง จะ ได้ เห็น ว่า แก่แก่ง แก่ กับ ต้น

นี้ เขา ชื่อ สักย อักษร เจ้า ถึง ขนาด ถ้า

มิใช่ ชนะ สม คัดแล้ว คน ทั้งปวง จะ

สรรเสริญ พระ เกียรติยศ สมเด็จ พระ เจ้า อยู่ หัว

ฟัง เพลงไป ว่า เพราะได้ แก่ มาไว้ จึง

มิใช่ ชนะ หนุ่ม ขอ พระองค์ อย่า ทรง

พระ วิตถ เศษ ๗๖

๑ สมเด็จ พระเจ้า ราช ธิราช ได้ ทรง พั่ง ก็
 ทรง พระ สรวล คลาย วิตก ใน พระ ไทย ลง
 จึง ทรง ไป ทให้ อำมาตย์ ทิน มณีนี กรอด เลือก
 จัต ทเกล้า ทหาร เขา ไป ตาม ชอบใจ อำมาตย์
 ทิน มณีนี กรอด ได้ รับ พระ ราช โองา ศ ตัง นั้น แล้ว
 ก็ เลือก คัด ทหาร ที่ ชอบใจ มี ผู้ มอ เขม
 แข็ง ไต่ สาม สิบ คน กับ พล หมัน ห้า พัน
 พร้อม ไป ด้วย ช้าง น้ำ เครื่อง สาท รวุธ เสรี จ
 แล้ว ก็ ถวาย บงคม ลาย กไป เมือง เตวมุ แล่ง ยัง
 ทาง ประมาณ สอง ร้อย เส้น จะ ถึง จึง ให้
 ทัง มน อยู่ ๗

๑ ฝ่าย พระเจ้า ราช ธิราช ก็ ถอย ทไป ทัง
 มน พัก พล ทหาร อยู่ ณ เมือง ทะละ ฝ่าย
 อำมาตย์ ทิน มณีนี กรอด ซึ่ง ทัง มน อยู่ นั้น ก็
 คิด เป็น กล อุบาย แต่าง หน้ง สือ ฉบับ หนึ่ง เป็น

ทางค่านับ พ่อ ลวง   ก็ให้ จิต ถึง ของ
 เครื่อง ราช บรรณาการ โดย สมควร   ครั้น
 แต่ง หนังสือ สำเร็จ พับ ผนึก ตี แล้ว   จึง
 ให้ อำมาตย์ สองคน เป็น ผู้ใหญ่ มี บัญญา ฉลาด
 ใน การ เจรจา   ถือน้ำ หนังสือ คู่มือ เครื่อง
 บรรณาการ เข้าไป ถึง เจ้า อาย พระยา   เจ้า
 เมือง เตะมูแล้ง   อำมาตย์ ทั้ง สอง นั้น ค่านับ
 ลา แล้ว ก็ ออก มา จิต ผู้ คน ถือน้ำ เครื่อง บรรณา
 การ ครบ ทิว ทิว สิ่ง ของ   พา กัน เข้าไป
 ยัง เมือง เตะมูแล้ง   จึงไป แจ้ง ความ แก่
 นาย ประตู่ ๆ รู้ เหตุ แล้ว   จึง เข้าไป แจ้ง
 ความ แก่ เจ้า อาย พระยา ว่า   บัดนี้ อำมาตย์
 ทิน มณี กรอกรใช้ คน ถือน้ำ หนังสือ   คู่มือ เครื่อง
 บรรณาการ เข้า มา ค่านับ ท่าน   เจ้า อาย
 พระยาได้ แจ้ง ถึง นั้น ก็ ตรึก ตรอง อยู่   จึง

เล่ม ๑๓ ราชธานีราช ๕๘๘

ถาม ที่ ปกษา ทังปวง ว่า อำมาตย์ ทิน

มณีกรรต เปน ข้า อยู่ใน พระเจ้า ราชธานีราช อัน

เปน ข้าศึก แก่ เรา นั้น ซึ่ง จะ เข้า มา หา

เรา นี้ เหตุผล ร้าย หรือ ดี ใคร คิด เห็น

ประการใดบ้าง ที่ ปกษา ทังปวง จึง ว่า

อำมาตย์ ทิน มณีกรรต มา ทัง นี้ เห็น จะ

หลัด หัน ราชการ เพราะ ตัว ชรา ซึ่ง จะ

ทำ กต มาราชา พ่อ ดวง นั้น เห็นไม่ เปน ชรอย

จะ หัน ร้อน มา พัง เย็น โดยแท้ ขอ ท่าน

ให้ รวย คน ผู้ อด หนึ่ง สือ เข้า มา เด็ด เจ้า

ชาย พระยา ก็ เห็น ด้วย จึง ให้ คน ไป รับ

อำมาตย์ ทัง สอง นั้น เข้า มา

๑ ฝ่าย อำมาตย์ สอง คน เข้า มา ถึง

ค่านับ เจ้า ชาย พระยา แล้ว จึง ส่ง หนึ่ง สือ

แล กล่าว แจ้ง ถึง ของ เครื่อง บรรณาการ ให้

๕๗๐   ราชาธิราช   เล่ม ๑๓

เจ้าชาย พระยา พง ตาม จำนวน บัญชี ถัดวันทุก
ถึง   เจ้า ชาย พระยา จึง ฝึก ฝึก หนึ่งสี่

ออก อ่าน ความใน หนึ่งสี่ นั้น ว่า   ข้าพเจ้า
อำมาตย์ ทิน มณี กรอต คน เฒ่า   ขอ อวย

พร มา ถึง เจ้า ชาย พระยา เมือง เทวมแล้ง   ด้วย
ทุก วัน น ข้าพเจ้า อยู่ กับ พระเจ้า ราชาธิราช ทำ

ราช การ หนัก เบา ก็ สู้ ทน   จน ทั้ง ษรา ถึง
เพียง นี้ แล   เมื่อ คิด ต่ ก็ เปน อนิจจัง

เปรียบ ประตุง ผล มะนาว อัน กิ่ง อยู่ บนหลัง มี
ซึ่ง จะ หนี ความ ตายใน ท่าม กลาง ดงคราม นน

หนีไม่ พ้น   ข้าพเจ้า อธิษฐาน ตั้งใจ มา หา
ท่าน   เพื่อ จะ ให้ ท่าน อนุเคราะห์ ช่วย ว่า

กล่าว แก่ สมิง เล็ก พร้า ให้ สมิง เล็ก พร้า กรณา
ข้าพเจ้า ๆ จะ ขอ ถือ น้ำ พระ พิพัฒน์ สักยาอยู่

เปน ข้าสมิง เล็ก พร้า จน ถึง กาล สิ้น ชีวิต บัดนี้

เล่ม ๑๓   ราชานิเวศ   ๕๗๑

ข้าพเจ้า ก็ ยก มา ตั้ง อยู่ ณ ตำบล นี้ แล้ว ก็

จนใจ อยู่มี วิชา จะ ทำ ประการใด   คุรุ ตั้ง

กระทำ ย่อม พระจันทร์   ใต้ เห็น แต่ วัคมี

สอดส่อง จะ จับ ต้อง ก็ มิ ถึง   หนึ่งเปรียบ

คน ค่อม ชงคา สัน   จะ ชำม แม่ นำ ที่

ดึก กว้าง นัน มิ ไต่   เห็น แต่ ท่าน ผู้ เดียว

ซึ่ง จะ เปรน สำเกา ยนต์ ช่วย ส่ง ข้าพเจ้าให้ ชำม

พ้นไปได้   ขอ ท่าน จง ครอบา ช่วย ส่ง

กิจ ศึกนี้   ให้ ไป ถึง สมิง เล็ก พร้าไต่

แจ้ง ด้วย   ทำ ประการใด ข้าพเจ้า จึง จะ ได้ มา

อยู่ ด้วย สมิง เล็ก พร้า นัน   ขอ คำนับ

ฝากไว้ ใน สติปัญญา ท่าน   อัน ความ ทุกข์

ข้าพเจ้า ครอง นี้   ถ้า ท่าน จะ ช่วย ส่งเคราะห์

ไต่ หรือ มิ ไต่ ประการใด   ขอ ให้ มี หนึ่งสื่อ

แก่คน สนิท ออก มาถึง ข้าพเจ้า แต่ พอไต่ ทราบ

๑ ครั้นเจ้าชายพระยาแจ้งความในหนังสือ
 ทั้งนั้นแล้ว ก็ยินดีหาความสงสัย
 มิได้ ด้วยเหตุว่า อำมาตย์ ทินมณี กรอก
 เปน ผู้ใหญ่ อายุ ก็ชรา จะว่า กล่าว
 สิ่งใด เห็น จะไม่มีเท็จ จึงส่งหนังสือ
 ไปด้วย ขรรณาการ ไปให้สมเด็จพระ
 พระ ณ เมือง มง มะละ ครั้น สมเด็จพระ
 พระ เห็นแจ้งในหนังสือแล้ว ก็หาสงสัย
 มิได้ จึง คิด ว่า อำมาตย์ ทิน มณี กรอก
 เปน เสนาบดี ผู้ใหญ่ อยู่ใน พระ เจ้า ราชา ธิราช
 คิด การ สงคราม ที่มี สิบ บัญญา หลีก หลอม ฝ่าย
 พระเจ้า ราชา ธิราช ก็ ทำ สงคราม ชัย เขียว มา
 อำมาตย์ ทิน มณี กรอก แก่ ชรา ถ้า คิด อยู่ แล้ว
 จึงจะ มา อยู่ ไปด้วย เรา ก็ เห็น จริง คง มี หนังสือ มา

เล่ม ๑๓

ราชาธิราช

๕๙๓

ถ้าอำมาตย์ ทิน มณี กรอกร มา อยู่ ด้วย เรา แล้ว

พระเจ้า ราชา ธิราช ก็ จะ ไม่ มี คน บัญญา

ดี เป็น ที่ ปฤกษา ซึ่ง จะ ทำ กิจ กำนไป

นั้น เห็น เรา จะ ได้ ไซย ชนะ ง่าย ครั้น สมิง

เล็ก พรว้า คิด ตัง นั้น แล้ว ก็ มี ความ ยินดี

มิได้ ปฤกษา ด้วย ผู้ใด จึง ใช้ คน สมิง

ถือ หนังสือ ไป ถึง เจ้า อาย พระยา ใน หนังสือ

ว่า ให้ เจ้า อาย พระยา รับ ความ สักขี ของ อำมาตย์

ทิน มณี กรอกร เกิด พระ

๑) ครั้น เจ้า อาย พระยา ได้ รับ หนังสือ สักขี

เล็ก พรว้า นั้น แล้ว ก็ แยก อำมาตย์ สาม คน

ออกไป หา อำมาตย์ ทิน มณี กรอกร ให้

อำมาตย์ ทิน มณี กรอกร กระ ทำ สักขี เลียบ ถิ่น

จึง จะ รับ เข้าไป ฝ่าย อำมาตย์ ทิน มณี

กรอด คิต กระทำ ความ สัตย์ เปน กลอุบาย มิ
 ได้เอาพระ ศรีรัตนไตร มาตั้ง เปน ประธาน เอา
 ใบ ถาน เปล่า พับ เปน คำกรี้ ฐน ตั้งไว้ บน ที่
 อัน ควร แล้ว อำมาตย์ ทิน มณี กรอด ก็ ว่า
 ตาม ความ สัตยา ธิษฐาน เปน กลไป ต่อ
 หน้า อำมาตย์ ทั้ง สาม คน ซึ่ง ออก มา นน ครั้น
 อำมาตย์ ทิน มณี กรอด กระทำ ความ สัตย์ แล้ว
 จึง ว่า แก่ อำมาตย์ ทั้ง สาม คน ว่า อัน ทวี ตา ได้
 ความ ทักษะ ยาก มา แต่ หลัง คิต จะ ท
 ความ สุข ไม่ ไต่ ช่อง เดย จน นี้ แล พง
 สม คิต ตา จะ ได้ พน จาก ความ ยาก เพราะ
 เจ้า ชาย พระยา ช่วย อนเคราะห์ คุณ ของ
 เจ้า ชาย พระยา อยู่ กับ ทา นี้ มาก นึก ตา
 คิต จะ อดอง คุณ ท่าน ให้ ถึง ขนาด จะ ไคร
 พบ เจ้า ชาย พระยา สันทนา ความ สัม ซึ่ง จะ ให้

เล่ม ๑๓

ราชาธิราช

๕๗๕

ใต้ ไชยชนะ แก่ พระเจ้าราชาธิราช นั้น ครั้น

จะเข้าไปหาเจ้าชายพระยาไทยตรงเล่า การ

ก็ยังมีพริกพริ้วม เกรงจะรู้ไปถึงพระ

เจ้าราชาธิราช ก็เลยเลี่ยงที่ไป จำจะทำ

เป็นอุบายเข้าไปหาเจ้าชายพระยา มิให้

ใครรู้แบบคายน จะทำเป็นยกเข้าตีเมือง

คนทั้งปวงจึงจะไม่สงสัย ยกไปแล้ว

จะรอดหัวไว้ ตัวเรา กับคนสนิท จะลอบ

เอาสิ่งพลายราชเข้านั้นเข้าไปถวายจดของ

พระคุณเจ้าชายพระยา แล้วจะได้เจรจา

ความลับด้วย ให้เจ้าชายพระยาออก

มาคอยท่าอยู่ที่ประตูเมือง พบกันแล้ว

จะได้กำหนดการไปหาสมิงเล็กพ้า ท่านทั้ง

สามจึงไปแจ้งความแก่เจ้าชายพระยา ตาม

คำตาสั่งตั้งนี้

๖๖

๑ ฝ่าย อำมาตย์ สาม คน ซึ่ง ออก มา นั้น ก็
 หา ส่ง ไผ่ มิ ได้ จึง กลับ เข้า ไป แจ้ง แก่
 เจ้า ชาย พระยา ตาม คำ อำมาตย์ ทิน มณี
 กรอ ทว่า นั้ นทุก ประ การ เจ้า ชาย พระ
 ยา ก็ เชื่ อ ทำ อำมาตย์ ทิน มณี กรอ มิ ได้
 เกล็ บ แกร ง มี ความ ยิน ดี นั้ ก จึง ใช้ อำมาตย์
 คน หนึ่ง ให้ กลับ ออก ไป บอก แก่ อำมาตย์
 ทิน มณี กรอ ทให้ เข้า มา ฝ่าย อำมาตย์
 ทิน มณี กรอ ได้ แจ้ง ทง นน ก็ มี ความ ยิน ดี จึง
 ให้ จต ผู้ คน ถำหนด กอง ทพ เสร็ จ แล้ว ส่วน
 ทพ ก็ ชน ช้าง พง ทว หนึ่ง ยก เข้า มา ทง
 อยู่ริม ประตู เมือง ตอ บแล่ ง จึง ส่ง ให้ กอง
 ทพ รอ อยู่ ข้าง หลง พอ ได้ ยิน เสร็ ง ของ
 กอง แล้ว คน ซึ่ง ออก มา นั้น ก็ กลับ
 เข้า ไป แจ้ง แก่ เจ้า ชาย พระยา ๑ ครัน ฐู ว่า

อำมาตย์ ทิน มณี กรอด ยก มา คอย อยู่ริม ประตู
เมือง เจ้า ชาย พระยา ก็ ชน ช้าง พง ออก
มา ยืน อยู่ริม ประตู เมือง พระ

๐ ฝ่าย อำมาตย์ ทิน มณี กรอด เห็น ตั้ง นั้น
จึงใช้ คน ให้ เข้าไป บอก แก่ เจ้า ชาย พระยา ว่า
ข้าพเจ้า มา หา ถึง ถิ่น โดย ตี แล้ว อย่าง ได้
ส่ง ใส่ สิ่ง ไต เคย ให้ เชิญ ออก มา ดู
ช้าง ที่ ข้าพเจ้า จะ เอา มา ถวาย นั้น เกิด ฝ่าย
เจ้า ชาย พระยา ก็ เปิด ประตู เมือง ชน ช้าง
ออก มา หา อำมาตย์ ทิน มณี กรอด ๆ เห็น ได้
ที่ แล้ว จึง เรียก เอา ช้าง พลาย ราช เบ็ด นั้น
มา เทียบ เข้า แล้ว ก็ ไต่ ชน ช้าง พลาย ให้
ตี กลอง สัญญา ใส่ ส้าง ทรง เข้าไป พระ

๐ ฝ่าย เจ้า ชาย พระยา เห็น ตั้ง นั้น ก็ ตก
ใจ บ่าย ช้าง หนี อำมาตย์ ทิน มณี กรอด ๆ ได้

๕๔๘

ราชาธิราช

เล่ม ๑๓

ท่วง ที่ แล้ว

ก็ให้ กองทัพ รุก ขยิก ที่

เข้าไปได้ใน เมือง

อำมาตย์ ทิน มณีนี กรอด

ไล่ ช้าง ตาม ทิ้ง เจ้า อายพระยา

เอา ทวน

แทง เจ้า อายพระยา ตก ช้าง ตาย

แล้ว โดด

ลง ตัด ศีรษะ ห่อ ผ้าไว้

ทหาร ซึ่ง ติด ตาม

เจ้า อาย พระยา ออก มา นั้น

ก็ แยก หนี

กระจัด พลัด พรายไป

ผู้คนใน เมือง ก็

แตก หนี เบ่น อด หน่าน

อำมาตย์ ทิน มณีนี

กรอด ก็ ได้ เมือง เตวม แล้ง

ตั้ง พัก กอง

ทัพ อยู่ใน เมือง แล้ว

จึง ประกาศ แก่

ทหาร ทง ปวง

มิให้ เดียว กระทำ ช่มเหง

ราษฎร เปน อัน ชาติ

ถ้า ผู้ใด มี พั้ง จะ

เอาโทษ ถึง สิ้น ชีวิต

ระ

๐ ฝ่าย เจ้า เมือง เตว ประสรวัย ครั้น แจ้ง ว่า

อำมาตย์ ทิน มณีนี กรอด ทำ กล อุบาย ตี ไ้ เมือง

เล่ม ๑๓

ราชาธิราช

๕๗๗

เทวมแล่ง

แล ฆ่า เจ้า อาย พระยา ตาย

ตั้ง นั้น ก็ ตกใจ กลัว จึง คิด ว่า อำมาตย์

ทิน มณีนี กรอดได้ เมือง เทวมแล่ง แล้ว คง

จะ ยก มา ตี เมือง เรา อนัน วิ พล ทหาร

ใน เมือง เรา มี มาก ก็ จริง แต่หา มี นาย

ทัพ ประกอบ ด้วย สติปัญญาไม่ ถ้า กอง

ทัพ อำมาตย์ ทิน มณีนี กรอด ยก มา เห็น

เหลือ กำลัง เรา จะ ต้าน ทาน จำ จะ ต้อง

ส่ง เมือง เลี้ย เจ้า เมือง เทว ประสรวัย ก็

อพยบ ครอบ ครวี่ หนี เข้า บ่าไป กอง ทัพ

อำมาตย์ ทิน มณีนี กรอด ยกไป ก็ได้ เมือง

เทว ประสรวัย โดย ง่าย ครั้น อำมาตย์

ทิน มณีนี กรอดได้ เมือง ทั้ง สอง แล้ว จึง แต่ง

หนังสือ แลให้ ท่อหีบ ไล่ ศัตรู เจ้า เมือง เทวมแล่ง

ให้ มา ไซ้ รับ คุณไป ถวาย พระ เจ้า ราชา ธิราช

๖๐๐

ชาวา อีราช

เล่ม ๓๓

เมือง ทะละ

ใน หนังสือ นั้น มี เนื้อ ความ

ตาม อำมาตย์ ทิน มณี กรอด

คิด ทำ กด

อุบาย มา แต่ หลัง

ระ

๑ ฝ่าย สมเด็จ พระเจ้า ราชาราช ได้แจ้ง

ใน หนังสือ แล้ว จึง ตรัส สรรเสริญ ว่า อำมาตย์

ทิน มณี กรอด เป็น เสนา บดี ผู้ใหญ่ อายุ ก็

แก่ ชรา แล้ว

คิด ว่า จะ ตีมี แต่ ความ

คิด เด่า

มิ รู้ ว่า เข้ม แข็ง มี ผู้ มี อ กสิ

หาญ ท้าย

อัน ส่ง ความ ครอง น ฝ่าย

อำมาตย์ ทิน มณี กรอด ก็ ทัด เมือง เทวมุ แต่ง

เมือง เทว ประสรวัย แล้ว ฝ่าย เจ้า สมิ้ง นคร

อินท เต่า ก็ ชนะ ทพเรือ เมือง พลิม มี ไชย ชนะ ทง

สอง แห่ง

อัน ผู้ มี อ ทแกแล้ว ทหาร น หา

มี ผู้ จะ เสมอ เราไม่

ครอง น ภายก กลับ

ไป ที่ เมือง มง มะละ

เห็น จะ ไต่ เมือง

เล่ม ๑๓

ราชาธิราช

๒๐๑

มอง มะละ เป็น มัน คง ตรีดี แล้ว เสด็จ ยก
ตรีธา พล จึง ยก กอง ทพ ไป ไกล เมือง มอง
มะละ ยัง ทาง กิ่ง วน จะ ถึง เมือง ษะ

๑ ฝ่าย อำมาตย์ ทิน มณี กรวยต รู้ ว่า พระเจ้า
ราชา ธิราช เสด็จ พระราช ตำเนร กอง ทพ
มา แล้ว ก็ ยก กอง ทพ มา บรรจบ กับ กอง ทพ
พระเจ้า ราชา ธิราช ฝ่าย ชาว เมือง มอง มะละ
ได้ แจ้ง ว่า กอง ทพ พระเจ้า ราชา ธิราช
ยก มา ก็ ทน วน วน กัน อยู่ใน เมือง
ฝ่าย สมิ้ง เล็ก พริ้ว รู้ ว่า เมือง เถวมแดง
เมือง เถว ประสรวัย เสีย แล้ว เจ้า อาย
พระยา ก็ ตาย ฝ่าย กอง ทพ เมือง พลิม
เล่า ก็ เสีย วิ พล เครื่อง สาทราวุธ ใหญ่ น้อย เป็น
อัน มาก แด บดิน กอง ทพ พระ เจ้า ราชา
ธิราช กลับ ยก มา ไพร บ้าน พล เมือง

๒๐๒ ราชานิราช เล่ม ๑๓

เรา สดุ้ง สะเทือน กำ เวิบ หนัก อยู่ เห็น จะ ต่อ สู้
ต้าน ทาน มิได้ สมิง เล็ก พร้า จึง จิต เวธ
บรรทกไฟร่ พล เสบียง อาหาร คิด กัน ว่า
จะ หนีไป เมือง ตแคง

๐ ขณะ นั้น เบ็ด น้อย บุตร สมิง เล็ก พร้า ผู้
หนึ่ง มี ฝีมือ น่าใจ กล้า จึง เข้า มา คำนับ
ว่า บิดา อย่า เพ้อ หนีไป ก่อน ข้าพเจ้า
จะอาสา ขอ ชน ช้าง ด้วย พระเจ้า ราชานิราช ถ้า
ข้าพเจ้า แพ้ แล้ว บิดา จะ หนีไป ก็ ตามเถิด สมิง
เล็ก พร้า พง เบ็ด น้อย ผู้ บุตร ว่า ได้ สติ
ชน มา ถึง ต อยู่ แล้ว จึง ให้ จิต แจง รักษา
เมืองไว้ เป็น สามารถ พง พระเจ้า ราชานิ
ราช เสด็จ เคลื่อน พยหโยธา ทัพ มา ถึง ก็
ให้ ตั้ง ค่าย มั่น ลงไว้ ห่าง เมือง ประ มาน สาม
สิบ เส้น

๐ ขณะนั้น เบ็ญจ น้อย จึง แต่ง หนังสือ ออก
 ไปถึง พระเจ้า ราชธา ธิราช ใน หนังสือ นั้น ว่า
 สมเด็จ พระเจ้า ราชธา ธิราช เป็น กษัตริย์ อันใหญ่
 ใน กรุง หงษาวดี มี พระ เศษ เศษ นภาพ
 แผ่ไป ทวี ประเทศ ราช บดิน พระองค์ ยก
 พล นิกร จตุรงค์ มา ที่ บ้าน เมือง ทัง ปวง ก็ได้
 หลาย ตำบล แล้ว อาณา ประชากร ราษฎร ไพร
 พล เมือง ทัง ปวง ก็ได้ ความ เตือด ร้อน ถึง
 แก่ ความ ฉิบหาย ล้ม ตาย เป็น อัน มาก หา ประ
 โยชน์ มิได้ ครั้น ข้าพเจ้า จะ แต่ง กอง ทัพ
 ไป ต่อ ยทนต์ ด้วย พระองค์ ตาม ขบวน พยห
 สงคราม บดิน เล่า ก็ได้ อยู่ แต่ จะ เสีย ทัพ
 ด้วย กัน ทั้ง สอง ฝ่าย หา ต้อง การไม่ ฝ่าย พระ
 องค์ ก็ เป็น กษัตริย์ ธิราช เจ้า อัน ประเสริฐ ปราบ
 พระ เกียรติยศ พัง เฟื่อง ไปใน รามัญ ประ เทศ ทัง

ปวง ฝ่าย ข้าพเจ้า ก็ เป็น เชื้อ สาย ปราบกฏ
 มา แล พระองค์ กับ ข้าพเจ้า ทั้ง สอง ฝ่าย
 อย่าให้ ไพร่พล ทั้งปวง ถึงแก่ ความ ฉิบ หาย ล้ม
 ตาย เสีย เลย จะ ขอ ชน ช้าง กับ แต่ พระองค์
 กับ ข้าพเจ้า ธรรม ยุทธ ให้ ปราบกฏ เป็น
 เกียรติยศ กฏหมายไว้ ใน แผ่นดิน จน ล้น กัลป
 วสาน ถัด ข้าพเจ้า ชน ช้าง ปราบไชยแก่ พระ องค์
 แล้ว เมือง มอญ มะละแกล เมือง ชน
 ของ ข้าพเจ้า ทั้งปวง จะ ขอ ถวาย พระองค์
 ถ้า พระ องค์ แพ้ แก่ ข้าพเจ้า แล้ว ก็ ให้
 พระองค์ ยกทัพ กลับไป กรุง หงสาวดี เด็ด แด
 ชึ่ง ข้าพเจ้า ว่า กล่าว มา ทั้ง นี้ ขอ ให้ มี
 สัตยานุสตัยไว้ ต่อ กัน โดย ธรรม ประเพณี อย่า
 ให้ พัน ความ สัตย์ไป ตูจ อำมาตย์ ทินมณีนี
 กรอด กระทำ สัตย์ แก่ เจ้า อาย พระยา นั้น จึง

จะ เบน พระ ยี่ พระ เกียรติ ไป ภาย หน้า ครั้น
 แต่ง หนังสือ เสร็จ แล้ว เบ็ด น้อย ก็ให้ คน
 ถือ หนังสือ ออกไป ฑะ

๑) ฝ่าย สมเด็จ พระเจ้า ราชา ธิราช แจง ใน
 หนังสือ แล้ว จึงให้ มี หนังสือ ตอบ เข้า
 ไป ว่า ซึ่ง เบ็ด น้อย ให้ มี หนังสือ ออก มา
 ถึง เรา นั้น ก็ได้ แจง ใน ชื่อ เณร ลอย ทุก
 ประการ แล้ว แล ซึ่ง ว่า จะ ขอ รบ ช้าง ด้วย
 เรา โดย อรรถ มุขี นั้น เรา มี ความ ยินดี
 ยิ่งนัก เป็รียบ ประหนึ่ง ท่าน เสา ทรง แก้ว
 มณี อัน วิเศษ มา ขึ้น ให้ แก่ เรา ๆ ทำ สงคราม
 ก็ มีความ ปราถนา เพื่อ มา จะ ชน ช้าง กับ ช้างศึก
 ในท่ามกลาง สงคราม ให้ เป็น ขวัญ ภา แก่ ทแกล้ว
 ทหาร ทั้ง ปวง ก็ ยัง มิ ได้ ชน ช้าง กับ ผู้
 ไต่ บัดนี้ ท่าน ว่า จะ ออก มา ชน ช้าง ด้วย

เล่ม ๑๓   ราชานิราช   ๒๐๗

เสร็จแล้ว ก็ให้ ยกออกมา ตั้ง อยู่ ณ ประตูเมือง
จึงใช้ คนให้ ไป ทูล พระ เจ้า ราชานิราช ๆ แจ้ง
ว่า   เบ็ด น้อย ยก ออก มา ตั้ง อยู่ ณ ประตู
เมือง แล้ว   ก็ให้ จิต แจง พง ทหาร ซ้าย

ขวา ทั้งปวง พร้อม แล้ว   จึงให้ ผูก พลาย
สิงหนารายนี้ เปน พระ คชาธาร   ซึ่ง จะ ทรง
เสด็จ ออกไป ชน ซ้าง ด้วย เบ็ด น้อย   ๗๖

๐   ขณะ นั้น อำมาตย์ ทิน มณี กรวด   แด
สมีง พ่อ เพชร จึง กราบ ทูล ว่าการ สงคราม ครั้ง
นี้   ทเกิดว ทหาร ฝ่าย เรา เขม ๖๗ มี ๕๗ ๘

กล้า หาญ นก   ทั้ง บัญญา ความ คิด เล่า
ก็ หลีก หลวม   เห็น จะ ชนะ ซากัก ฝ่าย

เดียว   ประการ หนึ่ง พระองค์ ก็ เปน กษัตริยา
นิราช อัน ประเสริฐ   ซึ่ง จะ ไป ชน ซ้าง ด้วย
เบ็ด น้อย   อัน เปน แก่ บุกร์ สมีง เล็ก พว้า

นั้น หา ควรไม่   เปรียบ ประตุจ เอา ดวง แก้ว
มณีไป แดง กับ ลูก บัด   แดง เอา พิมพ์
ไป แดง กับ เกลือ   เอา เนื้อไป แดง กับ

กระตัก   ข้าพเจ้า เห็นไม่ สม   อัน การ
ซึ่ง จะ เอา เมื่อง มอง มะตะ นั้น   อย่า ได้ ทรง

พระ วิทก โดย   ข้าพเจ้า ทรง สอง กับ ทนกลัว
ทหาร ทรง บ้าง   จะ ขอ ธาษา ที่ เมือง มอง

มะตะ ถวาย ให้ ได้ ใน สาม วัน   ขอ พระ องค์
จงอย่า ได้ วิตก ไป จน ช่าง ด้วย เบ็ญน้อย โดย อะ

๑ สมแล้ว พระเจ้าราชาธิราชได้ ทรง พัง สมิง
พ่อ เพี้ย   อำมาตย์ ทิม มณี ถอด ทูล ห้าม

ตั้ง มณี ได้ ทรง พระ ถวาย แล้วย จึง ทวี ว่า ท่าน
ทรง สอง คำ มา ทรง นี้ ก็ จึง อยู่   อัน การ

สงคราม ครั้ง นี้ ถึง จะ ทำ ประการใด   ก็ จะ
ได้ ไชย ชนะ แก่ ข้าศึก เปน มั่น คง หา แคลงไม่

เล่ม ๑๓

ราชาธิราช

๒๐๙

ซึ่งท่านจะห้ามเรามิให้ไปชนช้างด้วยเบ็ดน้อย
 นั้น เนื้อความข้อนี้เราจะขอถามก่อน
 ถ้าราชสัตรูซึ่งช้างพังตัวเราซึ่งช้างพลาย
 อันมีฝูงงา ก็จะให้เกี่ยวช้างหนีมิให้
 รบแค้นหรือประการใด ถ้าข้าศึกเป็นศัตรู
 ท่านเป็นบรุษอันสามารถ ก็จะไม่ต่อมือหรือประ
 การใด อันตัวเราทุกวันนี้ก็หมายใจว่า
 เป็นกษัตริย์อันประเสริฐ อันลักษณะ
 ชนช้างกันนี้ เป็นที่สนุกสำหรับพระ
 มหาราชปัทมาธิราชอันองอาจมาแต่ก่อน เรา
 คิดจะชนช้างด้วยข้าศึกอยู่ทุกวันนี้ได้ขาด แล
 บัดนี้เบ็ดน้อยบอกมาว่า จะชนช้างด้วย
 เราๆ ก็ใจ กุญหนึ่งได้ลมบักในทิพย์วิมาน
 มีความยินดีหาที่จะอุปมามิได้ อันตัว

๒๑๐   ราชธานีราช   เล่ม ๑๓

เบ็คน้อย นี้เล่า ก็เป็น บุตรี สมิท เล็กพรว้า ๆ เป็น
บุตรี เจ้า อาย ประสาท ๆ เป็น บุตรี อาย กำทอง
ผู้ เป็นพระราชโอรส พระเจ้าแสน เมือง มิง อันเป็น

พระ เชษฐา ธานีราช สมเด็จ พระราช บิภา เรา เบ็ค
น้อย ก็อยู่ในเชื้อ ราชวงศ์ คิด เนื่อง กันมา ไร่

จะเป็น ผู้ หนึ่ง หา มิได้ ท่าน เป็น ผู้ หนึ่ง ไม่รู้ หรือ
ซึ่งท่าน ทั้งสอง จะ ห้าม เรา ทั้ง นี้ ก็ผิดไป ควร

เรา จะ สนธิ ข้าง ด้วย เบ็คน้อย ให้ เป็น เกียรติยศไว้
ครึ่ง หนึ่ง   จะได้ เป็น ขวัญตา แก่ เทพา

มนุษย์ ทั้งปวง   หนึ่ง จะ ไว้ นาม ให้ ปราบกฎ
ใน ราช พงษาดการ สืบไป นาน จน สิ้น กาล มหา

กัลป์ บุตรี แล นิตดา ซึ่ง จะ ดำรง ราชสมบัติ
เป็น เจ้า แผ่น ดิน ต่อไป ภาย น่า   จะได้

เห็น เป็น เชียง อย่าง มี มาณะองอาจ ใน การ สงคราม
ท่าน ทั้ง สอง อย่า ห้าม เรา หาก พังไม่   หาระ

๒๑๒   ราชธานีราช   เล่ม ๑๓

ด้วย พระ เจ้า ราชธานีราช ทวี ต่อ ทวี ตามสัญญา
กัน   แล ท่าน ชัย ช้าง เข้า มา จะ ต่อ ด้วย เรา
นี้   จะ ชน เป็น สอง ทวี ให้ เสีย สัตยานุสัย

หรือ ประการใด   สมเด็จ พระเจ้า ราชธานีราช
ได้ ทรง พัง เบ็ด น้อย ร้องว่า มา ตั้ง นัน   ก็

ทวิส ห้าม สมิง นระสินไว้   สมิง นระสิน ก็
หลีก ช้าง ออกไป   ะ

๐ ฝ่าย สมเด็จ พระเจ้า ราชธานีราช ก็ ทรง พระ
เท้า ทรง   เหนอ คือ พระ ศงษาธาร   หลง มา
ทกษิ โคนทก ไช้ ตก ลง เหนอ พน พระ ธรณ   ทรง
อธิษฐาน ว่า   ขอ เคารพ พระ ศิริรัตน ไครยาศิคุณ
อัน เป็นที่ พำนัก แก่ ไคร โลกย์ ทั้ง ปวง แล เทพยดา
เจ้า อัน รักษา พระบรม พุทธศาสนา   แล รักษา
ก้า กุณทวิ์ ปราบ กวอช ใน ภูมิ พฤคชา อากาศ ทั้ง ปวง
มั่น ข้าง เจ้า จะ ได้ บำรุง พระพุทธศาสนา เป็น ใหญ่

ใน รามัญประเทศ ทั้งปวง แล้ว ขอให้ ช่วย
 อภิบาล รักษา ครั้ง นี้ ข้าพเจ้า จะ ชนช้าง
 ด้วย เบ็ด น้อย อัน เบ็ดน้อย คน น
 เป็น บุตร สมิง เล็ก พระา ซึ่ง เป็น ช่าง สมเด็จ
 พระราช บิดา ข้าพเจ้า ๆ ได้ ปลุก เสียง มา แต่
 ก่อน มิได้ ตั้ง อยู่ใน สหยานสัตว์ หาก
 กตัญญู ต่อ พระ ราช บิดา ข้าพเจ้า ผู้ มี พระ คุณ
 แก่มน มิได้ บัดนี้ ยัง ไม่ สิ้น ทรวง มี
 คิด ขบถ จะ ทำ ร้าย แก่ ข้าพเจ้า ขอ อย่า
 ให้ มน ผู้ ข้าพเจ้า ได้ ให้ มน แพ้ แก่ ข้าพเจ้า
 ใน ท่าม กลาง สงคราม ให้ บัง จักษ์ แก่ ทาโลกย์
 บัดนี้ เล็ด ๖๖

๖๖ ฝ่าย ช่าง เบ็ด น้อย ก็ จับ ตะกวด ทอง หลง
 นำ เหนือ คอ ช้าง อภิษฐาน ว่า เตชะ บารมี
 ข้าพเจ้า ได้ สร้าง สม มา แต่ บุรพาคี สมควร

ที่จะได้ เป็น กษัตริย์ ธิราช บำรุง พระ พุทธศาสนา
แล ถาณา ประชา ราษฎร ทั้งปวงไว้ ขอให้
ข้าพเจ้าชนซึ่งมี เสนอพระ แก่พระเจ้าราชาธิราชเถิด

๐ ขณะนั้น สมเด็จพระเจ้าราชาธิราช ก็
ไล่ช้าง พระคชาธาร เข้า ประสานงา กับด้วย ช้าง
เบ็ด น้อย ช้าง เบ็ด น้อย ยืนโต ที่ สำคัญยืน
ถนัด แดง ถูกไฟพรางา พลายสิงหนารายนี้ ช้าง
พระ ที่ นั่ง สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชเสด็จที่ อทาง
ตัวไป เบ็ด น้อยโตที่ จึง ชัก ตามไฟพราง แก้ว
ออก จะ พัน เป็น บุญญาภิสมภาร ของ
สมเด็จพระเจ้าราชาธิราช เทพยศ ด้วย
คุ้ม ครอง รักษา บันดาลให้ เบ็ดน้อย ชัก
ตาม มิ ออก จาก ผัก เบ็ด น้อย ชาติ ไฟต
ไป ทั้ง ผัก ถูก พระภักตร์ สมเด็จพระเจ้า
ราชาธิราช แดงไป หน้อย หนึ่ง สมเด็จพระ

เจ้า ราช ธิราช ทรง พระ แสง ขอ ง้าว เกี้ยว ถก
 สำคัญ ช้าง พระ ท นิ่ง กลับ หนี เข้า มา รับ
 ช้าง เบ็ด น้อย สือก เข้า ชน แยก ล่าง ไต้ ที่ ช้าง
 เบ็ด น้อย ก็ ถอย ไป จน ริม คุ เมือง เหลือ
 กำลัง ก็ ร้อง ชน สม เด็จ พระเจ้า ราช ธิราช ได้
 ที่ เอง พระ แสง ขอ ง้าว ชน จะ พัน เบ็ด น้อย ๗
 จึง วาง ขอ แด ตาม โพรง แก้ว เสี้ย ยก มือ
 ถวาย บงคม เหนือ คอ ช้าง สม เด็จ พระ
 เจ้า ราช ธิราช เห็น เบ็ด น้อย ยอม ถวาย บงคม
 ดึง หนี จึง ตรัส ว่า ตัว ท่าน เป็น ช้าง ศึก ทหาร
 ออก มา ชน ช้าง ด้วย เรา แล้ว เหตุ ไต จึง
 ใหว่ เรา หนี เล่า เบ็ด น้อย จึง ทูล ว่า
 เมื่อ แรก ข้าพเจ้า ไม่ แจ้ง ว่า พระ องค์
 ประกอบ ด้วย โพิศม ภาร บารมี ใหญ่ หลวง ถึง เพียง
 นี้ จึง ออก มา ชน ช้าง ด้วย พระ องค์ แด

๒๑๒   ราชา ธิราช   เล่ม ๑๓

บดิน ข้าพเจ้า เห็น พระเทศา นุภาพ ของ พระองค์
เป็น อัจฉริยะ ยิ่ง นึก   ขณะ พระองค์ เมื่อ เสียด
ข้าพเจ้า จะ พ้น พระองค์ ชัก ตาม มิได้ ออกจาก
ฝาก   อัน ตาม ข้าพเจ้า ชื่อ ว่า โพรง แก้ว เล่ม นี้
ถ้า ข้าพเจ้า ชัก ออก ได้ จาก ฝาก แล้ว   ย่อม

ว่า แต่ พระองค์ เคย   ถึง คอ ข้าง พระ ที่ หนึ่ง
ของ พระ องค์ ก็ จะ พ้น ให้ ชาติ เป็น สิ้น ออก ไป
ทั้ง ย ก็น   เพราะ กำ ลัง ตาม โพรง แก้ว ของ
ข้าพเจ้า เป็น มั่น คง   นี้ พระองค์ ทรง พระ
กฤษณา ธิการ บุญ บารมี มาก นึก   มิได้ เป็น
อันตราย   ข้าพเจ้า บุญ น้อย มิ อาจ จะ ต่อ สู้
ด้วย พระ องค์ ได้   ข้าพเจ้า จึง ยอม ถวาย
บังคม พระองค์ ณ   ะ

๐   สมเด็จ พระ เจ้า ราชา ธิราช ได้ ทรง พัง
เบ็ด น้อย ทูล ตัง ณ   ก็ เกย ข้าง พระ

เล่ม ๓๓   ราชานิราช   ๖๑๗

หนึ่ง ถอยหลัง ออกมา   จะได้กระทำ อัน
โต แก่เบ็ด น้อย หามิได้   ก็สั่งให้ พลทหาร
คุมเอา ทัว เบ็ด น้อย เข้ามา ณ ค่าย   บรรดา
พลทหาร เบ็ด น้อย ซึ่ง ออกมา นั้น ก็ แยก หนี
เข้า เมือง ลัน   ษะ

๐ ฝ่าย สมิง เล็ก พรว้า รู้ว่า   เบ็ด น้อย
ชน ช้าง แพ้ พระเจ้า ราชานิราช ก็ ตกใจลง เรือ
หนีไป สมเด็จ พระเจ้า ราชานิราช จึง แต่ง กอง
ทัพ เรือให้ ไปตาม จับ สมิง เล็ก พรว้า   กองทัพ
ตาม จับ สมิง เล็ก พรว้า ได้   พา ทัว เข้า มา
ถวาย สมเด็จ พระเจ้า ราชานิราช   ๗ ก็ ครบ สั่ง
ให้ จำ สมิง เล็ก พรว้า ไว้   แล้วให้ จำ ภรรยา
สมิง เล็ก พรว้า แล ภรรยา เบ็ด น้อย ไว้ ด้วย   ขณะ
เมื่อ เมือง มอญ มะละ แดง ได้ เสด็จ ถึง เก้า หมื่น
พระองค์ ก็ เสด็จ มา ประทับ อยู่ ณ ค่าย เก้า   ครน

๒๑๘   ราชา ธิราช   เล่ม ๑๓

เวลา เข้า สมเด็จ พระ เจ้า ราชา ธิราช เสด็จ ออก
พร้อม ด้วย เสนา มดี นาย ทพ นาย กอง ทั้ง ปวง
เฝ้า อยู่ เป็น ลำดับ   จึง มี พระราช โองการ
ตรัส สั่ง ให้ คม เอา ตัว เบ็ด น้อย เข้า มา นำ พระ
ที่ นึ่ง แล้วย ตรัส ถาม ว่า ท่าน สรรเสริญ
ว่า ตาม โพรง แก้ว ดี ยิ่ง นึก   ทำ ไฉน เรา
จะ เห็น ประจักษ์   เบ็ด น้อย จึง กราบ ทูล ว่า
ถ้า พระ องค์ จะ ใคร่ ทอด พระ เนตร ดู กำลัง ตาม
โพรง แก้ว นั้น ก็ ได้   ขอให้ เอา เฝ้าย
มา ทิ้ง ไว้ แล้ว   เอา สาย ไซ้ ไล่ ลง ใน เฝ้าย
ให้ เต็ม   เอา เกราะ เหล็ก หุ้ม ข้าง นอก
ให้ ได้ แปร ชั้น อัน ตาม โพรง แก้ว นี้ สามารถ
จะ พัน ให้ ขาด ออก ได้ สิ้น ทั้ง นั้น   สมเด็จ
พระ เจ้า ราชา ธิราช ได้ ทรง พัง ตัง นั้น   จึง
ให้ เอา สาย ไซ้ บรรจุ ลง ใน เฝ้าย ให้ เต็ม   แล

เล่ม ๑๓   ราชชาธิราช   ๒๑๗

ห่ม ด้วย เกราะ เหล็ก แปะ ขึ้น ตาม คำ เบ็ดน้อย
กราบ ทูล แล้ว จึง ตรัส บังคับ ว่า ให้ เบ็ด น้อย
พัน เหนียง นำ พระ ที่ นิ่ง

๐ ขณะ นั้น อำมาตย์ ทิน มณี กรอด กับ สมิง
พ่อ เพ็ชร จึง กราบ ทูล ว่า ซึ่ง พระ องค์ จะ
โปรด ให้ เบ็ด น้อย ผู้ ขบถ ถือ ตาบ นำ พระ ที่ นิ่ง
นั้น ผิด ด้วย อย่าง ธรรมเนียม ขอ ใต้
ทรง พระ กรุณา โปรด ตรัส บังคับ ชำ ทหาร
ซึ่ง กิน นำ พระ พิพัฒน์ สักยา อยู่ ใต้ ผา ของ ธิดี
พระ บาท พัน จึง จะ ควร ส้ม เต่า พระ เจ้า
ราชชาธิราช ใต้ ทรง พัง ดัง นั้น ก็ เห็น ชอบ ด้วย
จึง ตรัส สั่ง ให้ เจ้า สมิง นคร อื่น ที่ เข้า มา พัน เจ้า
สมิง นคร อื่น ที่ กราบ ถวาย บังคับ แล้ว จึง เอา
ตาบ ไพรง แก้ว มา พัน เหนียง ๆ ถู ชาติ ออก เป็น
สอง ท่อน ส้ม เต่า พระ เจ้า ราชชาธิราช ทอด

พระเนตร เห็น ตั้ง นั้น ก็ ชอบ พระไทย จึง
 สั่งให้ เสด็จตาม ไพร่แดง แก้วไว้ เป็น พระนงส์ ตั้ง
 แต่ นั้น มา แล้ว จึง ตรัส แก่ เบ็ญจ น้อย ว่า
 ตัว กับ เรา เป็น ซากัก ทำ สงคราม จน จึงได้ ชน
 ช้าง กัน เพราะ เหตุ ว่า ตัว คุณ หมื่น เรา มิ
 ได้ คิด ว่า เรา เป็น ลูก เจ้า ตัว เป็น ลูก ข้า แล
 บดินทร์ ก็ เห็น บุญญาภิสมภาร แห่ง เรา วาง
 อาวุธ เลี้ยไน ท่วม กลาง สงคราม ไหว้เรา
 เหนอ คอ ช้าง นน เรา ก็ เห็น ว่า ตัว วัตร
 ว่า ผิด กลับ คิด หา ความ ชอบ เรา ก็ มี
 ความ เมตตากรณา หา ความ พยายาม มิได้ ประ
 การ หนึ่งเล่า ก็ ใช้ ผู้ อ่อน เป็น ไน เชื้อ สาย ของ เรา
 มา เรา ไม่ ซ้ำ เสีย จะ เสีย งไว้ ให้ มีความ
 ศรัทธา สืบไป ท่าน อย่าได้ คิด รังเกียจ เลย
 จง อยู่ ตั้งใจ ทำ ราชการ ด้วย เรา เกิด เบ็ญจ น้อย

เล่ม ๑๓ ราชานิราช ๖๕๓

เบ็ตน้อย ร้องให้ ว่าไร อยู่ ก็ ทรง พระ โกรธ
แก่ สมิิง อินทชีพ ผู้คุมตัวไว้ ว่า มิได้ห้าม
ปราม ภรรยา เบ็ตน้อย ให้ ร้องให้ เป็น ปาก
เสียง ชน ดัง นั้น จึง สั่งให้ ลง พระ อาญา
สมิง อินทชีพ ตาม ลีบ ที่ แล้ว ทรง พระ กรุณา
โปรดให้ สมิิง อินทชีพ กิน เมือง มของมะละ ครวี่
สั่งให้ สมิิง อินทชีพ แล เสนาบดี ลีบ สาว เขา เงิน
ทอง เครื่อง อุปโภค บริโภค ของ สมิิง เล็ก
พรวา เบ็ตน้อย ไต่ สิ้น แล้ว จึง สั่งให้ สมิิง
ดีศุขาร คุม เขา ตัว สมิิง เล็ก พรวา กับ บุตร
ภรรยา สมิิง เล็ก พรวา แล ภรรยา เบ็ตน้อย ซึ่ง จำไว้
นั้น ลงไป คุม ไว้ ณ เมือง เมาะตะหมะ แล้ว
จึง ครวี่ ปฤชชา ด้วย เสนาบดี ทั้งปวง ว่า เรา
ยกกองทัพ มา ตี เมือง เมาะตะหมะ เมือง มของมะละ
เมือง ชน ทั้งปวง ลีบ ลอง เมือง ซึ่ง เป็น

๒๒๔   ราชานิราช   เล่ม ๑๓

ขบถ ต่อ สมเด็จพระราชบิดา   แด่แจ้ง เมือง

ต่อ เรานมกก็ได้ สิ้นแล้ว   ยิ่งแก่เมือง

พลิม เมือง เคี้ยว   จำจะ ยกไปตีเสียให้จงได้

เสนาบดี ทั้ง บอง ก็ เห็น ด้วย   สมเด็จพระเจ้า

ราชานิราชก็ ยก พยหุโยธาทัพกลับไปเมืองพลิม

ครั้น ถึง เมือง พลิม ก็ ให้ ตั้ง มั่น ลงไว้   ฝ่าย

ชาว เมืองพลิมกลัว พระ เสด็จอนุภาพ พระเจ้าราชา

นิราช   ก็ หัน ออ มา เข้า หา กอง ทัพ สมเด็จพระ

พระเจ้าราชานิราช   แปล อัน มาก   พระ

(ยังมีต่อ)

แจ้งความ

โรงพิมพ์ราชฎีเจริญค้าบถนนสำเพ็งทอน
วัดเกาะ จำหน่ายหนังสือประ โลมโลก,ธรรมะ,
สุภาสิตต่าง ๆ และรับพิมพ์หนังสือ เช่น กวี,
แก้ว, ฎีกา, ใบเสด็จ, แบบฟอร์ม ฯลฯ ทำเต็มสมต
เต็นทองอย่างงาม ๆ สิ่งของที่กล่าวมาแล้วนี้
รับรองว่าจะทำให้ได้อย่างประณีต และเร็วทันความ
ประสงค์ กับมีหนังสือแบบเรียนของกระทรวง
ศึกษาธิการทุกชนิดจำหน่ายด้วย ทั้งหล่อตัว
อักษรพิมพ์จำหน่ายโดยคิดราคาอย่างย่อมเยา

เพราะฉะนั้น ถ้าท่านมีความประสงค์อย่าง
ใดอย่างหนึ่งซึ่งได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น เชิญ
ท่านไปลองหรือหาพิมพ์ ท่านจึงจะทราบ
ได้ว่าที่ โรงพิมพ์ราชฎีเจริญคิดราคาพอสมควร.

*****

ราชาธิราช

เล่ม ๑๔

ยืม สิบห้า ตำราต่าง ๆ ทาง วิชา วรรณคดี
บ้านหนองสอ นำ วัดเกาะ เพราะ นักหนา
ราชครู เจริญโรงพิมพ์ ริม มรรคา
เจริญ ท่าน มา ซื้อ คุง รุ กิต
ได้ ส่ง พิมพ์ คราว แรก แปลก ๆ เรื่อง
อ่าน แล้ว เปิดของ ความ ทุกข์ เป็น สุข
ท่าน ซื้อ ไป อ่าน พัง ให้ มั่งมี
เจริญ ศรี ศรี สวัสดิ์ พิพัฒน์ เอย

วัด

รัตนโกสินทร์

ศก ๑๐๘

เกาะ

๑ หน้า ๓๖ ๗๖

๑ ราชธานีราชเดิม ๓๔ ๗๖

๑ ตั้งแต่ ราชบุตร เมือง พลิม เขียวเสด็จ พระเจ้าราชธานีราช
 เจ้าไป ตัง ประทับ ชุม ไน เมือง และ พระเจ้า ราชธานีราช
 เสด็จ กลับ ทรง พงษ์ ๑๖ แล้ว พระเจ้า ราชธานีราช ยกทัพ
 ออก ไปรบ กับ พระเจ้า ฝรั่ง มงส์ ๑๖ ๗๖ ๗๖ ๗๖ ๗๖ ๗๖
 พระเจ้า ราชธานีราช ยกทัพ กลับ ไป ตัง เมือง ยัง ๗๖

๑ ฝ่าย สิบ โลก นรินทร์ สิบ นรธา สิบ
 พระ คลัง เห็น ผู้ ลม ๗๖ ๗๖ ๗๖ ๗๖ ๗๖ ๗๖ ๗๖ ๗๖
 พระเจ้า ราชธานีราช เป็น อัน มาก ตัง นั้น ก็
 ตกใจ กลัว เห็น จะ อยู่ ๗๖ ๗๖ ๗๖ ๗๖ ๗๖ ๗๖ ๗๖ ๗๖
 จิต แรง ข้าง ม้า เครื่อง ๗๖ ๗๖ ๗๖ ๗๖ ๗๖ ๗๖ ๗๖ ๗๖
 สิ่ง ของ ครอบ ครว ยก หนี ออก จาก เมือง พลิม

๖๒๖   ราชาธิราช   เล่ม ๑๔

ไป อยู่ป่า   แต่สมิง นรธา สมิง พระคลัง นั้น
ยก แยกไป ทาง เมือง ปรวน   ะ

๑   ฝ่าย ชาว เมือง พลิม ทั้งปวง   ก็ มา
เชิญ เล็กๆ สมเด็จ พระเจ้า ราชา ธิราช   เข้า
ไป ทั้ง ประทับ อยู่ใน เมือง   ครั้น สมเด็จ

พระเจ้า ราชา ธิราช   เล็กๆ เข้าไปใน เมือง แล้ว
สมิง สมเด็จพระสังฆราช ซึ่งเป็น ข้า พระ เจ้า ข้าง นอก นั้น
มา อยู่ใน เมือง พลิม เข้ามา เฝ้า   สมเด็จ

พระเจ้า ราชา ธิราช ก็ ทรง ไป ปรทมิ ไต่ เอา โข   ให้
กิน น้ำ พระ พิพจน์ สักยา แล้ว   เลี้ยง สมิง สมเด็จ
สังฆ   ขณะ นั้น สมเด็จ พระเจ้า ราชา ธิราช

จึง แต่ง ให้ สมิง พิษชะ ยก กองทัพ ไป ตาม สมิง
โลก นรินทร์   เป็น คน หมั้น เศษ   ข้าง
ลือ ร้อย มา หก ร้อย   ครั้น กองทัพ ทิศ

ตามไป   สมิงโลก นรินทร์ รู้ จึง หนี เข้าไป

อาไศรย อยู่ ณ เมือง ทรวง ทวย สมิิง พืชชะ

จึง ยก ทิศ ตามไป ถึง เมือง ทรวงทวย ชะ

๑ ฝ่าย เจ้า เมือง ทรวงทวย รู้ จึง ยก กองทัพ

ออกมา รั้งไว้ กองทัพ สมิิง พืชชะ ก็ได้

รบพุ่ง ต้าน ต่อ กัน กับ พม่า หลาย ครั้ง ยัง

ไม่ แพ้ ชนะ กัน ต่าง คน ต่าง ตึง มั่นไว้ ฝ่าย

เจ้า เมือง ทรวงทวย เห็น ว่า กองทัพ มอญ

ยก รั้ง ตี มา ตึง นั้น ไพร่บ้าน พลเมือง

ไม่ ทน รุ ทว มิได้ กวาด เขา เข้า ปลว

อาหาร ทั่ว ใน เมือง เกรงทัพ มอญ อยู่

จึง ไซ้ มี ทนงส์ถ้อ ออก มา ถึง สมิิง พืชชะ ว่า ชึ่ง

ท่าน ยก กองทัพ รั้ง ตี มา ตึง นี้ จะ ปราบณา

เอา บ้าน เมือง หรือ ๑ จะ เอา ผู้คน ชึ่ง ทน มา

แต่ เมือง พลิม นั้น ก็ บอก มา ให้ แจง

กริน แทง ทนงส์ถ้อ เสวจ แลว จึง ไซ้ คน ให้

๒๒๘ ราชานิราช เล่ม ๑๔

ถือออกมาถึงสมิงพัชระ ๆ ได้แจ้งในหนังสือ
แล้ว จึงให้แต่ง คอบ เข้าไป มี ความ ว่า

เรา ยก ทพ มา ทั้ง นี้ จะได้ ปรารถนา ซึ่ง
เขา เมือง พม่า หา มิได้ ด้วย ว่า สมิงโลก

นรินทร์ เป็น ขบถ ต่อ สมเด็จ พระเจ้า ราชานิราช
พระเจ้า อยู่ หัว ของ เรา หนี มา อยู่ใน

เมือง น มี พระราชโองการ ทรง สั่ง ให้
เรา มา ตาม จับ เรา จึง ปรารถนา จะ เอา รัต

ทวี สมิงโลก นรินทร์ เท่านั้น ให้ ท่าน ส่ง
ตัว ผู้ ขบถ ออก มา ถ้า ไม่ ส่ง แล้ว กองทัพ

เรา ก็ จะ ไม่ ไป ครั้น แต่ง หนังสือ เสร็จ แล้ว
ก็ ส่ง ให้ แก่ พม่า ซึ่ง ออก มานั้น กลับ เข้า ไป

๐ ครั้น เจ้า เมือง ทวาย แจ้ง ใน หนังสือ
นั้น แล้ว ก็ ให้ ทหาร จับ ตัว สมิงโลก นรินทร์

กับ ครอบครัว ข้าง มา ซึ่ง หนี มา อยู่ ด้วย นั้น ส่ง

ออก มาให้ แก่ สมิง พืชชะ ครั้น สมิง พืชชะ
 ได้ ตัว สมิงโลก นรินทร์ ก็สั่งให้ ทหาร
 จำ คุมไว้ มั่น คง แล้ว จึง ยก ททัพ กลับ
 มา เมือง พลิม เอา ตัว สมิงโลก นรินทร์
 เข้าไป ถวาย สมเด็จพระเจ้า ราชาราช ธิราช ๑๑ ก็
 ทรง พระ พิโรธ จึง ตรัส ว่า เพราะ ช้าย
 ช่าง ช่าง คน นี้ มัน ทำให้ กู กบฏ ทนถัด
 ทหาร ได้ ความ เห็นชอบ ยากลำบาก จึง ตรัส
 สั่งให้ เอา ตัว สมิงโลก นรินทร์ ไป ประหารชีวิต เสีย
 ทหาร ที่ เอา สมิงโลก นรินทร์ ไปฆ่า เสีย แล้ว
 ทัด ศิริยะ เสียไว้ ๑๑

๑๑ ขณะ นั้น นาย ทฬ นาย กอง จึงไป
 ด้วย สมิง พืชชะ มา กราบ ทูล กล่าวโทษ
 สมิง พืชชะ ว่า สมเด็จพระเจ้า อยู่หัว ทรง
 พระ กรุณาโปรดเกล้าให้ สมิง พืชชะ เป็น นายทัพ

๒๓๐ ราชานิราช เล่ม ๑๔

ยกไป ตาม จัป สมิงโลก นรินทร์ ไป
ถึง เมือง ทรวงทวย ก็มีใต้ กวาด เขา เข้า
ปลา อาหารไว้ ใน เมือง ทรวงทวย ชัด สัน
เสียบ้าง อาหาร ยิ่ง นึก ฝ่าย กอง ทัพ เจ้า
เมือง ทรวงทวย ถอย กำลัง ลง จะ หนี

อยู่แล้ว สมิง พืชชะ มีใต้ คิด การ ให้
เป็น กำลัง ทบถั่ว ทหาร ช่วย แรง พระราช ทรมัย
หลวง ให้ ก่ง หนึ่งลือไป ขอ สมิงโลก นรินทร์
มา เท่า นั้น ข้าพเจ้า ทงปวง เห็น ผิด นึก อะ

๐ สมเด็จพระเจ้า ราชานิราช จึง ตรัส

ถาม สมิง พืชชะ ว่า เขา มา กล่าว โทษ ท่าน
ทั้ง นี้ สม หรือ ฝ่าย สมิง พืชชะ จึง กราบ
ทูล ว่า เมื่อ ข้าพเจ้า ยก ทัพไป ถึง เมือง
ทรวงทวย นั้น เห็น ว่า เมือง ทรวงทวย
รักษา ค่ายคู ประตูหอ รบ นั้น สามารถนั้น คง อยู่

ไม่ ทน รู้ว่า เมือง ทรวงทวย ชัดสน ด้วย เข้า ปลา
อาหาร จึง มิได้ คิด ทำการ เอา เมือง ทรวงทวย
ต่อ เมื่อ เจ้า เมือง ทรวง ทวย ส่ง ท้าว สมิง

โลก นรินทร ออก มา ยัง กอง ทัพ แล้ว ข้าพเจ้า
จึง รู้ว่า เมือง ทรวงทวย ชัดสน ด้วย เข้า

ปลา อาหาร นั้น ต่อ ภายหลัง แล ข้าพเจ้า

ได้ ให้ ความ สัตย์ แก่ พม่า ไว้ ว่า เขายินดี

ด้วย บ้านเมืองไม่ ครั้น จะ กลับ ที่ เอา

เมือง ทรวงทวย นั้น ก็ จะ เลี้ย สัตย์ ไป

ฝ่าย พม่า จะ ภาษา ว่า มอญ หา มี ความ สัตย์ไม่

ความ นิินทา ก็ จะ พลอบ แปร เบอน ถึง ผ่าดี พระ

บาท สมเด็จ พระเจ้า อยู่ หัว ข้าพเจ้า ได้

ทว ผู้ ขบถ แล้ว จึง รับ ยก ทัพ กลับ มา

หวัง จะ ให้ ทน กำหนด พระราช โองการ ซึ่ง

นายทัพ นายกอง มา กราบ ทูล กล่าว โทษ ข้าพเจ้า

ทั้งนี้ ข้าพเจ้า จะ เป็น ผิด หรือ ชอบ ขอ
พระองค์ ทรง พระ คำให้ ตู จึง ควร ขะ

๐ สมเด็จ พระเจ้า ราช ธิราช ได้ ทรง
ฟัง สมิง พืชชะ กราบ ทูล ดัง นั้น ก็ ชอบ พระไทย
นัก จึง ตรัส สรรเสริญ ว่า สมิง พืชชะ นี้
น่าใจ ซื่อสัตย์ ควร จะเป็น เสนาบดี ผู้ ใหญ่ ได้ คน
หนึ่ง จึง ไป ท พระ ราช ทาน พระ อามรงค์
พลอย เพชร งาม หนึ่ง ชัน ทอง คำ ประดับ
พลอย ใบ หนึ่ง แล ทรง พระ กรุณา ไป ท ให้
ข เรือ บัดทอง หลังคา ทอง ส้มควร แก้ว ยศศักดิ์
แล้ว ไป ท พระ ราช ทาน เงินทอง แก้ว เพชร ทหาร
ซึ่ง มี ความ ชอบ นั้น ทรง ด้วย ชัน ส่ง ให้
มิได้ นับ เป็น คำ ถึง เป็น ชั่ง เลข แล้ว ไป ท ให้
อำมาตย์ ทิน มณี กรอด ซึ่ง กิน เมือง เสรี ยง นั้น
เดือน มา กิน เมือง พลิม เมือง เสรี ยง นั้น

เล่ม ๑๔

ราชาธิราช

๒๓๓

โปรดให้ สมิง อังวะมั่ง ศรี กนิ ครั้น ทรง จด

การ บ้าน เมือง เรียบ รียบ เสรีจ แล้ว สมเด็จ พระ

เจ้า ราชา ธิราช ก็ เสด็จ เสด็จ พยโยธา

ทัพ กลับ มา ยัง กรุง หงษาวดี จึง ทรง

สั่ง ให้ เอา ตัว สมิง เล็ก ปรา แด ครอบ ครวี่ ซึ่ง จำ

ไว้ ณ เมือง เมาะตะหมะ นน ชน มา ทรง

พระ กรณา รุก ถึง ความ หลง ทรง เมอ

เล็ก ทัพ มา จาก เมือง ตะเกิง ได้ มี คุณ

แก่ พระ องค์ ครอง ทรง จึง พระ ราชทาน ชีวติไว้

แต่ มี โทษ มาก กว่า คุณ ทรง สั่ง ให้ ถอด

เสี้ย จาก ยศ ทรง โปรด ให้ ส่ง ไป เป็น ข้า พระ

ปฏิบัติ พระ มุเตา สิ้น ทั้ง ครอบ ครวี่ แต่ สมเด็จ

พระ เจ้า ราชา ธิราช ได้ ครอง ราช สมบัติ แล้ว

มิได้ อยู่ใน พระ นคร เลย เสด็จ เทียว บ่ รียบ

เมื่อง ชน เมือง ออก ใน แคว้น แคว้น รามัญ

๒๓๔   ราชาธิราช   เล่ม ๑๔

ประเทศ ทั้งปวง ถึง สาม ปี จึง ราบ คาบ   ๖๖

๑   ลุคักราช ๗๕๓   สมเด็จ พระเจ้าราชาธิราช
จึงโปรดให้ปูน บำเหน็จ เสนาบตี ทั้งปวง   ซึ่ง
มีความ ชอบตาม ถานา นุคักตีใหญ่ น้อย ถ้วน ทั้ง
กัน   ครั้ง นั้น สมเด็จ พระเจ้า ราชาธิราช เสดวย

ราชสมบัติ อยู่ใน กรุงหงษาวดี   บ้าน เมือง
ก็ บริบูรณ์ มั่น คง   ฝน ก็ตก ตาม ฤดูแล
สรรพ พืชนี้ ธัญญา หาร อะปะ วัฒนธรรมชาติ กิ่งอก
งามให้ ผล   สมณชี พราหมณ์ แล อาณา

ประชาราษฎรทั้งปวงก็อยู่เย็นเป็นสุขสืบมา   ๖๗

๑   ฝ่าย สมเด็จ พระเจ้า ฝรั่ง มังษะระวา ณ กรุง
รัตนะ อังวะ   ซึ่ง เป็นใหญ่ใน ภกาม ประเทศ
ทั้งปวง   ได้ทราบข่าว ว่า พระเจ้า อู่   ซึ่ง
รามัญ เรียก ว่า พระ เจ้า ช้างเผือก   เสดวย

ราชสมบัติ อยู่ใน เมือง พโค นั้น   เสด็จ สวรรคต

เล่ม ๑๔   ราชธานีราช   ๒๓๕

แล้ว   บัดนี้ มงสระมณี จักร ราช บุตรี พระ
เจ้า ช่าง เผือก   ซึ่ง เรียกว่า พระยา น้อย
ให้ ราช สัมบัติ เป็นใหญ่ใน เมือง พโค ๆ ก็
เปลี่ยน นาม   ให้ เรียก กรุง หงษาวัตตาม
เดิม   ด้วย เป็น ราชธานีใหญ่มา   แต่
ครั้ง กษัตริย์ สิบ เจ็ด พระองค์   ฝ่าย รามัญ
ประเทศ หงปวง ก็ ยัง มี ราช คาบ   มอญ
บังอาจ ยก กองทัพ มา ตาม จับ สมิ้งโลก นรินทร์
เหยียบแดน พม่า ล่วงเข้า มา ถึง เมือง ทรางทวย
อัน เป็น แคว้น แคว้น ของ เรา   ครั้น จะ
ละไว้ กำลัง คึก มอญ จะ มากไป   จำ จะ
ยก พลโยธา ทวย หาว   ลงไป หัก เมือง
พโค เสีย ก่อน   แต่ ยัง มี ทน ตั้ง ทิว ถนต
เห็น จะ ได้ โดย ง่าย   ครั้น ทรง พระตำริห์

แล้ว จึง ตรัส ปฤกษา ด้วยเสนาบดี ทั้งปวง ว่า
ซึ่ง เรา คิด ตั้ง นี้ใคร จะ เห็น ชอบ ผิด ประการ ไດ

๑   เสนาบดี ทั้งปวง ก็ เห็น ด้วย โดย พระราช
บริหาร   จึง กราบ ทูล ว่า ซึ่ง พระองค์ ทรง

พระ ราช ตำริห์   จะ กระทำ สงคราม แล

พระราช อาณา จักร ให้ กว้าง ขวาง นั้น ก็ ต้อง

ด้วย โยธาณราช ประเพณี สหิตไม่ เพราะ มอญ

บ้างอาณ มา ก่อเหตุสงคราม ให้เกิด ก่อน สมเด็จพระ

พระเจ้า ฝรั่ง มงศรีฉะวา   ได้ ทรง พัง เสนาบดี

ทั้งปวง กราบ ทูล ตั้ง นิน ที่ คือ พระไทย   จึง

ตรัส สั่ง ให้ จิต พล พยท โยธา ทัพ   ทเกล้า

ทหาร พม่า แล ไทยใหญ่ เปน อัน มาก   ให้

มังสุเหนียต พระ ราชบุตร เปน ทัพ นำ   คุม

พล ทหาร ช้าง ม้า เปน อัน มาก   ยก รับ ตี

รุด ลง มา ตั้ง อยู่ ใกล้ กรุง หงษาวดี   ทาง

เล่ม ๑๔

ราชาธิราช

๒๓๗

ประมาณ สอง ร้อย เส้น   แล้ว สมเด็จ พระ
 เจ้า ผริ่ง มังศรีธรรมา เป็น ทพหลวง   เสด็จ เคลื่อน
 พด พยหาทงศ์ ตาม ลง มา ต่อ ภายหลัง   จึง
 ทรัส ส่ง ให้ ทง ค่าย มั่น ลงไว้   ไม่ไถดไม้
 ห้าง นึก พอ เติม ถึง กั้น กับ ทพ น้า   ๗๖

๐ ฝ่าย ทพ เมือง ตำน ทั้งปวง   ใน ขณะ
 เมื่อกอง ทพพม่า ทั้งสอง ยก ทัพ รุด ตี ลง มา นั้น
 ที่ ราบ ลี้สถาน ทาน มิได้   บึง กั้น รัชชา
 เมือง มน ไหว บาง   ที่ อพยบ ครอบ ครอบ หน
 เข้า น้า ก็ มี บ้าง   แล้ว แต่ง หนึ่งสี่ให้
 มา ไซ้ ทัพ ถึง ลง มา ยัง เสนาบดี ณ กรุง หงสาวดี
 ให้ นำ ทัพ กราบ ทูล พระ กรุณา เสนาบดี ทั้งปวง
 ก็ นำ หนึ่งสี่ บอก   ทัพ กราบ บังคม ทูล
 สมเด็จ พระเจ้า ราชาริราช   ๗๖

๐ ครั้น สมเด็จ พระเจ้า ราชาริราช ได้ แจ้ง ว่า

๒๓๘ ราชานิราช เล่ม ๑๔

กองทัพพระเจ้าฝรังมังศรีชนะวา ยกทัพลงมา

มาตั้งอยู่ใกล้เมืองแล้ว จึงเสด็จออก

ตรวจปลุกษาค่ายเสนาบดี ทเกล้า ทหาทงปวงว่า

บัดนี้พระเจ้าฝรังมังศรีชนะวา ยกกองทัพ

ที่ลวงเข้ามาถึงพระนครเราแล้ว ครั้นจะ

ละไว้ช้าก็มิได้ศึกพม่าจะกระทำอย่ายี่หนัก

ไพร่ฟ้าประชาราษฎรจะได้ความยากแค้นขัด

สน แลศึกครั้งนี้เป็นศึกกษัตริย์อันประเสริฐ

เราคิดจะยกออกไปชนช้างด้วยพระเจ้ามณ

เทียรทอง ให้เป็นเกียรติยศไว้ เสนาบดี

ทงปวงจะเห็นประการใด ชะ

๐ ฝ่ายเสนาบดีทงปวงก็เห็นด้วย สมเด็จพระ

เจ้าราชานิราชจึงให้ราชามะนุแห่งหนึ่งถือ

นัตวบฉบบหนึ่ง ครั้นแห่งหนึ่งเสร็จแล้ว

จึงจัดให้ขุนนางผู้ฉลาดคนหนึ่งถือออกไป

เล่ม ๑๔

ราชาธิราช

๒๓๙

ไป ถวาย พระเจ้า กรุงรัตนังวะ ชุน นาง

ผู้รับสั่งแล้ว ก็ ถวาย บังคม ถา ออก

มา จัก บ่าวไพร่ ชน มา รับ ถือ หนังสือ ออกไป ยัง

กองทัพ พระเจ้า ผ่อง มังศรีชนะวา ฝ่าย ทหาร

กองทัพ พระเจ้า ผ่อง มังศรีชนะวา ฝ่าย ทหาร

กองทัพ พระเจ้า ผ่อง มังศรีชนะวา ฝ่าย ทหาร

กองทัพ พระเจ้า ผ่อง มังศรีชนะวา ฝ่าย ทหาร

กองทัพ พระเจ้า ผ่อง มังศรีชนะวา ฝ่าย ทหาร

กองทัพ พระเจ้า ผ่อง มังศรีชนะวา ฝ่าย ทหาร

กองทัพ พระเจ้า ผ่อง มังศรีชนะวา ฝ่าย ทหาร

กองทัพ พระเจ้า ผ่อง มังศรีชนะวา ฝ่าย ทหาร

กองทัพ พระเจ้า ผ่อง มังศรีชนะวา ฝ่าย ทหาร

กองทัพ พระเจ้า ผ่อง มังศรีชนะวา ฝ่าย ทหาร

กองทัพ พระเจ้า ผ่อง มังศรีชนะวา ฝ่าย ทหาร

กองทัพ พระเจ้า ผ่อง มังศรีชนะวา ฝ่าย ทหาร

กองทัพ พระเจ้า ผ่อง มังศรีชนะวา ฝ่าย ทหาร

เจ้า มณฑิยว ทอง พระเจ้า น้ำ เรา ผู้ เป็น
 กษัตรา ธิราช อัน ประเสริฐ ซึ่ง พระเจ้า น้ำ เรา
 ทรง พระอสุ้าหัยก พลทวยหาร ลง มา ปราดนา
 จะ ทำ สืบประยทต สงคราม ด้วย เรา ผู้ หลาน นั้น
 เรา มี ความ ยินดี ยิ่ง นึก เปรียบ ประตจ
 ใต้ สบแต่ บรม จักรพรรดิ ก็ มี เท่า เทียม ฝ่าย
 พระ เจ้า น้ำ เรา นี้ ก็ เป็นใหญ่ใน กรุง รักษะองจะ
 เรา ผู้ หลาน ก็ เป็นใหญ่ใน กรุง หงสาวดี ครั้น
 จะ รบ กัน ด้วย ผ มอ ทเกล้า ทหาร นั้น ตจ
 หนึ่ง ก็ ก โจร หา ต้อง การ เป็น เกียรติยศไม่ ซึ่ง
 กษัตริย์ ชนข้าง กัน โดย อวรมยทต นั้น ยาก
 ที่ ผู้ ไค จะ ได้ พบ เห็น เวลา พวง นี้ เชิญ สมเด็จ
 พระเจ้า น้ำ กับ เรา ผู้ หลาน ทง สอง มา
 ชนข้าง กัน ณ ที่ สนาม กลาง แปลง ให้
 เทพยดา แล ทเกล้า ทหาร ทงสอง ฝ่าย ดู เล่น วัน

เล่ม ๑๔

ราชาธิราช

๒๔๑

เวียง สมาย เป็น ตรีภูมิตา ให้ปรากฏ เกียรติ
 ยศไว้ ชั่ว กัลปาวสาน อัน กษัตริย์ สืบ มา
 ภาย นาน ซึ่ง จะ กล้า หาญใน การ สงคราม
 ออก ชนข้าง กัน นั้น หา ยาก แล้ว เรา ทัง
 สอง ช่วย กัน กระทำ แบบ แขนงไว้ ให้บุตร
 แด นั้ตทา อัน จะ เป็น พระเจ้า แผ่นดิน ใต้
 ฟ้า เห็น เป็น อย่างไป ใน เมือง นาน สมเด็จ พระ
 เจ้า นาน จะ เห็น ประการใด จง ตอบ มา
 ให้เรา ทราบ พระ

๑) ครั้น พระ เจ้า ผ่อง มังศรีธรรมา ได้ แจง ใน
 หนังสือ นั้น แล้ว ก็มี พระ โทษ ยิน ต์ นึก
 ทรง พระ สรวอด ทวีติ ว่า ซึ่ง พระเจ้า หงฮาด
 มี หนังสือ ว่า กล่าว มา นี้ เรา ยิน ต์ รว
 กับ ได้ ทพย สมนัก จึง ไม่รท พระราชทาน

เงิน ทอง เสื้อผ้า แก้ว ๒๕ ถูต ๒๕ หนึ่งร้อย แล้ว ก็ทรวส
 สึงว่า ท่าน จง กลับไป กราบ ทูล พระเจ้าหงษาที่
 เด็ด ว่าเราจะ กระทำตาม มี หนึ่งร้อย กำหนด
 มา นั้น ชุน นาง ผู้ตอ หนึ่งร้อย กราบ ถวาย
 บังคม ลา ออกมา ชุน มา กับ บ่าวไพร่

รีบกลับเข้ามา กราบทูล ส้มเตีจ พระเจ้าราชาธิราช
 ตาม พระ เจ้า ผึ้ง มังศรี ณะวา ทรวส ทอช มา ทุก
 ประการ

๑ ส้มเตีจ พระเจ้าราชาธิราชได้ แจ้ง แล้ว ก็
 ดี พระไทย นก ครัน รุ่ง ชน อันใหม่ ส้มเตีจ
 พระเจ้า ผึ้ง มังศรี ณะวา จึง ทรวส สึงให้
 จขแจง ทนถลัว ทหาร แลทัพ ข้าง ม้า ทังบง ให้
 มังสุเหือบศ พระ ราชนัตย เป็น ทัพ นำ แล้ว
 พระองค์ ให้ ถูต พลาย นวปะ โศ เป็น พระ ษาธาร
 ทรวส ไป ท้วย เกรียง สรรพอาวุธ ทังปอง ตาม

เล่ม ๑๔

ราชาธิราช

๖๔๓

กระบวน พิไชยสงคราม เสร็จแล้ว

ครั้นใด

เวลา ศกนิมิตร์ มงคล ถูกษ์ สมเด็จพระเจ้า

ฝรั่ง มังศรีชะวา

ก็เสด็จขึ้น ทรงพระ

ศษาธาร

ให้ ยก พล ศษสาร ทั้งพระองค์

จาก ค่าย

มี ทวน ทอง จามจุรี แทน นำ พระ

ศษาธาร สาม พัน

พล คาบ คง สอง พัน ยก

มา พล ไทมว เกาทัณฑ์ สรรพ เครื่อง สัตตรา

อื่น อื่น ไยชา ถือ แด สพาย ครบ ถ้วน พล

ทหาร ช่าง มา ก็ เดิน ไทย กระบวน พอย เป็น

หมู่ เป็น กอง เนื่อง กัน สี่ข้าง สี่ตอน ค่าย ของ

ชาย ของ ฉาน ของ สี่ ต่าง ๆ เต็มยง ถ้วน ก็

กอง ด้วย ช้อง กลอง มา พ้อ ทหาร ถือ

ของ นำ นำ พล ก็ รีบ นำ ตำเนิร มา

จะ

๑ ฝ่าย มา ไช้ กอง กอย เหตุ รู้ ว่า กองทัพ ยก

มา แล้ว ก็ รีบ เข้า มา เผา ถวาย ทุก สมเด็จพระ

พระเจ้าราชวชิราวุธ ฯ ได้แจ้งว่า พระเจ้า

สว่าง มิ่งศรีธรรมา ยก กองทัพ ออก มา แล้ว จึง

สั่งให้ เริงจิตพลเป็นกระบวนพยุหทิศข้าง ประถม

ไปด้วย ทหาร โยธา แด พล ช้าง โคต แด่น

โถมทัพ ตั้ง กัน สรรพ์ ค้ำ ค่าย สรรพ์ แสง แด ช้าง

ล้อม กอง พิงคา พลาย เพ็ชร ทิ้งปวง แล้ว

ตรัส สั่งให้ ผู้ก พลาย สิงหนารายนี้ เป็น พระ ศชา

ธรรพ์ พ่อ อู่ หมอ เฒ่า ซึ่ง เป็น สมิงพระตะเบ็ด

ซึ่ง พลาย ประกาย มาศเป็น โคต แด่น เจ้า สมิง

นกรินทร์ ซึ่งข้าง พลาย ธนุพิชรี เป็น โดมทัพ สมิง

ธวัชระมิ่งศรี ซึ่ง พลาย สุริยะ เป็น ค้า สมิง

พระราม ซึ่ง พลาย ผจญมาร เป็น ค้าง สมิง

มาศเป็น ซึ่ง พลาย วิก น้อย เป็น กัน สมิง อุบา

กอง ซึ่ง พลาย ทเวิง เศษ เป็น ค่าย พร้อม

พร้อม

เล่ม ๑๔   ราชาธิราช   ๖๔๕

ไป ด้วย แพน ทาง นก ยุง แล ทอน ธง ถี่ ต่าง ๆ
สรรพไป ด้วย เครื่อง สรรพาคุธ พร้อม เลี้ยว ชะ

๑ ฝ่าย ราชามะนุ จึง ทูล ถวาย พระ ฤกษ์
กำหนด เวลา ว่า   พระองค์ จะ เด็ด ยก พด
พยุหโยธา ทหาร   ไป ต่อ ด้วย ราช สัตว์ ครอง นี้
ต้อง ด้วย นาม ยายี กำลัง คึก องอาจ ทั้ง พระยา
ราชสีห์ เทพยดา อัน มี มหิทธิฤทธิ์ จะ สืบแดง
ฤกษ์ใน นภากาศ อากาศ เป็น มหัจจรรย์ ให้
ปรากฏ แก่ พด ทแก้ว ทหาร ทั้ง สอง ฝ่าย พระ
องค์ จะ ไต่ ไชย ชนะ แก่ ธิราช ปรบักษ์ โดย ร่าย

๑ สมเด็จ พระเจ้า ราชา ธิราช   ได้ ทรง
ฟัง ราชามะนุ ทูล ดัง นั้น   ก็ ทรง พระ
โสมนัส นึก   ครั้น ได้ เวลา มหา พิไชย ฤกษ์
ศุภนิมิตร์ อัน ดี   ก็ เสด็จ ขึ้น ทรง พระ
ศุขาธาร   ให้ ถิ่น ฆ้องไชยโยก ธง   ยก

พลทวย เสรไป ตามเกล็ด นาคออก จาก พระนคร
 ศุ สล้าง สลอน ด้วย เครื่อง สูง มยุระชิง ไชย
 นกร พศ โบก แด จามร บัง พระ สุริยา ระดา ตาษ
 ศัพท ช้อง กลอง กัก ก้อง โกลาหล หมู่ พล
 ทหาร ทั้งปวง ก็ เต็ม โดย ขบวน ตั้ง ตา ริว
 เป็น ทิว แถว เนือง กัน พอ ทพ หน้า ต่อ
 ทพ หน้า ปะทะ กัน เข้า ทหาร ชิง ทง สอง
 ฝ่าย ก็ ตึง ชิง ลง ณ ที่ สนาม ท้องทุ่ง ด้วย
 เสด บรม โพิธิ สัมภาร ของ สมเด็จ พระ เจ้า ราชา
 ธิราช ซึ่ง จะ มี ไชย ชนะ แก่ พระเจ้า ฝรั่ง
 มังคลี ฉะฉา ครอง นน ให้ บง เกิด พยุห้ใหญ่
 ศุ พิลิก พัง กลัว พัดไป ช้าง ทพ พระเจ้า
 ฝรั่ง มังคลี ฉะฉา แล้ว หอบ เอา เสวตตรฉัตร
 อัน ตั้ง อยู่บน หลัง พระ กษัตราฯ สมเด็จ พระเจ้า
 ราชา ธิราช ถอย ชนไปใน นภาตล อากาศ กระทำ

เปน ประทักษิณ วง ถ้วน สาม รอบ แล้ว ก็ กลับ
ลงมา ประดิษฐาน อยู่ตั้ง เก่า ควร จะ พิศวง ๗

๑ ฝ่าย พระเจ้า ฝรั่ง มังศรี ฉะวา แด่ไฟ
พล ทหาร พม่า ไทยใหญ่ ทั้ง ปวง เห็น อัจฉริยะ ตั้ง
นั้น ก็ สติง ตกใจ กลัว อานุภาพ สมเด็จ

พระเจ้าราชาธิราช ขณะ นั้น พระเจ้าราชาธิราช
ก็ ให้ พล ทแฉ้ว ทหาร ยก เข้า ต่อ ด้วย ฆนท
ทหาร พระเจ้า ฝรั่ง มังศรี ฉะวา พล ตาย ตั้ง
ต่อ ตาย ตั้ง พล ทอน ต่อ ทอน พล ง้าว ต่อ
ง้าว พล ตาย สอง มือ ต่อ ตาย สอง มือ เข้า
รบ พุ่ง กัน ตะลุม บอน เป็น สามารถ วิพล ตาย
ลง เปน อัน มาก ด้วย กัน ทั้ง สอง ฝ่าย พล
พม่า ตาย มาก กว่า มอญ ๗

๑ ฝ่าย พระยา ฤกาม ซึ่ง ชี้ข้าง โศก แล่น ขึ้น
นำทัพ พระเจ้า ฝรั่ง มังศรี ฉะวา เห็น พล

ทหารพม่า เลี้ย ที่ แก่ รามัญ ตั้ง นั้น ก็ ขยับ

ข้างโคต แล่นไล่ พล ทหาร รุก เข้า มา ขณะ

นั้น สมิิง พระ ตะเบ็ท ซึ่ง ชี้ ข้าง พลตาย ประ

กาย มาศ ยืน นำ ทพิ์ ส้ม เต็จ พระเจ้าราชา

ธิราช เห็น พระยา ภูกาม ไล่ พล มา ตั้ง นั้น

ก็ ไล่ พลตาย ประกาย มาศ ออก รับ แด พลตาย

ประกาย มาศ นนวง ด้วย กำลึง พระยาสาร อันแรง

โถม แทะ ตอง ข้าง พระยา ภูกาม ล้ม ลง ทัง ยืน

สมิง พระ ตะเบ็ท ก็ จ้วง พน ด้วย ขอ ง้าว ถูก

พระยา ภูกาม คอ ขาด ตาย ฝ่าย พม่า

ทั้งปวง ก็ เขารุม ชน ข้าง ประกาย มาศ ๆ ก็ รับ

แทง ขวิด ค้อน เตาะ บ้าย ปลาย งา ถูก ข้าง

พม่า เจ็บ ปวด เปน หลาย ข้าง สมิิง พระราม

เห็น ตั้ง นั้น ก็ ไล่ พลตาย ผจญมาร เข้า ช่วย

พลตาย ประกาย มาศ รับ ประจัน สมิิง นคร

อินท์ ก็วาง พลาย อินทร์ เข้าใจม ชน แล
 ช้าง โจม ทพทงปวง ก็เข้า ระดม ช้าง กัน ช้าง
 พม่าไม่ อาจ จะ ต่อได้ ก็แตก กระจายไป สมิง
 อังวะมั่งศรีก็ ชัย พลาย สุริยได้ คำช้าง พม่าส่งไป
 จน ถึงนำ พระ ศษาธาร มังสุเหนือกผู้เป็น
 พระราช บุตร์ พระเจ้าฝรัง มังศรีฉะวา ชง ยน ช้าง
 เป็น กอง นำ อยู่ ช้าง มังสุเหนือก ก็ ตน
 ทลบ หลังไป เอาไว้ มี อยู่ จึง พะนำ พระ
 ศษาธาร พระเจ้า ฝรัง มังศรี ฉะวา ลงมา พระ
 เจ้า ฝรัง มังศรี ฉะวา เห็น ดั่ง นั้น ก็ ตก
 พระไทย เกยอ ช้าง พระ ที่ นั่ง หนี ไพร่ พล
 ทหาร ฝ่าย พม่า ทงปวง ก็แตก กระจัดกระจายเสีย
 ขบวนไป หา เป็น สมประดีไม่ ทั้ง เข้า ของ
 เครื่อง ศาตรา วุธ เสีย สิ้น พา กัน หนี หนี
 เร่ง ชนไป เมือง อังวะ อดนะ เมื่อ หนี

นพพลทหาร ทั้ง สอง ฝ่าย เข้า ต่อยุทธ์ เป็น ตะลุม
บอน ผงคืด พง กระทบกลุมไป แลมิใคร่ เห็นกัน

๑ ครั้น สมเด็จ พระเจ้า ราชา ธิราช แจ้ง ว่า
กอง ทัพ พระเจ้า ผวัง มังศรีชะวา แยกไป ล่น แล้ว
ก็ แต่งให้ กองทัพไป ทิต ตาม ตีให้ ยับ เย็น จึง
ตรัส สั่งให้ พอน แพน หลัง ข้าง พระ ท่นง ศษาธาร
แล ข้าง ศษาธาร ทั้งปวง เห็น แล้ว ก็ รำรี่ย ต่อ พัน
ออกไป ให้ ไพร่ พล ทั้งปวง สงบ ลง
ไพร่พล ทั้งปวง ก็ สงบ ลงตาม สัญญา ซึ่ง ได้ เห็น
แพน ธิบ สัง นัน แล้ว ก็ สั่งให้ เก็บเอา
เข้า ของเครื่อง สัตวาวุธ ได้ ครอง นัน เป็น อัน มาก
แล้ว พระองค์ ก็ ยกทัพ กลับ เข้า ยัง กรุง หงสาวดี
จึง ไปรดพระราศทานปูนบำเหน็จรางวัลแก่ ท.เกล้า
ทหาร นายทัพ นายกอง ทั้งปวง เป็น อัน มาก แต่
สมิง พระ ตะเบ็ก ซึ่ง ฆ่า พระยา ฤกาม ตาย นัน มี

ความ ชอบ มาก ไปรต พระราชทาน รางวัล
ให้ มาก กว่า คน ทั้งปวง แล้ว ครัสต์ สรรเสริญ
ว่า สมิงพระตะเบิดนี้ อายุ ก็ แก่ อยู่ แล้ว
แต่ กำลัง ยัง กล้า แข็ง มี ฝีมือ เอา ไชย ชนะ หนุ่ม
ได้ รวด กับ ไก่ แก่ แม่ ปลา กัด ที่ ตัว เก่ง
ซึ่ง เรา ได้ อำมาตย์ ทินมณี กรอ ทัก กับ สมิงพระตะเบิด
สอง คน ไว้ นี้อุปมา ดัง ไก่ ไก่ แก่ ใช้ สอง
ตัว สำหรับ จะ ได้ ชนะ กับ ไก่ หนุ่ม สมิง
พระตะเบิด ได้ พง ยม แล้ว จึง ทูล ว่า ซึ่ง
ข้าพเจ้า มี ไชย ชนะ นี้นี้ ก็ เพราะ บุญ
บารมี ของ พระองค์ ช่วย ปก คุ้ม ครอบ จึง
ได้ ไชย ชนะ หาร

๐ ฝ่าย กอง ทพ รามัญ ซึ่ง ไป คิด ตาม ที่ ทพ
พม่า จน สุด แดง ครั้น ไม่ ทน แล้ว ก็ กลับ
มา กราบ ทูล แก่ สมเด็จ พระเจ้าราชาธิราช ๆ ได้

แจง แล้ว ก็ทรง พระดำริห์ ว่า พระเจ้าฝรั่ง
 มังศรี ณะว ยก กองทัพ ลง มา ทำ ยทอสงคราม
 ด้วย เรา ปราไชยแตก หนีไป ครั้น นี้ เห็น จะ
 ชาย อประยศ แก่ หัวเมือง ทังปวง เสรีใจ อยู่ เรา
 จะมี หนังสือ ไป ว่า เขาระ เขยให้ ทรอมใจ ภายหลัง
 ได้ จึงตรัส ปฤกษา ด้วย เสนาบดี ทังปวง
 โดย ความ ถ้ ทรง พระดำริห์ เสนาบดี ทังปวง
 ก็เห็น ด้วย สมเด็จพระเจ้า ราชธิราช จึงสั่ง
 ให้ จิต ฝาแดง ไมรี สิบ พัน ฝาดำ สิบ พัน ทวน
 ทองคำ หนึ่ง พระแสง ดาบ ฝัก ทอง คำ เล่ม
 หนึ่ง ซึ่ง เก็บ ของ พระเจ้า ฝรั่ง มังศรี ณะว
 ได้ ไว้ นั้น ทำ เป็น เครื่อง ราชบรรณาการ
 แล้ว ให้ แต่ง หนังสือ ฉบับ หนึ่ง จิต ขุนนาง
 ผู้ ฉลาด ให้ ถู หนี ไป ถึง พระเจ้า ฝรั่ง มังศรี ณะว
 ขุนนาง ผู้ รับ สิ่ง ก็ ถวาย บังคม ลา ออก มา จิต

เล่ม ๑๔

ราชาธิราช

๒๕๓

ข่าวไฟ^๕ ชน^๕ มาเร็ว^๕ รีบ^๕ ดื้อ^๕ หนึ่ง^๕ สู้^๕ ไป^๕ ยิง^๕ กุญ
วิ^๕ ณะ^๕ อัง^๕ ษะ^๕ ษะ

๐ ครั้น^๕ ถึง^๕ จึง^๕ เข้า^๕ ไป^๕ แจง^๕ แก่^๕ เสนาบดี^๕ ให้^๕ นำ
เข้า^๕ เผา^๕ เสนาบดี^๕ เจ้า^๕ พนักงาน^๕ รู้^๕ สำนึก^๕
ความ^๕ ใน^๕ หนึ่ง^๕ สู้^๕ แล้ว^๕ ก็^๕ เห็น^๕ ว่า^๕ มี^๕ เปน
ราช^๕ ภัทร^๕ ทรง^๕ พระ^๕ ราช^๕ ไบ^๕ ทวี^๕ โดย^๕ แท้^๕ จึง^๕ ว่า
เขา^๕ จะ^๕ พา^๕ เข้า^๕ เผา^๕ นั้น^๕ ยัง^๕ มี^๕ ควร^๕ จะ^๕ กราบ
บัง^๕ คม^๕ ทูล^๕ พระ^๕ อนุ^๕ ภา^๕ ให้^๕ ทราบ^๕ ก่อน^๕ เสนาบดี^๕
จึง^๕ เข้า^๕ กราบ^๕ ทูล^๕ สม^๕ เติ^๕ จ^๕ พระ^๕ เจ้า^๕ ฝรั่ง^๕ มั่ง^๕ ศรี^๕ ณะ^๕ ภา^๕ ๗
ก็^๕ ครั้น^๕ ปรากฏ^๕ ภาย^๕ ภาย^๕ เสนาบดี^๕ ทั้ง^๕ ปวง^๕ ว่า^๕ จะ
ให้^๕ รีบ^๕ ชน^๕ มา^๕ ราม^๕ ัญ^๕ เข้า^๕ มา^๕ ตี^๕ หรือ^๕ ประ^๕ การ^๕ ไค
เสนาบดี^๕ ทั้ง^๕ ปวง^๕ จึง^๕ กราบ^๕ ทูล^๕ ว่า^๕ ซึ่ง^๕ จะ^๕ มี^๕ ให้^๕ รีบ^๕
เข้า^๕ มา^๕ นั้น^๕ มอญ^๕ จะ^๕ คุ^๕ หิม^๕ น^๕ ว่า^๕ กล่าว
จะ^๕ เสีย^๕ พระ^๕ เกียรติ^๕ ยศ^๕ ไป^๕ ขอ^๕ ใต้^๕ ทรง^๕ พระ
อนุ^๕ ภา^๕ ไป^๕ คุก^๕ ใต้^๕ รีบ^๕ เข้า^๕ มา^๕ จึง^๕ จะ^๕ ควร^๕ ษะ

๐ สมเด็จพระเจ้า ฝรั่ง มังศรีธรรมา ทรง เห็น
 ด้วย จึงโปรดให้ รับ ขุนนาง ผู้ ขอ หนังสือ
 เข้า มา ขุนนาง รามัญ ก็ เข้า มา กราบ
 ถวายบังคม สมเด็จพระเจ้า ฝรั่ง มังศรีธรรมา ทรง
 ถวาย หนังสือ กับ เครื่อง ราช บรรณาการ พระ
 เจ้า ฝรั่ง มังศรีธรรมา ก็ มี ใต ตรี สัตย์ ขุนนาง ผู้
 ขอ หนังสือ จึง ให้ เสนาบดี พา ขุนนาง
 รามัญ ไป รับ พระราช ทาน เครื่อง เสด็จ อยู่
 ณ วัง รั้ว แรกเมือง ก่อน แล้ว โปรดให้ ขาด ักษณ
 อาน หนังสือ ใน หนังสือ นั้น ว่า สมเด็จพระ
 พระเจ้า ราชา ธิราช ขอ เจริญ ทาน พระ ราชไมตรี
 มา ถึง สมเด็จพระเจ้า มณฑลพิชัย ของ
 พระ เจ้า นา เรา ผู้ เป็น กษัตริย์ ธิราช อัน
 ประเสริฐ ด้วย แต่ ก่อน ทรง รัชสมบัติ จะ
 กับ ทรง หงษา วิชา ราชธานี หงษ์สอง น เป็น

เล่ม ๑๔   ราชานิเวศ   ๒๕๕

สุวรรณ บั๊กพี๋ อัน เดียว กัน   ฝ่าย พระเจ้า
ข้าง เสด็จ สมเด็จ พระราช บิดา เรา   กับ พระ
เจ้า มณฑลเพชร ของ พระเจ้า น้ำ เรา   ก็ เป็น
สัมพันธไมตรี สนิท เส่นหา โดย ทาง พระราชไมตรี
แลไมตรี มี ถึง กัน ชึ่ง นึก   อนึ่ง ลูก คำ

พานิช ก็ไป มา คำ ขอย ตาม ประเพณี   มิได้
มี พิโรธ ถึงใด แก่ กัน   แล บัดนี้ สมเด็จ
พระเจ้า น้ำ เรา ผู้ เป็น กษัตริย์ อธิราช อันใหญ่ ชึ่ง
ดำรงทาง พระราชไมตรี ชึ่งมี มาแต่ ก่อน ทรง
พระ อุตสาห์ ดำรง แคน ลง มา   ถึง กรุง หงสาวดี
ข้าพเจ้า แจ่ง ว่า   สมเด็จ พระเจ้า น้ำ ท่าน
เสด็จ ลง มา   ก็ แห่ง เกรือง ราช บรมณ
การจะ ออกมา ถวาย ตาม พระราช ประเพณี ชึ่ง
มิทันได้ เห็น พระ ถักศรี สมเด็จ พระ เจ้า น้ำ เรา
ตะหนัก   แล พระ เจ้าน้ำเรา ก็ ต้วน เสก

หมอบ ประทอบยา มิชอบโรค ๆ ก็ยิ่ง กำเริบ มาก
ชั้น กว่า เก่า ถ้า พระยา มอญ น้อย

ทอง เรา ด้วย ศอก ก็ จะ มี เจ็บ ข้ำ เท่า
ถ้อย คำ ซึ่ง ว่า เขาะ เขี้ย ฉนี้ เราจะ ยก

ตงไป แก่ ไค้น พระยา มอญ อี้ก ให้ จง ได้ จึง
ทวิต สั้ง ให้ เขา ขุนนาง ผู้ ถือ หนึ่ง สือ กับ บ่าว ไพร

มา ข่า เตี้ย เว้น ใจ สอง คน นั้น จะ ได้
กตบ งบไป นอก แก่ เจ้า มั่น ทำ ประชด

ให้ วม นำ หน้า ที่ ถลาอ เขาะ เขี้ย เรา ะระ

๑ ฝ่าย มิ่งนันทะบิทร เสดง บดี ผู้ ใหญ่ จึง ทูล
ทัก ทาน ว่า ซึ่ง พระองค์ ทรง พระ พิโรธ

แก่ พระเจ้า กรม หงษาวดี จะ ให้ ข่า ที่ ขุน
นาง ผู้ ถือ หนึ่ง สือ กับ บ่าว ไพร เตี้ย นั้น มิ ชอบ

ผิด อย่าง ไบราณราช ประเพณี ถ้า รู่ ไป

๒๕๘

ราชาธิราช

เล่ม ๑๔

ถึง นา ๆ ประเทศ ทั้งปวง ก็ จะ ตู ห่ม

เสี้ย พระเกียรติยศ เสื่อม พระเศชา นภาพ แม่น

พระเจ้า ราชาธิราชได้ แจ้ง ก็ จะ มี พระ

ไทย พิโรธ กำเริบหนัก ชน สงคราม มลญ

กับ พม่า จะ ตัด พัน กั้น ชำ นาน อัน พระเจ้า

ราชา ธิราช อุปมา ตั้ง ต้น ไทร ใหญ่ เสนาบดี

ไพร่ พล ทั้งปวง อุปมา ตั้ง ก้าน แด กิ่ง ซึ่ง

พระองค์ จะ ให้ ฆ่า ชนนางผู้ ถย หนึ่งร้อย แด บ้าง

ไพร่ นั้น เปรียบ เสมอ นหนึ่ง ตัด ก้าน

แฉก ให้ ชาติไป เล็ก น้อย เท่า นั้น ต้น

ไทร จะ หัก ก้าน ล้ม ลง ก็ หา มิได้ อัน จะ

ทำลาย ต้น ไทร นั้น ต้อง คัด ต้น อด ราก

ถาก แผล ออก เอา เพลิง เผา จึง จะ ล้ม ซึ่ง

พระองค์ ได้ ความ อภิระยศ ครอง นี อด จง

เดา พระอิน ก็ เข้า มา ช่ม อดกลืน พระไทยไว้ สัก

เล่ม ๑๔

ราชาธิราช

๖๕๗

ครึ่งหนึ่ง

แล้ว ข้าพเจ้า กับ ทแถมัว ทหาร

ทั้งปวง

จะ ขอ อลาษา ยก ลงไป แก่ แค้น

สนอง พระเดช พระคุณ จน สิ้น ชีวิต ให้ สบ

ล้าง ความ อับระยาศ ของ พระองค์ จง ได้ แต่

ขุนนาง ผู้ถือ ทนัง สอน นั้น เป็น ข้า เจ้า ๆ ไซ้ จึง

มา ขอ ได้ ทรง โปรด ปลดปล่อย ให้ กลับ ไป จึง จะ

ควร เพราะ เขา นำ เครื่อง ราช บรรณาการ

มา ถวาย เป็น คุณ เจือ โทษ อยู่ ภายใน

ทนต์ อยู่ ภายใน นอก ใจ ซึ่ง พระองค์ โปรด ปลดปล่อย กลับ

ไป นั้น เป็น การ สอน คุณ อยู่ ภายใน นอก

โทษ อยู่ ภายใน ซ่อน ไว้ เหมือน กัน แล้ว

จึง คิด ถอด อุนบาย ให้ มอญ ทาย ด้วย น้ำ เย็น นำ

ใส บ้าง

๑ สมเด็จ พระเจ้า ฝรั่ง มั่งศรี ฉะวา ได้ ทรง พัง

ก็ เห็น ด้วย แต่ ทรง พระ ดำริ ที่ ชน มา ถึง

๖๖๐   ราชาธิราช   เล่ม ๑๔

ถ้อย คำใน หนังสือ นั้น แล้ว   ก็ ไทมนัส น้อย

พระไทยไม่ สิ้น   เสมือน หนึ่ง หนาม เหน็บ

อยู่ใน พระ อูระ   จึง มิได้ ตอบ พระ ราช

สาร ประการใด   ตรัส สั่งให้ มังนันทะมิตร

ตอบแก่ เครื่องราช บรรณาการ ตาม สสมควร แล้ว

ก็ เสด็จ ขึ้น   ๖๖๑

๖๖๑   ๖๖๒   ๖๖๓   ๖๖๔   ๖๖๕

๖๖๖   ๖๖๗   ๖๖๘   ๖๖๙   ๖๗๐

๖๗๑   ๖๗๒   ๖๗๓   ๖๗๔   ๖๗๕

๖๗๖   ๖๗๗   ๖๗๘   ๖๗๙   ๖๘๐

๖๘๑   ๖๘๒   ๖๘๓   ๖๘๔   ๖๘๕

๖๘๖   ๖๘๗   ๖๘๘   ๖๘๙   ๖๙๐

๖๙๑   ๖๙๒   ๖๙๓   ๖๙๔   ๖๙๕

๖๙๖   ๖๙๗   ๖๙๘   ๖๙๙   ๗๐๐

๗๐๑   ๗๐๒   ๗๐๓   ๗๐๔   ๗๐๕

๗๐๖   ๗๐๗   ๗๐๘   ๗๐๙   ๗๑๐

๗๑๑   ๗๑๒   ๗๑๓   ๗๑๔   ๗๑๕

๗๑๖   ๗๑๗   ๗๑๘   ๗๑๙   ๗๒๐

๗๒๑   ๗๒๒   ๗๒๓   ๗๒๔   ๗๒๕

๗๒๖   ๗๒๗   ๗๒๘   ๗๒๙   ๗๓๐

๗๓๑   ๗๓๒   ๗๓๓   ๗๓๔   ๗๓๕

๗๓๖   ๗๓๗   ๗๓๘   ๗๓๙   ๗๔๐

๗๔๑   ๗๔๒   ๗๔๓   ๗๔๔   ๗๔๕

๗๔๖   ๗๔๗   ๗๔๘   ๗๔๙   ๗๕๐

๗๕๑   ๗๕๒   ๗๕๓   ๗๕๔   ๗๕๕

๗๕๖   ๗๕๗   ๗๕๘   ๗๕๙   ๗๖๐

๗๖๑   ๗๖๒   ๗๖๓   ๗๖๔   ๗๖๕

๗๖๖   ๗๖๗   ๗๖๘   ๗๖๙   ๗๗๐

๗๗๑   ๗๗๒   ๗๗๓   ๗๗๔   ๗๗๕

๗๗๖   ๗๗๗   ๗๗๘   ๗๗๙   ๗๘๐

๗๘๑   ๗๘๒   ๗๘๓   ๗๘๔   ๗๘๕

๗๘๖   ๗๘๗   ๗๘๘   ๗๘๙   ๗๙๐

๗๙๑   ๗๙๒   ๗๙๓   ๗๙๔   ๗๙๕

๗๙๖   ๗๙๗   ๗๙๘   ๗๙๙   ๘๐๐

๘๐๑   ๘๐๒   ๘๐๓   ๘๐๔   ๘๐๕

๘๐๖   ๘๐๗   ๘๐๘   ๘๐๙   ๘๑๐

๘๑๑   ๘๑๒   ๘๑๓   ๘๑๔   ๘๑๕

๘๑๖   ๘๑๗   ๘๑๘   ๘๑๙   ๘๒๐

๘๒๑   ๘๒๒   ๘๒๓   ๘๒๔   ๘๒๕

๘๒๖   ๘๒๗   ๘๒๘   ๘๒๙   ๘๓๐

๘๓๑   ๘๓๒   ๘๓๓   ๘๓๔   ๘๓๕

๘๓๖   ๘๓๗   ๘๓๘   ๘๓๙   ๘๔๐

๘๔๑   ๘๔๒   ๘๔๓   ๘๔๔   ๘๔๕

๘๔๖   ๘๔๗   ๘๔๘   ๘๔๙   ๘๕๐

๘๕๑   ๘๕๒   ๘๕๓   ๘๕๔   ๘๕๕

๘๕๖   ๘๕๗   ๘๕๘   ๘๕๙   ๘๖๐

๘๖๑   ๘๖๒   ๘๖๓   ๘๖๔   ๘๖๕

๘๖๖   ๘๖๗   ๘๖๘   ๘๖๙   ๘๗๐

๘๗๑   ๘๗๒   ๘๗๓   ๘๗๔   ๘๗๕

๘๗๖   ๘๗๗   ๘๗๘   ๘๗๙   ๘๘๐

๘๘๑   ๘๘๒   ๘๘๓   ๘๘๔   ๘๘๕

๘๘๖   ๘๘๗   ๘๘๘   ๘๘๙   ๘๙๐

๘๙๑   ๘๙๒   ๘๙๓   ๘๙๔   ๘๙๕

๘๙๖   ๘๙๗   ๘๙๘   ๘๙๙   ๙๐๐

๙๐๑   ๙๐๒   ๙๐๓   ๙๐๔   ๙๐๕

๙๐๖   ๙๐๗   ๙๐๘   ๙๐๙   ๙๑๐

๙๑๑   ๙๑๒   ๙๑๓   ๙๑๔   ๙๑๕

๙๑๖   ๙๑๗   ๙๑๘   ๙๑๙   ๙๒๐

๙๒๑   ๙๒๒   ๙๒๓   ๙๒๔   ๙๒๕

๙๒๖   ๙๒๗   ๙๒๘   ๙๒๙   ๙๓๐

๙๓๑   ๙๓๒   ๙๓๓   ๙๓๔   ๙๓๕

๙๓๖   ๙๓๗   ๙๓๘   ๙๓๙   ๙๔๐

๙๔๑   ๙๔๒   ๙๔๓   ๙๔๔   ๙๔๕

๙๔๖   ๙๔๗   ๙๔๘   ๙๔๙   ๙๕๐

๙๕๑   ๙๕๒   ๙๕๓   ๙๕๔   ๙๕๕

๙๕๖   ๙๕๗   ๙๕๘   ๙๕๙   ๙๖๐

๙๖๑   ๙๖๒   ๙๖๓   ๙๖๔   ๙๖๕

๙๖๖   ๙๖๗   ๙๖๘   ๙๖๙   ๙๗๐

๙๗๑   ๙๗๒   ๙๗๓   ๙๗๔   ๙๗๕

๙๗๖   ๙๗๗   ๙๗๘   ๙๗๙   ๙๘๐

๙๘๑   ๙๘๒   ๙๘๓   ๙๘๔   ๙๘๕

๙๘๖   ๙๘๗   ๙๘๘   ๙๘๙   ๙๙๐

๙๙๑   ๙๙๒   ๙๙๓   ๙๙๔   ๙๙๕

๙๙๖   ๙๙๗   ๙๙๘   ๙๙๙   ๑๐๐๐

เล่ม ๓๔

ราชาธิราช

๖๖๑

รามัญ ก็ คำนับ เสา เสนาบตี ขึ้น ม้า มา ก็ ย่ำ
ไพร่ รับ กลับ ลง มา ยัง กรุง หงสาวดี เข้า

เฝ้า ถวาย ถวาย บังคม สมเด็จ พระเจ้า ราชธิราช
ถวาย เครื่อง ราช บรรณาการ คอบ แทน แล้ว

ทูล ว่า พระเจ้า กรุง รัตน บุระ อังวะ ให้ เฝ้า

หนังสือ เฝ้า เพลิง เสีย มิได้ คอบ พระราช

สาร ประการใด แล้ว ทูล เหตุ ผล ที่ ตน

ได้ รุก ฟัง ทก ประการ สมเด็จ พระเจ้า

ราชา ธิราช ได้ ฟัง ก็ ทรง พระสรวล จึง

ตรัส แก่ เสนาบตี ทังปวง ว่า พระเจ้า ฝรั่ง มังศรี

ฉะฉาน นี้ เห็น ไม่ อาจ ยก มา อีก แล้ว คง

จะ ครอมใจ ตาย เป็น แท้ ชะ

๐ ฝ่าย พระเจ้า ฝรั่ง มังศรี ฉะฉาน ก็ ตรัส ปฤกษา
ด้วย เสนาบตี ทังปวง ว่า จะ ยก ลง มา ที่ กรุง
หงสาวดี อีก เสนาบตี ทังปวง จึง ทูล ว่า

พระองค์ยก ดงไป ครั้น ก้อน นั้น ปรมาไชย เสี้ยที่
มา โพร่ พล ทังบ่วง ก็ ล้ม ตาย เชน อัน มาก

ทลกลั้วทหาร ช้างม้ายัง บอบ ข้า อิตโรยนัก ทัง
เสียบียงอาหารก็ยังไม่ ได้ ส้องสมพรักพร้อม อนึ่ง
ก็ จวน เกศกาล ฝน รั้พล ทังบ่วง จะ บอบ

ข้า ลำบาก นั้ก ขอได้ ทรง พระ กรุณา
งต ก่อน พอ บำรง ช้าง ม้า รั้พล ให้ มี

กำลัง พัง ฤดูฝน แล้ว จึง ยก ดงไป ทำไม
กับ คีกร มอญ ถึงได้ ไชย ชนะ ครั้ง หนึ่ง ขอ

พระองค์ อยา เพื่อ ทรง พระ ไทเมนี้ ที่ ยก
ดงไป ครั้ง นี้ ข้าพเจ้า ทังบ่วง จะ คัด อาษา

สู้รบ จน ถึง ชีวติ เขาไชย ชนะ ถวายให้
งได้ ระ

๐ สมเด็จ พระเจ้า มังศรีนครวาใต้ ทรง พัง เห็น
ยัง ชีกร ขวาง อยู่ ที่ จวน พระไทย คั้ง แท้

เล่ม ๑๔   ราชาธิราช   ๒๒๓

นั้น มา มิได้ มี ความ สบาย   ทรง พระ โทมนัส

จัด แค้น ด้วย ได้ ความ อับระยศ   อยู่ ทุก

อัน ทุก เวลา มิ ได้ ชาติ   เสวย พระ กระจาย

หาร ก็ น้อย กว่า ก่อน   จน พระ โโรค กำ เวิบ

ขึ้น ทรง พระ ประสวร หนัก ลง ก็ เสด็จ สวรรคต

๑ ลำดับ นั้น มิ่งสุหนียต   ผู้ เป็น พระราชา

โอรส พระเจ้า ฝรั่ง มิ่งศรีชนะดา   ได้ ราช

ภิศก ทรง ราชสมบัติ ใน กรุง รัตน บระองวะ สืบ

มา   ทรง พระ นาม ว่า พระเจ้า ฝรั่ง มิ่งของ

ตาม ฤกาม ภาษา   ฝ่าย มิ่งศรี ธาตุ ผู้ เป็น

พระราช อนุชา คิด จะ ชิง ราชสมบัติ เป็นใหญ่ ใน

กรุง รัตน บระองวะ   ก็ คิด การ ขบถ ต่อ

พระเจ้า ฝรั่ง มิ่งของ   ทั้ง เกิด กด้อม ส้อง

ล้ม ผู้ คน   ครั้น พระเจ้า ฝรั่ง มิ่งของ ได้

แจ้ง ถึง นั้น   จึง ให้ จัด ทนถั่ว ทหาร เป็น

ชบวนทัพ

จะให้ไปล้อมจับมังศรีธาตุ

พระราชอนุชา มาประหารชีวิตเสีย มังศรีธาตุ

รู้พระองค์เห็น จะอยู่สู้รบมิได้ ก็พา

พวกพลทหารหนึ่งลงมาสามีกักต้อยด้วยพระ

เจ้าราชาธิราช ณ กรุงหงสาวดี แล้วกราบ

ทูลซึ่งเหตุผลในกรุงรัตนบระองัระตามมีทุก

ประการ

๐ สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชให้แจ้งว่า พระ

เจ้าผิงมังศรีธนะวา สวรรคตแล้ว มังสุเหนียต

ผู้เป็นพระราชบุตรได้ครองราชสมบัติเป็นใหญ่

ในกรุงรัตนบระองัระก็ตีพระไทยนี้ จึง

โปรดพระราชทานวังทำหนัก แลเครื่อง

อุปโภคบริโภคแก่มังศรีธาตุ โดยควร

แก่ธนา ศักดิ์เป็นอันมาก ทรงทำนุบำรุงเลี้ยง

มังศรีธาตุไว้ แล้วทรงพระราชดำริห์ว่า

พระเจ้า มณฑิยร ทอง ผู้เป็น พระราช บิดา พระ
 เจ้า ผ่อง บัง ฆ้อง เป็น กษัตริราช ธิราช อันใหญ่ มี
 ใต้ ตั้ง อยู่ใน สัตยา นุสสัย กระทำให้ ผิด
 พระราช วิชา นุสสัย ยก กอง ทัพ ถ่วง
 ลง มา เขี่ยบน แดน เมือง หงษาวดี ให้ ชาติ
 ทาง พระราช ไม้ตรี แต่ก่อน แล้ว แล บัดนี้
 มังสุเหนียด ผู้เป็น พระราช ไรรส ใต้ ครอบ
 ราชสมบัติ ใน กรุง รัตนบูร อังวะ ไพร่ บ้าน พล
 เมือง หังปวง ก็ ยัง มิราบ คาม เป็น ปรัชติ จำ
 เรา จะ ยก กอง ทัพ ขึ้นไป กระทำ แก่ กรุง รัตน
 บูระอังวะ บ้าง เห็น จะ ใต้ ไตย ง่าย ทรง
 พระ ดำริห์ แล้ว จึง ปฤกษา เสนาบดี หังปวง ๗ ก็
 เห็น ด้วย สมเด็จ พระเจ้า ราชา ธิราช
 จึง ให้ จิต กอง ทัพ แต่ง เรือ ฉดาก บาง
 ห่ม ด้วย เหล็ก สาม ร้อย ตำ เรือ ลาย แด

ห่ม ทอง แดง ห้า ร้อย ลำ

เมื่อ ลาย คา

เด่ หยัก ห้า ร้อย ลำ

แปน เวื่อ พัน สาม

ร้อย ลำ สรรพ ด้วย เครื่อง ภาตภาต ทั้งปวง

ให้ เจ้า สมิธ นครอินทร์ เปน แม่ กอง ทัพ พ่า สมิธ

อุบา กอง เปน เกี้ยก กาย สมิธ นิกคินไซ

แปน ทัพ หนูน

สมิธ สาม แหกท ทัพ หนึ่ง

สมิธ พ่อ เพ็ชร ทัพ หนึ่ง

สมิธ พระราม ราช

บุตรเขย สมเด็จพระเจ้าราชาธิราช ทัพ หนึ่ง สมิธ

ทอ ทัพ หนึ่ง สมิธ อังวะมั่งศรี ทัพ หนึ่ง ทง ห้า

ทพัน สำหรับช่วยอุดหนุนเพิ่มเติม กองทัพ ทั้งปวง

สมิธ ราช สังคร่า

อังกาตย์ ทิน มณี กรอก

สมิธ พระ ตะเบ็ต สามนาย นี เปน ทัพ หลิ่ง รวม

กัน สิบ สอง ทัพ เปน คน เจ็ด หนึ่ง แล้วให้

สมิธ โสธาราช

สมิธ มาสะมัน คุม นาย ทัพ

นาย กอง ถือ พล สาม หนึ่ง

ช้าง ห้า ร้อย

เล่ม ๑๔   ราชธานีราช   ๖๖๗

มา พัน ทำ ร้อย เป็น กองทัพ บก   ให้ สมิ

ชีพตาย อยู่รักษา เมือง   ๗

๑   ครน ถึง ณ วัน อังคาร เดือน ๕ ๕ ๕ ๕
ห้า คำ   ศักราช ๗๕๗ ปี   ได้ มหา พิไชย

ฤกษ์ ไชย ยาม เวลา แล้ว   สมเด็จพระเจ้า

ราชธานีราช จึง สั่งให้ สน ข้อง   พล ทหาร

ให้ ร้อง โศก ของ เขา ไชย   ออก ขบวน เรือ

พระ ที่ มุ่ง ยก กองทัพ เรือ   แต่ทัพ บก ไป

คง เห็น เป็น หัก ไอพาร   กองทัพ เรือ

ก็ ประจบ ภัย เรือ   นายทัพ ทบแล้ว

ทหาร ตั้ง เป็น ขบวน นาวา พยพระ มี คง กั้น แฉก

แซง ซ้าย ขวา น. หลัง   คับ คั่ง เป็น ทิว

แถว ใน ทั้ง พง ชล มารท   พล ทหาร ก็

แต่งทัพ ลี้ หลาก ๆ คน ละ อย่าง   บ้าง เขียว

เหลือง ขาวแดง   แต่ ล้วน ผ มอ เขม แซง

กล้าหาญใน การ สงคราม   ทุ่ม งาน เป็น ส่ง
 มี มือ คือ เครื่อง สรรพ วิชา ทักษะ   สำหรับ
 ยุทธ ธรรม วิชา โดย ขบวน พล ง้าว ทวน ภูมามรี พล
 ตาม ทัพ กระบี่ ได้ เห็น ชน หอก ชน   เกณฑ์ ทัพ ศิว กำ
 ล่าบ สหาย   ทัพ หมู่ กอง พล นิกร ย มี นาย ทม อด
 ตรวจตรา กวด ชน   ตาม ไล่ ไป ด้วย พรรณ ถึง
 ชาย ชน ชน   เขียว เหลือง ชาว แต่ง ปัก
 ประจำ ล่า เวธ ทัพ กอง ทัพ   เลียง สนั่น
 ด้วย ศัพท ชอง กสอง กัก ก้อง โกลส หล   กอง
 ทัพ บก ก็ ประกอบ ด้วย ทัพ ชน มี   โดย
 ขบวน พย ฆาตกร ทัพ เดิน กอง ทัพ ไป   ระ

๐ ครั้น สมเด็จ พระเจ้าราชาธิราช

ยก
 เข้า ไป ไกล แตน กรุง รัตน บุระ องค์   ทัพ ได้
 ทัพ เมือง ตะละ ชี แด เมือง ปราณ   จน ถึง บ้าน
 อรอย บ้าน เย็น ภู   บ้าน สาม พลุ   บ้าน

เล่ม ๑๔

ราชาธิราช

๒๒๗

กวด ขบ

บ้าน ตะโอย จิบ

บ้าน ปวงน

เป็น ลำต้น กั้นไป ส้มเตี๊ยะ พระเจ้าราชาธิราช

สั่งให้ กวดทเอา เชื้อปลา อาหารไว้เป็น กำลั้ง แต่

บ้าน เรือณ ถิ่น ถาน นั้น ให้เอาผลถึงจุด

เผาเสีย สิ้น ฝ่าย พม่า ชาวบ้าน ชาว เมือง

ทั้งปวง ก็แตก ทิ้ง หลบ หลีกไปเอาตัวรอด

๐ ฝ่าย พระเจ้า ผ่อง มิ่งมงคล ได้แจ้งว่า กอง

ทัพ พระเจ้าราชาธิราช ที่เข้ามา ตั้ง นั้น ก็

ให้ กวดท ครอบ ครว อพยบ เอา เชื้อ ปลา

อาหาร ทั้งปวง เข้าไว้ ใน เมือง สิ้น กองทัพ

พระเจ้าราชาธิราช ยก ตี ล่วงไป ได้ เมือง

ภูคาม อัน เป็น เมือง หลวง เก้า แต่ เมือง

จตุตถ เมือง ตะลุม เมือง จตุตถ นั้น กับ เมือง

หลวง อังวะ อยู่ คน ตะ ฟาก แม่ น้ำ แล้วยัง

ทั้ง

๒๗๐

ราชา ธิราช

เล่ม ๑๔

ให้ เสนาบดี ยู่รักษา เมือง

ฝ่าย กอง

ทัพ กรุง อังวะ

ก็ มิได้ ยก ออก มา ต่อ

สู้ นิ่ง สงบ อยู่ใน เมือง

จะ

๐ สมเด็จพระเจ้า ราชา ธิราช ก็ ยก ล่วงเดิน

ไป ที่ เมือง ตะคอง มาเสียดลักรุง อังวะ

ทาง สิบ ห้า วัน

ครั้น ตีเมือง ตะคอง มาเสียด

ได้ แล้ว

พระองค์ ก็ ยก ถอย มา ตั้ง อยู่

ณ เมือง ขะติง

ที่ ให้รักษา อยู่ นั้น แล้ว

จึง ทรง ปฤชา ด้วย เสนาบดี ทั้งปวง ว่า เรา

ยก กลับ มา เมือง อังวะ ได้ แปร วัน แล้ว พระ

เจ้า กรุง อังวะ ก็ มิได้ ยก ออก มา ต่อ ผู้เรา นิ่ง

อยู่ ฉะนั้น แล กิจ การใน เมือง อังวะ จะ เป็น

ประการใด ก็ ไม่ รู้ ครั้น แดง ให้ทหารไป

ลาดตระเวน จับ ผู้คน

จะ มาให้ถาม เขา

เล่ม ๑๔

ราชาธิราช

๒๗๑

ก็ การ ก็ มิ ได้ สัก คน หนึ่ง

เรา จะ รุ้ ท

คิด การ หมาย เขา ไชย ชนะ ได้ ประกาย ไท ား

๑) ข้ามาตย์ ทิน มณี กรอท จึ่ง กราบ พูล ว่า
 ข้าพเจ้า จะ คิด อุบาย จับ พม่า มา ถวาย ให้ จึ่ง ได้
 คัญ เมอง อังวะ แล เมือง จ.ตึง กับ พระ
 ชาติ สร้อย จะ เยียด นั้น อยู่ ฟาก แม่ น้ำ
 หนึ่ง เยอง กัน เป็น สาม แพร่ง จะ ขอ ให้ บ่าย
 นำ เรือ ชนวน ไป ช้าง พระ ชาติ สร้อย จะ
 เยียด ให้ เขา เตื่อผ้า ของ เตื่อ สัมไป บูชา
 ให้ พม่า รุ้ สัว จึ่ง ให้ ส้มิง สาม กราย เขา
 เรือ บรรจุ ทหาร ชุมไว้ ฝ่าย พม่า รุ้ ว่า
 กองทัพ เขา เขา สิ่ง ของ ไป บูชา พระ ชาติ ครน
 คน กลับ มา หมก แล้ว พม่า ก็ จะ ออก
 เก็บ เขา สิ่ง ของ เห็น จะ จับ ผู้ คน เตื่อ บ้าง ส้ม เตื่อ

แจ้งความ

โรงพิมพ์ราษฎร์เจริญทำบถถนนคำเพียงถนน
วัดเกาะ จำหน่ายหนังสือประ โดมโตก,ธรรมมะ,
สุภาสัตตต่าง ๆ และรับพิมพ์หนังสือ เช่น ก้าศ,
แก้ว, ฎีกา, ใบเสวรี, แบบฟอร์ม ฯลฯ ทำเต็มสมต
เทินทองอย่างงาม ๆ ถึงของตกตำมาแล้ว
รับรองว่าจะทำ ให้เรียบร้อย และเร็วทันความ
ประสงค์ กับมีหนังสือแบบเวียนของกระทรวง
ศึกษาธิการทุกชนิดจำหน่ายด้วย ทั้งหล่อตัว
อักษรพิมพ์จำหน่ายโดยคิดราคาอย่างย่อมเบา

เพราะฉะนั้น ถ้าท่านมีความประสงค์อย่าง
ใดอย่างหนึ่งซึ่งได้ตำมาแล้วข้างถนนน เซ็น
ทาน ไปตองซื้อหรือจ้างพิมพ์ ท่านจึงจะทราบ
ได้ว่าที่ โรงพิมพ์ราษฎร์เจริญคิดราคาพอสมควร.

*****

ราชาธิราช

เล่ม ๑๕

ข^๒ สัม^๒ หา^๒ ต^๒ ทาง^๒ ค^๒ ทาง^๒ ว^๒ ท^๒าน^๒ ผ^๒ ข^๒ือ
ร^๒าน^๒ ห^๒น^๒ง^๒ ส^๒ือ^๒ น^๒ำ^๒ ว^๒ัด^๒ เ^๒าะ^๒ เ^๒ห^๒ระ^๒ น^๒ัก^๒ห^๒นา
ร^๒า^๒ษ^๒ฏ^๒ร^๒ เจ^๒ริ^๒ญ^๒ ใ^๒ร^๒อง^๒ พ^๒ิม^๒พ^๒ ใ^๒ร^๒ ม^๒ร^๒ร^๒คา
เจ^๒ริ^๒ญ^๒ ท^๒าน^๒ มา^๒ ข^๒ือ^๒ ต^๒ู^๒ ค^๒ง^๒ ว^๒ ใ^๒ต^๒
ใ^๒ต^๒ ใ^๒ง^๒ พ^๒ิม^๒พ^๒ ค^๒ร^๒ว^๒ แ^๒ว^๒ก^๒ แ^๒ป^๒เ^๒ต^๒ก^๒ ใ^๒ว^๒ เ^๒ว^๒ง^๒
อ^๒าน^๒ แ^๒ล^๒ว^๒ เ^๒ป^๒เ^๒ล^๒อง^๒ ค^๒ว^๒าม^๒ ท^๒ก^๒ข^๒ ใ^๒น^๒ ส^๒ุ^๒ก^๒ข^๒ี
ท^๒าน^๒ ข^๒ือ^๒ ใ^๒ไป^๒ อ^๒าน^๒ พ^๒ัง^๒ ใ^๒ให้^๒ ม^๒ั้ง^๒มี^๒
เจ^๒ริ^๒ญ^๒ ก^๒วี^๒ ค^๒วี^๒ ส^๒ว^๒ส^๒ติ^๒ พ^๒ิ^๒พ^๒ฒ^๒น^๒ ใ^๒เ^๒ย

วัด

รัตนโกสินทร์

ศก ๑๐๘

เกาะ

๐ หน้า ขึ้น ๗

๐ ราชธานี ๑๕ ๗

๐ ตั้งแต่พระตั้งพระราชรับอาษาจะออกไปเจรจาการเมืองกับพระเจ้าราชาธิราช แล้วพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องจัดเครื่องบรรณาการ มอบให้พระตั้งพระราชนำไปถวายพระเจ้าราชาธิราช จนถึงสามกราบจับพวกพม่าศตศักราชนำมาถวายพระเจ้าราชาธิราช ๗

๐ ครั้งนั้นพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องก็ตั้งตกพระไทยกตัญญู มีใต้ทรงตำรับที่การที่จะสู้รบเปรียบประดุจสกนธ์ไปตก อยู่ในฝ่าพระหัตถ์สมเด็จพระเจ้าราชาธิราช จึงทรงพระวิทก ว่า แตนเมืองอังวะข้างฝ่ายอุดรทิศนั้นก็ยังมิได้ราบคาบก่อน แตนกองทัพมอญ

๒๗๔   ราชธานีราช   เล่ม ๑๕
 ยก รี้บ เร็ว มา ครังนี้   ที่ ล่อง ช้าม แตน เข้า
 มา จน ถึง เมือง อังวะ   ฝ่ายไพร่ พล พม่า
 ก็ แยก กระจุก กระจายไป   เมื่อไม่ได้ กำลัง
 ไพร่ พล เสบียง อาหาร   แล้ว จะ รบสู้
 คือก มอญ นั้น เห็น ชัก ส่น นึก   จึงให้ ประชุม

คน ทั้งสอง ฝ่าย คือ สมน ชีพราหมณ์   แล
 เสนา พุทธนามาทย ราชปะ โรหิก ทั้งปวง   เข้า
 มา พร้อม แล้ว ทวีต ปรดุษษาว่า คือก มอญ มา ทิศ
 เมือง เรา ครังนี้   ผู้ใด จะ มี สติปัญญา
 จะ คิด อาษา สู้รบ ประ การใดบ้าง   เสนาบตี
 ก็ หนึ่ง อยู่ มิได้ กรวย ทศ ประการใด   ะ

๐ ขณะ นั้น พระสังฆราช องค์ หนึ่ง มี นาม
 ว่า พระสังฆราชา ภัทชะ สะกะโร มี สติปัญญา
 สามารถ ทรง พระไตรย ปฎก   แล รู้หลาย
 ภาษา พุทธ ภาษา รามัญ ไทยใหญ่ ไทยน้อย

เล่ม ๑๕

ราชาธิราช

๖๗๕

ดาว ญวน จึง ทวายได้ ครั้น เห็น เสนาบดี

ทั้งปวง นิ่ง อยู่ ตั้ง นิ่ง จึง ถวาย พระพร ว่า

เป็น อรรถมา สืบ มา แม่ พระเจ้า แผ่นดิน มี

ทุกข์ เดือด ร้อน ด้วย เหตุ สิ่งใด แล้ว ชุนนาง

ข้า ราชการ น้อยใหญ่ ทั้งปวง ก็ ย่อม

รับ อาษาช่วย ปลด เป็ดอง ส่นองพระเดช พระคุณ

ตาม สติปัญญา ถ้า ฝ่าย ขวาวาศ ชัย ขวาง

แล้ว ก็ ถึง สมน ครอง นี เป็น โอกาส ของ

สมณ แล้ว อาตมา ภาพ ก็ คิด ว่า เกิด

มา เป็น ข้า แผ่น ดิน มหา บพิตร ทรง

พระ กรุณาโปรด ปลุก เตียงให้ ยศ ศักดิ์

เป็นใหญ่ ยิ่ง มี พระคุณ หา ที่ สุด มิได้

อาตมา ภาพ จะขอ รับ อาษา ออกไป เจริญ ความ

เมือง ด้วย พระเจ้า ราชา ธิราช ส่นอง พระ

เดช พระคุณ ให้ ยก กองทัพ กลับไป จึงได้

๐ พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องได้ทรงฟังยังไม่ไว้
 พระไทย จึงตรัสว่า ซึ่งพระคุณเจ้ารับ
 อาษาตั้งนั้นก็ดีแล้ว แต่ข้าพเจ้าก็ถึง
 ใจอยู่ กลวิจะไม่สมคิดด้วยพระยา
 มอญองค์นี้ เขาเล่าลือมาว่าใจร้าย
 หนาวช้า หัวหาญนัก แต่สกเม็ยเป็น
 ที่รักยังไม่ใครได้ เมื่อจะได้ราชสมบัติ
 นั้นให้ฆ่าสิ่งมราหู เขาว่าโกรธราว
 กับจะให้รองโลหิตมาเสวย พวกพม่าที่เขา
 รู้ชอนกันเรียกว่า พระเจ้ามหา ยักษ์
 เมืองมอญ ซึ่งยกทัพขึ้นมาคิดเมือง
 เรายี่นี้ เพราะโกรธว่า สมเด็จพระราช
 บิดาแลข้าพเจ้ายกลงไปฆ่าเขา ก่อนซึ่ง
 พระคุณเจ้าจะออกไปว่ากล่าวโดยดีนั้น ข้าพเจ้า
 ยังวิตกหนักเกรงจะไม่สมหมาย อุประมา

เล่ม ๑๕   ราชธานีราช   ๖๗๗

ตั้งไป อื่น อจน เลื่อ   ว่า อย่าให้กิน เนื้อ
นั้น   ข้าพเจ้า เห็น สุต ยาก ที่ เลื่อ จะ ยอมให้
ขอ พระคุณ ทริก ทรง ตุ จง ควร   ๗๖

๐ พระสังฆราช ภัทชะ สะกะโร จึง ถวาย
พระพร ว่า   ซึ่ง พระเจ้า ราชธานีราช มี พระ
ไทย ร้าย หัว หาญ นึก   ราว กับ มหา ชกษ
นั้น   ขอ มหา บพิตร อย่าได้ ทรง พระวิตก
อาตมา ภาพ จะ รับ อาษา สู้ รบ ด้วย กรรม เทศนา
ให้ พระไทย อ่อน น้อม เป็น มนุษย์ ลง จง ได้ อื่น
วิไลย รบ ด้วย สัตรา   ข้า พ้น แทง ยิง
กิน นั้น   เหนื่อย ยาก แก่ ทแกล้ว ทหาร นึก
ซึ่ง อาตมา ภาพ รับ อาษา ครอง นี้   จะ สู้ ด้วย
อาวธ คม คือ ตม ปาก   มิให้ ยากแก่ไพร่ พดจะ
ให้พระเจ้าราชธานีราช อ่อนน้อมยอมแพ้   ประนม
พระหัตถ์ คำนับให้ ถอย ทพิ กลับ จงได้   ซึ่ง

มหา บพิตร ตรีศิวว่า เกรง จะไม่ สมหมาย
 นั้น รับ พระ ราชทาน อโภย อุประมา ตัง
 มหาบพิตร ทรง พระตำหนิ นาวา ทั้ง โกลน ทิงคร
 โชน เมื่อ ยังมี ได้ ไล่ เครื่อง อัน เรือ ทำ
 ยัง ไม่ สำเร็จ ลคร โชน ยังมี ได้ แต่ง เครื่อง
 ครบ นั้น จะ ทุ กาม ที่ เหน เปรียบ เหมือน
 หุ่น อาตมา ภาพ ถวาย พระพร อวด อ่าง
 ฝัก ปาก ไร่ เมื่อ ยังมี ได้ ไจรจา ก็ ยัง ไม่
 เห็น เท็จ แล จริง อัน วิไลย มนุษย์ ทุก วนน
 ษา ช่าง ก็ หวัง จะ เอง งาม เจริญ ก็ หวัง
 เอา ถ้อย คำ เป็น ที่ สำคัญ มั่น ทหมาย
 แม้น มหาบพิตร ยัง ทรง พระสงกาทอยู่ แล้ว อาตมา
 ภาพ จะ ออ ถวาย กานบน ไว้ แม้น ไป ทำการ
 ไม่ สม ตัง ว่า แล้ว มหาบพิตร จง คึก อาตมา

เล่ม ๑๕

ราชาธิราช

๖๗๗

ภาพ เลี้ย ตง พระราช อาญา สัก หน้า ส่ง
ไป เบน ตะพุ่น สำหรับ เกี้ยว หล้า ช้าง จนตาย

๐ สมเด็จพระเจ้าฝรั่ง มั่งคั่ง ใต้ ทรง

ฟัง พระสังฆราช รับ อาษาให้ ทาน บน แฉ่ง

แรง ตั้งนั้น ก็ แยม พระศรรล ทวีส์ ว่า

ซึ่ง ข้าพเจ้า ว่า จะไม่ สม หมาย นั้น เพราะ

ความ กลัว จึงได้ คิด เกรง กริ่ง ใช้ จะ

ประมาณ พระคุณ ว่า จะ ไป เจริงา สู้รบ

ไม่ สำเร็จ นั้น หา มิได้ พระคุณ เจ้า ก็มี

สติปัญญา สามารถ แม่น เห็น สม คิด แล้ว

ก็ นิมนต์ พระคุณ ออกไป เจริงา เกิด ซึ่ง

พระคุณ เจ้าให้ ปฎิญาณ ทาน บน นั้น ถึง

จะ พลาด พลั้งไม่ สม คิด ประการใด ข้าพเจ้า

หา เอา ไทษไป ด้วย พระคุณ เป็น สมณ

ศุภาทริภุชงค์ ด้วย ความ สัจจามิภักดิ์ ชอบ แต่

จะ ป้อนบำเหน็จ ถวายให้ ถึง ขนาด จึง จะ ควร ๗๖

๐ พระสังฆราช ภักคยะ ระกะโร จึง ถวาย

พระพร ว่า ซึ่ง ชาติมา ภาพ รับ อาษา ถวาย

ทาน บน ใจ นั้น ไซ้ จะ ถอด อ่าง บัญญา

วิชา ความ รู้ หา มิได้ หวัง จะ กระทำให้

เป็น แขน แขน แก่ เสนาบดี แล ทแกล้ว

ทหารสืบไปภายหน้าจะได้ มี ใจกล้าหาญ ในสงคราม

รับ อาษา เจ้าไม่ เสียด ชาติ ชีวิต จะ ได้ คิด ถึง ความ

มั่น สัญญา ที่ ตน กระทำไว้ อัน คำ ทาน

บนนั้น อุประมา ดั่ง หลัก เป็น ที่ ยุค หนึ่ง แม้

ไม่มี หลัก แล้ว ครั้น ไป กระทำ การ เห็นอช ยาก

เข้า ดวง จิตร มีก ปรวน แปรไป หนึ่ง ชาติมา

ภาพ พิจารณา การ นำ หลัง แน่ใจ ของตน แล้ว

จึง ขึ้น รับ อาษา ว่า จะ ได้ ไชย ชนะ ด้วย เคี้ยว

เล่ม ๑๕

ราชาธิราช

๒๘๑

เพราะ เห็น ชะตากรุง รัตน บुरะฮังวะ ยัง รุ่ง เรือง
 ดี อยู่ ถึง ข้าศึก จะ หัก โหม ประการใด
 ก็มี อาจ จะ เอา เมือง ได้ คง ล่า ทัก กลับ ไป
 เป็น แท้

๐ พระเจ้า ฝรั่ง มั่ง ฆ้อง ไต่ ทรวง ฟัง ดั่ง นุ่น ก็
 ที่ พระไทย นึก จึง ตรัส สั่ง ให้ จัด เครื่อง
 ราชบรรณาการ ออกไป ถวาย พระเจ้า ราชธิราช
 นั้น เป็น สิ่ง ของ แพร่ ลาย ชนวน อย่าง ดี
 สิบ พับ ผ้า ชุบ พระภักตร์ บก ทอง ผืน
 หนึ่ง พระเตา น้ำ ทองใบ หนึ่ง ไต้ เครื่อง
 เสวยของ กษัตริย์ ส้ารับ หนึ่ง พรหม ผืน เมียง
 สิบ กระหมวด น้ำ ตอกไม้ เทศ สิบ เท้า สี่ เลียด
 เทศ ยี่ สิบ ก้อน ผ้า แดง โมรี สิบ พับ กับ
 ของ กิน ทังปวง เป็น เครื่อง เสวย ทหาร พอส่มคว
 ให้ จัด คน ถือ สิ่ง ของ ไป ด้วย นั้น แต่ ล้วน

๒๗๓ ราชานิราช เล่ม ๑๕

คน ชรา หก สิบ คน แล้ว พระเจ้า ผึ้ง

มั่งของ จึง ทวิตสั่ง พระสังฆราชา ว่า สิ่ง

ของ ทั้ง นี้ให้ว่า เป็น ของ ๆ พระคุณ เจ้า มี

จิตร ยินดี นำออก มา ถวาย ครั้น พระเจ้า

ผึ้ง มั่งของ สั่งให้ จิต สิ่ง ของ เสร็จ แล้ว ก็

อาราธนา พระ สังฆราชา ภัคยะ ณะกะโร ออกไป

เมื่อ พระสังฆราชา ภัคยะ ณะกะโร ออกไปนั้น มี

พระสงฆ์ องค์ หนึ่ง ชื่อ พระ คาง ทวี ออกไป ด้วย

เจ้า พนักงาน จึงให้ เขา เรือ ผูกขนาน เข้าสองลำ

แล้ว ชน สิ่ง ของ ลงใน เรือ ขนาน นั้น พระ

สังฆราชา ภัคยะ ณะกะโร ก็ ลงเรือ พร้อมด้วย

ด้วย คน หก สิบ ข้ามไป ครั้น ถึง นำ ค่าย

พลับพลา พระเจ้า ราชานิราช พระ สังฆราชา

ภัคยะ ณะกะโร จึงให้ ชน เครื่อง ราชบรรณา

เล่ม ๑๕

ราชาธิราช

๒๘๓

การ หนีไป อยู่ แต่ นอก ค่าย ฝ่าย ทหาร เผา
ประตู ค่าย จึง เข้าไป แจ้ง แก่ เสนาบดี ชะ

๐ ขณะ นั้น สมเด็จ พระเจ้า ราชาธิราช เสด็จ
ออก เสนาบดี จึง เข้า กราบ บังคม ทูล ว่า
บทนมพระสงฆ์ข้ามมาแต่ปากเมืองอังวะ สมเด็จ

พระเจ้าราชาธิราชได้แจ้งตั้งนั้น จึง ครัส
สั่งให้ มหาดเล็กไป นิมนต์ เข้า มา มหาด

เล็ก รับสั่ง ถวาย บังคม ลา ออก มา นมัสการ
พระ สัจจราช แจ้ง ว่า ทรง พระ กรุณา โปรด

พระ ราชทาน โอกาส ให้ อาราธนา พระ
คุณเจ้า เข้าไป พระ สัจจราช จึง ให้ คน

ชน ของ เข้าไป ส่ง ครั้น เข้าไป ถึง ประตู
ค่าย ทหาร รักษา ประตู ก็ ทรวจ คั้น ดู

เครื่อง สวดมนต์ ใน ทิว พระ สัจจราช แล
สิ่ง ของ เครื่อง ราชบรรณาการ ถ้วน ทัว แล้ว จึง

๒๘๔   ราชาธิราช   เล่ม ๑๕
ให้เข้าไป   แต่ พวกพม่า แล พระสงฆ์ องค์
หนึ่ง นั้นให้ ยบ ยง อยู่ ภาย นอก   ครั้น พระ
สังฆราชา กังคยะ สะกะโร   เข้าไป จวน จะ
ถึง นำ พระ ที่ หนึ่ง   ๗

๐ สมเด็จพระเจ้า ราชาธิราช แกล้ง เป็น พระ
ภักตร์ เสียด   ทำ เป็นไม่ ทรง เห็น หา ตรัส
ทักไม่   พระสังฆราชา กังคยะ สะกะโร ไป
ยืน หนึ่ง อยู่ ช้า นาน   สมเด็จพระเจ้า ราชา
ธิราช เห็น นาน นึก แล้ว   จึง ทำ ผู้ พระภักตร์
เห็ดชอบ พระเนตร มา ตรัส ทัก ว่า   พระคุณ
เจ้า มา เมื่อไร   พระสังฆราชา กังคยะ สะกะโร
ถวาย พระพร ว่า   อาตมา ภาพ มา เมื่อ
มหาบพิภร ทอด พระเนตร เห็น   สมเด็จพระ
พระเจ้า ราชา ธิราช ได้ ทรง พัง ถี ยม อยู่ แล้ว
อาราธนาให้ พระ สังฆราชา กังคยะ สะกะโร หนึ่งบน

เล่ม ๑๕   ราชานิเวศ   ๒๘๕

อาสน์ ที่ ควร   พอ เจ้า พนักงาน นำ เครื่อง

ราชบรรณาการของพระสังฆราชาภังคยะ ณะกะโร

เข้า มา ถวาย นำ พระที่นั่ง   พระ สังฆราชา

ภังคยะณะกะโร ถวาย พระพร ว่า อาทมาภาพ แจ้ง

ว่ามหาบพิทร์ เสด็จ มา แก่ มรรคาไกล   อาทมา

ภาพ ก็ ยินดี มี อสุภ ออก มา เยือน   ไม่มี

สิ่งใด อัน ทระการ มี แต่ สิ่ง ของ ท่าน นี้   อาทมา

ภาพ จะ ขอ ถวาย แก่ มหา บพิทร์ ตาม มี   ขะ

๐ สมเด็จ พระเจ้าราชาธิราชได้ทรง พัง พระ

สังฆราชา ภังคยะ ณะกะ โร ถวาย ของ ดัง นั้น จึง

ตรัส แก่เสนาบดี ทังปวง ว่า   ซึ่ง สิ่ง ของ พระ

สังฆราชา ภังคยะ ณะกะ โร นำ มา ทัง นี้   มิใช่

ของ พระ สังฆราชา ภังคยะ ณะกะ โร   เห็น จะ

แปล สิ่งของ พระเจ้า มณฑิยรทองให้มา   เสนา

บดีทังปวง ก็ เห็น จริง ด้วย   สมเด็จ พระเจ้า

๒๘๖   ราชาธิราช   เล่ม ๑๕

ราชา ธิราช จึงให้รับสิ่ง ของไว้ แล้ว   ทวีส

ถาม ว่า พระคุณ เจ้า ออก มาหา โยม เจ้า นี้ ด้วย

กิจ ธุระ อัน ไต   พระ สัจจราชา ภัทชะ สะกะ โร

จึง ถวาย พระ พร ว่า   อาตมา ภพ ออก

มา เผื่อ มหา บพิตร   บดิน ด้วย มี ความ

ปราถนา จะ ใคร แจ้ง ว่า   พระองค์ ทรง

พระ อุสาห์ เสด็จ ภิรมย์ พล ชน มา ทรง น   เพอ

พระราชม์ ประสงค์ ถึง ไต   ะ

๐   สมเด็จ พระเจ้า ราชา ธิราช จึง ตรัส ว่า

ข้าพเจ้า ยก กอง ทพ มา ทรง น ด้วย เหตุ ประการ

หนึ่ง จึง มีความ ปราถนา สาม ประการ เหตุ

ประการ หนึ่ง นั้น ด้วย พระเจ้า ฝรั่ง มังศรี ฉะวา

ละ ทาง พระราชไมตรี เสีย   ยก กอง ทพ

ลงไป กระทำ ชุมเห่ง ข้ายี่ ถึง เมือง หงฮากดี ฝ่าย

ข้าพเจ้า ก็ หมายใจ ว่า   เป็น กษัตริย์ อัน

เล่ม ๑๕

ราชาธิราช

๒๘๗

ประเสริฐใน รามัญ ประเทศ

ครั้น จะ มี ยก

ชน มา ตอช แทน พม่า บ้าง

ก็ ตูตุง จะ ตั้ง

ว่า มิใช่ ชาย หา มานะ มิได้ ^{อัน} ความ ปราถนา

ตาม ประการนั้น

ประการ ^{หนึ่ง} คือ ตั้ง

ใจ มา จะ กระทำ ยุทธนา การให้ เมือง อังวะ อยู่

ใน อำนาจ ^{ชน} แก่ หงสาวดี

ให้ ^{ชอบ} ถนอ

เสนา กร้าง ขวาง ออกไป

ประการ ^{หนึ่ง}

คือ กรง อังวะ เป็น ที่ เจตียถาน มาก ^{ข้าพเจ้า}

มี ศรัทธา จะ ^{ชน} มา นมัสการ

ทั้ง จะ ไท้ ชม

ภูมิประเทศ กรุง อังวะ ด้วย

ประการ ^{หนึ่ง}

คือ จะ ยก ขอ บวร พุทธศาสนา

ให้ ^{รุ่ง} เรือง

ถาวร สืบไป นาน

จะ

๐ พระ สังฆราชา ภัณฑะ สะกะ ไร ได้ ^{ฟัง} ตั้ง

นั้น ก็ ถวาย พระพร ว่า ^{ซึ่ง} พระ องค์ ตรัส

มา ^{ทั้ง} นี้ เพราะ ^{นัก}

^{อัน} พระ เจ้า ฝรั่ง

๒๘๘   ราชธานีราช   เล่ม ๑๕

มังคี ณะวามิได้ตั้ง อยู่ใน ทางพระราชไมตรี นั้น
บดิน ก็เสด็จ ทวงคต ล่วง แล้ว   ฝ่าย พระองค์

ก็ ทรง พระ สติปัญญา สามารถ   แล จะ มา

ประพฤติ โดย พระ ไทยอน พยายาม ตั้ง น   ชาติมา

ภาพ เห็น เป็น ครู โทษใหญ่ หลวง น้ำ   ขอ พระ

องค์ ทรง พระราช ดำริห์ ถึง ศึกกรรม ชื่อนี้ แล

ทาง พระราช ประเพณี อัน ชอบ แต่ ก่อน สืบ มา

เหมือนเมื่อครั้ง สมเด็จ พระเจ้า ๑ ในระชา มังค

ได้ เสด็จ ราช สัมบัติ อยู่ใน กรุง ภูทาม   พระ

องค์ ยก ลงไปรับ พระ เกษ ชาติท นคร สิงหค

ครน ถึงเมือง ประวน ล่วง เข้า แคนรามัญประเทศ

จึง ทรง พระราช ดำริห์ ว่า   เมือง มอญ

กับ เมือง หม่า   เป็น ทาง พระราชไมตรี กัน

มา แต่ ก่อน   แล บัดนี้ เรา ยก ล่วง แคน

เข้า มา มีกรร นึก   เกิดอก พระเจ้า หงษาจดี

เล่ม ๑๕   ราชาธิราช   ๒๘๗

จะ มี พระไทย รั้งเกี้ยว   ก็ จะ เลี้ยว ทาง

พระราชไมตรี แก่ กัน   ทรง พระดำริห์ ด้ แล้ว

สมเด็จพระเจ้า อโพระธามังฉ่อ   จึง ได้ ด้

กลับ ด้ มา มี ด้ ลง ไป รั้ง พระ เกษ ชาติ ที่ นคร

สิงหนคร   พระองค์ ทรง รัชชา พระราช

ประเพณี ด้ เพียง ด้   พระ นคร ที่ ด้

ฝ่าย   ก็ เป็น สวรรณบัลลังก์ ด้ กัน   ด้

เย็น ประสูติมาหา ความ อธิชา วิหิงษา แก่ กัน มี ด้

๐   สมเด็จพระเจ้า รัชชา ธิราช จึง ทรง ด้

พระคุณ เจ้า ด้ ทรง ด้ ด้ ด้ ด้   ด้ พระ เจ้า

สร้าง มังศรีธรรมา เป็น กษัตริย์ ด้ ด้ ด้   ด้ ทรง

พระราชไมตรี เลี้ยว ด้ ด้ ด้ ด้ ด้   ด้ ประพุก ด้ โดย ไบภณ

ราช ประเพณี   ตาม พระเจ้า อโพระธามังฉ่อ

แล ยก ลง ไป เพื่อ จะ กระทำ บ้าง   ด้

๒๙๐   ราชานิราช   เล่ม ๑๕

แคว้น ของ ข้าพเจ้าให้ อยู่ใน อำนาจ ข้าพเจ้า
ก็ยก ชน มา ตอบ แทน   เพื่อ จะ แม่ อาณา
จักรให้ กว้าง ขวาง ออกไป บ้าง   พระคุณ
เจ้า มา ว่า กล่าว ตั้ง นี้ เหมือน ยศมือ ข้าพเจ้าไว้
ให้ กระทำ แต่ ช่างเดียว หา ควรไม่   พระ

๐ พระสังฆราชา ภิกษุ สะกะ โร จึง ถวาย
พระพร ว่า   มหาบพิตร ตรัส ดังนี้   ตจตัง
อาตมา ภาพ เป็น สมณ ตามก   มีความ
ฉันท์ลำเอียงจะ ให้ สัตว์นิมิตยข้างหนึ่ง   เจริญ
ข้างหนึ่ง   หาวิชา สักขาบท ตั้ง อยู่ใน เมตตา
พรหมวิหารไม่   เป็น ความ สัตย์ อาตมาภาพ
มิได้ เข้า ข้างใด   ซึ่ง ถวาย พระพร แก่
มหาบพิตร ฉัน   ด้วย คิด ว่า มหา บพิตร
ทั้ง สอง พระนคร   เป็น บรม กษัตริย์
อัน ประเสริฐ   เป็น ที่ ตั้ง พระพุทธศาสนา

เล่ม ๑๕

ราชาธิราช

๒๓๑

แลเป็นที่ อาไศรย สมเน พราหมณ์ อาณา ประชา
ราชวร ทั้งปวง เพราะ ทรง พระ สติปัญญา

เป็น สัมมา ทิฏฐิ ประพฤติตาม พระพุทธโศวาท
อยู่ ทั้ง สอง ฝ่าย อัน พระ พุทธโศวาท

ซึ่ง พระองค์ ตรัสไว้ ใน พระไตรปิฎก ทั้ง สาม
นัย อยู่ ใน พระชั้นที่ ธรรม บท เคี้ยว ถ้า

บพิตร พระองค์ ไต่ ปฏิบัติ ตาม พระชั้นที่ บทเคี้ยว
นี้ใช้ ไต่ ชื่อ ว่า บพิตร พระองค์ นั้น ปฏิบัติ

ตามพระพุทโศวาทอันตรัสไว้ ในพระไตรปิฎก
ทั้ง สาม นัย นั้น พระ สวคณา แล อาณา

ประชาราษฎร ทั้งปวง ก็จะวิวัฒนา ธรรม เจริญ สืบไป
สมเด็จ พระ มหา กษัตริย์ ทรง ปฏิบัติ ใน พระชั้นที่

ราช ธรรม นั้น อาตมา ภาพ จึง ถวาย
พระพร เตือน พระสติพระองค์ ผู้เป็น ประธานผู้

สักว โลกย์ ทั้งปวง ให้ ทรง ปฏิบัติ ใน พระ

๖๗๒   ราชาธิราช   เล่ม ๑๕

ชั้นที่ ราชธรรม   แด่ พระองค์ มา ทวีต

โดย ทาง อาณาจักร ของ เวร พยาบาท   อัน เป็น

ข้าศึก แก่ ชั้นที่ ธรรม ให้ ชาติ ประโยชน์ ปรโลกย์

ชั้น ที่ หนึ่ง พระ องค์ มิ ได้ ทรง ปฏิบัติ ตาม พระ

พุทธ โอวาท   ของ สมเด็จ พระ พุทธเจ้า

อัน ทวีต ตั้ง สอนไว้   พระ

๑   สมเด็จ พระเจ้า ราชา ธิราช จึง ทวีต ว่า

ซึ่ง พระคุณ เจ้า มา ว่า ถ้าว เตือน สติ ข้าพเจ้า

โดย พุทธ โอวาท ตั้ง นี้   คุณเหมือน หนึ่ง

พระคุณ ดังเอียง   แม้ ไม่ มี จิต ติณทา

เจ้า ด้วย ช่าง หนึ่ง   จะ ให้ ฉวย ง่าย ช่าง

หนึ่ง เจริญ ช่าง หนึ่ง แล้ว   ถ้า เป็น ถึงธรรม

ของ พระคุณ เจ้า เทียงแท้ เสมอ   ที่ จะ มี ให้ สัก

แด่ พระพุทธเจ้า เป็น อันตราย จริง   พระ

คุณ เจ้า ก็ จะ ช่วย เตือน สติ ถวาย โอวาท คำ ตั้ง

เล่ม ๑๕   ราชชา อธิราช   ๒๕๓

สอน พระเจ้า ฝรั่ง บังศรี ณะดา   อนัน เป็น

สัมมา ทิฏฐิ ให้ ตั้ง อยู่ใน ชั้นที่ ราช ธรรม อย่า

ให้ ยักทัพ ลงไป เบียดเบียน ชอบ ชนธเสมา เมือง

หงษาคดี ก่อน นี้   จึง จะ เห็น ว่า พระคุณ

เจ้า ตั้ง อยู่ใน สัจธรรม เป็น อนัน แต่   ที่ จะ

ให้ สกน ทงปอง เป็น ศอ เสมอ กัน จึง   นี้ พระ

คุณ เจ้า มิ ได้ ห้าม ตั้ง สอน พระ เจ้า ฝรั่ง บังศรี

ณะดา ให้ ตั้ง อยู่ใน ชั้นที่ ราชธรรม ปฏิบัติ   นี้

ให้ มา เบียด เบียด ชอบ ชนธเสมา เมือง หงษาคดี

เป็น ต้น เหตุ ก่อน   ข้าพเจ้า จึง ยก ทหาร

ชน มา ตอบ แทน ตาม พระราช ประเพณี   พระ

คุณ เจ้า จึง มา ให้ โอวาท ตัก เตือน ข้าพเจ้า ให้

ตั้ง อยู่ใน ชั้นที่ ทศพิธราช ธรรม ปฏิบัติ   แด

ทศพิธราชธรรม ปฏิบัติ นั้น มี ถึง สิบ ประการ ใน

บท ท้าย บัง นั้น ว่า   ให้ พระมหา กษัตริย์ มี

วิริยะ ราช อู่อาก ปราบปราม ข้าศึก อัน เป็น
 เลียน หนาม ให้ ราม คาบ เมื่อ พระเจ้า
 ฝรั่ง มังศรี ณะวา มา เบียด เบียด ชอบ ชนอเสมา
 เมือง หงสาวดี ก่อน แล พระคุณเจ้า จะ
 ให้ ข้าพเจ้า ตั้ง อยู่ใน ชั้นที่ราชธรรม อุดอ้อม เลียน
 ฉนั้น จะ มี เลียน ราชธรรม ใน บท กับ บัง ที่
 ว่า ให้ พระมหา กษัตริย์ มี ความ เพียร ปราบปราม
 เลียน คือก ก่อ ให้ ราม คาบ นน หรือ เขต ฉนั้น
 จึง เห็น ว่า พระคุณ เจ้า แกล้ง มา ว่า แก่ ข้าพเจ้า
 ให้ ตั้ง อยู่ใน ชั้นที่ราชธรรม ฝ่าย เดียว ฉนั้น เห็น
 เขา เป็น สัจธรรมไม่

๑ พระตั้งจรรยา กังคะ ระคะ ไร ก็ ถวาย พระ
 พร ว่า ซึ่ง มหา บพิตร ตรัส ว่า ราชธรรม
 มี ถึง สิบ ประการ ฉนั้น ก็ จริง แต่ สมเด็จ
 พระ สรรเพชญ์ พุทฺธเจ้า ตรัส สรรเสริญ

เล่ม ๑๕   ราชาธิราช   ๖๗๕

ชั้นที่ ราชธรรม อัน เดียว นี้   ว่า มี คุณา
นภาพ อานิสงษ์ ถ้า เด็ด ประเสริฐ กว่า ราชธรรม
ทั้ง เก้า ประการ   ซึ่ง มหา บพิตร จะ มา
ทรง ปฏิบัติ ตาม ตับปะราชธรรม   อัน เพียร
ภาพยง ข้าศึก เลียนหนามให้ เตือด ร้อนราบ คาบ
จะ แฉ่ ชอบ ชั้น อเสมา ให้ กว้าง ขวาง ออกไปนั้น
มิได้ ประกอบ ด้วย คุณ ฝ่าย เดียว ตุจ ชั้นที่ ราช
ธรรม   ยัง เจ็บไป ด้วย โทษ อยู่   ชาติมา
ภาพ ขอ ถวาย พระ สติ ทัก เตือนไว้   ตาม เนอ
ความ อัน มี ใน พระ ไตรย บัญจว่าเมือง ดาวดึงษา
สวรรค์   แล อเจิม มหา นรท กับ ชมภู
ทวีป ทั้ง สาม ภูมิ นี้   กว้าง ขวาง ยาวใหญ่
ได้ ห่มน โยชน์ เสมอ กัน   แล ฝ่าย ดาวดึงษา
สวรรค์ เทว โลกย์ นั้น   ก็ มี ระยะ เทวะ
วิมาน ย่าน ประเทศ ที่ อยู่ต่าง ๆ   อัน บุญ

๒๙๖   ราชา ชีราช   เล่ม ๑๕

นิมิตร^๑ ตก แต่ง เป็น อันตี   จะไต่^๒ ยัด เยียด

เบียด เลียด กัน นั้น หา มิได้   ฝ่าย ชมภู

ทวิป^๓ นั้น กว้าง ขวางได้ หั้น โยชน์   แบน

โถณะมหาสมุทร ท่วม เลียด สี่ พัน โยชน์   แบน

บำหิมพานต์^๔ สามพัน โยชน์ เป็นที่ มนุษย์อาศัย

ก็ สาม พัน โยชน์   พระ มหา กษัตริราช ชีราช

แต่โบราณ ถิ่น^๕ บ้าน เมือง ๑   แต่ ครั้ง พระ

บรมให้^๖ ชีสัตถ์ เจ้าเสวย พระชาติ เป็น มหา โควินท์

เสلامหาพราหมณ์^๗จารย์นักษช่วยแบ่งปันประเทศ

แดน แคว้นแดน บ้าน เมือง เป็น ระยะ ผักฝ้าย   จะ

ไต่ คับ คัง เบียด เลียด จิวาท ชิง แตน แก่ กัน นั้น

หา มิได้   แต่ อเวจิมหา นรก กว้าง ขวาง ยาว

ใหญ่ได้ หั้น โยชน์   บริบูรณ์ ด้วย สัตถ์

อัน ตก อยู่ใน นั้น   มิได้ หย่อน อย่าง ชมภู

ทวิป   ด้วย อำนาจ อภุศล คือ โธณะ โธสะ โธหะ

เล่ม ๑๕   ราชาธิราช   ๒๙๗

เช่น มนต์ มีใน ถิ่นแดน สัตว์โลกย์   ผู้กระทำ

อกุศล กรรมบถ สืบ ประการ   เป็น กาย

กรรม ตาม   วจีกรรมดี   มโน กรรม

ตาม อกุศล ทุจริต อัน หยาบ ข้ำ   กรรม จุติ ก็

ไปยังเกิดในอเวจีมหานรกเป็นอันมากจะประมาณ

มิได้ บ้าง นิ่ง นอน ยืน ยัก เข็มต เข็มต เลี้ยต

กัน อยู่ใน พื้น เหล็ก แดง   อัน พิณ ด้วย

เพลิง นรก   จะ ได้ มี ช่อง ว้าง ที่ จะ ชี ดง

ว่า ที่ นี้ เป็น ระแวก ว้าง อยู่ นั้น หา มิได้   จึง

ไต่ ขื่อ ว่า อเวจี มหานรก   แต่ กรุง อังวะ

กับ กรุง หงสาวดี นั้น   ไกล กัน เป็น ระยะ

ทาง ถึง เดือน หนึ่ง   ไซ้ จะ เข็มต เลี้ยต

คับคั่ง กัน อย่าง อเวจี มหานรก นั้น หา มิได้   ซึ่ง

พระองค์ จะ ทรง ปฏิบัติตาม ตบะระราชธรรมปราบ

เสี้ยน ศัตรู   จะ เอา กรุง อังวะ เป็น ขอบ

๖๙๘   ราชธานีราช   เล่ม ๑๕

ชั้นธเสมา   ให้สัตว์ ทังปวง คับคั่ง ยด เยียด

เบียด เลียด กันอยู่ ตัง อเวจี มหา นรก นั้น หากควร

ไม่   อัน บคคณ ผู้ ไต่ กระทำ อภุศล ด้วย กาย

วาจา จิตร์ อัน ชั่วร้าย นั้น   ก็ จะ เช่น เวลา

นเวร ทิศ ตาม ผู้ นั้น ไป   ตจ ตัง กง เกวียน

อัน เวียน พัด ผัน ไป ตาม โค   แล กง เกวียน

นั้น ก็ ตาม กระบถ เท้า แห่ง โค เป็น นิจ   ซึ่ง

มหาบพิทร์ จะ ไม่ ทรง ประพฤติทาม ชั้นที่ ราชธรรม

อัน ประเสวีฐี กอบ ไป ด้วย คุณ ฝ่าย เดียว   จะ

มา ประพฤติ ตาม ทับประราศ ธรรม   อัน เจอ

ไป ด้วย คุณ แล โทษ   คือ ยัง ชำคัก ให้

เตือด รอน ด้วย ยุทธนาการ ชำ พัน กณณ   พระ

องค์ ทรง เห็น คุณ นั้น จะ ล้าง โทษ   ให้ พัน

โภยใน อบาย ภูม ไต่ แล หรือ   พระ

๐ สมเด็จ พระเจ้า ราชธานีราช ก็ ตรัส ว่า   อัน

เล่ม ๑๕

ราชาธิราช

๒๗๗

คุณ ก็ อยู่ฝ่ายคุณ ไทษ ก็ อยู่ฝ่ายไทษ
 อนันต์ คุณ จะ ล้าง ไทษ นั้น ก็ หา มิได้ ตูจ หน้า
 กับ น้ำ มัน ระคน กัน จะ เป็น อนันต์ หนึ่ง
 อนันต์ เดียว กัน นั้น หา มิได้ แต่โดย จิตร
 ของ ข้าพเจ้า ยกทัพมา ยังกรุงรัตนบระ อังวะ ครอง
 นี้ แม้นไม่มี เหตุ ก็ หาไม่ ไซ้ จะ มา ด้วย น้ำ
 ใจ วิหิงสา จะ เบียด เบียด ผู้ มี ความ ชอบ
 ให้ พิณาส์ ฉิบหาย ยัง พระพุทธศาสนา ให้ เป็น อนันต์
 ทวาย เสว้า หมอง นั้น หา มิได้ ตั้งใจ แต่
 จะ ทำนุบำรุง พระพุทธศาสนา แต่ จะ ยัง
 ผูก คน อาชรรณ ทูรชน นั้น ให้ ตั้ง อยู่ โดย
 กลอง ธรรม สุจริต จึง ประพฤติ ตาม คับ
 ปะราชธรรม อนันต์ จะ กำจัด เสีย ซึ่ง ข้าศึก
 ซึ่ง พระคุณ เจ้า ว่า ราชธรรม นี้ เจื่อไป
 ด้วย คุณ แล ไทษ นั้น ก็ จริง แต่ ข้าพเจ้า

คิด ว่า ถึง จะ เสีย เงิน ก็ จะ แลก เขา ทอง
 ถึง จะ เสีย ทอง ก็ จะ แลก เขา แก้วมณี อัน มี ค่า
 ใ้จ้งได้ ตาม ประเวณี ไถกย กษัตริย์

อัน เสวย สมบัติ ใน กลียุค เข็ญ ท้อง จำ เป็น ด้วย
 มี ผู้มา ก่อ เหตุ ก่อน แล้ว จำ จะ ฐาน ตาม อัน
 ด้ทวี เวียน ไป ใน สงสาร ใคร เลย จะ พ้น จาก กศล
 แล อภัสส ซึ่ง จะ หลีก ไถย ให้ พ้น จาก

ศร กรรม นน ก็ แล้ว แต่ เจตนา อัน ประ กอบ ด้วย
 บุญญา ของ ตน ข้าพเจ้า เห็น ฉนี้ จัง

ประพฤทิตาม คัมปราชธรรม ปฏิบัติก่อน เจ้อ ไป ด้วย
 คุณ แด โทษ พระ

๐ พระสังฆราชา ภัคยะ ณะกะโร จึง ถวาย

พระ พร ว่า ถึง มาท ว่า มหา บพิตร จะ
 ทรง ปฏิบัติ ตาม คัมปราชธรรม อัน เจ้อ
 ไป ด้วย คุณ แด โทษ ฉนี้ ก็ ดี อัน ประเวณี

เล่ม ๓๕

ราชาธิราช

๗๐๑

ปรีณายก

ผู้จะกระทำสงครามได้ มีไชย

ชนะ นั้น

พึงให้ ฐู่ ใน มล สงคราม ดี ประการ

พระคณูจะ

คือให้ ฐู่ กำลัง ซ้ำศึก ว่า ฝูง ลา มี

กำลัง แท้ใน เวลา กลาง วัน

ฝูง หก เคา

มี กำลัง แท้ใน เวลา ราตรี

ฝูง สกนุชาติ

บักษี มี กำลัง ใน เวลา

ฝูง ปลา มี กำลัง

ใน น้ำ หิ่ง

กาลญูจะ

คือให้ ฐู่ กาล

แห่ง ซ้ำศึก

อัน เดียว อภิประวิทา นิยมธรรม

แปด ประการ

คือ มี ได้ พรอญ เพื่อง กน

แปด คน ด้วย ลาวธรรม ทูจริก

อัน ได้ อึ่งหนึ่ง

แล หรือ ๗ ชึ่ง บันจรณ อยู่หนึ่ง

พระคณูจะ คือ

ให้ ฐู่ ประเทศ อัน กอบ ด้วย ธัญญา สาร

ที่

จะ เปน กำลัง แห่ง ซ้ำศึก นน หนง

อุตุญูจะ

คือให้ ฐู่ จาก ไสมย แห่ง อุตุ ทง ลาม มี

กำลังนี้ตะ

อุตุ เปน ต้น แห่ง เมือง ซ้ำศึก นน หนง

แลมุล

๗๐๒

ราชาธิราช

เล่ม ๑๕

แห่งสงคราม ทั้งสี่ ประการ

อัน จะมีไชย

ชนะ นี้ เสนาบดี ซึ่งเป็น บรินาชก นำ พล

ทหาร ของ พระองค์ มิได้ แจ้ง ยก พล

โยธา มา ที่ กรุง อังวะ ใน วสันตฤดู กรุง

อังวะ เป็น ภูมิ ประเทศ ตอน สูงกว่า กรุง หงสาวดี

ถึง ห้า สิบ เส้น เมื่อ ฝน ตก น้ำ นอง แล้ว

กระแสน้ำ นั้น มี กำลัง แรง เขียวจนถึง กั้น สีลา

แล ต้นไม้ ใหญ่ มีอาจ จะ ทน ทานได้

ก็ หัก โค่น ทำลาย ลอยลงไปตาม กระแสน้ำ แล

ทัพ พระองค์ ยัง จะ ทนทานได้ หรือ จะ เป็น

อันตราย แก่ พล ทหาร เห็น จะ สิ้น ตาย

เป็น อัน มาก พวก พล ทหาร กรุง อังวะ

จะ มิ พัก รม พัง พล ทหาร ฝ่าย พระองค์

ก็ จะ พินาศ สิ้น ตายไป เอง บรรณ บพิตร

สึงะ ทรงปฏิบัติปราบเสี้ยนศัตรูให้ราบคาบ ทา
แจ่งใน มุต สงคราม ทั้งสี่ ประการไม่ หรือ ชาติ

๐ สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้ทรงฟัง พระ
สังฆราชา ภังคะ สะกะ โร ว่า ตั้ง นั้น ก็ ทรง
พระ สรวล แล้ว จึง ตรัส ว่า พระคุณ
เจ้า เป็น สมณ สึง สนทนา ด้วย มุต สงคราม ตั้งนี้
เปรียบ ประดุจ บุษย พรวณา โภย อัน พิลึกใน ป่า
หิมพานต์ ให้ แก่ ฝูง พระยา ไกรสร ราชสี่
ฝูง แล ส้าแดง โภย พิลึกใน มหาสมุทร ให้ ฝูง
นาคราช อัน มี ฤทธิ พัง ฝูง พระยา ไกรสร
ราชสี่ หรือ จะ หนี ไป จาก ป่า หิมพานต์ ฝูง
นาคราช อัน มี ฤทธิ หรือ จะ หนี ไป จาก มหาสมุทร
พระคุณเจ้า ส้าแดง ความ พิรุณ ใน ใจ ออกเอง ด้วย
ฉาจา พระคุณ เจ้า สนทนา ข้าพเจ้า จึง
เห็นว่า เจรจาหา เป็นธรรม กถา เทียงแท้ สึงธรรม

๗๐๘   ราชาธิราช   เล่ม ๑๕

ไม่   พระคุณ เจ้า เข้าใจว่า   ราชปรีชา

เสนา มนตรี ฝ่าย เมือง ทงษาวัต   ไม่ เข้า

ใจในการพิไชยสงครามแปดประการ หรือ อาจุท

ตะกัญจะ   คือ ทก แต่ง สรรพาวุธ   มี ตาม

เป็น ต้น ให้ คม กล้า   เป็น ที่ บำรุง น้ำ จิตร

ทกล้ำ ทหาร ผู้ ถ้อ มี ให้ ย่อ ท้อ   ได้ เปรียบ

แก่ ขาศึก ด้วย ชาวธหนึ่ง   สิบแปดัญจะ

คือ สิบแปด เมือง ๆ ในสิ่งปดทกรทงปองให้ช้านาญ

แมนฆ่าได้เปรียบแก่ศกร โดยศีลปสทกรหนึ่ง พระ

ละกัญจะ   คือ จิต พล ทหาร อัน มี กำดัง

แกล้ว กล้า   อย่า ให้ เป็น ด้วย คน ขดาก

อัน จะ พล สกดี ให้ ผู้ ทาญ ย่อ ท้อ   ให้ ได้

เปรียบแก่ ศกร โดยพล ทหาร แกล้ว กล้าหนึ่ง พระ

ยุตะกัญจะ   คือ จิต แจง พหุห หมู พล อัน

ควร   แก่ ทรี เสนา เบญจะ เสนา   เนาวะ

เสนา ทัพพะเสนา ตาม ถานใน คำถ้ำ
 พิไชยสงคราม แด คำถ้ำ ภาย มณฑลที่ ว่า
 ถาน ประเทศ ที่ นัควร จะ ตั้ง พยห นั้น บัศวะ
 กาะ พยห เป็น ต้น เพื่อ จะ ให้ เป็น บัจย
 อุดหนุน กัน ศุภรุษแล กามี บัศเด หาง ทัพ แด
 ทอ ศิวะ เป็น บัจย ศุภรุษ พร้อมกัน จึง บินไป
 ได้ ใน อากาศนั้น ได้ เปรียบแก่ ศัทร โดย พยหนั้น
 หนึ่ง โทฏ ฐิระถัญจะ คือ ฉลาด ศิว ชุม ค่าย
 ให้ มั่น กับ อินทราช โดย รอบ คอบ ให้ ถิ่น
 ที่ อ่าไศรยแก่ พง พหาร อัน เหนื่อย มา
 แต่ ที่ พุทธนถาร จะให้ อ่าไศรย กับ อยู่
 หลบนอนให้มี กำลัง หนัก ได้ เปรียบแก่
 ซาศัก โดย ชุม ค่าย หนึ่ง มั่นทะ ถัญจะ
 อคี่ให้ มีศศิระทุก ถึง พระ พุทธคุณ พระ

๗๐๒

ราชาธิราช

เล่ม ๑๕

ธรรม คุณ พระสังฆคุณ จึง เป็น บรม

รัตน มนต์ อัน ประเสริฐ เป็น นิจ เนื่อง ๆ ทก

อัสสา สะปะสาก แลอิริยาบถ นุ่งนอชยันเดิน เพื่อ

จะเป็นที่ พึงจะได้ กระทำ สักยาธิฐฐาน แก่สรรพ

ไทย มี บิศาไทย ไภคไทย ยุทธไทย

เป็น ต้น อัน มีมา แต่ ชำ คีถ ด้วย ธาถลป

แล กฤทษวิคุณ ให้ ไพร พล ปวงศจาก

อันทวาย ได้เปรียบ แก่ ชำ คีถ โดย ก่าตั้ง

พระพุทธรูปหนึ่ง จริยะกัญจะ คือ มี

ความเพียร ห่มนุ่ง ตักเตือน ทหารทุก กระทรง การ

อย่าให้ขาดได้ โดย อังคณาไสย อย่าง อ่อน

กล้า นุ่ง พอ เป็น มีธมิม ป่าน กลาง ให้ ได้

เปรียบ แก่ ชำ คีถ โดย ความ เพียร หนึ่ง บัญญา

กัญจะ คือ มี บัญญา ว่าพึง ซึ่ง เหตุผล โดย

รอบ คอบ เป็น นิจ ใน อดีต อนาคต บังจุบัน

เล่ม ๑๕

ราชาธิราช

๗๐๗

ที่ จะ เอาไชย ชนะใน สงคราม

อย่าให้

เป็น อันทราบแก่พวก พลใต้ ๆ เปรียบแก่ ข้าศึก

ศัตรู โดย บัญญา ประการ หนึ่ง ทายักัญชะ

คือ รุกข์ บำเหน็จ ให้ ถึงขนาดแก่ ทหารผู้ มีความ

ชอบ ให้ แก่ ลัว กดำ ชั้นใน สงคราม ลงได้

ด้วย ฮามสี อนันต์ แล ถ้อย คำ อัน ไพเราะ ให้

ได้ เปรียบแก่ ข้าศึก โดย รุกข์ บำเหน็จ แล

รางวัล นน หนึ่ง เป็น ยอด คัมภีร์ ไชย ภูมิ

สงคราม แด่ ประการ ดัง นี้ แล กิตติ สงคราม

อัน ยอนต่าง ๆ ก็ แจ่ม ชัย ถึง พระคุณ เจ้า จะ เจรจา

ประการ ไต่ ฟุ้ง เสนาบท ราชนิพนธ์ ฝ่าย

ข้าพเจ้า ก็ เข้าใจใน วาระ จิตร ของ พระคุณ เจ้า

ทุก ประการ แต่ หาก ว่า เกรง กาลจะ พัด

อัน เป็น ของ ไชย ของ พระ อริยะเจ้า ชัย จึง

มิได้ ว่า แก่ง แข่ง ให้ เคื่องใจ ขะ

๑ พระสังฆราชา กังคะสะกะโร จึง ถวาย
 พระ พร ว่า ซึ่ง มหา มพิทวิ วิไล ทรงแย
 ใน ตาระ น้ำ จิตร ของ ฮาตมา ภาพ อัน
 ที่ อยู่ ใน สัจธรรม ทั้ง นี้ ก็ เพราะ ผล วิจิตร
 ของ ฮาตมา ภาพ ได้ กระทำ มา แต่ ก่อน จึง มี
 ได้ เชื้อ ไหว้ ทรง แคลง ฮาตมาภาพ โดย ความ สักย
 นี้ ฮาตมาภาพ คือ โสย จิตร เนตตา สักย ว่า
 อัน ชนุ กวี่ นี้ มี ชนมิม ประเทศ กี่ระ แผ่น
 ดิน อยู่ กลาง แผ่น ที่ ทั้ง พระ มหาว โฬธวิพลธา กี่ระ
 ใน จันที่ สกทะเล วัชร์ แห่ง สมเด็จ พระ สรร พันธ์ พทธ
 เจ้า ทั้ง ปวง แด บัณฑาต ราชชเค สักดา
 วลัย มี โคข รอย นัน มี เกร็ง วลัย เวชน
 ชน เป็น สักชิตมา วัญ แด มี ยอก อ่อน น้อย
 เข้าไป ทั้ง พระ มหา โฬธ มี เมืองใหญ่ เป็น
 โสพส มหา นคร สิบหก แด สักย แผ่น ดิน มี ชนมิม

เล่ม ๑๕   ราชธานีราช   ๗๐๙

ประเทศ   มี ทรง สิ้นฐาน ตั้ง รูป ตะโพน

กึ่ง กลาง กว้างสาม ร้อยโยชน์   โดย รอบ

ขอบ เก้า ร้อยโยชน์ เท่า นี้   แดน สมเด็จ

พระพุทธรูปเจ้า   พระบึงเจก โพน เจ้า   พระ

อรรค สว่าง   พระ อลัทธิ มหา สว่าง   พระยา

บรม จักรพรรดิ   พระยา กุศล จักรพรรดิ

พระพุทธรูป บิดา พระพุทธรูป มารดา   ทั้ง พระยา

อัน มี กุศล สมภาร มาก   ย่อม มา บังเกิด

ใน ที่ นั้น   แด กรุงรัตน บระ อังวะ กับ

กรุง หงสาวดี ราชธานี ทั้ง สอง   ก็ นับ เข้าใน

มัชฌิม ประเทศ เสมอ กัน   ฝ่าย มหา บพิตร

ทั้งสอง เป็น พระเจ้า แผ่น ดิน ก็มี พระราช กุศล

สมภาร   ได้ บำเพ็ญ อบรม มา แต่ ก่อน

เช่น อัน มาก   จึง ได้ มา เกิดใน มัชฌิม ประเทศ

เป็น บรม อิศรา ธิปไตยใหญ่ หลวง   ควร จะ

๑๑๐   ราชธานีราช   เล่ม ๑๕
กระทำ พระราชไมตรี ต่อ กัน   สมณ พราหมณ์
อาณา ประชา ราษฎร ทั้ง สอง ฝ่าย   จะ ได้
อยู่ เย็น เป็น สุขได้   บำเพ็ญ กุศล สร้าง บารมี
เป็น ทาง สวรรค์ ทาง นฤพาน   เพราะ พระ
องค์ จึง จะ ควร   บัด นี้ พระ องค์ ยก พล ทหาร
มา   กระทำ สงคราม ถึง ตบ เบียด กัน   ฉะนั้น   ให้
สมณ พราหมณ์ มา วิช ไพร่ ฟ้า ประชา ราษฎร ทั้ง
สอง ฝ่าย   ได้ ความ เดือด ร้อน เด็ด กอง
กำลัง   เป็น มูล แห่ง บาป อัน จะ ไป สู่ จตุรบาบ
ทุกข์ ตึง นอน พน ภาวะ มี อสุภ ห่อ หามา ถวาย พระ
พร   ดัง นี้   จะ ได้ ทั่ว ช่าง ผู้ ไต่ ไม่ หลง
จะ เหมือน พระ สติ   เพื่อ จะ ได้ บรม บลักร์ ทรง
พระ ศาสน์ สอน อัน ควร โดย ไบราณ ราช ประเพณี
กับ จะ ให้ เป็น ประ โยชน์ แก่ พระ องค์ ไป ใน บัด จุ บัน
๑๑   อนาคต กาล   นั้น   จะ

๑ ขณะเมื่อ พระสังฆราชา กังคะระ ณะกะโร
 ออกมา เจริญความ เมืองอยู่ด้วย สัมเด็จพระเจ้า
 ราชาธิราช นั้น พอ สมิง สาม กราย ซึ่ง
 ไป คอยจับพม่า ณ พระธาตุสร้อย จะเขี่ยต จับ
 ได้ พม่า อัน ออก มาเก็บ สิ่ง ของ กต เหา ที่ระ
 มาได้ สาม สิบ คน จับ เปนไท้ เจ็ด คน มา

ถวาย สัมเด็จพระ เจ้า ราชา ธิราช

๑ พระสังฆราชา กังคะระ ณะกะโร เห็น คิงนั้น
 จึง ถวาย พระพร ว่า เติมนหา ขพิตร ทรง ทรง แก่
 ฮาตมา ภาพ ว่า ซึ่ง เสด็จ ภิรมหา พล ยก
 กอง ทพ ชน มา ยัง กรุง อังวะ นี้ ด้วย เหตุ
 ประการ หนึ่ง จึง มีความ ปราถนา สาม
 ประการ คือ ทรง พระราช ศรัทธา จะ
 ปราถนา พระ บรม ธาตุ เติษสถาน ได้ ให้
 เปนพระราชา กุศลสืบไปในกาลปางสาน ฮาตมาภาพ

๗๑๒   ราชานิราช   เล่ม ๓๕

ก็มี ความ ยินดี แล บัดนี้ มา เห็น ราช บุรุษ ของ
พระองค์   ไป กระทำ อันตราย แก่ คน เป็น

ข้า พระ พุทฺธเจ้า อัน หา ความ ผิด มิได้   เป็น
ของ พระ มหา กษัตริย์   ทรง พระราช อุทิศ

ถวายแก่พระรัตนไตรย สืบมา แต่ก่อนนี้ อาตมา
ภาพตุลฉาก ตา   มีความ กรุณา แก่ คน

เป็น ข้า พระรัตนไตรย   ผู้หา ความ ผิด มิ
ได้ มา ถึง แก่ ความ ตาย   แล ราช บุรุษ

ผู้ประทุษร้ายต่อ พระรัตนไตรย ก็เป็น คุรุกรรม
อันใหญ่   จะได้ เสวย ทุกขเวทนาไปใน

นรก นน สัน กาล ข้า นาน   แต่ เหตุ อุกุศล
จิตอัน มิได้ เคารพ รู้ คุณ พระรัตนไตรย   อาตมา

ภาพ สังฆ นิก   จะ ขอ ถวาย พระ พร ตา
มหา บพิตร ก่อน   พระ

๐ พระสังฆราชา ภัทฺธะ ณะกะโร ทำอาการ
เป็น ประหนึ่ง จะไป จาก ที่ นั้น สมเด็จ พระเจ้า
ราชา ธิราช จึง ตรัส ว่า ซึ่ง พระคุณ เจ้า
ว่า ราช บรุษ ของ ข้าพเจ้า ไม่ รู้ คุณ พระรัตน ไตรย
นั้น ฉันท

จึง ถวาย พระ พร ว่า

อัน ราช บรุษ ซึ่ง ได้

เป็นที่ ถิ่น นคร

เสวย มนุษย์ สมบัติ เป็น

เสวย ฐิติ ครอบ

ก็ อาศัย รวย สร้าง บารมี คีล

ทาน ภาวนาสการ บุชา พระรัตน ไตรย เป็น ประทาน

ผลบุญ นั้น จึง ส่ง ให้ ไต่ มา เกิด เป็น เสวย ฐิติ ครอบ

อยู่ ใน มัชฌิม ประเทศ ราชธานี ควร ที่ ราช

บรุษ เหล่า นี้ จะ รู้ คุณ พระ รัตน ไตรย ทำ

สการ บุชา ให้ ยิ่ง ๆ ขึ้น ไป อีก นี้ มา กระทำ

อันตราย เบียด เบย พฆ่า คน เหล่า ข้า พระ อัน

พระมหากษัตริย์ แต่ ก่อน ทรง พระราช อนุมัติ ถวาย

ไว้ให้ปฏิบัติ

พระรัตนไตรย จนล้มตาย

เป็น ครอบกรรมโทษ จะได้พ้น ทุกขเวทนา ใน

อเวจี มหา นรก เป็น กาล ช้านาน นี้ เหตุ

อัน อตมาภาพ จึง ถวาย พระ พร ว่า ราช

บุรุษ เหล่า นี้ มิได้ รู้คุณ พระ รัตนไตรย ะ

๐ สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้ทรงฟัง พระ

สังฆราชาภิกษุสะระโระ สำนัดงธรรมโดยพิศดาร

ดังนั้น ก็ ถอย มานะใน พระไทย สง ด้วย

สามารถ พระองค์ เสด็จไปใน พระรัตนไตรยา

ธิคุณ ยิ่ง นึก ทรง พระ คำที่ เห็น ธรรม

สังเวช ทุก ประการ จึงตรัส แก่ พระสังฆราชา

ภิกษุสะระโระ ว่า เมื่อ แรก ข้าพเจ้า ชน

มา ถึง นั้น มิได้ พย แก่ สัก คน หนึ่ง ก็ไม่

แจ้ง กิจการใน กรุง อังวะ ว่า จะ เป็น ประการ ไท

จึงได้ ทหารไป คอย จับ เอา คน มา เพื่อ จะ

ใคร่ รู้กิจการใน กรุง อังวะ แล ซึ่ง ทหาร
 ไป กระทำ เขยิบ ข้าชว่ พน ฝูง คน ซึ่ง มีฎีก์บรม
 ธาตุ เลี้ย หง น ข้าพเจ้า หาได้ สิ่งให้ ทำ
 แก่ คน ข้า พระไม่ ถ่มตัจ พระเจ้า ราชา ธิราช
 จึง ครวี่ สิ่งใดเอา ผู้ ไป ชว่ พน เหล่า ข้า พระ เลี้ย
 นัน เป็น โทษ

๐ พระสังฆราชา ภัคยะ ณะระ ไร จึง ถวาย
 พระ พระว่า ซึ่ง มหาก บพิตร ครวี่ว่า มิได้
 สิ่งให้ กระทำ เนน ก็ หาไทย แก่ พระองค์
 มิได้ แล ซึ่ง เกิด เหตุ หง น เพราะ ฮิตมา
 ภาพ อัน มหาก บพิตร ะให้ อง พระ ราช
 อาญา ราช บุชช เหล่า นัน ก็ ต้อง อยู่ ใน
 ลึกซามท อากมาภาพ ขอ พระ ราชทาน ไทย
 ฮยาให้ ชว่ หมอใน สมนท กิจ เลว แล ซึ่ง
 เขา มิได้ เคารพ ก่อ พระวิทน ไตรยไป ชว่ พนพวก

๗๑๖   ราชาธิราช   เล่ม ๑๕

ข้า พระ เลี้ยง นั้น   บาบ กวรม ก็ คิด ตัว เขา

ผู้ ทำ ผิด ไม่ ใน อนาคต กาล   ชะ

๐ สมเด็จ พระเจ้า ราชา ธิราช   พระราช

ทาน โทษ ให้ แล้ว ๆ   จึง ครั้น แก่ พระสังฆราชา

ภักษะ สะกะ โร ว่า   ข้าพเจ้า จะ พัง คำ

พระคุณ เจ้า จะ ถอย ทัพ กลับ ไป จาก กรุงรัตน

บระ อังวะ แล้ว   แต่ มี ศรีทธา จะ ใสร ถอบนา

ก้อ หอพระชน ใจ ให้ เป็น การกุศล เป็น ที่ สำคัญ

ใจ สัก แห่ง หนึ่ง   จะ ให้ เป็น เกียรติยศ ไป ภาย

นำ   พระสังฆราชา ภักษะ สะกะ โร จึง ถวาย

พระ พร ว่า   ตาม แก่ พระองค์ จะ ทรง

พระราช บัญชา ที่ ควร เกิด   สมเด็จ พระเจ้า

ราชา ธิราช   จึง ให้ ใจ ของ ถวาย ตอน

แทน   แก่ พระ สังฆราชา ภักษะ สะกะ โร

มาก กว่า ที่ นำ มา สอง เท่า   พระสังฆราชา

กัษณะ สะกะโร

จึง ถวาย พระพร ลา

พระเจ้า ราชธาธิราช กลับเข้า มา เมือง แล้ว

เข้าไป ถวาย พระพร สมเด็จพระเจ้า ฝรั่ง มั่งคั่ง

ตามซึ่งได้สนทนากับพระเจ้าราชธาธิราชทุกประการ

สมเด็จพระเจ้า ฝรั่ง มั่งคั่งได้ แจ้ง ว่า กอง

ทัพ มอญ เต็มไป ก็ คลาย พระ วิทก ลง ฝ่าย

สมเด็จพระเจ้า ราชธาธิราช จึง ตรัส สั่งให้ ราช

ชุนานไป สร้าง หอ พระ ชันไฉ่ ณ พระ ธาตุ

ศรอย จะ เขียว แล้ว พระองค์ ก็ให้ ถอย ทัพ มา

๑ ฝ่าย พระเจ้า ฝรั่ง มั่งคั่งได้ทราบ ว่า พระ

เจ้าราชธาธิราชเลิก กอง ทัพออก จาก ที่ แล้ว ก็ให้

ทหาร ออกไป เฝ้า เพลิง เผา หอ พระ ซึ่ง

พระเจ้า ราชธาธิราช สร้างไว้ นั้น เสีย ครั้น

เพลิง ก็ ก่อขุ่น กลบ ทรายหลบไป สมเด็จพระเจ้า

ราชธาธิราช ทอด พระเนตร เห็นทหาร พม่า ออก

๗๑๘ ราชานิราชา เล่ม ๑๕

มา เฝ้า หอ พระ ที่ พระองค์ ให้ สร้าง ไว้ นั้น ก็
น้อย พระไทย ทรง พระโกรธ ยิ่ง นึก ตรัส
สั่งให้ หยศ กอง ทพ จะ กลับ ชน มา ที่ เฝ้า เมือง
องค์ ให้ ได้

๑ ฝ่าย อำมาตย์ ทิน มณีนี กรอท จึง กราบ ทูล
ว่า ซึ่ง พระองค์ ทรง พระราช ตรี ทธา ให้
สถาปนา หอ พระ ชน ไว้ เป็น พุทธบูชา ของ พระรัตน
ไตรย ชาต แล้ว ผู้ใด กระทำ ประทุษร้าย
แก่ พระ ตรีรัตน ไตรย ไทย นี้ ก็ อยู่ แก่
ผู้ กระทำ ผิด ประการ ดัง ผู้ ซึ่ง หยิบ ทอง
ถ่านเพลิง นั้น ก็ หาก จะ วิจารณ์ ใน มือ
ตน เอง แล ซึ่ง พระองค์ สถาปนา บำเพ็ญ
พระราช กุศล สร้าง หอ พระ เป็น พุทธบูชา ไว้ นั้น
ถึง มี ผู้ มา ทำ อันตราย ดังนี้ พระราช อาณัติ
สงฆ์ จะ ได้ สาบ สุนฺญ เลือ นัน หา มิ ได้ ก็ ตก

เห็นไม่ชอบ ขอให้ทรงพระดำริห์ตามพระ
จิตท่านุวัตร ทุองควร

๑ สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้ทรงฟัง
อามาศย์ ทินมณี กรอศทุก ทัด ทาน ตั้ง นนากเห็น
ด้วย จึงให้ ถอยทัพ มา ตั้ง อยู่ ณ เมือง
ภูกาม ทรงพระราชดำริห์ว่า ตั้งให้ กอ กู
ถวายพระสงฆ์ เป็น อัน มาก แลให้ มี การ
มโหรีศพ สบ โข สวม ฉับ แล ด้ ขก พยห
โยธา ทัพ เสด็จ กลับ มา ถึง กรุง เสงขราที

(ยังมีต่อ)

แจ้งความ

โรงพิมพ์ราษฎร์เจริญกับถนนสำเพ็งตอน
วัดเกาะ จำหน่ายหนังสือประ โลมโลก,ธรรมะ,
สุภาสิตต่าง ๆ และรับพิมพ์หนังสือ เช่น กาศ,
แก้ว, ฎีกา, ใบเสด็จ, แบบฟอร์ม ฯลฯ ทำเต็มสมต
เต็มทองอย่างงาม ๆ สิ่งของที่กล่าวมาแล้วนี้
รับรองว่าจะทำ ให้ได้อย่างประณีต และเร็วทันความ
ประสงค์ กับมีหนังสือแบบเรียนของกระทรวง
ศึกษาธิการทุกชนิดจำหน่ายด้วย ทั้งหลอดแก้ว
อักษรพิมพ์จำหน่ายโดยคิดราคาอย่างขอมเยา

เพราะฉะนั้น ถ้าท่านมีความประสงค์อย่าง
ใดอย่างหนึ่งซึ่งได้กล่าวมาแล้วข้างบนนี้ เชิญ
ท่านไปลองซื้อหรือจ้างพิมพ์ ท่านจึงจะทราบ
ได้ว่าที่ โรงพิมพ์ราษฎร์เจริญคิดราคาพอสมควร.

*****

ราชาธิราช

เล่ม ๑๒

ยี่สิบห้า สิบเก้า ต่าง รุ่ ท่าน ผู้ ชื้อ
บ้าน หนังสือ นำ วัดเกาะ เพราะ นักหนา
ราชครู เจริญโรงพิมพ์ ริม มรรคา
เจิญท่าน มา ชื้อ ตุ คง รุ่ ตี
ได้ ลง พิมพ์ คราว แรก แปลก ๆ เรื่อง
อ่าน แล้ว เปิดอง ความ ทุกข์ เป็น สุขชี้
ท่าน ชื้อไป อ่าน ฟัง ให้ มั่งมี
เจริญ ศรี ศรี สวัสดิ์ พิพัฒน์ เฮย

วัด วันโกสินทร์ เกาะ
ศก ๑๐๘

๑ หน้า กั้น ขะ

๑ ราชานิราช เต็ม ๑๒ ขะ

๑ ตั้งแต่ พระ เจ้า ฝรั่ง มั่งช้อง มี ราช ตำ เจริญ
 ทาง พระราชไมตรีไป ถึง พระ เจ้า เชียงใหม่ จน ถึง
 พระ เจ้า ราช นิราช ตริชา ทัพ ออก รับ ทัก พระ เจ้า ฝรั่ง
 มั่ง ช้อง แล้ว พระ ราชทาน เครื่อง อุปโภค บริโภค
 แก่ เจ้า เมือง เชียง ขะ

๑ ขณะ นั้น ฝ่าย พระเจ้า ฝรั่งมั่งช้อง จึง
 ทูล ปฤกษา ตักขย เสนอขัติ ทงปวง ว่า พระเจ้า
 ราชานิราชยก ขน มา ถึง พระนครเรา ถาบันนา
 หอ พระไว้ หวัง จะ ให้ เป็น เกียรติยศ ว่า
 ได้ ยก ทัพ ถ่วง แตน ขน มา ถึง เมือง เรา ๆ ก็
 ให้ ทหาร ออกไป เอาไฟเผา เสีย นั้น เห็น

๗๓๓

ราชาธิราช

เล่ม ๑๖

ว่า จะ ชัด เคื่อง พระไทย อยู่ แต่ ว่า คือก
 จวน ฤๅนา จึง มิ กลับ มา เห็น ว่า สงคราม
 มอญ กับเรา จะ ตัด พัน กัน ไป เปน มั่นคง ครั้น
 เรา จะ ยก กองทัพ ลง ไป ทอบ แทน กระทำ แก่ เมือง
 หงสาวดี บ้าง บัดนี้ บ้าน เมือง เรา ใน
 ขอบ ธานี เสมอ จึง หวัด ทั้งปวง ก็ ยังมี
 ราบ คาม เปน ปกติ ผู้คน ระวัง ระวัง
 อยู่ กำลัง เรา ยัง น้อย นึก ประการ หนึ่ง
 เมือง ตะแคง แล เมือง ไทยใหญ่ เล่า ก็ เปน
 ขบถ ต่อ เรา แข็ง เมือง อยู่ เรา คิด จะ ยก
 กองทัพ ไป ตี เมือง ตะแคง แล เมือง ไทย
 ใหญ่ ปราบ ปราบ เลื่อน หมาย ให้ ราบ คาม แล้ว
 จึง จะ ยก ไป ตี เมือง หงสาวดี แล้ว ให้ มี
 หนังสือ ไป ถึง พระเจ้า เชียงใหม่ ขอ กองทัพ
 ให้ ยก มา ช่วย เปน ทัพ กระหนาบ เห็น จะ

เล่ม ๑๒   ราชาธิราช   ๗๕๓

ได้ เมือง หงสาวดี โดยง่าย   เสนาบดีทั้งปวง

จะ เห็น ประการใด   เสนาบดีทั้งปวง ก็ หัน

ด้วย โดย พระราช บริหาร   จึง สั่ง ให้ จัด

เครื่อง ราชบรรณาการ   แด ให้ แต่ง สัณณะ

พระราช สार ใน พระราชสาร นั้น ว่า สมเด็จ

พระเจ้า มณฑลเพชร ทอง กรุง รัตน บุระ อังวะ ขอ

เจริญ ทาง พระราชไมตรี   มา ถึง พระ มหา

ราช เจ้า เชียงใหม่   ผู้ เป็น ไฉน ใน เมธา

ประเทศ   ด้วย พระเจ้า ผ่อง มั่งศรี ฉะฉา   ผู้

เป็น สมเด็จ พระราช บิดา เรา ถึง แก่ สวรรคต แล้ว

แต่ บัดนี้ เรา ผู้ เป็น พระราช บุตรี   ได้ ผ่าน

สมบัติ เป็น ไฉน ใน กรุง รัตน บุระ อังวะ   บ้าน

เมือง ก็ ยัง มี รวย คาบ   ฝ่าย พระเจ้า

ราชา ธิราช เจ้า เมือง หงสาวดี   บังอาจ

หมิ่น เรา ยก กองทัพ ขึ้น มา ย้าย ถึง กรุง รัตน

๗๒๔

ราชาธิราช

เล่ม ๑๖

บุระ อังวะ   ทุก วัน นี้ เรา มี ความ แค้น
 นอน ตา มี หลับ เลย   ครั้น จะ ยก ไป กระทำ
 แก่ เมือง หงสาวดี บัดนี้ เสา   ก็ ยัง จะ ต้อง
 ไป ปราม ปราม เมือง ตะแคง เมือง ไทยใหญ่ ซึ่ง
 เป็น เมือง ชน นน อยู่   ถ้า เสร็จ แล้ว จะ
 ยก ลง ไป ที่ เมือง หงสาวดี   แต่ กองทัพ
 เมือง รัตน บุระ อังวะ นั้น   เห็น จะ ได้ ไซย
 ชนะ เข้าไป   จะ ขอ กองทัพ พระเจ้า เชียง
 ใหม่ ยก มา เป็น ทပ် กระหนาบ   ช่วย กัน ที่
 เมือง มอญ เห็น จะ ได้ ไซย ชนะ โดย เร็ว   ถ้า
 เสร็จ สงคราม แล้ว   ฝ่าย พระเจ้า เชียง ใหม่
 กับ กรุง รัตนบุระอังวะ นี้ มี ไต่ ชก เลย   แม้
 พระเจ้า เชียง ใหม่ มี ให้ ญ่อกุญ ทาง พระราชไมตรี ยก
 กองทัพ ลง มา ช่วย ครอง นี้ แล้ว   เข้าศึก
 เมือง เชียง ใหม่   ก็ จะ เป็น เข้าศึก เมือง

เล่ม ๑๒

ราชาธิราช

๑๕๕

อวัยวะ ๆ ก็ จะเป็น ซ้ำที่ก เมืองเชียงใหม่ พระราช
ไมตรี เรา ทั้งสอง พระ นคร ก็ จะ เจริญ

ไป ตราบเท่า กัลปาวสาน ครั้น แต่ง พระ

ราชสาร เสร็จแล้ว ก็ ใ้ ให้ พม่า สิบสอง

คน เป็นทูต จำ ทูล พระราช สาร นำ เครื่อง

ราช บรรณาการ ขึ้นไป ณ เมืองเชียงใหม่ ๖๖

๖๖ ขณะ นั้น สมิง งอ ผ่าง ซึ่ง สมเด็จ

พระเจ้าราชาธิราชให้ ไปกินเมืองเตียงนั้น แต่ง

ให้ ชาว ตำน ออกไปลาด ทะเวน ปลงข ตำน พบ

พม่า สิบ สอง คน ถือ หนังสือ พระราช

สาร กับ เครื่อง ราช บรรณาการ มา ชาว

ตำนาน จับตัวได้ สิ้น คุณ มา บัง สมิง งอ ผ่าง ๆ

เห็น พระราช สาร แล้ว ก็ คุณ เอาตัว พม่า

แล พระราช สาร เข้าไป ถวาย สมเด็จ พระ

เจ้า ราชาธิราช ๆ แจงใน พระราช สาร นั้น แล

ก็ทรงพระดำริห์ว่า ถ้าจะปล่อยพม่าสืบ

สองคนนี้เสีย มันก็จะกลับไปเมือง

องวะพระเจ้าองวะรู้แล้ว ก็จะแต่งคน

อื่นให้ขึ้นไปขอกองทัพเมืองเชียงใหม่อีก ถ้า

กองทัพพม่าทัพดาว ยกมาพร้อมกันเป็นสอง

ทัพ เห็นกำลังศึกหนักนัก ฝ่าย

เราจะรบพุ่งต้านทานยาก จำจะคิด

คิดศึกแบ่งกำลังเสียให้น้อย ฝ่ายพม่า

ผู้ถือหนังสือเสีย อย่าให้กฤทศิ์ทรู้

ไปว่าเราจับได้ ฝ่ายพระเจ้าองวะมี

ใตเห็นผู้ถือหนังสือแ่กองทัพยกมา ก็

จะมีความสงสัย แ่กลางแก่กัน จึงสั่ง

ให้เอาพม่าสืบสองคนมาเสีย กำชับ

มิให้กฤทศิ์ทรู้ไปถึงพม่า แ่แล้วก็ให้

พระราชทานเงินทองเสื่อผ้าแก่ผู้จับพม่าได้

เล่ม ๑๒

ราชาธิราช

๗๒๗

ตาม ความ ชอบ นั้น โดย สมควร

แล้ว จึง

ตรัส ปฤกษา ด้วย เสนาบดี ทังปวง

บดิน

ก็ ได้ เเนอ ความ ว่า ทัพ พม่า จะ ยก ลง มา

กระทำ แก่ เมือง เหว ครัง นั้น มั่น คง อยู่ แล้ว จำ

เรา จะ ยก กอง ทัพ ไป สกัด ทัก ทาง ไร่ อย่า

ให้ ถ่วง ลง มา ได้ เสนาบดี ทังปวง ก็

เห็น พร้อม ด้วย สมเด็จ พระเจ้า ราชาริราช

จึง ให้ แต่ง กอง ทัพ เป็น คน เก้า หมื่น สรรพ ด้วย

เครื่อง สัตวาวุธ ก็ เสด็จ ยก ขน อยู่

ณ เมือง พลิม คอย สกัด ทาง พม่า จะ ยก ลง มา

๐ ฝ่าย พระเจ้า ฝรั่ง มั่งช้อง ครั้น ให้ พม่า

สืบ สอง คน นำ เครื่อง ราช บรรณาการ ไป เมือง

เชียงใหม่ แล้ว ก็ ให้ จัด กอง ทัพ คน สิบ

หมื่น สรรพ ด้วย เครื่อง สรรพาวุธ ใหญ่น้อย เสรี

แล้ว ก็ เสด็จ ยก ทัพ ไป ตี เมือง ตะแคง

ไต่เมืองตะแคงแล้ว ฝ่ายพระยาตะแคง
หนีไปอยู่เมืองพงา แต่ นรามิละ เป็น
อุปราชา บุตรีพระยาตะแคงนั้น พานคร
ภรรยาข้างม้าครอบครว พันหนึ่งหนีมาอยู่
เมืองทรวงทวย ๗๖

๐ ขณะนั้นเมื่อพระเจ้ามณฑิยรทองไต่
เมืองตะแคงแล้ว จึงตั้งให้มังกามุนี
พระราชบุตรเขยอยู่รักษาเมืองตะแคง แล
ตะละเจ้าเปฬาง เป็นพระราชธิดาเป็นบริวาริกา
มังกามุนีนั้นอยู่ด้วย ณ เมืองตะแคงแล้ว
พระเจ้ามณฑิยรทองก็ยกกองทัพไปตีเมือง
ไทยใหญ่ ครั้นตีเมืองไทยใหญ่ได้แล้วก็
ตั้งขังทัพอยู่นเมืองไทยใหญ่ แลเมื่อ
กองทัพสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชยกอยู่เมือง
พลิมัน ๗๖

๑ ฝ่าย นรามิตะ พม่า เมือง ตะแคง แจ้ง ว่า
 พระเจ้า ราชา ธิราช เสด็จมา อยู่ ณ เมือง พลิ้ม ก็
 พา ครอบ ครัว อพยบ หนี มา หา สมเด็จ พระเจ้า
 ราชาธิราช กราบ ทูล เสนอ ความ ตาม พระเจ้า มณ
 ฑีเยว ทอง ยก มา ที่ เมือง ตะแคง หนี
 ครัว สมเด็จ พระเจ้า ราชา ธิราช ได้ แจ้ง แล้ว จึง
 ตรัส แก่ นรามิตะ ว่า อย่า วิทก ไป เลย เรา
 จะ ที่ เอา เมือง ตะแคง คืน ให้ แล้ว ก็ ไป รุด
 พระราช ทาน เครื่อง อุปโภค บริโภค ให้
 แก่ นรามิตะ ตาม สมควร สมเด็จ พระเจ้า
 ราชา ธิราช จึง จัด กอง ทัพ แบ่ง ให้ สมิง
 ยายะกับ สมิง ฉ่าง เปน แม่ทัพ แล สมิง สาม แหก
 สมิง โลก นารายณ์ เปน เกียก ภาย พล หนึ่ง
 ช้าง ห้าร้อย ยก ไป ที่ เมือง ตะแคง แล้ว
 ไป รุด พระราช ทาน เสวต รณ ภูรี ให้ ไป สำหรับ ทัพ

ด้วย ทริส ว่า ถ้าได้ เมือง ตะแคง แล้ว เสวตร
 ตรี นี้ พระ ราชทาน ให้ แก่ นรามิตะ แล้ว
 ทริส สั่ง สมิง งอ ฝ่าย ว่า ถ้า ถึง เมือง ทราง ทวย
 แล้ว อย่าให้ ทัพ กระทบ อัน ตระย แก่
 ไพร บ้าน พล เมือง ไต่ ให้ แต่ง คน ที่ ดี

เข้าไป เจริญ แก่ ชาว เมือง ว่า ทพ เรา
 ยก ชน มา ตั้ง อยู่ ณ เมือง พลิม จึง แต่ง
 กอง ทพ ให้ เสนาบดี ชน มา ที่ เอา เมือง
 คืน ให้ แก่ นรามิตะ บุตร พระยา ตะแคง ถ้า
 ผู้ ไต่ จะ เข้า ด้วย ให้ เร่ง ออก มา ถ้า ไม่
 ออก มา จะ ชำ เลี้ย ให้ ถิ่น ะ

๐ ครั้น สมเด็จ พระเจ้า ราชา ธิราช มี พระ
 ราช โองการ ทริส สั่ง สมิง งอ ฝ่าย เสร็จ แล้ว กอง
 ทพ สมิง งอ ฝ่าย ก็ ยก ไป ครั้น ถึง เมือง
 ทราง ทวย จึง ให้ มี หนังสือ เข้า ไป ตาม

เล่ม ๑๒   ราชาธิราช   ๗๓๑

สมเด็จพระเจ้าราชาธิราช ทรงสั่งมา นั้น ครั้น
ชาวเมือง ทรวง ทวยไต๋ แจ้ง ว่า   พระเจ้า
ทรงหงษาดี ให้เสนาบดี ยก กองทัพ มาตี เมือง
ให้แก่ นรามิตะ คั้น ก็ดีใจ   พาครอบครัว

ออกมาหา นรามิตะ เป็นอันมาก   นรามิตะ
ก็ให้เงินทองเสื่อผ้าแก่ครอบครัวซึ่งออกมาหา

๑ ฝ่ายเสนาบดีซึ่งพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง แต่ง
ให้อยู่รักษาเมืองทรวงทวยไต๋ รู้ว่าไพร่
พลเมืองไปหา นรามิตะ คั้น   เจ้าเมืองทรวง
ทวยไต๋ หนีไป   ครั้น สมิ้ง อ ผ่าง กับ
นรามิตะ รู้ว่า   เจ้าเมืองทรวงทวยไต๋
ไปแล้ว   ก็จัดแจ้งผู้คนชาวเมืองทรวง
ทวยไต๋ เข้าหา กองทัพ สำเร็จแล้ว ก็ยกไปที่
เมืองตะแคง   ชาวเมืองตะแคง รู้ว่า นรามิตะ
พา กองทัพ มอญ มาตี เมืองตะแคง   ชาว

เมือง ทั้งปวง ก็ ออก มาหา นรามิละ เป็น อนัน มาก
แลพวกพม่าซึ่งอยู่รักษาเมืองตะแคงตั้งสัปดาห์ก่อนอยู่

๑ ฝ่ายสมิงสามแหกคอก สมิงโกลนารายณ์
ซึ่ง เป็น ท้าว น่าน รู้ว่า ผู้คนในเมือง
ออก มา หา นรามิละ เป็น อนัน มาก ก็ ยก
เข้าตี เมือง ตะแคง มังกำมุนี ก็ แต่ง กอง
ทัพ มา รับ ทัพ มอญ ได้ รบพุ่ง กัน เป็น
สามารรถ ฝ่าย กอง ทัพ มอญ ก็ ยัง มี
ไพร่ เมือง แล สมิง งอ ผาง แม่ ทัพ หลวง
แจ้งว่า ทัพ น่าน เข้า ที่ อยู่ ยัง ไม่ได้ ไชยชนะ ก็
เร่ง ยก กอง ทัพ หลวง เข้า ตี กระจหน้า ฝ่าย
พม่า น้อย ถอย กำลัง ทำน ทาน มิได้ ก็ แยก หนี
ไป กอง ทัพ มอญ ได้ เมือง ตะแคง จึง ให้
ติดตาม มังกำมุนี กอง ทัพ ตาม ทน มังกำมุนี
จับ ตะละ เจ้า เป้า ทัพ กับ ช้าง ม้า แล ไพร่

เล่ม ๑๖

ราชาธิราช

๗๓๓

พลพม่าสามพันเข้า มาแจ้งแก่ สมิง งอผาง ๆ
 แต่งให้เสนาบดีคุมตัวมังกำมุนีแล ตะละเจ้าเปฟ้า
 กับ ช่าง มี ผู้คุม มา ถวาย สมเด็จพระเจ้า ราช
 ธิราช ณ เมืองพลิม พระ

๑ ขณะนั้น สมเด็จพระเจ้าราชาธิราช ยก

ไปนมัสการพระธาตุกะเนาะเตา ให้อำมาตย์ทิน
 มณี กรอติ อยู่รักษา เมือง ครั้นเสนาบดี
 คุมเอา มังกำมุนีมา ถึงเมืองพลิม อำมาตย์ทิน
 มณี กรอติ แจ้ง แล้ว จึงให้แต่ง เรือ เรือ
 รับ ถ้อ หนังสือไป กราบ ทูล สมเด็จพระเจ้า ราช
 ธิราช ๆ แจ้ง แล้ว ก็ ตี พระไทย ครั้นส่งระสลิม
 สมิง งอผาง แล นายทัพ นายกอง ทั้งปวง
 แล้ว จึง ครั้นสั่งให้อำมาตย์ มะสะมอญ ไป
 รับเอา มังกำมุนี กับ ตะละ เจ้าเปฟ้า มา พระ

๑ ครั้น อำมาตย์ มะสะมอญไป ถึง เมืองพลิม

พอมิ่งก่ามุนี บ๊วยบั้งจุนัน ไรค ถึงแก่พิลาโดย อำ
 มาตย์ มะสะมอญ ก็ คุม เอา ทะละเจ้าเปฟ้า
 กับ ช้าง ม้า ผู้ คน มา ถวาย ส้มเตี๊ยะ พระเจ้า ราชา
 ธิราช ๆ ก็เอา ทะละ เจ้า เปฟ้าไว้ เป็น บริวาริกา
 แล้ว ก็ เสด็จยก กองทัพ กลับไป ยังกรุง หงสาวดี
 ครั้น ถึงพระ นคร แล้ว ส้มเตี๊ยะ พระเจ้า
 ราชา ธิราช จึง แต่ง เสนาบดีให้ คุม เอา
 แคว้น ก่าไล ต่าง ทอง คำ กับ ผ้า พรรณ
 นุ่ง ห่ม บรรทุก เรือ ขึ้นไป พระราชทานให้
 แก่ ส้มิง งอ ผาง แล นาย ทพ นาย กอง
 ทงป่อง ณ เมือง ตะแคง แล้วให้ ส้มิง
 งอผาง จัด แจงให้ นรามิลละ ชน ณ เมือง ตะแคง
 พระราช ทาน เสวตรัตนทร์ให้ ด้วย ถ้า แจ
 ไขร์ พลชาว เมืองทงป่อง ยัง กระต้าง อยู่ให้ กอง
 ทพ ปราบ ปราบ เสียให้ รียบ คาย แล เมื่อ

เล่ม ๑๖

ราชาธิราช

๗๓๕

จะ กลับ มา นั้น

ให้ จัด เอา คน ที่ เป็น

ช่าง มี ผู้ มี อริ เกะบน เขียน แล สลัก กิ่ง มา ด้วย

ครั้น ผู้ ถอน หนังสือ คู่มือ เข้า ถึง ของ นนชุน ไป พระ

ราชทาน ณ เมือง ตะแคง ถึง แล้ว ฝ่าย สมิง

งอฝาง ได้ แจ้ง ว่า สมเด็จ พระเจ้า อยู่ หัว มี รับสั่ง

โปรด มา ก็ จัด แจง บ้าน เมือง ให้ แก่

นรามาธิ รามคาบ เสรี แล้ว จัด ได้ ช่าง ดี

มี ผู้ มี อริ หก ร้อย คน ก็ ยก กองทัพ กลับ

มา กรุงหงสาวดี จึง เอา ช่าง หก ร้อย คน มา

ถวาย สมเด็จ พระเจ้าราชาธิราช พระ

๐ ฝ่าย พระเจ้าฝรั่ง มงฮอง ครั้น ที่ เมือง ไทย

ใหญ่ ก็ ให้ สืบสาว เจ้า เมือง แล ขุนนาง ผู้

ใหญ่ ผู้ น้อย ซึ่ง รวม คิด กัน นั้น จำไว้ มั่น

คง แล้ว ให้ กวาด เอา ทรัพย์ ครวี่ ผู้ คิด มี ชอบ

ลง มา ณ เมือง อังวะ ก่อน ภายหลัง จึง จัด

๗๓๖   ราชานิราช   เล่ม ๑๖

แจ้งให้ขุนนางอยู่รักษาแล้ว   พระองค์

ก็เลิกทัพกลับมายังเมืองอังวะ   ครั้นมา

ถึงเมืองแล้ว   จึงให้มีพระอรรมเทศนา

เรื่องพระยาสุทตะโสม   กับพระยาใบรี

สาท   เมื่อจบพระอรรมเทศนาแล้วมหาด

เล็กคนหนึ่งเชิญพระมั่งอยู่จึงกราบทูลว่า

เมืองตะแคงที่พระองค์ตีได้   แต่งให้มั่งดำมนี่

พระราชบุตรเขย   กับตะละเจ้าแม่ฟ้า

พระราชธิดาอยู่นั้นหาควรไม่   ด้วยเมือง

ตะแคงนั้น   อุปมาตั้งข้างเดือนผูกจ่าลง

ไว้ให้คนชั่ง   เมื่อข้างยังมีเชื่อง   ถ้า

อาละวาดขึ้นไปจะมีทั้งคนเสียหรือ   แล

เมืองตะแคงยังมีวาท   พระองค์

โปรดได้พระราชบุตรทั้งสองอยู่นั้นมีควรขอ

ใดแต่งให้ผู้นอนอยู่จึงจะชอบ   ภา

เล่ม ๑๖

ราชาธิราช

๗๓๗

๑ สมเด็จ พระเจ้า มนต์เพ็ชร ทองไต้ ทรง พัง
มหาตเล็ก กราบ ทูล คึง นั้น ก็ เห็น ชอบ ด้วย จึง
ตรัส แก่ เสนาบดี ว่า เรา เลี้ยง เป็น ผู้ใหญ่
ให้ ยศศักดิ์ ศฤงฆาร บริวาร เป็น อันมาก หวัง
จะให้ เป็น ทา เป็น ใจ ช่วย คุนแล ผิด ชอบ นี้
เห็น เรา ทำ ผิด บลา นึง เลี้ยง มี ไต้ ทัด ทาน แต่
มหาตเล็ก เป็น ผู้ น้อย ยัง เห็น ผิด ว่า มา คึง นี้ พระเจ้า
มนต์เพ็ชรทอง เห็น มหาตเล็ก มี บุญญา หลีก เหลม
กักร จะ เป็น เสนาบดี ไต้ จึง ตั้ง ให้ เป็น
มังมหานรธา แล้ว ไป สด พระราชทาน บัระเจียด
แม่ ทอง คำ เป็น เครื่อง ยศ ด้วย อะ

๑ ขณะนั้น พงศ์ มี หนังสือ บอก หัวเมือง ราช
ทาง ส่ง มา ซึ่ง แดก มา แต่ เมือง ตะแคง นั้น
เข้า มา เสนาบดี จึง กราบ ทูล พระเจ้า

๗๓๘ ราชธานีราช เล่ม ๑๖

มณเพียร ทอง ว่า กองทัพ มอญ ยก ชน มา ที่
เมือง ตะแคงไต จับ เอา มังกำมณี ทะละเจ้าเปฟ้า
พระราช บุรุษ ทั้ง สอง พระองค์ ไป สมเด็จ

พระเจ้ามณเพียร ทอง แจ้งเหตุ แล้ว ทรงพระพิโรธ
ยิ่งนัก ประทุง ตั้ง บุรุษ เอา พระเนนเหล็ก

มา ที่ ชนต ทาง แห่ง พระยา นาคราช จึง

ตรัส ว่า เรา เลี้ย เมือง ตะแคง นั้น เหตุด้วยไป
เมืองไทยใหญ่ ข้า อยู่ จึง เลี้ย ที่ แก่ มอญ ตรัส
สั่งให้ เอา เจ้า เมืองไทยใหญ่ แล ชุนนาง

ผู้ใหญ่ผู้น้อย ซึ่ง เปน พวก ขบถ ที่ เอา

มา จำไว้ ณ กรุงอังวะ นั้นไป ข้า เลี้ย สิ้น แล้ว

พระเจ้า ผัง มงจอง จึง ให้ จิต กองทัพหลวง จะ

ยกไป ที่ เมือง หงสาวดี แต่เตรียม ทำกอง

ทัพ เมือง เชียงใหม่ แล ผู้ถือ หนังสือ

อยู่เป็น ข้า นาน กองทัพ ก็ไม่ เห็น ยก

เล่ม ๑๖

ราชาธิราช

๗๓๗

มา ผู้ถือหนังสือ ก็ หายไป ด้วย ยัง มิได้ เหตุผล
เลย จึง แต่งให้ มิ่งมหานระชา เป็น ท้าว

คุม คน ถือ ท้าว ๆ ละ หมื่น พระย่มุนี
ท้าว หนึ่ง แลตง พล ท้าว หนึ่ง ทรง จ้อ

ท้าว หนึ่ง อินุลกัษยา ท้าว หนึ่ง อินุคระท้าว
หนึ่ง ตรึง ละจาว ท้าว หนึ่ง ดกกัษยา ท้าว

หนึ่ง เวียง ท้าว หนึ่ง อเทียว นันละสุ ท้าว
หนึ่ง รวม กัน ถือ ท้าว เป็น คน แลน หนึ่ง

สรรพ ด้วย เครื่อง สัตตราวุธ ทั้งปวง เป็น ท้าว
ให้ ยก ลง มา ณ กรุง หงสาวดี ก่อน แต่ พระเจ้า

มณฑิยรทองยัง คอย กองทัพเมือง เชียงใหม่ อยู่
๐ ขณะ เมื่อ กองทัพ พม่า ยก มา ยัง กรุง

หงสาวดี นั้น สมเด็จ พระเจ้า ราชาริราช
ได้ แจ้ง ว่า กองทัพ พม่า ยก ลง มา จึง ตรัส

ปลุกษา เสดาบตี ทั้งปวง ว่า กองทัพ ยก

๗๔๐   ราชธานีราช   เล่ม ๑๖

มา ครั้นนี้ จะ เบิกให้ เข้ามา ถึงเมือง เรา ดี หรือ ๆ
จะ รับ ขึ้น ทานไว้ แต่ไกล ดี   ๖

๑   ฝ่าย สมิง พ่อ เพ็ชร จึง ทูล ว่า   ซึ่ง จะ
ให้ กองทัพ พม่า ยก ล่วง ดี เข้า มา ถึง ชาน พระ
นคร นั้น มี ควร   ข้าพเจ้า จะ ขอ อาษา

ยก ออกไป รับ ทัพ พม่าไว้ แต่ไกล มิให้ ยก ล่วง
เข้า มา ได้   สมเด็จ พระเจ้าราชธานีราช ได้

ทรง พัง สมิง พ่อ เพ็ชร ทูล ดังนั้น ก็ เห็น ชอบ ด้วย
ดี พระไทย นึก   จึง แต่ง สมิง นคร อินท

ทัพ หนึ่ง   สมิง อังวะ มังศรี ทัพ หนึ่ง   สมิง
อุบากอง ทัพ หนึ่ง   สาม ทัพ นี้ เป็น ทัพ นำ

สมิง ชีพราย ทัพ หนึ่ง   สมิง พ่อ แก้ว ทัพ หนึ่ง
สมิง พระตะเบิด ทัพ หนึ่ง   สาม ทัพ นี้ เป็น

ทัพ หลัง   ให้ สมิง พ่อ เพ็ชร เป็น แม่ทัพ
หลวง รวม กัน เป็น เจ็ด ทัพ เป็น คน สองหมื่น

เล่ม ๑๖

ราชาธิราช

๗๔๑

ข้าง ทัพ รัชช ม้า พัน หนึ่ง ให้ ยก ออก

ไป รับ ทัพ พม่า พระองค์ ก็ เสด็จ ยก เป็น

ทัพ หนุน ไป ครั้น สมิง พ่อ เพ็ชร ยก มา

ถึง บ่า พว ข่าย ท่ง ทาง ที่ จะ มา จึง ให้

ตั้ง ทัพ อยู่ ปร้อม กัน พอ พม่า ยก มา ใน

บ่า ข่าย ท่ง ข้าง หนึ่ง ยังมี ออก ตก ท่ง

แต่ เห็น ทวน หล่ง ม้า ภูจามรี ตก ถึง ตก

เลา ตก แหม ผง คดี มี ตกระ หลบ ไป ได้

ยิน เสียง เท้า กระทับ เตือน ผนัง ข้าง บ่า ตูจ

เสียง คดี ใน ท้อง มหา สมท ะ

๐ ขณะ นั้น สมิง พ่อ เพ็ชร จึง ปรึกษา

กับ นาย ทัพ นาย กอง ทั้ง ปวง ว่า คือก พม่า

ยก มา ครอง น มาก นึก กอง ทัพ เรา เจ็ด

ทัพ เป็น คน แต่ สอง ทัพ นั้น จะ ยก เข้า ต่ พม่า หรือ

จะทิ้งมันไว้ให้พม่าตี

นายทัพ นาย

กองทั้งปวงจะเห็นประการใด

ชะ

๐ ฝ่าย สมิง นคร อินท์ จึงว่า เราเป็น

ข้าทหารพระเจ้าอยู่หัวฯ ทั่วทุกทิศให้ชนมารับ

ข้าศึก ถ้าพบเข้าที่ใดก็จะรบที่นั้น

แลบัดนี้พม่ายกมาแล้วจำเราจะยกเข้าที่ สมิง

พ่อเพี้ย จึงตอบสมิง นคร อินท์ ว่า ซึ่ง

ท่านจะยกเข้าที่นั้น เราเห็นยังไม่ได้ ด้วย

ว่าศึกแรกยกมา มีกำลังตั้งพระยาไกรสรราช

ตีที่ภาคกลางยิ่งนัก จะเข้ารบที่กลาง

ทางใต้ที่นี้จะสมคณ ถ้าเสียฝ่ายทัพ

พม่าก็จะซ้ำเติมทัพยี่สิบจะตั้งตัวกัน

เราคิดว่าจะร้าย กองทัพชุมนุมไว้ในป่าไม้

อย่าให้เห็นทัพเราว่ามาก แล นอช ต่อ

เมื่อใดพม่ายกตกลงมาถึงท้องทุ่งสิ้น พล พอ

เล่ม ๑๖

ราชาธิราช

๗๔๓

รู้จัก กำลัง ว่า มาก แด น้อย แล้ว จึง จะ

กำหนด ธง เสียง ฆ้อง กลอง เข้า ตี กระทบ ให้
พร้อม กัน ฝ่าย พม่า ก็ จะ เสีย ที่ ถลา

เข้า มา ใน หลวง เรา ไม่ รู้ ว่า พล มาก แด น้อย ก็
จะ แยก ยับ ไป เห็น จะ ได้ ไชย ชนะ เปน มั่น

คง สมิง นคร อินท จึง ว่า ซึ่ง น้ำ ท่าน
ว่า ตั้ง นี้ ข้าพเจ้า ไม่ เห็น ด้วย อน จะ ละ ให้

กองทัพ ตก ลง มา ถึง ท้องทุ่ง จึง จะ ตี นั้น ชอบ
แต่ กำลัง คึก น้อย จึง จะ ได้ ซึ่ง กำลัง

คึก มาก จะ ละ ให้ ตก ถึง ท้องทุ่ง จนสิ้น พล นั้น
ฝ่าย ทแกล้ว ทหาร ข้าง เรา น้อย ถ้า เห็น

กำลัง คึก มาก ก็ จะ ย่อ ท้อ เสียใจ ไหน จะ
เปน อน รบ พุง เอา ไชย ชนะ ได้ ซึ่ง น้ำ ท่าน

จะ คิด กล คึก ผ่อนผัน ประการใด ก็ ตาม เถิด แต่
ข้าพเจ้า จะ ยก เข้า ตี มิ ให้ ทหาร ได้ เห็น

ว่า ข้าศึก มากเปรียบเหมือน หักไฟหัว ตมน้ำเซียว
 สอง ขวาง เรือ ตู สัก ครั้ง หนึ่ง จะไม่ให้
 ช้าย พม่า ตก ลง มา ถึง ท้อง ท่งได้ ๗๕

๐ ฝ่าย สมิง พ่อ เพ็ชร ก็ ว่า กล่าว ทัด ทาน
 ถึง สอง ครั้ง สาม ครั้ง สมิง นคร อินท์ ก็
 มี พง จะ ขึ้น ยก ไป ให้ ได้ สมิง พ่อ เพ็ชร
 ก็ โกรธ จึง ว่า สมเด็จ พระเจ้า อยู่ หัว
 ทรง พระ กรุณา โปรด ให้ เรา มา บัญชา
 การ ต่าง พระเนตร พระกรรม เรา เป็น ผู้
 ใหญ่ ว่า กล่าว ท่าน มี พง จะ ขึ้น เข้า ตี
 ให้ ได้ นน ก็ ตาม แต่ อย่า ให้ เสีย ที่ แก่
 พม่า ถ้า ผู้ ไต แดก ทพ พม่า ลง มา นำ
 ทพ เรา ๗ จะ ตัด ศีรษะ เสีย ให้ สิ้น เหา
 โดด หิต เส้น ฮา วุช เสีย ทุก เล่ม สมิง นคร
 อินท์ ก็ มี พง จะ ขึ้น ยก ไป ๗๖

๐ ฝ่าย สมิง พ้อ เพ็ชร เห็น สมิง นคร อินท์
 ยกไป จึง ว่าแก่ สมิง อุบาท กอง แด สมิง
 อังวะ มังศรี ว่า อ้าย สมิงนคร อินท์ ใจ
 มัน มุทะลุ หัว คอ สอน ยาก เรา ว่า กล่าว มิ พัง คำ
 ขึ้น ยกไป ก็ จะ แรก มา บัด นี้ เป็น แท้ พวก
 เรา เป็น ผู้ใหญ่ ครั้น จะ ละ เลี้ย ก็ มิ ได้ จะ
 เลี้ย เกียรติกษของ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไป ท่าน
 ทั้ง สอง ยก หนุนไป ถ้า สมิง นคร อินท์
 แรก ลง มา อย่า ให้ เข้า รับ ถ้า เห็น ชิง
 เรา โบก ขวา ก็ ให้ สมิง อุบาท กอง หลีก
 ทัพ เข้า ชาย บ่า ข้าง ขวา ถ้า เห็น ชิง
 เรา โบก ซ้าย ก็ ให้ สมิง อังวะ มังศรี หลีก
 ทัพ เข้า ชาย บ่า ข้าง ซ้าย ให้ สงบ ทแกล้ว
 ทหารไว้ จึง ตี อย่า เพ้อ รบ พุง ต่อ เมื่อ ไต
 ไต ยืน เลียง ซ่อง กตอง สัจญญา แล้ว จึง ให้

ระทม รบ กระหนาบ พร้อม กัน   สมิิง อังวะ

มังศรี แด สมิิง อมา กอง ก็ ยกไป   ครน แล้ว

สมิง พ่อ เพ็ชร จึง สั่งให้ สมิิง ชีพราย   สมิิง

พ่อ แก้ว   สมิิง พระ ตะเบด   เข้า ราย

ชุ่ม พล ตาม ขอบ ชาย บ้า   สมิิง พ่อ เพ็ชร

ทัพ หลวง ก็ ตั้ง รับ ที่ ทาง พม่า จะ มา   ฆะ

๑ ฝ่าย สมิิง นครอินท์ ยก ทัพ ไป ถึง ก็ มิ ไ้

วัง รอย ยก เข้า โจม ตี พม่า ไม่ ทน ทัพ

แตก ย่นไป จน ถึง นำ ทัพ มังมหานระธา ๗ เห็น

ทัพแตก ถอย มา   ก็ ยก เข้า ย่อ ทัพ

สมิง นคร อินท์ ๗ ตำบล ทาน มิ ไ้   เห็น เหลือ

กำลัง ก็ แยก เข้า ใน บ้า   ฝ่าย พม่า ไ้ ด้

ต่าง คน ต่าง ตี ลง มา   บ่น ละวณ กัน หา

เป็น ขบวนไม่   สมิิง พ่อ เพ็ชร เห็น ตั้ง

นั้น ก็ ให้ ไบกอง หล่ง ช้าง   สมิิง อังวะ มังศรี

เล่ม ๑๒

ราชาธิราช

๗๔๗

สมเด็จพระเอกาทศกิจ หลีกทัพ เข้า ชาย บ่า ตาม สำคัญ
ครั้น พม่า มา จะใกล้ ถึง น้า ทัพ ก็ให้ ตี

ฆ้อง กลอง ตาม สัญญา แล้ว ก็ ยก ทหาร
ข้าง ม้า เข้า ประตั้ง ที่ ทัพ พม่า พร้อม ราช

๑ ฝ่าย ทัพ สมเด็จพระเอกาทศกิจ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช

สมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระเอกาทศกิจ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช

ไต่ ยืน เสียง ฆ้อง กลอง สัญญา แล้ว แล

เห็น สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ยก ออก ตี ก็ ยก เข้า

ระดม ที่ กระหนาบ พร้อม กัน จน ถึง ทะลุ

บอน เป็น สามารถ กองทัพ พม่า เสีย

ชบวน ทาน มี ไต่ ก็ แยก ฝ่าย สมเด็จพระนเรศวรมหาราช

อินท ซึ่ง แยก ทัพ แล้ว คุม พล ทหาร

เขาได้ ไป คอย อยู่ใน บ่า ตน ทาง นั้น

ครั้น เห็น กองทัพ พม่า แยก ทัพ ไป คอง นั้น ก็ ชบวน

กัน ออก ก้าว ตี สกัด จับ พม่า ไต่ ผู้

คน ช้างม้า แด เครื่องสาตราวุธ เป็น อัน มากแล้ว
ก็ เหวี่ยงหนีลงไป ทิ้ง จะ นำ ของเข้าถวาย ก่อน
จะได้ ทุล แก้วให้ พัน ผิด ๖๖

๖๖ ผ่าย สมิ้ง พ้อ เพ็ชร กับ นาย ทพนาย กอง
ทั้งปวง ก็ บุกรุกไล่ ติดตาม พม่า ๖๖ ๖๖
จับได้ ผู้คน ช้าง ม้า เป็น อัน มาก ครั้น
เวลา ค่ำ เห็น พม่า หนีไปไกล แล้ว ก็ ยก กลับ มา
ผ่าย สมิ้ง นครอินทร์ เอา ผู้คน ช้าง ม้า เครื่องสาตราวุธ
ซึ่ง ๖๖ ๖๖ ๖๖ นำ เข้า มา ถวาย สมเด็จ
พระเจ้าราชาธิราช ก่อน นาย ทพ นาย กองทั้งปวง
กราบ ทุล ซึ่ง มีไชยชนะ แต่ ที่ ปราไชย
แตก ทพ นั้น มีได้ ทุล สมเด็จ พระ เจ้า
ราชา ธิราช ได้ ทรง พั่ง แด ทอด พระเนตร
เห็น ตั้ง นั้น ก็ ตี พระไทย นก จึง พระราช
ทาน รางวัล แก่ สมิ้งนคร อินทร์ เป็น อัน มาก ๖๖

๑ ฝ่าย สมิง พ่อ เพ็ชร ยก ทัพ กลับ มา ถึง
 แจ้ง ว่า สมเด็จ พระเจ้า อยู่ หัว ไปรต พระ
 ราชทาน รางวัล ให้ แก่ สมิง นครอินท์ เปน อัน มาก
 ดั่ง นั้น ก็ มิ ได้ ชน ไป เผ่า กวบบ ทูล กิจ
 ราชการ สมเด็จ พระเจ้า ราชาธิราช แจ้ง
 ว่า สมิง พ่อ เพ็ชร กลับ มา ถึง แล้ว มิ ได้ ชน มา
 เผ่า จึง มี พระราชโองการ ตรัส สั่ง ให้ ทา
 สมิง พ่อ เพ็ชร ชน มา ขณะ เมื่อ สมิง
 พ่อ เพ็ชร ชน มา เผ่า นั้น เห็น สมิง
 นครอินท์ เผ่า อยู่ ก็ นึก เคือง มิ ได้ แล ตู
 หน้า สมิง นครอินท์ กวบบ ถวาย บังคม
 สมเด็จ พระเจ้า ราชา ธิราช แล้ว ก็ นิ่ง อยู่ มิ ได้ ทูล
 ประการใด สมเด็จ พระเจ้า ราชา ธิราช
 จึง ตรัส ถาม ว่า ท่านไป ตี ทัพ พม่า ได้
 ไชย ขณะ กลับ มา ถึง แล้ว เหตุไฉน จึง

มิได้^๕ ชนมา หาเราให้เรา คอย อยู่ คั้ง^๕ นี้ ท่าน

น้อยใจ เรา ด้วย เหตุ สิ่งใด หรือ ะ

๐ ส้มิง พ่อ เพ็ชร^๕ จึง กราบ ทูล ว่า เติม

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว^๕ ไซ้ ให้ ข้าพเจ้า เป็น ผู้ใหญ่

คุม นาย ทัพ นาย กอง ทั้งปวง ไป ตีทัพ

พม่า ก็ตี ไซ้ ชนะ แล้ว ครั้น กลับ มา

ถึง แจ้ง ว่า อ้าย เตน ตาย พม่า มัน มา เผา แต่ ผู้

เดียว แล้ว ทูล ความ ชอบ ยก ทั้ง มัน ก่อน

พระองค์ ให้ ทรง พระกรุณา ตรัส ไซ้ ให้ ข้าพเจ้า

เป็น ผู้ใหญ่ ไป บัญชา การ ต่าง พระเนตร

พระ กรรณ^๕ พระองค์ มา ทรง เชื้อ ฟัง แต่

ถ้อย คำ อ้าย เตน ตาย มิได้^๕ ตรัส ถาม

ข้าพเจ้า ก่อน ทรง พระราช ทาน บำเหน็จ

รางวัล เสียแล้ว ข้าพเจ้า จึง มิได้^๕ ชน มา เผา ะ

๑ สมิง นคร อินทไต่ พังสมิงพ่อ เพ็ชรกราบ
 ทูล ตั้ง นัน ก็ เคียงทอบ ขนว่า ถึง ข้าพเจ้า
 แดก ก่อน ก็ จริง แต่ พม่า เสีย ขบวน เพราะ
 ข้าพเจ้า ท่าน จึง ไต่ ไชยชนะ โดย ง่าย ข้าพเจ้า
 แผล แล้ว ก็ คิน เอา ไชยชนะ ไต่ แด ข้าพเจ้า
 ก็ ไต่ ช้าง มา เครื่อง ๘๐๐ มา ทูลเกล้า ถวาย
 ก่อน นาย ทพ นาย กอง ทง บ่วง อีก สมิง พ่อ
 เพ็ชร ไต่ พัง ตั้ง นัน ก็ ไกรธ เขา มือ ช
 หน้าว่า อ้ายหน้า ท่าน ไม่มี อาย ช่าง เจรจา ไต่ น
 หาก ว่า ไม่ แดก แหก ทพ กูลง มา ถ้า แหก
 ทพ กูลง มา แล้ว กู จะ ทท ก็ รัยะ เลี้ย ท
 ไหนจะ ชะ โมย เขา ของ มา ทูลเกล้า ถวาย ไต่ ก่อน
 สมิง นคร อินทไต่ พัง ตั้ง นัน ก็ นิ่ง อยู่ มิ ไต่ คอบ
 เคียง ต่อ ไป อีก สมิง พ่อ เพ็ชร จึง ทูล ว่า
 พล พม่า ยก มา ครอง น มาก กว่า มาก นั้ แต่

แล เห็น ทวน บน หลังม้า ตั้งว่า ดอก พง ดอก เถา
 เลี้ยง ผี เท้า กระทบ เตือน ผนัง ช้าง ม้า ประตุ
 ตั้ง เลี้ยง คลื่น ใน ทอง มหา สมท ผง กลี
 ทรหดบ มีต เป็น ควนไป ข้าพเจ้า คิด ปฤกษา
 กัน ว่า จะ แยก ทพ รวย คน ให้ พม่า ตก

ทั้ง เลี้ย ที่ เข้า ใน วง ก่อน จึง จะ ระทม กัน ที่
 สมิง นคร อินท์ จะ ยก เข้า ที่ คิด หมายถึง ได้
 ไชย ชนะ ฝ่าย เทียว ซึ่ง จะ แพ้ หา เห็น ไม่
 ข้าพเจ้า ห้าม ปราบ เป็น หลาย ครั้ง สมิง
 นครอินท์ ก็ มี พง ชน ยก เข้า ที่ ก็ แยก แก่ ข้าศึก
 นี้ หาก ข้าพเจ้า รับ พม่า ไว้ หยต จึง ได้ ไชย ชนะ

๐ สมเด็จ พระเจ้า ราชา ธิราช ได้ ทรง พง ตั้ง
 นั้น ก็ เห็น ว่า สมิง นคร อินท์ ผิด อยู่
 ฝ่าย พระองค์ ก็ได้ พระราช ทาน บำเหน็จ แก่
 สมิง นคร อินท์ ก่อน ก็ เกิน ไป แล้ว มิ รุท

เล่ม ๑๖

ราชาธิราช

๗๕๓

จะ ทำ ประการใด

อนึ่ง พระองค์ ก็ ทรง

พระเมตตา สมิงบวร อินทร์ อยู่เป็น อินทร์ มาก จึง

ตรัส ขอโทษ สมิงบวรอินทร์ แก่ สมิงบพ่อ เพ็ชร ว่า

มัน ผิด แล้ว

แก่ ความ ชอบ ของ มัน ก็

มี เรา ขอโทษ มัน ครั้งหนึ่ง เกิด แล้ว ก็

ทรง ภาตโทษ สมิงบวร อินทร์ ไว้

หวัง จะ

ให้ กลัว เกรง ว่า

แต่ นี้ ไป เมื่อ นำ ถ้า มี

ฝูง ผู้ใหญ่ ทัด ทาน ทำให้ ผิด มา ตัง นี้ ก็ จะ ตัด

ศีรษะ เสีย แล้ว พระราชทาน บำเหน็จ แก่ สมิงบพ่อ

เพ็ชร

แก่ นายทัพ นายกอง เป็น อินทร์ มาก

โปรดให้ สมิงบพ่อ เพ็ชร นั่ง เหนอ สูง นัย ภู เฒ่า

ที่ เสด็จ ออก

ครั้น แล้ว พระองค์ ก็ เสด็จ

พระราช ทำเนียบ กองทัพ กลับ มา ยังกรุงหงษาวดี

๑ ฝ่าย พระเจ้า ฝรั่ง มั่งช้อง คอย ทำ คน ผู้
ถือ หนังสือ ซึ่งไปเมือง เชียงใหม่ นั้น หายไป
กองทัพ ก็ มิได้ เห็น ยก มา ทรง แคลง
พระ โทษ นึก เห็น พัน กำหนด แล้ว พระองค์
ก็ ยก กองทัพ หลวง ตามทัพ นำ ลง มา พอ ล่วง
เข้า แดน กรุง หงสาวดี ก็ พบ กองทัพ
มั่งมหานระธา ซึ่ง แยก มา นั้น ก็ ทรง พระ โกรธ
นัก ฝ่าย มั่งมหานระธา แล นาย ทัพ นาย
กองทัพปวง ก็ พา กัน เข้า มา เผ่า สมเด็จ
พระเจ้า ฝรั่ง มั่งช้อง ทรง พระ พิโรธ เปน กำลัง
จึง ตรัส ว่า ปล่อยให้ ยก ลง มา รวบรวม ทำ ผนคน แสน
หนึ่ง ถึง สิบ ทัพ จะ ช่วย กัน รับ บ้าน ทาน
ทัพ มอญ ไว้ ทำ กุ ก่อน ก็ มิได้ พวกนี้
แยก มา ล้น ทำ ให้ ซ้ำศึก กำเริบ ก็ จะ ให้
มัน อยู่ เป็น เตน ตาย อายมอญ หนัก แผ่น ดิน พม่า

เล่ม ๑๖

ราชาธิราช

๗๕๕

ทำไมเล่า กูจะช่วย อ้าย มอญ มัน ฆ่าเอง
 จึง ทรส สั่งให้เอา มังมหานระธา แม่ทัพ นำ แด
 นาย ทัพ นาย กอง ทัง ปวง ซึ่ง แยก มา นั้น
 ไป ฆ่า เสีย อะ

๑ ฝ่าย มังนันทมิตร เสนาบดี ผู้ใหญ่ จึง กราบ

ทูล ว่า อนัน ธรรมดา สงคราม ย่อม มี แพ้
 แด ชนะ พระองค์ ทรง พระ พิโรธ แก่ ลูก
 ธน ซึ่ง ยิง สักว่ มิ ถูก แด จะ ฟาด
 พน หัก คั้น ธนุ เสีย นน มิ ชอบ ควร จะ
 เก็บ เอา ไว้ ยิง สักว่ สืบ ไป อีก กว่า จะ ถูก
 ตัว เนื้อ เข็ด คัด เลื่อ เอา มังษะ จง ได้ ด้วย
 การ สงคราม มอญ กับ พม่า ยัง ตืด พันธ์ กัน อยู่
 ข้าพเจ้า จะ รับ พระ ราช ทาน โทษ นาย ทัพ นาย
 กอง ทัง ปวง ไว้ ให้ทำ ราชการ สงคราม
 แก่ ตระ ฌอง พระเตช พระคุณ อื่น ครัง หนึ่ง ถ้า

แตก มา ที่ นี้

จึง ค่อย ไปรทให้ประหาร

ชีวิต ตาม บท พระโอรสการศึก สมเด็จ พระเจ้า

ฝรั่ง มัง ช้องไต ทรง พัง มัง นันทมิตร ทูล ดั่ง นั้น

ก็ กลาย พระโอรส จึง พระราชทาน โทษ ให้ แล้ว

ตรัส ปฤกษา ด้วย มัง นันทมิตร เสนาบดี ว่า เมื่อ

ทัพ นำ ทำให้ เสีย ฤกษ์ แหก หนี มา สิ้น ดั่ง นั้น แล้ว

ถึง เรา จะ ยก ลง ไป ก็ เห็น จะ เอา ไชย ชนะ มิ ได้

เพราะ มอญ รุก ทั่ว เสีย แล้ว

เห็น จะ วิชา

เมือง ไว เป็น สามารถ

เรา คิด จะ ถอย

ทัพ กลับ ไป เสีย ก่อน

นี้ นำ จึง ยก ลง

มา ใหม่ ท่าน จะ เห็น ประการ ไต มัง นัน

ทมิตร ก็ เห็น ด้วย

สมเด็จ พระเจ้า ฝรั่ง

มัง ช้อง

ก็ ให้ เลิก ทัพ กลับ ไป กรง รัตน

บุระ อังวะ

จึง ตรัส สั่ง นาย กอง ท่ง ปวง

ให้ แบ่ง บัน พล ฝึก หัด ทหาร ใหม่ ชุ่ม เพลง

เล่ม ๑๖

ราชาธิราช

๗๕๗

อารุให้ชำนาญใน ขบวน รบ ทุก ทัว คน นาย
 ทพ นายกอง ทั้งปวง รับ พระราช โองการใส่เกล้า
 แล้ว ก็ ผัก หนี ทหาร รบ ทั้งสิ้น ให้
 ชำนาญใน ศิลปศาสตร์ ต่าง ๆ ทหาร ม้า ก็ ผัก
 หนีให้ ชำนาญใน เพลงดาบ เพลงทวน เพลง ง้าว
 หนี ชี รบ กัน บน หลัง ม้า แดให้ แคล้ว
 คล่องใน การ คบ ขับ เชิง จะ หนี ที่ จะ
 ไล่ให้ ว่องไว ทหาร ช้าง ก็ ผัก หนี ให้
 ชำนาญ ใน ขบวน ชน ช้าง รบ ค่าย ช้าง
 ทหารเดินเท้าก็ ซ้อม หนี ให้ ชำนาญใน อารุต่าง ๆ
 คือ ดาบ ทั้ง ไล่ หนี เช่น หอก ขัด แหวน หลาว
 เกก ทัพ ทัพ นำไม้ สรรพ เครื่อง อารุ สำหรับ
 รบ ครบ ทุก สิ่ง ทหาร เก่า ทหาร ใหม่ ผัก
 หนีให้ แคล้ว คล่อง ณ ที่ อัง สนาม หลวง
 ทุก วัน ๗๕

๐ ครั้น รุ่ง ชื่น ปีใหม่ สมเด็จพระเจ้าฝรั่ง มิ่ง
 ชัยยง จึง ทรง พระ ตำริห์ว่า ครั้น ก่อน เรา
 ให้ทัพ นำ ยก ลงไป แล่น หนึ่ง ยัง น้อย นึก จึง
 รับทัพ บอญ มิ หยุต ครั้น นี้ เรา จะ ยก ลง
 ไปให้ มาก กว่า เก้า หลาย เท่า จะ เขี่ยบ

แผ่นดิน เมืองหงสาวดีให้ ราบคาบ เป็น นำ กลอง
 จึงให้ เกณฑ์ กอง ทัพ บรรดา เมือง ชน แก่ กรง
 อังวะ นั้น สืบ เก้า เมือง ได้ คน ยี่สิบ แล่น ช้าง
 สอง หมื่น ม้า ร้อย แล่น จะ ยก ลงไป ตี
 กรุง หงสาวดี

๐ ฝ่าย นาง มิ่งกมลเทวี พระ อรรคมเหษี จึง
 เข้า มา อาราบ ทูลว่า เมื่อ พระองค์ ยก ลงไป นั้น
 ข้าพเจ้า บอญ มิ ได้ ตาม สัตย์ จึง ต้อง อยู่ รักษา
 เมือง ครั้น นี้ ข้าพเจ้า จะ ขอ ตาม เสด็จ ผ่า
 พระบาท ทั่ว แอ่น ชุก เณิน ประการใด ข้าพเจ้า

จะ ขอ เอา ชีวิตร่างกาย ตาย แทน พระองค์ ส่นอง
 พระเดช พระคุณ ซึ่งได้ ทรง พระเมตตา
 บำรุง เลี้ยง ข้าพเจ้า ให้ เย็น เกตุ อยู่
 ศุภ ทก เข้า คำ สมเด็จ พระเจ้า ฝรั่ง มั่งคั่ง
 ไต ทรง พัง ก็ ชอบ พระไทย จึง ตรัส ว่า
 ตามใจ พระ น้อง เกิด แล้ว พระองค์ ตรัส
 ให้ จัด กองทัพ ช้าง โดย ชนวน พยท ให้ เสนาบดี
 ผู้ใหญ่ ดี คน อยู่ รักษา เมือง ครั้น จัดการ
 แลไพร่ พล ทั้งปวง เสร็จ ได้ มหา พิไชย
 ฤกษ์ แล้ว พระองค์ ก็ เสด็จ ขึ้น ทรง พระ
 คชาธาร ประทับ เครื่อง คชาภรณ์ กลาง
 ช้าง อัน พิชิตร ประกอบ ด้วย พล ช้าง
 โคต แล่น โจมทัพ ตั้ง กัน ดาว คำ ค่าย
 แฉก แฉง ถ่ม วัง พัง ภา เป็น ชนิด เสด็จ
 เคลื่อน พยท โยธาทัพ ออก จาก กรุง รัตน

๗๖๐   ราชาธิราช   เล่ม ๑๖

บุระอึ่งวะ คริ่ง นัน   คุ พิลึก มหาพาร ฝรั่ง
พร้อม ด้วย ทพ ท้าว พระยา โยธา ทาร แวด ล้อม
แปน กั้น กง   คุ ทาษา ไสวไป ค่าย ธง เทียบ
เขี้ยว เหลือง ชาว แดง ทุก กอง ทพ   กัก ก้อง
ด้วย ศัพท์ สำเนียง เสียง ผู้ เท้า   พล ช้าง
พล ม้า พล บท จร เดิน เท้า   อ้น เดิน ไคย
ชบวน เป็น ทิว แถว ตาม กั้น   เสียง สนั่น
ครัน ครัน   เปรียบ ประตุง แผ่น พัน พระ
ธรรณี จะ ชุต ถลัม ลง   ผง คลี่ ก พุง ตระหลบ
ไปในท้องอากาศ   เมื่อพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง ยกพล
พยห จทรงคี ลงมา คริ่ง นัน   ศักราช ๗๖๕ ปี
ตรลสั่งให้ เดิน กองทพ ทาง คมเม ช้างหลัง แล้ว
มา ลง เมือง ทอง อู   ฐะ

๐ ณะ นน เจ้า เมือง เตียง ชึ่ง ชน แก่ กรุง
หงสาวดี   แต่ง ทหาร ออก ลาดตระเวน ปลายด่าน

เล่ม ๑๖

ราชาธิราช

๗๖๑

ทหาร กลับ เข้า มา แจ้ง ว่า กองทัพ พระเจ้าฝรั่ง
มังฆ้อง ยก มา จะตี กรุงหงสาวดี ทัพพล มาก
นักเจ้าเมือง เตยงไต แจ็งแล้ว ก็แต่ง

หนังสือให้มาเร็ว รีบถือลงไปยังเสนาบดี ณ กรุง
หงสาวดี ในหนังสือ นั้นว่า ข้าพเจ้าฯ เมือง

เตยง ขอ กราบ ถวาย บังคม มา ยังฝ่า

พระบาท สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวให้

ทราบ บัดนี้ พระเจ้าฝรั่ง มังฆ้อง ยกทัพ

หลวงลงมา จะตีพระนครหงสาวดี ทัพพล

มากเหลือที่จะประมาณได้ ยกลงมา

ถึงตำบลนั้นนั้นนั้นเวลา นั้น เสนาบดี

เจ้าพนักงาน ก็นำหนังสือบอกขึ้น

กราบบังคมทูล สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชฯ

๐ สมเด็จพระเจ้าราชาธิราช แจ็งเหตุแล้ว

ก็ตรัสสั่งให้เกณฑ์กองทัพโดยเร็ว ใต้

คน แปร แสน ช้าง พลาย มี ผี งา สอง
 ร้อย ช้าง ๆ ซึ่ง บันทุก เครื่อง ห้า ร้อย เขือก
 กองทัพ จิต พร้อม แล้ว สมเด็จ พระเจ้าราชาธิราช
 ก็เสด็จ ยก ออกไป รับ ทัพ พม่า ครั้น เสด็จ
 พระราช ดำเนิร กองทัพ ถึง เมือง เทียง เจ้า
 เมือง รุก ก็ ออกมา เผ่า กราบ ทูล เชิญ
 เสด็จ เข้า ประทับ พัก พล ใน เมือง สมเด็จ
 พระเจ้า ราชาธิราช ก็ ตรัส ว่า เรา จะ รับ
 ยก ไป ไม่ เข้า ไป แล้ว จึง ตรัส ว่า เจ้า เมือง
 เทียง เป็น ผู้ ใหญ่ ดี เอาใจใส่ ราชการ
 หมั่น ระวัง สอด แนม ชำคึก จึง ไปรด พระ
 ราชทาน เครื่อง อุปโภค บริโภค แก่ พระยา เทียง
 แด ทหาร ทั้งปวง โดย สมควร แล้ว ตรัส
 แก่ เจ้า เมือง เทียง แด เสนาบดี ทั้งปวง ว่า เรา
 ก็เป็น กษัตริย์ อัน ประเสริฐ เป็น ใหญ่ ใน พระนคร

เล่ม ๑๒

ราชาธิราช

๘๒๓

ประเทศหนึ่ง

ซึ่งจะให้ข้าศึกพม่า ยก

ถ่วงเข้ามาเหยียบแดนเรา นั้นไม่ควร อุปมา

ตั้งไกรสรราชสีห์อันรักษา ถ้า แก้ว ถ้าให้

พญไกรสร หมูอื่น เข้าเหยียบเที่ยว

ในแดนถิ่นของตัวแล้วก็จะเสียอำนาจ ตระบะ

เตชะไป หาเป็นเกียรติยศไม่ เรา จะ

ออกไปต้าน ต่อไว้แต่ นอกด่าน ก่อน อย่า

ให้พม่า ยกข้ามด่านเข้ามาได้ จึงจะควร ทวีต

แล้วพระองค์ก็ยกไป ให้หยุดทัพพวก

ผ่อนกำลังพล ณ ประเทศแห่งหนึ่งซึ่งทำมดเตรียม

พอปลงทัพลงยังมีทันจะทิ้งค่าย จึงสั่งให้

เพ็ชร กราบทูลว่า กำลังสงครามครั้งนี้

ใหญ่หลวงนัก ยังมีได้พิณพิศเราะที่

เหตุการขึ้นแล้ว ซึ่งพระองค์จะยกไป

โดยเร็ว นั้นไม่ควร ข้าพเจ้าจะขอแต่ง

ผู้คนให้เสด็จออกไปสืบดูกำลังศึกก่อน สมเด็จ
พระเจ้าราชาธิราชก็ทรงเห็น ด้วย ๗๖

๐ สมิง พ่อ เพ็ชร จึงแต่ง สมิง นคร อินท คุม
ทหาร มี ฝีมือ หกร้อย คน ให้มาถ้ร้มาร นายทหาร
ผู้หนึ่ง คุม คน ร้อย เศษ ไป ด้วย สมิง

นคร อินท สมเด็จ พระเจ้า ราชาธิราช จึง
ตรัส สั่ง สมิง นคร อินท ว่า ถ้า พบ กองทัพ

พระเจ้า มณฑิยรทอง แล้ว ให้ เร่ง กลับมา สมิง
นคร อินท ก็ กราบ ถวาย บังคม ลา ออก มา แต่ง

ทัพ ไล่ เกราะ ชน มา ถู อารูธ แล้ว
ยก กองทัพไป คั้น หนึ่ง ถึง ตำบล แม่ น้ำ

เจียดพอพบไทยใหญ่ กองทัพนำ พระเจ้ามณฑิยร
ทอง ยก มา เสียง ช้าง ม้า ผู้คนใน กอง

ทัพออซึ่งเอิกเกริก ประทุงทั้ง เสียงกลืน แด ระลอก
ใน มหา สมุท ๗๖

๐ ฝ่าย มัทรีมาร แลเห็น แต้โกล จึงว่า
 แก่ สมิง นครอินท์ ว่า สมเด็จพระ เจ้า อยู่หัว ตรัส
 สั่ง มา ว่า ถ้า พบ กองทัพ แล้ว ให้ เร่ง
 กลับไป บัดนี้ ก็ พบ กองทัพ ยก มา แล้ว เรา
 จะ พา กัน กลับไป ตาม สั่ง สมิง นคร อินท์
 จึงว่า เรา ยก มา บัดนี้ เห็น แต้ กองทัพ
 ยก มา ยังไม่ รู้ กำลัง คือ ว่า มา มาก
 น้อย ประการใด จะ รีบ คำน กลับไป
 กราบ ทูล นม มี ชอบ จำ จะ แอบ ตี ให้
 รู้ ทรชน ก่อน สมิง นครอินท์ จึง ชน
 ทัพ ไม้ แฉง กาย ดู เห็น ช้าง ม้า ทัพ ผ่า
 ยก มา เป็น อัน มาก เสียง อัน อึง อึกเกริก
 ตูๆ เสียง พยุห้ใหญ่ จึง กลับ ลง มา พา
 ทหาร ทัพปวง เข้า ชุ่ม อยู่ริม ทาง มี ให้ ข้าศึก เห็น

๗๖๑

ราชาธิราช

เล่ม ๑๖

ครั้น พมา ยก ออก เต้น เห็น รัพล ช้าง ม้า

เนื่อง กันไป มิได้ ชาติ ตูฯ จะ สาย น้ำ ไหล ผง คดี

ตระ หลบไป ทิ้ง บ่า เลี้ยง ผู้ เท้า ตึง หนึ่ง

แผ่น ดิน จะ ถล่ม สมิ้ง นคร อินท์ แผลง ทุ

อยู่ แตะ เข้า จน เวลา บ่าย ก็มี สิ้น พล จึง คิด

ว่า พมา ยก มา ครอง นี้ รัพล ช้าง ม้า มากกว่า นัก

ตัวเรา ก็ เป็น ทหาร สมเด็จ พระเจ้า อยู่ หัว ทัพ ใช้

มา สยด แนม ทุ ก่า ลัง คีต บัดนี้ พบ ชาติ ก

แล้ว จะ กัด บั บั เป่ง่า ก็มี ชอบ จำ จะ ยก

เข้าใจม ก็ ทุ ก่า ลัง คีต จะ เห็น ประการ ไต่ สมิ้ง

นคร อินท์ ก็ พา พล ออก ใจม ที่ ตัด กลาง

ทัพ พระเจ้า มณเฑียร ทอง ชาติ ออก ฝ่าย

พล พม่า ทาย ลง ประมาณ รัย หนึ่ง ก็ แยก

ย่น ลงไป จนถึง นำ ช้าง พระเจ้า ฝรั่ง มัง หล่อง สมิ้ง

นคร อินท์ ก็ พา พล ทหาร เข้า บ่า ไป ๖

เล่ม ๑๖

ราชาธิราช

๗๖๗

๑ ฝ่ายพระเจ้าฝรังมั่งฆ้อง เห็น ตั้ง นั้น สงไสย
พระไทย นึก ทรง พระดำริห์ว่า กองทัพ
พระเจ้าราชาธิราช มาตั้ง ชุ่ม อยู่ แล้วให้
ทหาร ยก ออก มา โจมตี ครั้น จะ ตั้ง ลง
ที่ นั้น ก็ เปน บ่า เปล่า ทัพ ช้าง ม้า ไม่
มีที่จะ อาศัยรบ จึงให้ ถอยทัพ มาตั้ง
มั่นอยู่ แลวงม่น้ำเจียดเป็นที่ เหล่าน้ำ หญ้า แล้ว
ให้ แต่ง กองร้อยคอยเหตุไปสอดแนมดู ทัพ มอญ
ว่าจะ ตั้งอยู่ ตำบลใดให้ ได้ เนื้อความ จงนะ ะ
๑ ฝ่าย สมิง นครอินทร์ ก็ พา พล รี้บ มา
ถึง ตำบล เตรียม ที่ กองทัพ ตั้ง อยู่ นั้น เข้า เผา
สมเด็จ พระเจ้าราชาธิราช กราบ ทูล ว่า ทัพเจ้า
ยกไป ถึง ตำบล แม่ น้ำ เจียด พบ กอง
ทัพ พม่า ยก มา ทัพเจ้า แอบ แฝง ดู อยู่

แต่ เวลา เข้า จน บ่าย ก็มี ได้ สิ้น สุด พง อัน
 ทพพมาชมา ครอง น วพล จะ กำหนด ด้วย ห่ม นน
 ก็มี ได้ จะ นัย ด้วย แสน ก็ สุด ประมาณ ตุ มาก
 กว่า มาก ข้าพเจ้า จึง ยก ทหาร เข้า โจมตี
 เห็น เหลือ กำลัง นก จึง ถอย มา

(ยังมีต่อ)

แจ้งความ

โรงพิมพ์ราชฎีเจริญทำถนนลำเพ็งตอน
วัดเกาะ จำหน่ายหนังสือประโลมโลก,ธรรมมะ,
สุภาสิตต่าง ๆ และรับพิมพ์หนังสือ เช่น ก้าศ,
ทิว, ฎีกา, ใบเสด็จ, แบบฟอร์ม ฯลฯ ทำเต็มสมค
เดินทองอย่างงาม ๆ สิ่งของที่กล่าวมาแล้วนี้
รับรองว่าจะทำให้ได้อย่างประณีต และเร็วทันความ
ประสงค์ กับมีหนังสือแบบเรียนของกระทรวง
ศึกษาธิการทุกชนิดจำหน่ายด้วย ทั้งหล่อตัว
อักษรพิมพ์จำหน่ายโดยคิดราคาอย่างย่อมเยา

เพราะฉะนั้น ถ้าท่านมีความประสงค์อย่าง
ใดอย่างหนึ่งซึ่งได้กล่าวมาแล้วข้างบนนั้น เชิญ
ท่านไปลองซื้อหรือจ้างพิมพ์ ท่านจึงจะทราบ
ได้ว่าที่โรงพิมพ์ราชฎีเจริญคิดราคาพอสมควร.

*****

ราชาธิราช

เล่ม ๑๗

ย สิบหา สทางค ทาง รุ ทาน ฆ ชอ
ราน หนงสือ นำ วัด เกาะ เพราะ นกหนา

ราชกูร์ เจริญโรงพิมพ์ ริม มรรคา

เจิญทาน มา ชอ คุ คง รุ ติ

ได้ลง พิมพ์ คราว แรก แปลก ๆ เรื่อง

อ่าน แล้ว เบื่ออง ความ ทุกข์ เป็น สุขข์

ทาน ชอไป อ่าน ฟัง ให้ มงม

เจริญ ศรี ศรี สวัสดิ์ พิพัฒน์ เขย

วัด

รัตนโกสินทร์

ศก ๑๐๘

เกาะ

๐ หน้า ขึ้น ๖

๐ ราชธานี เล่ม ๑๗ ๖

๐ ทั้ง แต่ พระเจ้า ราชธานีให้ สมิท อินทชัย พุท พระ
 สนม กำเนิด ดวง นำไป ก่อน แล้ว พระเจ้า ราชธานี
 ยกทัพไป รับ ทัพ พระเจ้า มณ เขียว ทอง ๆ แดก ทัพ หิน
 ไป จน ถึง พระเจ้า สว่าง มั่งคั่งให้ สัก ขยา เบน แม่ทัพ
 ยก มา ถึง ปลาย แดน เมือง หงสาวดี ๖

๐ สมเด็จพระ เจ้าราชธานี ได้ ทรง พัง ตั้ง
 นน จึง ทรง ปฤกษา เสนาบดี ทั้ง บอง ว่า
 ทัพพม่า ยกมา ครั้ง นี้ เป็น ทัพ กษัตริย์ ใหญ่ ศลวง
 นัก แต่ ทัพ พม่า นั้น รับ ถนอ แต่ ที่ แ่ง ซึ่ง
 เรา จะ รับ ทัพ พม่า ครั้ง นี้ ถ้า รับ ใน บ้า เห็น

๗๘๐   ราชธานีราช   เล่ม ๑๗

จะได้ ไชย ชนะ   พม่า จะ เลี้ย ที แก่เรา

เป่น มั่น คง   สมิง พ่อ เพ็ชร จึ่ง ทูล ว่า กอง

ทัพ พม่า ยก มา ครั้ง นี้   สมิง นครอินท์

ทูล ว่า เหลือ ประมาณ มาก นี้   อัน ทัพ

พม่า อุปมาดัง ผง หลวง   ซึ่ง พระองค์ จะ

ให้ ไปรบใน บ้าน นี้   ก็ เห็น จะได้ ไชย ชนะ

อยู่   แก้วพล จะ ลำบาก ส้ม ตาย เป่น อัน มาก

เบรียบ ประตุง ข้าง สาร ชน กัน   หญ้า แพรก

ก็ จะ แหก ละเอียดไป   ข้าพเจ้า คิด จะ

ให้ ทัพ พม่า อยู่บ้าน ฝ่าย เรา อยู่บ้าน ให้ ทัพ พม่า

ลำบาก ข้าง เดียว   เรา ตั้ง มั่ว อยู่ แต่ใน

แดน เมือง แล้ว   ถ้าได้ ท่วง ที ก็ จะ ออก รบ

ถ้าไม่ ได้ ที ก็ จะ ตั้ง มั่น ลงบ อยู่   ข้าพเจ้า

คิด จะ ให้ ถอย กองทัพ ไป ตั้ง มั่น ณ ตำบล แม่น้ำ

บน เกาะ   เพราะ ที แม่น้ำ บน เกาะ

เล่ม ๑๗   ราชธานีราช   ๗๗๑

เนน เป็น ที่ สำคัญ อยู่   จะ คิด อุบาย ถ้าย
เท ปรการ ไค พมร ทา ฐูไม่   ถ้า เป็น ที่
แลมี คอง รบ ฆ่า ด้วย สาทรวุธ   พมา ก็
จะ ตายไปเอง   ทำไม กับ รัพล มาก ถึง
จะ มาก ถึง เหมือน น้อย   เห็น จะ ได้ ไชย

ชนะ โดย ร้อย   ฐะ

๐ สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้ ทรง พัง ๘ ๘
ชอบ ๓๓๓   จึงให้ อำมาตย์ มะละมัน คุม
พระ สมณ ถ่านต์   แด เสมียง อาหาร ยก
ส่งไป ก่อน อำมาตย์ มะละมัน จึง ทูล ว่า ถ้า
หา การ สงครามไม่   พระองค์ ก็ โปรด ให้
ข้าพเจ้า ๓๓๓ พา สัตว์ ไป   ข้าพเจ้า มี เต ๓๓๓
รับ สั่ง   ครอง นี้ มี การ สงคราม จวน จะ ได้
รบ พัง อยู่ แล้ว   ข้าพเจ้า จะ ขอ อยู่ ด้วย
พระองค์   ถ้า ข้าศึก ยก มา ข้าพเจ้า จะ ขอ

อาษา ออก ชนข้าง ด้วย ข้าศึก ทัว ท่อ ทัว เอา
 ชีวิตเป็นผลของพระบาททองสนองพระเดชพระคุณ
 ซึ่งไต่ทรงพระเมตตาปลูกเลี้ยงข้าพเจ้ามา สมเด็จพระ
 พระเจ้าราชาธิราชไต่ ทรง พัง อำมาตย์ มะละมัน
 ทูล ก็ชอบ พระ อัญญาไศรย ยิง นัก จึง
 ตรัสว่า ท่านไม่ชอบใจไป อยากจะอยู่ด้วยเรากี่
 ตาม เถิด จึง สั่ง สมิง อินทชีพ คุม พระ
 สนม นาง กำนัล แล เสบียง อาหาร ต่าง ๆ ไป
 ก่อน แล้ว จึงมี พระราช กำหนดให้ สมิง
 พวย เพ็ชร สมิง อังวะมังศรี สมิง นครอินท
 สมิง อุบากอง สมิง พระราม ห้าทัพ นี้ รั้ง หลัง
 ลง มา แต่ บรรดา ข้าง ซึ่ง ตก มั่น อยู่ นั้น
 ให้ เติบ เป็น ระยะเวลา สุด เลี้ยง แตร สมเด็จพระ
 พระเจ้าราชา ธิราช ตรัส บัญชา เสร็จ แล้ว ก็ยก

กองทัพถ่วงลง มาถึงเมืองเสียงเมืองเตียง จึง
 ตรัสสั่ง สมิง ชีพราย เจ้าเมืองเสียง แดพระยาเตียง
 ให้ รือค้ายคุ ประตู่หอรบ เลี้ยทังสองเมือง อย่า
 ให้ พม่า อาไศรยได้ แด กวาด เขา ช้าง
 ม้า ผู้คน เลี้ยงอาหาร ทังสองเมือง มัวใน กอง
 ทฬั ตัวย จึง แต่งให้ กอง สมิง พระ ตะเบิด
 ไป เทียว กวาด ครอบ ครวี่ ช้าง ม้า เลี้ยงอาหาร
 บรรดา หัวเมือง ชน แลบ้านใหญ่บ้านน้อย ทังปวง
 ชึ่ง อยู่ ณ ที่นี้ ทาง ที่ พม่า จะ มา นั้น ให้ สัน เริง
 แลว พระองค์ ก็ ยก ลง มา ถึง แม่ น้ำ บันเกลาะ
 จึง สั่งให้ เสนาบตี นาย ทฬั นาย กอง ทังปวงไป
 ทัง ค่าย ณ ฟาก ทวัน ตก แต่แม่ น้ำ บันเกลาะ
 ไป ถึง แม่ น้ำ เตระ แต่วัด บัญมังกกราย ไป ถึง
 แม่ น้ำ ประทะลาด สมเด็จเจ้าราชาธิราช ให้

ตั้งค่าย ณ แม่น้ำบันเกลาะ แล้วให้ชักค่ายไปที่
กาถึงกัน

๑ ฝ่ายพระเจ้ามณฑิธรทองให้ตั้งค่ายมั่น
ณแม่น้ำเจียตได้ห้าวัน

ทหารกองสอด
แนมเข้ามากวาดทุกวี่วัน

พระเจ้าราชาธิราชซึ่งตั้งอยู่ตำบลเตรียมนน
เล็กถอยไปตั้งอยู่ตำบลแม่น้ำบันเกลาะแล้ว

สมเด็จพระเจ้ามณฑิธรทองได้แจ้งดังนั้นจึง
ตรัสปลุกษาเสนาบดีนายทัพนายกองทั้งปวงว่า

เราจะรีบยกทัพไปตั้งประชิดสงคราม
ครั้งนี้จะได้อายุทองนาคกรณโดยเร็ว

เสนาบดี
นายทัพนายกองก็เห็นด้วยพระเจ้าผู้มั่งมีของ
จึงให้ยกกองทัพลงมาตั้งตำบลวัดปฏิบงกร

แนวแม่น้ำบันเกลาะทิศตะวันออก
กันคนละฟากแม่น้ำ

แล้วให้นายทัพ

เล่ม ๑๗

ราชาธิราช

๑๘๕

นาย กอง ทิ้งปวงทั้ง ค่าย ร่ายไป แต่ กอง

ทัพมิ่งนี้ ทย คั้งทรง ค่าย ส้มเตี๊ยะพระเจ้าราชาธิราช

สั่งให้ ไทยตาเหลไทยเมหยังไทยใหญ่ซึ่งเป็นกอง

นำ นั้น คั้งอยู่ณแนว ผิงแม่ น้ำบั้นเกลาะ ๆ

นั้น แห้ง อยู่ กำหนดได้ สก วัน เจ็ด วัน น้ำ

ทะเล ชน วัน หนึ่ง พายหุ้ แด่คลื่น พัด มา

น้ำ ถ ชน เต็ม ผิง แต่ คลื่น จม ร้าย นก

ค้ำย เป็น ลำ แม่ น้ำใหญ่ ถ้า ลุก คลื่น

ชด มา ลาก รือแพ ช้างมา ผู้ คน ก็ ล้ม จม นาทาย

ขณะ เมื่อ กองทัพไทยใหญ่มาตั้ง อยู่ นั้น พวก

ไทยใหญ่ หา รู้ว่า น้ำ ทะเล จะ ชน ถึง ไม่ ะ

๐ ฝ่าย สมิง พ่อ เพ็ชร์ จึง กราบ ทูล ส้มเตี๊ยะ

พระเจ้า ราชาธิราช ว่า ทัพ พม่า ยก มา

กริ่ง นี้ ส้มคน แล้ว ข้าพเจ้า จะ คิด กดอุปาย

ลวง พม่าให้ น้ำท่วม ตาย ให้ กองทัพ

ยับ เย็น จึงได้ สมเด็จพระเจ้าราชาธิราช จึง
 ตรัสถาม ว่า ท่าน จะ คิด ประการใด สมิง
 พ่อเพชร ก็ทูลตาม ความ คิดทุก ประการ สมเด็จพระ
 พระเจ้า ราชาธิราช ทรง เห็น ชอบ ด้วย จึง
 ให้ สมิง ชีพราย กับ เจ้า เมืองเตียง สองนายเป็น
 แม่ กอง กำกับ การ เหนือที่ ทหาร ชุด ตัด
 ทำทาง หนึ่ง นั้ ทะเล ที่ จะ รบ ด้วย ชำคักไว เป็น
 ที่ แอบ ที่ บัง มั่น คง แล้ว ให้ รวย ทหาร ลงไป
 ใต้ ค่าย ตาม ลำ แม่ นั้ จะ ชน มา นน กำหนด
 ชั่ว เลียง กสอง เป็น ระยะเวลา จน ถึง ค่าย เสรีจ
 แล้ว ตรัส สั่ง ว่า ถ้า เห็น นั้ ทะเล ชน ให้
 ทหาร ที่ กสอง เป็น สำคัญ ต่อ กัน ชน มา แล้ว
 มี พระราช กำหนด แก่ นายทัพ นายกอง ทแล้ว
 ทหาร ทั้งปวง ว่า เรา จะให้ ยก ลงไป รบ
 เยาะ พม่าใน คลอง น้ำ ถ้าได้ ยิน เลียง

เล่ม ๑๗   ราชาธิราช   ๗๘๗
 ของ กงเอง ที่ ชน ออ อังพร้อม กัน เมื่อใด ก็
 ให้ ถอย ชน มา บน ทลิ่งโดย เร็ว   ครั้น ถึง
 วัน กำหนด นำ ทะเล ชน มา   นาย ทัพ
 นายกอง ผู้รับ สั่ง ก็ จัด ทหาร   ออกไป
 วาง ที่ ทำไว้ ทุก ช่อง ทุก ทาง   แล้ว กำชับ
 ทหาร ทงปวง ว่า   ถ้า พม่า ตาม ชน มา จง
 วน ต้าน ทานไว้ อย่าให้ ชน ได้   นายทัพ
 นายกอง ทหาร ทงปวง ก็ ยกไป คอย กระทำ การ
 ตาม รัช สั่ง   พวก กอง พ่อ ก็ ยกไป พ่อ
 อยู่ใน แม่ น้ำ   นาย ทัพ มอญ กอง พ่อ
 ก็ให้ ทหาร ร้อง ต่ำ ทำทาย พงกกอง ทัพ ไทยใหญ่
 หวัง จะ ยั่วให้ ไกรธ   ทหาร มอญ ร้อง ต่ำ
 ว่า อ้ายไทยใหญ่ อ้าย ชี ช้า พม่า   มิ่ง ยก
 มา ที่มอญ แล้ว ทำไม จึง มุดหว อยู่ใน ค่าย เล่า
 ให้พวก มิ่ง เร่ง ออก มา รบ กับ กู ๆ จะ ตัด

๗๘๘ ราชธานีราช เต็ม ๑๗

คือระ เลี้ยให้ สันบก เตี้ยนี้ กองทัพไทยใหญ่
ไต้ ยิน ทหาร มอญ ร้อง ตำ ดั่ง นั้น ก็โกรธ เปน
กำลัง ไทย กาเหส ไทย เมหยัง แม่
ทัพไทยใหญ่ทั้ง สอง นั้น ก็เร่ง จัด ทนกล้าว ทหาร
รพล ซ่างมาจะ ยก มาตี กองทัพ มอญ

แต่
กำลังนั้นให้ ทหาร นำ ค่าย ร้องท่าตอบไป พลาง
ทหารไทยใหญ่ร้องตำว่า อ้าย มอญแต่ก่อนพวก
มึง ก็ เปน ชี ซ่า พม่า แล้วไม่ เปน ชี ซ่า
ไทย น้อย อ้าย นำ ชี้อใจ คอ ทระยศ ต่อ
เจ้า ๆ กู รือ ยี่ วา ใน ท้อง พวก มึง มี เคี้ยว
เจ็ด เล่ม มี เชบ เจ็ด อัน กู จะ รบ ฟาท พัน
ฉ่า ออก เอา เคี้ยวใน ท้อง ออก ตัด คอ พวกมึงเสีย
ให้ สิ้น กองทัพ มอญไต้ ยิน ดั่ง นั้น ก็
โกรธ จึงให้ ทหาร ตำ ตอบรุก เข้าไป ว่า
อ้ายไทยใหญ่ อ้าย เตน ตาย พม่า ๆ ให้ พวก มึง

เปน กอง นำ เปน ทัพ ผี พวก มิ่ง จะ ทาย

ก่อนไม่ทันได้ ซ้ำ มอญ ๆ จะ แหวก ท้าย ออก

เขา เคี้ยว เคี้ยว ตัด คีรีชะ พวก มิ่ง ชาม น้ำ มาให้

สิ้น ประเดี้ยวนี้ กองทัพไทยใหญ่ได้ ฟัง ก็

โกรธ ยิ่ง นึก พอ จิตรีพล เสรีจ ก็ ยก ลง

มา จะ รบ กับ ทัพ มอญ ที่ แม่ น้ำ นน ให้

ทหาร ร้อง ท้าทาย ทอบ มา ว่า อ้าย มอญ

อ้ายเสือ ลอบ ปาก กล้า พวก กู ไม่สู้ ผี

ปาก พวก มิ่ง แล้ว ถึง มิ่ง จะ ประคิยสู้

ท้า ก็ไม่เจ็บ เหมือนไม้ ช้าง กู จะ เอา

อาวุธออกขวางพวกมิ่งให้ เห็น ผี มือ บัดนี้ กอง

ทัพไทยใหญ่ ก็ เร่ง พล ทหาร รุก เข้า มา ฝ่าย

มอญทำ เป็น แดก พ้อให้ ไล่ ไทยใหญ่

เห็นได้ ที่ ก็เร่ง ทหาร ยก ช้าง ม้า ลง ไล่ มอญ ๆ

ก็กลบ รับ รับ เข้าไว้ พอ ได้ ยืน เสี่ยง

กตอง สัญญา สมเด็จ พระเจ้า ราชธาธิราช
 จึงให้ ทหาร ที่ รักษา ค่าย อยู่ นั้น ที่ ซึ่ง
 กตองให้ร้อง ออ อึง จน ทุก ค่าย มิให้
 กองทัพไทยใหญ่ได้ ยืน เลี้ยง น้ำเลี้ยงคลื่น ครั้น
 นำ จน มอญ ก็ ถอย ชน มา บน ท้อง ไทย
 ใหญ่มิได้รู้ เสด็จ กตองค์ว่า ทมมอญแตก ก็
 ไล่ติดตาม ทาง ชน มา ทหาร ซึ่ง วาง
 อยู่ นั้น ก็ ครอบ ประจัญไว้ ไทยใหญ่
 จะ ชน ท้อง ก็ มิได้จะ หนีไป ก็ มิพ้น ครั้น
 จะ กลับข้ามไป ก็ไม่ทัน ช้าง มา ทัพลง
 นำตาย เป็น อัน มาก กองทัพไทยใหญ่
 โกรธ ยิ่ง นึก เอา คาบ หอก ฟัน แทะ นำ
 แทะ ฟัน แทะ กัน เอง ออ อึง อยู่ แล ที่ ไทย
 ใหญ่ รบ กัน นั้น นำ ทะเล ถอย ลง จะ
 โกล่ แห้ง

๑ สมเด็จพระเจ้าราชาธิราช จึง ตรัส สั่งสมิง
 จักกาย ให้ คุม ทหารไป พัน แทง ผู้ไทย
 ใหญ่ที่ ตายให้เป็น แผล อาวุธ แล้ว ลาก
 ชันไว้บน ดั่งให้ พม่า สงไสย ว่า มอญ มีความ
 รู้ แล้ว ตรัส กระทบ สมิง จักกาย ว่า ถ้า ผู้
 ไต พุต ว่ามอญ มิได้ ฆ่า พม่า แลไทยใหญ่ ๆ จน
 นำ ตายเอง ก็ให้ ฆ่า ผู้ นั้น เสีย อย่าให้
 ผู้ อื่น ตูยียง พุต ต่อไป อีกได้ สมิง จักกาย
 ก็ คุม ทหารไป เทยว พัน ศพ พม่า ไทยใหญ่ แล้ว
 ให้ ลาก ชันไว้ ริม ดั่ง ตาม รับสั่ง ขณะ
 นั้น ชาว เมือง เตียง เมือง เสียง ทังปวง ซึ่ง กวาด
 มา นั้น รู้ว่า พม่า เสีย ที่ แก่ มอญ ๆ ฆ่า
 พม่าไทยใหญ่ เป็น อนัน มาก

๑ ฝ่าย มอญ ทังปวง ชวน กันไป ตู ผู้ไทย
 ใหญ่ ซึ่ง ทหาร กองทัพ ลาก ชัน ทังไว้บน

มอญคนหนึ่งจึงว่า มอญมิได้ฆ่าไทย
 ใหญ่ ๆ น้ำท่วมตายเอง ทำไม่จึงมา
 พ้นแดนผู้ตั้งนี้ หากต้องไม่ สมิ้ง จักกาย
 ใต้ พึง มอญว่า ตั้ง น้ำ ก็โกรธ จึงให้
 ทหาร พ้น มอญผู้หนี เสีย ทัด เอา คีรีชะ
 เลียบไว้ แล้วให้ ลากเอา ตัว มอญที่หายไปทิ้ง
 ไว้ กับผู้ไทยใหญ่ ด้วย กัน จึง ประกาศ
 แก่ มอญชาว เมือง แล ทหาร ทั้งปวง ว่า ถ้าผู้
 ไตพุดกัน ตั้งนี้ จะให้ ตัดคีรีชะ เลียบ ประจานไว้
 ๑ ฝ่าย ส้มเตี๊ยะ พระเจ้าราชาธิราช จึง สั่ง
 ให้ นายทัพ นายกอง ปลุก ศัตรู บวง สรรวงเทพา
 วิกษ์ ตาม ทิ้ง ทก นำ ค่าย ให้ ประ โคม ช้อง
 กดอง แทร่สังข์ เต็น รำ ทำ เพลง ถวาย เทพยตา
 แลให้มี ธงใหญ่ บัดไว้ นำ ค่าย ทก ค่าย ถ้า
 นำ ชนให้ ไบค ธง ชน มา ถ้า นำ ธงให้

โบก ธง ลงไป ให้ พม่า ทั้งปวง เห็น ว่า มอญ
 มีวิชา อาคม ทำให้ น้ำ ขึ้น น้ำ ลงได้ นาย
 ทัพ นาย กอง ทั้ง ปวง ก็ให้ ปลุก ศาสตร์ เทพารักษ์
 แล้ว ทำ พิธี กรรม บวงสรวงตาม วิธี สิ่ง ทศ ค่าย
 ครั้น ถึง เวลา น้ำ ขึ้น น้ำ ลง ก็ให้ ทหาร

โบกธงไป ตาม น้ำ ฝ่าย กอง ทัพ พม่า
 แล ไทยใหญ่ ไม่ รู้ อบาย สำคัญ ว่า มอญ รู้ มนต์
 ศาสตร์ เวทมนตร์ ขึ้นได้ ลงได้ ทัพ พม่า ไทย
 ใหญ่ ก็ สัตว์ ตกใจ กลัว มิ อริ จะ ยก มา
 รบ มอญ ตั้งมั่น อยู่ใน ค่าย

๐ ครั้น อยู่มา อำมาตย์ ทิน มณี กรอท ขัง
 กิ่ง เมือง พลัม นั้น ยก กอง ทัพ ขึ้น มา
 ตาม ครั้น ถึง จึง เข้า เฝ้า กราบ ถวาย บังคม
 สมเด็จพระเจ้าราชาธิราช ๆ ทอดพระเนตร เห็น
 อำมาตย์ ทิน มณี กรอท มา ก็ ที่ พระไทย

นัก จึงตรัส ถามาถึง ราชการ บ้าน เมือง อำมาตย์
 ทิน มณี กรอด ก็ ทูล แจ้ง ทุก ประการ ครั้น
 อำมาตย์ ทิน มณี กรอด ออก จาก เฝ้า แล้ว ก็
 เทียว พิจารณา ดู ค่าย ทุก กองทัพ เห็น
 ค่าย หลวง ที่ สมเด็จ พระเจ้าราชาธิราช ให้ ตั้ง รับ
 พม่า นั้น ไกล ถึง นัก จึง กร บ ทูล ว่า
 ซึ่ง สมิง พ่อ เพ็ชร ดำริ ให้ การ สงคราม ให้ ตั้ง ประชิต
 ชาติ กิ่งนี้ ก็ ตั้ง อยู่ แต่ เปน ประมาณ ถ้า ชัย บ
 ชยาย ค่าย เสีย ใหม่ ตั้ง ให้ ไกล ถึง ชน ไป อีก เส้น
 หนึ่ง หรือ สาม สิบ วา แล้ว จึง ตั้ง ดำรา
 ดิ ยิง นัก เพราะ ทหาร ทั้ง สอง จะ ได้ หัด
 ช้าง ม้า เต้น ฆ่า ทำ เพลง อาวุธ เล่น ตาม
 สบาย ให้ เขิก เกริก รื่น เรือง นำทัพ ฝ่าย พม่า
 เห็น จะ ได้ เปน ที่ กลัว เกรง ทหาร ของ พระองค์
 มี กำลัง รื่น เรือง พัวม กัน อยู่ สมเด็จ

เล่ม ๑๗

ราชาธิราช

๗๙๕

พระเจ้าราชาธิราชได้ทรงฟัง ก็ เห็น ชอบ ด้วย
 จึง ตรัสสั่ง นายทัพนายกอง ทิ้งปวงให้ ชัยขัย
 ถอย ค่าย ทิ้งใหม่ ตาม คำ อำมาตย์ ทิน มณี
 กรอด กราบ ทูล นิน แล้วให้ ปราย ที่ นำ
 ค่าย เรียบ ราบ เสมอ จง ทุก ค่าย สำหรับ
 ผูก หัก ชุ่ม ทหาร แล ช้าง ม้า

๑ ฝ่าย นายทัพนายกอง ทิ้งปวง ก็ เร่ง
 ให้ จัด ทำ ค่าย คุ ประทศ รบใหม่ แล้ว สบ เต็จ
 พระเจ้าราชาธิราช จึง ทรง พระดำริ ว่า อำมาตย์
 ทิน มณี กรอด มี บัญญา หลัก แหลม นก ครึง
 นี้ เรา จะ ให้ ประมาณ พล ใน กอง ทัพ ต จะ
 ประมาณ มิตร หรือ ถูก จึง ตรัส สั่ง อำมาตย์ ทิน มณี
 กรอด ให้ ไป เลียบ ค่าย ตู พล ทหาร ทิ้งสิ้น ว่า จะ
 มาก น้อย เท่าใด อำมาตย์ ทิน มณี กรอด

๗๙๒   ราชธานีราช   เล่ม ๑๗

ก็ กราบ ถวาย บังคม ถา   ออกไป เลียบ

ค้ำย ประมาณ พล ตาม รัชสัง   ครั้น พิจารณา

ดู ทัว แล้ว   ก็ กลับ เข้า มา กราบ ทูล ว่า

พล ของ พระองค์ ยก มา ครัง น   ทั้ง นาย

ทัพ นายกอง ทมเกล็ด ทหาร หมด ด้วย กัน ข้าพเจ้า

ประมาณ ดูสืบ แสน เศษ   ะ

๐ สมเด็จพระเจ้า ราชธานีราช ให้ ทรง พัง ยิง

แคลง พระไทย อยู่   พระองค์ จะ ใคร ชัดในสุทรี

ดูให้ รู้ แน่   จึง สั่งให้ เร่ง ไป เอา บาญชี

พล ทม กองทัพ ให้ สิ้น ทก ค้ำย   จร รับ

สัง แล้ว   ก็ ไป ทำ บาญชี ตรวจ พล มา ได้

เปน พล สิบ แสน กับ สอง พัน   จึง เอา บาญชี

เข้า มา กราบ ทูล สมเด็จพระเจ้า ราชธานีราช ๆ ได้

แจ้ง แล้ว ก็ ตี พระไทย   จึง ทวีต สรรเสริญ

ว่า อำมาตย์ ทิน มณี กรอบนี้ เลิศ มนุษย์   มี

กอง ยี่แสน พม่า ก็ไม่ทัน กองทัพกิน
 ทหาร รามัญ กอง สอด แนม รุ่งตั้ง นั้น ก็มา
 กราบ ทูล สมเด็จพระเจ้าราชาธิราช ๗ ใต้แจ้ง
 แล้ว จึง ทรง พระดำริห์ ว่า ครั้ง นี้ กองทัพ
 พระเจ้า ฝรั่งเศส มั่งคั่ง ชาด เสมียง อาหาร เพราะ
 ยก สง มา เหลือ ประมาณ มาก นัก จน ไม่มี เข้า
 ให้ กิน หมายถึง แต่ จะ ได้ ไม่ คิด เสีย กระทำ
 การ เกิน ตัว อุปมา ตั้ง เรือใหญ่ กว่า ทะเล
 จระเข้ใหญ่ กว่า หนอง จะ กลับ กาย วาย
 เวียนไป ก็ ชัด ชวาง เมื่อไฟร์ พลจัตโรย
 ระส่ำ ระส่าย ลง ตั้ง นี้ แล้ว เห็น จะ ยอ ท้อ
 ใจ อยู่ เรา จะ คิด ตัด กำลั้ง คือก เสีย แล้ว
 จะ ยก ออกใจม ที่ให้ ยับ เยิน จึงได้ จึง ทรัส
 สั่ง สมิง อังวะ มั่งศรี ให้ จศ กองทัพ เลือก
 ทหาร ที่ เข้ม แข็ง มี ผู้ มี ให้ ไต่ สาม พัน ไป

คอย ก้าว สกต ตี ทัพ พม่า ซึ่งไป หา เสบียง อาหาร
 นั้น ตรัส สั่ง ว่า ถ้า เห็น กองทัพ พม่า ไม่
 ได้ เสบียง อาหาร มา อย่า เพ้อ ตี ถ้า พม่า
 ได้ เสบียง อาหาร มา เห็น เสี้ย ขบจน แล้ว จึง
 ยก เข้าใจม ที่ให้ แดก จง ได้ สมิง อังวะ
 มังศรี รับ ๆ สั่ง แล้ว ก็ ถวาย บังคม ถา ออก
 มา จิต ทัพ ยถไป คอย ตี พม่า กองทัพ
 พม่า ซึ่งไป หา เสบียง อาหาร นั้น ได้ แล้ว ก็ ทาบ
 คอย กลับ มา

๑ ฝ่าย กองทัพ สมิง อังวะ มังศรี เห็น

ทัพพม่า เสี้ย ขบจน ได้ ที่ แล้ว ก็ ยก ทหาร เข้าใจม
 ตี ทัพ พม่า ๆ รับ ไม่เต็ม กำสั่ง ก็ แยกไป กอง
 ทัพ มอญ ฆ่า พัน พม่าตาย ประมาณ ห้าร้อย จับ
 เปน ได้ สี่ร้อย คน ช้าง พัง พลาย เป็ด ช้าง
 ม้า สามสิบ ม้า กับ เสบียง อาหาร นำ เข้า

มา ถวาย ส้มเตี๊ยะ พระเจ้า ราชธานีราช ๆ ก็ดี พระ
ไทย จึง พระราช ทาน เครื่อง อุปโภค บริโภค
เปน บำเหน็จ รางวัล แก่ สมิ้ง อังวะ มังศรี แด
โปรด สั่ง ให้ ปู่ บำเหน็จ แก่ ท.เกล้า ทหาร เปน
อัน มาก ๗๖

๐ ฝ่าย พระเจ้า ฝรั่ง มังฆ้อง ครั้น แดตั้ง
กองทัพ ออกไปหา เสบียง อาหาร กองทัพ
มอญ ก็ คอย ยืน เฝ้า เสบียง อาหาร ไป ทุก ครั้ง
ไพร่ พลพม่า ออก เข้าปลง อาหาร อิดโรยลง พระ
เจ้า ฝรั่ง มังฆ้อง จึง ทรง พระ ดำริ หัก ว่า ถ้า จะ
ขึ้น อยู่รอบ ฟุ้ง ต้าน ทาน กับกองทัพ มอญ เข้าไป
กำลัง ฝ่าย เรา ถอย ลง แล้ว เห็น จะ เลี้ย ท่วง ที่
จึง ให้ หา มังอะปะยะสุกรี มังมหา นระธา
นายทัพ นายกอง ทั้งปวง เข้ามา ปรึกษา ว่า กอง

เล่ม ๑๗

ราชาธิราช

๑๐๑

ทัพเรา ชัดสน แล้ว

ท่าน ทั้งปวง จะ คิด

ผอน ป่วน ประการใด

ชะ

๐ มั่งอะปายะสกรี้ มั่งมทานระธา จึง กราบ

ทูล ว่า กอง ทัพ ยก มา ครอง นัรพล มาก นักร

ถึง ยี่สิบแสน

เสบียงอาหาร น้อยไม่

พอ จะ แจก จ่ายได้ แต่ไพร่พล หาบคอน บรรทุก

ข้าง มา มา ถิ่น

จะให้ กองดำเลี้ยง คอย

ส่ง ก็ไม่ ทน ที่ ด้วย เป็น ทางไกล

ครั้น ชัด

สน ลง แล้ว แทะ กองทัพให้ ไปหา เเสบียงอาหาร

กองทัพ มอญ ก็ คอย ก้าวสัทธิ ที่ เลี้ยที่ มา เป็น

หลาย ครั้ง

ถ้า จะ ตั้ง อยู่ นาน เห็น จะ

คับแคบ ชัดสน นักร

ด้วย การ สงคราม

ข่อม มี เเสบียงอาหาร เป็น ที่ ตั้ง

หนึ่ง ก็

จวน วสันตฤดู ถ้า ฝน ตก หนัก ลง มา เห็น

ไพร่พล จะ ลำบาก

จะ ถอยไป ก็ ยาก

๙๐๒ ราชานิราช เล่ม ๑๗

จะสู้ก็ไม่ได้ ข้าพเจ้า จะขอให้ ถอยทัพ กลับ
ไป อย่าให้ทัพไพร่ พล อิดโรย นักจึงจะ
ควร พระเจ้า ผ่อง มั่งชั่งได้ ทรง พัง ก็ เห็น
ด้วย จึง จิต ทัพให้ มัง มหา นระธา คุม พล
ตาม หมัน อยู่ รุ่ง หลัง มี พระราช กำหนด
ตรัส กำชับ ว่า ซึ่ง เรา จะ ล่า ทัพไป ครั้ง นี้ ถ้า
กองทัพ มอญ รุก ก็ จะ ติดตาม ดี ท่าน อย่า
ได้ ประมาท จง ท่าน ทานไว้ ให้ ได้ แม้น
เรา ยก ไป ได้ สาม วัน แล้ว จึง ค่อย ยก ไป ตาม พระ
เจ้า มณฑิยร ทอง ก็ ยก ทัพ หลวง ถอย ไป ๗

๐ ฝ่าย สมเด็จ พระเจ้า ราชานิราช แจ้ง ว่า
พระเจ้า มณฑิยร ทอง ล่า ทัพ ไป ตั้ง นั้น เห็น
สม พระดำริห์ แล้ว ก็ ดี พระไทย จึง ให้ สมิง
พ่อเพ็ชร ทัพ หนึ่ง สมิง นคร อินท์ ทัพ หนึ่ง

เล่ม ๑๗   ราชาธิราช   ๘๐๓

สอง ทพ นี้ไป คอย ก้าว สกต ที่ ทพ พระเจ้า มณ
เทียร ทอง   แล้ว พระองค์ ก็ ยก กองทพ

เข้า ล้อม ค่าย มัง มหานระธา   ฝ่าย มังมหา
นระธา เห็น กองทพมอญโอบ ล้อม เข้า มา   อยู่
มิได้ ก็ ถอย ทพ ล่าไป   สมเด็จพระเจ้า

ราชาธิราช ก็ ยก ไล่ ทิต ตาม   ที่ กองทพ
มังมahanระธาไปจนปะทะทพพระเจ้ามณเทียรทอง

๐ ฝ่าย กอง ทพ สมิง พ่อเพ็ชร   สมิง นคร
อินท ทั้ง สอง ทพ   ซึ่งไป ชุ่ม คอย ก้าว
สกต ที่ นั้น ก็ พร้อม กัน ทน เข้า   จึง ยก
ล้อม ที่ กระจหน้าบ ทพ พระเจ้ามณเทียรทอง   ก็
พร้อม กัน กับ กองทพ สมเด็จพระเจ้าราชา ธิราช
กอง ทพ พระเจ้า มณเทียร ทอง ก็ แยก ยับ ยิน ไป
กองทพ มอญ ซ้ำ พม่า ล้ม ตาย เป็น อัน มาก จับ
เป็น ใต้ พัน ท้าว ร้อย คน   อีก ซึ่ง มา เคี้ยว

เล่ม ๑๗   ราชานิราช   ๘๐๕

ใจยิ่งนัก   พา ทหาร ถอย มา จึง คิด ว่า

ครั้ง นเรศวร บัน ทก อยู่ใน ที่ ล้อม   อุปมา

ตั้ง ตัด กรง เหล็ก   จะ อยู่ ก็ ไม่ได้ จะ หนี ไป

ก็ ไม่มี ประตู ออก   จะ ต้อง ลอง หัก กรง

เหล็ก ที่ หนึ่ง จึง กำ ชับ ทหาร ทั้ง ปวง ว่า พวก

เรา เชื่อกัน กัน เค้น เปรียบ ประตูลง หมาย รุก จน แต้ม

เขา ก็น เบี้ย เรือ เม็ด มา ไป เกือบ หมด แล้ว ตัว

เรา เปรียบ เหมือน ชุน ท่าน ทั้ง ปวง เหมือน เม็ด

น้ำ ไคน เบี้ย ก็ จะ เสีย ลง ไป ทุก ที่ เพราะ

ข้าศึก เค้น แต้ม ตี มี กำ ลัง นัก   เรา เป็น

ชุน จะ ออก รม กับ ชุน ทัว ต่อ ทัว ให้ สิ้น ผู้ มือ

ถ้า พลลาด พลั้ง ประการ ไท   ท่าน ทั้ง ปวง

จึง คิด หนี แต้ม ตา จน เอา ตัว รัชช เติต   ว่า

แล้ว มิ่ง มหานร ธา   ก็ แต่ง ทัว ไล่ เกราะ

ชน ม้า โปกผ้า ประเจียดแดงโมรี สพาย ตาม ช้าย
 ขวา มือ ถือ ทวน คุม พล ทหาร ออก นำ จะ ตี
 หัก ออก ต้าน สมิ้ง นครอินท์ ล้อม อยู่ นั้น ะ

๐ สมิ้ง นครอินท์ ก็ ยก ทหาร หนุน เนื่อง ล้อม
 เข้า มา จึง ประกาศ ทหาร ทั้งปวง ว่า อย่า

ให้ ชำคัก หนักได้ ถ้า ออก ต้านใคร เรา

จะ ตี รั้วระ เลี้ย สมิ้ง นคร อินท์ ก็

ขับ ม้า ตรง เข้า มา มังฆานระธา จึง

ถาม ว่า นาย ทพ มอญ คน นี้ หรือ ชื่อ สมิ้ง

นคร อินท์ เขา ชื่อว่า สมิ้ง แซ่ม แข็ง นก

เมื่อ ปี ก่อน นั้น ก็ ไหว้ รับ กับ กอง ทพ เรา ที่ ทอง

ทุ่ง ชาย บ่า แล้ว แยกไป ซึ่ง ท่าน ล้อม

เราไว้ ถึง สี่ ทพ สำคัญ ว่า เรา จะ รว

รับ หัก ออกไปไม่ได้ หรือ ท่าน อย่า เพื่อ ประมาท

ครึ่ง นี้ ทัว เรา เปรียบ ประจุกเสื่อผอม ๆ แต่ กาย

เล่ม ๑๗

ราชาธิราช

๑๐๗

เขี้ยวเล็บ นัน อ้วน อยู่ พอ จะ เคี้ยว ขบ
 ทบ สัตว์ให้ตายได้ ตัว ท่าน เหมือน หนึ่ง
 กวาง ถึง พวก มาก ก็ สู้ เสือ ไม่ได้ ถ้า
 ท่าน รัก ชีวิต อยู่ แล้ว จึง เปิด ทาง ให้ เรา ไป โดย ที่

๑ สมิงนคร อินทไต่ พง์ ก็ ไกรธ จึง ทวาด

ด้วย เลียง อัน ตั้ง ว่า ท่าน รู้ จัก ช้อ เรา แล้ว ว่า
 เป็น คน ที่ เหตุ ใจ นไม่ ลง จาก ม้า ปู่ ม้า
 ลง กราบ ขอ ชีวิต เรา เล่า ยัง จะ พุศ อวท
 อ่าง เปรียบ เทียบ ให้ เหลือ ทว เหมือน หนึ่ง
 เขียน รูป เสือ ให้ ดู กัด หา ต้อง ภาระ ไบ สมเด็จ
 พระเจ้า อยู่ หง ไซ ให้ เรา มา คอย เอา ก็ ระวัง ท่าน ๑
 จึง ลง จาก ม้า กับ คอ มา รับ คม ตาม เรา โดย ที่
 จะ ได้ ตาย ไป เมื่อ ง ฉี่ หา ความ สุข เสือ โดย เรือง
 มัง มหานระชาไต่ พง์ ก็ ไกรธ จึง ตอบ ว่า เรา
 ก็ เป็น ทหาร พระ เจ้า กรุง รัตนบุรี อังวะ นับ ว่า

ชาย ผู้หนึ่ง   ถ้า อับ จน แล้วไม่ เสีย ตาย
ชีวิต   ซึ่ง จะ ยอม ตาย โดย ง่าย นั้น หามิได้
ถ้า ท่าน จะ ต้อง การ คีรียะ เรา แล้ว   จง เขา
คีรียะ เข้า มา รับ เขา เรา จึง จะ ให้   สมิง
นครอินทร์ ได้ พง ก็ โกรธ   จึง ชับ ม้า เข้า

รบ กับ มังมหานระธา เป็น สามารถ   ะ

๐ นายทัพ ทั้ง สาม ก็ ล้อม ใจ สาม วัน มน
คง   ตู มังมหานระธา กับ สมิง นครอินทร์ รบ
กัน แคว้ง คล่อง ว่าง ใจ นี้   สมิง นครอินทร์

มังมหานระธา รบ กัน ด้วย เพลง ทวน เป็น หลาย
สิบ เพลง   ยัง หา แพ้ ชนะ ไม่   สมิง

นครอินทร์ ไม่ สู้อำนาจ เพลง ทวน นี้   ถนัด
แต่ เพลง ตาบ   พอ รบ กัน สิ้น เพลง ลง

ถอย ม้า ห่าง ออกไป   สมิง นครอินทร์ จึง
แกล้ง ว่า ท่าน นี้ อำนาจ เท่ อาวุธ ยาว   อาวุธ

เล่ม ๑๗

ราชาธิราช

๑๖๙

สิ้น เห็น จะไม่ ขำนาญ

อาวุธ สิ้น นี้ คน

ชลาต แล้ว ก็ รมไม่ได้

ท่าน ก็ มี มี มี

เข้ม แข็ง

รบ กัน ด้วย อาวุธ สิ้น เกิด

มังมหานรธาได้ พัง ก็ ทังทวน เสีย ชัก ตาม

ออกสู้กัน เป็น ชำนาน มังมหานรธาเสียที่ สมิง

นครอินท พัน ด้วย ตาม ถูก ที่ สำคัญ ตก ม้า ตาย

ให้ ทหาร ตตเอา คีรีชะไว้

พล พม่า ทังปวง

เห็น นาย ตาย ก็ แดก หนี

ทหาร มอญไล่

ฆ่า พัน ล้ม ตาย เป็น อนัน มาก

จับ เป็น

ได้ บาง หนีรอดไป ได้ สักส่วน หนึ่ง ตาย สองส่วน

กองทัพ มอญ ก็ ยก ติดตาม พม่าไป จน สุดแดน

๑ ฝ่าย สมิง นครอินทเอา คีรีชะ มังมหานรธา

แซ่ นำ ผงไว้ มิให้ หนี เบียด

แล้ว ก็ ยก

กองทัพ กลับ มา

ถึง กรุงหงษาวดี พร้อม

กัน ทัง สักทัพ

นายทัพนายกองทังสัจจ ชวน

๑ ขณะ เมื่อ พระเจ้า มณฑิเรศ ทรง แยกไป
 นั้น ช้าง จำลอง มิ่ง คละเทวี พระ อรรคมเหษี
 ซึ่ง ทรงไป นั้น ต้น เข้าป่า เอาไว้มิ อยู่
 จำลอง พลัด ลง นาง มิ่งคละเทวี ก็ ตก ช้าง
 ลง ยืน อยู่ พง ฉาง กาย นาย กอง ผู้
 หนึ่ง ซึ่ง ชน ช้าง จำลอง หนี กองทัพ มอญ
 มา ต่อ กาย หลง นาง มิ่งคละเทวี ทอด
 พระเนตร เห็น ก็ ร้อง ว่า ฉาง กาย เคย ช่วย ด้วย
 ครน ฉาง กาย เห็น ดัง นั้น จึง พุด กับ นาย ช้าง
 ว่า บัดนี้ มัจจุราช มา ถึง เรา แล้ว ครั้น จะ
 มิ รับเอา นางไป ด้วย ถ้า ผู้ ชน มา พบ
 เข้า รับไป ก็ จะ เอา เนื่อง ความ เข้า ทูล
 สมเด็จ พระ เจ้า อยู่ หัว ว่า เรา พบ แล้ว มิ รับไป
 สมเด็จ พระเจ้า อยู่ หัว ก็ จะ ทรง พระ พิโรธ ให้

ตงโทษ ถึง สิ้น ชีวิต หมด ทั้ง โศครุ ถ้า เรา
 รับไป บัดนี้ ก็ จะ ตาย แต่ตัว ผู้เดียว พระ

๐ นาย ช้าง จึง ตอบ ฉาง กาย ว่า ชึ่ง
 ท่าน มีรับ นาง พระยาเจ้าไป จะ เป็น โทษ ถึง ทาย
 หมด ทั้ง โศครุ หรือ สาม ชึ่ง โศครุ นั้น
 ข้าพเจ้า เห็น ด้วย แต่ ชึ่ง ท่าน ว่า รับไป จะ ตาย
 แต่ ผู้เดียว นั้น ข้าพเจ้า ส่ง ไสย นก ธรรมดา
 บุคคล ทำ คุณ กับ ผู้อื่น ร้อย พัน คน ก็ ไม่
 เท่า กับ เจ้า แผ่น ดิน องค์ หนึ่ง ถ้า พระเจ้า
 แผ่น ดิน ทรง พระ ตำริห์ ถึง คุณ แล้ว ก็ จะ
 ทรง พระ เมตตา ปลูก เลี้ยง ให้ ยศ ลา ศักดิ์
 ทรพย์ เป็น อนัน มาก เหตุ ฉะนั้น ท่าน จึง ว่า ตั้ง
 นั้น ฉาง กาย จึง ตอบ ว่า ชึ่ง ท่าน พุฒ นน ก็ พอ
 เชื้อ ฟง แต่ เห็น ช้าง ได้ ไม่ เห็น ช้าง เลี้ย ธรรมดา
 บุคคล ทำ คุณ แก่ พระ มหา กษัตริย์ ๆ ทั้ง อยู่

เล่ม ๑๗

ราชาธิราช

๘๑๓

ใน กตัญญู รู้จัก คุณ แล้ว

ก็ จะ ไปรดให้

มี ความ สุข สมบูรณ์

ด้วย ยศถาศักดิ์

ทรัพย์ หา ที่ สุด มิได้

ถ้า พระ มหา กษัตริย์

อตัญญู ไม่ รู้ คุณ คน แล้ว

ผู้ใด ทำ

คุณ ก็ เหมือน ทำ แก่ อสรพิศม์

โกธร ชน มา

แล้ว ย่อม ผลาญ ชีวิต ให้ สิ้น สุนัข บตรักรรยา

ญาทิบิดา มารดา หา คิด ถึง คุณ ไม่

ซึ่ง เรา

ว่า จะ ตาย แต่ ตัว นัน

เพราะ รู้จัก พระ

ไทย ของ สมเด็จ พระเจ้า อยู่หัว ว่า

ประจบ

ด้วยความ หึงหวง มาก

ถ้า เรา พา อรรคมเหษี

ไป ถวาย

คง จะ ทรง พระ สงฆ์ โสย เค็ลือบ

แคลงด้วย ทางไกลหลายคน วันจึง ถึงเมือง แม้

มี พระ ไทย รังเกียจ เมื่อใด ก็ จะ ฆ่า เรา เมื่อ นั้น

ซึ่ง คำ เรา ว่า มิได้ ผิด

ท่าน คอย ดู ไป เกิด

๐ นาย ช่าง ไต่ ฟัง ก็ เศร้าใจ จึง ว่า สุด

แต่ บุญกรรม จะให้ผล แทนไป   ซึ่ง ความ
 ชอบ เรา ทำได้ มนุษย์ไม่สังเกตเห็น   เทพยดา
 ชารักษ์ ก็ คง เห็น บ้างท่าน จึงไป รัย เล็ด ครั้น
 นาย ช้าง กับ นาง กาย   พุด กัน แล้ว ก็
 ไส่ ช้าง เข้าไป   จึง พา กัน ลง จาก ช้าง
 ถวาย บังคม แล้ว   เชิญ เสกชิง นาง มังคละเทวี
 ชน ทรง ช้าง จำดอง พาไป   ครั้น เวลา
 คำ ลง ก็ คำ ห้าง บน ต้นไม้   เชิญ ให้ นาง
 มังคละเทวี ชน บรรณ บนม ห้าง   นาง กาย กับ
 นาย ช้าง ผูก ช้าง เสือ มั่น คง แล้ว   ก็ ก่อ
 ไฟไว้ ท ต้นไม้ นั้น เขา ผ่า ผูก เหว กัน เข้า แล้ว
 ถือนอน พักพิศุ รักษา นาง อยู่   ครั้น รุ่งเช้า
 นาง กาย ก็ ผูก ช้าง รัย นาง พาไป   คำ ลง
 ก็ รักษา นาง ไทย สุจริต ตั้ง นี้ ทุก วัน   ๖๖

เล่ม ๑๗   ราชานิราช   ๑๑๕

๐ ฝ่าย พระเจ้า มณฑิยร ทอง ยก รั้วไป ถึง
กรุง รัตนบวรอังวะ แล้ว ก็ ทรง พระ วิตก ถึง นาง
มิ่งคณะเทวี อรรคมเหษี ซึ่ง พลัดไป   หนึ่ง ก็
ได้ ทราบ ว่า   มิ่งมหานระชา ตายใน ที่ รม
สมเด็จพระเจ้า มณฑิยร ทอง ก็ ทรง พระ โทมัส
นัก   ตรัส ว่า ครองหนง เสีย ตะละเจ้าไป พาราชิตา
ไป แก่ เจ้าศึก แล้ว   ครอง น มา เสีย พระ
อรรคมเหษีไป อีก เด่า   ทั้ง มิ่งมหานระชา
ก็ ตายใน ที่ รม   ทรง พระ วิตก ไม่ สมาย
พระไทย   ะ

๐ ฝ่าย ฉาง กาย พา นาง มิ่งคณะ เทวี มา ได้
ยี่สิบ วัน   ก็ ถึง กรุง อังวะ มี คน เอา เนื้อ
ความ เข้าไป กราบ ทูล   สมเด็จพระเจ้า
ฝรั่ง มิ่งชองแจ่ง ว่า ฉาง กาย ได้ พระ อรรคมเหษี
มา ก็ ตี พระไทย นัก   จึง ให้ ถ้ำ แก่ ชาว

แม่พระ สนม นางกำนัล ออกไป รับ นาง มังคละ
 เทวี ขึ้น มา ยัง พระราช มณเฑียร นาง
 มังคละ เทวี เข้ามากราบ ถวาย บังคมแทบ ผ่า พระ
 บาท พระเจ้า มณเฑียร ทอด ๆ จึง ตรัส ถาม นาง
 มังคละ เทวี ว่า เมื่อ นางกาย พา มา ช้า
 นาน กำหนดได้ ยี่สิบ วัน จึง ถึง เมือง
 อังวะ แด มา กลาง ทาง นาง กาย ทำ เปน
 ประการใด บ้าง นาง มังคละ เทวี จึง ทูล
 ว่า เมื่อ นาง กาย พา เข้าพเจ้า มา นั้น เปน
 ฉันทน์ เข้า กับเจ้า อยู่ จะ ได้ มี ประทศฐูจิกร์ หา มิ ได้
 ครั้น เวลา ค่ำ ก็ ทำ ท่างให้ เข้าพเจ้า นอน บน ต้น
 ไม้ ตัว นาง กาย กับ นาย ช้าง ก่อ กองไฟ
 ไว้ แล้ว เอา ผ่า ผูก คอ กอด กัน นอน ทุก
 วัน จน ถึง เมืองอังวะ พระเจ้า มณเฑียร
 ทอดได้ ทรง พง คัง นน ก็ ให้ เอา ตัว

เล่ม ๑๗   ราชานิราช   ๑๑๗

นาง กาย กับ นาย ช้าง เข้า มา ตาม คน ละ ครั้ง

นาง กาย กับ นาย ช้าง ก็ให้ การ ต้อง คำ กัน กับ

นาง มิ่งคละ เทวี ทุก นั้น   พระเจ้า ฝรั่ง

มิ่งซ่อง ไต้ ทรง พง ก็ มี พระไทย โสมนศักดิ์ จึง

โปรด พระราช ทาน เงิน ทอง เลื้อย ผ้า แพร พรวณ

เครื่อง อุปโภค บริโภค แก่ นาง กาย   แด นาย

ช้าง เป็น อนันตครุณ พระเจ้า มนต์ เทียบทอง ทอง

พระเนตร เห็น สักขณะ พระ อรรคมเหณี ประคอบ

ด้วย ศิริโสภาค เป็น อัน งาม   มี พระไทย

สงไสย ชัน ขณะใด ก็ให้เอา นาง กาย แด นาย

ช้าง เข้า มา ชัก ตาม อีกร เล่า   นาง กาย

แด นาย ช้าง ก็ให้ การ ยืน อยู่ อย่าง หน หลัง มี

ไต้ ผิด เพี้ยน   พระเจ้า มนต์ เทียบทอง ก็

พระราช ทาน รางวัล อยู่ เอง ๆ ทุก ครั้ง   พระ

๐ ครั้น อยู่มา วัน หนึ่ง พระเจ้า มณฑิยร
 ทอง เสด็จไป หา นาง มังคละเทวี ที่ ห้าง พระ ต้า
 หนัก นาง มังคละเทวี ก็ ยก พาน พระศรี มา
 ตั้ง แล้ว จึง หยิบ ก้นไกร คีบ หมาย ก้นไกร
 หนัก นว พระหัตถ์ นาง มังคละ เทวี ๆ ก็ ตก พระ
 ไทย ร้อง ขึ้น ว่า นาง กาย เอย ช่วย ด้วย พระ
 เจ้า มณฑิยร ทอง ได้ ทรง พง ตั้ง นน ก็ ให้
 แคลง พระไทย จึง ทรง พระ คำวิหี ว่า นาง
 มังคละ เทวี น เห็น จะ มี จิตร ประฏิพัทธ์ ผูก พัน
 กับ นาง กาย จึง ออก ชื่อ ตั้ง น ชะรอย
 จะมี จิตร เต็ม หาง ข้านาน อยู่ใน สันตานิ ไต่ สัม จึง
 ออก ชื่อ ให้ กน ช่วย ฉะนั้น ทรง พระ คำวิหี
 แล้ว ก็ มี พระไทย หิง ชิง เคียด จึง ให้ ถอด
 นาง มังคละ เทวี ด้ย จาก ที่ พระอรรคมเหษี แล้ว
 ให้ เอา ตัว นาง กาย ไป ฆ่า เสีย ๖๖

๐ ขณะ เมื่อ เพ็ชฌาฏ จะ เอา นางกายไป
 ซ้ำ นั้น นาง กาย มี ไต่ ครั้น คร้าม ยิ้ม
 แล้ว จึง ว่า เรา ทำ นาย ตัว เรา แล้ว มี
 ได้ ผิด เพ็ชฌาฏ ถาม ว่า ท่าน ทำ นาย
 ตัว ไฉน อย่างไร นาง กาย ก็ เล่า ให้ ฟัง
 ตั้งแต่ พบ พระ อรรคมเหษี แล้ว ได้ พุท กับ
 นาย ช้าง จน พา นาง มา ถึง เมือง ทุก ประ การ
 เพ็ชฌาฏ ก็ สิ้น เหวงใจ พอนาย ช้าง วั
 เดิน ร้อง ให้ ตาม มา เขยม นาง กาย เห็น
 จึง ว่า ท่าน จะ ร้อง ให้ ไป ไฉน เรา ได้ พุท
 กับ ท่าน แต่ แรก แล้ว ว่า มี จุราษ มา ถึง ซึ่ง
 เรา จะ ตาย ครอง น หก เสีย ตาย ชีวิต ไม่ เพราะ
 ได้ ฝาก ความ ชอบ ความ ดี ไว้ แก่ เทพยดา ฟ้า ดิน
 แล้ว แต่ เรา จะ ขอ สิ่ง หนึ่ง หนึ่ง ซึ่ง
 ท่าน จะ ทำ ราชการ เป็น ข้า แผ่น ดิน สิบ ไป ภาย

นำ จึง รมัต ระวัง ผิด อย่าง ประมาท จะ หา
 เจ้า นาย เป็น ที่ ฟัง ก็ ให้ รุ จัก นำ ใจ เจ้า นาย เสีย
 ก่อน ว่า ชั่ว หรือ ดี แล้ว จึง เข้า สวามิภักดิ์
 ทำ ราชการ แล ให้ มี ความ ซื่อ สัตย์ อกัญญา
 ถึง ทัว จะ ตาย ก็ อย่า ให้ เสีย สัตย์ จะ ทำ
 คุณ ก็ ให้ เห็น คุณ แล้ว จึง ทำ ถ้า เห็น
 จะ กลาย เป็น โทษ แล้ว อย่า กระทำ เช่น
 อย่าง ทัว เรา ฉนี้ พอ ฉวาง กาย สั่ง
 สอน นาย ช่าง แล้ว พิษ ชาติ ก็ เอา ทัว ไป ฆ่า เสีย
 ตาม รับ สั่ง ๗

๑ เมื่อ พระเจ้า มนต์ เขียว ทอง ยก ลง มา ที่
 มอญ แล้ว กลับ แยก ชน ไป ครั้ง นั้น ไม่ สบาย
 พระไทย เลย หมาย จะ ยก ลง มา ที่ กรุง
 หงสาวดี แก่ แค้น อีก ให้ จึง ใต้ ทรง พระ
 ดำริ ห้ ว่า กองทัพ เรา ยก ลง ไป ทำ คีต กับ มอญ

เล่ม ๑๗

ราชาธิราช

๑๒๑

สอง ครั้ง แล้ว ก็ไม่ สมคเน เลี้ย ทแกล้ว

ทหารเครื่อง สาทราวุธ เป็น อัน มาก ซึ่ง แตก พ่าย
ชน มา ครั้ง นี้ เพราะ เหตุ ว่า คึก เรา รุก

รับ นึก ประการ หนึ่ง หิว เมือง รวย ทาง

แคว้น แคว้น กรุง หงษาดี เล่า ก็ ยัง บริบูรณ์

มั่ง คั่ง ดี อยู่ ครั้น รู้ ว่า เรา ยก ส่ง ไป

เห็น จะ รับ มิได้ ก็ อพยบ ครอบ ครว

กวาด เลี้ยง อาหาร เลี้ย สิ้น ฝ่าย ของทัพ

เรา จึง ขัดสน ไม่ มี ที่ อาศัยรย ต้อง มา เอา เลี้ยง

ถึง เมือง อังวะ ก็ มิ ทน ครั้น จะ ทำ สงคราม

ขับ เขียว ไป ก็ มิ ได้ จึง ต้อง ล่า ทัพ ถอย มา ไซ้

จะ เลี้ย ที่ ไคย มี มือ ทแกล้ว ทหาร ที่ เดียว ก็ หา

มิได้ ครั้ง นี้ จำ จะ งต คึกใหญ่ไว้ ก่อน

จะ แถ่ง กองทัพให้ จู ลง ไป ที่ บ่ น เมือง รวยทาง

ให้ ผู้ คน ระส่ำ ระสายไว้ อย่าง ให้ ตั้ง ทำ

มาหา กินได้ ให้ ถอย กำสั่ง ลงแล้ว จึงเตรียม
 เติบียงอาหารให้พร้อม ยกทัพใหญ่ลงไป ทำแก่
 เมืองหงสาวดีอีก เห็นจะได้ โดยสะดวก ครั้น
 ทรงพระดำริห์แล้ว ก็ตรัส ปฤกษาเสนาบดี ทั้ง
 ปวง ๆ ก็เห็นด้วย

ฯ

๐ พระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง จึงแต่งให้สังฆยา
 เป็น นายทัพ ถือพลสามหมื่น ยกลงมา
 สังฆยา นายทัพ รบสู้แล้ว ถวายบังคมลา ยก
 กองทัพมาถึงปลายแดนเมืองหงสาวดีแล้ว ก็
 แยกกัน ออกเที่ยวจับครอบครัว มอญ ให้
 ทหารตัดฟันต้นหมากต้นมะพร้าว ถึง
 ของมีผลเสียเป็นอันมาก กองทัพพม่า
 ก็ตั้งมั่นอยู่ตำบลงอนโต กิตติศัพท์
 แจ้งเข้าไปถึงสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช ๆ จึง
 ตรัสสั่งให้สมเด็จพระอินทร์ถือพลหมื่นหนึ่ง ยก

เล่ม ๑๗   ราชาธิราช   ๘๓๓

ทัพ บก ทัพ เรือไป ที่ สังขยา   สมิง นครอินท์

รบ สัง แล้ว ก็ ถวาย บังคม ลา ออก มา จักร ช้าง

มา รพฬ ทัพ บก ทัพ เรือ   สรรพ ด้วย

เครื่อง สาทรรวุธ พร้อม เสว็จ   ครั้น ถึง

กำหนด จะ ยก กอง ทัพ   สมเด็จพระเจ้า ราช

ธิราชก็เสด็จ ลงไปณ เรือ ชนาน นำฉนวน ทำนักร

น้ำ   เพื่อ จะ ส่ง กอง ทัพ   ว่าจะ

๑๑   ขณะนั้น สมิง นครอินท์   จึงแต่ง

กัณฐ์ ฆ่าไล่เสื่อหมวกให้ ต้อง ดี ตาม ตำรา พิไชย

สงคราม   ทก แแบ่ง หอม น้ำมัน หอม อัน

ประกอบ วิทยาคม เสว็จ แล้ว   จึง เอา พาน

ชุบ เทียน เข้าตอก ตอกไม้มา กราบ ถวาย บังคม

ลาสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช ๗ ทอด พระ เนตร์

เห็น สมิงนครอินท์มา ก็มีพระไทย ยินดีนัก   จึง

๙๒๔   ราชา ธิราช   เล่ม ๑๗

ยก พระบาท วางลงใน ถาด ทอง   ให้ สมิ้ง

นคร อินท์ วกเอน้ำชำระ พระบาท ใส่ คีรีชะ   แล้ว

ก็ ตรีศ อวย พร ศิริ สวัสดิ์ พิพัฒน์ มงคล   ให้

มีไชย ชนะ แก่ ซำคัก   พระองค์ จึง หยิบ

พระศรีใน พาน ทอง เครื่อง เสวย คำ หนึ่ง   ส่ง

ให้นาง อุตตะระ ซึ่ง เป็น ห้าม ชอบ พระไทย   เอา

ไป พระราช ทานให้ ต่อ มือ สมิ้ง นคร อินท์ ๆ   ก็

ยังไม่ รับ   ยก มือ ขึ้น ถวาย บังคม สมเด็จ

พระเจ้าราชาธิราช แล้ว   จะ เอา พาน ทอง

รับ นาง อุตตะระ นน ก็ ช่วย เชน ประหม่าใจ   ยัง

มิอาจ จะ วาง พระ ศรี ลงใน พาน ได้   ด้วย มี

รับ ส่ง ให้ ส่ง ให้ กับ มือ สมิ้ง นครอินท์   สมเด็จ

พระเจ้าราชาธิราช ทอด พระเนตร เห็น ก็ แย้ม พระ

สรวล   จึง ไปรด พระราช ทาน อะ โภภ   ตรีศ

เล่ม ๑๗   ราชานิราช   ๑๒๕

ว่าให้สมิงนครอินทร์รับ ต่อมือนางเถิด   สมิง

นครอินทร์เกรงพระราชอาชญา ชาติพระโองการ
มิได้   ก็รับพระราชทานพระศรี ต่อมือ

นางอุททะละ   แล้วจึงคิดว่า แต่ก่อนสมเด็จพระ

พระเจ้าอยู่หัว ตรัสใช้ ให้ไปทำการสงครามครั้ง

ใด   จะได้ให้นางห้ามอันเป็นที่ชอบพระ

อัชฌาไศรย   เอาหมากมา พระราชทานให้

ถึงมือเหมือนครั้งนั้นหามิได้   บัดนี้พระ

องค์ ตรัสใช้นางอุททะละ   เอาพระศรีใน

พานทองเครื่องเสวยมา พระราชทานให้ถึงมือ

ดังนี้   แกล้งจะยุให้เราตายเสียหรือ ๑

พระองค์ จะทรงพระดำริห์ประการใด   คิดดู

น่าสงสัยนัก   อย่าเลยเราจะลองดูให้

รู้ตระหนักแน่ ว่า   พระไทยของสมเด็จพระ

๙๒๖

ราชาธิราช

เล่ม ๑๗

พระเจ้าอยู่หัว จะ รัก ข้า ทหาร มาก

หรือ ๗ จะ รัก ผู้ที่ มาก คิด แล้ว ก็

กราบ ถวาย บังคม ลา มา ลง เวื่อ ครั้น ถึง

จึง บอก แก่ ทหาร บ่าวไพร่ ทั้งปวง ว่า ถ้า

ถึง ถูก ชน ไท ยิง เลี้ยง ฆ่า กดอง สัญญา อย่าให้

ออก เวื่อ ชนาน สมิง นครอินทร์ ส่ง แล้ว ก็ เหา

ฆ่า ศัตรู ศัตรู ทำ มอน บ่อย อยู่ใน เวื่อ ๗

(ยังมีต่อ)

แจ้งความ

โรงพิมพ์ราชบุรีเจริญค้าบถถนนลำเพ็งทอง
วัดเกาะ จำหน่ายหนังสือประ โลมโลก,ธรรมมะ,
สุภาสิตต่าง ๆ และรับพิมพ์หนังสือ เช่น ก๊าซ,
ตัว, ฎีกา, ใบเสร็จ, แบบฟอร์ม ฯลฯ ทำเล่มสมุด
เดินทองอย่างงาม ๆ สิ่งของที่กล่าวมาแต่นี้
รับรองว่าจะทำให้ได้อย่างประณีต และเร็วทันความ
ประสงค์ กับมีหนังสือแบบเรียนของกระทรวง
ศึกษาธิการทุกชนิดจำหน่ายด้วย ทั้งหล่อตัว
อักษรพิมพ์จำหน่ายโดยคิตราคาอย่างขอมเยา

เพราะฉะนั้น ถ้าท่านมีความประสงค์อย่าง
ใดอย่างหนึ่งซึ่งได้กล่าวมาแต่ข้างบนนั้น เชิญ
ท่านไปลองซื้อหรือจ้างพิมพ์ ท่านจึงจะทราบ
ได้ว่าที่ โรงพิมพ์ราชบุรีเจริญคิตราคาพอสมควร.

*****

ราชาธิราช

เล่ม ๑๘

ยี่สิบห้า ต่ต่างค์ต่าง วุ่ ท่าน ผู้ ขื่อ
บ้าน หนังสือ นำ วัด เกาะ เพราะ นักหนา
ราชภูรี เจริญโรงพิมพ์ ริม มรรคา
เจริญ ท่าน มา ขื่อ คุณ กง วุ่ ที่
ใต้ลง พิมพ์ คราว แรก แปลก ๆ เรื่อง
อ่าน แล้ว เป็ต้อง ความ ทุกข์ เป็น สุขชี้
ท่าน ขื่อไป อ่าน ฟัง ให้ มั่งมี
เจริญ ศรี ศรี สวัสดิ์ พิพัฒน์ เขย

วัด

รัตนโกสินทร์

ศก ๑๐๘

เกาะ

๑ หน้า ขึ้น ๖

๑ ราชธานี ๑๙ ๖

๑ คดี แต่ สมิง นคร อินท์ ทำ อบาย บ่วย เพื่ อของ พระ
ไทย พระเจ้า ราชธานี แล้ว พระ เจ้า ฝรั่ง มั่งช้อง
มี ราช ล่า และ เครื่อง ราช บรรณา การ มอบให้ มั่งช้อง
ยะดกร นำไปถวาย พระเจ้า ราชธานี จน ถึง สมิง นคร
อินท์ รับ อาษา ออก ขน้าง กับ พระเจ้า ฝรั่ง มั่งช้อง ๖

๑ ครั้น ถึง กำหนด ถูก ใต้ ศึก นิมิตร แล้ว
ราชามะนุงให้ สมิง มือกของสัญญา ตามอย่าง
ธรรมเนียบ ฝ่าย นาย ทัพ นาย กอง บก
เรือ ทั้งปวง ก็ ยก ไป ตาม ถูก แต่ เรือ
ฉลาก บาง สมิง นคร อินท์ มิได้ ยก ออก จาก ที่

๑ ขณะ นั้น สมิงพ่อเพ็ชรไป ตรวจ กองทัพ
เห็น เรือ ทั้งปวง ออก หมด แล้ว แต่ เรือ
สมิง นคร อินทร์ ยัง จอด นิ่ง อยู่ จึง ร้อง
ว่า ไต่ ศุภ นิมิตร ดี แล้ว เหตุใด สมิง นคร
อินทร์ ยัง มิ ยก ไป เถ่า ทหาร ที่ เรือ บอก ว่า

สมิง นคร อินทร์ เป็น บัจุบัน ไรศ บัวย อยู่ สมิง
พ่อ เพ็ชร ได้ พัง ดัง นั้น ก็ ตกใจ สำคัญ
ว่า บัวย จริง จึง ถอย เรือ ชนนานไป เทียบ เรือ
ชนาน สมิง นครอินทร์ เข้า แล้ว ถาม ว่า หลาน
เรา บัวย เป็น ไรศ อันใด จึง มิ ได้ ยก ไป ตาม ถูกษ์

๑ สมิง นคร อินทร์ ได้ พัง สมิง พ่อ เพ็ชร ตาม
ลก ชน คำนั้น บอก ว่า ซึ่ง ข้าพเจ้า บัวย
มิ ได้ ยก ไป ทั้งนี้ เพราะ รบ ที่ กในใจ ยัง
ไม่ชนะ ก่อน จะ ยก ไป รบ ที่ กภายนอก
เห็น จะ เอา ไชย ชนะ มิ ได้ สมิง พ่อ เพ็ชร

เล่ม ๑๘

ราชาธิราช

๘๕๗

๒๗
 ได้ พง ตั้ง นั้น จึง ว่า หลาน เว แต่ ทำ
 สงคราม มา เป็น หลาย ครั้ง ไม่ เคย เจรจา
 ประหลาด ตั้ง นี้ เลย เหตุ ผล เป็น ประการ ไต่
 จง แจ่ง ความ ให้ เรา รู้ ด้วย สมิ้ง นคร
 อินท จึง ตอบ ว่า เมื่อ เวลา เช้า ข้าพเจ้า
 ไป ถวาย บังคม ถา สมเด็จ พระเจ้า อยู่ หัก ๆ เขียบ
 หมาก ใน พาน พระศรี ให้ นาง อุทะตะ เอา มา พระ
 ราชทาน ถึง มือ ข้าพเจ้า ๆ ก็ เกรง พระราช
 อภัย มิ อาจ จะ รับ ด้วย มือ แล พระ
 องค์ ทรง โปรด ให้ นาง ห้าม ส่ง หมาก ให้ ถึง มือ
 ข้าพเจ้า ๆ ไต่ เห็น นาง อุทะตะ พระ สนม รูปงาม
 ก็มี จิตร์ ประภูพิทธ์ รักใคร่ ใน นาง อุทะตะ ยิ่งนัก
 เพราะ เหตุ ฉะนั้น ข้าพเจ้า จึง ว่า คึด ในใจ ยัง รบ
 ไม่ แตก

๒๘

๐ สมิง พ่อ เพ็ชรไว้ได้ พง ก็ ตกใจ   จึง ว่า
 เป็น ไฉน หลาน เรา มา เจรจา ตั้ง นี้   ทวี เจ้า
 ก็ เป็น ทหาร มี ฝีมือ อัน เลิศ   ควร ที่ จะ
 ได้ บำรุง แม่ นดิน สืบ ไป   แล เป็น บรรพ ที่
 แก่ ข้า ทหาร อัน จะ มี มา ภาย น่า   เมื่อ
 คิด ทำ การ ทุจริต อย่าง นี้   ถึง ทวี ตาย
 ก็ จะ สลาย สูญ แต่ ภาย   อัน ชื้อ กับ ความ
 ชั่ว มิ ได้ สูญ หาย จะ ปรากฏ ไป ชั่ว กัลปาวสาน
 แล หลาน เรา ผู้ จะ เป็น บรรพ ที่ ทหาร สืบ ไป   มา
 รัก ผิด เลี้ย ชอบ มิ ได้ ประพฤติ ตาม ราชวิถี สืบ
 ประการ   สำหรับ เสวกามาตย์ ที่ จะ ให้ เจริญ
 ยศศักดิ์ มี นานา ชอบ ไม่   สมิง นคร อินท
 ตอบ ว่า   ซึ่ง นี้ ท่าน ว่า ข้าพเจ้า มิ ได้
 ประพฤติ ตาม ราชวิถี   กระทำ ผิด จาก

เล่ม ๑๘

ราชาธิราช

๘๓๑

เสวกระธรรม เป็น ประการใด เชิญ น้ำ ท่าน
จง กล่าว แจ้ง ข้าพเจ้า จะ ขอ พึ่ง จำไว้ ชะ

๑ สมิง พ่อ เพ็ชร จึง ว่า ราชวงศ์ สิบ

ประการ นั้น ท่าน ผู้เป็น ไบราณ บัณฑิตย์
กล่าวไว้ เป็น มงคล ธรรม ดี ยิ่ง ควร ที่

เสวกามาตย์ จะ ปฏิบัติ ตาม นระทิมะกลัง

คือ ประพฤติ วิชาคุณให้ ปราบฏู หนึ่ง อะทิสโร

คือ แกล้ง กล่าว ใน สงคราม อาษา ให้ อย่างใด คิด

แก่ ชีวิต หนึ่ง อับปะมัตโต คือ อย่างใด ประมาท

ใน ราชกิจ อัน พระเจ้า อยู่ หัว ดำรัสใช้ หนึ่ง สี่

สิ่งนี้จะคือ ให้ ประกอบไปด้วย กิ่งสี่ตย์ ซึ่งต่อ สมเด็จ

พระเจ้า อยู่ หัว หนึ่ง สุกขัทตะมัตโต คือ

อย่าได้ แต่ง กาย เคน โอ้เล่น ใน ท้อง ฆนวน หนึ่ง

อะนทอะโต คือ อย่าให้ มี จิตร พงชาน คิด

ประดิษฐ์ ประดับกาย ให้งามเกินหน้าเพื่อนราชการ

๙๓๖   ราชานิเวศ   เล่ม ๑๘

เมื่อเช้าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพึ่งสำรวม อินทริย์
ทั้งห้า หวัง นาสะบีถึง คือ อย่า ทนง ว่า เจ้า
รัก แต่ ชน นิ่ง ร่วม อาศน์ นิ่ง นาทิทร
คือ เฝ้า สมเด็จพระเจ้า อยู่หัว อย่า ไกล อย่า ไกล
นัก แต่ พอ ได้ ยิน ข้อ รับ สิ่ง นิ่ง ณะหาปเส
คือ ให้ มี จิตร สนิท เสน่หา ใน สมเด็จพระเจ้า อยู่
หัว แม่น จะ บิด นำ พระ กุษา ชุบสงว แต่ นำ
ชำระ พระ บาท ลง เหนือ เคียง เกลา ก็ มิ ได้ มี ใจ
วัง เกียง แม่น จัก ทรง พระ พิโรธ สัก เท่า ไใด ๆ
ก็ มิ โกรธ ตอบ นิ่ง นาสะระวิยาหิเกด คือ
อย่า ให้ มี จิตร ใฝ่ ฝน ประสงค์ เจรจา เลียบ เลียบ
เหลาะ แหละ ปราณนา เพื่อ จะ คุน เคย
ด้วย พระ สนม อัน เปน บาท บริจาริกา ของ สมเด็จพระ
พระเจ้า อยู่หัว นิ่ง แต่ ราชวัต สำหรับ

เสวณามาศย์ แห่งราช มุณีจากร อัน จะให้มี เจริญ
 สืบ ประการ ฉนี้ ควร ที่ หลาน เรา พึ่ง
 ปฏิบัติ ตาม จึง จะได้ ความ ศีวิสวัสดิ์ ประการ
 หนึ่ง หลาน เรา ผู้เป็น ข้าทหาร ทำสงคราม สมเด็จ
 พระเจ้า อยู่หัว ผู้ ทรง พระคุณ อัน ประเสริฐ นั้น
 จึง เอา กตัญญู ทำ เป็น ราช เค้า มล กุศล ธรรม
 ทั้งปวง เป็น ที่ พึ่ง จึง จะ มี ไชย ชนะ โดย
 ง่าย นี้ หลาน เรา คิด การ กระตั้ง จิตร ให้ ต้อง
 ปราไชย สี่ ประการ ฉนี้ ท่าน จักไป ทำ
 การ สงคราม จะ มี ไชย ชนะ หรือ ะ

๑) สมิง นคร อินทได้ พง ตั้ง นั้น ก็ ถาม ว่า
 ซึ่ง น้ำ ท่าน เป็น ผู้เฒ่า ทหาร มา กล่าว ว่า หลาน
 ต้อง ปราไชย สี่ ประการ โดย ลักษณะ เนื้อ
 ความ นั้น ฉนี้ ไต สมิง พ่อ เพ็ชร จึง เลข
 ว่า อัน สมเด็จ พระเจ้า อยู่หัว ของ เรา น

เป็น บุรพการี มี พระคุณ แก่ ท่าน พระราช
 ทาน ชุบเลี้ยง ให้ บริบูรณ์ ด้วย ยศศักดิ์ สมบัติ เป็น
 อนันต์ มาก ดุจ บุษบง อัน เต็ม นำ นำไป ก่อน
 แล ตัว ท่าน มิได้ กตัญญู รู้ คุณ กะเวท ที่ ทดแทน
 พระคุณ ท่าน ฉะนี้ ชื่อ ว่า ทา กตัญญู
 มิได้ ก็ ต้อง ด้วย บท ปราไซย เป็น ประณม
 อนึ่ง สมเด็จ พระ เจ้า อยู่ หัว ของ เรา ก็ ทรง พระ
 คุณ พระราชทาน เครื่อง อุปโภค บริโภค ได้
 เลี้ยง ชีวิต ดุจ มือ หยิบ อาหาร เข้า ในปาก
 แล ท่าน มาคิด ประทุษวีรภัย ต่อ เจ้า จะ ปราถนา
 นาง อุตตะระ อัน เป็น บาท บริจาริกา ของ พระองค์
 นั้น เปรียบ เหมือน ท่าน เผา ตัว ท่าน เลี้ยงเอง ได้
 ชื่อ ว่า ต้อง ปราไซย ค้ำบสอง ประการ
 หนึ่งใน ถ้าได้ นาง อุตตะระ มาไว้ ร่วม ภิรมย์ สมคิด
 แล้ว ได้ ชื่อ ว่า ท่าน ประทุษวีรภัย ต่อ สมเด็จ

เล่ม ๑๘   ราชานิราช   ๙๓๕

พระเจ้า อยู่ หัว ผู้ มี พระคุณ   ก็ ต้อง ปราไชย
คำรบ ตาม   ประการ หนึ่ง ถึง สิ้นเต็ม เจ้า
อยู่ หัว   จะ พระราช ทาน นาง อตะละให้
แก่ หลานเรา ด้วย ความ จำ พระไทย ฉะนั้น ถึง
จะ เอา ทวิพย์ สัมบัติ ใน สักกล ชมภูทิวไป มากก็ ให้
ก็ เห็น นาง จะ มิ ได้ มี ความ ยินดี แก่ ท่าน   คง
จะ คิด แค้น อยู่ เปน นิจ   อุปมา เหมือน
หนึ่ง นก กับ แร้ว   ถ้า ประมาท พลาด พดิ่ง
ลง เมื่อใด   ก็ จะ ถึง แก่ ความ ฉิบ หาย
เมื่อ นั้น   ไต่ ชื่อ ว่า ท่าน ต้อง ปราไชย
คำรบ สี่ ประการ   ซึ่ง หลานเรา จะ ทำ
สงคราม ลี้บไป ภาย น่า ยัง จะ มี ไชยชนะ แล หรือ
สมิง นคร อินท ยก มือ ชน คำนับ สมิง พ่อ เพ็ชร
แล้ว จึง ว่า   ซึ่ง น้า ท่านให้ โอวาท สั่ง
สอน ไทโยโบราณ ก็ ตั้ง นี้ มี คุณ เป็น อัน มาก

๙.๓๖   ราชาธิราช   เล่ม ๑๙

ซึ่ง ข้าพเจ้าต้อง บทปราไชย สี่ ประการนั้น ก็จริง
อยู่   แต่ จะได้ บังเกิด ชนใน สันดาน ของ
ข้าพเจ้า ก่อน นั้น หามิได้   ทั้งนี้ ก็ เป็น

มุลเหตุ มา แต่ สมเด็จพระเจ้า อยู่ ทวี ฟ้า ใต้
ปราไชย สี่ ประการเอง   เพราะ พระองค์

ก็ ทราบพระไทยอยู่ ว่า สัตว์รีย่อม เป็น ที่ ประณีพิทักษ์
แก่ บรุษ   พระองค์ แสร้ง ตรัสใช้ ให้ นาง

อุตะละเอาหมากมาพระราชทาน ให้ ถึงมือ ข้าพเจ้า
ฉะนี้   ด้วย เป็น วิสัย ไต่กี้ย จิตร จะ คับ

ความ ประณีพิทักษ์ นั้น ยาก นึก   เปรียบ ประคอง
ความ อัน คม กล้า สามารถ จะ สู้ ชาก็ได้ ฉะนี้

ตะพัน อยู่ แล้ว   แล กระทำให้ เป็น สนิม
คร่ำ คร่ำ หนา ชน เลี้ย คม ไป   มีราช จะ

ยุทธนา ความเอาไชยชนะได้ ก็ เป็น ปราไชย แก่ผู้
ถือ ตาม นั้น เอง   ถ้า เจ้า ของ อาวุธ ประกอบ

เล่ม ๑๘

ราชาธิราช

๘๓๗

ด้วย ความ เพียร

เอา ตาบ นั้น มา ชำระ

ขัด ลีชะ โดบ น้ำ บัน ให้ หมด สนิมคม ชน แลว เมอ

ไต ก็ สามารถ จะ ต่อ ขำคัก เอา ไชย ชนะ ไต้

เมอ นั้น

เหตุผล ทง น เปน เค้า มูล มา

แต่ สมเด็จ พระเจ้า อยู่ หัว

ข้าพเจ้า จึง

ต้อง ปรา ไชย คง ว่า นั้น

แล น้ำ ท่าน เปน

ผู้ เฒ่า ก็ เข้าใจ อยู่

อัน ตว ข้าพเจ้า เปรี๊ยะ

ประคจ บลกล หนาม ยอก ก็ ต้อง เอา หนาม อัน

แหลม มา บัง

จึง จะ เชย ไค คัก เอา หนาม

ที่ ยอก ออก ไต้

ขอ น้ำ ท่าน จง ดำริห้ ตู

เถิด สมิง พ่อ เพี้ยจี่ จึง ตอบ ว่า

เรา กล่าว

เตือนสติห้ามปรามตงนี้ พวาระเมตตาหลาน เรา ๆ ก็

มิ พัง จะ ไค กราบ ทูล สมเด็จ พระเจ้า อยู่ หัว หรือ

สมิง นคร อิม่า จึง ว่า

ซึ่ง ข้าพเจ้า จะ

บังคบบให้ น้ำ ท่าน ทูล แล มให้ ทูล นั้น ก็ ว่า มิได้

๘.๓.๘   ราชา อีราฐ   เล่ม ๑๘

ตาม แต่ น้ำ ท่าน จะ เห็น ควร   สมิง พ้อ เพ็ชร
ได้ พัง สมิง นคร อินท์ ว่า ตั้ง นั้น   ก็ กลับ
มา เผ่า สมเด็จ พระเจ้า ราชา อีราฐ   กราบ ทูล
ตาม ถ้อย คำ สมิง นคร อินท์ ว่า ทุก ประการ จะ

๑   สมเด็จ พระเจ้า ราชา อีราฐ ได้ พัง ก็ ทรง

พระ สรวอด จึง ตรัส ว่า   แม่น สมิง นคร
อินท์ มี ความ รัก ใคร ใน นาง อตะตะ ผู้ เป็น พระ
สนม ของ เรา ๆ มี ความ ยินดี นี้ ก็   ทุก
วัน นี้ ตัว เรา ก็ เป็น กษัตริย์ ใช้ จะ ไร พระ สนม เสมอ
นาง อตะตะ นั้น ก็ หา มี ได้   แม่น จะ หา
สัตว์ ทมิ สกษณะ รูป อันงาม ให้ ยิ่ง กว่า นาง อตะตะ
นี้ ก็ ได้ ตั้ง ความ ปราถนา   แต่ จะ หา ข้ำ
ทหาร มี ผู้ มอ เข้ม แข็ง ดง สมิง นคร อินท์ นี้ หา
ยาก นี้   ใจ เรา รัก ข้ำ ทหาร มาก กว่า สัตว์
จึง ตรัส สั่ง สมิง พ้อ เพ็ชร ว่า   สมิง นคร อินท์

เล่ม ๑๘   ราชาธิราช   ๗๓๗

จะไป ทำ สงคราม เอา ไชย ชนะ คือก   ซึ่ง มี

ความ ปราบณา จะ ใคร ได้ นาง อุดะละ นั้น   เรา

จะให้ สำเร็จ ตั้ง ความ ปราบณา   สมิง พ่อ

เพ็ชร จึง พา นาง อุดะละ ไป ให้ แก่ สมิง นครอินท์

เถิด   สมิง พ่อ เพ็ชร รับ สั่ง แล้ว ก็ ออก มา

ให้ จิต เรือ ผูก ม่าน   จึง เชิญ นาง อุดะละ

ลง เรือ ม่าน   สมิง พ่อ เพ็ชร ก็ รับ มา

บอก แก่ สมิง นคร อินท์ ก่อน ว่า   ซึ่ง ทักษ์

ของ หลาน เรา เกิด มี ใน ใจ นั้น   บัดนี้ เรา

ไป กราบ ทูล สมเด็จ พระเจ้า อยู่ หวัง ๆ ก็ ทรง

โปรด พระราช ทาน นาง อุดะละ มา ให้ แก่ หลาน

เรา ๆ ก็ พา มา ด้วย แล้ว   อะ

๑   สมิง นคร อินท์ ได้ พัง ตั้ง นั้น ไหว้ สมิง

พ่อ เพ็ชร แล้ว   ก็ ยก มือ ขึ้น ถวาย บังคม

สมเด็จ พระเจ้า ราชา ธิราช   จึง ร้อง ห้าม

เรือ ม่านไคว้แท้ไคส มีให้เข้า มาไคส ก็เอา
 ฐูป เทียน ดอกไม้ ไป ขอ พระนาง อุตะละ แล้ว
 แจกความตามที่ตน คิดดองพระไทยสมเด็จพระเจ้า
 อยู่ หัก ทุก ประการ จึง บ่าย หน้าไป ต่อ
 พระราช วง กราบ ถวาย บังคม ลา แล้ว ก็
 พุด กับ สมิง พ่อ เพ็ชร ว่า ครอง นี้ คัก ภาย
 ไป ชนะ แล้ว ด้วย สมเด็จ พระเจ้า อยู่
 หัก รัก ขำ ทหาร ยิ่ง กว่า สักดิ์ ขำพเจ้า
 ไค เห็น พระไทย ไคย แท้ แล ช่ง นำ ท่าน
 ช่วย เอา ความท่ง นไป กราบ ทูล สมเด็จ พระเจ้า
 อยู่ หัก นน คุณ อยู่ แก่ ขำพเจ้า ยิ่ง นก
 แต่มา ถวายตัว เป็น ขำทหาร ขำนานแล้ว พัง
 รุจัก พระไทย เจ้า วัน นี้ น้ำ ช่วย ทูล
 ตาม คำ ขำพเจ้า อีก ด้วย เติต อย่า ว่า
 แต่ มี ขำศึก เท่า นี้ เลย ถึง จะ มี มา มาก

สักเท่าใด ข้าพเจ้าจะ วัับ อาษาสูรับสนองพระเดช
พระคุณ จน สิ้น ชีวิต มิได้ คิด ท้อใจ ว่าแล้ว
สมิง นคร อินท์ คำนับ ถา สมิง พ่อ เพ็ชร ก็
ให้ ลั่น ข้อง ออก เรือ ยกไป ษะ

๑ ฝ่าย สมิงพ่อเพ็ชร ก็ กลับ พา นางอุทะละ
เข้าไปถวาย สมเด็จพระเจ้าราชาธิราช กราบ
ทูลตาม คำ สมิงนครอินท์ ว่า ทุกประการ สมเด็จพระ
เจ้าราชาธิราช ได้ ทรง พัง ดัง นน ก็ ตรัส สรร
เสริญ ว่า สมิง นคร อินท์ นี้ เป็น ชาย ชำดี
ทหาร มี ฝีมือ แด น่าใจ สักย ช้อ ยิง นก ษะ

๑ ฝ่าย สมิงนครอินท์ ก็ ยก กองทัพ มา ถึง
ตำบลไถลั้งอนโต ที่ พม่า ตั้ง อยู่ นั้น จึง ให้
ประชุม พล พรอม กัน ทง ทพ บก ทพ เรือ แล้ว
ปลุกษา แก่ นาย ทพ นาย กอง ทง ปวง ว่า เรา
ยก มา ครอง นรพล ช้าง ม้า น้อย กว่า ชาวศึก สอง

เท่า สาม เท่า ครั้น จะ ยก เข้า ทัก ประจัญ
 เห็น จะ เอา ไชย ชนะ มิได้ จำ จะ ทำ กล
 อุบาย ให้ ชาว คัก เห็น พล น้อย เปน มาก ใคร จะ เห็น
 ประการ ไต นาย ทัพ นาย กอง ทั้ง ปวง ก็ เห็น
 ด้วย ว่า สด แต่ ท่าน จะ คิด การ สมิง นคร
 อินท จึง ให้ เอา กระตัง ผัก คอ ช้าง ม้า ทั้ง ปวง บรรดา
 ไพร่ พล เต็ม นน ให้ มี หลอด เบา ทุกคน ครั้น
 เวลา กลาง ค่ำ ประมาณ สอง ยาม ได้ ถูก ชัย แล้ว
 จึง ให้ ไพร่ ร้อง ตี ฉลอง เบา หลอด ทั้ง ทัพ มก ทัพ
 เรือ เข้า ใจ ที่ ทัพ สังขยา แห่ง พัน พม่า ตาย ลง
 ประมาณ สอง พัน พระ

๑ นาย สังขยา นาย ทัพ นาย กอง ทั้ง ปวง
 ได้ ยืน เล็ง กระตัง แล หลอด ช้าง กลอง เปน อัน
 มาก ก็ สำคัญ ว่า สมเด็จ พระเจ้า ราช ธิราช
 ยก ทัพ หลวง มา ที่ สังขยา แล นาย ทัพ

เล่ม ๑๘   ราชธานีราช   ๘๔๓

นาย กอง ทั้งปวง ก็ แยก กระจาย พลัก พรายไป
สมิง นคร อินท ให้จับได้ ช้าง ม้า เครื่อง สัตตรา
วาท เปน อัน มาก ทั้ง ครว มอญ   ซึ่ง พม่า
จับไว้ นน ถัด คน สัน   จึง ยก คิด ตาม
ตี พม่า ต่อไปไม่ทัน   แล้ว ก็ ยก ทัพ กลับ
มา ยัง กรุง หงษาวดี   จึง นำ ช้าง ม้า เครื่อง
สัตตราวเข้าถวายสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช แล้ว
กราบ ทูล กิจงานกิจ   ซึ่ง มี โสภ ษณะ แก่
สังขยา พม่า นน ทุก ประการ   ราช

๑ สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้ เจ้า กิติ พระ
ไทย   จึง พระราช ทาน บำเหน็จ รางวัล แก่
สมิง นคร อินท   แล นาย ทัพ นาย กอง
ทแกล้ว ทหาร ทั้งปวง เปน อัน มาก   ฝ่าย
สังขยา แล นาย ทัพ นาย กอง พม่า นน แล ทัพ

กลับไป ถึง กรุง อังวะ แล้ว จึง พา กัน

เข้า เฝ้า กราบ ทูล พระเจ้าฝรั่ง มั่งชื่อง ทูล ประการ

พระเจ้า ฝรั่ง มั่งชื่อง ได้ ทรง พัง ตัง หนึ่ สำคัญ

ว่าศึก เหลือกำลัง ก็มี ได้ เหา โทษ แก่สังฆา แล

นาย ทพ นาย กอง จึง ตรัส ปฤกษา ด้วย

เสนาบดี ทั้งปวง ว่า เรายกไป ที่ เมือง

หงสาวดี ก็ เลี้ย ที่ มา เป็น หลาก ครัง แล้ว ยัง

มิได้ ไชย ชนะ มอญ บ้าง เลย จำ จะ

ตั้ง ความ เพ็ชร เหา ไชย ชนะ มอญ ให้ ได้ แล

บทนเรา คิดจะ ยก ลง ไปกระทำ แก่ เมืองหงสาวดี

อีก สัก ครัง หนึ่ง แต่ เมือง พลิม ซึ่ง อำมาตย์

ทินมณีกรอด อยู่ หนัก บริบูรณ์ มั่ง คัง ทรัพย์ เล็บ ยง

อาหาร ข้าง มา รพล ก็ มาก ทิว อำมาตย์

ทิน มณีกรอด เล่า ก็ มี บัญญา อัน ลึก

ซึ่ง ของเรา ใน การ สงคราม คอย ยก มา

ช่วย กรุงหงสาวดี ครั้ง นี้ จำ จะยกไปตี
เมือง พลิ้ม เลี้ย ก่อน ถ้าได้ เมือง พลิ้ม แล้ว ก็
จะ กวาดเสบียง อาหารไว้ เป็น กำลัง เรา จะ
ได้ ยกส่งไป ตีเมือง หงสาวดี เห็น จะ ได้ โดยง่าย
เสนาบดี ที่ไปลง ก็ เห็น ด้วย พระเจ้า ฝรั่ง
มังฆ้อง ก็ให้ เกณฑ์ กองทัพเมืองชน หง สิบเก้า
หัว เมือง ที่ พล ยี่สิบห้าแสน ช้าง แสน
หนึ่ง ม้า แสน หนึ่ง พร้อมไป ด้วย เครื่อง
ศาสตราวุธ ให้ เสนาบดี ต่าง พระไทย อยู่
รักษา พระ นคร ครั้น ได้ ถูกขู่ ก็ถนอมตัว ตี
แล้ว พระเจ้า ฝรั่ง มังฆ้อง ก็ ยกทัพ ลงมา
จะ ตีเอา เมือง พลิ้ม

๑ ฝ่าย ข้าราชการ ทิน มณีนครอด ซึ่ง กิน เมือง
พลิ้ม นั้น แต่ง คน แปลก ปลอม ผลัด เปลี่ยน
ไป พัง กิจราชการ ณ แดน เมืองอังวะ อยู่เป็น นิจ

ครั้น พระเจ้า ฝรั่งมังขอ้ง ยก กองทัพ ลงมา คน
 ซึ่ง อำมาตย์ ทินมณี กรอศ แต่งไปฟังกิจ ราชการ
 นั้น ฐู่ แล้ว ก็ เร่ง เหา เนื้อ ความ ลง มา แจ้ง
 แก่ อำมาตย์ ทิน มณี กรอศ ๆ แจ้ง ดัง นั้น ก็ ให้
 ศก แต่ง บ้าน เมือง ไว้ เป็น สามารถ จึง แต่ง
 หนังสือ ให้ มา ใช้ ถอ ลง มา ยัง เสนาบดี ณ กรุง
 หงสาวดี ให้ กราบ ทูล สมเด็จ พระเจ้า ราชา ธิราช
 มา ใช้ ก็ ถอ หนังสือ เร่ง รับ ลง มา ยัง กรุง หงสาวดี
 จึง เหา หนังสือ เหา ไป ส่ง ให้ เสนาบดี เจ้า พัน กง บน ๆ
 ก็ นำ หนังสือ บอก อำมาตย์ ทินมณี กรอศ จน
 กราบ บังคม ทูล สมเด็จ พระเจ้า ราชา ธิราช ๆ จึง ตรัส
 สั่ง ให้ อาตถกษณ์ อ่าน ใน หนังสือ นั้น ว่า ข้าพเจ้า
 อำมาตย์ ทินมณี กรอศ ขอ กราบ ถวาย บังคม มา
 ยัง ผ่า พระบาท สมเด็จ พระเจ้า อยู่ หัว

ได้ทรงทราบด้วย ข้าพเจ้า แต่ง คน แปลง
 ปลอมให้ หนีไปพึ่ง กิจราชการ ณ กรุงรัตนบระ
 อังวะ คน กลับ ลง มา บอก ว่า บิด
 พระเจ้า ผรั่ง มังฆอง ให้ ตระเตรียม ข้าง มา
 ทัพ ทบถ้ว ทหาร ยก กองทัพใหญ่ ลง
 มา จะ ตี เมือง พลิ้ม ได้ เมือง พลิ้ม แล้ว
 จะ ยก ถ้ว ลง มา ตี กรุง หงษาวดี อีก ข้าพเจ้า
 ก็มี ใ้ ประมาท ตก แต่ง บ้าน เมือง ให้ เป็น
 สามารถ มั่น คง แต่ กองทัพ พม่า ยก
 มา ครัง นี้ เป็น คึก กษัตริย์ มี กำลง ใหญ่ หลวง นัก
 ข้าพเจ้า หนักใจ อยู่ ขอ กราบ บังคม ทูล
 สมเด็จ พระเจ้า อยู่ หัว ให้ ทรง ทราบ ะ

๐ สมเด็จ พระเจ้าราชาธิราช แจง ใน หนังสือ
 แล้ว จึง ให้ หา สมิง พ่อ เพ็ชร มา ตรัส ปฤกษา
 ว่า เรา จะ ให้ ผู้นั้น ยก หนี ไป ช่วย อำมาตย์

ทิน มณี กรอต

หรือ เรา จะ ยก ^๕ขึ้นไป

เอง จึง จะ ชอบ

สมิง พ่อ เพ็ชร ^๕ จึง กราบ

ทูล ว่า เมือง พลิม เป็น เมือง เอก ^๕ ผู้คน

ครอบครว ^๕ ก็ มาก ^๕ คือ พม่า ยก มา ครัง

นี้ เป็น ^๕ คือ กษัตริย์ ^๕ เห็น เหลือ ^๕ กำตั้ง ^๕ อำมาตย์

ทิน มณี กรอต ขอ เชิญ สมเด็จ พระเจ้า ^๕ อยู่ ^๕ หัว

ยก ^๕ ทพหลวง ^๕ ขึ้นไป ^๕ ช่วย ^๕ อำมาตย์ ^๕ ทิน มณี กรอต

จึง ^๕ จะ ได้ ^๕ สมเด็จ พระเจ้า ^๕ ราชา ธิราช ^๕ ก็ เห็น

ด้วย ^๕ จึง ^๕ ให้ ^๕ ตระเตรียม ^๕ ช้าง ^๕ ม้า ^๕ ทัพ ^๕ นาย

ทัพ ^๕ นาย ^๕ กอง ^๕ ทเกล้า ^๕ ทหาร ^๕ ทั้ง ^๕ ปวง ^๕ พร้อม ^๕ ไว้ ^๕ ๖

๖ ฝ่าย ^๕ พระเจ้า ^๕ ฝรั่ง ^๕ มง ^๕ ของ ^๕ ยก ^๕ ทพ ^๕ มา ^๕ ถึง

เมือง ^๕ พลิม ^๕ ก็ ^๕ สั่ง ^๕ ให้ ^๕ ทง ^๕ มั่น ^๕ อยู่ ^๕ กับ ^๕ แม่ ^๕ นำ

ไกล ^๕ เมือง ^๕ ทาง ^๕ ประมาณ ^๕ ร้อย ^๕ เส้น ^๕ จึง ^๕ สั่ง

ให้ ^๕ นาย ^๕ ทพ ^๕ นาย ^๕ กอง ^๕ ทเกล้า ^๕ ทหาร ^๕ ทั้ง ^๕ ปวง ^๕ เข้า

ล้อม ^๕ เมือง ^๕ พลิม ^๕ ไว้ ^๕ ๖

๖

๐ ฝ่าย อำมาตย์ ทิน มณีกรรต ซึ่ง รักษา อยู่
ณ เมือง พลิม นั้น ก็ แต่ง ทแกล้ว ทหารชน
รักษาน้ำที่เชิง เติงไว้ มั่น คง เป็น สามารถ ฝ่าย
พระเจ้า ฝรั่ง มั่งช้อง จึง ตรัส ปฤกษา
เสนาบดี นาย ทัพ นาย กอง ทังปวง ว่า เมือง
พลิม อำมาตย์ ทิน มณีกรรต รักษา มั่น คง อยู่ ครั้น
จะ หัก เอา ด้วย กำลัง บัดนี้ ถึง ได้ ก็ จะ
เสีย ไพร่ พล เป็น อัน มาก จำ จะ ทำ อุบาย
มี หนังสือ เข้า ไป พ้อ ถวง ให้ อำมาตย์
ทิน มณีกรรต เชื่อ ใน หนังสือ แล้ว ก็ จะ ออก มา
หา เรา เห็น จะ ได้ เมือง พลิม โดย ง่าย
เสนาบดี ทังปวง ก็ เห็น ด้วย

๐ พระเจ้า ฝรั่ง มั่งช้อง จึง ตรัส สั่ง ให้ แต่ง
หนังสือ ใช้ คน ผู้ฉลาด ถือ เข้า ไป ผู้
รับ สั่ง ถวาย บังคม ถา แล้ว ก็ ถือ หนังสือ

เล่ม ๑๘

ราชาธิราช

๘๕๑

เทพยดา จะ มา ช่วย ก็ มี พัน มื่อ เรา แด เมือง
พลิม มี วิพล ทแกลว ทหาร สัก หยิบ มื่อ หนึ่ง หรือ
จะ ต่อ ด้วย พล หนึ่ง แสนได้ หนึ่ง พล ทหาร
เรา ยก มา ครอง นี้ มาก กว่า มาก นี้ ถ้า จะ
ถือ ดิน คน ละ ก้อน ทั้ง เข้า ไป ถม เมือง พลิม ก็
จะ เต็ม ถ้า จะ หัก เขา เมื่อใด ก็ จะ ได้
เมื่อ นั้น แต่ เรา มี ความ เมตตา อมาตย์
ทิน มณี กรอ ท ยิง นี้ เห็น ว่า เป็น คน แก่
สูง อายุ อยู่ แล จะ หลง ตาย อยู่ ใน เมือง
พลิม นั้น หา ต้อง การ ไม่ ตัว ท่าน ก็ เป็น
ผู้ ใหญ่ มี บัญญา จง คิด คาท การ ดู เห็น
ว่า จะ รับ กองทัพ เรา ได้ ก็ ตาม อชฌมา ไศรย ถ้า
เห็น จะ สู้ มิ ได้ ก็ ให้ เร่ง ออก มา หา เรา โดย ดี ถึง
มา ทว่า กรุงรัตนบุรี ระวัง ระวัง กับ เมือง หงสาวดี เป็น
คู่ เขียว สงคราม กัน ก็ จริง แต่ เรา หา ความ

พยายาม แก่ อำมาตย์ ทิน มณี กรอด มิได้ จะ
เลี้ยงไว้ ตจสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชปลุกเลี้ยงท่าน

๐ ครั้น อำมาตย์ทินมณีกรอด แจงใน หนังสือ
นั้น แล้ว ก็ รู้เท่า ถึง ว่า เป็น ความ พ้อ
หลวง จึง แต่ง หนังสือ ตอบ ส่งให้ คน ผู้ถือ
หนังสือกลับออกไปถวายพระเจ้ามณฑลยธรของ ๆ
จึง สั่งให้ เอาออกอ่าน ทรงฟังในหนังสือ นั้น ว่า
ข้าพเจ้า อำมาตย์ทินมณี กรอด ขอ กราบ
ถวาย บังคม มา ยงฝ่า พระบาท สมเด็จ
พระเจ้ากรุงรัตนบระ อังวะ ได้ ทราบ ซึ่ง พระองค์
ทรง พระ เมตตา ข้าพเจ้า ตรัส เข้า มา ทรง พระ
เดช พระคุณ หา ที่ สุต มิได้ อัน ข้าพเจ้า
เป็น ข้า ทหาร ทำสงคราม มา จนอายุ ชรา ถึงเพียง
นี้ แม้น ก้าว ตาย อยู่ แล้ว ที่ไหนจะ ทำ สงคราม
ยืดยาว มาได้ อัน เกิดมา เป็น มนุษย์ใน โลกนี้

ใคร จะ ปราศจาก ความ ตาย นั้น หา มิได้' มาท
 ว่า ข้าพเจ้า จะ ถึง แก่ ความ มรณใน ครั้ง นี้ ก็
 จะ สู้ ตาย อยู่ ใน เมือง พลิมให้ จังได้' ซึ่ง
 พระองค์ ตรัส ว่า จะ ปลุก เลี้ยง ข้าพเจ้า ผู้ เป็น ข้าศึก
 อัน หา ความ ชอบ มิได้' ให้ เสนอ เจ้า
 ของ ข้าพเจ้า ปลุก เลี้ยง นั้น อย่า พัก มา
 ลวง ขู่ ข้าพเจ้า เลย บัวย การ เสี้ย เปล่า' ซึ่ง
 ว่า เมือง พลิม อยู่ ใน เงาม พระ หาด ถัด แล้ว ก็
 ขอ เจริญ พระองค์ เรงที่ เสี้ยให้' ไต่ กอน เถิด จึง
 ค่อย ยก ลง ไป ตี กรุง หงสาวดี' ๖๖

๖๖ ครั้น พระเจ้า มณฑล ๖๖ ท้องใต้ แจง ตั้ง นน
 ก็ ทรง เห็น ว่า อำมาตย์ ทิน มณีนี กรอ ต รุ ใน กล
 อูบาย หา เชื้อไม้' จึง ตรัส สั่ง นาย ทพ
 นายกอง ทั้งปวงให้ เรงรีบ ทำการ ซึ่ง จะ เอา เมือง

พลิม เป็น กวต ชัน อำมาตย์ ทินมณี กรอบค
 ที่ให้ รักษา มั่น คง อยู่ จะ หัก เอา มิ ได้ ะ

๑ ฝ่าย สมเด็จ พระเจ้า ราช ธิราช แจ้ง ว่า
 กองทัพ พระเจ้า ฝรั่ง มังฆอง ยก มา ถึง เมือง พลิม
 เข้า ล้อม เมือง ไว้ พระองค์ ก็ เริง รับ ยก

กองทัพ มา ครั้น ถึง เมือง พลิม จึง ตั้ง

ให้ สมิง อังวะ มังศรี สมิง อุบากอง สมิง

พระราม ตาม ทพ น ให้ เข้า ตี กองทัพ พม่า ซึ่ง

ล้อม เมือง พลิม อยู่ นั้น ฝ่าย อำมาตย์ ทิน

มณี กรอบค รู้ ว่า กองทัพ สมเด็จ พระเจ้า ราช ธิราช

เข้า ตี ทพ พม่า ก็ ยก กองทัพ ที่ หนาว แหก

หัก ค่าย พม่า ออก มา กองทัพ พม่า

ตายน ทาน มิ ได้ ก็ แยก เลิก ไป ยัง ทพ หลวง พระ

เจ้า ฝรั่ง มังฆอง ก็ ให้ ยก ช้าง มา วิพล หนุน มา ตี

ทัพ สมิง อังวะ มังศรี สมิง อุบากอง สมิง

เล่ม ๑๗   ราชาธิราช   ๑๕๕

พระราม   ทัพ อำมาตย์ทิน มณีกรอดได้ รับ
พุ่ง ท้าน ทาน เป็น สามารถ   ชะ

๐ ฝ่าย กองทัพ หลวงสมเด็จ พระเจ้า ราชา
ธิราช   ยก หนุน เข้า มาใกล้ กอง ทัพ สมิง
อังวะมั่งศรี   สมิง อุบากอง   สมิง พระราม

แล กองทัพ อำมาตย์ ทิน มณีกรอด   แล พม่า

นาย ทัพ คน หนึ่ง   ชี่ม้าไล่ แหลม เข้า มา

สมิง อังวะมั่งศรี ก็ ออก รับ พม่า   ฝ่าย นาย

ทัพพม่า ชี่ม้า หนึ่ง ไต่ ทั้ ทาง ด้วย ทวน ถูก ไหล่

สมิง อังวะมั่งศรี ๗ ล้ม ลง นอน หนึ่ง อยู่   ทำ

อาการ ตก หนึ่ง ทาย   พม่า คิด ว่า ทาย ก็

จับ ม้า เข้า มา   จะ ทั้ เขา คี่ระ สมิง อังวะ

มั่งศรี ๗ ถึง ตาม สอง มือ คอย ที่ อยู่   ครน

พม่า เข้า มาใกล้ ทั้   สมิง อังวะมั่งศรี ก็

ถูก ๕ เขา ตาม พัน เท้า หน้า ม้า พม่า ขาด ออก

๘๕๖

ราชาธิราช

เล่ม ๑๘

ทั้ง สอง เค้า มา ก็ ชุต ลง สมิง อังวะ มังศรี
 เข้า ตัด เอา คีรีชะ พม่า นาย ทพ ซึ่ง ชี่มา นน ไต
 พอ สมเด็จ พระเจ้า ราชา ธิราช ทรง ช้าง พระ นิ่ง
 ยืน อยู่ ทอด พระเนตร เห็น สมิง อังวะ มังศรี เอา
 คีรีชะ พม่า เข้า มา ถวาย ชะ

๑ สมเด็จ พระเจ้า ราชา ธิราช ตี พระไทย นัก
 ก็ เสด็จ ออก ไป รบ ทอด พระเนตร เห็น
 รอย ทวน ที่ ใหญ่ สมิง อังวะ มังศรี โลหิต
 ใหญ่ ยัง ไม่ หยด สมเด็จ พระเจ้า ราชา ธิราช ก็
 เสด็จ มา ตัด โลหิต สมิง อังวะ มังศรี ค่าย พระ
 หัตถ์ ของ พระองค์ แล้ว ตรัส สรรเสริญ
 ว่า ขณะ เมื่อ ท่าน ตัด เอา คีรีชะ ข้าศึก นน
 เรา เห็น งาม ตูจ ดัง เทพยดา อัน ถู ซึ่ง
 เทพอาวุธ ลง มา บั้น เอา คีรีชะ พม่า แล้ว
 พระองค์ จึง ทอด พระม้ามรงค์ เพชรแก้ว ยศต ออก

เล่ม ๑๘   ราชธานีราช   ๘๕๗

จาก นิ้ว พระหัตถ์   พระ ราชทาน ทำ ขวัญ
ให้แก่ สมิง อังวะมั่งศรีใน ทับไต นั้น   ชะ

๑ ฝ่าย กองทัพ พม่า ทิ้งปวง   เห็น มอญ
ตัดเอา ศีรษะ พม่า นายทัพไปได้อีก ก็ ย่อ ให้อใจกลับ
ถอย เข้า ค่าย   ส่วน กองทัพ พระเจ้า ราช
ธานีราช ก็ถอย มาตั้งมั่น กันเมืองพลิมอยู่ สมเด็จ
พระเจ้าราชธานีราช จึงพระ ราชทานบำเหน็จรางวัล
แก่ นายทัพ นายกองทิ้งปวง เป็น อัน มาก แล
ทพพม่า กับมอญได้ ครอบงำกันเป็น สามารถหลาย
ครั้ง   โพร่พล ทั้ง สอง ฝ่าย ต้ม ทาย เป็น อัน
มาก   ยังมีได้ แพ้ชนะ กัน   ชะ

๒ ฝ่าย พระเจ้าฝรั่ง มั่งศรี จึง ทวีล ปฤกษา
ด้วย เสนาบดี   นายทัพ นายกองทิ้งปวง ว่า
แต่เราทำ สงครามมา กับ พระเจ้าราชธานีราช ปน
หลาย ครั้ง แล้ว ยัง หาได้ ท่วง ที่ไม่   วัล

๘๕๘   ราชา อีราช   เล่ม ๑๘
 ช้าง ม้า ก็ ล้ม ตาย เปน อัน มาก   ครั้ง นี้ จะ
 เอา แต่ เมือง พลิม เล่า ก็ ยัง ไม่ได้   ฝ่าย
 สวม เต็จ พระเจ้า ราชา อีราช ยกทัพใหญ่ มา ช่วย
 ทน ที่   บัดนี้ ก็ จวน วสันตฤดู อยู่ แล้ว
 ถึง มาท ว่า จะ ขึ้น ชับ เขียว ทำ สงคราม ไป   ก็
 เอา ไชย ชนะ แยก กัน มิได้   มี แต่ เสีย ทัพ
 ทั้ง สอง ฝ่าย   ประการ หนึ่ง สมณชีพราหมณ์
 อาณา ประชา ราษฎร ได้ ความ เดือดร้อน จะ เปน
 เหว ทิด ไป   เรา คิด จะ มี หนังสือ ไป ถึง
 พระเจ้า ราชา อีราช   ให้ บำรุง เสนา ทาง
 พระราชไมตรี โดย ไบบาดราช ประเพณี   ถ้า
 พระเจ้า ราชา อีราช เห็น ด้วย   จึง กำหนด ทำ
 สัตกานุสัถย์ ต่อ กัน   เสนาบดี ทั้งปวง จะ
 เห็น ประการ ไค   เสนาบดี นาย ทัพ นาย
 กอง ทั้งปวง ก็ เห็น ด้วย   ๖๖

๑ พระเจ้าฝรั่ง มั่งเมือง จึงให้ จิต เกรียง ราช
 บรรณาการ สี่ สิ่ง คือ ผ้าแดงไหมรี สิบพับ
 ผ้าขาว ภาษา สิบพับ สุนัขห้า ผืน เมียง
 สิบ กระหมวก จึง แต่ง พระราช สาร์ จิต
 ชุน นางผู้หนึ่ง ชื่อ มั่งอะปายะสุกรี ให้ เสด็จ พระ
 ราช สาร์ คม เกรียง ราช บรรณาการ มา กับไพร่
 สี่ คน ครั้น ถึง ค่าย หลวง ส้มเตี๊ยะ พระเจ้า
 ราชา ธิราช จึง บอก แก่ ทหาร ผู้รักษา
 ประตู ค่าย ๆ ก็ บอก ส่ง เข้าไป ให้กราบ
 บังคม หลวง ส้มเตี๊ยะ พระเจ้า ราชา ธิราช ๆ ได้ แจ้ง
 แล้ว จึง ไปรุด ให้ รับ ชุนนาง พม่า เข้ามา ทะ

๑ มั่งอะปายะสุกรี ก็ เข้ามา ถวาย บังคม นำ
 พระ ทูต นาง หลวง ถวาย พระราช สาร์ กับ
 เกรียงราชบรรณาการ ส้มเตี๊ยะ พระเจ้าราชาธิราช ๆ

จึงสั่ง ครัสให้ อาลักษณ์ มา อ่าน ใน พระ
 ราชสาร นั้น ว่า พระเจ้า มณฑิร ทอง
 ขอบ เจริญ ทาง พระราชไมตรี มา ถึง สมเด็จ
 พระเชษฐา ธิราช ผู้ผ่าน พิภพ กรุงหงษาวดี มี
 ราช อาณาจักรี แผ่ไป ใน รามัญ ประเทศ ทั้งปวง
 ด้วย เราพี่น้อง ทั้ง สอง กระทำยทอนา
 การ สงคราม กัน มา หลาย ครั้ง ช่าง ม้า
 วิพลก็ พลอย พิณาศ หนีหาย ล้มตาย เป็น อัน มาก
 ทั้ง นี้ ก็ เพราะ ความ ปราถนา ต่าง คน ต่าง
 จะ แผ่ พระราช อาณาจักรี ให้ กว้างขวาง เมื่อ
 พิจารณา หัก ดู ย่า ว่า แต่ มอญ จะ แผ่ อาณาจักรี
 ไป จน สุด แตน พม่า ๆ จะ แผ่ ราช อาณาจักรี
 ไป จน สุด แตน มอญ เลย ถึง สมเด็จ
 บรมจักรี พรวรรธาธิราช อัน ประกอบ ด้วย
 สัตตะพิธรัตน เจ็ด ประการ บริบูรณ์ ไป ด้วย

เล่ม ๑๘

ราชาธิราช

๘๖๑

โอรสริยสมบัติ

อัน มี ราช อาณา จักรู๋ แผ่

ไปใน ทวีป ทั้ง สี่

มี ทวีป น้อย สอง พัน เปน

บริวาร

ทรง พระ ราชกฤษฎา นุภาพ ถึง

เพียง นั้น ก็ หา พัน อำนาจ แห่ง พระยา มัจจุราช

ไม่

เมื่อ เรา พ้นอง กระทำ สงคราม แก่

กัน ไร้ผล ล้ม ตาย เปน อัน มาก

เวรานุเวร

ก็ จะ ตีติ ตามไปใน อนาคต เพราะ เรา ทั้ง สอง

บุญชาลาร

อนึ่ง สมณชีพราหมณ์ อาณา

ประชาราษฎร ถูก คำวานิช ทั้ง สอง พระ นคร ก็

ไต่ ความ เตือด ร้อน เปน อัน มาก

ไม่ เปน

ที่ บำเพ็ญ คีล บำเพ็ญ ทาน

เมตตา ภาวนา

เสียดการกุศลธรรมเพราะมิได้ประพฤติตาม ไยราณ

ราช ประเพณี

แต่ ก่อน ทรง รัตนบระ อังวะ

กับ ทรง หงษาวดี ชาติ ทาง พระราชไมตรี กัน มา

ครั้ง นี้ น้อย คิด จะ ใคร ทำ สักยานุสัถย์ ต่อ สมเด็จ

พระเชษฐา นิราช   บำรุงทาง พระราชไมตรี
ให้วฒนา การ บัน คง สืบไป ตจ ภาคก่อน พระ
เชษฐา อย่าได้ มี พระ พิโรธ รังเกียจใน พระไทย
เลย   ถ้าเรา เป็น ราชสัมพันธ์มิตร กัน แล้ว
เมื่อใด   ไฟร์ ฟ้า ทั้งสอง พระ นลว ก็ จะ

ถาวร เป็น สุข บำเพ็ญ คีล ทาน สืบไป   กศล
นั้น ก็ จะ เจอ มาใน เรา ทั้ง สอง   บขณ จง
แต่ มังอะปายะสุกรี   นำเครื่อง ราชบรรณา
การ เขิญพระราช สารมา เจริญทางพระราชไมตรี
ถ้า สมเด็จ พระเจ้าพี่ จะ รับ เป็น ทาง พระราชไมตรี
หรือ มิ เป็น ประการใด   ขอ ให้ มัจ มา
ใน ผู้จำ ทล ราชสาร ด้วย   ฐะ

๑ สมเด็จพระเจ้าราชานิราชได้แจ้งในหนังสือ
นั้น แล้ว จึงทรง พระดำริห์ ว่า   พระเจ้า
ฝรั่ง มังซอร์ แต่ทำสงคราม กัน มา ก็ หลาย ครั้ง

เล่ม ๑๗   ราชาธิราช   ๑๖๓
 จะ เอาไชย ชนะ แก่ เรา มีได้   บัดนี้ ยก มา
 ที่ เมือง พลิ้ม เล่า ก็ เลี้ย ที่ อยู่ แล้ว   ครั้น จะ
 ถอยทัพ ก็ เกรง เรา จะ ยก ที่   จึง จะ มา
 ทำ สัตย์ ด้วย เรา ทั้ง นี้ เพราะ ความ จน ใจ   ครั้น
 ทรง พระ ดำริ ที่ แล้ว ก็ ดี พระไทย ว่า   ครั้น
 นี้ สม ภาระ แล้ว เรา จะ ถวง ชั่ว พม่า เลี้ย ให้ สิ้น
 เห็น จะ ได้ เมือง อังวะ โดยง่าย   สมเด็จ
 พระเจ้าราชาธิราช   จึง ตรัส ด้วย มังละปายะ
 สุกรี ว่า   ซึ่ง พระเจ้า มนต์ชัยร ทองน้อย
 เรา เห็น คุณ แลไทย ณะนี้   จะ แขน ทาง
 พระราชไมตรี ต่อ กัน ตาม ประเพณี นั้น   เรา
 มี ความ ยินดี นึก   แล้ว จึง สั่ง ให้ แต่ง
 พระราชสาร จิต เครื่อง ราชบรรณการ ตอบแทน
 ไป   มาก กว่า ของ ที่ มังละปายะ สุกรี นำ
 มา ถวาย นั้น สอง เท่า   ครั้น แต่ง พระ

ราชสาร เลี้ยว แล้ว ก็ ส่งให้ มังอะปายะสุกรี
 นำไป ถวาย พระเจ้าฝรั่ง มังฆ้อง มังอะปายะ
 สุกรี ก็ กราบ ถวายบังคม ดา สมเด็จ พระเจ้าราชา
 ธิราช เชิญ พระราชสาร คุณ เคือง ราช
 บรรณา การ กลับไป กับไพร่ สี่ คน จึง เชิญ
 พระราชสาร กับ เคือง ราชบรรณาการ ตอบแทน
 เข้า ถวาย พระเจ้า ฝรั่ง มังฆ้อง ๆ จึง ทวีส สั่ง
 ให้ ชาลักษ์มี พนักงาน อาน ถวาย ใน พระ
 ราช สาร นินว่า พระเจ้าราชาธิราช ขอ เชิญ พระ
 ราชไมตรี มา ถึง พระเจ้า ฝรั่ง มังฆ้อง ด้วย
 เรา พี่ น้อง ทำ ยุทธนา การ สงคราม ต่อ กัน มา
 ทงนี้ เพราะ น้อง เรา ขก กองทัพ ลง มา
 กระทำแก่ เจ้านครนชอบขันธเสมา เมืองหงสาวดี
 เรา จึง ขก ชน มา ตอบแทน หวัง จะ บอง
 กับ ออบ ขันธเสมาไว้ มิให้ เป็น อันตรายได้ แด

น้องเรา เห็นสมณชีพราหมณ์อาณา ประชากราชฎ
 ทั้ง สอง ฝ่าย ได้ ความ เตื่อต ร้อน จึง จะ
 ขอ ทำ สัตย์ ต่อ กัน นั้น เรา ก็ มีความ
 ยินดี นึก แ่ประเพณี กองทัพ ทำ สงคราม เช่น นั้น
 ทั่วๆ ทนแล้ว ทหาร มี มาก จึง จะ ทำได้ บัดนี้
 เสนาบดี นาย ทัพ นายกอง ทนแล้ว ทหาร ทั้งปวง
 ได้ รับประทานอาหาร กัน เป็น หลาย ครั้ง เป็น ที่
 ผูก พยงบาท กัน อยู่ เรา คิด จะ ให้ เสนาบดี
 นาย ทัพ นาย กอง ทนแล้ว ทหาร ทำ สัตย์ สัจจิต
 ต่อ กัน แล้ว เรา ทั้ง สอง พี่ น้อง จึง จะ
 กระทำ สัตย์ นาน สัตย์ ร่วม เสียดชีวิต ด้วย กัน ต่อ
 ภาย หลัง ถ้า น้อง เห็น ด้วย แล้ว ถึง วัน
 พฤษศมปีได้ ศุภฤกษ์ แล้ว ขอ เชิญ พระ
 น้อง เสด็จ มา พร้อม กัน ณ หาดทราย ริมแม่น้ำ
 จึง จะ ได้ ทำ สัตย์ ต่อ กัน ทั้ง สอง ฝ่าย ให้ สมัค

ตโมสร ก็น สืบไป

พระเจ้า ผรั่ง มั่งชอง

ไต่ ทราบใน พระราช สาร นัน แลว ก็ตี พระไทย

๐ ฝ่าย สมเด็จ พระเจ้า ราชธาธิราช ครัน

ส่งพระราช สาร ให้ มั่งอะบายะสุกรี นำไปแลว จึง

ทรวส สั่ง เสนาบตีให้ ปลุก โรง ราชพิธ ที่จะ กระทำ

สัตย์ ณ หาด ทวาย ริม แม่น้ำ แลวให้

เอาเครื่องสาตราวุธไปฝังซ่อนไว้ ในไท พน จึง

ทรวส สั่ง กำชับ ทแกล้ว ทหาร ทังปวง ว่า ถ้า

แล พม่า มา ถึง พร้อม กัน แลว จึงเอา

อาวุธ ซึงไป ฝัง ซ่อนไว้ นัน ไต่พน แทง พม่า เสีย

ไท สัน เสนาบตี รบ สั่ง แลว ก็ ออก มา

จัด การ เกณฑ์ ทแกล้ว ทหาร ทุก หมวด ทุกกอง

ให้ ปลุก โรง ราชพิธ แลเครื่อง สาตราวุธไว้ พร้อม

เสร็จ ทก ประการ ครัน ถึง กำหนด วัน

นัด แลว เสนาบตี ผู้ใหญ่ ผู้ น้อย ฝ่ายพม่า

เล่ม ๑๘

ราชาธิราช

๑๖๗

แล รามัญ

ก็ ช้าง มา กระทำ สัตยานุสสัย

แปน คู่ ๆ กัน

สมิง พ่อ เพ็ชร กับ มังจ้อ แครง

นระธา คู่ กัน

อำมาตย์ ทิน มณี กรอต กับ

มังอะปายะสุกรี คู่ กัน

สมิง พระตะเบต กับ

มังพยุสนี้

สมิง พระราม กับ ปลัด เวนนระ

คู่ กัน

สมิง รอด สงคราม กับ มังนั้นทะมิตรี

คู่ กัน

สมิง นคร อินท์ กับ มังมหาราช คู่ กัน

สมิง อังวะมังศรี กับ มัง แครง พล คู่ กัน

อุบาทอง กับ ตรง จอของ คู่ กัน

สมิง สาม

กราย กับ มังธนุทธยา คู่ กัน

สมิง สาม ปราบ

กับ มังธนุ เตช คู่ กัน

สมิง สาม แหก กับ

มังทะวระจา คู่ กัน

สมิง นั้นสุรีย กับ มังสัคอยา

เวติง คู่ กัน

สมิง งอผ่าง กับ มังอุเทื้อยนั้นนธสุ

คู่ กัน

แล นาย ทัพ นาย กอง ฝ่าย พม่า

แล มอญ เปรียบ เป็น คู่ ๆ กัน

จะ มา

๘๖๘   ราชา ธิราช   เล่ม ๑๘

กระทำ สัตย์ กันจนโรง ซึ่ง ปลูกไว้ นั้น ยังมี ต้น
มา ถึง   มังมหาราช ซึ่ง เช่น คู่ กัน กับ สมิง

นคร อินท์ นั้น   คิด กริ่งใจ ว่า จะ ทำ สัตย์

ด้วย กัน ครัง นี้ ยัง จะ จริง หรือ มิ จริง   คิด

แล้ว ก็ ชี้ ช่าง มาใกล้ สมิง นคร อินท์   จึง

ร้องถาม ว่า สหาย เอ๋ย ซึ่ง จะ ทำ สัตย์ กัน ครัง

นี้ จะ จริง หรือไม่ จริง   สมิง นคร อินท์ จึง

ร้อง ตอบว่า   อ้าย พม่า หน้า โง่ หา ความ

คิด มิได้   อัน ประเพณี การ คือกไร บอก

ว่า มี สัตย์ ต่อ กัน ที่ไหน บ้าง   มังมหาราช

ไต่ ฟัง ดัง นั้น ก็ รู้ว่า เป็น ถด อุบาย หา จริงไม่

จึง ร้อง บอก นายทัพ นายกอง พม่า บรรดาที่ มา

ให้ รู้ตัว กัน   ๗๘

๐ ฝ่าย พม่า ทั้งปวงได้ ยืน ตั้ง นั้น   ก็ ร้อง

บอก กัน ต่อ ๆ ไป   ตาม ภาษา พม่า เสียง

เล่ม ๑๘

ราชาธิราช

๓๖๗

ขอ อึ่ง คนึง

แล้ว กลับ หนี เข้า ค่าย สิ้น

สมิง พ่อ เพี้ย แลเสนาบดี ผู้ใหญ่ ผู้น้อย ทั้งปวง

ก็ กลับ มา เฝ้า สมเด็จ พระเจ้าราชาธิราช กราบ

ทูล ทัง ถ้อยคำ สมิง นคร อินท บอกร แก่ พม่า ๆ

กลับไป สิ้น หนี ทุก ประการ พระ

๑ สมเด็จ พระเจ้า ราชา ธิราช ได้ แจง ทัง หนี

ก็ ทรง พระโอรส อึ่ง นก จึง ให้ หา ทัว

สมิง นคร อินท เข้า มา ตรัส ว่า ซึ่ง กู

คิด ทำการ ตัดศึก พม่า ครั้ง นี้ใหญ่ หลวง นก ถ้า

สม คะเน แล้ว พระ เจ้า ผัง มัง ฆ้อง ก็ จะ อยู่ ใน

เงอม มือ กู เป็น ไฉน อ้าย สมิง นคร อินท

มังไปไซ กส หมาย ของ กู ให้ พม่า รู้ จึง เสีย การ

พม่า หนี กลับ ไป เสีย สิ้น ฉะนั้น ด้วย เหตุใด สมิง

นคร อินท จึง กราบ ทูล ว่า ซึ่ง จะ ทำการ
แก่ พม่า หนี ฝ่าย ทนกลัว ทหาร มอญ ก็มี

ฝีมือ ทว่า ทหาร พม่า เป็น อัน มาก แล จะ
 เอาไชยชนะ ก็ จะได้ออยู่ แต่ จะ ลวง ต่าง ฆ่า
 พม่า เสีย ดัง นี้ เปรียบ ประตู่ ฆ่า สัตว์ ก็
 เหมือน กัน จะ เสีย พระ เกียรติยศ ของ
 สมเด็จพระเจ้า อยู่ ห่วง ไป ชั่ว กัด ปาก สาน ข้าพเจ้า
 กระทำ ดัง นี้ หวัง จะ รักษา พระเกียรติยศ
 ให้ ปรากฏ ไว้

๐ สมเด็จพระเจ้าราชาธิราช จึง ทรัส ว่า ซึ่ง
 มิ่ง เห็น ว่า มี ฝีมือ จะ เอาไชยชนะ แก่ พม่า ได้
 แล จะ ลวง ฆ่า พม่า กัด จะ เสีย พระเกียรติยศ ไป
 นั้น เหตุไฉน จึง มี ได้ ว่า กล่าว แต่ เต็ม ที่
 ทำไม มาว่า เมื่อ ภายหลัง ทำให้ พม่า หัน รอด ไป
 ได้ ฉะนั้น เสีย พระเกียรติยศ ญไป เหมือน
 กัน อ้าย ชานอก เจ้า อ้าย บ่าว ชาย นาย
 ธานุศิษย์ สู้ ครู จะ เลี้ยง ได้ หรือ จึง ตั้ง

ให้เอา สมิิง นคร อินท์ ไป ฆ่า เสีย สมิิง พ่อ

เพ็ชร์ จึง กราบ ทูล ว่า ซึ่ง พระองค์ จะ

ให้ประหาร ชีวิต สมิิง นคร อินท์ เสีย นั้น ก็ ควร

อยู่ แต่ ข้าพเจ้า จะ ขอ อุปมา ถวาย ขรรคมทา

บุคคล มี รูป มิได้ งาม มา แต่ เดิม แล้ว ถึง จะ

แต่ง บำรุงด้วยเครื่องลูบไล้ ทาบทา สักเท่าใด ๆ ก็

ไม่ สามารถ จะ แต่งให้ งาม ขึ้นได้ ขรรคมทา

บุคคล มี เสียง มิได้ เพราะ ถึง จะ กิน ยา เสียง เท่า

ใด เสียง นั้น ก็ มี อาจ จะ เพราะ ขึ้นได้ ถึง

บุคคล ที่มี เสียง เพราะ เสนาะ มง แต่ เดิม นั้น อัน

บุคคล จะ เป็น ทหารเอก มี มี มือ เข้ม แข็ง เจ้า ถ้า

ฉลาดา บุญญาธิการ มิได้ อบรม มา แต่ ก่อน แล้ว

ก็ หา เป็น ทหารได้ ไม่ ซึ่ง สมิิง นคร อินท์

ไป บอก ถล อบาย แก่ ข้าศึก นั้น โทษ ถึง ตาย นั้น

แต่ มิตร ครั้ง ตี บว ข้าพเจ้า ขอ พระราชทาน ชีวิต ไว้

ให้ทำราชการ แก่ตัว ส่นอง พระเดชพระคุณ ครั่ง
หนึ่ง ก่อน ๖

๑ สมเด็จ พระเจ้า ราชธา ธิราชได้ ทรงฟัง สมิง
พ่อ เพ็ชร ทุล ตัง นั้น จึง ทรงว่า ชั่ง สมิง
นครอินท์ มัน จะทำ การแก่ ตัว ให้ รอดชีวิต ว่า
จะ เอาไชย ชนะ โดย ฝีมือ มันจะ ทำ เป็น ประการ
ใด สมิง นคร อินท์ จึง ถวาย ทูล ว่า บัดนี้
ช้างพลายประกาย มาส่มนามนคดงอยู่ ข้าพเจ้า
จะ ขอ อนุญาต ไป ชน ด้วย พระ เจ้า ผัง มัง ของ
เมอเสด็จ ออก มา เลียบ ค่าย นั้น เห็น จะ
เอาไชย ชนะ ถวายได้ สมเด็จ พระเจ้า
ราชธา ธิราชได้ ทรง ฟัง ก็ เห็น ชอบ จึง สั่ง
ให้ผูก พลาย ประกาย มาสให้ สมิงนคร อินท์ ชน
ที่ ทอด พระเนตร สมิง นคร อินท์ รับสั่ง
ถวาย บังคม แล้ว ก็ ออกไป ชน ช้างพลาย

เล่ม ๑๘   ราชานิราช   ๘๗๓

ประกาย มาศ   จึง ส่งให้ คน เข้า พาน เข้า ตู
ข้าง พลาย ประกายมาศ ก็ไล่คน ซึ่งพาน นั้น เป็น
สามารถ   สมิง นครอินทร์ ก็ ทรมาน เอาไว้
อยู่ แล้ว สมิง นคร อินทร์ ก็ ลง จาก ซ่าง เข้า
มากราบ ถวายบังคม ส้มเตี๊ยะ พระเจ้า ราชานิราช ๗
จึง ทรง พระ คำวี้ห์ ว่า พลาย ประกาย มาศ มี น้ำ
มัน ไต่ คน อยู่ ตั้ง นี้   แล สมิง นคร อินทร์
รักษาไว้ หยุตไต้ นั้น เห็น จะ ทำ การ ไต่ ส้ม คน
จึง ส่งให้ จากทุก พระนาม ของพระองค์ ส่ง ใน แผ่น
ทอง   แล้วย พระราชทาน ให้ สมิง นคร อินทร์
คาด เป็น ประเจียด   แล้วย พระ ราชทาน เครื่อง
สูง มี กุดอง ชนะ   แล เครื่อง ทรง กษัตริย์
สำหรับ คีล   ซึ่ง จะ ไป สน ซ่าง กับ พระเจ้า
ฝรัง มั่งซ่อง นั้น ถ้วน ทุก สิ่ง   สมิง นคร อินทร์
จึง ทูล ว่า   พระเจ้า ฝรัง มั่งซ่อง นั้น ข้าพเจ้า

๑๗๔   ราชาธิราช   เล่ม ๑๘

ยังไม่รู้จัก พระองค์ ธนัต   กลัว จะ ผิด ทวี

เสีย ท่วง ทไป   ขอได้ ทรง โปรด ให้ ผู้ที่ รู้ จัก

ชี บอก ข้าพเจ้า ก่อน   สมเด็จ พระเจ้า ราชา

ธิราช จึง ให้ ทา มังศรี ธาตุ เข้า มา แล้ว ตรัส ว่า

สมิง นคร อินท์ จะ ออกไป ชน ช้าง กับ พระ เจ้า

ฝรั่ง มังชอง   ยังไม่ รู้ จัก สำคัญ ธนัต ให้

มังศรีธาตุไปชี้ พระองค์ ให้ ถ้า สำเร็จ การศึกแล้ว

เมือง คงระ เรา จะ ยก ให้ มังศรีธาตุ ๆ รับ สิ่ง

แล้ว ก็ถวาย มังคมลา มากับ สมิงนครอินท์ ตรวจ

เตรียม ทนกลอง ทหาร ทั้งปวงไว้ พร้อมแล้ว ให้ มา

ใช้ ไป คอย อยู่   สั่งว่า ถ้า เห็น พระเจ้า ฝรั่ง

มังชอง ยก มา ให้ เร่ง มา บอก   ครั้น เวลา เข้า

พระเจ้า ฝรั่งมังชอง ก็ ทรง พระ ศษาธาร เล็ดตัง มา

ตรวจ ค่าย   ๗๕

(ยังมี ต่อ)

แจ้งความ

โรงพิมพ์ราชฎีเจริญทำบถถนนสำเพ็งตอน
วัดเกาะ จำหน่ายหนังสือประ โลมโลก,ธรรมะ,
สุภาสิตต่าง ๆ และรับพิมพ์หนังสือ เช่น กาศ,
แก้ว, ฎีกา, ไบเตรีจ, แบบฟอร์ม ฯลฯ ทำเล่มสมต
เดินทองอย่างงาม ๆ สิ่งของที่กล่าวมาแต่
รับรองว่าจะทำให้ได้อย่างประณีต และเร็วทันความ
ประสงค์ กับมีหนังสือแบบเวียนของกระทรวง
ศึกษาธิการทุกชนิดจำหน่ายด้วย ทั้งหล่อตัว
อักษรพิมพ์จำหน่ายโดยคิดราคาอย่างย่อมเยา

เพราะฉะนั้น ถ้าท่านมีความประสงค์อย่าง
ใดอย่างหนึ่งซึ่งได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น เชิญ
ท่านไปลองซื้อหรือจ้างพิมพ์ ท่านจึงจะทราบ
ได้ว่าที่ โรงพิมพ์ราชฎีเจริญคิดราคาพอสมควร.

*****

ราชาธิราช

เล่ม ๑๗

ยี่สิบห้า ต่ทางคี่ ทาง วุ ทาน ผู้ ชื่อ
บ้าน หนังสือ นำ วัด เกาะ เพราะ นักหนา
ราชครู เจริญโรงพิมพ์ ริม มรรคา
เจริญ ท่าน มา ชื่อ คุณ วุ ตี
ใต้ลง พิมพ์ ครอบ แรก แปลก ๆ เรื่อง
อ่าน แล้ว เบื้อง ความ ทุกข์ เป็น สุข
ท่าน ชื่อไป อ่าน ฟัง ให้ มั่งมี
เจริญ ศรี ศรี สวัสดิ์ พิพัฒน์ เอย

วัด

รัตน โกสินทร์

ศก ๑๐๘

เกาะ

๐ หน้า ขึ้น ๖

๐ ราชธานีราช เล่ม ๑๙ ๖

๐ ตั้งแต่มีศรีราชตบออกเป็นอุบายให้ พระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง
ทรง ทราบว่าสมเด็จพระอินทร์ ปดอมคักเป็น พระเจ้าราชาธิราช
และ สมิง นคร อินทร์ ไป ถวายตัวให้ พระเจ้าฝรั่ง มังฆ้อง ทอด
พระเนตร จนถึงพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง มีราชสภาร และเครื่อง
ราชบรรณาการให้ มังนันทะมิตร ไปถวายพระเจ้าราชาธิราช

๐ ฝ่าย มา เช เห็น แล้ว จึง รีบ เอา เนื้อ
ความ มา บอกแก่ สมิง นคร อินทร์ ๆ ก็ ให้ ตก
แต่ง เครื่อง คชาธาร สำหรับ กษัตริย์ ตัว นั้น
ก็ แต่ง เครื่อง ทรง อย่าง กษัตริย์ แล้ว แล้ว มือ
ถือ ช่อ ง้าว ชน ชี พลาย ปรากฏ มาศรี มังศรี
ธาตุ เป็น ความ พร้อม ด้วย โยธา ทวยหาร

เครื่องสูงทั้งปวงแล้ว ก็ยกทรงออกไป มังศรีธาด
 จึงชี้ พระหัตถ์ บอกร้างพระเจ้าฝรัง มังฆ้อง ซึ่ง
 มีเสวตรฉัตรขาวให้แก่มิงนครอินทร์ ๆ หมายถึง
 สำคัญเสวตรฉัตรไต้มนั้น คง แล้ว ก็ ชับ
 ช้าง ทรงเข้าไป จะ ต่อ ด้วย พระเจ้า ฝรัง มังฆ้อง

๐ ฝ่าย พระเจ้า ฝรัง มังฆ้อง ทอด พระเนตร
 เห็น สมิิง นคร อินทร์ ไล่ เครื่อง สำหรับ กษัตริย์
 ชับ ช้าง เข้า มา ดัง นั้น สำคัญว่า สมเด็จ
 พระเจ้าราชาธิราช ยก มา ก็ ไล่ ช้าง พระ
 ที่ นิ่ง ออก มา รับ จะ ชน ช้าง ด้วย สมิิง
 นคร อินทร์ ษะ

๐ ฝ่าย มังศรี ธาด ทอด พระ เนตร เห็น ดัง
 นั้น ก็ ทรง ดำริ หึ โน พระไทย ว่า พระเจ้า
 มณเฑียรทอง ผู้เป็น เชษฐา ของ เรา พระองค์
 เป็น กษัตริย์ ธิราช อัน สูงใหญ่ แม้น ตาย

ด้วยมือพระหัตถ์ พระเจ้าราชาธิราช ก็ดู ประเสริฐ
 บัดนี้ จะ มา บำไปไชย ด้วย ฝีมือ สมิง นคร อินท
 อัน เป็น แต่ นาย ทหารหา ควรไม่ ถึง เรา
 จะ ได้ สมบัติ ใน กรุง อังวะ ก็ จะ ดู หน้า
 เสนาบตี ฌันไต จำ เรา จะ บอกให้ พระ
 เชษฐา ฐู พระองค์ ถึง พระเจ้า ราชาธิราช
 จะ ทรงพระ พิโรธให้ ฆ่าเราเสีย ก็ ตามเถิด อัน
 เกิด มา ใน วงษ์ กษัตริย์ แล้ว สู้ เสีย ชีวิต
 อย่าให้ เสีย ศักดิ์ จึง จะ ชอบ มังศรี ชาติ
 ทรง พระดำริห์ แล้ว จึง ร้อง บอก เป็น
 ไฉนไป แก่ พระเจ้า ฝรั่ง มังซ่อง ว่า เหตุใด
 พระองค์ จะ เอา พืมเสน มา แลก กับ เกลือ เอา
 เนื้อ มา แลก หนึ่ง ตังนี้ เห็นควร แลหรือ พระเจ้า
 ฝรั่ง มังซ่องได้ ทรง พัง มังศรี ชาติ ร้อง มา ตังนั้น
 ก็ ทราบ ว่า ผู้ อัน แท่ง ปลอม เป็น กษัตริย์ มิใช่

พระเจ้าราชาธิราช ก็เที่ยว ช้าง พระที่นั่ง
 บาก หนึ่ง เข้าไป ปน กับ ช้าง ตั้ง ช้าง กัน ทั้งปวง
 สมิง นครอินท์ ก็ ชับ พลาย ประกาย มาศไว้ ทิต
 ตามไป มังศรีธาตุ เห็น พระเจ้าฝรัง มังช้อง

จะ หนึ่ง มิ พ้น เพราะ เสวทรณทร์ เป็น สำคัญ
 อยู่ จึง ร้องไป ว่า

ไม่ มี อีก แล หรือ พระเจ้าฝรัง มังช้อง
 ได้ ยืน ตั้ง นน ก็ ได้ หัก เสวทรณทร์ ทง เลี้ย ชับ
 ช้าง พระที่นั่ง ปน กัน ไป ด้วย พล ช้าง ทั้งปวง

สมิงนคร อินท์ หมาย สำคัญ มิได้ ก็ กลับ
 เข้า มา กราบ ทูล สมเด็จ พระเจ้าราชาธิราช ตาม
 ชึ่ง ได้ ทำ การ แล มังศรีธาตุ ร้อง บอก

พระเจ้าฝรัง มังช้อง นั้น ทุก ประการ

๐ สมเด็จ พระเจ้าราชาธิราช ได้ ทรง พัง ก็

ทรง พระโกรธ ตรัส ว่า เดิม มังศรีธาตุ

มา บอก กับ เรา ว่า พี่ชาย เป็น ศัตรู กัน เรา
 ก็ทำนุบำรุงไว้หวังจะ ช่วย คิด เอาสมบัติในเมือง
 อังวะให้ บัดนี้ มังศรีธาทู กลับใจไป เข้า
 กับ พ่อ เป็น ศัตรู เรา แล ศัตรู ตัว อื่น หา
 ข้อ สักขัย ต่อ เรา ผู้มี คุณไม่ คน สองใจ
 เช่น นี้ จะ เลี้ยงไว้ มิได้ นานไป จะ เป็น
 ศัตรู คิด ร้าย ต่อ เรา จึง สั่งให้เอา มังศรีธาทู
 ไป ฆ่า เสีย ทหาร ทั้งปวง ก็ คุม เอา
 มังศรีธาทูไป ฆ่า เสีย ตาม รบ สั่ง ครั้น แล้ว
 สมเด็จ พระเจ้าราชาธิราช กลับ ทรง พระ อาโอย
 ดำริเห็นว่า มังศรีธาทู สู้ตาย ทง นี้ เพราะ
 รัก ชาติ ทระ กุล กสิ พ จะ ตาย ด้วย ฝีมือ
 ทหาร เสีย เกียรติยศไม่ ควร มิเสีย
 ที่ มังศรีธาทู เป็น ลูก กษัตริย์ มี ชาติ ยามานะ
 รัก ศักดิ์ ยิ่ง กว่า ชีวิต หาหาก นึก แล้ว

มีพระราชดำรัสว่า สมิง นคร อินทร์ไป
ทำการไม่สำเร็จ ก็มี พันโทษยังหา
แก้ตัวได้ไม่ ที่นี้ จะ คิด ประการใดเล่า

สมิง นคร อินทร์ จึง ทูล ว่า ข้าพเจ้า จะ ขอทำ การ
แก้ตัว ปลอม เข้าไป ให้ ถึง พระเจ้า มณ
เทียรทอง จะ ชำ เลี้ยง ให้ จึง ได้ สมเด็จ

พระเจ้าราชาธิราช ก็ ให้ ไปทำ ตาม สมิงนครอินทร์
ทูล นั้น สมิง นคร อินทร์ ถวาย บังคม ถา

ออก มา ที่ อยู่ จัด ทหาร มี ผู้ มี มือ ที่ ร่วม
ใจ กัน ได้ หก คน จึง ให้ เอา หญา มัด

เป็น เพื่อน เอา ตาม ซ่อน เข้า ใน เพื่อน
หญา แล้ว จึง แต่ง ตัว นุ่ง ห่ม ตุจ หนึ่งไฟ

พม่าตะพุ่น หญา ช้าง ๗

๑ ครั้น เวลา ใกล้ ค่ำ สมิง นครอินทร์ กับ
ทหาร ร่วมใจ หก คน ก็ หาบ เพื่อน หญา

เจริญ ภาษา พม่า   ปลอม กัน กับ ตะพุ่น
 ซึ่งส่ง หล้าข้าง เข้าไปใน ค่ายพระเจ้าน้องนางเธอ
 ครั้น เวลาค่ำ ก็ ลอบ ตัด ค่าย พม่า ออก เป็น ช่อง
 จึง วาง ทหาร สองคนไว้ แล้ว สั่ง ว่า   เรา
 จะ เข้าไป ทำ การ ข้างใน   ถ้าได้ ยืน เสี่ยง
 อ้อ อึง ชน บน พลับพลาใน ค่าย เป็น อลหม่าน ก็
 ไหวร้อง ชาน ชนไป เป็น สำคัญ   เรา จึง
 จะ ได้ ออก มา ทิ้ง ท่วง ที่   แล้ว ก็ พา คน
 สอง คน มา ถึง โรงข้างวางไว้สองคน สั่ง ว่า ถ้า
 ได้ ยืน เสี่ยง คน หนึ่ง นาย ชน   ให้ ตัด แห้ง
 ข้าง แล้ว ให้ เอาตาม ทาง พัน ข้าง   ให้ ข้าง
 หนึ่ง อลหม่าน ชน จง ได้   แล้ว พา คน สอง
 คน มาวางไว้ หน้า โรงใหญ่แห่งหนึ่ง จึงสั่ง ว่า ถ้า
 ได้ ยืน เสี่ยง อ้อ อึง ชน   พม่า ทิ้ง นาย ก็
 จะ วิ่ง ออก มา   ท่าน จง ตัด เอา ก็ รัษา ให้

จงได้ ครั้นวางคนตั้งไว้เสร็จแล้ว สมิง

นครอินท์ ก็ตอบไปบนพลับพลา ภาวนา

อาคม แผลงตัวแอบอยู่จนเวลาสามยาม พอ

ได้ท่วงทีจึงย่องเข้าไปในที่ ซึ่งพระเจ้า

ฝรั่ง มั่งช้อยบรมม นั้น เห็นพระเจ้า

ฝรั่ง มั่งช้อยบรมม กลับสถิต นางพนักงาน

ข้างในรักษาพระองค์อยู่ สมิงนครอินท์

จึงคิด ว่า ครึ่งนี้ชีวิตพระเจ้าฝรั่ง มั่งช้อย

ในเงอมมือเรา ๆ จะฆ่าเสียบัดนี้ ก็จะได้

แต่ตัวเราท่าศักดิ์ เป็นเพียงทหาร จะมา

ต่างชีวิตพระมหา กษัตริย์เสีย ฉะนั้นหาควรไม่

เรา จะเอาแต่พระแสงซึ่งวางข้างที่พระบรมม

กับพานพระศรีไป เป็นสำคัญ คิดตั้งนั้น

แล้ว สมิงนครอินท์ ก็ย่องเข้าไปถวายเอาพระ

แสงแด่พานพระศรีข้างที่พระบรมมได้ นาง

เล่ม ๑๙

ราชาธิราช

๑๘๓

ข้างใน เห็น ก็ ร้อง ชน ว่า มอญ เข้า มา สมิง

นครอินท์ ก็ ตี เขา ศัตรู นางอยู่ งาน ได้ พระเจ้า

ฝรั่ง มั่งคั่ง ก็ ตื่น ตก พระไทย แล พม่า

ทั้งปวง ออ อิง ชน ใน ท้น ไต ทหาร สมิง

นคร อินท์ ซึ่ง อยู่ ณ โรง ข้าง นั้น ก็ ตี

แหล่ง ข้าง ใต้ พน ข้าง ต้น ออก มา จักกายวัง

ไต่ ยิน ก็ ตกใจ ร้อง ถาม วัง ออก มา ทหาร

สมิง นคร อินท์ ก็ ตี เขา ศัตรู จักกายวัง นั้น ไต่

พม่า ทั้งปวง ตื่น ออ อิง เปน อลงหม่าน แล

ทหาร สอง คน ซึ่ง อยู่ที่ ช่อง ค่าย นั้น ก็ ร้อง ชาน

ชน สมิง นคร อินท์ แล ทหาร ๕ คน ไต่

ยิน สำคัญ แล้ว ก็ วัง ออก มา หา

ช่อง ค่าย ตาม สังเกต กัน ครั้น ออก มา

ไต่ นอก ค่าย พร้อม กัน แล้ว ก็ พา กัน

มา ถึง ค่าย พอ เวลา รุ่งเช้า สมเด็จ พระเจ้า

ราชาธิราช เสด็จ ออก

สมิง นครอินทร์ ก็

เอา พระแสง พาน พระศรี

แถม คีรีชะ ทิ้ง

สอง ชึ่งได้ มา นั้น เข้า ถวาย แล้ว กราบ ทูล ว่า

ข้าพเจ้าไป ทำการ ครอง นก ส้มคะเน แล ข้าพเจ้า

คิด ว่า เรา เป็น แต่ ทหาร

ยัง จะ ทำ การ

สงคราม ยืด ยาวไป อยู่

ชึ่ง จะ ล้าง ชีวิติ

พระ มหา กษัตริย์ เสด็จ นั้น เห็น ไม่ ควร ข้าพเจ้า

จึง เอา แต่ พาน พระศรี กับ พระแสง ช้าง ที่ กับ

คีรีชะ นาง นก สนม มา ถวาย เป็น สำคัญ ชะ

๐ สมเด็จ พระเจ้าราชาธิราชได้ ทรง พง ติง

นั้น ยัง แคลง พระไทย อยู่ จึง ให้ ทา

ตะลະ เจ้า เป้า ผู้ เป็น พระราชธิดา พระเจ้า

ฝรั่ง มั่งคั่ง ออก มา จะ ให้ ทุ ตะลະเจ้า

เป้า มา เป้า แล เห็น พาน พระศรี กับ พระแสง ช้าง

ที่ ก็ จำ ได้ ถอน ต แล ไป เห็น คีรีชะ จัก กาย วัง

ยังมี ทน พิจารณา สำคัญว่า พระเคี้ยว สมเด็จ
พระบิดา ก็ ทรง พระกรรแสง รัก ต่อ พิจารณา
ดู จึงรู้ว่า คีรีชะจกกายวง แดคีรีชะ นาง นักสนม
ทะเลเจ้า เป้า จึง ทูล ว่าพาน พระศรี แด พระแสง
องค์ นี้ พระราช บิดา เคย วางไว้ ข้าง ที่

พระ บรรทม มิได้ ขาด คีรีชะ นาง นัก
สนม คน นี้ เป็น พนักงาน นวด พระบาท อยู่ ข้าง
ที่ คีรีชะ ห่ม นั้น คือ คีรีชะ จกกายวง เป็น
เสนาบดี ผู้ใหญ่

๐ สมเด็จ พระเจ้า ราชา ธิราช ได้ ทรง พัง ตัง
นั้น ก็ ตี พระไทย จึง ตรัส ว่า ครั้ง นี้ สมิง
นคร อินทไป ทำ การ สม คะเน แก้ว ได้ แล้ว
สั่ง ให้ แต่ง พระราช สार ส่ง พระแสง แด พานพระ
ศรี คั้น ไป ถวาย พระเจ้า ผั่ง มั่ง ของ ใน
พระราช สार นั้น ว่า พระเจ้าราชาธิราช

แจ้ง ความ มา ถึง พระเจ้า ฝรั่ง มั่งช้อง ให้ทราบ
 ด้วย สมิงนคร อินท์ ทำ การ อหัง การ ของเรา เข้า
 ไปใน ค่าย แล ฆนไป บน พระ ทำ หน้า
 ทดวง ล่วง ฆนไป ถึง ที่ ข้างใน ซึ่ง น้อง เรา
 บรรทม อยู่ นั้น ลัก เอา พระแสง แด พาน
 พระศรี ซึ่ง วาง อยู่ ข้าง ที่ แลว ที่ ที่ เขา คีรีชะ
 นาง นั้ สนม กับ จักกายวง มา นั้น ทำให้
 น้อง เรา เสีย พระเกียรติยศ ให้ สดุง ตก
 พระไทย นั้น หา ควร ไม่ เรา จึง เอา พระแสง
 แด พาน พระศรี ส่ง คืน มา ให้ น้อง เรา ซึ่ง
 สมิง นคร อินท์ ทำ ผิด ทั้ง นี้ อย่า ให้ น้อง
 เรา น้อย พระไทย แก่ สมิง นคร อินท์ เลย ครั้น
 แห่ง พระ ราชสาร แลว ก็ ให้ ฆนนางถือ พระ
 ราชสารนำพระแสงแดพานพระศรีไปถวายพระเจ้า
 ฝรั่ง มั่งช้อง

๑ พระเจ้า ผัง มังฆ้องโตแจ่มใน พระราช
 สार แล้ว ทอด พระเนตร เห็น พระแสง
 แด พาน พระศรี ก็ ทรง พระ โทมนัส จึง
 ดำริห้ใน พระไทย ว่า สมิง นคร อินท์ ทำ การ ถึง
 เพียง นี้ แล้ว ให้ชีวิต เราคง อยู่ นั้น มี
 คุณ แก่เรา เป็น อัน มาก ทำไฉน จะ ได้
 เห็น ตัว สมิง นคร อินท์ สัก ครั้ง หนึ่ง จึง สั่ง
 ให้ แต่ง พระราชสาร ทอบ มา ถึง พระเจ้าราชา ธิราช
 ใน พระราช สार นั้น ว่า พระเจ้า มณเฑียร
 ทองเจริญทาง พระราชไมตรี มาถึง พระเชษฐา
 ธิราช เจ้า ผู้ประเสริฐ ด้วย พระเชษฐา
 ธิราชให้ มี พระราช สार มา ถึง เรา ว่า สมิง
 นครอินท์ ทำ การ ของเรา ล่วง เกิน ทั้ง นี้ เรา
 หา น้อยใจไม่ อัน ลึกษณะ ทหาร แล้ว
 สุด แต่ จะ เอา ไชยชนะ ถวาย แก่เจ้า ของ ตน ให้

๘๘๘

ราชาธิราช

เล่ม ๑๘

จงได้

ซึ่ง นาง นัก สนม แล จักกายว้าง

สมิง นคร อินท์ ทัด คีรีชะไปได้นั้น

ก็เป็น

เวรานุเวร ของ เขา ทั้งสองได้ทำ มา แต่ก่อน แต่

วาศนา สมิง นครอินท์ กับ เรา นั้น ต่าง กัน จึง

หา มี เวร จริต ทิต พัน กัน มา แต่ ก่อนไม่ ซึ่ง

สมิง นคร อินท์ ล่วง เข้าไปใน ที่ นั้น เรา หา ถือ

โทษไม่

อย่าให้ พระเชษฐาธิราช สำคัญ พระ

โทษ ว่า

เรา จะ ชัด เคืองสมิง นคร อินท์

นั้น เลย

แต่ บัดนี้เราให้พาน ทอง คำ

ประตัย พลอย

สำหรับ รอง ชัน น้ำใบ

หนึ่ง มาแก่ พระ เชษฐา

ให้ พระราช

ทาน แก่ สมิง นคร อินท์

แล้ว เรา จะ ขอ

ดู ตัว สมิง นคร อินท์ ด้วย

จะ

๐ ครั้น แต่ง เสร็จ แล้ว

ก็ให้ เสนาบดี

ถือ พระราชสาร

แล นำ ของ ซึ่ง ประทานให้

สมิง นคร อินท์ นั้น   เสนาบดี ก็ นำ พระราช
 ธาร   แด่ สิ่ง ของ มา ถวาย สมเด็จ พระเจ้า
 ราชธาธิราช ๆ ได้ แจงใน พระราช ธาร แล้ว จึง
 ให้ หา สมิง นคร อินท์ มา เผ้า   ก็ ทรง พระ
 ราชทาน สิ่ง ของ   ซึ่ง พระเจ้า มนต์เพียร
 ทองให้ มา นั้น   แล้ว ครัสต์ สิ่ง สมิง นครอินท์
 ว่า   พระเจ้า มนต์ เพียร ทอง จะ ไคร่ รู้ จัก เห็น
 ตัว ท่าน ๆ จึง ไป ให้ พระเจ้า ฝรั่ง มั่งช้อง ทอด
 พระ เนตร เลิก   แต่ คิด รักษา ตัว จึง ตี
 อย่ำ ให้ มี อัน ทราย ได้   สมิง นคร อินท์
 รับ สิ่ง ถวาย บังคม ธา แล้ว จึง ทูล ว่า   ซึ่ง
 พระเจ้า ฝรั่ง มั่งช้อง จะ ไคร่ ทอด พระ เนตร ตัว ขา พเจ้า
 ขา พเจ้า ก็ คิด จะ ไคร่ ไป ตู หน้า ทหาร พระเจ้า ฝรั่ง
 มั่งช้อง อยู่   ขอ พระ องค์ อย่ำ ทรง พระ
 วิตก เลย

๑ สมิง นคร อินท์ จึง สั่ง เสนาบดี ผู้ ถอ ราช
 สार นั้น ว่า ท่าน จง กราบ ทูล พระเจ้า
 อยู่หัว ของ ท่าน เถิด ว่า เวลา พุ่ง นั้ เข้า
 เรา จะ ไป เผา ที่ ฌนวนตรงค่าย นำ เรือขนานพระ
 ที่ นั้น แต่ใจ เรา อยาก จะ ไป เผา ณ ค่าย
 บนบก ให้ ทอดพระเนตร เห็น ทั่ว ชัด ที่เดียว แต่
 เกรง จะ ไม่ มี รั้ว สี่ ไปรต ครั้น จะ จู่ๆ
 ล่วง เข้า ไป ก็ จะ เป็น ที่ ชัด เคียง พระ
 อีฉวน ไชรย แล ผิด อย่าง อกรรมนิยม
 ทแกล้ว ทหาร ที่ ตี แทะ กัชน ถ้า มี รั้ว สี่
 ไปรตแล้วจะเข้าไปเผา ณ พลับพลาใน ค่าย ား

๑ เสนาบดี ผู้ ถอ ราชสาร ได้ ฟัง ดัง นั้น ก็
 ถวาย บังคม ถา สมเด็จ พระเจ้า ราชาธิราช กลับ
 ไป กราบ ทูล พระเจ้า ฝรั่ง มั่งชอง ตามที่
 พระเจ้าราชาธิราช ทรงตรัส แล คำ สมิงนครอินท์

เล่ม ๑๗

ราชาธิราช

๑๗๑

สั่ง มาให้ทุก นั้น ทุก ประการ พระเจ้า ผ่อง
 มั่งของ ได้ ทรง พัง ถัด พระไทย จึง ตรัสว่า ซึ่ง
 สมิง นคร อินท์ จะ มาเฝ้า เรา ถึง ค่าย ที่ อยู่ นั้น
 เรา ชอบใจ นัก แล้ว ทรง พระ ดำริให้ ว่า

จะ คอย ตู สมิง นคร อินท์ สัก หน้อย จะ อองอาจ
 กลา หาญ มา เฝ้า เรา ถึง ที่ อยู่ จริง หรือ ๗ จะ
 คิด ถอดบาย บิด พังไป ประการ ไต พุ่ง นี้ ก็ คง รุ

๐ ฝ่าย สมิง นครอินท์ ถวาย บังคมลา สมเด็จ
 พระเจ้าราชาธิราช ออก มา ณ ค่าย ที่ อยู่ ของ ทิว
 แล้ว จึง คิด ว่า พุ่ง นี้ เราจะ ไป ให้ พระเจ้า มณ
 เฑียร ทอง ทอด พระเนตร นั้น ครั้น จะ
 นั่งไปใน เรือ ลอย อยู่ กลาง น้า พระเจ้า
 มณเฑียร ทอง แล เสนาบดี ทั้งปวง ก็ จะ
 คิด เห็น ว่า เกรง กลัว อยู่ ซึ่ง เรา จะ ย่อ ท้อ

กลัวสติปัญญาฝีมือ ทหารพม่านั้นหาไม่ได้ เกรง
 แต่พระเจ้ามณฑลเชียรทอง จะไม่โปรดให้ไปเผ่า
 ถึงพลับพลา   แม่นั่นเป็นตั้งนั้น เราจะ
 คิดอ่านว่ากล่าวไปเผ่าให้ถึงที่เสด็จออกใน
 ท่ามกลางเสนาข้าทหารทั้งปวงจงได้   ถึง
 พระเจ้ามณฑลเชียรทอง แลทเมถลัวทหารทั้งปวง
 จะคิดทำร้ายประการใด   เราคงจะสู้
 รบจนสิ้นชีวิตจะลำบากความกล้าให้ปรากฏ
 เป็นเกียรติยศไว้ในแผ่นดิน   ให้เป็น
 เยี่ยงอย่างแก่ทเมถลัวทหารสืบไปภายหน้า แต่
 ตัวเราเปรียบตั้งอสุระพิศม   จำจะซ่อน
 รักษาเชื้อของตัวไปด้วย   คิดแล้วจึง
 ให้ช่างเอาเสื่ออย่างที่สองตัว   มาแหะ
 ริมไหล่ข้างหน้าทั้งซ้ายขวา   แต่พอ
 สอดคาบลงได้   แล้วก็ใส่เสื่อซ่อนเข้า

เล่ม ๑๙   ราชาธิราช   ๑๙๓

ทั้ง สอง ตัว เป็น สี่ ชั้น   เอา ตาบ สอด

ลงตาม แผล เลื่อ ที่ แหวะไว้ นั้น   จึง เอา

ผ้า ชมภู ขลิบ ของ โปก คีรีชะ   ไว้ ชาย ผ้า

ให้ ยาว ปก ไรต์ ทั้ง สอง ข้าง มีด แผล   แล้ว

สอง ก้ม กราบ ดู เห็น แนบ เนียน ที่มี ไต้ ชัดขวาง

จึง ถอด เลื่อ ออก ให้ ข้าง เย็บ ทิ้ง มั่ง ตาบ กับ เลื่อ

เอาไว้ ให้ มัน คง   ะ

๑   ครั้น เวลา เข้า สยาม นคร อินทร์ ก็ อาย หน้า

ชำระ กาย   เสพ โภชนา ทาร แล้ว ก็ แต่ง

ตัว นุ่ง ผ้า ใส่ เลื่อ โปก ผ้า ชึ่ง จัก ไว้ นั้น   แด

ทา เบ่ง หอม นาน น หอม อัน ประ กอบ วิทยาคม

ใส่ แหวน ประ ตัษ พลอย นาวรัตน์ แก้ว ยอด ทั้ง สอง

ก้อย   แต่ง เครื่อง ครบ ตาม ยศ ศักดิ์ นาย

ทหาร เอก แล นมัสการ คุณพระรัตน ไตรย ระฎก

ถึง คุณ บิดา มารดา   พระ มหา กษัตริย์   แด

เทพยดา ทั้งปวงเสร็จ แล้ว ก็ เข้า มา กราบ ถวาย
บังคม ลา สมเด็จ พระเจ้าราชาธิราช ๆ ก็ ทรงแจ้
อำนวยการให้ว่า ไป จง ตี เถิด อย่า ได้

มี อัครราช สมิท นคร อินท รัย พระ พร
ไล่ เถลไถ้ แล้ว ก็ ถวาย บังคม ลา มา ลง

เรือ ฉลากล บาง บรรจุ ทหาร ร่วมใจ ตี กล้า

แข็ง เจ็ดสิบคน มี เครื่อง ส้าทราวธ ครอบมือ พร้อม
จึง ให้ พลทหาร ตี กัน เขียง ฆน ไป ถึง หน้า ค่าย พระเจ้า
ฝรั่ง มั่ง ฆ้อง แล้ว ก็ ถอย ถ่า อยู่ กลาง นา

ขุนนาง พม่า ซึ่ง รัย สั่ง ให้ คอย ตู อยู่ นน ควัน
เห็น สมิท นคร อินท มา แล้ว ก็ เขา เนื้อ

ความ เข้า กราบ ทูล พระเจ้า ฝรั่ง มั่ง ฆ้อง ฐะ

๐ พระเจ้า ฝรั่ง มั่ง ฆ้อง ไต่ แจ้ง ก็ ตี พระไทย
นัก จึง เสด็จ ออก พร้อม ด้วย เสนาบดี
นาย ทพ นาย กอง ทั้งปวง เปน อัน มาก จึง

ตรี สึง ขุนนาง ฝ่าย ทหาร ผู้หนึ่ง ให้ส่ง
 มา เชิญ สมิง นครอินท ขึ้นไป เฝ้า สมิง นคร
 อินท ไต่ ฟัง ก็ ดีใจ มิ ไต่ ครั้น คร้าม ดูท่า
 ทางที่ จะ หนี จะ ได้ เสรี แล้ว จึง สึง ทหาร ทิ้งปวง
 ว่า ถ้า เรา ขึ้นไป เฝ้า พระเจ้า ฝรั่ง มั่งช้อย

ไม่ มี อันตราย ก็ แล้วไป แม้ เกิด เหตุ การ
 ไต่ ยืน เสี่ยง เหวี่ยง เรียก แล้ว จึง ขึ้นไป ช่วย ให้
 หนี ที่ ท่าน ทิ้งปวง อย่า ประมาท จึง เตรียม
 ทัพไว้ ให้ พร้อม สึง แล้ว สมิง นครอินท ก็ ขึ้นไป
 เฝ้า กราบ ถวาย บังคม พระเจ้า ฝรั่ง มั่งช้อย

© พระเจ้า ฝรั่ง มั่งช้อย ก็ โปรด ให้ สมิง นคร
 อินท หนึ่ง ที่ เสมอ มั่งนันทะมิตร แล้ว ทอด
 พระเนตร ดู สมิง นคร อินท ตรี ว่า สมิง
 นคร อินท นี รูปร่าง สมควร เป็น ทหาร มี
 ลักษณะ สักข ไซ้ หา ผู้เสมอ เป็น อันยาก จึง ทรง

พระดำริที่ว่า เรา จะ สอง ส้มิง นคร อินท
 ฑูให้ เห็น ว่า น้ำใจ จะ องอาจ กล้า หาญ
 จริง หรือ ๑ จะ สทก สท้าน ประการใด จึง
 ตรัสว่าตัวท่านเป็น ทหารเอกอยู่ใน สมเด็จพระเจ้า
 ราชาธิราช ๑ ก็ ทำ สงครามมากับ เรา เป็นมหา
 ยุทธการใหญ่ หลวงเป็น พระราชพาหนะ เปรียบ
 ดัง พระยา ช้าง สสาร มี ๕ งา เรา นี้ ๑ ปมา
 ดัง พระยา ราชสีห์ ๑ เป็น เจ้าผู้ สัตว์ ทั้ง สิ้น
 บัด นี้ ท่าน ตก เข้า มาใน เงื้อม มือ เรา ก็
 เปรียบ ประดุจ ช้าง สสาร อัน หาด ๕ งา มี ได้ เรา
 จะ ให้ จับ ฆ่า เสีย ท่าน จะ คิด ประการใด ๑

๑ ส้มิง นคร อินท ใต้ พง พระเจ้า มณฑิย
 ทอง ตรัส ดัง นั้น จะ ได้ สติง ตกใจ หามิได้
 จึง ทูลว่า ชึ่งพระองค์ ตรัส มา นี้ ก็ ควร อยู่ แต่
 ข้าพเจ้าเมื่อทำสงครามเป็นเสนายุทธโยธายุทธ ก็

ทำ อากาณ ทัง พระยา ช้าง สาร มีผี งา เป็น อาวุธ
 ถ้า อาษา พระ มหาฤษตรีย์ จะเอาไชยชนะ แก่ ทัว
 แล้ว ก็ ละ ทำ นอง พระยา ช้าง นั้น เลียบ ทำ
 การอาษา ตจ ตัง เลือ อัน จับสัตว์ กิน เป็น ภัคษา
 ย่อม ช่อน เลียบ ช่อน เขียว ของ ทัวไว้ มีให้
 สัตว์ ทังปวง ลงไสย ซึ่ง พระองค์ ตรัส
 ว่า จะให้ ช้าง ช้างเจ้า เลียบ นั้น เป็น ความ ของอาจ
 เพราะ ยังไม่ทรง เห็นกำลัง เลือ ตัวพระเสริฐี ถ้า
 ช้างเจ้า ทำใจใหญ่ ถือ ตัว ว่า อาจหาญ แล้ว จะ
 ปลง พระชนม์ พระองค์ เลียบ บัดนี้ ก็ จะได้ พระ
 ๐ พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องโต ทรง พัง ตังนั้น ก็
 แย้ม พระสรวลจะได้ ทรง พระ โกรธ หามิได้ จึง
 ตรัสว่า ซึ่งท่าน ฮวก อั้ง ว่า จะฆ่า เราได้ นั้น คือ
 จะ ทำ ประ การใด สมิง นคร อินท์ จึง
 กราบ ถวาย บังคม แล้ว ก็ นงทง ตว ตรงชน สอง

มืดไขว่ซีกตาม ออกจากเสื่อทั้งสองเล่ม พระเจ้า
 ฝรั่งมังฆ้อง แลเสนาบดีทหาร ทั้งปวง เห็น คิ่งนั้น
 ก็ ตก ตะลึงไป สมิท นคร อินท์ เห็น พระเจ้า
 ฝรั่ง มังฆ้อง ตก พระไทย พระภักตร์ เผื่อไป
 จึง วาง ตาม ลง กราบ ถวาย บังคม แล้ว ทูล ว่า
 พระองค์ อย่า สดุ้ง ตก พระไทย เลย ข้าพเจ้า เป็น
 ทหาร จะ คิด ถ้าง ชีวित พระองค์ ผู้ เป็น
 พระ มหา กษัตริย์ ทรง แผ่นดิน นั้น หา มิได้ ถ้า
 ข้าพเจ้า คิด ร้าย ต่อ พระองค์ แล้ว เมื่อ ข้าพเจ้า
 ถอบ เข้า มา ถึง ที่ พระ บรรทม นั้น ก็ จะ
 ทำ อันตราย แก่ พระองค์ เสีย นี้ ข้าพเจ้า
 มิได้ คิด

ฯ

© พระเจ้า ฝรั่ง มังฆ้อง ได้ ทรง พัง ก็ ดี พระ
 ไทย จึง ตรัส สรรเสริญ สมิท นคร อินท์ ว่า
 พระเจ้า แผ่นดิน พระองค์ ไต่ ได้ สมิท นคร

เล่ม ๑๙   ราชาธิราช   ๑๕๕

อินท์ไว้ ดุงตั้งไต้ ดวงแก้วอัน หก คำ มิได้ แล้ว
ถอด พระ ถ้ามรงค์ ปัทมราช อันมี ราคา กับเครื่อง
น้ำ ของ คำ ตำรับ หนึ่ง   พระราช ทาน ให้

แก่ สมิง นคร อินท์ ๆ ไต้รับ พระราช ทาน แล้ว
ก็ กราบ ถวาย บังคม ลา   ลง เรือ พร้อม

ด้วยทหาร กลับ มา เผ่า สมเด็จ พระเจ้าราชาธิราช
ทราบทุกความ ซึ่ง เข้าไป เผ่า พระเจ้าฝรั่ง มั่งช้อย
แล ไต้ รับพระราชทานสิ่ง ของทุกประการ สมเด็จ
พระเจ้าราชาธิราช ไต้ ทรง พัง   ก็มี พระไทย

ชื่นชมยินดี ด้วย เจ้า สมิงนคร อินท์ ยิ่งนัก   ชะ

๐ ฝ่าย พระเจ้า ฝรั่ง มั่งช้อย   ครั้น สมิง

นคร อินท์ กลับ ไป แล้ว   จึง ตรัส สั่ง แก่

เสนาบดี นาย ทัพ นาย กอง ทังปวง ว่า   ครั้ง

นี้ คึก เรา ก็ เสีย ที่ แก่ มอญ ด้วย นาย ทัพ นาย

กอง ทังปวง มิได้ ระวัง ตรวจตรา   ละ ให้

ซำคัก ปลอม เข้า มา ถึง ทวี เราได้ ฉะนั้น ครั้น
 จะ มิ เอา โทษ นายทัพ นายกอง ทั้งปวง บัดนี้ เล่า
 แม้น จะ ล่า ทัพไป ที่ไหน จะ เปน ชนวน บ้องกัน
 ทัพ มอญได้ แต่ ทั้ง เปน ปรักติ อยู่ ฉะนั้น
 ยังให้ ซำคัก ลอบ เข้า มา ทำ ร้ายได้ บัดนี้
 โทษ คน ทั้งปวง ก็ ถึง ตาย อยู่แล้ว เสนาบดี
 นาย ทัพ นาย กอง จะ คิด ประการใด เสนาบดี
 นาย ทัพ นาย กอง จึง กราบ ทูล ว่า ซึ่ง ซำพเจ้า
 ทั้งปวง นี้ ประมาท ให้ ซำคัก แปลกปลอม
 เข้า มา ได้ นั้น โทษ ซำพเจ้า ทั้งปวง ถึง ตาย
 อยู่แล้ว แต่ จะ ขอ ทำ การ แก้ ทวี ครั้ง
 หนึ่ง ก่อน ถ้า พระองค์ จะ ล่า ทัพไป ซำพเจ้า
 ทั้งปวง จะ ขอรับ อาษา บ้องกัน พระองค์ไป มิ ให้
 เปน อันตราย ประการใดได้ ๗๖

๐ พระเจ้าฝาง มั่งซ่อง ก็พระราชทานไทย
ให้ จึงตรัสสั่ง นายทัพ นายกอง ทั้งปวง
ให้จัดแจง พลทหาร ตระเตรียมไว้พร้อม แล้ว
ทำให้อิทธิพล ฐู่ ไปถึง กองทัพ มถนุ ตงหนึ่ง
จะเข้าหักค่าย ป้อม ค่าย แล้วให้ผูก รูป หุ่น ถือ
เครื่อง สัตวราช ประจำ ตำบลไว้ทุก ค่าย ครั้น
เวลาพลบค่ำ ก็ให้ กองพลถึง ร่าย เป็น สำคัญ
ถึง เวลา ประมาณ ยามเศษเรา จะยก ลำทัพไป
เสนาบดี นายทัพ นายกอง ทั้งปวง ก็มา
จัดแจง พลทหาร กระทำตาม รับสั่ง ทุก ประการ
ครั้น ถึง เวลายามเศษ พระเจ้าฝาง มั่งซ่อง ก็ดำ
ทัพไป ๗

๐ ฝ่าย กองทัพ ส้มเต๋อ พระเจ้าราชาธิราช มิ
ไต่รู้กล คิดว่า พม่า จะเข้าหักค่าย จึง
ให้ทหาร ทั้งปวง ตระเตรียม ตรวจตรา รักษา มั่น

คงอยู่หาสิ่งเกก ว่าพม่าจะล่าทัพไปไม่ ครั้น
 เวลาเช้าสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชแจ้งว่า พระเจ้า
 มณเฑียรทอง ยกพลทหารล่าทัพไปแล้ว จึง
 สั่ง สมิง อังวะมังศรี สมิง พระ ตะเบต สมิง
 สาม แหก สมิง สาม พราย สมิง อปากอง
 ทำนายยกทหารติดตามพระเจ้ามณเฑียรทอง
 ไป แล้วพระองค์ก็ยกพลทหารกลับมา
 ยังกรุงหงสาวดี ๗

๑) ฝ่ายสมิง พระ ตะเบต แล่นับทัพนาย
 กองมอญทั้งปวง ก็ทูลถามพระเจ้า
 มณเฑียรทองไปจนสุดแดนก็มีไต่ทั้น จับ
 ได้แต่ผู้คนข้างม้าซึ่งเลื่อยล่าอยู่นั้น แล้ว
 ยกกลับมาถวายสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช ณ กรุง
 หงสาวดี ๗

เล่ม ๑๙

ราชาธิราช

๙๐๓

๐ ฝ่ายพระเจ้าฝรังมั่งซ่อง

ครั้นเสด็จ

กลับ มา ถึง กรุง อังวะ แล้ว ก็ ทรง พระ วิทก ว่า
เรายก ลงไป ที่ เสา เมืองหงสาวดี เป็น หลาย ครั้ง
ไม่ได้ ท่วง ที่ เหยย ไร้พล ล้ม ตาย มาก นัก

แล้ว ก็ ด้วย เเสบียง อาหาร ท้อง เลิก ทัพ กลับ มา
ทุก ครั้ง ๆ นี้ จะ ให้ เถน ที่ ทหาร ลงไป เมือง

ปรวน ทำ นา ตั้ง ยี่ ฉางไว้ ได้ อาหาร มาก

แล้ว ก็ ทรง ขึ้น บั๊ใหม่ จึง จะ ยก ลงไป ที่

เมือง หงสาวดี ทรง พระ ดำริ หวัง นั้น

แล้ว ก็ ตรัส สั่ง ให้ มังนันทมิกร์ เป็น แม่ทัพ คุม

พล ห้าหมื่น ห้าพัน ลง มาบรรจบ เจ้า เมือง ปรวน ทำ

นาตระเตรียมเสบียงอาหารไว้ตามกำหนด ครั้น

เข้า บั๊ใหม่ พระเจ้าฝรังมั่งซ่อง ก็ ให้ บำรุง ช้าง ม้า

ไร้พล แล เถน ที่ หว เมือง ชน ทังปวงได้

๙๐๘

ราชาธิราช

เล่ม ๑๙

คน ยี่สิบแสน ช้าง ห้าหมื่น

ม้า สองหมื่น

ยก ลง มา ทิ้ง ณ เมือง ปราณ

จะ ยก ลง มา

กรุง หงสาวดี

ฯ

๑ ฝ่าย เจ้าเมือง เตะระทัต ท้อ แตน กับ เมือง
ปราณ ซึ่ง ชน แก่ กรุง หงสาวดี ได้ แจ้ง แล้ว

จึง แต่ง หนังสือ บอกให้ มา ไซ้ รับ ถือ ลง มา ยัง
เสนาบดี ณ กรุง หงสาวดี

เสนาบดี ก็ นำ

หนังสือ ชน กราบ บังคม ทูล สวม เต็ม พระเจ้าราชา
ธิราช ไซ้ ได้ แจ้ง ใน หนังสือ เจ้าเมือง เตะระทัต ณ

แล้ว จึง ทูล ปลุกษา ด้วย สมิง พ่อเพ็ชร
แล เสนาบดี ทั้งปวง ว่า

ฯ ละ ให้ พม่า

ยก ล่วง ข้าม แตน ลง มา มี ชอบ จำ เรา จะ
ยก ทิ้ง ชน ไป รับ ไว้ แต่ ปลาย แตน อย่าง ให้ ล่วง

ลง มา ได้ สมิง พ่อเพ็ชร แล เสนาบดี ทั้งปวง
ก็ เห็น ด้วย สวม เต็ม พระเจ้าราชาธิราช จึง

เล่ม ๑๗

ราชาธิราช

๑๐๕

ให้ เถนทั ทพ แด หัว เมือง ชน ทงปวง
 ได้ คน สิบแสน ช้าง เจ็ด พัน ม้า หมื่น หนึ่ง
 ครั้น ไต่ ศกฤกษ์ อ่อน เป็น มงคล แด้ว พระองค์ ก็
 ยก ทพ ชน ไป จาก กรุง หงสาวดี ครั้น ไป
 ถึง ฟากน้ำ ชึ่ง จะ ข้าม ไป เมือง ทะละ นั้น สมิง
 พ่อ เพ็ชร จึง กราบ ทูล ว่า แม่ น้ำ เมือง
 ทะละ นี ตลอด ถึง เมือง ปราณ ฝ่าย เมือง
 ปราณ เป็น ต้น น้ำ ถ้า พระองค์ ข้าม น้ำ ไป รับ
 ทพ พม่า เกรง ทพ เรือ พม่า จะ อก หลัง มา
 แล ทพ กระหนาบ เห็น จะ เสี้ย ท รือ ตว ยาก ขอ
 ให้ ทพ หลวง ตั้ง ค่าย มั่น อยู่ แต่ ฝ่าย ฟาก ล้าง
 จึง จะ รับ ทพ พม่า ได้ ฤนต์ สมเด็จ พระเจ้า
 ราชา ธิราช ก็ เห็น ด้วย จึง ให้ ตั้ง ค่าย มั่น
 ริม น้ำ ชน ไป ภาะ

๐ ฝ่าย สมิงอุบากอง ซึ่ง อยู่รักษาเมือง ทะละ
 นั้น ก็ ช้าม มา เผ่า สมเด็จ พระเจ้าราชาธิราช
 ณ ค่าย หลวง ซึ่ง ตั้ง อยู่ นั้น สมิง พ่อเพ็ชร
 จึง กราบ ทูล ว่า เมือง ทะละ ซึ่ง สมิงอุบากอง รักษา
 นั้น อยู่ ฟาก ไน้ พม่า ยก มา ครอง น
 ใหญ่ หลวง นั้ เป็น ทพ กษัตริย์ มี กำลัง
 ข้าพเจ้า เห็น ว่า จะ รับ ที่ กล้า หนา คัด นม มี ได้
 ขอให้ เลิก ครอบ ครว ใน เมือง ทะละ มา ไว้ ฟาก
 ข้าง นี้ จึง จะ ควร สมเด็จ พระเจ้าราชาธิราช
 จึง ทรง ปรึกษา เสนาบดี ทั้ง ปวง ๑ ก็ เห็น ด้วย
 สมิง พ่อเพ็ชร แต่ สมิง ซึ่ง ราย นั้น กราบ
 ทูล ว่า เมือง ทะละ เป็น เมือง ใหญ่ ครั้น
 จะ ให้ เลิก เลี้ย นั้น ฝ่าย ครอบ ครว ใน เมือง
 ต้อง อพยบ ก็ จะ ระวัง ระวัง นั้ เมือง
 ทะละ ไกล กัน กับ พระเจ้า อยู่ หัว ฟาก แม่ น้ำหนึ่ง

เล่ม ๑๗

ราชาธิราช

๗๐๗

ก็จริง

ถึง จะ รมิ มิ อยู่ ที่ เดียว ก็ ดี แต่

ข้าพเจ้าเห็นพอจะ ทำนทานไว้สัก วันหนึ่งสองวัน

ได้ กว่า ทั้พลวง จะ คิด อาน แก่ ไช้ อดหนุนไป

ช่วย สมเด็จ พระเจ้า ราชาธิราช ไต้ ทรง พัง

สมิง ชีพราย ทุก ตั้ง นั้น ก็ ฉนั้น พระภักตร์

มา ตรัส หา รัช สมิง อูากอง ๆ เจ้า เมือง ทะละ

ก็ รมิ วิชา ได้ ตาม คำ สมิง ชีพราย ทุก นั้น สมเด็จ

พระเจ้าราชาธิราช จึง สั่ง ให้ ทั้พล สมิง ชีพราย

ข้าม ไป ช่วย สมิง อูากอง วิชา เมือง ทะละ ား

๐ ฝ่าย พระเจ้า รมิ มัง พอง ซึ่ง ยก มา ตั้ง

อยู่ ณ เมือง ปราณ ให้ จัก ช้าง ม้า ไพร พล เสบียง

อาหาร เสริจ แลว ก็ ยก ลง มา ครั้น ถึง

เมือง ทะละ จึง สั่ง ให้ นาย ทั้พล นาย กอง ทัง ปวง

เข้า ระคม ที่ เมือง ทะละ สมิง ชีพราย สมิง

อุบาคอง ก็ รม ต้าน ทาน เป็น สามารถ พระเจ้า
 ฝรั่ง มั่งคั่ง เต็มใจ มา ยืน ช้าง พระ ที่ นั่ง สั่ง ให้
 ทแกล้ว ทหาร หัก เอา เมือง ทะละ จง ได้ ฝ่าย
 ทหาร พม่า ก็ เข้า หัก เอา เมือง ทะละ ได้ สมิง
 อุบาคอง นั้น ต้อง อาวุธ ตาย ใน ที่ รม ทหาร
 จับ ได้ สมิง ชีพราย กับ ทหาร ร้อย หนึ่ง มี
 ร้อย หนึ่ง เอา ไป ถวาย พระเจ้า ฝรั่ง มั่งคั่ง ๆ
 ก็ ให้ ทหาร คุ่ม ตัว สมิง ชีพราย แล ทหาร
 มอญ หัก บ่วง ไว้

๑ ฝ่าย ทหาร สมิง ชีพราย ซึ่ง เหลือ นั้น แล
 ชาว เมือง หัก บ่วง ก็ แยก ชำ น้า มา สมเด็จ
 พระเจ้า ราชา ธิราช ได้ ยืน เสียง ออ อัง ตัง นน ก็
 เต็มใจ ออก ทอด พระเนตร เห็น คน แยก
 ชำ น้า มา แต่ เมือง ทะละ ก็ ทรง พระ โกรธ จึง
 ตรัส สั่ง ทแกล้ว ทหาร ให้ เขา เรือ ออก ไป แหง คน

เล่ม ๑๙   ราชา อีราช   ๙๐๙

ซึ่ง ข้าม น้ำ แดก มา นั้น เสีย จง สิ้น อำมาตย์
ทิมมณีกรอด จึง ทูล ทัก ทาน เปรียบ เทียบ ว่า เมือง
ทะเล นั้น ส้มิง ชีพราย ส้มิง อุบาทของ
กราบ ทูล อาษา รับ บ้อง กั้นไว้ แต่ไฟ
พล ทแกดว ทหาร หังปวง จะ ไตรรับ อาษา
ด้วย หาม ไม้ ได้

พระองค์ ทรง พระ โกรธ

แก่ หมู ขาคัก แด จะ เอา เพตัง เผา พระ ราช มณ
เทียร เลื่อ นั้น มี ชอบ ข้ำพเจ้า ขอ พระ ราช ทาน
โทษ คน เหล่า นั้น ไว้ ทำ ราช การ ส่น ของ พระ เดช พระ
คุณ ลับ ไป ส้ม เต็จ พระ เจ้า ราช อีราช ได้
ทรง พง คัง นน ก็ เห็น ด้วย จึง พระ ราช
ทาน โทษ ให้ แก่ อำมาตย์ ทิม มณีกรอด ะ

๑ ฝ่าย พระเจ้า ผวัง มังฆอง ที่ ไต่ เมือง ทะละ
แล้ว ก็ ยก ทพ หลวง เข้า คัง อยู่ใน เมือง
ทะเล จึง ให้ ทพ นำ ทัง ค่าย เหนือ น้ำ นอก

๑๓๐   ราชาธิราช   เล่ม ๑๗
เมือง ริน ผัง รวย ชนไป   ฝ่าย ทพ เวอ เสบียง
พม่า ซึ่ง จะ ตง มาส่ง แต่เมือง ปราณ นั้น ยัง มา
มิ ถึง   ทพ มอญ กับ พม่า ตั้ง ค่าย คน
ละ ฟาก น้ำ รัง รอก กัน อยู่   ๗๖

๑   ขณะ นั้น พลาย สິงหนารายนี้ พลาย ธนุ
เพชร มี น้ำ มัน หน้า หลัง เวลา เข้า ทมอ ความ
เอา ตง น้ำ บ่าย หน้าไป   เห็น ช้าง ม้า ฝ่าย
ทพ พม่า ออก แล่น ทเริง นำ ค่าย   ใ้ ยืน
เสียง คน ไ้ ร้อง ตั้ง นั้น   ก็ คำ รน มัน ลำ พอง
พุ่ง ชน   นาย ช้าง เอา ไว้ มิ อยู่ ทา ทมอ
ความ ช้าม น้ำไป   ไล่ แทง ช้าง นำ ค่าย
พม่า อ้อ อั้ง กุ่ม วาย ชน   สมเด็จ พระเจ้า
ราชาธิราช แจ้ง ตง นั้น   ก็ เสด็จ ออก มา เวง
ให้ ผูก พลาย ประกาย มาศ   แล ช้าง ชนะ
งา ทงปวง ช้าม ตามไป ช่วย เป็น อันมาก   ฝ่าย

เล่ม ๑๙

ราชาธิราช

๙๖๑

ทัพ พม่า ทั้ง บ่วง มิทัน รุกตัว

ก็ ตกใจ

วุ่น วาย เป็น อลหม่าน พา ถิ่น แดก หนี เข้า

หา ทัพหลวงใน เมืองตะละ สัน สมเด็จพระเจ้า

ราชาธิราช เห็น ทัพ พม่า แดก หนีไป เมือง

ตะละ ทั้ง หนี ก็ ตี ประเทศไทย

จึง สั่งให้

สมเด็จพระ มังศรี ทัพ หนึ่ง

สมเด็จพระ ราม ทัพ

หนึ่ง สมเด็จพระ สงคราม ทัพ หนึ่ง

สมเด็จพระ

นครอินทร์ ทัพ หนึ่ง

สมเด็จพระ ปราบ ทัพ หนึ่ง

ห้า ทัพ เป็น คน ห้า หมื่น

พาทัพไปตั้ง

ค่ายแล้ว ลง รอบ บั๊ก กันไว้ แล้วให้ทำ สะพาน

เรือก ข้าม แม่น้ำ เติน ถึง กัน

นาย ทัพ

ทั้ง ห้า ก็ ยกไป กระทำ การ ตาม รับ สั่ง

ชะ

๑ ฝ่าย พระเจ้า ฝรั่ง มังฆ้อง

ก็ให้ ยก

ข้าง มา ทัพ เข้า หัก ค่าย สมเด็จพระ มังศรี สมเด็จพระ

พระราม

สมเด็จพระ สงคราม

สมเด็จพระ นครอินทร์

สมเด็จพระปราบ สมเด็จพระเจ้าราชาธิราช ก็
 ชักพลให้ล่องข้ามไปช่วยตีรบพุ่งกันเป็นสามารภ
 ไพร่ พล พม่า ล้ม ทาย เป็น อนมาก พม่า หัก
 กาย มิได้ ก็ ถอย เข้าใน เมือง ทะละ ๖๖

๐ ฝ่าย อำมาตย์ ทิน มณี กรอด จึง กราบ ทูล
 ว่า ทพ พม่า ครั้ง นี้ เสีย ที่ อยู่ แล้ว ขอ
 ให้ แต่ง กอง ทพ ขน ไป สกัด ที่ เวือ ลำเตี้ยง ซึ่ง
 พม่า จะ ลง มาส่ง กัน แต่ เมือง ปวณนั้น อย่า ให้
 ลง มาได้ ถ้า พม่า ชาติ เสาบียง เมื่อไร แล้ว
 ก็ จะ ได้ ไชย ชนะ ฝ่าย เดียว พระเจ้า มณ
 เทียร ทอง ก็ จะ อยู่ใน เงาม พระหัตถ์ ถ้า
 พระองค์ ทรง เห็น ด้วย ข้าพเจ้า แล้ว ก็ กพม่า
 ก็ จะ ตก เสีย ให้ ชาติ ใน ครั้ง นี้ อัน สมิง
 ชีพราย แด สมิง อุบากอง นั้น แม้ มี ทาย ก็
 จะ ได้ ทัว คั้น มา เป็น มั่น คง สมเด็จพระเจ้า

ราชาธิราช เห็น ด้วย จึง แต่ง นาย ทัพ นาย กอง
ให้ ยก ทัพ ไป ทิ้ง บก แล เรือ

คอบ สกัถ์
ที่ เรือ ลำเดียว พม่า ซึ่ง จะ ลง มา แต่ เมือง ปวณ
ฝ่าย พม่า มิ ไ้ ไร ก็ ล่อง เรือ เตียบง ลง มา กอง
ทัพ มอญ ก็ ออก สกัถ์ ก็ เก็บ เขา เตียบง แล เรือ

ได้ กอง ทัพ พม่า ก็ ชาติ สน เข้า ปลา อาหาร
อิตโรย ลง เมื่อ แรก จะ ลง มา ทำ การ

เอา เมือง หงสาวดี นั้น ทนาย เตียบง อาหาร
เมือง ปวณ เช่น กำ ลัง บก มอญ ก็ สกัถ์

เสีย ส่ง มิ ไ้ ชาติ สน ลง พระเจ้า ฝรั่ง มั่ง ช้อง
จึง ทรง พระ ตำริห์ แต่ เรา ทำ สงคราม ด้วย

พระเจ้าราชาธิราช มา แขน หลาย ครั้ง แล้ว ทนาย
จะ เอา ไชย ชนะ ก็ มิ ไ้ ฝ่าย กอง ทัพ มอญ

ก็ รบ พุง ทำน ทาน เช่น สามารถ ถึง จะ ไ้
เมือง ทะละ เล่า ก็ เสีย พล ทนแล้ว ทหาร

เป็นอันมาก มาทว่า จะได้ เมือง หงสาวดี
 นั้น ก็ดี ก็จะมี แต่ เกียรติยศ ปราบฎไป ใน
 แผ่นดินเท่านั้น ไซ้จะ พา กาย ออก
 จาก วังหลวงสรรพ นี ก็หาไม่ เวรอันเวร
 ก็ จะ เวียน อยู่ใน สังสารจักร์ นับชาติ มิได้ ทรง
 พระ ตำริห์ ษั นี้ แล้ว ก็ เห็น ย่อยหน่วย
 พระไทยใน สงคราม จึง ตรัส ปฤกษา
 ด้วย เสนาบดี นาย ทัพ นาย กอง ทังปวง ดุจ
 ทรง พระ ตำริห์ นั้น ทุก ประการ เสนาบดี
 ทังปวง ก็ เห็น ด้วย ๗

๐ พระเจ้า ฝรั่ง มั่งช้อง จึงให้ แต่ง พระราช
 ธาร แด่ จัด เครื่องราชบรรณาการ โดย
 สมคจร ให้ มั่งนันทะมิตร เสนาบดี เป็น ผู้
 จำทูลพระราชธารนำเครื่อง มงคล ราชบรรณาการ
 ไปถวายสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช มั่งนันทะมิตร

ก็ กราบ ถวาย บังคม ดา เชิญ พระราชสาร
 คม เครื่อง ราชบรรณาการ มา กับ ค้อย บ่าวไพร่
 ครั้น ถึงแจ้งความ แก่ ทหารผู้รักษา ประตูค่าย ๆ
 ก็ บอก ส่งเข้าไป ให้ กราบ ทูล สวม เต็จ พระเจ้าราชา
 ธิราช ๆ ได้แจ้งแล้ว จึง โปรด ให้รับ เข้ามา มั่งนั้น
 ทะมิกว ก็ เข้า มา กราบ ถวาย บังคม หน้า พระที่นั่ง
 ถวาย พระราชสาร แล เครื่อง บรรณาการ ของ พระเจ้า
 ฝรั่ง มั่งซ้อย สวม เต็จ พระเจ้า ราชาธิราช จึง
 โปรด ให้ อาดักษณ์ อ่าน ใน พระราชสาร
 นั้น ว่า พระเจ้า ฝรั่ง มั่งซ้อย ขอ เจริญ ทาง
 พระราชไมตรี มา ถึง สวม เต็จ พระเชษฐา ธิราช ผู้
 ดำรงค์ พิกพ หงชาวดี ค้อย เรา พี่น้อง
 ทั้งสอง มี ความ ปราถนา เพื่อ จะ เป็นใหญ่ ให้
 เกียรติยศ ปราภวไป ใน ประเทศ ราชธานี ทั้ง บ่วง
 จึงมา กระทำ ยุทธนา การสงคราม ค้อย กับ ทงน

แต่กรุงหงษาวดีกับกรุงรัตนบุรี อังวะทำศึก
กันมา ก็หลาย ครั้ง แล้ว ถ้อยทีก็มี
ไชยชนะ ต่างเสีย ทัพ ช้างม้า ทดถัว
ทหาร ด้วย กัน ทั้ง สอง ฝ่าย หนึ่งสมณซี
พรหมณ์ อาณา ประชา ราษฎร ก็ได้ ความ เตื่อต
ร้อน เป็น อัน มาก ถึง มา ทว่า สมเด็จ พระเจ้า
พี่ จะ ได้ กรุง อังวะ ข้าพเจ้า จะ ได้ กรุง
หงษาวดีเล่า ก็ จะ มี แต่ เกียรติยศ ปราบฏ
ใน อธิโลกย์ เท่านั้น แล ชน มายุ เรา
ทั้งสองจะ ยืน อยู่ ชั่ว กาล ปาวสาน ก็หา มิได้ คง
จะ อยู่ ใน อำนาจ พระยา มัจจุราช โดย กำหนด
อายุไชย เหมือน กัน เห็น หา ต้อง การไม่ ซึ่ง
จะ มา ถ้อย ทัพสู้ด้วย ชาติ ยามานะ ต่อ กัน ฉะนั้น ก็
จะ เป็น เหว ผูก พันไป ตั้ง เสา ทิศ ตาม กาย ทุก
อิริยาบถ หา ประโยชน์ มิได้ อัน จะ ชับ

ราชาธิราช

๗๑๗

เข็ว สงคราม กัน ให้เสี้ย ธิพล ทนเกล้า

ทหาร ล้ม ตาย นิบหาย ฉะนั้น ก็เป็นที่ ดีเยี่ยม

แก่ เทพา มนุษย์ ผู้ ม บัญญา ทังปวง ดุจเรา

พี่น้อง ทั้ง สอง ทำการ ไปสู่ อบายภูมิ ขอด

ส่มเต็จ พระเจ้า พี่ จง ทรง พระ ตำริห้ ดุจเถิก แด

บคน ขาพเจ้า มิ ไต่ มิ ความ วิหิงษา พยาบาท แล้ว

กิด จะใครให้ แผ่น ดิน กรุง หงษาวดี กับ แผ่น ดิน

กรุง รัตนบระอังระ เป็น สุวรรณ บถพี่ เดียว

กัน ให้ เป็น ที่ไป มา กำ ขาย ถึง กัน ตั้งแต่

ก่อน เรา ทั้ง สอง จะ ร่วม เสวตริณทร์ กระทำ

สตัย เลิกสงคราม ละความ พยาบาทนั้น เสี้ย ให้

ไพร่ พ้า ประชา ราษฎร สมณ ซี่พราหมณ์ อยู่เย็น

เป็น สุข ทาม ไบราณราช ประเพณี สืบไป

หนึ่ง สมิง อุกอง นั้น ก็ ตายใน ที่ รบ ยัง

ก็ ถวาย บังคม ตา เสด็จ พระราช ดำรง
 แล เครื่อง ราชบรรณาการ กลับไป ครั้น สมเด็จ
 พระเจ้า ราชาธิราช เสด็จ เข้า ข้างใน

๐ ขณะ นั้น นาง เมี้ยว ซุน เกรือ เมี้ยว สติง
 มอด บุตรี สิวสมิง ซิวพราย ซึ่ง เป็น สนม เอกทั้ง
 สอง นั้น ครั้น รู้ ว่า พระเจ้า อยู่ หัว มิได้
 รับ เป็น โบริก แก่ พระเจ้า ผ่อง มิ่งสอง ก็ เป็น ทุกข์
 ถึง พระ บิดา จึง เข้า มา กอด ฝ่าย พระบาท
 ซ้าย ซวา สมเด็จ พระเจ้าวราชาธิราช บัดนี้ ร้อง
 ให้ ทุล อ่อน วรณ ว่า บิดา ข้าพเจ้า ทั้งสอง
 ตก อยู่ใน เงื่อม นี้อ ข้าศึก จะ ร้าย ดี
 ประการ ไต มิได้ แจ้ง ขอ พระองค์ จง
 รับ เป็น โบริก ดี ้วยพระเจ้า มนต์ที่ยรทอง เถิด จึง
 จะได้ สมิง ซิวพราย บิดา ข้าพเจ้า ทั้ง สอง คืน มา

อนึ่ง แม่หา การ สงคราม มิได้ แล้ว ไพร่

ฟ้า พระชา ราชบุตร จะได้อยู่เย็น เป็นสุข พระ

๑ สมเด็จ พระเจ้า ราชธา ธิราชได้ ทรง พัง ก็
รบก ถึง ความ หลง มี พระไทย สงสาร

นาง สนม ทั้ง สอง แล สมิง ชีพราย จึง ตรัส

ว่า เรา จะ ทำ ฤๅ สมิง พ่อ เพ็ชร แล อำมาตย์
ทิม มณี ทรยศ คุก ก่อน ด้วย เขา เป็น ผู้

ใหญ่ จะ ทำ ตาม ลำพัง นั้น มิได้ นาง สนม

ทั้ง สอง ก็ แลวัง ทำ ร้องให้ ทูล ว่า พรรณ

วิงวอน ไป ต่าง ๆ แล้ว ก็ ชวน กัน อยู่ งาน

นวด พระบาท ถวาย ทั้ง สอง คน สมเด็จ

พระเจ้าราชาธิราช ก็ มี พระไทย ช้อน ตง ๆ ด้วย

เป็น เวลา กลาง ค่ำ ทรง พระ ปราณี้ แก่

นาง ทั้ง สอง ยิ่ง นึก จึง ตรัส ถาม นาง

ทั้ง สอง ลองใจ นาง ผู้ ก่อน ว่า รัก พ่อ

มาก หรือ รัก ผู้ มาก   คุณ พ่อ กับ คุณ ผู้
 ใคร จะ ยิ่ง กว่า กัน   นาง เมย์ ชุน เครือ
 ผู้ พึง ทูล ว่า   อัน คุณ ของ บิดา ซึ่ง ยิ่ง
 ตน ให้ บังเกิด   แลได้ อุปถัมภ์ บำรุง มา
 นน ก็ มี มาก ซึ่ง พระเจ้าอยู่หัว ได้ ทรง ไปรดปลูก
 เคียง ให้ ยศศักดิ์ เกียรติยศ แก่ ข้าพเจ้า นน
 ก็มี พระคุณ ยิ่ง นึก ทา ที่ สุด มิได้   แต่ยิ่ง
 มิเท่า ถึง คุณ บิดา อัน ความ รัก นน ข้าพเจ้า ก็
 รัก เสมอ กัน   พระ

๑ สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้ ทรง พัง ก็
 เห็น ว่า นาง ผู้ พึง ทูล โดย สติ ขัด ไม่ แง้ง อน จึง
 ตรัส ถาม นาง เมย์ สติ มอด ผู้ น้อง แกล้ง ทำ เอน
 ชาย มิใคร จะ ทูล ได้   ครั้น ตรัส ซัก ถาม ข้าเจ้า
 ก็ ทูล ว่า อัน คุณ ของ บิดา นน มาก เพราะ มี
 คุณ เป็น เบื้องต้น   พระคุณ ของ สมเด็จพระเจ้า

อยู่หัว ซึ่ง ปกแผ่ คัมครองให้ อยู่สุข ทุกวันนี้
 ก็มี มาทาที่ สุกมีได้ แต่พระ คุณ ทั้ง สอง
 นั้น ต่าง กัน อุปมา ตั้ง ทองนพคุณ แล แก้ว
 มณี ซึ่ง ว่าคุณ บิดา แล พระคุณ ของ พระองค์
 มากน้อย หนักเบา กว่า กัน นั้น ข้าพเจ้า บัญญา
 น้อย ไม่ เห็น ทว่า ซึ่ง มีได้ แต่ ความ รัก ข้าพเจ้า
 ก็ รัก มาก เสมอ กัน ทั้ง สอง แต่ อาการ นั้น ต่าง
 กัน รัก บิดา อย่าง หนึ่ง รัก แม่พระบาท พระเจ้า
 อยู่ หัว อย่าง หนึ่ง เปรียบ ประตุง ของ เก้า
 แด ของ ใหม่

ฯ

(ยังมีต่อ)

แจ้งความ

โรงพิมพ์ราชฎีเจริญทำบตถนนดำเพ็งตอน
วัดเกาะ จำหน่ายหนังสือประโลมโลก,ธรรมมะ,
สุวาทิตต่าง ๆ และรับพิมพ์หนังสือ เช่น ก๊าซ,
ทีวี, ฎีกา, ใบเสร็จ, แบบฟอร์ม ฯลฯ ทำเต็มสมต
เต็นทองอย่างงาม ๆ สิ่งของที่กล่าวมาแล้วนี้
รับรองว่าจะทำให้ได้อย่างประณีต และเร็วทันความ
ประสงค์ กับมีหนังสือแบบเรียนของกระทรวง
ศึกษาธิการทุกชนิดจำหน่ายด้วย ทั้งหล่อตัว
อักษรพิมพ์จำหน่ายโดยคิดราคาอย่างย่อมเยา

เพราะฉนั้น ถ้าท่านมีความประสงค์อย่าง
ใดอย่างหนึ่งซึ่งได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น เชิญ
ท่านไปลองหรือจ้างพิมพ์ ท่านจึงจะทราบ
ได้ว่าที่โรงพิมพ์ราชฎีเจริญคิดราคาพอสมควร.

*****

ราชาธิราช

เล่ม ๒๐

ย สิบ ห้า สี่ต่าง ค ต่าง รุ ทาน ผู้ ขอ
บ้าน หนังสือ นำ วัด เกาะ เพราะ นักหนา
ราชครู เจริญโรงพิมพ์ ริม มรรคา
เจริญท่าน มา ขอ คุ คง รุ ตี
ได้ลง พิมพ์ คราว แรก แปลก ๆ เรื่อง
อ่าน แล้ว เปิดอง ความ ทุกข์ เป็น สุข ชี
ท่าน ขอไป อ่าน ฟัง ให้ มั่งมี
เจริญ ศรี ศรี สวัสดิ์ดี พิพัฒน์ เขย

วัด

รัตนโกสินทร์

ศก ๑๐๘

เกาะ

๑ หน้า ขึ้น ๗

๑ ราชธานี เดิม ๒๐ ๗

๑ ตั้งแต่ มังนันทมหาราช นำ ราชธานี ของ พระเจ้า
 ราชธานี ไป ถวาย พระ เจ้า มัง มัง ชัย และ
 พระเจ้า มังมังชัย กับ พระเจ้า ราชธานีกระทำ ดัชนี เด็ด
 สังคร เมทิน จม กิ่ง มังราย กะยอ พระยา ขก คัพ มา
 ที่ เมือง มงขณดี ๗

๑ สมเด็จพระเจ้า ราชธานี ได้ ทรง พัง กิ
 ชอบ พระไทย แยม พระ สวรรค์ ครัส ว่า พ
 เทอ น้อง คม น้อง แหยม พ บ้าน พ เหมอน
 ทั้ง น้อง เหมอน มา เต็น เต้า เร็ว กว่า ก็น
 จึงโปรดให้ เมย์ สดั่ง มอต ผู้ น้อง อยู่ งาน วัน ราช
 การ ยาม สอง ให้ เมย์ ชุน เครือ ผู้ พร บ

ราชการ ยาม สาม นาง ^๒น้อง ^๒ชั้น ^๒เชิง ^๒แยบ
 คาย ^๒ว่อง ^๒ไว ^๒ท่า ^๒ราชการ ^๒โปรด ^๒มาก ^๒กว่า ^๒พี่ ^๒ใต้
 รับ ^๒พระ ^๒ราช ^๒ทาน ^๒รางวัล ^๒เนื่อง ^๒ๆ ^๒มิ ^๒ใคร ^๒จะ ^๒ขาด
 คืบ ^๒นาง ^๒ผู้ ^๒พ ^๒นน ^๒นาน ^๒ๆ ^๒จะ ^๒ได้ ^๒รับ ^๒พระ
 ราช ^๒ทาน ^๒รางวัล ^๒แต่ ^๒ละ ^๒ครึ่ง ^๒ครั้น ^๒เวลา

เข้า ^๒สม ^๒เด็จ ^๒พระ ^๒เจ้า ^๒ราชา ^๒ธิ ^๒ราช ^๒เสด็จ ^๒ออก ^๒จึง
 ครั้น ^๒แต่ ^๒สม ^๒ิง ^๒พ่อ ^๒เพ็ ^๒ชร ^๒อำ ^๒มา ^๒ตย์ ^๒ท ^๒ิน ^๒ม ^๒ณ ^๒ี ^๒กร ^๒อด ^๒ว่า
 คืบ ^๒นี้ ^๒ย ^๒ศ ^๒ร ^๒สม ^๒ิง ^๒ช ^๒ี ^๒ร ^๒าย ^๒เข้า ^๒มา ^๒ร ^๒อง ^๒ให้ ^๒อ ^๒น ^๒ว ^๒อน
 จะ ^๒ขอ ^๒ให้ ^๒เป็น ^๒ไม ^๒ศรี ^๒ต ^๒วย ^๒พระ ^๒เจ้า ^๒ฝ ^๒ร ^๒ง ^๒ม ^๒ง ^๒ข ^๒อง ^๒หวัง
 จะ ^๒ให้ ^๒ได้ ^๒ต ^๒ง ^๒ปี ^๒ศา ^๒ค ^๒ิน ^๒มา ^๒อน ^๒ึ่ง ^๒ถ้า ^๒การ
 สง ^๒คราม ^๒ไม่ ^๒มี ^๒แล้ว ^๒ไฟ ^๒ฟ้า ^๒ประ ^๒ชา ^๒ราช ^๒ฏ ^๒ร
 จะ ^๒อยู่ ^๒เย็น ^๒เป็น ^๒ศ ^๒ุ ^๒ท ^๒ั่ว ^๒กัน ^๒ท่าน ^๒ทั้ง ^๒สอง
 จะ ^๒เห็น ^๒เป็น ^๒ประ ^๒การ ^๒ใด ^๒สม ^๒ิง ^๒พ่อ ^๒เพ็ ^๒ชร
 อำ ^๒มา ^๒ตย์ ^๒ท ^๒ิน ^๒ม ^๒ณ ^๒ี ^๒กร ^๒อด ^๒ว่า ^๒สม ^๒ส ^๒ถ ^๒า ^๒น ^๒
 ข้าง ^๒ใน ^๒พิ ^๒ศ ^๒ถ ^๒ล ^๒ว ^๒เสีย ^๒แล้ว ^๒จะ ^๒ช ^๒ัก ^๒ไม่ ^๒กาง

เล่ม ๒๐   ราชาธิราช   ๙๒๕

ชน ก็ ถัด ชาติ เห็น จะ ทาน ลม มี ได้   ทำ เลื่อง
ดู หน้า กัน ยิ้ม อยู่ใน ที่   จึง ทูล ว่า ถ้า
พระองค์ จะ ตรัส ปฤกษา ด้วย การ สงคราม ประการ
ใด   ซึ่ง จะ เอา ไซ้ ชน นั้น   ข้าพเจ้า ทั้ง สอง
จะ กราบ ทูล ถวาย ได้ ตาม สติปัญญา   แต่

พระองค์ จะ เอา คำ สัตย์ มา ตรัส ปฤกษา ด้วย นั้น
ข้าพเจ้า ทั้ง สอง จนใจ อยู่ ไม่รู้ ที่ จะ คิด ทุก ประการ
ใด ได้   สมเด็จ พระ เจ้า ราช ธิราช ใด ทรง พึง
ทรง นน   ก็ แยม พระ สวรรค์ เด็ด จะ เขาช้าง ใน

๑   ฝ่าย มิ่งนันทะ มี ภู มิ ธิธ หนึ่ง สื่อน มี ภู มิ นำ

พระ ราช สาร แด เครื่อง ราช บรรณการ ทอบ ของ
พระ เจ้า ราช ธิราช   ไป ถวาย พระ เจ้า สรัง
มี ฆ้อง ๆ จึง สั่ง ให้ อาน   ใน พระ ราช สาร
นั้น ว่า   พระ เจ้า ราช ธิราช ทอบ มา ถึง
พระ เจ้า สรัง มี ฆ้อง ภู มิ ภาษ ทรัพย์ อัน ประสริ ฐ

ด้วย เราได้ แจ้งใน พระ ราช ธาร น้่อง เรา ซึ่ง มี
 มา นนั แล้ว อ้น จะ ทำสัตย์ ต่อ กัน บัสนั
 ไม่ได้ ด้วย น้่อง เรา ยก พล ทหาร มา ก็
 เอา เมือง ทะละได้ กิตติศัพท์ ก็ เลื่อง ลือ ไป
 ใน ภา ๆ ประเทศ ทังปวง เราได้ ความ
 อับ ประมาณ เล็ย เกียรตยศ ยิ่ง นั้ เมื่อก
 เรา ยก ชน ไปที่เมืองบรวณ ทอบแทนไตบวง สัม
 ความ คิต แล้ว จึง จะ ล้น ความ อับ ประยศ
 ลบ ดัง กัน ชึ่ง สมิ้ง ชีพราย นนั ก็ มิใช่
 ชายชาติ ทหาร ก็ สงคราม มพื่ เก่ ช้าศึก
 โทษ ถึง ตาย อยู่เอง ถึง มาก ว่า น้่อง เรา
 สง คัน มา ก็ ทอ ต้อง การไม่

๑) ครัน พระเจ้ามัง มังชองไต แจ้งใน พระ
 ราชธาร แล้ว ชึ่ง ครีส์ ปลูกษา เสนาบท
 ทังปวง ว่า พระเจ้าราชาธิราช มิยอม

กระทำ สักยี้ ด้วย เรา ท่าน ทั้งปวง จะคิด

ประการใด มิ่งนันทะ มิตรี้ จึง ทูล ว่า ครั้น

นี้ เสบียงอาหาร กำลัง ไร้พล ฝ่ายเรา ก็ ถอยลงแล้ว

ครั้น จะ ล่า ทฬ หนีไป ทางเรือ เล่า ก็ ชัก สัน ด้วย

มอญ ลง เรือ บัก กัน ขวางไว้ ครั้น จะ หนี

ไป ทาง บก กอง ทฬ มอญรู้ ก็ จะ ยก ออก ก้าว

สกัดโจมตี เห็น จะ ขอบ ข้ำ สวรรค หนัก จะ

ตั้ง อยู่ สุ่ม นานไป ก็ มิได้ ข้าพเจ้า คิด

ว่า จะ ให้ มี พระราช ธาร ไป ว่า ตอน อีก ครั้ง หนึ่ง

อุปมา ตั้ง ว่า ย น้า เข้า หา จรเช้ แมน จรเช้

มีการดู แล้ว จึง คิด ผ่อน ประน ต่อไป อุปาย

ของ ข้าพเจ้า ยัง มี อีก อย่าง หนึ่ง ด้วย ส้ม

ซึ่งพราย ที่ ทหาร จับได้ ใจ นน ข้าพเจ้า

แจ้ง ว่า มี บุตรี สาว สอง คน ผู้ พ ซื่อเมย

ซุน เครือ นอง ซื่อ เมย สดั่ง มอด เป็น พระ

สนมเอก พระเจ้าราชาธิราชโปรดปรานมาก ถ้า
พระองค์ให้มีพระราชสารไปว่า กล่าว อีกครั้ง
พระเจ้าราชาธิราช มีรับ ข้าพเจ้า จะ แทะ
กต พ้อ ล่วง ให้ สบิง ซี่พราย มีหนังสือ
ลับไป ถึง บุตรี สาว ให้ นาง สนม ทั้งสอง

คิด อ่าน ทล อื่น วอน พระเจ้าราชาธิราช ให้
ยอม รับ กระทำสัตย์ ด้วย พระองค์ ให้ จง ได้ ๓๖
๐ พระ จ้า ฝรั่ง มั่งช้อง ใต้ ทรง พง ตั้ง นั้น
ก็ เห็น ด้วย จึง ให้ แทะ พระราช สาร ตอบ อีกครั้ง
หนึ่ง ให้ มั่งนั้น ๓๖ มิตร นำไป มั่งนั้น ๓๖ มิตร
ก็ ถวาย บังคม ลา เชิญ พระราช สาร ไป
ถวาย พระเจ้าราชาธิราช ๆ จึง สั่ง ให้ อ่าน ใน พระ
ราชสาร ฉบับ สอง นั้น ว่า สมเด็จ พระเชษฐา
ธิราช เสนอ ๓๖ มิตร อัน ประเสริฐ ๓๖ มิตร
ด้วย กฤษฎาธิการ อันใหญ่ หลวง ยี่งัก ๓๖

เล่ม ๒๐

ราชาธิราช

๗๒๗

จะ ทรง พระพิโรธ ด้วย เหวจิตร พยาบาท อยู่ นั้น
หา ควรไม่ อันการ สงคราม ดง หนึ่ง นำ

ใน พระ มหา สมุท ย่อม ไหล ชน ลง อยู่
มิได้ ชาติ ครั้ง เมื่อ พระ เศษฐาธิราช ให้

ยก กอง ทพ ชนไป ตี เมือง ตะแคง นั้น ก็ ได้
เมือง ตะแคง แล ได้ ทะละเจ้า เป้า ผู้ เป็น

พระ ราชนิคา เรา กับ มังกำ มณีไป จน มังกำ
มณี ตาย ณ เมือง พลิม นั้น เรา มี ความ

ชอบ ประยศ เหมือน กัน แล เมือง ทะละ นี้
เป็น แต่ เสนาบดี หรือ จะ อาจ รับ ทพ กษัตริย์

อัน ประกอบไป ด้วย วัลล มาก ได้ ซึ่ง พระ
เศษฐาธิราช กับ เรา กระทำ ยุทธนาการ สงคราม

ด้วย กัน นั้น ก็ ย่อม มี แพ้ แล ชนะ เหมือน
กัน จะ มา ช้อง ชิต อยู่ ด้วย ชิตย มานะ แล

เวร จิตร ดั่ง นี้ ก็ จะ พา กันไป สู่ ทุกคติภูมิ

๙:๓๐   ราชธานีราช   เล่ม ๒๐

เลียย แปลว่า หก ประโยชน์นี้ไม่   บัวย การ กอง

กุดล   ซึ่ง จะ กระทำ ถาปนาก บำรุง พระพุทธ

ศาสนา นั้นเป็น หลายปี มา แล้ว   พระเชษฐา

เจ้า ก็มี พระ บิณฑิชา ญาณ อัน ยิ่ง   จง ทรง

พระราช คำให้ เจริญ   อย่าให้ เลี้ยว ทาง

พระราชาในทวี   โดย ไบรอน ราช ประเพณี

นี้ เดชะ   ชะ

๐   ครั้น สมเด็จ พระเจ้าราชธานีราช ได้ เสด็จใน

พระราช สวรร นั้น แล้ว   ก็ อ่อน พระไทย ลง

จึงให้ แต่ง พระราช สวรร ครอบ   รับ เป็น ไบตรี

ด้วยพระ เจ้า ฝรั่ง มั่งช้อย   ส่งให้ มั่งนันทะมิตร

กลับไป ถวาย พระ เจ้า ฝรั่ง มั่งช้อย   ใจ ความ

ว่า ซึ่ง น้อย เรา มี พระ ราช สวรร ว่า กล่าว มา นั้น

เรา ก็ เห็น ชอบ ด้วย แล้ว   บัดนี้ เรา จะ รับ

เป็น ไบตรี กระทำ สัตย์ ต่อ กัน   ชะ

๐ ครั้นพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องได้แจ้งแล้ว ก็
 มีพระไทย ยืนค้ำบัลลังก์ แต่งให้ มังเวราชสุกุม ทวี
 สมิง ชีพราย แล ทหาร สมิงชีพราย ร้อย
 คน ซึ่ง พม่า จับไว้ ได้เป็น กับ มา ร้อย มา
 เครื่อง มา คร่ำ ของ สิบ สำหรับ กับ ครอบ
 ครวใจ เมือง ทะละ มา ถวาย สมเด็จพระเจ้าราชา
 ธิราช ๆ ก็โปรดให้ มังเวราชสุกุม เสด็จ
 กัน กับ สมิง พระเพ็ชร จึงให้ มังเวราชสุ
 กุมกระทำ สัตย์ ถวาย ต่อ หน้า พระที่นั่ง แล้ว
 ก็ให้ พระราชทาน เครื่องอุปโภค บริโภค แก่ มังเว
 ราชสุกุม เป็นอันมาก จึง แต่ง ข้าง สาม สิบ
 ข้างผูก เครื่องคร่ำทอง สาม สิบ สำหรับให้ สมิงพระ
 ตะเบ็ด นำไป ถวาย พระเจ้า ฝรั่ง มังฆ้อง
 ด้วย มังเวราชสุกุม สมิง พระ ตะเบ็ด กับ
 มังเวราชสุกุม ก็ ถวาย บังคม ตา คุม ข้าง

ไป ถวาย พระเจ้า ฝรั่ง มั่งชั่ง

แล้ว กราบ

ทูล ความ ทุก ประการ

พระ

๐ ครั้น พระเจ้า มนต์ทิพย์ ทรง แจ่ม แล้ว ก็

ดี พระไทย

จึงโปรดให้ สมิท พระ ตะเบ็ท

ชัน เฝ้า หน้า มังเวราชสุ

ให้ สมิท พระตะเบ็ท

กระทำสัตย์ ถวาย ต่อ หน้า พระ ทิ้ง

แล้ว

พระ ราชทาน เครื่อง อุปโภค บริโภค

แต่ สมิท

พระ ตะเบ็ท เป็น อัน มาก

จึง ตรัส แก่

สมิท พระ ตะเบ็ท ว่า

เรา ชื่อว่า ท่าน คล่อง

ช่าง สั้น ทัด ดี

จง ปรารถนา ให้ เรา ตัด ที่

หนึ่ง จะ ไต่ หรือ มี ไต่

สมิท พระตะเบ็ท จึง ทูล

ว่า ข้าพเจ้า เคย คล่อง แก่ ช่าง เดือน

ซึ่ง

พระองค์ จะ ให้ คล่อง ช่าง บ้าน นี้ หาก เคย ไม่ พระ

เจ้า ฝรั่ง มั่งชั่ง ได้ ทรง พึง คุ้ม นัน ก็ ย่อม อยู่ แล้ว

ตรัส ว่า ท่าน มา เฝ้า เรา ครั้ง นี้

เรา มี ความ

เล่ม ๒๐

ราชาธิราช

๗๓๓

ย็นต์ยั้ง นั้ก ประตจตั้งไต่ พบ กับ พระเชษฐาธิราช
 เจ้า ก็ เหมือน กัน แล้ว พระองค์ จึง กำหนด
 หนด การ ซึ่ง จะ ทำ สัตย์ แก่ สมเด็จ พระเจ้า
 ราชา ธิราช นั้น

๐ ฝ่าย สมิง พระ ตะเบ็ต ก็ ถวาย บังคม ลา
 กลับ มากราบ ทูล สมเด็จ พระเจ้า ราชา ธิราช ตาม
 พระเจ้า ฝรั่ง มั่งซอง กำหนด หนด การ ขณะ
 นั้น ฝ่าย มอญ บ้าง มา ก็ ไป มา หา กัน ปรก ธิ สมเด็จ
 พระเจ้า ราชา ธิราช แล พระเจ้า ฝรั่ง มั่งซอง ก็ แต่ง
 คน มา ให้ ปดุง โรง มณฑป ใหญ่ ท่าม กลาง หว่าง
 ก่าย สมิง อังวะ มั่งศรี กับ เมือง ทะละ นั้น
 กระทำ เสวต รณ ใหญ่ ทาง กัน ณ ท่าม กลาง มี
 ราชอาณาจักร ทั้ง สอง แล เกรือง สูง อย่าง
 กษัตริย์ พร่อม เจริญ ครั้น ถึง วัน นั้ก ไต่
 ศุภนิมิตร์ อัน แขน มงคด แล้ว

๗๓๓

๐ สมเด็จพระเจ้าราชาธิราช แล พระเจ้า

ฝรัง มัง ชอง ก็ เสด็จ พร้อม ด้วย พล พยทเสนา
มา ยัง โรง มณฑป ซึ่ง ปลูกไว้ นั้น พระเจ้า

แผ่นดิน ทั้งสอง ก็ เสด็จ ขึ้น ทรง นั่ง เหนือ ราชอาสน์
ร่วม พระ มหา เสวตรฉัตร ทำ สัตยา

บุลลิตย์ ต่อ กัน
รื้อน ไตรย

เฉกาะ พระภักตร์ พระศรี
แล ประภาศ แก่ เทพยดา พัก

ดิน ทั้งสอง จะ
จะ วิทยาเนตรี

ตั้ง แก่ วัน นี้ ไป เรา ทั้งสอง
มี ไต่ ทำ ขทอนา การ แก่

กัน เป็น อัน ช่าง
จึง ถวาย เสวตรฉัตร คน หนึ่ง

แล้ว พระเจ้า ฝรัง มัง ชอง
บัง พระ

สุริย คน หนึ่ง
สมเด็จพระเจ้า ราชาธิราช

พระ ยี่ ภู่ สำรับ หนึ่ง แก่
พระ

๐ สมเด็จพระเจ้าราชาธิราช ก็ ถวาย

เสวตรฉัตร บัง พระ สุริย พระ ยี่ ภู่ สวม สิ่ง

เล่ม ๒๐   ราชาธิราช   ๙๓๕

แก่ พระเจ้า ผ่อง มิ่งมงคล เหมือนกัน   จึง เอา

พระ มหา มงคล แด เครื่อง ประดับ พระ องค์ ทั้ง

สอง   ประสม กัน เข้า กระทำ ฉัตรไว้ ยอด

พระ มุตา   แด แบริ่ง เข็ม แคน อาณา

จักร์ ต่อ กัน   ม้าย ทาง ขก นัน แต่ กุษา

ประทองไป ข้าง เหนือ เช่น แคน พม่า   มา

ข้างใต้ เช่น แคน มอญ   แด ทาง หน้า นัน แต่ แม่

ผ้า ทาบ ศา   ข้าง เหนือ เช่น แคน พม่า   ข้าง

ใต้ เช่น แคน มอญ   แด ปี่ หน้า มิน ดิน

นัน ยิ่ง กับ ศม ละ กิ่ง   ม้าย แคน ได้

ข้าง พม่า   ม้าย ได้ ได้ ข้าง มอญ   ะ

๑   พระเจ้าแผ่นดินทั้งสองกระทำศกย บน

ฉัตร กัน ตลอด   ก็ มี พระไทย ปาวโมทย์

สมัก ส โยสว ภิมขย์ ชินที   มาทว่า แต่

ไม้ กัน ห้าง หย้า เส้นหนึ่ง   ก็ มี ได้ ให้ ล่วง

๙๓๖   ราชาธิราช   เล่ม ๒๐

เก็บ ของ กัน   แล้ว พระเจ้า ฝรั่ง มั่งชั่ง

ก็ เสด็จ กลับ เข้า เมือง ทะละ   สมเด็จ พระเจ้า

ราชา ธิราช ก็ เสด็จ กลับ เข้า ค่าย   ขะ

๐ สมเด็จ พระเจ้า ราชาธิราช   ทำ สงคราม

ด้วย พระเจ้า ฝรั่ง มั่งชั่ง   ฉะฉาน มา จน พระเจ้า ฝรั่ง

มั่งชั่ง ได้ ทร ชวย   จึง ได้ ทำ สัตย์ ต่อ กัน

ครั้น อยู่ มา ชั่ว วัน   พระเจ้า ฝรั่ง มั่งชั่ง

ก็ ได้ เสด็จ ทอด เสวย กลับ ไป ทรง อังระ   สมเด็จ

พระ เจ้า ราชาธิราช ก็ ให้ สกต พลกลับ ไป ทรง หงษา ด้

ครั้น นั้น อยู่ กับ พม่า ก็ ไป มา ทำ ชาย ด้ กับ

แปน ปะก๊ กี่ ทำ อัน ทรวย มิ ได้   ณ กรุง

รัตนบูร อังระ กับ ทรง หงษา ด้   ก็ อยู่

เย็น เป็น คู่ ด้ กับ ทรง หงษา ด้ มิ ได้   ขะ

๐ สมเด็จ พระเจ้า ราชาธิราช   จึง ให้ เสด็จ

นพคุณ   ทั้ง หนัก เท่า พระองค์   ไป ทอด

๙๓๘ ราชธานีราช เล่ม ๕๐

ทะตะ แม่ ท้าวโต ฟัง พ่อ ดาว แค้น ท้าว ตาม ตั้ง
หนี ก็ แค้น พระไทย ชน มา ทรง พระกรรมแสง
แล้ว ทวีติ ราพวรรณ บอก ความ ชึ่งได้

ทุก ชัย ชากแก่พระ ราชบิดา มา ก่หน หลัง แด
ชดของ กน กับพระ ราชบิดา ด้วย เลื่อง เมื่อนึก
ชึ่ง ตั้งเป็น พระอรวิคตเสษย์ นั้น ทุก ประการ จึง
ทวิต ว่า ลูก เฮ้ย ทุก วัน นี้ แม่ จับใจ นึก คิด
จะ กตัญใจ ตาย เสีย จัน ละ ร้อย หน อยู่ ไป
ก็ ได้ ความ อับประจบ แก่ คน ทงข้าง พ่อ ดาว
แก่ ท้าวโต ฟัง ตั้ง หนึ่ ก็ ทรง พระกรรมแสง
ว่า ว่า พระ มารดา ร้อย ที่ ถัดย บัญ ท้าว
กน ตั้ง ต้อง พระองค์ พระ

๑ อยู่ มา วัน หนึ่ง สมเด็จ พระเจ้า ราช
ธานีเสด็จ ข้า ทัดด้วยเมษย์ มนิยา ผู้เป็น อรรคมเสษย์
ก็ เฝ้า อยู่ ใน ที่ นั้น พ่อ ดาว แก่น ท้าว

เล่ม ๒๐   ราชานิราช   ๗๓๗

เสด็จ ขึ้นไป เฝ้า กราบ ถวาย บังคม สมเด็จพระ
ราช บิดา   พอ เหลือบไป เห็น เมีย มนิก เฝ้า
อยู่ที่ ขัด แค้น พระไทย ทรง พระดำริห์ ว่า พระ
ราชบิดา รัก กา ยิ่ง กว่า หงษ์   เอา กา มา
ตั้งให้ เป็นใหญ่ กว่า หงษ์ ฉะนั้น   หา ควร ที่

จะ ถวาย บังคมไม่   เหตุ ด้วย มี นิ้ว มือ อยู่
จึง ต้องไหว   พ่อ ลาว แก่น ท้าว ทรง พระ
ไกรธ นก   จึง กัด นิ้ว พระหัตถ์ เสีย   ครั้น
พระ ราช บิดา พึ่ง พระ เนตร ดู ก็ กัด เสีย อีก นิ้ว
หนึ่ง แล้ว ถ่ม เสีย   สมเด็จ พระเจ้า ราช
นิราช ทอด พระ เนตร เห็น ดัง นั้น   ก็ ตก
ตะลึง พระไทยไป   แล้ว ทรง พระดำริห์ ว่า
บุตร เรา มา กัด นิ้ว ของ ตัว เสีย ดัง นั้น   เพื่อ
จะ ประสงค์ สิ่งใด   ชรอย มัน คิด ว่า   จะ มี

ให้อำนาจแล้ว จึงทำ อองอาจ ตั้ง นี้ได้ เมื่อ
 มัน เป็น ลูก จะ มีไหว้ พ่อ ฉะนั้น จะ เลี้ยงไว้ มิได้
 นานไป จะ คิด ประทุษร้าย ต่อ กู มี พระตำหนัก
 ตั้ง นี้ แล้ว ก็ ทรง พระโกธร สิ้น อาโดย
 ใน พ่อ ดาว แก่น ท้าว จึง ตรัส ทวาด ว่า อ้าย
 ลูกใจ แข็ง มิ่ง คิดไม่ไหว้ พ่อ จะ คอย ฆ่า กู หรือ
 จึง ทำ อองอาจ กัด นิ้ว เลี้ยง ฉะนั้น เมื่อ มิ่ง
 คิด จะ ไม่ไหว้ กู กัด เลี้ยง เกียรติยศ มือ แล้ว ก็
 จง ตาย ไป เลี้ยง ย่า อยู่ เป็น พ่อ ลูก กัน จึง
 ให้ หา สมิง อาย กอง บิน ผู้ ฆ่า นัก ไทย เข้า มา ตรัส
 สั่ง ให้ จับ พ่อ ดาว แก่น ท้าว ไป ฆ่า เลี้ยง นาง
 เมี้ยน นิก อรรคมเหษี รู้ พระ อั้งมา ไตรยว่า ทรง
 พระ โกธร มาก ถึง จะ ทูล ขอ ก็ คง มิให้ แต่ จะ
 ทำ ทูล ขอ ให้ เป็น ที่ คน ทั้งปวง จะ ได้ เห็น
 ว่า เราใจ ดี รัก ลูก เลี้ยง อยู่ มิได้ ฤชยา

เล่ม ๒๐

ราชาธิราช

๑๔๑

ซึ่ง ชั่ง   จึง ทูล ว่า ซึ่ง พระราชโอรส ของ
พระองค์ กระทำ ผิด เพียง นั้น   เพราะ ยัง

ทรง พระเยาว์ อยู่   พระไทย จึง ร้าย แรง

คุณ เฉียง หา ทราบ ผิด ชอบไม่   ข้าพเจ้า

ขอ พระราชทาน โทษไว้ ก่อน   อนึ่ง ถ้าพระ

มารดา ได้ แจ้ง ว่า   พระองค์ ให้ ประหาร

ชีวิต พระโอรส เสีย แล้ว   ก็ จะ ตระอม พระ

ไทย สิ้น พระชนม์ ด้วย เป็น แท   ะ

๑   สมเด็จ พระเจ้าราชาธิราชได้ ทรง พัง เมฆ

มนิศ   ออก พระนาม ตะทะ แม่ ท้าว ก็ ยิง ทรง

พระ ไกรธ   จึง ตรัส ว่า จะ เดียง มันไว้

โย อ้าย ตกใจ ร้าย เช่น นี้   แต่ นิ้ว มือ

ของ มัน ยังไม่ รัก มัน จะ รัก เรา หรือ   นาน

ไป มัน จะ คิด ซ้ำ พ่อ ซ้ำ แม่ เดียง   ต้อง

ล้าง เลี้ยง เอาไว้ มิได้   เมื่อ แม่ มัน จะ ตาย

ตาม กั้นไป ก็ ยิง ตี

อยู่ หนักรั แผ่น ดิน

ของ กู ๆ หนัก ชึ่ง แม่ มัน ตั้ง แท้ ทำ การ พิเศษ มา
สัก เก้า ปี แล้ว

ยังไม่ หาย โกรธ เลย

ทำให้ อาย ยก เสนา พฤตมา มาตย์ ทิ้งไปวง หลวง
แสง อนอะไร เช่น นี้

ถือ ตัวไว้ ยศ จน

เกิน งาม

เห็น ผัว รัก แล้ว ตัด จริก หิงไป

ร้อย อย่าง

เรา สิ้น รัก แล้ว หิง แม่ กู ๆ

คน หนึ่งไม่ เสีย ตาย หา เขาใหม่

จึง ทรวัด

สั่ง ให้ สิบ อาย กอง ปืน คุม เขา ทั้ง ไป ล้าง เลีย

ไทย เร็ว

สิบ อาย กอง ปืน ก็ ถวาย พะราษ

อาตุก ยิง หนัก

ไม่เห็น ใคร จะ คุก ขอ

ไต แล้ว

ก็ เข้า มา คุม เขา ทัว พง ภาว

แก่น ทำวไป

แล้ว สิบ เต็จ พระเจ้าราชา

ธิราช เกลี้ยขว พระไทย ทรวัด ว่า

หม่อม แม่

มัน ฐิ จะ ด้ง แบก หนา ชน มา ร้อง ให้ อ่อน วรรณ

เล่ม ๒๐

ราชาธิราช

๑๔๓

เรา จะ รำคาญเสีย มิได้   จึง ตรัส ว่า ถ้าใคร
 เอา ความ ลงไป บอก ตะละแม่ท้าว ก็ จะ ตัด คีรีชะ
 เสีย สิ้น ทั้ง ไคตรี   จึง ตรัส กำชับ หญิง ผู้
 รักษา ประตูกิ่ง สาม ชั้น ว่า   เข้าให้ ตะละ
 แม่ ท้าว ชน มา   ถ้า ปลอ่ยให้ ชน มา
 ได้ กู จะ ฆ่า เสีย ให้ สิ้น   ตรัส แล้ว ก็ เสด็จ ชน

๐ ขณะ เมื่อ สมิง อายกองบิน คุม พ่อ ลาว
 แก่น ท้าว ไป นั้น   พ่อ ลาว แก่น ท้าว มิ
 ได้ ย่อ ท้อ ทรง พระกรรแสง   บ่าย พระ
 ภากรณ์ มา ทรง ทิศ ท่าหนัก พระ มารดา ยก
 พระหัตถ์ ถวาย บังคม แล้ว   จึง ตรัส แก่
 สมิง อาย กองบิน ว่า   บัดนี้ ทวี เรา จะ ถึง
 แก่ ความ ตาย แล้ว   ท่าน จง เห็นตุ พา เรา
 ไป นมัสการ พระ มุเตา เสีย ก่อน   แล้ว จึง
 ฆ่า เรา ตาม รั้ว สิ่ง เกิด   สมิง อาย กองบิน

ก็พาพะยงาแค้นทั่วไบนมัสการพระมเหสี ครั้น
 ถึง พระมเหสี แล้ว พะยงา แค้น ทั่ว จึง
 ถอด พระ มหา มาลา ซึ่ง ทรง ไป นั้น ออก
 บูชา ถวาย พระมเหสี ตั้ง ความ อธิษฐาน
 ว่า ข้าพเจ้า จะ เป็น ขบถ คิด ประทุษร้าย
 ต่อ สมเด็จพระราช บิดา หา มิได้ บัดนี้
 พระราช บิดา ให้ ประหาร ชีวิต ข้าพเจ้า ผู้ หว ความ
 ผิด มิได้ เด็ด เศษ ผล อานิสงฆ์ ที่ ข้าพเจ้า
 ได้ เอาพระมหา มาลา ออกกระทำ พทอบูชา ถ้า
 ข้าพเจ้า ตาย แล้ว ขอให้ ได้ ไป เกิด ใน ครรภ์ พระ
 อรรคมเหสี สมเด็จพระเจ้า มนต์เทิบ ทรง
 ณ กรุงรัตน บระองวะ เกิด ถ้า ชาย ข้าพเจ้า
 ได้ ยี่สิบ สอง ปี แล้ว ขอให้ ได้ ทำ สงคราม
 ทั่ว พระราช บิดา องค์ นี้ จึง ได้ แด เมธ
 ข้าพเจ้า ไป ถือ ปฏิสันธิ ใน ครรภ์ พระ มารดา นั้น

เล่ม ๒๐

ราชาธิราช

๙๔๕

ขอให้ พระ มารดา อยาก เสวยดิน ใน กลางใจเมือง
หงษาวดี นี้ ให้ ได้ สัม ความ ปราถนา จง

ทุก ประการ สมิง อายกอง ปีน ไต่ ยืน ตั้ง นั้น
ก็ กำหนด จำ ถ้อย คำไว้ แล้ว ก็ พา พ่อ ดาว แก่น
ท้าวไป ประหาร ชีวิต เสีย ตาม ประ เเพณี

ลูก หลวง จึง กลับ เข้า มา กราบ ทูล ตาม
ถ้อย คำ พ่อ ดาว แก่น ท้าว ตั้ง ปณิธาน ปราถนา
นั้น ทุก ประการ พระ

๐ สมเด็จ พระเจ้าราชาธิราช ได้ แจ่ม ตั้ง นั้น
ก็ ทรง พระ คำริที่ ว่า มัน เป็น ลู ทำ ความ ผิด แล้ว
เรา ให้ เขา ไป ล้าง เสีย กลับ มี ความ
ปราถนา ผูก เวร พยาบาทใหญ่ หลวง ณะนี้ ครั้น
จะ นั่ง อยู่ ก็ มิ ควร ถ้า สัม ความ ปราถนา
ของ มัน จริง ไป ภาย นำ เรา จะ ได้ ความ
คับ แค้น พระองค์ จึง เสด็จ พระราช ดำเนริ

ไป ยัง พระ มุเตา พร้อม ด้วย เสวกามาตย์
 ข้า ราช การ น้อยใหญ่ ทั้งปวง แล้ว ก็ ถอน
 พระมหา มาลา ซึ่งทรงไป นั้น ออก บุษบา พระมุเตา
 ชย น ชน เบอง บน พระ มหา มาลา พ่อ ดาว แก่น
 ท้าว ทรง กระทำ พระอธิษฐาน ว่า ราช บุตร
 ข้าพเจ้า คิด ประทษฐ์ร้าย ของ เหว พยาบาท จะ
 ทำ สังกรรม แก่ ข้าพเจ้า นี้ เตะ ผล
 ข้าพเจ้า ได้ บุษบา พระมุเตา ด้วย พระ มหา มาลา นี้
 ขอ จง ช่วย คม กัน รักษา ให้มัน พ่าย
 แพ้ อย่า สู้อข้าพเจ้า ผู้ เป็น บิดา ได้ โดย ครัน
 ทรง พระ อธิษฐาน แล้ว ก็ เล็ดจ กลับ เข้า
 สู่ พระราช วัง จึง ให้ จัดหมาย ตั้ง ศักราช
 ปี เดือน วัน ค่ำ ท่ม โมง เวลาไว้ ๗

๐ ฝ่าย ทะละ แม่ท้าว ครัน ได้ ทราบ ว่า พระ
 ราชสามี ทรง พระ พิโรธ พ่อ ดาว แก่น ท้าว ตั้ง

ให้ ส้มิง ฉาย กอง บิน เหว ไป ล้าง เล็บ แล้วย ก็ ตก

พระ โทษ ทรง พระ กรรแสง รั้ก พระ บิ๋ยมุทรี จะ

ขึ้นไป เฝ้า แล ให้ พระ ญาตี วงษ์ ช่วย ทุล ขอ โทษ

ก็ มิ ทน เข้าไป ก็ มิ ได้ นาย ประทุ ห้าม

ปราม กวด ชน นั้น ก็ กลับ มา ทรง พระ

กรรแสง รั้ก พระ ไอรส จน สลอบ ลง กับ ท นาง

สาว ไ้ แล พระ ญาตี วงษ์ ทง ปวง เห็น ก็ ตกใจ จึง

เอา น้า หอม เข้า ประ พรม พระ องค์ ช่วย กัน แก่

ไซ พน ชน ทะละ แม่ ท้าว ตัง แต่ ทรง

พระ ไศก ถึง พ่อ สาว แก่น ท้าว ไม่ เป็น อื่น สรง

เสวย ทุก เวลา พระ ญาตี วงษ์ พระ นม พ

เลี้ยง จะ ปลอบ ประการ ไต ก็ มิ ได้ คลาย

พระ ไศก จึง ตรัส แก่ ญาตี วงษ์ แล นาง

นม พ เลี้ยง ทง ปวง ว่า ข้า เกิด มา ชำดี

น เป็น คน วาสนา อากัพ มี ผัว หมายถึง

จะ พัง ด้ว ๆ ก็ไม่โลม เลียง รักรักรั
 ผู้เดียวได้ เห็น หน้า ก็น เมอ ยาม ยาก ลูก ก
 ตายไป จาก ออก ความเจ็บ ช้ำ ชำรงนี้ เปรียบ
 ประตุ ภูเขา มา ทับ ทวง ซึ่ง จะ ครอบ ชีวิต
 อยู่เป็น คน นน ได้ ความ คับ แค้น ชัด ชวาง
 นก ชำ จะ ลา ท่าน ทังปวง ตายไป ก่อน แล้ว
 ซึ่ง แม่ นม พ เลียงได้ อดับก ชำ มาหวัง จะ ได้
 พัง บุญ ก็ หาได้ พัง ส้มหมายไม่ อด่านอย
 ใจ เลข นึก ว่า เลียง เอา กุศล เกิด ใน ชำค
 น มี ด้ว ได้ ความ ทุกข์ ยาก ไป ชำค น่า
 ชำ เจ็ด หลาบไม่ ขอ มี อีก แล้ว จะ อธิษฐาน
 เลียง เป็น อนิ ขาด แต่ ลูก นั้น ยัง อดยาก
 มี อยู่ แม่น มี ได้ ลูก เกิด กับ ออก ก็ จะ
 ขอ ลูก เขา มา เลียง เป็น บุตร บุญ ธรรม พอ ได้
 ชม เชย ซึ่ง พ่อ ดาว แก่น ท้าว อธิษฐาน

เล่ม ๒๐

ราชาธิราช

๗๔๗

ขอไป เกิด เมือง พม่า นั้น ข้า จะ ตาย ตาม
 ไปเกิด ด้วย ถึง มีได้ เป็น แม่ ลูก แล้ว
 แต่ ขอให้ พบ กัน เกิด ทะละ แม่ ท้าว
 ระฤก จน มา ถึง พ่อ ลาว แก่น ท้าว แล้ว ก็
 ทรง พระ กรรมสง รำ รัก เป็น อัน มาก ชะ

๐ ขณะ นั้น นาง อรรค มเหสี พระเจ้าฝรั่ง มัง
 ซ่อง ก็ ทรง พระ ครรภ์ ให้ บังเกิด ความ
 ปราณอยากช่วย ดินกลางใจกรุงหงษาวดี จึง
 กราบ ทูล พระเจ้า ฝรั่ง มังซ่อง ว่า ข้าพเจ้า
 แพ้ ครรภ์ อยาก จะ กินดิน กลางใจ เมืองหงษาวดี
 ขอ พระองค์ได้ ทรง ไปรด ให้ ทูล ลงไป ขอ มา จง
 ได้ พระ เจ้า มนต์เข็ว ทองได้ ทรง พัง ตั้ง
 นั้น ก็ ให้ แต่ง พระราชสาร แล จัด เครื่อง
 ราช บรรณการ พอสมควร ให้ มังซ่อง
 เป็น ทูล จำ ทูล พระราช สาร นำ มา ถวาย สมเด็จ

พระเจ้าราชาธิราช มิ่งทรงเอง ก็ กราบ ถวาย
 บังคมลา ชน ม้า มา กับ บ่าวไพร่ ครั้น ถึง
 จึง เข้าไป แจ้ง ความ แก่เสนาบดี ๆ ก็ ชน กราบ
 บังคม ทูล ส้มเตี๊ยะ พระเจ้า ราชาธิราช ๆ มีรับ
 สั่งให้ เบิก ทูต นำ เข้า มา เผื่อ มิ่งทรงเอง
 ก็ เข้า มา กราบ ถวาย บังคม หน้าพระ ทรวง ถวาย
 พระ ราช สรร แล เครื่อง ราช บรรณาการ ๗

๐ สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชจึงสั่งให้ข้าลัษณ
 อำน ใน พระราช สรร นั้น ว่า พระเจ้า
 สรวง มิ่งทรง ขอ เจริญ ทาง พระราช ไบทรี่ มา
 ถึง สมเด็จพระเชษฐา ธิราชผู้ ผ่าน กรุง หงษาวดี
 ด้วย เรา ทั้ง สอง ได้ กระทำ สักยานุสัถย์ไว้ ทอกัน
 ว่า ไม่นับหนึ่ง หล้า เส้น หนึ่ง ก็ มี
 ไต่ ให้ ส่วง เก็บ ของ กัน บัดนี้ เรา จะต้อง
 การ ดิน กลางใจ กรุง หงษาวดี เป็น ไชยสถ จึง

แต่่งให้ มั่งตุเราอง เปน ทูต มา ทูล ขอ พระเชษฐา
 ธิราช เจ้าโดย ทาง พระราชไมตรี มิให้
 เสีย สัตยานุสสัย ซึ่งเราได้กระทำกัน
 ไว้แต่ก่อน

๐ ครั้น สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้แจ้งใน

พระราชสาร นั้น แล้ว ก็ ทรง ทราบว่า พ่อ
 ลาก แก่น ท้าวไป เกิดใน ครรภ์ พระ อรรณ มเหสี
 พระเจ้า ฝรั่ง มั่งต้อง ด้วย ต้อง คำ อธิษฐาน
 ซึ่งให้ จิต หมายไว้ นั้น สมจริง มิได้ผิด
 ทรงพระ คำให้ว่า อ้าย ลูก คนนี้ นาน
 ไป มัน จะ ทำ ความ เติบ ร้อน ให้ ผู้ โฉง โฉม
 กัน เปน มัน คง ซึ่ง มัน ตั้ง ปราณ ด้วย
 ความเห็น ว่า เมื่อ แม่ ทรงครรภ์ ให้ อพยพกัน ดิน
 กลางใจ เมื่อ มอดู มัน คิด ตาม กำลัง
 พาดหวัง จะ ช้ม อำนาจ เราให้ ตก ต่ำ ตัว

มัน จะให้ มี สง่า เศชา นุภาพ   อัน จะให้
 ดิน กลางใจ เมืองไป นั้น หา ควร ไม่   เพื่อ จะ
 เปน จริง ตามความ ปราถนา ของ มัน จึง ตรัส
 สั่งให้ ขุด ดิน ใน ที่ จันทาคาระ สถานที่ เก่า มา ออบ
 ปรงให้ กลิ่น หอม ดี แล้ว   ใส่ใน ฝอบ
 ทอง ประดับ พลอย อัน งาม แล้วให้ แต่ง พระ
 ราช สาร์ ส่นอง   จัก เกรือง ราช บวรณา การ
 ตอบ แทน โดย ควร   มอบให้ มังกุระจอง นำ
 กลับไป ถวาย พระเจ้า ฝรั่ง มงฆอง   มังกุระจอง
 ก็ ถวาย บังคม ลา ชนม มา รับ กลับไป ด้วย บ่าว
 ไพร   ครั้น ถึง กรุง อังวะ ก็ นำ พระราชสาร์
 ส่นอง   แล เกรือง ราช บวรณา การ ฝอบทอง
 ใส่ ดิน เข้า ถวาย พระเจ้า ฝรั่ง มงฆอง ๆ จึง สั่ง
 ให้ อาม   ใน พระราชสาร์ ส่นอง นั้น ว่า
 พระเจ้า ราชา ธิราช ขอ เจริญ ราชไมตรี ตอบ มา

เล่ม ๒๐

ราชาธิราช

๙๕๓

ถึง พระเจ้า ฝรั่ง มั่งช้อง ผู้ดำรงคํากรุง
รัตน บระ อังวะ ซึ่ง น้องเรา ต้อง ประสงค์
ดิน กลางใจ เมือง หงสาวดี เป็น โอสถ นั้น

เราก็ได้จัดให้ ทูต นำ มา ถวาย โดย ความ จำนง
ของน้องเรา จง เสวย ศข นฤโรค เจริญ ชนมาย
อยู่ครอง สักยานุสสัย ยี่สิบ เทอญ ๖๖

๐ พระเจ้าฝรั่งมั่งช้องได้ทรง พงพระราชสาร
ตอบ แล้ว ก็ ตี พระไทย จึงเอา ฆะอม ทองใส่
ดิน นั้น พระราชทาน แก่ พระ อรรคมเหษี ๖๖
ก็มี พระไทย ขึ้น ชม ได้เสวย ดิน กลาง
ใจ เมือง มอญ สม ความ ปราถนา แล้ว ก็
บันเทา พระ โทหะพาดะ มี พระไทย ยินดี
ยิ่ง นึก ๖๖

๐ ฝ่าย ทะละ แม่ ท้าว ทั้ง แด่ ทรง พระ โสภ
ถึง พ่อ ลาว แก่นท้าวทุกเวลา ราตรี แค้น พระ

ไทย ไทมนัส มี ดั้น

จึง ตำรึห์ ว่า เขา จะ

อยู่ เปน คน ให้ ถ้ำ บาก ไย ตาย เสีย ประเดวี ฐู กว่า

นาง ก็ เสวย ยา พิศม์ ๓ ก็ กลับ ชน มา จับ ดวง

พระ หทัย ร้อง ชน ไต่ คำ หนึ่ง ว่า ลุง เอ๊ย

แม่ จะ ตาย ตาม ไป ด้วย พอ ชน ลม

อัสสวาท ล้น พระ ชนม์

๐ ฝ่าย หญิง ทัง ปวง ซึ่ง อยู่ใน ตำมนัคนั้น

ควีน ร้อง ตะตะ แม่ ท้าว เจ้า พระองค์ เสีย ก็

ตกใจ ร้อง ให้ รัก เปน อัน มาก บ้าง ก็ ไป

บอก ว่า เจ้า พนักงาน ให้ กราบ ทูล พระเจ้า ราชา

ธิราช บวง พนักงาน ก็ นำ ความ ชน กราบ

บังคม ทูล ควีน ส้ม เต็จ พระเจ้า ราชา ธิราช

แจ้ง ว่า ตะตะ แม่ ท้าว เสวย ยา พิศม์ ดับ

สูญ เสีย แล้ว ก็ มิ ได้ ทวง พระ อา โดย

ด้วย กฤทิยา คุณ มนต์ ของ เมย์ มนิก เจ้า ครอบ

เล่ม ๒๐

ราชาธิราช

๙๕๕

งำ พระ สันดาน อยู่ นาน แล้ว

ให้ เห็นน้อย

หน้าย ชิง ช้างใน ทะละ แม่ ท้าว

จึง ตรัส

สั่งให้ เสนาบดี กระทำ เมรุ

ซึ่ง จะ ปลง

พระศพ ตาม ประเพณี

สมควร แก่ ศักดิ์

พระราช บพัตร์ หลวง เสนาบดี รับ สั่ง แล้ว ก็ ออก

มา เร่งให้ จัด การ กระทำ เมรุ แล้ว เสร็จ สมเด็จ

พระเจ้า ราชาธิราช

จึง ให้ จัด ขบวน แห่

ตาม อย่าง ธรรมเนียม

นำ พระศพ ทะละ

แม่ ท้าว ไป สู่ เมรุ

ให้ ระเบง การ มะ ไหวรศพ

สมโภช

มี พระ ถวายเทศนา พระสังฆราชา

ขณะ ถานานกรม เปรี๊ญ

อัน ดัษ สัตตะปกครอง

จุดดอกไม้เพลิง ไปรยทานแก่ข้าจกคนจน กระทำ

ตาม อย่างที่ เคย ถ้วน ทุก สิ่ง แล้ว แต่ พระองค์

มิได้ เสด็จไป สู่ เมรุ

ตรัส สั่งให้ ตก แต่ง

ตาม ธรรมเนียม ครั้น ถึง วัน ค่ำรบ กำหนด

ซึ่ง จะ พระราชทาน เพลิง นั้น จึง ทรัส แก่

นาง บัษราช เทวี อรรคมเหษี ว่า ทะละ แม่

ท้าว นี้ เรา แค้นใจ ยังไม่ หาย คิด จะไม่

เผา ผู้ แล้ว แต่ เกรง พระวงษา นวงษ์

ขุนนาง ทั้งปวง จะ นิินทาได้ ยัง ทรง มิ ตก

ซึ่งใจ อยู่ ๖๖

๖๖ นางบัษราช เทวี อรรคมเหษี จึง ทูล ว่า ซึ่ง

พระองค์ จะ ไม่ เสด็จไป พระราชทาน เพลิง นั้น มิ

ชอบ พระวงษา นวงษ์ จะ ทิเตียนได้ อนึ่ง

คน ทั้งปวง จะ กล่าวโทษ ชำพเจ้าว่า ทำ เสน่ห์

เวทมนต์ ให้ พระองค์ หลง จน ซึ่งซึ่ง ทะละ แม่ท้าว

พระ มเหษี เต็ม แต่ สิ้น พระชนม์ แล้วยัง มิ เสด็จ

ไป เยือน พระศพ ขอ เชิญ พระองค์ เสด็จ

ไป พระราช ทาน เพลิง เกิด ความ นิินทา

เล่ม ๒๐

ราชาธิราช

๙๕๗

จึงจะไม่ มี แก่พระองค์ แด่ข้าพเจ้า สมเด็จ

พระเจ้าราชาธิราชได้ ทรง พัง ก็ เห็นด้วย เพราะ

นาง บิณฑิมา เทวี เพ็ท ทูล ประการใด ก็ ย่อม เชื่อ

พัง พระองค์ จึง เสด็จ ไป สู่ เมรุ พร้อมด้วย

พระวงษา นุวงศ์ ชุนนาง น้อยใหญ่ ทั้งปวง

พระราช ทานเพลิง ปลงพระศพ ตะละแม่ ท้าว เสด็จ

แล้ว จึง ให้ เก็บพระอัฐิใส่ ฆะอบทอง ประดับ

พลอย นวราชไว้ใน พระ มุเตา แล้วให้ มี การ

สมโภช อีก ตาม ธรรมเนียม

๐ ฝ่าย อภิเษกสมรส พระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง ครั้น

ทรง พระ ครรภ์ ครบ กำหนด แล้ว ก็ ประสูติ

พระราชโอรส มี พระ รูป ศิริ งดงาม สมเด็จ

พระราช บิดา มารดา พระญาติวงศ์ ทั้งปวง ก็

มีความ โสมนัส ชื่น ชม นึก อยู่มาประมาณ

เดือน หนึ่ง พระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง ก็ โปรดให้

กระทำมงคล ไส่กันต์พระเกษเพด็จเฉลิมพระขวัญ
 ครั้น พระราชโอรส ค่อย ทรงพระ เจริญ ชน พระ
 ชาติ ก็ ผุด ผ่อง เป็น นวล งาม พระ เจ้า
 ผ่องผ่องพิศพระรูปราชบุตร เห็นเหมือน สมเด็จ
 พระอัยกาธิราช จึงให้ พระนาม ว่า มังรายกะ
 ยอดฉะวา แล้วให้ ทำ มงคล พระ สัมัญญาญาณี
 ขณะ เมื่อ มังราย กะยอด ฉะวา ยัง ทรง พระเยาว์
 เป็น ราชทารก อยู่ นั้น ถ้า ทรง พระ ทร
 แสง เมื่อใด พระนม พี่เลี้ยง จะ ปลูก
 ให้เสวย นม ก็ไม่เสวย แล ว่า จะ เหา
 ราช สัมบัติ บ้านเมือง แก้ว แหวน สิ่งใด ๆ ถวาย
 ก็มิ หยุต ท้อ ปลูก ว่า จะ เหา กรุง หงสาวดี
 ถวาย จึง หยุต มังราย กะยอด ฉะวา ชอบ
 พระไทย หาย ทรงพระ ทรแสง ลง ทน
 ที่ แยม พระสรวล ออกได้ ตามภาษา ราชกุมาร

เปน อัจฉริยะ ยิ่ง นึก เพราะ ผล แห่ง ความ
 ปณิธาน สำแดง ให้ ปราบกฏ ว่า สืบไป เบื้อง
 นำ นั้น มังราย กะยอ ฉะวา จะ ได้ ทำ สงคราม
 กับ พระเจ้า กรุง หงษาวดี กิตติศัพท์ ก็ เด็ด
 ตีไป แก่ คน ทงปวง พระพิรุณ นาง
 นมจิ่ง นำ ความ ชน กราบ ทูล พระเจ้าฝรั่ง มังฮ้อย
 แล อรรคมเหษี ๆ ก็ มี พระไทย เล่นหาใน พระ
 ราชโอรส ยิ่ง นึก ต่าง พระองค์ ผลัก กัน
 เชย ชม แล้ว พระเจ้า ฝรั่ง มังฮ้อย ไบรค
 ให้ กระทำ มงคล เจาะพระกรรณ ใส่ กุณฑลเนาว
 รัตน์ มงคล ชมวด มั่น พระ จุฬามณี แล
 ราช มงคลการ อื่น ต่าง ๆ ให้ มี เครื่อง
 สมโภช เฉลิม พระขวัญ ทุก ครั้ง ตาม เบื้อง
 อย่าง กษัตริย์ใน ภูคาม ประเทศ สืบ มา ๗
 ๐ ครั้น มังราย กะยอ ฉะวา เจริญ พระ ชนม์

๙๖๐

ราชาธิราช

เล่ม ๒๐

ใหญ่ขึ้น

พระเจ้าฝรัง มั่งซ่อง ก็ให้เรียน

ศึกษา อักษร สมัย

แต่ สรรพวิทยาคุณ ใน

สำนักนั้น ครูอาจารย์ ก็ดี สำหรับบุตรภรรยา ทั้งปวง

คนใน เมือง ก็ เข้า มา ตามักดี อยู่ ด้วย มั่งราช

กะขอ ณะวา เป็น อัน มาก

ครั้งนั้น มอญ

กับ พม่า ไป มา ค้ำ ชำช ถึง กัน เป็น ประกิติได้ ยี่สิบ

สองปี

หา ความ พิโรธ เบียดเบียน

กัน มิได้

จะ

๐ ครั้น มั่งราช กะขอณะวา มีชนม์ มายูได้

ยี่สิบสอง พรรษา แล้ว

เมื่อ จะ เกิด ก่อการ

สงคราม

หัว เมือง ปลาย แขน ฝ้าย มอญ

กับ พม่า ก่อ กัน นั้น

เกิด จิวาท แย่ง ซึ่ง

กัน ด้วย ตัก นามัน ดิน

มอญได้ ทุบตี

พัน แหวง พม่า เจ็บ บัววยไป เป็น อัน มาก

จำไป ถึง มั่งราช กะขอ ณะวา ๗ จึง ครวส์ ถาม

เล่ม ๒๐   ราชาธิราช   ๗๖๑

พระพี่เลี้ยงว่า บ่อ น้ำมัน ดิน นั้น เต็ม
ขึ้นข้างไหน ประการใด พระพี่เลี้ยงจึงทูลว่า
เต็ม น้ำมัน ดิน ขึ้น แก่ กรุง อังวะ ก่อน ครึ่ง
สมเด็จพระราช บิดา ของ พระองค์   กระทำ
สหายร่วม กันกับด้วย พระเจ้ากรุงหงสาวดี แบ่ง
ปัน เขตแดน ต่อ กัน นั้น   แล้ว แบ่ง บ่อ
น้ำมัน ดิน ไป ด้วย กิ่ง หนึ่ง   ฝ่าย มอญ จึง
ขึ้น มา ตั้งบ้าน เมืองพรม แดน ตก น้ำมัน ดิน จึง
ได้เกิดวิวาท กัน ฉะนี้   พระ

๑ มังราย ทะยอ ฉะวา แจ่ง ตั้ง นั้น ก็ ทรง
พระโกรธ จึง ตรัส ว่า เต็ม เป็น ของ พระราช
บิดาเรา แล้ว   เรา จะ คิด คั้น เขา มา เสีย
มิให้ตกไป แก่ มอญ   ครึ่ง นี้ มอญ ช่ม
เหง พม่าได้ ทบตี แรก มา เป็น อัน มาก   เรา
จะ ยก ลง ไป กำจัด มอญ เสียให้ จงได้   พี่เลี้ยง

๑๖๒ ราชินีราช เล่ม ๒๐

แต่ข้าหลวงผู้ใหญ่ทั้งปวง จึงทูลห้ามว่า พระองค์จะไปกระทำแก่ มอญ นั้น มิชอบ ด้วยเป็น ความ ชั่ว วิเวก กัน

พระเจ้าแผ่นดินได้ ไม่ควร จะ ดำเนิน ถึงฝ่าพระบาท พระองค์ ผู้เป็น เจ้า องค์ พระเจ้า

กรุงหงสาวดีได้แจ้ง ก็ จะ เสีย ทาง พระราชไมตรี

สมเด็จพระราช บิดา ทราบ แล้ว ก็ จะ ทรงพระพิโรธ ข้าพเจ้าทั้งปวงว่ามี ทูลห้ามปราม

จะให้ ลง พระราช อาญา ถึง สิ้น ชีวิต มังราย กะขอ ณะว่า จึง ตรัส ว่า ซึ่ง พี่ท่าน

ทั้งปวงว่า ดั่ง นี้ ก็ ควร อยู่ แต่ เรา คิด เกิดขัด ข้าง มอญ มา นาน แล้ว ไม่ ยาก

ให้ พระ ราช บิดา เป็นไมตรี แก่ มอญ เลย นี้ ก็ หนึ่ง อยู่ในใจ ยังมี ได้ ว่า กับใคร ครึ่ง นี้ มอญ ก่อ ความ เป็นต้นเหตุ แล้ว ก็ พอสวมคิด เรา

เล่ม ๒๐

ราชาธิราช

๙๖๓

จะ ยกไป ตัดไม้ตรี มอญเสียให้ไ้ได้ ถ้า พระเจ้า

กรุงหงสาวดี ฐึ จะ ชน มา ทำศึก กับ

เรา ๆ ก็ มิไ้กลัว ทุก วันนี้ใจเรา ออยาก

ทำ สงคราม ยิ่ง นัก เปรียบ ประตุฯ ราช

ไ้กรสร ลับ เขียว ชัด เล็บ มา นาน แล้ว พอ

เห็น หมุ่มมดุก ซัด ก็ ออยาก จะ ชบเคียว เป็นกำลัง

ซึ่งสมเด็จ พระราช บิดา จะ ทรง พระไ้กรรณ นัน พ

ท่าน ทังปวง อย่า วิตก เรา จะ ช่วย แก

ไซ มิให้ มิโทษ พี่ ท่าน ทังปวง มา ด้วย

กัน เด็ด พี่ เที่ยง ทล ทัด ทาน หลาย ครวง

แล้ว มังราย กะยอ ฉะวา ก็ มิฟัง จึง

ให้ ชาติ พลทหาร ยก มา ต่ บ้าน เมือง ซึ่ง ทัง พรหม

แดน นัน เสีย สั่งให้ ห้าม บ่อ นำ มัน ดิน

ไ้มิให้ มอญ ตก ให้ พวก พม่า อยู่

รักษา คอย บ่อ กัน มอญ ษะ

๐ ฝ่าย หัว เมือง พรหม แทน ซึ่ง แรก นั้น ก็
 หนี ลง มา อยู่ กรุง หงษาคดี จึง เอา กิจจานุกิจ
 ไป แจ้ง แก่ เสนาบดี ๆ ก็ นำ เรื่อง รว
 ชน กราบ ทูล ส้ม เต็จ พระเจ้า ราชา ธิราช ๆ จึง
 ตรีศ ปฤกษา สมิง พ่อ เพ็ชร แล เสนาบดี
 ทงปวง ว่า พม่า เลี้ย สัตย์ มา กระทำ ก่อน
 ดั่งนี้ จะ ก่อ การ สงคราม ต่อไป อีก แล้ว
 อนึ่ง เมือง ตะแคง ซึ่ง เรา ยก ไป ได้ แต่ ก่อน มอบ
 ให้ นรามิตะ อยู่ รักษา นั้น นรามิตะ ก็
 ฝั่ง เมือง มิ ได้ แต่ง ศึก ไม้ เงิน ทอง มา
 ส่ง ตาม ไบราณ ราช ประเพณี ครั้น จะ
 ให้ กองทัพ ไป ตี เมือง ตะแคง นั้น ฝ่าย เมือง
 ทวาย ทวย อยู่ ต้น ทาง ก็ ต้อง ตี ด้วย แต่
 เกรงจะ ศึก คำ ซึ่ง ให้ สัตยานุรักษ์ ต่อ กัน นั้น เรา
 จึง งัด ไร่ บดนี้ พม่า เลี้ย สัตย์ แล้ว เรา จะ

เล่ม ๒๐

ราชาธิราช

๙๖๕

ให้ เถลนที กองทัพ ไปตี เมืองตะแคง เสนาบดี

ทั้งปวง จะ เห็น ประการใด สมิง พ่อเพ็ชร

จึง ทูล ว่า ซึ่ง มังราย กะ ยอ ฉะวา ยก มาตี หัวเมือง

ปลาย แตน นั้น จะ ทำ ตาม ลำพัง ผู้เดียว

หรือ ๑ พระเจ้าฝรั่ง มังฆ้อง จะ ปลด พระไทย ต่้ายก็

ยัง มิ แจ้ง แม้น พระเจ้า ฝรั่ง มังฆ้อง มิ

ทราบ ไม่ ได้ สั่ง ให้ กระทำ แปล แต่ พระราช

บุตร บังอาจ พระไทย มา กระทำ การ โดย

ลำพัง แล้ว ถ้า กองทัพ เรา ยก ขึ้นไป

ตอบ แทน มิทัน ได้ สอบ สอน ก็ เห็น จะ เสีย ทาง

พระ ราชไมตรี ขอ ได้ ทรง พระ ดำริ ห้

ดู จง ควร อำมาตย์ ทิน มณี กรอด จึง ทูล

ว่า ซึ่ง สมิง พ่อ เพ็ชร ทูล นั้น ก็ ชอบ อยู่

แต่ ข้าพเจ้า เห็น ว่า พระเจ้า ฝรั่ง มังฆ้อง

คง จะ ทราบ ถึง มังราย กะ ยอ ฉะวา ทำ

๙๖๖   ราชาธิราช   เล่ม ๒๐

การ โดย ลำพัง แล้ว จะ บิด ความไว้ ก็ อุปมา
ตั้ง บิด แสง พระอาทิตย์ แล ควัน เพลิง หา มิติไม่
ที่ ไหน ชุณนาง ทั้งปวง จะ นิ่งได้   ย่อม กลัว
ผิด มา ถึง ตัว   คง จะ ลัก ลอบ ทูลให้ ทราบ

ถ้า พระ เจ้า ผรั่ง มั่งชองได้ แจง แล้ว   มิ ครัส

ห้าม ปราบ ราชบุตร หรือ ยุง ส่ง ท้ายให้ ตวย มั่งราย

กะยอ ฉะวา ก็ จะ กำเวบ พระไทย หนัก ชน จะ

มา ย่ำ ยี่ มอญ อีก เปน มัน คง   อนัน ทาง พระ

ราชไมตรี ก็ ย่อม ชาติ อยู่แล้ว   เพราะ พม่า

เสีย สักยี่ ก่อ เหตุ ก่อน   ซึ่ง จะ มา เกว

ใจ ข้า กัก อยู่ นั้น หา ควรไม่   อุปมา ตั้ง

ทำใจ ดี ต่อ เลื่อ แล อสรพิศม์   เลื่อ แล

อสรพิศม์ หรือ จะ รุก กิ คุณ   คง จะ ขบ

ตบ พัด เอา เปน เทียง   ซึ่ง พระองค์ จะ ให้

ยกไป ทอบ แทน ตัด กำลั้ง คี๊ก พม่า เสีย
แต่ ยัง อ่อน ๓๓๓ ก็ ควร แล้ว ๓๓๓

๐ สมเด็จ พระเจ้า ราชาริราช ได้ ทรง พัง ก็
เห็น ชอบ ด้วย จึง ตรัส ว่า ซึ่ง สมิง พ่อเพ็ชร
ปลุกษา นั้น ก็ ควร อยู่ แต่ ข้าไป อัน อำมาตย์
ทิน มณีนครอด ว่า นี้ เร็ว ดี นี้ ก็ เรา เห็น ว่า
ธรรมดาบิณฑวี่ ลุกตามใจไม่ว่ากล่าวแล้ว ลุก ก็
กำเวบดำพองเที้ยว เบียดเบียดพคนทงบวงให้เตอด
ร้อน ตาม อำเภอใจ ซึ่ง มังราย กะยอฉะวา
ราชบุตร พระเจ้า มณเทียร ทอง นี้ ก็ คือ ลุก ของ
เรา ที่ ให้ ข้า เสีย มัน ไป เกิด ทาน ทงสอง
ล้ม เสีย แล้ว หรือ มัน ผูก เวร พยาบาทใหญ่
หลวง นี้ เรา คิด แล้ว แต่ เติม ว่า อ้าย
ลูกคน นั้น จะ ทำให้ ผู้ ใหญ่ ผิดกันก็ ถูก เหมือน
คิด ครอง นี้ไมตรี มอญ กับ พม่า เป็น อัน

๙๖๙   ราชธานีราช   เล่ม ๒๐

ชาติ กัน แล้ว   เรา จะให้ ยก ขึ้นไป ที่ เมือง

ตะแคง ตัดกำลัง ก็ยกมา ให้ อ่อนเสียง ให้ สมิธ

พ่อเพ็ชร แด เสนาบดี ทงปวง ก็เห็น ด้วย สมเด็จ

พระเจ้าราชธานีราช จึงให้ เกณฑ์ กอง ทพ แต่ง

ให้ พระยา เกียรติ พระ ราชบุตร เป็น แม่ ทพ หลวง

อำมาตย์ มะสมร ทพ หนึ่ง   สมิง พระราม

ทพ หนึ่ง   สมิง นันทะสุริย ทพ หนึ่ง   สมิง

สาม ปราบ ทพ หนึ่ง   สมิง จ้อของ ทพ หนึ่ง

หก ทพ เป็น คน แค้น ทพ หนึ่ง   ช้าง ทพ หนึ่ง

มา เจ็บ พัน   สรรพ ด้วย เครื่อง สัตราวุธ

ทงปวง ยกไป ที่ เมือง ตะแคง   มี พระราช

กำหนด ไป ว่า เมือง ทรางทวย ซึ่ง อยู่ ต้น ทาง นั้น

จะ ตะไว มิได้ ให้ ตัด เสีย ด้วย   ครั้น ได้ ถูก ษ

ศก นิมิตร อัน เป็น มงคล แล้ว   พระยา เกียรติ

ราชบุตร แด นาย ทพ นาย กอง ทงปวง ก็ กราบ

เล่ม ๒๐

ราชาธิราช

๑๖๙

ถวาย บังคม ลา ยกไป

ครั้นไป ถึง เมือง

ทราง ทวย แล้ว

พระยา เกียรติ แม่ทัพ

หลวง ก็ให้ พลทหาร เข้า ตักเอา เมือง ทรางทวย

๐ ฝ่าย พม่า ซึ่ง อยู่ใน เมือง ออกรบ พง

เป็น สามารถ ท่าน ท่าน มิได้ ก็ แยก หนี

ขึ้นไป ณ เมือง อังวะ

กองทัพ มอญไล่ ฆ่า พัน

พม่า ล้ม ตาย เป็น อัน มาก ครั้น พระยา เกียรติ

ให้ เมือง ทราง ทวย แล้ว ก็ ตั้ง ให้ สิบ มัง จ่อของ

คุม ทหาร หมัน หนึ่ง อยู่ วิชา เมือง แล้ว ก็

ยกทัพ หลวง ขึ้นไป ณ เมือง ตะแคง

๒๘

๐ ฝ่าย นรามิตะ เจ้าเมือง ตะแคง รู้ว่า กอง

ทัพ มอญ ยก ขึ้น มา ตัง หน ก็ แต่ง ช้าง ม้า วิฬง

ทกลัว ทหาร ยก มา รับ ทัพ พระยา เกียรติ

กลาง ทาง ให้ รับ พง กับ เป็น สามารถ จน ถึง

ตะลุม บอน ฝ่าย ทัพ นรามิตะ ท่าน ท่าน มิได้

๙๗๐   ราชธานีราช   เล่ม ๒๐

ก็แตกหนีกลับเข้าเมือง พระยาเกียรติ ราชบุรุษ
จึงให้ยกทัพตามไป ครั้นถึงก็ให้แยกกัน ออก
ล้อมเมืองไว้ ฝ่าย นรามิตะ เจ้าเมืองตะแคง
ก็ให้ทหารรักษาหน้าที่เชิงเนินเป็นสามารรถ พระยา
เกียรติ ราชบุรุษ ก็เสด็จ ทรงช้างพระที่นั่ง เข้า
ไปขึ้นจนค เมือง แล้ว ชับ พล ทหาร เร่งให้
เขา บน กำแพง เมือง เอา บัน ไต่ หก ชน พาด
ระตม กัน เข้า ทาง สี่ ด้าน ได้ รับ ฟัง กัน เป็น
สามารรถ จน นรามิตะ ต้อง อาวุธ ภาย ใน ที่ รบ
แล้ว ทัพ มอญ ก็ หัก เข้า เมือง ได้ พระยาเกียรติ
ก็ ยก ทัพ เข้า ตั้ง อยู่ ใน เมือง ตะแคง แล้ว ให้
กวาด เสบียง อาหาร ครอบ กรัว ทั้ง ปวง ซ่อง สุม ไว้

(ยังมีต่อ)

แจ้งความ

โรงพิมพ์ราชฎีเจริญค้าบถถนนสำเพ็งตชน
วัดเกาะ จำหน่ายหนังสือประ โลมโลก,ธรรมมะ,
สุภาสัททัง ๆ และรับพิมพ์หนังสือ เช่น ก้าศ,
ตัว, ฎีกา, ใบเสร็จ, แบบฟอร์ม ฯลฯ ทำเล่มสมต
เดินทองอย่างงาม ๆ ถึงของที่กล่าวมาแล้วนี้
รับรองว่าจะทำให้อย่างประณีต และเร็วทันความ
ประสงค์ กับมีหนังสือแบบเรียนของกระทรวง
ศึกษาธิการทุกชนิดจำหน่ายด้วย ทั้งหนังสือ
อักษรพิมพ์จำหน่ายโดยคิดราคาอย่างย่อมเยา

เพราะฉะนั้น ถ้าท่านมีความประสงค์อย่าง
ใดอย่างหนึ่งซึ่งได้กล่าวมาแล้วข้างบนนั้น เชิญ
ท่านไปลองซื้อหรือจ้างพิมพ์ ท่านจึงจะทราบ
ได้ว่าที่ โรงพิมพ์ราชฎีเจริญคิดราคาพอสมควร.

* * * * *

ราชาธิราช

เล่ม ๒๑

ยี่สิบห้า สี่ต่างคี่ ต่าง วุ่ ท่าน ผู้ ช่อ
 ฐาน หนึ่งสี่ น้า วัด เกาะ เพราะ นั๊กหนา
 ราชภูรี เจริญ โรงพิมพ์ ริม มรรคา
 เชิญ ท่าน มา ช่อ คุ คง วุ่ ด้
 ใต้ ลง พิมพ์ คราว แรก แปลก ๆ เรือง
 อ่าน แล้ว เปิดอง ความ ทุกข์ เป็น สุขชี้
 ท่าน ช่อ ไป อ่าน ฟัง ให้ มั่งมี
 เจริญ ศรี ศรี สวัสดิ์ พิพฒัน เอย

วัด

รัตนโกสินทร์
ศก ๑๐๘

เกาะ

๑ หน้า ต้น ๖๖

๑ ราชานิราช เล่ม ๒๑ ๖๖

๑ คนแต่เจ้าเมือง ทราบทวยแตกทัพ ถอนไป ทูล พระเจ้า
มณฑัยร ทอง แล้ว มีรับทราบกระษัตริย์ บกทัพไป ตี
เมือง ตะเคิงใต้ จนถึง พระเจ้า มณฑัยร ทอง มีราช
สวามิภักดิ์ เสด็จ ราชบรรณาลงไป ถวาย พระเจ้าราชา นิราช
ขอ ดูตัว สมิท พระราม ๖๖

๑ ฝ่าย พม่า เจ้าเมือง ทราบ ทวย ซึ่งแตก
หนีไปเมืองชิงวะ นั้น จึงแจ้ง ความ แก่เสนาบดี ๆ
ก็ นำ เสด็จ ราช ขน ถวาย ทูล พระเจ้า มณฑัยร
ทอง ๆ ใต้ แจ้งว่า ทัพ มอญ มา ตีเมือง
ทราบ ทวยแตก แล้ว ยกไป ตี เมือง ตะเคิง
ก็ ทรง พระ โกรธ จึง ตรัส ปฤกษา มุข

มนตรี เสนา พฤตมา มาทย์ ราชปโรหิตทั้งปวง ว่า
 บดิน มอญ เลี้ยว สัตย์ แล้ว ยก ชน มา
 ตี หัว เมือง ขอบ ชั้นธเสมา เรา ๆ กิจจะ ยกไป
 กระทำ ตอนชกน บ้าง เสนาบดีทั้งปวง
 จะ เห็น ประการใด เสนาบดีทั้งปวง ยัง

มี ทน จะ กราบ ทูล พระ

๑ ฝ่าย มังราย กะยอธระวา จึง ทูลว่า มอญ
 ยก กองทัพ ล่วง ชน มา ตี เมือง ทรวงทวย ซึ่ง
 แผ่น เขตแดน ทรง รัตนประ อังวะ ทง นี องอาจ
 หมิ่น นึก ตั้ง หนึ่ง มี ไซ้ ชาย หา ผี มอญ
 ข้าพเจ้า จะ ขอ ถวาย ยก ส่งไป จับ มอญ ทงน ให้
 ได้ พระเจ้า ฝรั่ง มังฆ้องได้ ทรง พง ก็ ตรัส
 ว่า ราชบุตร เรา ยัง อ่อน แก่ ความ นึกไม่ เคย
 ทำ คึก จะ มา ดู หมิ่น แก่ การ สงคราม
 นั้น มี ไต่ อัน นาย ทัพ นาย กอง ฝ่าย มอญ

เล่ม ๒๑

ราชาธิราช

๙๗๓

นั้นมิใช่หัว

ครึ่งเรา ยก ลงไป ที่ เมือง

พลิม นั้น

ตมิง นคร อินท์ ยัง ลอบ ปลอม

เข้า มาได้

ถึง ที่ ช่างใน นี้ หาก บุญญา ภิศม

ภาร ของ เรา

ได้ อบรม มา แต่ ก่อน เป็น

อัน มาก

จึงหา อันตราย มิได้ ซึ่ง ลูกเรา

ว่า ดังนี้

เสนาบดี ทงปอง จะ เห็น ประการ

ใด

เสนา อำมาตย์ นาย ทพ นาย กอง จึง

ทูล ว่า

พระราชโอรส ของ พระองค์ นี้ มี

บุญญา ภิศมภาร เป็น อัน มาก

เมื่อ สนม เตจ

พระ ราช มารดา ทรง พระ ครรภ ก็ให้ อยาก เสวย

ดิน ไฉนใจ เมือง มอญ

เมื่อ ยัง ทรง พระ

เยาว์ อยู่ นั้น

ถ้า ทรง พระ ครรเสง แล้ว

พระนม พี่เลี้ยง จะ ปลอม ด้วย ประการใด ๆ ก็

มิได้ หยต

ท้อ ว่า จะ เอา เมือง หงฮาวดี

ถวาย จึง หยต

ข้าพเจ้า เห็น บุพนิมิตร์

ตั้งนี้ เป็นอัน อัจฉริยะใหญ่ หลวงนัก
 ควรที่จะทำสงคราม ด้วย มอญ เห็นจะ
 ได้ไชยชนะ เป็น มั่น คง

๑ พระเจ้าฝรั่ง มั่งซ่องใต้ ทรง พง ตั้ง นั้น
 ก็ระฤก ขึ้นมาถึง ความหลัง มี พระไทย ยินดี นัก
 จึงสั่งให้ เถนท่ ทพ เป็น คน ทำ แค้น ช้าง เจ็ด
 พันมา หมน หนึ่ง สรรพด้วย เครื่อง สรรพาวุธ
 ทั้งปวง ให้ มั่งราช กระยอ ฉะวา เป็น แม่
 ทพ หลวง ยกไปตั้ง ทพ มอญ ณ เมือง ตะแคง
 นั้น ครั้นได้ ฤกษ์ สุกนิมิตร์ อัน เป็น มงคล
 แล้ว มั่งราช กระยอ ฉะวา แล นาย ทพ
 นายกองทั้งปวง ก็ถวาย มังคม ตา ออกจากเมือง
 อังวะ ครั้น มา ถึง เมือง ทราง ทวย ก็ให้ พล
 ทหาร เข้า ที่ เขา เมือง ซึ่ง สมิง จ้อ ของ
 วิชา อยู่ ณ สมิง จ้อ ของ ท่อสู เป็น สามารถ

จน ทิว ค่ายใน ที่ รบ มังราย กระยอ ฉะภา
 ก็ หัก เขา เมืองไต จึงให้ เจ้า เมืองทรางทวย
 เก่า เจ้า อยู่ รักษา เมือง แล้ว ยก ทพ ขน
 ไป เมือง ตะแคง ครั้น ไป ถึง ก็ เห็น ของ

อย่าง รามัญ บก อยู่ บน เจริง เทิน ก็ รู้ ว่า
 เมือง เตี้ย แก่ มอญ แล้ว จึง ให้ ตง มน

อยู่ ครั้น รุ่งชน จึง ให้ พด ทหาร หัก เขา เมือง

๐ พระยา เกียร ราชบุตรี แด นาย ทพ

นายกอง ฝ่ายมอญ ทงปวง ก็ ท่อ รบ พัง ต้าย ทาน
 เป็น สามารถ พม่า หัก เขา มไต ก็ ตง มน

ประชิด อยู่ พม่า ได้ รบ พัง กับ มอญ เป็น
 หลาย ครั้ง ยัง หา แพ้ ชนะ กัน ไม่ ฝ่าย

พระยา เกียร ราชบุตรี แด นาย ทพ นาย
 กอง ทงปวง ซึ่ง อยู่ใน เมือง นนท ชัด สัน เต้บียง

อาหาร ลง ครั้น จะ ดำ ทพ ถอยไป ก็ เกรง

พม่า จะ คิด ตาม ก้าว ศึก ทัพ พุ่ง ไป มิ ได้ ครั้น
จะ มี หนังสือ บอก ลง มา ขอ กอง ทัพ ก็ ไม่ ทน
ท่วง ที่

พระยาเกียรติ ราชบุรุษ จึง ครุฑ
ปลุก ขา นาย ทัพ นาย กอง ทั้ง บ้าง ๆ คิด อ่าน กัน
เรรวน อยู่ ปลุก ขา ยัง มิ ตก ลง

๑๐ ขณะ นั้น สมิง นันทะ สุริย จึง ทูล ว่า บัดนี้
ทัพ พม่า มี ก้าว ศึก หนัก ฝ่าย เรา ก็ ชด ด้ ยั้ง
อาหาร ลง ครั้น จะ รักษา เมือง ไว้ ก็ มิ ได้
จำ เปน จะ ทิ้ง เมือง เสีย ทัพ ไป แต่ ศึก
ยัง ประชิด กัน อยู่ ข้าพเจ้า จะ คิด ถอด
อุบาย ให้ พม่า เลิก ทัพ กลับ ไป ก่ ๑๑ จึง ค่อย
ล่า ทัพ ถอย ไป ท่อ ภายหลัง เห็น จะ ไป ได้ โดย ง่าย

๑๒ พระยาเกียรติ ราชบุรุษ ครุฑ ถาม ว่า ท่าน
จะ คิด ประการ ไດ จึง จะ ให้ กอง ทัพ พม่า ถอย ไป
ได้ สมิง นันทะ สุริย ก็ ทูล ความ ตาม คิด ทุก

เล่ม ๒๑

ราชาธิราช

๑๗๗

ประการ พระยาเกียรติ ราชบุรุษ ได้ ทรง พัง
 ก็ ตี พระไทย ตรัส ว่า ท่าน เร่ง ทำ ตาม
 ความ คิด เกิด สมิิง นันตะสูริย ก็ ถวาย
 บั๊กม ลา ออก มา ยิง ที่ อยู่ จึง แต่ง หนังสือ เปน
 รับ ส่ง พระเจ้าราชาธิราช ให้ มา ถึง พระยา
 เกียรติ แล นายทัพ นายกอง ทั้ง ปวง ฉบับ หนึ่ง ใจ
 ความ ว่า มังราย กะ ขอ ฉะวาท ยก พล ทหาร
 มา ตี เมือง ตะแคง นั้น เรา มี ความ ยินดี
 นึก ให้ พระราชโอรส รับ บ้าน ท่าน ไว้ จึง ได้
 บัดนี้ เรา ก็ ได้ แต่ง ให้ อามาศย์ ทินมณี กรอ ด แล
 สมิิง นคร อินท สอง นาย คน พล เข้า แล่น ยก
 ชน ไป ก้าว สกั ทน ทาง เมือง องวะ ไว้ แล้ว ฝ่าย
 กอง ทัพ หลวง ก็ ยก มา แต่ ณ วัน ศุกร
 เดือน สาม ชน สาม คำ เชน พล ดิบ แล่น
 กำหนด สิบห้า วัน จะ ให้ ถึง ถ้า นาย ทัพ

๙๗๘   ราชานิราช   เล่ม ๒๑

นาย กอ^๕ง ทง^๕ปรง   เห็น กอ^๕ง ทพ^๕ หลวงเข้า
ที่^๕ ทพ^๕ พมา^๕ แล้ว   ก็ให้^๕ เร่ง^๕ ที่^๕ กระ^๕นาบ^๕ ออก
มา   อัน^๕ กอ^๕ง ทพ^๕ พมา^๕ ยก^๕ มา^๕ เท่า^๕ นี้   หรือ
จะ^๕ รับ^๕ ทพ^๕ เรา^๕ เข้า^๕ อยู่^๕ ได้^๕ แต่^๕ ชั่วโมง^๕ หนึ่ง   ถ้า
แตก^๕ แล้ว^๕ เรา^๕ จะ^๕ ยก^๕ ทิต^๕ ขึ้น^๕ ไป^๕ เมือง^๕ อัง^๕วะ^๕ ให้^๕ จง

ได้^๕   แล้ว^๕ แต่ง^๕ เป็น^๕ หนังสือ^๕ บิดา^๕ มารดา^๕ บก^๕
ภรรยา^๕ พัน^๕ของ^๕ นาย^๕ทพ^๕ นาย^๕กอ^๕ง ท^๕แก้ว^๕ท^๕หวร^๕ ฝาก
มา^๕ เป็น^๕ หลาย^๕ ฉบับ^๕   มี^๕ เนื้อ^๕ ความ^๕ ต่าง^๕ ๆ
กัน   ด้วย^๕ อรรถ^๕ กิจการ^๕ บ้าน^๕เรือน^๕   ว่าจะ

๐ ครัน^๕ แต่ง^๕ หนังสือ^๕ ดี^๕ แล้ว^๕   ก็ให้^๕ จัด
เป็น^๕ เล่ม^๕ของ^๕ ทาบ^๕ สิ่ง^๕ ของ^๕ เขา^๕ หนังสือ^๕ หลาย^๕ ฉบับ^๕
นั้น   ใส่^๕ ราย^๕ กัน^๕ ไป^๕ ใน^๕ ทาบ^๕ บ้าง^๕   ใส่^๕ ใน^๕ ห่อ
ผ้า^๕ แด^๕ ก่อ^๕ง^๕ ก่อ^๕ก^๕ บ้าง^๕   ทำ^๕ อย่าง^๕ ว่า^๕ มา
แต่^๕ กรุง^๕หงษา^๕ดี^๕   ครัน^๕ เวลา^๕ คำ^๕ ก็ให้^๕ มอ^๕ญ
คน^๕ใช้^๕ ทาบ^๕ไป^๕   สั่ง^๕ ว่า^๕ ให้^๕ เดิน^๕ไป^๕ ทา^๕ ต้น

เล่ม ๒๑   ราชธานี   ๙๗๙

ทาง มา แต่เมืองหงสาวดีนั้น แล้ว กลับ
ย้อน เดิน เข้า มาให้ กองทัพ พม่า เห็น ถ้า
ทหาร พม่าได้ให้ ทิ้ง ทาบ แล หนังสือ นั้นเสีย จึง
เข้ามาใน เมือง จึงได้   ๙๗๙

๐ ฝ่าย มอญ คนใช้ ก็ไป กระทำ ตาม
ตมิ่ง นั้นทะลุรัย ตั้ง นั้น ทุก ประการ ฝ่าย ทหาร
พม่า กอง ทัพ เห็น มอญ เดิน เข้า มา
ตั้ง นั้น ก็ คิด ว่า มา แต่เมือง หงสาวดี ชวน
กัน ได้ จะ จับ เอา ทวี มอญ ก็ ทิ้ง ทาบ แล
หนังสือ ลง เสีย ก็ พา กัน จึง หนี เข้า
ใน เมือง   ๙๗๙

๐ ฝ่าย พม่าได้ ทาบ แล หนังสือ นั้น ก็ เอา
ไป ถวาย มังราย กะยอ ฉะวา ๆ ได้ทราบ ความ
ใน หนังสือ แล้ว ก็ หว่าน พระไทย จึง ให้
หา นายทัพ นาย กอง ทิ้ง บ่วง เข้า มา อำน

หนังสือ พัง ความ นาย ทพ นายกอง พม่า
 ทั้งปวง รุกข นั้น ก็ สดุ้ง สะเทือน กลับว่า
 กอง ทพพระเจ้าราชาธิราชจะยก มาที่ระต้ำ ระสาย
 ลง ฝ่าย กอง ทพ มอญใน เมือง ตะแคง นั้น
 ก็ให้ ตี ฆ้อง กลองให้ร้อง เต้น รำ แล้ว ร้อง
 เขาะ เขี้ย หยาบ ซ้ำ ว่า อ้าย พม่า มิ่ง ระวัง
 ตัว จง ดี อีก สอง สาม วัน พอ ทพ หลวง
 มา ถึง จะ ได้ เห็น กัน กู จะ ฆ่า พวก มิ่ง ให้
 เหมือน ฆ่า โค แด่ สุกร ား

๑ ฝ่าย ทหาร พม่า ได้ ยิน มอญ ว่า หยาบ ซ้ำ
 ก็ไป ทูล มงมลายกะยอฉะวา ฤๅได้ พัง ตัง นั้น ก็
 เห็น สัม กับ หนังสือ ซึ่ง ได้ ไว้ จึงให้ ประ
 ชุม นาย ทพ นาย กอง ทั้งปวง ปรึกษาว่า ตีก
 มอญ ครั้ง นี้ คับ หนั อยู่ เรา คิด กับ
 แคนใจ นั้ ทำน ทั้งปวง จะ เห็น ประการ ไດ

เล่ม ๒๑

ราชาธิราช

๙๙๑

นาย ท้ว นาย กอง ทังปวง ปฤชาบลัว

กราบ ทูลว่า กอง ท้ว เวายก มา ครอง

เจ้า หัก เอา เมือง ตะแคง ก็ หลาย ครั้ง แลว ก็ มิ

ไต่ ท้ว มอญ เข้ม แข็ง นึก บัดนี้ ท้ว

พระเจ้าราชาธิราชจะ ยกชน มากระหนาบ กำลัง

เรา น้อย เห็น จะ รับ มิไต่ หนึ่ง กอง ท้ว อำมาตย์

ทินมณี กรอด แด สมิง นครอื่นที่ ก็ ยก

ไป สกัด อยู่ ต้น ทาง แลว แม้น เลี้ย ที่ กอง

ท้ว มอญ ก็ จะ ตาม ตีกระหนาบ กัน ท้ว เชน จะ รือ ท้ว

แก้ ไขไต่ ก็ จะ ยับ เชน หยัดไป ขอให้

เลิก ท้ว กลับไป ก่อน พระ

๐ มี นาย กะขอม ฉะวาไต่ พัง ดึง นน ก็ เห็น

ด้วย จึงให้ เลิก ท้ว กลับไป จาก เมือง

ตะแคง พระ ภาเถียร แม่ ท้ว หลวง แด นาย

ท้ว นาย กอง ทังปวง เห็น พม่า เลิก ท้ว

๙๙๒ ราชธานีราช เล่ม ๒๑

กลับไป เมือง อังวะ แล้ว ก็ให้จัดเสบียง

อาหาร ทرفยี่สิ่ง ของ แล้ว กวาด เอา ครอบ

ครีว ชาว เมือง ตะแคง ทั้งปวง ลง มา

ถวาย ส้มเตี๊ยะ พระเจ้าราชธานีราช กราบ ทูล

ราชกิจ ทุก ประการ พระเจ้าราชธานีราชได้

ทรง ทราบ ก็ตั้ง พระ ไทย จึง พระราช ทาน

บำเหน็จรางวัล แก่ พระราช บุตรี แด่ นาย

ทัพ นาย กอง ทั้งปวง ไทย ฉานานุกัณฑ์

เป็น อัน มาก ား

๑ ฝ่าย มังราย กะยอ ฉะวา กลับ มา ถึง กรุง

อังวะ แล้ว ก็ กราบ ทูล พระราช บิดา ซึ่ง

ที่ได้ เมือง ทวาย คั้น แด ยก ไป กระทำ

การ ณ เมือง ตะแคง ทุก ประการ แล้ว ถวาย

หนังสือซึ่งเก็บได้ มานันด้วย พระเจ้ามณฑ็ย

ทองได้ แจง ความใน หนังสือ แล้ว จึง ทวี

แก่ มังราย กะยอ ฉะวา ว่า มอญ นาย ทัพ
 นายกองทแกล้วทหาร พระเจ้าราชาธิราชประอบ
 ด้วย สติปัญญาสามารถ นัก หนังสือ น
 เปน กลอุบาย พ่อ ลวง เจ้ายังเยาว์ แก่ คองม
 มิเท่า มอญ จึง เลิก ทัพ กลับ มา อัน ะ

ทำ สงคราม แก่ มอญ นั้น ย่ำ พัง ประมาท
 แล้ว พระราชทาน รางวัล แก่ พระราชโอรส แด
 นาย ทัพ นาย กอง ทังปวง เปน อัน มาก ะ

๑ ครั้น อยู่มา จน หนังสือ มังราย กะยอ ฉะวา
 แด มัง สัตยราชบุตร ทัง สอง ชั้น แล พระราช บิดา
 พรหม ด้วย มชมนตรี ทังปวง พระเจ้า ฝรั่ง
 มัง สอง ทอด พระเนตร เห็น พระราชบุตร ทังสอง
 จึง ว่า ราช สัมบัติ ของ เรา นี้ งาม ดี มา ดี
 ทแกล้ว ทหาร อัน ดี ควร แก่ ลูก เรา มังราย
 กะยอ ฉะวา แล หญิง บันเตง เกรือง ทุริยางค์

๙๙๘ ราชานิราช เล่ม ๒๑

คนทวิ ชัย รำ ทั้งปวง นั้น ควร แก่ ลูก เภา
มิ่งดีสุ ครั้น พระราช บิดา เสด็จ ชน แดง
มิ่งราย กะยอ ฉะฉา ก็ เสด็จ ไป ทำหนัก ชะ

๐ ฝ่าย มิ่งดีสุ ทรง พระจิตก โทมหนัก ด้วย
คำ พระราช บิดา จน นำ พระเนตร ตก มิ่งมหา
ราชา เห็นดัง นั้น ก็ รู้ว่า น้อย พระไทยใน คำพระ
ราช บิดา จึง กระซิบ ทูล ว่า พระราช บิดา
ทวิส ดัง นี้ พระองค์ อย่า ทรง พระ จิตก
เสีย พระไทยเลย สืบไป ภายหน้า เป็น ประ โยชน์
แก่ พระองค์ อ้อ ด้วย พระ เศษฐา ของ พระ
องค์ นั้น นำ พระไทย เป็น เหล็ก เพื่อ รั กษา
แข็ง นึก แล้ว พระราช บิดา ชำ ชับ ด้วย นำ
เกลือ อ้อ เถ้า เหล็ก นั้น ก็ จะ หาด หนัก หก
ไปราชสมบัติจะได้แก่พระองค์เป็นมั่นคง มิ่งดีสุ

เล่ม ๒๑   ราชานิราช   ๙๙๕

ใต้ พง ตั้งนั้น ก็ได้สติ   มี พระไทย ยินดี

ใน ถ้อย คำ มั่งมหา ราชายัง นึก   ชะ

๑ ฝ่าย มั่งราย กะยอ ณะวา   ทั้ง แต่ได้

ฟัง พระราช บิศา ตรัสว่า   มี วุ้เท่า มอญ ก็

น้อย พระไทย นึก   อยู่ มา วัน หนึ่ง จึงทูล

ลา พระ ราช บิศา ว่า   บัดนี้ การ สงคราม พม่า

กับ มอญ   ก็ได้ รบ พง กัน มา อยู่แล้ว

จะไว้ ใจมิได้ กล้อกทัพ มอญ จะ ยก ชนมา   กระทำ

แก่ กรุง อังวะ   แล หวัง เมือง เซตว์ แตน อีก

ข้าพเจ้า จะ ขอ ถวาย บังคม ภา ไป   จัด หวัง เมือง ราช

ทาง นำ ตำน ให้ มั่น คงไว้ ก่อน   ถ้า ทัพ

มอญ ยก มา ข้าพเจ้า จะ ขอ ไป รับไว้ ให้   หยุดแก่

หัว เมือง มิให้ ล่วง แตน เข้า มา ได้   พระเจ้า

มณเฑียร ทอง ก็ เห็น ด้วย   มั่งราย กะยอ ณะวา

จึง ให้ เถนที่ ทัพ มา สอง หมื่น   สรรพ ไป

ด้วย เสร็จ สัตราวุธ ทั้งปวง เสรีแล้ว ครั้น
 ได้ ศุภฤกษ์ ดี ก็ ถวาย บังคมลา พระราช บิดา ยก
 ทัพ ม้า ลง มา ครั้น เข้า ถึง แดน กรุง
 หงสาวดี จึง กำชับ ทหาร ม้า ทั้งปวง ให้ เป็น หมวก
 กอง กัน เข้าใจม ที่ หวัง เมือง ราม ทาง
 เข้า มา ได้ ช่าง พัน ผู้คน ล้ม ตาย เป็น อัน
 มาก หา ผู้ใด จะ ทาน ทาน มิได้ แยกย้าย
 กัน ที่ จุด เผา บ้าน น้อยใหญ่ รับ ล่วง เข้า
 มา ถึง กำแพงเมือง แล้ว ถอย กองทัพไป
 ตั้ง มั่น อยู่ ณ วัด ประกอบ กตอช ทางไกล
 เมือง หงสาวดี ประมาณ รัชช ห้า สิบ เส้น แล้ว
 ก็ ให้ ทหาร แยก กัน ออก เทียว ที่ จุด บ้าน เผาบ้าน
 ซึ่ง ตั้ง อยู่ ริม เมือง นน เลี้ยว ถิ่น

© ขณะ เมื่อ มังราย กระทบ ธุระ ยก ทัพ มา
 ครอง นน หวัง เมือง ราม ทาง ทั้งปวง มิ ทน

เล่ม ๒๑

ราชาธิราช

๑๘๗

รู้ตัว ก็ แยก หนีไป สิ้น จะ บอก หนึ่ง ส้อ
 ลง มา ก็ มี ทัพ ชาว เมือง หงสาวดี แลไป เห็น
 ควัน ปลิว เพลิง กระทบไป แล ผู้คน ก็ ตกใจ
 อ้อ อึ้ง เอิกเกริก อดหม่า นไป ทั้ง เมือง เสนาบตี
 ไข้ คนไป สืบได้ ความ แล้ว ก็ ชน กราบ ทูล

สมเด็จพระเจ้าราชาธิราช ๗ แจ้งว่า มังราย
 กระบอ ฉะวา ยกทัพ มา ลง มา ดึง หนี จึง ให้
 ทา สมิ้ง พ่อ เพ็ชร แล เสนาบตี ทิ้งปวง
 มา ปรุกษา

๑ สมิ้ง พ่อเพ็ชร เสนาบตี ทิ้งปวง ปรุกษา แล้ว
 กราบ ทูล ว่า มังราย กระบอ ฉะวา ยก มา
 คมึง น วาด เร็ว หนัก อัน ทัพ มา นี้ ว่องไว
 สามารถ จะ ชาญ ด้วย เทพยดา ก็ได้ เว้นไว้
 แต่ ทัพ ช้าง ซึ่ง จะ ชาญ ด้วย สงคราม

๙๙๙   ราชธานีราช   เล่ม ๒๑

อะสุรได้ จึง จะ รับ หยด   สมเด็จพระเจ้า

ราชธานีราชได้ ทรง พัง ดึง นัน   ก็ แสวง ตรัส

สรรเสริญ มังราย กะยอชนะวา   หวัง จะ ให้

พระ ราช บุตร ทั้ง สอง มี ฐานะ   งดงามใน

การ สงคราม   พระเจ้า ฝรั่ง มั่งคั่ง มี พระ

ราช บุตร   มี เด็ย ที่ เกิด ใน ตระกูล กษัตริย์

ประกอบ ด้วย สติปัญญา แกล้ว กล้า สามรรถ นึก

ต่าง พระเนตร พระกรรม พระราช บิดา ได้ เรา

นี้ วิชา สอน อากัพ ถึง มี บุตร ประตุงหนึ่ง หา ไม่ ถ้า

มังราย กะยอชนะวา มา เป็น บุตร เรา ก็ จะ เป็น ที่

วางใจ ยิ่ง นึก   ား

๐ ขณะ นั้น พระยา เกียร แด พระยา พระราม

ผู้ เป็น ราช บุตร ได้ พัง สมเด็จพระราช บิดา

ตรัส ดึง นัน ก็ ดำริ ที่ ว่า   ครอบ พระราช

บิดา จะ ทรง เห็น ว่า   ตัว เรา มิ ได้ ไหวใจ

เล่ม ๒๑

ราชาธิราช

๙๙๙

ปลงลงในราชการสงคราม

เกี้ยวคว้าน

ย่อท้ออยู่

จึงตรัสสรรเสริญ ยกย่อง

มังราย กะยอฉะวา ฉะน

พระราชบุตร

ทั้งสอง น้อยพระไทยนัก

จึงกราบทุก

พระราชบิดาว่า

ก็ก้มมังราย กะยอ ฉะวา

ยกมา ครองนี้

ข้าพเจ้า ทั้งสอง จะขอ

อาษา ออกไป ทำการสงคราม ส่นองพระ

เดช พระคุณจงได้

พระ

๐ สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้ทรงฟังพระ

ราชบุตรทุกตั้งน้อมถิ่พระไทย จึงให้พระยา

เกษรราชบุตร ทรงช้างพลายสิงหนารายน์

คุมทหารช้างชนะงา พันหนึ่ง ผูกเครื่อง

ทองกลางช้าง หมอควานประดับด้วย

เครื่องเหลือง พระยาพระรามราชบุตรทรง

ช้างธนูเพชร คุมทหารช้าง พันหนึ่ง ผูก

เครื่อง มาก กลาง ช้าง หมอ ความ ประทับ

ด้วย เครื่อง แต่ง ใส่ เสื้อ สี ชมภู สมิง พระ

ตะเบ็ต ี่ ช้าง พลาย ประกาย มาศ คุม พด

ทหาร ช้าง ชนะ งาม พัน หนึ่ง แล กลาง ช้าง

หมอ ความ ประทับ ล้วน เครื่อง ตำ สมิง นคร

อินท ี่ ช้าง พลาย สุริย คุม ทหาร ช้าง

ชนะ งาม พัน หนึ่ง กลาง ช้าง หมอ ความ

ประทับ ล้วน เครื่อง เขียว สมิง องจะ มังศรี

ี่ ช้าง พลาย รักษ์ น้อย คุม ทหาร ช้าง

ชนะ งาม พัน หนึ่ง กลาง ช้าง หมอ ความ

ประทับ ล้วน เครื่อง ลาย ำทัพ ปน

ช้าง ำ พัน ประทับ ด้วย ลูกตั้ง ตั้ง หอก ชัด ทวน

ธงสี ต่าง ๆ เป็น หมอจต หมู่ กัน ตาม สี

คชากรณ ประทับ ช้าง แล คน พร้อม ด้วย

เครื่อง ธรรมพาวุธ ทงปวง ครันได้ พิไชย

เล่ม ๒๑

ราชาธิราช

๙๙๑

ฤกษ์ อันเป็น ศุภมงคล แล้ว พระราชบุตร ทั้งสอง
 นาย ทพ ทั้ง สาม ก็ ถวายบังคม ลา ยก ทพ ช้าง
 ออก จาก กรุง หงสาวดี ตู รุ่งเรือง งาม ด้วย
 นาย ทพ แด พงศ ทหาร อัน ประคัม กาย
 แต่งสี่ ท่าง ๆ สดอเนตต์ งาม ด้วย เครื่องสูง เมรุของ
 ชาย ธงฉาน อัง มี พรรณนา ๆ น้อยใหญ่
 ระดา ตาข ไล่ไป บน หลัง ศาธาร งาม พด
 ศษสาร อันเดิน โดยชบวน พยพอกตมา เป็นทิวแถว
 เตียง โกลาตน์ แลวด้วย ศัพทธรรม กตองค์ กัก ก้อง
 บัน ดือ สนั่น พระราช บุตร ทั้ง สอง ก็ เร่ง
 รีบ พด ชัน ตำ เนิน มา

๐ ขณะ นั้น พม่า มา ใช้ กอง คอย เหตุ เห็น
 ทพ มอญยก ออก มา ก็ รีบ มาทูลแก่ มังรายกระษอ
 ณะว่า ๆ แจ่ง ตั้ง นั้น แล้ว ก็ ยก ทพ มา
 ออก รับ ฝ่าย พระยา เกียร พระยา พระราม

ราชบุตร แด่นาย ทัพ นาย กอง ทัง ปวง
 ก็ แยก ทัพ ให้ สมิง นคร อินท์ คุม ทัพ ช้าง
 พัน หนึ่ง เติน แชง ไป ชาย ทัง ช้าง ช้าง
 สมิง อังวะ มังศรี คุม ทหาร ช้าง พัน หนึ่ง เติน
 แชง ไป ชาย ทัง ช้าง ชาว แล้ว จึง สั่ง
 สมิง นคร อินท์ สมิง อังวะ มังศรี ว่า ถ้า เรา
 ให้ รือ ทัพ มังราย กะยอ ฉะวา ๆ ที่ ถง่า ถ่วง
 ทาง ลง แล้ว จึง ยก ตี กระหนาบ ออก มา
 เรา จะ ตี ตก ชน ไป ให้ ทัพ พม่า ตก จึง ได้ สมิง
 อังวะ มังศรี แล สมิง นคร อินท์ ก็ ยก กอง ทัพ ช้าง
 เติน แชง ไป ชาย ทัง ช้าง ช้าง ช้าง ชาว ตาม
 พระ ราช บุตร สั่ง ครั้น มังราย กะยอ ฉะวา
 ยก มา พอ แล เห็น กัน ถนัด พระ ยา
 เกียร ราช บุตร ก็ ให้ เอา ช้าง ทำ ร้อย ยก เข้า ยัว
 ทัพ พม่า

๐ ฝ่าย พม่า ก็ ชับม้า ได้ ช้าง มอญ ๆ ก็ ทำ
 เป็น ฝ่าย ถอย พม่า เห็น ได้ ที่ ก็ ชับ ม้า
 ได้ รก ลง มา สมิิง นครอินท์ สมิิง อังวะ
 มังศรี เห็น พม่า ได้ ล่วง พัน ลง มา แลว
 ก็ ชับ พล ช้าง ออก ที่ กระจานาบ กลาง ท้ว พม่า
 พระยา เกียร พระยา พระราม ราชบุตร สมิิง
 พระ ตะเบะก็ ก็ ชับ ช้าง เข้า ริม ฝั่ญ พม่า ก็ ริม
 พุง กัน เป็น สามารถ พล ทงสอง ฝ่าย ก็
 พุง สัตราวุธ ทาง พัน กัน อดหม่าน กอง
 ท้วมอญ ก็ ชับ ช้าง เข้า คุยได้ ย่า เขียบ ทางม้า
 พม่า ม้า ริม ช้าง มี หยด พม่า เสือ ขบวน ท้ว
 มอญได้ ท้ว ชับ ช้าง เข้า ประตา กัน รุมรบ เลียง
 มี เท้า พล ช้าง พลม้า แล เลียง สัตรา อื่น พล ทง
 สอง ฝ่าย ทาง พัน กัน นน ทง สมน ออ อิง
 เอ็ก เกร็ก คุย เลียง คด้น แล ลม พยู่ พัด

ผด พงศ์ ฟุ้ง เป็น ความมืด กลบไป ใน อากาศ พวก
 ผด ตาย ลง ด้วย กัน ทั้ง สอง ฝ่าย มา แด
 ผด พม่า ล้ม ตาย เป็น อัน มาก พม่า เหลือ
 กำลัง ต้าน ทาน มี ไต่ ก็ แยก ทั้ง เข้า ของ
 เครื่อง สัตรรวอูห์ เลี้ย เป็น อัน มาก มังราย
 กระยอ ฉะฉาน ก็ พา ทหาร รับ หนึ่ง กลบ ไป เมือง อังวะ

๐ พระยา เกียร พระยา พระราม นาย ทพ
 นาย กอง ทัง ปวง จะ ขบ ข้าง ทาน มา นน มี ทน
 ก็ กลบ มา จึง ให้ เกียร เครื่อง สัตรรวอูห์ ได้
 เป็น อัน มาก แลไว้ ก็ พา กัน มา เฝ้า สมเด็จ พระเจ้า
 ราช ธิราช กราบ ทูล ซึ่ง ได้ รับ ทพ มังราย
 กระยอ ฉะฉาน สิ้น ทก ประการ สมเด็จ พระเจ้า
 ราช ธิราช ได้ ทรง ฟุ้ง ก็ คือ พระ ไทย นก จึง
 พระ รช ทาน บำ เหน็จ ราง วัด แก่ พระ ราช บุตร ทง
 ฝั่ง แด นาย ทพ นาย กอง ทัง ปวง เป็น อัน มาก

๐ ฝ่าย มังราย กะยอระอา ครั้น กลับไป ถึง
เมือง อังวะ แล้ว ก็ พา นาย ทัพ นาย กอง
เส้า พระเจ้า ฝรั่ง มังฆอง กราบ ทูล ว่า ข้าพเจ้า
ไป จิต เจง หือ เมือง ปลาย ตำบล ครึ่ง นี ได้ ที่ ยก
ทัพ มา ลง ไป เสา เรือน บ้าน เมือง รวย ทาง เลี้ยว
เป็น อัน มาก ที่ ลง ไป ถึง เจริง กำแพง เมือง
หงสาวดี ฝ่าย มอญ ก็ ยก ทัพ ช่าง มา เป็น
อัน มาก ได้ รม พัง ตำบล ทาน กั้น เป็น
ตามารถ ข้าพเจ้า เห็น เหล็ก กำลั่ง จึง ต้า
ทัพ ถอย มา พระเจ้า ฝรั่ง มังฆอง ได้ ทรง
ฟัง จึง นน ก็ ตรัส ว่า ราชบุตร เรายัง มี รู่ จก กำลั่ง
ก็ กั มอญ ตู หั้น นึก นี้ หาก ว่า เป็น ทัพ
มา กำลั่ง รวด เร็ว จึง หนี รวด มา ได้ หาก ไม่
ก็ เลี้ยว ที่ แก่ มอญ มังราย กะยอ ระอา ได้
ฟัง พระราช บิดา ตรัส สั่ง ตั้ง นั้น มี พระ โทษ

โถมันนี่ นักคิด แต่จะ ทำ สงคราม หัก ราน มอญ
เสียให้ ได้ อยู่มา วัน หนึ่ง จึง กราบ ทูล

พระ ราช บิดา ว่า จะ ขอ กอง ทပ် สง ไป ที่
เมือง หงสาวดี อีก พระเจ้า มณเฑียร ทอง
ตรัส ทัก ทาน เป็น หลาย ครั้ง มังราย ก็ ขอ

พระ ราช บิดา ว่า ขอ กอง ทပ် สง ไป ที่
เมือง หงสาวดี อีก แล้ว จะ
ถวาย มังคม ตา เชื้อต คอ ทาย เสีย ให้ พัน ความ
โถมันนี่ พระเจ้า มณเฑียร ทอง ก็ ทรง

พระ ปรานี กลัว พระราช บิดา จะ เชื้อต
พระ ศอ เสีย จริง จึง ตรัส ว่า เมื่อ ตูมิ

พึ่ง บิดา ก็ จะ ยอม ให้ ไป แต่ อย่า ทำ ใจ
เร็ว ส่วน ข้า ทัว เสีย มิ ชอบ ชรรมตา เป็น

ลูก กษัตริย์ แล ทมกลัว ทหาร ควร ทาย ก็
ยอม ทาย จึง จะ นับ ว่า ชาย ชึ่ง จะ ข้า

ทว่า ทาย เพราะ ความ แค้น เท่า นี้ มีควร ครั้น
 สอน พระ ราช บพจร แล้ว จึง สั่งให้ เถนที่
 ทพ หัว เมือง ชน ทงปวงไท่ คน ยี่สิบ แสน ช้าง
 สอง หมื่น ม้า ห้า หมื่น สรรพ ด้วย เครื่อง
 สาทรรวอ ทัง ปวง ครั้น เถนที่ ทพ พร้อม
 เสรีจ แล่น ถึง วัน ศุภฤกษ์ มังราย กะยอ ฉะวา ก็
 กวาม ฤชาย บังคม ณ พระราช บิตร ยก ทพ ลงมา
 ถึง เมือง ปวณ จิต แจง เสบียง อาหาร
 เมือง ปวณ เสรีจ แล่น ก็ ยก ทพ ยก
 ทพ เรือ มา ทาง เมือง ทะละชี ครั้น ถึง เมือง
 ทะละชี แล่น ก็ ยก ลง มา ณ เมือง ทะเกิง
 ทพ เรือ นี้ ให้ เขา เสบียงอาหาร ตาม ลง มา สั่ง
 มังราย กะยอ ฉะวา ยก ทพ มา ถึง เมือง ทะเกิง แล้ว
 สั่ง ให้ นาย ทพ นาย กอง ทังปวง ยก เข้า หักเอา
 เมือง ทะเกิง

๐ ฝ่าย พระยาอินทโยธา ซึ่งรักษา เมือง
 ตะกิง นั้น ก็ ชัย พล ทหาร ขึ้น ประจำ นำ ที่
 เชิง เหนือ ได้ รม พุง กับ เขม สามารถ
 พล พม่าตายอยู่กับ คู เมือง ปน อ้น มาล พม่า
 เข้า รอ มิได้ ก็ ถอย ออก มา ฝ่าย มอญ
 ใน เมือง เห็น คิง เหนือ ก็ ทิ้ง อร กลอง ให้ ร้อง เขาะ
 เขี่ย หยวน ชั่วต่าง ๆ มังราย ถะยจะตม ได้ ขึ้น
 ก็ ทรง พระ โกรธ เป็น กำลัง สิ่ง ให้ ไล่ พัน
 หลง ทหาร ซึ่ง ถอย ออก มา เหนือ ให้ กลับ เข้า รม
 จง ได้ จึง ให้ ประลาศ ทหาร ทั้ง ปวง จำ นำ
 คำน ผู้ ไต่ ถอย ออก มา จะ ศึก ศิริยะ ทั้ง
 นายไฟว์ ดง ถม คู เมือง เสือ ให้ สัน ฝ่าย พล
 ทหาร ทั้ง ปวง ได้ เห็น ไต่ ขึ้น คิง นั้น ก็ กลัว
 รือ กลับ เข้า ไป มัง จะ แควง นาย ทพ คน หล่ง
 จน ช้าง ขึ้น รอ อยู่ รม คู เมือง มังราย

กระทบ ณะวา เห็น ตั้ง นั้น ก็ ทรงพระ โกรธ ตรัสว่า
 ข้าฯ นาย ทพ ผู้นี้ กตเวทิตาย มิใช่ ซาก ทหาร เที่ยง
 ไว้มิได้ จึง สั่งให้ พิ เลียง โจน ลง จาก
 ช้าง พระ ที่ นั่ง ไป ทัก คีรีชะ มั่งจะ แคน เลีย พิ
 เลียง ก็ โจน ลง จาก ช้าง บน จน ท้าย ช้าง มั่งจะ แคน
 ทัก คีรีชะ ความ ช้าง แคน มั่ง จะ แคน โยน ลง ไป ให้
 นาย ทพ นาย กอง ทั้ง สอง ตู แล้ว ชับ
 ช้าง เล่ พล รุก ข้าม คุ เข้า ไป จน ถึง กำแพง เมือง
 พล ทหาร ทั้ง สอง ก็ ทรู คน เข้า หัก เขา เมือง ตะ กิ่ง ได้
 © ฝ่าย พระยา อินทโยธา ซึ่ง วิชา เมือง ตะ กิ่ง
 นั้น เห็น พม่า หัก เขา เมือง ได้ ก็ ตกใจ
 จึง ให้ เบก บัระ ตู เมือง ช้าง ทิศ ตะวัน ตก พา
 ทหาร บัระ ไพร์ ที่ สนิท ริม หน่อ ออก ไป ยิง กรง หงษ์ าว ตี
 มั่ง ราย กระทบ ณะวา ก็ ยก เข้า ทิ้ง อยู่ใน เมือง ตะ กิ่ง

๑๐๐๐   ราชาธิราช   เล่ม ๒๑

แล้วแต่งให้ พลทหารไป ทิตตาม พระยาอินทโยธา
ทหารไป ตาม จน ล้น เขตต์ เมืองไม่ทัน แล้ว ก็
กลับ มา ทูต แก่ มังราย กะขอม ฉะวา ๆ ก็ มิ ได้
ตรัส ประการใด

๐ ฝ่าย พระยา อินทโยธา   ครั้น มา ถึง

ทรง หงษาว่า ก็ เข้าเฝ้า พระเจ้า ราชาธิราช กราบ
ทูลกิจการ ซึ่ง ได้ รับ ฟัง กับ ทพ มังราย กะขอม ฉะวา
จน เลี้ย เมือง ล้น ทก ประการ ส้ม เต็จ พระเจ้า
ราชา ธิราช แจง แล้ว ก็ ทรง พระ โกรธ แก่
พระยา อินทโยธา   จึง ตรัส ว่า มังราย
กะขอม ฉะวา ยก มา เป็น ทพ กษัตริย์ เหลือ กำลัง
ท่าน จะ ท่าน ทาน แดก หนึ่ มา หนึ่ เรา หา เราย โไทย
ไม่   แต่ ท่าน เป็น ผู้ ไหญ่ เลี้ย แวง เรา รัก
ไว้ ใจ ให้ อยู่ รักรักษา เมือง ต่าง หู ต่าง ตา   ให้
ภรรยา ข้า ใช้ เงิน ทอง เป็น อัน มาก   ทวง จะ

เล่ม ๒๓   ราชานิราช   ๑๐๐๑

ให้ มี น้ำใจ ช่วย บัองกัน รักษา บ้าน เมือง แต่พอ
เป็น รั้ว เมือง หลวง   กลับ เป็น คน เกียจ
คร้านไม่ ระวง ซ้ำศึก   นอน กอด เมีย สาว
เลีย ตาม สบายใจ   มิได้ แต่ง ผู้คนไป สอด
แนม   ถีบ ช่าง ราชการ ปลายแดนให้ รุก่อน
นั่งให้ ทพ พม่า จู่มา จน ถึง เมือง ตะเกิง เข้า
โจมตี เอา เมืองได้   แล้ว แหก หนี มา
หา เรา ทำให้ เลีย พระเกียรติยศ   เหตุไฉน
จึง มา แต่ตัว   ไม่พา สุนัข เมีย ครอบ ครว
ผูก ขัน เอื่อ ตาม มา ด้วย เถา   บ้าน นี้
พม่า มิ ญาติ ลากไป สิ้น แล้ว หรือ   ท่าน เกียจ
คร้านใน ราชกิจ คัง นี้   ผิดโทษ ถึง ตาย
สั่งให้ เอาไป ซ้ำ เลีย   สมิง พ่อ เพ็ชร กราบ
ทูล ขอโทษ ว่า   พระยา อินทโยธา นิไสย
ชำนาญใน ทาง สมณ   หา ถนัดใน การ

๑๐๐๒   ราชธานีราช   เล่ม ๒๑
 สงครามไม่   ชำนาญ แต่ ธรรมศาสตร์ ไหรา
 สาสตร์   ซึ่ง จะ หลง ภรรยา เกือบ คร้านใน
 กิจ ราชการ ตั้ง ปาก คน เล่า ภา นั้น   ข้าพเจ้า
 เห็น หา เช่นไม่   ขอ พระราชทานให้ พาก
 โทษไว้ ครั้ง หนึ่ง ก่อน   พระ

๐ สมเด็จ พระเจ้าราชธานีราช   ก็ ทรง คิด
 ถึง ความ หลง คลาย พระ ไกรธ ลง   จึง พระราช
 ทาน โทษให้   แล้ว ทรง สั่ง อำมาตย์ ทิน
 มณี กรอด   อำมาตย์ มะสมร   ให้ ไป เสนอ ที่
 คน เมือง พลับ หนึ่ง   เมือง เหว   หนึ่ง   เมือง
 เกาะ ชะเมิน หนึ่ง   เมือง เขย หนึ่ง   เมือง
 อุก คุรุ หนึ่ง   เมือง สเมอง หนึ่ง   เมือง เหว
 หนึ่ง   เจ็ด เมือง ฝ่ายใต้   ถ้าได้ แล้ว ให้
 อำมาตย์ ทิน มณี กรอด เป็น แม่ทัพ   เร่ง ยก
 ทพ เรือ ตี เกว ชนไป   เมือง ปรวน   ทิน ทาง   ซึ่ง

เล่ม ๒๑

ราชาธิราช

๑๐๐๓

มั่งราย กะยอ ฉะวาไว้ เสบียง อาหาร นน ให้ ได้

๑ ฝ่าย สมเด็จ พระเจ้าราชาธิราช ก็เสด็จ ยก
กองทัพ มา พอ ถึง แม่น้ำ พวง นางไทด
กัน กับ เมืองตะเกิง ทาง ประมาณ ร้อย เส้น สั่ง
ให้ ตั้ง ค่าย ยังมี ทน แล้ว ฝ่าย ม้าไซ้ของ

คอย เหตุ ก็ เข้า มา ทูล แก่ มั่งราย กะยอ
ฉะวา ๗ ได้ แจ้ง ว่า กอง ทัพ พระเจ้าราชา
ธิราช ยก มา ตั้ง อยู่ ณ แม่น้ำ พวง นาง
ก็ให้ เร่ง รับ ยก ข้าง มา ทัพ ออก จาก เมืองตะเกิง
มา ที่ กอง ทัพ พระเจ้า ราชาธิราช ๗

๑ ฝ่าย กอง ทัพ มอญ ซึ่ง ยก มา เป็น ทัพ
นำ ก็ แยก ย้าย กัน ไป ตัดไม้ ทำ ค่าย ยังมี
ทน มั่น พอ กอง ทัพ มั่งราย กะยอ ฉะวา
ยก เข้า ตี ทัพ มอญ ต้าน ทาน มิได้ ก็ แยก

๑๐๐๔   ราชธานีราช   เล่ม ๒๑

วันลงมา จน ถึง หน้า ช้างทัพ พระเจ้าราชธานีราช
ซึ่งให้ ยืน ช้าง กัน พล ทำ ค่าย อยู่ นั้น สมเด็จ
พระเจ้าราชธานีราช ทอด พระเนตร เห็น พล แยก มา
ก็ ทรง พระ โกรธ ตรัส ว่า   อ้าย พม่า มัน
จะไม่ ให้ เรา หยุด พัก หาย เหนื่อย แล้ว   จึง

ให้ พล ทัพ หลวง ตัง มั่น ไว้   สั่ง ให้ สมิงนคร
อินท คุม ทหาร ตาม สอง มือ หมัน หนึ่ง   สมิง
พระราม คุม ทหาร ตามสอง มือ หมัน หนึ่ง ให้ ออก
หลวง พัน พม่า   ราช

๐ ฝ่าย สมิง นคร อินท สมิง พระราม รับสั่ง
แล้ว   ก็ คุม ทหาร ตาม สอง มือ เข้า ตะลุม
บอน พัน พม่า ๆ กับ มอญ รบ กัน เป็น สามารถ
อดหม่าน พม่า ต้าน ทานมิได้   ก็ ถอย เข้า
ไปใน เมือง ตะเกิง   มอญ กับ พม่า ช่า
กัน ตาย ครัง นั้น จะ นับ มิได้   แต่ พม่า

ตาย มาก กว่า มอญ ประมาณ สิบ เท่า แล้ว
 สมเด็จ พระเจ้าราชา ธิราช สั่งให้ ชน ศพ พม่า ซึ่ง
 ตาย นั้น บรรทุก เกวียน ไป ทิ้ง น้ำ เตี้ย ก็
 ให้ ทิ้ง ค่าย มั่น ณ แม่ น้ำ พวง นาง พม่า
 แล มอญ ก็ แต่ง ทหาร ออก รบ กัน นอก ค่าย ทุก
 วัน มี ไต ชาติ พระ

๑ ฝ่าย อำมาตย์ ทิน มณิ กรวด อำมาตย์
 มะสมร ซึ่งไป เถลไถล ที่ ทพ เจ็ด หัว เมือง นน
 ไต่ คน สี่ หมัน แปด พัน สรรพ ด้วย เครื่อง
 สัตรา วุธ ทั้ง ปวง เสร็จ แล้ว ก็ ยก ทพ เวอ
 ชน ไป ที่ เมือง ปราณ ไต่ ฟาก หนึ่ง แลว ก็ ให้ ตั้ง มน
 ใจ พม่า ซึ่ง อยู่ รักษา เมือง ปราณ นั้น จึง
 แต่ง หนังสือ บอก ให้ คน ถือ ลง มา ถวาย มังราย
 กระยอ ฉะวา ๆ จึง ให้ รับ หนังสือ มา อ่าน
 ใจ ความ ว่า ข้าพเจ้า ผู้รักษา เมือง ปราณ ขอ

๑๐๐๖

ราชาธิราช

เล่ม ๒๑

แจ้ง มา ยัง พระราช บุตว์ ไต้ ทราบ ด้วย

อำมาตย์ ทินมณี กรอต อำมาตย์ มะสัมร

ยก ทพ เวอ ชน มา ที่ เกือบ เหา เมือง ปรวน ฟาก

นำ หนึ่ง แล้ว บตน์ ทัง ค่าย ประชิต รบ พ่ง

กัน อยู่ ซึ่ง จะ ส่ง เสบียง อาหาร ลงไป

นน ชิต สน ๗๖

๐ ครน มงรายกะยอนระวา ไต้ แจ้ง ใน หนึ่ง สือ

แล้ว จึง ให้ นาย ทพ นาย กอง ทัง บอง มา

ปฤกษา นาย ทพ นาย กอง ปฤกษา กัน แล้ว

กราบ ทูล ว่า อัน การ ส่งคราม จะ เหา แพ้

แล ชนะ กัน ก็ เพราะ อาหาร บตน์ ทพ

มอญ ชน ไป ที่ ตั้ เสบียง อาหาร เสีย แล้ว เกรง

ทพ อำมาตย์ ทิน มณี กรอต อำมาตย์ มะสัมร

จะ มิ หยต แต่ เมือง ปรวน จะ ถ่วง เลี้ยว

ลง มา ที่ เมือง ทะละชี ด้วย ถ่า เสีย เมือง

เล่ม ๒๑   ราชาธิราช   ๓๐๐๗

ตะลันต์ แด้ว   เห็น จะ รื้อ ทวี ยาก จำ จะ

ถอยทัพ ชน ไปที่ อำมาตย์ ทินมณีนครอด อำมาตย์

มะสมร   สอง ทพ นั้ เสีย ให้ ได้ ก่อน   อย่า

ให้ ทน เสีย แก่ ข้าศึก จึง จะ ชอบ   มั่ง รวย

กะขอด ฉะวา ก็ เห็น ด้วย   ครั้น เวลา คำ

จึง ให้ เลิก ทพ ชน ไป เมือง ปรวน   อะ

๐ ฝ่าย พระเจ้าราชาธิราช ได้ ทราบ ว่า   มั่ง รวย

กะขอด ฉะวา เลิก ทพ ไป เห็น สมคบ เน ดิง นั้น คือ พระ

ไทย นก   ครั้น จะ ให้ ตาม เกรง ทพ พม่า

จะ หนี รัด รับ เร็ว ไป   จะ กระหนาบ ทพ

อำมาตย์ ทิน มณีน นครอด ๆ มิ ทน รุก ทั่ว ก็ จะ เสีย

ท่วง ที่ ไป   จึง มิ ได้ ให้ คิด ตาม   แต่ง แต่

ทหาร มา ใช้ รับ ชน ไป แจ่ง แก่ อำมาตย์ ทินมณีน

กรอด มา ใช้ ชน ไป ถึง   จึง แจ่ง ความ แก่

อำมาตย์ ทินมณีน นครอด ๆ รู้ ว่า มั่ง รวย กะขอด ฉะวา

ยก ^๕ชน มา จะ ^๕ที่ กระทบ ^๕จึง คิด เป็น กตอบาย
ให้ ^๕ผูก เป็น ^๕รูป ^๕หุ่น ^๕ถือ ^๕เครื่อง ^๕สาทราวุธ
ประจำ ^๕อยู่ ^๕ทุก ^๕บ่า ^๕ที่ ^๕แต่ ^๕ัว ^๕ทำ ^๕เกราะ ^๕ถม
แขน ^๕ไว้ ^๕เป็น ^๕อัน ^๕มาก ^๕กร ^๕นี้ ^๕เวลา ^๕คำ ^๕ให้
กอง ^๕เพลิง ^๕ระย ^๕นอก ^๕ค่าย ^๕แต่ ^๕ัว ^๕จับ ^๕สนัก ^๕ช
มา ^๕ผูก ^๕ประจำ ^๕กอง ^๕เพลิง ^๕ให้ ^๕เรีย ^๕ราย ^๕เข้า
ปลา ^๕อาหาร ^๕ไว้ ^๕ใน ^๕ค่าย ^๕นั้น ^๕ให้ ^๕กอง ^๕เพลิง
ห่าง ^๕ๆ ^๕กัน ^๕แต่ ^๕พอ ^๕แ ^๕เห็น ^๕แสง ^๕เพลิง
มิ ^๕ให้ ^๕พม่า ^๕ทิ้ง ^๕บ่วง ^๕สง ^๕ไสย ^๕จึง ^๕ถอย ^๕ทัพ
ถ่วง ^๕รับ ^๕ชน ^๕ไป ^๕เมือง ^๕พล ^๕ิม ^๕กอง ^๕ทัพ ^๕พม่า
อยู่ ^๕ฟาก ^๕ข้าง ^๕หนึ่ง ^๕ไ ^๕ย ^๕ยิน ^๕เสียง ^๕เกราะ ^๕เห็น
รูป ^๕หุ่น ^๕แ ^๕สนัก ^๕ช ^๕กลับ ^๕คล ^๕้าย ^๕อยู่ ^๕หา ^๕ทัน
รู้ว่า ^๕ทัพ ^๕มอญ ^๕เล็ก ^๕ไป ^๕สิ้น ^๕ไม้ ^๕ก็ ^๕ตรวจ ^๕ตรา
กัน ^๕รักษา ^๕ค่าย ^๕เป็น ^๕ปรก ^๕ท ^๕อยู่ ^๕ชะ

๑) ฝ่าย มังราย กะยอ ณะวา ยก มา จากเมือง

เล่ม ๒๑   ราชธานี   ๑๐๐๙

ตะเกิง   ถึง เมือง ตะตะตี แล้ว ก็ ยกทัพ เรือ

สง มา ถึง ทาง รววม   ที่ จะ ชนไป เมือง

ปรวน นั้น   พอ เวลา ประมาณ สอง ยาม

แล เห็น กอง เพลิง แล รูปหุ่น   ใต้ ยิน เสียง

เกราะก็ สำคัญ ว่า ทัพ มอญ ยัง คงอยู่ที่ พระไทย

นัก   จึง สั่ง นาย ทัพ นาย กอง ทงปวง ให้

ประกาศ เรือ ทอด หุ่น ราย บิด แม่ น้ำใจ   แล้ว

สั่ง กำชับ ว่า ถ้า ทัพ มอญ หัก ล่วง สง มา ได้ จะ

เอาโทษ นาย ทัพ นาย กอง ถึง สิ้น ชีวิต   ชะ

๑   นาย ทัพ นาย กอง ก็ ทอด หุ่น ประกาศ เรือ

อยู่เป็น จนัด   เตรียม ตรวจตรา กัน เป็น

สามารถ   มั่งราย กะยอ ฉะวา แต่ง คนให้

ไป บอก แก่ นาย ทัพ นาย กอง พม่า   ซึ่ง ตั้ง

อยู่ ณ เมือง ปรวน นั้น ว่า   กอง ทัพ หลวง

๑๐๑๐   ราชาธิราช   เล่ม ๒๑

ยก ขน มา ตั้ง บัด ทาง รวบรวมไว้ แล้ว   ให้ นาย
ทัพ นายกอง ทิ้งปวง ตระเตรียม ทแกล้ว ทหารไว้
ให้พร้อม   เวลา พรุ่ง นี้ จะ ยกเข้า ระดม ตี
ที่ เตี้ยว   คนใช้ ขนไป ถึง จึง แจ้งแก่นายทัพ
นาย กอง ตาม รับ สิ่ง ทุก ประการ   ครั้น ออก
มา จาก ค่าย   แลไป ฟาก ข้าง ค่าย มอญ
ไต่ ยืน แต่ เสียง เกราะ แล เสียง สุนัข ชี้ เฝ้า หอน
อิง อยู่   แสง เพลิง ที่ กอง ก็น้อย ลง   คน
ใช้ เหล่า นั้น ก็ สงไสย   จึง บอกแก่นาย
ทัพ นาย กอง ทิ้งปวง   นาย ทัพ นาย กอง
เมือง ปราณ นั้น ก็ ขวน กันไป ต   ครั้น เห็น
ดัง นั้น ก็ สงไสย นึก   จึงให้ ทหาร ข้าม
ไป สืบ สอด แนม   ทหารไป สอด แนม ดู
ฟาก ข้าง ค่าย มอญ พัง เจียบ สงก เสียง คน จึง
เข้าไปใกล้   เห็น แต่ กอง เพลิง แล สุนัข ชี้

เล่ม ๒๑

ราชาธิราช

๑๐๑๑

เท่า หอน อึ้ง อยู่
ก็สงบ เสียง ลง

รูป หุ่น แด เกราะ ถมนั้น
แล้ว ชวน กัน เข้าไปใน

ค่าย เห็น แต่ กองเพลิง จึงรู้ว่า มอญ

ทำอุบาย พ้อ ลวง เลิก กองทัพไปสิ้นแล้ว พวก

ทหาร สอด แนม ก็ รีบ กลับ มา บอก แก่ นายทัพ

นาย กอง ๆ ได้ แจ้ง ก็ ตกใจ พุด กัน

ว่า พวกเรา มิ รู้ เท่า มอญ ตั้ง นี้ เห็นจะ เป็น โทษ

จึง บอก แก่ คน ใช้ ๆ ก็ รีบ กลับ ลง มา ทูล

มั่งราย กระยอ ฉะวา ๆ แจ้ง ว่า มอญ เลิกทัพ

ไปแล้ว ก็ ทรงพระโกรธ ตรัส ว่า เรา

หมาย จะ มา ตี ทัพ มอญ ให้ ยับเยิน บัด นี้

นาย ทัพ นาย กอง ประมาทไม่ คอย ระวัง ให้

มอญ หนีไป พัน ี่ เงามมือ เราได้ จึงให้

เอาโทษ แก่ นายทัพ นาย กอง ทั้งปวง ซึ่ง ตั้ง

อยู่ ณ เมือง ปราวณ ครั้น จะ ให้ ยก ทัพ ตาม

๑๐๑๒

ราชาธิราช

เล่ม ๒๑

ก็เห็น มี ท่น

จึง เลิก ทัพ กลับไปยัง

กรุง อังวะ

ครั้น ถึง จึง นำ กิจ ชน กราบ

ทูล สมเด็จ พระราช บิดา ทุก ประการ ๗

๑ พระเจ้า มณฑิยร ทองไต๋ ทรง พัง ตัง นน

จึง ตรัส ว่า

ดูเรา ของเรา แก้ว กั้ว

สามารถใน การ คัก ก็ จึง

แต่ เจริง อูบาย

ถ่าย เทยง อ่อน นั้

บัตัน เตี่ย ความ คิต

แก่ มอญ

จึง ต้อง ถอย ทัพ คืน มา

แล้ว

พระราช ทาน บ้าเหินจ รวงวล

แก่ พระราช

บุตรี แล นาย ทัพ นาย กอง เป็น อื่น มาก

๗

๑ ฝ่าย สมเด็จ พระเจ้าราชาธิราช ทราบ ว่า

กองทัพ มังราย กะขอชะวา

ยกไปไม่ทัน ทัพ

อำมาตย์ทิน มณี กรอต

อำมาตย์ มะสมร สอง

ทัพ นี้ ยกไป เมือง พลิม แล้ว

มังราย กะขอ

ชะวา ก็ เลิก ทัพ กลับไป เมือง อังวะ

จึง ไปรต

เล่ม ๒๑   ราชานิราช   ๑๐๑๓

ให้พระยา อินทโยธา อยู่รักษา เมือง ตะเกิง ตั้ง
เก่า   แล้ว พระองค์ ก็ยกทัพ กลับมายัง

กรุงหงสาวดี   จึงให้พระยา เกียร ราชบุตร์
ไป อยู่เมือง มอญ มะตะ   ให้ราชามะนุไป

ดูแลตลิ่งที่ทาง เสด็จพระราชมนต์เย็บ
แล้วให้ อยู่ช่วยประคับ ประคองพระราชบุตร์ด้วย

๑ ครั้น อยู่มา ประมาณ สาม เดือน สมิ้ง
พ่อ เพ็ชร บ่วย ลง   สมิ้ง เจ้ พระเจ้าราชา

นิราช ทรง พระจิตก นึก   จึงให้ สำนึกแพทย์
ไปพยาบาลโรค ๆ ก็ มีคยา บ่วยหนัก ลง ฝ่าย

สมิง นคร อินทร์ รู้ว่า   สมิ้ง พ่อ เพ็ชร บ่วย

หนัก ก็ไป เข้มม เขื่อน มิได้ขาด   อยู่มา

วัน หนึ่ง จึง ถวาย สมิงพ่อ เพ็ชร ว่า   น้ำ ท่าน

บ่วย ครอง นี้ แปล ประการใด   สมิง พ่อเพ็ชร

๑๐๑๔

ราชาธิราช

เล่ม ๒๑

ไต้ย่น ตั้ง นั้น

ลี้ม ตา ชน ดู เห็น สมิ้ง นคร

อินท์ ก็ ดีใจ

จึง ว่า หลาน เรา มา ก็ ดี แล้ว

น้ำ ระภาค ถึง อยู่

อัน โวศ เรา ครึ่ง นี้ เห็น

หนัก ออก หนักใจ หนัก

เหลือ กำลัง ที่ จะ

ทนได้

ไหน น้ำ จะ มี ชีวิต อยู่ทำ ราช การ

สนองพระเดชพระคุณ พระเจ้า อยู่หัวสืบไป น้ำ

จะ ลา หลาน เรา ครึ่ง นี้ แล้ว

แต่ น้ำ วิตก

ถึง หลาน เรา

ซึ่ง จะ ทำ คือก สงครามไป

เบอง น้ำ

ด้วย เจ้า ผู้เดียว ถ้า คือก พอ

กำลัง ก็ จะ เอาไชย ชนะได้

ถ้า คือก เหลือ

กำลัง ก็ เห็น จะ เสีย ที่

เพราะ หา ผู้จะเป็น

คู่คิด อุดหนุน มีได้

ฝ่าย สมิ้ง อังวะ มังศรี

เป็น คน มีสติปัญญา ผู้ มีชื่อ อยู่

พอ จะ ได้

เป็น เพื่อน ท่าน ก็เป็น คน หลบ หลีกไป ซึ่ง

จะ ทำ สงครามไป ภาย นาน

หลาน เรา อุดง่าห้

เล่ม ๒๑   ราชานิราช   ๑๐๑๕

ระมัด ทั่ว จง ตี เกิด   เรา นี้ มิได้ อยู่ ประคับ
ประคอง ท่าน แล้ว   สมิง นคร อินทร์ ได้ พง ตั้ง
นน   ก็ ยก มือ สมิงพ่อเพ็ชร ฐน วางบน
ศีรษะ แล้ว ร้อง ให้ รัก   ะ

๑ ครั้น อยู่มา สอง สาม วัน สมิง พ่อเพ็ชร
ก็ ถึง แก่ ความ ตาย   สมเด็จ พระเจ้าราชา
นิราช ได้ ทราบ   ก็ ทรง พระ กรรมแสง ว่า
รัก สมิง พ่อ เพ็ชร เป็น อัน มาก   จึง ทรง
ตั้ง เสนาบดี ทง ปวง   ให้ แต่ง การ ศพ ตาม
บรรดา ศักดิ์ เสร็จ แล้ว   ก็ ชัก ศพ สมิง พ่อ
เพ็ชร เข้า สู่ เมรุ อัน ประดับ ประดา เป็น อัน งาม
ถวาย ไทย ทาน แก่ พระสงฆ์ ราชาน คณะ ถานา
นุกรม แล เบริษฏ อันดับ เป็น อัน มาก พระเจ้า
ราชานิราช ก็ เสด็จ ไป พระราชทาน เพลิง เสร็จ แล้ว
จึง ให้ เก็บ อัฐิ ใส่ ฉอบ ทอง ประดับ พลอย แล้ว

๑๐๑๖   ราชานิราช   เล่ม ๒๑

ให้ มี งาน มะ ไทรศพ เจ็ด วัน   จึง เอา อัฐิ

ไป บรรจุไว้ ใน พระมูเตา   ๗

๐ ฝ่าย มังราย กะยอ ฉะวา   ทั้ง แต่ ถอย

ทัพ มา จาก เมือง ปราณ ก็ คิด แค้น อยู่ ทุก วัน

ทุก เวลา ว่า มิ รู้ ทำ มอญ   ครน รุ่ง ชน

บใหม่ จึง ชน ไป กราบ ทูล พระราช บิดา ว่า ครอง

น ชาพเจ้า จะ ขอ ยก ลง ไป ที่ เมือง หงสาวดี ให้ ได้

พระเจ้า มณ เทียร ทอง ก็ เห็น ด้วย   จึง สั่ง

ให้ มงฉนทมิตร คม พล สิบ เก้า หัว เมือง เป็น

คน สิบ แแสน   ซ่าง สอง หมื่น   มา ทำ หมน

สรรพ ด้วย เครื่อง สาทราวุธ ทั้ง ปวง เป็น ทัพ บก

แส้ว ให้ แต่ง เรือ ฉลาก บาง ห่ม ด้วย เหล็ก พัน หึ่ง

เรือ ตาย คา ห่ม ทอง แดง สอง พัน   เรือ ตาย

ได้ ไธ ยก สาม พัน   เป็น พล สิบ ห้า แแสน

สรรพ ด้วย เครื่อง สาทราวุธ ทั้ง ปวง พร้อม ให้

เล่ม ๒๑

ราชาธิราช

๑๐๑๗

มิ่งรายกะยอม ฉะวา ยกทัพบุก ทพเรือ ลงไป ตั้ง
 อยู่ ณ เมือง ตะละซี พระเจ้า มิ่ง มิ่งสอง
 ก็ ยก ทพ หนุน ลง มา ตั้ง อยู่ ณ เมือง
 ป่วน เป็น คน สาม หมื่น กัน ทพ มอญ ชั่ง
 จะ ตี เกยว หลัง ชน มา หนุน ราช

๑ ฝ่าย มิ่งราย กะยอม ฉะวา มา ตั้ง อยู่
 ณ เมือง ตะละซี ฐูว่า สมิง พ้อ เพ็ชร ทยาย
 แล้ว ก็ ตี ใจ จึง ดำริ หนี ว่า พระเจ้า ราชา
 ธิราช มี เชียว เพ็ชร หัก เสีย ช่าง หนึ่ง แล้ว ยง
 แก่ สมิง นคร อินท เป็น คน มี ฝีมือ จะ คิด
 กลอบาย ตัก กำลั้ง ตัก เอา ทั่ว สมิง นคร อินท
 มา เสีย ให้ ได้ ถ้า พระเจ้า ราชา ธิราช เสด็จ
 มา แล้ว จะ เพศบาย ชนวน ให้ แต่ง ทหาร
 ออก รบ กัน ทั่ว ต่อ ทั่ว เรือ ต่อ เรือ ช่าง
 ต่อ ช่าง ม้า ต่อ ม้า ครอง น เห็น ที่ จะ ให้

แจ้งความ

โรงพิมพ์ราชฎีเจริญทำบลถนนสำเพ็งตอน
วัดเกาะ จำหน่ายหนังสือประโลมโลก,ธรรมมะ,
สุภาสิตต่าง ๆ และรับพิมพ์หนังสือ เช่น กาศ,
ท้าว, ฎีกา, ใบเสด็จ, แบบฟอร์ม ฯลฯ ทำเล่มสมต
เดินทองอย่างงาม ๆ สิ่งของที่กล่าวมาแต่
รับรองว่าจะทำให้ได้อย่างประณีต และเร็วทันความ
ประสงค์ กับมีหนังสือแบบเรียนของกระทรวง
ศึกษาธิการทุกชนิดจำหน่ายด้วย ทั้งหล่อตัว
อักษรพิมพ์จำหน่ายโดยคิดราคาอย่างข่อมเยา

เพราะฉะนั้น ถ้าท่านมีความประสงค์อย่าง
ใดอย่างหนึ่งซึ่งได้กล่าวมาแล้วข้างบนนั้น เชิญ
ท่านไปลองซื้อหรือจ้างพิมพ์ ท่านจึงจะทราบ
ได้ว่าที่โรงพิมพ์ราชฎีเจริญคิดราคาพอสมควร.

*****

ราชาธิราช

เล่ม ๒๒

ย สิบห้า สี่ต่างคี่ ต่าง รู้ ท่าน ผู้ ขอ
 วาน หนังสือ นำ จัด เกาะ เพราะ นักหนา
 ราชครู เจริญ โรงพิมพ์ ริม มรรคา
 เชิญท่าน มา ขอ ดู คง รู้ ตี
 ได้ ลง พิมพ์ คราว แรก แปลก ๆ เรื่อง
 อ่าน แล้ว เป็ลื่อง ความ ทุกข์ เป็น สุกข์
 ท่าน ขอ ไป อ่าน พง ให้ มงม
 เจริญ ศรี ศรี สวัสดิ์ พพณน์ เขย

วัด

รัตนโกสินทร์

กค๑๐๘

เกาะ

๑๐๑๙

๐ หน้า ต้น ๖๖

๐ ราชา ธิราช เล่ม ๒๒ ๖๖

๐ ตั้งแต่ มังราย ะยอ ณะวา มี ราช สู่ร มา ถวาย พระ
เจ้า ราชา ธิราช ขอให้ พระเจ้า ราชา ธิราช แต่ง นาย ทหาร
ออก ล้อม กัน ตัว ต่อ ตัว แล้ว พม่า จับ ส้มิง นคร อินท ได้
จน ถึง พระเจ้า ราชา ธิราช เด็ด ทิ้ง กตบ กรุง หงสาวดี แล้ว
มังราย ะยอ ณะวา ยก ทิ้ง ตาม ไป จับ ส้มิง พระราม ได้ ๖

๐ ฝ่าย พระยา อินทโยธา ซึ่ง รัชชา เมือง
ตะเกิง นั้น แต่ง ให้ คน ไป ลับ ข่าว ราชการ
แดน ต่อ แดน ใต้ แจ้ง ว่า มังราย ะยอ ณะวา
ยก มา แล้ว จึง แต่ง หนังสือ บอก ให้ คน ถือ ลง มา
ยัง เสนาบดี ณ กรุง หงสาวดี คน ไซ้ ก็ รีบ
ถือ หนังสือ ลง มา ยัง กรุง หงสาวดี จึง เขา

๑๐๒๐   ราชธานีราช   เล่ม ๒๒

หนังสือ เข้าไป ส่งให้ แก่ เสนาบดี ๆ   ก็ นำ

หนังสือ บอก ชน กราบ ทูล   ว่าจะ

๐ สมเด็จ พระเจ้า ราชธานีราช แจง ใน หนังสือ
แล้ว ก็ ให้ อำมาตย์ มะสมร ไป เถนที่ ทพเรือ
เมือง เมะตะหะมะ   แล หัว เมือง ชน สาม

สิบ หัว เมือง ฝ่าย ไต   แล้ว ให้ อำมาตย์
ทิน มณี กรอด   ไป เถนที่ ทพเรือ เมือง

พลิม หัว เมือง ชน สิบ เจ็ด หัว เมือง   ตรัส สั่ง
ให้ เถนที่ ทพบก หัวเมือง ชน ฝ่ายเหนือ ทงปวง

สาม สิบ หัว เมือง   แล้ว ให้ สมิง พระราม
สมิง ราช สงคราม   สมิง พระตะเบ็ต เป็น

แม่ กอง ทพ บก ช้าง หมัน หนึ่ง ม้า สอง หมัน
พล แปะ แสน   สรรพ ด้วย เครื่อง สัตตราวุธ

ทงปวงแล้ว พระองค์ ให้ แต่ง เรือ นลาก บาง หม
ด้วย เหล็ก เจ็ด ร้อย ตำ   เรือ ตาย คา หม

เล่ม ๒๒

ราชาธิราช

๑๐๒๑

ทอง แดง แปร ร้อย ตำ เรือ สาย เกล โด ยก

พัน หนึ่ง เป็น เรือ สอง พัน ห้า ร้อย ตำ

พล สิบ แสน สรรพ ด้วย เครื่อง สาทราบอ ทังปวง

ให้ เจ้า สมิง นคร อินท สมิง อังวะ มังศรี

สมิง สามปราบ เป็น ทัพ นำ ครั้น ได้ พิไชย ถูก ษัต

แล้ว พระองค์ ก็ ยก ทพบก ทพ เรือ พรหม

กัน ล่อง ลงไป เมือง เสียง เลี้ยว ชน

มา ทาง เมือง ตะเกิงไป เมือง ตะละชี ถึง แม่ น้ำ

อะถอย พอ ทอด พระเนตร เห็น ทพ มังราย กะยอ

ฉะวา ซึ่ง ตั้ง อยู่ นั้น เป็น อันมาก จึง ให้

หยุด ทพ บก ทพ เรือ ตง ค่าย มั่น ลงไว้ พระ

๐ ฝ่าย มังราย กะยอ ฉะวา ครั้น แจ้ง ว่า

ทพ พระเจ้า ราชา ธิราช ยก มา ถึง พรหม

กัน แล้ว ก็ มีความ ยินดี นึก จึง ให้ มังต

เวจง ถือ หนึ่ง สือ ซึ่ง แต่งไว้ นั้น กับ เครื่อง

๑๐๒๒

ราชา ธิราช

เล่ม ๒๒

ราช บรรณาการ

นำ ดอกไม้ เทศ ทำ เท

เมียง สิบ กระทบ

น้ำ มัน ตีบ สิบกระทบ

นำไป ถวาย พระเจ้าราชาธิราช

มั่งตरेอง ก็

ถวาย บังคมลา

ถือ หนังสือ คม เครื่อง

ราชบรรณาการ

มา ยัง ค่าย สมเด็จพระเจ้า

ราชาธิราช

จึง แจง แก่ ทหาร วิชา ประทุ

คาย ๆ ก็ บอก ส่ง เข้าไปให้ กราบทุก

๐ สมเด็จพระเจ้าราชา ธิราช ได้ ทราบ แล้ว

ก็ โปรดให้ รับ เข้า มา

มั่งตเรอง ก็ เข้า มา

กราบถวาย บังคม

ถวาย หนังสือ แด่เครื่อง

ราช บรรณาการ

สมเด็จพระเจ้าราชาธิราช

จึง ครัดให้ อ่าน

ใน หนังสือ นั้นใจ ความ

ว่า ข้าพเจ้า มั่งรายกะยอ ฉะวา

ขอ แจง

ความ มา ถึง สมเด็จพระเจ้า สูง เรา

ด้วย

ข้าพเจ้า ยก กอง ทพ มา ครัง นี้

ปราธนา จะ

เล่ม ๒๒

ราชาธิราช

๑๐๒๓

กระทำ สงครามให้ สิบ ก จง นัก หนา แต่

พระเจ้า ลุง พึ่ง ยก มา ถึง ทแกลัว ทหาร

ยง เหนอย เลื่อย ถาน ก ครั้น จะ ต่วน ทำ

การ สงคราม สัประยุทธ์รบ พุง แก่ กัน นั้น ก็มี

ไต่ เห็น ฝีมือ ทแกลัว ทหาร เข้มแข็ง โดย สามารถ

เชิญ สมเด็จพระเจ้า ลุง พัก พล ทหารทั้งปวง ให้

คอย หาย เหนอย ก่อน แต่ คัก จะ เจียบ

ว่าง อยู่ เป็น หลาย วัน ขอ ให้ จัด ทหาร

ที่ ดี ชี ช่าง ต่อ ช่าง ชี มา ต่อ มา เรือ

ดำ ต่อ ลำ มา สู้ กัน ให้ ทเวิง น่ำทัพไว้ จะได้

ชม เล่น เป็น ขวัญตา พลาจ กว่า คัก

ใหญ่ จะ ได้ รบ กัน สมเด็จพระเจ้า ลุง

จะ ทรง เห็น ประการใด จง ตอบ มา ให้

เรา ทราบ ะ

๐ สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้แจ้งในหนังสือ

๑๐๒๔   ราชาธิราช   เล่ม ๒๒
 แล้ว   จึงให้แต่งหนังสือตอบ   จัดสิ่ง
 ของตอบ แทนโดยสมควร   ส่งให้ผู้ถือ
 หนังสือกลับไป   มังทรเือง ก็ถวายบังคมลา
 นำหนังสือตอบแด่เครื่องราชบรรณาการตอบ
 แทน กลับไปถวายมังรายกะยอฉะวาฯ จึง
 รับหนังสือมาทรงอ่าน   ในหนังสือนั้นว่า
 ซึ่งหลานเรา จะใคร่ชม ข้าทหาร   ให้เห็น
 ผู้มีอน เข้มแข็ง ตัวต่อตัว   เรือดำต่อดำ
 ออกสู่ประยูทธิ์กันให้ ทวีง นำค่าย   เป็นขวัญตา
 นั้น   เรามีความยินดีนัก   วันพรุ่งนี้
 จึงจะแต่งออกไป   ให้หลานเรา เร่งแต่ง
 เรือ แล ทหารไว้รับ   เถิด   ๖๖

๐ มังรายกะยอฉะวาได้แจ้งในหนังสือตอบ
 แล้ว ก็ดีพระไทยนัก   จึงดำริห์การซึ่งจะ
 จับฉมังนคร อินท์นั้นให้   ได้   ส่งให้มังธนู

เล่ม ๒๒

ราชาธิราช

๑๐๒๕

เทศ คุม เรือ ฌลาก บาง หก ลำ บรรจุ ทหาร มี ผู้
 มือ จอด ช่อน อยู่ใน คลอง แวะ ฝ่าย ทิศ
 ทั่ว ออก สรรพ ด้วย เครื่อง สัตราวุธ ทั้งปวง
 แลมี ขอ เหล็ก เกี้ยว เชือก พวน ชัก ถึง ตลิ่ง ปาก
 คลอง นั้น ตัก กิ่งไม้ สด สะบักไว้

เห็นว่า เป็น คลอง
 ทหารไว้ เป็น อัน มาก
 เชือก ทั้ง สอง ฟาก
 เรือ ฌลาก บาง หก ลำ
 แวะ ฝ่าย ทวน ตก
 เชือก พวน ชัก

อย่าให้
 แล ทาง บก นั้น ก็ ชุ่ม
 สำหรับ ชัก ชุด
 สั่งให้ มังลกายา คุม
 ช่อน อยู่ใน คลอง
 มี ขอ เหล็ก เกี้ยว แล
 สรรพ ด้วย เครื่อง สัตราวุธ

แล้ว สะปาก คลอง เลี้ย เหมือน กัน ทำง
 เรียบ ร้อย ดี อย่าให้ มอญ สงไสย ได้ เวลา
 พุ่ง นี้ เราจะ แท่ง เรือ ฌลาก บาง ให้ มังกะยอ
 ทาง ออก รอบ ด้วย สมิง นคร อินท์ แล้ว จะ ให้

๑๐๒๖   ราชาธิราช   เล่ม ๒๒

ทำ เสีย ที ทย ชน มา   ถ้า เห็น มอญ ได้

ล่อง ชน มา แล้ว   จึง ยก ทหาร ออก ที

กระหนาบ เอา เวื่อ ฉลาก บาง เกย เข้าไปให้ ถึง

กัน   แล้ว เอา ขอ เหล็ก รุม เกยว ช่วย กัน

ตาก ทัง บก ทัง เวื่อ   เอา เวื่อ ฉลาก บาง

สมิง นคร อินท มา จง ได้   มังฆนุ เตช มังล็กยา

ทั้ง สอง ก็ ไป อะเถณที่ ทหาร   ให้ ทำ การ

ตาม มังราย ะยอฉะวา สิ่งนั้น ทุก ประการ ๗

๐ ฝ่าย สมเด็จ พระเจ้า ราชาริราช   ครน

ผู้ ถอนหงส์ ออ กลับ ไป แล้ว   จึง ทวิส แก่ เสนาบดี นาย

ทัพ นาย กอง ทังปวง ว่า   เวลา เข้า พรง น

คิด จะ แต่ง ทหาร ออก รบ สู้ กับ พม่า   เวื่อ ลำ

ค้อ ลำ   ผู้ ไต จะ รบ อาษา สู้ กับ พม่า ได้ บ้าง

เสนาบดี นายทัพ นายกอง ทังปวง ก็ นิ่ง อยู่   เจ้า

สมิง นคร อินท ไต พง ดง นน ก็ ดีใจ   จึง กราบ

เล่ม ๒๒

ราชาธิราช

๑๐๕๗

ทูล ว่า พม่า ดุ หมิ่น เกรงา องอาจ ฉะนี้ ดุจ มอญ
 มีใช้ ชาย หา ฝีมือ แล สติปัญญา มีได้ สำคัญ
 ว่า เมือง มอญ จะสิ้น คน ตี ละ กระมัง ข้าพเจ้า
 จะ ขบ อาษา ออกไป ชำ เลียบ ให้ พม่า ขยาด
 ฝีมือ ของเราได้ พระ

๐ สมเด็จ พระเจ้าราชาธิราชได้ ทรง พัง ก็
 เห็น ด้วย มี พระไทย ยินดี จึง ตรัส ว่า
 ผู้ หนึ่ง นั้น ถึง มี ฝีมือ จะ ออกไป เรา ก็ ยัง
 มีใคร สิ้น วิทก ถ้า สมิง นคร อินท์ จะ อาษา
 ออกไป แล้ว เรา ที่ใจ คลาย ความ วิทก ดง
 สมิง นครอินท์ รับผิดชอบ แล้ว ก็ ถวาย บงกชมา ออก
 มา ที่ อยู่ ก็ สั่ง ให้ ตก แต่ง เรือ ฉลาก บาง
 แล พล ทหาร เครื่อง สัตราวุธ ทัพวง เสร็จ แล้ว
 ครั้น เวลา เข้า สมิง นคร อินท์ อาม น้ำ ทา เบ่ง
 หอม น้ำ มัน หอม แต่ง ทิว ไล่ เสือ ชมภู

๑๐๒๘   ราชาธิราช   เล่ม ๒๒

ชลีบ ทอง จีบ เขียว   กำไล ต้น แขน ปลายแขน

โพก ผ้า ชมภู ชลีบ ทอง   ไล่ แหวน เพ็ชร

แก้ว ยอด ทั้ง สอง ก้อย   แล้ว เข้า มา กราบ

ถวาย บังคมลา   สมเด็จ พระเจ้า ราชาริราช

ก็ ทรง อวย พระพร ไซ้ให้ แล้ว   สมิง นครอินท์

จึง ให้ สิ้น ฆ้อง เป่า ปี่ ตี กลอง ให้ ร้อง ว่า ตาม สอง

มือ   ออก เรือ ฉลาก บาง ไป   ชะ

๐   ฝ่าย ทหาร กอง คอย เหตุ   เห็น เรือ

สมิง นคร อินท์ ออก มา จาก ที่ แล้ว   ก็ มา ทูล

มั่งราย กะยอ ฉะวา ๆ ก็ เส็ง ชน หอ รม ใน ค่าย

ควน ทอด พระเนตร เห็น สมิง นครอินท์ ออก เรือ

ฉลาก บาง   เป่า ปี่ ตี กลอง ชน มา ตั้ง

นั้น ก็ ตีใจ   จึง สั่ง ให้ มั่งกะยอ ทาง ออก

เรือ ฉลากบาง เข้า รม ผะเงิน หน้า   มั่งกะยอ ทาง

ก็ ให้ เอา เรือ ฉลากบาง เข้า ผะเงิน หน้า กัน   แด

เล่ม ๒๒

ราชาธิราช

๑๐๒๗

ทแก้ว ทหาร ทั้ง สอง ฝ่าย ก็ เข้า รบ พุ่ง
 กัน เช่น สามารถ ช้า นาน แล้ว ทำ เป็น
 เลี้ย ที่ ให้ ทหาร ทวน เรือ ฉลาก บาง ถอย ขึ้นไป
 เจ้า สมิง นคร อินทร์ ให้ ตี เรือ ฉลาก บาง ตาม ทิศ
 ขึ้นไป ครั้น พ้น ช่อง ขวาง ถึง ปาก คลอง

แฉะ มังกะยอ ทาง ก็ ให้ เอา ขอ เหล็ก สับ
 เกี้ยว เรือ เจ้า สมิง นคร อินทร์ เข้า ไป สมิง
 นครอินทร์ เห็น ดัง นั้น ก็ คิด ประหลาดใจ เกรงจะ
 เลี้ย ที่ จึง ใจ น ชน เรือ รบ มังกะยอ ทาง
 ถือ ดาบ สอง มือ ได้ พ้น พม่า ใน ลำ เรือ นั้น ตาย สิ้น

๐ ฝ่าย มังฆนเดช มังลกยา ก็ เอา เรือ
 ฉลาก บาง ซึ่ง คอย อยู่ สอง ฟาก นั้น ออก
 รบ กระหนาบ รุม กัน เกย เรือ ฉลาก
 บาง สมิง นคร อินทร์ เข้า แล้ว จึง เร่ง ให้
 ทหาร เอา ขอ เหล็ก สับ เอา พวน ชัก เข้า ริม ฝั่ง

๑๐๓๐

รวชา อีราช

เล่ม ๒๒

ฝ่าย กองทัพ บก ก็ลง ช่วย ตาก เรือ ฉลาก บาง
เข้าไป จน ถึง นำ ค่าย มังรายกะยอฉะวา

พม่าเข้า ถล่ม รุม รบ เจ้า สมิิง นครอินท์ ลำเดี่ยว
สมิงนครอินท์ กับ ทหาร ฆ่าพม่า ตาย เป็น อัน มาก
จน สิ้น ทหาร ทั้ง ลำ เรือ เหลือ แต่ เจ้า

สมิง นคร อินท์ ผู้ เดี่ยว เป็น คน มี วิทยาคม
อยู่คง กระพัน ตัว ต้อง สัตราวุธ เป็น
สามารถ มิได้ เข้า ก็ โจน ชน บกไล่ ฆ่า

พม่า ล้ม ตาย เป็น อัน มาก จน มี อ ช้าย
ชวา คตาย ตาบ มิ ออก เลือ แล ผ่า ช่ม
ไป ด้วย โลหิต ฝ่าย พม่า จะ เข้า จับ สมิง

นคร อินท์ มิได้ ก็ เอาไม้ ค้อน ก้อน ดิน
ไล่ ระดม กัน ขวาง ทั้ง ถูก เป็น หลาย ที เจ้า
สมิง นคร อินท์ ก็ ล้ม ลง พม่า ก็ ทรู

กัน เข้า จับ ตัวได้ พา เข้าไป ถวาย

เล่ม ๒๒

ราชาธิราช

๑๐๓๑

มั่งรายกะยอณะว่า ๆ ก็ ตีพระไทย นั้ ก็ จึ่ง แต่ง
 คนให้ ถือ หนังสือ ชนไป แจ้ง แก่ ส้มเต็จ พระราช
 บิดา ณ เมือง ปวงน แล ขณะ เมื่ เจ้า
 ส้มิง นคร อินท กั๊บ พม่า รบ กัน นั้น ส้มเต็จ
 พระเจ้า ราชธาธิราช จะ แต่ง กอง ทัพ ชนไป ช่วย
 ก็ มี ทัน ท่วง ที่

๐ ฝ่าย ส้มิง พระราม ซึ่ง มา ทาง ทัพ บค นั้น
 ครัน วิชา เจ้า ส้มิงนครอินท เลี้ย กั๊บ พม่า ก็ ไกรธ
 จั๊ง ชน ช้าง พลาย ประกาย มาศ รับ เข้า ไป ยืน น่า
 ค่าย พม่า แล ร้อง ตำ ว่า อ้าย พม่า
 โทหก ทา จริงไม่ แม้น มั๊ง ตี ให้ ออก มา
 ชน ช้าง กั๊บ กั๊ว ต่อตัว ให้ เห็น ผีมอ กัน มั่งราย
 กะยอ ณะว่า ไ้ ยืนตั้ง นั้น ก็ ชับ ให้ พม่า ชน ช้าง
 ออกไป รุม ชน จะ จั๊บ ตัว ให้ ได้ ส้มิง พระ
 รามก็วางพลายประกายมาศเข้ากระโจนชน ช้าง

๑๐๓๒   ราชา ธิราช   เล่ม ๒๒

ฝ่าย พม่า เสีย ที่เพลิง พล้า   สมิง พระราม

ก็ ชวง ฟัน ด้วย ของ ง้าว   ถูก พม่า นายทัพ

นาย กองตาย เป็น หลาย คน   พม่า ก็ เอา

ข้าง ล้อม เข้า เป็น หลาย ชั้น   สมิง พระราม

เห็น ตง นน ก็ ชับพลายประกายมาศ เข้าให้ ชน

ข้าง พม่า ก็ ล้มตาย เป็น หลาย ตัว   สมิง พระราม

เห็น เหลือ กำลัง   จึง ชับ ข้าง แหก ออก

มาแล้ว ร้อง คำ ว่า   อ้าย พม่า มิ่ง ตี แต่

พวก มาก หา มีความ อายไม่   แล้ว ก็ ชับ

ข้าง มา ค่าย   พม่า เห็น ตง นน ขยาด

ผี มือ สมิง พระราม อยู่   ก็ มิ อาจ จะ ทิด

ตาม พา กัน กลับ เข้า ค่าย   ครน รุงชน

วัน หนึ่ง   มั่งรายกะยอณะวา เสด็จ มา ถึง

ที่ รักษา สมิง นคร อินทไวยุณ   สั่งให้

เล่ม ๒๒ ราชานิราช ๑๐๓:๓

เอาเครื่อง ที่เสวย มาให้ ส้มิง นครอินท์ กิน จึง
ตรัส ปลอบ ว่าท่าน อยู่ ด้วย เรา เถิดจะ เลี้ยง ท่าน
ให้ เหมือน พระเจ้า ลง เลี้ยง ส้มิง นครอินท์
จึง ทูล ว่า ข้าพเจ้า เกิด มา เป็น ข้าทหาร
ทำการ สงคราม มี แพ้ แล ชนะ บัดนี้
ข้าพเจ้า เสีย ด้วย ข้าศึก หา สัตย์ มิได้ ถ้า แล
มิ สัตย์ มั่นคง อยู่ ตั้ง ความ สัจญา แล้ว ที่ไหน
จะ เป็น ดัง นี้ เล่า ข้าพเจ้า ได้ ความ อประยศ
เจ็บ ข้ำ ถึง เพียง นี้ แลแล้ว ซึ่ง จะ รักษา
ชีวิต อยู่ ก็น เข้า แดง เป็น ข้า สอง เจ้า จะ
ประโยชน์อัน ไตมี ขอแต่ พระราชทาน น้ำ กิน แล้ว
ก็จะ ถวาย บังคม ลา ตาย มังรายกะยอณะวา
จึง เอา น้ำ ใน พระแท่น พระราช ทาน ให้
ส้มิง นครอินท์ ครั้น ส้มิง นครอินท์ กิน น้ำ แล้ว

๑๐๓๔   ราชาธิราช   เล่ม ๒๒

มั่งรายกะยอณะวา จึงหยิบเอาหมากใน พานเครื่อง
เสวย ขึ้นให้   สมิ้ง นคร อินท์ รับเอาหมาก
มา กิน แล้ว   จึง กราบ ทูล ว่า ข้าพเจ้า
ได้ กิน มาก ของ พระราชบุตร พระเจ้า มณเฑียร
ทอง คำ หนึ่ง   มี พระคุณ แก่ ข้าพเจ้า เป็น
อน มาก   ทว่า ข้าพเจ้า ก็ จะ ตาย แล้ว   หา
สิ่งใด จะ ทด แทน พระคุณ มิได้   จะ ขอ
ทูลความ ลับไว้ แก่ พระองค์ สักสิ่ง หนึ่ง   มั่งราย
กะยอณะวา ไต่ พง ดึง นน   จึง ตรัส ว่า   ท่าน
จะ บอก ความ ลับ สิ่งใด ให้เรา ก็ จง บอก มา เถิด
สมิ้งนครอินท์ จึง ทูลว่า ข้าพเจ้า จะ แจ้ง ความ ลับ
บัดนี้   ทถแล้ว ทหาร ตาม เสด็จ พระองค์ มา ก็
มี มาก อยู่ เกรง จะ รั่ว แพร่ง พราย ไป   ขอ เชิญ
พระองค์ เสด็จ เข้า มา ให้   ไกล ข้าพเจ้า จึง จะ ทูล
ถวายได้   ๖๖

เล่ม ๒๒ ราชานิราช ๑๐๓๕

๐ มังราย กะยอ ฉะวาใต้ ทรง พัง ตัง นน ก
สำคัญ ว่า จริง จึงเสด็จ เข้าไปใกล้ สมิง
นคร อินท ๆ จึง กราบ ทูล พระ กรูณา ว่า ซึ่ง
พระองค์ จะ ทำ สงคราม ด้วย สมเด็จพระเจ้าราชา
นิราช พระเจ้า อยู่หัว ของ ข้าพเจ้า ดับไป
ภาย นานนี้ อย่าได้ ทรง ช่าง ให้ ทรง หน้า
ช่าง พระที่ นิ่ง เลข เปน อิน ชาต อิน ทหาร ซึ่ง
มี ฝีมือ อย่าง ข้าพเจ้า นี้ มี เปน อิน มาก มังราย
กะยอ ฉะวาใต้ พัง ตัง นน ก ทรง พระ สรวล จึง
ตรัส ว่า สมิง นคร อินท นี้ เปน ทหาร มี
ฝีมือ เข้มแข็ง เปรียบ เหมือน อสรพิศม์ ทัว จะ
ตาย แล้วยัง ลอก ความ หลอกไว้ ให้ คน กลัว อีก
เล่า มี เลี้ย ที่ เกิด มา เปน ชาย ชาตรี นำ

ใจ องอาจ ถล่ำ หาญ แล มี ความ ซื่อ สักดิ์ ด้วย
 ตรีศ ตัง นน แลว ก็ เสด็จ กลับ มา ที่ อยู่ ฐานะ

๑ ฝ่าย พม่า ผู้ ถู หนึ่ง สือ ไป เมือง ปราวณ ถึง
 แลว ก็ นำ หนึ่ง สือ เข้า ไป ถวาย พระเจ้า
 มณฑะยว ทอง ๆ แจง ว่า สมิง นคร อินท เจ็บ ข้ำ

ลำบาก อยู่ ก็ ทรง พระ วิทก ว่า ลูก เรา
 ทำ แก่ เจ้า สมิง นคร อินท ผู้ ม คน แก่ เรา ตัง น
 หา ควร ไม่ จึง ให้ มัง สีส พระราช บุตร อยู่
 รักษา เมือง ปราวณ แลว พระองค์ ก็ เสด็จ

รับ ลง มา ณ ทพ มังราย กะยอ ฉะวา เสด็จ
 มา ยง มิ ทน ถึง ฝ่าย เจ้า สมิง นคร อินท

ต้อง อารุช บอบ ข้ำ ลำบาก ทง ไม่ กิน อาหาร ด้วย
 ครัน อยู่ มา สาม วัน ก็ ถึง อนิจกรรม พระเจ้า
 ฝรั่ง มังฆอง เสด็จ มา ถึง ค่าย มังราย กะยอ ฉะวา
 ทราบ ก็ ออก ท้อน รับ อัญเชิญ สมเด็จ พระ

เล่ม ๒๒

ราชาธิราช

๑๐๓๗

ราช บิดา

ให้เสด็จ เข้า ประทับ ณ พลับพลา

ใน ค่าย

นาย ทัพ นาย กอง ทังปวง ก็

เข้า มา เฝ้า กราบ ถวาย บังคม พร้อม กัน พระ

เจ้า ฝรั่ง มั่ง ช้อง จึง ทวีต ตาม ว่า เจ้า สมิง นคร

อินท์ อยู่ไหน

มั่งราย กะยอ ฉะวาทูต ว่า

สมิง นคร อินท์ ถึง แก่ กรรม เสีย แล้ว พระเจ้า

ฝรั่ง มั่งช้องได้ ทราบ ว่า

เจ้า สมิง นคร อินท์

ถึง แก่ ความ ตาย แล้ว

ก็ ทรง พระ ฮา โดย

เสีย ตาย นี้

จึง ทวีต แก่ มั่งราย กะยอ

ฉะวาทูต ว่า

เจ้า สมิง นคร อินท์ มี ความ

สัตย์ เป็น แท้

แล้ว ก็ มี คน แก่ เรา แด

นายทัพ นาย กอง ทังปวง เป็น อัน มาก ครัง

หนึ่ง มอญ ลวงไป กระทำ ความ สัตย์ หวัง จะ

ฆ่า พม่า เสีย ให้ สิ้น

เจ้า สมิง นครอินท์

ก็ บอก แก่ มั่งมหาราชา โดย ความ สัตย์ พม่า

๑๐๓๘

ราชาธิราช

เล่ม ๒๒

จึง รอด กลับ มาได้ ไม่ มี อันตราย แล เมื่อ

สมิง นคร อินท์ ลอบ เข้า มาได้ ถึง ที่ อยู่ ข้างใน

ชีวิต เรา อยู่ใน เนื้อ มือ เขา แล้ว เขาก็

ยัง มิได้ ทำ อันตราย ซึ่ง สมิงนครอินท์

มา ถึง แก่ ความ ตาย เสีย น่า อาลัย เสีย

ตาย นัก ลูก เรา ทำ ดัง นี้ มิชอบ ทวีต ติโทษ

พระราชบุตร เป็น อัน มาก แล้ว จึง เปิด

เครื่อง ประดับ ซึ่ง พระองค์ ทรง นน ออกใส่

ศัพ เจ้า สมิง นคร อินท์ แล้ว ยก ศัพ ตั้ง

ใน โทษ แต่ง เครื่อง ประดับ ประตา เป็น อัน งาน ทวีต

สั่ง ให้ ห้าม โทษ ลง ใส่ เวื่อ ชนาน แล จาก

อักษร ใส่ แผ่น ทอง ลง ไว้ ด้วย เนื้อ ความ

ว่า เจ้า สมิงนครอินท์ มี ความ สัตย์ เป็น แท้ ฐู

จัก คุณ พระ มหา กษัตราธิราช เป็น อัน ยิ่ง หาญ

เล่ม ๒๒   ราชาธิราช   ๑๐๓๙

เล่มถ ตั่ว ขาก   ซึ่ง ราชบุตร เรา ทำ คังน

เรา หา เห็น ชอบ ด้วยไม่   ครน เรา รู่ จง ธิบ

ลง มา ๆ ก็ มิ ทั้น   พอ สมิง นคร อินท์

ถึง แก่ กรรม เสีย แล้ว   บดิน เรา ให้ แถง

ศพ สมิง นคร อินท์ ประทับ เครื่อง กษัตริย์ ได้ เรือ

ขนาน ลอยไปให้   ขอ สมเด็จพระเชษฐา

ธิราช เจ้า อย่าได้ นอย พระไทย เลย   ครน

จากถ อักษร เสร็จ แล้ว ก็ ให้ ลอย เรือ ขนาน ลง มา

๐ ฝ่าย สมเด็จพระเจ้าราชาธิราช   เสด็จ

ลง มา ประทับ ณ เรือ ขนาน พระที่นั่ง   พอ

ทอดพระเนตรเห็น เรือ ขนาน ได้ ศพ เจ้า สมิง นคร

อินท์ ลอย ลง มา คังน ก็ ประหลาด พระไทย   จึง

ตรัส สั่ง นาย ทัพ นาย กอง ให้ ออกไป รับ เรือ ได้

ศพ เจ้า สมิง นคร อินท์ เข้า มา ถึง นำ ขนาน พระ

๑๐๔๐ ราชานิราช เล่ม ๒๒

ที่หนึ่ง แล้วทอศพระเนตรเห็นอักษร ซึ่ง

พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องให้มานั้น พอทรง

ทราบก็ตกพระไทย จึงให้เปิดโกศขึ้น

ทอศพระเนตรเห็นศพเจ้าสมิงนครอินทร์แล้ว

ก็ทรงพระกรรแสงรำลึก พรรณาถึง

ความหลงมาเป็นอันมาก แล้วจึง

สั่งให้ทำนุประกอบไปด้วยเครื่องประดับทั้ง

ปวงเป็นอันงาม ยิ่งกว่าพระเจ้าฝรั่ง

มังฆ้องแต่งมานั้นถึงสามเท่า แล้วพระ

องค์ก็เสด็จไปพระราชทานเพลิงเจ้าสมิงนคร

อินทร์เสร็จแล้ว จึงเก็บอัฐิใส่ในสอบ

ทองประดับพลอย สั่งให้นำไปบรรจุ

ไว้ณพระมุกดา ๗

๑ อยู่มาวันหนึ่งพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องจึง

ทรงพระดำริที่ว่า สมิงพระรามทหาร

เล่ม ๒๒ ราชธานี ๑๐๔๑

พระเจ้าราชาธิราช มี ๕ มอ อยู่ ช้าง มา

สนทน ตี ทำไฉน จะ ได้ เห็น ตัว สัก ครั้ง

หนึ่ง ทรง พระ ตำริห์ แล้ว แต่งให้ ขุนนาง

พม่า จำทุก พระราช ภาร คุม เครื่อง ราช

บรรณาการ มาถวายสมเด็จพระเจ้า ราชธานี ๗

จึง มี รัช สั่งให้ อ่าน ใน พระราช ภาร นั้น ว่า เรา

ได้ ยิน คน เล่า ภาสกร เสริญ ว่า สมิง พระราม

องอาจ เข้มแข็ง ช้าง แด มา ก็ สนทน ตี

มี ๕ มอ นัก ตัว ผู้เดียว อาจ จะ สู้ คน ได้

ตั้ง ร้อย พัน มี ลักษณะ อัน งาม สม เป็น

ทหาร เขก เรา จะ ขอ ญ ตัว สัก ครั้ง หนึ่ง

เชิญ สมเด็จ พระเชษฐาธิราช จึง ให้ สมิง พระราม

มา โดย ตี เลิก ๗

๑ ครั้น สมเด็จ พระเจ้าราชาธิราช แจง แล้ว ก็

ไม่ไว้ พระไทย จึง ให้ มี พระราช ภาร ทอบ

แด่เครื่องราชบรรณาการ ทศ แทนโดย สมควร
 สั่งให้ ผู้ถือ หนังสือ กลับไป ขุนนาง พม่า
 ก็ ถวาย บังคม ลา ถือ พระ ราช สार ทอบ แด่ คุณ
 เครื่องราชบรรณาการ กลับไป ถวาย พระเจ้ามณ
 เที่ยง ทอง ๆ จึง ตรัส สั่งให้ อ่าน ใน พระ

ราชสาร ทอบ นั้น ว่า ซึ่ง น้อง เรา มี ความ
 ปราณ จะ ไหว่ ตัก สมิ้งพระราม นั้น ก็ พอ จะ
 ได้ อยู่ แต่ เกรง เกล็ดอก จะ หา สักยี่ มิ ได้
 เหมือน เมื่อ ครั้ง เจ้า สมิ้ง นคร อินท์ ครั้น จะ
 ให้ สมิ้ง พระราม ไป อีกเล่า ก็ เกรง อยู่ ะ

๑ พระเจ้า ผ่อง บังช้อง ได้ แจง ใน พระราช
 สार แล้ว ก็ ทรง พระศรอล ตรัส ว่า พระเจ้า
 ราชา ธิราช ครั้น นี้ ทั้ง แต่ สมิ้ง พ่อ เพ็ชร์
 แด่ สมิ้งนคร อินท์ หา ไม่ แล้ว เปรียบ ประคุด
 พระ เพลา แด่ พระ พาหา ชาติ ไป สิ่ง ละ ข้าง ลง

เล่ม ๒๒

ราชาธิราช

๑๐๔๓

เกรงพระไทย อยู่แล้ว ถ้าเราได้อำมาตย์ขึ้น
มณีนีกรอด สมิง พระราม มาเสีย ที่นี้ อุประมา ตั้ง
พระ พาทา ขาด ลั้น ดวง พระเนตร ปรุ
ไป ช่าง หนึ่ง ก็ จะ ทำ สงคราม มิได้ ตุจ
ตั้ง พระยา คชสาร เท้า ขาด ตรัส แล้ว จึง ให้
แต่ง พระราชสาร ทอบ อึก ฌบับ หนึ่ง ให้ ชน
นาง พม่า เป็น ผู้จำ ทูล นำ มา ชุนนาง
ผู้รับ สั่ง ถวาย บังคมลา เชิญ พระราชสาร
ทอบ มา ถวาย ส้มเตีจ พระเจ้าราชาธิราช ๆ จึง
ตรัส สั่ง ให้ อาน ใน พระ ราช สาร ทอบ
ฌบับ หลัง นั้น ว่า ซึ่ง ส้มเตีจ พระเชษฐา
ธิราช ทรง แคลง พระไทย เกลือก จะ เป็น
ตุจตั้ง เจ้า สมิง นคร อินท นั้น ก็ ควร อยู่ แต่
เรา กับ พระ เชษฐา ธิราช นี้ เป็น กษัตริย์
ผู้ใหญ่ อัน ประเสริฐ ยิ่ง กว่า สามนตราช

๑๐๔๔   ราชาธิราช   เล่ม ๒๒

ในประเทศธานี น้อยใหญ่ ทั้งปวง แล ลักษณะ
องค์ ของ พระ มหา กษัตริย์ นั้น   คือ มี
บุญญาภิสมภาร อัน ยิ่ง เป็น เจ้า ของ เขตต์ แดน
ในประเทศ แห่ง ตน   คือ มี ท.เกล้าฯ ทหาร

อัน บริบูรณ์ ใน สงคราม   อนึ่ง ซึ่ง ได้

นาม ว่า มหา กษัตริย์ นั้น   เพราะ มี สัจธรรม

เที่ยงแท้ ผู้ เลี้ยง ชีวิต มิ ให้ เสีย สักย   มี เนื้อ

ความ สาม ประการ   ขรรคตา การ สงคราม

ถ้า จะ เป็น สักย แล้ว ก็ คง เป็น สักย   ถ้า มิ

ได้ เป็น สักย แล้ว ก็ หา เป็น สักย ไม่   พระ

เชษฐา ธิราช เจ้า ถิ ทรง พระ ปรีชา ไม่ ทราบ ใน

พระไทย หรือ   ชะ

๑   สบเด็จ พระเจ้า ราชา ธิราช ได้ แจ้ง ใน พระ
ราช สาร นั้น แล้ว   ก็ ทรง เห็น ว่า   พระเจ้า
มณฑิร ทอง มี พระราช สาร มา ทั้ง นี้   โดย

เล่ม ๒๒๓   ราชานิราช   ๑๐๔๕

จริง หา เช่น กต อุบายไม่   ครั้น จะ มีให้

สมิง พระรามไป   พม่า ก็ จะ ว่า กตวิ จึง

สั่งให้ สมิง พระราม เข้า มา ตรัสว่า   บดิน

พระเจ้า มณเฑียร ทอง มี พระ ราช สार ว่า ราช

มา เป็น สัตย์ สุจริต   ปราณ จะ ไกร์ ทุ

ทิว ท่าน ๆ จึงไปให้ ทอด พระเนตร เกิด   แต่

ระมัด ระวัง ทิวไว้ อย่า วางใจ ที่ เดียว   สมิง

พระราม รับ สั่ง แล้ว   ก็ ถวาย บังคมดา

ออก มา ที่ อยู่   จึง คิด ว่า ครั้น เรา จะแต่ง

ทิว เอา ฮาฐ ซ่อนไป ด้วย ตั้ง สมิงนครอินทร์ นั้น

พม่า รู้ กต เสีย แล้ว   ทหาร เฝ้า ประตุ

ค่าย ก็ จะ คั่น จับได้   จำ จะ ต้องไป มี

เปล่า เอา ปาก เช่น ฮาฐ   แม้น พระเจ้า

ฝรังมิ่งซ้องไม่ คั่น อยู่ใน สัจธรรม จะให้ ทหารทำ

ร้าย เรา ประการใด   เรา คง จะ คิด พุท

๑๐๔๒   ราชาธิราช   เล่ม ๒๒

ผ่น ผนังให้วอดทั่ว กลับ มาจงได้   กิดแล้ว
จึง จิต ทหาร ร่วมใจ มี ผู้ มือ หลายสิบ คน ให้
แต่ง เรือ ฌดาก บาง พร้อม ด้วย เครื่อง ฌาทรวอ
เตรียมไว้   สมิง พระราม ก็ แต่ง ตัวได้ เลือ
ชมภู   สอท แหวน เพ็ชร เก๋ ยอด ช้าย ขว
โพก ผา ชมภู ขดียบ ทอง   แล้ว เอา แบ่ง
หอม น้ำมัน หอม เจอ ผง   อัน ปลอก เสก
อาคม มา ประหน้า   บริกรรม ว่า ย มนต์ คาถา
วิทยาที่ เคย เคารพ เสร็จแล้ว ก็ เข้า มา กราบ ถวาย
บังคมลา   ะ

๐ สมเด็จ พระเจ้าราชาธิราช ก็ ทรง อำนาจ
ไชย ประสาสน์ พระพร ให้   สมิง พระราม รับ พระ
พรใส่ เก้า แล้ว   ก็ ถวาย บังคมลา มา ลง
เรือเร่ง ให้ ทหาร ออก เรือ ตี กัน เขียง ฆน ไป   ถอย
ถ้า อยู่ ทรง นำ ค่าย พระ เจ้า ผั่ง มั่ง ช้อง   ะ

เล่ม ๒๒

ราชาธิราช

๑๐๔๗

๐ ฝ่าย นายทัพ นายกอง ซึ่งพระเจ้า

ฝรั่ง มั่ง ช้อง ตรัสใช้ให้ ลง มา อยู่ เวื่อ นำ ค่าย
คอย รับ สมิง พระราม นั้น ครั้น เห็น สมิง

พระราม ไป ถึง แล้ว ก็ให้ ทหาร ออก เวื่อ ข้าม มา
หา จึง แจ้ง ความ ว่า สมเด็จพระเจ้า อยู่ หัว

ทรง พระ เมตตา โปรด ท่าน เปน อัน มาก มี
รับ สั่งให้ ข้าราชการ มา คอย เชิญ ท่าน ขึ้นไป เฝ้า

ณ ค่าย บน นก ท่าน อย่า มีความ เสียด
แคลง สิ่งใด เลย สมิง พระราม ได้ พง

ก็ไม่สดังใจ ครั้น คราว จึง สั่งให้ ทหาร
ที่ กั้น เชิง ขึ้นไป จอด นำ ฆนวน สั่งให้

ทหาร เข้มม ตัว คอย อยู่ นายทัพ นายกอง
ก็พา สมิง พระราม ขึ้นไป ถึง ประตู ค่าย ทหาร

ผู้รักษา ประตู ก็ เข้า ตรวจค้น ดู ตัว สมิงพระราม
หัว แล้ว เห็น หา มี อาวุธ ไม่ ก็ ปลดปล่อยให้

๑๐๔๘

ราชาธิราช

เล่ม ๒๒

เข้าไป สมิง พระราม ก็เข้าไป ณ พลับ

พลาใน ค่าย ขณะ นั้น พระเจ้า ฝรั่ง มั่ง

ซ่อง ยัง มิได้ เสด็จ ออก นาย ทัพ นาย

กอง ผู้ถือ รัยสัง ก็ให้คน เข้าไป กราบ ทูล พระ

๐ ครั้น พระเจ้า มณฑิร ทอง แจ่ม ว่า เจ้า

สมิง พระราม มา แล้ว ก็ ตี พระไทย เสด็จ

ออก ทอด พระเนตร จึง ตรัส สรรเสริญ ว่า สมิง

พระ ราม นี้ได้ ยืน แท้ ซ้ำ ก็ งาน อยู่แล้ว แล

บท นี้ มาได้ เห็น ทัว เล่า ก็ มี สักยณะ

อัน งามบรรณ เป็น ทหาร งาม ยิ่ง นี้ สมิง พระ

ราม ได้ พง จึง กราบ ทูล ว่า พระองค์ ตรัส

ชม ข้าพเจ้า ว่า งาน นั้น ข้าพเจ้า ยัง หา

เห็น ว่า งานไม่ อัน ทัว ข้าพเจ้า บดเคี้ยว

อุปมาดัง วานร นั่ง อยู่ บน ท่อ ไข อัน ไฟ ไหม มา

เมื่อ วสันตฤดู นั้น จะ งาน ฉนี้ใด แจ่ม พระองค์

เล่ม ๒๒

ราชาธิราช

๑๐๓๗

จะใคร่ ทอด พระเนตร ข้าพเจ้า ว่า งาม แล้ว ขอ
 ให้ ทหาร ที่ ตี ออก มาสู้ กัน ตัวต่อตัว ชี ข้าง
 ต่อ ข้าง ม้า ต่อ ม้า ให้ ข้าพเจ้า ได้
 กุม อาวุธ กราย แขนซ้าย ข้อมือ แขนขวา แล้วเมื่อ
 ใด จึง จะ ทอด พระเนตร เห็น ความ งาม

ของ ข้าพเจ้า

พระ

๐ พระเจ้า มนต์เขยริ ของใด ทรง พัง ตึง นั้น
 ตรีศ ทอบ ว่า ซึ่ง ท่าน พุศ ตึงนี้ เรา มี
 ความ ยินดี นัก แต่ การ สงคราม เปรียบ
 ดัง ฟอง กระทบ จะ หมาย แน่ ว่า ผู้ เมฆ แผล
 ขณะ นั้น มิได้ ฝ่าย พม่า แพ้ ก็ จะ เห็น
 งาม ของ ท่าน ถ้า ท่าน เพลียง พล้า บาด
 เจ็บ ไส้ หัก ออก มิ มาก แต่ แมลง วัน กิน
 อิ่ม หนึ่ง ก็ จะ ผิด คำ ที่ เรา สัญญาไว้
 กับ พระเชษฐา ธิราช ตรีศ แล้ว จึง พระ

๑๐๕๐   ราชธานีราช   เล่ม ๒๒

ราชทาน เครื่อง ทอง กิน มาก สำหรับ หนึ่ง ช้าง
ผูก เครื่อง ครว้า ทอง ด้วย ช้าง หนึ่ง ให้แก่

สมิง พระราม ๆ ก็ ถวาย บังคม ถา ชน ช้าง กลับ
มา เฝ้า พระเจ้าราชาธิราช   กราบ ทูล ความ

ตาม พระเจ้า ผรั่ง มั่งเมือง ตรัส ว่า กล่าว หนึ่ง ทก
ประการ   สมเด็จ พระเจ้า ราชาธิราช แจง

แล้ว ก็ ยม อยู่   ราช

๐ ขณะ เมื่อน เจ้า สมิงนครอินท์ ถึง แก่ กรรม
แล้ว   พม่า ก็ มีใจ กำเริบ องอาจ ๓๓ หนึ่ง

ราชสี่ห้า   มิได้ เกรง ตั้ง แต่ ก่อน   เข้า
ตั้ง ค่าย ประชิด ทัพ มอญไว   ฝ่าย มั่งราย

กะยอฉะวา ก็ แต่ง ทัพ เรือ ให้ ยก เลี้ยว ลง ไป ท้าย
น้ำ   ลง รอก กันไว้ เป็น หลาย ชั้น   นาย ทัพ

นายกอง แด่ โพร่ พดทหาร ฝ่ายมอญ ทั้งปวง ตั้ง
แต่ เลี้ย เจ้า สมิง นคร อินท์ แล้ว ก็ ระทด นำ ใจลง

๑ ขณะนั้น พระยาเกียรติราชบุตรี แด่ราชามนุ
 ซึ่งอยู่เมืองมอญมะละนั้นยกทัพบุกมาถึงเข้า
 เผาพระเจ้าราชาธิราชแล้ว ราชามนุก็
 คำณวนพระพรญาถวายว่า พระเคราะห์
 ร้ายต้องจากราชสมบัติ แม้นทำสงคราม
 ครั้งนี้จะปราไชย ขอให้เลิกทัพถอย
 ไปจากที่รบ พระราชทานมอบโอรส
 สมบัติแก่พระราชโอรสแล้ว ต้องเสด็จ
 ออกจากพระราชธานีกรุงหงสาวดี ขอเชิญ
 พระองค์เสด็จลงไปประทับอยู่ณเมืองเมะตะมะ
 กำหนดสามเดือนจึงจะพ้นพระเคราะห์ ถ้า
 สิ้นเคราะห์ร้ายแล้วเมื่อใด จึงยก
 มาทำสงครามกับมังรายกะยอณะวาอีก ก็
 จะได้ไชยชนะเป็นมั่นคง ชะ

๐ สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชแจ้งตั้งนั้นก็
ทรงพระวิตกนัก ครั้นจะเร่งรีบถอย
ทัพเล่า ก็เกรงทัพพม่าจะติดตาม
จึงตรัสปลุกเสนาบดี นายทัพ นายกองทั้งปวง
ว่า ใครจะคิดอ่านประการใดบ้าง เสนาบดี
นายทัพ นายกองทั้งปวงก็ไม่วันทจะคิดกลอุบาย
ผ่อนผัน จึงทูลว่า จะทรงโปรดประการ
ใด ข้าพเจ้าทั้งปวงจะทำตามพระราช
บัญชาทุกประการ สมเด็จพระเจ้าราชาธิราช
ได้ฟัง ก็ทรงพระโสมนัสนัก ด้วย
อำมาตย์ ทิน มณี กรอด แล อำมาตย์ มะสนร
ก็ยังมีถึง ครั้นเวลาค่ำเสด็จเข้า
ที่พระบรรทมก็มีไข้หลับ ทรงพระรำพึง
ตรึกตรองการต่าง ๆ จนเวลาประมาณสามยาม

๐ ขณะนั้นมะกลอม ทหารเรือพระที่นั่ง

เล่ม ๒๒

ราชาธิราช

๑๐๕๓

วิต น้ำ ท้อง เรือ แกล้งขอทให้ตั้ง

สมเด็จพระ

พระเจ้าราชาธิราชได้ทรงฟัง

ก็ตรัส

ถามว่าใคร วิต น้ำ มะกล่อม ทูล ว่า ข้าพเจ้า
ชื่อ มะกล่อม พระเจ้าราชาธิราช จึงตรัส

ว่า กลาง วัน ทำไมไม่ วิต มา วิต กลาง

คืน ฌน ด้วย เหตุใด มะกล่อม ทูล ว่า กลาง

คืน น้ำใส กลางวันน้ำ ชุ่น ข้าพเจ้า จึง วิต กลาง

คืน พระเจ้าราชาธิราช ตรัส ชัก ถาม ว่า

เหตุใดในกลางคืนน้ำใส กลางวันน้ำชุ่น มะกล่อม

ก็ทูล ว่า ทพ พม่า มา ตั้ง อยู่เหนือ น้ำ กลาง

วันไฟว์ พล ช้าง ม้า ลง น้ำ เป็น อุ่น มาก น้ำ จึง

ชุ่น เรือ พระ ท นิ่ง ก็ มิได้ รว กลางคืน

ช้าง ม้าไฟว์ พล มิได้ ลง สืบ ส่น น้ำ จึงใส เรือ

พระ ท นิ่ง รว น้ำ เข้าได้ พระ

๐ สมเด็จพระพระเจ้าราชาธิราชได้ทรงฟัง ก็

๑๐๕๔

ราชาธิราช

เล่ม ๒๒

คำวิทย์ใน พระไทย ว่า มะกอลอม นี้ เกิดขึ้น ฉลาด
 พุด หลก แหลม เห็น จะ มี บัญญา คืด
 การใหญ่โต จึง ตรัส เรียก เข้ามาไว้ ทรง
 ปฤกษา ว่า เรา จะ ล่า ทัพไปเอง จะ คืด
 เห็น ประการใด ซึ่ง จะ มีให้ ทัพ พม่า
 คืด ตามได้ มะกอลอม ทูล ว่า ข้าพเจ้า ก็
 คืด ทรงไว้ แล้ว แต่ พระองค์ ตรัส ปฤกษา
 นาย ทัพ นาย กอง ผู้ใหญ่ ทั้งปวง อยู่ ข้าพเจ้า
 มีอาจ จะ ทูล แม่น พระองค์ ตรัส แก่
 ข้าพเจ้า แต่ ก่อน ฉนี้ ก็ จะ เสด็จไป ถึง
 กรุงหงษาวดีโดย สัตวณ แล้ว ไม่ ถ้าหาก
 พระไทย เลย พระเจ้าราชาธิราช ตรัส
 ถาม ว่า เอง คืดไว้ อย่างไร ให้ ว่าไป เกิด
 ถ้าชอบ แล้ว เรา จะ ทำ ตาม มะกอลอม จึง ทูล
 ว่า ขรรคมดา คืด ทั้ง ประชิต กัน อยู่ ฉนี้ จะ

เล่ม ๒๒   ราชาธิราช   ๑๐๕๕

ไปโดย สดวก นัน มีไต   ต้อง คิด ถอดบาย
ดวง ซ้ำก็   ถ้าไป ทาง น้ำ ต้อง ดวงให้ เห็น
ว่าไป ทาง บก   ถ้าไป ทาง บก ก็ ดวงให้
สำคัญว่าไปทาง น้ำ   ครั้ง นี้ พระองค์ จะ
เสด็จไปโดย ทางชลมารค จำ จะ คิด พื่อดวง พม่า
ให้รู้ ไปว่า   พระองค์ จะ เสด็จไป ทาง บก
มีไต ไปทาง เรือ   พม่า ก็ จะ หลง ระวัง
ทัพ บก อยู่ ไหน จะ ตาม ทน   แต่ ชัฟเจ้า
เกรง อยู่ ข้าง หาย น้ำ   เกลือก พม่า จะ
ลดยไป ลงรอดสกัดไว้ จะ ขอให้ ไป ชันสูตร ตุ๊กอัน

๐ สมเด็จพระเจ้าราชาธิราช ก็ เห็น ด้วย จึง
ให้ ทหาร ลงไป ตู ตาม คำ มะกล่อม หลด ทหาร
ลงไป ชันสูตร ตุ๊ก พบ รอด ที่ พม่า บกไว้ แล้ว
กลับ ชน มา กราบ หลด ว่า   มี รอด บก อยู่
ท้าย น้ำ   สม คัง คำ มะกล่อม หลด ทุก ประการ

๑๐๕๖

ราชาธิราช

เล่ม ๒๒

สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชก็ตรัสสรรเสริญ มะกลอม
ว่า มีปัญญา คาค ถูก เหมือน คิต จึง ตรัส
ถาม ว่า เมื่อ ทาง เรือ มี รอ ก็น อยู่ ณ

เองจะคิดแก้ไขประการใดจึงจะไปได้ มะกลอม
ทูลว่า ข้าพเจ้า จะ ขอ พล สอง พัน กับ เรือ ฉลาก
บาง สี่สิบ ลำ ยก ล่วง ลงไป ก่อน พระองค์

แต่ ถึง นาฬิกา เท่า นั้น จะ ถอน รอ ให้
หลุด เปน ของไป จึงได้ แม่น ทพ หลวง
ยก ลงไป คง อยู่ ขอ ให้ ตก คีรีชะ ข้าพเจ้าเสีย

๑) สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้ ทรง พงศ์ ที่
พระไทย นก จึง ทรง พระดำริห์ การ ที่ จะ
ถอย ทพ ไป นั้น สั่ง ให้ เอา เครื่อง พระ
ศขาธาร ทพหลวง สำหรับ คีรี ของ พระองค์ ขึ้น
ตระเตรียม ทาง บกท่า เอิกเกริก ให้ พม่า รู้ แล้ว
ให้ ทพ เรือ หังปวง ไหว่ สาแหรก เตรียม

เล่ม ๒๒   ราชาธิราช   ๑๐๕๗

หอบคอนไว้ เป็น อัน มาก   ฝ่าย พม่า เห็น

ตั้ง นั้น   ก็ไป ทูล มังรายกะยอฉะวา ๆ จึง

ตรัส ว่า   ทรอย พระเจ้า ราชา ธิราช จะ เลิก

ทัพไป ทาง บก   จึง สั่งให้ เตรียม การ ตั้งนี้

แม่น ล่า ทัพไป ทาง บก แล้ว   เรา จะ ยก

ติดตาม ที่ให้ ยับเย็น จึง ได้   แล้ว สั่งให้ เตรียม

กอง ทัพ ทงปวงไว้ พร้อม   ทร

๑ ฝ่าย พระเจ้าราชาธิราช   จึง แยกให้ พระ

ยาเกียรติราชบุตร เป็นแม่ทัพหลวง ให้ราชามะนุ

เป็น ทัพหน้า   ให้ สมิง พระราม อยู่ รัง หลัง

ตรัส สั่ง ว่า ถ้า เวลา สาม ข้าม ให้ ทหาร เขา เพลิง

เผา ค่าย เสีย   แล้ว จึง เลิก ทัพ บก กลับไป

ยัง เมือง หงสาวดี   แม่น ทัพ พม่า ติดตาม

คอย ช่วย กันสู้รบ ที่ให้ แยกไป จึง ได้   พระยา

๑๐๕๘ ราชาธิราช เดิม ๒๒

เกียรติราชบุตร แด่ราชามะนุ สมิงพระราม
ก็กระเตรียมไว้พร้อมตามรับสั่งทุกประการ ชะ

๐ ขณะนั้น สมเด็จพระเจ้าราชาธิราช โปรด
ตั้งให้ มะกุดอม เป็นสมิง อูบากอง คุม พล ทหาร
สอง พัน เรือ นลาค บาง สี่สิบ ลำ เป็น กอง
หน้า ครั้น ถึง เวลา สาม ยาม แล้ว พระยา

เกียรติราชบุตร ราชามะนุ สมิงพระราม
ก็ให้ ทหาร เอา เพลิง เผา ค่าย เสีย แล้ว เป้า

หลอด ยก กอง ทပ် ออก จาก ค่าย ชะ

๐ ฝ่าย ทหาร กอง สอด แนม เข้า มา

ทูล มังราย กะยอ ฉะวาทะ ครั้น แจ้ง ว่า กอง ทပ်

มอญ เลิก ไป ตั้ง นั้น ก็ สำคัญ ว่า พระเจ้า

ราชาธิราช เสด็จ ไป ทาง บก จึง สั่ง ให้ เร่ง

ผูก ช้าง พระ ที่ นั้น ให้ นาย ทပ် นาย กอง

เล่ม ๒๒ ราชานิราช ๑๐๕๗

ชน จาก เวอ รม สัน ก็ยก รับ ติด ตาม ไป
ทาง บก ครัน ตาม ไป ทัน ทัพ สมิง พระราม
แล พระยาเกียร ก็ให้ พล ทหาร เข้า ใจ มดี ား

๑ ฝ่าย พระยาเกียร ก็ ตั้ง รับ ได้ รับ พ่ง
กัน เป็น สามารถ รัพล ตาย ลง ด้วย กัน
ทั้ง สอง ฝ่าย แต่ มอญ ฆ่า พม่า ล้ม ตาย
เป็น อัน มาก สมิง พระราม ซึ่ง เป็น กอง
หลัง นน ซึ่ง พลาย ปรกาย มาศ เข้า ใจ ม
แทง พม่า ๆ รอ หน้า มิ ได้ ก็ ถอย ออก ไป พลาย
ปรกาย มาศ ได้ แทง ถลัน มา ที่ หล่ม ตก หล่ม
ลง ติด อยู่ ถอย ตัว มิ ชน มัง ราย กะ ยอ ฉะ วา
ก็ให้ ทหาร เข้า ล้อม จับ สมิง พระราม ได้ พระ
ยาเกียร แล ราชามะนุ จะ เข้า แก กม ทน เห็น เหลือ
กำลัง นก ก็ เร่ง รับ ยก กลับ ไป กรุง หง ชาว ดี

๑ ฝ่าย สมเด็จ พระเจ้า ราชานิราช ครัน ทัพ

๑๐๖๖   ราชา อธิราช   เล่ม ๒๒

บก ยกไป แล้ว ก็ให้ ออก เรือ พระ ที่ มั่ง เร่ง รับ
ต้อง ลงไป   สมิง อมา กอง ซึ่ง เป็น ทพ

หน้า ยกไป ก่อน นั้น   ก็ให้ ทหาร ทั้งปวง
เอา เชือก พวน ทำ ห่วงไว้ เป็น อัน มาก ครั้น
ถึง รอ ซึ่ง พม่า บก กน ใจ นั้น   ก็ให้เอา

พวน ผูก ปลาย เสาร์อ เข้า แล้ว เอา เรือ ฉลากบาง
ชน ท้าย ต่อ ๆ กัน เข้า   ให้ ทหาร ทั้งปวง
ช่วย กัน ตี กัน เขียง ช่ม ลงไป ทั้ง กำลัง น้ำไหล
กำลัง กัน เขียง ที่ ช่ม ลง เสาร์อ ทาน มิได้   ก็
ถอน หลุด ทิศ เรือ ฉลากบาง เป็นทาง ลงไป ทพ
เรือ ทั้งปวง ก็ ล่วง ตามไป ได้   ชะ

๐ ฝ่าย มังราย กะยอ ฉะวา จับ สมิง พระราม
ได้   ให้ ทหาร ชัก ถาม ว่า พระเจ้า ราชา อธิราช
เสด็จไป ทางไหน   ครั้น ทหาร ถาม สมิง
พระราม จึง คิด ว่า เรา จะ ล่วง ต่อไป อีก ก็ ใ้ อยู่

เล่ม ๒๓

ราชาธิราช

๑๐๖๑

แต่ เกรง มังราย กะยอ ฉะวา จะ ตามไป ทิ้ง ทัพ
 พระยา เกียรติ เข้ หา ผู้ใด จะ ต้าน มิได้
 แล้ว พระเจ้าราชาธิราช ก็ ถอย ทัพ เรือ ไป ชำ นาน
 แล้ว ถึง จะ ตาม ก็ เห็น ไม่ ทิ้ง จึง บอก
 ตาม จริง ว่า พม่า นั้น ใจ นึก พระเจ้าราชาธิราช

เสด็จ ไป ทาง เรือ มา ตาม ทาง บก เล่า ทหาร
 ก็ มา ทูล ตาม คำ สมิ้ง พระราม บอก

๑ มังราย กะยอ ฉะวา แจ้ง แล้ว ก็ ส่ง
 ทหาร ทิ้ง ปวง มิ ให้ ติด ตาม ต่อ ไป จึง ให้
 ช่วย กัน ชุบ ช้าง พลาย ประกาย มาศ ชน จาก
 หล่ม พลวย ประกาย มาศ ก็ ชน มิ ได้ สมิ้ง
 พระราม เห็น ว่า พลาย ประกาย มาศ จะ
 ตาย เสีย แม้น เคา ชน ได้ จาก หล่ม ถึง
 จะ ได้ ไร่ แก่ พม่า ก็ ไหน พม่า จะ ช้ ได้ ถ้า นำ
 มัน หน้า หลัง ติด ชุ่ม แล้ว เมื่อใด ก็ จะ สลัด

หมอกวน เลี้ย หนี กลับไป กรุง หงษาดี เป็นมัน
 คง คิด แล้ว จึง ทูล มังราย กะยอณะวา ว่า
 พระองค์ให้ ชัด ช่าง พลายประกาย มาศ ตั้ง นี้ หา
 ชนไม่ ถ้า พระองค์ จะ ใคร่ได้ พลาย ประกาย
 มาศไว้ ขอให้ เสาข้าง เข้าห้องาพลายประกาย
 มาศ ๆ ก็ จะ โกรธ มีใจ อาจ หาญ โยน ชน
 ได้ เป็นมัน คง อะ

๐ มังราย กะยอณะวาได้ ฟัง ตั้ง นั้น จึง
 สั่งให้ ทหารพม่า ชน ช พลายประกาย มาศ แล้ว
 เสาข้างพลายเข้าห้องา พลายประกายมาศ เห็น
 ช่าง เข้าห้อง ภา ก็โกรธ เป็น กำลัง ถีบ โยน
 ชน จาก หล่มใต้ ได้ ไต่ เถง ช่างที่ พ้อง ภา
 นั้น หนี มีตน ตาย กับที่ มังราย กะยอณะวา
 ก็ กลับ ทพ มา เร่ง พล ทหาร ทั้งปวง ลง
 เรือ รี่บ ตาม พระเจ้า ราชาธิราชไป สมิง

อังวะมังศรี ไต่ ขึ้น เสียง ฆ้อง กลอง ให้ ร้อง เว่ง
 รีบเท้า เว่งตามลงมาทางถนน จึงทูลพระเจ้าราชาธิราช
 ว่า ท้าว เวื่อ พม่า ตาม กระชั้น ลง มา เห็น จะ
 หนี มี พนม ขี้พเจ้า จะ ขอ อาษา สู้รบ อยู่
 คอย ตี ตี หลัง พม่า ให้ เวื่อ ตาม ข้ำ ลง จง ได้ ขอ
 เชิญ พระองค์ เสด็จ เว่ง รีบไป เถิด ภาะ

๑ สมเด็จ พระเจ้า ราชา ธิราช ได้ ทรง พง ก็
 เห็น ด้วย จึงให้ สมิง อังวะมังศรี รือ เวื่อ
 อยู่ แล้ว พระองค์ ก็ เว่งรีบ เวื่อชานาน ลงไป สมิง
 อังวะมังศรี แสร้ง ทำ ลอย เวื่อ ฉลาด บาง หยุต
 วิต น้า อยู่ ริม ผัง ฟาก ตะวันออก ตก คอย ทำ ท้าว พม่า
 อยู่ พอ ท้าว หน้า มังรายกะยอจะว่า รีบ ลง
 มา เห็น เวื่อ สมิง อังวะมังศรี ลอย อยู่ ลำเดียว
 จึง ร้อง ถาม ว่า เวื่อใคร สมิง อังวะมังศรี
 ก็ ร้อง บอก ว่า เรา ชื่อ สมิง อังวะมังศรี พม่า

๑๐๖๔   ราชาธิราช   เล่ม ๒๒

จึงถามว่า   เหตุใดมา ลอย เรือ อยู่ไม่ไปเล่า

สมิง อังวะมั่งศรี จึง ว่า   เรา หน้ไม่ พ้น

แล้ว จะ ขอ อยู่เป็น ข้าพระราชาบุตร พระเจ้า มณ

เทียร ทอง   ถ้า จะ เลี้ยง ก็ เลี้ยง แน่น มิ

เลี้ยง ก็ มา ข้า เลี้ยง เติ   นาย กอง พม่า จึง

ร้องถามว่า   เรือ หนาน พระเจ้า ราชาธิราช

ต้องลงไป ถึงไหน แล้ว   สมิง อังวะมั่งศรี

รีบ บอกว่า เรือ พระเจ้า ราชา ธิราช ลงไป ถึง คัง

น่า แล้ว   พี่ง จะ เลี้ยว ลับ ลำ ประเที้ยว นี้

ฝ่าย พม่า สำคัญว่า จริง มี ความ ยิน ดี นี้   ก็

มิ หยุต เรือ เขา จม สมิงอังวะมั่งศรี เร่ง รีบตามลง

ไป   แต่พม่า ร้อง ถาม ตั้ง นี้ ตลอดมา จน

ถึง เรือ พระ ที่ หนึ่ง มังราย กะขอดระวา   ทหาร

ถาม สมิง อังวะมั่งศรี ก็ ร้อง บอก ตั้ง นั้น ทุก ลำ

เล่ม ๒๒   ราชาธิราช   ๑๐๖๕

มังรายกะยอชะวา หมายถึง จริง มิได้เข้าจับ สมิ้ง
อั้งวะมังศรี สำคัญ ว่า อยู่ในเงื้อมพระหัตถ์
แล้ว ก็ ละเสียดเร่งรีบตามลงไป หมายถึง จะให้ทัน
พระเจ้าราชาธิราช ฝ่ายเดียว สมิ้งอั้งวะ
มังศรี เห็นทัพหลวงพ้นไปแล้ว ยิ่งแต่เรือ
เสียบยง ล่องลง มา ภายหลัง ก็ ออก สกั ตี
ท้ายทัพพม่า ฆ่าตายลง เป็นอันมาก พม่า
ก็เอิกเกริก ออ อั้ง ชน ร้อง บอก กัน ต่อ ๆ ลง
ไปจนสิ้น กองทัพ มังรายกะยอชะวารีบตาม
พระเจ้าราชาธิราช ลงไป หลายนัดแล้ว ก็มี ทัพ
ศรณ พม่า ร้องบอก ต่อกัน ชนมา ตึง นนก็เฉียด
พระไทย ชน เกรงว่า พระเจ้าราชาธิราช แต่ง
กองทัพ ชุมไว้ ตัด ท้าย พล นายทัพ
นายกอง ทงปวง ต่างก็ หยุต เรือ รบ พัง ดู อยู่ สิ้น
มังรายกะยอชะวา จึงให้ถอยทัพเรือรีบ ทวนชน

๑๐๖๖

ราชาธิราช

เล่ม ๒๒

มา ส้มิง อังวะ มังศรี เห็น กองทัพ ถอย กลับ
 ชน มา ก็ พา ทหาร ชน บก เภา เวื่อ ฉลาก
 บาง เลี้ยว แล้ว รีบ หนี ไป มังราย กะขย
 ฉะจา กลับ ทัพ ชน มา เห็น เพลิง ใหม เวื่อ
 ฉลาก บาง อยู่ ตั้ง หน ก็ ฐูว่า ส้มิง อังวะ
 มังศรี ภา กต ชน บก หนี ไป แล้ว ครน จะ
 ตาม ไป อีก ก็ เห็น มิ ทน จึง กลับ ทัพ มา
 ค่าย ณ แม่น้ำ อะลวย

(ยังมีต่อ)

แจ้งความ

โรงพิมพ์ราชฎีเจริญกับถนนสำเพ็งตอน
วัดเกาะ จำหน่ายหนังสือประ โทม์โลก,ธรรมะ,
สุภาสิตต่าง ๆ และรับพิมพ์หนังสือ เช่น ก๊าซ,
ตัว, ฎีกา, ใบเสร็จ, แบบฟอร์ม ฯลฯ ทำเล่มสมัค
เดินทองอย่างงาม ๆ ถึงของที่กล่าวมาแล้ว
รับรองว่าจะทำให้ได้อย่างประณีต และเร็วทันความ
ประสงค์ กับมีหนังสือแบบเรียนของกระทรวง
ศึกษาธิการทุกชนิดจำหน่ายด้วย ทั้งหนังสือ
อักษรพิมพ์จำหน่ายโดยคิดราคาอย่างย่อมเยา

เพราะฉะนั้น ถ้าท่านมีความประสงค์อย่าง
ใดอย่างหนึ่งซึ่งได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนี้ เชิญ
ท่านไปลองซื้อหรือจ้างพิมพ์ ท่านจึงจะทราบ
ได้ว่าที่ โรงพิมพ์ราชฎีเจริญคิดราคาพอสมควร.

*****

ราชาธิราช

เล่ม ๓๓๓

ขี้ต้ม หา ๕๒๓๓๓๓ ๕๒๓๓๓๓
วาน หนังสือ นำ วัดเกาะ เพราะ นักหนา
ราชครู เจริญโรงพิมพ์ ริม มรรคา
เชิญ ท่าน มา ๕๒๓๓๓๓ ๕๒๓๓๓๓
ได้ ลง พิมพ์ ๕๒๓๓๓๓ ๕๒๓๓๓๓
อ่าน แล้ว เปิดอง ความ ทุกข์ เป็น สุข
ท่าน ๕๒๓๓๓๓ ไป อ่าน ๕๒๓๓๓๓
เจริญ ศีล ๕๒๓๓๓๓ สวดสัจ พุทธมนี ๕๒๓๓๓๓

วัด

รัตนโกสินทร์

ศก ๑๐๘

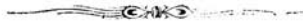
เกาะ

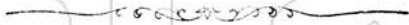
๑๐๒๗

๑ หน้า ต้น ๖๖

๑ ราชชาธิราช เล่ม ๒๓ ๖๖

๑ ตั้งแต่พระเจ้าราชชาธิราช เด็ก ทัพ กัดบ มา ถึง กรุง
หงษาวดี แล้ว มอบ ราช สมบัติให้ พระยา เกียร ราช บุตร
แล้ว มั่งรายกระษณะวาก ทัพ มา ต่อม กรุง หงษาวดี จน
ถึงอาัยมณฑะยา รับ อาษา เข้าไป ตั้งช่าวกรุงหงษาวดี แล้ว
กัดบ ออกมา กรวย ทุด พระเจ้าราชชาธิราช ๖๖

๑ ฝ่าย สมเด็จ พระเจ้าราชชาธิราช เสด็จไป
ถึง เมือง เคียงเมือง เสียง แล้ว จึง สั่งให้
เจ้า เมตง กรมการ กวาด ต้อน ครอบ ครว เเสบียง
อาหาร ตาม ลง มา ครั้น เสด็จ ถึง กรุง
หงษาวดี แล้ว จึง มอบ ราช สมบัติให้ แก่
พระยา เกียร ราช บุตร ให้ ราชชา มะนุ อยู่

๑๐๖๘

ราชาธิราช

เล่ม ๒๓

ช่วย ประคับประคอง คิ ด การ เสบียง อาหารไว้ ให้
ไต่ ชวบ หนึ่ง แล้ว พระองค์ ก็ เสด็จ ออก

จาก กรุง หงสาวดี ลงไป ตั้ง อยู่ ณ เมือง

เมาะ ตะหมะ

๑ ฝ่าย มังราย กะยอ ฉะวาครัน ยก กลับไป
ถึง ค่าย แล้ว

ก็ เข้า เฝ้า พระ ราช บิดา

เอา ส้มิง พระราม แด พลายประกายมาศ ซึ่ง ได้ มา

นั้น เข้า ถวาย ทูล แจ้ง กิจ ทุก ประการ พระเจ้า

มณฑลพิศ ทอง ไต่ ทรง พง ดง นน ที่ พระไทยน้ำ

มังรายกะยอฉะวา จึง ทูล พระราช บิดา ว่า ครั้น

นี้ พระเจ้า ราชาธิราช เปรียบ เหมือน น อสรพิศมี หา

เขยว แก้ว มิได้ ด้วย ส้มิง พ่อ เพ็ชร แด

ส้มิง นครอินท์ ก็ ถึง แก่ ความ ตาย เสีย สิ้น แล้ว

อนึ่ง ส้มิง พระราม แด ช้างพลาย ประกายมาศ เล่า

เรา ก็ จับ ตัว มาได้ เห็น กำลัง พระเจ้า

เล่ม ๒๓

ราชาธิราช

๑๐๖๗

ราชาธิราช จะ ถอย ลง ก็ัก เราได้ ที่ อยู่
แล้ว ข้าพเจ้า จะ ยก ทัพ บก ทัพ เรือ ตาม
ลงไป ตี เอา เมือง หงสาวดี ให้ ได้ พระเจ้า
ฝรั่ง มั่งซ่อง ก็ ตรัส ว่า ทัพ มิได้ แยก ฉาน
แล เลิก ไป เอง ฉนี้ จะ หมายถึง ไชย ชนะ
ฉนี้ ยัง มิได้ ราชบุตรี เรา มา ตู หมิ่น แก่
เสนา ทแกล้ว ทหาร พระยา มอญ ฉนี้ เด็ด กถ
อธิบาย พระเจ้า ราชา ธิราช แล นาย ทัพ นาย
กอง ท่งปวง ก็ สามารถ หลีก หลอม มิ ไซ่ ไซ่ ฉนี้
เล่า ก็ ถึง วสัน ตฤศุ พัน กำหนด คีค อยู่ แล้ว เจ้า
อย่า เพื่อ ยก ตาม ไป เลย มั่งรายกะยอ ฉะวา
ก็ มิ พัง จะ ขอ ยก ตาม ลง ไป ให้ จึง ได้
พระเจ้า มณะ ที่ ยร ทอง ทัด ทาน เป็น หลาย ครัง แล้ว
ก็ มิ พัง จึง ตรัส อนุญาต ให้ ลง มา มั่งรายกะยอ
ฉะวา ก็ ยก ทัพ บก ทัพ เรือ ตาม พระเจ้า ราชา ธิราช

๑๐๗๐

ราชาธิราช

เล่ม ๒๓

ลง มา แล้วให้ เอาช้าง พลายประกายมาศ
นน มา ด้วย ๖

๐ ฝ่ายพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องกรนจะตั้งอยู่ ณ แม่
น้ำ อะตอขย นน ก็ จวน วสันตฤดู กลัวไฟ
พล ทิ้งปวง จะไม่ไต่ ทำ นา ก็ให้ เลิกทัพ

กลับไป ยัง กรุง อังวะ ให้เอา สมิง พระราม
ไป ด้วย มังรายกะยอ ฉะวา ทัพ บก ทัพ

เรือ ลง มา ครอง นน ที่ หัว เมือง ราย ทาง
ใต้ หลาย เมือง หา ผู้ ไต่ จะ ทำน ทาน มิได้ ให้

ไต่ จับ ครอบครว ซึ่ง เลิก ตาม พระเจ้าราชาธิราช
มา มิ ทน นน ได้ เป็น อนัน มาก ครน มังราย

กะยอฉะวาได้ ทราบ ว่า พระเจ้าราชาธิราช
ลงไป อยู่ ณ เมือง เมาะทะหะมะ ก็ ยก เข้า

ประชิด คัด เมือง หงษาวดีไว้ ฝ่าย พระยา
เกษร ราชบุตรี แล ราชามะนุ กับ นาย ทัพ

เล่ม ๒๓๓   ราชธานีราช   ๑๐๗๑

นายกอง ท่งปวง กักรักษา เมืองม่นไว เป็นสามารถ
มั่งร่าย กะยอฉะวา จะ เข้า หก เอา เมือง หงษาวดี
มิได้ ก็ให้ ท่งค้าย ล้อม เมืองไว จึง แต่ง หนังสือ
บอกให้ มาไซ้ ชน ไปถึง พระเจ้าฝรัง มั่งซ่อง มา
ไซ้ ก็รีบ ถือ หนังสือ ชน ไปยัง กรุงองวะ เอา
หนังสือ เข้า ไปส่ง ให้ เสนาบดี ๆ ก็นำ ชน กราบ ทูล

๐ พระเจ้า ฝรัง มั่งซ่อง ก็ รีบ หนังสือ บอก
ของ พระราชบุตร มาทรง อ่าน ด้วย พระองค์ เป็น
ใจ ความ ใน หนังสือ ว่า   ข้าพเจ้า มั่งร่าย
กะยอ ฉะวา ขอ กราบ ทูล มา ยัง ส้มเตีจ พระราช
บิดา ได้ ทรง ทราบ   ด้วย ข้าพเจ้า ยก ทัพ ลง
มา ครอง น   ที่ ได้ เมือง ตะเกิง เมือง พลิม
แล หัว เมือง ราย ทาง ล้น แล้ว   ข้าพเจ้า ให้
ทแก่ลว ทหาร เข้า ล้อม เมือง หงษาวดี ไว ม่นคง แล้ว

๑๐๗๒ ราชานิราช เล่ม ๒๓

บดินทร์พระเจ้า ราชานิราช หนึ่งลงไป อยู่เมือง เมะ
ทะมะ ถ้า เมือง หงสาวดี แดก แล้ว

เมื่อใด ข้าพเจ้า จะให้ ทหาร ยก ลงไป จับ

พระยามอญ ให้นำ ไป ถวาย ให้ จง ได้ ถึง มาท

ว่า พระยามอญ จะ โฉน น้ำ ตาย เสีย ข้าพเจ้า

จะให้ ทหาร เอา แห ทอด เอา ศพ ให้นำ มา ถ้า

พระยามอญ เชื้อต พระศอ เสีย หรือ เสวย ยา พิษ มี

ตาย ข้าพเจ้า จะให้ ท่อ โทษ ใส่ ศพ ให้นำ ไป ถวาย

พระราช บิดา จง ได้ ขอ ให้ แต่ง เลี้ยง

อาหาร ส่ง ลง มา เถิด ๗๕

๑ พระเจ้า ฝรั่ง มั่งคั่ง ไปได้ แจง ใน หนังสือ

นั้น แล้ว จึง ตรัส ว่า ราช บุตรี เรา ทำ

สงคราม รู้ แต่ จะ ใต้ ฝาย เตียว ยัง ทน

อยู่ หา รู้ คิด ระวัง ที่ จะ เสีย ไม่ แล้ว ส่ง ให้

จัด เลี้ยง อาหาร บรรทุก เรือ แต่ง กองทัพ

เล่ม ๒๓

ราชาธิราช

๑๐๗๓

คุม ลง มา อุดหนุน เพิ่ม เต็ม เป็น อันมาก แล้ว
มี หนังสือ กำชับ ลง มา ด้วย ฉบับ หนึ่ง ใจ ความ
ว่า ซึ่ง ถูก เรา ทำ การ นั้น ก็ ดี อยู่ แล้ว แต่
อย่าไว้ ใจ ทแกล้ว ทหาร พระยา มอญ ๆ ย่อม มี
ความ คิด เล่ห์ กลอบาย แกล้ว กล้า ใน การ

สงคราม เป็น อัน สามารถ ถ้า เห็น จะ
เอา ไชย ชนะ ได้ ฝ่าย เตี้ยว ก็ ให้ ทำ ไป เกิด แม่น
เห็น ผด เครือง ขัด ข้อง ประการ ไต ก็ อย่า
ให้ วิตถ ทแกล้ว ทหาร ไต ความ ลำบาก ให้
ผ่อน ผัน ถอย ทพ ขน มา เกิด นาย ทพ
นาย กอง ทังปวง ก็ คุม เสบียง รับ มา ส่ง แล้ว
เอา หนังสือ เข้า มา ถวาย มังราย กะยอ ฉะวา ๆ
ไต่ แจง ใน หนังสือ แล้ว ก็ มี พัง

๑ ฝ่าย สมเด็จ พระเจ้า ราชาธิราช ซึ่ง ทัง

อยู่ ณ เมือง เมาะทะหะมะ นั้น ก็ ให้ บำรุง ข้าง

๑๐๗๔ ราชธานีราช ได้มี ๒๓

มาผูกทวารพล ทเกล้า ทหาร ทังปวง ทังสาม

สิบ สอง หัว เมือง ฝ่ายใต้ ใต้ พร้อม แล้ว จึง

แต่งคนให้ ไป เร่งทัพ อำมาตย์ ทินมณีกรรต แด

เจ้า เมือง เสียง แด หัว เมือง ชน ทังปวง

มาให้ พร้อม กัน ณ เมือง เมาะตะหมะ ครน

ถ้วนกำหนดสามเดือนพ้นพระเคราะห์แล้ว พระ

องค์ จึงให้ ทำ พระราช พิธี เสด็จ นาม เสี่ยง พระ

เคราะห์ แล้ว มี พระราช กำหนดให้ แก่ เสนาบดี

นาย ทัพ นาย กอง ทังปวง เปลี่ยน พระ นามใหม่

ว่า พระเจ้า สิทธิ โสภณ ครน ได้ มหา พิไชย

ฤกษ์ เปน มงคล แล้ว ก็ให้ ยก ทัพ บก

ทัพ เรือ ชน มา ตั้ง ณ เมือง เสียง จึง ตรัส

ปลุกษา นาย ทัพ นาย กอง ทังปวง ว่า เรา ยก

ทัพ ชน มา ครอง ณ พม่า ส้อม เมือง หงสาวดี

เล่ม ๒๓ ราชานิราศ ๑๐๗๕

อยู่ทำไฉน ราชบุตรี เรา ซึ่ง อยู่ใน เมือง จะ แจง
ความ จะได้ กำหนด ออกที่ทัพ พม่า กระหนาบ
เอาไชยชนะให้ จึงได้ นายทัพ นายกอง
ทั้งปวง ซึ่ง เฝ้า อยู่ นั้น ไม่มี ผู้ใด สามารถ จะ เพ็ด
ทูล อาษาได้ สมเด็จพระเจ้า ราชานิราศ

ถอน พระไทย แล้ว ตรัส ว่า สมิง พ่อ เพ็ชร
แล สมิง นคร อินท์ ยังมี ชีวิต อยู่ การ แต่
เพียง นี้ เห็น จะ มี พยายามใจ เรานัก ครึ่ง น
แขนเราขาดไป สองข้าง คิด อะไร ก็ ชัดขวาง ะ

๐ ขณะ นั้น อายมุนทะยา ซึ่ง เฝ้า แอบ อยู่
สุด ท้าย คน ชะเงอ หนา ชน กราบ ถวาย
บังคม แล้ว ทูล ว่า ถึง ท่าน ทั้งสอง หาไม่
แล้ว ข้าพเจ้า ผู้ ช้อ อายมุนทะยา นี้ ยัง อยู่
จะ ขอ อาษา สมเด็จพระเจ้า อยู่ หวัง ทำ กถอบาย
เข้าไป เฝ้า กิจจา ใน กรุงหงสาวดี ออกมา แจง ถวาย

๑๐๗๒   ราชาธิราช   เล่ม ๒๓๓
ให้จงได้   สมเด็จ พระเจ้าราชาธิราชได้
ทรง พัง ตัง นั้น ก็ ตี พระไทย   จึง ตรัส
ถาม ว่า เมื่อ พม่า ล้อม เมือง อยู่ แน่นหนา ตัง น
เอง ผู้เดียว จะ ทำ เป็น ประการใด จึง จะ เข้า ไป
ได้   อาย มนทยา ก็ ทูล ว่า   อัน จะ
ไปโดย ปรกติ นั้น มิได้   ขอ พระองค์ ให้ เสด็จ
หาญ ที่ หลัง ข้าพเจ้า ให้ แดก เป็น แผล แล้ว จึง
จะ ไป ได้   สมเด็จ พระเจ้าราชาธิราช จึง สั่ง
ให้ เสด็จ หาญ ชัก มา ตี หลัง อาย มนทยา เสีย
สืบ ที่ แล้ว   โปรด ตัง ให้ เป็น สมิง อาย มนทยา
สั่ง ให้ สมิง อาย มนทยา จัด ทหาร เสด็จ ไป ด้วย ตาม
ชอบใจ   สมิง อาย มนทยา ก็ ถวาย บังคม ลา
ออก มา   เล็ดอก จัด ทหาร ที่ แกล้ว กล่า
ร่วมใจ ได้ แปร คน ถือ ดาบ สำหรับ มือ แล้ว ก็
พากัน ไป ยืน อยู่ ที่ ผัง หน้า ทรง นำ ค่าย พม่า   อะ

๐ ฝ่าย ทหาร พม่า แล เห็น จึง ร้อง ถาม ว่า
 มอญ เหล่า นี้ มา แต่ ไหน จะ พา กั้นไป แห่งใด
 สมิง อาย มนทะยา ร้อง บอก ว่า เรา นี้
 มา แต่ กองทัพ พระเจ้าราชาธิราช จะ มา
 สืบพิภพดี อยู่ เปน ข้า พระ ราช บุตว์พระเจ้า มณ
 เที่ยร ทอง ทหาร พม่าได้ ฟัง ตัง นน ก็
 ดีใจ หวัง จะ เข้าไป บอก นายใต้ ความชอบ
 หน่อย หนึ่ง จึง เอา เนื้อ ความ เข้าไป แจ้ง
 แก่ มังปายะสุกรี ๆ ก็ให้ ทหาร ลง เรือ ข้ามไป
 รับ สมิง อาย มนทะยา กับ ทหาร แปร คน นั้น มา
 สมิง อาย มนทะยากับ ทหาร เข้ามาถึง คำนับ มังปายะ
 สุกรี ๆ ก็ ชัก ถาม สมิง อาย มนทะยา ก็
 แจ้ง ความ ตูจ บอก แก่ ทหาร แต่ หน หลัง มังปายะ
 สุกรี จึง พา สมิง อาย มนทะยา กับ ทหาร แปร

๑๐๗๘ ราชชา อีราช เล่ม ๒๓

คน เข้าไป ถวาย มังราย กะยอ ฉะวา กราบ

ทูล ตาม คำ สมิิง อาย มนทะยาว่า นั้น ะ

๐ มังรายกะยอ ฉะวาได้ ทรง พัง ยัง สงไสย

อยู่ จึง ตรัส ชัก ถาม สมิิง อาย มนทะยา

ว่า มอญผู้นี้ ชื่อไร เหตุ ผล ประการใด จึง

พา กัน นี้ มา สมิิง อาย มนทะยา ก็ กราบ

ทูล ว่า ข้าพเจ้า ชื่อ สมิิง อายมนทะยา

เป็น ทหารอัน แกล้ว กล้า สำหรับ อยู่หน้า ข้างพระ

ที่นั่ง พระเจ้า ราชชา อีราช แต่ ข้าพเจ้า ทำศึก

มา ด้วย พระเจ้า ราชชา อีราช มีความ

ชอบ มา หลาย ครั้ง แล้ว พระเจ้า ราชชา อีราช

ก็ มิได้ ป้อน บำเหน็จ ปลก เลียง ข้าพเจ้า

เหมือน ทหาร ทังปวง เป็น เหตุ ด้วย อำมาตย์

ทิน มณี กรอด มีความ ฤษยา จึง ชั่ง ข้าพเจ้า อยู่

แสรัง ทูล ขุนงให้ พระองค์ ทรง พระโกรธ ถึง

เล่ม ๒๓   ราชาธิราช   ๑๐๗๙

จะ ทำ ความ ชอบสักเท่าใด ก็ กลับ เป็น ผิดไปเสีย
สิ้น ต้อง รับ พระราช อาญา โบาย ที่ ข้าพเจ้า
น้อยใจ นึก   ครั้น จะ อยู่ เป็น ข้า สืบไป ก็
เห็น หา ประโยชน์ มิได้   ข้าพเจ้า จึง พา เพื่อน
ทุก ช้ เพื่อน ยาก หนี มา หวัง จะ อยู่ เป็น ข้า พระ
ราชบุตร พระเจ้า มนต์เพียรทอง ทำ ราชการ ส่นอง
พระเดช พระคุณไป กว่า จะ สิ้น ชีวีต   แม้น
พระองค์ ทำ สงคราม มี ไชย ชนะ แก่ พระเจ้าราชา
ธิราช แล้ว เมื่อใด   ข้าพเจ้า ผู้ ช้อ สมิ้งอาย
มณฑลยา ก็ จะ ขอ แก่ แค้น อำมาตย์ ทิน มณีกรรต
ให้ ได้   ๖๖

๑๖   มังราย กะยอ ณะว่า ได้ พง ยัง แคลง พระ
ไทย อยู่   ด้วย ทรง เห็น ว่า อำมาตย์ ทิน
มณีกรรต เป็น ผู้ ใหญ่ มี บัญญา   รู้ หนบ
ธรรม เนียม รักษา เสนา นุวัตร เป็น อัน ดี   ตั้ง

๑๐๘๐

ราชาธิราช

เล่ม ๒๓

หรือจะ มา ถษา ผู้น้อย ซึ่งมี ความ ชอบ นั้น เห็น
 หา เป็นไม่ว่า ทรอย อ้าย มอญ พวก นี้ จะ
 รับ ถษา มา เป็นได้ คือก คอย สอด แนมเอา ช่าง
 ใน กองทัพ เรา บอก ส่งไป เป็น แท้ มิ
 ได้ มา โดย สุจริต ทรง พระตำริห์ แล้ว จึง ทรัส
 แก่ มังปายะสุกรี ว่า ซึ่ง มอญ เป็น พวก
 ข้าศึก จะ มา ส่าพิภักดิ์ อยู่ ด้วย นั้น เรา ยัง
 สงไสย นึก มิ เชื่อใจ เลย อัน คำ สมิง อาย
 มนทะยา ว่า ถล่าว นี้ เรา หา เห็น จริงไม่ เพราะ
 มอญ มัก ทำ ถลอบาย มา เขา ว่า ข้าศึก
 มอญ แล้ว ใน ท้อง มี เคี้ยว คน ละ เคี้ยว เล่ม คำ
 อัน นี้ ดู เหมือน จะ จริง ซึ่ง ข้าศึก เข้า มา
 ส่าพิภักดิ์ ท่วม กลาง สงคราม คั้ง นี้ เรา มิ
 ใ่วใจ ชุ่ม เลียงได้ มังปายะสุกรี จึง ทูล ว่า
 ซึ่ง พระองค์ ทรัส ว่า มอญ โกง นั้น ก็ จริง อยู่ แต่

เล่ม ๒๓   ราชานิราช   ๑๐๘๑

ข้าพเจ้าเห็นว่า ที่ คต โกง ก็มี ที่ ช้อตรง ก็มี ซึ่ง
สมิง อายมณฑยา พา พวก เพื่อน มา สวามิภักดิ์
ต่อ พระองค์ นี้   ข้าพเจ้า เห็น ด้วย ราชทัณฑ์
หลัง แดก   บอบ ช้ำ มา จะ สวามิภักดิ์ โดย
สุจริต กระมัง   ๗

๐   มังราย กะยอ ฉะวาใต้ ฟัง ก็ ทรง พระ
สรวล   ตรัส ว่า ท่าน เป็น ผู้ใหญ่ เก่ง กล
ความ คิด เลี้ยง เพียงนี้ ทรงไม่ถึงเลย หรือ ครึ่ง
พระเจ้า ฤๅถาม ทรง ปลุก เลี้ยง สมิง อชมะมอญ ๗
คิด ขบถ ต่อ พระเจ้า ฤๅถาม ๗ แต่ง ให้ เจตะสุกรี
พระราชบุตร เชย ยกกองทัพ ลงไป จับ สมิง อชมะ
มอญ ๗   ๗ ก็ คิด กลอุบาย ที่ มะตะหยอก พ่อ ตา
แตก เป็น แผล แล้ว   ให้ ออกไป หา กอง
ทัพ   มะตะหยอก ก็ แสร้ง ทำ สวามิภักดิ์ ต่อ
เจตะสุกรี ๗ มิได้ สงไสย   ๗ เจตะสุกรี

ต้อง ยาศิม ๓๒๒ เพราะ เลี้ย รุ มอญ ความ
 ขี้ น ก็ มี ใน จต หมายถึง ราชพงษาวดาร เมือง
 เรา ท่าน ไม่ รุ ไม่ ไต่ พง หรือ หนึ่ง อนุเกวฏ
 วัช อาษา พระม โหสถ ก็ ที่ หลัง แดก เปน แผล ไป
 เปน ไล่ คัก พ้อ ลวง พระเจ้า จุณนี้ พรหมทัต ให้
 ถ้า ทพ แดก หนี ไป จาก เมือง มิถิลา เลี้ย เข้า
 ของ เครื่อง สัตราวุธ เปน อัน มาก มี ใน เรื่อง ม โหสถ
 ชาวก หนึ่ง ท่าน ไม่ ไต่ พง ธรรม เทศนา หรือ
 ประการ ไต ซึ่ง สมิง อาย มนทะยา จะ มา
 สวามิภักดิ์ เรา ครอง นี้ เห็น จะ เปน ตั้ง
 อนุเกวฏ แด สมิง อชมะ มอญ ครน เรา
 จะ ให้ ฆ่า เลี้ย ก็ ผิต อย่าง ธรรม เนียม จะ ขับ
 ไล่ ไป เลี้ย มอญ จะ ว่า กลัว ความ คิต จำ จะ
 ให้ เอา ตัว ไว้ ถ้า สืบ รุ ว่า เปน ไล่ คัก มา
 จริง แล้ว เรา จะ ให้ ตบ คีรีษะ มอญ ทั้ง แก่ คน น

เล่ม ๒๓๓   ราชานิราช   ๑๐๘๓

ทำเครื่อง ราชบรรณาการไป เหยะเหย้า พระยามอญ
จงได้   จึงสั่ง นาย ทัพ นายกอง ทั้งปวงให้
คุม สมิง อาย มนทะยา   กับ พวก แแปด คน
ไปจำไว้ ให้มัน คง อย่าให้หนีไปได้   แม้น
มอญ แก่ คน นี้ หนีไปได้ แล้ว   จะ เอาโทษ
ผู้คุม ถึง สิ้น ชีวิต   นาย ทัพ นาย กอง รับ
สั่ง แล้ว   ก็ คุม สมิง อาย มนทะยา กับ ทหาร
แปด คน ไปส่งให้ ทหาร จำไว้   สั่ง กำชับ
ให้ คอย ระวัง ตู แล กวด ชัน นั้   สมิง อาย
มนทะยา ก็ มิได้ ย่อ ท้อ กลัว ตายใจ กล้าหาญ อยู่
เสมอ ครั้น นาน มา วัน หนึ่ง   สมิง อาย มนทะยา
แสวง ทำ มายา ร้อง ให้ พูต แก่ ผู้คุม ว่า   ทวี
เรา เป็น ข้า ทหาร พระเจ้า ราชานิราช   สู้อะ ชี วิต
เป็น แตน ทำ การ สงคราม มา เป็น ข้า นาน   พระ

๑๐๘๔   ราชานิราช   เล่ม ๒๓

เจ้าราชานิราช ก็หา ทรง พระ เมตตา ชุบ เลี้ยง ไม่
เรา มีความ ระกำใจ เป็นนิจ จึง อยู่ด้วย มิได้ แล้ว
บัดนี้ หน้ รอน มา ฟังเย็น คิด ว่า จะ ทำการ ส่นอง
พระเศษ พระคุณราชบุตร พระเจ้า มณเฑียรทอง
โดยสัจย์ สจวิทกว่า จะสิ้น ชีวิต ก็ไม่ สม ปราณ
กลับ มา เป็นโทษ เสีย อีก เล่า   อุประมา
เหมือน หน้ คึก มา พบ เสือ   ชน ทัพ ไม่
ประสรวพิศม์ มิ วั ที่ จะ คิด เลย   ถึง มาท
ว่า พระราชบุตร มี พระไทย รุ่งเกยจ อยู่ เพราะ ยัง
มิได้ ทรง เห็น ความ จริง ของ เรา   ให้ จำ
แต่ ตัว เรา ใจ ผู้เดียว ก็ ตาม เกิด   ขอ ใ
ปล่อย แต่ พวก เรา แแต่ คน นี้   ออก ไป
ทำการ ครอบงำ ด้วย นายทัพ นายกอง สัก ครังเดียว
ก็ คง จะ เห็น ความ จริง ของ เรา   ชั่ง ทัพ
เรา จะ ตาย หน้ ไม่ เสีย ตาย ชีวิตตามแต่ เวลา หน

เล่ม ๒๓   ราชธานีราช   ๑๐๘๕

หลังเถิด   พม่า ผู้คุมไต่ ฟัง ก็ จำ คำ สมิ
ชาย มนทยาไป แจ้ง แก่ เสนาบที่ ๆ   ก็ นำ คดี
เข้า กราบ ทูล มังราย กะยอ ฉะวา   ตาม ถอย
คำ สมิ ชาย มนทยา ว่า ทุก ประการ   ะ

๑ มังราย กะยอ ฉะวา ไ้ ทรง ฟัง ตั้ง นั้น   ก็
บันเทา ความ สง ใส ย ลง จึง ตรัส ว่า   ถ้า กระจ
นั้น เรา จะ ให้ ลง ทุ   ถ้า มอญ มา สุ จริท
จริง แล้ว เรา จะ เลี้ย   แม้น มิ สุ จริท จะ
ให้ ฆ่า เลี้ย   จึง สั่ง ให้ ถอต มอญ แปะ
คน ออก จาก จำ   แต่ สมิ ชาย มนทยา
ผู้ เตี้ย นน ให้ จำ ไว้ ก่อน   แล้ว ตรัส สั่ง
นาย ทฬ นาย กอง ทั้ง ปวง ว่า   ถึง เวลา
ออก รม กับ มอญ ก็ ให้ คุม ทัว มอญ แปะ คน นี้
ออกไป ด้วย คอย ระวัง ทุ แยะ คาย มัน   ะ

๐ ฝ่าย สมิง อาย มนทะยา ได้แจ้งว่า มังราย
 กะยอณะวา ทวีสี่ สั้ง จะให้ ถอด พวกแปด คนออก
 จาก จำ ก็ ดีใจ นึก ด้วย สม ความ คิด
 อยู่ แล้ว จึง สั้ง กำชับ พวก ทั้งแปด คน ว่า
 ถา ออกไป รบ ให้ ทำ ของ อาจ แกล้ง วก ล้ำ เข้า ตัด เขา
 คีรีชะ มอญ ซึ่ง ต้อง อาวุธ บาดเจ็บ ลำบาก
 เห็น ว่า ไม่ รอด แล้ว นั้น ให้ ตัด เขา มา
 คน ละ คีรีชะ ทุก วัน มอญ แปด คน ก็
 รบ คำ สมิง อาย มนทะยา ครั้น ถึง เวลา
 พม่า ออก รบ กับ มอญ นาย ท้า นาย
 กอง จึง ให้ ไม่ ถอด เขา มอญ แปด คน นั้น มา ให้
 แท่ง ตัว นุ่ง ห่ม อย่าง ทหาร พม่า แล้ว ก็ ยก ออก
 ไป รบ กัน มอญ แปด คน นั้น ก็ คอย ตัด
 คีรีชะ มอญ ซึ่ง ออก มา รบ ถูก อาวุธ เจ็บ ลำบาก
 อยู่ นั้น ได้ คน ละ คีรีชะ เอา มา ถวาย

เล่ม ๒๓   ราชาธิราช   ๑๐๘๗

มั่งรายกะยอชะวา ทุก วัน   ตาม คำ สมิ้ง

อายมนทะยาสั่งนั้น มิได้ ชาติ มั่งรายกะยอชะวา

เห็น ตั้ง นั้น ก็ คลาย สงไสย ลง   จึง ตรัส

ปฤกษา เสนาบตี นาย ทัพ นาย กอง ทั้ง บ่วง ว่า

สมิ้ง อายมนทะยา พา เพื่อน กัน นั้น มา หา เรา นั้น

เห็น จะ มี ความ แค้น ใน พระเจ้า ราชา ธิราช เป็น

มัน คง ถ้า แก่ง มา เป็น กด อบายแล้ว ให้

จะสามารท ทด เอาศิระะ เพื่อนกัน ตั้ง นี้ได้ ก็ เห็น

ผิดไป   เสนาบตี นาย ทัพ นาย กอง ก็ เห็น

ด้วย   มั่งราย กะยอชะวา จึงสั่งให้ ถอด สมิ้ง

อาย มนทะยา ออก   ให้ เข้าทำ ราชการ ด้วย

นาย ทัพ นาย กอง   ๖๖

๐ ครั้น เวลา เข้า ชน มอญ แต่ง กอง ทัพ ออก

มา รบ   สมิ้ง อาย มนทะยา ก็ แต่ง ตัว เป็น

พม่าออกไป รบ ด้วย นาย ทัพ นาย กอง มอญ เมื่อ

๑๐๘๘

ราชาธิราช

เล่ม ๒๓

จะเข้า วนั้น

สมเด็จพระนพทศยา ถ้อย ทาบ

สอง มือ

พา ทหาร แปร คน วจีง ชน หน้า

พม่า ทังปวง

ครั้น ไกล กองทัพ มอญ เข้า

ก็ เบลอง ฝ่า โปก คีรีชะ ซึ่ง ทำ เป็น เพศ พม่า นั้น

ออก ทัง เลี้ย

แล้ว ร้อง บอก พวก มอญ

ว่า เรา ชื่อ สมเด็จพระนพทศยา เป็น ทหาร พระเจ้า

ราชาธิราช ๆ ครั้น ไซ้ ให้นำ ราชกิจ มา แจง

แก่ พระราชบุตร

แล้ว ก็ พา พวก แปร คน

วจีง หนี พม่า เข้า ไป ใน กองทัพ กรุงหงษาวดี ฐานะ

๐ ฝ่าย นายทัพ นายกอง มอญ ทังปวง เห็น

สมเด็จ นพทศยา วจีง หนี เข้า มา ตั้ง ทัพ ก็ ดีใจ

มิได้ อยู่ วน พง ด้วย พม่า ก็ กลับ ทัพ เข้า

ยัง กรุงหงษาวดี จึง พา สมเด็จพระนพทศยา

เข้าไป เฝ้า พระยาเกียรติ ราชบุตร ๆ ทอด พระ

เนตร เห็น สมเด็จพระนพทศยา ก็ พระไทยนั้ก ครั้น

เล่ม ๒๓

ราชาธิราช

๑๐๘๙

ถาม ว่าท่าน ทำเป็น ประการใด จึง หนี เข้า มา ได้
 สมิง อาย มนทยา ก็ กราบ ทูล แจ้ง โดย กลอุบาย
 ทุก ประการ แล้ว ทูล ว่า สมเด็จ พระราช
 บิดา ของ พระองค์ ซึ่ง เสด็จ ไป อยู่ ณ เมือง
 เมาะ ทะหะ นน พัน กำหนด สาม เดือน
 สิ้น พระเคราะห์ แล้ว บัด นี้ พระองค์ ยก
 พล ทแกล้ว ทหาร กอง ทพ หลวง ชน มา ตั้ง อยู่
 ณ เมือง เสียง ครั้น จะ ยก พล ทหาร เข้า ตี
 กอง ทพ พม่า นน เกลอก พระองค์ มี ทน
 แจ้ง จึง ใ้ ให้ ข้าพระเจ้า นำ พระราช กำหนด
 เข้า มา ว่า ถึง ณ วัน ศุกร ชน ตาม คำ
 เวลา เช่น นน กอง ทพ หลวง จะ ยก เข้า
 ตี ทพ พม่า ซึ่ง ตั้ง ประชิต อยู่ ณ ที่ ศวัน ตก นน
 ให้ พระองค์ แต่ง ทแกล้ว ทหาร ออก ตี กระจหน้าบ
 ให้ พร้อม กัน

ฯ

๑๐๙๐   ราชาธิราช   เล่ม ๒๓

๐   พระยา เกียรติ ได้ แจ้ง ตั้ง นัน มี พระไทย
ยินดี นัก   ทง ตั้ง ได้ ไชย ชนะ แล้ว ก็ เหมือน
กัน   จึง ตรัส สรรเสริญ สมิง อาย มนทะยา
ว่า มี เลี้ย ที่ เปน ทหาร น้ำใจ องอาจ แกล้ว กล้า
หา ผู้ ไต เสมอ ยาก นัก   แล้ว พระองค์
ก็ พา สมิง อาย มนทะยา   เสด็จ ขึ้นไป
บน น้ำ ที่ ให้ แด่ ตู พม่า   จะ ทำ เปน ประการ
ไต่   ฝ่าย นายทัพ นายกอง พม่า   ครั้น เห็น
สมิง อายมนทะยา กับ พวก เปด คน จึง หนีไปตั้ง
นัน   แด่ กอง ทัพ มอญ พา กัน กลับ เข้า เมือง
หงสาวดี   ๖

๐   ฝ่าย นาย ทัพ นาย กอง ก็ กลับ เข้า ค่าย
แล้วไป ทูล มังราย กะยอคะวา ว่า   สมิง อาย
มนทะยา พาพวก กันออกไป รบวันนี้   พา กัน

เล่ม ๒๓ ราชชาธิราช ๑๐๙๑

จึง หนี เข้า เมือง หงชาวที่ ลี้ แล้ว มังราย

กะยอณะวาได้ แจ้งตั้ง นั้น ก็ทรง พระโกรธ แค้น

พระไทย นึก จึง ตรัส ว่า เรา รุ้ม ทำ มอญ

แต่ เติมก็ ได้ ว่า แล้ว ว่า มัน จะ มา เป็น ไส้ คือก เรา

มิวางใจ จึง ให้ จำไว้ บัดนี้ มัน ก็ แต่ง

กล พ้อ ถวง ให้ เรา เชื่อ หนี ไป แล้ว ช่าง มัน

ก่อน เถิด คง จะ จับ ตัว ได้ ครอง น เรา ก็ ให้

ล้อม เมือง มัน คง เป็น สามารถ อยู่ ถึง มาท

ว่า สมิง อายมณฑยา หนี เข้า ไป ใน เมือง นั้น ใช้

ว่า มัน จะ แหก แผ่นดิน ไป พัน ก็ หา มิ ได้ เหมือน

หนึ่ง ลูก ไก่ อยู่ใน เงอมมือ เรา ถ้า จะ บีบ

เขา เมือ ไค ก็ จะ ตาย เมื่อ นั้น แม้น เรา

จับ ตัว สมิง อายมณฑยา ได้ แล้ว จะ ให้

ผ่า ออก เชือด เอา หัวใจ ออก มา สับ เลี้ย ให้ เลื่อย ต

งได้ ตรัส แล้ว ก็ ให้ ทหาร พม่า เข้า มา

เล่ม ๒๓   ราชาธิราช   ๑๐๙๓

อยู่ ณ เมือง เสียง   ก็ยิ่ง ทรง พระ โกรธ

สมิง อาย มนทยา นึก   ว่า ทำ อูบาย พ้อ

ดวง หนีไปได้   แล้ว ยัง กลับ มา ทำ ทาย

อีก เล่า   จึง ตรัส กำชับ นายทัพ นายกอง

ทแกล้ว ทหาร ทั้งปวง   ให้ ล้อม เมือง

หงสาวดีไว้ เป็น กวด ชัน ยิ่ง กว่า เก่า   แล้ว

ให้ กำหนด ประกาศไว้ว่า   โดยทำ แต่

วิชา แล ใ้ อย่าให้ หนี ออกได้   แม้น นก

บิน ออก มา จากใน กำแพง เมือง แล้ว   ก็ให้

เอา เกาทัณฑ์ ยิ่ง เสี้ย จง สั้น   เรา จะ คอย

ดู สมิง อาย มนทยา ว่า มัน จะ แหก แผ่น ดินไป

หรือ จะ เหวะไป ทาง อากาศ   หรือ จะ จำแลง

กาย หาย ทั่วได้   ถ้า มัน มีวิชา ความรู้

กำบัง ทั่วไปได้แล้ว   เรา จึง จะ กลัว มัน

แต่ให้ คอย ระวัง จง นึก   ถ้า ข้าศึก ตี หัก

๑๐๙๔   ราชานิราช   เล่ม ๒๓

ออกมาได้ ท่านใคร จะ เอา โทษ นายทัพ นายกอง
นำ ท่าน คลอกเพลิง เสียให้ ลั่น   นาย ทัพ
นายกอง ก็ ตรวจ ทรา กัน เป็น สามารถ   ทั้ง
กลาง วันกลาง คืน ตาม วัช รั้ง มั่งรายกะยอณะวา

๐ ครั้น เวลา รุ่งเช้า สมิทมายมณฑยา ก็ เข้า
ไปกราบ ทูล ลาพระยาเกียรติราชบุตร ว่า ข้าพเจ้า
จะ ถวาย บังคม ลา พระองค์   นำ กิจ ราชการ
กลับไป แจ่ง แก่ สมเด็จ พระเจ้า อยู่หัว ใน วัน นี้
พระยาเกียรติ จึง ตรัส ถาม ว่า ท่าน จะ คิด อำน ทำ
ประการใด จึง จะ ออกไป ได้   สมิท มายมณฑยา
ก็ ทูล ว่า ข้าพเจ้า คิด กด หมาย จะ ทำ ตาย ทย
นำ ออกไป   ขอให้ เอา หยวก มา ทำ แพ
เข้าให้ มัน คง   เอา ข้าพเจ้า ไล่ ฝ่อก เข้า
แล้ว   ให้ ผู้ หญิง โคน คีร์ชะ เสีย เติน
วัง ให้ ตาม ออกไป ด้วย   แล้ว ให้ เอา ฝ่อก

เล่ม ๒๓   ราชานิราช   ๑๐๗๕

ไล่ ลงใน แผล ลอยน้ำไป   พม่า ทั้งปวง

เห็น ก็ จะ สำคัญว่า ศพไม่ สงไสย   ถ้า ศพ

ลอยลงไป พัน ค่าย พม่าแล้ว ข้าพเจ้า จะ ชนเดิน

บกไป   ะ

๐ พระยาเกียรติ ราชบุตรได้ พง ตั้ง นน ตี พระ

ไทย นก   จึง ตรัส สรรเสริญ ว่า ท่าน มี

บุญญา เลียบ แผลม   ทั้ง น้ำใจ ก็ องอาจ

แก้ว กล้า สม ควร จะ เป็น ทหาร นับ ว่า ชายผู้

หนึ่ง   จึง สั่งให้ ตัด ต้น กล้วย มา ทำ แผล แล

เอาไม้ มา ทำ เฝือก   แล้วให้ เอา เสือ ปูผ้า

ขาว ถาด ลง   ให้ เอา ปลา นำ มา ไล่ ลง

เบอง ชาย เบอง ขวา   ที่ ตัว ส้มิง อายมณฑะยา

จะ นอน นน   แล้วให้ ส้มิง อาย มณฑะยา

เอาตาบ แอบ ข้าง ตัวไว้   ทำ นอน ลง เห็น แบน

เนียน ตีมี ไต้ ข้าง ขวาง   พระยาเกียรติ จึง ให้

๑๐๙๖ ราชานิราช เล่ม ๒๓

เอา ^๕เผือก ^๕คลุม ^๕ลงไว้ เอา ^๕น้ำ ^๕ผึ้ง ^๕ทา ^๕เผือก
ให้ ^๕แมลง ^๕วัน ^๕ตอม ^๕แหะ ^๕เป็น ^๕ช่อง ^๕ตา ^๕ไว้
หน้อย ^๕หนึ่ง ^๕พอ ^๕เห็น ^๕ครั้น ^๕ทำ ^๕การ ^๕เสร็จ
แล้ว ^๕จึง ^๕ให้ ^๕เปิด ^๕ประตู ^๕เมือง ^๕ห้าม ^๕ศพ

สมิง ^๕อายุ ^๕มรณะ ^๕ยา ^๕ออกไป ^๕ให้ ^๕ผู้ ^๕หญิง ^๕คน
หนึ่ง ^๕โขน ^๕ศิระ ^๕แล้ว ^๕เดิน ^๕ร้อง ^๕ให้ ^๕ตาม ^๕ออกไป ^๕ด้วย

๐ ครั้น ^๕มา ^๕ถึง ^๕แม่ ^๕น้ำ ^๕ตรง ^๕ค่าย ^๕พม่า ^๕หญิง
นั้น ^๕ก็ ^๕แสร้ง ^๕ทำ ^๕มารยา ^๕ร้อง ^๕ให้ ^๕กั ^๕ดิ่ง ^๕เก ^๕ส ^๕อก ^๕ไป ^๕มา
ว่า ^๕ท่าน ^๕ผู้ ^๕ม ^๕คน ^๕เป็น ^๕เพื่อน ^๕ยาก ^๕ตั้งใจ
จะ ^๕พา ^๕บุตร ^๕ภรรยา ^๕หนี ^๕ศึก ^๕ให้ ^๕พ้น ^๕ความ ^๕ตาย ^๕ยังมี
ทัน ^๕จะ ^๕ไป ^๕พ้น ^๕ไทย ^๕ท่าน ^๕มา ^๕ออก ^๕ใช้ ^๕ทรม ^๕พิ ^๕ศ ^๕ม ^๕
ตาย ^๕ลง ^๕ว่า ^๕ศึก ^๕จะ ^๕ผ ^๕ง ^๕ศพ ^๕พอ ^๕ไว้ ^๕ก็ ^๕มิ ^๕ได้ ^๕ต้อง
เอา ^๕ฉ ^๕พ ^๕มา ^๕ถ ^๕ย ^๕นำ ^๕เส ^๕ย ^๕ฉ ^๕นี้ ^๕เม ^๕ย ^๕เส ^๕ย ^๕ใจ ^๕นี้ ^๕ถึง
ว่า ^๕จะ ^๕หา ^๕บุญ ^๕ไม่ ^๕ก็ ^๕ให้ ^๕ตาย ^๕เป็น ^๕ปร ^๕ก ^๕ติ ^๕เถ ^๕ก ^๕จะ
ไ ^๕ด้ ^๕เ ^๕ฉ ^๕นี้ ^๕แทน ^๕พระ ^๕คุณ ^๕ตาม ^๕ประ ^๕เพ ^๕ณ ^๕ไ ^๕้อ ^๕พ ^๕้อ

เล่ม ๒๓   ราชาธิราช   ๑๐๙๗

เพื่อน ยาก เมียไม่ ขอ อยู่แล้ว   พ่อ จง กลับ

เท็จเอา ดวงใจ เมียไป ด้วย เกิด   จะ ได้ ไป

พบ กัน ใน เมือง นี้   หญิง นั้น แสร้ง ทำ

ร้อง ให้ รั่ว พรรณ ไป ต่าง ๆ   จึง เอา ศพ

ลอย ไป ตาม กระแส น้ำ   แล้ว ก็ พา กัน

กลับ เข้า มา ใน เมือง   พระ

๑   ฝ่าย กอง ทพ เวื่อ พม่า   แด เห็น แพ

หยวก เหมือน กลิ่น ปลาเน่า ก็ สำคัญ ว่า ศพ จริง ๆ

ต่าง คน ต่าง กลัว ใช้ ทรมณ์   ก็ เอา ถ่อ

คำ แพ เลี้ย มิ ให้ ปะเรือ เข้า ได้   สมิ้ง อาย

มณฑะยา ลอย ไป พอล ับ   คุ้ง เห็น พัน กอง ทพ พม่า

แล้ว   ก็ เอา ตาบ ตัด เผือก ออก ฆาต แพ

เข้า ถึง ริม ตลิ่ง   แล้ว ชน บก เติง เร่ง

รีบ ไป ถึง กอง ทพ พระเจ้าราชาธิราช   ซึ่ง ตั้ง

๑๐๙๙   ราชา ธิราช   เล่ม ๒๓

อยู่ณ เมืองเสียง ก็เข้าไป เผ่า กราบถวายบังคม
แล้วทูล ซึ่งได้ ทำ เล่ห์ กล อบาย   แล แจ้ง

กำหนด แก่ พระราชบุตรนั้น ทก ประการ   ฐะ

๐ สมเด็จ พระเจ้า ราชา ธิราช ได้ ทรง พง ดัง
นั้น ตี พระไทย นัก   จึง ตรัส สรรเสริญ

สมิง อาย มนทะยา ว่า   มี บัญญา หลัก

แหลม ยิ่ง นักหา ผู้ใด จะ เสมอ มิได้   จึง พระ

ราช ทาน บำเหน็จ รางวัล ให้ เปน อัน มาก ครั้น

เวลา รุ่งเช้า มังราย กะยอชะวา   จึง ให้

นายทัพ นายกอง คม ทหาร เข้า มา ร้องดำ ที่ประตู

เมือง ว่า อ้าย มอญ โกงหก   มิ่ง ว่า สมิง อาย

มนทะยา จะ นำ ชาว ราชการ ออกไป ทูล พระเจ้า

ราชาธิราช แต่ วันวาน นี้ แล้ว   เบนไรร ยัง

ไม่เห็น ไผ่ ห้ว ออกไป เล่า   หรือ มั่น กลัว

ห้ว จะ ขาด จึง มิ อาจ ออก มา   ฐะ

เล่ม ๒๓

ราชาธิราช

๑๐๙๙

๑ ฝ่าย นายทัพ นายกอง มอญ ซึ่ง อยู่
 บน น้ำ ที่ กำแพง เมือง ไต้ ยืน ตั้ง นน ก็ หิว เราะ
 เยะ แล้ว ให้ ทหาร ร้อง บอก ไป ว่า อ้าย
 พม่า ใจ ตา บอก มึง ไม่ เห็น หรือ สมิง อาย
 มนทะยา ออก ไป วาน นี้ แล้ว มึง ยัง ว่า

ไม่ ออก ไป อีก เล่า

ทหาร พม่า จึง ร้อง

ตอบ เข้า มา ว่า

อ้าย มอญ โทก หก มึง จะ

มา ลวง ใคร

เป็นไร ก็ ไม่ เห็น มัน แยก หิว

ออก มา เล่า

ซึ่ง เจ้า กู ให้ ลอม เมือง ไว

นี้ เป็น สามารถ มัน คง

อย่า ว่า สมิง อาย

มนทะยา จะ ออก มา เลย

ถึง มาท ว่า

นก บิน ออก มา ก็ มิ อาจ จะ พัน มือ ไป ได้ ซึ่ง ว่า

สมิง อาย มนทะยา ออก ไป แต่ วัน วาน นี้ แล้ว นั้น

มัน เหาะ ไป หรือ ใดๆ ว่า คำ ดิน ออก ไป ก็ จึง บอก

๑๑๐๐   ราชาธิราช   เล่ม ๒๓
ออก มาให้แจ้   ทหาร มอญ จึง ร้อง บอก
ออกไปว่า   ชึ่ง สมิง อาย มนทะยา ออก
ไปได้ นั้น   พวก เอง สำคัญ ว่า เหาะไปได้
โดย ทางอากาศ ก็ตาม หรือ จะ ว่า ดำดิน ออกไป
ก็ ตาม เถิด   บัดนี้ พระเจ้า อยู่หัว ของ เรา
ยก ท้าว ทหาร มา ตั้ง อยู่ ณ เมือง เสียง แล้ว
ถ้า พวก เอง มี เชื้อ ก็ พา กัน ไป ต่ ตัว สมิง อาย
มนทะยา   ยัง กองทัพ พระเจ้า อยู่หัว ของ
เราก็ จะ ได้ เห็น เท็จ แล จริง   นายทัพ นายกอง
พม่า ก็ กลับ มา ทูล มังราย กะยอ ณะวา ตาม
ถ้อย คำ มอญ บอก นั้น ทุก ประการ   พระ
๐   มังรายกะยอ ณะวา ได้ ทรง พง ดึง นั้น ก็
มี ความ สง่ไสย ชึ่ง นึก   ตรัส ว่า อ้าย คน นี้
มัน มี ฤทธิ อย่างไร หนอ   เรา อยาก จะ

เล่ม ๒๓   ราชานิราช   ๑๑๐๑

ใคร รุกข์ หน้อย จึงให้ จิต ภาษา ตาม พับ เมือง

สืบ กระหมวด ให้ มัง สระ เจอง คุม ลึง ของ
ทั้ง นี้ ไป สืบ กอง ทัพ แล้ว ลึง ว่า ถ้า

พระเจ้า ราชานิราช มา ตั้ง อยู่ ณ เมือง เสียง จึง
แล้ว ให้ นำ ลึง ของ ทั้ง นี้ ไป ถวาย ขอ ต

ตัว สมิง อาย มนทะยา ด้วย ให้ จง ใต้ แล้ว ให้

จิต เครื่อง มา ทอง คำ รับ สำ หนึ่ง ให้ ไป ด้วย แล้ว

ตรัส ลึง ว่า ถ้า เห็น ตัว สมิง อาย มนทะยา

จริง แล้ว จง เอา เครื่อง มา น ให้ สมิง

อาย มนทะยา ด้วย เถิด มัง สระ เจอง

ก็ ถวาย บัง คม ลา คุม ลึง ของ ไป ยัง กอง

ทัพ พระเจ้า ราชานิราช ณ เมือง เสียง ทหาร

ใน กอง ทัพ เห็น ก็ ไป แจ้ง ความ แก่ เสนาบดี ๆ

จึง เข้า กราบ ทูล สมนต์ เจ้า พระเจ้า ราชานิราช

๑๓๐๒ ราชธานีราช เล่ม ๒๓

ทรวัด ส่งให้ รับ เข้า มา มั่งสะเรของ จึง

นำสิ่ง ของ ทัง นี เข้า มาถวาย พระเจ้าราชธานีราช

๐ สมเด็จพระเจ้าราชธานีราช ก็ ทรวัดถาม ว่า

มั่งราย กะยอ ฉะวา หลาน เรา ให้เอา สิ่ง

ของ ทัง นี มาให้ แก่ เรา นั้น หลาน เรา จะ

ประสงค์ สิ่งใด มั่งสะเรของ จึง กราบ ทูล ว่า

ซึ่ง มั่งราย กะยอ ฉะวา ให้ ข้าพเจ้า มา เผ่า พระ

องค์ นี้ ด้วย สมิง อาย มนทะยา ซึ่ง พระ

องค์ ทรวัดใช้ ให้เข้าไป สืบ กิจ ราชการ ณ เมือง

หงษาวดี นั้น แด ข้า อยู่ใน ที่ ส้อม มั่น

คงเป็น สามารถบด นี ชาว เมืองหงษาวดี บอก ว่า

สมิง อาย มนทะยา นำ ข้อ ราชการ มา แจ่ง แก่

พระองค์ แต่ วัน วาน นี้ แล้ว มั่งรายกะยอ

ฉะวา มี เชื้อ สงไสย พระไทย อยู่ ว่า มา ทางไหน

เหาะมาหรือดำดินมาได้ประการใด ยาก จะทราบ
จึง ตรัส ไซ้ ให้ ข้าพเจ้า มา เผ้า พระองค์ จะ
ขอ ดู ตัว สมิง อาย มนทะยา ให้ เห็น เท็จ แถ่ จริง

๐ สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้แจ้งตั้งนั้น
ก็ทรง พระ สรวล ตรัส ว่า ซึ่ง ชาว เมือง หงสาวดี
บอก นั้น จริง อยู่ มอญ จะ พ้อ ถวง พม่า
นั้น หา มิได้ เป็น ความ จริง จึง ตรัส เรียก
สมิง อาย มนทะยา ออก มา ให้ มังสะเรจอง
ดู ตัว ที่ หน้า พระ ที่ นั่ง ครั้น มังสะเรจอง
เห็น สมิง อาย มนทะยา ประจักษ์ แก่ตา ตั้ง นน แล้ว
ก็ เขา เคือง ม้า ทอง คำ ส้ารับ หนึ่ง ให้ แก่
สมิง อาย มนทะยา ต่อ หน้า พระ ที่ นั่ง บอก
ว่า สิ่ง ของ ทัง นี้ พระราช บุตรี พระเจ้า มณ
เทียรทอง ให้ เรานำมา พระราชทาน แก่ ท่าน แล้ว
มังสะเรจอง ก็ ถวาย บังคม ลา พระเจ้าราชาธิราช

๑๑๐๔   ราชานิราช   เล่ม ๒๓

กลับ มา   ทูล แก่ มังราย กะยอ ฉะวา ตาม
ซึ่งได้ เห็น ตัว สมิง อาย มนทะยา   แลให้
สิ่ง ของ ทุก ประการ   ะ

๐ มังรายกะยอ ฉะวาได้ แจง ตั้ง นัน   ก็
ตรัส สรรเสริญ สมิง อาย มนทะยา ว่า   สมิง
อายมนทะยา นี้ มัน ที่จริง ชรอย มีใช้ มนุษย์ มี
ปัญญา ดัง เทพดาอื่น สามารถ หา ผู้เสมอมิได้
มี เลี้ย ที่ เปน ทหาร อื่น ยิ่ง   แลวตรัส แก่
นาย ทัพ นาย กอง ทงปวง ว่า   ทแกล้ว ทหาร
มอญ มี สติปัญญา แลฝีมือ มาก   อนึ่ง ทัพ
พระเจ้าราชานิราช ก็ จะ ยก มา ช่วย พระราช บุตรี
เปน ทัพ กระหนาบ อยู่ นานไม่ได้   เรา จะ
เร่ง หักเอา เมือง เลี้ย   จึง ตรัส สั่ง นาย
ทัพ นาย กอง   ให้ ยก ทหาร เข้า ระดม
ปืน กำแพง   หักเอา เมือง หงสาวดีให้

เล่ม ๒๓ ราชานิราศ ๑๑๐๕

จงได้ นายทัพ นายกอง พม่า ทั้งปวง รับ

สั่งแล้ว ก็คุมทหาร เข้ามา จะหักเอา

เมือง ให้ทหารเอาบันได ทดชนพาดกำแพง

ทั้งสายโซ่ขึ้นไป พันใบเสมาบันไดชนกำแพงเมือง

ทหารเจ้าหน้าทีในเมืองก็พุ่งแหลนหลายลำทรา

หวั่นหวาดทวายถึงเกาทัณฑ์กราดออกมาตั้ง

ท่าฝน ถูกทหารพม่าล้มตายเป็นอัน

มาก พม่าจะหักเอาเมืองมิได้ก็ถอยออกไป

พม่ากับมอญได้รบพุ่งกันมาหลายครั้ง พล

ทหารตายลงเป็นอันมากด้วยกันทั้งสองฝ่าย

พม่าจะหักเอาเมืองมิได้ก็รบกันอยู่ ๖

๑ ฝ่ายพระเจ้าราชานิราศก็ยกกองทัพหลวง

ออกจากเมืองเสียงมาตั้งอยู่ใกล้เมืองหงษาวดี

ทางประมาณสิบห้าวัน ขณะนั้นโหรวามัญ

เล่ม ๒๓ ราชานิราศ ๑๑๐๗

ด้วยโหราไสยศาสตร์ ช่าง พม่า ก็ มีอยู่ เหมือน กัน
เขา ก็ จะ ทูล ทัด ทาน ชัด ชวางไว้ ยัง มิให้ ออก
มา รบ ก่อน ทำไฉน จึง จะ ได้ ตัว เล่า ๗

๑) อำมาตย์ ทิน มณี กรวด จึง กราบ ทูล ว่า
อิน น้า พระไทย มังราย กะยอ ฉะวา นั้น ตจไก่อ
ผู้ องอาจ พึ่ง ลอก เตอย หนาม ทอง แล้ว
เคย มีไชย ชนะ แก่ไก่อ ทงปวง ถึง จะ มี
ผู้ ชัด ชวางไว้ ก็ ดี ถ้า ไก่อ ยืน เลียงไก่อ
ชน เมื่อใด ก็ มี อาจ หนึ่ง อยู่ ไก่อ คง จะ วิ่ง
ออก มา ชน กัน เมื่อ นั้น ถ้า ถึง วัน สัญญา
มังราย กะยอ ฉะวา มิได้ ออก มา ชน ช่าง
ด้วย พระองค์ แล้ว ข้าพเจ้า จะ แ่่ง ทหาร
ออกไป เขาะ เขี้ย ให้ ออก มา ชน ช่าง
ด้วย พระองค์ จึง ได้ ๗

๑) สมเด็จ พระเจ้าราชานิราศ ได้ ทรง พัง ก็ ดี

๑๑๐๘ ราชานิราช เล่ม ๒๓๓

พระไทย นก จึงให้เตรียมกองทัพ ชึ่ง

จะเข้าหักค่ายพม่าที่ล้อมเมืองหงสาวดี ท่าน

ทวน ตกนั้นให้พร้อมมูลไว้ ครั้นถึงวัน

ศุกร์ ชนสามค้ำเวลาอุษาโยค ก็ให้ขับ

พลทหารทงปวงเข้าหักค่ายพม่า มังมหาด

ลักยาต่อสู้เป็นสามารพ พม่าแลมอญฆ่า

ฟันกันล้มตายครึ่งเป็นอันมาก อะ

๐ ฝ่ายพระยาเกียรติซึ่งอยู่ในเมืองหงสาวดี

นั้นก็ยกทหารตีหักออกมาตามสัญญา พม่า

เห็นศึกกระหนาบอยู่ท่านทานมิได้ก็แตกเสีย

ค่ายแก่มอญ มังมหาดลักยา นายทัพ

นั้นต้องอาวุธตายในที่รบ ทหารมอญ

ก็เข้าตัดเอาศีรษะได้ พลทหารพม่า

ทงปวงก็แตกไปค่ายสิ้น พระยาเกียรติ

เล่ม ๒๓   ราชานิราช   ๑๑๐๙

แล นายทัพ นายกอง ก็พากัน มาเฝ้า พระเจ้าราชา
นิราช เอา คิริยะ มังมหาลักยา เข้า ถวาย แล้ว
ทูล กิจจา นุกิจ ทก ประการ   สมเด็จพระเจ้า

ราชานิราช ได้แจ้ง แล้ว ก็ ตี พระไทย นึก   จึง
ตรัส สั่งให้ นาย ทัพ นาย กอง ยก ข้าม พากไป

ตั้ง มณ อยู่   แล้ว พระองค์ ก็ ให้ ยก ทัพ

บกทัพเรือ มาตั้ง มณ อยู่ริม แม่น้ำเมืองหงสาวดี
จึงให้ แต่งหนังสือ นตรบ ไป ถึง มังรายกะยอฉะวา
ฉบับหนึ่ง   ให้ จิต ฆ่า แต่ง ไม้รี สิบ พัน

น้ำตอกไม้เทศ สิบเท่า   ให้ สมิง อูบากอง

คุม ลิง ของเครื่องราชบรรณาการ แล หนังสือ
ไป แจ้ง แก่ มังราย กะยอฉะวา สมิง อูบากอง
ก็ ถวาย บังคมลา ถือ หนังสือ นตรบ คุม ลิง ของไป

๑ ฝ่าย มังราย กะยอฉะวา ได้แจ้ง ว่า พม่า
ซึ่ง ล้อม เมือง หงสาวดี นั้น กอง ทัพ มอญ เข้า ตี

๑๑๑๐   ราชาธิราช   เล่ม ๒๓

แตก แล้ว   เลี้ย มังมหาลักยา ด้วย   ก็ทรง

พระโอรส จึงสั่งให้เอา นายทัพ นายกองไปฆ่า

เลี้ย   ขณะนั้น พอสมิงอุบากอง นำเครื่อง

ราชบรรณาการ   แด่หนังสือของพระเจ้า

ราชาธิราชไปถึงเสนาบดีก็เข้ากราบทูล มังราย

กะยอ ฉะวา จึงสั่งให้รีบเข้าไป   เสนาบดี

ก็นำเข้าเฝ้า   สมิงอุบากอง ก็เข้าไป

ถวายบังคม ถวายหนังสือ นิตรม   แด่เครื่อง

ราชบรรณาการ แก่มังราย กะยอ ฉะวา ๗ จึง

สั่งให้อ่าน   ในหนังสือ นั้น เป็นใจความ

ว่า หลานเรา ยกทัพมา รออยู่ ครบนี้ เรา

มีความยินดีนัก   เราคิดจะทำยุทธนา

การ ด้วย หลานให้ สิ้นฝีมือ   แต่เป็น

วสันตฤดู อยู่จะ ตูพล ช้าง พลม้า   ทแก่แล้ว

ทหารทงปวงไม่ ถนัด   เราจึง ยกพล ทแก่แล้ว

เล่ม ๒๓

ราชาธิราช

๑๑๑๑

ทหาร ลงไป อยู่ ณ เมือง เมาะตะหมะ บัดนี้

ก็ เข้า เหม็นตฤตุ แล้ว เรา จึง ยก ทแกล้ว ทหาร ชน

มา หวัง จะ ใคร่ ทำ สัประยทธ์ สงคราม ด้วย

หลาน เรา ให้ เป็น เกียรติยศไว้ จน ตลอด

กาลปาวสาน แม่น หลาน เรา เป็น ราชบุตร

กษัตริย์ อันประเสริฐจริง แล้ว ก็ ให้ ยก

มา ทำ ยุทธนาการ ด้วย เรา เถิด ถึง ณ วัน

อาทิตย์ ชน สี่ ค่ำ ให้ ออก มา ทำ สงคราม

ชน ช้าง ให้ สิ้น ฝีมือ จน ถึง แพ้ แล ชนะ

๑ มังรายกะยอณะวาไต แจ่มตงนั้น ก็ ทรง

พระ โกรธ นึก จึง สั่ง ให้ แต่ง หนังสือ

ตอบ ฉบับ หนึ่ง แล้ว ให้ จด เครื่อง ราช

บรรณาการ ส่นอง โดย สมควร มอบ ให้

สมิง อุบากอง นำ กลับ ไป ถวาย พระเจ้าราชาธิราช

สมิง อุบากอง ก็ ถวาย บังคมลา นำ หนังสือ

๑๑๑๒   ราชานิราช   เล่ม ๒๓

ตอบแลเครื่องราชบรรณาการกลับมาถวายสมเด็จพระเจ้า
พระเจ้านิราชนิราช ๗ จึงตรัสให้อ่าน ใน
หนังสือตอบนั้นใจความว่า   ซึ่งข้าพเจ้า
ยกส่งมา คางบรออยู่ทงนี้   หมายถึง
จะทำยทอนการสงครามให้สิ้นฝีมือ จน
ถึงชนข้างกัน กับพระเจ้าสูงให้เห็นแพ้แสนนะ
จงได้   ซึ่งพระเจ้าสูงให้หนังสือมาทง
นี้ ก็สมความปรารถนาที่ข้าพเจ้าคิดไว้แล้ว
ขอให้พระเจ้าสูงเร่งแต่งพระองค์ไว้ทำเถิด ก็
จะได้เห็นฝีมือกัน   ราช

๐ สมเด็จพระเจ้านิราชนิราชได้แจ้งแล้ว ก็
ตีพระไทยนี้   จึงตรัสปลุกยาเสนาบดี
นายทัพนายกองทงปวงว่า   ซึ่งเราจะออก
ชนข้างด้วยมังรายกะขอชนะมาครั้งนี้   ข้าง
ฝ่ายพม่าทงปวงนั้นเรามีได้ก้ว   เกรงอยู่

เล่ม ๒๓๓   ราชาธิราช   ๑๑๑๓

แต่ พลาย ประกายมาศ ช้างเดียว   ถ้า พม่า

จะ ชีพลาย ประกายมาศ ออก มาชน แล้ว   จะ

หา ช้าง ตัว ใด รับ มิ ได้   หนึ่ง พลาย สิงหนารายนี้

พลาย ธนู เพ็ชร เล่า   มี ฝูง อยู่ ก็ จริง แต่

กำลัง น้อย มิ เท่า ถึง พลาย ประกาย มาศ เห็น จะ

สู้ มิ ได้ เกรง จะ เสีย ท่วง ที่   จึง ตรัส สั่ง

ให้ หา นาย ช้าง ที่ เคย เลี้ยง พลาย ประกาย มาศ

เข้า มา ตรัส ทาม ว่า   กู จะ ให้ มึง ปลอม

เอา ตะปู เข้า ไป ตรึง เท้า พลาย ประกาย มาศ เสีย

อย่า ให้ พม่า ชี ออก มา ชน กับ กู จะ ได้ หรือ มิ ได้

นาย ช้าง ก็ รับ ว่า ข้าพเจ้า จะ ปลอม เอา ตะปู เข้า

ไป ตรึง เท้า พลาย ประกาย มาศ เสีย ให้ ได้ สิ้น เต็จ

พระเจ้า ราชาธิราช ก็ ตรัส ให้ ไป ทำ ตาม คำ นาย

ช้าง ก็ ถวาย บังคม ลา ออก มา ที่ อยู่ แล้ว   จึง

๑๑๑๔

ราชาธิราช

เล่ม ๒๓

แต่ง ต่วนรุ่ง ห่มผ้า แปลงเพศ เป็น พม่า หาบ เพื่อน

หญิง ช้าง เอา ตะปู้ ช้อน เข้าไว้ ใน

เพื่อน หญิง ใต้ กอด้วย สอง หวีได้ หวี

คน หาบไป ครั้นเวลา สันทยากก็ หาบ

เพื่อน หญิงตาม พวกตะพุ่น ช้างเข้าไป นอน

อยู่ริมโรง ช้าง พลาย ประกายมาศ ครั้น

เวลา เที่ยง คันทัก สงัด เจียบเลี้ยงคน แล้ว นาย

ช้าง ก็ ลอบเข้าไป จะ เอาตะปู้ตริงเท่า ช้างพลาย

ประกาย มาศ ๗๖

(ยังมี ต่อ)

แจ้งความ

โรงพิมพ์ราชบุรีเจริญ ตำบลถนนท่าแพ่งตอน
วัดเกาะ จำหน่ายหนังสือประโลมโลก, ชรรวมะ,
สุภาสัตตต่าง ๆ และรับพิมพ์หนังสือ เช่น ก๊าซ,
คอก, ฎีกา, ใบเสร็จ, แบบฟอร์ม, ฯลฯ ทำเล่มสมิต
เด็นทองอย่างงาม ๆ หรือจะว่าให้ทำเป็นพิเศษก็ได้
สิ่งของทุกสิ่งมาแล้ว รบรองว่าจะทำให้อย่างประ
ณีตและเร็วทันกับความประสงค์ ทั้งลดราคาออกข
พิมพ์จำหน่ายด้วย จะคิดราคาอย่างย่อมเยา

เพราะฉะนั้น ถ้าท่านมีความประสงค์อย่างใด
อย่างหนึ่งซึ่งได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น เชิญ
ท่าน ไปลองซื้อ หรือจ้างพิมพ์ ท่านจึงจะทราบได้ว่า
ที่ โรงพิมพ์ราชบุรีเจริญคิดราคาพอ สมควร

ราชาธิราช

เล่ม ๒๔

ยี่สิบห้า ตถาคต ท่าง รู่ ท่าน ผู้ ชื่อ
บ้าน หนังสือ นำ วัด เกาะ เพราะ นักหนา
ราชครู เจริญ โรงพิมพ์ ริม มรรคา
เจริญ ท่าน มา ชื่อ คุณ รู่ ตี
ได้ ลง พิมพ์ คราว แรก แปลก ๆ เรื่อง
อ่าน แล้ว เป็ต้อง ความ ทุกข์ เป็น สุข
ท่าน ชื่อ ไป อ่าน ฟัง ให้ มั่งมี
เจริญ ศรี ศรี สวัสดิ์ พิพัฒน์ เขย

วัด

รัตนโกสินทร์

ศก ๑๐๘

เกาะ

๑๑๑๕

๐ หน้า ต้น ๖๖

๐ ราชชาธิราช เล่ม ๒๔ ๖๖

๐ ตั้ง แต่ พระเจ้าราชาธิราชชน ช้าง กับ มังราย กะยอ
ณะวาทกช้าง พระที่นั่ง สะเข้ หัก แล้วพระเจ้าราชาธิราช
ให้ทหาร เทียว ค้น หา พบ มังรายกะยอณะวาทได้ต้น จัก จึงเอา
ราชยานไปรับ แล้ว ก็ เลิกทัพ กลับ เข้า ค่าย จน ถึง พระเจ้า
มณฑะยร ทองยบทพมา ตงพัก อยู ที่ เมืองเสียง ๖๖

๐ ฝ่าย พลาย ประกาย มาศ ได้ กลืน ความ
ข้าง ดึง นน ก็ จำ กลืน ได้ จึง เอา งวง
จับ ควา กอด นาย ช้าง เข้า แล้ว คำนว น้ำ ตา ตก
นาย ช้าง เห็น ดึง นน ก็ เอา กล้วย สอง หวี ส่ง ให้
กิน พลาย ประกาย มาศ กิน แต่ หวี หนึ่ง ๖๖
ไม่ กิน หนึ่ง อยู่ นาย ช้าง บ่อน เป็น หลาย

๑๑๑๒

ราชาธิราช

เล่ม ๒๔

ครึ่ง แล้ว ก็มี ข้าปาก ออก รับ

นาย ช้าง

จึง ถาม ว่า พ่อไม่ กิน กล้วย นี้ ด้วย เหตุใด จะ

ฝากไปให้ แก่ น้อง หรือ

พลาย ประกาย

มาศ ไต้ ยืน นาย ช้าง ว่า

ก็ รู้ ความ แท้

พูด มิได้ จึง พยัก เอา

นาย ช้าง เห็น ตั้ง

น่น ก็ ยัง มี ความ เสน่หา ร้อง ให้ รัก กัน แล้ว

นาย ช้าง จึง บอก ว่า เวลา พรุ่ง นี้ พระเจ้า อยู่ หัว

ของ เรา

จะ เสด็จ ออก ชน ช้าง ด้วย

มิ่ง ราย กะ ยอ ฉะวา

ช้าง พม่า ทั้ง ปวง นน

พระองค์ มิได้ กลัว

มา เกรง อยู่ แต่ พ่อ

ช้าง เตียว

จึง ตรัส สั่ง ให้ ข้า เอา ตะปู มา

ตริง เท่า พ่อ เสี้ย

บัดนี้ ข้า มี จิตร ฝัง สสาร

ทำ พ่อ ไม่ ไ้ แล้ว

พ่อ จง เ็น ตุ ข้ำอย่า

ให้ ข้า ตาย เลย

เวลา พรุ่ง นี้ พม่า จะ ทัพ

พ่อ ออกไป ชน ด้วย พระเจ้า อยู่หัว ของเรา ๆ
 มี พระคุณ ได้ ชุบ เลี้ยง เรา มา พ่อ อย่า
 ไป จงทำ อาตมวาต สบัต หมอ ความลง เลี้ย แล้ว
 ไล่ แหว ช้าง ตัง ช้าง กัน ทังปวงให้ ออสม่าน ชน
 อย่าให้ พร้อม มล กันได้ แล้ว พ่อ จง หนี
 ไป บ้ำ กะเลี้ยว หนี เกิด

๐ พลาย ประกาย มาศ ได้ พัง ตัง หนี นำ
 ตา ตก ลง แล้ว ก็ พยัก คอ รับ เหา นาย ช้าง จึง
 สั่ง อีก ว่า ถ้า พ่อ มีทำ ตัง ช้าง ว่า หนี ตัว
 ช้าง แล หนีง กับ มารดา ของพ่อ ก็ จะ พา กัน ตาย
 สิ้น พลาย ประกาย มาศ ร้อง ให้ รัก กัน กับ
 นาย ช้าง แล้ว นาย ช้าง ก็ กลับ มา พอ
 เวลา รุ่ง เช้า สมเด็จ พระเจ้าราชาธิราช เสด็จ ออก
 นาย ช้าง ก็ เข้า เฝ้า กราบ ทูล กิจการ ซึ่ง ได้
 ว่า กับ พลาย ประกาย มาศ นน ทุก ประการ

๑ สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้ทรงฟังก็
ทรงพระโกรธ มีพระสิ่งหนาท ตรัสตำว่า
อ้ายไพร่ชาติหมา แพรกบัญญัติ สอด พ่อ
มึง เป็น ข้าง หรือ มึง จึง รู้จัก ภาษา พุค นิตเนะ
กัน ไต่ ตัง นัน อ้าย สู้ รู้ กว่า เจ้า ไช้ อย่าง
นี้ไป ทำ อย่าง หนึ่ง มึง ตี กว่า กู ๆ จะ
เลี้ยง มึง ไต่ หรือ ครน กู จะ ฆ่า มึง เสีย
ก็ ยังมี เวลา ผิด อยู่ คน ทังปวง จะ
ติเตียน ว่า ใจ เร็ว ต่วน ไต่ จึง สั่ง ให้ เหา นาย
ข้างไป จำไว้ แล้ว ตรัส ว่า ถ้า พม่า ชี
พลาย ประกายมาศ ออก มา ชน ข้าง ด้วย กู ๆ
จะ ตัด คีรีชะ เลี้ยง ให้ สิ้น ทัง ไคตรี นาย ทัพ
นาย กอง ก็ คุม ตัว นาย ข้างไป จำไว้ ตาม สั่ง

๑ ฝ่ายโหรา พม่า ก็ คำนวณ ฎีกา ถวาย
มังรายกะยอระวา ว่า พระ ชันษา ถึง ฆาฏ

เวลาพรุ่งนี้อย่าเพื่อเสด็จ ออกชนช้างด้วย พระเจ้า
 ราชาริราช ก่อน ขอให้ตั้ง การ สงคราม
 บอง กัน พระองค์ไว้ แต่ในเจ็ดวันกว่า
 จะพ้น พระเคราะห์ มังรายกะยอฉะวาได้
 พง ดง นน จึง ตรัส ว่า เรายก ลง มา ครัง
 นี้ หมายถึง จะ ชน ช้าง ด้วย พระยา มอญ ให้ จึง ได้
 จน ตัก มา ตง ค้าง บิ อยู่ บดิน ก็ สวมคเน
 ที่ เรา คิดไว้ นั้น หนึ่ง ก็ ได้ ให้ สัญญา
 กำหนด ถ้อย คำ แก่ พระเจ้าราชาธิราช แล้ว ซึ่ง
 จะ ให้ เรา งดไว้ หนึ่ง ก็ จะ เสีย สัตย์ สัญญา
 ไป ภาย หลัง ไหน จะ ได้ ชน ช้าง กัน ด้วย
 พระเจ้า ราชาริราช อีก เล่า ไหร แล นาย
 ทัพ นาย กอง พม่า ทั้ง ปวง จึง ทูล ว่า ซึ่ง การ
 สงคราม นี้ ก็ หมายถึง เอา ไชย ชนะ กัน ทั้ง สอง
 ฝ่าย ถึง มาท ว่า ให้ ถ้อย คำ สัญญา ไว้ แล้ว

๑๑๒๐   ราชาธิราช   เล่ม ๒๔

ก็ดี   อัน การ สงคราม ย่อม มี เล่ห์ กด อุบาย
ต่าง ๆ พอ จะ ตอบโต้ ว่า กล่าว กัน ได้ อยู่   ซึ่ง
จะ ถือ เขา เป็น ชาคน นั้น ยัง มี ได้ ก่อน   มังราย
กะยอชนะวาไต้ พัง ก็ เห็น ด้วย   ครั้น ถึง
วันนัด จึง สั่ง ให้ แต่ง เครื่อง มัจฉะ มังษา สุรา บาน
เลี้ยง ตู ทเกล้า ทหาร นายกอง ทังปวง ให้ กิน แล้ว
ก็ ให้ ที่ ช่าง กดอง ให้ ร้อง ออ อึ้ง ไป ทัง ค่าย   มังราย
กะยอชนะวา เกย เสวย สุรา แต่ ก่อน วัน ละ ทนาน
วัน นั้น เสวย สอง ทนาน   ทเกล้า ทหาร
นายทัพ นายกอง ทังปวง   ก็ ให้ กิน ทวี
ชน อีก คน ละ ทนาน   ช่าง อาเจตร ซึ่ง ทรง
เป็น พระคชาธาร นน   เกย กิน แต่ กะละ
ออม หนึ่ง   วัน นั้น ให้ กิน สอง กะละอม

๐   ฝ่าย สมเด็จ พระเจ้าราชา ธิราช ครั้น ถึง
วัน นัด แล้ว   ก็ ให้ ผู้ก ช่าง พลาย สิงหนารายนี้

เล่ม ๒๔   ราชธานี   ๑๑๒๑

เป็น พระ คชาธาร   ประกอบไป ด้วย ช้าง

โคตร แล่น โจม ทัพ ตั้ง กัน   ล้อม รั้ว พังคา

คำ ค่ายใหญ่เพ็ญว ท่งปวง   โดย ขบวน

พยุหทัพ ช้าง แล้ว ทรง พระภุชญา ฌดอง พระองค์

ทรง พระ มหา มาดา สำหรับ คึกให้ ท้อง ลี ตาม

ทำหรับ พิไชย สงคราม   แล พระ คชาธาร

อาภรณ์อง เที้ยว   พล ทวน ตามตั้งไว้ให้

เชน ใน กอง ทัพ หลวงนั้น   แต่ ล้วน

แต่ง ตัว ด้วย เครื่อง ตำ ลั่น   ให้ พระยา

เกษร ราชบุตรี ทรง ช้าง พลาย อนุเพ็ชร เป็น พระ

คชาธาร   เครื่อง อาภรณ์ ประดับ ช้าง ธง

เที้ยว   พล ตาม ตั้งไว้ให้ เชน แต่ ล้วน พัน

ทอง ลั่น   พร้อม ด้วย ช้าง โคตร แล่น โจม

ทัพ   ตาม ขบวน พิไชย สงคราม   เป็น บึก

๑๑๒๒

ราชาธิราช

เล่ม ๒๔

ชาวทัพหลวง กองหนึ่ง แล้วยัง พระยา
 ราม ราชบุตร ทรง พลาย ฝงญู มาร เป็น พระคชา
 ธาร เครื่อง อารรณ์ ชง เทียว พล ตาม
 ตั้งไว้ให้ แก่ ล้วน แดง หมอ ความ ทั้งปวง
 ไล่ เลื้อ โปก น้ำ ชมภู สิ้น พร้อม ไป ด้วย
 ช่าง แล่น ใจม ทัพ ค้ำ ค่าย ทั้งปวง สำหรับ
 ทัพ ตาม ขบวน คึก เสร็จ แล้ว สมเด็จ พระเจ้า
 ราชาธิราช ให้ ทน แต้ ประดับ ประดา กอง ทัพ ครั้ง
 นั้น มี สี่ เหมือน กัน ตาม หมอ ทัพ ช่าง
 ตาม ทัพ เป็น ตาม กอง ครั้น ได้ มหา พิไชย
 ฤกษ์ เป็น มงคล แล้ว ก็ ให้ ยก กอง ทัพ
 ออกจาก ค่าย มี ใต้ ทอด พระเนตร เห็น
 มังรายกะยอฉะวา ออก มา ตาม สัญญา ใต้
 ทรง พัง แต้ เลี้ยง ฆ้อง กลอง ให้ ร้อง ออ อึง อยู่
 ใน ค่าย อำมาตย์ ทิน มณี กรอด จึง กราม

เล่ม ๒๔

ราชาธิราช

๑๑๒๓

พูดว่า ซึ่ง มังราย กะยก ฉะวา มิได้ ออก

มา ชน ช้าง ด้วย พระองค์ ครัง นี้ ชรอย

จะมี ผู้ ทด ทัด ทานไว้ เปน มั่น คง ขอให้

สติง อังวะ มังศรี คุม ทหาร ห้า พัน เข้าไป

ร้อง เยาะ เยี้ย ริม ค่าย มังราย กะยก ฉะวา แล้ว

ให้เอา พร้า แด ชวาน ตัดไม้ เสา ค่าย ทำ

เปน จะ บัก ค่าย ประชิต ลง แล้วให้ทหาร

ร้อง ว่า อ้าย พม่าช ชลาด นักรบ หนึ่ง สี่ตัว ก็ หม่อม

กัน มิใช่ ชาย อัน องอาจ แกล้ว กล้า นี้

หรือ จะ มา ทำ สงคราม ด้วย พระเจ้า อยู่หัว อัน

แกล้ว กล้า ใน สงคราม นั้นได้ มิ่ง ยัง หมาย

ว่า จะได้ เมือง หงสาวดี อีก เล่า เจ้า มิ่ง

สัญญา ว่า จะ ออกมา ชน ช้าง แล้ว ก็ มิได้ ออก

มา ตาม สัญญา มิ่ง คิด อ่าน จะ หนี หรือ

จึง ช้อน หน้า เสี้ย มิ ขอ ตู หน้า มอญ ด้วย

๑๑๒๔   ราชา ธิราช   เด่ม ๒๔

ความ กล่าวก นึก หรือ   บดิน พระองค์ รับผิดชอบ

ใช้ให้กู มา ตั้ง ค่าย ล้อมไว้   แล้วให้ พัน

เส้า ค่าย มิ่ง ลงเสียให้ สิ้น   ถ้าให้ ทหาร

ไป ว่า กล่าวก หยาบ ข้ำ ฉนี้   ข้ำพเจ้า เห็น

มิ่งรายกะยอชะวา จะ ออก กลัน มิได้ ก็ จะ ออก มา

ชน ข้าง ด้วย พระองค์ เป็น มั่น คง   ะ

๐ สมเด็จ พระเจ้า ราชา ธิราช ได้ ทรง พัง ตั้ง

นั้น ก็ เห็น ด้วย   จึง สั่งให้ สมิง อังวะ มิ่งศรี

ไป ทำ ตาม คำ อำมาตย์ ทินมณีกรรต ทูล นั้น ทุก

ประการ   สมิง อังวะ มิ่งศรี รับผิดชอบ แล้ว   ก็

คุม ทหาร ทำ พัน ให้ ถือ พร้า ขวาน แล แบกไม้ กระ

หู่ ตู กัน เข้า ไป ทรง นำ ค่าย มิ่งราย กะยอชะวา

ทำ อาการ ตจ หนึ่ง อำมาตย์ ทินมณีกรรต ว่า นั้น

๐ ฝ่าย นาย ทัพ นาย กอง พม่า ซึ่ง อยู่ใน

ค่าย เห็น มอญ ยก มา   มี แต่ พร้า ขวาน

๑๑๒๖

ราชาธิราช

เล่ม ๒๔

ตั้ง พระยา นาคราช อัน มี พิศมัย มี ผู้เอาไม้
 ค้อน มา ที่ ลง ที่ ชนต ก็ ย่อม ไกรธ มังราย
 กะยอ ฉะวา ธิบ เสด็จ ลก ชัน จาก ที่ เสวยใน ทัน
 ไต นาย ทัพ นาย กอง ทังปวง ต่าง คน
 ต่าง ก็ ลก ชัน สัน แล ภาชนะ ซึ่งใส่
 มัจฉะมังฆา สรวาบัน นั้น ก็ แตก หัก กระจัด
 กระจาย หา มี ผู้ใด จะ ทัน เก็บไม้ มังราย
 กะยอฉะวา จึง ตรัส แก่ นายทัพ นาย กอง ทังปวง
 ว่า เรา ยก มา ครอง นี้ ตั้งใจ จะ ทำ สงคราม
 แก่ พระเจ้า ราชาธิราช จน ถึง ชน ช้าง
 กัน อีก พระยา มอญ หนีไป มิได้ ให้ เห็น
 หน้า แต่ ครั้ง หนึ่ง เราต้อง ล้อม เมืองไว้ จน
 คึก ค้าง ปี เพราะ จะ ใคร่ เห็น หน้า พระยา
 มอญให้ ไต แล้ว กลับ มา เกรงา ตู ห่มัน
 เช่น นี้ เถ่า มังราย กะยอฉะวา ทรง พระ

เล่ม ๒๔   ราชาธิราช   ๑๑๒๗

โกธธ เป็น กำลัง   จึง สั่งให้ ผูก ข้างสำหรับ

กึ่ง ทังปวง   จึง จะ ออก ชน ข้าง ด้วย

พระเจ้า ราชา ธิราช นั้น   ๒๕

๐ ฝ่าย นาย ทัพ นายกอง ทังปวง   ทล ทต

ขัด ขวาง เป็น หลาย ครั้ง ก็ มี พัง   จึง สั่ง

ให้ ผูก ข้าง อาเขตร เป็น พระ คุษาธาร   พร้อม

ไป ด้วย ข้าง โคตร แล่น โจม ทัพ   ตั้ง กัน

ล้อม วง พงศา คำ ค่ายใหญ่ เพี้ยว ทังปวง   ตั้ง

ให้ มังนันทะส ข้าง พลหายประกายมาศ   สรรพ

ไป ด้วย ทัพ ข้าง ทังปวง เสร็จ แล้ว   มังราย

กะยอ ฉะฉา เสด็จ เข้าไป ข้างใน   ตรัส แก่

นาง นั ก สนม ว่า   วัน นี้ พี่ จะ ไป ชน ข้าง

ด้วย พระยา มอญ ให้ สุนกใจ   เจ้า จง เปิด

นำ พระแกล แล ต เล่น ให้ สำราญใจ เกิด   อัน

อาเขตร ข้าง ที่ หนึ่ง ของ เรา นี้   แม้น ทำ

สงคราม จะ มีไชย ชนะ ครั้งใด ก็โกญจะนาท
 เปน เลียง นกกาเวียญ บัดนี้ ก็ ร้องโกญจะนาท
 เปน เลียง นก กาเวียญ ยิ่ง กว่าแต่ ก่อน อีก จะ
 มีไชย ชนะ แก่ พระยา มอญ เปน มั่น คง เจ้า
 อย่าได้ มีอารมณ์ ทวาดไหวสตั้งตกใจเสย ตรัส
 ตั้งตั้ง นนแล้ว จึง ทรงเครื่อง รณยุทธ์ สำหรับ
 กษัตริย์ ตาม ขบวน พิไชย สงคราม แล้ว ก็
 เสด็จ ขน ทรง พระ ศาธาร ไทร มิได้ ถวาย
 พระฤกษ์ เพราะไม่มี ศักฤกษ์ เวลา นั้น
 มังรายกะยอชนะวาก็ให้ ถิ่น ฆ้องให้ ร้องเอาไชย
 เป่า ปี่ ต่ กลอง ยก กอง ทัพ ออก จาก ค่าย พอ
 แล เห็น ทัพ ข้าง ฝ่ายมอญ เปน สาม กอง ประดับ
 ประดา อารรณ์ แล เครื่อง สรรพยุทธ มี
 สี ต่าง ๆ กัน จึง ตรัส ถาม มังมหาราช
 ว่า ทัพใคร อยู่เบื้อง ขวา ประดับ ประดา

เล่ม ๒๔

ราชาธิราช

๑๑๒๙

แต่ ล้วน เครื่อง แต่ง ตู งาม ยิง นก มังมหาราช
จึง กราบ ทูล ว่า ทพ นน คือ พระยารามราช
บุตรี ผู้ น้อย ของ พระเจ้าราชาธิราช แล้ว ตรัส
ถาม ว่า ทพ ผู้ ไต อยู่ เบื้อง ซ้าย ประดับ เครื่อง ทง
ปวง แต่ ล้วน ทอง มี พระคชาธาร แล

ดาบ ดึง พล โล่ หั้ เชน หุ้ม ไป ด้วย ทอง ล้น ตู
แสง ระเบียบ จวร ศมี พระอาทิตย์ ย่าง มิ่ง นก มังมหา
ราชา จึง ทูล ว่า ทพ นน คือ พระยาเกษร
ราชบุตรี ผู้ ใหญ่ มังราย กะยอ ฉะวา จึง
ตรัส ถาม ว่า นน ทพ ผู้ ไต เล่า ทรง อภรณ์
แล เครื่อง สรรพ พุท แต่ ล้วน ตำ ตู พิลึก ตู เชน แจ็ง
นก มังมหาราช จึง ทูล ว่า ทพ นน คือ
พระเจ้าราชาธิราช มังราย กะยอ ฉะวา ได้
แจ็ง ตัง นน ก็ ดี พระไทย นก จึง สั่ง ให้
กลาง ช้าง พระ ที่ นัง พอน โบก แพน พระคชาธาร

เล่ม ๒๔   ราชาธิราช   ๑๑๓๑

อาละวาดไล่ แทะ ข้าง   แล รัพลใน กอง

ทัพ พม่า ทั้งปวง เปน อลหม่าน กุ่ม ฉวย   แล

ข้าง พม่า ทั้งปวง ก็ ตื่น ก็น ษ   นายทัพ

นาย กอง ฝ่าย พม่า ก็ เข้า รุม กั้น จับ พลาย ประ

กายมาศ   แทะ ด้วย ทวน ยิ่ง ด้วย เกาทัณฑ์

เจ็บ ปวด เปน ส่ำหัด   พลาย ประกายมาศ ก็

รับ ชีวิต ความ เตะ ด้วย ปลาย งา แล งวง   ถีบ

ชุก ถูก พม่า ล้ม ตาย เปน อัน มาก   นายทัพ

นายกอง ทั้งปวง สำนะจน จับ พลาย ประกายมาศ

อยู่ ก็ พาไป ทิ้ง มังราย กะยอ ฉะฉาน   พลาย

ประกายมาศ ต้อง อาวุธ เจ็บ ปวด เปน ส่ำหัด   ก็

จึง ตรงไป เข้า บ่า ทะเลียว ตาม ความ ข้าง สี่ไว้

นั้น   ฝ่าย มังราย กะยอ ฉะฉาน จับ ข้าง ตรง

ออก มา แทะ กอง เดียว   พระ

๐ สมเด็จ พระเจ้าราชาธิราช มิได้ ทอด
พระเนตร เห็น นายทัพ ช้าง ทังปวง ยก หนูนอก
มาตาม ขบวน พยาสงคราม ก็ดี พระไทยนิก จึง
สั่งให้ กลาง ช้าง พระ ทนัง พอน แพนพระคชาธาร
สั่งให้ พระราชบุตร ทังสอง องค์ อ้อม วง
วก หลัง กระจหน้าบ ล้อม เข้า ทัง ชาย ขวา พระ
ราชบุตร ทังสอง ครั้น เห็น แพน พระคชาธาร พอน
รำ ตรง มา ดึง นั้น ก็ แจง ใน พระ ราช
กำหนด จึงให้ กลาง ช้าง พระคชาธาร
พอน รับ แล้ว ก็ เร่ง พล ช้าง ทังปวง
อ้อม วก หลัง เข้า มา ตาม รับ สั่ง พล ทวน
ทอง ทวน แดง นำ ช้าง พระราช บุรุษ ทัง สอง ก็
อ้อม วก เข้า มา พระ

๐ ฝ่าย กองทัพ พระเจ้าราชาธิราช ก็ ยก เข้า
แยก กัน เป็น สาม ด้าน ยัง มิ ท้น จะ รอบ ถึง กัน

พล ทหาร ตาบ ตึง ทวน ทองโล่หี เชน โดมร เกา
 ทัณฑ์ใน ทัพ มังราย กะยอ ฉะวา ก็ วัง ออก มา
 ต้าน ทาน รบพุ่ง   ท่อ แแยง แทง พัน กั้น

แปน สามารถ อุดหม่าน   พล ทหาร ทั้งสอง
 ฝ่าย ก็ให้ ร้อง อ้อ อึง ชน   ขณะ นั้น ช้าง

อาเชทร์ ซึ่ง เป็น พระ ศษาธาร   ซึ่ง มังราย กะยอ
 ฉะวา ทรง มา นั้น   ไต่ ยืน เสี่ยง อ้อ อึง ก็

ดำ พอง กำเวบ มัน พุง ชน   ด้วย กำตั้ง
 เม่า สุรา เหลือ ขนาด   ก็ สดดี มังราย กะยอ

ฉะวา ตก ลง พระสะเอว หัก   แล้ว ก็ วัง
 ไล่ แทง ช้าง   แลไฟว์ พล พม่า ทั้งปวง

ด้วย กำตั้ง เม่า   ๖๕

๑ ฝ่าย มังราย กะยอ ฉะวา ตก ลง บั้น พระ
 องค์ หัก เล็ดจ พระ ตำเนร มีไต ก็ คลาน หนี เข้า
 ซ่อน อยู่ ใต้ ก้น จิก ริม จอม ปลูก   มี แอ่ง

นำ แห่ง หนึ่ง เป็น ลำมาบ ขณะ เมื่อ พล
สองฝ่ายเข้าสู้ประยุทธ์กัน เป็นตะกุ่มบอนอดหม่าน
อยู่นั้น ผงคส์ทะเลบไปแล มิใครจะ เห็น ตัว กัน

๐ ฝ่าย พระเจ้าราชาธิราช เห็น พล ทั้งสอง
ฝ่าย เข้า รบ กัน เป็น อดหม่าน อยู่ ตั้ง นั้น ก็
ให้ พลข้างทัพหลวง ประตั้ง หน้า พร่อมกัน ให้
ซบ ข้างเหยียบฆ่า เข้าไป ไพร พล พม่า
ทั้งปวง ก็ ล้ม ตาย เป็น อัน มาก ที่ เหลือ
นั้น ก็ แยก หนี ไป สิ้น มิได้ ทอด พระเนตร
เห็น พลชาย ปรากฏมาศ เป็น พระ คชาธาร เห็น
แต่ พลชาย อาเขตร์ ซึ่ง เป็น พระคชาธาร นั้น ปล่อย
อยู่ ก็ให้ ทหาร ทั้งปวง เข้า ล้อม จับ เอา
พลชาย อาเขตร์ได้ แล้ว ทอด พระเนตร
ไป มิได้ เห็น มังรายกะยอ ฉะวา ด้วย ผง
คส์ทะเลบอยู่ ทรงพระ สงไสยแคลง พระไทยนั้ก

เล่ม ๒๔   ราชาธิราช   ๑๑๓๕

จึงสั่งให้ ทหาร ทั้งปวง หยด พล ข้าง พล ม้าไว้
ให้ฝั่ง คดี สงบ ลง   แล้ว ทริส สั่ง นาย ทพ
นายกองให้ เทียว หาตัว มังรายกะยอฉะวา นาย
ทพนายกอง ก็ พาทหาร เทียวค้นหา มังรายกะยอ
ฉะวา   ไป พบ มังราย กะยอ ฉะวา พระ

สะเอว หัก ลำบาก อยู่ ริม จอม ปรดวก   ใต้ ต้น
จิก ข้าง ลำบาก นำให้ ทหาร คุมไว้ แล้ว   ก็
กลับ มา กราบ ทูล สมเด็จ พระเจ้าราชา ธิราช ๑
จึงทริสสั่งให้ เออ ราชยานทองไปรับ มังรายกะยอ
ฉะวา เข้า มา   แล้ว พระองค์ ก็ ยก พยุห
โยธา ทพ เสด็จ กลับ เข้า ค่าย   ๒

๑   ฝ่าย นายทพ นายกอง ข้าง พม่า ครั้น
พลาย ประกายมาศ อาคะวาต จับไม่ได้แล้ว   ก็
เร่ง รีบไป ตาม มังรายกะยอฉะวา   พอ พบ
ริพล ซึ่งแตก มา นั้น บอก กันว่า บัดนี้ เสีย เจ้าแล้ว

๑๑๓๖   ราชานิราช   เล่ม ๒๔

ก็ตกใจ มีไต่กลับ เข้า ค่าย ต่าง คน ก็ พา กัน
วิ่งไป   นายทัพ นาย กอง ทหาร ผู้ อยู่ รักษา
ค่าย เห็น ตั้ง นั้น   ก็ ตั้ง เครื่อง สัตวาวุธ
วิ่งไป ตาม กัน   เร่ง วิ่ง ไป เมือง อังวะ
ตั้ง ทง นั้น   ား

๐ สมเด็จ พระเจ้าราชวชิราวุธ ครั้น เสด็จ เข้า
ค่าย แล้ว   ก็ให้ ถอด ความ ข้าง ออก จาก
จำ   จึง ตรัส ว่า มิ่งไป เอา พลาย ประกาย มาศ
มา ตาม ตั้ง ไหว นั้น   ถ้า ไต่ มา เหมือน คำ
มิ่ง แล้ว   ก็ จะ เลียง ให้ ถึงขนาด นาย ข้าง
รีบ ส่ง แล้ว   ก็ เอา ออช มีท หนึ่ง แยก ตรง
ไป บำ กะเดี้ยว   ซึ่ง ส่ง ให้ พลาย ประกาย มาศ
ไป อยู่ นั้น   ก็ พบ พลาย ประกาย มาศ คำรณ
มน พง อยู่ มี ไต่ ปรกติ   นาย ข้าง เห็น ตั้ง
นั้น จะ เข้า ไต่ กลับ ก็ มี ไต่   จึง วิ่ง เรียก ไป

เล่ม ๒๔

ราชาธิราช

๑๑๓๗

แต่ไกลว่า

พ่อช่วย ข้า^๕ ครอง^๕ นี้ รอดจาก

ความตาย แล้ว

อย่า^๕ เมามัน^๕ ฟัง^๕ ไป^๕ นัก^๕ เสดย

บ^๕ก^๕นี้^๕ พระ^๕เจ้า^๕ อยู่^๕ หัว^๕ ของ^๕ เรา^๕ ตรัส^๕ ใช้^๕ ให้^๕ ออก^๕ มา

รับ^๕ แล้ว^๕ มา^๕ ไป^๕ ทา^๕ แม่^๕ แส^๕ นื่อง^๕ ของ^๕ พ่อ^๕ เกิด

พลา^๕ย^๕ ประ^๕กาย^๕ มา^๕ ศ^๕ ได้^๕ ยิน^๕ เสียง^๕ นาย^๕ ช้าง^๕ เรียก^๕ ดัง

น^๕น^๕ ก^๕ ยิน^๕ บ^๕ง^๕ นึ่ง^๕ ฟัง^๕ อยู่^๕ นาย^๕ ช้าง^๕ ร้อง

เรียก^๕ เป็น^๕ หลาย^๕ ครั้ง^๕ แล้ว^๕ พลา^๕ย^๕ ประ^๕กาย

มา^๕ ศ^๕ จำ^๕ เสียง^๕ ไ้^๕ ถน^๕ต^๕ แล^๕ เห็น^๕ ต^๕ว^๕ ก^๕ ยิน^๕

ปร^๕บ^๕ ห^๕ล^๕ง^๕ย^๕ เป็น^๕ ปร^๕ก^๕ท^๕ิ^๕ง^๕ นาย^๕ ช้าง^๕ ก^๕

เดิน^๕ตรง^๕ เข้า^๕ ไป^๕ ทา^๕ จน^๕ ถึง^๕ ท^๕ัว^๕ แล้ว^๕ ย^๕น^๕ อ^๕ย^๕ให้^๕ ก^๕ิน

แ^๕แล^๕ เห็น^๕ พลา^๕ย^๕ ประ^๕กาย^๕ มา^๕ ศ^๕ ทั้ง^๕ ฮา^๕ว^๕ธ^๕ บาท^๕ เจ็บ

เป็น^๕ ส^๕ห^๕ศ^๕ เห็น^๕ ด^๕ง^๕ น^๕น^๕ ก^๕ ร้อง^๕ ให้^๕ ร^๕ก^๕ ก^๕ัน^๕ แล้ว^๕ ก^๕

พา^๕ พลา^๕ย^๕ ประ^๕กาย^๕ มา^๕ มา^๕ ช^๕ระ

๑ สมเด็จ พระเจ้าราชาธิราช ครั้น^๕ แจ^๕ง^๕ ว่า

นาย^๕ ช้าง^๕ ไ้^๕ พลา^๕ย^๕ ประ^๕กาย^๕ มา^๕ ศ^๕ มา^๕ ด^๕ง^๕ น^๕น^๕ ก^๕ ท^๕

๑๑๓๘

ราชาธิราช

เล่ม ๒๔

พระไทย นึก

จึง ทรง ฌดอง พระบาท เสด็จ

ออกไป รั้ม ถึง นอก ค่าย พลาย ประกายมาศ

เห็น ตั้ง นน ก็ คก เข้า ลง ทง ด้ เทา ยก งวง ชน

จบ แล้ว ก็ กอด เอา ฉ่า พระบาท น้ำ ตา ตก

คำรณ อยู่ สมเด็จ พระเจ้าราชาธิราช ทอด

พระเนตร เห็น พลาย ประกาย มาศ ต้อง อารุช

บาท เจ็บ ก็ มี พระไทย สงสาร จึง ยก พระ

หัตถ์ ชน ปรามาศ เห็น อกระพอง ช้าง แล้ว นำพระ

เนตร ตก ตรัส ประโลม ด้วย วาจา อัน อ่อน

หวาน ต่าง ๆ จึง สั่ง หมอ ประโพน แด

แพทย์ โอสถ ทังปวง ให้ เอา ยา ไป รักษา

ไล่ ต่อ หน้า พระ ที่ นิ่ง แล้ว ตรัส กำชับว่า

ถ้า แม้น พลาย ประกายมาศ เป็น อันตราย กูจะ

ฆ่า เสีย ให้ สิ้น ทังโคตร แล้ว ก็ พระ ราช

ทาน บำเหน็จ รางวัล แก่ นาย ช้าง เป็น อัน มาก

เล่ม ๒๔   ราชธานีราช   ๑๑๓๙

ส่วน บุตรี ภรรยา นาย ช้าง ก็ พระราช ทาน บ้าน
ส่วยให้ บ้าน หนึ่ง ด้วย   แล้ว พระองค์ ก็
เสด็จ กลับ มา ยัง พลับ พลาใน ค่าย นั้น นาย
ช้าง แด หมอ ประโพน ก็ พาพลาย ประกายมาศ
ไปรักษา ณ โรง เติม   ซึ่ง เคย อยู่ แต่ ก่อน

๐ สมเด็จ พระเจ้า ราชธานีราช   จึง ตรัส

สั่ง เสนาบดี นาย ทัพ นาย กองให้ ไป รับ มังราย
กะยอฉะวา เข้า มา ถึง แล้ว   ทศศ พระเนตร
เห็น มังรายกะยอฉะวา เจ็บ ลำบาก อยู่ เป็น กำลัง
ก็ ทรง พระเมตตา ส่งสาร   ด้วย สิ้น นิเวศ

เคย เป็น พระราชบุตรี มา แต่ ก่อน   จึง ตรัส

ปลอบว่า หลานเรา มา ทำ สงคราม ถึง แก่ ปราไชย
ครั้ง นี้ ก็ เป็น ประเพณี การ คัก   ย่อม มี

แพ้ แด ชนะ เหมือน กัน   หลาน เรา อย่า

โทมนัส น้อย พระไทย เลย   เรา คิด อยู่

ว่า พระเจ้า ฝรั่ง มั่งคั่ง นื่อง เรา พระราช
 บิดา ของ หลาน นั้น ก็ เป็น กษัตริย์ อัน ประเสริฐ
 หลาน เรา มิ เสี้ย แรง เช่น ชาย อัน เข้ม แข็ง ใน
 การ สงคราม นั้ มี เกียรติยศ ฎาไป ทัว
 อาณา เขตต์ ประเทศ ต่าง ๆ ถึง เรา จั้ หลาน
 ได้ ตัง นั้ ก็ มิ คิด ทำ อันตราย จะ เลี้ยง
 หลาน เรา ไว้ ดุจ ห่วง พระเจ้า ฝรั่ง มั่งคั่ง
 พระราช บิดา ของ หลาน นั้น

๐ มั่งราย กะยอระวา ได้ ฟัง จึง ตอบ ว่า ซึ่ง
 พระองค์ ตรัส มา ทัง นี้ พระ คุณ หา ที่ สุก มิ ได้
 แต่ ข้าพเจ้า เกิด มา ใน ตระกูล วงษ์ กษัตริย์ ก็ นับ
 ว่า เป็น ชาย ผู้ ห่วง แต่ ข้าพเจ้า ยก ลง
 มา ครัง นี้ หมายใจ จะ เอา ไชย ชนะ แก่
 พระองค์ ให้ เมือง หงสาวดี อยู่ ใน เงื่อม
 มือ ข้าพเจ้า จะ ไร เกียรติยศ ให้ จง ได้ บุญ น้อย

ไม่ ส้มคนเน แลว จ้ง พ่าย แพ้ ซึ่ง พระองค์
 จะ เลียง ข้าพเจ้า ผู้ เป็น ข้าศึก ไหว นน ข้าพเจ้า
 จะ ดู หน้า คน ฉับ ไต่ ไต่ แม่น ตาย เสีย ก็
 เห็น จะ ประเสริฐ กว่า ข้าพเจ้า ไม่ ขอ อยู่ แลว พระ
 องค์ จับ ข้าพเจ้า เป็น ข้าศึก ไต่ ก็ จ้ง ให้
 ฆ่า ข้าพเจ้า เสีย บัด นี้ เถิด ๖๖

๖๖ สมเด็จ พระเจ้า ราชธา ธิราช ไต่ ทรง พัง ดั่ง
 นั้น จ้ง ตรัส ปราบ อีก ว่า หลาน เรา อย่า ถ้อ
 ทิชฐิมานะ เลย อัน การ แพ้ ไซ้ จะ เป็น
 แต่ หลาน ผู้ เดียว หา มิ ได้ ถึง ท่าน ที่ มี
 วิชา นา บุญญา ธิการ มาก ถ้า ทำศึก แลว
 ก็ ย่อม มี แพ้ แล ชนะ ซึ่ง สมเด็จ พระราช
 บิภา ของ หลาน นั้น เป็น ข้าศึก กับ เรา
 ก็ จ้ง แต่ เรา ตัด ทาง ไมตรี มิ ชาติ หลาน เรา
 จ้ง ครอง ชีวิค อยู่ ก่อน เถิด จะ ไต่ ดำรง ค์

๑๑๔๒

ราชาธิราช

เล่ม ๒๔

ราชสมบัติ สืบไป ภาย น่า

ไต่ บำเพ็ญ

กุศล เพิ่ม เติม ให้ มาก ขึ้น

อนึ่ง สมเด็จ

พระพุทธเจ้า ตรัสไว้ว่า

เกิด มา เป็น มนุษย์

นี้ แสข ยาก นับ ชาคี มิใคร่ ถ้วน

จึง ไต่

เกิด แต่ ละครั้ง ซึ่ง หลาน เรา จะ มา ต่วน ตาย เสีย

แต่ หนุม ณี มิควร

รัก ชีวิต ไว้ สร้าง กุศล

ก่อน จึง จะ ขอ

พระ

๐ มังราย กะยอณะวา จึง ทล ตอบ ว่า ซึ่ง

พระองค์ ตรัส สอน ข้าพเจ้า ดั่ง นี้ ก็ ควร อยู่ แต่

ข้าพเจ้า ถือ ทว่า เกิด มา เป็น ลูก กษัตริย์ น้าใจ

ชาย ชาคี ทหาร เสีย ที่ ชาคี ก แล้ว ก็ สู้

ตาย ไม่ เสีย ตาย ชีวิต ซึ่ง จะ ตี สู้ ไป ภาย

น่า หนี สุก แล้ว แต่ บุญ บาป จะ ให้ ผล

พระองค์ จึง ให้ ข้า ข้าพเจ้า เสีย เร็ว ๆ เกิด อย่า

ตรัส สอน อยู่ ให้ หน้อย พระ โอบอ้อม เลข ะ

๐ สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้ทรงฟัง ก็
 ตรัสปลอบอีกเล่าว่า หลานเรา จง ช่ม ความ
 ไกรธ ลง เสีย ทำ น้ำ จิตร ให้ ผ่องใส เกิด เรา
 จะ เล่า ให้ ฟัง หลาน เรา นี้ มี ไร่ อื่น ไกล
 แต่ ชาติ ก่อน ก็ เคย เป็น ไอรธ เรา พอ พระเจ้า
 ราชาธิราช ตรัส ว่า เคย เป็น ไอรธ เท่า นั้น มั่ง รวย
 กะ ยอ ฉะ ฉะ ได้ ฟัง ก็ ทรง พระ ไกรธ ยิ่ง นึก รวด
 กับ ลูก ทร เข้า ไป เสียบ พระ โสธ จึง ทูล
 ว่า พระ องค์ อย่า ตรัส เสียบ แทง ให้ ข้าพเจ้า เจ็บ
 ใจ เลย จง ฆ่า ข้าพเจ้า ให้ ชาติ ใจ ตาย เสีย
 เต็ม ไร่ เกิด ข้าพเจ้า กลั้น ใจ ตาย เสีย
 หลาย ขณะ จิตร แล้ว ไม้ ชาติ สม หาย ใจ
 ลง ได้ เลย แม่น พระ องค์ มี ฆ่า ข้าพเจ้า ๆ
 จะ ฆ่า ตัว เสีย เอง ราช

๐ สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้ พงก็ ทรงเห็น
 ว่า มังราย กะยอ ฉะวา นี้ ฝ่าใจ แกล้ว กล้า
 สามารถ นักรบ อาศัย ชีวีต เลย ก็ ตรัส
 ประโลม ด้วยมัทธวรศวาจาเป็นหลายครั้ง มังราย
 กะยอ ฉะวา ก็ มี พง เอา นิ้ว พระหัตถ์ จาก
 พระกรรณ เลี้ยไม่ ขอไต่ ยิน สมเด็จพระเจ้า
 ราชาธิราช เห็น ตัง นั้น ก็ ทรง พระดำริห์
 ว่า มังรายกะยอฉะวา นี้ ฝ่าใจ เป็น เหล็ก
 เพ็ชร หัว หาดู นักรบ ไม่ ยอม อยู่ แล้ว แม่น
 เรา มี ฆ่า เลี้ย ก็ จะ ฆ่า ตัว เอง เป็น มั่น คง จะ
 ให้ อยู่ ได้ ความ ลำบาก ทำไม จึง ตรัส สั่ง
 ให้หา ราชามนตรี มาทำ พิธี ปฐุม กรรม เสร็จ แล้ว
 ก็ให้เอา มังราย กะยอ ฉะวา เข้าไว้ ใต้ เกย ซึ่ง
 ทำไว้ นั้น ครั้น ได้ ศฤกษณ์ อัน เป็น มงคลแล้ว

๑ สมเด็จพระเจ้าราชาธิราช ก็เสด็จ ขึ้นสู่
 เกย ทรงเหยียบเหนือ น้า ช้องไชย มหาฤกษ์
 ล้างพระบาท ลงไป พอ น้ำ ชำระ พระบาท
 ตก ลง ถูก มังราย กะยอ ฉะวา ๆ ก็ สิ้น พระ
 ชนม์ ใน ขณะ นั้น ฝ่าย พราหมณ์ ประ
 ไรทิต ทั้งปวง ก็ ถวาย อาเศียร ภาศ น้ำ
 กรต น้ำ สังข์ เสริ่ง แล้ว ก็ เสด็จ พระราช
 ดำเนียร ขึ้นยัง ราชอาณาจักร ณ ภายใต้มหา
 เสวตรนต์ร์ อันประเสริฐ พร้อม ด้วย เสนาพดมา
 มาตย์ ราช ประไรทิต ทั้งปวง

๒ ขณะ นั้น พระยา เกียร ราชบุตร ก็ ถวาย
 ราชสมบัติ แก่ สมเด็จพระราชบิดา ตั้ง แก่ เชิญ
 เสด็จ เข้า ยัง กรุง หงษาวดี ครั้น สมเด็จพระ
 พระเจ้าราชาธิราช รับ ราชสมบัติ ต่อ พระราช บุตร
 แล้ว ก็ เสด็จ กลับ เข้า กรุง หงษาวดี จึง

๑๑๔๖

ราชาธิราช

เล่ม ๒๔

พระราชนาน บำเหน็จรางวัลแก่ไพร่รามัญสาม
คน ซึ่งทำนายว่าจะได้มั่งรายน กะยอชะวา
นั้น เป็นอันมาก แล้วจึงสั่งให้ทำพระ
เมรุมาศ โดยขนาดสำหรับที่สุก หลวง
เอกเสด็จแล้ว ก็ให้เชิญพระศพมั่งราย
กะยอชะวา เข้ายังในพระเมรุ แลให้ม
การมโหรีศพสมโภช ถวายไทยทาน แก่พระภิกษุ
สงฆ์ กระทำการทิ้งปวงตามอย่างธรรมเนียม
ครั้นถึงวันกำหนดพระองค์ก็เสด็จ
ไปพระราชทานเพลิงเสร็จแล้ว จึงสั่งให้
เก็บพระอัฐิใส่ในพระฉะอบทองประดับพลอย
ก่อพระเจดีย์บรรจุไว้ พระเจดีย์นั้นรามัญ
ทิ้งปวง เรียกว่ามั่งราย กะยอชะวา มาแต่
ปรากฏอยู่ในเมืองหงสาวดีจนทุกวันนี้ มั่งราย
กะยอชะวามีพระชนม์ได้ยี่สิบสองปี ทำสงคราม

เล่ม ๒๔   ราชาธิราช   ๑๑๔๗

ด้วย พระเจ้า ราชธิราช สาม ปี   เป็น พระชน
มายุไต่ ยสิบห้าปี เมื่อนั้น พระชนม์ นั้น   ฤกษ์กราช
ไต่ เจ็ด ร้อย แปด สิบ สาม ปี   ๖

๑ ฝ่าย นายทัพ นายกองพม่าทั้งปวง   ซึ่ง
แตก หนีไป เมืองอังวะ นั้น ก็ กัดัว พระราช อาญา
ยั้ง นึก   พากัน ชื่นใจ เข้า เฝ้า พระเจ้า ฝรั่ง
มังฆ้อง   กราบ ทูล โดย ความ ที่ พระราช
บุตร เสีย ที่ แก่ ข้าศึก นั้น ทุก ประการ   พระ
เจ้า ฝรั่ง มังฆ้อง ไต่ แจ้ง ว่า   เสีย มังราย
กะยอ ฉะวา พระราช โอรส ที่ รัก แล้ว ก็ ทรง พระ
โกรธ เป็น กำลั้ง   จึง ตรัส ว่า ลูก รัก กู คน
นี้ ทาย   เปียบบ ตั้ง ดวง ตา ข้างขวา กู แยก
อ้าย พวก นี้ มัน พา ลูก กู ไป ฆ่า เสีย กู แค้นใจ
นึ่   จึง ตรัส สั่ง ให้ เอา นาย ทัพ นายกอง ทั้ง

๑๑๔๗ ราชานิเวศน์ เล่ม ๒๔

ปวง เป็นโทษ จำไว้ แล้วให้เอาบุตร

ภรรยาไป คลอก เลี้ยให้ สิ้น ชะ

๐ ฝ่าย พระสังฆราชาคณะ ทั้งปวง ครั้น

แจ้ง เหตุ ก็ เข้า มา พร่อม กัน จึง ถวาย

พระพร ขอโทษ นายทัพ นายกอง แล บุตร

ภรรยา ทั้งปวง ซึ่ง จะ คลอก เลี้ย นั้น พระเจ้า

ฉรัง มังฆอง มิได้ ตรัส ประการใด มิ่งนิน

ทะมิตร จึง กราบ ทูล ว่า ข้าพเจ้า ทราบ ว่า

พระราชบุตร ของ พระองค์ ยก กอง ทัพ ลงไป ทำ

สงคราม แก่ มอญ ครั้น ไต่ ท่อง ที่ อยู่ แล้ว เหตุ

ว่า พระ ชันษา ของ พระราชบุตร นั้น ชาด ฝ่าย

โหรเล่า ก็ คำนวณ ฎีกา ถวาย ขอให้ งด สงคราม

แต่ พอ พัน พระเคราะห์ นายทัพ นายกอง

ทั้งปวง ก็ได้ ทูล ทัด ทาน หลาย ครั้ง แล้ว ก็ มี พง

ษัตริย์

เป็น เหตุ ^{นี้} ประเพณี การ คัก ถ้า ได้ ที่ ก็ มี ไชย
 ชนะ ถ้า ทำ ผิด ก็ แพ้ จะ นิ่ง เสีย ก็ ไม่ได้
 เกล็ดอก ทพ มอญ จะ กำเวียบ ยก ตี ตตาม ^{นี้} ชน มา
 ฝ่าย พระเจ้าราชาธิราช ทุกวัน ^{นี้} หา สมิง
 พ่อ เพ็ชร สมิง นคร อินทไม่แล้ว ^{นี้} ข้า เสีย
 สมิง พระราม ด้วย อีก เล่า อุประมา ดจนก
 การเรียน อัน ผลัด ชน ไชย เสีย แล้ว ^{นี้} ยังมี
 กำลัง อยู่ แต่ ปาก แด เท้า กับ ชน ^{นี้} แต่ พ่อ ห่อ
 ภาย เท้า ^{นี้} จำ จะ คิด ทำ การ เสีย ก่อน
 อย่า ให้ ^{นี้} งามก ชน กล้า ^{นี้} บดิน พง จะ เข้า
 เหม่นตฤตุ เป็น เทศกาล คัก อยู่ แล้ว ^{นี้} บรรดา
 นายทพนายกอง จะ ขอ เข้า รับ อาษา แก่ ^{นี้} ยก
 ลงไป ตี เขา เมือง หงษา ^{นี้} ตี ให้ ^{นี้} จง ได้ ^{นี้} อะ
 ๑ พระเจ้า ฝรั่ง มงของ ^{นี้} ไต้ ทรง พง ^{นี้} ตั้ง ^{นี้} นน ^{นี้} ก็
 เห็น ^{นี้} ด้วย ^{นี้} คลาย พระ โกรธ ลง ^{นี้} จึง ยก ไทษ

๑๑๕๐

ราชาธิราช

เล่ม ๒๔

ถวาย พระสังฆราชาคณะ ทังปวง จึ่ง ครัส

สั่งให้ เถนที่ ทพบก ทพเรือ เปนอื่น มาก สรรพ

ด้วย เครื่อง สรรพาวุธ ทังปวง เสรีจ พระองค์

เสด็จ ยก กองทัพ มา ครัง นั้น ด้วยสามารถ

ทรง พระ โกรธ สั่งให้ กวาดไฟร่ พล ทังปวง แต่

บรรดา ฉกรรจ์ มา สิ้น เว้น แต่ สัตว์ พระ

องค์ มิได้เอา มา ให้ นายทัพ นาย กอง

ทังปวง ผู้ จะ แก่ ทว นน เปน แม่ทัพ นำ ให้

เร่ง รีบ ยก ลง มา ตาม ทาง ซึ่ง มังราย

กะยอฉะวา มา นั้น ား

๐ ฝ่าย หัว เมือง ชน กับ กรุง หงสาวดี ยังมี

ทัพ จะ ตึง ทวได้ พา กัน ะธา ะธาย อยู่

ครัน รู้ว่า ทัพ พม่า มา ก็ หนี เข้า บ้ำ สิ้น จะบอก

ขอ ราชกร ลง มา ยัง เสนาบดี ณ กรุง หงสาวดี

ก็ มี ทัพ พม่า ยก รีบ มา ถึง เมือง เสียง

เล่ม ๒๔

ราชาธิราช

๑๑๕๑

ซึ่ง สมิง อังวะมังศรี รักษา อยู่ นั้น สมิง อังวะ
 มังศรี รุก ให้ พล ทหาร ชน รักษา นำ ที่ เจริง เทิน
 ประทูล หอ รมไว้ มั่น คง เปน สามารถ ๖๖

๐ พระเจ้า ฝรั่ง มังฆอง ให้ ยก ทแกลัว ทหาร
 เข้า ทัก เอา เมือง ถึง สาม ครั้ง แล้วย ก็ มิ ได้ สมิง
 อังวะมังศรี ให้ ตั้ง มั่น รักษา ไว้ ได้ ท่าน

ท่าน รม พัง กัน เปน สามารถ พม่า สัม
 ทาย อยู่ กับ ศ เมือง เปน อัน มาก พระเจ้า
 ฝรั่ง มังฆอง เห็น เหลือ กำ ลัง ก็ จง พระไทย อยู่
 ครั้น จะ ให้ ล้อม เมือง ไว้ ให้ รอบ ก็ เปน
 บำ เสน ลึก น้า เค็ม ชน ถึง จะ ตึง ค่าย ก็ มิ ได้ จึง
 ให้ ถอย ทพ มา ตั้ง อยู่ เหนือ น้า ไกล เมือง
 ทาง ประมาณ ห้า สิบ เส้น ๖๖

๐ ฝ่าย สมิง อังวะมังศรี ครั้น เห็น พม่า
 ถอย ออก จาก กำแพง เมือง แล้วย ก็ แต่าง

๑๑ ๕๓

ราชาธิราช

เล่ม ๒๔

หนังสือ บอก ข้อ ราชการ

ให้มา เร็ว รับ

ถือลง มา ถวายสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช โดย

ใต้รับ ฟัง กัน กับ พม่า นั้น ทุก ประการ ๖๖

๐ ฝ่าย พระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง ครั้น ยก มา

ตั้งไกล เมืองเสียงทางประมาณห้าสิบเส้น แล้ว

ทรง พระดำริห์ว่า สมิง อังวะมังศรี ซึ่ง รักษา

อยู่ ณ เมืองเสียง นั้น แกตัวกล้าสามารถในการ

สงคราม มี ๘ มอ เข้ม แข็ง นึก ก็ ควร นับ

ว่า เป็น ชาย ผู้หนึ่ง อาจสามารถรับทัพ

กษัตริย์ได้ ทำไฉน จะได้ เห็น ตัว สัก ครั้ง

หนึ่ง ทรง พระดำริห์ แล้ว จึงสั่งให้ แต่ง

หนังสือ ฉบับหนึ่ง แลให้ จิต ฆ่า ภาษา

สอง พัน เมียง ตีบ กระหมวก เป็น ของ

พระราชา ทาน ให้ คน นำ มาให้ สมิง อังวะ

มังศรี ผู้รับ สั่ง ถวาย บงคม ลา ถวาย หนังสือ

เล่ม ๒๔   ราชาธิราช   ๑๑๕๓

แลสิ่ง ของ เข้า มา ณ เมือง เสี่ยง   จึง บอก

แก่ ทหาร ผู้รักษา ประตู   ทหาร ก็ไป แจ้ง

แก่ สมิง อังวะ มังศรี ๆ จึงให้รับ เข้า มา   พม่า

ผู้ถือ หนังสือ ก็ เข้า มา คำนั้น สมิง อังวะ มังศรี

ส่ง หนังสือให้ กับ สิ่ง ของ พระราช ทาน สมิง

อังวะ มังศรี ก็ รับ หนังสือ มา อ่าน   เป็นใจ

ความ ว่า เราได้ยิน แต่ ชื่อ ท่าน ว่า   เป็น คน

มีฝีมือ เข้มแข็ง ประกอบ ด้วยสติปัญญา สามารถ

นัก   เรา อยาก จะใคร่ เห็น ชมน ตัวท่าน สัก

ครั้ง หนึ่ง   ท่าน จะให้ดู ด้วย ประการใด จึง

ตอบ มา ให้เรา ทราบ   สมิง อังวะ มังศรี ครั้น

แจ้งใน หนังสือ นั้น แล้ว ก็ คิด ว่า   พระเจ้า

ฝรั่ง มังของ ให้ มี หนังสือ มา นี้ สัก ถ้าหลักแหลม

นัก   แต่ เป็น กษัตริย์ ก็ ข่อม มี ความ สติ

๑๑๕๔

ราชาธิราช

เล่ม ๒๔

อนันต์ ยิ่ง ซึ่ง จะ คิด กลอุบาย ก็ใช้ ที่ แม่น
 มิ ออกไป บัดนี้ ก็ จะ เห็น ว่า เรา เกรง กลัว อยู่
 จะ ยก เข้า มา ทำ การใหญ่ หลวง ยิง ชน กว่า นี้
 จะ บัง กัน รับ ทัพ กษัตริย์ เป็น อนันต์ ยาก ยิ่ง นัก
 แม่น เรา ออกไป ถึง มาท ว่า พระเจ้า ฝรั่ง มังฆอง
 จะ คิด กลอุบาย เป็น ประการใด ก็ดี อนันต์ เมือง
 เรา เล่า นำ เค็ม ก็ ชน ถึง ตม เดนเล็ก ซึ่ง จะ
 ช้อน ชุ่ม ทหาร ไร่ ก็ เป็น อนันต์ ยาก จะ ทำ ได้
 แต่ ตรง หน้า เห็น ถนัด พอ จะ แก่ ไช้ กลับ
 เข้า เมือง ได้ คิด แล้ว จึง ให้ แต่ง หนังสือ
 ตอบ ขอบ หนังสือ ให้ จิต น้ำ ตอกไม้ เทศ
 สอง เต้า เป็น เครื่อง ราชบรรณา การ ตอบ
 แทน มอบ ให้ พม่า ผู้ ถู หนังสือ นำ กลับ ไป
 ถวาย พระเจ้า ฝรั่ง มังฆอง พม่า ผู้ ถู

หนังสือ ก็ คำนับ ถาสมิง อังวะ มังศรี ถือ หนังสือ
 คอบ คม สิ่ง ของ กลับไป ถวาย พระเจ้า ฝรั่ง มัง
 ซ้อง ๆ จึง ตรัส สั่ง ให้ อ่าน ใน หนังสือ
 นั้น ว่า ซึ่ง พระองค์ จะ ใ้ ไร ทอด พระเนตร ทั่ว ข้าง เจ้า
 นั้น ข้าง เจ้า ก็ จะ ออกไป เผื่อ ให้ ทรง ทอด
 พระเนตร โดย พระไทย ปราณาน ณ
 ฟ้า ใน เวลา ฝรั่ง น เข้า ขอ เชิญ พระองค์
 เสด็จ ลงสู่ เรือ พระ ที่ นัง มา ลอย คอย ทอด พระ
 เนตร เสด็จ พระเจ้า ฝรั่ง มัง ซ้อง ได้ แจ่ม ใน
 หนังสือ นั้น แล้ว ก็ ตี พระไทย นั้ าะ

๐ ฝ่าย สมิง อังวะ มังศรี ครั้น ส่ง หนังสือ
 ให้ พม่า ถือ กลับไป แล้ว ก็ ปฤกษา นายทัพ
 นายกอง ขุน นาง ทั้งปวง ซึ่ง จะ รักษา เมือง แล
 จิตแรง การ ที่ จะ ออกไป เผื่อ พระเจ้า ฝรั่ง มัง ซ้อง
 ขณะ เมื่อ พระเจ้า ฝรั่ง มัง ซ้อง ยก ทัพ ลง มา นั้น

๑๑๕๖   ราชานิเวศ   เล่ม ๒๔

มี กำปั่น ฝรั่ง เศษ เข้ามา ทอดท่า อยู่ ณ ปาก น้ำ
เมือง เสือดำ หนึ่ง   เมื่อ วน กั้น หน

นาย กำปั่น ยัง ออกไป มิ ได้ ค้าง อยู่ใน เมือง สมิง
อึ้งวะ มังศรี คิด ชน ได้   จึง ให้ หา ฝรั่ง เศษ

นาย กำปั่น มา ปฤกษา   นาย กำปั่น บอก ว่า

อาวุธ ของ ข้าพเจ้า มี อยู่ สิ่ง หนึ่ง ประเสริฐ นั้ ก แก่
อยู่ ใน เรือ ถ้า เกิด เหตุ ชน วน วาย ทาง

ไกล ถึง ตาม สิบ เส้น ก็ สามารถ จะ ช่วย ออก ไป
ถึง ได้   ถ้า ท่าน จะ ต้อง การ แล้ว ขอให้

จัด คน ลง ไป กับ ข้าพเจ้า   ช่วย กัน ยก ชน
มา ใส่ น้ำ ที่ไว้   เห็น จะ บ้อง กัน ข้าศึก

ได้ เปน มั่น คง   อะ

๐ สมิงอึ้งวะ มังศรี ได้ พง ดั่ง นั้น ก็ ตัดใจ จึง
ถาม ว่า อาวุธ ประเสริฐ สิ่ง หนึ่ง นั้น ชื่อ ไต นาย

กำปั่น กอดว่า คำ อังกฤษ เรียก แคน แนน ฝรั่งเศส
 เศษ เรียก ว่า ปืนใหญ่ สมิง อังวะ มังศรี ได้
 พัง ก็ ชอบใจ จึง แต่ง คนให้ ลงไป กับ
 นาย กำปั่น ให้เอา ปืนใหญ่ ขึ้น มาใส่ น้
 ที่ เชนง เห็นไว้ ตาม คำ นาย กำปั่น ว่า ทก ประการ

๑ ครั้น เวลา เข้า ฝ่าย พระเจ้าฝรั่ง มังของ
 ก็เสด็จ ลงสู่เรือพระที่นั่ง กนิ เสวตรนักร์ พร้อม
 ไป ด้วย เสนาบดี นายทัพ นายกอง มา ลอย คอย
 อยู่ท่า หน้า เมืองนั้น สมิง อังวะ มังศรี จึง
 สั่ง นาย กำปั่น ว่า ถ้า เรา ออกไป เชน
 ปรกทิตี อยู่แล้ว ก็ แล้วไป เกิด ถ้า เกิด คุน
 วาย ชน อย่างไร ท่าน เร่ง ช่วย ออกไป
 ให้ ตาม สัญญา นั้น นาย กำปั่น ก็ รับ คำ
 แล้ว ให้ บรรจ ปืน จังกา จด ชก คอย อยู่ สมิง
 อังวะ มังศรี แต่ง ทว เสวจ แล้ว ก็ ชน ช้างกระ โจน

ทองพร้อมไปด้วย ทหาร ทั้งปวง แล้วให้
 เปิด ประตู เมือง ออกไป ครั้นใกล้แม่น้ำ ก็
 ลงจากข้าง ไป เฝ้า พระเจ้า ผรั่งมั่งของที่
 ริมแม่น้ำ นั้น จึงจัดผ้าแดงไหม้ ห้า พัน น้ำ
 ตอกไม้เทศห้า เต้า ใส่เรือ น้อย ออกไป
 ถวาย พระเจ้า มณฑลเชียร ทอง ๆ ทอดพระเนตร
 เห็นตัว สมิทังวะมั่งศรี แล้วก็สรรเสริญว่า สมิท
 ังวะ มั่งศรี มี ลักษณะ สมบูรณ์ เป็น อัน งามยิ่ง
 นก ทั้ง บุญญา แล ผู้ มอ ก็ เข้ม แข็ง กล้า หาญ
 สมควรที่จะ รับ ค้ำ กษัตริย์ได้ จึงให้ จัด พาน
 พระศรี เครื่อง ทอง คำ ตำรับหนึ่ง กับ อาน
 ม้า เครื่อง ทอง ด้วย ใส่ เรือ น้อย มา พระ
 ราช ทาน สมิท ังวะมั่งศรี ๆ รับเอา อาน ม้า
 เครื่อง ทอง แท้ พาน พระศรี นั้น มิได้รับ ส่งคืน
 ไป ถวาย พระเจ้ามณฑลเชียร ทองท่อยที่ท่อยตอบ

ของ สมอง ท่อ กัน เสรีฯ แล้ว สมอง อังวะ มังศรี
ก็ กลับ มา ชน ช้าง กระ โจม คืบ เข้า เมือง ฯ

๐ ขณะ นั้น เจวาศกรี ซึ่ง เป็น ทหาร มังราย

กะบอ ฉะวา คิด แค้นใจ ว่า สมอง อังวะ

มังศรี คน นี้ และ ยก ทหาร ไป พุด เาะ

เขี้ย พ่อ ถวง ให้ พระ ลูก เจ้า ทรง พระ

โกธร จึง ออก มา ชน ช้าง ด้วย พระ เจ้า ราช

ธิราช จน เลี้ย พระ องค์ ตัว กู ถึง จะ ตาย

ก็ ทาม เถิด จะ ขอ แทน พระ คน เจ้า เข้า

แดง ให้ จง ได้ คิด แล้ว ก็ ลง เรือ น้อย

แต่ ผู้ เที่ยง ลอบ เข้า ไป ถึง ริม ผัง พอ สมอง

อังวะ มังศรี ชน ช้าง กระ โจม ไป ไกล ประมาณ ยี่สิบ

วา ก็ พง ด้วย หอก ชัด ถูก ช้าง กระ โจม

ซึ่ง สมอง อังวะ มังศรี ช มา นน ตลอดจน ตก

ชัด ถูก หน้า ผาก ช้าง จน หอก กระ ทัง

๑๑๖๐   ราชาธิราช   เล่ม ๒๔

ถึง พี่ จำ ดอง บัก อยู่   สมิธ อังวะ มังศรี

เห็น ตัง นั้น ก็ ตกใจ   ชับ ช้าง สบัต ย่าง

ใหญ่ เร่ง รีบ เข้า เมือง   ฝ่าย พล ทหาร ทั้งปวง

ก็ กุ่ม วาย อลหม่าน ^{ขึ้น}   ^{จะ}

๑   ฝ่าย ผัว ใจ นาย กำปั่น เห็น กุ่ม วาย ^{ขึ้น}

ตัง นั้น   ก็ จังกา บิน หมายถึง เขา เรือ พระ

ที่นั่ง พระเจ้า มนต์ เทียร ทอง แล้ว ก็ จุก บิน ออก

ไป   ด้วย เศษ บุญญาภิสมภาร ของ พระเจ้า

มนต์ เทียร ทอง   ถูก บิน มี ที่ ของ พระองค์

ต้อง แต่ คั้น เสวตรรินทร์ ขาด ปลิวไป   พระเจ้า

มนต์ เทียร ทอง ทอด พระเนตร เห็น ตัง นั้น เป็น

อัจฉริยะ ยิ่งนัก   ก็ ไทระนัค น้อย พระไทย

จน นำ พระเนตร ตก   นาย เรือ พระ ที่ นั่ง

เห็น ตัง นั้น   จึง กราบ ทูล ถาม ว่า พระองค์

ทำ สงคราม มา ทุก ครั้ง   ถึง จะ เสีย หาย

ประการใด ๆ ก็ ย่อม ทรง พระ สรวล
 อยู่ ทุก ครั้ง ๆ นี้ นำ พระ เนตร ตก ด้วย เหตุ
 ไต พระเจ้า มนต์เขียร ทอง จึง ตรัส ว่า
 เปน กษัตริย์ มี การ สนุก เพราะ เล่น สงคราม ตูม
 เปน ขวัญ ตา แล้ว ได้ เห็น ทหาร
 พ้อน ว่า ด้วย อาวุธ ต่าง ๆ ตาม ชัน เซึ่ง สู้ กัน ใน
 กลาง สงคราม แล บัด นี้ มา มี อาวุธ อัน มี หิมา
 ถึง หนึ่ง ออก มา แต่ ใน เมือง ต้อง เสวทรณตรี
 เรา ปังวไป ฉน ถ้า ต้อง ทหาร ผู้ ไต เห็น จะ ทาน
 มิ ได้ อาวุธ สิ่ง นี้ เกิด มี มา แล้ว นาน ไป
 ภาย หน้า ไทน เลย เรา จะ ได้ เห็น ทหาร อัน มี ฝีมือ
 สืบ ไป อีก ได้ ะ

๐ ขณะ เมื่อ เจวาสุกี พุง หอก ถูก กระ โจม
 ช้าง ส้มิง อังวะ มังศรี นัน พระเจ้า มนต์เขียร ทอง
 ทอด พระเนตร เห็น อยู่ จึง ให้ จับ เจวาสุกี

มัต มื่อไฟต์ หลังแล้ว ก็ให้ ทหาร พม่าคุมเอา
 ทัพไป ส่งให้ สมิง อังวะ มังศรี แล้ว ตรีส ตั้ง เข้าไป
 ให้ บอกว่า เรา เป็น กษัตริย์ อันประเสริฐ
 ตรีส ตั้งโต ก็ ย่อม เป็น สัตย์ แลซึ่ง เจวาสกรี
 ทำ ทง ษ เรา มิได้ ฐ เห็น ด้วย มัน เป็น ข่านอก
 เจ้า จะ ทำให้ เรา เสีย สัตย์ ท่านไม่ แจ้ง จะ
 สำคัญว่า เรา แต่ง กลพอดวงใช้ ให้กระทำ เรา
 จึงให้ จับตัว คน ผิด มาให้ท่าน ๆ จงฆ่า เสียให้
 เห็น ความจริง ของ เรา เถิด ทหาร พม่า ก็ คุม
 เอา ทัพ เจวาสกรี เข้าไป เจวาสกรี มิได้ สตั้ง ตก
 ใจ กลัว ความ ตาย เดีน ตาม ยม เข้าไป ครั้น ถึง
 สมิง อังวะ มังศรี แล้ว ทหาร พม่าซึ่ง คุม เอา
 ทัพ เจวาสกรี มา นั้น ก็ เอา ทัพ มอบให้ สมิง อังวะ
 มังศรี แล้ว บอก ความ ตาม วัมสั่งทุก ประการ
 (ยังมีต่อ)

แจ้งความ

โรงพิมพ์ราษฎร์เจริญทำบถถนนลำเพ็งทอน
วัดเกาะ จำหน่ายหนังสือประ โลมโลก,ธรรมมะ,
สุภาสิตต่าง ๆ และรับพิมพ์หนังสือ เช่น ก้าศ,
ตัว, ฎีกา, ใบเสด็จ, แบบฟอร์ม ฯลฯ ทำเล่มสมุด
เดินทองอย่างงาม ๆ สิ่งของที่กล่าวมาแล้วนี้
รับรองว่าจะทำให้อย่างประณีต และเร็วทันความ
ประสงค์ กับมีหนังสือแบบเรียนของกระทรวง
ศึกษาธิการทุกชนิดจำหน่ายด้วย ทั้งหล่อตัว
อักษรพิมพ์จำหน่ายโดยคิดราคาอย่างย่อมเยา

เพราะฉนั้น ถ้าท่านมีความประสงค์อย่าง
ใดอย่างหนึ่งซึ่งได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น เชิญ
ท่านไปลองซื้อหรือจ้างพิมพ์ ท่านจึงจะทราบ
ได้ว่าที่โรงพิมพ์ราษฎร์เจริญคิดราคาพอสมควร.

*****

ราชาธิราช

เล่ม ๒๕

ยี่สิบห้า ต่ต่างค์ ทัง วั^๑ ท่าน ญ^๒ ขอ
บ้าน หนึ่งสี่ หน้า ๑๓ เกาะ เพราะ นึกหนา
ราชครู เจริญโรงพิมพ์ ริม มรรคา
เจริญ ท่าน มา ขอ ๒๕ ๒๕
ได้ ตงพิมพ์ ๓๓๖ แรก แล ๓๓ ๑ เรื่อง
อ่าน แล้ว เบ็ดของ ความ ทุกข์ เป็น ๓๓
ท่าน ขอ ไป ๓๓ พัง ให้ มง ม
เจริญศรี ศรีสวัสดิ์ พิมพ์ ๒๕ เลข

วัด

รัตนโกสินทร์

ศก ๑๐๘

เกาะ

๑๑๖๓

๐ หน้า ต้น ๖๖

๐ ราชานิราช เล่ม ๒๕ ๖๖

๐ ตั้งแต่ พระเจ้า มณฑลเข็ร ทอง ถอย ทพ จาก เมือง
เลี้ยงไป ตั้ง อยู่ เมือง ตะเกิง แล้ว พระ ราชาคณะ
พา มะสัน มา ถวาย ตัว พระเจ้า ราชานิราช จน ถึง
สมิง พระ ราม รับ อาษา รำทอน กับ กามะนี ๖๖

๐ สมิง อังวะ มิ่งศรี ไต่ แจง แล้ว ก็ คิด ว่า
เงาสุกวี นี้ แม่น เรา จะ ฆ่า เสีย อุประมา ตั้ง ฆ่า
ทหาร เลว คน หนึ่ง มิ ไต่ มี เกียรติยศ พระเจ้า
มณฑลเข็ร ทอง ก็ หา หย่อน กำลังไม้ ถ้า เรา
ปล่อยไป เห็น พระเจ้า ฝรั่ง มิ่งของ จะ ยำ เกรง ด้
มือ ดี กว่า ฆ่า เสีย อีก คิด แล้ว จึง ให้

เล่ม ๒๕

ราชาธิราช

๑๑๖๕

ทรง พระ ดำริห์ ว่า สมิง อังวะ มังศรี นี้
 มี สติ บัญญา หลก แหลม สม ด้วย ลักษณะ
 ทหาร อัน แกล้ว กล้า แล้ว พระองค์ ก็
 เสด็จ กลับไป ณ ค่าย จึง ตรัส แก่ เสนาบดี
 นายทัพ นายกอง ทั้งปวง ว่า คือ เรา ครัง
 นี้ หมาย จะ หัก เขา เมือง เสี่ยง ให้ จึง ใต้ ก็ หา
 สมคเนไม่ หนึ่ง ซึ่ง จะ ตง ค่าย อยู่ นี้ ก็ ไม่
 ชอบ กล หา เป็น ที่ ไชยภูมิ ไม่ จำ จะ
 ยกถอย ไปตงอยู่ ณ เมือง ตะเกิง จึง จะ ทำการถนัด
 ถ้า เรา จะ ถอย ทัพ ไป เสา สมิง อังวะ มังศรี
 ก็ จะ ยก ออก มา ตี ตตาม เรา จึง จะ ระดม
 ตี ให้ แตก ฉวน แล้ว จะ ตาม เข้า เมือง ที่
 เดียว เห็น จะ ใต้ ไตย ง่าย เสนาบดี ทั้งปวง
 ก็ เห็น ด้วย พระเจ้า มณ. ติยว ทอง จึง จัก
 ให้ มังมหาราชา เป็น นายทัพ ผู้ ใหญ่ ชุ่ม อยู่ ทัพ

๑๑๖๖   ราชธานีราช   เล่ม ๒๕

หนึ่ง   มังกรเจอง   ทพ   หนึ่ง   มังกรเยอ   ทาง
ทพ   หนึ่ง   ตรัส   สั่ง   ว่า   ถ้า   เห็น   สมิง   อังวะ   มังศรี
ยก   จาก   เมือง   แล้ว   ให้   สอง   ทพ   นี้   เร่ง
เข้า   ที่   เขา   เมือง   เตียง   จง   ไต   ถ้า   กอง   ทพ
ทั้ง   สาม   นี้   ได้   ทำ   การ   รบ   พง   แล้ว   เรา   จะ
กลับ   มา   ช่วย   ออ   ทน   ให้   ทน   ท่วง   ที่   ถ้า   เห็น
ไม่   ตาม   แล้ว   จึง   ให้   ยก   รี้   หลัง   ไป   นาย   ทพ
นาย   กอง   หง   สัน   ก็   ยก   ทพ   ไป   แอบ   ชุ่ม
อยู่   ตาม   รบ   สัน   ครน   เวลา   จะ   ไกล   รุ่ง   พระ   เจ้า
มณ   ฑี   ร   ของ   ก็   เสียด   ยก   ทพ   หลวง   ชน   ไป   เมือง
ตะ   เกิง   นาย   ทพ   นาย   กอง   ฝ่าย   มอ   ญ   ทง   ปวง
เห็น   พม่า   เลิก   ทพ   กลับ   ไป   ตัง   นน   ก็   ว่า
แก่   สมิง   อังวะ   มังศรี   ว่า   พม่า   เลิก   ทพ   ไป   แล้ว   เหตุ
ไฉน   ท่าน   จึง   ไม่   ตัก   ตาม   ตี   ให้   แดก   ยับ   เยิน   เล่า
สมิง   อังวะ   มังศรี   ว่า   คึก   มิ   ได้   เสีย   ที่   ถอย   ทพ   ไป   เอง

เล่ม ๒๕   ราชาธิราช   ๑๑๖๗

ทั้งนี้ จะ ยกไป ตาม ที่ มิได้   แล้ว ก็ เป็น

กษัตริย์ใหญ่ หลวง นักร   ซึ่ง เรา รับ ไว้ ได้

ไม่ เสีย เมือง ทั้ง นี้   เหตุ ว่า มี ที่ มั่น จึง

หา หัก เอา ได้ ไม่   ซึ่ง ท่าน ท่อง ว่า

จะให้ ตาม นั้น   ตูจ หนึ่ง แผลง ห่อ หารู

จัก แสง เพ็ง ไม่   บิน โฉบ ฉาบ เข้า ไป หา

ไม่ ท้น พริบ ทา จะ เป็น จุล วิจุน ไป เอง นาย

ทัพ นาย กอง ท่อง บวง ก็ เห็น ด้วย มิ ได้ ตอ บ ประ

การ ไต่ พา กัน หนึ่ง อยู่   สมิง อังวะ มังศรี

ก็ มิ ได้ ให้ ตาม   ษะ

๐ ฝ่าย มังมหาราช แล นาย กอง พม่า ซึ่ง

ตั้ง คอย สัก ตอ อยู่ ณ ครน มิ ได้ เห็น สมิง อังวะ มังศรี

ยก ออก มา ก็ เล็ก กอง ทัพ กลับ ไป ตาม ทัพ หลวง

สิ้น ครน มา ถึง พร้อม กัน แล้ว พระเจ้า มณ

เทียร ทอง ก็ เสด็จ เข้า ถึง มณ อยู่ ณ เมือง ตะเกิง

๑๑๖๘ ราชธานีราช เล่ม ๒๕

๐ ฝ่าย ผู้ถือ หนังสือ สมิง อังวะมังศรี เริง
รีบ มา ถึง เมืองหงษาวะดี แล้ว ก็ เข้าไป คำนับ
ส่ง หนังสือ ให้ เสนาบดี ๆ จึง นำ เข้า กราบ ทูล
สมเด็จพระเจ้าราชธานีราช ตาม เนื้อ ความ นั้น ทก
ประการ ครั้น สมเด็จพระเจ้าราชธานีราช ได้
แจ้ง ตง นน แล้ว ก็ ให้ จด ทัพ บก ทัพ
เรือ ทัง ปวง ทุระ

๐ ขณะ นั้น มี สมณ องค์ หนึ่ง ชื่อ พระสัน
บวช อยู่ วัด ชื่อ ไต่ สยาม พรหม มี ฝีมือ เข้มแข็ง
ใจ กล้า หาญ ไม่ ชอบ เรียน หนังสือ
พอ ใจ เรียน วิชา ข้าง ทหาร หัด ว่า เพลง
อาวุธ แล มวย ปล้ำ ที่ กระบี่ กระบอง คล่อง
แคล่ว ดี ถึง เวลา เย็น แล้ว เล่น แต่ มวย
ปล้ำ ที่ กระบี่ กระบอง ทุก วัน ครุ อุบัสฌาย์
อาจารย์ ห้าม ก็ ไม่ พัง อยู่ มา วัน หนึ่ง

เล่ม ๒๕ ราชานิราช ๑๑๖๙

พระสัน จึ่ง เจรจา แก่ พระสงฆ์ ทังปวง ว่า เจ้า
สมิง นครอินท์ ตาย แล้ว คือก พม่า ยก มา

ครั้งนี้ เรา จะ ลี้ก ออก อาษา ตีทัพ พม่าให้ แยก
ไป จงได้ พระภิกษุ เพื่อน ทังปวง ชอบ

จึง ว่า พระสัน ลี้ก ไป เสีย ก็ ตี บวช อยู่
ไม่ เล่า เรียบ สมณ ธรรมสัง ไทหัด แต่ วิหารบ ลี้ก

ไป ถวาย ทั่ว เป็น ทหาร ทำ ราชการ เติง จะ ได้ มี
ยศ ศักดิ์ พระสัน ไต่ ฟัง ก็ ตีใจ จึง ว่า

สมพร ปาก ท่าน เติง ถ้า เรา ได้ เป็น ขุนนาง แล้ว
เรา จะ มา หา เพื่อน ฝูง ทังปวง พระสัน

ว่า เพื่อน ภิกษุ ชอบ ดง นน แล้ว ก็ ขน
ไป ตา พระสงฆ์ ราชา คณะ บอก ว่า ข้าพเจ้า จะ

ลี้ก ออก อาษา สมเด็จ พระเจ้า ราชานิราช ๒๕
๐ พระสงฆ์ ราชา คณะ ไต่ ฟัง ดง นั้น ก็ ตีใจ

นัก จึง ว่า สมณ สัน องค์ นี้ เข้ม แข็ง ว่อง

๑๑๗๐

ราชาธิราช

เล่ม ๒๕

ไวกนั

เมื่อ น้อย อยู่ ณ พระอาจารย์ ชีตน์

ไต้

วัง หนี หนี ไป บน หลัง คา เหมือน

หนึ่ง วิลาไต้ หนู

ลี้ก ออก ทำ ราช การ

ก็ ดี แล้ว

จะ ไต่ มี่ ชื่อ เสียง ไป ภาย น้า พระ

สงฆ์ ราชาคณะ ก็ ประจุ ให้ ครั้น พระสัน ลี้ก แล้ว

คน ทั้ง ปวง ก็ เรียก ว่า มะ สัน

คำ รามัญ

เรียก ว่า มะ นั้น แปล เป็น ไทย ว่า พ่อ เพราะ

อย่าง ชรรมนิยม เรียก กัน ล้วน คำ เพราะ ไม่

เลือก ว่า ผู้ ตี ไฟ เหมือน คำ ไทย เรียก กัน ว่า พ่อ

นั้น พ่อ นี้

แล้ว พระ สงฆ์ ราชาคณะ ก็ พา

ตัว มะ สัน เขา เฝ้า สมเด็จ พระ เจ้าวรราชาธิราช ถวาย

พระ พร ว่า

มะ สัน ผู้ น บวช เป็น ภิกษุ อยู่

ใน อาราม อาตมา ภาพ

มี ฝีมือ เข้ม แข็ง นก

ทั้ง จิตร ฝีมือ ก็ จะ มา ถวาย ตัว เป็น ทหาร ขอ

เล่ม ๒๕

ราชาธิราช

๑๑๗๑

อาษา รบศึก พม่า

ให้อาตมาภาพ นำ มา

ถวาย มหา บพิตร

ฯ

๐ สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้ทรงฟัง ก็ดี
พระไทย นึก จึง ทอด พระเนตร ดู ลักษณะ
มะสัน เห็น เข้มแข็ง ควร จะ เป็น ทหารได้
จึง ตรัส ถาม มะสัน ว่า ทวีตังใจ จะ อาษา
เรา หรือ มะสัน จึง กราบ ทูล ว่า แต่ ข้าพเจ้า
บวช อยู่ รู้ว่า เจ้า สมิง นคร อินท์ ตาย
แล้ว ก็ไม่ สบายใจ เลย ข้าพเจ้า จึง ลี้ก ออก
มา ถวาย ทวี เป็น ข้า ทหาร หวัง จะ อาษา
พระองค์ ดี ทพ พม่าให้ จึงได้ สมเด็จพระเจ้า
ราชาธิราชได้ทรงฟัง ก็ ชอบ พระไทย จึง พระ
ราชทาน เสื้อ ผ้า แก่ มะสัน สาม ตำรับ แล้ว
พระองค์ ก็เสด็จ ยก ทพ บก ทพ เรือไป ถึง เมือง
เสียง พอ กองทัพ เมือง เมาะตะหมะ แด

๑๑๗๒   ราชาธิราช   เล่ม ๒๕
เมือง ชน สามสิบสองหัวเมือง มา ถึงพร้อม กัน
สมิง อังวะ มังศรี จึง ออก มา เผ่า สมเด็จ พระเจ้า
ราชาธิราช ถวาย เครื่อง ม้า   ซึ่ง พระเจ้า
มณฑลทิพร ทอง พระ ราชทาน นั้น   แล้วย กราบ
ทูล ความ ตาม ซึ่ง ได้ รับ พงษ์ นั้น   ทุก ประการ ชะ

๑   สมเด็จ พระเจ้าราชาธิราช ตรัส สรรเสริญ
สมิง อังวะ มังศรี แล้วย   ก็ ถอด ฉลอง พระ
องค์ พระภุชญา พระธำมรงค์ ซึ่ง ทรง มา นั้น   กับ
พาน ทองคำ ประดับ พลอยไข   หนึ่ง พระราช
ทาน ให้ แก่ สมิง อังวะ มังศรี   แล้วย พระองค์
ก็ ยก ทัฬ หลวง ไป ตั้ง อยู่ ณ ตำบล ตลก   ไกล
กับ ทัฬ พม่า ทาง สอง ร้อย เส้น   จึง แต่ง นาย
ทัฬ นาย กอง ให้ ยก ชน ไป เมือง ตะเกิง   จัด สมิง
สาม ปราบ ทัฬ หนึ่ง   สมิง พระตะเบ็ต ทัฬ
หนึ่ง   อำมาตย์ มะสมร ทัฬ หนึ่ง   สมิง โยคราช

เล่ม ๒๕   ราชาธิราช   ๑๑๗๓

ทัพ หนึ่ง   สมิง สาม แหก ทัพ หนึ่ง   สมิง

อายมณฑะยา ทัพ หนึ่ง   สมิง สามผลัด ทัพ หนึ่ง

สมิง อุบากองทัพ หนึ่ง   สมิง ประทุม ทัพ หนึ่ง

รวม กัน เก้า ทัพ   ถือ พล ทัพ ละ ห้า เป็น

คน เก้า ห้า   ข้าง พัน หนึ่ง ม้าสี่ พัน   ให้

สมิง พระตะเบิด เอา ทวี มะสนั้ ไป ด้วย เป็น กอง

ทัพ น้า   ๖๕

๑   ขณะ นั้น เสนาบดี นาย ทัพ นาย กอง ทัง

ปวง จึง พูท กัน ว่า มะสนั้ คน นี้ พระสังฆราชา

ว่า องอาจ แกล้ว กล้า เข้ม แข็ง มี ฝีมือ นัก ทัง

กิตติศัพท์ ก็ เลื่อง ฎา ยัง จะ จริ่ง หรือ ประการใดจะ

ใด เห็น ฝีมือ กัน ใน ครั้ง นี้   ครั้น เวลา

กลาง คืน มะสนั้ จึง บอก แก่ นาย ทัพ นาย กอง

ทังปวง ว่า   ข้าพเจ้า จะ ขอ เข้า ปล้น เมือง

๑๑๗๔   ราชธานีราช   เล่ม ๒๕

ทะเลใน คืบ วน นี้   ขอให้นาย ทพ นาย
กอง ทังปวง คอย ช่วย อุตหนุน เข้าไป เกิด ครั้น
มะสนให้ คำ กำหนด แล้ว   ถึง เวลา กลาง
คืน กอง ทพ ยง มี ทน พร้อม   มะสน ก็
ถือ ตาบ สก มั่น ทง สอง มือ แล้ว จึง ใจน ไขน ไป
บน กำแพง ได้ พน พม่า ตาย ประมาณ ห้าร้อยคน

๐ ฝ่าย พม่า ซึ่ง รักษา นำ ท อยู่ นั้น   ไม่
ทน ฐ ฐ ว่า ฐ ฐ ฐ มา มาก แล นอย ก็ ถอย ลง
จาก นำ ท สัน   มะสน ก็ เอา ไฟ จุด โรง เรือน
ใน เมือง ใหม่ แสง เพลิง สว่าง ฐน   พม่า ไม่
เห็น กอง ทพ มอญ   เห็น แต่ มะสน คน
เดียว   พวก พม่า ก็ พา กัน กลับ ทรู ฐน มา
มะสน ไม่ เห็น กอง ทพ มอญ หนุน เข้า ไป ตาม สัญญา
มะสน แต่ ฐ ฐ ฐ เห็น เหลือ กำสัง ก็ ใจน ลง จาก
กำแพง เมือง จึง มา หา นาย ทพ นาย กอง ทังปวง

๑ ฝ่าย พระเจ้า มนต์เข็ญร ทองใต้ทราบ ว่า
 กงทัพ มอญ เข้า ปล้น เมือง ก็ให้ ทหาร ตักถอง
 สัญญา ชน ให้ เร่ง กอง ทัพ ออกไป ตี ทัพ
 มอญ ได้ รบ พุ่ง แหง พัน กัน เป็น สามารถ
 ทัพ มอญ น้อย ตัว ต้าน ทาน มิได้ ก็ แยก รั้น ลง
 มา จน ถึง ทัพ หลวง สมเด็จ พระเจ้า ราชธาธิราช
 ได้ เจง ตัง นัน ก็ ทรง พระ โกรธ ยิ่ง นัก ตรัส
 สั่ง ให้ หา นาย ทัพ นาย กอง ทงปวง เข้า มา ทรง
 ถาม หน้า พระ ที่ นิ่ง ว่า ชึ่ง ยก ลง ไป ตี
 เมือง ตะเกิง ครัง นี้ ว่า จะ ตี เอา เมือง ให้ จง ได้
 ไป ทำ การ ยัง มิ หนึ่ จะ ช้าม วัน แดก พม่า
 ถอย ทัพ กลับ มา ทำให้ ช้า คึก กำ เริบ ใจ
 ได้ ฌนี้ โทษ ทั่ว จะ เป็น ประการ ไต ชะ
 ๑ นาย ทัพ นาย กอง ทูล ว่า ชึ่ง ข้า พเจ้า
 ทงปวง แดก มา ทงน ด้วย มะ สัน กำหนด

สัญญาว่า จะ เข้า ปล้น เมือง ตะเกิง ให้
 ข้าพเจ้า ทังปวง ยก อุต หนูน เข้าไป แล มะสัน
 มิได้ อยู่ คอยท่า กอง ทพ ให้ พร้อม กัน มะสัน
 ใจนกำแพง ชนไป เข้าไล่ ฆ่าฟัน พม่า แต่ ผู้เดียว
 กอง ทพ ยัง มิ ทน จะ อุต หนูน มะสัน ต่วน
 จุดเพลิงให้ พม่า แล เห็น ทว มะสัน แต่ ผู้เดียว
 พม่า ไม่ เห็น กองทพ มอญ อุตหนูน เข้าไป พม่า
 จึง ยก ออก ที่ ข้าพเจ้า ทังปวง เหลือ กำตั้ง
 รบไม่ได้ จึง แยก มา ๖

๐ สมเด็จพระเจ้า ราชธา ธิราช จึง ตรัส ถาม
 มะสัน ว่า มิ่ง ทำ ตัง นน จริง หรือ ประการ
 ไต มะสัน จึง กราบ ทูล ว่า ข้าพเจ้า ได้
 กำหนดแก่ นายทพ นายกองทังปวงว่า ข้าพเจ้า
 จะ ใจน กำแพง ชนไป ให้ อุตหนูน เข้าไป
 จง ทน ที่ ครั้น ข้าพเจ้า ใจน กำแพง ชนไป

เล่ม ๒๕   ราชานิราช   ๑๑๓๗

ได้ ข้าพเจ้าได้ ข้า พ้น ทหาร พม่า บน เสิงเทิน
พม่า ตาย ลง ประมาณ ห้า ร้อย คน พม่า เหล่า
นั้น ก็ แยกไป จาก นำ ที่ สิ้น   ข้าพเจ้า จึง
จุดเพลิง ชน ให้ เห็น เป็น สำคัญ ว่า เข้า เมือง ได้
แล้ว   นาย ทัพ นาย กอง ก็ มิ ได้ อดทน
ข้าพเจ้า เข้า ไป ตาม สัญญา   พม่า ก็ กลับ
ทรู กน ชน มารบ พง   ตัว ข้าพเจ้า แต่ ผู้
เดียว เหลือ กำลัง จึง ถอย ออก มา   พระราช
อาญา เป็น ถิ่น เกล้า   สุก แล้ว แต่ จะ ทรง ไปรด

๐ สมเด็จ พระเจ้า ราชานิราช ได้ พง ตั้ง นน
ก็ ทรง พระโอรส จึง ทรัส ว่า ผู้ใหญ่ ก็ ไทษ เด็ก ๆ
ก็ ไทษ ผู้ใหญ่ ไม่ มี ใคร ยอม ผิด   อ้าย เด็ก
ก็ ใจ ใจ ผู้ใหญ่ ก็ ใจ ใจ จึง เสีย การ   แรียบ
เนอ ความ ท่ ทน ๆ   อุประมา ตั้ง มะเขือ ชน พอ
ควร กับ ปลา ร้า   จะ ตี เตียน ว่า ผล มะเขือ ชน

๑๑๗๘ ราชธานีราช เล่ม ๒๕

นัก ก็ มิได้ เพราะ ปลา ร้า เค็ม จะ ดี ว่า

ปลา ร้า เค็ม นัก ก็ มิได้ เพราะ ผล มะเขือ ชน

อุประมา ความ เป็น ปาน กลาง เปรียบ ตั้ง

คน กล้า ปาก กับคน กล้า มือ จะ ไทษ ว่า

มือ นัก ก็ มิได้ เพราะ ปาก กล้า จะ ดี ว่า

ปาก กล้า ก็ มิได้ เพราะ มือ นัก มัน ผิด

ด้วย กัน ทั้ง เต็ก ทั้ง ผู้ใหญ่ จึง ตรัส ตั้ง

ให้ เอนายทพ นายกอง แล มะสัน ไป ฆ่า เสี้ย ฑะ

๐ อำมาตย์ ทน มณีนกรอด จึง กราบ ทูล ว่า เมื่อ

มะสัน ใจนกำแพง เข้า ไป นน ไต่ ท่วง ที่ อยู่ อัก ฆ่า

พม่า ล้ม ตาย เป็น อัน มาก กอง ทพ ยัง มิ

ทน จะ อุด หนุน เข้า ถึง พร้อม กัน หาก จด

เพลิง เมา เมือง ชน พม่า จึง เห็น ทวี ถนต

ว่า มา แต่ ผู้ เดียว หาก กอง ทพ จะ อุด หนุน

มิได้ จึง กลับ เข้า รบ พง เสี้ย ท่วง ที่ ตอง ดอย

เล่ม ๒๕

ราชาธิราช

๑๑๗๙

มา ก็ ผิด อยู่ แล ฝ่าย กอง ทัพ พม่า เล่า
 ก็ เสีย มังราย กะยอฉะวา แล้ว เปน ทัพ
 แก่ ทว อยู่ จึง เข้ม แข็ง นึก อุประมา ตั้ง
 ช้าง สार อนุ บำ มั่น จึง ด้วย กำลัง แรง
 เปน สามารถ จึง รับ มิ หยต ข้าพเจ้า ขอ รับ

พระราชทานโทษ นาย ทัพ นาย กอง แล
 มะลันใจ ให้ ทำ ราชการ แก่ ทว ฅอง พระ
 เสด็จ พระคุณ อีก ครั้ง หนึ่ง ก่อน สงคราม
 จึง จะ เข้ม แข็ง เปรียบ ประคอง ตั้ง ช้าง
 สार จึง เข้า ชน กัน จึง จะ ตั้ง ทว รับไว้ ได้

๐ สมเด็จ พระเจ้าราชาธิราชได้ ทรง พัง ตั้ง
 นั้น จึง พระ ราช ทาน โทษ ให้ แก่ อำมาตย์
 ทิน มณีนี กรอยต แล้ว สั่ง ให้ นาย ทัพ นายกอง
 ยกทัพขึ้นไปตีเขาเมืองตะเกิง อีก ให้ จึง ได้ ตรีศ

๑๑๘๐   ราชานิราช   เล่ม ๒๕

ว่า ถ้า ถอย ทัพ กลับ ลง มา ครัง นี้   จะ คง ออก
เสีย ให้ สิ้น ทั้ง โคตร   นาย ทัพ นาย กอง แด
มะสัน กราบ ถวาย บังคมดา แล้ว   ก็ ยก กลับ
ขึ้นไป ณ ค่าย พม่า ใน เวลา กลาง ค่ำ   นาย
ทัพ นาย กอง แด มะสัน   ให้ กำหนด สัญญา
แก่ กัน แล้ว   มะสัน ก็ แ่่ง ทวี นุ่ง ผ้า โปก
ที่ วัชะ คาค ประเจียด ถือ ตาบ สอง มือ   โจน ขึ้น
บน กำแพง เมือง ไต้ ไต้ ซ้ำ พัน ทหาร พม่า   ซึ่ง
รักษาน้ำที่เชิง เเทน ตาย ประมาณ พัน หนึ่ง   กอง
ทัพ มอญ ก็ ยก หนุน ตี แหก เข้า ไปได้   ฐะ

๐   ฝ่าย กอง ทัพ พม่า รบ พุง ตำบล ทาน แ่่ง
พัน กัน เป็น สามารถ   พม่า ส้ม ตาย จะ
นับ จะ ประมาณ มิได้   รับ ทัพ มอญ มิ
หยุด ก็ แ่่ง พ่าย ไป   กอง ทัพ มอญ ก็

เล่ม ๒๕ ราชานิราช ๑๑๘๑

เอา เมือง ตะเกิง คั่นไต' พระเจ้า มณฑลเชียร
ทองไม่ทัน รู่ พระองค์ ตก พระไทย กลัว
เบน กำลังไม่ เป็น สม ปรกติ เสด็จ ลง
เรือ น้อย ลอย หนีไป แต่ พระองค์ เดียว ฐะ

๑ ฝ่าย กอง ทพ มอญไล่ ซ่า พัน พม่า ล้ม

ตาย เป็น อัน มาก มะสัน ผู้ เดียว ถือ

คาบสอง มือ โจน ลง เรือไล่ พัน พม่า ที่ เรือ

ตาย จะ นับ จะ ประมาณ มิได้ ฝ่าย พม่า

ซึ่ง แหก หนีไป ข้าง หน้า นน พอ เรือ พวก

กัน ซึ่ง หลัง แหก วัน ชน มา สำคัญว่า

เรือ กอง ทพ มอญไล่ มา ก็ เบียด เลียด กัน ไปจน

เรือ ล้ม พม่า จม น้ำ ตาย เป็น อัน มาก บ้าง

ก็ หนี โจน ชน บก ไป ได้ บ้าง มะสัน ผู้

เดียวไล่ ตาม พัน พม่า ไป ได้ ถึง เจ็ด วัน ศพ

พม่า ตาย ลอยไป ถึง ทะเล จะ นับ จะ ประมาณ

๑๑๙๒

ราชาธิราช

เล่ม ๒๕

มีได้ มะสัน จับ พม่า เป็น มาได้ ห้าร้อย เจ็ด
สิบ คน กับ เรือ เจ็ด ลำ มะสัน จึง ร้อง บอก

พม่า ทิ้งปวง ว่า ซึ่ง เจ้า สมิง นครอินท์ ทูล

พระราชบุตร พระเจ้ามณฑลเพชรทองไว้ว่า ทหาร

สมเด็จพระเจ้าราชาธิราช ยังมีฝีมือ ดี กว่า

เจ้าสมิงนครอินท์ นั้น คือ ทวี กู๋ ชื่อ มะสัน

๑ พม่าไ้ ยืนตั้ง นั้น ก็ ถลวง จน ทวี สั้น จึง

คิดเข้ากราบลงทุกคนแล้ว สรรเสริญว่า ข้าพเจ้า

ทิ้งปวง มีได้ คิด เลย ว่า ท่าน เป็น มนุษย์ มะสัน

ได้ พงก็ ถาม ว่า พวก มึง สำคัญ ว่า กู

เป็นผู้ ไต เล่า พม่า ทิ้งปวง บอก ว่า ข้าพเจ้า

เหล่านี้ คิด ว่า ท่าน เป็น เทพดา หรือ องค์

อวตาร แบ่ง ภาค ลง มา ที่ เดียว จึง มี ฝ

มือ เข้ม แข็ง เป็น ยอด ทหาร ตั้ง นี้ มะสัน

เล่ม ๒๕   ราชา อิวาซ   ๑๑๘๓

ใต้ พง ก็ชอบใจ จึงใช้ให้พม่า เขา เรือ ลง มา
ส่ง ถึง เมือง ตะเกิง   ๖๖

๐ ขณะ เมื่อ พระเจ้า มณเฑียร ทอง แด่ไพร่
พล ทั้งปวง   แยก ทิ้งไป ครั้ง นั้น ยับ เย็น
สิ้นไม่ เป็น สม ประดิได้   ครั้น ไป ถึง เมือง

ปรวนแล้ว พม่า ยัง สติง ตกใจ กลัว มะสัน อยู่ อีก
ต้น กระจุกกระจาย กันไปไม่ เป็น ขบวนได้ พระ
เจ้า มณเฑียร ทอง หนี ชน บก   ได้ ช้าง

ตัว หนึ่ง กับ พม่า ร้อยเศษ   ก็ เร่ง รีบ หนี
ไป ทิ้ง กลางวัน กลางคืน จน ถึง เมือง อังวะ แล้ว
จึง ทรง พระดำริห์ ว่า   แต่ ทำ สงคราม กับ

มอญ มา   ยังมี ไต่ แดก ยับ เหมือน ครั้ง น
เลข   ครั้น จะ คิด ทำ การ สงครามไป อีก เล่า
ก็ เห็น พม่า สัม ตาย เป็น อัน มาก ก็ ย่อ ท้อ พระ

ไทย ลง   ๖๖

๐ ขณะเมื่อ มะสัน ยกไปที่พระเจ้านมเพียร
 ทอง แยกไปได้ ไชย ขณะ นั้น นาย ทัพ นาย
 กอง แด่ไพร่ มอญ ทั้งปวง ก็ สรรเสริญ มะสันว่า
 มีฝีมือ เข้มแข็ง กล้าหาญ นั้ก แล้ว ก็ ตี
 กว่า เจ้า สมิิง นครอินท อื่ก ครั้น มะสัน มา
 ถึง จึง พา พม่า ทำ ร้อย เจ็ดสิบ คน แล เวือ
 เจ็ด ตำเข้า มา ถวาย พระเจ้า ราชา ธิราช ๆ ก็
 มี พระ โทษ ยิน ตี นั้ก ครั้น สรรเสริญ ว่า
 มะสัน นี้ มี ฝีมือ แกล้ว กล้า นั้ก ว่า เป็น
 ยอด ทหาร ไต่ คน หนึ่ง แทน ทัว สมิิง
 นครอินท ไต่ แล้ว จึง พระราช ทาน เครื่อง
 อุประ โภค บริ โภค สมบัติ ของ เจ้า สมิิงนครอินท
 ให้แก่ มะสัน สัน แล้ว ไปรบ ทั่ว ให้ มะสัน เป็น
 สมิิง พัททะ แล้ว สมเด็จ พระเจ้า ราชา ธิราช
 ก็ เลิก กอง ทัพ กลับไป กรุง หงษาวดี ๗

เล่ม ๒๕

ราชาธิราช

๑๑๘๕

๑ อยู่มาวันหนึ่ง สมเด็จพระเจ้าราชาธิราช
เสด็จ เข้าที่ พระบรมมหาราชวัง ทรง พระ
สุบิน นิมิตรฝันว่า เจ้าสมิงนครอินทร์ ซึ่ง
ตายไป นั้น แต่งตัวใส่สังวาล ถือดาบ
สองมือ มาว่า ถวาย อยู่ตรงหน้าพระที่นั่ง ทรง
พระตำหนักใน พระสุบิน ว่า เจ้าสมิงนครอินทร์
มาบังเกิดที่ พระไทยนี้ ครั้นเสด็จ พน
พระบรมมหาราชวัง ทอดพระเนตรไม่เห็น
เจ้าสมิงนครอินทร์ จึงแจ้งว่า ทรงพระสุบิน นิมิตร
ครั้นเวลาเช้าเสด็จ ออกพร้อมด้วย เสนาพฤตมา
มาทย์ ราชปโรหิตาจารย์ เข้าเฝ้าพร้อมกัน ก็
ตรัสให้หาโหร มาทำนาย พระสุบิน โหรจึง
ทำนาย ถวายว่า พระองค์ ทรงพระสุบิน
นิมิตร ครั้นนี้ จะมีพระเดชเดชา นุภาพ
ยิ่งขึ้นไป แล ข้าทูลทวาร ซึ่งตายไป นั้น

๑๑๙๖   ราชาธิราช   เล่ม ๒๕

ยังมีอาไธย กลับ มา เวียนไฉ่ รักษา พระองค์อยู่
ครั้น ทำนาย แล้ว ก็ไต่ ทรวง พังเสียง ร้อง ขึ้น บน
ซ้อ ปรางคปราสาท ออ อัง อยู่   ๗๖

๑   สมเด็จ พระเจ้าราชา ธิราช จึงตรัส ว่า เจ้า
สมิง นคร อินท์ เปน อสุระกาย แล้ว ยัง มา รักษา
เรา อยู่ อีก หรือ   มา เกิด เรา จะ เลี้ยงให้
เหมือน เมื่อยัง มี ชีวิต อยู่   ไซ้ ว่า ท่าน
ตาย แล้ว เรา จะ ขาด จาก ความ รัก หามี ได้ จึง
ตรัส สั่งให้ ปลุก ตำหนัก   แล้วให้ หล่อ รูป
เจ้า สมิง นคร อินท์ ด้วย ทอง ส้มฤทธิ   ยก
ขนตั้งไว บน ตำหนัก   แล้วให้ พลั่ กรรม บวง
สรวง ทุก วัน มิได้ขาด   ๗๗

๑   ขณะ นั้น สมเด็จ พระเจ้า ราชา ธิราช ได้
เสวย ราชสมบัติ ใน เมือง หงษาวดี เปน ศุขสืบ มา
จุลศักราช ได้ เจ็ด ร้อย แปด สิบ ห้า ปี   ๗๘

เล่ม ๒๕

ราชาธิราช

๑๑๘๗

๐ ฝ่ายพระเจ้ากรุงต้าฉิง

ซึ่งเสวย

ราชสมบัติอยู่ในกรุงจิ้นนั้น มีทหารเอก

คนหนึ่งชื่อ กามะนี มีฝีมือชำนาญ

ทวนสั้น ทัดดีหาผู้เสมอมิได้ จิ้นทั้งปวง

ก็สรรเสริญว่า กามะนีนี้มิใช่มนุษย์

ตจเทพยดา ก็ว่าได้ อยู่มาวันหนึ่งพระ

เจ้ากรุงจิ้นเสด็จออก ตรัสปรึกษาด้วย

เสนาบดีมนตรี มชทั้งปวงว่า ทำไฉนเรา

จะได้เห็นทหารชมาสู้กัน กับกามะนี

ตัวต่อตัว ตูเล่นให้เป็นขวัญตา สักครึ่งหนึ่ง

กษัตริย์กรุงไต้ยงจะมีท้าวทวารที่สามารรถ

จะสู้กามะนีได้ แต่พอชมเล่นเล่นเป็นที่

เจริญตาได้บ้าง เสนาบดีทั้งปวงจึงกราบ

ทูลว่า กษัตริย์ที่จะมีท้าวทวารชมาสั้นทัด

นั้น มีอยู่แต่กรุงรัตนบูรณะองวะกับกรุง

๑๑๘๘

ราชาธิราช

เล่ม ๒๕

หงษาวดี

กษัตริย์ ทั้งสอง พระองค์ นี้ ย่อม

ทำ สงคราม แก่ กัน อยู่ มี ได้ ขาด ๖๖

๐ พระเจ้า กรุง จีน ได้ ทรง พัง ก็ มี พระไทย
ยินดี นึก จึง สั่ง ให้ จิต พต พยุท เสนา ทัง

ปวง เปน อัน มาก จะ นับ จะ ประมาณ มี ได้ ครั้น

ได้ ศักดิ์ กษัตริย์ แล้ว พระ องค์ ก็ เสด็จ ทรง ม้า พระ

ที่ หนึ่ง ยก ทัพ บก มา ยัง กรุง รัตนบุรี องค์ ๖๖

พระเจ้า กรุง จีน ยก ทัพ มา ครอง นน อุประมา

ตัง ฝน ทำ ใหญ่ ตก ลง นาน อง ท่วม บ่า ไหล เชียว

มา เมื่อ ๖๖ ๖๖ ๖๖ นั้น หา ถึง ไท จะ ต้าน

ทาน มี ได้ ครั้น เสด็จ ดำเนียร กอง ทัพ มา ถึง

กรุง รัตนบุรี องค์ ๖๖ ทอด พระเนตร เห็น

กำแพง เมือง ถนต ก็ ให้ ตัง ทัพ ม่น ลง ๖๖

๐ ฝ่าย พระเจ้า ฝรั่ง มั่ง ช้อง ได้ แจง ว่า ทัพ

จีน ยก มา มาก เหลือ กำลัง ก็ มี ไท ออก ๖๖ ๖๖

เล่ม ๒๕   ราชานิราช   ๑๑๘๘

ทาน   ให้แต่รักษา พระ นคร มั่นไว้ เป็น
 สามารถ ฝ่ายพระเจ้ากรุงจีน จึงให้ มี พระราช
 กำหนด ประกาศ แก่ ทหาร ทั้งบ่วง ว่า ถ้า ผู้ใดไม่
 มี อาวุธ ครอบ   อย่าให้ ทำ อันตราย เป็น
 อัน ชาติ   ถ้า ผู้ใด มี พัง จะ ให้ ตัด ศีรษะเสียบ
 เสียบ   คน พระเจ้า กรุง จีน ได้ ทง ค่าย มั่น
 คง แล้ว   ก็ให้ แต่ง พระราช สาร ฉบับ หนึ่ง
 แล้ว ให้ จศ แพร ภาย มังกร ร้อย ม้วน   แพร
 ภาย ทอง ร้อย ม้วน   กับ เครื่อง ยศ ประดับ
 หอบ อย่าง กษัตริย์ สำหรับ หนึ่ง   ให้ ขุนนาง
 ใน ตำแหน่ง ฝ่าย พล เรือ   ชั่ง ใจ เบี้ยว พุด
 ภาษา พม่า ไท   กับ ไพร่ พอ สมควร   เชิญ
 พระราช สาร กับ เครื่อง ราช บรรณา การ เข้า มา
 ถวาย พระเจ้า ฝรั่งเศส มั่งเมือง   ใจ เบี้ยว ก็
 ถวาย บังคมตา   ถือ พระราช สาร คุม

๑๑๙๐   ราชาธิราช   เล่ม ๒๕

เครื่องราชบรรณาการ มา กับ คัวบไฟร่   จึง
เรียก ทหาร ผู้รักษา นำ ที่ให้เบ็ด ประตุ เมือง รับ
นายทัพ นายกองได้แจ่งตั้งนั้น   ก็เข้า
กราบ บังคม ทูล พระเจ้า ผรั่ง มังฆ้อง   จึงโปรด
ให้รับ ผู้ถือ พระราชสาร เข้ามา   ใจเบี้ยว
ก็เข้ามา กราบถวายบังคมทูลพระที่นั่ง ถวาย
พระราชสาร กับ เครื่องราชบรรณาการ พระเจ้า
ผรั่ง มังฆ้อง ๆ   จึงรับสั่งให้ ถ้าม เจ้าพนักงาน
เข้ามา แปลง พระราชสาร   ถ้าม แปลงแล้ว
จึงตรัสสั่งให้ อาตักษณ์อ่าน   ใน พระราช
สาร นั้น ว่า เรา ยก พยัค เสนา มา ครั้งนี้ ด้วย
มีความ บำราธนา สองประการ   ประการ หนึ่ง จะ
ให้พระเจ้าอังวะ อยู่ในอำนาจออกมา ถวายบังคม
เรา   ประการ หนึ่ง จะใคร่ ตู ทหาร ชี ม้า รำทวน
สู้กัน ทัว ต่อ ทัว ชม เล่น เป็น ขวัญตา   แม้น

เล่ม ๒๕ ราชานิราช ๑๑๙๑

ทหารกรุงรัตนบุรีองวะ แพ้ ก็ให้ ย่อม ถวายเมือง
แก่ เรา โดย ดี อย่าให้ สมณชี พราหมณ์
อาณาประชาราษฎร์ได้ ความเดือดร้อน เลย ถ้า
ทหาร ฝ่าย เรา แพ้ ก็ จะ เลิก ทัพ กลับไป ยัง พระ
นคร แล ราษฎร ใน กรุง รัตนบุรีองวะ นั้น
โดย ทำ ลงไป แต่ กระท่อม น้อย หลัง หนึ่ง ก็
มิให้ เป็น อนัตราय พระเจ้า องวะ จะ คิด
ประการใด ก็ เร่ง บอก ออก มา ว่าจะ

๐ พระเจ้า ฝ่าย มังชองได้ แจง ใน พระ ราช
สาร นั้น แล้ว ก็ ที่ พระไทย นก ด้วย ทรง พระ
ดำริห์ ว่า การ สงคราม ครอง นี้ เป็น ธรรมยุ
ใหญ่ยิ่ง สมณชีพราหมณ์ อาณา ประชาษฎร
จะ มิได้ ความ เดือด ร้อน สมควร แก่ พระเจ้า
แผ่นดิน ผู้ตั้ง อยู่ใน ยุติธรรม ทรง พระ
ดำริห์ แล้ว จึง ให้ พระ ราช ทาน เงิน ทอง เลือมา

๑๑๙๒ ราชานิราช เล่ม ๒๕

แก้ผู้ถือหนังสือเป็นอันมาก แล้วยังแต่ง

พระราชสารตอบฉบับหนึ่ง ให้จัดเครื่อง

ราชบรรณาการ ผ้าสักกะหลาดยี่สิบพม

นอระมาตห้าสิบยอด น้ำตอกไม้เทศ

สามสิบห้า ช่างพดายผูกเครื่องทอง

ช่างหนึ่ง มอบให้ใจเบี้ยวผู้จำทุกพระ

ราชสารนำกลับไปถวายพระเจ้ากรุงจีน ใจเบี้ยว

ก็ถวายบังคมลา เชิญพระราชสารคุม

เครื่องราชบรรณาการตอบแทน กลับออกไป

ถวายพระเจ้ากรุงจีน ๆ จึงรับสั่งให้สาม

พม่าเข้ามาแปล ให้เจ้าพนักงานอ่าน

ในพระราชสารตอบนั้นว่า ซึ่งพระ

เจ้ากรุงจีนมีพระไทยปรากฏา จะใคร่

ชมฝีมือทหารฝ่ายพม่าซึ่งมีอาวุธดีเกินเป็น

สงครามธรรมชยอนัน เราเห็นชอบด้วย

เล่ม ๒๕   ราชานิราช   ๑๑๙๓

มีความ ยินดี ยิ่ง นก   เพราะ สมควร แก่

พระองค์ เป็น กษัตริย์ ผู้ใหญ่ อัน ประเสริฐ แต่

การสงครามครั้งนี้ เป็น มหาชนาการใหญ่ หลวง

จะ ต่वन กระทำโดย เร็ว นั้น มีได้   ของดีไว้

ภายใน เจ็ด วัน   หนึ่ง พระองค์ ก็ เล็ดทิ้ง มา

แต่ประเทศไกล   ไพร่พล ทั้งปวง ยัง เห็น

เห็นอ้อย เลื่อย ล้า อยู่   ขอ เชิญ พระองค์

พัก พล ทหาร ระวัง พระ กาย ให้ สำราญ พระไทย

ก่อน เติบ   แล้ว เรา จึง จะให้ มี กำหนด นัด

หมาย ออกไป แจ้ง   ตาม มี พระราช สार

มา นั้น   พระเจ้า กรุง จีน ได้ แจ้ง ใน พระราช

สาร ตอบ แล้ว ก็ ตี พระไทย   จึง สั่งให้

นาย ทพ นาย กอง ทั้งปวง ส่งไปไว้   ๕

๑   ฝ่าย พระเจ้า มณฑิยร ทอง   ครั้น ส่ง

พระราช สार แล เครื่อง ราช บรรณา การไป แล้ว

จึง ตรัส ปฤกษา เสนา พุทธมามาตย์ ราช ปะโรหิต
 ชาติ ราชการ ผู้ใหญ่ ผู้น้อย ทแกล้ว ทหาร ทั้งปวง
 ว่า ผู้ใดจะรับ อาษา ชำมาแทงทวน สู้ กับกามะนี
 ทหาร พระเจ้ากรุงจีน ตัว ต่อ ตัวใดบ้าง เสนา
 พุทธมามาตย์ ผู้ใหญ่ ผู้น้อย ทแกล้วทหารทั้งปวง
 ก็มีตาจ รับ อาษาได้ พระเจ้ามณฑลเชียร
 ทอง ก็ทรง พระ วิทก เปน ทูต ขี้ พระไทยนัก จึง
 ให้ ทา ไหร มา คำณวน พระชันษา แล ชะตาเมือง
 ตู ไหร ก็ คำณวน ฎีกา ทูล ถวาย ว่า พระ
 ชนษา แล ชะตา เมือง ยัง ที่ อยู่ ทา เสีย ไม่ นาน
 ไป จะ ได้ ดาภ อัน ประเสริฐ อีก ๖

๐ พระเจ้า มณฑลเชียรทอง ได้ ทรง พัง ก็ ตี พระ
 ไทย จึง ให้ ตี สอง ร้อง บ่าว ทัว ทั้ง พระนคร
 ว่า ถ้า ผู้ใด รับ อาษา สู้ กับ กามะนี ทหาร พระ
 เจ้า กรุง จีน ได้ พระเจ้าแผ่นดิน จะ ไปรบ ให้

เล่ม ๒๕   ราชาธิราช   ๑๑๙๕

แปล มหา อปราช   เสนาบดี รับสั่ง แล้ว ก็

ให้ บ่าว ร้องไป ทว่า ทัง พระนคร   ไม่มี ผู้

ใด ที่ จะ อาจ ออก รับ อาษา ได้   ား

๐ ฝ่าย ผู้คุม ซึ่ง คุม สมิง พระราม นั้น จึง

เจรจา กับ เพื่อน กัน ตาม เรื่อง ราว   แล้ว ว่า

ครั้ง น พระเจ้า อยู่ หัว จะ แบ่ง สมบัติ ให้ กง หนึ่ง

ก็ ยัง ไม่มี ผู้ ไ้ รับ อาษา   เห็น เมือง จะ

ตก ทำ เสีย แด กระมัง   สมิง พระราม ได้

ยิน ดัง นั้น ก็ คิด ว่า   แต่ เรา ต้อง พันธนา

การ ตราภ คว้า อยู่ นาน แล้ว   มิ ได้ ช ช่าง ช

มา เขี่ยต มอ เขี่ยต เท้า   เขื่อง แขน ช้าย

ข้าย แขน ขวา เล่น บ้าง เคย วิชา ญาณ ใจ นั้ เรา

จะ กลัว อะไร กับ กามะณี ทหาร จีน   อัน จะ

เอา ไชย ชนะ นั้น ไม่ สู้ ยาก ใจ นั้   ครัน จะ

๑๑๙๖ ราชธานีราช เล่ม ๒๕

รับ อาษา บัดนี้แล้ว ก็เหมือน หาบสอง บ่า อาษา
สองเจ้า หา ควรไม่ คิด แล้ว ก็ นิ่ง อยู่ ครั้น
รุ่ง ชน ผู้ คม ไต่ ยิน ช้ำ หลวง มา บ่า วร อัง อึก จึง
พูด กับ เพื่อน กัน ว่า ทพ จิน ยก มา ครอง น
ใหญ่ หลวง นึก หา ทหาร ผู้ ไต่ ที่ รับ อาษา
ของ กัน พระ นคร ไว นน เป็น อนิ ยาก แล้ว อย่า
ว่า แต่ เมือง พม่า เท่า นี้ เลย ถึง เมือง
ใหญ่ ๆ กว่า เมือง พม่า สัก สิบ เมือง ก็ เห็น จะ
สู้ ไม่ ได้ นำ ที่ เห็น จะ เลี้ย เมือง แก่ จิน
เป็น มั่น คง ๗๖

๑ สมิง พระ ราม ไต่ พง ตง นน ก็ คิด ว่า กรุง
อังวะ นี้ เป็น ต้น ทาง อุป ระ มา ตัง นำ ตำน กรุง หง ชาว ที่
พระ เจ้า กรุง จิน ยก ทพ มา ครอง น ก็ มีความ ปราถนา
จะ ใคร่ ดู ท แกล้ว ทหาร อนิ มี ฝีมือ ชี มา
ว่า เพลง ทวน สู้ กัน ทั่ว ต่อ ทั่ว ถ้า ไม่ มี

เล่ม ๒๕   ราชานิราช   ๑๑๙๗

ผู้ใดสู้รบ   ถึงได้ เมือง อังวะแล้ว ก็ไม่สิ้น

ความ ปราถนา แต่ เพียง นี้   เห็น คึก จุ้น

จะ กำเริบยก ถ่วง เลยลงไป ตีต กรุงหงษาวดีด้วย

เปน มั่น คง   ทัว เรา เล่า ก็ ต้อง ของ จำ

ตราภ คว้า อยู่ ถ้า เลี้ย กรุง อังวะ แล้ว จะ หมายถึง

ใจว่า จะรอต คั้นไปเมืองหงษาวดีได้ ก็ใช้ที่ จำ

เรา จะ รับ อาษา ตัก คึก เลี้ย จึง จะ ชอบ   อย่า

ให้ คึก จุ้น ยก ลงไป ตีต กรุง หงษาวดีได้ คิด

แล้ว จึง พุด กับ ผู้ คุม ว่า   จะ กลัว

อะไร กับ กามะนี ทหาร พระเจ้า กรุง จุ้น นั้น จะ มี

ฝีมือ ดี สัก เพียง ไหน   เรา กลัว แต่ เทพยดา

ที่ เหาะได้   ซึ่ง กามะนี กับ เรา ก็ เปน มนุษย์

เดิน ดิน เหมือน กัน เรา หา กลัวไม่   พอ จะ

สู้รบ เอา ไชย ชนะได้   นาย ผู้ คุม ได้ พัง ก็

ดีใจ จึง ตอบ ว่า   ถ้า ท่าน รับ อาษา ได้ แล้ว

๑๓๙๙ ราชานิราช เกม ๒๕

ตั้งนึก เห็น ท่าน จะ พ้นโทษได้ที มหา

อุปราช มี ยศ ถาคักดีใหญ่เป็น มั่น คง ไป

เบองนำเรา จะ ขอ พึ่ง บุญท่าน สมิง พระ

ราม ตอบว่า ซึ่ง เรา รับ อาษา นี้ จะ หวัง

ยศถาคักดี หา มิได้ ประสงค์ จะ กู้ พระนคร

ให้เป็น เกียรติยศไว้ แล จะ ให้ ราษฎร

สมณชีพราหมณ์ อยู่เย็น เป็น สุข เท่า นั้น ผู้

คุมไต พงก็ชอบใจ จึง นำ ถอยคำ สมิงพระราม

รับเข้าไป แจ้ง แก่ เสนาบดี ๆ ไต่ พง ก็ มีความ

ชื่น ชม จึง นำ ความ เข้า กราบ ทูล พระเจ้า

มณฑิยร ทอง ตาม คำ สมิง พระราม ว่า

นั้น ทุก ประการ ๗

๑ พระเจ้า ฝรั่ง มั่งชั่งได้ ทรง พง ก็ เฉลียว

พระไทย ทรง พระ ตำริห์ รุก ขน มา ได้ ว่า

สมิง พระราม นี้ ช่าง ชี มา สิ้นกดี ดี มีฝีมือ

เล่ม ๒๕

ราชาธิราช

๑๑๙๙

เข้^๒ม เข้^๒ง แถ่^๒กั^๒ กถำ^๒ใน การ สงคราม หา ผู้^๒เส่มอ
ทวิ^๒ ยาก เห็น จะ^๒ สู้^๒ ทหาร พระเจ้า^๒ กรุง^๒จีน
ไต่^๒ เป็น^๒ แท้ ทรง พระ^๒ ตำ^๒วิ^๒ห้^๒ แถ่^๒ว ก็^๒ มี^๒

พระ^๒ไทย ยิน^๒ดี^๒ นั^๒ก จึง^๒ ตร^๒สั^๒ แถ่^๒ เสนา^๒บตี^๒
ทัง^๒ปวง ว่า สมิง^๒ พระ^๒ราม นี้^๒ มี^๒ ผู้^๒มี^๒ชื่อ^๒ เป็น

ทหาร^๒ เอก^๒ เมื่^๒อง^๒ หง^๒ษา^๒วดี^๒ เรา^๒ ตั^๒ม^๒ คื^๒ทไป^๒
พ้^๒ง รุก^๒ก^๒ ชน^๒ไต่^๒ จึง^๒ ตร^๒สั^๒ สั^๒ง^๒ ชุน^๒นาง^๒ กรม

นคร^๒ บาด ให้^๒ไป^๒ ถอด^๒ สมิง^๒ พระ^๒ราม มา
กระทำ^๒ สัตย^๒ เสี้ย^๒ จึง^๒ นำ^๒ เข้^๒า^๒ เผ้^๒า ชุน^๒นาง

รับ^๒ สั^๒ง^๒ แถ่^๒ว ก็^๒ไป^๒ ถอด^๒ สมิง^๒ พระ^๒ราม มา^๒ กระ^๒ทำ^๒
สัตย^๒ เสี้ย^๒จ^๒ แถ่^๒ว ก็^๒พา^๒ เข้^๒า^๒ เผ้^๒า สมิง^๒ พระ^๒ราม

ก็^๒เข้^๒า^๒ มา^๒ กราบ^๒ ถวาย^๒บัง^๒คม^๒ นำ^๒ พระ^๒ ที่^๒นั^๒ง^๒ พระ^๒
เจ้า^๒ ผริ^๒ง^๒ม^๒ง^๒ชอง^๒ ทอด^๒ พระ^๒เนตร^๒ เห็น^๒ สมิง^๒พระ^๒ราม

ก็^๒มี^๒ พระ^๒ไทย ยิน^๒ดี^๒ นั^๒ก จึง^๒ ตร^๒สั^๒ ตาม^๒ ว่า^๒
คื^๒ก^๒ มา^๒ ทิต^๒ กรุง^๒ อัง^๒วะ^๒ ครัง^๒ น^๒ หา^๒ ผู้^๒ไต่^๒

๑๒๐๐   ราชา อีราช   เล่ม ๒๕

ที่ จะ อาษา ออก สู้กับ ทหาร จีน มิได้   ท่าน
จะ รับ อาษา เรา หรือ ประการใด   สมิงพระ
ราม จึง กราบ ทูล ว่า   อัน การ สงคราม เพียง
นี้ มิ พอ เป็นไร นัก   ข้าพเจ้า จะ ขอ รับ อาษา
พระองค์ ออกไป ต่อ สู้ ด้วย กามะนี   ส่นอง
พระเดช พระคุณ มิให้ อับประยศ แก่ พระเจ้ากรุง
จีน นน พอ จะ ได้ อยู่   แต่ ข้าพเจ้า จะ ขอ
รับ พระราช ทาน มา ที่ ตี มี ผ เท้า ทว หนึ่ง   ถา
ได้ ส้มคน แล้วย ออย่า ว่า แต่ กามะนี ผู้ เดี่ยว เลย
เว้นไว้ แต่ เทพยทา นอก กว่า นั้น   ข้าพเจ้า จะ สู้
ใต้ ส่น   าะ

๐ พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องที่ ทรง พัง สมิงพระราม
ทูล ดัง นั้น   ก็ มีความ ไฉนนี้ ยินดี ยิ่ง นัก
จึง ตรัส ว่า มา ของ เรา มิ อยู่ เป็น อัน นาน นับ ได้
หลาย หมื่น แสน   ท่าน จะ ปราบมภ์ ไบโย

ด้วย ม้า ทั่ว เตียว ที่ จะ ให้ ชอบใจ นั้น พอ จะ หา
 ไข่ ถ้า ชอบใจ ทั่ว ไต แล้ว ก็ เล็ก เกา เกิต
 สมิ้ง พระราม จึง ทูล ว่า ลักษณะ ช่าง ดี ต่อ เมื่อ
 ชี้ จึง จะ รู้ ว่า ดี ม้า ดี ไต เสา มือ ต้อง
 หลง ดู ก่อน จึง จะ รู้ ว่า ดี ท.แกว ทหาร
 ที่ ดี ถ้า อาษา ออก สงคราม ทำ คึก จึง จะ รู้ ว่า ดี
 ของ นพคุณ เสา ชี้ต ลง นำ สีดา ก่อน จึง รู้ ว่า ดี
 สี่ วิ รูปงาม ถ้า พร้อม ด้วย ลักษณะ กิริยามารยาท
 ต้อง อย่าง จึง ควร นับ ว่า งาม ถ้า จะ ให้
 รู้ ศี อร์อย ไต สี่ ผัก ไต ต้อง ก่อน จึง นับ ว่า มี
 โอชา อร์อย ถ้า ใจ ดี ต้อง ทด ลอง ให้ สั้น
 เขิง บัญญา ก่อน จึง จะ นับ ว่า ดี ความ
 อุประมา สี่ ขอ ขำพเจ้า ทูล ถวาย ตั้ง นี้ เป็น ของ
 ทา ยาก ซึ่ง พระองค์ ตรัส ว่า ม้า มี มาก
 นับ ก็ มาก จริง แต่ ขำพเจ้า เกรง จะ ไม่

๑๒๐๒

ราชาธิราช

เล่ม ๒๕

ใคร มี ตี ที่ ตี จะ หา ยาก พระเจ้า ผรั่ง มั่ง ฮ่อง

ไต้ ทรง พัง สมิ้ง พระราม ทูล เปรียบ เทียบ

หลัก แหกม ตัง นน ก็ แยม พระสรวล ชอบ พระ

ไทย จึง สั่ง กรม ม้า ให้ จิต ม้า ต้น ม้า ทรง

ระวาง นอก ระวางใน แด ม้า ทัง บ่วง

มาให้ สมิ้ง พระราม ตู ที่ นำ พระสถาน หลวง พระ

องค์ ก็ เสด็จ ไป ทอด พระเนตร พร้อม ด้วย

เสนาบดี ชนนาง ผู้ใหญ่ ทัง บ่วง กรม ม้า

ผู้รับ สั่ง กให้ จิต มา สั่ง เข้า มา มากกว่า หมั่น แสน

สมิ้ง พระราม กราบ ถวาย บังคม แล้ว ก็ ออก ไป

ยก มือ ชน ท้อง หลัง ตู ม้า บรรดา ที่ สั่ง เข้า มา

เป็น อนัน มาก นน เลือก เสี้ย สิ้น ไม่ ชอบใจ

สัก ตัว หนึ่ง ชนนาง ทัง บ่วง เห็น ตัง นน

ก็ พา กัน หัวเราะ เล่น ว่า มอญ พด มาก ขวด แต่

ปาก คริน จะ เขา จริ่ง แสร้ง เลือก ม้า เสี้ย

เล่ม ๒๕

ราชาธิราช

๑๒๐๓

นับ หมั้น นับ แสน ม้า ทั้งปวง นี้ ก็ สามารถ

เคย ผจญ ทำ สงคราม ได้ รับ อับ จน มา เป็น อัน

มาก แต่ ล้วน ตี ๆ ทั้ง นั้น เล็ก มิ ได้ แกล้ง

ทำ บิด เบื่อ น แก่ ไช แต่ พอ ให้ เน้น ซ้ำ ไป กว่า จะ

ได้ ชื่อง ก็ จะ หนี เอา ทัว รอด กลับ ไป เมือง

แต่ พระเจ้า ฝรั่ง มังชอง นั้น พระองค์ มิ ได้ สง ไสย

เพราะ ทรง ทราบ อยู่ ว่า สมิง พระราม เป็น คน ดี

มี ฝีมือ จริง สมิง พระราม ก็ เข้า มา กราบ

ทูล ว่า ข้าพเจ้า เลือก ม้า มิ ได้ ชอบใจ ลัก

ตัว หนึ่ง พระเจ้า ฝรั่ง มังชอง จึง ตรัส ว่า

เรา จะ ให้ หา มา เลือก อีก ให้ ชอบใจ ท่าน จง ได้

จึง ตรัส สั่ง เสนาบดี ให้ จัก หา ม้า เช็ดย ศักดิ์ ใน

พระ นคร นอก พระนคร มา ให้ สิ้น เเชิง พระ

๐ ขณะ เมื่อ พระเจ้า ฝรั่ง มังชอง ให้ ม

พระราช กำหนด ออก ไป แก่ พระเจ้า กรุง จัน ครัง

นั้น ไพร่พล ทั้ง สอง ฝ่าย แล ชาว บ้าน ชาว
เมือง ก็ เทียวไป มา เดิน ซื่อ ซาย แก่ กัน

เปน ปกติ อยู่หา ทำ อันตราย แก่ กันไม่ พวก
เสนา ข้าหลวง จึง เทียว จัด หา ม้า เสดย คักดี ไป
ใกล้ กองทัพ นอก เมือง พบ ม้า สอง ตัว แม่

ลูก หญิง หม้าย ผู้หนึ่ง เปน เจ้า ของ เลียงไว้
ม้า สอง ตัว นั้น ก็นิพนธ์ อยู่ริมมาบนำ แห่งหนึ่ง
ลึก เพียง สาม วา กว้าง ประมาณ ห้า วา

ลูก ม้า นั้น โชนข้ามไป ฟาก ช้าง หนึ่ง ได้ ทุก วัน
หญิง หม้าย เจ้า ของ ตำ เข้า ผัด รำไว้ แล้ว ก็
ร้อง เรียก ลูก ม้า นั้น ๆ ก็ กระโดด ข้าม มาบนำ

มา ก็นั้น แต่ แม่ ม้า นั้น กำลัง น้อย โชน
ข้าม ถ้ามาบมิได้ ลง ดุย ข้าม นำ มา แต่ ตั้ง
นั้น ทุก วัน มิได้ ขาด เสนาบตี เห็น ลูก ม้า
ตัวนั้น มิ กำลัง มาก แล ประกอบ ดวย

เล่ม ๒๕   ราชาธิราช   ๑๒๐๕

ลักษณะ ต้อง อย่าง ก็ ชอบใจ   จึงให้พวก
ข้าหลวง ช่วย กัน ล้อมเข้า จะ จับเอา ลูก ม้า ๆ
นั้น เปรี้ยว อยู่ ก็ ตี ตบ กัด ด้วย กำไล จับ มิ ได้
เสนาบดี จึง ให้ เรียก หมิง เจ้า ของ มา แล้ว บอก
ว่า บัดนี้ พระเจ้าแผ่นดิน มี พระราช ประสงค์
ม้า เรา เห็น ม้า ของ ท่าน งาม ก็ ต้อง ลักษณะ
ใน ตำรา   ท่าน จง ยอม ให้ เรานำ ไป ถวาย
เถิด จะ ได้ รับ พระราชทาน รางวัล แต่ ท่าน
เป็น เจ้า ของ คน เคย ช่วย จับ ให้ เรา ด้วย หมิง
เจ้า ของ จึง คำนับ ว่า   ถ้า ท่าน จะ ให้
ข้าพเจ้า จับ ให้ แล้ว   เสิญ ท่าน กับ ข้า
หลวง พา กัน หลีก ไป เสีย ก่อน เถิด   อย่า ทำ
คุณ ภาย เเลย   หมิง เจ้า ของ ว่า ตั้ ง นั้น
แล้ว   เสนาบดี กับ ข้าหลวง ก็ ชวน กัน ถอย
ออกไป ให้ ห่างไกล   หมิง เจ้า ของ จึง เอา

๑๒๐๖

ราชาธิราช

เล่ม ๒๕

เข้า เปิดอก มา ทำได้ร่ำ แล้ว

ก็ ร้อง เรียก

ลูก ม้า ตุ๋ง ตั้ง ทุก วัน

แม่ ม้า นั้น ก็ ท่อง

น้ำ ช้ำม คลอง มา

ลูก ม้า นั้น โจน ช้ำม

คลอง มา กิน ร่ำ

หญิง เจ้า ของ จึง ยก

มือ ชน ลูก หน้า ลูก หลัง ลูก ม้า แล้ว ก็ ปลอบ โยน

ให้ กิน ร่ำ จึง ค่อย เอา เชือก สอด ผูก คอ

เขาไว้ กับ ตน ไม่ ให้ มัน คง แล้ว ไป คำนับ

เชิญ เสนาบตี กับ ชำ หลวง ทั้ง ปวง ให้ ผูก เอา ลูก

ม้า นั้น ไป เสนาบตี แจ้ง แล้ว ก็ ดีใจ จึง ชวน

กัน มา ดู ให้ ผูก ม้า นั้น จูง เข้า ไป ถวาย พระ

เจ้า ผร้ง มงฆอง เสด็จ ออก เสนาบตี นำ ม้า

เข้าไป ถวาย กราบ ทูล โดย ความ ที่ ได้

แต่ หญิง หม้าย นั้น ทุก ประการ พระ

๐ พระเจ้า ผร้ง มงฆอง ทอด พระเนตร เห็น

เล่ม ๒๕   ราชานิราศ   ๑๒๐๗

ถูก ม้า รูปว่าง อ้วนงามดี ก็ ชอบ พระไทย จึง

ตรัส สั่งให้ สมิ้ง พระราม   มา ดู ม้า หน้า

พระที่นั่ง   สมิ้ง พระราม กราบ ถวาย บังคม

แล้ว ก็ ออกไป พิจารณา ดู   เห็น ลูก ม้า

นั้น รูปงาม   ประกอบ ด้วย ลักษณะ ดี

ต้อง อย่าง สม เป็น ม้า สำหรับรบศึก จึงเอา

มือ ต้อง หลัง ดู   ม้า นั้น มิได้ อ่อน หลัง

ซุก ลง   ดู ม้า หงปรวง ที่ เลือก มา แต่ หลัง

ก็ รู้ ว่า ม้า ตัว นี้ ดี มี กำลัง มาก   หว ม้า

อื่น เสมอ มิได้   จึงให้เอา บังเหียน มา ไล่

ผูก อาน เข้า แล้ว   ก็ กราบ ทูล ว่า ม้า ตัว

นี้ ดี ไฉน ลักษณะ ตาม คำหรับที่ เคย เชื้อถือ ชอบ

ใจ ข้าพเจ้า นก ข้าพเจ้า จะ ขอ ทด ลอง ผูก หัด เสียบ

ให้ เชื่อง ก่อน   กราบ ถวาย บังคม แล้ว

๑๒๐๘ ราชานิราช เล่ม ๒๕

ก็ จูง มา ออก มา พัน หน้า พระ ที่ นิ่ง จึง ถ้อ

ทวน ทรัพย์ แซ่ เผ่น ชน หลัง มา พา คอบ

ออก ไป นอก เมือง ผงคลี ก ลุ่ม ทรหลบ มีตไป

แล มีไต เห็น ตัว มา แด คน ฐะ

๐ ฝ่าย พม่า เสนาบตี ทังปวง ก็ ร้อง ฮือ ฮึง

ชน ว่า อ้าย มอญ โทหก มั่น ถวง พระองค์

หนี กลับ ไป เมือง หงสาวดี แล้ว พระเจ้า

ฝรั่ง มั่งคั่ง ได้ ทรง พัง เสนาบตี ว่า ตัง นน ก็ ตก

พระไทย จึง ให้ หา ผู้ คุม เข้า มา ตรี ส ถาม

ด้วย พระองค์ ว่า สมิง พระราม จะ พ้อ

ถวง เรา หนี ไป จริง หรือ ประการใด ผู้ คุม ก็

กราบ ทูล ว่า อนัน สมิง พระราม ผู้ นม

ความ สัตย์ ซื่อ มั่น คง นึก ซึ่ง จะ หนี พระ

องค์ ไป นัน ข้าง เจ้า เห็น หา เป็นไม่ เพราะ

เล่ม ๒๕   ราชาธิราช   ๑๒๐๗

ม้าตัวนี้เป็นลูกม้าหนุ่ม   ยังมีได้เคย

พาด อานมีกำลังนัก   สมิงพระราม จึง

ควบไปไกล   หวังจะทรงมานให้เหนื่อย

อ่อนลง   จึงจะฝึกสอนได้โดยง่าย

ข้าพเจ้าเห็นคงจะกลับมา   ขอพระองค์

จงเสด็จคอยท่า อยู่ก่อนเกิด   พระเจ้า

ฝรั่งมังฆ้องโต ทรงฟังผู้คุมทูตตั้งนั้น ก็ยังไม่

คลาย พระวิตกมิได้เสด็จเข้า   ตรัสบัญชา

ราชการด้วยเสนาบดีทั้งปวง   ทั้งพระไทยคอย

ท่า สมิงพระราม อยู่   ๖๖

๐ ฝ่ายสมิงพระราม ให้นำควบไป   แต่

เวลาเข้า จน บ่าย สาม โมง ฝึกหัด ม้า นั้นให้รู้

จักทำนอง ครอบไว้แล้ว คล่อง สันทัดแล้ว ก็

ชักม้า สับตัวอย่าง น้อย เป็นเพลง ทวน กลับเข้ามา

๑๒๑๐   ราชาธิราช   เล่ม ๒๕
เสนาบดี ทั้งปวง แล เห็น สมิง พระราม ชี้นำ มา
แต่ไกล ก็ร้อง ออ อึ้ง ชัน ว่า สมิง พระ
ราม กลับ มา แล้ว เหมือน คำผู้คุม ทูล จริง ทุก
ประการ

(ยังมีต่อ)

~ แรงความ

โรงพิมพ์ราษฎร์เจริญทำบดถนนดำเพียงถนน
วัดเกาะ จำหน่ายหนังสือประ โทมโตก,ธรรมมะ,
สภาสัตตต่าง ๆ และรับพิมพ์หนังสือ เช่น กาศ,
แก้ว, ฎีกา, ไบเล่ร์, แบบฟอร์ม ฯลฯ ทำเล่มสมุด
เดินทองอย่างงาม ๆ สิ่งของที่กล่าวมาแล้วนี้
รับรองว่าจะทำ ให้อย่างประณีต และเร็วทันความ
ประสงค์ กับมีหนังสือแบบเรียนของกระทรวง
ศึกษาธิการทุกชนิดจำหน่ายด้วย ทั้งหมดตัว
อักษรพิมพ์จำหน่ายโดยคิดราคาอย่างย่อมเยา

เพราะฉะนั้น ถ้าท่านมีความประสงค์อย่าง
ใดอย่างหนึ่งซึ่งได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนี้ เชิญ
ท่าน ไปลองซื้อหรือจ้างพิมพ์ ท่านจึงจะทราบ
ได้ว่าที่ โรงพิมพ์ราษฎร์เจริญคิดราคาพอสมควร.

*****

ราชาธิราช

เล่ม ๒๖

ยี่สิบห้า ตางค์ ทัง รู้ ท่าน ผู้ขอ
ร้าน หนังสือ หน้า ๖๓ เกาะ เพราะ นักหนา
ราชครู เจริญโรงพิมพ์ ริม มรรคา
เชิญท่าน มา ขอ ตู คง รู้ ดี
ได้ ลงพิมพ์ คราว แรก แปลก ๆ เรื่อง
อ่าน แล้ว เปิด ความ ทุกข์ เป็น ศักดิ์
ท่าน ขอ ไป อ่าน พง ให้ มั่ง มี
เจริญศรี ศิริสวัสดิ์ พิมพ์นี้ เฉย

วัด

พุทธศักราช

๒๔๖๕

เกาะ

๑๒๑๑

๐ หน้าต้น ๖

๐ ราชานิราชเล่ม ๒๖ ๖

๐ ตั้งแต่ สมิง พระราม ออก คัด สู้ กับ กามะนี ทหาร
จน มี ไชย ชนะ พระเจ้า ฝรั่ง มั่งเมือง ก็ พระราช
ทาน ชิดา แด ท มหา อปราช ให้ กับ สมิง พระราม จน
ถึง สมิง พระราม น้อยใจ หนีไป กรุง หงสาวดี ๖

๐ พระเจ้า ฝรั่ง มั่งเมือง ทอด พระเนตร เห็น ก็
ตี พระไทย นึก จึง ตรัส สรรเสริญ ว่า สมิง
พระราม นี้ นับว่า เป็น ชาย ผู้หนึ่ง มี ความ
สัตย์ ซื่อ ยิ่ง นึก แด กล่าว หาญ เข้ม แข็ง
วีรศิลป์ สัตย์ สันทน ทา ตัว เบียด เสมอ
มิได้ ฝ่าย สมิง พระราม ก็ ชัก ม้า รำ เป็น

เล่ม ๒๖   ราชาธิราช   ๑๒๑๓

เห็ดออกไปนัก   พระเจ้า ผรั่ง มั่งเมือง ก็ พระ ราช

ทาน เครื่อง ม้า ทอง คำ ประดับ พลอย   สำหรับ

ม้า กับ ผ้า โปก คีรีชะ เลื้อ ชมภู ขลิบ ทอง จีบเอว

ทอง ต้น แขน ปลาย แขน   แหวน สอด ก้อย

แต่ ถ้วน ประดับ เนาวรัตน์ สิ้น   จึง สั่งให้

มั่งนั้น ทะมิดู จิต เครื่อง ยุทธนา การ ทั้ง ปวงให้

สมีง พระราม ตาม ปราธนา   แล้ว ให้ มี พระ

ราช สาร กำหนด นิต หมาย ออกไป ถึง พระเจ้า

กรุง จีน อีก หนึ่ง   ให้ จิต อดอง

พระองค์ อย่าง ดี   ทำ ด้วย ชน สมุณ คู่ หนึ่ง

ให้ มั่งมหา ราชา เป็น ผู้ จำ ทูล คุม สิ่ง ของ ออก

ไป ถวาย พระเจ้า กรุง จีน   พระ

๐ มั่งมหา ราชา ก็ ถวาย บังคม ๓   ถือ

พระราชสาร กำหนด คุม เครื่อง ราช บรรณาการ

๑๒๑๔   ราชาธิราช   เล่ม ๒๖

ออกไปยัง กองทัพ นอกเมือง ทหาร ทั้งปวง
เห็น ก็ไป แจ้ง แก่ เสนาบดี ๆ จึง เข้า กราบ ทูล
พระเจ้ากรุงจีน จึงโปรดให้ รับเข้าไป ณ พลับ
พลาใน ค่าย มังมหาราชาก็ เข้าไป กราบ
ถวาย บังคม หน้าพระที่นั่ง   ถวาย พระราช
สาร กำหนด กับ เครื่องราชบรรณาการ แก่
พระเจ้ากรุงจีน   พระ

๑   พระเจ้ากรุงจีน จึง รับสั่งให้ ตาม แปล
ให้ เจ้าพนักงานอ่านถวายในพระราชสาร กำหนด
นั้นว่า   ซึ่งพระองค์ มี พระไทยปราณา
จะใคร่ ทอดพระเนตร ดู ทหาร   ชี้มา ว่า
ทวน สูกน ทัว ต่อ ทัว นั้น   ขอ พระองค์
ให้ ตกแต่ง การ ซึ่ง จะ ทอดพระเนตรไว้ จึง พร้อม
เถิด   ถึง ณ วัน พฤษศบตี เปน ค่ำรบ เจ็ดวัน

เล่ม ๒๖

ราชาธิราช

๑๒๑๕

แล้วเมื่อใด

จงแต่งทหารให้ออกมา

สู้กันตามสัญญา

จะได้ทรงชมตำราญ

พระไทย

ฯ

๐ พระเจ้ากรุงจีนได้แจ้งในพระราชสาร
กำหนดนั้นแล้ว ก็ดีพระไทยนั้นก็ จึงสั่ง
ให้จัดฉลองพระองค์ มังกร ห้าสิบ อย่าง ดี กับ
เครื่องมาทอง ประดับ พลอย สาย หยก สร้อยหนึ่ง
เป็นราชบรรณาการ ตอบแทน มอบให้
มังมหานรธาคุมเข้า มาถวาย พระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง
มังมหานรธา ก็ถวาย บังคมลา คุมตั้งของ
ตอบแทน กลับมาถวาย พระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง ๆ ก็
มีพระไทยยินดี ครั้นกำหนดสัญญา กัน
เสร็จแล้ว กษัตริย์ทั้งสองพระองค์ ก็สั่งให้
เสนาบดีแห่งที่ปลุกพลับพลา นำเมือง เสนาบดี

๑๒๑๒   ราชาธิราช   เล่ม ๒๒

ฝ่าย พม่า แด นาย ทัพ นาย กอง ฝ่ายจีน รับ
สั่ง สอง กษัตริย์ แล้ว   ก็ให้เกณฑ์พล มา
จัด การ ปลุก พลับ พลตา ทั้ง สอง ข้างให้ ตรง กัน
ประกอบ ด้วยที่ ข้าง น้า ข้างใน   แด โรงใหญ่
สำหรับ เสนา ข้าราชการใหญ่ น้อย   อัน จะ
ได้ เข้า อยู่ตาม ตำแหน่งมี ระยะ ห่าง กัน ยี่สิบ เส้น
ไว้ หว่าง กลาง เป็น สนาม ทวน   ซึ่ง จะ สู้
กัน ใน ขบวน ทวน นั้น   เจ้า พนักงาน
ก็ ผูก พระวิสูตร   แต่ง พระ ที่ รับ เสด็จ เที่ยม
ไว้ พร้อม ทั้ง สอง ข้าง   ๖

๐ ครั้น ถึง วัน นั้น กำหนด แล้ว   กษัตริย์

สองฝ่าย ก็ พรั่งพร้อม ไป ด้วยพล พยุหเสนา แห่
แห่น หน้า หลัง เป็น อัน มาก   ตาม ขบวน
พิไชย สงคราม   เสด็จ ไป สู่ที่ อัง สนาม   ชั้น
ยง ที่ พลับ พลตา ประทับ พร้อม กัน   ๖

๑ ฝ่าย กามะนี ก็ แต่ง ตัว ไล่ เสือ ห่ม เกราะ
 แล้ว ด้วย ทอง เปน อื่น งาม คาคาย วิต
 เหว ประดับ หยก เหน็บ กระบี่ ชน ชี มา
 รำทวน ออก มา ณ ท้อง สนาม ฝ่าย สมิง
 พระราม ก็ แต่ง ตัว ไล่ เสือ ชมภู ชลธิบ ทอง
 จับเอา โปกษ ฆ่า ชมภู ชลธิบ แล้ว ไป ด้วย ทอง
 ไล่ กำไล ต้น แขน ปลาย แขน แหวน สอด
 ก้อย แล้ว ไป ด้วย เนาวรัตน์ แต่ ล้วน ทอง
 เปน อื่น งาม แล้ว สอด ตาบสพาย แล่ง ชน มา
 เพื่อน รำ เปน เพลง ทวน ออก มา ยัง ท้อง
 สนาม แล เห็น กามะนี ชี มา แต่ง ตัว ห่ม
 เกราะ อยู่ ไม่ เห็น สำคัญ ที่ จะ หมาย แหง
 ใต้ จึง คิด ว่า กามะนี คน นี้ ชำนาญ ใน
 เพลง ทวน ว่องไว นัก แล้ว ก็ ห่ม เกราะ ไล่
 เสือ บัง อยู่ ยัง ไม่ เห็น ช่อง ที่ จะ สอด ทวน

แหวง แหว่งไตไต จำ จะ ชวนให้ ว่า ตุลา คัญ
 ก่อน หนึ่ง เล่า กำลึง ม้า ก็ ยิง ก็ กิ่ง กั้น
 อยู่ กับ กำลึง ม้า เรา จำ จะ ชับ เขียว กั้น
 ไป ก่อน จึง จะ หย่อน กำลึง ลง เห็น จะ เลี้ย
 ที่ ทำ นอง จึง จะ เอา ไชย ชนะ ไต้ โดย ง่าย คิด
 แล้ว ก็ ให้ ถ้าม ร้อง แปล ไป ว่า เรา ทั้ง สอง
 เปน ทหาร เอก อัน ประเสริฐ จะ สู้ กั้น ครั้ง
 นี้ เปน ที่ สุด จะ ไว้ เกียรติยศ การ งาน จน
 ตลอด กตปาวสาน ครั้น จะ สู้ กั้น เอา แพ้
 ชนะ ที่ เดียว ก็ หา สิ้น ฝีมือ ไม่ เรา ทั้ง สอง
 อย่า เพ่อ ทำ อัน ทราย แก่ กั้น ก่อน ให้ ท่าน
 ว่า เพลง ทวน ถวาย ไป ให้ สิ้น ฝีมือ แล้ว เรา จะ
 ว่า ตาม ท่าน ให้ เหมือน จึง ไต้ แล้ว เรา จะ
 ว่า ให้ ท่าน ว่า ตาม เรา บ้าง ให้ สิ้น ฝีมือ เหมือน
 เรา ให้ พระเจ้า อยู่ หัว ทั้ง สอง พระองค์ ทอด

เล่ม ๒๖   ราชานิราช   ๑๒๑๙

ทศนา เจริญ พระเนตร   แด ทเกล้า ทหาร

ทั้งสอง ฝ่าย ตู เล่น เปน ขวัญตา   ถ้า เรา

รำ สัน เพลง หยุด หาย เหนื่อย แล้ว   เมื่อ จะ

สู้ กัน เอา แพ้ แด ชนะ นั้น จึง จะ บอก กัน ให้ รู้

ตัว ทั้ง สอง ฝ่าย   อะ

๐ กามะนีได้ ฟัง ล่าม ร้อง มา ตั้ง นั้น ก็ มี

ความ ยินดี นึก   จึง ร้อง ตอบ มา ว่า ชอบแล้ว

แต่ เรา เปน แชก มา ท่าน เปน เจ้า ของ บ้าน เรา

จะ รำ ก่อน ให้ ท่าน ทำ ตาม เรา ไป เถิด ว่า แล้ว

กามะนี ก็ ชับ มา สบตอย่าง เปน เพลง ทวน ฟ้อน

รำ ออก มา   สมิ้ง พระราม ก็ ชับ มา ฟ้อน

รำ ตาม กามะนีได้ ทก เพลง   อะ

๐ ขณะ เมื่อ สมิ้ง พระราม รำ ตาม กัน นั้น

พระเจ้า กรุง คำฉิ่ง แด พระเจ้า ฝรั่ง มิ่ง ซ่อง ทอด

พระเนตร เห็น ทหาร เอก ทั้งสอง   รำ เยื้อง

๑๒๒๐   ราชาธิราช   เล่ม ๒๖

กราย ตาม ขบวน เพลง ทวน   ตู ท่วง ที่รับ

รอง ว่องไว นึก   งาม เป็น อัจฉริยะ ด้วย

กัน ทั้ง สอง ฝ่าย   เปรียบ ประดุจได้เห็น

เทพยดา แล พิศายธร อัน รำ ณรงค์ ประลอง กัน

ใน กลางสนาม   นายทัพ นายกอง ทแก้ว

ทหาร ทั้งสองฝ่าย   ก็ สรรเสริญ กามะนี

แล สมิงพระราม ว่า เหมือน เทพยดา ลง มา พ้อน

รำ กลางสนาม งาม ยิ่ง นึก   มี ทาสอง ทา

ตุ มี ทน เสด   ตู กามะนี แล้ว กลับ มา ตู

สมิง พระราม เล่า   ตู สมิง พระราม แล้ว

กลับ มา ตู กามะนี เป็น ขวัญตา ยิ่ง นึก   ครั้น

กามะนี รำ สิ้น เพลง แล้ว   สมิง พระราม ก็

รำ ให้ กามะนี รำ ตาม บ้าง   ชะ

๐ ขณะ เมื่อ สมิง พระราม รำ สิ้น เพลง ทวน
แล้ว แกล้ง ทำ กลอุบาย หวัง จะ ตู ช่อง เกราะ

เล่ม ๒๒

ราชาธิราช

๑๒๒๑

หมายสำคัญ

ที่จะ สอด ทวน แทง นน

ก็ แสร้ง ทำ ยก แชน ซ้าย เขี่ยต ตรง เขี่ยต

แชน ขวา เบอง บน

แล้ว ทำ ยืน คอบ

ไป มา แล้ว กลับ ห้อย คีรีชะ ลง บ้าง แล้ว

ทำ กลับ เอา หลังนอนตง คอบ วกเวียนไปต่าง ๆ

กามะนี้ หา รุกข์ไม่

สำคัญว่า เพลง ทวน

ฝ่าย พม่า ตัง นน จริง ก็ มี ไต่ ส่ง ไต่ย ว่าตาม

ไป ลั่น ทก ประการ

สมิง พระราม ทอด ตา

แล ตู

เห็น เป็น ช่อง ไต่ รุกข์ แร่ ทั้ง สอง

เป็น หล่าง อยู่ พอ จะ สอด ทวน แทง ไต่ แล้ว

เมื่อ กลับ คีรีชะ ลง มา นน

เห็น เกราะ ซ้อน

ท้าย หมวก เบ็ด ออก พอ จะ ย้อน พัน ไต่ แห่ง หนึ่ง

หมาย สำคัญ ไต่ ถนัด มั่น คง แล้ว

ก็ ชก

ม้า หยต พัก พอ หาย เหนื่อย

จึง ให้ ถ้าม

ร้อง บอก ว่า

เรา ทั้ง สอง ว่า ถวาย ก็ ลั่น

เพลง ด้วย กัน แล้ว ที่ นี้ เรา ทั้ง สอง จะ
สู้ กัน เอา แพ้ แล ชนะ แก่ กัน ๗๖

๐ กามะนี ไต่ ฟัง ตง นน ก็ ชับ ม้า รำ เข้า มา
สมิง พระราม ก็ ชับ ม้า ออก ไป สู้ กัน เป็น หลาย
สิบ เพลง ต่าง คน ต่าง รับ รอง ว่องไว

ยัง หา เพียง พล้า แก่ กัน นี้ สมิง พระราม

จึง คิด ว่า ถ้า จะ สู้ กัน อยู่ ณ เห็น จะ เอา
ไชย ชนะ ยาก ด้วย มา กามะนี ก็ ยัง มี

ถอย กำลัง จำ จะ ลวง ให้ มา กามะนี หย่อน

กำลัง ลง จง ไต่ จึง จะ ทำ ถนต คิด แล้ว

แก่ง ทำ เลี้ย ที่ ควม ม้า หนี ออก ไป กามะนี

เห็น ไต่ ตก ควม มา ทลวง ได้ ตาม ม้า สมิง พระราม ไป

๐ ครั้น สมิง พระราม แล เห็น กามะนี ควม
ม้า เต็ม กำลัง แล้ว มี ทน ก็ แสร้ง รอ ม้า ไต่ หวง

จะ ตู ท่วง ที่ เห็น กามะนี ยัง ไกล เชิง นก อยู่

เล่ม ๒๖   ราชาธิราช   ๑๒๓๓

สำคัญไฉนว่า เหนือ ม้า กามะนี ตก จน ถึง กีบ ก็

รู้ว่า ม้า หย่อน กำลัง ลง แล้ว   จึง ชัก ม้า

จนเป็น เพลง ไคมเวียน เข้ารับ กามะนี ๆ ก็ ชัก

ม้า เป็น เพลง ผ่า หมาย แดง เปลี่ยน กัน ต่าง ๆ

ฝ่าย ม้า กามะนี หอบ รวน หย่อน กำลัง ลง กลับ

ตัว ตาม เพลง ไม่ ทน   สมิง พระราม ได้

ที่ สอด ทวน แหง ถูก ชอก รัก แร่ กามะนี ๆ เอน

ตัว ลง   สมิง พระราม จึง ชัก ตาม กระตืบ

ม้า เข้า พัน หย่อน ตาม กลับ เกราะ ขึ้นไป ต้อง

คีรีษะ กามะนี ขาด ออก ตก ลง ยัง มี ทน ถึง ดิน

ก็ เอา ขอ เหล็ก สับ เอา คีรีษะ กามะนี ได้   ไล่

ตะกรวย แล้ว ก็ ชัก ม้า ฟ้อน รำ เป็น เพลง ทวน

เข้า มา   ทรง หน้า พลับพลา พระเจ้า ฝรั่ง

มังฆ้อง   ๗๖

๐ พระเจ้ากรุงจีน แล นายทัพ นายกอง
 ทเกล้า ทหาร ทังปวง เห็นดังนั้น ก็ อัครราช ยิง
 นึก จึงให้ ทหารไป เอา ศพ กามะณี มา ทำ
 คีรีชะ ต่อ เข้า ไล่ หีบไป ผั่งเสี้ยนในที่สมควร
 พระเจ้ากรุงจีน ก็ เสด็จ กลับ เข้า ค่าย สมิ้ง
 พระราม ก็ เอา คีรีชะ เข้า มา ถวาย พระเจ้า มณ
 เที่ยง ทอง ๑๑ ทอดพระเนตร เห็นดังนั้น ก็มี พระ
 ไทย ยินดี นึก แล้ว เสด็จ กลับ คืน เข้า
 พระนคร ฝ่าย พม่า เสนาบดี ขุนนาง น้อย
 ไใหญ่ไพร่ พล ทังปวง ก็ สรรเสริญ สมิ้ง
 พระราม ว่า มิใช่ มนุษย์ เลข เสมอ เทพยดา แต่
 คีรีชะ กามะณี นั้น ก็มีให้ ตก ถึง ดิน เอา ขอ
 เหล็ก สับ เอา ได้ดัง ทูลไว้ ทุก ประการ ๖๖
 ๐ ฝ่าย เสนาบดี นายทัพ นายกอง จีน ทังปวง
 ครั้น เห็น เสี้ยน กามะณี ดัง นั้น แล้ว ก็ ไกรธ จึง

เล่ม ๒๖

ราชาธิราช

๑๒๒๕

กราบ ทูล พระเจ้า กรุง จีน ว่า พระองค์ เสด็จ

ยাত্রา ทพ มา ครอง ณ ที่นี้ พระไทย จะ ทำ

สงคราม ให้พระเจ้า กรุง อังวะ อยู่ใน

เงอม พระหัตถ์ ถึง มาต ว่า เสีย กามะนี

ทหาร เอก แล้ว ใช้ ข้าพเจ้า ทังปวง นี้ จะ

ตีกรุง อังวะ ถวายไม่ได้ นั้น หา มิได้ เสีย

แรงไต่ เสด็จ ตำเนร กอง ทพ เข้า มา เขยิบ ถึง

ชาน กำแพง เมือง แล้ว จะ กลับ ไป แปล่า

นั้นไต่ ความ อับ ประยศ แก่ พม่า นั้น ทำไม

กับเมืองอังวะ สัก หยิบ มือ หนึ่ง เท่า นี้จะ เอา แต่

มูลดิน ทังเข้าไปใน กำแพง เมือง คน ละก้อน ๆ

เท่า นั้น ถม เสียให้ เต็ม กำแพง เมืองใน

เวลา เตียว ก็ จะ ได้ ะ

๐ พระเจ้า กรุง จีน ไต่ พัง ก็ ตรัส ห้าม นาย

ทพ นายกอง ทแกล้ว ทหาร ทังปวง ว่า เรา เป็น

๑๒๓๖   ราชาธิราช   เล่ม ๒๖

กษัตริย์ผู้ใหญ่อัน ประเสริฐ
มัน สัญญาไว้ แก่เขา แล้ว   จะ กลับ คำไป
ตั้ง นน หาคอร์ไม่   พม่า ทั้งปวง จะ ชวน
กัน ดู หมิ่น ว่า จีน พุท มิ จริง   เรา รัก สัตย์
ยิ่ง กว่า ทวิพย์   อย่า ว่า แก่ สมบัติ มนุษย์
นี้ เลย   ถึง ท่าน จะ เอา ทิพย์ สมบัติ ของ
สมเด็จพระอินทร์ มา ยก ให้ เรา ๆ ก็ มิ ไ้ ปรารถนา
ตรีศ ตั้ง นน แล้ว ก็ ส่ง ให้ เล็ก ทพ เสด็จ กลับ ไป
ยัง กรุง จีน   ๖๖

๐ พระเจ้า มณฑิร ทอง เสด็จ ออก ทรง
บัญชา ราชการ พร้อม ด้วย เสนาพฤตมาตย์
ราช ประ โภทิก ทั้งปวง   จึง ตรีศ ว่า ไหร ซึ่ง
ศุขตา เมือง ว่า ไม่ ขาด พระ ชันษาเล่า ก็ ต้อย
นานไป จะ ไ้ ลาก อัน ประเสริฐ อีก นั้น   ก็ ต้อย
ด้วย ลำ ทำ นาย   จึง ให้ พระราช ทาน บำ เหน็จ

เล่ม ๒๖   ราชธานีราช   ๑๒๒๗

แต่ เครื่อง อุปโภค บริโภค เป็น อัน มาก   แล้ว

พระราช ทาน บ้าน ส่วย แห่ง หนึ่ง   ให้

เป็น ค่า ผล มาก ด้วย   แล หญิง หม้าย

เจ้า ของ บ้าน นั้น   ก็ พระ ราช ทาน เครื่อง

อุปโภค บริโภค ให้ ตาม สมควร   แล อำเภอบ

แขวง บ้าน ซึ่ง อยู่ นั้น ก็ ให้ ชน แก่ หญิง หม้าย

ด้วย   แล้ว ตรัส ว่า พระเจ้า กรุง จีน ยก พล

หมกสวน ทหาร มา เข้ายบเมือง เรา ครอง นี้ ประตุ

ตั้ง แผ่น ดิน จะ ถล่ม ลง   หาก มี ผู้ ไต จะ

รบสู้ ทาน ทาน ไม่   ครั้ง นี้ สมิง พระราม

รบ อาษา กู เมือง เรา ไว้ ไต่ ไชย ชนะ แล้ว คือก

จีน ยก ทพ เล็ก กลับ ไป   สมิง พระราม มี

ความ ชอบ มาก   บัดนี้ ควร เรา จะ ให้ สมิง

พระราม เป็น มหา อุปราช   แล ราช ธิดา

๑๒๒๘ ราชานิราช เล่ม ๒๖

เรา จะ พระราช ทาน ให้ เปน บาท บริจาริกา ด้วย
ตาม สัจญา จึง จะ ชอบ ท่าน ทั้งปวง จะ
เห็น ประการ ไต เสนาพฤตมาตย์ ราช ภาวะ
มนตรี มุข ทั้งปวง ยัง มิทัน จะ กราบ ทูล ฐะ

๑ ขณะ นั้น สมิงพระราม เผ่า อยู่ ด้วย ครั้น
ไต่ ฟัง พระราช โองการ ก็ กราบ ทูล ว่า ข้าพเจ้า
รับ อาษา พระองค์ ครอง นี้ มี ความ ปราถนา
สี่ ประการ คือ ข้าพเจ้า ต้อง พ้นชนาการ
ตรากตรำ ลำบาก อยู่ นาน แล้ว หวัง จะ ให้ พ้นจาก
เครื่อง ของ จำ หนึ่ง จะ ใ้ ฝมอ ให้ เปน
เกียรติยศ ไป ชั่ว กัลป์สถาน หนึ่ง จะ ให้ พระ
องค์ ฆ่า ข้าพเจ้า เสีย หนึ่ง ถ้า พระองค์
มิ ฆ่า ข้าพเจ้า แล้ว ข้าพเจ้า จะ ขอ กราบ
ถวาย บังคมตา กลับ ไป เมือง หงสาวดี หนึ่ง เปน
ความ ปราถนา สี่ ประการ ซึ่ง พระองค์ จะ

พระราช ทานให้ ข้าพเจ้า เป็น มหา อุปราช แล
 พระราช ธิธา นั้น พระคุณ หา ที่ สุด มิได้ ข้าพเจ้า
 มิรับ พระราช ทาน แล้ว จะ ขอ คืน ถวาย
 ไว้ดัง เก่า พระเจ้า มนต์เพียร ทองใต้ ทรง
 พงศ์ ทรง พระดำริที่ ว่า สมิ้ง พระราม คน
 นี้ มี เลี้ย ที่ ที่ เกิด มา เป็น เชื้อ ชชาติ ทหาร นับว่า
 ชาย ชชาติแท้ มิได้ เกรง กัด แก่ ความ
 ตาย ทั้ง ราช สมบัติ มิได้ รั้งใคร แล้ว องอาจ
 แลแล้ว กล้า หา ผู้ ไต เปรียบ เสมอ มิได้ ครั้น
 จะ ข้า เลี้ย ตาม คำ บัดนี้ เล่า ก็ มิ ควร เขาได้
 มี คุณ แก่ เรา ช่วย กู้ พระนครไว้ เป็น ความ
 ชอบใหญ่ หลวง ยัง เลี้ย ตาย นี้ ครั้น จะ
 ปล่อยให้ กลับไป เมืองหงษาวดีเล่า การสงคราม
 พระเจ้า ราชา ธิราช กับ เรา ก็ ยัง ตัด พัน กัน อยู่

หา ชาติ กันไม่ ทรง พระ ดำริห์ ตั้ง นนแล้ว
ก็ ทรง ฌั่ง อยู่ มิ ได้ ตรีศ ประการใด แล้ว ก็ เสด็จ
เข้า ข้างใน พระ

๐ ฝ่ายเสนา ที่ เผ่า ผู้ ใหญ่ ผู้ น้อย ทั้ง ปวง
แล สมิงพระราม ก็ กลับ ไป ที่ อยู่ นั้น พระเจ้า
มณฑิทรทอง เสด็จ เข้า ข้างใน แล้ว ก็
ทรง พระวิตก นึก จึง ตรีศ บอก แก่ พระ
อรรค มะเหยี่ ว่า สมิงพระราม นี้ มี ความ
ซื่อ สัตย์ มั่น คง นึก เรา จะ ให้ ธิตา เป็น
บำเหน็จ รางวัล แล ที่ มหา อุปราช ก็ มิ รัย จะ
ขอให้ ฆ่า เสีย ถ้า แม้น มิ ฆ่า ก็ จะ ลา กลับ
ไป เมือง หงษาวดี เรา เสีย ตาย นึก ด้วย เขา
รู้ ศีลปสาทรุ์ สันทติ แล ผู้ มีธ เล่า ก็ เข้ม
แข็ง กล้า หาญ ยิ่ง นึก หา ผู้ เสมอ มิ ได้ ทำ

ไฉน จึง จะให้ สมิง พระราม รับ ราช สมบัติ อยู่
ด้วย เราได้ ๖

๐ พระ อรรคมะเหสี ได้ ฟัง ดัง นั้น จึง ทูล ว่า
พระองค์ จะ ทรง พระ วิทก ไป ไย ซึ่ง จะ
เกลี้ย ก่อ ล้อม ผูก พัน สมิง พระ ราม ไว้ ให้ ตั้ง ใจ
สวามิภักดิ์ อยู่ ด้วย พระ องค์ นั้น ตก พัน ก
งาน ข้าพเจ้า จะ รับ อาษา ผูก จิตร สมิง พระ ราม
ไว้ ให้ อยู่ จง ได้ อุประมา ตั้ง แพทย์ ผู้
วิเศษ ผูก กัด หสับ ประชาติ คือ งู เหา ใหญ่
ด้วย มนตราคม อัน กัด ๖ ชั่ง มี ให้ พัน
พิศมี้ แด เลื่อย หนี ไป ได้ พระ เจ้า มณฑิย ร
ทอง จึง ตรัส ถาม ว่า พระ น้อง จะ คิด
อ่าน เป็น ประการ ไต หรือ มี มนตรา เจท
วิเศษ จึง จะ ผูก จิตร สมิง พระ ราม ไว้ ได้ พระ
อรรคมะเหสี ทูล ว่า ข้าพเจ้า จะ ได้ มี เจท

๑๒๓๒ ราชานิราช เล่ม ๒๖

มนต์ ผูก นั้น หา มิได้ ซึ่ง ข้าพเจ้า คิด จะ

ผูก สมิง พระรามให้ อยู่ก็ หวัง จะ ผูก ด้วย ยาง
รัก เพราะ ธรรมชาติ ชน อัน เวียน วน ช้อง

อยู่ใน สงสาร ภาพ นี้ แต่ ล้วน มีความ

กำหนด ยินดี ใน กามสังวาส รัต สิ้น ทง นน เพราะ

มูต คณหา เกรือง เกษว พัน อุต หนุน เปน บัจจัย

แต่ พระ ทาบศ ทรง ฌาน สมาบัติ เหาะ เห็น ไป ได้

ใน อากาศ แล้ว พอ ได้ ยิน เสียง สัตว์ ชับ

ร้อง เพราะ จับ จิตรู เจ้า ก็ ยิง พลต ตก ลง มาสู่

ภูมิภาค บัถพี ด้วย ความ กำหนด ใน รัชนี้

ยารมณ จะ นับ อะไร กับ เจ้า สมิงพระราม นี้

ซึ่ง ว่า มีรบ ที่ มหาอุปราช แล ราชธิดา นั้น เพราะ

ยัง มิได้ เห็น ราชธิดา ของ เรา อัน สมบูรณ์

ด้วย ลักษณะ แต่ ศิริมารยาตร์ งาม ยิ่ง นึก ถ้า

บุรุษ ผู้ใดได้เห็น แลได้ นิ่งไกล แล้ว เมื่อใด ก็มี
 อาจ จะ ดำรง จิตร์ อยู่ ได้ ดวง กระทบ ก็
 จะ ห้วน ไหว ไป ด้วย ความ ปฏิพัทธ์ อุปะมา ดัง ชาย
 ของ อนันต์ ธรรม ข้าพเจ้า คิด จะ ให้ แต่ง
 สุปะเพี้ยญชนาหาร เครื่องเลี้ยง อนันต์ ประณีต เวลา
 พรุ่ง นี้ ขอ พระองค์ ให้ หา เจ้า สมิง พระราม เข้า
 มา ถิ่น เลี้ยง ใน พระราชมณฑล เทียบ แล้ว จึง
 ให้ พระธิดา เรา ออก ไป ให้ เจ้า สมิง พระราม
 เห็น ตัว ถนอม แต่ ครอง เดียว เจ้า สมิง พระ
 ราม ได้ เห็น รูปโฉม ธิดา เรา เท่า นั้น ยัง มิ
 ทน จะ เข้า ใกล้ ได้ กลิ่น ก็ จะ มี ความ
 บลุ่ม ปลาบ จน สุด จิตรร์ ไหน จะ คิด ถิ่น
 ไป เมือง หงสาวดี ได้ เพราะ พระธิดา ของ
 เรา งาม เป็น เสน่ห์ อยู่ ทวี ภาย ซึ่ง ข้าพเจ้า
 คิด ทำ ดังนี้ เปรียบ ประคอง นาง เมขลา เทพธิดา

๑๒๓๔   ราชานิราช   เล่ม ๒๖

ล่อ แก้วให้ รามสูร เห็น   รามสูร หรือ จะ
ไม่รัก   ซึ่ง ข้าพเจ้า ว่า จะ ผูก จิตร
สมิง พระรามให้ อยู่ด้วย ยาง รัก นั้น   ก็ คือ
จะให้ ใจ สมิง พระราม มา ผูก รัก อยู่ด้วย สิ่ง นี้
อัน จะ ผูก ด้วย มนตราคม แล ใช้ตรวน เชือกพวน
สรวพ เครื่อง ของ จำ ทง สนั่น นั้น   ก็ พลัน ที่
จะ หลุด ถอน เค็ดอน คลายไม่ แน่นเหนียว เหมือน
ยาง รัก   ถ้า ผู้ใด ผูก ติด อยู่ด้วย ยาง รัก
แล้ว   ถึง จะ เอา เชือก พวน เข้า มา ขุด ขัก
ก็ มีอาจ จะ หลุด เค็ดอน คลายได้   เห็น สมิง
พระราม จะ สวามิภักดิ์ อยู่ ด้วย พระ องค์ เพราะ
สิ่ง นี้ เป็น มัน คง   ชะ

๐ พระเจ้ามณฑิยร ของใต้ ทรง พัง พระ
อรรคมะเห็ญ ทุก ดั่ง นั้น   ก็ เห็น ด้วย จึง
ตรัส ว่า   การ ข้างใน พระ น้อย เข้าใจ จง

เล่ม ๒๖   ราชานิราช   ๑๒๓๕

ช่วย คิด อ่าน เถิด   แล้ว บอก กล่าว ธิดา

ของ เรายุให้ รุ้ ตว ลั่ง สอน เสีย ด้วย   พระ

อรรคมะเห็ญ รับ ลั่ง แล้ว   พอ เวลา คำ ก็

เสด็จ ไป สู่ หอง ตำหนัก พระราช ธิดา   จึง ตรัส

บอก ว่า บัดนี้ สมเด็จ พระราช บิดา   จะ ไปรด

ให้ เจ้า สมิง พระ ราม ผู้ มี ความ ชอบ เปน มหา

อุปราช   แล้ว พระราชทาน พระลุก ให้ เปน

มะเห็ญ   พระ ลุก อย่า มี ความ โทมนัส เกียง

งอน ชัด พระราช โองการ เดย   พระ

๐ พระราช ธิดา ได้ พัง ก็ ทรง พระ กรรแสง

ชม พระภักตร์ ลง ทูล ว่า ลุก นี้ คิด จะ ไม่ มี สวามี

แล้ว หวัง จะ บวช เปน ชี บำเพ็ญ กุศล   หมายถึง

สัจจรงค์ นิพพาน ฝ่าย เดียว   เมื่อ สมเด็จ

พระราช บิดา ตรัส ห้าม มิ ให้ เดิน ทาง ทรง จะ ให้

เดิน ทาง อ้อม แล้ว ก็ จน ใจ   แท้ ว่า กรรม

๑๒๓๖   ราชานิราช   เล่ม ๒๖

ถูกทำมาแต่หลัง   หนึ่ง ถ้าได้ สวามี เป็น ลูก
กษัตริย์   มีชาติ ตระกูล เสมอ กัน ถ้า ก็ตาม
นี้ จะ ได้ ผัว มอญต่าง ภาษา เป็น เพียง นาย ทหาร
อุประมา ตั้ง หงษ์ ตก ลง ใน ผุง กา   ราชดีห์
เข้า ปน กับ หมู เสือ ลูก มี ความ โทมนัส นึก พระ
อรรคมะเหียร จึง ปดอบ ว่า   ซึ่ง ลูก มี ศรัทธา
จะ บวช เป็น ชี หนึ่ง สงสาร นั้น ก็ ชอบ อยู่ แต่ จะ
คว่น บวช เมื่อ ยัง เจริญ รุ่ง สาว หนึ่ง แม่ เกรง
จะ ถือ เครื่อง บวช ไป มิ หมด ด   ด้วย ไรศ สว
เป็น ชาติ ก คอย เบียด เบียด นน มี อยู่ มิ ก กระจ่า
คือ ให้ เสรี ำ หมอง   ค่อย บวช เมื่อ แก่ เด็ด
แม่ จะ บวช ด้วย   ซึ่ง ลูก จะ ถือ ชาติ ตระกูล
ว่า มี อิศริยศ อยู่ นั้น หา ควร ไม่   ด้วย สม เต็จ
พระราช บิดา เห็น ชอบ แล้ว   จึง จะ ทรง
ปลุก ผัง   อัน สมิง พระราม นี้ เขา มี ความ ชอบ

เล่ม ๒๖

ราชาธิราช

๑๒๓๗

ใน แผ่น ดิน เป็น ชั้น มาก ช่วย กู้ พระ นคร
 ใจ ให้ สมณพราหมณ์ ราษฎร อยู่ เป็น ศุข เหมือน
 วิชา ชาติ ตระกูล ของ ลูก ใจ ถ้า มิ ได้
 สมิง พระ ราม แล เมือง เหว ก็ จะ เสีย แก่ กรง กั้น ซึ่ง
 ลูก เปรียบ ชาติ เขา เหมือน กา นน ก็ ชอบ อยู่
 แต่ เขา ประ กอบ ด้วย ศีล ปกาศ ตรี วิชา การ เป็น
 ทหาร มี ฝีมือ หา ผู้ เสมอ มิ ได้ ก็ เปรียบ
 เหมือน กา ชาว มิ ไร่ กา ต่ำ สมเด็จ พระ ราช
 บิดา จะ ทรง ชบ ชน แล ก็ คง เป็น หงษ์ ซึ่ง
 เปรียบ เหมือน เตอ นน ถ้า พระ ราช บิดา
 ชบ ย่อม แล ก็ คง จะ กลับ ชาติ เป็น ราช สัต
 ษ์ บรุษ เปรียบ ประตุง พิษ น้ ธัญญา หรร ถ้า
 ไป รย ปลุก เพาะ หว่าน แล ก็ มี แถ ง ออก
 งาม สูง ใหญ่ ขึ้น ไป ลูก นี้ ถึง เป็น ราช
 บุตรี เกิด ใน วงษ์ กษัตริย์ มี ชาติ ตระกูล สูง

๑๒๓๘   ราชาธิราช   เล่ม ๒๖

ก็ เปรียบ เหมือน ต้นทุลา   จะ ไปรย หว่าน

เพาะ ปสก มิ อาจ เจริญ ชนได้ ปสก อย่า ถือ ทิษฐิ

มานะ เถย   สมเด็จ พระราช บิดาได้ ทราบ

จะ ทรง พระพิโรธ นั้   ถึง บุรุษ จะ มี ชำค

สูง ตำ เปน ประการ ไต   เขาได้ เปน สวามี

แล้ว จง ปฏิบัติ เคารพ นอบ น้อม   นับ ถือ

ตุจ เจ้า ของ ตน   จึง จะ เจริญ ศิริราช เปน

สวัสดิ มงคล อนัน ยัง   พระอรรคมะเห็ ตรัส

สอน พระ ราชธิดา ด้วย ความ อูประมา อูประไมย

ต่าง ๆ   ให้ พระราช ธิดา กลาย ทิษฐิ มานะ

ถง แล้ว   พระ นาง ก็ เสด็จ กลับ มา ยัง

ห้อง พระ ตำหนัก   มี พระ เสาวณี ตรัส

สั่ง พวก วิเศษ ชาว เครื่อง   ให้ แต่ง โภชนา

หาร ของ เลี้ยง อนัน เอมโอย ทัง ปวง เตรียมไว้ ๗

© ครั้นเวลาเช้า พระเจ้ามณฑิรทอง จึง
 มีรับสั่งให้ ทา เจ้าสมิงพระราม เข้ามา กินเลี้ยง
 บน พระราชมณฑิรทอง สมิงพระราม
 รับ พระราชทาน เครื่องเลี้ยงพอควร แล้ว ก็
 เข้ามา กราบ ถวายบังคม เฝ้า อยู่โดยลำดับ พระ
 เจ้ามณฑิรทอง จึงตรัสว่า เรา เป็น
 กษัตริย์อื่น ประเสริฐได้ ออก วาจาแล้ว ถึง
 จะ ตาย ก็ หา เสีย ตาย ชีวิตไม่ เพราะ รัก
 สัตย์ ยิ่ง กว่า รัก ชีวิตได้ ร้อย เท่า ซึ่ง ที่
 มหาอุปราช กับ ราชธิดา เรา นั้น เรา ได้
 ออก ปาก แล้ว ว่า จะ ให้ เป็น บำเหน็จ
 ความ ชอบ แก่ ท่าน ถึง มาทว่า จะ มี
 รับ ด้วย ท่าน คำนี้ ถึง พระเจ้าราชาธิราช อยู่
 ก็ จึง รับ เสีย แต่ พอ เป็น เหตุ ตาม สัญญา เกิด
 อย่าให้ เรา เสีย สัตย์ เลย อนึ่ง เรา เกรง

๑๒๔๐   ราชา อิทา   เล่ม ๒๖

คน ทั้งปวง จะ ครหา นินทาได้   ท่าน รับ

อาษา กู้ พระ นครไว้ มี ความ ชอบ เปน อัน มาก

มิได้ รับ บำเหน็จ รางวัล สิ่งใด   นานไป

เขื่อง นำ ถา บ้าน เมือง เกิด จลา จล หรือ ชาติ ก มา

ย้าย เหลือ กำลัง   ก็ จะ ไม่มี ผู้ ไ้ รับ

อาษา อีก แล้ว   เห็น เรา จะ ได้ ความ ชด

ขวาง เปน มั่น คง   ตรีศ แล้ว จึง สั่ง ให้

พระราช อิตา ยก พาน พระศรี มา ทิ้ง   ให้ เจ้า

สมิงพระราม กิน ต่อ หน้า พระ ที่ นิ่ง   พระราช

อิตา ก็ อาย พระไทย ยิ่ง นึก   ด้วย เปน

ราชบุตร กษัตริย์   แต่ ทรง พระเยาว์ มา จน

เจริญ พระชนม์   ยัง ไม่ เคย ยก พาน พระศรี

ไป ให้ ทหาร แล ชุนนาง ผู้ ไ้ กิน   แต่ ชยับ

ชยณ ยัง พระองค์ อยู่ มิใคร่ จะ แหวก พระ วิสูตร

เล่ม ๒๖   ราชาธิราช   ๑๒๔๑

ออก มาได้   พระเจ้า ฝรั่ง มั่งของ ก็ตรัส

เตือน ว่า มา เร็ว ๆ   พระราช ธิศา เกรง

พระราชอาณา ขั้ รับ สั้ รับ เต็จ พระราช บิศา มิ

ไต้   ก็ ยก พาน พระศรี มา ตั้ รับ เภาะ หน้า

สมิง พระราม แต่ ห่าง ๆ   ซั้ รับ ซั้ รับ เต็จ ตู สมิง

พระรามไม่ ทน จะ เต็ม พระเนตร ด้วย ความอาย

ก็ เส็ดจ กลับ เข้าไป   เจ้า สมิง พระราม

เห็น พระ ราช บุตรี ยก พาน พระศรี ออก มา นั้น

ประกอบ ด้วย เขาวรูป ศิริวิลาศ ลักษณะ เป็น อ้นงาม

ก็ แด ทะลั้ รับ ตั้ รับ ไปไม่ เปน สมประดี   จน

พระราช บุตรี เส็ดจ กลับ เข้าไป   พระเจ้า

ฝรั่ง มั่งของ ทอด พระเนตร เห็น แลว ก็ ตั้ รับ พระไทย

ทรง พระ ตำวิห ว่า   เจ้า สมิง พระราม เห็น จะ

มี ความ รัก ธิศา เรา ว่า รูปงาม   สม คำ

๑๒๔๒   ราชาธิราช   เล่ม ๒๖

พระ อรรคมะเหสี ทูลไว้   ทรง พระ รำพึง
นึ่ง อยู่แต่ใน พระไทย แล้ว ก็ เสด็จ ขึ้น   ษะ

๐ ครั้น เวลา วัน หนึ่ง   เสด็จ ออก พร้อม
ด้วย เสนาบดี ข้าราชการ ทังปวง   พระองค์
จึง ตรัส แก่ สมิง พระราม ว่า   ท่าน อาษา
กู พระ นครเราไว้ ได้ ครั้ง นี้   มี พระเกียรติยศ
ปรากฏไป แก่ ประเทศ ราชธานี ทังปวง จน ตลอด
กัลปาวสาน   ซึ่ง ท่าน จะไม่ รับ รางวัล มี
ชอบ   ตจ ทำ ถาย เกียรติยศเราให้ เสื่อม เสีย
เพราะ จะ เป็น ที่ ตีเตียน แก่ กษัตริย์ ทังปวง ท่าน
ตำริห์ ต จง ควร เกิด   ษะ

๐ สมิงพระรามได้ พง ดั่ง นั้น ก็ คิด ว่า เรา
รับ อาษา ทำ ความ ชอบ ครั้ง นี้   คิด จะ แก่
ตัว กลับไป เมือง   เมื่อ พระเจ้า มณเฑียรทอง
มี ทรง พระอนุญาติ   จะ หน่วง หนี่ยวไว้ หนึ่ง

เล่ม ๒๖   ราชาธิราช   ๑๒๔๓

ครั้นเราจะหนีไป ก็ จะ เสียด้วย หาก ครวไม่ ทั้ง
นี้ ก็ ตาม แต่ วิชา   เมื่อ พระเจ้า อังวะ

จะ ไป รท พระ ราชทาน พระราช ธิธา แล้ว   เรา
ก็ จะ อยู่ ชม รศ นาง พม่า เสีย ก่อน   เพื่อ จะ
มี โสชา หวาน ดี กว่า รศ มอญ กระทบ   ถ้า

แม่น บัญยง จะ กลับ ไป เมือง หงสาวดี ได้ โดย สักดิ์
คิด แล้ว จึง ทูล ว่า ซึ่ง พระองค์ ทรง พระราชทาน
ที่ มหา อุปราช แก่ ข้าพเจ้า ๆ มิ ธิบ นัน   เหตุ
ด้วย พระราช บทร ของ พระองค์ ยัง มี อยู่   อนึ่ง

ข้าพเจ้า เล่า ก็ ต่าง ประเทศ ต่าง ภาษา   อุประมา
ตั้ง นก เคา ถัง มี กำลัง อยู่ ก็ จริง   แต่ ตก

เข้า อยู่ใน ท่า มกลาง ผุง กา เมอ กลาง วัน   ข้าพเจ้า
บัญญัติ ราชกิจ หนี ไต   ครั้น ข้าพเจ้า มิ

รับ บำ เหน็จ รางวัล เล่า   ก็ จะ เสีย ราช

๑๒๔๕   ราชา อีราช   เล่ม ๒๖

ประเพณี ของ พระองค์ไป   ข้าพเจ้า จะ

ยอม เป็น ทหาร อยู่ กับ พระองค์ แล้ว   แต่ จะ

ขอ รับ พระราช ทาน ความ อนุญาต อยู่สอง ประ

การ ประการหนึ่งห้าม มิให้ คน ทั้งปวงเรียก ว่า

เซตย   ถ้า ผู้ใด มิฟัง ชื่น เรียก ข้าพเจ้าได้

ยิน แล้ว   ก็ จะ ถวาย บังคมลา กลับไป

เมือง หงสาวดี   ประการ หนึ่ง ถ้า มี สงคราม

สมเด็จ พระเจ้า ราชา อีราช มา เมื่อใด   ข้าพเจ้า

มิ ขอ เข้า ทำ สงคราม ด้วย ทั้งสอง ฝ่าย   แม้น

มี สงคราม กษัตริย์ อื่น มา   ข้าพเจ้า จะ

ขอ รับ อาษา สู้รบ กว่า จะ สิ้น ชีวิต   ถ้า

พระองค์ โปรดอนุญาต ความ สอง ประการ นี้แล้ว

ข้าพเจ้า ก็ จะ ยอม รับ พระราช ทาน รางวัล อยู่
ด้วย พระองค์ สืบไป   พระ

๐ พระเจ้ามณเฑียรทองได้ทรงฟังก็ตั้งพระ
 ไทยนิก จึงตรัสว่า เหตุเท่านี้เรา จะ
 อนุญาตให้ได้ อย่าว่าแต่ท่านจะขอ
 อนุญาตเท่านี้เลย ถึงจะให้มากกว่า
 นี้สักร้อยประการ ถ้าควรแล้วเราจะ
 อนุญาตให้ท่านสิ้น จึงสั่งให้เสนาบดี
 ข้าราชการใหญ่ผู้น้อยทั้งปวง ให้
 ไข่งร้องบ่าวท้าวทั้งพระนครว่า ทั้งแต่
 วนนไปให้คนทั้งปวงเรียก ว่า เจ้าสมิงพระราม
 กูเมือง ถ้าผู้ใดเรียก ว่า เซตยแล้ว
 จะฆ่าเสียให้สิ้นทั้งโคตร ถ้าเราแต่ง
 การพิเศกสมิงพระราม ชนเป็นอุปราชแล้วให้
 ออกนามว่า พระมหาอุปราช ผตุงพระ
 นคร เสนาบดี ข้าราชการใหญ่ผู้น้อย รับ ๆ

๑๒๔๖   ราชาธิราช   เล่ม ๒๖

ตั้ง แล้ว ก็ ถวาย บังคม ถา ออก จาก เผ่า จึง

แต่ง คน ให้ เทยว ตี ฆ้อง ร้อง บ่าว ไป ทวี ทัง กรุง

รัตนบุรีระอังวะ   ชาว เมือง ทังปวง รู้ แล้ว

ก็ เกรง พระราช อาญา   ต่าง คน ชวน กัน

สรรเสริญ พระเจ้าฝรังมั่งฆ้อง ว่า พระเจ้า อยู่ หัว

ของ เรา   ทรง ไป รด ทแกด้ว ทหาร รักร้าง

กว่า พระราช ธิตา อัน เกิด แต่ พระ อูระ   หวัง

จะ บำรุง พระนคร ให้ คน ทังปวง อยู่ เป็น สุข แล

จะให้ ข้าศึก ยำเกรง พระเตศา นุภาพ   จึง

ทรง ปลุก เลี้ยง สมิิง พระ รามไว้ ตั้ง ให้ เป็น มหา

อุปราช   แล้ว ชม ฝีมือ แล บุญญา ธิการ

สมิง พระราม เป็น อัน มาก   ๖๖

๐ พระเจ้า ฝรัง มั่งฆ้อง จึง ตรัส ตั้ง ให้ ปลุก

ทำหนักใหญ่ อย่าง ที่ มหา อุปราช   แล แต่ง

เล่ม ๒๖   ราชาธิราช   ๑๒๔๗

การเฉลิมพระตำหนักเครื่องทิศกัฏฐังปวงเสร็จ
แล้ว   พระโหราจึงถวายฤกษ์อันเป็นศก

มงคล   เจ้าพิริเฉลิมพระตำหนักพร้อม
ด้วยพระญาติวงษา   พราหมณ์พฤตมาตย์

ราชปโรหิตกัฏฐังปวง   อิศกัฏฐังปวงพระราชาธิ

กับเจ้าสมิงพระรามเป็นมหาอุปราช   ตาม
ราชประเพณีมาแต่ก่อนแล้ว   พระเจ้า

ฝรั่งมังฆ้องก็พระราชทานเครื่องยศสำหรับที่
ลูกหลวงเอก   ให้สมิงพระรามเป็นมหา

อุปราช   ครึ่งนั้นกรุงรัตนบุรีองวะก็เจียบ
ส่งบักดอง   สมณพราหมณ์อาณาประช

ราษฎรอยู่เย็นเป็นสุข   ๗๖

๐ ครั้นอยู่มาประมาณสามเดือน   พระ
ราชาธิราชพระเจ้ามณฑิรทองก็ทรงพระศรรัก

๑๒๔๘ ราชธานีราช เล่ม ๒๖

ถ้วน ทศมาส แล้วยี่ ประสูตร์พระราชโอรส พระ
เจ้า มณฑิยร ทองใต้ ทราบ ก็ มี พระไทย เสน่หา
ยี่ง นั้ก เสด็จไป รั้บ พระราช นั้ตทา ด้วย
พระหัตถ์ ของ พระองค์ แล้วยี่ พระราช
ทาน เครื่อง ประดับ ทั้งปวง สำหรับ พระราช กุมาร
โทย ขบวน ลุก หลวง เอก

๑ ครั้น พระราช กุมาร มี ชันษาได้ ขวบ เศษ
พอ ย่าง พระบาท ดำเนริได้ พระเจ้า มณฑิยร
ทอง เสด็จ ออก ว่า ราชการ ครึงใด ก็ ทรง
อุม พระราช นั้ตทาชน น่ง เหนอพระ เพลา ฤก ครึง
อยู่ มาวันหนึ่งทรง อุม พระราช นั้ตทา เสด็จ ออก
ณ พระ ท น่ง พรอม ด้วย เสนาบดี ทั้งปวง สมิ้ง
พระราม มหาอุปราช ก็ เฝ้า อยู่ ณั้ ด้วย

๑ ฝ่าย พระราช กุมาร เป็น ทารก บั้ง ทรง

เล่ม ๒๖

ราชาธิราช

๑๒๔๙

พระเยาว์ไม่แจ้ง ความ กำ คัด คนของ ลูก
 จาก พระ เพลา ยืน ชน ยุค พระองค์ษา
 พระเจ้า มณเฑียร ทองไว้ แล้ว เออม พระหัตถ์ชน
 ไป เล่น บน ที่ สูง พระเจ้า มณเฑียรทอง
 ฝัน พระภักตร์ มา ทอด พระเนตร เห็น ตั้ง
 นัน ก็ ทวีต พลัง พระโอรส ออกไป ว่า ลูก
 อ้าย เซลย นี้ กล้า หาญ นึก นาน ไป เห็น
 องอาจ แทน มังราย กะยอ ฉะวาใต้ สมิิง พระ
 รามใต้ ยืน พระเจ้าฝาง มงฆองทนต์ ตั้ง นน กนอช
 ใจ จึง คิด ว่า ครั้ง นี้ สัน วาสนา กัน แล้ว เช่น
 ผลที่เรา จะ ได้ กลับไป เมือง หงสาวดี ด้วย ความ
 สัตย์ ครั้น พระเจ้า มณเฑียรทอง เสกฯ ชน ผลิต
 ๐ ฝ่าย สมิิง พระราม ก็ กลับ มา ที่ อยู่ จึง
 เขียนหนังสือ สองฉบับ ๆ หนึ่ง ซ่อนไว้ ใต้หมอน

๑๒๕๐   ราชาธิราช   เล่ม ๒๖

ฉบับหนึ่ง เห็นบ พกไว้   แล้ว คิด เป็น ห่วง

อาไถย บุตรี แล พระราช ธิธา   แล้ว หัก

จิตร ช่ม ลงใต้ มีใต้ บอก ผู้ใด   พระราช

ธิธาอัน เป็นที่รัก นน ก็ มี แจงความให้รู้   กลวิ

จะ ห้าม ปราบ ชัด ขวาง ความ จะ ทราบ ถึง พระ

เจ้าฝรั่ง มั่งช้อง   จึง เอา เบาะ มั่ง เห็น

มา ผูก มา ช่ง ชี สู้ กับ กามะนี นน   แล้ว จิต

แจง แท่ง กาย น่ง ห่ม เสรีจ   ถือ ทวน ฤพาย

ตาม แผ่น ชน หลังมา คอบหน้ ออกจาก เมืององวะ

๐ ฝ่ายพม่า ชาว เมืองเห็น ก็ร้อง ออ อัง ชน

ว่า มหาอุปราช ผดุง พระ นคร หนีไป แล้ว

ความทราบ ถึงเสนาบดี ๆ ก็รีบไป กราบ ทูลพระ

เจ้า มณเฑียร ทอง ๆ ใต้ แจง แล้ว   ก็ สดง

ตก พระไทย   จึง สั่งให้ จิต ทพ มา พน หนึ่ง

เล่ม ๒๖   ราชานิราช   ๑๒๕๑

ไป ตาม เจ้า สมิง พระราม ๆ ก็ คอบ ม้า หนี มา

เต็ม พัก ม้า แล้ว ก็ หยต พัก ม้า   หนึ่ง ทำ

อยู่ กลาง ท้อง นา ไต ต้น ไม้ แห่ง หนึ่ง   มี ต้น

ตาล เรียง อยู่ ที่ ๒๓ สาม ต้น   สูง ประมาณ

สิบห้าวา สิบหกวา   มี ผล สุก ต้น ละ

สี่ ทะลาย บ้าง ห้า ทะลาย บ้าง   ครั้น แล เห็น

ทัพ พม่า ยก ตาม มา แต่ไกล   จึง ชน บน

หลัง ม้า ชัก ม้า พอน รำ เป็น เพลง ทวน แล้ว

พุง ผล ตาล สุก ทั้ง สาม ต้น หล่น ที่ ละ ผล มือ

ขวา รับ ทวน มือ ซ้าย รับ ผล ตาล หล่น ลง มา

หา ต้น จะ ตก ถึง ดิน ไม้   แล้ว ก็ โยน ไป

ให้ นายทัพ นาย กอง พม่า ๆ เห็น ตั้ง นั้น ก็ ตก

ใจ หยต ยืน อยู่ สิ้น   ก้าว ขยาด ผมอ นัก

ไม่มี ผู้ ไต จะ สามารถ เข้า หัก หาญ จับ กุม ได้

ก็ ค่อย รอด ตาม มา จน สุด แตน สมิง พระราม
จึง เอา หนังสือ นั้น ได้ ไม่ คืบ บัก ไว แล้ว ก็
รีบ คอบ ม้า กลับ มา กรุง หงษาวดี ๗

๑ ฝ่าย นายทัพ นายกอง พม่า ทั้งปวง ที่ติดตาม
ตาม มา นั้น ครั้น ได้ หนังสือ แล้ว ก็ พา
กัน ยก กลับ ไป กรุง รัตนบรูสะอังวะ จึง นำ
หนังสือ เข้า ถวาย พระเจ้า มณฑลเศวทร ทอง ๆ ก็
ทรง รับ หนังสือ นั้น มา ทอด พระเนตร ด้วย
พระองค์ เปรินใจ ความ ว่า ข้าพเจ้า สมิง
พระราม ขอ กราบ ถวาย บังคม ทูล ไว้ ให้ ทราบ ได้
ฝ่า พระบาท ยุคล ด้วย พระองค์ ออก พระโอรส
ทรงพระ อนุญาต ให้ ความ สัตย์ไว้ แก่ ข้าพเจ้าว่า
จะมี ให้ ผู้ใด เรียก ว่า เปน เซลย ถ้า ผู้
อื่น เรียก แล้ว จะ ให้ ลง พระราชทัณฑ์ ตัด คีรี ๘

เล่ม ๒๖   ราชา ทิราช   ๑๒๕๓

เสียด้าน ทังโคตร   บัดนี้ พระองค์ กลับมา

เรียกว่า อ้าย เสดย อีก เล่า   ซึ่ง ข้าพเจ้า

จะ อยู่ ด้วย พระองค์ สืบไป นั้น ก็ เห็น ว่า ผิด ประ

เพณี แผ่นดิน เมือง อังวะ แปร ปราณ มิได้ ยั่งยืน

แล้ว   ข้าพเจ้า ขอ ถวาย บังคม ถา   กลับ

ไป เมือง หงสาวดี ที่ เคย อยู่ ข้าพเจ้า แล้ว เชิญ

พระองค์ จง เสด็จ ทิราช สมบัติ เป็น ศุภ พระไทย

เถิด   ซึ่ง พระราช อิตา แล พระราช นัตตา

ของ พระองค์ นั้น   ข้าพเจ้า ขอ ฝากไว้

ไว้ ฝาก ของ ชลิต พระบาท ด้วย   ถ้า เจริญ

พระชนม์ ยึด ยืน แล้ว   จะ ไต่ อยู่ ทำ ราช

การ ถนอง พระเดชพระคุณ แทนตัว ข้าพเจ้า สืบไป

๑ พระเจ้า ผรง มงสอง ไต่ แจง ดั่ง นั้น ก็ ทรง

ทราบ ว่า เจ้า สมิง พระราม หนีไป ทัง น ด้วย มี

เล่ม ๒๖

ราชาธิราช

๑๒๕๕

เจ็บ

ซึ่ง พระองค์ เลี้ยว ทแกล้ว ทหาร ที่ ตี

ไป ทั้ง นี้

เพราะ พลัง พระโอรส มี ทัน

ทรง พระ ตำริห์

ถึง กระนั้น ก็ อย่า เพื่อ

ทรง พระ วิตก เสด

ด้วย พระ ราชนัดดา

ของ พระองค์ ยัง มี อยู่

ถ้า เจริญ พระชนม์

เติบโตใหญ่ไป เบื้อง หน้า แล้ว

เรา จะ ให้ ไป

ติดตาม มา

ถึง สมิง พระราม จะ ไม่ สู้

รักใคร่ อาศัย แม่ ก็ คง จะ อาศัย ลูก ข้าพเจ้า

เห็น ที่ จะ เสีย ลูก มี ไต่ คง จะ กลับ มา

ชะ

๐ ฝ่าย พระราช ธิธา เมื่อ สมิง พระราม หนี

ไป นั้น

เป็น เวลา หนึ่ง บ่าย พระราช ธิธา

บรรทม หลับ อยู่

ครั้น พน บรรทม ชน

นาง สาวใช้ เข้า มา ทูล ว่า พระ มหา อุปราช หนี

ไป แล้ว

พระราช ธิธา ไต่ แจ้ง ก็ ตก พระ

๑๒๕๖

ราชาธิราช

เล่ม ๒๖

ไทย ทรง พระ กรรแสง รำ รัก

แล้ว เข้า

ไป ตูตราบ ใน ที่ นอน ส้มิง พระ ราม ก็ หาย ไป ตูตราบ

โปก แด แหวน เครื่อง ประดับ มี ค่า ทั้ง ปวง ก็ หา

เห็น ไม่ จึง เหลือบ พระ เนตร เห็น หนังสือ

ที่ ไต่ หมอน พระ นาง ก็ หยิบ มา คัด อ่าน

ใจ ความ ใน หนังสือ นั้น ว่า สมเด็จ พระ

ราช บิดา ปสก เลี้ยง ให้ เรา ทั้ง สอง อยู่ ครอง กัน

เป็น ศุข สถาพร แล้ว บัดนี้ พระ องค์ เลี่ย

สทัย ทำให้ เรา ได้ ความ อับ ประยศ เรา อยู่

ด้วย มิ ไต่ จึง ไป ขอ ฝาก แต่ หลาน หลวง

ใจ ด้วย เถิด ชชาติ นี้ เรา มี กรรม จึง จาก

กัน ทั้ง รัก ไป ใน ชชาติ เบื้อง หน้า ขอให้

เรา ได้ เป็น คู่ ครอง กัน อย่า รุ้ แรม นิราศ

จน บันล นฤพาน พระ ราช ธิธา ได้ แจ้ง

เล่ม ๒๖   ราชาธิราช   ๑๒๕๗
ในหนังสือ นั้น แล้ว   ก็ยัง ทรง พระ โคก
ด้วย ความ อาศัย   แค้น สมเด็จ พระ
ราช บิดา นึก   ๖๖

๑ ฝ่าย สมิง พระ ราม เข้า มา ถึง กรุง หงษา
วดี แล้ว   ชาว พระ นคร ทังปวง เห็น กิรอง
ชม อือ อึ่งไป ว่า   เจ้า สมิง พระราม นึก
กลับ มาได้ แล้ว   เสนาบดี ทังปวง รู้   ต่าง
คน ก็ ออก มา พุด ไต่ถาม กัน แล้ว   จึง พา
กัน เข้าไป เฝ้า สมเด็จ พระ เจ้า ราชา ธิราช เจ้า
สมิง พระราม จึง กราบ ทูล ตาม กิจ การ ทัง ปวง
ซึ่งได้ กระทำ มา แต่ หนหลัง นั้น สิ้น ทุก ประการ

๑ สมเด็จ พระเจ้า ราชา ธิราช ได้ ทรง พัง ดัง
นั้น   ก็มี พระไทย โสมนัส ยิ่ง นึก   จึง สั่ง
ให้เล่น การมโหรีศพ   สมโภช เจ้า สมิง พระราม
เจ็ด วัน เจ็ด คืน   แล้ว พระราช ทาน เสร็จ ยศ

๑๒๕๘   ราชธานีราช   เล่ม ๒๖
แต่เครื่อง อุดมโภค บริโภคเป็น อัน มาก   แล้ว
โปรดให้ไป กินเมือง กาน   ขณะเมื่อเจ้า
สมิง พระราม กลับ มาได้แก่ กรุง อังวะ ครั้ง นั้น
จุล ศักราชได้ ๗๘๗ ปี   ား

(ยังมีต่อ)

แจ้งความ

โรงพิมพ์ราษฎร์เจริญ ตำบลถนนท่าแพเมือง
ฉะเชิงเทรา จำหน่ายหนังสือประ โคมโลก, อรรถมร,
สุภาสิตต่าง ๆ และรับพิมพ์หนังสือ เช่น กาศ,
ทิว, ฎีกา, ใบเสด็จ, แบบฟอร์ม, ฯลฯ ทำเต็มสมท
เดินทองอย่างงาม ๆ หรือจะว่าให้ทำเป็นพิเศษก็ได้
สิ่งของที่กล่าวมาแล้วนั้น รับรองว่าจะทำให้ได้อย่างประ
ณีตและเร็วทันกับความประสงค์ ทั้งตลอดตัวอักษร
พิมพ์จำหน่ายด้วย จะคิดราคาอย่างย่อมเยา

เพราะฉะนั้น ถ้าท่านมีความประสงค์อย่างใด
อย่างหนึ่งซึ่งได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น เชิญ
ท่านไปลองซื้อ หรือจ้างพิมพ์ ท่านจึงจะทราบได้ว่า
ที่โรงพิมพ์ราษฎร์เจริญคิดราคาพอ สมควร

ราชาธิราช

เล่ม ๒๓

ยี่สิบห้า สี่ทางค์ ทาง วู้ ท่าน ผู้ ขอ
บ้าน หนึ่งร้อย นำ วัด เกาะ เพราะ นักหนา

ราชฎ์ เจริญโรงพิมพ์ ริม มรรคา

เจริญ ท่าน มา ขอ ตู คง วู้ ที่

ได้ ลง พิมพ์ คราว แรก แปลก ๆ เรื่อง
อ่าน แล้ว เปิดอง ความ ทุกข์ เป็น สุขจี

ท่าน ขอไป อ่าน ฟัง ให้ มั่งมี

เจริญ ศรี ศรี สวัสดิ์ พิพัฒน์ เอย

วัด

รัตนโกสินทร์

ศก ๑๐๘

เกาะ

๑๒๕๗

๐ หน้าขึ้น ๖๖

๐ ราชธานีราช เล่ม ๒๗ ๖๖

๐ ตั้งแต่ พระเจ้า ราชธานีราช เล็ดจ์ไป คดอง ช้าง แล้ว
กตัญเจ้า พระ ราชวัง ก็ ทรง พระ ประชวรหนัก สวรรค์ คค
แล้วราชธานีราช พระยาเกียรติ ราชบุตรี ทรงพระนามว่า พระ
เจ้าสุโขทัยราชธานีราชทรงราชสมบัติกรุงหงสาวดี จนถึง
สาม เณรมหาโพธิ์กษัตริย์พาพระอรรคมะเหษ์พระเจ้าอึ้งวะหนีไป

๐ พระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง กับ พระเจ้า ราชธานีราช
ชาติจาก สงคราม กันที่ เดียว สมณชีพราหมณ์
ประชา ราษฎร อยู่เย็น เป็น สุข มาได้
สาม ปี สมเด็จพระเจ้า ราชธานีราช สวรรคต
พระ กระมด หล่ไทย เล็ดจ์ไป ประพาศ
บ้านโพน ช้าง ณ ตำ บด บ้านโพนระเคเต

๑๒๖๐   ราชาธิราช   เล่ม ๒๗

พระองค์เสด็จ ทรง พลาย สึงหนารายน์ ผูก เคือง
ทอง เป็น พระ ที่ หนึ่ง   พร้อม ด้วย ช้าง
โคต แค้น โจม ทพิง กัน ค้ำค้าย ถ่ม วง พังคา
ระวาง เพียว   ช้าง ชนะงา หังปวง   ตาม
ลำดับใหญ่ น้อยโดย ขนาด   พบ ช้าง ผุง
ใหญ่แห่ง หนึ่ง เป็น อัน มาก   จึง ตรัส
สั่งให้ ชุน ช้าง วาง ชนะงา   เข้า โจม ผุง
ใหญ่ไล่ ค้ำ เทก กระจาย ออก   หมอ ช้าง
หังปวง ก็ ชิง ชวง กัน คัดอง   ถก ช้าง
เดือน พังพลาย เป็น อัน มาก   ชนะ นน
ช้าง พลาย เดือน ด้ว หนึ่ง   สูง ประมาณ
ศา ศอก เศษ มี งา งอน ชน ช้าง ขวา บังคดอง
งาม ยิ่ง นึก   จึง ผ่าน หน้า ช้าง พระ ที่
หนึ่ง มา   สมเด็จ พระเจ้า ราชาริราช ก็ ชับ
พระคชา ธาร พลาย สึงหนารายน์   ไล่ ช้าง

ครึ่ง นให้ รอน ใน ทรวง ออก แล หัวใจ นี้ก็ รว
 กับ ต้อง พิษมี เพลิง เห็น จะ ถึง กาล วัน
 นี้ เป็น มัน คง เรา จะ ตา ท่าน ทั้งปวง

ก่อน แล้ว แต่ เป็น ห่วง อยู่กับ ด้วย บุตร
 ทั้ง สอง พี่น้อง บัด นี้ พระยา เกียรติ บุตร

ชาย ผู้ใหญ่เรา ราชามะนุ ก็หา อยู่ไม่ จะ
 ให้ ไปตาม มา ก็มี นี้ ถ้าเรา หา บุญ
 ไม่แล้ว ท่าน ทั้งปวง จง คิด ถึง เรา ที่

ได้ ปลุก เสียงมา แต่ ก่อน จง ช่วย ประคับ ประ
 คอง ลูก ชาย ผู้ใหญ่เรา ให้ ไต่ ครอบ
 ราช สัมบัท สืบ วงษ์ไป เกิด แล้ว เรา ตั้ง

ใจ ถึง ราชามะนุ ด้วยให้ ช่วย เขาใจใส่ ลูกเรา
 แล คิด ถึง เราให้ จง หนัก แล้ว ตรัส สอน
 พระยา ราม ราช บุตร ผู้น้อย ว่า บิดา สัน

บุญแล้ว จง เคารพ รักพ ันช ถือ เหมือน บิดา จง

เล่ม ๒๗   ราชาธิราช   ๑๒๖๓

ประนอม พร้อมใจ อย่า ผิด แผก กัน   ถ้า มี

คือสงคราม มา ฟ้อง ทั้งสองจะได้ ช่วย กัน ตาน

ทาน รักษา บ้าน เมือง   แล้ว กลับ ตรีศ สิ่ง

ขุน นาง ทั้งปวง อีก ว่า   การ สิ่งใด ซึ่ง

เรา กระทำ ค้างไว้ ยัง มิ สำเร็จ นั้น   จง ช่วย

กล่าว เตือนบทเราให้ กระทำ สืบต่อไปเถิด   หนึ่ง

ขุนนาง ผู้ ไฉน ผู้ น้อย ทั้งปวง   ซึ่ง ทำ

ผิดใน ราชการ แต่ ก่อน   เราได้ ให้ ลง

ราชทัณฑ์ เช่นนี้   หรือ ต่ำ ว่า ด้วย ถ้อย

คำ หยาบ ชำ นั้น   เรา ขอ อະโทษ อย่า ถ้อ

ผิด จง อดโทษได้ แก่ เรา เถิด   ขอ ตรีศ

สิ่ง เสร็จ แล้ว   พระโรค กำเริบ แรง ขุน

มา ก็ เสร็จ สวรรค์ คต   พระ

๐ สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชยังเป็นพระยาน้อย

ราช บุตรี อยู่   จนได้ เสด็จ ราช สมบัติ

๑๒๖๔   ราชอาณาจักร   เล่ม ๒๗

พระชน ภายใต ย สิบ ปี   ปราบ รามัญ

ประเทศ เมือง ชน อยู่สาม ปี   ทำ สงคราม

ด้วย พระเจ้าฝรั่งของ อยู่ใต หก ปี   กระทำ

สัตย์ กัน แล้ว   ว่าง ที่ก อยู่สี่ สิบสอง ปี

กลับ ทำ สงคราม ด้วย มังรายกะยชนะว อีกสาม

ปี แต่ล่วง อย่าง เข้า เว้น ปี ที่ สี่   ได้ กระทำ ที่ก

กับ พระเจ้ามณฑิยรทอง อีก สอง ปี ขาด ที่ก กัน

ลงสาม ปี   รวม เป็น พระ ชนภายใต ห้า สิบ

เก้า ปี ก็ พอ เสด็จ สวรรค์ คต   จุด ที่ก ราช

ใต ๗๗๐ ปี

๑ ฝ่าย เสนาบดี ข้าราชการใหญ่ น้อย ทั้งปวง

ครั้น สมเด็จ พระเจ้า ราชอาณาจักร สวรรค์ คต แล้ว

ก็มี ความ เสวไสก คิด ถึง พระเดช พระคุณ ซึ่ง

ได้ ทรงไปรด ปลุกเสก มา แต่ หลัง นั้น เป็น อัน

มาก จึง ชวน กัน ไสจ สรง พระ ศพ อัญ ฌิณู

เล่ม ๒๗   ราชาธิราช   ๑๒๖๕

ลงสู่พระโกศทองประดับเนาวรัตน์   แห่ง
เครื่องสังการพระศพ   เบนอินงามตาม
อย่างธรรมเนียมแล้ว   ชุนนางทั้งปวงแต่ล้วน
ปรกติพร้อมใจหา   มีใครแก่งแย่งไม่   ปรึกษา
เห็นชอบพร้อมกัน   ว่า   จะอัญเชิญพระ

ราชบุตรผู้ใหญ่อันครองราชสมบัติ   เสด็จ
ผู้ใหญ่อันให้จัดขบวน   พยุหทัพช้าง   ประ
กอบด้วยพลทหาร   เบนอินมาก   สรรพด้วย
เครื่องสรรพาวุธ   ทั้งปวง   ให้ชุนนางมี
ชื่อหลายนาย   ยกออกไปเชิญเสด็จพระ

ยาเกียรติราชบุตร   ซึ่งไปครองเมืองมอ
นละ   อยู่ ณ ริมเขา   มายังเมืองหลวง   ะ

๐ ชุนนางทั้งปวงยกไปถึงเมืองมอ   นละแล้ว
ก็ชวนกัน   เข้าเฝ้ากราบถวายบังคม   พระยาเกียรติ
ราชบุตร   กราบ   ทูล   โดย   มูล   เหตุ   ซึ่ง   สมเด็จ

๑๒๖๖   ราชธานีราช   เล่ม ๒๗
 พระราช บิศา เสด็จ สวรรค์ ตก   ตรัส มอบ
 ราชสมบัติ แก่ พระราช บทร   แด เสนาบดี ผู้
 ใหญ่ให้ มา เชิญ เสด็จ นั้น ทุก ประการ   แล้ว
 แจ้ง ความ แก่ ราชฯ มะนุ ตาม พระ ราช โองการ
 ตรัส สั่งไว้ ด้วย   ราช

๐ พระยาเกษร ราชบทร ได้ ทราบว่า สมเด็จ
 พระราช บิศา เสด็จ ทิวงศต แล้ว ก็ สดุด พระไทย
 ยิ่ง นึก   ราชฯ มะนุ ก็ เสว้า โสก คืด ถึง
 พระเดช พระคุณ เป็น อัน มาก   พระยาเกษร
 ราชบทร จึง ตรัส ปฤกษา ด้วย ราชฯ มะนุ ว่า ถ้า
 ภาระ นั้น เรา จำ จะ รับผิดชอบ   จะได้ ถวาย บังคม
 คำนับ พระสัพ ราชฯ มะนุ ก็ เห็น ชอบ ด้วย พระ
 ยาเกษร ก็ แต่ง ให้ ชุน นาง กรมการ ซึ่ง ต่าง พระ
 ไทย อยู่ วิชา เมือง แล้ว   ก็ พา ราชฯ
 มะนุ กับ ชุน นาง ข้างหลวง เต็ม   แด พธ

เล่ม ๒๗   ราชาธิราช   ๑๒๖๗

ทหาร ที่ สนิท ทั้งปวง มา   เสด็จ ขึ้น ทรง

พระ ศษา ชาร   พร้อม ด้วย วิ พล ทหาร เป็น

อัน มาก   ชุน นาง ทั้งปวง ชึ่งไป รับ นั้น

ก็ จด พล ศษพยุห ทั้ง ชบวน แท้ แหน   เชิญ

เสด็จ พระยา เกียร ราชบุตร เข้า มา ยัง กรุงหงษา ด้

๐ เสนาบดี ข้า ราช การ ชึ่ง อยู่ใน เมือง นั้น

ก็ แต่ง การ รับ ตาม อย่าง ชรรมนิยม   เชิญ

พระยา เกียร ราชบุตร เสด็จ เข้า ประทับ ณ พระ

ที่ นึ่ง สันฐาคาร   พระยา เกียร ราชบุตร ก็

ตรัส ปราไส ตาม ถึง ความ เมือง ด้วย เสนาบดี ผู้

ใหญ่ ผู้น้อย พอ ควร แล้ว   จึง ตรัส ชวน

ราชา มะนุ เสด็จ ขึ้น ยิง พระราช มณเฑียร ถวาย

บังคมพระ บรมศัพ ส่วน พนักงาน ก็ เชิญพาน

เครื่อง ฤการ เข้า ถวาย พระยา เกียร ราชบุตร รับ

เครื่อง ฤการ   กราบ ถวาย บังคม คำนี้

๑๒๖๘   ราชาธิราช   เล่ม ๒๗

พระศพ สมเด็จพระราช บิดา   ทรง พระ

กรรแสง รำ รัก   ตรัส รำพรรณ ขอขมา

โทษ ต่าง ๆ เสร็จ แล้ว   จึง สั่งให้หา

ราชปโรหิต เสนาบดี ผู้ใหญ่ น้อย มา พ้อม กัน

ด้วย   ราชามะนุ ก็ ปฤกษา โดย ราชกิจ การ

แผ่นดิน พ้อม กัน ว่า   จะ อัญเชิญ พระ

ยาเกษร ราชบุตร   ธิช ด้วย ราชสมบัติ

แทน สมเด็จพระราชบิดา   โดยโบราณ

ราช ประเพณี   แล้ว ราชามะนุ ก็ ถวาย

พระฤกษ์   ซึ่ง จะ ตั้ง การ พระราช พิธี

ราชา พิศก นั้น   จึง ให้ ตั้ง พระ มหา มณฑป

แล้วไป ด้วยไม้ มะเดื่อ   ทำ ที่ พระ สหสสะ

ธारा เสร็จ แล้ว   ครั้น ไต่ พิไชย ฤกษ์ ธิช

เป็น ศุก มงคล   ก็ อัญเชิญ พระยาเกษร

ราชบุตร เสด็จ ธิช   ทรง พระสหสสะธारा

เล่ม ๒๗   ราชานิเวศ   ๑๒๖๗

ใน มหา มณฑล เสร็จ แล้ว   ก็ เสด็จ ขึ้น

ทรง นั่ง บน พระ ที่นั่ง อุทุมพร รัตตบิฐี เหนือ

หนังสือ พยัคฆ์ อัจฉา อาสน์   แด่ ปู่ลาศสิทธิ์

อัน จากทุก ดัวย ช่าง หรคุณ   ใน แผ่นสุวรรณ

ใต้ เสวตรฉัตร แล้ว   พรหมณ์ พฤตมา

มาตย์ ก็ ให้ เบ้า สังกะสี ทักษิณาวรรต   ต้น ช้าง

ไชย แด่ กลอง อินทเทวี   แด่ สังกะสี ศุภยางค์

ต้นทิว ชัน พรหม กัน   ๖

๐ ฝ่าย พระสังข์ ราชานิเวศ   ก็ เจริญ พระ

บริวาร ถวาย ไชย มงคล   ชี พ่อ พรหมณ์

ก็ ถวาย อาเศียร ภาษ   แด่ นา กวต นา

สังข์ ตาม สายเวท เจ้า พนักงาน   ก็ ถวาย เครื่อง

เบญจราชกกุธภัณฑ์ ทั้ง ห้า   แด่ ชัยภูวาอุ

วิเศษ แล้ว   จึง ถวาย พระนาม พระยา

เกษร ราชบุตร   ทรง พระ นาม ว่า สมเด็จ

๑๒๗๐   ราชา อธิราช   เล่ม ๒๗

พระเจ้า สุโทธรรมราชา อธิราช   ตำวงศ์

ราชสมบัติใน กรุงหงสาวดีสืบไป   ศักราช

๗๙๐ ปี   พระเจ้า สุโท ธรรมราชาธิราช

ได้ ครอง ราชสมบัติแล้ว   จึง ทรง

สั่งให้ เสนาบดี แต่ง การ ซึ่ง จะ ถวาย พระ เพลิง

พระศพ   สมเด็จ พระราช บิดา บน พระราช

มณเฑียร   มิได้ ให้ทำ พระเมรุมาศเหมือน

อย่าง แต่ ก่อน   เสนาบดี รับ สั่ง แล้ว ก็

ออก มา เร่ง ให้ จัดการ กระทำ สุวรรณ เบญจา หา

หิน   บน พระราช มณเฑียรโดย ประดับด้วย

เนาวรัตน์ เป็น อัญมณี   แด่ สุรรพ สิ่ง ของ

เครื่องบูชา ถวาย พระบรมศพ เป็น มหาพารวียงนี้

๐ ครั้น กระทำ การ ทิ้งปวง เสริ้ง แล้ว พระ

เจ้า สุโทธรรมราชาธิราช ก็ให้ จัด ขบวน แห่ง แห่น

เชิญ พระศพ ขึ้น ยัง สุวรรณ เบญจา ที่ตั้ง แล้ว

เล่ม ๒๗

ราชาธิราช

๑๒๗๑

ให้ มี การ มโหรีศพ สมโภช เจ็ดวัน เจ็ดคืน มี

พระธรรม เทศนา พระสงฆ์ ราชาคณะ ถานานุกรม

เปรียญ อัน คับ สัตตะปรกรณ์

ถวายไทย

ทาน แก่ พระภิกษุ สงฆ์ เปน มหันตาทิเรก ทรง

จำแนก พระราช ทวพยี่

แต่ให้ ไปรย

ผล กลับพฤกษ์ แก่ ยางล วรรณิพท เปน อันมาก

ครั้น ถึง ค่ำรบ เจ็ด วัน แล้ว พระเจ้า สุโท ธรรม

ราชา ธิราช

ก็ พร่อม ด้วย พระญาติวงษา

เสนาบดี ผู้ ใหญ่ ผู้ น้อย ฝ่าย นำ ฝ่าย ใน กับ

ทั้ง พระ สงฆ์ ตำรงค์ ถานานู ศักดิ์ เปน อัน มาก

เสด็จไป ถวาย พระ เพลิง พระศัพสมเด็จ พระราช

บิดา เสรีจ แล้ว

ก็ให้ แจง พระรูป เก็บ พระ

อัฐิใส่ ใน พระ โภษ ทอง ประ ตับ พดอย ล้วน แก่

เนาไว้หน้ให้ ก่อ พระเจดีย์ สูง สิบ วา

บรรจุ

พระ อัฐิไว้ริม พระ มุเตาใหญ่

แล้วให้ เชิญ

พระ มหามงกุฏ มา ทำ เป็น เสวตรฉัตร ก็นำ ยอด
 พระเจดีย์ ครอบ พระ บาท ประดับ พลอย
 นั้น ให้เชิญไป บูชาไว้ ณ พระธาตุ ปรางค์
 ครอบ พระองค์ ประดับ พลอย นั้น ให้เชิญ
 ไป บูชาไว้ ณ พระ มุเตา เสวตรฉัตร นั้น
 ให้นำไป บูชา พระธาตุ ณ เมือง ตะเกิง พาน
 พระศรี ประดับ พลอย นั้น ให้เชิญไป บูชาพระ ธาตุ
 ตะเกิง เมือง เตียง พระภุษา ทรง นั้น ให้
 เชิญไป บูชาไว้ ณ พระขมิ พระ สุปพรรณศรี
 นั้น ให้เชิญไป บูชา พระชรอย กระบอง พระ
 เชนย นั้น ให้เชิญไป บูชา พระปะตาน ครน
 จักการ เสร็จ แล้ว ก็ให้ สวม โภชพระเจดีย์ ซึ่ง บรรจุ
 พระ อัญมณี เจ็ด คัน เจ็ด วัน กรุงหงสาวดี
 ครอง นนท เป็น ศุขชาติ คึกคัก อันตราย มิได้ ว่าจะ
 © ฝ่าย พระเจ้า ฝรั่ง มั่งคั่ง ครน แจ้งว่า

เล่ม ๒๗   ราชานิราช   ๑๒๗๓

สมเด็จพระเจ้า ราชานิราช สวรรค์คต แล้ว ก็
ทรงพระกรรแสงว่า ไร ระฤกถึง การสงคราม ซึ่ง
ทำ ด้วย พระเจ้า ราชานิราช ต่าง ๆ พระ อรรค
มะเหี้ย เห็น ตัง นัน   จึง ทูล ถาม ว่า พระ
องค์ ทรง พระ กรรแสง ด้วย เหตุ ไต   พระเจ้า
ฝรั่ง มั่งจ้อง ก็ ตรัส บอก ว่า   เรา แจ้ง ว่า
พระเจ้า ราชานิราช ซึ่ง เป็น ข้าศึก ได้ ทำ สงคราม
กัน มา นัน   บัดนี้ พระองค์ ทิวศค เสีย แล้ว
เรา จึง เสีย ตาย รอง ให้ ศค ถึง ฉนี้   พระ
อรรคมะเหี้ย จึง ทูล ว่า   พระเจ้า ราชานิราช
เป็น ข้าศึก กับ พระองค์   คู่ เขียว ทำ สงคราม
กัน มิได้ ขาด   บัดนี้ สวรรค์ คต เสีย แล้ว
ชอบ แต่ พระองค์ จะ ดี พระไทย อีก   เหตุ ไฉน
จึง ทรง พระ กรรแสง ฉนี้ เล่า   พระเจ้า
มณฑิธร ทอง จึง ตรัส ว่า   ธรรมดา ข้า

๑๒๗๔   ราชาธิราช   เล่ม ๒๗

กษัตริย์ จะ มี เกียรติยศ แล การ เล่น สบาย ก็
เพราะได้ทำสงคราม ชม เล่น เป็น ขวัญตา ด้วย
ได้เห็น ทแถว ทหาร พ้อน รำ อาวุธ ต่าง ๆ สู้
กัน ใน สงคราม   ได้ ตริ๊ก ตรอง แก่ ไช

กัน โดย ขบวน กล คึก ลึก ขึ้น   ตาม อุบาย

ปัญญา ซึ่ง จะ เอา ไชย ชนะ จึง ได้ มี เทศา นภาพ

แจ้ง ไป แก่ กษัตริย์ ใน นา ๆ นุ ประเทศ ทง ปวง

เป็น อัน มาก   พระเชษฐาธิราช ก็ มิ ได้ อยู่

รักษา อาณา จักร   ทั้ง เสีย หนี เรา ไป ตั้ง หนี

คิด ตู ก็ มิ เที่ยง เป็น ธรรม สังเวท ใน อารมณ บัง

ด้วย ชาติ เกียรติยศ จาก กัน ไป   ถึง ตัว เรา

ก็ มี ชน มายู สังฆาร ชรา แล้ว   เห็น จะ มิ

พิน อำนาจ พระยา มัจจุราช เหมือน กัน   พระ

เจ้ามณเฑียรทอง ทรง พระดำริห์ เห็น ธรรม สังเวท

เล่ม ๒๗ ราชธานีราช ๑๒๗๕
ทั้ง นั้น ก็ อ่อน พระไทย ลง จึง มิได้ ดำริห์
สงคราม ซึ่ง จะ ยก ลง มา ทำ แก่ กรุง
หงษาวดี ดื้อไป อีก อาะ

๑ ฝ่าย พระเจ้า สุโท อรรวมราชธานีได้ ดำ
รงค้ ราชสมบัติ แล้ว จึง โปรดให้ พระยารวม
ผู้ เป็น อนุชาธิราช เสด็จไป อยู่ ณ เมือง
เมาะตะหะมะ พระ ราชทาน เสวตรัตนตรี แด
เครื่อง ราชูปโภค ทั้งปวง เป็น อัน มาก แล้ว
โปรดให้ ราชามะนุ เลื่อนขึ้น เป็น เสนาบดี ผู้ใหญ่
พระราชทาน นาม ลง สัญญา บัตรี ว่า สมิง
มหา ทักษะ พระราชทาน เครื่อง อุปโภค
บริโภค เป็น อัน มาก แต่ สมิง มหา ทักษะ
บำรุง กษัตริย์ ขน ครองราชสมบัติ ได้ ถึงสอง พระ
องค์ ครั้น พระเจ้า สุโท อรรวม ราชธานีราช

๑๒๗๖   ราชอาณาจักร   เล่ม ๒๗

เสวย ราชสมบัติได้ บ้างหนึ่ง   สมิง มหาทัชชะ

ก็ บ่อย ลง   พระเจ้า สุโท ธรรม ราชอาณาจักร

ก็ให้ แพทย์ ใตสถ ลำพันชแพทย์ไป พยาบาล โรค

นั้น ก็ไม่ คลาย   สมิง มหาทัชชะ รู้ตัว

ว่าจะไม่ รอด แล้ว   ก็ให้ โอวาท ความ

สั่ง สอน แก่ บุตร ภรรยา มี ประการ ต่างๆ อยู่

มี นาน ก็ ถึง อนิจ กรรม   พระเจ้า สุโท

ธรรม ราชอาณาจักร ได้ แจ่ม แล้ว   ก็ ทรง พระ

กรรมสั่ง ว่า วัช พรรณา ถึง ความ หลัง ซึ่ง บำรุง

สมเด็จพระราชบิดา แล พระองค์มา ต่างๆ แล้ว

จึง ทรงแสดง ให้ทำ เมรุ แต่ง การ ซึ่งจะ ปลง ศพ สมิง

มหาทัชชะ   โดย ถานานุศักดิ์ เสร็จ แล้ว

ก็ให้ ชัก ศพ ไป สู่ เมรุ   ให้ มี งาน มโหรีศพ

เจ็ด วัน เจ็ด คืน   ถวายไทยทาน แก่ พระสงฆ์

เล่ม ๒๗   ราชาธิราช   ๑๒๗๗
ราชาคณะ เป็น อัน มาก   แล้ว พระองค์
ก็ เสด็จไป พระราชทาน เพลิง เสร็จ แล้ว   จึง
ให้ เก็บ อัญไต้ ใน ถอบ ทอง ประดับ พลอย ไป บรรจุ
ไว้ ณ พระมุกดา   ๖๖

๑ ฝ่าย พระเจ้า ผ่อง มิ่งเมือง   ครั้น สมเด็จ
พระเจ้าราชาธิราช เสด็จ ทิวงคต แล้ว ได้ สอง ปี
ก็ ทรง พระประจวร ลง   แพทย์ ทัง ปวง
พยาบาล พระโรค ก็ มิ คดาช   อยู่ได้
ประมาณ สิบห้า วัน ก็ สวรรค์ คต   ลำดับ นั้น
เสนาบดี พฤตมาตย์ ราช ปโรหิต ทัง ปวง ปฤกษา
พร้อม กัน   ก็ อัญเชิญ มิ่งศรี สุ พระราช
บุตร ชน ครอง ราชสมบัติ   แล้ว แต่ง การ
ราชาภิเศก ถวาย พระนามว่า   พระเจ้า
ผ่อง มิ่งศรี สืบ ชาติยราช วงษ์ สืบไป   ทรง นน

กรุงรัตนบุรีจะ ก็ อยู่ เป็น กุช กะ
ไทย อันตราย มิได้ ๗

๐ ฝ่าย สมิง พระราม ซึ่ง รักษา เมือง กวน
อยู่ ณ ช้ มา มา เจ้า พระ เจ้า สุ ไทธรรม
ราชา ธิราช ณ กรุง ทงซาวที่ เมือง ๗ เมฆ มา
ณ แต่ เวลา เข้า กลับไป ถึง เมือง เวลา เป็น เป็น
อุทรา ด้วย กำลัง มา ช้ มา มา อยู่ มา
วัน หนึ่ง เกิด ใจ ที่ บ้าน มะธิกาย ชาว บ้าน
ทั้งปวง ช่วย กัน จับ ใจ ได้ แล้ว ผ่า ชก เลียบ
ไว้ ที่ นอก บ้าน ใกล้ ทาง เติบ ใน วัน นั้น หวัง
จะให้ คน ทั้งปวง เห็น เป็น อย่าง สมิง พระ
ราม มา เจ้า แล้ว กลับ ไป เมือง เวลา จน เป็น ไป
ถึง ที่ ตำบล เลียบ ใจ ไว้ ณ ปี ๗ ใจ
ร้าย กำ เริบ จึง หลอน เว้า ว่า เจ้า สมิง พระราม
เดี่ย ขอ ช้ มา ด้วย สมิง พระราม คิด ช้

เล่ม ๒๗

ราชาธิราช

๑๒๗๙

ใจ ว่า ใคร หนอ มา เรียก ชื่อ เรา ตั้ง นี้
จึง ชับ ม้า เข้า ไป ดู เห็น ศพ โจร ซึ่ง เลียบ ไร่ นั้น
รู้ ว่า บัศจาย หลอก ก็ โกรธ จึง ร้อง ทวาด ว่า เขา
ฆ่าฆ่า ออก มิ่ง คาย แล้วยัง ไม่ ไป เกิด หรือ จึง หลอก
กู ได้ กู จะ ช่วย ทัต หวัง มิ่ง เลียบ ให้ พันทุกซ์
สมิง พระราม ก็ ชัก คาน ออก ตัด คีรี ษะ โจร ได้ แล้ว
ก็ ผูก ข้าง ม้า ควน ไป คีรี ษะ ผู้ นั้น ก็ แกว่ง
ไป แกว่ง มา กระทบ น่อง เข้า ก็ กัด เขา
สมิง พระราม ๗ จะ ทำ ประการ ไต ๗ ผู้ นั้น ก็
มิ วาง สมิง พระราม โกรธ นึก จึง เอา
สัน คาน ท่อย คีรี ษะ ผู้ แรก ตก ลง แต่ พัน
ผู้ สอง ซึ่ง ตาม ซึ่ง หลุด ทิศ น่อง อยู่ จะ ถึง
ถอน ทำ ไต ก็ มิ ออก สมิง พระราม ไป
ถึง เมือง วาม แล้ว ก็ ให้ หมอ บัศจาย หมอ

๑๕๙๐   ราชา อีราช   เล่ม ๒๗

โอสถ มา แก้ว ไข รักษา ก็มี หาย   อยู่ได้

สาม วัน ก็ ถึง อนิจกรรม   พระเจ้าสุโท

ธรรม ราชา อีราชได้ ทราบ ว่า   สมิง พระ

ราม ถึง แก่ กรรม แล้ว   ก็ ทรง พระ โทมนัส

ยิ่งนัก   จึง ตรัส ว่า เราได้ พระเนตร พระ

พาทาเป็น ทวิพย มรรค ของ พระราช บิดาไว้ ก็

พา กัน หนี เรา ล่อง ไป ๗ เกือบ สิ้น แล้ว ครั้น

คล้าย พระ ทุกข์ ลง   จึง ตรัส สั่ง ให้ จิต

ของไทย ทาน   แล เครื่อง ประดับ ศพ อย่าง

ดี ต่าง ๆ ให้ ชุน นาง คุมไป ณ เมือง ฉาน ๗

๑) ขณะ นั้น พระเจ้า สุโทธรรม ราชา อีราช

ทรง ประชวร พระโรค ถึง ไต ถึง หนึ่ง อยู่เสด็จไป

มิได้   ไปรศ พระราช ทาน พระเพลิงไป

ให้ ปลงศพ สมิงพระราม ตาม ฉานานุศักดิ์ แล้ว

เล่ม ๒๗

ราชาธิราช

๑๒๘๑

ให้เก็บเอา อัฐิใส่ใน ฆะอบทอง ประดับ พลอย ก่อ
พระเจดีย์ บรรจุไว้ ณ เมือง วาน ษะ

๐ ครั้น อยู่มา พระเจ้าสุโท ธรรมราชาธิราช
เสวย ราชสมบัติ ได้ห้าปี พระอนุชาธิราช
ซึ่งเสด็จไป อยู่เมืองเมาะ ทะหะ นั้น ทรง
ประชวรไต่ ย ลีบ จน ก็สิ้น ประชนม์ พระเจ้า
สุโท ธรรมราชา ธิราช ได้แจ้ง แล้ว ก็ ทรง
พระกรรมเสงว่า รึก ต่าง ๆ แล้ว พระองค์
ก็เสด็จไป ณ เมือง เมาะ ทะหะ ทรงตั้ง
ให้ทำ เมรุ แด่ต่าง การ ประดับ ทังปวง ให้ วิจิตร
มโหฬาร เสมอ พระบรม ศพ สมเด็จ พระ
ราช บิดา เสร็จ แล้ว ก็ให้ มี การ มโหฬาร
สมโภช เจ็ดวัน เจ็ด คืน ถวายไทย ทาน
แก่สงฆ์ ราชา คณะ เป็น อัน มาก ครั้น ถวาย
พระเพลิง เสร็จ แล้ว ก็ให้ เก็บ พระ อัฐิใส่ใน

๑๒๘๒ ราชธานีราช เดิม ๒๗

พระ โภช ทอง ประดับ พงอช ค้วย มหา เนาวรัตน์
ก่อ พระ เจดีย์ สูง สิบ วา บรรจุไว้ ณ เมือง
เมาระตะหมะ แล้วให้ มี งาน มี ไทรศพ

สมเด็จพระ พระ อัฐิ ยาก อัก เจ็ด วันเจ็ดคืน ถวาย
ไทย ทาน แก่ พระสงฆ์ ราชานณะ แล ทั้ง

ต้น กัลปพฤกษ์ ให้ ทาน แก่ ยา จก จวรรณิพก ทั้ง
ปวง เป็น อัน มาก แล พระองค์ ก็ เสด็จ

กลับ มา ยัง กรุง ทงษาวัตติ พระเจ้า สุ โท
ธรรม ราชธานีราช แล้ว ราช สมบัติ ไต่ สิบ สามปี

ก็ สวรรคต ๗๐๓ ปี พระ
ราชบุตร พระเจ้า สุ โท ธรรม ราชธานีราช ได้

ครองราชสมบัติทรงพระนามว่าพระเจ้าพะ โร เถวย
ราช สมบัติ ไต่ ยี่ สิบ ห้า ปี ก็ สวรรคต ๗๕

๐ สุโขทัยราช ๘๒๘ ปี ลำดับ นั้น พระ
ราชบุตร พระเจ้า พะ โร ได้ ดำรง ราชสมบัติ ทรง

เล่ม ๒๗   ราชธานีราช   ๑๒๘๓

พระนามว่า พระเจ้า การิศตะฐี   นาง ที่

รามัญ ทังปวง เรียก พระนาม พระเจ้า สการัฐี ๓

เสวย ราชสมบัติ ได้ สิบห้า ปี ก็สวรรคต คักราช

๘๔๓ ปี   พระราช บุตรี พระเจ้า สการัฐี ได้

ครอง ราชสมบัติ ทรง พระนาม ว่า พระเจ้า เกียรติ

พระ นาม ทอง กับ กับ พระนาม เต็ม ของ พระเจ้า

สุ โท ชนม ราชธานีราช   อัน เป็น พระบรม

มหาไอยกา อธิบดีนทร์ พระเจ้า เกียรติ เสวยราช สม

บัติ ได้ สิบ ห้า ปี สวรรคต   ๓

๐ คักราช ๘๕๓ ปี   ลำดับ นั้น พระราช

บุตรี พระเจ้า เกียรติ   ทรง พระ นาม ว่า พระ

เจ้า สาว   ดำรง ราช สมบัติ ได้ สิบ ห้า

สวรรคต   คักราช ๘๗๓ ปี   ลำดับ นั้น

พระราชบุตรี พระเจ้า สาว   ทรง พระนาม

ว่า พระเจ้า มังจิลโต   ดำรง ราชสมบัติ ได้

๑๒๘๔ ราชธานีราช เล่ม ๒๗

สิบเก้า ปี ก็สวรรคต คต ลูกก็ ราช ๘๘๒ ปี

พระเจ้า มังจิลโง่ไม่ มี พระราชบุตร มี แต่ พระราช

ธิดา ทรง พระนาม ว่า ตะตะ เจ้า ท้าว ครั้น

พระ ราช บิดา สวรรคต แล้ว เสนาบดี จึง

อุ้ม เชิญ ตะตะ เจ้า ท้าว ขึ้น ครอง ราชสมบัติใน

กรุง พงษาคดี ถวาย พระ นาม ว่า ตะตะ

เจ้า ท้าว ชัยราชินี นาง ที่ รามัญ ทงปวง

ก็ เรียกพระนาม ว่า ตะตะนาง พระยาท้าว ลำดับ

พระทัย ซึ่ง ได้ เสด็จ ราช สมบัติ สืบ มา ทรง

แต่ สมเด็จพระเจ้าราชาธิราช จนถึง ตะตะ เจ้าท้าว

นี้ แปร พระองค์ ๗

๑ ฝ่าย พระเจ้า ผ่อง มังศรี เสด็จ ราช

สมบัติใน กรุง อังวะ ไต่ ย สิบ ห้า ปี ก็ สวรรคต คต

ลูกก็ ราช ๘๑๗ ปี ลำดับ นน เสนาบดี ทง

ปวง จึง อุ้ม เชิญ พระราช บิดา พระเจ้า ผ่อง มังศรี

เล่ม ๒๗

ราชาธิราช

๑๒๘๕

ซึ่งเป็น บุตรี สมิง พระราม นั้น

ชน ครอง

ราชสมบัติ ถวายพระนาม ว่า พระเจ้าราม ราชวงศ์

พระเจ้า แผ่นดิน พม่า พระองค์ นี้ มี พระ กฤษณา

ภินทร บัญญา ภิสมการ เปน อัน มาก ขณะ

เมื่อได้ ราชสมบัติ นั้น พระ ชนมายุ ได้ สาม สิบ

พรรษา ดำรง ราชสมบัติ ได้ สิบ หก ปี

พระชนมายุ เจ็ด สิบ หก ปี ก็ สวรรค์ คต ศักราช

๙๖๓ ปี พระ ราชบุตรี พระเจ้า รามราชวงศ์

ทรง พระ นาม ว่า แมง ครี จูเร ได้ เสวย ราชสมบัติ

ยี่สิบสาม ปี ก็ สวรรค์ คต ศักราช ๙๙๖ ปี

ลำดับ นั้น เสด็จมาตั้ง จึง อัญเชิญ พระ ราช บุตรี

พระเจ้า แมง ครี จูเร ชน เสวย ราชสมบัติ ถวาย

พระนาม ว่า พระเจ้า แมงเรณะวากี้ ลำดับ

กษัตริย์ ซึ่ง ได้ เสวยราชสมบัติ ใน กรุงอังวะ แต่

พระเจ้า เสด็จ มัง ครี คือ มา จน ถึง พระเจ้า

๑๒๙๖   ราชาธิราช   เล่ม ๒๗

มั่งเระฉวาก็เป็นสี่พระองค์   จึงพร้อมกัน

กับตะละเจ้าท้าว นาง กษัตริย์   พระ

๑ ฝ่าย ตะละเจ้าท้าว นาง กษัตริย์   ซึ่ง

ครองราชสมบัติ อยู่ ณ กรุงหงสาวดี นั้น เคย

เสด็จไปนมัสการพระเกษ ธาต ณ เมืองตะเกิงทุก

ปีมิได้ขาด   เมื่อแรกได้ราชสมบัติภาย

ในห้าขวบนั้น   เสด็จเป็นขยุพมหตวรา

ใหญ่พร้อมไปด้วยพลพยุหเสนา   ทัพหิ

เมืองทั้งปวงเป็นอันมาก   นอกจกัณ

เสด็จเป็นปรกติหาได้ตั้ง ขบวนพยุหไม่   พระ

๑ ขณะนั้น มีสามเณรองค์หนึ่ง บวชอยู่

วัดศรีปรางค์   อายุได้ยี่สิบปี มีสติปัญญา

สามารถขึ้นไปเรียนหนังสือ ณ เมืองภูกาม   ห้า

ขวบก็ได้จบพระไตรปิฎก   ใจ   แล้ว

กลับลงมาอยู่ที่วัดศรีปรางค์ ณ กรุงหงสาวดี

เล่ม ๒๗   ราชานิราชา   ๑๒๘๗

เทวด เทศนาให้คนทั้งปวงฟังไฟเพราะขิงนี้ ก็ ชาว
บ้าน ชาว เมือง ทั้งปวง ก็ ชวน กัน สรรเสริญชม
สทิบญญา สามเณรว่า   รู้พระไตรปิฎก
ดี ชึ่ง แล เลียง เพราะ   ถิ่นตง อรรณ นำ
ฟัง ต้อย   ก็ก็ศัพท์ ฤฯ เข้าไปใน พระราช

วัง   พระนางเจ้า แผ่นดินใต้ ทราบ ตั้ง นั้น
ก็ ทรง พระ ประสาท โสมนัส   จึง มี พระ
เสาวนี้ ตรัส สั่งให้ นิมนต์ สาม เณร นั้น   เข้า
มาถวายพระธรรมเทศนาเนื่อง ๆ มิได้ขาด พระ
นางเจ้า แผ่นดิน ก็ ทรง พระราช ศรัทธา มี พระ
ไทย เสน่หาใน สามเณร นั้น   เปรียบ ประดุจ
พระราช บุตร เกิด แต่ พระอุทร   แล้ว ปวารณา
พระองค์ เป็น ราช มาตบฏฐายิกา   ครั้น สาม
เณร มี ชน มาย ไต่ ย สิบ บั บบริบูรณ์แล้ว พระ
นางเจ้า แผ่นดิน ก็ ถวาย เครื่อง สมนน บริกขาร

ให้ จิต การ อุปสมบท สามเณร นั้น เป็น พระภิกษุ
พระ อุปัชฌาย์ ให้ ฉายา ชื่อ ว่า พระมหา ปิฎกธร
ปรากฏ ใน พระ พุทธศาสตร์ ๗

๐ อยู่มา วัน หนึ่ง พระ มหา ปิฎกธร ลง
ไป สรงน้ำ ผลัก ผ้า อัน ตะระวาสก กองไว้ ขณะ
นั้น บังเกิด นิมิตร เป็น ลมพยห์ใหญ่ พัดหอบเอา
ผ้า อัน ตะระวาสก ซึ่ง กองไว้ ปลิวไป
บน อากาศ ตก ลง กลม ยอด ปรางคปราสาท ซึ่ง
พระนาง เจ้า แผ่น ดิน เสด็จ อยู่ นุ่ง ห่ม
ของ ภิกษุ สาม เณร นั้น เรียก ไทย มคธ
ภาษา ว่า ผ้า อันตะระวาสก คำ ไทย ว่า
ผ้า สบง พระ มหา ปิฎกธร เห็น ดัง นั้น แล้ว
ก็ ราพิ่ง ว่า เหตุ นี้ เป็น ศุภ นิมิตร อัจฉรย
นานไป ภาย น่า เห็น เรา จะ มี วิชา คติ แล้ว ก็
นั่งไว้ ๗

เล่ม ๒๗

ราชาธิราช

๑๒๘๘

๑ อยู่มา พระเจ้าแมง เวนะวากี้ ผู้ครอง
กรุงรัตนบุรีระอังกะไต ทราบ ว่า ตะตะเจ้า ท้าว
พระนางเจ้า แผ่นดิน หงสาวดี นั้น เสด็จมา
นมัสการ พระ เกษชาท ณ เมือง ตะเกิง เปน ปกติ
หา เปน พยุหบาทตราใหญ่ มาไม่ จึง ตรัส
ปลุกษา เสนาบดี ทั้งปวง ว่า บัดนี้ เมืองหงสาวดี
ถอย กำลังแล้ว พระเจ้าแผ่นดิน เปน กษัตริย์ ชุน
นาง ผู้ใหญ่ ผู้ น้อย ซึ่ง จะ มี บัญญา แล ทเกล้า
ทหาร มี ผู้ มี นน หามิได้ พระนางเจ้า
แผ่นดิน เล่า จะ เสด็จไป ณ ที่ไกล พระ
นกร ก็ มิได้ เสด็จ โดย ชบวน พยุหบาท ประ
มาท พระองค์ อยู่ เรา คิด จะ แต่ง กอง
ทัพ ลงไป ชุ่ม คอยจับ นางกษัตริย์ มา เปน มะเหย
เสียให้ ได้ ก็ เห็น เรา จะ ได้ เมือง หงสาวดี

๑๒๙๐ ราชานิราช เล่ม ๒๑๖

โทษง่าย มิต้อง รบ ฟุ้งให้ลำบาก เลย

ท่านทั้งปวง จะเห็น ประการใด เสนาบดี

ทั้งปวง ก็เห็น ด้วย พระเจ้าแมงระจก

จึงให้ จต ทพ มา สอง พัน เลือก ล้วน

ทพกลั้ว ทหาร มี น มอ เขม แข็ง ให้ มิ่งนันทะสุ

เป็น แม่ ทพ ขก ลง มา ครวี่ สั่ง ให้ ชุมทพ

คอย อยู่ จม นาง กษัตริย์ ให้ ได้ ครน ได้

ศกฤกษ์ มิ่งนันทะสุ กับ นายทพนาย กอง ทั้งปวง

ก็ ถวาย บังคม ลา ขก ทพ มา ลง มา ครน

ใกล้ เมือง ตะเกิง ก็ แยก ย้าย ถน ออก ชุม ทพ

อยู่ ชาย บ้าน นอก เมือง แล้ว แต่ง ทหาร

กอง คอย เหตุไว้ ๖๖

๑ ฝ่าย ตะละ นาง พระยา ท้าว มิ ทน รุ พระ

องค์ ก็ เสด็จ มา หวัง จะ นมัสการ พระเกษ

ชาติ ตาม เคย ทุก บ นน ครน เสด็จ มา

เล่ม ๒๗

ราชาธิราช

๑๒๙๑

ใกล้เมือง ตะเกิง ทรง กอง ทัพ พม่า ชุ่ม อยู่ นั้น
ทหาร กอง คอย เหตุ เห็น แล้ว ก็ รีบไป แจง แก่
มิ่งนันทะสุ ๆ แจง ก็ เร่งยก ทัพ พม่า ออกมา สกัด
ที่ ขบวน แห่ง ตะละ นาง พระยา ท้าว ที่ ยก มา นั้น
ก็ ไต่ ทาน ทาน สู้รบ กัน เป็น สามารถ พม่า

ฆ่า มอญ ล้ม ตาย เป็น อัน มาก เพราะเหตุ
หา นายทัพ นายกอง ผู้ใหญ่ ที่ เคย ชำนาญ การ
สงคราม มิ ไ้ จึง แยก แก่ พม่า มิ่งนันทะสุ
ก็ จับ ได้ ช้าง พระ ที่ นิ่ง กับ พระองค์

นาง กษัตริย์ พาไป ถวาย พระเจ้า อังวะ ๆ
ก็มี พระไทย ยินดี นึก จึง พระราช ทาน
รางวัล แก่ มิ่งนันทะสุ แด นาย ทัพ นาย
กอง ทงปวง เป็น อัน มาก แล้ว ก็ ตง
ตะละ เจ้าท้าวไว้ เป็น พระอรรคมะเห็ญเอก ไปรบ

ชานน พระ นาม ว่า แสง ไไป

พระเจ้า

อังวะ มี พระไทย เสน่หา ยิง นั้ก

ชะ

๑ ฝ่าย เสนาบตี ผู้ใหญ่ ผู้น้อย ใน กรุงหงษาวดี
รู้ว่า พระเจ้า อังวะ แต่ง กองทัพ ให้ ถอบ ลง มา
ตี ได้ พระ นาง เจ้า แผ่นดิน ไป แล้ว ตั้ง นั้น

ครั้น จะ แต่ง กองทัพ ไป ทิศ ตาม เลา ก็ ไม่ ทน ท่วง
ที จึง ปลุกษา กัน โดย ราชการ แผ่นดิน พนัก
งาน ผู้ใด ก็ ให้ บัญชาว่า กล่าว กัน ตาม พนักงาน
ปกครอง แผ่นดินไว้ ราชทูร ทงปวง ก็

อยู่เย็น เป็น สุข หา อินทราย มิได้

ชะ

๑ เมื่อ ณะณะ นาง พระยา ท้าวไต ครอบ ราช
สมบัติ อยู่ นั้น มี พระชนมายุ ได้ ยี่สิบ บ
เสวย ราชสมบัติ อยู่ใน กรุงหงษาวดี ได้ แแปด บ
จึง ได้ ตักไป เป็น พระ อรรค มะเหสี พระเจ้า แมง
เวระวากี อยู่ ณ กรุง อังวะ นั้น ยี่สิบ สอง บ

เล่ม ๒๗   ราชกิจจานุเบกษา   ๑๒๙๓

เป็น พระชน มายุ ๕๐ ปี   ครั้น อยู่ มา พระ

เจ้า อังวะ คลาย ความ เสน่หา ดง   แสงไป

พระ อรรคมะเหสี ก็ มีพระไทย ชักเคื่องนี้   ทรง

พระตำหนักการ ซึ่ง จะ หมักถับ มา ยัง กรุงหงสาวดี

เนื่อง ๆ มิได้ ชาค   แต่ ยัง หา ผู้จะ ช่วย

ชัก นำ มิได้   ว่าจะ

๐ ฝ่าย พระ มหา ปิฎกธรรมาธิบดี   ตั้ง แต่

ได้ รู้ว่า พระ เจ้า อังวะ แต่ง กอง ทพให้ มา จับ

พระนาง เจ้า แผ่นดิน ผู้ มี คุณ แก่ ทวีไปแล้ว ก็

ไม่สบายใจ เลย   มี ความ วิทก อยู่ ทุก วัน

ทุก เวลา   คิด จะ ทัก ทามไปให้ พบ พระ

นาง เจ้า แผ่นดิน จึงได้   จึง ตาม ขึ้นไป

กับด้วย นิสิตที่ คฤหิษฐานดี คน นั้น เป็น ที่ ร่วมคิด

ไว้ใจ   ครั้น ถึง กรุง อังวะ ก็ พา กัน เข้า

ไปหา ไศรยอยู่ ณ อาวาสแห่งหนึ่งเป็น พระอาราม

๑๒๙๔   ราชธานี   เล่ม ๒๗

หลวง   เทียบ เทศนาโปรด คน ทั้งปวงไผ่เพราะ
ยิ่ง   นึก   ชาว บ้าน ชาว เมือง ทั้งปวง ก็
มี   ความ เลื่อมใส ศรัทธา ชวน กัน นำ ถวาย สการ
มา ถวาย เป็น อัน มาก   กิติศัพท์ แจ่ม เข้า
ไป   ถึง พระเจ้า อังวะ ๆ ก็ มี พระไทย ยินดี จึง
มี   รับ สั่งให้ ขุน นาง สังฆการีย์   มา มินต์
เข้าไป   แสดง อรรถ เทศนาใน พระราชวัง พระ
มหา บิณฑุกรรณิกเข้าไปถวายพระธรรมเทศนา พระ
เจ้า อังวะ ได้ ทรง สดับ พระ สัทธรรม อัน ไผ่เพราะ
ก็ มี พระ ประสาท โสมนัส ยิ่ง   นึก   มี พระ
ประสงค์ จะ ทรง พัง พระ สัทธรรมใน คำกรั ไผ่
โต   นิทาน ไผ่ บต ไผ่ นั้น   พระ มหา บิณฑุกรร
สำแดง ถวาย ไผ่ สัน มิได้ ขัด ข้อง เลย   ด้วย
มี   สติปัญญา หลักแหลม ถึก ขึ้ง ขำนาญใน พระ
ไตรภพ บิณฑุก   พระเจ้า อังวะ ก็ ทรง โปรด

เล่ม ๒๗   ราชาธิราช   ๑๒๙๕
ชอบ พระไทย   จึงให้ อารามนา พระ มหา
ปิฎกธร   มา ถวาย พระ ธรรม เทศนาใน
พระราชวัง เปน นิจ มิได้ ชาติ   แสจ่าไป
พระ ธรรมคมะเหยี่ได้แจ้ง แล้ว ก็ ตี พระไทย ทรง
พระ ตำริหี่ว่า   พระ มหาปิฎกธร บุตรี เรา
เห็น จะ ชน มา คิด ตาม ก็ พอ ส้มคเน ที่ เรา คิด
ไว้ ว่า จะ หนี กลับไป เมือง หงษาว่าดี   พระ
นางจึง แสจ้งทำกลอุบาย ประชวรพระ โรค เส่ดีจ
อยู่แต่ใน ห้อง พระ ตำหนัก มิให้ ผู้ อื่น เห็น มี
แต่ หญิง สาวใช้ ทสนิท ร่วม พระไทย   จึง สั่ง
ให้ คน กราบ ทูล พระเจ้า อังวะ ๆ ได้ ทรง ทราบ
แล้ว   ก็ ไปรดให้ แพทย์ โอสถ ทั้งปวง มารักษา
พระ โรค นั้น ก็ มิคลาย   พระ นาง แสจ่าไป
จึงให้คน กราบ ทูล อีก ว่า   โรค หนัก

เสวย อาหาร มิได้ จะ ขอให้ นิมนต์ พระ

มหา บิฎกัธร เข้า มา แสดง อรรถเทศนา

ให้ ฟัง ใน กำหนัก แต่ พอ จะ ได้ หน่วง

จิตร์ ลง สู่ กระแส พระศัทธรรม ๖๖

๐ พระเจ้า อังวะ ได้ แจ่ม ตั้ง นั้น ก็มี

ไต่ มี พระไทย สงไสย หมายถึง พระ อรรถ

มะเหสี ทรง พระ ประชวร หนัก จริง จึง ครัส

วง โวก นาง บิ้วย หนัก อยู่ ความ ตาย

จะ มา ถึง เมื่อใด ก็ มิได้ รู้ ซึ่ง นาง จะ

ใคร ฟัง พระ อรรถ เทศนา อาไ้ รวย คุณ

พระรัตน ทั้งสาม เป็น ที่ ฟัง นั้น ก็ ชอบแล้ว เพราะ

จะได้ กนิ โภย อันตราย แล เจริญ อายุ ด้วย จึง

ครัส สั่ง ให้ นิมนต์ พระ มหา บิฎกัธร ฤษฏ์ เข้า มา

แสดง ให้ พระ อรรถ มะเหสี ฟัง ๖๗

๐ พระมหา ปิฎกธรร ก็ เข้า มา ถวาย พระ
 ธรรม เทศนา ณ ท่าหนัก พระนาง แสงหาไป ๆ
 ใต้ ทรง ฟัง แล้ว ก็ มี พระไทย ยินดี ครั้น จบ
 พระธรรม เทศนา แล้ว พระนาง แสงหาไป จึง
 จับ ทูตึง กิ่งปวงให้ ออกไป ห่าง แล้ว ก็ ตรัส
 สอน ทน ความ ด้วย พระมหา ปิฎกธรร เป็น ภาษา
 รามัญ ทวง มี ให้ คน ทั้งปวง สงไสย
 ว่า โยมคิด จะ ไหวหนี กลับ ไป เมือง หงสาวดี พระ
 คุณ เจ้า ยัง จะ ช่วย คิด อาน พา โยม กลับ ไป ให้
 ถึง เมือง หงสาวดี จะ ได้ หรือ ประการ ไต
 พระมหา ปิฎกธรร ก็ รับ ว่า อาตมาภาพ จะ
 ขอ รับ ถวาย พา ไป ให้ ถึง จง ได้ ตะละ นาง
 พระยาท้าว ใต้ ทรง ฟัง ก็ มี พระไทย ยินดี นี้ ก็ จึง
 ให้ สักขี ปิฎกธรร แยก กัน ทั้ง สอง ฝ่าย ว่า
 ทั้ง แยก กัน นี้ ไป จะ เป็น มารดา แล บุตรี ต่อ กัน

๑๒๙๘

ราชาธิราช

เล่ม ๒๗

จนสิ้นชีวิต

ครั้งนี้ให้ บัญญัติญาณ แก่ ก็นั้น

แล้ว

พระ มหา บัญญัติธร ภิภษุ ก็ ถวาย พระ

พร ถา ถลับ ออก มา ที่ อยู่ จึง ตำริห้ ว่า นาง

กษัตริย์ นี้

พระเจ้า อังวะ ที่ทัพได้ มา แล้ว

แต่งตั้งให้ เป็น พระอรรคมะเห็ญ ก็ เรียกว่า ธชาหตา

ต้อง ใน สึกขาบท ว่า เป็น ทาษ รบ คึดไต้ ครั้น

เรา จะ สึก พาไป บัดนี้ ก็ จะ เป็น คุกรวม

ใหญ่ หลวง ชาติ จาก สึกขาบท หา คอวไม่ ครั้น

จะ สึก ออก เป็น คุฤหษ์ฐี เล่า จะ เข้าไป

ใน พระราช วง นัน ยาก เห็น จะ คิด การ มิติลอค

จำ จะ ถา เพศ สึก เป็น คุฤหษ์ฐี เตี้ย ก่อน แล้ว

จึง จะ บอช เป็น สามเนร ถึง จะ นุ่ง สบง

จิวร ถือ เพศ อย่าง ภิภษุ ก็ หา เป็น สึก เพศ สงฆ์

ไม่ เพราะ เรา มิไต่ บัญญัติญาณ ตน เป็น ภิภษุ

ตั้งจิตร แต่ เพียง จะ ให้ คุ้ม โภย อันตราย ครองหนึ่ง

เล่ม ๒๗   ราชานิราศ   ๑๒๙๙

อัน ถักษณะ คน ถักเพศ สงฆ์ นั้น   ต่อทำ
เพศ ตั้ง ทัว ว่า เป็น ภิกษุ   แล็ดเข้า อยู่
ร่วมสังฆวาส ด้วย พระสงฆ์หวัง จะ ให้ คน ทั้งปวง
นับถือ   แลได้ ถาก สการ ของ ทายก   จึง
จะ เป็น โทษ ถักเพศ สงฆ์   ฐานะ

๑ พระ มหา บิฎุกธร ตำริห์ แล็ด   จึง ประจุ
จาก ภิกษุ   แล็ด ก็ บวช เป็น สามเณร   จึง
ตริก ตรอง ต่อไป ว่า   ซึ่ง เรา จะ พา นาง
กษตริย์ หนี ไป นั้น จะ ไป ทาง บก เห็น จะ มี สัตวกล
จำ จะ ไป ทาง น้ำ จึง จะ ตี   จะ ได้ บอง
กัน หลบบ หลีก ซากัก แล ถึง โดย เร็ว ด้วย ตริก
ตรอง แล็ด จึง สั่ง ให้ นิสสิทรี คฤหิยัฐี สี่ คน ให้
เอาไม้ ไม้ มา ถาน เข้า เป็น เรือ ลำหนึ่ง   แต่
พอ จุได้ หก คน   ให้ ตอก หมัน ชันยา
แน่น หนา ตี แล็ด   ก็ บรรทุก เสบียง อาหาร

๑๓๐๐   ราชาธิราช   เล่ม ๒๗
ไว้พร้อม   เวื่อนั้นมี ประทวน ยก ขึ้นได้
พบบังได   แล้วสั่งให้ เอา เวื่อนั้น เก็บ
ซ่อนไว้ใน ที่ สสมควร   ๖๖

๑ สามเณร มหาปฏิภร   จึง คิด ประ
กอบไอศถ ขนานหนึ่ง   เอา ผล สลอก
มา บด ปน ด้วย น้ำ ครั่ง   แด แชก สิ่ง ของ
อื่น บาง เสก น้อย   ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐
ผนึก ตี แล้ว   ก็ เข้าไปใน พระราชวัง   จึง
ถวาย พระพร แจ้ง ความ ตบ แก่ พระนาง กษัตริย์
ว่า   การ ซึ่ง คิดไว้ นั้น สำเร็จ ทุก ประการ
แล้ว   ยัง คอย อยู่ จะ ให้ ไต่ ชั่ง ซึ่ง จะ หนี
ไปเท่า นั้น   แต่ จะ ไปโดย ปรกตินั้น มิได้
อาทมาภาพคิด อุบายจะ ขอ ให้ เสวย ไอศถ เสีย สัก
หน ก่อน   ให้ อากาการ ปรากฏ แก่ แพทย์

เล่ม ๒๗

ราชาธิราช

๑๓๐๑

ทั้งปวงว่า พระโรคเพียบหนัก แล้วอาตมาภาพ
จึงจะ เข้า มา อยู่ช่วย คิด การ ๖๖

๑ พระนาง แสงอา ไปได้ ทรง พัง ก็มี พระไทย
ยินดี จึง รับเอา โสณ นั้น ไว้ เสวย ครั้น
เสวย แล้ว ก็ ทรง พระ บังคด พระอุจจาระ เป็น
สี ตัง โสณ ให้ ปรากฏแก่ แพทย์ ทั้งปวง ๆ
เห็น ตัง นม ก็ ตกใจ จึง นำ อากว ๖๖
กวาบ ทูล พระเจ้า อังวะ ว่า บัดนี้ พระ
อรรคมะเหสี ทรง พระ ประชวร หนัก ลง แล้ว เห็น
พระ อากว จะมี พน จะ ขอ พระราช
ทาน ให้ พระ มหาบิณฑกอร์ เข้า มา อยู่ ใน พระราช
วัง จะได้ ถวาย พระธรรม เทศนา บำรุง
พระ สติ ให้ ปลง ลง สู่ กระแส พระ ไตรย
ลักษณะ ประการ หนึ่ง ถ้า จะ สิ้น พระชนมายุ
โดย กำหนด แล้ว จะได้ สำแดง พระ พุทธคุณ

๑๓๐๒   ราชาธิราช   เล่ม ๒๗

นำ จิตร วิญญาณให้ดำเนิรไป สู่สุคติภูมิ พระ
เจ้า อังวะได้ ทรง พัง ดัง นั้น   ก็มีได้ ทรง

พระ สงไสย   จึง ตรัส สั่งให้ นมนต์ พระ
มหา บิฏกธร   เข้า มาไว้ ตาม นาง ปราถนาเกิด

๐   มหา บิฏกธร สาม เณร ก็ เข้า มา อยู่ใน
พระราชวัง กับ นาง กษัตริย์ จึง คิด การ ที่ จะ หนี
ไป นั้น   มหา บิฏกธร สาม เณร   จึง บวช
นิกัสสีทรี สี่ คน ให้ เป็น สามเณร แล้ว   ก็ พก
เข้า ออก ใน พระ ราชวัง ได้   เวลา ค่ำ วัน
หนึ่ง จึง ให้ ยก หีบ ใหญ่ ใบ หนึ่ง เข้า ไป ใน ค่ำ หนัก
ให้ แต่ง บรรจ ฐีรณ เครื่อง อด อด แล้ว   ก็ เชิญ
นาง กษัตริย์ เสด็จ ลง บรรทม อยู่ใน หีบ แล้ว
ให้ เอา ผ้า กาสาวพัตร์ ปิด ทับ พระ องค์ ลง เป็น
หลาย ชั้น   ให้ สามเณร สี่ องค์ หาม ตาม
พระมหา บิฏกธร ออก มา   ครั้น ถึง พระ

เล่ม ๒๗   ราชานิราช   ๑๓๐๓

ทวาร พระราชวัง   นาย ประตู่ จึง ถาม ถาม

เนร ว่า ห้าม ทีบ สิ่งใด มา   สามเนร ตี

องค์ บอก ว่า ทีบใส่ ผ้า กายาวพักร์   พระ

นาง แสจ่า ไป ถวาย พระ มหา บัฏกธร   นาย

ประตู่ เปิด ฝา ทีบ ฐน ทุ ก็ เห็น ผ้า กายาวพักร์ ปก

อยู่ ช่าง บน   หา สิ่งเคตไม่ ก็ เปิด ประตู่

ให้ ไป   พระ

๐ ครน พระ มหา บัฏกธร พา นาง กษัตริย์

ออก มา   พัน ประตู่ เมือง มา ถึง ที่ ช่อน

เรือ ไหว นน   ก็ ชวน กัน ยก เรือ ลง น้ำ

หนี ล่อง มา   ครน รุ่ง ฐน เข้า ชาว ที่ แล นาง

นัก สนม กรมวัง ทั้งปวง   ไม่ เห็น พระ

นาง อรรค มะเหยี่ ก็ ตกใจ   ถามใคร ก็

มิได้ แจ้ง   พา กัน เทียว สืบได้ ชาว แล้ว

๑๓๐๘ ราชานิราช เล่ม ๒๗

จึงนำเนื้อความ ขนกราบทูลพระเจ้าอังวะ บัดนี้
พระอรรคมะเข็ กับ พระมหาบีฏุกอรหายไป พระ

๐ พระเจ้า อังวะได้ ทรง พัง ก็ ตก พระไทย
แจ้ง ว่า พระ อรรคมะเข็ กับ มหาบีฏุกอร พา กัน
ไป แล้ว จึง สั่งให้ จด ทัพ บก ทัพ เวือ

ยกไป ทิต ตาม เมื่อ มหา บีฏุกอร ตาม เณร
พานาง กษัตริย์ หนี มา ณ ครน โกล

ค่าน ขนอน เข้า แล้ว ก็ ยก เวือ ขน หาม
ไป ทาง มก ครน พน ค่าน ขนอน แล้ว
ก็ เร่ง รีบ มา รุ่ง ขน เวลา เข้า ยก เวือ

ขน ชุ่ม นอน เตี้ย เวลา ค่า ยก เวือ ลง
เร่ง รีบ มา จน ถ่วง เข้า แตน กรุง หงฮาวคีได้

๐ ฝ่าย กอง ทัพ เวือ ทัพ บก ยก ทิต
ตาม มา มี ไต้ ฐู เห็น ร้อง รอย ตาม มา จน สุกนตน
ก็ไม่ พบ พา กัน กลับ ไป กราบ ทูล พระเจ้า

เล่ม ๒๗   ราชานิราช   ๑๓๐ ๕

อังคะ ๆ จึง ทวิต ว่า นาง มิ เต็มใจ อยู่ด้วย เรา
แล้ว   จึง หนี กลับไป เมือง เขา ก็ ตามใจ

นาง เกิด   ฝ่าย มหา บิฏกธร พา นาง กษัตริย์
มาถึง กรุง หงสาวดี   จึง บอก ชาว ส่ง เข้า

ไป   เสนาบดี ผู้ใหญ่ ผู้น้อย ได้ แจ้ง ว่า พระ
นาง เจ้า แผ่นดิน หนี กลับ มา แล้ว ก็ ดีใจ ยิ่ง

นัก   จึง ชวน กัน ออกไป รับ เสด็จ   แต่ง
เป็น พยุหบาทตรา ขบวน เหนืออย่างใหญ่โต ยศ นาค

อัน เขียวเสด็จ เข้า สู่ กรุง หงสาวดี   ๓๖
๐   เสนา ข้าราชการ การใหญ่ น้อย ทั้งปวง   ก็

มา เฝ้า กราบ ถวาย บังคม กราบ ทูล ถวาย ถิ่น ถึงพระ
ทุกข์ แล ความ สำราญ   แล้ว ขอ พระ

ราชทาน โทษซึ่ง ติให้ พระนาง เจ้า แผ่นดิน   ต
ไป แก่ ข้าศึก มิได้ ติต ตาม รบ พุง   แล ทูล

๑๓๐๒

ราชาธิราช

เล่ม ๒๗

ราชกิจ ความ เมืองทุก ประการ   ตะละ นาง
พระยา ท้าว ก็มี พระเสวนี้ ตรีดี แดสง พระทุกซ์
ศุข   แล้ว ก็ พระราช ทาน อะ โภช   มิให้
มิโทษ แก่ ชุนนาง ทั้งปวง   ะ

(ยังมีต่อ)

แจ้งความ

โรงพิมพ์ราชฎีเจริญทำบถถนนลำเพ็งตอน
วัดเกาะ จำหน่ายหนังสือประ โลมโลก,ธรรมมะ,
สุภาสิตต่าง ๆ และรับพิมพ์หนังสือ เช่น ก้าศ,
ตัว, ฎีกา, ใบเสด็จ, แบบฟอร์ม ฯลฯ ทำเล่มสมค
เดินทองอย่างงาม ๆ สิ่งของที่กล่าวมาแล้วนี้
รับรองว่าจะทำ ให้เรียบร้อย และเร็วทันความ
ประสงค์ กับมีหนังสือแบบเรียนของกระทรวง
ศึกษาธิการทุกชนิดจำหน่ายด้วย ทั้งตลอดตัว
อักษรพิมพ์จำหน่ายโดยคิดราคาอย่างข่อมเยา
เพราะฉนั้น ถ้าท่านมีความประสงค์อย่าง
ใดอย่างหนึ่งซึ่งได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น เชิญ
ท่านไปตองซื้อหรือจ้างพิมพ์ ท่านจึงจะทราบ
ได้ว่าที่ โรงพิมพ์ราชฎีเจริญคิดราคาพอสมควร.

*****

ราชาธิราช

เล่ม ๒๘

ยี่สิบห้า สี่ทางค์ ต่าง รู่ ท่าน ผู้ ขอบ
บ้าน หนังสือ นำ วัด เกาะ เพราะ นึกหนา
ราชครู เจริญโรงพิมพ์ ริม มรรคา
เชิญท่าน มา ขอบ คุณ รู่ ที่
ใต้ลง พิมพ์ คราว แรก แปลก ๆ เรื่อง
อ่าน แล้ว เปิดอง ความ ทุกข์ เป็น สุขชี้
ท่าน ขอบไป อ่าน พง ให้ มั่งมี
เจริญ ศรี ศรี สวัสดิ์ พิพัฒน์ เขย

วัด

รัตนโกสินทร์

ศก ๑๐๘

เกาะ

๑๓๐๗

๑ หน้า ขึ้น ๖

๑ ราชานิราช เล่ม ๒๘ ๖

๑ ตั้งแต่ ราชานิเทศ พระมหา ปิฎกธรรมาจารย์ ครอบ ราชสม
มัท กรง หงษาวดี แล้ว พระเจ้า เชียงใหม่ พระ
เจ้า ล้าน ช้าง พระเจ้า กรุงศรี อโยธยา แต่ง ราช ดำ
มา ถวาย พระเจ้า ราชานิราช จน ถึง พระเจ้า ราช
นิราช แต่ง ราช ดำ เทคนา ตอม ๖

๑ เมื่อ ๖๖๖ นาง พระยา ท้าว เสด็จ กลับ มา
ใต้ นน จุลศักราช ๙๔๙ ปี จึง ตรัส สั่ง
ให้ มี งาน มโหรี ศพ สมโภช พระองค์
ถ้วน สิบ ห้า วัน พระ นาง เจ้า แผ่นดิน ก็
ทรง พระราช ศรัทธา ตั้งแต่ ถวาย ไถยทาน
แก่ พระ ภิกษุ สามเณร แล ยาจก วรณพิภก

๑๓๐๘

ราชาธิราช

เล่ม ๒๘

ทุก วัน มิได้ ชาติ

มหาปิฎกธร ก็ เข้าไป

อุปสมบทเป็นภิกษุภาพ ในพระพุทธศาสนา พระนางเจ้าแผ่นดิน ก็ให้ปลุก กุฎีห้า หลัง ถวาย เณรค

มุกตา ผา กุฎี นั้น ให้ บัด ทอง เขียน รูป

ภาพ ต่าง ๆ อัน วิจิตร แล้ว นิมนต์ พระ

มหาปิฎกธร ขึ้น อยู่กุฎี ซึ่ง แต่งไว้ นั้น

เป็น ศุข ภาพ ยิ่ง นก พระ มหา ปิฎกธร

ตั้ง แต่ บอก พระ ไตรย ปิฎก แก่ พระ ภิกษุ วัน ละ

ร้อย รูป มิได้ ชาติ ๖

๑ อยู่ มา วัน หนึ่ง บังเกิด นิมิตร มี แร้ง สอง

ตัว บิน มา แต่ ทิศ อีสาน ทำ ประทักษณ

สาม รอบ แล้ว บิน เข้า มา ตรง หน้า ต่าง

หมอบ อยู่ใต้ กุฎี ตรง หน้า พระ มหาปิฎกธร

ข้าง ทิศอิสาน พระ มหา ปิฎกธร เห็น ดัง นั้น

จึงให้ นิสสิทธ์ไป ชื้อ เนื้อ มาให้ แร้ง กิน ครั้น

เล่ม ๒๘

ราชาธิราช

๑๓๐๙

แรง ก็น แล้ว จึง ร้อง เปน ภาษา บาฬี ว่า ทิปี

ฏะกะณะระ สวารัมหักเคมหะตะระ พระ มหา

ปิฏกธร ไต่ ยิน แร้ง ร้อง ตัง นั้น ก็ รู้ ว่า ตัว จะ ได้

เปน กษัตริย์ มั่น คง

ฯ

๑ อยู่ มา วัน หนึ่ง นาง พระเจ้า แผ่น ดิน ทรง

ระฎก ชน ว่า พระ มหา ปิฏกธร บุตร เรา

เมื่อ เรา ตก ยาก ไป อยู่ ณ เมือง อังวะ ไร้ ญาติ

วงษาอนาถาหาผู้จะไต่ ช่วยทุกข์ร้อน มิได้ มี

แต่ พระ มหา ปิฏกธร พา เรา มา จึง ไต่ กลับ มา

ถึง เมือง หงสาวดี บุตร เรา มิได้ กลับ

ตาย เสีย ตายชีวิต มี พระคุณ แก่ เรา เป็น อัน มาก

เรา ยัง หา ไต่ ส่นอง คุณไม่ ตัว เรา เล่า

ก็ เปน สัตว์ จะ ครอง สมบัติ ไป ก็ หา เปน เกียรติยศ

ไม่ ท้าว พระยา สามนตราช หมู่ บัจจา มิตร

ก็ จะ ตู หมิ่น หา มีใคร ยำเกรงไม่ จน เรา

๑๓๑๐

ราชาธิราช

เล่ม ๒๔

ตกไป เมือง อังวะ ครึ่ง หนึ่ง แล้ว จะ มา
ต้อง การ อะไร ด้วย ราช สมบัติ จะ ยกให้

แก่ พระ มหา บิฎกัธร ลุก เรา เสีย เถิด พระ
มหาบิฎกัธร ลุกเรา นี้ มีบุญญา ลักซัง หลักแหลม
นัก ควร จะ ดำรง ราช สมบัติ ครอบ ครอบง

ไพร่ฟ้าประชา ราษฎร แทนตัวเรา สืบไปได้ จะ

๐ ครั้น พระนาง เจ้า แม่ นดิน ทรง พระ ดำริ หึ
ตั้ง นน แล้ว ก็ให้ ชุมนุช เสนาบดี ผู้

ใหญ่ ผู้ น้อย พร้อม กัน ณ ท้อง พระ โรง จึง

มี พระ เสาवनี ตรัส ว่า เรา ทุก วัน นี้ ก็ มี

ชนมา ยุ ชรา อยู่ แล้ว ๆ ก็ เป็น กษัตริ จะ หวง

ราช สมบัติ ไว้ นั้น หา ควร ไม่ เรา คิด จะ

ให้ พระ มหา บิฎกัธร บุตร เรา ซึ่ง มี คุณ พาเรา

นี้ มา ได้ นั้น ครอบ ราช มสมบัติ แทน ตัว

เล่ม ๒๘

ราชาธิราช

๑๓๑๑

เราสืบไป

เสนาบดีทั้งปวง จะเห็น ประการ

ใด

เสนาบดีทั้งปวงได้ฟัง พระเสวนี้ ตรัส

ดังนั้น ท่าน คน ยังมี เห็น ด้วย จึง กราบ ทูล ว่า

สมเด็จพระเจ้าราชาธิราช ครองราชสมบัติ เป็น

ใหญ่ใน รามัญ ประเทศ ทั้งปวง สืบ ๆ กัน ได้

ถึงแปดชั่ว กษัตริย์ ทั้งพระองค์นี้ แล้ว ข้าพเจ้า

ทั้งปวงก็ตั้งใจ สุจริต ช่วย กัน รักษา ราชสมบัติ

ไว้

โดย ความ ศักดิ์ สวามิภักดิ์ ไหว้ พำ

ข้าแผ่นดิน ใน ราช อาณาจักร ก็ อยู่

เย็นเป็นสุข พร้อม มวล กัน สืบมา ซึ่ง พระ

องค์ จะ ละ ราชสมบัติ เดียว ให้ พระ มหา

บิณฑกษัตริย์ ผู้หา เชื้อ วงษ์ มิได้ เป็น แต่ พระ

ราชบุตร เสด็จ ครอง ราชสมบัติ แทน

พระองค์นั้น เสนาบดี ผู้ใหญ่ผู้น้อย แล

หัว เมืองทั้งปวง ก็ จะ ถือ ทิษฐิฐานะ กำเรียบ

๑๓๑๒   ราชาธิราช   เล่ม ๒๗
ชน เป็น อนัน มาก   เห็น จะ มี พร้อม มุฏ กัน
แผ่นดิน ก็ จะ เกิด จลาจล ชน   ขอบใต้ ทรง

พระ ตีรวิหิต์ ทุ จง ควร ก่อน   ๗๕

๐ พระนางเจ้า แผ่นดิน จึง ตรัส ว่า   ซึ่ง
ท่าน บำรุง ภัคดี ต่อ เรานี้   เป็นไฉน จึง ให้
พม่า ยก กอง ทัพ มา จับ เรา ไป ได้   แล้ว ชวน
กัน นิ่ง เสีย มิได้ คิด อ่าน แก่ ไซ ช่วย เรา เล่า
เสนาบดี ทงปวง จึง ทูล ว่า   ซึ่ง ข้าพเจ้า
ทงปวง ประมาท มิได้ ตรวจตรา ระวัง ระไว ให้
พม่า ยก กอง ทัพ ล่วง แคน เขา มา พา พระองค์
ไป ได้ นั้น   โทษ ข้าพเจ้า ทงปวง ถึง สิ้น
ชีวิต แล้ว   ซึ่ง ข้าพเจ้า ทงปวง มิได้ คิด อ่าน
ติท ตาม รบ พง นน   ด้วย เกรง ว่า พระองค์
ตก อยู ใน เงื่อม มือ ข้าศึก   เกือบ อก อันตราย

จะ ถึงพระองค์ จึง มีอาจ จะ ทิต ตามไป ช่วย กัน
รักษา แก่ แผ่น ดินไว้ มิให้ แปร ปรวนได้ ะ

๑ พระนาง เจ้า แผ่นดินได้ ทรง พัง เสนาบตี
ทล ตัง นั้น ก็ มิได้ ตรีศ ประการใด ตรีศ สั้ง
ให้ หับ พระ แกด เลี้ย แล้ว ก็ เสกข ชน จึง
ทรงพระ คำวิหิต ว่า เรา จะ คิก ทรมาน เสนาบตี ทั้ง
ปวงให้ เสีย ติษฐิงานะ จงได้ เวลา วันหนึ่ง
พระนาง เจ้า แผ่นดิน จึง ตรีศ สั้ง นาง
ช่างในให้ ไป บอก แก่ ชน นาง ว่า ราชการ
ตำแหน่ง ช่างให้ ไป ทัดไม้ เสา สะพาน ซึ่ง
คน ทั้งปวง เติบ ซ้ำไป มา ทุก วัน นั้น มา ทำ
เป็น รูป พระพุทธรูปวิมากร องค์ หนึ่ง ชน
นาง ผู้แจ่งใน รับ สั้ง แล้ว ก็ให้ นาย
ช่างไป ทัด เสา สะพาน มา สร้าง เป็น
พระ พุทธรูป องค์ หนึ่ง สลัก เป็น ลวด

๑๓๑๔   ราชาธิราช   เล่ม ๒๘
ลาย ทรง เครื่อง ประดับ เปน อัน งาม   แล้ว
จึง ให้นาง ข้าง ใน กราบ ทูล ว่า   พระพุทธปฏิ
มากร สำเร็จ แล้ว   ชะ

๐   พระ นาง เจ้า แผ่น ดิน ไต้ แจง ก็ ตี พระ
ไทย   จึง ตรัส สั่ง ให้ แต่ง เครื่อง สการบูชา
แล ราชวัติ ของ ญัตร์ ปัก สอง ข้าง มรรคา ประดับ
ด้วย ต้น กัลปพฤกษ์ ต้น อ้อย   แล ต้น ไม้ มี
ดอก มี ผล   แต่ง ตั้ง ให้ ทระการ ทา สอง
แถว สดุด มารค   ตั้ง แท่น บ้าน ชน นาง ที่
สร้าง พระ เรือ มา ทุก บ้าน จน ถึง พระ ราช
วัง   แล ตู เปน อัน งาม ครึก ครื้น ยิ่ง นึก
ครัน การ ทั้ง ปวง เสร็จ แล้ว   จึง สั่ง ให้ จิต
ชบวน แท่น ผู้ ชาย พวก หนึ่ง   ผู้ หญิง พวก
หนึ่ง   หญิง หนึ่ง ให้ จิต เปน สาม เหล่า   เล็ก

เล่ม ๒๘

ราชาธิราช

๑๓๑๕

ที่สาว ฉกรรจ์ มีรูป เป็น อันงาม หมู่หนึ่ง ที่
เด็ก ตรุณ พึ่ง เจริญ แรก รุ่ง นน หมู่หนึ่ง ปาน
กลาง เฒ่า แก่ นน หมู่หนึ่ง ให้ แต่ง ทัก
สอาด ไอ้ โถง มี เครื่อง ประดับ นุ่ง ห่ม ศรี ต่าง ๆ
กัน ให้ ถือ ชูบ เตียน เข้า ตอก ตอกไม้ พวง
มา โดย แด่ สุกนธ์ เครื่อง หอม ประกอบ
ด้วย เครื่อง ประ โคม ฆ้อง กลอง แกร่ สังข์
ศุรียงค์ ดนตรี โดย ขนาด จึง ให้ ตั้ง ขบวน
แห่ แห่น อัญเชิญ พระพุทธรูป เข้า มาไว้ ณ ที่
พระโรง ตั้ง บน ราช บลลังก์ อัน งาม
โดย สมควร แล้ว จึง ตรัส สั่ง ให้ ประชุม
เสนาบดี พฤตมาตย์ ราชปโรหิตาจารย์ ผู้ใหญ่
ผู้น้อย เข้า เฝ้า ณ ที่ พระโรง พัว้ม กัน แล้ว
พระ นาง เจ้า แผ่น ดิน ก็ เสด็จ ออก ยิง นำ พระ
บัญญัติ จึง ตรัส ถาม เสนาบดี ทิ้ง ปวง ว่า

๑๓๑๖

ราชาธิราช

เล่ม ๒๘

เรากระทำ กุศล ครอง นี้ ท่าน ทั้งปวง มี

จิตรศรัทธายินดีด้วย เราหรือประการใด เสนาบตี

ทั้งปวง ก็ทูลว่า ข้าพเจ้า เหล่า นี้ มี ศรัทธา

ยินดี ด้วย พระองค์ นี้ก็ พระนาง เจ้า

แผ่นดิน จึง ตรัส ถาม ว่า ท่าน ทั้งปวง

มี จิตร ยินดี นมัสการ พระพุทธรูป ซึ่ง เรา

สร้างจนไว้ นท่าน รู้หรือไม่ ว่า เราให้ทำ ด้วยไม

สิ่งใด เสนาบตี ก็ทูลว่า ข้าพเจ้า ทราบ

อยู่ว่า พระองค์ ให้ทำ ด้วยไม้ เสาศระพาน จึง

มี พระ เสาวนีย์ ตรัส ชัก ถาม ว่า เมื่อ พระ

พุทธรูป ทำด้วยไม้ เสาศระพาน คน เดิน ข้ามไป มา

ทุก วัน มิได้ ชาติ ท่าน รู้ อยู่ แล้ว เป็น

ไฉน จึง นมัสการ เล่า เสนาบตี ทั้งปวง

ก็ทูลว่า ถึงจะ เอาไม้ ที่ ต่ำ ซ้ำ เป็น

ประการใด ๆ มา ทำ เป็น รูป พระพุทธรูป แล้ว

เล่ม ๒๘

ราชาธิราช

๑๓๑๗

ก็ควร ที่ คน ทั้งปวง จะ นมัสการ ได้ ขึ้น ด้วย
 สมเด็จพระพุทธเจ้ามีได้ ทรงบัญญัติห้าม เพราะ
 ประสงค์ แก่ ดวงจิตร์ ที่ เลื่อมใส ถึง เตียว พระ
 นางเจ้า แผ่นดิน จึง ตรัส ว่า พระมหาปฏิภกชวร บุตร
 เรา เปรียบ ประดุจไม้ เสา สะพาน เมื่อ เรา
 จะ ยก ให้ เป็น พระ มหา กษัตริย์ ประกอบ
 ด้วย เครื่อง เบญจราช กุกกฤษณ์ที่ แลเสวตระฉัตร
 เป็น เพศ กษัตริย์ แล้ว ตั้ง หรือ จะ ให้
 มี ได้ เสา ธรรมดา บุคคล จะ เป็นพระ มหา กษัตริย์
 นั้น แม้น มี ได้ มี บุญญาภิสมภาร อัน แก่
 กล่า สร้าง มา แต่ ก่อน แล้ว ก็ หา เป็น
 กษัตริย์ ได้ ไม่ ย่อม จะ มี อันตราย แก่ ชีวิต
 ต่าง ๆ เสีย แต่ใน ท่าม กลาง ยัง มี ได้ ราชสมบัติ
 นั้น ถ้า มี บุญญาภิสมภาร ได้ สร้าง มา เป็น
 อัน มาก ควร จะ ได้ ราชสมบัติ แล้ว ถึง

๑๓๑๘   ราชานิราช   เล่ม ๒๘

ใคร จะฆ่า เลี้ย ก็ มิ ทาย   จำ จะ ได้ ราช

สมบัติ เป็น มั่น คง   เมื่อ เรา ตก ไป อยู่ ณ กรุง

อังวะ นั้น   รอด กลับ มา ถึง กรุง หงสาวดี

ได้ ก็ เพราะ พระ มหา บิฎกธร ลูกเรา   แม่น

หา วิชา ไม ก็ จะ ตาย เลี้ย ด้วย ฝีมือ ทหาร พม่า

ใหม่ จะ รอด กลับ มา ได้   ท่าน ทั้ง ปวง

จง ทรัก ทรอง ให้ เห็น จริง เกิด   เสนาบดี

บรรดา เฒ่า อยู่ พร้อม กัน ได้ พัง ตั้ง นั้น   ก็ ชวน

กัน สรร เสริญ พระนาง เจ้า แผ่นดิน ว่า ทรง พระ

สติ บัญญา สามารถ ยิ่ง นี้   จึง ปฤกษา

พร้อม กัน ถวาย ทูล ว่า ข้าพเจ้า ทั้ง ปวง เห็น สม

ควร แล้ว   ะ

๐ พระนาง เจ้า แผ่นดิน ได้ ทรง พัง   ก็มี

พระไทย ไส้มนัก นี้   จึง สั่ง ให้ นมหนัก

พระมหา บิฎกธร   ถา ออก จาก เพศ สมณ แล้ว

เล่ม ๒๘   ราชธานีราช   ๑๓๑๘

ให้ แห่ อัญเชิญ เข้า มา ยัง พระราช วัง   แห่ง
การ ราชธานีเศก พระ มหา บัญฑิตร์ ชั้น เป็น พระเจ้า
แผ่นดิน   ดำรงค์ ราชสมบัติ ใน กรุง หงษาวดี
แต่ หาได้ ถวาย พระนาม อื่น วิเศษไม่   ชน
นาง แล ราชบุตร ทั้งปวง ก็ เรียก พระนาม ว่า พระ
เจ้า หงษาวดี บ้าง   พระเจ้า มหาบัญฑิตร์

ตาม พระ นาม เต็ม   แต่ เป็น พระ ภิกษุ
อยู่ นน บ้าง   เมื่อ พระ มหา บัญฑิตร์ ได้
เสวย ราชสมบัติ นน จุดศักราช ๙๕๙ ปี ชะ

๐ ฝ่าย ละคร นาง พระยา ท้าว นน   ครน
มอบ ราชสมบัติแก่ พระเจ้าหงษาวดี แล้ว ก็ สบาย
พระไทย   ทรง พระ เสด็จหาใน พระเจ้า
หงษาวดี นั้น   ประคอง ตั้ง พระราชโอรส เกิด แต่
พระ อุทร   พระเจ้า หงษาวดี ก็ กลัว เกรง
นบ นอบ กระทำ สการ บุษบา   ทรง ปฏิบัติ

๑๓๒๐   ราชานิราช   เล่ม ๒๘

รักษา ตะตะนาง พระยา ท้าว นั้น ดุจ ตั้ง พระราช
มารดา อัน ยิง พระองค์ ให้ บังเกิด   ตั้งไว้
ใน ที่ เป็น สมเด็จพระชนนี หลวง   แล้ว พระ
องค์ ทรง พระราช ศรัทธา บำเพ็ญ การ กุศล เป็น
อัน มาก   ตรัสสั่งให้ ปลด พระ ที่ นิ่ง แห่ง
หนึ่งใน พระราช วง   เรียกว่า พระ ที่ นิ่ง
ธรรมสภา   แล้ว เสด็จ พระราช ดำเนิร
ออก มา บอจ พระ ไทรบีฏก   แก่ พระสงฆ์วัน
ละ ร้อย รูป มิได้ ขาด   แล้วให้ สามเณร ส
องค์   ซึ่ง เป็น นิสิตที่ ร่วม ยาก   หนี มา
แต่ กรุง อังวะ นั้น ลัก ออก   ไปรด ตั้ง ให้
เป็น เสนาบดี ผู้ ใหญ่   ชื่อ พระยา อินท์ หนึ่ง
พระยาราม หนึ่ง   พระยา พรวัว หนึ่ง   พระยา
แก่น ท้าว หนึ่ง   แล้ว ไปรด ตั้ง เสนาบดี

เล่ม ๒๘

ราชาธิราช

๑๓๓๑

เปน อนันต์ บัง มา

ตาม ผู้ใหญ่ ผู้น้อย

โดย ขนาด ตำแหน่ง ที่

ฯ

๐ ครั้น อยู่มา พระเจ้า หงษาวดี จึงให้

แต่ง ลำเนา ลำหนึ่ง

บรรทุก เสบียง อาหาร

ไพร่ พล พรอม แล้ว

จึง ครุส นิมนต์

พระ สงฆ์ ราชาคณะ ผู้ใหญ่ องค์ หนึ่ง

ชื่อ

พระพุทฺธ ไชยสาริย์

กับ ด้วย พระ ภิกษุ

ที่ ชำนาญ ใน จิตรกรรม รูป ภาพ เลขา

ให้

ไป เขียน อย่าง ปราสาท

อย่าง พระพุทฺธบาท

แล อย่าง พระวิหาร ทั้ง สิบ หก แห่ง

ซึ่ง มี

อยู่ ณ เมือง ลังกา ทวีป นี มา

พระพุทฺธ

ไชยสาริย์ รับสั่ง แล้ว ก็ ถวาย พระพร ลา ถง สู่

ลำเนา กับ ด้วย ภิกษุ ทั้งปวง

จึง ให้ ใช้

ใบ แล่น ลำเนาไป ครั้น ถึง ท่า ที่ จอด ณ ลังกา

ทวีป แล้ว

ฯ

๐ พระเจ้า ลังกา ได้ แจ้ง ว่า มี พระสงฆ์
 ไป แแต่ ชมภูทวิป ก็ ดี พระไทย จึง ตรัส สั่ง
 ให้ ชุนนาง มา รับ พระพุทธโฆษาจารย์ เข้า
 ไป ยัง พระราช วัง สถาน ชุนนาง ก็ พา
 พระ พุทธโฆษาจารย์ เข้า ไป เฝ้า พระเจ้า
 ลังกา เสด็จ ออกถวาย นมัสการ แล้ว ก็ ตรัส ทาม
 ว่า พระ ผู้เป็น เจ้า มา ถึง ประเทศ ข้าพเจ้า
 นี้ ด้วย ประสงค์ สิ่งใด พระ พุทธโฆษา
 จารย์ จึง ถวาย พระพร ว่า พระเจ้า แผ่นดิน
 กรุง หงษาวดี ผู้ ทรง ศัพทพิธราชธรรม เป็นอัน ดี นั้น
 มี พระราชศรัทธาอาราธนา ให้ อาตมาภาพพา พระ
 ภิกษุผู้ นำนานใน จิตรกรรม มา เขียน อย่าง ไพศ
 ยนต์ มหา ปราสาท อย่าง พระพุทธบาทถลัญชร
 แด่ อย่าง พระวิหาร ทั้ง สิบ หก เข้าไป ถวาย จะ
 ทรง สถาปนา สร้างไว้ ใน กรุงหงษาวดี เพื่อ จะ

เล่ม ๒๘   ราชานิราช   ๑๓๒๓

ให้ เป็น ที่ บำรุง พระราช ศรัทธา   แล เป็น

เกียรติยศไปจน ตลอด กัลป์อาสาน   ชะ

๑ พระเจ้า ลังกา ได้ ทราบ ว่า   พระเจ้า

ทรง ทรงหาดีมี พระราช ศรัทธา เลื่อมใสใน พระ

พุทธศาสนา เป็น อัน มาก ตั้ง นั้น   ก็ ทรง

พระ ประสาท ไสมนต์ นี้   จึง ตรัส สั่ง ให้

นิมนต์ พระสงฆ์ รูป หนึ่ง ใน พระ อาราม หลวง นำ

พระ พุทธ ไชษาจารย์ แล พระ ภิกษุ ทั้ง ปวง นั้น ไป

เขียน อย่าง ทั้ง ปวง ได้ เสร็จ แล้ว   พระ พุทธ

ไชษาจารย์ ก็ สั่ง สนทนา ด้วย พระ สงฆ์ ทั้ง ปวง

เป็น อรรถ สกัจฉา ต่าง ๆ เสร็จ แล้ว   ก็ ลา

พระ สงฆ์ ทั้ง ปวง   จึง กลับ เข้า ไป ถวาย

พระ พว ลา พระ เจ้า ลังกา แล้ว   ก็ พา

พระ ภิกษุ ทั้ง ปวง ลง สู่ สำเภา   เร่ง ให้ ไซ้ ไบ

๑๓๒๔   ราชธานีราช   เล่ม ๒๘

แล้ว มา ถึง กรุงหงสาวดี   จึงนำ อย่าง

ทั้งปวงเข้า ถวาย พระเจ้า หงสาวดี ๆ ทอด พระ

เนตร เห็น อย่าง ทั้ง สาม นั้น แล้ว ก็ มี พระไทย

ยี่สิบ นั้   จึง ตรัส สั่งให้ ถาปนา พระ

เจดีย์ฐาน ทั้งสิบ หก แห่ง   ปีหนึ่ง ก็ สำเร็จ

แล้วให้สร้าง พระ มหา ปราสาท องค์หนึ่ง ครน

เสร็จแล้ว จึงให้หล่อ รูป พระพุทธเจ้าสี่ พระองค์

คือ พระ กุกกุสันโธ   พระ โคณาคนัน   พระ

พุทธอัสสัม   พระ สมณโคตม   โดย

กำหนด ขนาด พระ กาย สูงใหญ่ พอควร แก่ พระ

ราช ศรัทธา   ครน เสร็จ แล้ว ก็ให้ อัญเชิญ

พระพุทธรูปทั้ง สี่ พระองค์   ขึ้นไว้ บน ปราสาท

ปราสาท ทั้ง สี่ ทิศ   แล้วให้สร้าง พระ

มหา วิหาร ทั้งสิบ หก แห่ง สำเร็จ แล้ว   ก็

ทรง พระราช อุทิศ ส่วย สาอากรไว้ สำหรับ พระ

เล่ม ๒๘

ราชาธิราช

๑๓๒๕

วิหาร ที่ พระ พุทธไสยาสน์ นั้น ก็ให้

เขียน พระพุทธรูป ๑๐๐ รูป สร้างไว้ใน

พระ อาราม แล้วยัง ให้ นมัสการ พระสังฆ

อัน ทรง พระไตรปิฎก ทรง อยู่ทุก พระ อาราม

แล้วก็ให้ แต่งการฉลองมิ่งนาม มโหรีศพ สมโภช

เจ็ด วัน เจ็ด คืน แล้ว พระองค์ ก็ ทรง

พระเศวตทนต์ หลังน้ำทักษิณาทน ทรง เหนือเมฆนี้ตลอด

แผ่นดิน พระ ราชนิกุล ให้ แก่ สัตว์ โดดย ทั้งปวง

เบื่อง ท้า แต่ อภิเษกหา นรท ษณ มา เบื่อง

บน ตลอด ถึง ภวศกะ พรหม เปน ที่ สุก ด้วย

พระราช หฤไทย จ้าง พระ โพธิญาณ ทรง

พระราช ศรัทธา เลื่อมใสใน พระ พุทธศาสนา ยิ่ง

นัก แล้ว พระเจ้า หงษาวดี จึง ตรัส สั่ง นาย

ช่างทั้งปวงให้ปั้นพระมเหสีใหญ่ในเมืองหงษาวดี

นั้น ชน อีก ตรัส ถาม ว่า กษัตริย์ แต่ ก่อน

ท่านให้ ก่อไว้สูง เท่าใด นาย ช่าง จึง
 กราบ ทูล ว่า เมื่อ ครั้ง พระเจ้า ทิศราช
 ได้ เสวย ราช สัมบัท นั้น จะ ให้ บุณะ สูง
 ชน อีก เท่าใด ข้าพเจ้า มิได้ ทราบ ะ

๐ พระเจ้า หงษาบดี จึง ตรัส ว่า เป็น ธรรม
 เนียม มา บคคต ผู้ ไต่ จะ สร้าง พระ พุทธรูป ยืน
 แลว จะ นิ่ง ก็ มิได้ นิ่ง แลว จะ นอน ก็
 มิได้ นอน แลว จะ นิ่ง ก็ มิได้ นิ่ง แลว
 จะ ยืน ก็ มิได้ เป็น อย่าง ธรรมเนียม ฉนั้น
 จะ สร้าง พระ มหา เจดีย์ ได้ จะ ให้ ห้อย น
 ลง ก็ มิได้ พระ ธาตุ พระ พุทธเจ้า มิได้ เป็น
 รูป สัมเด็จ พระ พุทธเจ้า เหมือน เมื่อ พระ
 องค์ ยัง มี พระ ชนม์ อยู่ นาย ช่าง จึง ก่อ
 เสริม ตาม ชอบใจ เถิด นาย ช่าง จึง ทูล
 ว่า จะ ขอ บุณะ พระ มุเตา ให้ สูง ชน ร้อยศอก เป็น

เล่ม ๒๗ ราชานิราช ๑๓๒๗

ยี่สิบห้า ว่า มีพระราชนิโองการ ตรัสว่า

ชอบแล้ว จึงตรัสสั่ง นายช่างว่า พระ

ธาท สมเด็จพระพุทธเจ้า แล พระธาท พระ

อรหันต์ ซึ่งพระเจ้าตาก เสด็จ

ส่งเข้ามา ณนี้ เรา จะให้บรรจุไว้ในทิศ

ทักษิณ ครั้นบรรจุเสร็จแล้ว พระพุทธ

ไสยาสน์ ซึ่งอยู่ที่ทิศทักษิณนั้น ก็ให้ประ

ษณ อีกด้วย นายช่างรับสั่งแล้ว ก็

ประ พระเจดีย์ ณนี้ ตั้งชนรชย ศอก พระ

เจ้ามณฑลที่เสด็จออกไป ทอดพระเนตรเห็น

พระเจดีย์เอียงอยู่ข้างทิศอาคเนย์ จึงมี

ทรงพระโกรธนัก จึงตรัสว่า พระมหา

เจดีย์เอียงอยู่ ณนี้ ท่านจะคิดประการ

ใด นายช่างไม่รู้ที่จะกราบทูล ถวาย

บังคมแล้ว ก็ก้มหน้า นั่งอยู่ พระเจ้า

หงษาว่าก็ จึง ตรัส ว่า เรา จะ คิด ทำ ให้
 พระ มหา เจดีย์ ทรง ชัน จง ได้ จึง สั่ง
 ให้ ชุก สระ ลง ใน ทิศ พายัพ ไกล พระ
 มหา เจดีย์ ออก ไป สาม วา สำ เร็จ แล้ว ได้ ทำ วัน
 พระ มหา เจดีย์ ก็ ทรง ชัน นาย ช่าง ทัง ปวง
 ก็ ธรรม เจริญ ชม พระ บัญญา แล้ว พระ
 เจ้า หงษา ก็ ก็ ให้ ถม สระ นั้น เลี้ย ตั้ง เก่า ด้วย
 มวล ดิน ที่ ชุก ไว้ นั้น อนึ่ง พระ เจดีย์ ซึ่ง
 บรรจุ พระ ธาริ กระจาต แต่ ก่อน แด ถาน
 อาวาส ณ แห่ง ใด ๆ ซึ่ง ปริก หัก พัง อยู่ แต่ ก่อน
 นั้น ก็ ให้ บูณะ ชัน ทุก แห่ง ชัน ครั้น เสร็จ
 แล้ว ก็ ให้ มี งาน มโหรี ศพ สม โภช ทัง กลาง วัน
 กลาง คืน ถ้วน ไตร มาศ สาม เดือน ครั้น นั้น
 กรุง หงษา ว่า ก็ อุประ มา ตั้ง เมือง เทพยตา ก็ ว่า ได้
 ราษฎร ทัง ปวง อยู่ สุข สนุก สบาย หา อันตราย มี

เล่ม ๒๘

ราชาธิราช

๑๓๒๙

ไต่ ครั้น ออก พรรษา แล้ว พระเจ้า

หงษาวิต จึง จิต เรือ แข่ง กัน ครั้น เรือ มา

พร้อม ถึง ที่ สนาม แล้ว ก็ ทรง จิต เรือ

ให้ เสนาบตี แข่ง กัน เป็น คู่ ๆ ครั้น แข่ง

แพ้ กัน ไป แล้ว กลับ มา เรือ สมิง เพ็ด

กำกอง ชน เรือ สมิง เพ็ด ครอบงำ ล่ม ลง สมิง

เพ็ด ครอบงำ ฆม น้ำ ทาย ณ ตำบล บาง นาค

ครั้น เสด็จ ขึ้น ถึง ที่ ประโคน น้า วัด ศรี ปรากฏ

เรือทอง สิบลำ ก็ มา ทน เรือ พระที่นั่ง เสนาบตี

ทั้งปวง ก็ มา ถึง พร้อม กัน ที่ ประโคน นั้น แล้ว

พระเจ้า หงษาวิต จึง ทรง สั่ง ให้ เสด็จ ดู เสนาบตี

แลไฟว์ พล ทั้งปวง ด้วย เครื่อง โภชนาหาร

ให้ อิ่ม สำนวย พระ

๑ ฝ่าย ภรรยา สมิง เพ็ด ครอบงำ ครั้น ฐิ

ว่า สวามี เรือ ล่ม ถึง แก่ กรรมตาย แล้ว ก็ เสีย

ใจ ร้องไห้เข้ามา กราบ ทูล พระเจ้า หงษาว่า
 เรือ สมิง เพ็ด กำกอง โคน เรือ สมิง
 เพ็ด ครอบงำ สวามี ข้าพเจ้า ล่ม ลง จน สวามี
 ข้าพเจ้า ถึง แก่ อาสัญกรรม ขอได้ ทรง
 พระ กรุณา ตรัส วินิจฉัย ให้ ข้าพเจ้า ด้วย พระ
 เจ้า หงษาว่า ได้ ทรง พัง ดัง นั้น ก็ ตรัส ว่า
 การ ที่ คือ หนึ่ง ชก มวย ตะลุม บอน หนึ่ง
 แข่ง เรือ หนึ่ง การ เล่น สาม ประการ นี้
 แม่ตาย เสีย ก็ หา โทษ มิได้ ซึ่ง สวามี
 ท่าน เรือ ล่ม ถึง กาล กิริยา นั้น ก็ เป็นกรรม ของ
 สวามี ท่าน สิ้น อายุ เป็น อาการ มรณ
 แล้ว ท่าน อย่า เสีย ใจ เศร้า โศก เสีย จง
 กระทำ กุศล แผล่ ส่วน บุญไป ให้ เติบ จึง พระ
 ราชทาน เงิน ทอง สิ่ง ของ แก่ ภรรยา สมิง เพ็ด ครอบงำ
 ให้ เป็น ค่า เครื่อง แต่ง การ ปลงศพ สวามี ๗

๑ ฝ่าย พระยา ล้าว ได้ ยิน พระเจ้า หงษาดี
 ตรัส วิวินิจฉัย ความ ดัง นั้น ก็ กราบ ทูล
 ว่า เพราะ เหตุ แม่ น้ำ แคน เรือ แข่ง กัน
 นั้น ต่าง คน ต่าง หมายถึง เอา ไชย ชนะ จึง
 เรือ สมิง เพื่อกำกอง โคน เรือ สมิง เพื่อกะราช ล่ม
 ลง สมิง เพื่อกะราช ถึง อนิจกรรม พระเจ้า
 หงษาดี ได้ ทรง พงศ์ ดัง นั้น ก็ ตรัส สั่ง
 วิสุกรรม ว่า ให้ รังวัด แต่ ตำบล บาง นาค
 ไป จน ถึง เบิง อะระกั กั้น จะ ไต่ ก็ รอย
 เส้น วิสุกรรม รับ สั่ง แล้ว ก็ คม คน ออก
 ไป รังวัด ที่ ทั้ง สอง ตำบล แล้ว กลับ เข้า
 มา กราบ ทูล ว่า ข้าพเจ้า ออกไป รังวัด
 แต่ ตำบล บาง นาค ไป ถึง เบิง อะระกั
 กั้น ไต่ รอย ห้า สิบ เส้น พระเจ้า หงษาดี
 ไต่ แจง แล้ว จึง ตรัส สั่ง พระยา อินท หนึ่ง

๑๓๓๒

ราชาธิราช

เล่ม ๒๕

พระยา ราม หนึ่ง พระยา ล้าว หนึ่ง สมิง

พระราม หนึ่ง เพิกศครวรี หนึ่ง มະนุราชสังตะ

หนึ่ง มະนุกำเพิต หนึ่ง ชุน นางเจ็ด นาย

นี้ ให้ คุม คนไป ชุค คดองที่ รังวัดไว้ แล

ให้ กว้างโต สิบ เส้น ชุนนาง ทังเจ็ด ก็

กุม คนไป ชุค คดอง กว้างโต สิบ เส้น

ตาม รับตั้งแล้ว ก็ พา กัน กลับ เข้า มา

กราบ ทูล พระ เจ้า หงสาวดี ๆ ก็มี พระไทย

ยินดี นึก พระ

๑ ขณะ นั้น กรุง หงสาวดี รุ่งเรืองไปด้วย

พระ พุทธศาสนา เป็น อัน งาม ยิ่ง เกียรติยศ

กฤทธิคุณ พระ เจ้า หงสาวดี ก็ เลื่อง ลือไป

ใน นา ๆ นุ ประเทศ ทังปวง ฝ่าย พระเจ้า

เชียงใหม่ พระเจ้า ล้าน ช้าง พระเจ้า กรุง

ศรี อโยธยา แล กษัตริย์ พระ นคร อื่น ๆ

เล่ม ๒๘

ราชาธิราช

๑๓๓๓

ก็มี พระไทย ขึ้น ชม   ต่างให้ แต่ง พระราช
สาร องค์ ละ ฉบบ   แด เครื่อง ราช บวร

ณการให้ ราชทูตอุปทูต กับไพร่ คุม มา ถวายทุก
ประเทศ   พระเจ้า ทรง หงษาดี ก็ให้ แต่ง

การ รับ พระราชสาร โดย อย่าง ชนมเนียม ราช
ทูต ทั้งปวง ก็ เข้า มา กราบ ถวาย บังคม ถวาย
พระราช สาร แด เครื่อง ราชบวรนาการ   ๖๖

๖๖ พระเจ้าหงษาดี จึง ตรัส สั่งให้ อ่าน ใน
พระ ราช สาร ของ กษัตริย์ ทุก ๆ พระ นคร นน
มี เนื้อ ความ ตอง กัน ว่า   เรา ทั้งปวง ผู้
ดำรงค้ พระ นคร ใน ประเทศ ต่าง ๆ นี้ได้ ทราบ
ว่า พระเจ้า หงษาดี มี พระ เทษานภาพ แด
พระเกียรติยศ เปน อัน มาก   ก็มี ความ
ยินดี ชึ่ง นึก   บราณนา จะใคร่ กระทำ ราชไมตรี
ด้วย   ให้ พระนคร หงษาดี กับ นคร ทั้งปวง

๑๓๓๔

ราชาธิราช

เล่ม ๒๘

นี้ เป็น สุวรรณ บถพิ เดียว กัน ครั้น จะ ถวาย
 ราชธิดา มาเป็น ตำพันธมิตร เล่าก็ ยัง มิ แจ้ง ว่า
 เป็น พระวงศ์ใด จึง แต่ง ราชทูต ให้ นำ
 พระราชสาร แล เครื่อง ราช บรรณาการ มาถวาย
 พอ เป็น ทาง พระราชไมตรี ครั้ง หนึ่ง ก่อน ถ้า
 ทราบ พระวงศ์ เห็น ชอบ ด้วย แล้ว จึง จะ
 แต่ง ราช ธิดา มา ถวาย ต่อ ภาย หลัง ซึ่ง
 พระ ราช สาร ของ กษัตริย์ ต่าง ๆ พระ นคร นั้น
 ราช ทูต อุปทูต จะ ไ้ นำ มา ถึง พร้อม วัน เวลา
 เดียว กัน หา มิ ไ้ แต่ มี เนื้อ ความ ต้อง
 กัน ทุก พระราช สาร จึง กล่าว รวม
 คราว เดียว ะ

๐ ครั้น พระเจ้า กรุง หงษาวดี ไ้ แจ้ง ใน พระ
 ราช สาร ของ พระเจ้า แผ่น ดิน ต่าง ๆ ประเทศ
 แล้ว ก็ ทรง พระ ดำริ ห้ ว่า กษัตริย์ ทั้งปวง

เล่ม ๒๘ ราชานิราช ๑๓๓๕

นี้ ถือ ชำดี ทระกุก ว่า เป็น เชื้อ ชัยวงษ์ มี

ทิวสิมานะ มาก ว่า กล่าว เสียบ แทง เรา

มา ทก พระองค์ จำ จะ คิด แก่ ไซให้

กษัตริย์ ทงปวง ศลาบ มานะ อ่อน น้อม นับถือ เรา

จงได้ แต่ จะ กล่าว ชัก นำ โดย ความ ศติ

โลก นั้น เห็น หา สัน สำนวนไม่ จำ จะ

แทง ราชสาร เทศนา ทอบโดย ทาง ศติ อกรรมให้

กษัตริย์ ทงปวง เต็มใส เชื้อ พัง เห็น กษัตริย์

พระองค์ใด พระองค์ หนึ่ง จะ ยก ราชธิดา

ทง เกรอง กิณฑ์ บูชา เรา เป็น แน่ หนึ่ง วิชา

เทศนา นี้ เรา ก็ ได้ เล่า เรียน ช้อม หัก เป็น อาวุธ

สำหรับตัว มา แต่ เป็น สามเณร ยัง

เยาว์ อยู่ จน อุปสมบท บวช เป็น ภิกษุ

โต ลาก สการ เตียง กาย แล มี ชื่อ เตียง ปราวณ

๑๓๓๖   ราชธานีราช   เล่ม ๒๗
ก็ เพราะ คุณ วิชา เทศนา   ตั้งแต่ ลึก มา
ครอบ ครอบ แผ่นดิน แล้ว   มิได้ เทศนา
ให้ผู้ ไต่ ฟัง เลย   วิชา เทศนา จะ เรือ
วิ่งไป เลี้ยว แล้ว   จึง ตรัส สั่ง เจ้า พนักงาน
ให้ แต่ง พระ ราช สार ทอบ ลงใน แผ่น สวรรณ
บักร์ หลาย ฉบับ   มี เนื้อ ความ ต้อง กัน
ทุก ฉบับ   กับ ให้ จิต เครื่อง ราช บรรณา
การ ต่าง ๆ โดย สมควร   แล้ว โปรด พระ
ราชทาน เงิน ทอง เลื่อ ผ้า   แก่ ราชทุก
อุบุด เป็น อัน มาก   ครั้น พระราช สार
เสร็จ แล้ว ก็ มอบ ให้ ราชทุก อุบุด ทั้งปวง นำไป
ราชทุก ทั้งหลาย ก็ ถวาย บังคม ถา   ถือ พระ
ราชสาร ทอบ   แล คุณ เครื่อง ราช บรรณา
การ กลับไปถวาย พระเจ้า อยู่หัว ของ ตน ทุก ๆ
พระ นคร   ๗๖

๐ พระเจ้าแผ่นดินทุก ๆ พระองค์นั้นก็มี
 รับสั่งให้อ่าน ใน พระราชสารตอบนั้นว่า
 เราผู้ครองกรุงหงสาวดี ขอสนองพระราช
 สาร ยุคล มา ถึง พระเจ้าแผ่นดินทุก ๆ
 พระองค์ ผู้ดำรงอยู่ใน ทศพิธราชธรรม
 เป็น สัมมาทิษฐี นับถือ พระพุทธศาสนา ด้วยกัน
 ซึ่ง พระเจ้าแผ่นดิน ทั้งปวง ปราถนา
 จะใคร่เป็น สัมพันธมิตร บำรุง พระราช
 ไมตรี แต่ยังมีใจแข็งว่า เป็น วงษ์ใด นั้น เรา
 จะขอ เทศนา เปรียบ เทียบ เนื้อ ความ ถวายให้
 ทราบ ด้วยใน กลับริ้วนี้ เรียกว่า ภัททกลับริ้ว
 เพราะ เจริญ ยึด ยืน ทรง พระพุทธเจ้าได้ ถึง ห้า
 พระองค์ คือ พระกุกกุสนธิ ซึ่งได้เป็น
 พระพุทธเจ้าไปวัด สัตว์ แต่ ก่อน แล้ว เสด็จ

๑. เกกาส

ราชา อธิราช

เล่ม ๒๗

สู่ นฤพานไป นั้น

เป็น เชื้อ พระองค์โต

พระโกนาคมน์ได้ ตรัสแก่พระปรมาภิเศกสม โปธิ

ญาณ ภาย หลัง นั้น

เป็น เชื้อ วงษ์ พระ

พุทธเจ้าผู้ ทรง พระนาม ว่าพระกุกกุสนธิ์ นั้นหรือ

พระโกนาคมน์ พุทธเจ้า เสด็จ ปรีนิพพาน ไป แล้ว

พระพุททกัลลปโต ตรัส เป็น พระพุทธเจ้า พระ

พุททกัลลป นน

เป็น เชื้อ พระวงษ์ เอง

มา แต่ พระโกนาคมน์ นั้น หรือ

พระพุท

กัลลป เสด็จ ยัง พระ นฤพาน แล้ว

พระศรี

สักยมุนีได้ ตรัส เป็น พระพุทธเจ้า

พระศรี

สักยมุนี เป็น เชื้อ พระ วงษ์ ของ พระ พุททกัลลป

นน หรือ

พระพุททภาษิต จึง เรียกว่า เป็น

พระพุททวงษ์ เดียว กัน

ธรรมตา บุคคล จะ

เป็น พระ พุทธเจ้านน

ถ้า มีโต มี บารมี

เล่ม ๒๘   ราชาธิราช   ๑๓๓๙

สี่ อสงไขย แปด อสงไขย   สิบ หก อสงไขย

กำไร แสน มหา กัลป์ แล้ว   ก็ ทา ตรีศ

เปน พระพุทธเจ้าไม่   หนึ่ง พระพุทธเจ้า ของ

เราใต้ เสด็จ ทรง นั่ง เหนือรัตน บัดลังก์   ภาย

ใต้ร่มไม้พระมหาโพธิเป็น เสวตรฉัตรแล้ว   ใน

เมื่อ เวลา อัญจนกต   พระองค์ ทรง ขจัด เด็ย

ซึ่ง พระยา มาราชธิราช กับ ทั้ง เสนามาร   ให้

ปราไชยไป แล้ว   พระ มหา สมมุติ วงษ์

บรม กษัตริย์ ยัง มิได้ ชาติ   ใน เมื่อ ปณยาม

พระองค์ทรงพิจารณาซึ่งบุพเพนิวาศญาณ   ระลึก

ถึง ชาติ ที่ อาไศรย อยู่แต่ ก่อน   พระ มหา

สมมุติวงษ์ ก็ ยัง มิได้ ชาติ   ใน เมื่อ มัชฌิม

ยาม   พระองค์ได้ ทิพ จักขุทิพ ไตร   พระ

มหา สมมุติวงษ์ ก็ ยัง มิได้ ชาติ   ใน เมื่อ

๑๓๕๐   ราชาธิราช   เล่ม ๒๙

เวลา บัณฑิตยาม พระองค์ ทรง พิจารณา พระปฏิ
จะ สมุบาท   เปน อนุโลม ปฏิโลม   เมื่อ
เวลา บัณฑิตยาม จะ ใกล้เคียง   พระองค์ ก็
ได้ ตรัส แก่ พระ พรมาภิเศก สม โภ ธิญาณ เปน
พระพุทเจ้า   พระ มหา สมมุติวงศ์ บรม
กษัตริย์ ก็ ชาติ ทั้ง อยู่ใน พระพุททวงศ์   เรียก
ว่า เปน วงษ์ พระพุทเจ้า   ตั้งแต่ วัน
นั้น เวลา นั้น มา ใน กัลป์ นี้ พระ พุทเจ้า ได้ ตรัส
แล้ว สัก พระองค์   ยัง จะ มา ตรัส ใน เบื้อง
หน้า นั้น อีก พระองค์ หนึ่ง   ภาทกัลป์ ทำตาย
แล้ว   กัลป์ จริณ ทั้ง ๕ หนึ่ง อีก หลาย กัลป์   พระ
พุท พระยาภรณ์ ทรง ทำนาย ว่า   จะ มา
ตรัส ออก แก่ พระองค์ รวม เปน สิบ ด้วย พระพุทเจ้า
ที่ จะ ตรัส ใน ที่ สุด ภาทกัลป์   เปน พระองค์
คำรบ ห้า นั้น   พระ โภธัสทว ์ ทงปวง ซึ่ง

เล่ม ๒๘

ราชาธิราช

๑๓๔๑

จะ มา ตรัส เป็น พระพุทธเจ้า นี้ เกิดใน

ตระกูล แล วงษ์ ชาติ ภาษา ต่าง ๆ พระพุทธ

ผู้ กาก ทรง ตรัส เรียก ว่า เป็น พระ พุทธ วงษ์ เดียว

กัน กษัตริย์ ทั้งปวง ซึ่ง เป็น สัมมาทิษฐิ

นับถือ พระพุทธศาสนา ทั้ง สิ้น นี้ จะ เรียก

วงษ์ พระพุทธเจ้า โดย พระพุทธภาษิตหรือจะเรียก

วงษ์ อย่างอื่น ก็ ตาม หนึ่ง พระพุทธเจ้า

เสด็จ ดับ ธนธ ปิณิพพาน แล้ว คน ทั้งปวง

เอา แก้ว เงิน ทอง สิ่ง ของ ที่ ดี แล สิ่งดี ดี บุค

ตะกั่ว โดย ทำ ลงไป จน ถึงไม้ แล อัฐิ ปูน

มา กระทำ เป็น พระพุทธ ปฏิมากร เคารพ นมัสการ

ณ กษัตริย์ ทั้งปวง ผู้ เป็น สัมมาทิษฐิ จะ ไม่

เคารพ นับถือ ทรง เห็น ว่า เป็น ของ สิ่ง นั้น สิ่ง นี้

ที่ สุด ลงไป ว่า เป็น อัฐิ เป็น ปูน ก็ ตาม พระ สถิติ

ปัญญา อุประมา เหมือน หนึ่ง เรา นี้ คน

ทั้งปวง ประชุม ชวน กัน อัญเชิญ มา ราชภิเศก
 ไต่ ดำรงค์ ราช สมบัติ เป็น พระเจ้า แผ่นดิน
 แล้ว กษัตริย์ ทั้งปวง ผู้ มี ปรีชา เฉียบแหลม
 จะ ทรง เห็น ว่า ตั้ง อยู่ใน ที่ เป็น ชาติ วงษ์ เหมือน
 อย่าง พระพุทธเจ้า ทรง ดำรัส เรียก พระ
 พุทธวงษ์ นั้น หรือ จะ ว่า เป็น วงษ์ ไท
 ก็ ตาม หนึ่ง เปรียบ ความ ให้ ชาติ กระชั้น
 เห็น ไกล ๆ อีก อย่าง หนึ่ง คือ ราชธิดา
 พระ มหา กษัตริย์ พระ องค์ ไท เมื่อ ยัง ทรง
 พระเยาว์ เป็น ราช ทาริกา อยู่ นั้น ก็ เรียก
 ว่า วงษ์ เต็ก ครั้น เจริญ วัน ทวี พระชนม์
 เป็น ราช กุมารี ชน แล้ว ก็ เรียก ว่า วงษ์
 ส้าว ครั้น พระชนมายุ มาก ชรา แล้ว ก็
 เรียก ว่า วงษ์ แก่ เมื่อ กษัตริย์ ทั้งปวง

เล่ม ๒๘ ราชานิราช ๑๓๔๓

จะ กลับ เรียกว่า วงษ์ แก่ เป็น วงษ์ ดาว วงษ์ ดาว เป็น วงษ์ เต็กไต ก็ ตาม อัญญา ไศรย ซึ่ง

เปรียบ เทียบ เทศนา ถวาย ทอมนแทน พระราชสาร
ทั้งปวง ที่ มี มา นั้น คดี ธรรม อยู่เบื้อง
ต้น คดี โลกย์ อยู่ที่ สุด ขอ พระเจ้า

แผ่นดิน ทน ทก ๆ พระ องค์ ผู้ ทรง ปรีชา สามารถ
หวัง จะ ใคร รู้จัก วงษ์ เรา นั้น จง ทรง พระ นิการณ
ด้วย พระ บัญญา อย่าง เตอียด ให้ เห็น

โดย สัมมา ทิษฐิญาณ อย่า ทรง พระ
ตำหนิ ด้วย พระ บัญญา มฤดา ทฤษฎี แล้ว ก็ คง
จะ รู้จัก วงษ์ เรา โดย แท้

๐ ครั้น กษัตริย์ ทั้งปวง ได้ แจง ใน พระราช
สาร ทอบ ตั้ง ณ แล้ว ก็มี พระ ไทย ขึ้น
ชม ยิ่ง นึก ราว กับ ได้ ทรง สดับ พระ
ธรรม เทศนา ถิ่น ที่ หนึ่ง ต่าง พระ องค์ ก็

๑๓๔๔

ราชาธิราช

เล่ม ๒๑

ทนต์ ธรรมเสวัญ ว่า

พระเจ้าหงสาวดีนี้

ทรงพระไตรย บิฏก ธรรม มี พระปรีชาญาณเป็น

อันยิ่ง ฉลาด ทั้ง คดี โลกย์ คดี ธรรม จะ

หา กษัตริย์ พระองค์ใด เปรียบ เสมอ เป็น อันยาก

๐ ฝ่าย พระเจ้า เชียงใหม่

ทรง พระ

ราช ศรัทธา เลื่อมใส นับถือ พระพุทธศาสนา นัก

ครน ไต่ ทราบใน พระราช ธาร ทอบ ออก พระ

นาม พระพุทธเจ้า ตั้ง นาม ก็ ทรง พระ

ปราโมช ปลื้ม พระไทย เปรียบ ประตจ

ศรัทธาใจ อ่อน ผูก รัก กับ บุรุษ อยู่แล้ว ครน

ไต่ พง เพลงสาร คำ เกี้ยว ที่ไฟระเระ จับใจ ซ้ำเข้า

อีก ก็ ยิ่ง มี ความ เส่นหา ทราบ เลี้ยว มาก

จน จึง ทนต์ ปฤกษา แสน ท้าว พระยา ดาว

ทั้งปวง ว่า พระเจ้าหงสาวดีนี้ มี บัญญา

เล่ม ๒๗ ราชานิราช ๑๓๔๕

ลึกลับ ซึ่ง ภู พระไตรปิฎก มาก ควร จะ นับ

ว่า เป็น พระเจ้าทรงธรรมแท้ ซึ่ง มี ราชสาร ตอบ
มา นี้ ก็อุปมา ตั้งเทศนาให้ เรา ฟัง

เรา มี ความ ยินดี นี้ ก็ หนึ่ง แต่ ก่อน เรา

คิดไว้ว่า จะ ถวาย ธิดา ไป เป็น สำนัณมิตร์ด้วย

พระเจ้า อังวะ ก็ เห็น พระเจ้า อังวะ ไม่

ใคร จะ อยู่ ใน ยุติธรรม เกรง ธิดา เรา

จะได้ ความ คับ แค้น เมื่อ ภาย นาน บัดนี้ เรา

เห็น พระเจ้า หงสาวดี ตั้ง อยู่ ใน ยุติธรรม สมดัง

คำ คน เล่า ภา เห็น จะ ปราถนา เป็น

พระพุทธเจ้า องค์ หนึ่ง มั่น คง เรา จะ

ถวายธิดาไปเป็นสำนัณมิตร์ด้วย พระเจ้าหงสาวดี

จะให้ ไม่ตรี สนิท ถาวร นาน ท่าน ทั้งปวง จะเห็น

ประการใด แล่น ท้าว ชุนนาง ลาว ทั้งปวง

๑๓๔๖

ราชาธิราช

เล่ม ๒๙

ก็ เห็น ด้วย พระเจ้า เชียงใหม่ ตรัส ปฤกษา

ข้าง น้า แล้ว ก็ เสด็จ เข้า ข้างใน ตรัส บอก

พระ มะเหสี แล พระ ราชนิตา ๆ จึง กราบ ทูล ว่า

ข้าพเจ้า เกิดมา เป็น สตรี ก็ ย่อม อยู่ ใน บังคับ บิดา

มารดา เมื่อ สิ้น เติง พระราช บิดา เห็น ชอบ

จะ ทรง ปลุก ผัง แล้ว ข้าพเจ้า มิ ได้ ขอ

พระราช บัญชา หนึ่ง ข้าพเจ้า ก็ ได้ ตั้ง

ความ อธิษฐานไว้ ว่า จะ ได้ กษัตริย์ พระองค์

โต เป็น สามี แล้ว ขอ ให้ ได้ กษัตริย์ ท ตั้ง

อยู่ใน ยุติธรรม พระไทย เป็น กุศล ปราณ

พระ โพธิญาณ ข้าพเจ้า จะ ขอ เป็น บาท

บริจาริกา กษัตริย์ พระองค์ นั้น ไป ทุก ชั่วที จน

บรรลุ พระนฤพาน ถ้า พระเจ้า หงษาชาติ

ปราณนา เป็น พระพุทธเจ้า แล้ว ก็ จะ สิ้น ตั้ง ความ

อธิษฐาน ที่ ข้าพเจ้า ตั้งไว้ พระ

๐ พระเจ้าเชียงใหม่ได้ทรงฟัง ก็ตีพระไทย
 นัก จึงตรัสว่า ลูกเราคิดก็ตองกันกับ
 บิดาๆ นี้ก็ยากจะใคร่ได้กษัตริย์เขย ที่มี
 วิริยปัญญา มาก ปราถนาเป็นพระพุทธรเจ้า
 นั้น ถ้าได้ตรัสแล้วจะได้พาเราข้าม
 ห้วย มหรรณพให้ถึงพระนฤพานด้วย พระ

๐ พระอรรคมะเห็ญก็ทูลว่า ข้าพเจ้า
 ก็คิดดังนั้น หวังจะให้ธิดาของพระองค์ได้
 เป็นมะเห็ญกษัตริย์ที่เป็นสัปบุรุษ ปราถนา
 เป็นพระพุทธรเจ้า ธิดาของพระองค์จะได้
 เป็นคู่สร้างพระบารมี ถ้าได้ตรัสแล้ว
 จะได้โปรดข้าพเจ้า แลธิดาของพระ
 องค์ให้พ้นทุกข์ เหมือนอย่างพระพุทธรเจ้า
 ทรงโปรดพิมพายโสธรให้บรรลุ มรรคผล ดังนั้น

๑ ผ่าย พระเจ้า เชียงใหม่ ไต่ ทรง พัง ก็ บัดนี้
 พระไทย ยิ่ง นึก จึง ตรัส ว่า เรา ทั้ง สาม
 คิด ต้อง กัน ดี แล้ว เห็น เรา ทั้ง สาม
 จะ พบ กัน ทก ซาก แล จะ ไต่ ไป พระ
 นิพพาน พร่อม กัน พระเจ้า หงษาวดี น
 เห็น จะ ปราณนา เป็น พระ พุทธเจ้า องค์ หนึ่ง ไต่
 แทะ แล้ว เสด็จ ออก ข้าง น้า จึง ตรัส สั่ง
 ให้ แต่ง พระ ราชสาร ฌบับ หนึ่ง ทรง จิต
 ราชทูต อุปทูต หลาย นาย ให้ นำ พระ
 ราชธิดา อัน ทรง พระ นาม ว่า นาง ประทุม
 มาลี กับ ด้วย นาง สนม กำเนิด ทั้ง ปวง ไต่
 ชนาค ไป ถวาย พระเจ้า หงษาวดี ราชทูต
 อุปทูต ก็ ถวาย บังคม สภา คุม พระ ราช ธิดา ไป
 กับ ด้วย โพร่ พล เป็น อัน มาก ครั้น ล่วง
 เข้า แคน รามัญ โกล้ กรุง หงษาวดี จึง สั่ง

เล่ม ๒๘

ราชาธิราช

๑๓๔๙

ข่าวเข้าไป

เสนาบดีไปแจ้งก็นำความ

เข้ากราบทูล

ฯ

๑ พระเจ้าหงสาวดีทรงทราบแล้วก็ตีพระ
 ไทยนักแถมพระสรวลตรีศแก่พระยาอินท์ว่า
 กษัตริย์ทั้งปวงมีพระราชาสารว่ากล่าวเสียด
 แทงเรา มา

เทศนาตอบนั้น

เราให้แต่งพระราชาสาร
 ก็คิดแล้วแต่เติมว่า

กษัตริย์พระองค์ใด พระองค์หนึ่ง คงจะ
 ยกถูกกล่าวถึงเครื่องกณฑ์เราเป็นแน่ บัดนี้

พระเจ้าเชียงใหม่มีศรัทธามาก ถวายพระ

ราชธิดา มาเป็นเครื่องบูชาเทศนาเรา พระยา

อินท์เห็นผู้ปากเราแล้วหรือ พระยาอินท์

ขมแล้วจึงทูลว่า ข้าพเจ้าเห็นแล้ว

สำนวนพระโอรสของพระองค์นั้นเปรียบประดุจ

น้ำทิพย์ที่เย็นหวาน

ใครได้พั่งแล้วก็

๑๓๕๐   ราชาธิราช   เล่ม ๒๗

ทราบ ทว่าน อยู่ใน ดวงใจ สิ้น ปี่ เตือน เป็น อัน
มาก   พระเจ้า หงษาจดี ตรัส ว่า   พระยา

อินท์ ยก ยอ เรา เกินไป กระทบ   พระยา

อินท์ ทูลว่า   ข้าพเจ้า มิได้ แกล้ง กล่าว

สรรเสริญ พระเดช พระคุณ ให้ เกิน   ข้าพเจ้า

ได้ รับ พระราชทาน พงศ์ นาม พระ โอบอุ้ม ที่ ไพร เพราะ

แต่ พระองค์ ยิ่ง ทรง ผนวช ก็ หวาน ทรม ใน ดวง

จิตร์ ข้าพเจ้า มิได้ หาย จน กุม เท้า บัดนี้   พระ

๐   พระเจ้า หงษาจดี ได้ ทรง พงศ์ ที่ พระ โทษ

จึง ตรัส สั่ง ขุนนาง ให้ ออกไป รับ ราชทูต   แล

สั่ง ให้ พระยาอินท์ แต่ง การ รับ โดย ราช ประเพณี

ครั้น ราช ทูต มา ถึง   มี รับ สั่ง ให้ เจ้าพนักงาน

เบิก ทูต นำ เข้า เผ้า   ราชทูต อุปทูต ดาว

พุงดำ เมือง เชียงใหม่ ก็ เข้า มา เผ้า   ถวาย

ถวาย บังคม แล้ว ถวาย พระราช สำนั กกับ ของ

เล่ม ๒๘ ราชานิราช ๑๓๕๑

พระเจ้าเชียงใหม่ พระเจ้าหงสาวดีจึง

มีรับสั่งให้เจ้าพนักงานอ่านถวาย ในพระ

ราชสาร นั้นว่า พระเจ้าเชียงใหม่ขอ

แจ้งความมาถึงพระเจ้าหงสาวดี ด้วยเรา

ได้ทราบในพระราชสารเทศนาตอบนั้นแล้ว

ก็มีจิตรชื่นชมยินดีนัก เราจึงให้

ราชทูตอุปทูตนำราชธิดาไปถวายเป็นบาทบริจาริกา

หวังจะเป็นสวามีมิตร รักษาราชไมตรี

ไปจนตลอดกาลปาวสาน ซึ่งธิดาเราต่าง

ชาติภาษา ยังไม่แจ้งในขนบธรรมเนียม

ฝ่ายรามัญไทยแท้ แม้นผิดพลั้งในราช

กิจประการใด ขอพระเจ้าหงสาวดีได้ทรง

พระกรุณาพระราชทานโอรยาตสั่งสอนด้วย

๐ พระเจ้าหงสาวดีได้แจ้งในพระราชสาร

กำกับนั้นแล้ว ก็ทรงพระโสมนัสนัก

จึง พระราชทาน เงินทอง เสื้อผ้า แก่ ราชทูตอุปทูต
 แลไพร่ พล ซึ่ง มา ด้วย เป็น อัน มาก แล้วให้
 ทำ การ อภิเศก ตั้ง นาง ประทม มาดี
 เป็น อรรคมะเหสี เอก ครั้น เสร็จ แล้ว
 จึง ให้ แต่ง เครื่อง ราช บรรณา การ เป็น อัน มาก
 มอบ ให้ ราชทูต อุปทูต นำ กลับ ไป ถวาย พระ เจ้า
 เชียงใหม่

๐ ครั้น อยู่มา พระเจ้ากรุงจีน ทรง พระ ดำริ
 ว่า พระเจ้า หงสาวดี นั้น คน ท่งปวง เลื่อง ลือ
 สรรเสริญ ว่า มี สติปัญญา มาก จำ เรา
 จะ ทด ลอง ปัญญา ดู ให้ เห็น จริง จึง สั่ง
 ให้ ช่าง ทำ หีบ ใหญ่ ไบ หนึ่ง ให้ เอา พลอย
 นพรัตน์ ประดับ หีบ เป็น อัน งาม แล้ว เอา
 ธนู ใส่ ยา พิษ ทำ กล ตั้ง ลง ใน หีบ แล้ว ปิด ไว้ จึง
 จาตุก เป็น อักษร ลง ว่า หีบ นี้ เมฆ ใต้ แต่

เล่ม ๒๘ ราชานิราช ๑๓๕๓

พระมหา กษัตริย์ แล้ว เขียนไว้ที่ ผา หีบ

นั้น เจ็ด ตัว ว่า กว้าว บวก รัก บต่าง เสริม มะ

เป็น หนังสือ จัน เจ็ด อักษร ให้ราชทูต

อุปทูต สี่ คน ชื่อโอจิน หนึ่ง ชิมมะ หาจิน หนึ่ง

ตก เขียว หนึ่ง ประวะ หนึ่ง กับ คน ถือ

เครื่อง ราช บรรณาการ สี่ สิบ แล้วให้

ทำ เป็น รูป หุ่น เดินได้ มีปาก อ้า เข้า อ้า

ออก ประตุง เจรจาได้ มา ด้วย สาม ร้อย

หก สิบ ตัว ทั้ง หุ่น แล คน รวม เป็น สี่

ร้อย สี่ แล้ว พระเจ้า กรุง จัน ตรัส สั่ง ราชทูต

ว่า ถ้า พระเจ้า หงซาวตี้ มี พระ ปรีชา เขียบ

แหลม แก่ ปฤษณา นี้ได้ ก็ให้ ราช ทูต อุปทูต

ทั้งสองไปไว้ สี่สิบ คนนี้ อยู่ เป็น ขา พระเจ้าหงซาวตี้

เกิด แล เครื่อง ราช บรรณาการ จง ถวาย

เป็นเครื่องสักการบูชา พระ บัญญา ต่อ ภายหลัง
 ถ้า พระเจ้า หงสาวดี แก้ ปฤษณา มิได้ ก็ให้
 เอา ตัว ผู้ครอง เมือง หงสาวดี ลง เสี้ย ทูต
 ทง สี่ จง อยู่ครอง เมือง หงสาวดี เกิด ราชทูต
 อุปทูต ก็ ถวาย บังคม ถวาย คุม เครื่อง ราช
 บรรณา การ กับ ไฟร์ รอน แรม ธิบ มา บันล ถึง
 เมือง หงสาวดี ား

(ยังมีต่อ)

แจ้งความ

โรงพิมพ์ราชฎีเจริญทำบลดนนสำเพ็งตอน
วัดเกาะ จำหน่ายหนังสือประ โลมโลก,ธรรมมะ,
สุภาสิตต่าง ๆ และรับพิมพ์หนังสือ เช่น ก๊าซ,
ตัว, ฎีกา, ใบเสร็จ, แบบฟอร์ม ฯลฯ ทำเล่มสมต
เดินทองอย่างงาม ๆ สิ่งของที่กล่าวมาแล้ว
รับรองว่าจะทำให้ได้อย่างประณีต และเร็วทันความ
ประสงค์ กับมีหนังสือแบบเรียนของกระทรวง
ศึกษาธิการทุกชนิดจำหน่ายด้วย ทั้งหล่อตัว
อักษรพิมพ์จำหน่ายโดยคิดราคาอย่างย่อมเยา

เพราะฉะนั้น ถ้าท่านมีความประสงค์อย่าง
ใดอย่างหนึ่งซึ่งได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น เชิญ
ท่านไปลองซื้อหรือจ้างพิมพ์ ท่านจึงจะทราบ
ได้ว่าที่โรงพิมพ์ราชฎีเจริญคิดราคาพอสมควร.

*****

ราชาธิราช

เล่ม ๒๙

ยี่สิบห้าต่างคี่ ท่าง รู่ ท่าน ผู้ ขอ
ร้าน หนังสือ หน้า ๖๓ เกาะ เพราะ นึกหนา
ราชครู เจริญโรงพิมพ์ ริม มรรคา
เจริญท่าน มา ขอ ตู คง รู่ ตี
ได้ ลงพิมพ์ คราวแรก แปลก ๆ เรื่อง
อ่านแล้ว เปิดอง ความ ทุกข์ เป็น ศกข์
ท่าน ขอไป อ่าน ฟัง ให้ มง มี
เจริญศรี ศิริสวัสดิ์ พิพัฒน์ เษย

วัด

วัดน โทสินทร์

ศก ๑๐๘

เกาะ

๑๓๕๕

๐ หน้า ต้น ๗๖

๐ ราชธานีราช เล่ม ๒๕ ๗๖

๐ คัม แต่ พระเจ้า ราชธานีราช นำ หีบ กถ ของ พระเจ้า
กรุง จีน แล้ว พระเจ้า ราชธานีราช มี ราช เล่า และ
เครื่อง ราช บรรณาการ มอบให้ ขุนนาง รามัญ เปน ราช
ทูต นำไปถวาย พระเจ้ากรุงจีน จน ถึง พระเจ้า กรุง ศรี
อยุธยา แห่ง ราช เล่า ปลูกเสนา มา ถวาย พระเจ้าราชธานีราช

๐ พระเจ้าแผ่นดินได้ แจง แล้ว จึง ตรัส
สั่ง พระยาอินท พระยาพรัง สิบเจ็ดของ
ขุนนาง ทั้ง สาม นี้ ให้ แต่ง การ รับ เลี้ยง ดู ราช
ทูต แล้ว ให้ แต่ง ถนน หน ทาง จง เรียบ รียบ
เสนาบดี ทั้ง ปวง นั้น ให้ ตก แต่ง บุง ห่มจง ไร่ โถง
ขุนนาง ทั้ง สาม นั้น รับ สั่ง แล้ว ก็ ถวาย บังคมตา

ออกมาให้ จดการ แต่งรับเลี้ยง ตูราชทต โดย
 อย่าง ธรรมเนียม ตาม รับสั่ง ครั้น ถึง เวลา
 พระเจ้า หงษาวดี เสด็จ ออก พริ้ม ด้วย
 เสดาบที่ ข้า ราชการใหญ่ น้อย ทั้งปวง จึง มี
 รับสั่งให้ ชุนนางทั้งสาม เบิกทูต นำเข้า เผ้า พระ
 ยาอินท์ พระยา พริ้ว สมิ้งจ่ง กอง ก็นำ
 แหก เมือง เข้า เผ้า กราบ ถวาย บังคม
 แล้ว จึงให้เอา หีบ กด นั้น ตั้งไว้ บน
 ราช บัลลังก์ โดย สวมควรรนำ พระ ที่ นิ่ง พระ
 เจ้า หงษาวดี ทอด พระเนตร เห็น หีบใส่ กญูจกกล
 ไว้ แน่นหนา แล อักษร เจ็ด ตัว ซึ่ง เขียน
 มา นั้น ทรง พิจารณา ดู แล้ว ก็ แจง ด้วย
 พระ บัญญา ว่า หีบ นี้ เปน กด จะมี อาวุธ
 อยู่ใน นั้น เปน มั่นคง จึง ตรัส ตาม พระยา อินท์
 ว่า ปฤษณา พระเจ้า กรุงจีน กระทำ มา นี้

เล่ม ๒๓๗   ราชาธิราช   ๑๓๕๗

พระยาอินท์ คิดได้ หรือ ประการใด   พระยา

อินท์ กราบทูล ว่า   ข้าพเจ้า บัญญา น้อย

คิดไม่เห็น   พระเจ้า หงษาวดี ก็ ตรัส ว่า

ไม่มี ผู้ใด คิด แล้ว เรา ก็ ต้อง คิด เอง   จึง

ตรัส สั่ง พระยาอินท์ ให้ ไป ตู ที่ นอก พระราชวัง

ให้ ทำ เรือน สูง พัน ตัว บุรุษ   เอา กระดาน

บั้งชนใน ทั้ง สี่ ด้าน   เชิง เรือน นน ให้

ขีด ดิน บั้ง ตัวไว้   แล้ว ให้ เอา ไม้ ยาว มา

ทำ กระต๋อง   เอา ชวาน ที่ คม ตี เล่ม หนึ่ง

ผูก ปลาย กระต๋อง เข้าไว้ ให้ มัน คง   แล้ว

ให้ นำ หีบกล นัน ออกไป ตึงไว้ ที่ โกล่ กระต๋อง

พระยา อินท์ รับ สั่ง แล้ว ก็ ออก มา   เกณฑ์

ไพร่ กระทำ การเสร็จ ตาม รับ สั่ง แล้ว เข้า กราบ

บั้งคม ทูล   พระเจ้า หงษาวดี ก็ ทรง ฅอง

พระบาท เสด็จ ราชดำเนิน ออก ไป นอก พระราชวัง

๑๓๕๘ ราชานิราช เล่ม ๒๓

พร้อม ด้วย เสนา พุทธามาตย์ ราช ประ โวหิทธิขำ
ราชการ น้อยใหญ่ ทั้งปวง จึง ตรัส สั่ง

ให้ โพร่ จัน ที่ มา ด้วยราชทูต นน สอง คน เข้า
มาคอย ยก หีบ ตั้ง ให้ทรงปลาย ภาระต้อง พระ

องค์ ก็ เสด็จ ขึ้น ทรง เขี่ยบ ข้าง ต้น ภาระต้อง
ไว้ โพร่ จัน ก็ เข้า มา ยก หีบ นน ตั้ง ให้ทรง

ปลาย ภาระต้อง แล้ว ก็ รีบ ออกไป จาก
ที่ นน พระเจ้า หงสาวดี ก็ ยก พระบาท ขึ้น

ปลาย ภาระต้อง ผูก ขวาน นน ก็ สืบ ลง
ถูก หีบ แยกออก เป็น สอง ภาคย์ ธนุยนต์

ใส่ ยาพิษ ซึ่ง อยู่ใน หีบ นน ก็ ถน ออก เสี่ยงเป็น
อัน ตั้ง ลูก ธนุ ยิง ขึ้น ไป สูง กว่า ชั่ว

ลำทาส จะ ถูก ต้อง พระ องค์ หา มิได้ ๖๖

๐ ฝ่าย ราชทูต อปทูต แล เสนาบดี ทั้งปวง
ครั้น เห็นดังนั้น ก็ ตก ตะลึง ไปแล้วชวน กัน กราบ

เล่ม ๒๙   ราชาธิราช   ๑๓๕๙

ถวาย บังคม สรรเสริญว่า   พระเจ้าแผ่นดิน
หงษาวดี นี้ ทรง พระ บัญญา บารมี ยิ่ง นึก แล้ว
พระเจ้าหงษาวดี ก็ เสด็จ กลับ เข้า ยัง พระราชวัง
พร้อม ด้วย เสนา ข้าราชการ ทั้งปวง   ราชทูต
อุปทูต จึง ให้ เจ้า พนักงาน   นำ เครื่อง ราช
บรรณาการ เข้า มา ถวาย   เป็น ของ บูชา
พระ บัญญา ต่อ ที่ หลัง   ตาม พระเจ้า กรุง
จีน ตรัส สั่ง   พระเจ้า หงษาวดี ก็ ไปรด พระ
ราชทาน เงิน ทอง เสื้อผ้า แก่ ราชทูต อุปทูต แด
ไพร่ถือ เครื่อง ราชบรรณาการ ที่ สืบ คน นั้น เป็น
อัน มาก   ราชทูต ได้ รับ พระ ราชทาน แล้ว
จึง ให้ พระยา อินท กวาท ทูล ว่า   ไพร่ อีก
สาม ร้อย หก สิบ คน นั้น   ยัง มิ ได้ รับ
พระราช ทาน รางวัล   พระยาอินท ก็ กราบ
ทูล ตาม คำ ราชทูต   พระ

๑๓๖๐   ราชาธิราช   เล่ม ๕๗

๐ พระเจ้าหงสาวดีได้ทรงฟังดังนั้น ก็
ทรงพระดำริห์ด้วยพระปรีชาว่า ไพร่ อีก
สามร้อยหกสิบนั้น เห็นจะไม่ใช่คน จะ
เป็นรูปภาพยนต์ หรือรูปหุ่นสิ่งใด พระเจ้า
กรุงจีน แสร้งให้กระทำมา ทศสอง สติ
ปัญญาเราเป็นมันคง เรา ก็ จำ จะ ทศ
สองให้ เห็นจริง จึง ตรัส สั่ง พระยาอินท์
ว่า ท่านจงไปปลุกโรงใหญ่ให้แขกเมือง
อยู่ แล้วให้ แต่งถนนหนทาง แต่ พระ
ราชวัง ออกไปถึงโรงแขกเมือง แล นำ
โรงนั้นให้เอาเชือกพันสามเกลียว ประมาณ
เท่าเชือกผูกโค ซึ่งไว้ แล้วจึงนำแขก
เมืองเข้าไป รับพระราชทานเครื่อง
เสวยในโรง พระยาอินท์ก็ ได้ เห็น เหตุ
นั้น พระยาอินท์ รับ สั่ง แล้ว ก็ ถวายบังคมลา

เล่ม ๒๗ ราชธานีราช ๑๓๖๑

ออกไปเร่งให้กระทำโรง แล การ ทั้งปวง

เสร็จ ตาม พระราชโองการ พวก วิเศษ

ชาว พนักงาน ก็ แต่ง เครื่องโภชนาหาร ของ

เลี้ยงแขก เมือง มาเตรียมไว้พร้อม แล้ว

พระยาอินท์ ก็ไป เชิญ ราชทูต อุปทูต มา รับ

พระราชทานเครื่องเลี้ยงกับทวยไพร่ทั้งปวง พระ

ยาอินท์ กับ ชุนนาง รามัญหลาย นาย นั้น นำ

ราชทูต มา หน้า ราชทูต จึงให้ ไพร่ จิน

ยี่สิบคน เดิน นำ หน้า รูป หุ่น เดิน หลัง หุ่น

ยี่สิบคน หวัง จะให้ คอย ตู แล บอกรับ กน

มิให้ รูป หุ่น ทั้งปวง เดิน สดุด พลง พลาด ส้ม ลง

พระยาอินท์ กับ ชุนนาง แล ราชทูต อุปทูต กับ ไพร่

ควน มา ถึง เชือก ซึ่ง ก็ พา กน เดิน ข้าม

ไปได้ สั้น ส่วน รูป หุ่น มี สาย ยนต์ กน

โดย ช้างใน ถ้า ใจ กน ให้ เดิน ให้ นิ่ง ก็

๑๓๖๒

ราชาธิราช

เล่ม ๒๙

นั่งใต้ เต็นใต้ เหมือน คน

ครั้น มา ถึง

เชือก ชิ่ง เข้า จะ กระโดด เต็น ข้ามไป

นั้น มิได้ ใต้แต่ เต็น โดย ตรง ก็ ถูก เชือก

ถ่ม ลง ๆ ที่ มา ข้าง หลัง นั้น ก็ ประทะ โดน

กัน เข้า ถ่ม ลง สิ้น พระยา อินท์ แด

ขุนนาง มอญ ทังปอง เห็น แล้ว จึง ได้ รู้

ว่า คน สาม ร้อย หก สิบ นั้น แขน รูป หุ่น เขา ทำ

มา ต่าง คน มีความ พิศวง ยิ่ง นัก เมื่อ

ยก ก่อน ก็ เห็น ด้วย กัน แล้ว แต่ มิได้

พิจารณา สงสัย สำคัญว่า เป็น คน จริง

ด้วย มี ปาก หน้า หูตา แด อวัยวะ ทั่ว กาย นุ่ง

ห่ม เหมือน กับ คน โดย แท้ เว้น แต่ มิได้ พุค เท่า

นั้น จึง มิได้ มีความ สงกา พระยา

อินท์ ก็ สรรเสริญ ความ คิด จิน แก่ ขุนนาง ทังปอง

ว่า พวก จีน นี้ มีสติปัญญา ฉลาด ใน การ ข้าง

เล่ม ๒๓ ราชานิเวศ ๑๓๒๓

ผี มือ ดียิ่ง นึก จะ หา ช่าง เมือง อื่น

เปรียบ เสมอแปด อัน ยาก จึงสั่งให้ เก็บ

ชน รูป หุ่น ทังปาง นั้น เข้า ตั้งไว้ใน โรง

ที่ ควร แห่ง หนึ่ง ครั้น ราชทูต อุตุนท์ กับ

ไพร่ ทัง นั้น รับ พระราชทาน เครื่อง เคียง

เสร็จ แล้ว

๐ พระยาอินท์ ก็ให้ คน นำ รูป หุ่น มา สอง
ตัว จึง พา ราช ทูต อุตุนท์ เข้า เผา ถวาย รูป

หุ่น ให้ ทรง ทอด พระ เนตร แล้ว ก็ ถวาย ทูล ว่า
คน สาม ร้อย หก สิบ นั้น เป็น หุ่น พระเจ้า

หงษาชาติ ได้ ทอดพระเนตร เห็น แล ได้ ทรง พัง จึง
ตรัส ว่า นั้น มิใช่ หรือ เรา คิด แล้ว ก็ มิ ผิด พระ

ยาอินท์ น คา บอด สอง ช่าง แต่ ได้ เห็น

ด้วย จักษ แล้ว ก็ ยัง มิ ธิ เรา นิ่ง อยู่
กับ ที่ มิ ได้ เห็น ก็ ธิ ก่อน พระยาอินท์ เสีย

๑๓๖๘   ราชานิราช   ได้มี ๒๗

อีก   พระยา อินท์ จึง ทูล ว่า ข้าพเจ้า เป็น
คน มัณฑาทัญญา โฉม เวลา   ถึง มี จักษ
ก็เหมือนหนึ่งหาไม่ เพราะปราศจากความพิจารณา
ตริก ทรง   สมเด็จ พระเจ้า อยู่ หัว ทรง
พระ สติปัญญา สามารถ แจ่มใน เหตุ การ ณ์ ลึก
รอด เร็ว   เปรียบ ประดุจ เทพยดา ผู้ มี ทิพนตร์
พระ อาญา เป็น ล้น เกลา   ข้าพเจ้า ขอ รับ
พระราชทาน อภัย   ซึ่ง พระองค์ ทรง
ทราบบว่า รูปเหล่านี้ เป็น หนึ่ง มี ผู้ ไต มา กราบ
ทูล   หรือ ทรง พระ วิจารณ์ ด้วย พระ ปรีชา
จึงได้ ทรง ทราบ   พระ

๐ พระเจ้า หงษาที่ได้ ทรง พง   ก็ เข้ม
พระ สรวล ตรัส ว่า   พระยา อินท์ ็น ทา
สว่าง ชน ช่าง หนึ่ง แล้ว   ธรรมดา เป็น
คน บัญญา น้อย   ถ้า หนึ่ง ได้ ตาม ที่ กษา

ให้เห็น แต่ สาม อย่าง ว่า ครอบประภอบปรากฏ
 กลม ไต่ ตอม กลน เกลิง คำ ที่ เรียกว่า อากา
 นัน แผล เปน ไทย ได้ หลาย อย่าง แผล ให้
 เห็น แต่ สาม อย่าง ว่า ของ กระทำ ให้
 ปรากฏ หนึ่ง กระทำ เป็น ต้น เติม หนึ่ง
 กระทำ มา หนึ่ง ซึ่ง ว่า ของ มี จิตร วิญญาณ
 นัน คือ มนุษย์ แล สัตว์ ตีร จ्ञาน เทพยตา
 อินทร์ พรหม ทั้ง ปวง แต่ ล้วน มี อากา
 ติ อย กน สัน เหมือน อย่าง ความ รัก ความ
 ชัง หรือ ไม่ รัก ไม่ ชัง มี ทฤษฎี เพิก เฉย อยู่
 โกรธ แล ไม่ โกรธ ๆ มาก หรือ โกรธ น้อย กำ
 หนด ยินดี ใน รูป เสียง กลิ่น รส แล สิ่ง ที่
 พึง ถูก ตอง ด้ว ภาย จึง เกิด ความ ยินดี
 มี ความ อร่อย ทราบ ทว่า จิตร ทว่า ภาย นัน หรือ
 ไม่ มี ความ กำหนด ยินดี ใน ของ เหล่า นัน มี

เล่ม ๒๗ ราชานิเวศ ๑๓๖๗

จิตร พิกเฉย สิ่ง ที่ไม่ มี ทัว คือ ความ

รัก ความ ชัง เป็น ต้น อย่าง ว่า มา นี้ ถ้า เกิด

ขึ้น ใน ดวงจิตรผู้ใด แล้วถึงไม่ เจรจา เลย อาการ

ก็ สำแดง ให้ ปรากฏ ออกมา ภาย นอก สิ้น คน

ทั้งปวง จึง ล่วง รู้ สังกะต กำหนด กัน ว่า คน

ผู้รัก เรา ชัง เรา ไม่ รัก ไม่ ชัง เรา รัก ชัง

ผู้อื่น ไม่ รัก ไม่ ชัง ผู้อื่น หนึ่ง สิบ เป็น

โรค ใน คีรีชะ หรือ ใน อหฺร แด ทรวง ออก เป็น อยู่

ภายใน เดี๋ยว เห็น ตัวย ยาก แพทย์ ผู้ ชำนาญ

พิจารณา อาการ ก็ รู้ ว่า เป็น โรค สิ่ง นั้น สิ่ง นี้

เจ็บ มาก หรือ น้อย จะ เป็น แลตาย นั้น ก็ รู้

เพราะ โรค สำแดง อาการ ให้ ปรากฏ ออก มา

ณ ภาย นอก ของ ที่ หา วิญญาณ มิได้ มี

อาการ ปรากฏ นั้น เหมือน อย่าง แก้ว

แหวน เงิน ทอง นาก แล เหล็ก เป็น ต้น จะ เป็น

๑๓๖๘   ราชาธิราช   เล่ม ๒๙

ของ ดี หรือ ปน ปลอม เนื้อ แด ศรี ดี ชั่ว นั้น ก็
เป็น อาการ ปากฏ ออก มา   คน ผู้ชำนาญ

พิจารณา อาการ   จึงรู้ว่า ของสิ่ง นี้ไม่
ดี เป็น ของปลอมปน   ซึ่ง จะ พิจารณา

อาการ สิ่ง ของ ที่มี จิตร วิญญาน หรือ หา วิญ
ญาน มิได้ นั้น   ถ้า คน มี บัญญา หัก

แหลม ดัก ซึ่ง   ก็เห็น ดัก เลี้ยต   ถ้า
บัญญัติ น้อย ก็เห็น แต่ ตน ๆ อย่าง หยาบ ท่าน

ผู้มี บัญญา อย่าง ยิ่ง   ชำนาญใน ที่ จะ
พิจารณา ลักษณะ อาการ นั้น   ถึง คน จะ

อยู่ ใกล้กัน รอยฟัน โยชน์หมื่นแสน โยชน์ หรือ
ไกล ออกไป มิได้ เห็น กัน   ไต่ ฟัง แต่ ชาว

บอก เล่า   แล ไต่ ฟัง ถ้อย คำ หรือ ไต่
ยิน หรือ ไต่ เห็น สิ่ง ของ ที่ ทำ มา   ท่าน ผู้

มี บัญญา ดัก เลี้ยต นั้น   พิจารณา ดู ลักษณะ

เล่ม ๒๘

ราชาธิราช

๑๓๖๘

อาการ แล้ว

ก็รู้ว่า คน ชื่อนั้น เป็น คน

ดี คน ชั่ว

มี บัญญา แต่ไม่ มี บัญญา

ซึ่ง เราจะพรรณนา คุณบญญา มากไป ก็ มิได้ สั้น

หนึ่ง คนมี บัญญา น้อย คติการ มิถึง ก็ ย่อม

ดู หมึน สงไสย คน ชื่อนั้น บัญญา มาก

ท่าน เป็น ชนนาง ผู้ใหญ่ มิได้ พิจารณา

ดู กิริยา อาการ ให้ แน่ ก่อน ว่า เป็น หุ่น

หรือ คน จริง มา บอกเรา ตาม คำ ราชทูต

ต่อ หน้า เสวกามาตย์ ดัง นี้ ถ้า เป็น พระ

มหา กษัตริย์ พระองค์ อื่น บัญญา น้อย ก็ จะ

สำคัญว่า คน จริง ตาม คำ ทราบ ทุก จะให้

นำ เข้า มา รับ พระ ราช ทาน รางวัล ก็ จะได้

ความ อับ ประยศ แก่ ชน นาง แด แหกเมือง จะ

ทรง พระ พิโรธ ให้ สงโทษ แก่ ท่าน แต่ เรา

ให้ อภัย ไม่ ถือโทษ เพราะ เห็น ว่า ท่าน

๑๓๗๐   ราชา อีราช   เล่ม ๒๙

บัญญัติ น้อยกว่า เรา ๆ เหมือน พระอาทิตย์ไม่
ควรร จะ โกรธ หึง ห้อย   แล เรา ประพฤติ น้ำ
จิตร์ เหมือน ดวง พระจันทร์   หวัง จะ ส่ง
แสงให้ สว่าง   เห็นใจ สत्व ทวี โลกย์ ธาตุ
ซึ่ง ท่าน เป็น ข้า ราชการ นี้   พึง มี วิจารณ์ะ
บัญญัติ ตรึก ตรอง การให้ เลื่อยต รอบ คณบ อย่า
ประมาณใน ราชกิจ ทั้งปวง จึง จะ ชอบ   พระยา
อินทไธ พงธวายบังคมรับพระราชโองการานุสาสน์
ได้เกล้า   ะ

๑) ฝ่าย ราช ทุก อุปทูต นั้น   สรรเสริญ
ชม พระ บัญญา พระ เจ้า หงขาวดี เป็น อัน มาก
ราชทูตนั้น พุศภาษารามัญได้แต่ไม่ สู้คล้อง จึง
กราบ ทูล ว่า รูป หุ่น ตาม ร้อย หก สิบ นี้   พระ
เจ้า อยู่ หว ของ ข้าพเจ้าให้ ช่าง กระทำ มา หวัง
จะ หค ถอง พระ ปรีชา พระองค์   แล้ว ตรัส

เล่ม ๒๗ ราชานิเวศ ๑๓๗๑

สั่งว่า ถ้าพระองค์ ทรง พระ บัญญา ดึก

เดี๋ยวนี้ ทราบใน ปฤษณา ที่ ทำ มา ทด

ลอง สิ้น แล้ว ก็ให้ ถวาย รูป หุ่น ตั้ง น

ไว้ แลให้ ข้าพเจ้า ทั้งสี่ กัญไฟร์ สี่สิบ น

อยู่เป็น ข้าเฝ้า พระบาท พระองค์ ถ้า พระ

องค์ ทรง แก้ว ปฤษณามีได้ ก็ให้ ข้าพเจ้า

ทั้งปวง กลับไป บัดนี้ ข้าพเจ้าทั้งปวงได้

เห็น สติ บัญญา ของ พระองค์ พลัก แผลม

ดึก ชง เป็น อนันต์ แล้ว ข้าพเจ้าทั้งปวง

จะ ขอ อยู่ เป็น ข้าเฝ้า พระบาท บงกช มาศ ทำ

ราชการ ส่นอง พระเดช พระคุณไป จน สิ้น ชีวิต

๐ พระเจ้า หงษาชาติได้ ทรง พง ตั้ง นน ก็ มี

พระไทย ยินดี นึก จึง ตรัส ว่า ซึ่ง พระเจ้า

กรุงจีน ทำ ปฤษณา มา ทด ลอง บัญญา เรา ตั้ง น

๑๓๗๒

ราชาธิราช

เล่ม ๒๙

เรา มีความ ยืนดี ยิ่ง นึก

ขอบ พระไทย

พระเจ้า กรุงจีน นึก

อุประมา ตั้ง สัตรา

วุธ อัน คม กล้า ของ เรา

เก็บใส่ ผักไผ่

มีใคร จะได้ ชัก ออก มา ชด สู้

สนิม ก็ จับ

ทำให้ คม ร้อย เลี้ยว ไป บ้าง

พระเจ้า กรุงจีน

มา ทดลอง เรา ก็เหมือน มา ช่วยดับอาณ สัตรา

ดุริ คือ บัญญาของเราให้ คมกล้าจนตั้งแถว

เรา เสีย ตาย ยิ่ง นึก

ด้วย พระเจ้า กรุงจีน

ทำ ปฤษณา มา ลอง เรา ทงนี้

ให้ ราช

ทูก แลไฟร่ นำ ชำม บ้าน เมือง ถ่วง แตน ก็นิตาร

มา เชน อัน มาก

จะ ทำ ปฤษณาให้ สุกชุม

คำภีร์ ภาพ ตึก เถอียด ลงไป กว่า นี้ มีไต่

ทำ ปฤษณา มา เหมือน ลอง บัญญา เต็ก หา ประ

โยชน์นี้ มีไต่

เรา อยาก จะให้ ลอง เรา ด้วย

กลอุบาย แยก คาย สิ่งใด

ที่ ถ่วง เลี้ยว

เล่ม ๒๘๗ ราชานิราช ๑๓๗๓

ซึ่ง บัญญาความคิด ของ มนุษย์ ทั้ง โลกนี้
แต่ ยังไม่ เห็นใคร มา ลองเรา เลย จึง

ให้ เจ้า พนักงาน แต่ง พระราช ธาร ทอบ ฌบับ
หนึ่ง กับ ให้ จัด เครื่อง ราช บรรณาการ โดย

สมควร แล้ว ตรัส แก่ ราชทูต อุปทูต ว่า ซึ่ง

ท่าน จะ สวมภักดี อยู่ ด้วย เรา ตาม พระเจ้า

กรุง จีน ตรัส สิ่ง นั้น ก็ ชอบ แล้ว แต่ ท่าน

จง พา กัน นำ พระราช ธาร ของ เรา กลับ

ไป ถวาย พระเจ้า อยู่ หวัง ของ ท่าน อีก ครั้ง หนึ่ง

เป็น ทาง เจริญ พระราชไมตรี เรา จะ

ให้ ทูต ของ เรา กำกับ ไป ด้วย เพราะ ท่าน

ทรง ปวง ชำนาญ ใน มรรคา แล้ว ชนบ

ธรรมเนียม ที่ จะ เฝ้า เฝ้า ทูล พระเจ้า กรุงจีน ให้

ต้อง แบบ อย่าง แล้ว จึง พา บุตรี ภรรยา

ของ ท่าน กลับ มา อยู่ ด้วย เรา จึง ทรง

๑๓๗๔ ราชานิราช เล่ม ๒๗

จัด ขุนนาง รามัญให้ เป็น ราชทูต อุปทูต กับ
ไพร่ไป ด้วย ทูต จีน พอ สมควร ๗๕

๑ ราชทูต จีน แล ราชทูต รามัญ ก็ ถวาย
บังคม ลา เชิญ พระราช สาร์ กรมเครื่อง
ราช บรรณาการ ชนม มาไป กับไพร่ รอน

แรมไปโดย ระยะ มรรคา เป็น หลาย คับ หลายวัน
ก็ บันลู่ ถึง กรุง จีน ขุนนาง จีน เจ้า

พนักงาน ทูล ข่าว พระราชสาร์ แจงแล้ว ก็ รับเข้า
กัย ทูล กัย นน คำ จีน เมือง หลวง ว่า ถวาย
บังคม คำนบ ๗๖

๑ พระเจ้า กรุงจีน ไต่ ทรง ทราบว่า มี พระ
ราชสาร์ พระเจ้า กรุง รามัญ มา ตั้ง นัน ก็ ดีพระ

ไทย จึง ตรัส สั่ง ขุนนาง ผู้ หนึ่ง ให้
เกณฑ์ จง เบี้ย เเซง เบี้ย จัด ขบวน แห่

ค้ำับรับ พระราชสาร์ เลี้ยง ดู แหก เมือง

เล่ม ๒๑๗   ราชา อีราช   ๑๓๗๕

ตาม อย่าง ธรรมเนียม   จง เบี้ย นัน คำจั้น

ว่า ทหาร เอก ทหารใหญ่   เสง เบี้ย นัน ว่า

ทหาร เลว พวกไพร่   ชุณนาง รับ สั่ง แล้ว

ก็ ออกไป เกณฑ์ กั้นกระทำ การ รับ พระราช ภาร

แล ราช ทศ โดย ชนวน   ๗๖

๐ ครั้น ถึง เวลา พระเจ้ากรุงจีน ก็เสด็จ จาก

เหล่าไท่   คือ ปราสาท หลวง ออก ยิง พระ

ที่ นึง เก็ง   พร้อมด้วย พระ วงษานวงษ์

ชุณนางใหญ่ น้อย ทั้งปวง   มีรับสั่ง ให้

เบิก ทูต นำ เข้า เฝ้า   ชุณนางได้ รับสั่ง

ก็ ออก มา นำ ทูต เข้าไป   ราชทูต จีน ราชทูต

รามัญ ก็ เข้าไป เฝ้า   ราชทูต รามัญ ถวาย

บังคม คำนับ อย่าง ธรรมเนียม รามัญ แล้ว   มี

รับสั่ง ออกมา ให้ ลูก ชน ยืนอยู่ อย่าง ธรรมเนียม

๑๓๗๖ ราชธานีราช เล่ม ๒๙

จีน ตามตำแหน่ง ที่ เหมือน ชุนนาง ทั้งปวง ราช
ทุก จีน นั้น กุ่ย ตาม ธรรม จีน แล้ว ก็ ทูล
ความ ตาม พระ เจ้า หงฮาวตี้ มี พระ สติ บัญญา
สามารถ ทรง แก่ ปฤษณา แล ทวีต ประการ
ไท ๆ ก็ ทูล ถิ ถ้วน ทุก ประการ แล้ว ถวาย
พระราชสาร แล เครื่องราช บรรณาการ แทนราช
ทุก รามัญ

๑ พระ เจ้า กรุง จีน ได้ ทรง พง คังนง ก็ ถิ
พระ ไทย จึง ทวีต สั่งให้ ถ้าม แผล พระราช
สาร ให้ เจ้า พนักงาน อำน ถวาย ในพระ
ราช สาร นั้น ว่า เรา ผู้ครอง กรุง หงฮาวตี้
เป็นใหญ่ใน รามัญ ประเทศ ทั้งปวง ขอ เจริญ
ทาง พระราชไมตรี มา ถึง พระเจ้า กรุง จีน ผู้ เป็น
วัง เต้ ประกอบ ด้วย กฤษฎาธิการ มี พระ
เกียรติยศ ยิ่ง เป็นใหญ่ใน ประเทศจีน ทั้งปวง

เล่ม ๒๙ ราชานิเวศ ๑๓๗๗

ด้วย เราได้เห็นใน ปฤษณา ซึ่ง พระเจ้า

กรุงจีนให้กระทำมา ทศ ดอง สติปัญญา

เรา นั้น เรา มีความ ยินดี ยิ่ง นึก มิได้

ที่ พระเจ้า กรุงจีน ทรง พระ ปรีชา เฉียบ แลคม

หา ผู้เสมอ เป็น อัน ยาก จะ เปรียบเทียบ

ด้วย บุคคล ที่ดี ใน ปัจจุบัน บัดนี้ ก็ เกรง

จะไม่ สัม กับ พระ ปรีชา ที่ ดี ซึ่ง ข้าง ภาษา

จีน ก็ นับ ถือ เขียน แล ฝรั่ง เขียน แต่ คือ

เทพยดา แล พระอิศวร ว่า เป็น ผู้ ประเสริฐ สูงสุด

ข้าง รามัญ พม่า ลาว ไทย ทวาย เขมร แล กิ่งหว

ภาษา ทั้งปวง น นับถือ พระพุทธเจ้า ว่า เป็นใหญ่

ยิ่ง เลิศ กว่า เทพยดา อินทร์ พรหม ทั้งสิ้น ซึ่ง

พระเจ้า กรุงจีน ทรง พระ ปัญญา ฉลาดใน เล่ห์

กล อูบาย ดังนั้น ควร จะ เปรียบ ด้วย เรื่อง

๑๓๗๘ ราชานิเวศน์ เล่ม ๒๕

พระพุทธรูปของเรา อันมีใน คำภีร์ พระสุกตัมค
ปิฎก ความว่า แต่ บูริมาชาติ ปาง หลัง ครั้ง
หนึ่ง พระพุทธรูปของเรา ด้วย พระชาติ
เป็น อัมมาตย์ นาม บัรอกฏ ว่า เสนาะกะ
บัณฑิตย์ อยู่ใน เมือง พาราณสี มี สติ
ปัญญา มาก หา ผู้ เสมอ มิได้ ย่อม เทศนา
ส่ง สอน คน ทั้ง บ้าง ให้ ตั้ง อยู่ใน ยุทธธรรม เป็น
นิจนิรันดร ครั้ง นั้น มี พรหมณ์ เชิญ
ผู้หนึ่ง ไป ภาษาจาร ก็คือ เทโว ธอ ทาน
ได้ เงิน แดงทอง เครื่อง สการบูชา เช่นอื่น มาก จะ
กลับ บ้าน ของ ตน มา ถึง กลาง ทาง เข้า
หยุด พัก อาศัย ไร่ ไร่ หนึ่ง แห่ง หนึ่ง แล้ว ก็
แกว่ง เข้า สัก ทุบ ออก กิน มิได้ รุก ปาก ดูก
เข้า ไร่ ดัง เก่า ลง ไป กิน น้ำ ใน สระ งู หนึ่ง
ตัว หนึ่ง อยู่ใน โข่ง ไม้ ได้ กลับ เข้า

เล่ม ๒๗ ราชานิราช ๑๓๗๗

สัตว์ก็เลยเข้ามา อยู่ใน ถุง นั้น ครั้น

พราหมณ์ กลับ ชน มา ก็มีได้พิจารณา

ว่า อยู่ใน นั้น รุก ปาก ถุง ผูก เข้าไว้

แล้วก็ หวัง เดินไป

๑ ฝ่าย เทพธิดา องค์หนึ่ง ซึ่ง สิ่ง สัตถิย์

อยู่บน ต้นไม้ แจ่ม เหน้ นน แล้ว ก็ มีจิตร์

กรุณา จึง สำแดง กายให้ ปรางกู ร้อง ว่า

พราหมณ์ ผู้นี้ ถ้า หยต อยู่ใน ทาง ก็ จะ ตาย

ถ้าไปถึง เรือน ใน นน ภรรยา ก็ จะ ตาย เทพธิดา

บอกตง นน แล้ว ก็ บรรดา ลากาย หายไป พราหมณ์

ได้ ยิน พระ ไพร พฤกษ์ เทพเจ้า ว่า ตัง นน ก็

ไม่แจ่ม ว่า ความ ตาย จะ มา ถึง เพราะ เหตุใด เป็น

ทุกข์ เศร้า โศก ยิ่ง นึกก็ รืบ มา จน ถึง สำนักนี้ พระ

เสนาะกะ โยธิต์ตัว เข้าไป คำนับ แจ่ม ความ

ทุกข์ให้ พง ตาม คำ พฤกษ์ เทพธิดา ว่า นั้น

๑๓๘๐   ราชานิราช   เล่ม ๒๘

ทุก ประการ   แล้ว ถ้าม ว่า ข้าพเจ้า จะ
ตาย ด้วย เหน็ดใด   ขอ ท่าน ได้ อนุเคราะห์
บอก ข้าพเจ้า ให้ ทราบ ด้วย   พระ โพธิสัตว์
ก็ ชัก ถ้าม พราหมณ์ ว่า   ตั้ง แต่ แรก
มา ๆ หยุด พัก ณ ที่ ตำบลใด กระทำ สิ่งไร บ้าง
พราหมณ์ ก็ แจ้ง ความ ให้ ฟัง ตาม มี มา แต่ หลัง
พระ โพธิสัตว์ มี บัญญา ตัก เลื่อย ต เชียบ แหลม
ว่องไว มี ได้ เห็น ด้วย จัก ชู เดย พอ ฟัง
ความ ที่ พราหมณ์ บอก ตั้ง ณ   ก็ พิจารณา
แจ้ง ด้วย บัญญา ว่า   งู เहां อยู่ใน ถุง
เขา สัตต   จึง ให้ พราหมณ์ แะ ส่าย ถุง ออก
วางไว้ ณ ที่ แจ้ง   แล้ว ให้ เहां ไม้ เहां แต่
ไกล   งู เहां ก็ ออก มา จาก ถุง เล็ก ฟัง พาน
แล้ว ก็ เลื่อย ไป   พราหมณ์ แะ คน ทง ปวง
เห็น ประจักษ์ ตั้ง ณ   ก็ สรรเสริญ บัญญา

เล่ม ๒๘ ราชานิราช ๑๓๘๑

พระโพธิสัตว์ เป็น อัน มาก แล้ว พรหมณ์

เจ้า ของ มี กตัญญู รู้ จัก คุณ บัญญา จึง

เอา ทอง ร้อย กษาป ออก บุษบา พระ โพธิสัตว์ ๓

รับ แล้ว ก็ คิด ให้ แก่ พรหมณ์ ผู้ นั้น ซึ่ง

พระเจ้า กรุง จีน ทำ หีบ กด หุ่น ยนต์ มา สอง เรา

น พระเจ้า กรุง จีน ก็ ทรง พระ บัญญา ตั้ง

เทพยดา ผู้ มี พิพญาณ ซึ่ง สิ้น สติขัย อยู่

บน ต้นไม้ รู้ ว่า งู เหา เข้า ใน ถุง นั้น เรา

ผู้ คิด ปฤษณา ตก มี ให้ อารธ ใน หีบ กด

ทอง กาย เรา ได้ นั้น จะ ว่า มี บัญญา

เป็น อัน ยิ่ง เปรียบ ประคอง พระ โพธิสัตว์

หรือ ๓ จะ เห็น ว่า เปรียบ เกิน ไป สติบัญญา

ไม่เท่า ถึง ก็ ตาม อนึ่ง เรา คิด อายใจ

ไม่ หาย ด้วย พระเจ้า กรุง จีน ทำ ปฤษณา

มา สอง บัญญา เรา ทรง น ยิ่ง ทน ทำ อ่อน

๑๓๘๒   ราชานิราช   เล่ม ๒๘

เดิน นึก   เปรียบ ประตจ ทำ ของ มา ชาย

เด็ก เล่น   ปฤษณา เช่น นี้ ทารก เด็ก ๆ

ใน หงษาวดี อาย สัก เจ็ด ชวบ ก็ คิด เห็น แก่ ได้

ถ้า พระเจ้า กรุง จีน จะ ทำ มา อีก แล้ว   ขอ จง

เห็น ทาง พระราชไมตรี ซึ่ง มี ต่อ กัน   ให้ ทำ

ปฤษณา มา ที่ ล่วง เสีย แก่ ซึ่ง บัญญา ความ คิด

ของ มนุษย์ ทั้ง พิกพ   หรือไม่มีสิ่ง จะ

หยั่งได้   กว้างไม่มีสิ่ง จะ วัด   ใหญ่ไม่มี

กำหนด   สูงไม่มีสิ่งใด จะ สอย   ให้สามารถ

จะคิดเห็น แก่ ได้ แต่ เทพยทา พวกเดียว   อย่าง

นั้น จึง จะ สบควร แก่ เรา ผู้ มี บัญญา น้อย   จะ

๐ พระเจ้า กรุง จีน ได้ แจ้ง ใน พระ ราชสาร

ตง แนน แล้ว   ก็ให้ กรัน ความ ย่อ ท้อ

พระ ไทย   เกรง พระ บัญญา บารมี พระเจ้า

หงษาวดี ยิง นึก   จึง ตรัส แก่ พวก กุนซ้อ

เล่ม ๒๙   ราชาธิราช   ๑๓๘๓

คือ ขุนนาง ที่ ปกษา ทังปวง ว่า   พระเจ้า
หงษาว่าดี นี้ มี สติปัญญา หลีกแหลม ลึก ช่าง ช่าง
มี พระราช ธาร ว่า กล่าว มา นี้ ทัง แหลม ทัง คม
อนึ่งเปรียบประดง ทิพย์อาหาร ที่มีรส อร่อย อย่าง
ดี   หวาน ก็ หวาน เผ็ด ก็ เผ็ด   ทัง แต่ นี้
เรา เช็ดไม่ให้ ไป ทดลอง อีก แล้ว   อนึ่งเรา
เป็น กษัตริย์ มฤดา ทฤษฎี อยู่เป็น นิจ ตั้ง นี้ มี
ไต้ แจ่งใน ธรรม ที่ เป็น กศล ผ่าย รามัญ   ช่าง
จะ นำ คนให้ พัน ทกซ์เลย เห็น บาป กรรม จะมี
แก่ เรา เป็น เทียง แต่   ขุนนาง กุนชื้อ ทังปวง
ก็ทูลว่า พระเจ้าหงษาดีมีพระ บัญญา มาก   ควร
จะ นับว่า เขื่อน ผู้ วิเศษ องค์ หนึ่งไต้   พระ
เจ้า กรุง จีน จึง ทรัส ว่า   พระเจ้า หงษาดี
มี พระ ปรีชาญาณ เป็น อนึ่ง ยิ่ง ตั้ง นี้   ควร
เรา จะ นับ ถือเป็น ครู อาจารย์   จำ จะให้

แต่ง เครื่อง ราช บวรนาการไป ถวาย เป็น
 ของค่านับ บูชาพระ บัญญา อีก จึง จะ ชอบ ตรัส
 แล้ว ก็ สั่ง ให้ กระทำ เทียนด้วย ทอง คำ เล่ม หนึ่ง
 หนัก แปด สิบ บาท เข้า ตอก ทองคำ เจ็ด ตอก
 ให้ จิต พระ ภูษา ทรง อย่าง กระบวน ที่ ดี ของ
 พระองค์ สายทอง มังกร ทำ เล็บ อย่าง เอก ผืน หนึ่ง
 มี กลอง อย่าง จีน หก คู่ มี กลอง แด
 แตร ทอง คน เป่า สำหรับ ครบ ทุก สิ่ง แล้ว จึง
 ให้ เอา ใบ ตาน ทอง ประดับ พลอย นั้น มา แล้ว
 ตรัส ปฤกษา ชุณนาง ฝ่าย อาลักษณ์ ว่า เรา จะ
 ถวาย พระนาม ไป แก่ พระเจ้า หงสาวดี จะ
 แต่ง โดย คำ ภาษา ของ เรา หรือ คำ
 ใน ภาษา รามัญ ที่ ประการ ไต ชุณนาง ฝ่าย
 อาลักษณ์ กราบ ทูล ว่า ข้าง รามัญ ก็

เล่ม ๒๗ ราชานิราช ๑๓๘๕

ใช้คำใน มคธ ภาษา แต่ง ชื่อ เสียง ทั้งปวง

ว่า เป็น คำ ประเสริฐ ควร จะ แต่ง พระ

นาม โดย คำ มคธ ภาษา พุทธภาพ พระเจ้า

กรุง จีน ก็ เห็น ด้วย จึง ให้ ชุมนาง อาลักษณ์

จาก พระนาม ลง ใน ถาน ทอง ว่า ปัญญา

ราชา ใฝ่ ใน หีบ ทอง ประดับ เนาวรัตน์ แล้ว

ให้ ราชทูต อุปทูต เก่า สี่ คน ถือ พระ

สุพรรณบัตร จาก พระนาม แด เครื่อง

ราช บรรณาการ นำ กลับ มา ถวาย พระ

เจ้า หงสาวดี ราชทูต อุปทูต ทั้งสอง ฝ่าย

ก็ ถวาย บังคมลา นำ เครื่อง ราชบรรณา

การ มา กับ ไพร่ ลง นำ ชน บก ถ่วง มา ครั้น

ถึง กรุง หงสาวดี ก็ นำ พระ สุพรรณบัตร แด

เครื่อง ราช บรรณา การ เข้า ถวาย พระเจ้า กรุง

หงสาวดี ๆ ก็ มี พระไทย ขึ้น ชม จึง ไปรต

๑๓๗๖ ราชานิเวศน์ เล่ม ๒๙

ให้รับไว้ แล้ว ตรัส แก่ ขุนนาง ทั้งปวง ว่า

พระ มหา กษัตริย์ จีน นั้น มี ทบะ เตชะ เป็นใหญ่

ยิ่ง ครั้น รู้ พระองค์ ว่า ทำ ผิด แล้ว ก็ ยัง รู้

จักโทษ ให้ แท่ง นาม กับ สิ่ง ของ ต่าง ๆ

มา คำนับ เรา เป็น ทาง ชะมาโทษ ได้ ข้อ

ว่า พระเจ้า กรุงจีน มี บัญญา ถึง เป็น พาล

ก็ ควร เรียก ว่า บัณฑิตย์ได้ ฝ่าย เสนาบดี

แล พรหมณาจารย์ ทั้งหลาย ก็ สรรเสริญ

พระเจ้า กรุงจีน โดย กระแส พระราช

โองการ เป็น อัน มาก ား

๑ ครั้น อยู่มา พระเจ้า กรุง ศรี อโยธยา ให้

แท่ง พระราช สार ปฤษฎณา ฉบับ หนึ่ง จึง ให้

พระ มหา ราชครู ปโรหิต เป็น ราชทูต ขุน วัง

เป็น อุปทูต จำทูต พระราชสาร์ กับ ไพร่ พอ สมควร

เล่ม ๒๙

ราชาธิราช

๑๓๘๗

ให้^{๒๕} ถอ มา ถวาย พระเจ้า หงษาวดี ราชทูต

อุปทูต ก็ ถวาย บังคม ดา เชิญ พระราช

สาร ปฤษฎณา ชน มา มา กับ ไฟ รื้อ เรัง มา บรรลุ

ถึง กรุง หงษาวดี เสนาบดี ไต่ แจ้ง แล้วย

ก็ นำ ความ ชน กราบ ทูล พระเจ้า หงษาวดี

จึง ตรัส สั่ง สมิง พริ้ว หนึ่ง สมิงจ่ง กอง หนึ่ง

ให้ ไป รื้อ พระ ราชสาร แล แยก เมือง

ตาม อย่าง ธรรมเนียม แล้วย ให้ เชิญ พระ

ราช สาร นำราชทูต อุปทูต เข้า เฝ้า ราช

ทูต อุปทูต ก็ เข้า มา เฝ้า กราบ ถวาย บังคม

พระเจ้า หงษาวดี ๑ จึง ตรัส สั่ง ให้ เจ้า พันกงาน

อ่าน ถวาย ใน พระราชสาร ปฤษฎณา นั้น

ว่า เรา ผู้ ครอง กรุง เทพ ทวารวดี ศรี อโยธยา

ขอ แจ้ง ความ มา ถึง พระ สหาย ผู้ เป็น พระ

๑๓๘๘ ราชานิราช เล่ม ๒๙

เจ้าแผ่นดิน กรุงหงษาวดี ทรง พระปรีชาญาณ
สุขุม คำภีร์ ภาพ ยิ่ง กว่า กษัตริย์ ทั้งปวง ด้วย
เรา ปรารถนา จะใคร่แจ้งใน ปฤษณา สาม ประการ
คือ ปฤษณา บท หนึ่ง นั้น ว่า ต้นไม้ ใน
ชมพูทวีป นี้ มี ใบ เท่าใด บท สอง ว่า ดอก
ไม้ สักใด เป็นใหญ่ กว่า ดอกไม้ ทั้งปวง บท สาม
ว่า ใบไม้ สักใด เป็นใหญ่ กว่า ใบไม้ ทั้งหมด ขอ
พระ สหายเรา ผู้มี พระปรีชา เฉียบ แผลม ชำ
นาญใน การเทศนา มา ก่อน จง วิสัชนา ให้เรา
แจ้ง ด้วย ๗

๑ พระเจ้า หงษาวดี ได้ ทราบ ใน พระราชสาร
ปฤษณา ดัง นั้น ก็ แย้ม พระสรวล ตรัส
ว่า เรา ว่า พระเจ้า กรุง จีน ทำ ปฤษณา สอง
บัญญัติ เต็ก แล้ว พระเจ้า กรุง ศรี อยู่ทชยา

เล่ม ๒๙   ราชาธิราช   ๑๓๘๙

ก็พลอยเล่น เปน เต็กไป ด้วย   จึง ตรัส

วิสัยนา ว่า   ซึ่ง ว่าไม้ ต้น หนึ่ง ก็ใบ นั้น

คือไม้ ใน ชมภู ทวีป นี้   เมื่อ แรก เกิด ขึ้น มา

นั้น เปน สองใบ มีโตย มาก   ถ้า จะใคร่

ให้เห็นจริง ก็ จง ชัดสูตรรู้ ตู เมล็ดผล มะม่วง จะ

ว่าโดย สำนวน ไหวหาร อีก อย่างหนึ่ง   ไม้ ต้น

หนึ่งมี สามใบ เหมือน กัน หมด ทั่ว โลกย์   คือ

ใบ อ่อน   ใบ ชำลาปาน กลางใบ แก่   ซึ่ง

ว่า ดอกไม้ สิ่งใด เปนใหญ่ นั้น   คือ ดอก

ไม้ ดอก หนึ่ง หรือ หลาย ดอก   ถ้า คน

เก็บ มา ร้อย กรอง เปน พวง มา โดย   แล้ว

เสียบ เห็น ประดับไว้ เห็น เกษา   ดอกไม้

นั้น ถึงจะ เปน ดอกใบ เล็ก น้อย เกิด แต่ ต้น อยู่

ใน แผ่น ดิน ที่ต่ำ   ก็ ควร เรียก ว่า เปน

ของ สูง   ถ้า แม้น ประดับ อยู่บน พระเคี้ยว

พระ มหา กษัตริย์ แล้ว คน ก็ ยำเกรง มิอาจ
จะ หยิบ คว้า ได้ ดอกไม้ ประดับ เหนือเกล้า
นั้น เรียก ว่า เป็นใหญ่กว่า ดอกไม้ ทั้งปวง
ซึ่ง ว่า ใบไม้ สิ่งใด เป็นใหญ่ นั้น คือ ใบ
ไม้ ช่อโต ๆ ถ้า มี คน เก็บ มา เย็บ ถวาย แล้ว
แล มุ่งไว้ ที่ สูง ไต่ รั้ว ใบไม้ นั้น พระ
มหา กษัตริย์ แล สมณซึ่งพราหมณ์ราชครู
ภาษาชาติตระกูลสูงทำเป็น ประการใดเข้าหา ไชย
ไต่ ใบไม้ อยู่ ที่ สูง แล้ว ก็ เรียก ว่า ใบไม้ นั้น
เป็นใหญ่ กว่า ใบไม้ ทั้งปวง ซึ่ง จะ กำหนด
ใบ พฤษภา บุปผาชาติ เล็ก แลใหญ่ อย่าง ขึ้น
นั้น หา สิ้น เเชิงไม่ เรา ตรึก ตรอง แก่
ใจ ตั้ง นี้ นี้ แล เป็น สิ้น สำนวน จึง ตรัส
สั่งให้ ขุนนางฝ่าย อาตลกษณซึ่งรู้จัก อักษร ภาษา
ไทย ให้ จด จาก คำ แก่ ปฤษณา ลงใน

เล่ม ๒๗ ราชานิราช ๑๓๗๑

แผ่นดิน พระสุพรรณบัฏี แล้ว ก็โปรดพระ

ราชทาน รางวัล แก่ราชทูต อุปทูตไทย สมควร

ราชทูต อุปทูต อยู่ประมาณ สองวัน สามวัน ก็

ให้ขุนนาง นำเข้า เผ่าทูตลา พระ

๐ พระเจ้าหงสาวดี จึงตรัสว่า ซึ่งพระ

เจ้ากรุงศรีอยุธยา พอพระไทยทรงคิด

ปฤชณา นั้น ก็ดีแล้ว เรา จะขอฝาก

ปฤชณาไป ถวายสัก ทก บท ว่า เมล็ดเข้า

ไฉน นาน ซึ่งคน ปลุก ทุก บ้าน ทุก เมือง

นั้น จะนับได้สัก กี่ พรรณ มนุษย์ ทั้งปวง

พูดกัน วันหนึ่ง ก็คำ ผุ่งปลาในน้ำ มี

อยู่ ก็อย่าง เขา พระเมรุ มนุษย์ อยู่ที่

ไหน บุญ กับ บาป เกิด แต่แห่งใด ความ

มรณ จะ มา ถึง คน ทั้งปวง เวลาไร ปฤชณา

เก่า ของเราหก บทนี้ สักโลกย์ อยู่เบื้องต้น คดี

๑๓๙๒   ราชธานีราช   เล่ม ๒๙

ธรรม อยู่ เบื้อง ปลาย   ท่านจง กำหนด จำไป
ถวาย แล้ว ทูล ว่า   เราทราบ ว่า พระสหาย
ชอบ พระไทย ตรึง ทรง ปฤษณา   เรา จึง
ถวาย ปฤษณาโบราณ มา หก บท   หวัง จะได้
ทรง รำพึง อธิบาย ให้ เห็น พระ ปรีชา รุ่งเรือง
เวลา เสด็จ เข้า สู่ ที่ พระ บรรทม พร้อม ด้วย นาง
นั้ก สนม อยู่ งาน   จะได้ ทรง ทาย ปฤษณา
นี้   ให้ นาง ห้าม แหน มี บัญญา ฉลาด ฉียบ
แหลม ชื่น   ถ้า นาง ไต่ แก้ม ไต่ ก็ แล้ว ไป
ถ้า นาง สนม ผู้ ไต่ มี บัญญา แก่ ได้   ขอ พระ
สหาย เรา จง ทรง พระราช ศรัทธา   โปรด
พระ ราช ทาน รางวัด ถึง ขนาด อย่า ให้ ขาด คั้น
การ ที่ ส่ง เคารวะ หัก บุคทะ ทาราคณานาฏ นั้ก สนม นารี
นี้ ก็ เปน ศิริ เจริญ   นับ เข้า ใน มงคล

เล่ม ๒๙ ราชานิราช ๑๓๙๓

ตามสืบ แปล ประการ ที่ พระ พุทธเจ้า ทรงบิณฑุ
จึง ตรัสบอก อรรถาธิบาย ความ ปฤษณา ทังหกนิน
แก่ราชทูตอุปทูต ๆ ก็กราบ ถวายบังคมลา พร้อม
ด้วย บ่าวไพร่ กลับไป ยัง กรุง ศรี อโยธยา
นำ พระ สุพรรณบัฏ คำ แก่ ปฤษณา เข้า ถวาย
แล ทูล ปฤษณา หก บท ที่ พระเจ้า หงษาจดี
ถวาย มา ให้ ทรง ตรึก ตรอง แล ตรัส เปรียบ
ปราย มา นม ทก ประการ

๑ พระเจ้า กรุง ศรี อโยธยา ได้ แจง ใน คำ
วิสันนา ปฤษณา แล บัณฑิต หก บท นม
ก็ เข้ม พระสรวล ชอบ พระไทย จึง ตรัส
ว่า เรา ตรึก ตรอง อยู่ยัง มิ เห็น ความ พระ
มหา ราชครู ปโรหิต คิด เห็น ประการ ไตบ้าง จง
ว่าไป เรา จะ ขอ ฟัง พระมหา ราชครู ก็

๑๓๙๔   ราชา อิวาช   เล่ม ๒๙

ทูล ว่า   แต่ ก่อน ข้าพเจ้า คง น อยู่ ตรีภ ครอง
มิ เห็น   พอ พระเจ้า หงขาวดี ไปรด แสดง อักถา

ธิบาย ให้ ฟัง ก็ เข้าใจ   ซึ่ง ว่า เข้า ใน นา
มี อยู่ ก็ พรรณ นน   คือ เข้า เจ้า พรรณ หนึ่ง

เขา เห็น ยว พรรณ หนึ่ง   ชื่อ เข้า อื่น ๆ ถึง
จะ มี ก็ ไม่ ประสงค์   ซึ่ง ว่า พุก กั้น วน ละ

ก็ คำ นน   คือ มี อยู่ สอง คำ ๆ จริง กับ
คำ ไม่ จริง   ซึ่ง ว่า ปลา ใน น้ำ มี อยู่ ก็ พรรณ

นน   คือ ปลา มี อยู่ สอง พวก   ปลา น้ำ
เจ้า พวก หนึ่ง   ปลา น้ำ เค็ม พวก หนึ่ง   แก

โดย ไหวหาร อีก อย่าง หนึ่ง ว่า   ปลา ตัว ผู้
พวก หนึ่ง ปลา ตัว เมีย พวก หนึ่ง   ปลา กเขย

ไม่ มี   ซึ่ง ว่า เขา พระ สุเมรุ มนุชย์ อยู่ ที่ ไหน
นั้น   คือ ได้ แก่ พระ มหา กษัตริย์   อัน เปน

เล่ม ๒๙   ราชานิราช   ๑๓๙๕

ประธาน แก่คน ทั้งบ่วง   อุประมา ตั้ง หลีก พระ
นคร   จึง เปรียบ เหมือน เขา พระสุเมรุ ราช
ให้พระ มหาภักษิตรีย์ ดำรงก็ อยู่ใน ยุติธรรม โดย
เที่ยง ตรง มั่น คง   เหมือน หนึ่ง เขา พระ
สุเมรุ   อัน มิได้ ห้วนไหว ด้วย สม พัด พาน
ถ้าพระเจ้าแผ่นดิน พระองค์ใด   ประพฤติธรรม
สุจริต ตั้ง เขา พระ สุเมรุ แล้ว   ก็ จะ มี
ความ สรรเสริญ พระเกียรติยศ เกียรติคุณ เป็น อัน
มาก หา ที่ สุกุมิได้   ความ ชอบ ดี ก็ จะ
อำนวย ผลใน ภพ นี้ แล ภพ หน้า   แม้ ไม่
ตั้ง อยู่ใน ราช ธรรม เที่ยง ตรง แล้ว   ความ
ครหา ชำว ชั่ว ก็ จะ มี เป็น นิรันดร   ซึ่ง ว่า
บุญ กับ บาป เกิด แต่ ที่ใด นั้น   คือ บุญ
กับ บาป เกิด แต่ ดวง จิตร เป็น ต้น เดิม   ให้

๑๓๙๖   ราชาธิราช   เล่ม ๒๙
 พระ มหา กษัตริย์ แด่ คน ทังปวง   รักษา
 สงวน จิตรังค เว้น จาก การ บาป   ให้ชวน
 ขวาย บำเพ็ญ การ บุญ เพิ่มเติมไว้ ให้ มาก ไป
 ใน ภพ เบื้อง หน้า จะ ได้ ประกอบ ด้วย ความ ศุข มิ
 ไต่ สิ้น   ซึ่ง ว่า ความ มรณ จะ มา ถึง
 เวลาไร นั้น   เปน ธรรมไม่ มี ที่ มนุษย์
 ทังปวง จะ กำหนดได้   บุคคล ผู้ มี บัญญา
 ว่าพึง ถึง ความ ตาย เนือง ๆ   อย่า ประมาท มัว
 เมา อยู่ใน สัตว์ แด่สังขาร   อัน เปน เครื่อง
 ผูก พัน ชัก หนองให้ เน้น ช้ำ   คน ที่ ประมาท
 ไม่ พิจารณา ถึง ความ มรณ นั้น   พระพุทธเจ้า
 มิ ทรง ตรัส สรรเสริญ   ไม่ เรียก ว่า เปน
 ผู้ มี บัญญา เดช   ๖๖
 ๑ พระเจ้า กรุง ศรี อโยธยาได้ แจง   ใน

เล่ม ๒๘๗ ราชานิราช ๑๓๙๗

ความ อธิบาย ปฤษณา ตั้ง นั้น แล้ว ก็ ทรง พระ
โสมนัส ชื่น ชม จึง ตรัส สรรเสริญ ว่า

พระเจ้า หงษาบดี มี พระ ปรีชา ยิ่ง นัก แล้ว

ตรัส แก่ เสนาบดี ทังปวง ว่า เมื่อ ครอง สมเด็จ

บรม ราชานู เป็น พระ ราชบิดา เรานั้น เนื้อ

ความ ถ่อม ชี้ นี้ ไต่ ให้ ไป ถาม

เจ้า แฉวก ณ กรุง กำ พุชา พระเจ้า แฉวก

ว่า ต้นไม้ ใน ชมภูหุบมี เปน อัน มาก ทำ

ไฉน จึง จะ รู้ ว่า ไบ มาก น้อย เท่า ไท ตรัส

คนอง เล่น อยู่ จึง มิ ไต่ แก่ สมเด็จ พระ

ราช บิดา เรา ไต่ ทราบ ก็ ทรง ตี เตียน ว่า พระ

มหา กษัตริย์ แฉวก นี้ เปน ทูระ บัญญา หา

ความ คិត มิ ไต่ ชรรมดา พระเจ้า แผ่นดิน จะ

ตรัส ความ จริง เปน เล่น เสี้ย นนี้ มี ชรรม

เนียม อยู่ หรือ

จะ ตรัส สิ่งใด มีใ้ กับ

ไป กลับ มา

ดู ตั้ง พน บัดนี้ จึง จะ ควร

ส่วนพระเจ้า หงษาวดี แก่ ปฤษณา สาม ชื่อนี้แล้ว

แต่ใน หน้ใด นั้น

นักปราชญ์ ทั้งปวง ควร

จะ สรรเสริญ ยิ่งนัก

แล้ว พระเจ้า กรุง

ศรี อโยธยา

จึง ตรัส สั่งให้ จากฤๅ พระ

นาม เป็น อักษร ลงใน แผ่น ทอง ว่า พระ

มหา ราชาธิบดี ว่า พระนาม นี้ เป็น พระ

สมัญญา สมเด็จพระเจ้า ของเรา ซึ่ง

ครอง กรุง ศรี อโยธยา มา แต่ ก่อน เรามี

จิตร ฐิน ฐนใน บัญญาธิคุณ ถวาย มา

แก่ พระเจ้า หงษาวดี ให้ รับเอา พระ นาม

นี้ เกิด กับ ผัว ทัพ กววย เขิงทองสาม ฐิน

ซึ่ง พระเจ้า กรุง จึง ให้ มา แก่ เรา แต่ ก่อน เรา

เล่ม ๒๗

ราชาธิราช

๑๓๙๙

ถวาย มา บูชาพระ บัญญา พระเจ้า หงษาวดีด้วย
 จึงให้ ราชทูต อุปทูต เป็น ผู้ จำ ทูล พระราช ธาร
 นำ มา ราชทูต อุปทูต ก็ อันเชิญ พระราช ธาร
 กับ สิ่ง ของ เครื่อง ทรงยินดี นั้น มา ถวายพระเจ้า
 หงษาวดี

๒๖

๑ พระเจ้าหงษาวดีได้แจ้งในพระราช ธาร
 นั้น แล้ว จึง ตรัส แก่ เสนาบดี ท่วงปวง ว่า
 พระ เจ้า กรม ศรี อโยธยา จาฤก พระ นาม ของ
 สมเด็จ พระเจ้าตาให้มา แก่เรา ๆ จะได้ ของ
 สิ่งใด ที่ดี ถวาย ทอบ แทนไป เล่า จึงให้เอา
 จาน มรกต อย่าง ดีใบ หนึ่ง หนัก ห้า บาท เป็น
 ราคา ทอง สอง ชั่ง ของ พระเจ้า ชีพ ถวาย
 มา แต่ครั้ง พระยา อยู่ พระเจ้า ช้าง ฝือก แต่ ก่อน
 นั้น ผู้ อย่าง ดี ตรา หนึ่ง ราคา สาม

๑๔๐๐

ราชาธิราช

เล่ม ๒๙

ร้อย ชั่ง   เป็น ทองคำ หนัก สอง ชั่ง   จึง สั่ง
ให้ แต่ง พระราชสาร กำกับเครื่อง ราชบรรณาการ
ฉบับ หนึ่ง   มอบ ให้ ราช ทูต อุปทูต ไทย
นำ กลับ ไป   ฯ

๐ ราชทูต อุปทูต ก็ ถวาย บังคม ถา   นำ

พระ ราชสาร เครื่อง ราช บรรณาการ ตอบ แทน

กลับ ไป ถวาย พระเจ้า กรุงศรี อโยธยา   จึง มี

รับ สั่ง ให้ อ่าน ใน พระราชสาร นั้น ว่า   เรา มี

ความ ยินดี นี้   ขอ แจง มา ให้ พระสหาย

เรา ผู้ ทรง กรุงศรี อโยธยา ทรง ทราบ ว่า   ธรรมดา

ผู้ วิชา คุณ บัญญา ไฉน   มี แต่

สมเด็จ พระ พุทธเจ้า ที่ เสด็จ สุนิพพาน นั้น ฝ่าย

เดียว   พระองค์ ทรง วิชา คุณ บัญญา   แด

ทวิ สรรเสริญ คุณ บัญญา เป็น อัน มาก   เพราะ

เล่ม ๒๘ ราชานิราช ๑๔๐๑

ฉันจึงได้เรียก ว่า พระ บัญญาธิกะ สร้าง

พระ บารมี สี่ อสงไขย กำไร แสน มหา

กัลป์ จึงได้ ตรัส เป็น พระพุทธเจ้า บัดนี้

พระ สหาย เรา รู้ คุณ บุญ

เข้าใน บารมี สิบ ประการ ๆ นั้น นับ บุญด้วย

สหาย เรา ได้ บุญ บารมี แล้ว จะได้

ตรัส เป็น พระพุทธเจ้า องค์ หนึ่ง เรา กับ

พระ สหาย จะได้ เป็น มหา มิตร ไมตรี สร้าง

พระ บารมี ด้วย กัน ไป ใน เบื้อง หน้า สอง พระ

นคร จะได้ เป็น สุวรรณ บัณฑิต ด้วย กัน ๗

๐ พระเจ้า กรุง ศรี อโยธยา ได้ แจง ใน พระ

ราชสาร นั้น ก็ มี พระไทย ยินดี ยิ่ง นี้

หนึ่ง พระ เกียรติยศ พระ เจ้า กรุง รามัญ ก็ เลื่อง

ลือไป ว่า พระเจ้า หงสาวดี มี พระ บุญญา

๑๔๐๒

ราชาธิราช

เล่ม ๒๗

หลัก แลคม

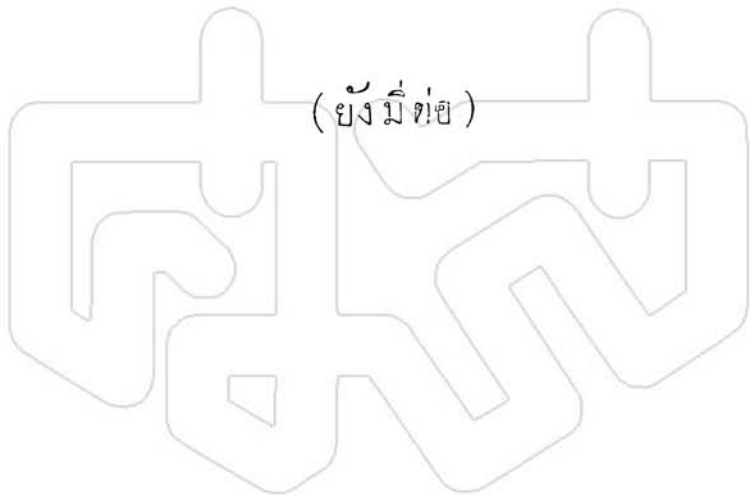
พระ มหา กษัตริย์ ทังปวง

ต่างให้ แต่ง พระนาม แล เครื่อง ราช บรรณาการ

มา ถวาย เปน อัน มาก

ฯ

(ยังมี ต่อ)

แจ้งความ

โรงพิมพ์ราษฎร์เจริญ ตำบลถนนสำเพ็งตอน
วัดเกาะ จำหน่ายหนังสือประโลมโลก, อรรถมะ,
สุภาสิตต่าง ๆ และรับพิมพ์หนังสือ เช่น ก๊าซ,
ตจ, ฎีกา, ใบเสด็จ, แบบฟอร์ม, ฯลฯ ทำเล่มสมุด
เดินทองอย่างงาม ๆ หรือจะว่าให้ทำเป็นพิเศษก็ได้
สิ่งของที่กล่าวมาแล้วนั้น รับรองว่าจะทำให้สวยงามประ
ณีตและเร็วทันกับความประสงค์ ทั้งลดต่อดอกษร
พิมพ์จำหน่ายด้วย จะคิดราคาอย่างขอมเยา

เพราะฉะนั้น ถ้าท่านมีความประสงค์อย่างใด
อย่างหนึ่งซึ่งได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น เจริญ
ท่านไปลองซื้อ หรือจ้างพิมพ์ ท่านตั้งจะทราบได้ว่า
ที่โรงพิมพ์ราษฎร์เจริญคิดราคาพอ สมควร

ราชาธิราช

เล่ม ๓๐

ยี่สิบห้า สี่ทางค์ ต่าง รู่ ท่าน ผู้ ขอ
บ้าน หนึ่งสี่ นำ วัด เกาะ เพราะ นึกหนา
ราชครู เจริญโรงพิมพ์ ริม มรรคา
เจริญ ท่าน มา ขอ ดู คง รู่ ดี
ได้ลง พิมพ์ คราว แรก แปลก ๆ เรื่อง
อ่าน แล้ว เปลือง ความ ทุกข์ เป็น สุข
ท่าน ขอไป อ่าน พึ่งให้ มั่งมี
เจริญ ศรี ศรี สวัสดิ์ พิพัฒน์ เอย

วัด

รัตน โกสินทร์

ศก ๑๐๘

เกาะ

๑๕๐๓

๐ หน้า ขึ้น ๖

๐ ราชธานีราช เล่ม ๓๐ ๖

๐ ตั้งแต่ พระเจ้า อังวะ มี ราชสาร ปณฺชณา มา ถวาย
พระเจ้า ราชธานีราช จน ถึง พระเจ้า ราชธานีราช ประชุม
พระสงฆ์ ราชธานี คณะ แด เสนาบดี ทังปวง ถวาย พระ
นาม พระเจ้า หงษาวดี ว่า พระเจ้า ศรี สักยวงษ์
ธรรมเจดีย์ ๖

๐ อยู่มา พระเจ้า อังวะ ทรง ทราบ กิตติศัพท์
ว่า กษัตริย์ ทังปวง สรรเสริญ บัญญา พระเจ้า
หงษาวดี นึก จึง ทรง แก่ เสนาบดี ทังปวง
ว่า มหา บัญญา ชร บุรุษ เลี้ยง เรายนี้ คิด ว่า
จะ มี บัญญา ทรง พระไตรย บัญญา ได้ มาก สือ
ชื่อ ปราบฏ อยู่แต่ เมื่อ เปน ภิกษุ เท่านั้น ครั้น

๑๔๐๔   ราชธานีราช   เล่ม ๓๐

ลึก ออก มาได้ ครอบ ราชสมบัติใน เมืองหงสาวดี
แล้ว   กลับ มี สติ บัญญา ยิ่ง ฉลาด ทัง คดี
โลกย์ คดี ธรรม   กษัตริย์ ทังปวงให้ มา

ถาม ปฤษณา ก็ แก่ ใต้ หมด   จำ เรา จะ
ให้ ไป ลอง บัญญา ดู บ้าง   จึง สั่ง ให้

แต่ง พระราช สार ปฤษณา ฅบับ หนึ่ง   ให้

มัง สุกี เป็น ราชทูต   มังลี ผู้น้อง เป็น อปท

จำ ทูล พระราชสาร   ราชทูต อปท ก ถวาย

บังคมลา ชัน มา มา กับไพร่   ครั้น ถึง กรุง

หงสาวดี   เสนาบตี เจ้าพนักงาน แจ้ง ชาว

แล้ว ก็ เข้า กราบ บังคม ทูล   พระ

๐ พระเจ้าหงสาวดีได้ ทราบ มี พระไทย ทรง

ปราโมทย์ ทรง นับ ถ้อ นก   จึง ตรัส สั่ง ให้

แต่ง การ รับ พระ ราชสาร โดย ขบวน   สั่ง ให้

เสนาบดี ปลุก เรือใหญ่ รับ แหก เมือง ยิ่ง กว่า

เล่ม ๓๐

ราชาธิราช

๑๔๐๕

ประเทศอื่น ๆ นั้น

แล้วให้วิเศษแต่ง

เครื่องโภชนาหารของกินเลี้ยงแขกเมืองอังวะ

แล้วให้พระยาอินทร์ พระยาพรวิ นำแขกเมืองเข้า

เฝ้าราชทูตอุปทูตก็เข้ามาเฝ้ากราบถวาย

บังคม จึงมีรับสั่งให้อ่านในพระราชสาร

นั้น เป็นปฤษฎนาสามประการว่า เรา

ได้ฟังคำสรรเสริญในประเทศทั้งปวงว่า พระ

เจ้าหงษาวดีมีปรีชาเฉียบแหลม ชำนาญ

แก้วปฤษฎนาหาผู้เสมอมิได้ เราจะขอ

ถามปฤษฎนาสักสามประการ คือว่า

กรุงหงษาวดีนั้น มีฝูงปลาเป็นหลายพวก

ปลาหนึ่งกินมีรสยิ่งกว่าปลาทั้งปวง คือ

ปลาสิงโต หนึ่งสัตว์ภาพงามยิ่งกว่าสัตว์

ทั้งหลาย คือ สัตว์พวกใด หนึ่งน้ำห้วย

หนองคลอง บึงบาง น้ำบ่อ น้ำพุ น้ำชอนทั้งปวง

๑๔๐๖

ราชาธิราช

เล่ม ๓๐

น้ำ สิ่งหนึ่ง ก็น มี รศ กว่า น้ำ ทั้ง หลาย นั้น คือ

น้ำ สิ่งใด

พระเจ้าหงสาวดี จง วิถีชญา

แก้ มา ให้เรา ฟัง

ชะ

๐ พระเจ้าหงสาวดี ได้ แจ้ง ใน ปฤษณา ดัง นั้น

ก็ทรง พระสรวล ตรัส ว่า สมเด็จ พระราช บิดา เลียง

เรา นี้

ดู ก็ ทรง พระชรา ภาพ อยู่ แล้ว

แต่ไม่ยอม แก่ เลย

พระไทย ยัง เป็น

หนุ่ม อยู่ เสมอ

เรา ว่า พระเจ้า กรุงศรี

อยทธยา เล่น เป็น เด็ก แล้ว

พระ ราชบิดา

เลียง เรา พลอย เล่น เป็น หนุ่ม ไป ด้วย เค้า เรา

นี้ ปาน กลาง

จะ เรียก ว่า หนุ่ม ก็ได้

แต่ใจ เหมือน แก่

จึง ตรัส วิถีชญา แก่

ปฤษณา ว่า

ซึ่ง ว่า ปลา สิ่งใด มี รศ

กว่า ปลา ทั้งปวง นั้น

คือ ปลา บัว ๆ คน

ก็ รู้ อยู่ ว่า ก็น ตาย แล้ว มิ คิด แก่ ชีวิท บังอาจ

ก็ รู้ อยู่ ว่า ก็น ตาย แล้ว มิ คิด แก่ ชีวิท บังอาจ

เล่ม ๓๐   ราชานิราช   ๑๔๐๗

เอา ปลา บ้ำ มา กิน ได้   กิน แล้ว ก็ ถึง แก่

ความ ตาย เอง   เอา ชีวิต แลก รัช ปลา บ้ำ

นั้น   จึง ว่า ปลา บ้ำ นี้ กิน มี รัช กว่า ปลา

ทั้งปวง   หนึ่ง สัตว์ ภาพ ผู้ ไต งาม ยิ่ง กว่า

สัตว์ ทั้งปวง นั้น   คือ สัตว์ ภาพ ที่ มี สวามี

อยู่ แล้ว   มี ชาย อื่น มา ผูก รัก ยินดี

ล่อง ประเวณี ภรรยา ท่าน นั้น   มี พง คำ

พาะ พุทเจ้า สิ่ง สอน ไว้   ใน อาคาริย

วิโนย สิกขาบท   ว่า ตาย แล้ว จะ ไป ทน

ทุกข์ เวทนา ใน นรก ชำ นาน นึก   ชาย ผู้

นั้น ก็ มี พง ยง บัง อาจ เพียร ล่อง ประเวณี ภรรยา

ท่าน จึง ได้   สัตว์ ภาพ ผู้ นั้น มี รูป งาม

หรือ ไม่ งาม   ก็ ชื่อ ว่า งาม ยิ่ง กว่า

สัตว์ ทั้งปวง   นี้ แก่ โดย วิไลย สำนวน

นักตง เจ้า ชู้	ถ้า แก่ ตาม สำนวนใน
พระ บาฬี แล้วย	ท่าน ว่า สักดิ์ มี บุญ มาก
พร้อม ด้วย ลักษณะ	เบญจกัศยานี้ ทั่ว ประ การ
จึง เรียก ว่า งาม ยิ่ง กว่า หลุย ทั้งปวง	แก้
โดย สำนวน นักปราชญ์ นั้น ว่า	สักดิ์ ผู้
โตใจ เป็น กุศล รักษา สักดิ์ นั้น คง	ชื่อ
ตรง ต่อ สวามี	ถึง ตัว จะ ตาย ก็ มิ ให้
เสีย สักดิ์	มั่น รูป ชั่ว ทวิ ทั้ง ตัวหา สิ่ง
งาม มิได้	นักปราชญ์ ทั้งปวง ก็ นับถือ
เรียก ว่า งาม	ความ งาม นั้น แผลง บัง
อยู่ ภายใน	หนึ่ง สักดิ์ ผู้ โต งาม เหมือน
ทอง หล่อ ทัง แท่ง	ไม่ มี ที่ ตี เท่า เส้น ผม
ถ้าใจไม่ งาม แล้ว	นักปราชญ์ ทั้งปวง ก็
หา เรียก ว่า งามไม่	เพราะ งาม รูป นั้น
หา งาม งาม น้ำใจ หา ยาก	เหตุ ฉนั้น จึง

ว่า สัตว์ งามใจ งาม ยิ่งกว่า สัตว์ ทั้งปวง ถ้า
 งาม ทั้ง รูป ทั้งใจ ก็ เรียก ว่า งาม เลิศ
 งาม ดี เป็น สัตว์ งาม อย่าง ยิ่ง ซึ่ง ว่า น้ำ
 สิ่งใด มี รศ กว่า น้ำ ทั้งปวง นั้น คือ สุรา
 ผู้ จะ กิน มิได้ พัง คำ พระพุทธเจ้า ตรัส สั่งสอน
 ไว้ว่า ให้ เว้น เสีย อย่า เสพ สุรา ถ้า ผู้

ใด เสพ แล้ว จะ ไป ตก นรก ทน ทุกข์
 เวทนา ยิ่ง น้ำ ครั้น พ้น นรก แล้ว จะ
 มา เกิด เป็น ยักษ์ ห้า ร้อย ชาต เป็น สุนัข
 ห้า ร้อย ชาต จะ เป็น คน บ้า นน นบ ชาต
 มิได้ ผู้ นน ก็มี พัง ชน กิน น้ำ สุรา ได้
 จึง ว่า น้ำ สุรา มี รศ กว่า น้ำ ทั้งปวง

๐ พระเจ้า หงษาจดี ทรง แก้ ปฤษณา แล้ว
 จึง ให้ เจ้าพนักงาน จาก ถูก คำ วิสัย นาน นั้น ลง ใน แผ่น
 สุพรรณบัฏ กับ ให้ จัด เครื่อง ราชบรรณาการ

เปน อัน มาก

มอบให้ ราชทูต อุปทูต

นำ กลับไป

ราชทูต อุปทูต รับ แล้วย ก็

ถวาย บังคมลา ชัน ม้า กลับไป กับบ่าวไพร่ ครั้น

ถึงกรุงอังวะ ก็เชิญพระสุพรรณบัฏรับคำแก้ปฤชณา

แลเครื่อง ราชบรรณาการ เข้า ถวาย พระเจ้าอังวะ

๐ พระเจ้าอังวะได้ แจ่ม เนื่อ ความ แก้ ใน

ปฤชณาตาม ประการนั้นแล้ว ก็ชอษ พระไทย

ตรีศั สรวเสริญ ว่า

บุตรี เลียง เรา มีบุญญา

ว่องไว ยิ่ง นึก

จึงให้ อาดักษณ์ จากฤก

พระนาม ลงใน แผ่น พระสุพรรณบัฏ ว่า พระ

เจ้าราชาธิบดีแล้วให้ จดว่า ราชปิตุสตีบพัน แพร

รว ผุด ทอง สี่สิบ ม้วน

สักหลาด ยี่สิบ เซ็ด

ผ้าสาตูปยี่สิบ ตรา

เปน เครื่อง ราชบรรณา

การ บุษบา พระ บุญญา

ให้ราชทูต อุปทูต

เล่ม ๓๐

ราชาธิราช

๑๔๑๑

คนเก่า นั้น

นำ กลับ มา ถวาย พระเจ้า

หงสาวดี

พระ

๐ ครั้น อยู่มา พระเจ้า ลังกา

ได้ ทรง

ฟัง กิจศัพท์ มาก ขึ้น กว่า แต่ ก่อน

ว่าพระ

เจ้า หงสาวดี มี พระ ปรีชา สามารถ

ทรง

พระราช ศรัทธา อุดม บอกร พระ ไตร ปีก

แก่

พระภิกษุ สงฆ์ เป็น นิจ

แต่ ทรง แก่ ปฤษฎณา

ของ กษัตริย์ ทงปวง ไต่ สิ้น

จึง เรา จะ

ให้ ไป ดอง แก่ ปฤษฎณา ของ เรา บ้าง

จึง

สั่งให้ แต่ง พระราช สรร ปฤษฎณา

ที่ พระ

องค์ ทรง พระ ดำริ ให้ ไต่ แต่ ก่อน

แล้ว ให้

จัด เครื่อง ราช บรรณาการ

สิ่ง ที่ ตี มี

ค่า เป็น อัน มาก

ให้ จิตร อำมาตย์ เป็น

ราชทูต อำมาตย์ กุลัน เป็น อุปทูต

สอง

นาย น เป็น พหูสูตร์ รูป พระพุทธรูป มาก

จึง

๑๔๑๒

ราชาธิราช

เล่ม ๓๐

ตรัสสั่งราชทูตอุปทูตว่า
หงษาวดีแก้ปฤษณานี้ได้
ราชบรรณาการทั้งนี้

ถ้าพระเจ้า
จึงยกเครื่อง
ถวายเป็นเครื่อง

สการบูชาพระบุญญาเกิด
มิได้ให้นำกลับมา

แม่นแก้
ราชทูตอุปทูตก็

ถวายบังคมลา

เชิญพระราชสารคม

เครื่องราชบรรณาการลงมาสู่สำเภาอัน

เจ้าพนักงานนาวยานจัดเตรียมไว้แล้วพร้อม

ด้วยต้นหนคนท้ายนายล่าเครื่องสารถี

ไพร่พลเสบียงอาหารนายเรือจึงให้

ใช้ใบสำเภาแล่นมา

๐ ครั้นสำเภามาถึงปากน้ำเมืองเสียง

พระยาพรวิฑูรรักษาเมืองเสียงนั้นใช้ให้

คนไปสืบดูรู้ความแน่ว่า

ราชสารมาแต่เมืองลังกา

สำเภาพระ
พระยาพรวิ

เล่ม ๓๐   ราชานิราช   ๑๔๑๓

จึง ชน มา กราบ ทูล พระเจ้า หงสาวดี ว่า บัดนี้
สำเภา พระราชสาร มา แตะ ลังกา ทวีป พระเจ้า
หงสาวดี ไต่ แจ่ง แล้ว มี พระไทย ยินดี นี้ ก็
ตรัส ถาม เสนาบดี ทั้งปวง ว่า   พระ มหา
กษัตริย์ ผู้ครอง กรุงหงสาวดี สืบ ๆ มา แต่ ก่อน
นั้น ยัง ไต่ ยิน บาง หรือ ว่า พระราชสาร
ลังกา ทวีป มา ถึง เมืองหงสาวดี มี หรือ ประการ
ใด เมื่อ พระเจ้า หงสาวดี ตรัส ถาม ตั้ง นั้น
จะมี เสนาบดี ผู้ ไต่ ผู้ หนึ่ง กราบ ทูล ประการ ไต่
หา มี ไต่   ยัง มี ชาย ผู้ หนึ่ง ช่อ จิต เมต
กราบ ทูล ว่า   แต่ ก่อน เมื่อ ครั้ง พระยา
อู่ พระเจ้า ช้าง เมือก   ไต่ ตำรงค์ ราช สมบัก
อยู่ นั้น   ข้าพเจ้า ไต่ ยิน ว่า สำเภา พระราช
สาร เมือง ลังกา   นำ พระ ศรี มหาโพธิ์

๑๔๑๔   ราชาธิราช   เล่ม ๓๐

มา ถวาย ถีบ ^๒ทัน ^๕ครั้ง ^๕หนึ่ง   ขณะ ^๕นั้น ^๕ได้

ยิน ^๕ว่า ^๕ชาว ^๕เมือง ^๕เสี้ย ^๕ง ^๕ทั้ง ^๕ปวง   ออก ^๕ไป

รับ ^๕พระ ^๕ราช ^๕สาร ^๕ถึง ^๕ปาก ^๕น้ำ ^๕เสี้ย ^๕ง   ๗๖

๐ พระเจ้าหงสาวดีได้ ^๕แจ้ง ^๕ตั้ง ^๕นั้น   จึง

ตรัส ^๕สั่ง ^๕พระ ^๕ยา ^๕พริ ^๕ว ^๕ให้ ^๕ออก ^๕ไป ^๕รับ ^๕พระ ^๕ราช ^๕สาร

^๕นั้น ^๕มา ^๕ยัง ^๕เมือง ^๕หง ^๕สาว ^๕ดี   ให้ ^๕เจ้า ^๕ราช

การ ^๕ผู้ ^๕หนึ่ง ^๕ชื่อ ^๕มั่ง ^๕พะ ^๕โค ^๕ไป ^๕ด้วย   ตรัส ^๕สั่ง

ว่า ^๕ให้ ^๕มั่ง ^๕พะ ^๕โค ^๕นำ ^๕แกล ^๕เมือง ^๕ผู้ ^๕ถือ ^๕พระ ^๕ราช ^๕สาร

^๕นั้น ^๕มา ^๕ก่อน   พระ ^๕ยา ^๕พริ ^๕ว ^๕ให้ ^๕มา ^๕ภาย

หลัง   พระ ^๕ยา ^๕พริ ^๕ว ^๕กับ ^๕มั่ง ^๕พะ ^๕โค ^๕รับ ^๕สั่ง ^๕แล้ว

ก็ ^๕ถวาย ^๕บัง ^๕กม ^๕ลา   พา ^๕บ่าว ^๕ไพร่ ^๕รับ ^๕ลง ^๕มา

ถึง ^๕เมือง ^๕เสี้ย ^๕ง   จึง ^๕ให้ ^๕แต่ง ^๕เรือ ^๕ฉลาก

บาง ^๕สี่ ^๕สิบ ^๕ตำ   บรร ^๕จุ ^๕ไพร่ ^๕พล ^๕พร้อม ^๕ก็

ออก ^๕ไป ^๕รับ ^๕สำ ^๕เภา ^๕พระ ^๕ราช ^๕สาร ^๕เข้า ^๕มา   ครั้น

สำ ^๕เภา ^๕ถึง ^๕เมือง ^๕เซา ^๕จอต ^๕ทอต ^๕ที่ ^๕แล้ว   ๗๗

๐ พระยาพรวิ จึงให้ แต่งเครื่องโภชนาหาร
 ได้ยงแขก เมืองเสร็จแล้วจึงให้ มังพะโค นำราชทูต
 อุปทูต ชน มา โดย ขบวน เรือ ตาม เรือ
 นำ ช้าย ขวา หน้า หลัง เป็น อัน มาก ราชทูต
 อุปทูต เมื่อ มา นั้น ครั้น แล เห็น พระ
 เจดีย์ องค์ หนึ่ง จึง ถาม มังพะโค ว่า
 พระเจดีย์ นี้อะไคร มังพะโค บอก ว่า
 รามัญ เรียก พระเจดอย เนท คำไทย ว่า
 พระเจดีย์ แห ราชทูต อุปทูต ถาม ว่า เหตุ
 ไคร จึง เรียก พระเจดีย์ แห มังพะโค บอก
 ว่า แต่ ก่อน มี พระ เกษ ธาตุ องค์ หนึ่ง ถอย
 น้ำ มา สักรี เฒ่า ผู้ หนึ่ง ลง ดำ แห จึง ได้
 พระเกษ ธาตุ นั้น นำ มา บรรจุ ไว้ ใน
 พระเจดีย์ องค์ นี จึง เรียก ว่า พระเจดีย์
 แห มา คุ่ม เท้า บดิน ษะ

๐ ครั้น เวื่อพระราชสาร มา ถึง ตำบล แห่ง
 หนึ่ง รามัญ เรียกว่า ก๊ก ชุ่ม ชาติ คำ
 ไทย ว่า โลก งูเห่า ราชทูต อุปทูต ก็ ถาม
 ว่า ตำบล นี้ ชื่อใด มังพะโค บอกว่า ชื่อ
 โลก งูเห่า ราชทูต อุปทูต ถาม ว่า เหตุ
 ใด จึง เรียกว่า โลกงูเห่า มังพะโค บอกว่า
 แต่ ก่อน มี เศรษฐี ผู้ หนึ่ง มี บุตร เจ็ด คน เป็น งู
 เห่า เลี้ยง นน ทว หนึ่ง มา อาศัย อยู่ ใน
 โลก ณ ตำบล นี้ ครั้น เศรษฐี ถึง แก่ มรณภาพ
 แล้ว บุตร หนึ่ง เป็น คน หก คน นน ก็ เอา
 ทรัพย์ ของ บิดา แบ่ง บัน กัน เป็น หก ส่วน ๆ งู
 เห่า ผู้ เป็น บุตร ด้วย นน มี ได้ แบ่ง บัน ให้ งูเห่า
 นน รู้ ก็ เลิก พังพาน ชน มา สู้ เรือน ฟันของ
 ทงหลาย เห็น งูเห่า ก็ ตกใจ กัด
 ณะ ทรัพย์ เสีย แค้น หนี ไป งูเห่า ก็ เอา

๑๔๑๗

ราชา ชีราช

เล่ม ๓๐

แก่ งูเห่า

งูเห่า ก็ กวาด ประสม เข้าไว้

ด้วย ส่วน ของ น่อง นอย

แล้ว ก็ เลื่อย

กลับ ไป อยู่ใน โลก ดั่ง แก่

คน ทั้ง ปวง

รู้ เหตุ ก็ เรียก ว่า โลก งูเห่า มา จน คืบ เท้า บน

๐ ครั้น มา ถึง ท่า บล บาง พระชรรค์ ข้าง

รามัญ เรียก ว่า บัน พระแข่ง ราชทูต อุปทูต

จึง ตาม ว่า ท่าบล น ช้อโต เหตุ นั้น เต็ม

ประการใด ท่าน จง เล่า ให้ เราทราบ มั่งพะโค

บอก ว่า ท่าบล นี้ เรียก บาง พระชรรค์ แต่

ครึ่ง พระเจ้า ฝรั่ง มั่งคะด เสด็จ ประพาศ

มา ทาง นี้ ลง ข้าม น้ำ ด้วย ทัพ แล ม้า

สี่สิบ ม้า พระ ชรรค์ ตก ลง จึง เรียก ว่า

บาง พระชรรค์ จน เท้า บน

๐ ครั้น มา ถึง บ้าน เลียงโค รามัญ เรียก

ว่า กวาน เลียง แกลว

ราชทูต อุปทูต

เล่ม ๓๐   ราชานิราช   ๑๔๗๙

ก็ ตาม ว่า   บ้าน นี้ ชื่อ ไค   มังพะโค บอก

ว่า เรียก บ้าน เลียง ไค   ราชทูต ตาม ว่า

เหตุ ไค จึง ชื่อ บ้าน เลียง ไค   มังพะโค บอก

ว่า   แต่ ก่อน มี แม่ ไค ทำ นิด ตัว หนึ่ง   ครั้น

รัตนม ออก มา นำนม นม นี้ เป็น เหมือน เนย   เจ้า

ของ ไค จึง นำ เข้า ถวาย พระยา อยู่ พระเจ้า ช้าง

เผือก   ส่วย บ้าน แด ที่ นา ตำบล นี้   ไป รด

พระราช ทาน ให้ แก่ ผู้ เลียง ไค   นั้น   จึง เรียก

ว่า บ้าน เลียง ไค จน เท่า บัดนี้   ๖๖

๑   ครั้น มา ถึง พระ เจดีย์ มะ ก้าว   ราชทูต

อุปทูต ก็ ตาม ว่า   พระเจดีย์ นี้ ชื่อ ไค

มังพะโค บอก ว่า   แต่ ก่อน นั้น มี พระ

เจดีย์ องค์ หนึ่ง   บรรจุ พระ ธารี วิกิตา

ไว้ แล้ว   มะ ก้าว เป็น บุตรี กุตุ มภี ผู้ หนึ่ง

มี ทวิพย์ เบน อันมาก มา กระทำ ปุณะปฏิสังขรณ์
 พระ เจดีย์ องค์นี้ ให้ใหญ่สูงชัน กว่า
 เก่า จึง เรียก ว่า พระเจดีย์ มะกั่ว จน บัดนี้
 ครั้น มา ถึง ตำบล บาง นาค ข้าง รามัญ
 เรียก บันแพะ ราชทูต อุปทูต จึง ตาม ว่า
 ตำบล นี้ ชื่อ ไต มังพะโค บอก ว่า เรียก
 บาง นาค ราชทูต อุปทูต ตาม ว่า เหตุไฉน
 จึง เรียก บาง นาค มังพะโค บอก ว่า
 พระ มหา กษัตริย์ แท้ ก่อน เสด็จ มา ถึง ตำบล นี้
 ทอด พระเนตร เห็น นาค ผู้ตัว หนึ่ง มี พระ
 ประสงค์ จะ ใคร่ ได้ จึง ตรัส ว่า ถ้า ผู้ ไต
 สามารถ จับ นาค ผู้ตัว นี้ ให้ เรา ได้ เรา จะ
 ให้ รางวัล แก่ ผู้ หนึ่ง จึง นาย ประมง ผู้
 หนึ่ง เข้า มา กราบ ทูล ว่า ข้าพเจ้า จะ
 ขอ รับ อาษา ไป จับ นาค ผู้ตัว นี้ มา ถวาย ให้ จึง

เล่ม ๓๐   ราชาธิราช   ๑๔๘๑

ได้   พระมหา กษัตริย์ ก็ ตี พระไทย   จึง

ตรัส ว่า ท่าน จง เร่งไป   นาย ประมง ก็

กราบ ถวาย บังคม แล้ว   ก็ ไปไล่ จับ นาค

ผู้ ๆ ตัว นั้น ตำ หนีไป   นาย ประมง ก็

ตำ นำ ตามไป จับ นาค ผู้ ตัว นั้น ได้   นำ มา

ถวาย พระ มหา กษัตริย์ ๆ ก็ ชอบ พระไทย จึง

โปรด พระราช ทาน รางวัล แก่ นาย ประมง เป็น

อัน มาก   จึง เรียก ว่า บาง นาค คุม เท่า บัณฑ์

๑   ครั้น มา ถึง ตำบล สระ สมิ้ง พระราม ราชทูต

อุปทูต ก็ ถาม ตูฯ หน หลัง   มังพะ โค บอก

ว่า   เมื่อ ครั้น สมเด็จ พระเจ้า ราชาธิราช

นั้น ให้ สมิ้ง พระราม เป็น แม่กอง กำกับ การ เกณฑ์

ทหาร ชุต สระ น้ ไร่   จึง เรียก ว่า สระ

สมิ้ง พระราม   ครั้น มา ถึง ตำบล โพธิ์ ร้อย

ต้น รามัญ เรียกว่า ชวายนอม กตอม ราชทูต
 อุปทูต ก็ ถาม ว่า ทำบถ นัซอโต มังพะโค
 บอก ว่า ทำบถ นัซอโต ร้อย ต้น ราชทูต
 อุปทูต ก็ ซักถาม เหตุผล ตจ หน หลัง มังพะโค
 บอก ว่า เมื่อ ครั้ง พระเจ้า ฟ้า รวี เสด็จ

ราชสมบัติ ใน กรุง หงสาวดี เสด็จไป ประพาศบำ
 มี ชาย ผู้ หนึ่ง ทาบ ผล กะถอย เกริบมา จะ
 หลีกไปให้ พน ทาง เสด็จ ไป มี หนึ่ง จึง
 ปลง ทาบ ลง หมอบ อยู่ริม ทาง คน หนึ่ง
 ตาม เสด็จ มา หนึ่ง หยิบ เอา ผล กะถอย
 เกริบใน ทาบใบ หนึ่ง มี ใต้ ซอ ต่อ เจ้า
 ของ ชาย ผู้ หนึ่ง ก็ มี ไป ยัง หมอบ เผ่า คอย
 อยู่ที่ หนึ่ง พอ พระ มหา กษัตริย์ เสด็จ
 กลับ มา ถึง ที่ หนึ่ง ชาย เจ้าของ ทาบ ก็

เล่ม ๓๐

ราชาธิราช

๑๔๙๓

กราบ บังคม ทูล ว่า ผู้หนึ่ง ตาม เสด็จ มา

ซึ่ง ผล กะถอย เกือบ ของ ข้าพเจ้าไป พระ

มหา กษัตริย์ ไต่ ทรง พง ก็ เสด็จ ยับ ยิง อยู่ ทน

จึง ตรัส สั่ง ให้ สืบ เอา ทิว ผู้ ซึ่ง หยิบ ผล กะถอย

เกือบ ของ ชาย ผู้ นน ให้ จึง ได้ ผล มะขาม

บ่อม นัน รามณู เรียก ผล กะถอย เกือบ ครั้น

ขุนนาง ถือ รับ สั่ง ได้ ทิว ผู้ นน ซึ่ง ถาม

รับ เปน สัตย์ แล้ว ก็ เข้า กราบ ทูล พระ

มหา กษัตริย์ ก็ ทรง พระ พิโรธ จึง ตรัส

สั่ง ให้ ชาย ผู้ นน เลี้ยง ให้ ผู้ ไต่ ตู อย่าง สืบ ไป สั่ง

ให้ บัน ออก เปน ร้อย ท่อน ให้ เอา ไป ผั่ง ไว้ เปน

สิบ แห่ง แล้ว ให้ ปลุก โพิธิ ประจำ ไว้

ร้อย ต้น จึง เรียกว่า ตำบล โพิธิ ร้อย

ต้น สืบ มา คำ แหก เมือง ไต่ ถาม แด

๑๔๘๔   ราชธานีราช   เล่ม ๓๐

คำให้ การ ทังปวง นั้น   ขุนนาง ผู้กำกับ

ก็ จต หมาย เอาไว้ สิ้น   ะ

๐ ฝ่าย พระเจ้า หงษาวดี จึง ตรัส สั่ง ให้

พระยา อินท์ ปลุก หอ พระ ราชสาร แด เวื่อน

ราชทูต อปทูต อยู่ นั้น ให้ โยพาริก ด้วย

ที่ นึง ที่ นอน บั้จวีรณต่าง ๆ แล้ว ตรัส สั่ง

เสนาบดี ทังปวง ว่า การ รับ แชก เมือง

ลังกา มา แต้ไกล ครัง นี้ ต้อง แต้รับ

ให้ สครัน ครัก ครน ทาง ที่ จะ รับ แชก

เมือง เข้ มา นั้น ให้ แต้ ประดับ ด้วย

ราชวภูณัตว์อง แล ข้าง ม้า สำหรับ ยืน

ประจำ ตาม ตำแหน่ง นั้น ก็ให้ ผู้คนเครื่อง

ประดับ ประดา เปน อ้นงาม ลูกขุน ทังปวง

ให้ แต้ ทัว นุง ห่ม จง สอาด ใ้อ่ โถง อ้นิ่งไฟ

เล่ม ๓๐   ราชาธิราช   ๑๔๘๕

พลทั้งปวง ซึ่งเกณฑ์เข้า ขบวน แห่ง นั้น ให้
แต่ง ประกวด พรัก พร้อม เปน อัน มาก   ๖

๑   พระยา อินท์ แด เสนาบดี ทั้งปวง รับ สั่ง
แล้ว   ก็ ออกไปให้ เกณฑ์ไพร่ ทุก หมวด
กรม   เร่ง รั้ดให้กระทำ การ รับ แลก เมือง
พร้อม เสร็จ ทุกประการ   ครั้น พระราช
สาร เข้า มา ถึง กรุง หงสาวดี   เจ้าพนักงาน
ก็ ส่งไปรับ พระราชสาร ด้วย พาน พระ สุวรรณ์
จำหลัก สาม ชั้น   อัน เขิญ ชน ยิง ยาน มา ศ
มี เครื่อง สูง   ราชทูต อุปทูต ก็ ชน คาน
หาม   พร้อม ด้วย พล ทหาร พระ หลวง หมัน
ขุน   เข้าใน ขบวน แห่ แหน เปน อัน มาก
เสียง ศัพท์ แตรสังข์ ช้อง กลวง กัก ก้อง โกลาหล
มัจฉะ ไค ก็ นำ ราชทูต อุปทูต เข้า มา   โดย
ทาง สลัด มาวค ท แต่ง รับ   ครั้น ถึง พระ

กราบ ถวาย บังคม หน้า พระที่นั่ง ราชทูต
 ก็ ถวาย พระ ราชสาร ปฤษณา ซึ่ง พระเจ้า ถังกา
 ให้ มา นั้น พระเจ้า หงสาวดี จึง ตรัส
 สั่งให้ มหา สีวะละ เจ้า พนักงาน อ่าน ถวาย ใน
 พระราชสาร นั้น ว่า เราได้ ทราบ กิตติศัพท์
 มา นาน แล้ว ว่า พระเจ้า หงสาวดี ทรง
 พระ สติปัญญา ยิ่ง ชำนาญใน การแก้
 ปฤษณา หา กษัตริย์ พระองค์ ไท เปรียบ
 เสมอ มิได้ เรา จึง มี ปฤษณา มา หวัง
 จะ ขอ ชม พระ บัญญา สัก ครั้ง ปฤษณา
 นั้น ว่า สัตว์ หนึ่ง มี หนึ่ง เป็น บั๊ก สัตว์ หนึ่ง
 เอา กระตูก เป็น บั๊ก สัตว์ หนึ่ง เอา ชน
 เป็น บั๊ก นก หมู หนึ่ง กิน ใน บ่วง ตาย
 ใน บ่วง นก หมู หนึ่ง กิน นอก บ่วง ตาย
 นอก บ่วง นก หมู หนึ่ง กิน ใน บ่วง ตาย

๑๔๘๘ ราชานิราช เล่ม ๓๐

นอก บ่วง นก หมู หนึ่ง กิน นอก บ่วง ตาย

นอก บ่วง หนึ่ง มา มีตไป รุ่ง เรือง หนึ่ง

มา มีตไป มีต หนึ่ง มา รุ่ง เรืองไป รุ่ง เรือง

หนึ่ง มา รุ่ง เรืองไป มีต หนึ่ง บุคคล สาม

พวก มีไต ฝรั่ง กุศล ก็ไต กุศล สิ่งใด จะ

หนัก กว่า หนัก สิ่งใด จะ เบา กว่า เบา

หนึ่ง พระพุทธเจ้า ตรัส สรรเสริญ สิ่งใดว่า เป็น ที่

ยิ่ง อย่าง เอก หนึ่ง เลข หนึ่ง จน เลข สิบ

ตั้ง นี้ ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ จะ ได้ แก่

สิ่งใด หนึ่ง คธา สาม บท ท่าน ว่า ไว้ ยัง มี

ครบ ได้ ลง ให้ ครบ ให้ แก่ คธา สาม บท

จง สำเร็จ นี้ คือ จะ ว่า ประการใด เป็น

ปฤษณา สิบ เจ็ด ประการ ขอ พระเจ้า

หงษา วดี ผู้ มี พระ บิรัชา เขียน แหถม จง วิสัชนา

ให้ เรา แจง ด้วย ๗๖

๐ พระเจ้าหงสาวดีได้ทรงฟังพระราชสาร
 ปฤษณา ทั้งแต่ต้นจนจบแล้ว ก็แจ้ง
 ความอธิบายด้วยพระปัญญาอันเฉียบแหลม
 ว่องไว เปรียบประจักษ์เห็นเงาในพระฉาย
 มิได้ขัดข้องเห็นซ้ำ จึงตรัสแก่พระ
 มหานาคผู้ทรงคุณอันวิเศษ พระมหา
 ราชครูแลครูอื่น ทรงไตรปิฎกญาณพร้อม
 ด้วยเสนาบดีทั้งปวงว่า พระเจ้าลังกา
 ให้มีปฤษณามาตั้งนี้ ผู้ใดผู้หนึ่ง
 จะวิสัยนาได้บ้าง ให้ท่านทั้งหลายว่า
 ไปเราจะฟัง เมื่อมีพระราชโองการ
 ตรัสถามดังนี้ พระสงฆ์มหานาค
 แลราชครูเสนาบดีทั้งหลายนั้นก็นั่งอยู่ไม่
 มีผู้ใดกราบทูลรับว่า จะแก่ปฤษณาได้ ฯ

๐ ฝ่าย มังพะโค กราบ ถวาย บังคม แล้ว ทูล
 ว่า ปฤษณา นี้ อยู่ประมา ตั้ง แก้ว เจ็ด ประการ
 สมควร จะ ครองได้ แต่ พระ มหา จักรพัฏฐาธิราช
 องค์ เดียว ประเทศราช อื่น ๆ จะ ครอง
 แก้ว เจ็ด ประการ นั้น มิได้ ถึง เปน พระ
 โสธา จะ แก้ว ปฤษณา ของ พระ สถิตาคา ก็ มิได้
 พระ สถิตาคา จะ แก้ว ปฤษณา ของ พระ อนาคา ก็
 มิได้ พระ อนาคา จะ แก้ว ปฤษณา ของ
 พระ อรหรรต ก็ มิได้ พระ อรหรรต ก็ ไม่ สามารถ
 จะ แก้ว ปฤษณา ของ อรรค สാവัก ได้ พระ อรรค
 สāvัก ก็ ไม่ อาจ จะ แก้ว ปฤษณา ของ พระ บัจเจก โภธิ
 เจ้าได้ พระ บัจเจก โภธิ เจ้า จะ แก้ว ปฤษณา
 ของ สมเด็จพระ พุทธเจ้า นั้น ก็ มิได้ ความ นี้
 พระ องค์ ก็ ทรงทราบ อยู่ใน พระ ไทย สิ้น แล้ว ซึ่ง

เล่ม ๓๐

ราชาธิราช

๑๔๗๑

พระเจ้า ลังกาให้ มี พระราช ธาร ปฤษณา มา นี้
 เปน สิ่งสุขุม ลึก เถอียด ยิ่ง นึก ผู้อื่น มิอาจ
 จะ แก้ ได้ เหน้ไว้แต่ พระองค์ ผู้ทรง
 พระ บัญญา อัน ฉะียบ แผลม ลึก ชึ่ง จึง จะ
 ทรง แก้ ให้ เห็น ประจักษ์ จริง ได้ ๗๖

๑ พระเจ้า หงษาวดีได้ ทรง พัง มังพะโค ทูล
 ตั้ง นั้น จึง ตรัส แก่ พระยาอินท์ แล พระ มหา
 นาค ราช ทรู ว่า ชึ่ง มังพะโค ว่า ตั้ง
 ใคร จะ เห็น ประการใด พระยา อินท์ ก็
 ทูล ว่า ข้าพเจ้า แล มังพะโค นี้ เป็รียบ
 ประตุง พระอนนท์ เถรอาไศรย องค์ สมเด็จ พระ
 พุทธเจ้า แลว จึง ได้ รุ้ ธรรม ทงปวง ชึ่ง
 มังพะโค ทูล ตั้ง นั้น ก็ ชอบ แลว พระเจ้า
 หงษาวดีได้ ทรง พัง ก็ ชอบ พระไทย จึง ตรัส
 ว่าปฤษณาพระเจ้าลังกาให้มา นี้เราชอบใจอยาก

๑๔๗๒   ราชาธิราช   เล่ม ๓๐

จะ แก่นัก   ด้วย ของ เขาใน คดี ธรรม

หลาย ข้อ ควรจะ คิดไว้ เป็น เครื่อง ตำเนียบัญญา

ได้   ซึ่ง พระเจ้า ลังกา ทำ ปฤษณา ตั้งนี้เรา

ยินดี ด้วย   ถึง จะ หนุ่ม เรา ก็ นับ ถือ ว่า

แก่   ซึ่ง พระเจ้า กรุง ศรี อโยธยา กับ พระ

เจ้า อองวะ หน   ทำ ปฤษณาไม่ใคร่ มี สาร

ประโยชน์ เราจึงว่า เล่น เป็น เต็ก เป็น หนุ่ม จึง

ทวิส ตั้งให้ มหาสวระ ละจากคำแก้ ปฤษณา เป็น

พระ ราชนสาร ลงใน แผ่น สุพรรณบถที่ว่า   ซึ่ง

พระเจ้า ลังกาให้ มี พระราช สาร ปฤษณา มาสืบ

เจ็ด ประการ หนึ่ง   เรา จะ วิสัชนา แก้ ไป

ให้ แจ้ง   ซึ่ง ปฤษณา ข้อ ตั้ง ว่า สัตว์

หนึ่ง เอา หนึ่ง เป็น บก หนึ่ง คือ ค้าง คาง สัตว์

หนึ่ง เอา กระตูก เป็น บก หนึ่ง   คือ แมลง ทับ

เล่ม ๓๐   ราชาธิราช   ๑๔๙๓

สัตว์ หนึ่ง เขา จน เป็น บั๊ก นั้น   คือ ผุ่ บั๊กษา

ชาติ หนึ่ง ปวง   นก หมู่ หนึ่ง กิน ใน บ่วง ตาย

ใน บ่วง นั้น   มิใช่ นก คือ บุคคล พวก

หนึ่ง   เกิด มา ใน วัฏสงสาร เป็น ฆราวาสแล้ว

ตาย ใน ฆราวาส นั้น   คือ กิน ใน บ่วง

ตาย ใน บ่วง   นก หมู่ หนึ่ง กิน นอก บ่วง

ตาย ใน บ่วง   คือ บุคคล พวก หนึ่ง เกิด

มา ใน สังสารวัฏ   บวช เป็น บรรพชิต แล้ว คือก

ออก มา เป็น ฆราวาส เล่า   ตาย ภาย ใน

ฆราวาส นั้น   คือ กิน นอก บ่วง ตาย ใน

บ่วง   นก หมู่ หนึ่ง กิน ใน บ่วง ตาย นอก

บ่วง นั้น   มิใช่ นก คือ บุคคล พวก หนึ่ง เกิด

มา ใน วัฏสงสาร เป็น ฆราวาส แล้ว แต่ได้ บวช เป็น

บรรพชิต   ครอง สิกขาบท สอง ร้อย ยี่สิบเจ็ด

บริบูรณ์ แล้ว แล ตาย นั้น   คือ กิน ใน บ่วง

ตาย นอก บ่วง   นก หมู่ หนึ่ง กิน นอก บ่วง
 ตาย นอก บ่วง นั้น   คือ บุคคล พวก หนึ่ง
 เกิด มาใน วัฏสงสาร   มิได้ อยู่ ครอบ ครอบ
 ฌราวาศ เลย   บวช เปน บรรพชิต ครอบ
 ลิกขาบท   จน ตายไป ใน บรรพชิต นั้น
 คือ กิน นอก บ่วง ตาย นอก บ่วง   หนึ่ง มา
 มีตไป รุ่ง เรือง นั้น   คือ บุคคล เกิด มาใน
 วัฏสงสาร เปนคน ยาก ใจต เซลา หาบัญญา มิได้
 ครน รุก จาก คุณ พระ รัตน ไตรย   ที่ มี ศรัทธา
 เลื่อมใส ใน พระ พุทธศาสนา   เว้น จาก
 บาป บำเพ็ญ กุศล   ครน ตาย ก็ ได้ ไป สู
 ที่ ชอบ   คือ มา มีตไป รุ่ง เรือง   หนึ่ง มา
 รุ่ง เรือง ไป มีต   คือ บุคคล พวก หนึ่ง เกิด
 มาใน วัฏสงสาร   ประกอบ ด้วย ทพย

เล่ม ๓๐   ราชาธิราช   ๑๔๙๕

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช   ๑๖๖๓-๑๖๘๘

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช   ๑๖๖๓-๑๖๘๘

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช   ๑๖๖๓-๑๖๘๘

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช   ๑๖๖๓-๑๖๘๘

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช   ๑๖๖๓-๑๖๘๘

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช   ๑๖๖๓-๑๖๘๘

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช   ๑๖๖๓-๑๖๘๘

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช   ๑๖๖๓-๑๖๘๘

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช   ๑๖๖๓-๑๖๘๘

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช   ๑๖๖๓-๑๖๘๘

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช   ๑๖๖๓-๑๖๘๘

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช   ๑๖๖๓-๑๖๘๘

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช   ๑๖๖๓-๑๖๘๘

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช   ๑๖๖๓-๑๖๘๘

๑๔๗๖

ราชาธิราช

เล่ม ๓๐

ก็ไต่ไปทีชอบ คือ มา รุ่ง เรืองไป รุ่ง เรือง
 หนึ่ง บุคคล สาม จำพวก มิได้สร้าง กุศล เลย ก็
 ไต่ กุศล เป็น นิจ คือ พระ มหา กษัตริย์
 ผู้ ทรง ธรรม นั้น บำรุง พระ นครให้ สมณ
 พรหมณ์ ราชฏร ทังปวง อยู่เย็น เป็น
 ศุขได้ สร้าง กุศล แด อำนวย ทาน ผล อานิสงฆ์
 นั้นก็ไต่แก่พระมหากษัตริย์เป็นอันมาก ประการ
 หนึ่ง กุลบุตรบวชใน พระพุทธศาสนา ครอง สิกขา
 บท ปฏิบัติ ตาม กิจ พระ วิโนย ทุก ประการ
 นั้น ถึง มิได้ บำเพ็ญ กุศล อื่น ก็ไต่ ผล
 อานิสงฆ์ เป็น อัน ยิ่ง หนึ่ง สัตว์ใจ เป็น
 ธรรม สุจริต ซื่อ ตรง ต่อ สวามี มิได้เอา
 จิตรไป ประวิพัตถ์ ผูก พันใน ชาย อื่น เคารพ
 ยำเกรง ปฏิบัติโดย ชอบใน สวามี ของ ตน สัตว์
 นั้นถึง มิได้ สร้างกุศล อื่น เลย ก็ไต่ กุศล บุคคล

เล่ม ๓๐   ราชาธิราช   ๑๔๙๗

ตาม จำพวก นั้น   ถึง มิได้สร้าง กุศล อัน

เลย ก็ได้ กุศล เป็น อัน มาก   ซึ่ง ว่า สมเด็จพระ

พระพุทธเจ้า ตรัส สรรเสริญ   สิ่งใด ว่า ยิ่ง

อย่าง เอก นั้น   คือ พระ อรหรรที่   เพราะ

เมื่อ สมเด็จพระพระพุทธเจ้าได้ ตรัส แก่ มรรคญาณ

ผล ญาณ   ชาติ จาก กิเลส พ้น ห้า ตัณหา

ร้อยแปดประการ   ถึง สรรเพ็ชดาญาณ นั้น

ด้วย พระ อรหรรที่   เหตุ ตั้ง นี้ พระองค์ จึง

ตรัส สรรเสริญ พระ อรหรรที่ ว่า เป็น อรรม ยอด

ยิ่งอย่าง เอก   หนึ่งได้ พระ อรหรรที่ แล้ว

ก็ ชื่อ ว่า ถึง พระ นิพพาน   ซึ่ง ว่า สิ่งใด

หนัก กว่า หนัก นั้น   คือ สัตว์ เป็น มิจฉา

ทิสฐิ เทียง ชื่อ ว่า บุญ บาปไม่ มี   ใคร ทำ

ความ ชอบ ชั่ว ดี ก็ไม่ได้ผล   นี้ แด เป็น

๑๔๙๘

ราชาธิราช

เล่ม ๓๐

ผู้หนัก

ภูเขาสูงใหญ่ ว่าหนัก นั้น หรือ ก็

มีหนักเท่า

เหตุว่า ภูเขาสูงใหญ่นั้น

พระอริยเจ้าผู้มีฤทธิ์

มีพระโมคคัลลาน์

แปนต้น

ท่านหยิบโยนขึ้นไปในอากาศ

ไต่ตั้งเมล็ดกรวด

สัตว์ผู้แปนมิจฉา

ทิสฐินหนักกว่าหนัก

แม้พระโมคคัลลาน์

ร้อยพันพระองค์

จะยกขึ้นจากโทษ

นั้นมิได้

เหตุตั้งนี้จึงว่ามิจฉาทิสฐิ

นี้หนักกว่าหนัก

อนึ่งว่าสิ่งใดเบา

คือสัตว์แปนสำมาทิสฐิ

มีปัญญาเชื่อ

คุณพระรัตนไตรยตามประการ

รักษาศิล

ภาวนาบำเพ็ญทาน

แปนทางใกล้พระ

นิพพานนั้น

จึงชื่อว่าเบา

สิ้นปฤษณาสิบสี่ประการเพียงนี้

ยังอีก

๑๕๐๐   ราชา ชีราช   เล่ม ๓๐

นวะสัตกาวาส^๕ ทัง^๕ เก้า   คือ^๕ อบาย^๕ ทัง^๕ นน

หนึ่ง   มนุษย์^๕ ฉกามาพจร^๕ หนึ่ง   ปถม

ฉมาน^๕ หนึ่ง   ททียฉมาน^๕ หนึ่ง   ททียฉมาน^๕ หนึ่ง

อรุป^๕ ดี^๕ เปน^๕ เก้า   เลข^๕ สิบ^๕ นั้น   คือ^๕ พระ

อรหรร^๕   ประกอบ^๕ ด้วย^๕ องค^๕สิบ^๕ ประการ

คาถา^๕ สาม^๕ บท^๕ ยัง^๕ ไม่^๕ ครบ^๕ นั้น^๕ คือ^๕ ว่า^๕   อ^๕ วิ^๕ มี^๕

อิน^๕ ทร^๕ วิ^๕ เย^๕ จัน^๕ ทะ^๕   อ^๕ วิ^๕ เ^๕ จัน^๕ ทร^๕ วิ^๕ กิ^๕ ญ^๕ จิ^๕ กา^๕ วิ^๕ ส^๕ วิ^๕

อ^๕ วิ^๕ มี^๕   อิน^๕ ทร^๕ วิ^๕ เย^๕ จัน^๕ ทะ^๕   แปล^๕ ความ^๕ ว่า^๕

ลักษณะ^๕ พระ^๕ จัน^๕ ทร^๕ วิ^๕ นั้น^๕   คร^๕ น^๕ ถึง^๕ วัน^๕ แรม

แปล^๕ คำ^๕ ย่อม^๕ เปน^๕ กิ่ง^๕ หนึ่ง^๕ มี^๕ ใต้^๕ กลม^๕   ไม่^๕ แจ่ม

แจ่ม^๕ ต^๕ จ^๕ วัน^๕ เพ็ญ^๕ เลข^๕   แม้น^๕ ส^๕ ตรี^๕ ภาพ^๕ ผู้

ไต^๕ ต^๕ วง^๕ จิ^๕ ทร^๕ มี^๕ ข^๕ อ^๕ ส^๕ ตรี^๕ บริ^๕ ส^๕ ตรี^๕   เปน^๕ เหมือน

ตั้ง^๕ พระ^๕ จัน^๕ ทร^๕ วิ^๕ วัน^๕ แรม^๕   แปล^๕ คำ^๕ นั้น^๕   บุ^๕ รุ^๕ ช^๕ ผู้

มี^๕ บ^๕ ญ^๕ ญา^๕ พัง^๕ เว้น^๕ จาก^๕ ส^๕ มา^๕ คม^๕   ด้วย^๕ ส^๕ ตรี^๕

ภาพ^๕ ผู้^๕ นน^๕   ก^๕ ระ^๕ วะ^๕ ต^๕ ุ^๕ ษ^๕ ต^๕ ุ^๕ ก^๕ าม^๕ ะ^๕   เทว^๕ ตา

แด่ มนุษย์ทั้งหลาย ย่อม กระทำ สกการบูชา ถึง
 ตึง หรือใคร จะ รู้ บัณฑิตา เว้นไว้แต่ผู้
 มีปัญญา จึง จะ รู้ ได้ ๖๖

๑ ครั้น พระเจ้าหงสาวดี ทรง วิไล ชนา ปฤษณา
 สำเร็จ แล้ว ราชทูต อุปทูต ก็ กราบ ถวาย
 บังคม ทูล สรรเสริญ ว่า ปฤษณา ทั้งปวง นี้
 สมเด็จ พระเจ้า อยู่หัว ของ ข้าพเจ้า ให้นำ
 ไปทุก ประเทศ พระ มหา กษัตริย์ พระ
 องค์ใด มี อาจ จะ แก่ ได้ พระองค์ เจ้า
 ทรง วิไล ชนา นี้ แล อัน ฉับ พลัน ด้วย พระ
 บัญญา แลคม ถ้า คำกริ ภาพ เป็น พหูสูตร
 ทรง พระไตรปิฎก จึง ทรง แก่ ปฤษณา
 นี้ได้ เปน อัจฉริยะ นัก ราชทูต อุปทูต จึง
 ให้นำ เครื่อง ราช บรรณาการ ที่ ดี ทั้ง ๆ กับ
 กตอง ยี่สิบ คู่ นั้น เข้า มา ถวาย เปน

๑๕๐๒   ราชาธิราช   เล่ม ๓๐

เครื่อง สัก การบูชา   พระ บัญญา พระเจ้า
หงษาที่ดี ต่อ ที่ หลัง ตาม พระเจ้า สิงกา ตรัส ถึง

๐ พระเจ้า หงษาดี ก็มี พระไทย ขึ้น ชม
จึงให้ คน คุม เครื่อง ราช บรรณาการ ทั้งปวง นั้น
ไป บูชา ถวาย พระมฤตา   แต่ กลอง ยี่สิบ คู่
นั้น ให้นำไปไว้เป็นกลองสำหรับราชาภิเศกกษัตริย์
แล้วให้ พระราชทาน รางวัล แก่ ราชทูตอุปทูตเป็น
อัน มาก   แล้ว ตรัส ถึง พระยา อินท กับ
มังพะไซ   ให้นำ แหก เมืองไปเที่ยว ตู
พระ เจดีย์ พระ ศรี มหาโพธิ์   แด่ไฟชยบท
ปราสาท   รูป พระบาท ะลัญชะวิหาร ทั้ง
สิบ หก แห่ง   ซึ่ง พระองค์ ให้สร้างไว้ ใน
ที่ ต่าง ๆ   แด่ รูป หุ่น ตาม ร้อย หกสิบ ซึ่ง ตั้ง
ไว้ นั้น   ษะ

๑ พระยาอินท์ แล มังพะโค ก็ ถวาย บังคมลา
 พา ราชทูต อุปทูตไป ตู พระ เจดีย์ แล เทียว
 ชม เทียว นมัสการ พระต่าง ๆ ที่ เป็น ส่วน
 พระเจ้า หงษาชาติให้ ทรง สถาปนา นั้น ราชทูต
 อุปทูต พุท แก่ มังพะโค ว่า เป็น บุญ ของเรา ยิ่ง
 นึก จึงได้ มา นมัสการ พระพุทธเจ้า แล
 ได้ เห็น การ ทังปวงนี้ ครั้น เห็น รูปหุ่น
 จึง ถาม ว่า รูป เหล่า นี้ น่า ตู นึก ทำ
 ด้วย สิ่งใด หูตา นุ่งห่ม เหมือน กับ คน
 เป็น จริง แม้ ไม่ สังเกต เขา เกิด แล้ว
 เห็น จะ สำคัญว่า คน หา สงไสย มิได้
 มังพะโค ก็ บอก ว่า รูป ทังนี้ พระเจ้า
 กรุงจีน แต่ง พระ ราชสาร แล เครื่องราช
 บรรณาการ กับ ทัง พระนาม ให้ ราชทูต
 อุปทูต ทัง สี่ กับ คน คุม เครื่อง ราช บรรณา การ

๑๕๐๔   ราชธานีราช   เล่ม ๓๐

สี่ สิบ เข้า สู่พระโพธิสมภาร   ถวาย รูป หุ่น

สาม ร้อย หก สิบ นี้ มา ด้วย   ราชทูต อุปทูต

ก็ สรรเสริญว่า   พระเจ้า หงสาวดี นี้ มี

พระ บุญญา ภิสมภาร มาก หา ที่ สุด มิได้   อยู่

มา สอง วัน ราชทูต อุปทูต   จึงให้ ขุนนาง

นำ เฝ้า ทูล ถา จะ กลับไป   ะ

๐ พระเจ้า หงสาวดี ก็ ส่งให้ มังพะโค   จิต

การ ส่ง แหก เมือง   ราช ทูต อุปทูต กราบ

ถวาย บังคม ถา   มังพะโค กับไพร่ พล

ทั้งปวง   ตามไป ส่ง จน ลง สำเภา แล้ว

ก็ กลับ มา   นาย เรือ จึงให้ ออก สำเภา ใช้

ใบ แล่น ไป หลาย คับหลายวัน ก็ ถึง เมืองลังกา

ราชทูตอุปทูตก็ เชิญพระสุพรรณบัฏรับคำแก้ปฤชณา

ซึ่ง พระเจ้า หงสาวดี วิสัชนา นั้น   เข้า ถวาย

เล่ม ๓๐   ราชา อีราช   ๑๕๐๕

พระเจ้า ลังกา   แลว่ กราบ ทูล ว่า   พระเจ้า

แผ่นดิน รามัญ ทรง พระราช ศรัทธา   บอก

พระ ไตรย บิฏก แก่ พระสงฆ์   วัน ละ ร้อย

รูป ทุกเวลา มิได้ ขาด   แลไฟชยนต์ มหา

ปราสาท   การ ทังปวง บรรดา แหก เมือง

ได้เห็น นั้น   ก็ จกหมาย นำไป กราบ ทูล

พระเจ้า ลังกา ทุก ประการ   ทุระ

๐ ครั้น พระเจ้าลังกาได้ แจ้งในคำ แก่ ปฤษณา

แล ทรง ทราบ ว่า พระเจ้า หงษาวดี เป็น พระราช

วงษ์ใหญ่ หลวง   ทรง สร้าง บารมี เป็น

ทาง พระ โพธิญาณตั้ง นั้น   ก็มี พระไทย

ยินดีนัก   จึงให้ ทำลาน ทอง ประดับ พลอย

เป็น อนัน งาม   จากุค พระนาม ลง ว่า   พระ

เจ้า ศรี สากยวงษ์ ธรรม เจติย์   แลว่ให้ จก

๑๕๐๒   ราชา ชีราช   เล่ม ๓๐

กลอง ทอง แตร ลำโพง ทอง สิบ สอง คน
สำหรับ กลอง แตร ครบ   ให้ราชทูต

อุปทูต ลง สำเภา   นำ มา ถวาย พระเจ้า
หงษาวดี ๆ ได้ ทราบ ว่า ราชทูต ลังกา มา อีก ก็
ให้แต่ง การ รับ พระราชสาร แล สิ่ง ของ ถวาย
ไว้แล้ว   ก็ตอบ แทน ตาม ราช ประเพณี

แล้วให้ส่งแขกเมือง กลับไป ยังทวีป ลังกา ฯ

๐ ขณะ นั้น พระเจ้า หงษาวดี   จึง สั่งให้
นิมนต์สังฆราชาคณะ แล ประชุม ชี พ่อพรหมณ์
ราชินิกุล ลูก ชุน มนต์วี กระจิวราช ทั้งปวง พร้อม
กัน แล้ว   ตรัส ถ้าม ว่า พระนาม พระ

มหา กษัตริย์ ทั้งปวงให้ มา แก่เรา   พระนาม
ไฉน นี้ จะ สมควร แก่เรา   ท่าน ทั้งปวง จง
ว่า มา เรา จะ รับ เอา พระนาม นั้น   พระสงฆ์
แล พรหมณาจารย์ เสนาบดี ทั้งปวง ก็นั่ง อยู่ ไม่

เล่ม ๓๐

ราชาธิราช

๑๕๐๗

มีผู้ใด กราบ ทูล

จึง มี พระราชโองการ

ตรัส ว่า

เรา ถาม ฉนี้ เหตุใด พา กัน นิ่ง

อยู่ สิ้น

ฯ

๐ ฝ่าย มังพะโค จึง ทูล ว่า พระนาม อัน

พระ มหา กษัตริย์ ทั้งปวง ถวาย มา นี้ แต่ สิ้น

แปล พระนาม กษัตริย์ ธิราช อัน ประเสริฐ สิ้นด้วย

กัน ซึ่ง จะ รู้ ว่า พระนาม นี้ ดี ชั่ว ท่า สูง

ควร จะ รับผิดชอบต่อ นน ยาก ที่ คน ทงหลาย

จะ กราบ ทูล เหตุ พระองค์ ทรง พระ

บัญชา บารมี หา ที่ สุด มิได้ แล พระนาม

องค์ ไต สมควร แก่ อิศรภาพ ก็ จะ พึ่ง

สำเร็จ ด้วย พระไทย ดำริห์ ของ พระองค์ พระ

เจ้า หงษาวดี จึง ตรัส ว่า มังพะโค ทูล

แก่ เรา ดังนี้ เพราะ เทพยดา มา สิ้น สู้

ใน ปาก จึง แก่ เราได้ เรา เห็น พระนาม

๑๕๐๘   ราชาธิราช   เล่ม ๓๐
 ที่ พระเจ้า ลังกา ให้ มา แก่ เรา นี้   ประเสริฐ
 นึก หา ที่ เปรียบ มิ ได้   พระนาม องค์ นี้ ควร
 เรา จะ รับ เอา   จึง ให้ ชุน ศรี ภูริ ปรีชา
 อ่าน พระนาม ใน แผ่น สั พรณ บั ตร พระ สงฆ์ ราช
 คณะ แล พราหมณาจารย์   เสนาบดี ทั้ง ปวง
 ก็ เห็น ชอบ ถวาย สาคู การ พร้อ ม กัน   พระเจ้า
 หงษา ดิ ก็ รับ พระนาม   ซึ่ง พระเจ้า ลังกา
 ถวาย มา ว่า   พระเจ้า ศรี สากยวงษ์ ธรรม
 เจตีย์ นน   จึง สั่ง ให้ ตั้ง การ พระ ราช
 พิธี ถวาย พระนาม   โดย พุทธ ศาสตร
 ไสย ศาสตร   ตาม บุรพ ประเพณี พระ มหา
 กษัตริย์ เสร็จ แล้ว   พระเจ้า ศรี สากยวงษ์
 ธรรม เจตีย์   ก็ ไป รต ตั้ง ให้ มัง พะ โค เปน
 สมิ ง จง กอง   ๖

© ขณะ นั้น พระยาอินท กراب ทูล ว่า   บรรดา

เล่ม ๓๐

ราชาธิราช

๑๕๐๙

พระนาม ที่ พระ มหา กษัตริยาธิราช ต่าง กรุง

ทงปอง ถวาย มา นี้ ข้าพเจ้า พิเคราะห์ ต

เห็น ว่า ประมวล อยู่ใน พระนาม ซึ่ง พระเจ้า

ลังกา ถวาย มา แก่ พระองค์ นั้น เหตุ ตั้ง

นั้น ข้าพเจ้า จึง สรรเสริญ ว่า พระองค์

ทรง พระ ปรีชาญาณ คำที่ร ภาห ภา ที่ สุด มิได้

พระเจ้า ศรีสาकวงษ์ ธรรมเจดีย์ ได้ ทรง

พงตั้ง นั้น ก็ชอบ พระไทย จึง ถอด พระ อ้ามวงค์

เพ็ชร ซึ่ง ทรง อยู่ใน นิ้ว พระหัตถ์ ควร

ค่าได้ แสน ตำลึง นั้น พระราชทาน ให้

แก่ พระยา อินท ราช

๐ ครั้น อยู่มา พระเจ้า ศรี สาकวงษ์ ธรรม
 เจดีย์ จึง สั่งให้ วิสุกรรม กระทำ พระราช
 มณ:ที่यर โดย ยาว สิบแปด ศอก โดย

๑๕๑๐   ราชานิราช   เล่ม ๓๐

กว้าง สิบหก ศอก   ระเบียบ ข้าง หนึ่งสิบสาม
ศอก   นำ मुख สิบ ห้า ศอก   กว้าง ไตร้อย ศอก
ห้อง พระโอง ยาว เก้า สิบ สาม ศอก   กว้าง
สาม สิบ ศอก   พระที่นั่ง สมเด็จ ยาว สี่ สิบ สอง
ศอก   กว้าง สี่ สิบ ศอก   ศาลา ลูก ชนุ ยาว
เก้า สิบ เก้า ศอก   กว้าง ไตร สิบ เจ็ด ศอก   ครั้น
สร้าง พระราชมณเฑียร แล การ ทงปรัง เสร็จ แล้ว
ก็ สั่งให้ ทง การ พระราชพิธี   ซึ่ง จะ เณลิม พระ
ราชมณเฑียร   จึง ให้ เลือก เอา แต่ พรหมณ์
วิไลย   อัน ชำนาญ ใน ศิลป สาทร์ วิชา คุณ
ไทรย เพท เข้า ราชพิธี   พระเจ้า ศรี สากยวงษ์
ธรรมเจดีย์   ก็ เสด็จ ชน เณลิม พระราช มณเฑียร
พร้อม ด้วย นาง กษัตริย์ พัน หนึ่ง   ภาะ

(ยังมีต่อ)

แจ้งความ

โรงพิมพ์ราชฎีเจริญทำบลถนนสำเพ็งตอน
วัดเกาะ จำหน่ายหนังสือประ โลมโลก,ธรรมมะ,
สุภาสิตต่าง ๆ และรับพิมพ์หนังสือ เช่น กาศ,
ตัว, ฎีกา, ใบเสร็จ, แบบฟอร์ม ฯลฯ ทำเล่มสมุด
เดินทองอย่างงาม ๆ สิ่งของที่กล่าวมาแล้วนี้
รับรองว่าจะทำ ให้เรียบร้อย และเร็วทันความ
ประสงค์ กับมีหนังสือแบบเรียนของกระทรวง
ศึกษาธิการทุกชนิดจำหน่ายด้วย ทั้งหล่อตัว
อักษรพิมพ์จำหน่ายโดยคิดราคาอย่างย่อมเยา

เพราะฉะนั้น ถ้าท่านมีความประสงค์อย่าง
ใดอย่างหนึ่งซึ่งได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น เชิญ
ท่านไปลองขอหรือจ้างพิมพ์ ท่านจึงจะทราบ
ได้ว่าที่ โรงพิมพ์ราชฎีเจริญคิดราคาพอสมควร.

*****

ราชาธิราช

เล่ม ๓๑

ยี่สิบห้า ตางค์ ทาง รู่ ท่าน ผู้ซื้อ
ร้าน หนังสือ หน้า วัด เกาะ เพราะ นักหนา

ราษฎร เจริญโรงพิมพ์ ริม มรรคา

เจริญท่าน มา ซื้อ ตู คง รู่ ดี

ได้ ลงพิมพ์ คราวแรก แปลก ๆ เรื่อง
อ่าน แล้ว เปิดอง ความ ทุกข์ เป็น ศกข์

ท่าน ซื้อไป อ่าน ฟัง ให้ มั่ง มี

เจริญศรี ศิริสวัสดิ์ พิพัฒน์ เอย

วัด

รัตนโกสินทร์

ศก ๑๐๘

เกาะ

๐ หน้า ต้น ๖๖

๐ ราชานิราชเล่ม ๓๑ ๖๖

๐ ครั้ง แต่ พระ เจ้า ศรี สากยวงศ์ ธรรมเจดีย์ สม โภช
 พระ ราช มณเฑียร จน ถึง ตะตบ นาง พระยา ท้าว
 เสร็จ กิจ กต แล้ว พระเจ้า ศรี สากยวงศ์ ธรรมเจดีย์
 ดำรัส สั่ง ให้ ถวาย พระ เมรุ ถวาย พระ เพลิง พระ ศพ ตะตบ
 นาง พระยา ท้าว ๖๖

๐ ฝ่ายพราหมณ์มหาศาลก็เข้าส่งชกษณาวิญ
 ให้ ประ โคม คุริยคนตรีทั้งปวง ชน พร้อม กัน แล้ว
 ให้ เล่นงานนม ไหยศพสม โภช เป็นอัน มาก ครั้น
 พระเจ้า ศรี สากยวงศ์ ธรรมเจดีย์ เสด็จ
 พระราช มณเฑียร เสร็จ แล้ว จึง ตรี
 ถาม มังสสุวรรณวิญ ว่า ๖๖ ๖๖

๑๕๑๒ ราชานิราช เล่ม ๓๑

ซึ่ง ชน ท้องพระคลัง หลวง มาก น้อยเท่าใด มัง

สุวรรณวิชัยจึงเอาบาญชีมาอ่านถวายว่า สรว

สาอากร ชน ท้องพระคลัง บั ณะ สามสิบ ตึก พระ

เจ้า ศรี สากยวงษ์ ธรรมเจดีย์ ไต่ ทรง พัง ดิ่ง นน

แล้ว ก็ ทรง พระตำริห้ ว่า แต่เรา บริโภค

มือ หนึ่ง กับ ผ้า พัน ภาย ประมาณ

หก ศอก เท่า นี้ แล สรว สาอากร ชน

คลัง บั ณะ สามสิบ ตึก เบน อัน มาก ตัว เรา

นี้ ประตุฯ อสุรกาย อัน รักษา ทวิพิย ไว ก็ หา ประ

โยชน์ มิได้ จึง มี พระราชโองการ ทวิส

สัง มังสุวรรณ วิชัย ให้ แบ่ง ทวิพิย นั้น

ออก เป็น ส่วน อากร อัน ชน แก่ พระ

อาราม สำหรับ เป็น ของ สงฆ์ นั้น แล้ว ตั้ง

ให้ จากุณ เป็น พระราชกำหนด ทั้ง ศักราช

เล่ม ๓๑   ราชานิราช   ๑๕๑๓

เดือน ปี วัน ค่ำ ชัน แรมไว้ว่า สรวัย สาทากรทั้ง
นี้ เรา อุตฺติศถวายไว้ เป็น ของ กัลปนา สำหรับ

พระ อาราม   แต่ วัน นี้ ไป จน สิ้น ศักราช

ห้าพัน พรรษา   อย่าให้ ผู้ใด ทำ อันตราย

เลย   แล้ว ทรง ประกาศ แห่งไว้ว่า กษัตริย์

พระองค์ใดซึ่ง จะ ได้ ครองราชสมบัติ เป็น เจ้าแผ่นดิน

สืบไป ภาย นาน   อย่าให้ เอา สรวัย สาทากร

ซึ่ง เรา อุตฺติศ ถวายไว้   สำหรับ พระ อาราม

แต่ พระสังฆ ทงปวงนี้ กลับ มา เข้า ท้อง พระคลัง

อีก เลย เป็น อัน ชาติ   ถ้า เจ้า แผ่นดิน

องค์ใด มิ พัง ชันให้ เอา ทวพยฺ ทง นี้   มา

เข้า ท้อง พระคลัง หลวง อีก   ก็ ขอให้ เจ้า

แผ่นดิน องค์ นั้น สิ้น ชีวิตไว้ แล้วไป สู่ เปรมทวีไสย

แต่ ทน ทุกข์ เวทนาใน อวิจี มหา นรก   นับ

ด้วย มหา กัลป์ เป็น อัน มาก เกิด   ๖๖

๑๕๑๔   ราชานิวาธ   เล่ม ๓๑

๑   ครั้น อยู่มา มี พี่น้อง สาม คน   บิดา
มารดา ชราภาพ แล้ว   จึง เอา คาบ เล่ม
หนึ่ง ทราไว้ แก่ ลูก สาม คน แล้ว ตั้ง ว่า   ถ้า
เรา หา บุญ ไม่ แล้ว ให้ ผู้ ไต แบ่ง บั้น แก่ ลูก ตน
เถิด   ครั้น อยู่มา บิดา มารดา ตาย   พี่น้อง
สาม คน จึง วิวาท กัน ด้วย คาบ เล่ม นั้น   เพราะ
ต่าง คน ต่าง จะ ใคร ได้ ก็ พา กัน ไป หา ตระลา
การ ๆ จึง ถาม พี่น้อง สาม คน ๆ ก็ ให้ การ ว่า
เมื่อ บิดา มารดา ยัง ไม่ ถึง แก่ กรรม นั้น   ได้
เอา คาบ นี้ แขนง คอ ขำพเจ้า ไว้ จริง   แต่ พี่
น้อง ผู้ เปน หญิง มี ผู้ แล้ว ไม่ ควร จะ ได้   จะ
กลับ มา เอา ด้วย เล่า ขำพเจ้า มี ยอม   ตระลา
การ พัง ความ แล้ว   พิจารณา ปฤกษา มี
ตกลง เนื้อ ความ นั้น ไม่ สำเร็จ ค้าง อยู่ ถึง สาม บ

เล่ม ๓๑

ราชาธิราช

๑๕๑๕

๐ ฝ่าย พิกตกอง ผู้ กิน เมือง จึงให้นำ
ความ ขน กราบ ทูล พระเจ้า ศรี สากยวงษ์ ธรรม
เจดีย์ ไต่ ทรวง ฟัง เรื่อง ความ แล้ว จึง
ให้หาพระธากการ สักคน เข้า มาทรวัด ถามว่า เรื่อง
ความ ผู้ มี ชื่อ ตาม คน พี่ น้อง นี้ ท่าน ทิ้งปวง
พิจารณา มา ชำ นาน ถึง ตาม บี้ แล้ว เปน
ประการใด จึง ยัง มี สำ เร็จ ศรีเมธมราช จึง
ทูล ว่า บท พระโองการ ซึ่ง จะ ไล่ ด้วย
ความ ข้น น มี ไต่ มี จึง ไม่ สำ เร็จ จึง มี
พระราช โองการ ตรัส ว่า ซึ่ง พระธากการ
ทั้ง สี่ พิจารณา มี สำ เร็จ นน เรวก เห็น ด้วย เพราะ
ความ เรื่อง นี้ สักคน พินักษา ยาก อยู่ ตรัส ฉนี้ แล้ว
พระองค์ จึง นำ ความ มา เปรียบ อากการ ว่า ผู้
ไต่ ผู้ หนึ่ง รัก ใคร่ กัน แล ให้ สัก ของ แก่ กัน ครน
ภายหลัง จะ กลับ คืน เขา เล่า ถ้า ผู้ ไต่

๑๕๑๖

ราชาธิราช

เล่ม ๓๑

ไต่สิ่งของนั้นไว้แล้ว แล ยาก จนไป เอา
 ของซึ่งให้นั้นไป จำหน่าย ชาย กิน เสีย เจ้า
 ของเดิม จะ กลับคืน เอา นั้น มิได้ จะ ว่า
 กล่าว ประการใด ก็ มิได้ ถ้า สิ่งของ
 ซึ่งให้นั้น ยัง คง อยู่ ถึง ลูก ตัว จะ รับ
 ทักซ้ยาก ของ พ่อ แม่ นั้น ก็ ดี ให้ มิได้
 นี้ พ่อ แม่ จะ ได้ ความ ยาก แค้น ก็ หา มิได้ แล มี
 เครื่องใช้ สรวอย อยู่ ซึ่ง ลูก หลาน มี ผัว
 ออกร เรือน ต่าง หาก ทรมาย สิ่ง ของ ผู้
 คน อันใด พ่อ แม่ ก็ ตก แต่ง ให้ แล้ว
 แล ตาม นี้ พ่อ แม่ ได้ ทรา แต่ เมื่อ ยังมี ทาย ถ้า
 ลูก เหล่า นี้ หยิบ ยืม มา ใช้ สรวอย จะ ได้ ว่า กล่าว
 แก่ กัน ตาม นี้ ควร จะ จัด เป็น ทรมาย มรรฎก
 โดย พระโอยการ ได้ คัย แนวนรูป
 พรพรรณ มั่น คง อยู่ ถ้า จะ แบ่ง บัน ให้

เล่ม ๓๑   ราชธานีราช   ๑๕๑๗

ถูก ทั้ง สาม คน ก็ไต่   แต่ เรา เห็น เป็น

รูป ประพจน์ สิ่ง เดียว   จะ แจก เป็น อัน

ยาก   ให้ เขา ตาม เล่ม นี้ไป บุษบา พระ มุเตา

ทำ บุญ เลี้ย เล็ด   จึง จะ ชอบ   ะ

๐ เมื่อ พระเจ้า เหนงชาติ ตรัส พิพากษา ความ

ใน เวลา นั้น เสด็จ อยู่ ณ พระที่นั่ง ธรรมสภา

ทรง บอกพระ ไทรย ปี่ฏก แก่ พระ ภิกษุสงฆ์ เสด็จ

แล้ว   แต่ พระสงฆ์ สาม ร้อย องค์   ซึ่ง มา

เวียน พระปริยัติธรรม นั้น ยัง มิได้ ไป   ฝ่าย

เสนา พฤตมาตย์ ราช กระวี มนตรี मुख ทั้ง ปวง

กับ ทั้ง พระสงฆ์ สาม ร้อย องค์   ได้ พง

พระราชโองการ ทรง ตัด สิ้น โดย ชอบ ธรรม นั้น

ก็ บันญา เสียง สาธุการ เป็น อัน มาก   พี่น้อง

สาม คน นั้น ก็ เห็น สมควร   ต่าง มีความ

ชื่น ชมยินดี   ชวน กัน ถวาย อนุโมทนา ด้วย

๐ ครั้น อยู่มา มี ชายหนุ่ม สอง คน ๑ หนึ่ง
ชื่อ โลกพว้า คน หนึ่ง ชื่อ เพ็ช งาม เปน
นักเลง เจ้า ชู้ เกิด วิวาท แย่ง ชิง กัน ด้วย เรื่อง
หญิง แล คน หนึ่ง มี ความ พยาบาท คิด จะ
ฆ่า คน หนึ่ง เสีย คอย ปอง ร้าย อยู่ ทุก
วัน คน หนึ่ง รู ตัว หนึ่ง อยู่ มิ ได้ พบ คน
หนึ่ง ชื่อ อาวุธ คอย อยู่ ตัง นั้น ช้า นาน เปน
หลาย ปี ครั้น อยู่ มา ชาย หนึ่ง ที่ หลีก หนี
นั้น บวช เปน ไช ทย พวก ญาติ ทง ปวง
ก็ แต่ง การ ศพ นำ ไป บำ ช้า คน ซึ่ง
คอย ปอง ร้าย อยู่ นั้น รู ว่า ชาย ผู้ เปน
คู่ วิวาท ตาย แล้ว ก็ ยัง ไม่ หาย โกรธ จึง ถอน
ตาม ตาม ออก ไป บำ ช้า ร้อง ว่า กู คอย
อยู่ นาน แล้ว มิ พบ ตัว เลย วัน นี้ มา พบ
แล้ว จะ ขอ พ้น เสีย ให้ หาย แค้น ตาม ที่ ได้ สบถ

เล่ม ๓๑ ราชานิราช ๑๕๑๗

ไว้ ว่า แล้ว ก็ ตรง เข้า พัน อาศัพ นั้น ชาติ
ออก เป็น สาม ท่อน แล้ว ก็ กลับ มา บ้าน ะ

๑ ฝ่าย ญาติ พี่ น้อง ของ ผู้ตาย ทั้งปวง นั้น
เห็น แล้ว ก็ สงเวช ใจ ท่าง คน อตก ถิ่น ความ โกรธ
ไว้ ด้วย จะ เผา ศพ ทำ การ บัญ ครั้น เผา

ศพ เสร็จ แล้ว ญาติ ของ ผู้ตาย ก็ พา กัน

ไป พอง ยิง ตระลาการ ะ จึง ให้ เรียก ตัว ชาย ผู้
นั้น มา ถาม ชาย ผู้ นั้น ก็ ให้ การ ตาม

จริง ว่า ข้าพเจ้า กับ ผู้ตาย มี ความ ขัด

เคือง ด้วย เรื่อง ชิง ชู้ กัน ข้าพเจ้า คิด

จะ ฆ่า เลี้ย นาน แล้ว แต่ คอย อยู่ มิ พบ ตัว ครั้น

ข้าพเจ้า รู้ ว่า ตาย แล้ว จึง ตาม ไป พัน

ให้ สม แค้น มิ ให้ เลี้ย น้ำ สบถ ะ

๑ ครั้น ตระลาการ พิจารณา ดู ขอ ชิง พัน

อาศัพ นั้น พระ โยการ บท นี้ มิ มี จะ

๑๕๒๐

ราชาธิราช

เล่ม ๓๑

ปรับใหม่ มิได้

เนื้อ ความ นั้น จึง ข้า อยู่

ฝ่าย ญาติ พี่น้อง ของ ผู้ตาย จึง ทำ ฎีกา

ไปยื่น ต่อ เจ้าพนักงาน ๆ ก็ นำ ขน กราบ ทูล

พระเจ้า หงษาว่าดี ๆ ไต่ ทรวง ทราบ แล้ว จึง

มีรับสั่งให้ หา ตระลาการ ทั้งสี่ เข้า มา ทูล ถ้าม

ว่า ความ เรื่อง นี้ เหตุใด จึง ข้าระ มิ เสร็จ

ตระลาการ ก็ กราบ ทูล ตาม ข้อ ความ นั้น จึง

มี พระราชโองการ ตรัส ว่า มัน ผูก สวาท

อยู่ แต่ เมื่อ ยัง มิ ตาย นั้น จะ คอย ฆ่า มิ ได้ ครั้น

ตาย แล้ว มี อาศัพ มี แก้ว ร้าง เปลา่ มัน ยัง ตาม มา

พัน ด้วย สวาท หนึ่ง ก็ เปน อัน พัน ท่าน

เหมือน เมื่อ มี ชีวิต อยู่ มัน ผู้ทำ ผิด ใน

แผ่นดิน เมือง ตั้ง นี้ ควร พิจารณา ว่า

เป็น ทำ การ สอง ครั้ง เมื่อ ยัง มิ ตาย นั้น

เล่ม ๓๑

ราชาธิราช

๑๕๒๑

ครึ่งหนึ่ง

เมื่อ เบน อาศพ แลว ครึ่งหนึ่ง

ให้ ตระถากการ ทั้งสี่ ตู บท พระโอยการ แลว ปรับ
เปน สอง ชั้น   ตระถากการ รับ พระราช

โองการ แลว   ก็ ออก มา ตู บท พระโอยการ
ตั้ง ด้วย บท ปรับ ทวี คุณ พัน อาศพ ขาด สาม
ก่อน   ตั้ง หมายถึง เปน ค่า หก คน   ให้ จำ
เคยใช้ สิ้นใหม่ เต็ม ก็ เสรีจ กัน   ๖

๑   ครั้น อยู่มา มี หญิง คน หนึ่ง   รูปงาม
นัก ผิวเนื้อ เลื้อยต เหลืองปน หญิงแพศยา   เลี้ย
แต่ ทำ ฉ่อง หน้อย หนึ่ง   บุรุษ นกเลง ทั้งปวง
ได้ เห็นรูป แลว ย่อม มีความ พิศวาสดีมาก   วัน
หนึ่ง ชาย หนุ่ม สอง คน ๆ หนึ่ง   เปน บุตรี กราย
แมน อำมาตย์ เมาะเกิด   คน หนึ่ง   เปน
บุตรี โสพะพญาไป หา หญิง นคร ไสภินี นั้น   แลว

๑๕๒๒   ราชาธิราช   เล่ม ๓๑

ยื่น ทวิพย์ เป็นราคาตาม ขรรมนิยมให้ แก่หญิง
งาม เมือง ผู้ นน พร้อม กัน ทั้ง สอง คน แล้ว
ชิง กัน ต่าง คน จะใครได้ก่อน   ก็ เกิด
วิวาท ทุ่ม เลียง แก่ กัน   จึง พา กัน ไป
หา ตระลาการให้ ตัก สิ้น เนื้อ ความ นน ตระลา
การ จึง ให้ หา หญิง นั้น มา   ให้ ชาย ทั้ง
สอง ออกไป เสีย ภาย นอก แล้ว   ถ้าม ว่า
ท่าน รับ ทวิพย์ ของ ผู้ ไต ก่อน   หญิง นั้น
บอก ว่า ข้าพเจ้า รับ ทวิพย์ ของ ชาย ทั้ง สอง น
พร้อม กัน   ตระลาการ ชัก ถ้าม ว่า   เมื่อ
ท่าน รับ ทวิพย์ จาก ชาย ทั้ง สอง พร้อม กัน นน
มือ ขวา รับ ข้าง ผู้ ไต   มือ ซ้าย รับ ข้าง ผู้
ไต   ให้ ว่า ไป แต่ ตาม จริง อย่า อำพราง หญิง
งาม เมือง ให้ การ ว่า   ข้าพเจ้า รับ ทวิพย์
ของ บุตรี กราย แนน อำมาตย์ เมาะเกิด ด้วย มือ

เล่ม ๓๑   ราชาธิราช   ๑๕๒๓

ขวา   รับทรัพย์ ของ บุตรี โสหะพยา ด้วย มือ

ซ้าย จริง แต่ได้ รับ ก่อน   แล้ว ตระลาการ

จึงให้ ไป พา ทั้ง ชาย ทั้ง สอง เข้า มา   ชัก

ถาม สอบ กัน โดย คดี ความ   ชาย ทั้ง สอง

ก็ รับ ตูจ คำ หึง งาม เมือง ว่า นั้น   ตระลาการ

พิพากษา ว่า เป็น ความ วิวาท กัน ด้วย วัตถุ ที่ สืบ

เพราะ จะ ใคร ได้ ก่อน   เป็น ธรรมเนียม

ชาย ทั้ง สอง   จึง จะ ชำระ วัตถุ ที่ สืบ ให้

ตกลง เป็น อัน ได้ ก่อน ได้ หลัง นั้น   ต้อง

ตัดสิน เอา มือ หึง เป็นใหญ่   ถึง มาท ว่า

มือ ซ้าย ทำ สำหรับ จับ ของ ที่ ชั่ว   แล ญบ

ล้าง สิ่ง ของ ที่ ไม่ สอาด นั้น ก็ ดี แต่ ได้ รับ หน

ก่อน   มือ ขวา เป็นใหญ่ กว่า มือ ซ้าย ก็

จริง แต่ รับ เป็น หน หลัง   มือ ขวา ช่วย

๑๕๒๔   ราชาธิราช   เล่ม ๓๑

บำรุง มือ ซ้าย   หญิง รั้ว ทวพย์ ของ ผู้

โต ด้วย มือ ซ้าย ก่อน   ตัดสินให้ผู้นั้น เป็น

ก่อน   เมื่อ ตระลาการ พิพากษา ตั้ง นี้ แล้ว

จึง นำคำ ขี้ ชาติ ชน กราบทูล พระเจ้าหงษาวดี ๓

๓ ได้ ทรง พัง ก็ แย้ม พระโอษฐ์ ตรัส ว่า   ซึ่ง

ท่าน พิพากษา โดย ชอบ ธรรม ตั้ง นี้ ตี๋ นก   จะ

๐ ความ มี เรื่อง หนึ่ง ว่า   มะรอต กับ

มะสัง ทำไว้ ถั่ว เคียง กัน   มะรอต นั้น ตัด

หนามมาสะไว้ถั่ว ของตัวไว้ แล้วก็กลับไป   มะสัง

เอา หนาม ของ มะรอต กิ่ง หนึ่ง   ไป บก

กันไว้ ถั่ว ของ ตัวไว้   มะรอต ออก มา

เห็น หนาม ของ ตัว   ไป อยู่ ที่ไว้ ถั่ว มะสัง

ตั้ง นั้น ก็ โกรธ   มะรอต ก็ ถอด เอา หนาม

ที่ มะสังไป สะรวี ของ ตัวไว้ ตั้ง เก่า   มะสัง

ออก มา พบ มะรอต   ก็ เข้า ซึ่งเอา หนาม นั้น

เล่ม ๓๑   ราชานิเวศ   ๑๕๒๕

เกิดวิวาท เลียง กั้น   มะรอต ต่ำ มะสัง ว่า

อ้ายชาติใจร บำมือ มิ่ง ต้วน ตั้น มิ่งชาติหรือ จึง

ไป ตัดเอาเอง มิได้ คอย ลัก หนาม ของ กู แต่

นก กาย วจูจก เทยว คาบ หล้า แลใบไม้ มาบัต

บั้ง ทำรังได้   มิ่ง เปน คน มีมือ เสี้ย เปล่า

เหมือน สัตว์ เจริจฉาน   มะสังโกรรธ ต่ำ

ตอบ ว่า อ้าย ชาติ เนระคุณ   ที่ มิ่งไม่ อยู่

กู ก็ ช่วย ตูไว้ได้ นกได้ กาให้   แต่ กูเอา

หนาม ของ มิ่ง มา กิ่ง หนึ่ง เท่านั้น เป็น อะไร นก

หนา   มิ่งไม่ วจูจก คุณ กู ก็ เปรียบ ตั้ง สัตว์

เจริญฉาน เหมือน กั้น   มะรอต ว่า ที่ มิ่ง

กลับไป บ้าน กู ก็ ช่วย ตูให้ ม้าง   มิ่ง จะ

ตำเล็ก ข้าง เทยว กู ไม่ ยอม   มะสังโกรรธ

เปน กำลัง อดวยได้ ไม่ ท่อน หนึ่ง   วึ่ง ตรง

๑๕๒๖   ราชานิราช   เล่ม ๓๑

เข้า มา ที่ มะรอต คีร์ชะ แตก คีร์ ชาท หน้า
ผากแตก หูฉุน ลิ่น ชาท ตาบอด ทั้ง สอง ข้าง
มือ ซ้าย ขวา หัก   ท้าว ซ้าย ขวา หัก เป็น แผล
สืบ เอ็จ แห่ง   พวก ญาติ พี่ น้อง มะรอต

มา ช่วย มิ ทัน   มะสัง หลบ ทัพ ไป แล้ว

ญาติ ทั้ง ปวง จึง ห้าม มะรอต ผู้ เจ็บ ไป พ้อง ยัง

ตระสากการ ๆ จึง ได้ หา มะสัง มา ถาม   มะสัง

ให้ การรับ เป็น สัตย์ ว่า ข้าพเจ้า ไต ที่ จึง ตระ

สากการ เห็น แผล มะรอต สืบ เอ็จ แห่ง จึง พิจารณา

ว่า แผล ที่ หนัก กว่า แผล ทั้ง ปวง นั้น   คือ ตา

ทั้งสอง บอด เป็น ที่ สูง กว่า แผล ทั้ง ปวง   จึง

พิพากษา ให้ ปรับ เป็น ค่า แปร คน   ให้ เป็น

สิน ใหม่ แก่ มะรอต   ซึ่ง มะสัง ที่ มะรอต มี แผล

บาด เจ็บ ถึง สืบ เอ็จ แห่ง   ตระสากการ ให้

ปรับ แก่ แห่ง หนึ่ง นั้น   มะรอต มิ เต็ม ใจ จึง ให้

เล่ม ๓๑   ราชานิราช   ๑๕๒๗

ญาติพี่น้องทำฎีกาไปยื่นต่อเจ้าพนักงาน ขุนนาง เจ้าพนักงานก็นำขึ้นถวาย ๖๖

๑ พระเจ้าหงสาวดีได้ทรงทราบเรื่องความในฎีกานั้นแล้ว จึงมีรับสั่งให้เจ้าเมืองอุพธิตลงไปดู เจ้าเมืองอุพธิตก็ลงไปพิจารณาด้วยตัวเอง ก็กลับเข้ามากราบทูลว่า แผลงนั้นฉกรรจ์สั้นทงนั้น จึงมีรับสั่งให้หาตระลาการทงส์เข้ามาทูลถามว่า เนื้อความซึ่งพิจารณาใจหทัยมิเต็มใจนั้น พิพากษาเป็นประการใด ศรีเมธราชกราบทูลว่า มะสังที่มะรอดเป็นอันดีอันเดียว มีแผลดิบเอ็จแห่งข้าพเจ้าทงส์พิพากษาว่า จักขบอดนั้นเป็นที่สุกกว่าแผลทั้งปวง จึงปรับให้มะสัง

ใช้สินไหม แก่มะรอด เป็นค่าแปดคน มะรอด
มิเต็มใจ สุดแล้วแต่จะไปรด จึง มีพระ

ราชโองการ ตรัสว่า ตระลาการ ทั้งสี่

นี้ ตูฯ หนึ่ง ผู้จวน หนึ่งสี่ มิได้เรียน รู้ใน พระ

บาป ให้ รู้ผิด แล ฎาไทย เลื่อยต รอบคอบ

แปน แต่ จวนได้ ตาม ฌบบเท่า นั้น ถ้า เขา

ตีตัว บาดเจ็บ ตึงนี้ แล มีผู้มา ปรับ

ให้ว่า แปน แต่ ฌนธิ์ อน เตียว ท่าน ยิง

จะ ยอม รับ เอา หรือ ความ ฌนธิ์ จำ จะ

ตัด สินไทย กระแส คดี ธรรม จึง จะ ชอบ ด้วย

สมเด็จพระพุทธเจ้า ทรง บันฑูรไว้ว่า ฌนธิ์

แห่ง สัตว์ ทงปวง มี ทำ ประการ คือ รูป

ฌนธิ์ หนึ่ง เวทนา ฌนธิ์ หนึ่ง สัญญา

ฌนธิ์ หนึ่ง สังขาระ ฌนธิ์ หนึ่ง วิญญาณะ

ฌนธิ์ หนึ่ง แปน ทำ ซึ่ง เรียกว่า ฌนธิ์ นั้น

เล่ม ๓๑   ราชชาธิราช   ๑๕๒๗

คือ คำไทย ว่า กอง ว่า เหล่า   พระองค์ ทรง

จำ แนก ขรรณ เปน หัก กอง   รูป ชั้นที่

หนึ่ง กับ นาม ชั้นที่ ทั้ง ๕ ซึ่ง ให้ เกิด โทโส จึง

ได้ ทำ โขย แก่ รูป ชั้นที่ อื่น หนึ่ง   รูป ชั้นที่

นั้น มี สาม สิบ สอง ประการ   พระพุทธเจ้า

ตรัส เทพนาไว้   ให้นับ แต่ เกษา จน ถึง

มัตถสูงที่   แด รูป ทั้ง สาม สิบ สอง อยู่

ด้วย กัน   จึง เรียก ว่า เปน กรรม สาม

สิบ สอง ประการ ใน รูป ชั้นที่   มรรค มี

แปด ถึง สิบ เอ้า แห่ง   ให้ รูป ชั้นที่ อื่น มี

กรรม สาม สิบ สอง เปน เหตุ ด้วย กัน   ต้อง

ใน พระโอยการ เหตุ แก่ ๕ แห่ง   ใน ชั้นที่

ของ สัตว์ นั้น มีบท พระโอยการไว้ว่า แหก

ผม คำ สอง คน   เหตุใด จึง ว่า คำ สอง คน

๑๕๓๐

ราชาธิราช

เล่ม ๓๑

เหตุ ว่า เมื่อ คลอด จาก ครรภ์ มารดา นั้น ผม
นี้ เป็น ที่ ยิ่ง กว่า สิ่ง ทิ้งปวง แลได้เอา

เครื่อง ตก แต่ง นน ชน ตงไว้ หนึ่ง เมื่อ คลอด
แล้ว นน ญาติ ทิ้งปวง ได้ เห็น ก็ มี ความ

ยินดี นึก เหตุ ตัง นั้น จึง ว่า คำ สอง คน

หน้า ผาก ตก นน คำ สี่ คน เหตุ ไต จึง

ว่า คำ สี่ คน เพราะ สัก ทิ้งปวง เมื่อ แรก

เกิด นน ครั้น ญาติ เอา ลง อาบ น้ำชำระ

กาย เสร็จ แล้ว เทพยดา มา เขียน หน้า

ผาก หมายถึง เหตุ ตัง นั้น จึง ว่า คำ สี่ คน

แต่ คิว ขาด เป็น คำ สี่ คน เพราะ คิว เป็น

ที่ เสน่หา แก่ จักษุ คน ทิ้งปวง เหตุ ตัง นั้น

จึง ว่า คำ สี่ คน หู ขาด ไป ตาม รี่ นั้น

คำ สาม คน เพราะ เสียง อนันไต อยู่ที่ ดับ

จักษุ มิได้ เห็น ก็ได้ ยิน เพราะ เหตุ ตัง

เล่ม ๓๑   ราชานิราช   ๑๕๓๑

นั่น จึง ว่า คำ สาม คน   ทา ขวา บอด

คำ แปด คน   ทา ซ้าย บอด คำ หก คน

เหตุใด จึง ปรับ ฌนี้   ธรรมตา มือ ข้างขวา

ยิ่ง กว่า มือ ซ้าย   ผู้ มี บัญญา จึง ปรับ ฌนี้

หู ขวา ฌนี้ ว่า คำ ดี คน   หู ซ้าย ฌนี้ คำ สาม

คน   เหตุใด หู ขวา ยิ่ง กว่า หู ซ้าย   เพราะ

เมื่อ พราหมณ์ ให้ เบ มะตม นน   ครัน เอา

ออก แต่ ส่ง ฌ ด้วย มือ ขวา   ครัน รับ ก็ รับ

ด้วย มือ ขวา   เมื่อ จะ ทด ก็ ทด ข้าง หู ขวา

เหตุ ตั้ง นน จึง ว่า หู ขวา คำ ดี คน   แดก หน้า

คำ สาม คน   เหตุใด จึง ว่า คำ สาม คน

เพราะ สัก ฌ ทง ปวง ฌน ฌน จาก นอน แล้ว ฌาง หน้า

เอา เครื่อง หอม อบ รม   เพราะ จะ ให้

คน ทง ปวง ฌก็ ไคร่ ฌน เป็น นิจ   เหตุ ตั้ง นน

จึง ว่า คำ สาม คน   ฌี ปาก ฌี ของ บน ฌาด

๑๕๓๒

ราชาธิราช

เล่ม ๓๑

คำ สอง คน   ผู้ ปาก เบื่อง ท่า ขาด คำ
 หนึ่ง คน   เหตุใด จึง ปรึบ คัง นี้   เพราะ
 ว่า ผู้ อยู่ บน สูง กว่า ผู้ อยู่ ท่า   ผู้ ปาก เบื่อง
 บน จึง ปรึบ เป็น คำ สอง คน   ผู้ ปาก เบื่อง
 ท่า เป็น คำ คน หนึ่ง   นำ พัน ล่าง หัก คำ
 คน หนึ่ง   เหมือน กับ ลม ขาด   ลม ขาด นั้น
 คำ คน หนึ่ง   เหตุ อยู่ ที่ ล้ม รูป นั้น มิ ได้ เสีย
 แต่ จะ กิน สิ่งใด อา ไสรวล ล้ม จึง รื้อ รศ   จึง
 เป็น คำ คน หนึ่ง   แม้น ภาย ลำบาก อยู่
 นั้น คำ ลีบ ห้า คน   เหตุใด จึง ปรึบ ว่า คำ
 ลีบ ห้า คน   เพราะ เหตุ ว่า ผู้ ไต่ ที่ พัน
 ท่าน ให้ ภาย ลำบาก อยู่ นั้น เปรียบ ปรุระ ตจ สม พยุห
 หนัก   พัด ถก ต้นไม้ ให้ ถอน ราก จน ล้ม ลง
 จะ ตาย ก็ มิ ตาย จะ เป็น ก็ มิ เป็น ๆ คน ลำบาก

เล่ม ๓๑   ราชานิเวศ   ๑๕๓๓

อยู่ จะ ทำการ งาน เลี้ยง ชีวิต มิได้ จึง
ปรับ เปน ค่า สิบห้า คน   ซึ่ง มะสังข์ ตี

มะรอต มี แผล สิบ เจ็ด แห่ง นั้น   ให้ ปรับ ค่า
ตี สิบ สอง คน   ถ้า เปน เหล็ก ปรับ สอง

ร้อย ซึ่ง   ให้ เปน สิ้น ใหม่ แก่ มะรอต   จึง

มี พระราชโองการ สั่งให้ สมิงอุเพ็ด เรียก สิ้น ใหม่
ให้ แก่ มะรอต   สมิง อุเพ็ด รับ สั่ง แล้ว

ก็ ออก มา เรียก สิ้น ใหม่ แก่ มะสังข์ ๑๗ จึง ช้อน
วอน ว่า   ข้าพเจ้า ไม่ มี ทรัพย์ เงิน ทอง สิ่ง

ใด มี นาน อยู่ห้า สิบ ไว้   จะ ขอ ให้ เปน สิ้น
ใหม่   สมิง อุเพ็ด จึง นำ ความ ชน กราบ

บังคม ทูล ตาม คำ มะสังข์ ว่า ทุก ประการ   จึง
มี พระ ราชโองการ สั่งให้ สมิง อุเพ็ด ไป รังวัด นา

บัก เปน หลัก แหล่ง ไร่   มอบ ให้ แก่ มะรอต
สมิง อุเพ็ด ก็ ไป รังวัด แล้ว ๑๗ ให้ แก่ มะรอต ตาม

๐ ครั้น เวลา รุ่ง เช้า ชาว บ้าน เห็น อาศัพ
ไฟไหม้ อยู่บน เรือน ผ้าย ญาติ พัง แม่
ตา ยาย ของ เมี้ยโก สำคัญว่า ศพ เมี้ย
โกไฟไหม้ ตาย ก็ ชวน กัน ร้องไห้ รก
ครั้น มังราชา ผู้ ผัว กลับ มา แจ้ง ความ
ที่ ญาติ แล ชาวบ้าน บอก แล้ว ก็ เสียใจ สำคัญ
ว่า เมี้ยโก ภรรยา ตาย จริง ก็ มีความ
เศร้า โศก เป็น อัน มาก อะ

๐ อยู่ มร มังราชา ไป เทียว ค้าขาย ทำบด บ้าน
มะการ จึง เห็น เมี้ยโก กับ มังละคอน เดิน
ไป ด้วย กัน มังราชา พิจารณา ดู แต่ไกล
ก็ จำได้ ว่า เมี้ยโก ภรรยา ของ ตน จึง
เดิน แฉง ตาม ไป ให้ รุก เรือน ไร่ แล้ว มังราชา
ก็ ชน ไป พ้อง ว่า กล่าว แก่ สมิ้ง มะการ ผู้
วัง เมือง เปน ไทใหญ่ใน แขวง นั้น สมิ้ง มะการ

๑๕๓๖   ราชานิราช   เล่ม ๓๑

ก็ให้หาตัว มังละคอน แด เมย์โก มา ถาม มัง
ละคอนให้ การ ว่า เต็ม ข้าพเจ้า อยู่บ้าน มะกาว
ภรรยา ข้าพเจ้า คน นี้ อยู่ด้วย กัน มา แต่ บ่าว แต่
สาว เมย์โก ก็ให้การ ว่า พ่อ แม่ ข้าพเจ้า
ตาย เสีย แต่ ยัง เด็ก อยู่ ญาติ ข้าง มารดา พาไป
เลี้ยงไว้ ให้ ชื่อ ข้าพเจ้า ว่า เมย์โก ครั้น
ญาติ ผู้ เลี้ยง ตาย แล้ว ข้าพเจ้า เป็น สาว ชน
จึงได้ มังละคอน ผู้ เป็น ผู้ อยู่ด้วย กัน
มา แต่ หม่อม แต่ สาว ข้าพเจ้า จะ ได้ มี
ผู้ ถึง สอง คน หา มี ได้ ส้มิง มะกาว จึง
ถาม มังราชา ๆ ให้การ ว่า ภรรยา ข้าพเจ้า
คน นี้ ชื่อ เมย์โก เป็น ลูก สาว ชาว บ้าน อพุด อยู่
กัน ด้วย กัน นาน แล้ว อยู่มา ข้าพเจ้า
ไป เทียว คำ ชาย ณ เมือง เมาะทะหมะ ครั้น

เล่ม ๓๑   ราชานิทา   ๑๕๓๗

กลับ มา มี คน บอก ว่า   ไฟไหม้ เมี้ยโก

ตายใน เรือน   ข้าพเจ้า ก็ สำคัญ ว่า ตาย จริง

บัดนี้ ข้าพเจ้า เห็น เมี้ยโก ภรรยาข้าพเจ้ายังมีกาย

มา อยู่ ด้วย ชายอื่น ดังนี้   ข้าพเจ้า จึง

นำ ศักดิ์ มา ว่า กล่าว ต่อ ท่าน   สมิง มะการ

จึง ถาม สอบ ทุก คำ สัก พวก ซึ่งมา ด้วย มังราชา

นั้น   ถก คำ สัก พวก ก็ ให้ การ ว่า   เมี้ยโก

นี้ไฟไหม้ เรือน ตาย จริง   สมิงมะการ

ฟัง พยาน ให้ การ ดังนี้   ก็ เห็น ว่า

มังราชา หา ความไม่ จริง มา กล่าว   จึง ว่า

ท่าน เป็น บ้า เมี้ยเสีย จิตร   เห็น เมี้ย เขา

เป็น เมี้ย ทั้ง   ตู ภรรยาท่านให้ ใต้ ความ

อาย ดังนี้ ฉิด   จึง ตัด สิ้น ให้ มังราชา

เป็น แพ้   ปรับตาม บท พระโอยการ

๑๕๓๘ ราชานิราช เล่ม ๓๑

มิ่งราชา ก็เสียดใจ จึง มา ยั้ง กรุง หงษาวดี จึง
จ้าง คน ทำ ฎีกา ไป ยื่น ต่อ ขุนนาง เจ้าพนักงาน ๑
ก็ นำ ขน กราบ ทูล พระ

๐ พระเจ้า หงษาวดี ได้ แจง แล้ว จึง มี

พระราชโองการ ตรัส สั่ง พระยา อินท ให้ เอา ทวี

มิ่งละคอน แด เมย์โก มา แยก กัน ตาม มิ่งละคอน

เมย์โก ก็ ให้ การ ยื่น อยู่ ตูๆ ทน หลัง พระยา

อินท ก็ นำ คำ ให้ การ ของ คน ทั้ง สอง เข้า กราบ

ทูล จึง มี รับ สั่ง ให้ หา พ่อ แม่ พี่ น้อง แด

ทาส ชาย หญิง มิ่งราชา มิ่งละคอน แด เมย์โก เข้า

มา ใน พระ ราชวัง ทงสิ้น เมื่อ ผู้ มี ชื่อ

ทงปวง เข้า มา ถึง แล้ว สุนัข ชี้ ทวี หนึ่ง

ซึ่ง เมย์โก เสียดใจ คน เคย อยู่ แต่ ก่อน

มา นั้น ก็ ตาม ผู้ มี ชื่อ ทงปวง เข้า ไป ด้วย

เล่ม ๓๑   ราชานิราช   ๑๕๓๗

สุนัข ชนม มน เห็น เมย์โก   เจ้า ของเก่า

ของ ตัว ก็ จำ ได้ ตั้ใจ   กระตัก หู ทางเข้า

ไป เลี่ยมมือเท้าเมย์โก แลวก็นอนอยู่ข้างเมย์โกๆ

แลคน ทังปวง ชบ มน ก็ มิไป   พอ พระเจ้า

หงษาวดี เสด็จ ออก   พร้อมด้วย เสนาบดี

ผู้ใหญ่ผู้น้อย เผื่อ อยู่ ตาม ตำแหน่ง   พวก

ผู้มชอทงปวง ก็ กราบ ถวาย บังคม หมอบเผื่ออยู่

ณ ภาย นอก หลัง ชุนนาง ทัง ปวง   สุนัข

นน ก็ หมอบ เลี่ยมมือ เลี่ยมเท้า เมย์โกอยู่ มิได้ ห่าง

ไกล   พระเจ้า หงษาวดี ทอด พระเนตร เห็น

สุนัข ทำ อาการ รัก เจ้าของ ตั้ง นน   ก็ ทราบ

ด้วย พระ บัญญา อนิ เขียบแหลม ว่องไว เหมือน

หนึ่ง เนื้อ ความ นน จะ สำเร็จใน หนึ่งใด   จึง

ชี้ พระหัตถ์ให้ เสนา มนตรี ทังปวง ดู   ตรัส

ถาม ว่า ท่าน ทังปวง เห็น แลว หรือ   เสนาบดี

๑๕๔๐   ราชานิราช   เล่ม ๓๑

ทั้งปวง ก็ ทูล ว่า   ข้าพเจ้า เห็น แล้ว   จึง

มี พระ ราช บัญชา สั่งให้ ส่นอง พระ โยษฐิติ ถาม

เมย์ไถ ว่า   ตัว เอง เปน ลูก ผู้ดี อกรรมตา

ใจ สักนี้   อุประมา ตั้งไปไม่ ครั้น ต้อง

ถม ก็ ห้วนไหว   เองได้ ยืน สม ปาก

มังละคอน พัด เข้า ถูกใจ   เอง จึง มีความ

ยินดี รักใคร่ ของ ผัว ตาม ชู้   ทำ อบาย

ดัก พา กัน หนีไป   บกน เนอ ความ นน ถูก

รู้อยู่ แล้ว   เอง จงให้ การ ไป แต่โดย สักย

ถ้า มีให้ การ ตาม จริง แล้ว   จะให้ เฮา

ถูก ต้ม เหล็ก ผูก เชือก แขนง คอ ถากไป ถ่วง น้ำ

เสี้ยให้ ตาย   ถูก ต้ม แด เชือก นน พระ

องค์ ก็ให้ เจ้าพนักงาน จต มา เตรียมไว้   ผู้

รับ สั่ง ก็ ออก มา ว่า กล่าว ชัก ถาม เมย์ไถ   ตู

พระ ราชบัญญัติ ทุก ประการ   ษะ

๑ ฝ่าย เมย์ไกร ก็ กล่าว ทว ลั่น ชื่อน

วอน ขอ ชีวิธ แล้ว ก็ให้ การโดย สัตย์

ว่า มังราชา ผู้ เป็น ผัว ขา พเจ้าจริง มังละคอน

ผู้ เป็น ชาย ชู้ จึง มี พระ ราชโองการ

ตรัส ออก มา ให้ ชัก ถาม อีก ว่า เมื่อไฟ

ไหม เรือน คน ทังปวง ว่าเอง คาย อาศพ

เอง นน ญาติ พ้อง เมา เลี้ยว แล้ว เหตุใด

แล้ว ทวเอง จึง ยัง อยู่ ผู้รบ สังก ก็ ชัก ถาม

เมย์ไกรให้ การตามจริงว่า เต็ม มังละคอน

เห็น หลิง คน หนึ่ง เรือ ล่ม จม น้ำตาย

ณ ปาก คลอง อพุล มังละคอน พุด แก่

ข้าพเจ้าว่า เรา จะ พา กัน หนีไป จะ ทำ

อบาย มิให้ คน ทังปวง สงไสย ข้าพเจ้า

จึงว่า ตาม แต่ จะ คิด เกิด ครั้น เวลา

๑๕๔๒   ราชาธิราช   ได้ม ๓๑
คำ มังละคอน จึง เอา อาศพ ฐัน มาไว้บน เรือน
ข้าพเจ้า   แล้ว เอา เพลึง เผา เรือน ฐัน
พา ข้าพเจ้า หนีไป   มีรับสั่งให้ส่งมิงพะโค
จต เอา คำให้ การ เมย์ไก่อไว้แล้ว   จึง ตรัส
สั่งให้ ตาม มังละคอน ว่า   เนื้อ ความ ทั้งปวง
เรา แจ้ง อยู่ แล้ว   จงให้ การไปตาม จริง
จึง จะ รอด ชีวิต   แม้น มีให้ การ โดย สัตย์
แล้ว จะ ให้ พัน เป็น หลาย ท่อน   แล้ว จะ
ให้ แขนว ประจันไว้ ทุก ตำบล   ผู้รับสั่ง
ก็ ชก ตาม มังละคอน ๆ ถลัว พระราช อาญา ก็
รับว่า   ข้าพเจ้าได้ ถ่วง ประเวณี ภรรยา ท่าน
กระทำ ผิด จริง แล้ว   มังพะโค ก็ จต คำ
ให้ การ มังละคอน เข้า กราบ ทูล   จึง มี
พระราชโองการ ตรัส แก่ เสนาบดีทั้ง ปวง ซึ่ง เผ่า

เล่ม ๓๑   ราชานิราช   ๑๕๔๓

อยู่พร้อม กัน ว่า   แต่สัตว์ เทร็จฉาน ยัง

รู้ จาก เจ้า อนัน จาก กันไป ช้า นาน   ครั้น เจ้า

มา ถึง มั่น เห็น ก็ จำได้ ตีใจ   กระตัก หู หาง

เข้าไป เลี้ย มือ เลี้ย เท้า   แล้ว นอน อยู่

ใกล้ เจ้า   ครั้น ได้ ถัดกัน ผู้อื่น เป็น ศัตรู ก็

ทำให้ โกลด ออกไป   ได้ ถัดกัน เจ้า ก็ รัก

ใคร แล้ว นอน รักษา อยู่   เมื่อย ไก่ จะ ชับ ก็

มิไป   เมื่อย ไก่ คน นี้ เป็น เมื่อย มังราชา จริง

แต่ ซึ่ง เมื่อย ไก่ ตาย ใน ไฟ นั้น   ก็ เป็น มังละคอน

เผา เมื่อย มังราชา ด้วย   ความ ผู้มี ชี้อ

ตาม คน เรื่อง นี้ ใจ หทัย ชนระ   ให้ ตระดาการ

ตุมท พระโอยการ สี่ ประการ   ปรับ จำ

เลย ผู้แพ   คือ เผา เรือน ท่าน เลี้ย นน

๑๕๔๔

ราชาธิราช

เล่ม ๓๑

ประการ หนึ่ง

เฆา เมีย ท่าน เลี้ย นัน

ประการ หนึ่ง

ถัก พา เมีย ท่าน หนีไป

ประการ หนึ่ง

ถ่วง ประเวณี เมีย ท่าน

ประการ หนึ่ง

ทั้ง สี่ อย่าง นี้ ปรับ ตาม

พระไอยการ

ถ้า สิ้นใหม่ มาก มั่งละคอน

ผู้เดียว จะใช้ มิได้

มี บท พระไอยการ

ว่า ลูก ทำ ผิดโทษ อยู่ กับ บิดา มารดา ชั่ว

ทำ ผิดโทษ อยู่ แก่ เจ้า

สถานุศิษย์ ทำ ผิด

โทษ อยู่ แก่ อาจารย์

บิดา มารดา ญาติ

พี่น้อง

ซึ่ง สนิท ก็ ควร จะ ช่วยใช้ กัน

ได้

เนื้อ ความ สี่ สถาน เรา ตัด สิ้น ตั้ง นี้

เสนาบดี ทั้งปวง จะ เห็น ประการ ไต

พระยา

อินท จึ่ง กราบ ทูล ว่า

เดชะ พระ โภธิ

สมภาร ของ พระ องค์ ผู้ ทรง พระ บัญญา บารมี

เล่ม ๓๑   ราชาธิราช   ๑๕๔๕

จึงได้ ความจริง เป็น อัน เร็ว   ซึ่ง พระองค์

ให้ ข้าพเจ้า ทั้ง สี่ พิจารณา เนื้อ ความ นั้น เห็น

จะ ปรับ แก่ มังละคอนได้ แต่ ข้อ ผิด ซึ่ง ถ่วงประ

เวณนี้ สิ่ง เดียว   พระองค์ ทรง พิจารณา

เหตุสุด ออก อีก ถึง สี่ ข้อ ดังนี้   ข้าพเจ้า

ทั้งปวง พิจารณา มิ ถึง   พระ บัญญา

บารมี หา ที่ สุด มิ ได้   ทระลาการ ก็ เรียก

สินไหม ผู้ แพศย์ให้ แก่ ผู้ ชน   ตาม บท

พระไอยการ ปรับ เป็น สี่ สถาน ถ้วน แล้ว ก็ เลิก

กัน แต่ นั้นไป พระเจ้าศรี สากยวงษ์ ธรรมเจดีย์

ก็ ครอบ ครอบไฟว์ฟ้า ประชาชาษฎร โดย ยุติธรรม

พระพุทธรศาสนา ก็ รุ่ง เรือง ยิ่ง นึก   อยู่ มา

นาง ประทุม มาตี พระ อรรคมะเหสี มี พระราชบุตร

องค์ หนึ่ง ที่ พระ ชิวหา นั้น เป็น ปาน ตำ ทัง ส่น

๑๕๔๖   ราชาธิราช   เล่ม ๓๑

พระราช บิดา มารดา แด่ พระญาติวงศ์ทั้งปวง มี
ความโสมนัส นึก พระเจ้า หงสาวดี จึงให้ นาม
พระ ราช บุตรว่า มังมณีนถ ลุคักราช ๙๙๓ ปี

๐ ฝ่าย พระเจ้า เชียงใหม่ ได้ แฉง ก็ มี
พระไทย ขึ้น ชม   จึง แต่ง ให้ เสนาบดี

จำทุก พระราช สรรพ คุม เกรือง ราช บรรณาการ
มา สมโภช มังมณีนถ พระราช นัตตา เป็น อันมาก
สมเด็จพระ ตะละนาง พระยา ท้าว พระเจ้า ย่า เขาไป
เดียงไว้ เป็น ที่ สนิท เสน่หา นึก จน พระ
ราช กุมาร เจริญ พระ พรรษา ได้ สิบ สาม ปี ๙

๐ อยู่ มา ตะละนาง พระยา ท้าว เสด็จ ทิวศต
พระ ชนมายุ ได้ เจ็ด สิบ เอ็ด ปี   อยู่ใน
ราชสมบัติ ได้ ห้า สิบ เอ็ด ปี   ลุคักราช ๙๙๖ ปี
พระเจ้า หงสาวดี จึง ส่ง เสนาบดี ให้ ทำ พระ เมรุ

เล่ม ๓๑

ราชาธิราช

๑๕๔๗

มาศโดยขนาด สูงใหญ่ในท่ามกลางเมือง ให้
ตก แต่ง ด้วย สรรพ เครื่อง ประดับ ทั้งปวง เป็น
อันงาม อย่าง ยิ่ง แล้ว ตรัส ปฤกษา เสนา
พฤชามาตย์ ทั้งปวง ว่า สมเด็จ พระ
ราช มารดา เลี้ยง ของเรา นี้ มี พระ คุณ เป็น อัน
มาก ทรง อุปถัมภ์ บำรุง เรา มา จน เป็น เจ้า
แผ่นดิน เรา คิด จะ สอนอง พระเทษ พระ
คุณให้ ถึง ขนาด ท่าน ทั้งปวง จะ เห็น
ประการใด เสนา พฤชามาตย์ ทั้งปวง
ได้ พัง พระ ราช โองการ ตรัส ปฤกษา ตั้ง นั้น ก็
ทูล ว่า ข้าพเจ้า ทั้งปวง เป็น ทาษ บัญญา
น้อย การ ทั้งนี้ สุด แต่ พระองค์ จะ ทรง พระ
ดำริห์ เกิด ข้าพเจ้า ทั้งปวง จะ ทำ ตาม
รับ สิ่ง ทุก ประการ พระเจ้า หงษาวดี จึง

๑๕๔๘

ราชาธิราช

เล่ม ๓๑

ตรัสว่า

เรา จะ ทำไว้ ให้เป็น อย่างใน

การ ปลง ศพ

จะได้ มี ผลา นิสงษ์ ยิง

ขึ้นไป

จึง สั่งให้ ทำ เป็น รูป เหวา มี ล้อ

หน้า แด ท้าย สรรพ ไป ด้วยไม้ มะเตือ แดไม้ ทอง

กวาว

แล้ว จึง ทำ รัตน บัลลังก์ บุษบก ตั้ง

บนหลัง เหวา

ให้ แต่งการ ประดับ จึง งด

งาน เร่ง ให้ สำเร็จ ใน เดือน น้า จึง ได้ เสนาบดี

ทั้งปวง รับ สั่ง แล้ว

ก็ ออก มา ให้ แจก

หมาย

เกณฑ์ กัน เร่ง กระทำ ทุก พนักงาน

เดือนหนึ่ง ก็ สำเร็จตั้ง พระราชบัญญัติ ทุกประการ

ทั้ง พระ เมรุ มาศ ซึ่ง ทำ มา ก่อน นั้น ก็ แล้ว ลง

ด้วย

พระเจ้า หงษาวดี ได้ ทราบ ว่า การ

ทั้งปวง เสร็จ แล้ว

จึง ให้ หมาย บอก กำ

หนด งานใน เดือน เก้า ชน เก้า ค่ำ

จะ เชิญ

พระ ศพไป ยัง พระ เมรุมาศ

ฯ

เล่ม ๓๑

ราชาธิราช

๑๕๔๗

๐ ขณะ นั้น พระเจ้า กรุง จีน พระเจ้า
 ลังกา พระเจ้า อังวะ พระเจ้า เชียง
 ใหม่ พระเจ้า กรุง ศรีอยุธยา กษัตริย์
 ทั้งห้า พระองค์ นี้ ได้ แจ้ง อยู่แต่ ก่อน
 แล้ว ว่า พระเจ้า หงสาวดี จะปลง พระ ศพ
 พระ ราช มารดา เดียง เปน พระเจ้า แผ่นดิน เต็ม
 ต่าง พระ องค์ ก็ให้ จัด เครื่องไทย ทาน เปน ราช
 บรรณา การให้ คน คุม มา ถวาย เปน อัน มาก
 พระ เจ้า หงสาวดี จึงให้ เจ้าพนักงาน รับไว้ ตาม
 ตำแหน่ง ครั้น ถึง เดือน เก้า ชัน เก้า ค่ำ
 เสนา พุฒามาศย์ ราช กระวี มนตรี มุข ทั้ง ปวง
 อีก เมือง ชน เอก ไท ทวี จิตวา ก็ มา พร้อม กัน
 พระเจ้า หงสาวดี จึงให้ตั้ง กระบวน แท้ อัญ
 เชิญ พระ ศพ สมเด็จ ทะละนาง พระบาท้าว ลง

๑๕๕๐   ราชาธิราช   เล่ม ๓๑

สู้ บุษบก บัดถึงก็ เหนือ หลัง เหวา   แล้ว ตรัส

สั่ง เสนาบดีให้ แยก กัน เป็น สอง พวก   จะ

ไต่ แย่ง ซึ่ง พระศพเป็น ผลา นิสงษ์   เสนาบดี

ทั้งปวงก็ แยก กัน ออก เป็น สอง แผนกโดยพระ

ราช บัญชา   พระเจ้า หงษาคดี จึง เสด็จ

ดำเนิน ด้วย พระบาท   ทรง จับ เชือก แล้ว

ตั้ง พระ สัตยาธิษฐาน ว่า   ข้าพเจ้า มี

ความ กตัญญู รู้พระคุณ สมเด็จ พระราช มารดา

เลี้ยง   จึง คิด ทำ การให้ สือ ปราบฎไป ทุก

พระ นคร   ขอ คุณ พระ รัตน ไตรย จง

เป็น ที่ พง   ถ้า บัญ ข้าพเจ้า จะ วัฒนา

การ สืบไป แล้ว   ขอให้ ซึ่ง พระ ศพ สมเด็จ

พระราช มารดา   จงได้ มา ตั้งใจ คิด เกิด

ครั้น ตั้ง พระ สัตยาธิษฐาน แล้ว   จึง ตรัส

สั่งให้ จับ เชือก ชัก พร้อม กัน   พระ

เล่ม ๓๑

ราชาธิราช

๑๕๕๑

๑ ขณะ นั้น เป็น การ โกลาหล สนุก ยิ่ง นัก
 เสนาบดี แลไพร่พล ทั้งปวง ก็ แย่ง ชัก เชื้ออก เป็น
 อลหม่าน พระ ศพ นั้น ก็ บันดาล ได้มา
 ข้าง พระเจ้า หงษาวดี เลี้ยง ชน ทั้งปวง
 ให้ ร้อง พิณกลั่น ทัง พระ นคร พระเจ้า
 หงษาวดี ก็ ทรง พระ โสมนัส นัก จึงให้
 ชัก แห่ พระศพไป พร้อม ด้วย เครื่อง
 สูงไสว ทัง กันฉิ่ง กลึงกลด อภิรัม ชุ่มสาย พราย
 พรรณ พัดโบก แล จ่ามร ทานตวน อัน
 พรรณราย สล้าง สลอน ด้วย ธง เทียว
 ทงหลาย เขี้ยว เหลือง ขาว แดง ระดาตาศ
 เลี้ยง สนน พิณพาทย์ เครื่อง ประ โคม ฆ้อง กลอง
 กึก ก้อง โกลาหล สพรึบ พร้อม ด้วย
 หมู่ พล อัน จัด เข้าใน ขบวน แห่ แหน ตุเอนก

๑๕๕๒   ราชาธิราช   เล่ม ๓๑

เนื่อง แน่น ประหนึ่ง จะ นับ มิได้   การ แห่

พระ ศพ ครั่ง นน   ครึก ครือ เปน มโหพา

ติเรก เปรียบ ประคอง การ แห่ อย่าง เอก   ของ

นาง อัมพร กัญญา ทั้ง เจ็ด องค์   ซึ่ง แห่

พระเคี้ยว ท้าว กบิลพรหม ผู้ เปน บิฑูรงค์   กับ

ศวัญ เหล่า เทพเจ้า ทั้ง ปวง อัน เวียน เลียบ เหลี่ยม

ไสล หลวง   ประทักษิน สีนรราช   ครั้น

ถึง พระ เมรุ มาศ   จึง ให้ เชิญ พระ ศพ

ขึ้น ตั้ง ยิง มหา บุษบก เบื้อง ฟ้า สุวรรณ์   ให้

มี งาน มโหรี ศพ สมโภช เจ็ด วัน เจ็ด คืน   จุฑ

ตอกไม้ เพลิง ถวาย พระ ศพ   มี พระ

ธรรม เทศนา แด พระสงฆ์ ราชาคณะ ถานานุกรม

เปรียญ อัน ดับ   สวด สักตัม ประภรณ์

ถวายไทย ทาน แก่ พระสงฆ์   แด ไพรย

เล่ม ๓๑   ราชานิราช   ๑๕๕๓

ทาน กัลปพฤกษ์ แก่ ยาจก วรรณิพก เป็น อันมาก
แล้วทรง อุตีศส่วน กุศลไป ถึง บิดา มารดา ครั้น
ครบ เจ็ด วัน จึง ถวาย พระ เพลิง   พร้อม
ด้วยเสนาบดี พระวงษานวงษ์ ผู้น้อย ผู้ใหญ่ ฝ่าย
ใน ฝ่าย น้า   อีก ทั้ง พระสงฆ์ ถานานู กรม
เป็น อัน มาก   แล้วให้ แจง พระรูป เก็บ
พระ อัฐิใส่ใน พระ โภษ ทอง ประดับ พลอย เนิว
รัตน์ อัญเชิญ เข้า บรรจุไว้ ใน พระ มุเตา แล้ว
ให้มี การ สมโภช อีก สามวัน ตาม ราช ประเพณี
กษัตริย์ แต่ ก่อน ครั้น การ เสร็จ แล้ว   ๖๖

๑   พระเจ้า หงษาวดี จึง ตรัส แก่ เสนาบดี ทั้ง
ปวง ว่า   เรา ทำ การ ครอง นี้ เป็น ผลานิสงษ์
สนุก ยิ่ง นึก   แต่ นี้ไปใคร จะ ทำ ศพ บิดา
มารดา ผู้มี คุณ ก็ให้ ชิง ศพ เหมือน เรา   ซึ่ง ทำ

แจ้งความ

โรงพิมพ์ราชฎีเจริญ ตำบลถนนสำเพ็งตอน
วัดเกาะ จำหน่ายหนังสือประ โลมโลก, ขรรคมะ,
สุภาสิตต่าง ๆ และรับพิมพ์หนังสือ เช่น ก๊าซ,
ทิว, ฎีกา, ใบเสด็จ, แบบฟอร์ม, ฯลฯ ทำเต็มสมต
เดินทองอย่างงาม ๆ หรือจะว่าให้ทำเป็นพิเศษก็ได้
สิ่งของที่กล่าวมาแล้วนี้ รับรองว่าจะทำให้ได้อย่างประ
ณีตและเร็วทันกับความประสงค์ ทั้งลดตวอภษร
พิมพ์จำหน่ายด้วย จะคิดราคาอย่างย่อมเยา

เพราะฉะนั้น ถ้าท่านมีความประสงค์อย่างใด
อย่างหนึ่งซึ่งได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น เจริญ
ท่านไปลองขอ หรือจ้างพิมพ์ ท่านจึงจะทราบได้ว่า
ที่ โรงพิมพ์ราชฎีเจริญคิดราคาพอ สมควร